Bi navê Xwedayê Rehma Wî Pir û Berfireh

قَالَ اللهُ تَعَالى:

إِنَّما يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً.

سورة الأحزاب / الآية 33

Xwedê xwestîye ku pîsatîyê ji hewe Ehl-ê Beytê tinê bibê û hewe pakê pak bikê.

Sûretê Ehzab - Ayeta 33

Nehc-ul Belağe

Resûlê Xuda (s) kerem kir:

إني تاركٌ فيكُمُ الثَقلين: كتاب الله، وعترتي أهلَ بيتي، ما إن تمسكتُم بهما لن تضلوا أبداً وأنَّهُما لَن يَفترِقا حتّى يردا عَليَّ الحوضَ.

Ez du giranbihaya di nav hewe da dihêlim; eger hûn bi wa herduka bigirin qet li rê winda nabin, û bi rasti ew qet ji hev cida nabin heta ku bal hewzê li min bicivin.

Nehc-ul Belağe

Xeberdan, Nivîsok û Axiftinên hekîmane yên
Imam ‘Elî selamên Xuda lê bin

Berhev kirina Seyidê Rezî (359 – 406 Kûçî)

Wergêrana
Seyid ‘Elî Huseynî Bohtî

Edîta Koçerê bê Zozan

Li Bin Çavdêrî ya Seyid Mubarekê Huseynî yê Cûdî

Li Muessesa SEYDA da Hatîye Hazir Kirin

Nîşana Hevpeyvînê:
Seyda_14@hotmail.com

Komgeha cihanîya Ehl-ê Beyt (s)

نهج البلاغة/ كردي لاتين
گردآوری: شريف رضي
مترجم: سيد علي حسيني بوهتي

Nasname

Navê Orjînal: Nehc-ul Belağe
Berhevker: Seyidê Rezî 359-406 h.
Me'na Kûrdî û Binper:
Seyda Seyid 'Elî Huseynî yê Bohtî
Çavdêrî:
Seyda Mubarekê Huseynî yê Cûdî
Serastkirin: Koçerê Bê Zozan
Amade kirin: Arîkarê Ferhengî, idara tercumê
Belavker: Komgeha cihanîya Ehl-ê Beyt (s)
Çapxane: Leyla
Çapa Yêkê 2006 M. Beraberê 1427 H. Heyvî û 1385 H. Rojî
Tîraj: 2000
ISBN:964-529-143-7

Info@ahl-ul-bayt.org
www.ahl-ul-bayt.org

PEYVA KOMGEHÊ

Mîrasa giranbiha ya ku Ehlê Beytê (s) paş xwe ve hiştî û peyrewên wê ew ji xetera ji navçûnê paraztîn nimûneyek kamil e ji mektebekî berfireh ku çiq û bergên muxtelifên me'rifet û zanînên Islamî li ber xwe girtine, evê mîrasê karîye gelek ji kesên xwey qabilîyet û şîyan ji bona têr vexwarina ji vê serkanî ya tejî, perwerde bikê û ewa zanayan berpêşê ummeta Islamî bikê ku li pey dewsa binemala Pêğemberê Xwedê (s) li beraberê ewa şubhan da ku ji navda û ji derveyê komela Islamî tên meydanê baştirîn û binecîtirîn cewab û rêkên çareser kirinê bidin û bêjin.

Komgeha cihanî ya Ehlê Beytê (s) li ser esasê mesûlîyeta xwe, ji herîmê risaletê û bawerî yên wê yên heq berevanî kirîye û her û her di vê rêka muqeddes da xwe ji şagirdên durist yên mekteba Ehlê Beytê hesab kirîye. Her wiha ev komgeh xebitîye ku lêkolîn û nivîsînên bi feyde yên şexsiyet û kesayetî yên borîyî û derbaz bûyî çap û bilav bikê da ku li têhnîyên heqîqetê bigivirê û di çaxa tekamula leza 'eqla û pêwenda bê nimûne ya cana da gohê canê xwe vekin li ber wa heqîqetên ku Ehlê Beyta Risaletê (s) ji hemî cihanîyan ra kirîn xelat û hedîye kirîn.

Hêvî ew e ku xwendayên giranqedr, komgeha cihanî ya Ehlê Beytê ji bîr û hizr û pêşnîyarên bi biha û rexneyê xwe yên duristker bê behr nekin û her wiha em ji bingeh û zana û wergêran daxwaz dikîn ku ji bona bilav kirina Islama xalisa Muhemmedî (s) arîkarîya me bikin.

Em ji Xwedayê Mute'al daxwaz dikîn ku evê xizmetê ji me qebûl bikê û li bin sîbera xelîfê xwe, Hezretê Mehdî (s) da tewfîqa zêde bûna va xizmeta bidê me. Niha jî gelek bi cî ye ku em qedrzanîyê bikîn ji nivîser û wergêr û hemî wa 'ezîzên ku arîkarî kirîn heta ev eser gihayî fêkî danê, nexasma biraderên hêjayî li idara tercumê da.

Komgeha Cihanî ya Ehlê Beyt (s)

Arîkarê Ferhengî

5 Şe'ban 1427

GOTINA WERGÊR

“Pir kes hene ku navê wan mirîye
Pir kes jî hene ku pê eserên xwe sax in
Li bal ‘eqilmenda mirî nayê hesab kirin
Kesê ku eserên wek vê kitêbê hebin”

Baxerzî

Xwendevanên giranbiha ev kitêba li destê hewe da tercuma kitêba “Nehc-ul Belağê”[1] ye. Ev kitêb komek ji axiftin û gotinên mîrê bawerdara, Imam ‘Elî ne, selamên Xwedê lê bin. ’Alimê mezin û pir zana Seyidê Rezî ev axiftinên mîrê bawerdaran li “Receb”a sala 400-ê h. Heyvî, bi vî awayê hûn dibînin li sê pişka da berhev kirîye.

Pêşîya ku em derheq vê kitêbê û merhelên tercume û tehqîq û çap kirina wê da hinek zanîna pêşkêşê hewe ‘ezîza bikîn, ya baş ew e em digel nivîserê wê herçend kurt nas bibîn:

Wiladet: ’Alimê pir mezin “Eb-ul Hesen” Muhemmedê korê Huseyn ku pê naznavê “Seyidê Rezî” hatîye nas kirin, li sala 359-ê h. Li **Bexdayê** hatîye dinyayê. Ev ’alimê giranqedr digel hebûna riĥek mezin û xwe parêzîyê ji zurîyeta Pêğemberê Xwedê (s) bû. Ev zanayê dînî li malbatek pir bi qedr û qîmet da hatîye dinyayê û neseba wî li pênc babka da dighê imamê heft yê Ehlê Beyta Pêğember, yanî Imam Musayê Kazim (selam û selatê Xuda li ser wa bê).

Dayika Seyidê Rezî jî jinekî qabil û ’alime û seyid bûye. Navê wê **Fatime** ye û ji nevîyên **Nasirê Kebîr** e ku li sê babka da dighê imamê çarê yê mala Pêğember (s) yanî Imam Zeynel Abidîn korê Imam Huseyn selamê Xwedê li wa bê. Ji vê binemalê gelek ’alimên mezin yên dî jî rabûne, yêk ji wan birê wî yê mezintir “Seyid Murteza yê ‘Elem ul huda” ye, ewî hemî ‘ilm û zanînên “eqlî” û “neqlî” ku li cihana islamê da hebûn xwendin û piştî “Şêxê Mufîd” rêberî ya ’ilmî ya peyrewên Ehlê Beytê bi hêvîya wî ve bû.

Meqam, Terbiye û Zeka Seyidê Rezî: Seyidê Rezî kesatîyek pir mezin li cihana Islamê da hebûye, binemala wî jî hem ji alîyê bab ve û hem ji alîyê daykê ve pir bi qedr û qîmet bûye. Tarîx dinivîsin ku: **Şêxê Mufîd** ’alimê berketî yê wî zemanî bûye, ew li mehela “**Kerx**” ya Bexdayê da jîyaye û li mizgefta wê mehelê da dersa dînî daye û pir feqîyên wî hebûne. Ew şevekî li xewna xwe da dibînê ku Hezretê Fatima keça Pêğember (s) destê Hesen û Huseyn girtine û hat balê û gotê: “Ey Şêx! Eva herdu korên min bi’elimîne hukmên dînî (fêre fiqhê bike)”.

Ew ji ber vê xewnê şaş dibê û heyrî dimînê, heta sibehî ku diçê mizgeftê, wekî dinêrê Fatima keça Nasir digel çend jina hatin mizgeftê û ewê destê dû korên xwe “**Seyid** ‘**Elîyê Murteza**” û “**Seyid Muhemmedê Rezî**” girtine û hat gotê: Cenabê Şêx! Ez hatime da tu eva herdu korên min bi’elimênî hukmên dînî û şerî’etê nîşa wan bikî.

Seyidê Rezî bin deh salîyê ra des avêtîye xwendinê û pir bi vîyan ders xwendîye heta ku hêca balix nebûyî ’ilmên li wê herêmê da dihatan xwendin hemî xilas kirin. Li deh salîyê da dest avêtîye nivîsîna şi’ran û vê gavê ew şi’rên li deh salîyê da nivîsîyîn li

dîwana wî ya şi'ran da hatine parastin. Li 17 salî ya xwe da des avêtîye ders danê û li 20 salî ya xwe da ji hemî 'ilm û zanînên li zemanê wî da heyîn behremend bûye.

Li 21 salî ya xwe da yanî li sala 380-ê h. Bûye xweyê sê meqamên mezin, yanî: "Neqabet"[2] û "Serpêşîya hecîyên mala Xwedê û berpirsyarî ya Ke'bê" û "Çavdêrî ya li ser dîwana girtina heqê mezlûman" maye bi hêvîya wî ve. Li 29 salîyê da naznavê "Şerîfê Ecel" û li 31 salîyê da "Şerîfê Rezî" jê re hat dayîn û li sala 403 h. Da jî bû "Neqîbun-Nuqeba" .[3]

Seydayên Seyidê Rezî: Nivîseran navê 14 seydayên Seyidê Rezî li kitêbên xwe da nivîsîne, ku li bal her yêkî hinek 'ilm xwendine, hinek ji wan ev in: 1- Seyrafî, ku Seyidê Rezî li 13 salî ya xwe da li balê feqatî kirîye. 2- 'Ebdullahê Merzbanî, wefatkirîyê sala 384 h. 3- Ibn Cinnî yê Musilî, ku Seyidê Rezî li kitêba "El Mecazatu-nnebewîyye" da pir gotin ji wî gêrane. 4- 'Ebdurrehîm ibn Nebate, wefatkirîyê sala 395 h. 5- 'Alimê Malikî mezheb, Ebu Ishaqê Teberî. 6- 'Ebdullah korê Mu'ellim, Şêxê Mufîd, wefatkirîyê sala 413 h.

Hinek ji feqîyên Seyidê Rezî: Seyidê Rezî gelek feqî gihandine derecên bilindê 'ilm û zanînê û mirovên pir bereket li ber destê wî rabûne, hinek ji wan ev in: Şêxê Tûsî, wefat 460 h. Ibn Quddame, wefatkirîyê 486 h. Seyid 'Ebdullahê Curcanî, Ebubekirê Nîşabûrî yê Xuza'î, Seyid Eb-ul Hesen bin Bendar û …

Wefata Seyidê Rezî: Ev Seyid û seydayê giranqedr li 6-ê Muherrema sala 406-ê hicrî yê heyvî di temenê 47 salîyê da li Bexdayê wefat kirîye û bedena wî ya şerîf li mala wî da li mehela Kerx ya Bexdayê hatîye veşartin. Evî seydayî jî pê eser û dewsên

paş xwe ve hiştîn wek bab û kalkên xwe yên qenc û zana navê xwe li tarîxê da hişt, ku çi caran nayê ji bîr kirin.

Eser û şûnewarên Seyidê Rezî: Em dikarîn ji dû alîyan ve li ser eser û şûnewarên vî seydayê giranqedr baxivîn:

1- Eserên nivîsandî. 2- Eserên nehatîn nivîsandin. Ji nav eserên wî yên ne ji qismê nivîsarê, em dikarin behsa medresa wî ya bi navê "Dar-ul 'ilm" bikîn, li vê medresê da gelek 'alim û zana hatine terbiyet kirin û heta bi 150 sala paş wefata wî jî evê medresê dewam kirîye û 'alimên mezin wek "Şêxê Tûsî" ji vê medresê rabûne.

Ema eserên wî yên nivîsarî jî pir in, eva eserên wî yên pir biha, navê wî li nav komgeha 'ilmî da sax hiştîye û herçend bedena wî ne li nav wan da ye lê belê navê wî her li nav nava da heye û wek stêrê dibiriqê. Merhûmê Emînî li kitêba Xedîrê da ji 19 eserên wî yên edebî, tarîxî, riwayî û Qur'anî nav birîye, ku: "Mecazat-u asar in nebewîyye", "Muteşabihat-ut tenzîl", "Me'anî-el Qur'an", "Resail," "Dîwana şi'ran" û ev kitêba giranbiha ya li destê hewe da, yanî "Nehc-ul belaxe" ji eserên qelemî yên wî ne.

Nehc-ul belağe: Ibn ebî Hedîd ku şerhek ji Nehc-ul belaxê ra nivîsîye dibêjê: "Ev kitêb, bin kelamê Xwedê û ser kelamê beşer ra ye". Seyidê Rezî ev kitêba hedîsî, 'eqîdeyî, 'ilmî, exlaqî, ictima'î û edebîyatî li sê qismeta da ji kelamê mîrê bawerdara Imam 'Elî (s) berhevê serhev kirîye.

Qismê ewil: 241 xutbe û axiftinên mîrê bawerdara ne.

Qismê duwê: 79 name û nivîsokên mîrê bawerdara ne ku ewî (s) ji dost û dijmina ra nivîsîne.

Qismê sisîyê: 480 gotinên kurt û bi ĥikmet in ku ji nav axiftinên wî hatine bijartin.

Seyidê Rezî bi xwe dibêjê: Ev axiftinên li vê kitêbê da hatîn kom kirin ne hemî axiftinên Imam ‘Elî (s) in; belkî hinek ji axiftinên wî ne ku ji cihet “fesahet û belaxetê” ve pir hêjayî ne. Ji ber vê yêkê hûn dibînin hinek xutbe ji dû sê rêzka ne zêdetir in, û hemî kes dizanê ku xutbeyek eger bê xwendin, muheqeq ji wî qasê hatî nivîsandin, dirêjtir e. Delîlek dî jî li ser vê gotinê ev e ku navre navre her car dinivîsê: “we min xutbetin lehu ’eleyhi sselam- yanî: Hinek ji axiftina wî ye” evahe jî nîşan didê ku axiftina wî hemî ne nivîsî ye.

Hafizên Nehc-ul belaxê: Ji zemanê cenabê Seyid Rezî (re) heta îro rojê gelek kes hebûne ku Nehc-ul belağe ji ber kirine. Ji xeyrî vê jî çiko bi çavê kitêba “riwayî” li vê kitêbê tê nêrîn ji kevin da heta niha ’alim û zanayan bi hayjêman, ev kitêb nivîsîne û dest û dest gerhaye û heta îro hatîye parastin û gihaye destê me jî. Ser gotina ’alimên lêkol, 167 nusxên pir kevin ji Nehc-ul belaxê li kitêbxanên seraserê dinyayê da hene. Jiber kirina Nehc-ul belaxê ji zemanê saxî ya Seyidê Rezî ve despê kir û heta îro berdewam e û berew zêde bûn e. Qazî Cemaluddîn Muhemmed bin Huseynê Kaşanî yêk ji wan kesa ye ku li zemanê saxî ya Seyidê Rezî da Nehc-ul belağe jiber kirîye, her wiha navê zanayên hêjayî: Muhemmed Farûqî û seydayê pir zana Seyid Muhemmedê Yemanî û tarîxzan û edîbê meşhûr Şêx Muhemmed Hesenî yê Amulî li nav jiberkerên Nehc-ul belaxê da hatine nivîsandin.

Şerhên Nehc-ul belaxe: Ji ber biha dana vê kitêbê, ji alîyê ’alimên zanave wek çawa gelek kesa ev kitêb jiber kirîn, geleka jî şerh û haşî jê re nivîsîne, ser gotina lêkolên Nehc-ul belaxê, heta niha zêdetirê ji 400 şerh û haşî li ser vê kitêbê hatine nivîsîn û bi gelek zimanan hatîye tercume kirin.

Xweyê kitêba Ğedîrê (c 4. r, 192-186) dibêjê: Şerh kirina Nehc-ul belaxê ji çaxê Seyidê Rezî ve despê bûye û hevçaxê wî cenabê Seyid ‘Elî yê Nesr ewilîn kes e ku ev kitêb şerh kirî. Piştre jî evî karî dewam kirîye.

Hinek ji nivîserên van şerha:

Fezlullahê Rawendî, wefatkirîyê 511 h.

Eb ul Hesenê Beyheqî, wefat: 516 h.

Qutboddînê Rawendî, wefat: 573 h.

Muhemmedê korê ‘Omerê **Teberî**, wefatkirîyê sala 606 h.

Ebû Hamid Izzeddîn, meşhûr bûyî bi **ibn Ebî Hedîd**, wefatkirîyê sala 655 h.

Ibn Saî yê **Bexdadî**, wefatkirîyê 674 h.

Ibn Meysemê Behranî (sê şerh nivîsîne, mezin, navincî û biçok) wefatkirîyê 679 h.

Se’dudîn Mesûd bin ‘Omerê Şafiî **Teftazanî** wefatkirîyê sala 791 h.

Seyid ‘Ebdullahê **Şubber** (du şerh nivîsîne) wefatkirîyê sala 1242 h.

Hecî Hebîbûllahê Xûyî (xweyê Minihac ul Bera’ê) wefatkirîyê sala 1356 h.

Şêx Muhemmed ‘Ebduh ê Misrî, wefat kirîyê sala 1323 h.

Kûrdî ya Nehc-ul belaxê: Ev kitêba giranbiha ku bi vî awayê rêk û pêk, ketîye destê hewe ‘ezîzên ferheng dost da, zehmetek pir zêde pêve hatîye kêşan heta bi vî awayî hatî hazir kirin. Min, wergerandîye ser zimanê Kûrdî, pê re komekî ji ehlê qelemê li ser kar kirine, hineka Kûrdî ya wê serast kirine û hineka metin raber kirine digel tercumê û hineka ew pê kampyuterê nivîsîne û xeletên wê girtine û durist kirne. Karên hazir kirnê li muessesa Seyda û li bin çavdêrî ya Seyda Seyid Mubarekê Huseynî da pêk hatîye heta

bi vî şiklî çap bûye û ketîye destê hewe xwendevana da.

Seyda û zanayên ku Nehc-ul belaxe dîtine, dizanin ev kitêb kitêbekî pir giran û çiqa tu bêjî me'na wê zehmet e, pêkve fesahet û belaxet e û kelîmên ku têda bikar hatîn pir xerîb û gohlê nebûyî ne, bo nimûne em dikarin ji pê heshana giranî ya me'na Nehc-ul belaxê ra misalekî bidin: Cenabê **Subhî Salih**, seydayê edebîyat û ilahîyata zanîngeha Lubnanê ji bona wî qasî ku ehlê lêkolînê piçekî rihet bibin bo fêhm kirina vê kitêbê, luxet û bêje yên wê me'ne kirne. Carna li ristkek 6 kelîmeyî da ihtîyac zanîye ku 5 kelîmên wê me'ne bikê **(binêrin: Xutba 165 û 195)**. Carna jî li axiftinek 18 rêzik da lazim zanîye ku 38 kelîman ronahî bikê **(binêrin: x. 91-eşbah)**.

Li tehqîqa wî da ku ev kitêb li 500 ruperên biçûk da hatîye çap kirin, lazim dîtîye ku 5031 kelîme bên me'ne kirin, yanî ji bona mirovên 'Erebî zan û seyda û ehlê 'ilmê jî lazim dîtîye ku li her ruperî da deh kelîman me'ne bikê heta bikarin behrê jê bibin û me'na wê bizanin.

Bîr anîn û xwest:

1. Ewên li ser Nehc-ul belaxê kar kirîn dizanin ku evê kitêbê nusxên zehfî hene, li nav van nusxan da min nusxa cenabê seyda "Subhî Salih" bijart û tercume kir. Helbet li cihên lazim da min jimara nusxa seydayê "Feyzul Islam" jî daye. Her wiha li dûmahîkê da jî me cedwela ixtilafa çar nusxan anîye.

2.Tercume û tehqîq li ser metnê 'Erebî yê kitêbê pêk hatîye.

3. Ez pir xebitîme ku ji alîyekî ve 'eynî me'na 'Erebî bêy kêm û zêde kirin bînim û ji alîyê dî ve jî ji bona rihet fêhm kirnê û rewan bûnê gûrekî edebîyata Kûrdî pêve biçim.

4. Li despêka xutbe û naman da, carna zêdetirê ji qasê li kitêbê da hatî, hinek zanînên lazim min lê zêde kirne, û ji bona tevlîhev nebûnê min ew kirîye di navbeyna heyvokê da.

5. Ne ez û ne hevalên dî ku arîkarî kirine, nabêjin ku ev kar kêmasî têda nîne, û heta em nabêjin jî ku ji vê baştir çênabê. Lê gotina me ev e ku em bi niyetek pak pir xebitîne ku kêmasî yên vî karî kêmtir bin. Û Xwedê kerem dikê: “Kes zêdeyê ji karîna xwe ne berpirsyar e”.

Li vêderê ez ji hemî zana û lêkol û ehlê ’ilmê dixwazim ku eger kêmasîyek ket ber çavê wan ji me ra bêjin da ku bi hez kirina Xwedê em ewê li çapên dî da rast û durist bikîn, Xwedê ji hewe razî bê.

Li ser vê nîşanê bîr û hizrên xwe ji me re bêjin:

seyda_14@hotmail.com

Seyid ‘Elî yê Huseynî yê BOHTÎ

Remezana sala 1425 h. heyvî

Beraberê sala 2005 mîladi

PÊŞGOTINA SEYIDÊ REZÎ

Hemd û sipas ji Xuda ra; ewê, hemd kirî bihayê qencî yên xwe û penahbera ji belayên xwe û wesîla gihana bihişta xwe û hegera zêde kirina qencîya xwe.

Selewat li ser Pêğemberê Wî, nebîyê rehmetê û rêberê Imam û pêşkaran û çira ya ummetê, ewê, ji sirişta keremê hatî çêkirin û esl û neseba wî pir belg û bereket. Û selamên Xuda li ser Ehlê Beyta wî ku çira yên ronahîker in di tarîtîya da û wesîla xilasî ya ummetan û nîşanên ronahî yên dîn û merkezê giranî ya seratî û qencîya ne, selewat û selamên Xuda li ser hemîyan bin. Selamek wereng ku beraber bê digel mezinahî ya wan û bibê kirê û ucreta pakî ya esl û çiqê wan. Selam li ser wan heta wî demê ku şefeq vedê û stêr biçin ava.

Li ewilê ciwanî ya xwe da ku ez xort bûm min dest avêt nivîsîna kitêbekî derheq taybetî yên Imaman da selamên Xuda li ser wa bin, û min axiftinên wan yên xweş û kelamê wan yê berketî li wê kitêbê da anîn, û li pêşekî ya wê da jî min amanc û hedefa xwe ji vî karî dîyar

مقدّمة السيّد الشريف الرّضي

أما بعد حمد الله الذي جعل الحمد ثمناً لنعمائه ، ومَعاذاً من بلائه ، ووسيلاً إلى جنانه، وسبباً لزيادة إحسانه .والصلاة على رسوله نبي الرحمة ، وإمام الائمة ، وسراج الامة المنتخب من طينة الكرم ، وسلالة المجد الاقدم، ومَغرس الفخار المُعْرق، وفرع العَلاء المثمر المورق . وعلى أهل بيته مصابيح الظُّلم ، وعِصَم الامم، ومنارالدين الواضحة ، ومثاقيل الفضل الراجحة . صلى الله عليهم أجمعين ، صلاة تكون إزاءً لفضلهم، ومكافأة لعملهم ، وكفاء لطيب فرعهم وأصلهم ، ما أنار فجر ساطع ، وخوى نجم طالع.

فإني كنت في عنفوان السن، وغضاضة الغصن ابتدأت بتأليف كتاب في خصائص الائمة عليهم السلام : يشتمل على محاسن أخبارهم وجواهر كلامهم ، حداني عليه غرض ذكرته في صدر الكتاب . وجعلته أمام

kir. Piştî berhev kirina taybetên mîrê bawerdaran ‘Elî selamên Xuda li ser bin, gîr û girift û muşkilatên zeman, ez paşve dam ji temam kirina kitêbê. Min ew kitêb li ser esasê babet û vebiran rêk û pêk kir bû, vebira paşîn pêk hatbû ji axiftinên xweş û peyvên kurt û we’z û Ĥikmetên ji Wî hatîn neqil kirin, lê belê axiftinên Wî yên dirêj û nivîsokên Wî yên berfireh têda nehatbûn.

Ev vebira paşîn ya kitêbê li dost û hevalan xweş hat û ji ber tazehî ya wê pir jê man ‘ecêbmayî, û ji min xwestin ku ez kitêbekî binivîsim û bijareyekî ji axiftinên mîrê bawerdaran ji hemî qisman têda kom bikim û axiftinên wî yên muxtelif, xutbe û name û we’z û şîret û adabên ewî jê axiftî têda bênim. Çiko dizanîyan eger kitêbek wiha, bê nivîsîn wê xweş xeberdan û belaxeta ‘ecêb û nimûnên fesahetê û cewhera axiftinên serast û nuktên ronahî ji axiftinên dînî û dinyayî têda bên kom kirin ku li çi kitêb û nivîsoka da bi vî awayî berhev nebûye, ji ber ku mîrê

الكلام . وفرغت من الخصائص التي تخص أمير المؤمنين عَليّاً عليه السلام ، وعاقت عن إتمام بقية الكتاب محاجزاتُ الايام و مماطلات الزمان. وكنت قد بوّبتُ ما خرج من ذلك أبواباً ، وفصّلته فصولاً فجاء في آخرها فصل يتضمن محاسن ما نقل عنه عليه السلام من الكلام القصير في المواعظ والحِكمَ والامثال والاداب ; دون الخطب الطويلة ، والكتب المبسوطة.

فاستحسن جماعة من الاصدقاء ما اشتمل عليه الفصلُ المقدم ذكره معجَبين ببدائعه ومتعجبين من نواصعه وسألوني عند ذلك أن أبتدىء بتأليف كتاب يحتوي على مختار كلام مولانا أمير المؤمنين عليه السلام في جميع فنونه . ومتشعّبات غصونه : من خطب ، وكتب ، ومواعظ ، وأدب . علماً أن ذلك يتضمن من عجائب البلاغة ، وغرائب الفصاحة ، وجواهر العربية ، وثواقب الكلم الدينية والدنيوية ،

bawerdaran despêka fesahet û serkanî ya belaxetê ye, xefên belaxetê bi rêka wî ve eşkere bûne û esl û esasên wê ji wî hatine girtin, hemî xetîb û axiftinkera peyrewî ji wî kirine û we'zkerên xudan belaxet li axiftina xwe da arîkarî ji wî girtine, digel vê hemîyê illeh ew li ser pêşê da ye û yên dî li pey wî, ew li pêş e û yên dî li paş, çiko esera 'ilmê ilahî û gulava axiftinên Pêğember (s) tevlî peyvên wî bûne.

Vêca min daxwaza dostan qebûl kir û des avêt nivîsînê, min dizanîya ev kar pir bi feyde ye û wê zûka li nav alemê da jê bê axiftin û zexîra xêra ye. Mexseda min ev bû ku ji bilî seratî yên wî yên dîtir, ez mezinahî ya qedr û qîmet û kesayetî ya mîrê bawerdaran ji vî cihetî ve ronahî bikim ku ew ji nav hemî wa kesên derbaz bûyîn û gotinek ji wan li cih da mayî veqetîyaye û gihaye dûmahîka fesahet û belaxetê û axiftina wî oqyanûsek bê binî ye û axiftina kesî nagihê ya wî.

ما لا يوجد مجتمعاً في كلام ، ولا مجموعَ الاطراف في كتاب ; إذ كان أمير المؤمنين عليه السلام مشرَعَ الفصاحة وموردها ومنشأ البلاغة ومولدها ; ومنه عليه السلام ظهر مكنونها ، وعنه أخذت قوانينُها ; وعلى أمثلته حذا كل قائل خطيب وبكلامه استعان كل واعظ بليغ . ومع ذلك فقد سبق وقصروا ، وقد تقدم وتأخروا ، لان كلامه عليه السلام الكلامُ الذي عليه مَسْحة من العلم الالهي وفيه عَبْقَة من الكلام النبوي.

فأجبتهم إلى الابتداء بذلك عالماً بما فيه من عظيم النفع ، ومنشور الذكر ومذخور الاجر . واعتمدت به أن أبين عن عظيم قدر أمير المؤمنين عليه السلام في هذه الفضيلة ، مضافةً إلى المحاسن الدّثرَة والفضائل الجمة . وأنه عليه السلام انفرد ببلوغ غايتها عن جميع السلف الاولين الَذين إنما يؤثرُ عنهم منها القليل النادر ، والشاذ والشارد، فأما كلامه فهو البحر الذي لا يُساجَل،

Min vîya ez li iftixar kirina bi Imam ‘Elî (s) da evî gotina “**Ferezdeq**” bînim ku dibêjê: ***Ey Cerîr! Evênhe babkên min in, vêca dema em li civata da berhev bûn, eger te karî, yên wekî wa peyda bike.***

Min lê nêrî axiftinên wî selamên Xuda li ser bin sê binyat jê re hene:

1 – Xutbe û ferman û destûrên wî.

2 – Name û nivîsok.

3 – Ĥikmet, şîret û we’z.

Vêca bi arîkarîya Xwedayê Mezin, min despê kir ewil axiftinên wî yên hêjayî û paşê nivîsokên wî yên berketî û paşê jî peyvên wî yên bi Ĥikmet û derheq edeb û adaban da kom kirin. Û min her yêk kir babetek taybet û ji her yêkî ra min hinek per veqetandin da bibê despêk ji bona destve anîna wa gotinên li dest min da neyî û we hebû ku li dahatê da dest min biketa. Dema gotinek ji Wî, derheq got û bêjekî an cewaba pirsyarekî û an tiştek dî biketa destê min ku neketbûya bin çi yêk ji sê babetên me’lûm kirî da, min ew li munasibtirîn cihî da cî dikira. Eger di nav vê ya min bijartî da vebirên ne rêk û pêk û axiftinên ne serheve hebin, ew ji ber vê yêkê ye ku mexseda min ew

والجم الذي لا يحافَل.

وأردت أن يسوغ لي التمثل في الافتخار به عليه السلام بقول **الفرزدق** : أولئك آبائي فجئني بمثلهم إذا جَمَعْتنا يا جرير المجامعُ

ورأيت كلامه عليه السلام يدور على أقطاب ثلاثة : أولها : الخطب والاوامر ، وثانيها : الكتب والرسائل ، وثالثها : الحكم والمواعظ ; فاجمعتُ بتوفيق الله تعالى على الابتداء باختيار محاسن الخطب ، ثم محاسن الكتب ، ثم محاسن الحِكَمَ والادب . مفرداً لكل صنف من ذلك باباً ، ومفصّلاً فيه أوراقاً ، لتكون مقدمة لاستدراك ما عساه يشذ عني عاجلاً ويقع إليّ آجلاً . وإذا جاء شيء من كلامه ـ عليه السلام ـ الخارج في أثناء حوار ، أو جواب سؤال ، أو غرض آخر من الاغراض ـ في غير الانحاء التي ذكرتها ، وقررت القاعدة عليها ـ نسبته إلى أليق الابواب به ، وأشدها ملامحة لغرضه . وربما

bûye ez nukte û xeberdanên wî yên leylander kom bikim û ez hay ji wî qasî nemame ku ez peywend û girêdanê li nav beyna kelamê wî da çêkim.

Yêk ji wan ‘ecîbên li axiftina wî da heyî (s) ku ew li vê çendê da ji yên dî hatîye veqetandin û kesê jê re bibê heval li vê meselê da nîne, ew axiftina wî ye ya derheq “zuhd” û we’z û şîret kirin û emr û nehya da. Dema kesek li ser va axiftinên wî fikr û hizir bikê û dilê xwe varî bikê û ji mejîyê xwe derênê ku ev axiftina kesek giranqedr û ferman qebûl e û hukûmeta wî berfireh e û xelk jê re teslîm in, wê şubhe nekê ku ev axiftina zahidekî tam zahid e ku çi kar xêncî ji ‘ibadet tinehin, û wê yeqîn bikê ev axiftin ya kesekî ye ku tinê li mala xwe da runiştîye û dûrê ji komelê dijî, an jî li şikeftekî da ye ku xêncî dengê xwe çi dengê dî gohlê nebûye û xêncî xwe kes dî nedîtîye û illeh mijûlê ‘ibadet e, û yêkcar wê nekarê bawer bikê ev axiftina kesekî ye ku li zemanê şer da diketa nav behra ‘eskerê dijmin û pehlewan û şervanên bi hêz li ’erdê didan û li vî halî da jî yêk ji zahid û qenc û saliha ye. We evahe ji seratî yên wî yên ‘ecêb û taybetî yên wî yên hûr in, û pê vê yêkê bûye “**Cami’ul Ezdad- tiştên dijê hev li xwe da kom kirine**”.

جاء فيما أختارُهُ من ذلك فصول غير مُتسِقة، ومحاسن كَلِم غير منتظمة ; لاني أورد النكت واللّمع، ولا أقصد التتالي والنسَق.

ومن عجائبه عليه السلام ، التي انفرد بها ، وأمِنَ المشاركةَ فيها ، أن كلامه الوارد في الزهد والمواعظ ، والتذكر والزواجر ، إذا تأمله المتأمل وفكر فيه المتفكر ، وخلع من قلبه أنه كلام مثله ممن عظم قدره ، ونفذ أمره ، وأحاط بالرقاب ملكه ، لم يعترضه الشك في أنه كلام مَنْ لا حَظّ له في غير الزّهادة ، ولا شغل له بغير العبادة ، قد قبع في كسر بيت أو انقطع إلى سفح جبل، ولا يسمع إلا حسّه ، ولا يرى إلا نفسه ، ولا يكاد يوقن بأنه كلامُ من ينغمس في الحرب مصْلِتاً سيفه، فيقُطّ الرقاب ويُجَدِّل الابطال، يعود به يَنْطُفُ دماً ، ويقطر مُهَجاً، وهو مع تلك الحال زاهد الزهاد ، وبدَلُ الابدال. وهذه من فضائله العجيبة ، وخصائصه اللطيفة ، التي جمع بها

Gelek caran min vê derheqê da digel biraderan axiftîye, we min ew ji vê taybetî ya Imam hiştine li nav ‘ecêban da, heqîqet ev e ku evahe cihê ders wergirtin û hizir kirinê ye.

Eger li nav vê bijareyê da carna peyvek an jî me’nayek ducar bûbê, sebebê wê eve ye ku riwayetên di bara axiftinên Imam ‘Elî da gihayîn me, pir ixtilaf têda hene, vêca carna gotinek ji wî gihaye min, min jî ‘eynî wê gotinê anîye, û paşê jî axiftinek dî li wê behsê da gihaye min ku newek riwayeta pêşda bûye, lê belê ji ber wî qasî ku gotinek zêdetir di wê da hebûye û an lefzek sipehîtir têda bûye ji ber wê lazim bûye ez ewê dîsa binivîsim, çêdibê jî, carnan ji ber pê nehesan û ji bîr kirinê bê, û ne ji qestî carek dî hatbê nivîsîn.

Ez evê de’wayê jî nakim ku ez bi axiftinên wî selamên Xwedê lê bin hemîyan hesame û çi axiftin li min nefewitîne û ez dûr nabînim ku ew qasê min nedîtî pitir bê ji ya min dîtî, we ewa li kîskê min da heyî kêmtir bê ji wê ya des min neketî. Lê belê berpirsyarî ya min xebat û pêketinek berfireh bû. We ez ji Xwedayê Pak û Bilind, ronahî kirina rêkê û rênimûnîyê dixwazim.

بين الاضدادوألف بين الاشتات، وكثيراً ما أُذاكر الاخوان بها، وأستخرج عجبهم منهاوهي موضع للعبرة بها ، والفكرة فيها .

وربما جاء في أثناء هذا الاختيار اللفظُ المردد ، والمعنى المكرر ; والعذر في ذلك أن روايات كلامه تختلف اختلافاً شديداً : فربما اتفق الكلام المختار في رواية فنُقِلَ على وجهه ، ثم وُجد بعد ذلك في رواية أخرى موضوعاً غير موضعه الاول : إما بزيادة مختارة ، أو بلفظ أحسن عبارة ، فتقتضي الحال أن يعاد ، استظهاراً للاختيار ، وغَيْرةً على عقائل الكلام. وربما بَعُدَ العهدُ أيضاً بما اختير أولاً فأُعيدَ بعضُه سهواً أو نسياناً ، لا قصداً واعتماداً .

ولا أدعي ـ مع ذلك ـ أني أحيط بأقطارجميع كلامه عليه السلام حتى لا يشذ عني منه شاذ ، ولا يَندّ نادّ. بل لا أبعد أن يكون القاصر عني فوق الواقع إليّ ، والحاصل في رِبْقي دون الخارج من يديّ ; وما عليّ إلا بذل الجهد ، وبلاغ الوسع ، وعلى الله

Piştî xilas bûna kitêbê, min jê re navê “**Nehc-ul belaxe**” munasib zanî, çiko ev kitêb, dergehên belaxetê li ber bînerê xwe vedikê û vîyanên wî jê re nêzîk dikê, seyda û feqî, herdû muhtacê wê ne, ewa mirovê xudan belaxet û ya mirovê zahid dixwazin, herdû têda hene. Li vê kitêbê da axiftinên ‘ecîb derheq “tewhîd” û “‘edl” û “tenzîha Xwedê ji teşbîhê” hene ku têhnîşka mirovê têhn, ji wan dibê û dermanê hemî derda ye û ronahîkerê hemî şubhan.

Ez ji Xwedayê Pak tewfîq û dûrî ya ji şimitînê dixwazim û ez jê dixwazim ku min li vê rêkê da qewî bikê û arîkarê min bê, ez ji ber xeletî ya bîr û hizrê pêşîya xeletî ya ziman û ji ber xeletî ya axiftinê pêşîya xeletî ya gav avêtinê hawara xwe digihînim Xwedê, we ew bes e ji min ra û baş parêzer e ji bo min.[4]

***

سبحانه وتعالى نهج السبيل، وإرشاد الدليل ، إن شاء الله.

ورأيت من بعدُ تسمية هذا الكتاب بـ «**نهج البلاغة**» إذ كان يفتح للناظر فيه أبوابها ، ويقرّب عليه طِلابها ، فيه حاجة العالم والمتعلم ، وبغية البليغ والزاهد ، ويمضي في أثنائه من عجيب الكلام في التوحيد والعدل ، وتنزيه الله سبحانه وتعالى عن شَبَهِ الخلق ، ما هو بِلال كل غلّة وشفاء كل علة وجِلاء كل شبهة.

ومن الله سبحانه أستمد التوفيق والعصمة ، وأتنجّزُ التسديد والمعونة ، واستعيذه من خطأ الجنان ، قبل خطأ اللسان ، ومن زلة الكَلِم ، قبل زلة القدم، وهو حسبي ونعم الوكيل .

***

PIŞKA EWIL

3

بَابُ المخُتَّارِ مِنْ خُطب

مولانا أميرالمؤُمِنين عليّ بن أبي

طالب عليه السلام

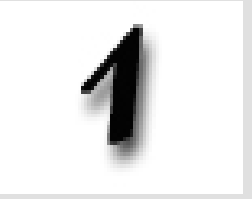

وأوامره ونواهيه

وكلامه الجاري مجرى الخطب

والمواعظ في المقامات

المحضورة والمواقف

المذكورة والخطوب الواردة

Xutbe û Axiftinên Imam ‘Elî

Selamên Xwedê lê bin

AXIFTINA 1 – 241

AXIFTINA 1

Di vê xeberdanê da behsa afirandina esman û ‘erd û xuliqandina Adem (s) dikê, her wiha derheq hecc û afirandina melaîketan û bijartina pêğemberan û hinek ji hukmên şer’î da axiftîye.

Sipas hemî bo Xuda ne, ewê bêjer nikarin pesnê Wî bidin û ehlê êjmarê nikarin ni’metên Wî bêjimêrin û xebatker nikarin heqê Wî pêk bînin. Ewê hizrên bilind ewî derk nakin û tîj fêhm nagihênê. Ewê xilasek ji nîşanên Wî ra neyî û (kelîmeyek layiqê) pesn dana Wî tuneyî, ewê wextek bi êjmar û zemanek dîyarkirî jê ra neyî. Mexlûq bi qudreta Xwe çêkir û, ba bi rehmeta Xwe bilav kir û pê tehtan lerizîna ‘erdê Xwe sekinand.

Despêka dîn, naskirna Wî ye û kemala nasîna Wî durist bawerîya bi Wî ye, û kemala durist bawerîyê tek zanîna Wî ye û kemala tek zanîna Wî xwe xalis kirina ji Wî ra ye û kemala xwe xalis kirnê, jê birina sifeta ye ji Wî, çiko her sifetek nîşan didê ku ew (sifet) ne mewsûf e (xweyê sifet) û her mewsûf jî dixweyhênê ku ne sifet e, vêca ew kesê pê wesfekî (wesfê mexlûqa) ji Xwedayê Pak

[1]

من خطبة له عليه السلام يذكر فيها بتداءَ خلق السماء والاَرض، وخلق آدم عليه السلام وفيها ذكر الحج وخلق الملائكة، واختيار الانبياء والاحكام الشرعية

الحَمْدُ لله الَّذَي لاَ يَبْلُغُ مِدْحَتَهُ القَــائِلُونَ، وَلاِ يُحْصِــي نَعْمَــاءَهُ العَــادُّونَ، ولاَ يُــؤَدِّي حَقَّــهُ الُمجْتَهِدُونَ، الَّذِي لاَ يُدْرِكُــهُ بُعْــدُ الهِمَمِ، وَلاَ يَنَالُــهُ غَــوْصُ الفِطَــنِ، الَّذِي لَيْسَ لِصِفَتِهِ حَدٌّ مَحْدُودٌ، وَلاَ نَعْتٌ مَوْجُودٌ، وَلا وَقْــتٌ مَعْــدُودٌ، وَلا أَجَلٌ مَمْــدُودٌ. فَطَــرَ الخَلاِئــقَ بِقُدْرَتِــهَ، وَنَشَــرَ الرِّيَــاحَ بِرَحْمَتِــهِ، وَوَتَّدَ بِالصُّخُورِ مَيَدَانَ أَرْضِهِ.

أَوَّلُ الــدِّينِ مَعْرِفَتُــهُ، وَكَمَــالُ مَعْرِفَتِــهِ التَّصْــدِيقُ بِــهِ، وَكَمَــالُ التَّصْــدِيقِ بِــهِ تَوْحِيــدُهُ، وَكَمَــالُ تَوْحِيــدِهِ الأَخْــلاصُ لَــهُ، وَكَمَــالُ الأَخْلاصِ لَهُ نَفْيُ الصِّــفَاتِ عَنْــهُ، لِشَــهَادَةِ كُــلِّ صِــفَة أَنَّهــا غَيْــرُ

baxivê, ewî heval jê ra çêkirîye û ewê hevalekî jê ra çêkê Ewî dikê cût û ewê Wî cût bikê ewî Ew qet kirîye û yê ewî qet bikê Ew nas nekirîye û yê Wî nas nekê wê tilîya xwe balê ve bikê. Û ewê tilîya xwe balê ve bikê ewî sînor jê re çêkirîye û ewê sînoran jê re çêkê ewî Ew anîye êjmarê. Ewê bêjê "di çi da ye?" Ew daye rex wê, ewê bêjê "li ser çî ye?" Ewî cihek valeyê ji Wî hiştîye.

Ew heye lê ne bi çêbûn, heyîyeke ku tinehî jê ra tunebûye, digel her tiştî ye lê belê ne li kêleka wa da, xêncî her tiştî ye lê belê ne cidayê ji wa ye, karker e lê ne pê bizav û aletan, bîner e ji hingê ve ku mexlûqê lê tê nêrîn tuneyî, tek bûye ji hingê ve hêca kes neyî ku bêhna mirov pê bê û ji ber tunehîya wan mirov bikevê dehşetê.

Mexlûq bi çêkirinekî çêkir û bi despê kirinekî despê kir bêy wê hindê ku nîyaz bi hevpeyvînê hebê û ji tecrubeyekî istifade bikê û hereketek jê çêbê an dil mijûlahîyek ku Ewî perîşan bikê têda peyda bibê. Her tişt li zemanê wê da deyna û tiştên muxtelif digel hev rêk êxistin û ji her tiştekî ra tebî'etek çêkir û ew da digel wan, Ewî pêşîya despê kirnê da agahî pê hebû û hudûd û xilaseka wan zanîya û himber û vîyana wan (meyl û tişta

المَوْصُوفِ، وَشَهَادَةِ كُلِّ مَوْصُوف أَنَّهُ غَيْرُ الصِّفَةِ، فَمَنْ وَصَفَ اللهَ سُبْحَانَهُ فَقَدْ قَرَنَهُ، وَمَنْ قَرَنَهُ فَقَدْ ثَنَّاهُ،وَمَنْ ثَنَّاهُ فَقَد جَزَّأَهُ، وَمَنْ جَزَّأَهُ فَقَدْ جَهِلَهُ، [وَمَنْ جَهِلَهُ فَقَدْ أَشَارَ إِلَيْهِ،] وَمَنْ أَشَارَ إِلَيْهِ فَقَدْ حَدَّهُ، وَمَنْ حَدَّهُ فَقَدْ عَدَّهُ. وَمَنْ قَالَ: «فِيمَ» فَقَدْ ضَمَّنَهُ، وَمَنْ قَالَ: «عَلاَمَ؟» فَقَدْ أَخْلَى مِنْهُ.

كائِنٌ لاَ عَنْ حَدَث[1]، مَوْجُودٌ لاَ عَنْ عَدَم، مَعَ كُلِّ شَيْء لاَ بِمُقَارَنَة، وَغَيْرُ كُلِّ شيء لا بِمُزَايَلَة[2]، فَاعِلٌ لا بِمَعْنَى الْحَرَكَاتِ وَالْآلَةِ، بَصِيرٌ إِذْ لاَ مَنْظُورَ إِلَيْهِ مِنْ خَلْقِهِ، مُتَوَحِّدٌ إِذْ لاَ سَكَنَ يَسْتَأْنِسُ بِهِ وَلاَ يَسْتَوْحِشُ لِفَقْدِهِ.

أَنْشَأَ الخَلْقَ إِنْشَاءً، وَابْتَدَأَهُ ابْتِدَاءً، بِلاَ رَوِيَّة أَجَالَهَا[3]، وَلاَ تَجْرِبَة اسْتَفَادَهَا، وَلاَ حَرَكَة أَحْدَثَهَا، وَلاَ هَمَامَةِ نَفْس[4] اضْطَرَبَ فِيهَا. أَحَالَ الأَشْيَاءَ لأَوْقَاتِهَا، وَلاَمَ[5] بَيْنَ مُخْتَلِفَاتِهَا، وَغَرَّزَ غَرَائِزَهَا[6]، وَأَلْزَمَهَا أَشْبَاحَهَا، عَالِماً بِهَا قَبْلَ ابْتِدَائِهَا، مُحِيطاً بِحُدُودِها وَانْتِهَائِهَا، عَارِفاً بِقَرَائِنِهَا و أَحْنَائِهَا.

ji bona wan lazim) nas dikira.

Paşê Xwedayê bê kêmasî des kelişandina hewayê kir û kêleka asimanê hewayê şeqitand, vêca avekî bûş û pir pêl û serhevda kom bûyî carî kir û ew danî ser bayekî lez û dijwar û pir lerzan û pir deng, vêca ferman dayê ku ewê bizivirênê û ji bona şidandina wê û gihandina wê bo hed û sînorê wê ew li ser wê xûrt kir, hewa li bin wê bayê ra şeqitî û av jî li ser ra fiştikî û carî bû.

Paşê Xwedayê Pak, bayek dî çêkir, bayek sitewr (bê hasil) ji bona hejandin û anîn-birinê, hinartina wê bayê dewam da; bayek dijwar û ji cihek dûr û nedîyar. Vêca ferman da wê bayê ku li ser wê ava pir pêl da bê û pêlên wê behrê hilêxê, wek çawa meşk tê keyandin ew hejand û wek wê baya pêşîya wê vekirî, bi serda hat û ser û binê wê bi ser hevda anî û hemî tevlîhev kir heta kef serket wek serketina nîvişkê meşikê. Vêca ew bilind kir bi alîyê hewayê şeqitîyî û valehîya berfireh ve, û ji wê, heft ‘esman çêkirin, û ‘esmanê jêrê kir pêlek pêşîgir (ji rijhana esmanên seratir) û seratirê wan jî kir banek bo parastina wan û bilindahîyek xweragir, bêy wê çendê ku

---

1. لا عن إيجاد موجد.2. المزايلة: المفارقة والمباينة. 3. الرّويّة: الفكر، وأجالها: أدارها وَرَدَدَها. 4. هَمَامَة النفس: اهتمامها بالامر. 5. لأمَ: قَرَنَ. 6.: أودع فيها طباعها.

ثُمَّ أَنْشَأَ سُبْحَانَهُ فَتْقَ الأَجْـوَاءِ، وَشَقَّ الأَرْجَاءِ، وَسَكَائِكَ[1] الْهوَاءِ، فَأَجازَ فِيهَا مَاءً مُتَلاطِمـاً تَيَّـارُهُ[2]، مُتَراكِماً زَخَّارُهُ، حَمَلَهُ عَلَـى مَـتْنِ الـرِّيحِ الْعَاصِـفَةِ، وَالزَّعْـزَعِ[3] الْقَاصِفَةِ، فَأَمَرَهـا بـرَدِّهِ، وَسَـلَّطَهَا عَلَى شَدِّهِ، وَقَرَنَهَا إِلَى حَدِّهِ، الْهَوَاءُ مِنْ تَحْتِها فَتِيقٌ، وَالمَاءُ مِنْ فَوْقِهَـا دَفِيقٌ.

ثُمَّ أَنْشَأَ سُبْحَانَهُ رِيحـاً اعْـتَقَمَ مَهَبَّهَـا وَأَدَامَ مُرَبَّهَـا[4]، وَأَعْصَـفَ مَجْرَاها، وَأَبْعَـدَ مَنْشَـاهَا، فَأَمَرَهـا بِتَصْفِيقِ المَاءِ الزَّخَّارِ، وَإِثَارَةِ مَوْجِ البِحَارِ، فَمَخَضَتْهُ مَخْـضَ السِّـقَاءِ، وَعَصَفَتْ بِهِ عَصْفَهَا بِالفَضَاءِ، تَـرُدُّ أَوَّلَهُ عَلَى آخِرِهِ، وَسَاجِيَهُ[5] عَلَـى مَائِرِهِ[6]، حَتَّى عَبَّ عُبَابُـهُ، وَرَمَـى بِالزَّبَدِ رُكَامُهُ[7]، فَرَفَعَهُ فِـي هَـوَاءٍ مُنْفَتِقٍ، وَجَوٍّ مُنْفَهِقٍ[8]، فَسَوَّى مِنْـهُ سَبْعَ سَمواتٍ، جَعَلَ سُفْلاَهُنَّ مَوْجاً مَكْفُوفاً، وَعُلْيَاهُنَّ سَـقْفاً مَحْفُوظـاً، وَسَمْكاً مَرْفُوعاً، بِغَيْرِ عَمَدٍ يَدْعَمُهَا

---

1. جمع سُكاكة وهي الهواء الملاقي عنان السماء.

sitûnek hebê heta li ser bê rawestan û bê bizmar ku qetên wê pêkve deynê.

Paşê pê xemla stêran û ronahî ya wan ew (esman) xemiland û li wê da çirayek ronahîker (roj) û heyvek ronahî, êxist kar ku her yêk felekek zivirok û li bilindahîyekî da wek lewheyekî li halê bizavê da hereket dikin.

Firişte: Paşê jî navbira esmanên bilind, vekir; vêca ew pê cûr bi cûrên melaîketên xwe tejî kir:

Hinek daîm di secdê da ne û naçin rukû'ê, hinek daîm di rukû'ê da ne û xwe rast nakin, û hinek bi rêz sekinîne û xwe tev nadin û hinek jî daîm tesbîhan didin û nawestin.

Êkcar xew nakevê çavê wan û xeletî ji wan çênabê û sistî ya bedenê li wan da nayê dîtin û xefleta ji ber jibîr kirinê li wan da peyda nabê.

Hinek ji wan jî emîndar in li ser wehya Wî û axiftinan bo pêxemberên Wî tînin, û hat û çûnê dikin bo anîna qeza û teqdîra Ilahî.

Hinek ji wan jî parêzerê bendeyên Wî ne û komek jî dergehvanê bihiştên Wî.

Hinek ji wan jî pîyên wan li ser 'erdên jêrê ye û stûwê wan bilind bûye bo esmanê jorî û qetên bedena wan ji

2. التيّار- هنا: الموج. 3. الريح الّتي تزعزع كلّ ثابت. 4. مصدر ميمي من أرَبّ بالمكان: لازمه، فالمُرَبّ: المُلازَمة.5. الساجي: الساكن.
6. المائر: الذي يذهب ويجيء. 7. ما تراكم منه بعضه على بعض. 8. المُنفَهِقُ: المفتوح الواسع.

وَلا دِسَار[1] يَنْظِمُها. ثُمَّ زَيَّنَهَا بِزِينَةِ الكَوَاكِبِ، وَضِياءِ الثَّوَاقِبِ[2]، وَأَجْرَى فِيها سِرَاجاً مُسْتَطِيراً[3]، وَقَمَراً مُنِيراً: في فَلَك دَائِر، وَسَقْف سَائِر، وَرَقِيم[4] مَائِر.

الملائكة: ثُمَّ فَتَقَ مَا بَيْنَ السَّمواتِ العُلاَ، فَمَلاَّهُنَّ أَطْواراً مِنْ مَلاَئِكَتِهِ: مِنْهُمْ سُجُودٌ لاَ يَرْكَعُونَ، وَرُكُوعٌ لاَ يَنْتَصِبُونَ وَ صَافُّونَ[5] لاَ يَتَزَايَلُونَ[6] وَمُسَبِّحُونَ لاَ يَسْأَمُونَ، لاَ يَغْشَاهُمْ نَوْمُ العُيُونِ، وَلاَ سَهْوُ العُقُول، وَلاَ فَتْرَةُ الأَبْدَانِ، ولاَ غَفْلَةُ النِّسْيَانِ. وَمِنْهُمْ أُمَنَاءُ عَلَى وَحْيِهِ، وأَلْسِنَةٌ إِلَى رُسُلِهِ وَمُخْتَلِفُونَ بِقَضَائِهِ وَأَمْرِهِ. وَمِنْهُمُ الحَفَظَةُ لِعِبَادِهِ، وَالسَّدَنَةُ[7] لأَبْوَابِ جِنَانِهِ. وَمِنْهُمُ الثَّابِتَةُ في الأَرَضِينَ السُّفْلَى أَقْدَامُهُمْ، وَالمَارِقَةُ مِنَ السَّماء العُلْيَا أَعْنَاقُهُمْ، والخَارِجَةُ مِنَ الأَقْطَارِ أَرْكَانُهُمْ،

1. الدِّسَار: واحدُ الدّسُر، وهي المسَامير.
2. الثّوَاقب: المنيرة المشرقة.

eqtarê ‘erdê derketîye.

(Hinek ji wan) Milê wan munasibê ragirtina ‘erşê Xuda ye; (li bin ‘erşê ilahî da) çavên wa berjêr e û perên (baskên) xwe kom kirine û li xwe pêçane, navbeyna wan û yên dî da navbirên mezinahîyê û perdên qudretê hatine deynan.

Di fikr/xîyalên xwe da bo xudankerê xwe şiklan çênakin û sifetên mexlûqan pêve nadeynin û Ewî li cihekî da mehdûd nakin û bo Wî himberekî çênakin û tilîya xwe balê ve dirêj nakin.

… *Afirandina Adem:* Paşê Xudayê bê kêmasî ji cihê zivr û nermê ‘erdê û ji ‘erdê şîrîn û şûrezar hinek ax hilanî û pê avê şuşt heta xalis bû û tevlî şilahîyê kir heta pêkve zeliqî û ji wê şiklek çêkir xudanê qet û endam û mefselan, ew ziwa kir heta xwe bi heve girt û hişk kir heta wek qafik req bû, evahe li wextek êjmartî û zemanek dîyarkirî da pêk hat.

Paşê ji rihê xwe pif kirê vêca hema di cî da bû mirovek xudan hizr û fikr, hizra xwe têxê kar û pê fikra xwe ji tişta behrê werdigirê. Û dest û pê û qetên dî yên bedenê danê ku li xizmeta xwe da bikar bigirê û hinek wesîle danê ku istifadê jê bikê û me’rîfet (nas kirin) jê re çêkir ku pê wê heq û batil ji hev veqetênê û tama û bêhna û renga û tişta

3. مُسْتَطِيراً: منتشر الضياء، وهو الشمس.
4. الرَّقِيمُ: اسم من اسماء الفلك: سُمّي به لانه مرقوم بالكواكب.
5.: قائمون صفوفاً .6.: لايتفارقون.
7. السَّدَنَة: جمع سَادِن وهو الخادم.

وَالمُنَاسِبَةُ لِقَوَائِمِ العَرْشِ أَكْتَافُهُمْ، نَاكِسَةٌ دُونَهُ أَبْصارُهُمْ، مُتَلَفِّعُونَ تَحْتَهُ بِأَجْنِحَتِهِمْ، مَضْرُوبَةٌ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مِنْ دُونَهُمْ حُجُبُ العِزَّةِ، وَأَسْتَارُ القُدْرَةِ،

لاَ يَتَوَهَّمُونَ رَبَّهُمْ بالتَّصْوِيرِ، وَلاَ يُجْرُونَ عَلَيْهِ صِفَاتِ المَصْنُوعِينَ، وَلاَ يَحُدُّونَهُ بِالأَمَاكِنِ، وَلاَ يُشِيرُونَ إِلَيْهِ بِالنَّظَائِرِ.

منها: في صفة خلق آدم عليه السلام

ثُمَّ جَمَعَ سُبْحَانَهُ مِنْ حَزْنِ الأَرْضِ وَسَهْلِهَا، وَعَذْبِهَا وَسَبَخِهَا، تُرْبَةً سَنَّهَا بالمَاءِ حَتَّى خَلَصَتْ، وَلاَطَهَا بِالبَلَّةِ حَتَّى لَزَبَتْ، فَجَبَلَ مِنْها صُورَةً ذَاتَ أَحْنَاء وَوُصُول، وَأَعْضَاء وَفُصُول: أَجْمَدَهَا حَتَّى اسْتَمْسَكَتْ، وَأَصْلَدَهَا حَتَّى صَلْصَلَتْ، لِوَقْت مَعْدُود، وَأَجَل مَعْلُوم.

ثُمَّ نَفَخَ فِيها مِنْ رُوحِهِ فَمَثُلَتْ إِنْساناً ذَا أَذْهَان يُجِيلُهَا، وَفِكَر يَتَصَرَّفُ بِهَا، وَجَوَارِحَ يَخْتَدِمُهَا،

nas bikê.

(Ev mirov çêkir ji) Hevîrek ji sirişta rengên cûr bi cûr, hinek wek yêk in; digel hev rêk ketîne û hinek muxalif û dijê hev in, wek germî û sarî, terî û hişkî, nexweşî û keyfxweşîyê. Xwedayê Subhan emanetê ku sipartbû melaîketa ji wan xwest û vîya ew wê soz û qirara dayîn pêk bênin û li beraberê wî (Adem) da biçin secde û ewî mezin ragrin û li beraberê wî da xwe bişkênin.

Vêca Xwedayê Pak got: ***Ji Adem ra herin secde û hemî ketin secdê, xêncî iblîs.*** Ew ser xwe çûbû û bextreşîyê serî jê sitand, xwe mezin kir çiko ji agir çêbûbû û Adem ku ji herîya hişk çêbûbû kêm û heqîr hesab kir, vêca ji ber ku ew bû musteheqê ‘ezabê Ilahî û ji bona kamil kirina imtihanê û pêk anîna qirara, Xuda muhlet dayê û got: ***“Ji bona te muhlet heye heta roj û wextê hatî dîyar kirin”.***

Paşê Xwedayê bê kêmasî, Adem deyna cihek jîyan xweş û rihet. Û hişêdarî dayê ku hay ji iblîs û dijminîya wî hebê, lê dijminê wî dema ew li cihê xweş û hevaletîya wî digel qencan dît, hesed pê bir. Vêca yeqîna xwe bi şikê û irada qewî bi ya sist firût û keyfxweşî bi tirsê goherand û hay jê nemana wî

وَأَدَوَات يُقَلِّبُهَا، وَمَعْرِفَة يَفْرُقُ بِهَا بَيْنَ الحَقِّ وَالبَاطِلِ، والاَذْوَاقِ والَمشَامِّ، وَالأَلوَانِ وَالأَجْنَاس.

مَعْجُوناً بِطِينَةِ الأَلوَانِ الُمخْتَلِفَةِ، وَالاَشْبَاهِ المُؤْتَلِفَةِ، وَالأَضْدَادِ المُتَعَادِيَةِ، والأَخْلاطِ المُتَبَايِنَةِ، مِنَ الحَرِّ والبَرْدِ، وَالبَلَّةِ وَالْجُمُودِ، وَالْمَساءَةِ وَالسُّرُور.

وَاسْتَأْدَى اللهُ سُبْحَانَهُ المَلائكَةَ وَدِيعَتَهُ لَدَيْهِمْ[1] وَعَهْدَ وَصِيَّتِهِ إِلَيْهِمْ، في الأَذْعَانِ بالسُّجُودِ لَهُ، وَالخُنُوعِ لِتَكْرِمَتِهِ، فَقَالَ عَزَّمِن قائِل: (اسْجُدُوا لادَمَ فَسَجَدُوا إلاَّ إبْلِيسَ) وَقَبِيلَهُ، اعْتَرَتْهُمُ الحَمِيَّةُ، وَغَلَبَتْ عَلَيْهِمُ الشِّقْوَةُ، وَتَعَزَّزُوا بِخِلْقَةِ النَّار، وَ اسْتَوْهَنُوا خَلْقَ الصَّلْصَال، فَأَعْطَاهُ اللهُ تعالَى النَّظِرَةَ اسْتِحْقَاقاً لِلسُّخْطَةِ، وَاسْتِتْماماً لِلْبَلِيَّةِ، وَإِنْجَازاً لِلْعِدَةِ، فَقَالَ: إِنَّكَ مِنَ الُمنْظَرِينَ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُوم. ثُمَّ أَسْكَنَ سُبْحَانَهُ آدَمَ دَاراً أَرْغَدَ فِيهَاعَيْشَهُ، وَآمَنَ فِيهَا مَحَلَّتَهُ، وَحَذَّرَهُ إِبْلِيسَ وَعَدَاوَتَهُ، فَاغْتَرَّهُ عَدُوُّهُ نَفَاسَةً عَلَيْهِ بِدَارِ الْمُقَامِ، وَمُرَافَقَةِ الأَبْرَارِ، فَبَاعَ الْيَقِينَ بِشَكِّهِ، وَالعَزِيمَةَ بِوَهْنِهِ، وَاسْتَبْدَلَ

pûşmanî pêve hat.

Paşê Xuda derîyê tewbê lê vekir, kelîma rehma xwe nîşa wî kir û we'da zivirîna bihiştê dayê, vêca ew ji cihê imtihanê û çêbûna zurîyetê ra hinart xwarê.

Xwedayê Subhan ji nav zarokên wî hinek Pêğember bijartin, û soz ji wan sitand ku wehya Wî raghênin û li ser risaleta Wî emanetdar bin. Dema zêdetirê xelkê soza Xwedê digel wan heyî goherandîn vêca ji naskirina heqê Wî paşve mayîn û himber jê re çêkirîn û xwe bi wan girtîn û şeytanan berê wan ji naskirina Wî zivirandîn û ew ji perestina Wî vekirîn, hingê Pêğemberên xwe hinartin nav wan.

Pêğember pey hev re dihatan da ji xelkê bixwazin ewê qirara sirişta wan li ser hatî ava kirin pêk bînin û ewan ni'metên hatîn jibîr kirin bênin bîra wan. Û pê ragehandinan, delîlê li ser wan temam bikin û xezînên 'eqlan li ber wan vekin û nîşanên qudreta Xwedê bi wan bidin dîtin, wek:

Banê bilindê li raserê wan hatî çêkirin (esman) û ew mehdika li bin wa da hatî deynan ('erd) û ew wesîlên jîyanê ku ewa sax dihêlin û ew wextên dîyarkirî ku dibin sebebê ji beyn çûna wan û ew tengasî û nexweşîyên dibin hegera pîratî ya wan û ew qewimînên

بِالْجَذَلِ وَجَلاً[1]، وَبِالأُغْتِرَارِ نَدَماً.

1. اسْتَأْدَى الله وديعَتَهُ: طالبهم بأدائها.
2. الجَذَل: الفرح. الوَجَل: الخوف.

ثُمَّ بَسَطَ اللهُ سُبْحَانَهُ لَهُ فِي تَوْبَتِهِ، وَلَقَّاهُ كَلِمَةَ رَحْمَتِهِ، وَوَعَدَهُ المَرَدَّ إِلَى جَنَّتِهِ، فَأَهْبَطَهُ إِلَى دَارِ البَلِيَّةِ، وَتَنَاسُلِ الذُّرِّيَّةِ.

وَاصْطَفَى سُبْحَانَهُ مِنْ وَلَدِهِ أَنْبِيَاءَ أَخَذَ عَلَى الْوَحْيِ مِيثَاقَهُمْ وَعَلَى تَبْلِيغِ الرِّسَالَةِ أَمَانَتَهُمْ، لَمَّا بَدَّلَ أَكْثَرُ خَلْقِهِ عَهْدَ الله إِلَيْهِمْ، فَجَهِلُوا حَقَّهُ، واتَّخَذُوا الأَنْدَادَ[1] مَعَهُ، وَاجْتَالَتْهُمُ[2] الشَّيَاطِينُ عَنْ مَعْرِفَتِهِ، وَاقتَطَعَتْهُمْ عَنْ عِبَادَتِهِ.

فَبَعَثَ فِيهِمْ رُسُلَهُ، وَوَاتَرَ إِلَيْهِمْ أَنْبِياءَهُ، لِيَسْتَأْدُوهُمْ[3] مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ، وَيُذَكِّرُوهُمْ مَنْسِيَّ نِعْمَتِهِ وَيَحْتَجُّوا عَلَيْهِمْ بَالتَّبْلِيغِ، وَيُثِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ، وَيُرُوهُمْ آيَاتِ الْمَقْدِرَةِ: مِنْ سَقْف فَوْقَهُمْ مَرْفُوع، وَمِهَاد تَحْتَهُمْ مَوْضُوع، وَمَعَايِشَ تُحْيِيهِمْ، وَآجَال تُفْنِيهِمْ، وَ أَوْصَاب[4] تُهْرِمُهُمْ، وَأَحْدَاث تَتَابَعُ عَلَيْهِمْ.

1. الأنْدَادُ: الامْثَال، وأراد المعبودين من دونه

ku pê hevra li ser wan da tên.

Û Xweda mexlûqê xwe nehiştîye bê Pêğember, an kitêba (ji ‘esmana) hatî xarê, an delîlek birra an rêyek rast.

Pêğemberên wereng ku kêm bûna wan û pir bûna wayên dijatî digel wan dikiran nebû heger ku kêmasîyê bêxin karê xwe. Hinek ji wan, ewên paş wan hatîn ji wan axiftine, û hinek jî yên ku derbaz bûne ewên pêş wan da ew dane nas kirin.

Li ser vê rêbazê sede (qern) û zemanên dirêj derbaz bûn û bab çûn û kor ketin şûna wan da heta ku Xwedayê bê kêmasî “Muhemmed Resûlullah” selat û selam lê bin ji bona pêk anîna we’da xwe û temam kirina pêğemberîyê hinart, ev li wî halî da bû ku ji bona wî ji pêğemberan qirar hatbûn girtin. Nîşanên wî meşhûr bûn û berketî hat dinyayê.

Hingê xelkê li ser rûyê ‘erdê li pey dîn û ayînên cûr bi cûr û xwestên bilave û rêkên ji hev cida bûn. Hineka Xuda wek mexlûqên Wî hesab dikran, hineka berê xwe ji navê Xwedê zivirandibî û hineka jî berê xwe dabî xêncî Xwedê. Vêca pê wî ew ji rê windabûnê derêxistin û ji nezanîyê xilas kirin.

Paşê Xwedayê bê kêmasî ji bona (hz.) Muhemmed selat û selam lê bin nêzîk bûna xwe bijart û ji wî ra bi wê ya li bal xwe razî bû; qedrê wî girt û berê wî ji

سبحانه.

2. اجْتَالَتْهُمْ بالجيم: صرفتهم عن قصدهم.

3. وَاتَرَ إليهم أنبياءهُ: أرسلهم وبين كل نبيّ ومَن بعده فترة، وقوله «لِيَسْتَأدُوهُمْ»: ليطلبوا الاداء.**4**. الاوْصَاب: المتاعب.

وَلَمْ يُخْلِ اللهُ سُبْحَانَهُ خَلْقَهُ مِنْ نَبِيٍّ مُرْسَل أَوْ كِتَاب مُنْزَل أَوْ حُجَّة لاَزِمَة أَوْ مَحَجَّة قَائِمَة.

رُسُلٌ لا تُقَصِّرُ بِهِمْ قِلَّةُ عَدَدِهِمْ، وَلاَ كَثْرَةُ المُكَذِّبِينَ لَهُمْ: مِنْ سَابِق سُمِّيَ لَهُ مَنْ بَعْدَهُ، أَوْ غَابِر عَرَّفَهُ مَنْ قَبْلَهُ.

عَلَى ذَلِكَ نَسَلَتِ القُرُونُ، وَمَضَتِ الدُّهُورُ، وَسَلَفَتِ الأَبَاءُ، وَخَلَفَتِ الأَبْنَاءُ.

إِلَى أَنْ بَعَثَ اللهُ سُبْحَانَهُ مُحَمَّدا صلى الله عليه وآله **لِإِنْجَازِ عِدَتِهِ وَتَمامِ نُبُوَّتِهِ، مَأْخُوذاً عَلَى النَّبِيِّينَ مِيثَاقُهُ، مَشْهُورَةً سِمَاتُهُ، كَرِيماً مِيلادُهُ.**

وَأَهْلُ الأَرْضِ يَوْمَئِذ مِلَلٌ مُتَفَرِّقَةٌ، وَأَهْوَاءٌ مُنْتَشِرَةٌ، وَطَرَائِقُ مُتَشَتِّتَةٌ، بَيْنَ مُشَبِّه لله بِخَلْقِهِ، أَوْ مُلْحِد فِي اسْمِهِ، أَوْ مُشِير إِلَى غَيْرِهِ، فَهَدَاهُمْ بِهِ مِنَ الضَّلاَلَةِ، وَأَنْقَذَهُمْ بِمَكانِهِ مِنَ الجَهَالَةِ.

vê dinyaya têr bela û nexweşî zivirand, vêca bi kerema xwe bir bal xwe û ew tişta pêğembera paş xwe ve li nav ummetên xwe da dihiştan li nav hewe da hişt, çiko çi pêğemberekî ummeta xwe ser beredayî, bê rêkek ronahî û nîşanek vedayî paş xwe ve nehiştine.

Eve kitêba Rebbê hewe li nav hewe da ye, helal û heramê Wî û ferz û sunnet û nasix û mensûx hatine beyan kirin û kifş kirîye kanê çi kar "mubah"in û kîjan lazim e mirov bikê "xas û 'umûm" şîret û misal û hukmên dewam dikin û hukmên bi sînorekî ve girêdayî û muhkem û "muteşabih" hemî têda kifş kirine. Her mucmelek (gotina kurt ku zanîna me'na wê muhtacê tefsîrê bê) şerh kirîye û nedîyarên wê ronahî kirîye.

Hene ku bo zanîna wan soz hatîye girtin û hinek jî ji bona nezanîna wê izn hatîye dayîn, hinek Ĥukum li kitêba Xwedê da hatine wacib kirin û li sunnetê da "nesx" a wê kifş bûye. Hinek Ĥukum li sunnetê da hatine wacib kirin, lê di kitêbê da ji ne kirina wê ra izn hatîye dayîn, her wiha hinek kiryar li zemanê xwe da wacibin û dema wextê wan derbaz bibê wacibî ya wan jî ji nav diçê.

Heramên Wî jî digel hev ferq in, hinek gonehên mezin in ku Xwedê li beraberê kirna wan da we'da agir daye, û hinek jî yên biçok in ku bexşîna xwe li ber vedaye. Hinek jî kêmê wê qebûl dibê û li

ثُمَّ اخْتَارَ سُبْحَانَهُ لِمحَمَّد صلى الله عليه لِقَاءَهُ، وَرَضِيَ لَهُ مَا عِنْدَهُ، فَأَكْرَمَهُ عَنْ دَارِالدُّنْيَا، وَرَغِبَ بِهَ عَنْ مُقَارَنَةِ البَلْوَى،

فَقَبَضَهُ إِلَيْهِ كَرِيماً، وَخَلَّفَ فِيكُمْ مَا خَلَّفَتِ الأَنْبِيَاءُ في أُمَمِهَا، إِذْ لَم يَتْرُكُوهُمْ هَمَلاً، بِغَيْر طَرِيق واضِح، ولاعَلَم قَائِم.

القرآن والاحكام الشرعية

كِتَابَ رَبِّكُمْ [فِيكُمْ:] مُبَيِّناً حَلاَلَهُ وَحَرامَهُ، وَفَرَائِضَهُ وَفَضَائِلَهُ، وَنَاسِخَهُ وَمَنْسُوخَهُ، وَرُخَصَهُ وَعَزَائِمَهُ، وَخَاصَّهُ وَعَامَّهُ، وَعِبَرَهُ وَأَمْثَالَهُ، وَمُرْسَلَهُ وَمَحْدُودَهُ، وَمُحْكَمَهُ وَمُتَشَابِهَهُ، مُفَسِّراً جُمَلَهُ، وَمُبَيِّناً غَوَامِضَهُ.

بَيْنَ مَأْخُوذ مِيثَاقُ عِلْمِهِ، وَمُوَسَّع عَلَى العِبَادِ في جَهْلِهِ، وَبَيْنَ مُثْبَت في الكِتابِ فَرْضُهُ، وَمَعْلُوم في السُّنَّةِ نَسْخُهُ، وَوَاجب في السُّنَّةِ أَخْذُهُ، وَمُرَخَّص في الكِتابِ تَرْكُهُ، وَبَيْنَ وَاجِب بِوَقْتِهِ، وَزَائِل فِي

kirna zehftirê da jî azad in.

… Derheqê hecê da: Zîyareta mala xwe, ewa ji bona xelkê kirî qible, li ser hewe ferz kir, bi vîyan diçnê wek têhnî ya ku diçin ser avê[5] û wek kevokan dema diçin hêlînê. Xweda ew kirye nîşana xwe şikandinê li beraberê meznahî ya xwe da, her wiha wesîleyeke ji bona iqrara bi ‘ezemeta ilahî.

Û ji nav mexlûqê xwe hinek gohdar bijartin ku fermana wî gohlê dibin û gotina wî tesdîq dikin û pîyê xwe datînin cihê pîyê Pêğemberan û xwe wek wa melaîketa lê dikin ewên li dûra ‘erşê wî dizivirin. Li bazara bendeyî yê da feydeyek zehfî bi dest xwe ve tînin û ji bona gehiştina we’dgeha bexşîna ilahî lezê dikin.

Xwedayê pak hec kir nîşana Islamê û cihek emn bo penahberan, zîyareta mala xwe ferz kir û pêk anîna heqê wê wacib kir û çûna wê derê li ser hewe nivîsî, Xwedayê bê kêmasî kerem kirîye:

“Zîyareta wê malê ji bona Xwedê li ser wa kesên bikarin biçin ê lazim e. Û her kesê inkar bikê vêca (bila bizanê) bi rastî Xuda ne muhtacê cihanîya ye”.[6]

مُسْتَقْبِلِهِ، وَمُبَايَنٌ بَيْنَ مَحَارِمِهِ، مِـنْ كَبير أَوْعَدَ عَلَيْهِ نيرَانَـهُ، أَوْ صَـغِير أَرْصَدَ لَهُ غُفْرَانَهُ، وَبَيْنَ مَقْبُول فـي أَدْنَاهُ، ومُوَسَّع في أَقْصَاهُ.

في ذكر الحج: وَفَرَضَ عَلَـيْكُمْ حَجَّ بَيْتِهِ الحَرَامِ، الَّذِي جَعَلَهُ قِبْلَـةً لِلأَنَـام، يَرِدُونَـهُ وُرُودَ الأَنْعَـام، وَيَأْلَهُونَ إِلَيْهِ وُلُوهَ الحَمَام.

جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ عَلاَمَةً لِتَوَاضُعِهِمْ لِعَظَمَتِهِ، وَإِذْعَانِهِمْ لِعِزَّتِهِ.

وَاخْتَارَ مِنْ خَلْقِهِ سُمَّاعاً أَجَابُوا إِلَيْـهِ دَعْوَتَـهُ، وَصَـدَّقُوا كَلِمَتَـهُ، وَوَقَفُوا مَوَاقِفَ أَنْبِيَائِـهِ، وَتَشَـبَّهُوا بِمَلاَئِكَتِـهِ المُطِيفِـينَ بِعَرْشِـهِ، يُحْرِزُونَ الأَرْبَاحَ فِي مَتْجَرِ عِبَادَتِهِ، وَيَتَبَادَرُونَ عِنْدَهُ مَوْعِدَ مَغْفِرَتِهِ.

جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ لِلاِسْلاَمِ عَلَمـاً، وَلِلْعَائِذِينَ حَرَمـاً، فَـرَضَ حَجَّـهُ، وَأَوْجَـبَ حَقَّـهُ، وَكَتَـبَ عَلَـيْكُمْ وِفَادَتَهُ[1]، فَقَالَ سُبْحَانَهُ: وَلِلّه عَلَـى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْـهِ سَبِيلاً وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللهَ غَنِـيٌّ عَـنِ العَالَمِينَ.

AXIFTINA 2

Paş zivirîna ji Siffînê ev axiftin kirye. Axiftinek ‘eqîdetî, tarîxî û sîyasî ye:

Ez hemdê Wî dikim ji bona temam bona ni’meta Wî û teslîm bona li beraberê mezinahîya Wî da û parastina min ji gonehan. Ez arîkarîyê ji Wî dixwazim ku ihtîyac û nîyaza min hilînit, bi rastî ewê ew wî hidayet bikê ti cara (qet) li rêkê winda nabê û ewê ew dijminîyê digel bikê penah û xilasî jê re tinehin û ewê ew ihtîyacî yên wî pêk bênê ti cara nedar nabê, vêca bi rastî ew (hemdê Xwedê) girantirîn û seratirîn tişt e.

Ez şehde didim (dibêjim û bawer dikim) ku xêncî “Ellah” tu ilah nînin, ew tek e û şirîk jê ra tinehin, ev şehdeyî ya min bi ixilas e ku hatîye imtihan kirin û hevrê ye digel pakîya niyetê. Her û her û heta em hebin emê li ser vê bawerîyê bin û ji bona roja tirsê ewa li berahîya me heyî emê ji xwe ra zexîre bikin. Şehde dana bi vî awayî nîşana bawerîya bi vîyan e û despêka qencîyê û razî bona Xwedê û dûr kirina şeytan e.

Ez şehde didim ku Muhemmed bende û resûlê Wî ye, ku ew digel dînê

---

1. الوِفَادَة: الزيارة.

[2]

ومن خطبة له عليه السلام بعد انصرافه من صفين وفيها حال الناس قبل البعثة وصفة آل النبي ثمّ صفة قوم آخرين

أَحْمَدُهُ اسْتِتْماماً لِنعْمَتِهِ، وَاسْتِسْلاَماً لِعِزَّتِهِ، واسْتِعْصَاماً مِنْ مَعْصِيَتِهِ، وَأَسْتَعِينُهُ فَاقَةً إِلى كِفَايَتِهِ، إِنَّهُ لاَ يَضِلُّ مَنْ هَدَاهُ، وَلا يَئِلُ مَنْ عَادَاهُ، وَلا يَفْتَقِرُ مَنْ كَفَاهُ; فَإِنَّهُ أَرْجَحُ ما وُزِنَ، وَأَفْضَلُ مَا خُزِنَ.

وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلهَ إِلاَّ اللهُ، شَهَادَةً مُمْتَحَناً إِخْلاَصُهَا، مُعْتَقَداً مُصَاصُهَا، نَتَمَسَّكُ بها أَبَداً ما أَبْقانَا، وَنَدَّخِرُهَا لاِهَاوِيلِ مَا يَلْقَانَا، فَإِنَّها عَزيمَةُ الأِيمَانِ، وَفَاتِحَةُ الأِحْسَانِ، وَمَرْضَاةُ الرَّحْمنِ، وَمَدْحَرَةُ الشَّيْطَانِ.

meşhûr û zanînek seratir û kitêba nivîsandî û nûra ronahî û tava bi leylan û fermana birra hinart da ku şubhe û gumanê ji beyn bibê û pê tiştên eşkere delîlan bênê û pê ayet û nîşanan hay ji xwe mayînê çêkê û pê axiftina ji bela û ‘ezabên xelkê zemanên derbaz bûyî, xelkê bitirsênê. Hingê xelk li nav fitnê da bûn û şirîta (şelît-werîs) dîn û ayînê qet bûbû û dîwarê yeqîn hatibû hejandin, ixtilaf ketibû bîr û hizrên binîyatî, karûbar tevlîhev bûn, rêka xilasîyê teng û cihê lê zivirînê li ber xelkê veşartî bû. Vêca hidayet bê nav û nîşan bû û kûrîtî li nav xelkê bilav bûbû.

Bê emrî ya Xuda û arîkarîya şeytan dihata kirin û îman hatibû terk dan, vêca sitûnên wê ji hevketî û nîşanên wê inkarbuyî û rêkên wê wîran û caddên (şeqam) wê veşartî bîn.

Gohdarî ya şeytan dikiran û bi rêka wîve diçûwan û ji kanîyên wî av vedixaran, pê arîkarîya wan şeytan ala (bêreqa) serketinê rakir û fitne hilêxistin û ew pêpez kirin û pê simên xwe yên hişk ew herişandin, xelk li wî halî da heyrî û nezan û xapandî bîn û li kêleka baştirîn avahî (Ke’be) û pîstirîn cîrana da jîyan dikran; şeva, xew naketa çavê wan û kilê çavê wan hêstir (rûndik) bîn, ew li cihekî dijîyan ku zanayên wan dev

وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ بِالدِّينِ المشْهُورِ، وَالعَلَمِ المأْثُورِ، وَالكِتَابِ المسْطُورِ، وَالنُّورِ السَّاطِعِ، وَالضِّيَاءِ اللاَّمِعِ، وَالاَمْرِ الصَّادِعِ، إزَاحَةً لِلشُّبُهَاتِ، وَاحْتِجَاجاً بِالبَيِّنَاتِ، وَتَحْذِيراً بِالايَاتِ، وَتَخْوِيفاً بِالمَثُلاَتِ، وَالنَّاسُ في فِتَن انْجَذَمَ فِيها حَبْلُ الدِّينِ، وَتَزَعْزَعَتْ سَوَارِي اليَقِينِ، وَاخْتَلَفَ النَّجْرُ، وَتَشَتَّتَ الأَمْرُ، وَضَاقَ الْمَخْرَجُ، وَعَمِيَ المَصْدَرُ عُصِيَ الرَّحْمنُ، وَنُصِرَ الشَّيْطَانُ، وَخُذِلَ الأِيمَانُ، فَانْهَارَتْ دَعَائِمُهُ، وَتَنكَّرَتْ مَعَالِمُهُ، وَدَرَسَتْ سُبُلُهُ، وَعَفَتْ شُرُكُهُ.

أَطَاعُوا الشَّيْطَانَ فَسَلَكُوا مَسَالِكَهُ، وَوَرَدُوا مَنَاهِلَهُ، بِهِمْ سَارَتْ أَعْلامُهُ، وَقَامَ لِوَاؤُهُ، في فِتَن دَاسَتْهُمْ بِأَخْفَافِهَا، وَوَطِئَتْهُمْ بِأَظْلاَفِهَا، وَقَامَتْ عَلَى سَنَابِكِهَا، فَهُمْ فِيهَا تَائِهُونَ حَائِرونَ جَاهِلُونَ

girêdayî û cahil û nezanên wan bi qedr û qîmet bîn.

Ji vê xutbê ye, di bara Ehlê Beytê da: Ew emînên veşartî yên wî û (sirrên ilahî) û bingeha destûrên wî û me'dena 'ilmê wî û cihê fermana wî û şkeftên (xefgeha) kitêbên wî û çîyayên ayîna wî ne, tewhana (xwar bûn) pişta ayînê pê wan rast bûye û lerza wê pê wan ji nav çûye.

… Derheq minafiqan da: Gonehan diçînin û çandinî ya xwe pê ava serxweçûnê av didin û helaketê didrûn, li nav vê ummetê da kes digel Alê Muhemmed (s) nayê beraber kirin. Ew kesên her û her qencîya ehlê beytê li ser wan, ew nikarin beraber bin digel wan.

Ew xîmê dîn û ayînê û sitûnên yeqînêne, bila zêdegav li wan bizivirin û paşve mayî bila xwe bighênin wan. Taybetî yên pêşkarî yê û heqê rêberîyê, yên wane, wesîyet û weraset jî her li nav wan da ye. A nihaye ku heq zivirî bal xweyê xwe ve û giha wî cihê ku gereke bighêtê.

AXIFTINA 3

Ev xutba henê ya Imam 'Elî pê navê "şeqşeqîye" meşhûr bûye.

Agah bin, ez bi Xwedê kim, filankesî ew (xilafet) wek kiras berkirinê ber kir,

مَفْتُونُونَ، فِي خَيْرِ دَار، وَشَرِّ جِيرَان، نَوْمُهُمْ سُهُودٌ، وَكُحْلُهُمْ دُمُوعٌ، بِأَرْض عَالِمُهَا مُلْجَمٌ، وَجَاهِلُها مُكْرَمٌ.

منها: آل النبي صلى الله عليه وآله

هُمْ مَوْضِعُ سِرِّهِ، وَلَجَأُ أَمْرِهِ، وَعَيْبَةُ عِلْمِهِ، وَمَوْئِلُ حُكْمِهِ، وَكُهُوفُ كُتُبِهِ، وَجِبَالُ دِينِهِ، بِهِمْ أَقَامَ انْحِنَاءَ ظَهْرِهِ، وَأَذْهَبَ ارْتِعَادَ فَرَائِصِهِ.

منها: يعني بها قوماً آخرين

زَرَعُوا الفُجُورَ، وَسَقَوْهُ الغُرُورَ، وَحَصَدُوا الثُّبُورَ، لا يُقَاسُ بِآلِ مُحَمَّد (عليهم السلام) مِنْ هذِهِ الأُمَّةِ أَحَدٌ، وَلا يُسَوَّى بِهِمْ مَنْ جَرَتْ نِعْمَتُهُمْ عَلَيْهِ أَبَداً.

هُمْ أَسَاسُ الدِّينِ، وَعِمَادُ اليَقِينِ، إِلَيْهِمْ يَفِيءُ الغَالِي، وَبِهِمْ يَلْحَقُ التَّالِي، وَلَهُمْ خَصَائِصُ حَقِّ الوِلايَةِ، وَفِيهِمُ الوَصِيَّةُ وَالوِرَاثَةُ، الآنَ إِذْ رَجَعَ الحَقُّ إِلَى أَهْلِهِ، وَنُقِلَ إِلَى مُنْتَقَلِهِ.

halhale ewî zanîya cihê min bo wê wek mîyla ber aşe (ku beraş li dûra wê dizivirê); lêmişt ji min carî dibê û firinde nikarin bighên (bilindî ya) min.

Vêca min ew pê pînekî nixumand û berê xwe jê zivirand û pişt dayê. Min hizir kir kanê gelo ez bi destê şikestî hêrişê bibim an li tarîtî ya kûr da sebir bikim; ewa ku mezinan kal dikê û biçûkan pîr dikê û bawerdar têda li zehmetê da ne heta bighên Xudayê xwe.

Vêca min dît ku sebir kirin baştir e (aqilanetir e) û ji ber wê yêkê min sebir kir wek wî kesê qirş ketî çavê wî da û hestî li gerîya wî ra asê buyî. Min mîrata xwe pûr bûyî didîta.

Heta yê ewil li rêka xwe çû û ew sipart yê pey xwe ra.

Paşê ev şi'ra "E'şa" xwend:

Çiqa ji hev dûr in rojên min digel vê zehmeta berhev kirina jîyanê û rojên Heyyanê birê Cabir (ku rihet li mal da runiştîye û bê zehmet dijî).

'Eceba! Li zemanê saxîya xwe da digota: Min rihet bihêlin (desta ji min bikêşin) lê belê paş wefata xwe, ew da kesek dî, vêca herdûka baş baş herdû gohanên wê li xwe lêkvekirin û ew deyna li cihekî zivir da ku zivrîya wê, pî birîndar dikiran û ewê li ser rêve diçû têxista zehmetê û şimitîn (tehisîn) û 'ozr vexwestin têda zehf bîbî, vêca xudanê

[3]

ومن خطبة له عليه السلام المعروفة بالشِّقْشِقِيَّة

أَمَا وَاللهِ لَقَدْ تَقَمَّصَهَا فُلاَنٌ، وَإِنَّهُ لَيَعْلَمُ أَنَّ مَحَلِّي مِنهَا مَحَلُّ القُطْبِ مِنَ الرَّحَا، يَنْحَدِرُ عَنِّي السَّيْلُ، وَلا يَرْقَى إِلَيَّ الطَّيْرُ.

فَسَدَلْتُ دُونَهَا ثَوْباً، وَطَوَيْتُ عَنْهَا كَشْحاً، وَطَفِقْتُ أَرْتَئِي بَيْنَ أَنْ أَصُولَ بِيَد جَذَّاءَ، أَوْ أَصْبِرَ عَلَى طَخْيَة عَمْيَاءَ، يَهْرَمُ فيهَا الكَبِيرُ، وَيَشِيبُ فِيهَا الصَّغِيرُ، وَيَكْدَحُ فِيهَا مُؤْمِنٌ حَتَّى يَلْقَى رَبَّهُ.

فَرَأَيْتُ أَنَّ الصَّبْرَ عَلَى هَاتَا أَحْجَى، فَصَبَرتُ وَفي الْعَيْنِ قَذىً، وَفي الحَلْقِ شَجاً، أرى تُرَاثي نَهْباً، حَتَّى مَضَى الأَوَّلُ لِسَبِيلِهِ، فَأَدْلَى بِهَاإِلَى فلان بَعْدَهُ.

ثم تمثل بقول الاعشى:

شَتَّانَ مَا يَوْمِي عَلَى كُورِهَا وَيَوْمُ حَيَّانَ أَخِي جَابِر.

فَيَا عَجَباً!!بَيْنَا هُوَ يَسْتَقِيلُها في

wê (wî meqamî) wek suwarê deva har bû ku eger hefsarê wê bikêşa wê difna (poz) wê birîndar bibîya û eger hefsarê wê sist bikira wê ew li helakê bibira. Vêca ez bi Xwedê kim (wan rojan) xelk hem li tengavîyê da bîn û hem dijminîya hev dikiran û hem ixtilaf li nav wan da hebû û hem jî li beraberê hev da sekinî bîn (nav perçiqandin, hêçî, dû rengî, li hev şkênandinê ra bin), vêca li vî zemanê dirêj û dijwarîya gîrûgiriftê da min sebir kir heta ew jî bi rêka xwe ve çû. Ewî mesele hêvîya komekîve hişt ku li gumana wî da ez jî yêk ji wan bîm, vêca ey Xuda! Ev çi şûra bî! Kengê şubhe çêbuye ji bona beraberî ya min digel neferê wan yê ewil, heta vêca ez bêm beranber kirin digel mirovên bi vê pêkê?

Lê belê ez wek çûna wan çûm û wek fira wan min fir da (ez ketim digel wan û min muxalifeta wan nekir) vêca yêkî ji wan ji ber kîna xwe ya ji kevin da heyî xwe ji min da alî û yê dî bi alîyê zavayê xwe ve çû û hinek tiştên dî yên nebaş û nebaş.

Heta sêyemînê wan li halekî da rabî ku dû rexên navtenga xwe; 'ûwîrik û xaringeh werimand bû û kurên babkê wî jî digel rabîn û malê Xwedê xarin û devê xwe pê wê tejî kirin wek çawa hêştir (deve) şînkatî ya biharê dixun, heta paşî ra ewa ewî vehûnayî veşerizî û

حَيَاتِهِ إِذْ عَقَدَهَا لاخَرَ بَعْدَ وَفَاتِهِ ـ لَشَدَّ مَا تَشَطَّرَا ضَرْعَيْهَا ! ـ فَصَيَّرَهَا فِي حَوْزَةِ خَشْنَاءَ، يَغْلُظُ كَلْمُهَا، وَيَخْشُنُ مَسُّهَا، وَيَكْثُرُ العِثَارُ[فِيهَا] وَالاعْتِذَارُ مِنْهَا، فَصَاحِبُهَا كَرَاكِبِ الصَّعْبَةِ، إِنْ أَشْنَقَ لَهَا خَرَمَ، وَ إِنْ أَسْلَسَ لَهَا تَقَحَّمَ، فَمُنِيَ النَّاسُ لَعَمْرُ اللهِ ـ بِخَبْطٍ وَ شِمَاسٍ، وَ تَلَوُّنٍ وَ اعْتِرَاضٍ. فَصَبَرْتُ عَلَى طُولِ الْمُدَّةِ، وَشِدَّةِ الْمِحْنَةِ، حَتَّى إِذا مَضَى لِسَبِيلِهِ جَعَلَهَا فِي جَمَاعَةَ زَعَمَ أَنِّي أَحَدُهُمْ. فَيَاللهِ وَلِلشُّورَى! مَتَى اعْتَرَضَ الرَّيْبُ فِيَّ مَعَ الأَوَّلِ مِنْهُمْ، حَتَّى صِرْتُ أُقْرَنُ إِلَى هذِهِ النَّظَائِرِ!

لكِنِّي أَسْفَفْتُ إِذْ أَسَفُّوا، وَطِرْتُ إِذْ طَارُوا، فَصَغَا رَجُلٌ مِنْهُمْ لِضِغْنِهِ، وَمَالَ الأخَرُ لِصِهْرِهِ، مَعَ هَن وَ هَن.

إِلَى أَنْ قَامَ ثَالِثُ القَوْمِ، نَافِجَا

kiryarên wî, ew kuşt û zêdegavîya wî li xarinê da ew êxist.

Vêca ya ‘ecêb ew bû ku xelkê li ser hevda kurisîyî (wek mû yê li ser stowê keftaran) berê xwe dan min û ji hemî alîyan ve dûra min girtin û pêl hesen û Huseyn kirin (*an:* tilîyên min yên biranekê perçiqandin) û dû alîyê ‘ebayê li ser milê min hat dirandin û wek kerîyê pez ez hiştim nav xwe ra, vêca dema min dest avêt kar (û ez pê rabîm) komekî “bey’et” şikênand (şikand) û hinek dî xwe ji ber avêtin û yên dî jî sitem (zulm) kirin, heçweku gotina Xwedayê pak goh lê nebûyîn ku kerem dikê: ***“Ew mala axretê, me ji bona wan kesan çêkirîye ewên seratî û xirabîyê li ser ‘erdê naxwazin û dûmahîka baş ji bona ehlê teqwayê ye”.***[7] Belê, ez bi Xwedê kim muheqeq ewan ew bihîstine û fêhm kirine, lê belê dinya li ber çavê wan hatîye xemilandin û zîneta wê ew ji rêkî derêxistine.

Heyhê! Sond bi wî yê tûv kelaştî û can afirandî, eger ne li hev civîyana cima’etê bûya û hebûna arîkaran delîl li ser min temam nekirbûya û Xuda ji ’aliman soz û pêman ne standibîya ku li beraberê pirxwerî ya sitemkeran û birsîtî ya sitemkêşan rihet nesekenin, minê hefsarê wê (pêşkarîyê) bavêta ser stowê wê (ew berda) û dûmahîkê minê ew

حِضْنَيْهِ بَيْنَ نَثِيلِهِ وَمُعْتَلَفِهِ، وَقَامَ مَعَهُ بَنُو أَبِيهِ يَخْضَمُونَ مَالَ اللهِ خَضْمَ الإِبِلِ نِبْتَةَ الرَّبِيعِ، إِلَى أَنِ انْتَكَثَ عَلَيْهِ فَتْلُهُ، وَأَجْهَزَ عَلَيْهِ عَمَلُهُ، وَكَبَتْ بِهِ بِطْنَتُهُ.

فَمَا رَاعَنِي إِلاَّ وَالنَّاسُ إِلَيَّ كَعُرْفِ الضَّبُعِ، يَنْثَالُونَ عَلَيَّ مِنْ كُلِّ جَانِب، حَتَّى لَقَدْ وُطِئَ الحَسَنَانِ، وَشُقَّ عِطْفَايَ، مُجْتَمِعِينَ حَوْلِي كَرَبِيضَةِ الغَنَمِ. فَلَمَّا نَهَضْتُ بِالأَمْرِ نَكَثَتْ طَائِفَةٌ، وَمَرَقَتْ أُخْرَى، وَفَسَقَ [وقسط]آخَرُونَ كَأَنَّهُمْ لَمْ يَسْمَعُوا اللهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ: (تِلْكَ الدَّارُ الاخِرَةُ نَجْعَلُهَالِلَّذِينَ لاَ يُرِيدُونَ عُلُوّاً فِي الاَرْضِ وَلاَ فَسَاداً وَالعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ)، بَلَى! وَاللهِ لَقَدْ سَمِعُوهَا وَوَعَوْهَا، وَلَكِنَّهُمْ حَلِيَتَ الدُّنْيَا فِي أَعْيُنِهِمْ، وَرَاقَهُمْ زِبْرِجُهَا!

أَمَا وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ، وَبَرَأَ النَّسَمَةَ، لَوْلاَ حُضُورُ الْحَاضِرِ،

digel bikira ku dema ewil min digel wê kirî (minê axirîka wê pê kaska ewil av bida) û hewe wê bidîta ku qîmetê dinya hewe li bal min kêmtir e ji çilmê biznê jî.

Dema axiftin heta vêderê hat, zelamek ji xelkê 'Iraqê rabî ser xwe û nameyek dayê vêca ewî jî despê kir xwend, heta xwendina wê xilas bî, ibn 'Ebbas gotê: Ey mîrê bawerdaran! Tu çire dewamê nadî gotina xwe, ji wî cihê tu gihabî yê? Vêca kerem kir: Heyhat! Ey ibn 'Ebbas! Ew hilkelijînek bû fûrî û paşê li cihê xwe da sekinî.

Ibin 'Ebbas dibêjê: Wellahî hingê qasê ez ketîm mereqê ji bona wê yêkê ku mîrê bawerdaran negiha mexseda xwe ji vê axiftinê, ez ji ber çi axiftinan ewqas neketim mereqa.

Seyidê Rezî dibêjê: *Gotina Imam (s) li vê derê ku dibêjê: "ke rakib-is se'beti" , "in eşneqe leha xerem we in eslese biha teqehhem" ev e ku: Eger suwar, hefsarê hêştirê bikêşê û hêştir dîsa serê xwe rakêşê wê difna (poz) wê bidirihê û eger dema ewê serê xwe rakêşa, ew hefsarê wê sist bikê, êdî suwarê wê nikarê ewê kunturul bikê. Dema serê xwe ku li hefsar da ye bikêşê û bilind bikê dibêjin: "eşneqe en naqe" û bi vê me'nayê ye: "şeneqeha" evahe gotina ibn Sikkît e li "Islah ul Mentiq" ê da.*

Ema Imam 'Elî (s) got: "eşneqe leha" û ne got "eşneqeha" çiko ew danî li beraberê vê gotina xwe da: "eslese leha". Heçweku Imam dixwazê wiha bêjê: Eger serê xwe bilind bihêlê wê ewî li wî halî da bihêlê. (li hedîsê da hatîye ku Pêğemberê Xwedê (s) li ser pişta deva xwe xutbeyek xwend, di wî halî da hefsarê deva xwe

وَقِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ، وَمَا أَخَذَ اللهُ عَلَى العُلَمَاءِ أَلاَّ يُقَارُّوا عَلَى كِظَّةِ ظَالِمٍ، وَلا سَغَبِ مَظْلُومٍ، لأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا، وَلَسَقَيْتُ آخِرَهَا بِكَأْسِ أَوَّلِهَا، وَلأَلْفَيْتُمْ دُنْيَاكُمْ هَذِهِ أَزْهَدَ عِنْدِي مِنْ عَفْطَةِ عَنْزٍ!

قالوا: وقام إليه رجل من أهل السواد عند بلوغه إلى هذا الموضع من خطبته، فناوله كتاباً، فأقبل ينظر فيه، فلمّا فرغ من قراءته قال له ابن عباس: يا أميرالمؤمنين، لو اطَّرَدت مَقالتكَ من حيث أَفضيتَ! فَقَالَ عليه السلام :

هَيْهَاتَ يَابْنَ عَبَّاسٍ! تِلْكَ شِقْشِقَةٌ هَدَرَتْ ثُمَّ قَرَّتْ!

قال ابن عباس: فوالله ما أَسفت على كلام قطّ كأَسفي على ذلك الكلام أَلاَّ يكون أميرالمؤمنين عليه السلام بلغ منه حيث أراد.

قوله عليه السلام : «كراكب الصعبة إن أشنق لها خرم، وإن أسلس لها تقحم» يريد: أنه إذا شدد عليها في جذب الزمام وهي تنازعه رأسها خرم أنفها، وإن أرخى لها شيئاً مع صعوبتها تقحمت به فلم يملكها، يقال: أشنق الناقة: إذا جذب

kişandibî “şeneqe leha” û devê ewa li devê xwe da dicûya).

AXIFTINA 4

Ji fesîhtirîn axiftinên wî ye û li vê xutbê da şîret û we’z li xelkê kirne:

Di tarîtîyê da hûn pê me rê rast bîn û gihayîn serê bilindahî yê, û pê me hûn ji şeva tarî xilas bîn û gihayîn şefeqê, ker bibê ew gohê dengê gazî yê goh lê nebê; lê belê ew kesê qêrê gohlê nebê wê çewa gazî ya bi dengê nizim gohlê bibê? Bişidihê ew dilê hêj bizav tê heyî (ne mirî).

Ji ewil ve ez hêvîya xîyaneta hewe bûm û min nîşanên hîle lêhatîya li hewe da didîta, perda dîn (dîndarî ya hewe ya serve serve) hûn ji min veşartin lê niyeta (dilê) durist hûn nîşa min kirîn. Hûn li nav rêkên xelet da bêy rê nas li rê winda û heyrî bîn, û hewe ‘erd di kûla lê belê av dernaketa [8] li wî halî da ez ji bona rast kirina hewe li ser rêka heq sekinîm.

Îro ez vî zimanê girêdayî têxim kar, da ji hewe re bêjê: Winda bibê bîr û hizra kesê rêka xwe ji min bi xalêfê! Ji wê rojêve ku min heq dîtî ez têda neketime şikê, tirsa mûsa selamên Xwedê lê bin ne ji ber canê wî bî, belkî tirsiha ku cahil û nezan serbikevin û hukumdarî bikevê destê rê xeletan da. Îro em û hûn li ser rêka heq û batil ketine li beraberê hevda, kesê bi heyîna

رأسها بالزمام فرفعه، وشنقها أيضاً، ذكر ذلك ابن السكيت في «إصلاح المنطق».

وإنما قال: «أشنق لها» ولم يقل: «أشنقها»، لانه جعله في مقابلة قوله: «أسلس لها»، فكأنه عليه السلام قال: إن رفع لها رأسها بالزمام يعني أمسكه عليها. وفي الحديث: أن رسول الله صلى الله عليه وآله خطب الناس وهو عل ناقة قد شنق لها وهي تقصع بجرّتها.

[4]

ومن خطبة له عليه السلام وهي من أفصح كلامه، وفيها يعظ الناس

بِنَا اهْتَدَيْتُمْ فِي الظَّلْمَاءِ، وَتَسَنَّمْتُمُ العِلْيَاءَ، وبِنَا انْفَجَرْتُم عَنِ السِّرَارِ، وُقِرَ سَمْعٌ لَمْ يَفْقَهِ الوَاعِيَةَ، كَيْفَ يُرَاعِي النَّبْأَةَ مَنْ أَصَمَّتْهُ الصَّيْحَةُ؟ رُبِطَ جَنَانٌ لَمْ يُفَارِقْهُ الخَفَقَانُ.

مَا زِلتُ أَنْتَظِرُ بِكُمْ عَوَاقِبَ الغَدْرِ،وَأَتَوَسَّمُكُمْ بِحِلْيَةِ المُغْتَرِّينَ ، سَتَرَنِي عَنْكُمْ جِلْبَابُ الدِّينِ، وَبَصَّرَنِيكُمْ صِدْقُ النِّيَّةِ، أَقَمْتُ لَكُمْ عَلَى سَنَنِ الحَقِّ فِي جَوَادِّ المَضَلَّةِ، حَيْثُ تَلْتَقُونَ وَلا دَلِيلَ، وَتَحْتَفِرُونَ وَلا تُميهُونَ.

اليَوْمَ أَنْطِقُ لَكُمُ العَجْمَاءَ ذاتَ البَيَانِ! عَزَبَ رَأْيُ امْرِىء تَخَلَّفَ عَنِّي، مَا شَكَكْتُ فِي الحَقِّ مُذْ

avê bawer bê têhn (tî-têhnî) namînê. [9]

AXIFTINA 5

Pişti wefata Pêğemberê Xuda (s) ‘Ebbas û Ebû Sufyanê korê Herb ji Imam xwestin ku qebûl bikê ew ji bona xelîfetî yê bey’etê digel wî bikin, vêca ev xutbe xwend:

Mirovno! Pêlên fitna, pê gemyên xilasîyê şeq bikin û xwe bixalêfin ji rêkên ji hev vebîn û cidahî yê û tacên xwe mezinkirna li ser hev’du deynin. Serketîye ewê bi arîkarî ya hevalan radibê , an teslîm dibê û xwe rihet dikê. Ev avek genî ye (bêhnû) û pariyeke ku dimînê gerîya wî kesî re yê bixwê, ew kesê fêqî yê bostanê xwe pêş gihanê da bi çnê wek wî cûtyarî ye ewê li zevîya kesek dî da çandinahîyê bikê.

Vêca eger ez baxivim, wê bêjin: Kulbû yê hukumdarî yê ye, û eger ez bê deng bibim, wê bêjin: Ji mirinê tirsiha. Hey hey, paş vê û ewa min paş xwe ve derbaz kirî (ez ji mirinê bitirsim)! Wellahî, pa, korê Ebû Talib bi mirinê dil xweştir e ji wî zarokê ku pê pêsîra dîya xwe dil xweş dibê. Lê belê hinek zanên pêçayî li bal min hene (hinek sirr û tiştên xef min li dil da hene) ku eger ez eşkere bikim hûnê wek lerizîna werîsê hatî dahelandin li bîrên kwîr de bilerizîn.

أُرِيتُهُ! لَمْ يُوجِسْ مُوسَى خِيفَةً عَلَى نَفْسِهِ، أَشْفَقَ مِنْ غَلَبَةِ الجُهَّالِ وَدُوَلِ الضَّلالِ! اليَوْمَ تَوَاقَفْنَا عَلَى سَبِيلِ الحَقِّ وَالباطِلِ، مَنْ وَثِقَ بِمَاء لَمْ يَظْمَأْ!

[5]

لمّا قبض رسول الله(صلى الله عليه وآله) وخاطبه العباس وأبوسفيان في أن يبايعا له بالخلافة [وذلك بعد أن تمّت البيعة لابي بكر في السقيفة، وفيها ينهى عن الفتنة:]

أَيُّها النَّاسُ، شُقُّوا أَمْوَاجَ الفِتَنِ بِسُفُنِ النَّجَاةِ، وَعَرِّجُوا عَنْ طَرِيقِ المُنَافَرَةِ، وَضَعُوا تِيجَانَ المُفَاخَرَةِ.

أَفْلَحَ مَنْ نَهَضَ بِجَنَاح، أَوِ اسْتَسْلَمَ فَأَرَاحَ، مَاءٌ آجِنٌ، وَلُقْمَةٌ يَغَصُّ بِهَا آكِلُهَا، وَمُجْتَنِي الثَّمَرَةِ لِغَيْرِ وَقْتِ إِينَاعِهَا كَالزَّارِعِ بِغَيْرِ أَرْضِهِ.

فَإِنْ أَقُلْ يَقُولُوا: حَرَصَ عَلَى المُلْكِ، وَإِنْ أَسْكُتْ يَقُولُوا: جَزِعَ مِنَ المَوْتِ! هَيْهَاتَ بَعْدَ اللَّتَيَّا وَالَّتِي! وَاللهِ لاَبْنُ أَبِي طَالِب آنَسُ

بالمَوْتِ مِنَ الطِّفْلِ بِثَدْيِ أُمِّهِ، بَـلِ انْدَمَجْتُ عَلَى مَكْنُونِ عِلْم لَوْ بُحْتُ بِهِ لاَضْطَرَبْتُمُ اضْطِرَابَ الأَرْشِيَةِ في الطَّوِيِّ البَعِيدَةِ!

AXIFTINA 6

Ev axiftin hingê kirîye ku jê re hat gotin ji bona şer kirina digel Telhe û Zubeyr nekeve pey wan. Li vê axiftinê de dibêjê: Ez ne ji wame ewê tê xapandin.

Sond bi Xwedê, ez newek wî keftarî me ku pê teqreqa li hevdana dar û beran li ber kunawî, ewî xewve dibin da ku nêçîrvanên wî ewî bi hîle bêxin telkê.[10] Belê ezê pê wa kesên ber li heqîyê û gohdar, li wa kesa bidim ewên pişt dayîn heqî yê û ne gohdar û şik li dilê wan da heyî, ez jê venabim heta roja (mirina) min bê.

Ez sond dixum bi Xwedê, ji wê rojê ve ku Xwedê Pêğemberê xwe (s) birî heta Îro rojê, ez ji heqê xwe hatime paşvedan û hinek ser min ra hatine girtin.

AXIFTINA 7

Li vê axiftinê de behsa xirabî ya pey ketina şeytan dikê.

Şeytan ji karên xwere kirne delîl û şeytan jî ew ji bû xwe kirne dav, vêca li ser singê wan hêk kir û ferxik deranîn û

[6]

ومن كلام له(عليه السلام)

لمّا أشير عليه بألاّ يتبع طلحةَ والزبيرَ ولا يُرصدَ لهما القتال [وفيه يبين عن صفته بأنه لا يخدع:]

وَاللهِ لاَ أَكُـونُ كالضَّـبُعِ: تَنَـامُ عَلى طُولِ اللَّدْمِ، حَتَّى يَصِلَ إِلَيْهَـا طَالِبُهَا، وَيَخْتِلَهَا رَاصِدُها، وَلكِنِّـي أَضْرِبُ بِالمُقْبِلِ إِلَى الحَقِّ المُـدْبِرَ عَنْهُ، وَبِالسَّـامِعِ المُطِيـعِ العَاصِـيَ المُرِيبَ أَبَـداً، حَتَّـى يَـأْتِيَ عَلَـيَّ يَوْمِي.

فَوَاللهِ مَـا زِلـتُ مَـدْفُوعاً عَـنْ حَقِّي، مُسْتَأْثَراً عَلَيَّ، مُنْذُ قَبَضَ اللهُ تعالى نَبِيَّهُ (صلى الله عليـه وآلـه) حَتَّى يَوْمِ النَّاسِ هذَا.

[7]

li dawa wan da ew mezin kirin û gihandin, vêca bi çavê wan nêrî û bi zimanê wan axift û ew şimitandin û pîsatî ji wan ra xemiland (karên şeytanî bi wan dan kirin) wek wî yê ku şeytan li karê wî da bûyî şirîkê wî, û axiftinên xwe yên neheq û pûç li ser zimanê wî dayî gotin.

AXIFTINA 8

Mexseda wî li vê axiftinê de Zubeyre û dûr gihabî vê gotinê ku got:

Ew guman dikê bi dest bey'et kirîye ne bi dil, vêca ewî bey'et kirîye û dibêjê tiştek dî li dilê min de hebûye, nixwe bila delîlek meqbol ji xwere bênê, egerne, bila dîsa bikevê li wê bey'eta jê derketî de.

AXIFTINA 9

Ev gotin derheqê xwe û dijminê xwe de gotîye, dibêjin derheqê ehlî cemelê da ye.

Wek re'd û berqê xorîn, lê digel vê re'd û birûskê dîsa tirsîyan, lê belê (em ne wereng în) heta em nekevin kar deng ji me nayê, û heta em nebarin lêmişt

ومن خطبة له عليه السلام يذم أتباع الشيطان

اتَّخَذُوا الشَّيْطَانَ لِاَمْرِهِمْ مِلاَكاً، وَاتَّخَذَهُمْ لَهُ أَشْرَاكاً، فَبَاضَ وَفَرَّخَفي صُدُورِهِمْ، وَدَبَّ وَدَرَجَ فِي حُجُورِهِمْ، فَنَظَرَ بِأَعْيُنِهِمْ، وَنَطَقَ بِأَلسِنَتِهِمْ، فَرَكِبَ بِهِمُ الزَّلَلَ، وَزَيَّنَ لَهُمُ الخَطَلَ، فِعْلَ مَنْ قَدْ شَرِكَهُ الشَّيْطَانُ في سُلْطَانِهِ، وَنَطَقَ بِالبَاطِلِ عَلى لِسَانِهِ!

[8]

ومن كلام له(عليه السلام)

يعني به الزبير في حال اقتضت ذلك

[ويدعوه للدخول في البيعة ثانية:]

يَزْعُمُ أَنَّهُ قَدْ بَايَعَ بِيَدِهِ، وَلَمْ يُبَايِعْ بِقَلْبِهِ، فَقَدْ أَقَرَّ بِالبَيْعَةِ، وَادَّعَى الوَلِيجَةَ، فَلْيَأْتِ عَلَيْهَا بِأَمْرٍ يُعْرَفُ، وَإِلاَّ فَلْيَدخُلْ فِيمَا خَرَجَ مِنْهُ.

[9]

ومن كلام له عليه السلام

في صفته وصفة خصومه ويقال إنّها في أصحابِ الجمل.

(leyî – sêl) ranabê.

وقَدْ أَرْعَدُوا وَأَبْرَقُوا، وَمَعَ هذَيْنِ الأَمْرَيْنِ الفَشَلُ، وَلَسْنَا نُرْعِدُ حَتَّى نُوقِعَ، وَلا نُسِيلُ حَتَّى نُمْطِرَ.

۞ AXIFTINA 10 ۞

Mexseda wî ji vê gotinê an şeytan e an hinek kes in.

Agah bin, bi rastî şeytan hizba xwe berhev kirîye û ‘eskerê xwe yê suwar û peyar kom kirîye, bi rastî besîreta min (dîtina bi çavê dil) digel mine, ez tişta ji xwe xef nakim û heqîqet li ber min veşartî nîne, sond bi Xwedê, ezê çalekî ji wan re tejî av bikim ku (eger ketinê) jê dernakevin (eger derketin jî) êdî lê nazivirin (wê têda bixeniqin, ewê bikarê birevê jî êdî xwe naêxê wê belayê).

[**10**]

[يريد الشيطان أويكني به عن قوم]

أَلاَ وإنَّ الشَّيْطَانَ قَـدْ جَمَـعَ حِزْبَهُ وَاسْتَجْلَبَ خَيْلَهُ وَرَجِلَـهُ، وإِنَّ مَعِي لَبَصِيرَتي. مَـا لَبَّسْـتُ عَلَى نَفْسِي، وَلاَ لُبِّسَ عَلَيَّ.

وَايْمُ الله لأُفْرِطَنَّ لَهُمْ حَوْضاً أَنَا مَاتِحُهُ! لاَ يَصْدِرُونَ عَنْهُ، وَلاَ يَعُودُونَ إِلَيْهِ.

۞ AXIFTINA 11 ۞

Dema li şerê Cemelê de alaya şer, da destê korê xwe Muhemmedê Henefiyye, ev gotin jê re got (sala 36-ê h. roja pêncşemê, 15 Cimada 2).

Eger çîya ji cihê xwe qeliqîn jî tu neqeliqe, didana li ser hev de bişidîne, serê xwe bi ’arîye bide Xwedê, pîyê xwe wek singa li ‘erdê de bikote, li dûmahîka leşker binêre û çavê xwe (ji

[**11**]

ومن كلام له(عليه السلام)
لابنه محمّد بن الحنفية لمّا أعطاه
الراية يوم الجمل

تَزُولُ الجِبَالُ وَلاَ تَزُلْ! عَضَّ

tiştên bi tirs) bigire û bizane arîkarî û serketin ji alîyê Xwedayê Pak ve ye.

AXIFTINA 12

Dema Xwedê li şerê Cemelê de ew ser êxist, yêkî ji hevalên wî gotê: Xwezî birayê min filankes mabûya û bidîta ku çawa Xwedê tu ser dijmin êxistî.

Hezretê ‘Elî (s) gotê: Qey birayê te bi can û dil digel me bû? *Ewî got: Belê.*

Vêca Hezretê ‘Elî selamên Xwedê lê bin got:

Nixwe ew digel me bûye, li nav vî ‘eskerê me de hinek kes digel me ne ku hêca li piştên baban û zikên dayka de ne ku paş nihe wê bê dinyayê [11] û wê îman, pê wan bi quwet bikevê.

AXIFTINA 13

Derheqê nebaşî ya ehlê Besrê û xelkê wê da gotîye:

Hûn leşkerê jinekî û peyrewê bê zimanekî (hêştirê) bûn, vêca dema deng ji hêştirê hat, hûn ketin pey û dema hat kuştin hûn revîn.

Exlaqê hewe rizîl, soza hewe sist, rêçka hewe nifaq û ava hewe şûr e. Kesê

عَلَـــى نَاجِـــذِكَ، أَعِـــرِ اللهَ جُمجُمَتَـــكَ، تِـــدْ فـــي الأَرْضِ قَـــدَمَكَ، ارْمِ بِبَصَـــرِكَ أَقْصَـــى القَوْمِ، وَغُضَّ بَصَرَكَ، وَاعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مِنْ عِنْدِ اللهِ سُبْحَانَهُ.

[12]

ومن كلام له(عليه السلام) لمّا أظفره الله تعالى بأصحاب الجمل.

وقد قال لـه بعـض أصـحابه: وددت أن أخي فلاناًمعك شـاهداً ليـــرى مـــا نصـــرك الله بـــه علىأعدائك، فقال له عليه السلام: أَهَوَى أَخِيكَ مَعَنَا؟ قال: نَعَم. قالَ: فَقَدْ شَهِدنَا، وَلَقَدْ شَهِدَنَا في عَسْكَرِنَا هذَا أَقْـوَامٌ فـي أَصْـلاَبِ الرِّجَالِ، وَأَرْحَامِ النِّسَاءِ، سَـيَرْعُفُ بِهِمُ الزَّمَانُ، ويَقْوَى بِهِمُ الأيمَانُ.

[13]

ومن كلام له(عليه السلام) في ذم البصرة وأهلها [بعد وقعة الجمل]

li nav hewe de bijî wê bikevê şehê gonehê xwe, û ewê ji nav hewe bar bikê û biçê, ji alîyê Xwedayê wî ve rehmet lê tê kirin.

Heçweku ez mizgefta hewe dibînim wek singê gemîyê ye li ser behrê ku Xwedê ji bin û ser ve ‘ezab lê dibarênê û ewên têda hemî dixeniqin.

Gorekî neqlek dî: Sond bi Xwedê, bajarê hewe wê li nav avê de nûqî bibê, û heçweku ez mizgefta hewe dibînim wek singê gemîyê li ser avê, dixweyihê. (*an jî:* wek deveteyrekî xuya dikê. *Li riwayetek dî de:* Her wek singê teyrekî li ber pêlên behrê tê dîtin).

Gorekî gêranek dî wiha ye: Axa bajarê hewe genî tirîn axa ‘erdên Xwedê; ji her cihî pitir nêzîkê avê ye û ji ‘esmana dûr ketîye, ji deh behra (pişk - par) neh behrên xirabîyê li bajarê hewe de ye, ewê li bajarê hewe de bê bi gonehê xwe tê girtin û ewê ji derve bê li ber rehma Xwedê ye. Heçweku ez bajarê hewe dibînim ku li avê de nûqî bûye tiştek jê xuya nakê xêncî bilindahî yên mizgeftê, ew jî heçweku singê firindekî ye li ber pêlên behrê (derya).

AXIFTINA 14

Ev axiftin jî bi pêka axiftina derbaz

كُنْتُمْ جُنْدَ الْمَرْأَةِ، وَأَتْبَاعَ البَهِيمَةِ، رَغَا فَأَجَبْتُم، وَعُقِرَ فَهَرَبْتُمْ.

أَخْلاَقُكُمْ دِقَاقٌ، وَعَهْدُكُمْ شِقَاقٌ، وَدِيْنُكُمْ نِفَاقٌ، وَمَاؤُكُمْ زُعَاقٌ. المُقِيمُ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ مُرْتَهَنٌ بِذَنْبِهِ، وَالشَّاخِصُ عَنْكُمْ مُتَدَارَكٌ بِرَحْمَةٍ مِنْ رَبِّهِ.

كَأَنِّي بِمَسْجِدكُمْ كَجُؤْجُؤِ سَفِينَةٍ، قَدْ بَعَثَ اللهُ عَلَيْهَا العَذَابَ مِنْ فَوْقِهَا وَمِنْ تَحتِهَا، وَغَرِقَ مَنْ في ضِمْنِها.

وفي رواية: وَأَيْمُ اللهِ لَتَغْرَقَنَّ بَلْدَتُكُمْ حَتَّى كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مَسْجِدِهَا كَجُؤْجُؤِ سَفِينَةٍ، أَوْ نَعَامَةٍ جَاثِمَةٍ.

وفي رواية أخرى: كَجُؤْجُؤِ طَيْرٍ في لُجَّةِ بَحْرٍ.

وفي رواية أخرى : بِلاَدُكُمْ أَنْتَنُ بِلاَدِ اللهِ تُرْبَةً : أَقْرَبُهَا مِنَ الْمَاءِ ، وَأَبْعَدُهَا مِنَ السَّمَاءِ ، وَبِهَا تِسْعَةُ أَعْشَارِ الشَّرِّ ،

الْمُحْتَبَسُ فِيها بِذَنْبِهِ ، وَالْخَارِجُ بِعَفْوِ اللهِ ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى قَرْيَتِكُمْ هذِهِ قَدْ طَبَّقَهَا الْمَاءُ ، حَتَّى مَا يُرَى مِنْهَا إِلاَّ شُرَفُ الْمَسْجِدِ، كَأَنَّهُ

buyî ye.

‘Erdê hewe nêzîkê avê û dûrê ji ‘esmana ye, ‘eqlê hewe sivik e û nermî ya hewe ji kêm ‘eqlî ye, hûn armanca tîr avêja, û parîyê xelkê û nêçîra nêçîrvana ne.

AXIFTINA 15

Ev axiftin derheqê zivirandina wa ‘erdaye li xelkê, ew ‘erdên li zemanê ‘Osman da ji hinekan re hatîn veqetandin.

Sond bi Xwedê, eger ez tiştekî ji wê ya dayî, li bal kesekî bibînim ezê li xweyê wê bizivirînim her çend êxistibin ber mehra jina de an bûbê bihayê kinîjan, çiko bi rastî xweşî û firehî li ‘idaletê de ye û ew kesê ji ber ‘idaletê bikevê tengî tengasî (tengavî) ya zulmê ji wî re pitir e.

AXIFTINA 16

Piştî bey’et kirina digel Imam ‘Elî li medina yê ev axiftin hatîye kirin (35 h.)

Ez rehîna gotinên xwe me û ez (duristîya wan) li xwe digirim, bi rastî ew kesê tiştên li pêş çavên wî diqewmin û ji ‘ezaban ‘ibretê wergirê xwe vedan (paşde girtin) û hay ji xwe mayîna wî wê ewî ji ketina nav şik û şubhan biparêzê.

جُؤْجُؤُ طَيْر في لُجَّةِ بَحْر !

[14]

في مثل ذلك

أَرْضُكُمْ قَرِيبَةٌ مِنَ المَاء، بَعِيدَةٌ مِـنَ السَّـماء، خَفَّـتْ عُقُـولُكُمْ، وَسَفِهَتْ حُلُومُكُمْ، فَـأَنْتُمْ غَـرَضٌ لِنَابِـل، وَأُكْلَـةٌ لِآكِـل، وَفَرِيسَـةٌ لِصائِد.

[15]

ومن كلام له عليه السلام فيما ردّه على المسلمين من قطائع عثمان.

وَاللهِ لَوْ وَجَدْتُهُ قَدْ تُزُوِّجَ بِـهِ النِّسَاءُ، وَمُلِكَ بِهِ الإِمَاءُ، لَرَدَدْتُهُ; فَإِنَّ في العَدْلِ سَعَةً، وَمَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ العَدْلُ، فَالجَوْرُ عَلَيْهِ أَضيَقُ!

[16]

لمّا بويع بالمدينة و فيها يخبر الناس بعلمه بما تؤول إليه أحوالهم

ذِمَّتي بِمَا أَقُولُ رَهِينَةٌ وَأَنَـا بِـهِ زَعِيمٌ: إِنَّ مَنْ صَرَّحَتْ لَهُ العِبَرُ عَمَّا

Bizanin bi rastî, bela û imtihan kirina hewe zivirîye, wek ewil lê hatîye; wek wê roja Xuda Pêğemberê xwe (s) hinartî. Ez bi wî kim yê ew (s) bi heqî hinartî hûnê welê bên tevhev kirin û hûnê wusa bên bêjing kirin û wereng bên kelandin wek kelhana danê li qazanê de, heta hûn serû binû bibin û ya serve, bin bikevê û ya binve, ser bikevê û ser pêşên hatîn paşvedan pêş bikevin û ewên pêşî standîn jî paşde bên girtin.

Ez bi Xwedê kim, min axiftinek (ji heqî yê) xef nekirîye û çi caran min derew nekirî ye, bi yeqîn behsa vî halî û vê rojê ji min re hatibî kirin.

Bizanin, sûc û goneh wek hespên hêçin ku xudanê wan li wan suwar bibin û hefsarê wan berdin, vêca ew wa bavêjin nav agirde.

Agah bin! Teqwa jî wek merkeba nerm û gohdare ku ehlê wê lê suwar bibê û hefsarê wê di destan da bê vêca ewî bibê bihiştê.

Heq heye û batil, her yêkî ji wan peyrewên xwe hene, vêca eger batil ser bikevê ji xwe ji berê de wereng bûye, we eger hevalên heqîyê kêm bin, çêdibê rojek bê ku zêde bibin, helbet pir kême dema tiştekî pişt da

بَـيْنَ يَدَيْـهِ مِـنَ المَثُلاتِ،حَجَـزَهُ التَّقْوَى عَنْ تَقَحُّمِ الشُّبُهَاتِ.

أَلاَ وَإِنَّ بَلِيَّـتَكُمْ قَـدْ عَـادَتْ كَهَيْئَتِهَا يَوْمَ بَعَثَ اللهُ نَبِيَّهُ صلى الله عليه وآله وَالَّذِي بَعَثَـهُ بِـالحَقِّ لَتُبَلْـبَلُنَّ بَلْبَلَةً، وَلَتُغَرْبَلُنَّ غَرْبَلَـةً، وَلَتُسَـاطُنَّ سَوْطَ القِدْرِ، حَتَّى يَعُـودَ أَسْـفَلُكُمْ أَعْلاَكُـمْ، وَأَعْلاَكُـمْ أَسْـفَلَكُمْ، وَلَيَسْبِقَنَّ سَـابِقُونَ كَـانُوا قَصَّـرُوا، وَلَيُقَصِّرَنَّ سَبَّاقُونَ كَانُوا سَبَقُوا.

وَاللهِ مَـا كَتَمْـتُ وَشْـمَةً، وَلا كَذَبْتُ كِذْبَـةً، وَلَقَـدْ نُبِّئْـتُ بِهـذا المَقامِ وَهذَا اليَوْمِ.

أَلاَ وَإِنَّ الخَطَايَا خَيْـلٌ شُـمُسٌ حُمِلَ عَلَيْهَا أَهْلُها، وَخُلِعَتْ لُجُمُهَا، فَتَقَحَّمَتْ بِهِمْ فِي النَّارِ.

أَلاَ وَإِنَّ التَّقْـوَى مَطَايَـا ذُلُـلٌ، حُمِلَ عَلَيْهَا أَهْلُهَا، وَأُعْطُوا أَزِمَّتَها، فَأَوْرَدَتْهُمُ الجَنَّةَ.

حَقٌّ وَبَاطِلٌ، وَلِكُلٍّ أَهْلٌ، فَلَئِنْ أَمِرَ البَاطِلُ لَقَدِيماً فَعَلَ، وَلَئِنْ قَـلَّ الحقُّ لَرُبَّما وَلَعَـلَّ، وَلَقَلَّمَـا أَدْبَـرَ شَيءٌ فَأَقْبَلَ!

وأقول: إنّ في هذا الكـلام الادنـى مـن مواقع الاحسان ملا تبلغه مواقع الاستحسـان، وإنّ حظ العجب منه أكثر من حظ العُجب به،

vêca berê xwe bizivirênê.[12]

... Kesê bihişt û agir li beraberê wî de, ew mijûle. Ewê lez û bez, ew xilas dibê û ewê hêdî hêdî diçê ew hêvîdare û ewê kêmasî li karê wî da heyî jî wê bikevê di nav agir de.

Rast û çep li rê windabîne û rêka navî ye rêka durist ku kitêb (a Xwedê) û eserên Pêğemberîyê jî ewê dibêjin, sunnet (rêçka Pêğember) jî her di wê rêkê ra derbaz dibê û dûmahîka hemî kesî jî li wêderê dizivirê, ewê xêncî vê bixwazê, ew li helakê çû; derewker ket zîyanê; kesê li beraberê heqîyê de bisekinê wê ji beyn biçê. Ev qas nezanîn ji mirovare bese ku qedr û qîmetê xwe nezanê. Ew tişta li ser teqwayê bê danîn ji nav naçê, û çandinahî ya wa kesên pê teqwatî yê bê avdan, bê av namînê.

Vêca nixwe li mala xwe de bisitirin û navbira xwe çêkin û eve rêka tewbê li ber hewe vekirîye. Bila kes xêncî Xwedayê xwe hemdê kes dî nedê û xêncî xwe loman li kesî nekê.

وفيه ـ مع الحال التي وصفنا ـ زوائد من الفصاحة لا يقوم بها لسان، ولا يَطَّلع فَجها إنسان، ولا يعرف ما أقوله إلاّ من ضرب في هذه الصناعة بحق، وجرى فيها على عرق، وَمَا يَعْقِلُهَا إلاّ العَالِمونَ.

... شُغِلَ مَنِ الجَنَّةُ وَالنَّارُ أَمَامَهُ! سَاع سَرِيعٌ نَجَا، وَطَالِبٌ بَطِيءٌ رَجَا، وَمُقَصِّرٌ في النَّارِ هَوَى.

اَلْيَمِينُ وَالشِّمالُ مَضَلَّةٌ، وَ الطَّرِيقُ الوُسْطَى هِيَ الجَادَّةُ، عَلَيْهَا بَاقي الكِتَابِ وَآثَارُ النُّبُوَّةِ، وَمِنْهَا مَنْفَذُ السُّنَّةِ، وَإِلَيْهَا مَصِيرُ العَاقِبَةِ. هَلَكَ مَنِ ادَّعى، وَخَابَ مَنِ افْتَرَى، مَنْ أَبْدَى صَفْحَتَهُ لِلْحَقِّ هَلَكَ، وَكَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلاً أَلاَّ يَعْرِفَ قَدْرَهُ، لاَيَهْلِكُ عَلَى التَّقْوَى سِنْخُ أَصْل، وَلاَ يَظْمَأُ عَلَيْهَا زَرْعُ قَوْم.

فَاسْتَتِرُوا بِبُيُوتِكُمْ، وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ، وَالتَّوْبَةُ مِنْ وَرَائِكُمْ، وَلاَ يَحْمَدْ حَامِدٌ إلاَّ رَبَّهُ، وَلاَ

AXIFTINA 17

يَلُمْ لاَئِمٌ إِلاَّ نَفْسَهُ.

Derheqê wa kesa da ye ku ĥukum li destê wan da, halhale ne ehlin ji wê re.

[**17**]

في صفة من يتصدّى للحكم بين الأُمة وليس لذلك بأَهل

إِنَّ أَبْغَضَ الخَلاَئِقِ إِلَى الله تعالى رَجُلاَنِ: رَجُلٌ وَكَلَهُ الله إِلَى نَفْسِهِ، فَهُوَ جَائِرٌ عَنْ قَصْدِ السَّبِيلِ، مَشْغُوفٌ بِكَلاَمِ بِدْعَةٍ، وَدُعَاءِ ضَلاَلَةٍ، فَهُوَ فِتْنَةٌ لِمَنِ افْتَتَنَ بِهِ، ضَالٌّ عَنْ هَدْيِ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ، مُضِلٌّ لِمَنِ اقْتَدَى بِهِ فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ وَفَاتِهِ، حَمَّالٌ خَطَايَا غَيْرِهِ، رَهْنٌ بِخَطِيئَتِهِ.

وَرَجُلٌ قَمَشَ جَهْلاً، مُوضِعٌ في جُهَّالِ الأُمَّةِ، غادر في أَغْبَاشِ الفِتْنَةِ، عِم بِمَا في عَقْدِ الهُدْنَةِ، قَدْ سَمَّاهُ أَشْبَاهُ النَّاسِ عَالِماً وَلَيْسَ بِهِ، بَكَّرَ فَاسْتَكْثَرَ مِنْ جَمْعٍ، مَا قَلَّ مِنْهُ خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ، حَتَّى إِذَا ارْتَوَى مِنْ مَاءٍ آجِنٍ، وَأَكْثَرَ مِنْ غَيْرِ طَائِلٍ، جَلَسَ بَيْنَ النَّاسِ قَاضِياً ضَامِناً لِتَخْلِيصِ مَا التَبَسَ عَلَى غيْرِهِ، فَإِنْ نَزَلَتْ بِهِ إِحْدَى المُبْهَمَاتِ هَيَّأَ لَهَا

Menfûr tirînê kesa li bal Xwedê dû kesin: Yêk ew e ewê Xuda ew bi hêvî ya wîve hiştî, vêca ew ew e yê ji rêka durist xwehr bîyî û illeh mijûlê axiftinên “bid’e” û gazî kirina bo rêka xelet, vêca ew dibê fitne ji xelkê re û winda bûye li rêka durista yên pêş xwe de, û ewên li zemanê saxîya wî da û paş mirina wî dikevin pey, ewa li rêkê winda dikê, ew gonehên wan hildigrê û li beraberê sûcê (goneh) xwe de jî rehîne ye (di giruwê de ye).

Yê dî jî ew e yê ku nezanîn berhev kirî û li nav nezanên ummetê da cihek ji xwe re vekirî û têkel tarîtî yên fitna bûyî û ji dîtina xweşî ya li hev anînê da heyî kûr buyî. Zir mirov ewî zana hesab dikin halbokî ew ne zanaye, wê ya ew xwe ji kom kirina wê re reht dikê, kêmê wê baştir e ji zehf (pir)ê wê, heta vêca pê wê ava bêhnû têhnîşka xwe dişkênê û bîr û hizrên xelet û zanînên bêhûde berhev dikê. Li nav xelkê de bi navê qazî ĥukum dikê, û ronahî kirina wa tiştên ji xelkê re ne ronahî li xwe digrê, vêca dema rast tiştek ne me’lûm dikevê bîr û hizrên xwe yên bêhûde û rizîyî (bê esas) wê derheqê de dibêjê û paşê ewa gotina bawer dikê, ew li şubha da wek

kûnê pîrpîrûkê (xilû pilû) ye û nizanê gelo gotina wî diruste an xelet, eger rast bê, ditirsihê ku xelet bîbê û eger xelet bê berhêvî yê wê ye ku rast gotibê.

Nezanek e ku di nav nezanînê de şaş maye û kûrek e ku li tarîtîyê de li winda bûyê xwe digerê, û axiftinên wî ne bi zanîn û biryar in. Gotina dipekênê wek çawa ba, pwîş li ber xwe dibê, sond bi Xwedê, ew nikarê gotina jê re hatî gotin beyan bikê û bêjê û nejî layiqê wî medhî ye ku jeer tê gotin. Wê tişta ew qebûl nekê ewê zanîn hesab nakê û xêncî rêçka xwe ku ew gehiştî yê çi rêçkên dî qebûl nakê û pê qayîl nabê.

Eger tiştek jê re tarî û ne me'lûm hebê ewê xef dikê çiko zanê ku nezan û cahile. Ji ber zulma ew li Ĥukum danê de dikê xwîn bi hawarî tê rijandin, û mîrat qêrîn dikî.

Ez ji ber wê koma ku cahilane dijîn û li ser xeletîyê dimirin şikayeta xwe dibim bal Xwedê. Li bal wan tiştek bê muşterî tir ji kitêbê nîne dema wek çawa heqê wê bê xwendin, û tiştek berketî tir ji kitêbê nîne dema ji cihê wê bê derîxistin (me'na wê bê goherandin) û li bal wan tiştek ji qencîyê nenastir nîne û tiştek ji xirabê nastir peyda nabê.

AXIFTINA 18

حَشْواً رَثّاً مِنْ رَأْيِهِ، ثُمَّ قَطَعَ بِهِ، فَهُوَ مِنْ لَبْسِ الشُّبُهَاتِ فِي مِثْلِ نَسْجِ العَنْكَبُوتِ: لاَ يَدْرِي أَصَابَ أَمْ أَخْطَأَ، إِنْ أَصَابَ خَافَ أَنْ يَكُونَ قَدْ أَخْطَأَ، وَإِنْ أَخْطَأَ رَجَا أَنْ يَكُونَ قَدْ أَصَابَ.

جَاهِلٌ خَبَّاطُ جَهَالات، عَاش رَكَّابُ عَشَوَات، لَمْ يَعَضَّ عَلَى العِلْمِ بِضِرْس قَاطِع، يُذرِي الرِّوَايَاتِ إِذْرَاءَ الرِّيحِ الهَشِيمَ، لاَ مَلِيٌّ ـ وَاللهِ ـ بِإِصْدَارِ مَا وَرَدَ عَلَيْهِ، وَلاَ هُوَ أَهْلٌ لِما فُوِّضَ إِلَيه، لاَ يَحْسَبُ العِلْمَ فِي شَيْءٍ مِمَّا أَنْكَرَهُ، وَلاَ يَرَى أَنَّ مِنْ وَرَاءِ مَا بَلَغَ منه مَذْهَباً لِغَيْرِهِ، وَإِنْ أَظْلَمَ عَلَيْهِ أَمْرٌ اكْتَتَمَ بِهِ لِمَا يَعْلَمُ مِنْ جَهْلِ نَفْسِهِ، تَصْرُخُ مِنْ جَوْرِ قَضَائِهِ الدِّمَاءُ، وَتَعَجُّ مِنْهُ المَوَارِيثُ.

إِلَى اللهِ أَشْكُو مِنْ مَعْشَر يَعِيشُونَ جُهَّالاً، وَيَمُوتُونَ ضُلاَّلاً، لَيْسَ فِيهِمْ سِلْعَةٌ أَبْوَرُ مِنَ الكِتَابِ إِذَا تُلِيَ حَقَّ تِلاَوَتِهِ، وَلاَ سِلْعَةٌ أَنْفَقُ بَيْعاً وَلاَ أَغْلَى ثَمَناً مِنَ الكِتَابِ إِذَا حُرِّفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ، وَلاَ عِنْدَهُمْ أَنْكَرُ مِنَ المَعْرُوفِ، وَلاَ

Derheqê xirabî ya ixtilafa li fetwa dana ’aliman da ye:

Xirabî ya ehlê re’yê: Meseleyek derheqê hukmekî ji hukman ji kesekî ji wan tê pirsyar kirin, vêca ew fikra xwe dibêjê, paşê ew mesele diçê bal xêncî wî vêca ew bervajîyê wî, hukmekî didê, piştî wê qazî li bal serokê xwe ku qazîtî daye wan kom dibin û vêca ew hukmê hemîyan rast û durist zanê, evahe li halekî da ye ku Xwedayê wan yêk e û Pêğember û kitêba wan yêk e! Ma gelo Xwedayê pak destûra ixtilafê daye wan vêca ew gohdarî dikin, an nehya wan ji ixtilafê kirîye û ew bê emrîya Wî dikin?

An Xuda dînek naqis (xudan kêmasî) rêkirîye ku vêca ji bona kamil kirina wî arîkarîyê ji wan bigirê! An ew şirîkê Wî ne ku ewan heqê gotinê heye û ew jî gereke pê razî bê? An Xwedayê berî ji kêmasîyan, dînek temam rêkirîye vêca Pêğember (s) li ragehandina wê û berpirsyarî ya xwe de kêmasî kirîye! Halhale Xwedayê Subhan dibêjê ***“me çi tişt li kitêbê da kêm nehiştîye”***[13] û ronahî kirina hemî tiştî li Qur’anê de heye û gotîye: Hinek ji kitêbê hina dî rast û durist dertênê, û ixtilaf di wê da nîne, û Xwedê Te’ala her wiha gotîye: ***“Eger (Qur’an) ji bal xêncî Xwedê***

أَعْرَفُ مِنَ المُنكَرِ!

[18]

في ذمّ اختلاف العلماء في الفتيا

[ذم أهل الرأي]

تَرِدُ عَلَى أحَدِهِمُ القَضِـيَّةُ فـي حُكْم مِنَ الأَحْكَـامِ فَـيَحْكُمُ فِيهَـا بِرَأْيِهِ، ثُمَّ تَرِدُ تِلْكَ القَضِـيَّةُ بِعَيْنِهَـا عَلَى غَيْرِهِ فَـيَحْكُمُ فِيهـا بِخِـلافِ قَوْلِهِ، ثُمَّ يَجْتَمِعُ القُضَاةُ بِذلِكَ عِنْدَ إمامِهِم الَّذِي اسْتَقْضَاهُم، فَيُصَـوِّبُ آرَاءَهُمْ جَمِيعـاً، وَإِلهُهُـمْ وَاحِـدٌ! وَنَبِيُّهُمْ وَاحِدٌ! وَكِتَابُهُمْ وَاحِدٌ!

أَفَـأَمَرَهُمُ اللهُ ـ سُـبْحَانَهُ ـ بِالاخْتِلاَفِ فَأَطَاعُوهُ! أَمْ نَهَاهُمْ عَنْهُ فَعَصَوْهُ!

أَمْ أَنْزَلَ اللهُ سُبْحَانَهُ دِيناً نَاقِصاً فَاسْتَعَانَ بِهِمْ عَلَى إِتْمَامِهِ!

أَمْ كَانُوا شُرَكَاءَ لَـهُ فَلَهُـمْ أَنْ يَقُولُوا وَعَلَيْهِ أَنْ يَرْضِى؟

أَمْ أَنْزَلَ اللهُ سُبْحَانَهُ دِينـاً تَامّـاً فَقَصَّرَ الرَّسُولُ(صلى الله عليه وآلـه) عَـنْ تَبْلِيغِـهِ وَأَدَائِـهِ؟ وَاللهُ سُـبْحَانَهُ يَقُولُ: (مَا فَرَّطْنَا فـي الكِتَـابِ مِـنْ شَيْءٍ) وَفِيهِ تِبْيَانٌ لِكُلِّ شَيْءٍ، وَذَكَـرَ

hatbûya wê dijayetîyek zehfî têda peyda bikiran”[14]

Bi rastî Qur’anê eşkereyek sipehî û navdehîyek kûr heye, ‘ecêbên wê temam nabin û ji beyn naçin û tiştên wê yên xerîb xilas nabin û tarîtî xêncî bi wê ji halê ranabin.

۞ AXIFTINA 19 ۞

Ev axiftin li ser minbera Kûfayê ji Eş’esê korê Qeys re gotîye (sal, 38-ê h). Imam ‘Elî diaxifta ku Eş’es xeberdanek ya wî lê şikênand û got: Ey mîrê bawerdaran! Ev gotin bi zerera te ye, ne bi sûda te, vêca Imam ‘Elî jorda lê nêrî û gotê:

Tu çi dizanî çi bi zerera min e û çi bi sûda min? Le’neta Xuda û le’neta le’netkeran li ser te bê, ey zîrekê korê zîrekan, ey minafiqê korê kafiran[15], tu carekî li zemanê kufrê de û carekî jî li zemanê Islamê de hatî êsîr kirin, ne malê te û ne binemalate bikêr te nehatin, ew kesê şûr li ser serê mirovên xwe bihejênê û mirinê ser wade rêkê, ew musteheqê wê ye ku mirovên wî jê nexweş bin (sil bin-bixeyidin-bi’enirin) û xelk jî bawerîyê pê neynin.

Seyidê Rezî dibêjê: Mexsed ji şûr

أَنَّ الكِتَابَ يُصَدِّقُ بَعْضاً، وَأَنَّهُ لاَ اخْتِلافَ فِيهِ، فَقَالَ سُبْحَانَهُ:

(وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيرِ اللهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلافاً كَثِيراً).

وَإِنَّ القُرآنَ ظَاهِرُهُ أَنِيقٌ، وَبَاطِنُهُ عَمِيقٌ، لاَ تَفْنَى عَجَائِبُهُ، وَلاَتَنْقَضِي غَرَائِبُهُ، وَلاَ تُكْشَفُ الظُّلُمَاتُ إلاَّ بِهِ.

[**19**]

ومن كلام له(عليه السلام)

قاله للاشعث بن قيس وهو على منبر الكوفة يخطب فمضى في بعض كلامه شيء اعترضه الاشعث، فقال: يا أميرالمؤمنين، هذه عليك لا لك، فخفض عليه السلام إليه بصره ثم قال:

ومَا يُدْرِيكَ مَا عَلَيَّ مِمَّا لِي؟ عَلَيْكَ لَعْنَةُ اللهِ وَلَعْنَةُ اللاَّعِنِينَ! حَائِكٌ ابْنُ حَائِك! مُنَافِقٌ ابْنُ كَافِر! وَاللهِ لَقَدْ أَسَرَكَ الكُفْرُ مَرَّةً وَالاسْلاَمُ أُخْرَى! فَمَا فَدَاكَ مِنْ وَاحِدَة مِنْهُمَا مَالُكَ وَلاَ حَسَبُكَ! وَإِنَّ امْرَأً دَلَّ عَلَى قَوْمِهِ السَّيْفَ، وَسَاقَ إِلَيْهِمُ الحَتْفَ، لَحَرِيٌّ أَنْ

kişandinê li ser milletê xwe; işare kirina bal wêve ye ku: Eş'es li "Yemame" yê digel Xalidê korê Welîd pîlanek çêkirin û Eş'es milletê xwe xapand heta Xalid li nav wan ket û ew kuştin. Piştî wê meselê, qewmê wî navê "'Urf-en Nar – yanî ew tişta agir xef dikê" lê kirin û ev nav ji bona mirovên hîlebaz bikar dibiran.

AXIFTINA 20

Bi rastî eger ewa mirî ya dîtî hewe bidîta hewe wê ah û nalên bikira û hûnê biketan tirsê; hûnê gohdar bibîyan û hewe wê ferman bibira, lê belê ewa ji wan re kifş ji hewe re xefe û nêzîke perde ji ser bê avêtin!

Elbet ji hewe ra hat nîşan dan eger hûn bibînin, û bi hewe dan seh kirin eger hûn she bikin (gohlê bibin - bibhîzin) û rêka rast nîşa hewe hat kirin eger hûn rê rast bibin. Ez heqîqetê ji hewe re dibêjim: We'z û şîretên eşkere li hewe hatin kirin û ew tiştên gereke hûn nekîn, nehya hewe jê hat kirin, û paş hinartî yên 'esmanî (melaîketan) xêncî mirovan kes fermanên ilahî ranagihênê.

يَمقُتَهُ الأَقْرَبُ، وَلاَ يَأْمَنَهُ الأَبْعَدُ!

يريد(عليه السلام): أنه أُسر في الكفر مرة وفي الإسلام مرة.

وأما قوله: «دل على قومه السيف»، فأراد به: حديثاً كان للاشعث مع خالد بن الوليد باليمامة، غرّ فيه قومه ومكر بهم حتى أوقع بهم خالد، وكان قومه بعد ذلك يسمونه «عُرْفَ النار»، وهو اسم للغادر عندهم.

[20]

ومن خطبة له عليه السلام

وفيها ينفر من الغفلة وينبه إلى الفرار لله

فَإِنَّكُمْ لَوْ عَايَنْتُمْ مَا قَدْ عَايَنَ مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ لَجَزِعْتُمْ وَوَهِلْتُمْ، وَسَمِعْتُمْ وَأَطَعْتُمْ، وَلَكِنْ مَحْجُوبٌ عَنْكُمْ مَا عَايَنُوا، وَقَرِيبٌ مَا يُطْرَحُ الحِجَابُ!

وَلَقَدْ بُصِّرْتُمْ إِنْ أَبْصَرْتُمْ، وَأُسْمِعْتُمْ إِنْ سَمِعْتُمْ، وَهُدِيتُمْ إِنِ اهْتَدَيْتُمْ،

وَبحَقٍّ أَقُولُ لَكُمْ: لَقَدْ جَاهَرَتْكُمُ العِبَرُ، وَزُجِرْتُمْ بِمَا

۞ AXIFTINA 21 ۞

Ev qismeteke ji axiftina 167 ku li sala 35-ê h. Di despêka xilafeta xwe de axiftîye:

Vêca bi rastî hedef (roja qîyametê) li pêşîya heweye û ecel jî li pey hewe ye (bi wî alyî ve) hewe tajû. Xwe sivik bikin da hûn bighênê, bi rastî ewên pêş hewe de çûyîn hêvîya yê pey xwe re ne.

Seyidê Rezî dibêjê: *Ev gotin paş gotina Xwedê û Pêğemberê wî li ber çi gotinên dî bê kêşan wê seratir bê. Derheqê vê gotinê da ku (xwe sivik bikin da hûn bigihînê) vêca kêm herftir û pir me'netir ji vê gotinê nehatîye seh kirin...*

۞ AXIFTINA 22 ۞

Dema xeberê şikandina bey'eta bey'et şikêna jê re hat (36 h.)

Agah bin ku şeytan hizba xwe rakir û cima'eta xwe berhev kir da ku zulmê li welatê xwe bizivirênê û batil û pûç dîsa li cihê xwe yê ewil vegerê.

Sond bi Xwedê! Wa çi xirabî ji min nedîtine û li nav beyna min û xwe da hay ji insafê nemane.

Ew wî heqî dixwazin ku ewa bi xwe ew terk kirîye, xûnbihayekî dixwazin ku ewa bi xwe rijandî ye, vêca eger li vê meselê da ez şirîkê wa bim, ewa jî behra xwe têda heye, û eger ewa ev kar

فِيهِ مُزْدَجَرٌ، وَمَا يُبَلِّغُ عَنِ اللهِ بَعْدَ رُسُلِ السَّماءِ إِلاَّ البَشَرُ.

[21]

ومن خطبة له عليه السلام

وهي كلمة جامعة للعظة والحكمة

فَإِنَّ الغَايَةَ أَمَامَكُمْ، وَإِنَّ وَرَاءَكُمُ السَّاعَةَ تَحْدُوكُمْ، تَخَفَّفُوا تَلْحَقُوا، فَإِنَّمَا يُنْتَظَرُ بِأَوَّلِكُمْ آخِرُكُمْ.

وأقول: إنّ هذا الكلام لو وزن بعد كلام الله سبحانه وكلام رسوله(صلى الله عليه وآله) بكل كلام لمال به راجحاً، وبرّز عليه سابقاً.

فأما قوله(عليه السلام): «تخففوا تلحقوا»، فما سمع كلام أقل منه مسموعاً ولا أكثر منه محصولاً، وما أبعد غورها من كلمة! وأنقع نطفتها من حكمة! وقد نبهنا في كتاب «الخصائص» على عظم قدرها وشرف جوهرها.

[22]

حين بلغه خبر الناكثين ببيعته:

أَلاَ وإِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ ذَمَّرَ حِزْبَهُ، وَاسْتَجْلَبَ جَلَبَهُ، لِيَعُودَ الجَوْرُ إِلَى أَوْطَانِهِ، وَيَرْجِعَ البَاطِلُ إِلَى نِصَابِهِ.

وَاللهِ مَا أَنْكَرُوا عَلَيَّ مُنْكَراً، وَلاَ جَعَلُوا بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ نَصِفاً.

kirîye û ne min, ji xwe hingê ew tenê berpirsyarin.

Bi rastî mezintirîn delîla wan jî bi zerera wan bi xweye, ew dixwazin ji wê daykê şîr bixun ewa şîrê wê xilas bîyî û ji şîr danê vebuyî, û ew bid'eyekî saxve dikin ku bê şik mirîye.

Wey, çiqa bê netîceye gazî ya gazîker! Ma ez çi ji kî re bêjim! Ez bi kitêb û delîla Xwedê li ser wan razîme, vêca eger qebûl ne kirin ezê pê şûrê tîj cewaba wan bidim, û ew ji bona xilasî ya ji batil û arîkarî ya heqî yê bese.

Ya 'ecêb ev e ku hinek rêkirine bal min ku ez derkevim meydanê û li ber tîrên wan bisekinim, û xwe li ber derbên şûrê wan bigrim!

Hey deyka wan li 'eza ya wa de bigirî! Heta niha kesî nekarîye pê şer, min tehdîd bikê û pê derba şûran min bitirsênê.

Bi rastî derheq Xwedayê xwe de min yeqîn heye û ez li dînê xwe de ne li şikê de me.

AXIFTINA 23

Li vê axiftinê de Imam şîreta "zahid bûnê" li nedara û şîreta dilovanîyê li dewlemenda dikê.

... (Piştî hemd û selewatê) Bi rastî

وَإِنَّهُمْ لَيَطْلُبُونَ حَقّاً هُمْ تَرَكُوهُ، وَدَماً هُمْ سَفَكُوهُ، فَلَئِنْ كُنْتُ شَرِيكَهُمْ فِيهِ فَإِنَّ لَهُمْ لَنَصِيبَهُمْ مِنْهُ، وَلَئِنْ كَانُوا وَلُوهُ دُونِي، فَمَا التَّبِعَةُ إِلاَّ عِنْدَهُمْ،

وَإِنَّ أَعْظَمَ حُجَّتِهِمْ لَعَلَى أَنْفُسِهِمْ، يَرْتَضِعُونَ أُمّاً قَدْ فَطَمَتْ، وَيُحْيُونَ بِدْعَةً قَدْ أُمِيتَتْ.

يا خَيْبَةَ الدَّاعِي! مَنْ دَعَا! وَإِلاَمَ أُجِيبَ! وَإِنِّي لَرَاضٍ بِحُجَّةِ اللهِ عَلَيْهِمْ وَعِلْمِهِ فِيهِمْ. فَإِنْ أَبَوْا أَعْطَيْتُهُمْ حَدَّ السَّيْفِ، وَكَفَى بِهِ شَافِياً مِنَ البَاطِلِ، وَنَاصِراً لِلْحَقِّ!

وَمِنَ العَجَبِ بَعْثُهُمْ إِلَيَّ أَنْ أَبْرُزَ لِلطِّعَانِ! وَأَنْ أَصْبِرَ لِلْجِلادِ!

هَبِلَتْهُمُ الهَبُولُ! لَقَدْ كُنْتُ وَمَا أُهَدَّدُ بِالحَرْبِ، وَلاَ أُرَهَّبُ بِالضَّرْبِ!

وَإِنِّي لَعَلَى يَقِينٍ مِنْ رَبِّي، وَغَيْرِ شُبْهَةٍ مِنْ دِينِي.

teqdîra ilahî (rizq) wek dilopên baranê ser her kesî de tê xarê; her kes qasê behra wî, kêm an zêde.

Vêca eger kesekî ji biraderê xwe re zêdahîyek li binemal û mal û bedena wî da dît ne we bê ku çavnebar bê, çiko mirovê musliman çiqa pîsatîyek eşkere nekiribê - ku dema behsa wê bê kirin ew pê bişkihê û bikevê şermê û pîsek mirov ji ber wî karî, xirab jê baxivin – wek wî kesî ye ewê ketî jêbirkê ku hez dikê li despêkê da ser bikevê daku feydeyekî bi destve bênê û nekevê zererê, bi vî awayî mirovê muslimanê ji xîyanetê dûr, ber hêvîyê yêk ji dû başîya ye ku Xwedê bidîyê: An Xwedê ewî gazî bikê bal xwe, vêca ewa li bal Xwedê ji wîra baştir e, an jî Xwedê rizqê wî bidîyê û bibê xwey mal û ‘eyal û dînê xwe û kesatî ya xwe jî xweykê.

Mal û zarok çandinahî ya dinyayê ye, û karê qenc jî çandinahî ya axretê ye û Xwedê carna ewa li hineka da berhev dikê, vêca hay ji navbeyna xwe û Xwedê hebin wek çawa ewî vîyayî, û wisa jê bitirsin ku hûn muhtacê ‘ozr xwestinê nebin, û ‘emel bikin ne ‘emelek rîyayî û ne ji bo wê çendê ku medhê hewe bê kirin, çiko kesê ‘emelê wî ne ji Xwedê re bê, Xwedê ewî

[تشتمل على تهذيب الفقراء بالزهد وتأديب الاغنياء بالشفقة]

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ الأَمْرَ يَنْـزِلُ مِـنَ السَّماء إِلَى الأَرْضِ كَقَطر المَطَـرِ إِلَى كُلِّ نَفْس بِمَا قُسِمَ لَهَـا مِـنْ زِيَادَة أَوْ نُقْصَان.

فإذا رَأَى أَحَدُكُمْ لِاَخِيهِ غَفِيرَةً فـي أَهْـل أَوْ مَـال أَوْ نَفْـس فَـلاَ تَكُونَنَّ لَهُ فِتْنَةً، فَإِنَّ المَرْءَ المُسْـلِمَ مَا لَمْ يَغْشَ دَنَاءَةً تَظْهَرُ فَيَخْشَعُ لَهَا إِذَا ذُكِرَتْ، وَيُغْرَى بهَا لِئَامُ النَّاس، كانَ كَالفَالِجِ اليَاسِـرِ الَّـذِي يَنْتَظِـرُ أَوَّلَ فَوْزَة مِنْ قِدَاحِـهِ تُوجِـبُ لَـهُ المَغْنَمَ، وَيُرْفَعُ بها عَنْهُ المَغْرَمُ.

وَكَذَلِكَ المَرْءُ المُسْلِمُ البَـرِيءُ مِنَ الخِيَانَةِ يَنْتَظِرُ مِـنَ الله إِحْـدَى الحُسْنَيَيْنِ: إِمَّا دَاعِيَ الله فَمَـا عِنْـدَ الله خَيْرٌ لَهُ، وَإِمَّا رِزْقَ الله فَإِذَا هُـوَ ذُوأَهْل وَمَال، وَمَعَهُ دِينُهُ وَحَسَبُهُ.

إِنَّ المَالَ وَالبَنِينَ حَرْثُ الدُّنْيَا، والعَمَلَ الصَّالِحَ حَرْثُ الْاخِرَةِ، وَقَدْ يَجْمَعُهُمَا الله لِاَقْوَام، فَاحْذَرُوا مِـنَ الله مَا حَذَّرَكُمْ مِنْ نَفْسِهِ، وَاخْشَـوْهُ خَشْيَةً لَيْسَتْ بِتَعْذِير، وَاعْمَلُوا فـي غَيْرِ رِيَاء وَلاَ سُمْعَة; فَإِنَّهُ مَنْ يَعْمَلْ

dispêrê wî yê ‘emel jê re hatî kirin. Em ji Xwedê dixwazin dereca şehîdan û jîyana bexteweran û hevaletî ya Pêğemberan bikê behra me.

Xelkîno! Bi rastî kes herçend maldar bê ji mirovên xwe bê ihtîyac nabê, û muhtace ku ew pê dest û ‘ezmanê xwe berevanî yê jê bikin, mirovên mirov paş mirovve baştirîn berevanin û pitir ji her kesî tifaqê çêdikin, û di demê dijwarîyê da ji mirov ra ji her kesî dilovantirin. Eger Xudê navek qenc li nav xelkê da bikê behra kesekî ji wî ra baştir e ji wî malê dibê mîrat (irs- mîras) ji yên dî ra.

... Heyhê! Bila newe bê dema yêk ji hewe mirovek feqîr yê xwe bibînê berê xwe jê bizivirînê û vêca ji wî malî nedîyê ew malê ku paşvedana wê zêdahî yê jê re çênakê û dana wî jî kêmasî yê naîxê malê wî. Ew kesê derheq ‘eşîra xwe de dest girtî bê (ne danker bê) bila bizanê ji wan ra destek tinê hatîye girtin lê belê destên zehfî wê ji wî bên girtin. Û ew kesê ji ‘eşîr û mirovên xwe ra nerm û helîm bê wê hezkirna wan ji wî ra dewam bikê.[16]

AXIFTINA 24

Ev axiftin li bajarê Kûfayê hatîye

لِغَيْرِ اللهِ يَكِلْهُ اللهُ إِلَى مَنْ عَمِلَ لَـهُ. نَسْأَلُ اللهَ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ، وَمُعَايَشَةَ السُّعَدَاءِ، وَمُرَافَقَةَ الأَنْبِيَاءِ.

أَيُّهَا النَّـاسُ، إِنَّـهُ لاَ يَسْـتَغْنِي الرَّجُلُ ـ وَإِنْ كَانَ ذَا مَـالٍ ـ عَـنْ عَشِيرَتِهِ، وَدِفَـاعِهِمْ عَنْـهُ بِأَيْـدِيهِمْ وَأَلْسِنَتِهِمْ، وَهُمْ أَعْظَمُ النَّاسِ حَيْطَةً مِنْ وَرَائِهِ وَأَلَمُّهُمْ لِشَعْثِهِ، وَأَعْطَفُهُمْ عَلَيْهِ عِنْدَ نَازِلَةٍ إِنْ نَزَلَتْ بِهِ. وَلِسَانُ الصِّدْقِ يَجْعَلُهُ اللهُ لِلْمَرْءِ فِي النَّاسِ خَيْرٌ لَهُ مِنَ المَالِ: يُورِثُهُ غيرَهُ.

منها: أَلاَ لاَيَعْدِلَنَّ أَحَدُكُمْ عَـنِ القَرَابَـةِ يَـرَى بِهَـا الخَصَاصَـةَ أَنْ يَسُدَّهَا بِالَّذِي لاَيَزِيـدُهُ إِنْ أَمْسَـكَهُ وَلاَ يَنْقُصُهُ إِنْ أَهْلَكَهُ، وَمَنْ يَقْـبِضْ يَدَهُ عَنْ عَشِيرَتِهِ، فَإِنَّمَا تُقْبَضُ مِنْـهُ عَنْهُمْ يَدٌ وَاحِدَةٌ، وَتُقْبَضُ مِنْهُمْ عَنْهُ أَيْـدٍ كَثِيـرَةٌ; وَمَـنْ تَلِـنْ حَاشِـيَتُهُ يَسْتَدِمْ مِنْ قَوْمِهِ المَوَدَّةَ.

وما أحسن المعنى الذي أراده(عليه السلام) بقوله: «ومن يقبض يده عن عشيرته...» إلى تمام الكلام، فإن الممسك خيره عن عشيرته إنما يمسك نفع يد واحدة; فإذا احتاج إلى نصرتهم، واضطر إلى مرافدتهم، قعدوا عن نصره، وتثاقلوا عن صوته، فمنع ترافد الايدي الكثيرة، وتناهض الاقدام الجمة.

kirin:

Ez bi canê xwe kim, ez dev nermî û sistî yê nakim li şerê digel wa kesên muxalifê heqî yê û li nav fesad û xirabî yê da nûqî bûyîn.

Nixwe vêca ey bendeyên Xwedê hay ji navbeyna xwe û Xwedê hebin, û xwe ji ‘ezabê Xwedê xilas kin û rehmeta wî bi dest xwe ve bînin, û li ser rêka ji hewe re deynayî gava xwe bavêjin, û tişta ewî li ser hewe ferz kirî pêk bînin. Hingê ‘Elî serketin a hewe di dahatê de li xwe digrê eger hûn ji nêzîkve negihênê jî.

۞ AXIFTINA 25 ۞

Dema pey hev xeber ji Imam ‘Elî re hat ku leşkerê Mu’awîye gelek bajar vegirtine û dû qumandarên wî û ‘Ubeydullahê korê ‘Ebbas û Se’îdê korê Nemran ku li Yemenê ji ber “Bosrê korê Ebî Ertat” şikestibûn, hatin balê, vêca ew selamên Xwedê lê bin rabû ser minberê û ji ber xwe girankirina hogirên xwe ji cihadê û muxalifeta wan digel bîr û hizrên wî lome li wan kirin, û wiha got: **(axiftina paşîn e ku li sala 40 h. da axiftîye)**.

Niha xêncî Kûfayê cihek dî li destê min de nemaye, ey Kûfe! Eger xêncî te çi cih neman ku tûza bagera wê li ser

[24]

من خطبة له عليه السلام

وهي كلمة جامعة له

وَلَعَمْرِي مَا عَلَيَّ مِنْ قِتَالِ مَنْ خَالَفَ الحَقَّ، وَخَابَطَ الغَيَّ، مِنْ إِدْهَان وَلاَ إِيهَان.

فَاتَّقُوا اللهَ عِبَادَ اللهِ، وَفِرُّوا إِلَى اللهِ مِنَ اللهِ، وَامْضُوا فِي الَّذِي نَهَجَهُ لَكُمْ، وَقُومُوا بِمَا عَصَبَهُ بِكُمْ، فَعَلِيٌّ ضَامِنٌ لِفَلْجِكُمْ آجِلاً، إِنْ لَمْ تُمنَحُوهُ عَاجِلاً.

[25]

ومن خطبة له(عليه السلام)

وقد تواترت عليه الأخبار باستيلاء أصحاب معاوية على البلاد، وقدم عليه عامله على اليمن ـ وهما عبيدالله بن العباس وسعيد بن نمران ـ لمّا غلب عليها بُسْرُ بن أبي أَرْطَاة، فقام(عليه السلام) إلى المنبر ضجراً بتثاقل أَصحابه عن الجهاد، ومخالفتهم له في الرأي، وقال:

مَاهِي إِلاَّ الكُوفَةُ، أَقْبِضُهَا

min da bê, nixwe Xwedê te kirêt bikê! *Vêca ev şi'r xwend: Ez bi canê babê te yê qenc kim ey 'Emr! Xêncî ewa bi binê tasikê ve mayî ji min re nemaye.*

Paşê got: Xeber gihaye min ku "Bosr"[17] hêriş birîye ser Yemenê û girtîye, wellahî ez guman dikim ew millet xalib bibin ser hewe, çiko ewan li ser batilê xwe tifaq kirne û hûn li ser heqî ya xwe bê tifaq in, û hûn ji Imam û pêşkarê xwe yê heq ra negohdar in û ew fermana pêşkarê xwe yê li ser batilî rêve dibin; ewa emanet teslîmê reîsê xwe kirin û hewe xîyanet kir; ewa welatê xwe ava kir û hewe xirab kir, vêca eger ez satilê bispêrim hewe tirsa min ji wê ye ku çenbilê wê ji dest biçê.

Ey Xuda! Bi rastî min dilê wan şikênand (şikand) û ewa jî dilê min şikand, û min ew westandin û ewa jî ez westandim, vêca tu ewan ji min re bigoherîne bi baştirê ji wan û tu min jî ji wan bistîne û xirabtirê bide wan, ya Xuda! Tu dilê wan bihelîne wek çawa xwê li nav avê de dihelihê, xwezka ji xêra Xwedê ra, min şûna hewe (Kûfîya) de hezar mêrbaşên ji "qebîla Benî Ferasê korê Xenem" hebûna.[18] *Eger te gazî bikira wê bilez û bez bihatan bal*

وَأَبْسُطُهَا إِنْ لَمْ تَكُونِي إِلاَّ أَنْتِ، تَهُبُّ أَعَاصِيرُك، فَقَبَّحَكِ اللهُ!

وتمثّل:

لَعَمْرُ أَبِيكَ الخَيْرِ يَا عَمْرُو إِنَّنِي
عَلَى وَضَرٍ ـ مِنْ ذَا الأْنَاءِ ـ قَلِيلِ

ثم قال عليه السلام: أَنْبِئْتُ بُسْراً قَدِ اطَّلَعَ اليَمنَ وَإِنِّي وَاللهِ لاَظُنُّ هؤُلاءِ القَوْمَ سَيُدَالُونَ مِنْكُمْ بِاجْتِماعِهِمْ عَلَى بَاطِلِهِمْ وَتَفَرُّقِكُمْ عَنْ حَقِّكُمْ وَبِمَعْصِيَتِكُمْ إِمَامَكُمْ في الحَقِّ وَطَاعَتِهِمْ إِمَامَهُمْ في البَاطِلِ، وَبِأَدَائِهِمُ الأَمَانَةَ إِلَى صَاحِبِهِمْ وَخِيَانَتِكُمْ، وَبِصَلاَحِهِمْ في بِلاَدِهِمْ وَفَسَادِكُمْ، فَلَو ائْتَمَنْتُ أَحَدَكُمْ عَلَى قَعْبٍ لَخَشِيتُ أَنْ يَذْهَبَ بِعِلاَقَتِهِ.

اللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ مَلِلْتُهُمْ وَمَلُّوني، وَسَئِمْتُهُمْ وَسَئِمُوني، فَأَبْدِلني بِهِمْ خَيْراً مِنْهُمْ،وأَبْدِلْهُمْ بِي شَرًّا مِنِّي، اللَّهُمَّ مِثْ قُلُوبَهُمْ كَمَا يُمَاثُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ، أَمَاوَاللهِ لَوَدِدْتُ أَنَّ لِي بِكُمْ أَلفَ فَارِسٍ مِنْ بَنِي فِرَاسِ بْنِ غَنْمٍ:

هُنَالِكَ، لَوْ دَعَوْتَ، أَتَاكَ مِنْهُمْ
فَوَارِسُ مِثْلُ أَرْمِيَةِ الحَمِيمِ

te ji wan mêr başan, wek ‘ewrê havînan.

Paşê Imam ji ser minberê hat xwarê.

***(Seyidê Rezî** li ser kelîme û me’na şi’rê axiftîye, ji ber ku me ew şi’r wek me’ne kirina wî me’ne kir, êdî tercuma axiftina Seyid Rezî me lazim nezanî)*

۞ AXIFTINA 26 ۞

Li vê axiftinê de behsa ‘Erebên pêş hatina Pêğember (s) û her wiha pêş bey’eta digel xwe dikê (sala 38 h. Paş kuştina Muhemed bin Ebûbekir).

Bi rastî Xwedê hezretê Muhemmed selat û selamên Xwedê li ser bin, pê navê hişyarkerê alemê û emînê li ser wehyê hinart, û li wê halî da hûnên ‘Ereb li ser pîstirîn rêçkê û li pîstirîn avahî ya dabîn, û hûn li nav reqe ber û kûre mara da dijîyan, uhewe ava şêlû vedixara û xarina nexweş dixara, hewe xûna yêkdu dirjanda û heqê mirovanî yê pêk natanîya, pût li nav hewe da vedayî bîn (û pût perêsî li nav hewe da gelek berfireh bî) û goneh pir ji hewe çêdibîyan.

... Behsa pêşîya bey’et kirina digel Imam ‘Elî: Vêca min berê xwe dayê wekî min dît xêncî binemala min kes dî digel min nîne, vêca min nevîya ew bimirin û min çavê xwe nuqand li wî halî da ku qirş têda bû û min av li ser hestî yê mayî gerîyê dakir, û min li ser

ثم نزل(عليه السلام) من المنبر.

قلتُ أنا: والارمية جمع رَمـيٍّ وهـو: السحاب، والحميم في هـذا الموضـع: وقت الصيف، وإنما خصّ الشاعر سحاب الصيف بالذكر لانه أشد جفولاً، وأسـرع خُفوفاً، لانـه لا مـاء فيـه، وإنمـا يكـون السحاب ثقيـل السـير لامتلائـه بالمـاء، وذلـك لا يكـون فـي الاكثـر إلا زمـان الشـتاء، وإنمـا أراد الشـاعر وصـفهم بالسرعة إذا دُعوا، والاغاثة إذا استغيثوا، والدليل على ذلـك قولـه: «هنالـك، لـو دعوت، أتاك منهم...».

[26]

[وفيها يصف العرب قبل البعثة ثم يصف حاله قبل البيعة له]

إِنَّ اللهَ سُـبحانَه بَعَـثَ مُحَمَّـداً نَـذِيراً لِلْعَـالَمِينَ، وَأَمِينـاً عَلَـى التَّنْزِيلِ، وَأَنْتُمْ مَعْشَرَ العَرَبِ عَلَـى شَرِّ دِين، وَفِي شَـرِّ دَار، مُنِيخُـونَ بَيْنَ حِجارَة خُشْن، وَحَيَّات صُـمٍّ، تشْرَبُونَ الكَدِرَ، وَتَأْكُلُونَ الجَشِبَ، وَتَسْـفِكُونَ دِمَـاءَكُمْ، وَتَقْطَعُـونَ أَرْحَامَكُمْ، الأَصْنَامُ فِيكُمْ مَنْصُـوبَةٌ، وَالآثَامُ بِكُمْ مَعْصُوبَةٌ.

منها: نَظَرْتُ فَإِذَا لَيْسَ لِي مُعِـينٌ إِلاَّ أَهْلُ بَيْتِـي، فَضَـنَنْتُ بِهِـمْ عَـنِ المَـوْتِ، وَأَغْضَـيْتُ عَلَـى القَـذَى،

wê xenqînê û li ser wê tehlî ya tehltir ji tama henzel (‘elqem) ê sebir kir.

Hinek dî ji vê axiftinê: (‘Emrê As digel Mu’awîye) Bey’et nekir ne heta li ser şert kir ku li beraberê wêda bihayekî wergirê, ewê firûtî feyde nebir û ewê kiryî jî zelîl bî, vîca hûn hazirê şer bibin bi hazirîyek temam, û baş baş xwe jê re pêk bênin, çiko bi rastî eve agirê şer pê bûye û pêta wî bilind bûye û sebir bikin û xwe ragirin çiko bi rastî sebir û xwe ragirî gazîkerê serketinî ye.

۞ AXIFTINA 27 ۞

Dema leşkerê Mu’awîye, ser bajarê Enbarê da girt (38 h.) û xelkê xwe ji cihadê sist kir.[19]

... Cihad derîyeke ji derîyên bihiştê ku Xuda li ber bendeyên xwe yên xas û taybet vekirîye. Cihad cilkê teqwayê û zirhê qewî û mertalê cihê bawerîyê yê Xudayî ye. Kesê berê xwe jê bizivirênê û ewê terk bikê Xwedê wê cilkê zelîlî yê bikê ber da û wê bela ser da bên û rezîl û kêm bibê û dilê wî bê perde kirin û wê ji ber pêk neanîna cihadê ji heqî yê dûr bikevê û wê bikevê nav zehmetê re û ji ‘idaletê bê dûr kirin.

Şev û roj, xef û eşkere min hûn gazî

وَشَرِبْتُ عَلَى الشَّجَا، وَصَبَرْتُ عَلَى أَخْذِ الكَظَمِ وَعَلَىٰ أَمَرَّ مِنْ طَعْمِ العَلْقَمِ.

ومنها: وَلَمْ يُبَايِعْ حَتَّى شَرَطَ أَنْ يُؤْتِيَهِ عَلَى البَيْعَةِ ثَمَناً، فَلاَ ظَفِرَتْ يَدُ المبايِعِ، وخَزِيَتْ أَمَانَةُ المُبْتَاعِ، فَخُذُوا لِلْحَرْبِ أُهْبَتَهَا، وَأَعِدُّوا لَهَا عُدَّتَهَا، فَقَدْ شَبَّ لَظَاهَا، وَعَلاَ سَنَاهَا، وَاسْتَشْعِرُوا الصَّبْرَ، فَإِنَّهُ أَحْزَمُ لِلنَّصْرِ.

[27]

ومن خطبة له عليه السلام **وقد قالها يستنهض بها الناس حين ورد خبر غزوالانبار بجيش معاوية فلم ينهضوا.**

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ الجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الجَنَّةِ، فَتَحَهُ اللهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ، وَهُوَ لِباسُ التَّقْوَى، وَدِرْعُ اللهِ الحَصِينَةُ، وَجُنَّتُهُ الوَثِيقَةُ، فَمَنْ تَرَكَهُ رَغْبَةً عَنْهُ أَلْبَسَهُ اللهُ ثَوْبَ الذُّلِّ، وَشَمِلَهُ البَلاَءُ، وَدُيِّثَ بِالصَّغَارِ وَالقَمَاءَةِ، وَضُرِبَ عَلَى قَلْبِهِ بِالاِسْهَابِ، وَأُدِيلَ الحَقُّ مِنْهُ

kirin bo şerê di gel vî qewmî û min got hewe: Hêrişê bibin ser wan pêşîya ku ew hêrişê bînin ser hewe. Sond bi Xwedê, çi millet nîne ku li nîveka mala wan de hêriş bê ser wan û vêca ew zelîl nebin, hewe cihad paşve da û her yêk ji hewe ew hişt hêvîya yê dîve û hewe arîkarî ya hevdû nekir heta ku her tişt ji dest hewe çû û welatê hewe dagîr bû.

Eve zelamê Xamidî gel leşkerê xwe ket "**Enbar**ê" û Hesanê korê Hesanê Bekrî kuşt û parêzerên serhedên hewe paşve dane.

Xeber giha min ku mêrikek ji wan ser jina musliman da çûye û yêk biser jinika "zimmî" de çûye û xelxal û bazin û ristik û goharên wan ji wan vekirine û birine. Wa jî xêncî xwe reben kirin û girînê û gotina ***inna lillah we inna îleyhi raci'un***ê tiştek dî jê nehatîye. Paşê jî ew hemî pêkve û bê kêmbon zivirîne bê wê ku yêk ji wan bê birîndar kirin an dilûpek xwîn ji wan bê rijandin. Vêca bi rastî eger kesek musliman paş vê qewmînê ji kol û mereqan bimirê çi lome lê nayîn kirin û belkî musteheqe ku bimrê.

Ey 'ecêbê ey 'ecêbê! Wellahî, hev girtina wan li ser batil û cidahî ya hewe ji heqîyê dil dimrênê û kul û mereqan ser mirov da dibarênê, piştî ku hûn bûne kêlik ji bû tîr û beran, qedav bi hewe

بِتَضْيِيعِ الجِهَادِ، وَسِيمَ الخَسْفَ، وَمُنِعَ النَّصَفَ.

أَلاَ وَإِنِّي قَدْ دَعَوْتُكُمْ إِلَى قِتَالِ هؤُلاَءِ القَوْمِ لَيْلاً وَنَهَاراً، وَسِرّاً وَإِعْلاَناً، وَقُلْتُ لَكُمُ: اغْزُوهُمْ قَبْلَ أَنْ يَغْزُوكُمْ، فَوَاللهِ مَا غُزِيَ قَوْمٌ قَطُّ فِي عُقْرِ دَارِهِمْ إِلاَّ ذَلُّوا، فَتَوَاكَلْتُمْ وَتَخَاذَلْتُمْ حَتَّى شُنَّتْ عَلَيْكُمُ الغَارَاتُ، وَمُلِكَتْ عَلَيْكُمُ الأَوْطَانُ.

وَهذَا أَخُو غَامِدٍ قَدْ وَرَدَتْ خَيْلُهُ الأَنْبَارَ، وَقَدْ قَتَلَ حَسَّانَ بْنَ حَسَّانَ البَكْرِيَّ، وَأَزَالَ خَيْلَكُمْ عَنْ مَسَالِحِهَا.

وَلَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ كَانَ يَدْخُلُ عَلَى المَرْأَةِ المُسْلِمَةِ، وَالأُخْرَى المُعَاهَدَةِ، فَيَنْتَزِعُ حِجْلَهَا وَقُلْبَهَا وَقَلاَئِدَهَا، وَرِعَاثَهَا، مَا تَمْتَنِعُ مِنْهُ إِلاَّ بِالاسْتِرْجَاعِ وَالاِسْتِرْحَامِ، ثُمَّ انْصَرَفُوا وَافِرِينَ، مَا نَالَ رَجُلاً مِنْهُمْ كَلْمٌ، وَلاَ أُرِيقَ لَهُمْ دَمٌ، فَلَوْ أَنَّ امْرَأً مُسْلِماً مَاتَ مِن بَعْدِ هَذا أَسَفاً مَا كَانَ بِهِ مَلُوماً، بَلْ كَانَ بِهِ عِنْدِي جَدِيراً.

bikevê û kul û mereq ji hewe xilas nebin. Ew hêrişê tînin ser hewe û hûn hêrişê nabin, ew digel hewe şer dikin û hûn şer nakin, ew bê emrîya Xwedê dikin û hûn pê razî dibin! Vêca dema ez li zemanê germayê (havînê) de fermanê didim ku hûn biçin ser wan, hûn dibêjin: Li vê germa dijwar de çi wextê şere, muhletê bide me heta germa hinekî deynê! Û dema li zivistanê da ez dibêjim hewe herin serwan, vêca hûn dibêjin: Niha serma ye, muhletê bide me heta sarî kêm bibê, ev hemî revîna ji germa û sermayê ye, vêca eger hûn wiha ji serma û germayê direvin, ez bi Xwedê kim hûn ji şimşîr pirtir direvin.

Ey zir zelamên ne zelam! Ey mejî zarûkên ser jinik! Xwezka qet min hûn nedîtiban û êkcar min hûn nas nekirban, wellahî! ev nas kirin bû sebebê pûşmanî yê û kol û mereq pêve hat.

Xwedê hewe bikujê ku hewe dilê min tejî xwîn kir û singê min tejî kerb û nerihetî û ah û wah tevlî nefesa min kirin. Hewe pê ne gohdarî û arîkarî ne kirinê bîr û hizra min ji kar êxist, heta qureyşîyan got: Korê Ebû Talib zelamek mêrbaş e lê belê zanîna wî ya şer û herbê tinehin.

فَيَا عَجَباً! عَجَباً ـ وَاللهِ ـ يُمِيتُ القَلْبَ وَيَجْلِبُ الهَمَّ مِنِ اجْتِمَاعِ هؤُلاَءِ القَوْمِ عَلَى بَاطِلِهِمْ، وَتَفَرُّقِكُمْ عَنْ حَقِّكُمْ! فَقُبْحاً لَكُمْ وَتَرَحاً، حِينَ صِرْتُمْ غَرَضاً يُرمَى:

يُغَارُ عَلَيْكُمْ وَلاَ تُغِيرُونَ، وَتُغْزَوْنَ وَلاَ تَغْزُونَ، وَيُعْصَى اللهُ وَتَرْضَوْنَ! فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِالسَّيْرِ إِلَيْهِم فِي أَيَّامِ الحَرِّ قُلْتُمْ: هذِهِ حَمَارَّةُ القَيْظِ أَمْهِلْنَا يُسَبَّخْ عَنَّا الحَرُّ، وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِالسَّيْرِ إِلَيْهِمْ فِي الشِّتَاءِ قُلْتُمْ: هذِهِ صَبَارَّةُ القُرِّ، أَمْهِلْنَا يَنْسَلِخْ عَنَّا البَرْدُ، كُلُّ هذا فِراراً مِنَ الحَرِّ وَالقُرِّ; فَإِذَا كُنْتُمْ مِنَ الحَرِّ وَالقُرِّ تَفِرُّونَ فَأَنْتُمْ وَاللهِ مِنَ السَّيْفِ أَفَرُّ!

يَا أَشْبَاهَ الرِّجَالِ وَلاَ رِجَالَ! حُلُومُ الأَطْفَالِ، وَعُقُولُ رَبَّاتِ الحِجَالِ، لَوَدِدْتُ أَنِّي لَمْ أَرَكُمْ وَلَمْ أَعْرِفْكُمْ مَعْرِفَةً ـ وَاللهِ ـ جَرَّتْ نَدَماً، وَأَعقَبَتْ سَدَماً.

قَاتَلَكُمُ اللهُ! لَقَدْ مَلأْتُمْ قَلْبِي قَيْحاً، وَشَحَنْتُمْ صَدْرِي غَيْظاً، وَجَرَّعْتُمُونِي نُغَبَ التَّهْمَامِ أَنْفَاساً، وَأَفْسَدْتُمْ عَلَيَّ رَأْيِي بِالعِصْيَانِ

Rehm-el baba! Ma li nav wan da kî ji min şerzantir û pêşgavtir li şer de heye? Rastî ev e ku hêca bin bîst salîyê ra, ez pê rabûme, û iha eve temenê min ji şêstê derbaz bûye! Lê belê pa kesê gohdar jê ra nebin ewî bîr û hizir jî nîne!

AXIFTINA 28

Evahe vebireke ji wê axiftina ku despêka wê "elhemd-u lillah-i llezî geyr-u meqtû'" ku li 'eydek ya **Fitrê** de axiftîye. Yazde hişyarî di vê axiftinê de hene.

... Vêca bi rastî eve dinyayê pişt daye û xatirê xwe xwestîye û axret jî berew hatine û nişkêda wê peyda bibê, bizanin! Îro roja xwe hazir kirina ji meydanê ra ye û sibe roja jêbirkanê, kesê pêş bikevê bihişt jê re ye û yê paş bikevê agir jê re heye, ma vêca gelo kes nîne ku hêca mirina wî nehatî û ji gonehê xwe tewbe bikê? Ma nîne kesê ku hêca roja bextreşî û ihtîyacî ya wî nehatî karekî ji xwe re bikê? Bizanin hûn îro rojê li nav hêvî û arizûyan da ne ku mirin li pey ra tê, vêca ewê li rujên berhêvî ya xwe de pêşîya mirin bê, kar bikê hingê kar û 'emelê wî wê feydê bighênî yê, û mirin û ecelê wî jî zererê nagihênî yê û ew kesê li van rojan da pêşîya ecel bê, kêmasî yê bikê li kar û

وَالخذْلاَن، حَتَّى قَالَتْ قُـرَيْشٌ: إِنَّ ابْنَ أَبِي طَالِب رَجُلٌ شُجَاعٌ، وَلٰكِنْ لاَ عِلْمَ لَهُ بِالحَرْبِ.

لله أَبُوهُمْ! وَهَلْ أَحدٌ مِنْهُمْ أَشَدُّ لَهَا مِرَاساً، وَأَقْدَمُ فِيهَا مَقَاماً مِنِّي؟! لَقَـدْ نَهَضْـتُ فِيهَـا وَمَـا بَلَغْـتُ العِشْرِينَ، وها أناذا قَدْ ذَرَّفْتُ عَلَى السِّـتِّينَ! وَلٰكِـنْ لا رَأْيَ لَمِـنْ لاَ يُطَاعُ!

[28]

فصل من الخطبة التي أولها: «الحمد لله غير مقنوط من رحمته» وفيه أحد عشر تنبيهاً:

أَمَّـا بَعْـدُ، فَـإِنَّ الـدُّنْيَا قَـدْ أَدْبَـرَتْ، وَآذَنَـتْ بِـوَدَاع، وَإِنَّ الآخِرَةَ قَـدْ أَقْبَلَـتْ، وَأَشْـرَفَتْ بِاطِّلاَع، أَلاَ وَإِنَّ اليَوْمَ المِضْمارَ، وَغَداً السِّبَاقَ، وَالسَّـبَقَةُ الجَنَّـةُ، وَالغَايَةُ النَّارُ;

أَفَلاَ تَائِبٌ مِنْ خَطِيئَتِهِ قَبْـلَ مَنِيَّتِهِ! أَلاَ عَامِلٌ لِنَفْسِهِ قَبْلَ يَـوْمِ بُؤْسِهِ! أَلاَ وَإِنَّكُمْ في أَيَّـامِ أَمَـل مِنْ وَرَائِهِ أَجَلٌ، فَمَنْ عَمِلَ فـي

’emel da, eve karê wî sûd nekir û ecelê wî jî zerer gihandê. Nixwe vêca li zemanê xweşî û rihetî yê da welê ‘emel bikin ku hûn li zemanê tirsê da kar dikin.

Bi rastî min tiştek wek bihiştê nedîtîye ku daxwazkerê wê xew ve biçê, û min tiştek wek agir nedîtîye ku jê revê wê razhê (jê nerevê) bizanin! Ewê ji heqî yê feydê nebê wê batil zererê bighênî yê, û ew kesê li ser hidayetê ne sekinê wê li rê winda bûn ewî li helakê bibê.

Heyhê bizanin! Fermana seferê ji hewe re hatîye û zadê seferê jî hatîye nîşandan ji hewera, û derheq hewe de ji hemî tiştî pitir ez ji dû tişta ditirsim: Pey ketina hewayê nefsê û arizûyên dûr û dirêj, vêca nixwe hêca li dinyayê da rizqê xwe jê hilînin da ku “sibe rujê” hûn pê wê xwe biparêzin.

***Seyidê Rezî** di 18 rêzka da li vê derê behsa fesahet û belaxeta kelamê Imam ‘Elî dikê û hinek kelîma me’ne dikê wek (mizmar)ê ku bi me’na hazir kirina hespaye ji bona jêbirkanê ku çil rojan dewam dikê.*

أَيَّامِ أَمَلِهِ قَبْلَ حُضُورِ أَجَلِهِ فَقَدْ نَفَعَهُ عَمَلُهُ، وَلَمْ يَضُرُّهُ أَجَلُهُ; وَمَنْ قَصَّرَ فِي أَيَّامِ أَمَلِهِ قَبْلَ حُضُورِ أَجَلِهِ، فَقَدْ خَسِرَ عَمَلُهُ، وَضَرَّهُ أَجَلُهُ، أَلاَ فَاعْمَلُوا فِي الرَّغْبَةِ كَمَا تَعْمَلُونَ فِي الرَّهْبَةِ .

أَلاَوَإِنِّي لَمْ أَرَ كَالجَنَّةِ نَامَ طَالِبُهَا، وَلاَ كَالنَّارِ نَامَ هَارِبُهَا، أَلاَ وَإِنَّهُ مَنْ لاَيَنْفَعُهُ الحقُّ يَضُرُّهُ البَاطِلُ، وَمَنْ لا يستقم بِهِ الهُدَى يَجُرُّ بِهِ الضَّلاَلُ إِلَى الرَّدَىْ.

أَلاَ وَإِنَّكُمْ قَد أُمِرْتُمْ بِالظَّعْنِ، وَدُلِلْتُمْ عَلى الزَّادَ. وَإِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخافُ عَلَيْكُمُ: اتِّبَاعُ الهَوَى، وَطُولُ الأَمَلِ، تَزَوَّدُوا فِي الدُّنْيَا مِنَ الدُّنْيَا مَا تَحُوزُونَ بِهِ أَنْفُسَكُمْ غَداً.

وأقول: إنّهُ لو كان كلامٌ يأخذ بالاعناق إلى الزهد في الدنيا، ويضطر إلى عمل الاخرة لكان هذا الكلام، وكفى به قاطعاً لعلائق الامال، وقادحاً زناد الاتعاظ والازدجار. ومن أعجبه قوله: «أَلا وَإنّ اليَوْمَ المِضْمارَ وَغَداً السِبَاقَ، وَالسَّبَقَةُ الجَنّة وَالغَايَة النّار» فإن فيه ـ مع فخامة اللفظ، وعظم قدر المعنى، وصادق التمثيل، وواقع التشبيه ـ سرّاً عجيباً. ومعنى لطيفاً، وهو قوله(عليه السلام): «والسَبَقَة الجَنّة، وَالغَايَة النّار»، فخالف بين اللفظين لاختلاف المعنيين، ولم يقل: «والسَبَقَة النّار» كما قال: «والسَبَقَة الجَنّة»، لان الاستباق إنما يكون إلى أمر محبوب، وغرض مطلوب، وهذه صفة الجنة، وليس هذا المعنى موجوداً في النار، نعوذ بالله منها! فلم يجز أن يقول: «والسَبَقَة النّار»، بل قال: «والغَايَة النّار»، لان الغاية قد ينتهي إليها من لا يسرّه الانتهاء إليها ومن يسرّه ذلك، فصلح أن يعبّر بها عن الامرين

AXIFTINA 29

Pişti hekemiyet ê û paş hêriş a zehak – *qumandarek yê Mu'awîye*– bo ser hecî yên mala Xwedê, Imam ev axiftin kirîye (sala 38 h):

Ey ewên hûn kom în pê cismê xwe û bilavene bi vîyan û bîr û hizrên xwe, axiftina hewe tehtên req nerm dikê û kiryarên hewe berhêvîyê li dijmin da çêdikê, li civata da hûn pir daxivin, lê dema wextê şer tê hûn direvin, gazî ya wî kesê gazî hewe dikê ser nakevê, û kesê ji bona rihetîya hewe xwe bêxê zehmetî çi cara nagihê rihetîyê, hûn hinek tiştên pûç bi ser heve datînin da hûn xwe paşda bidin, wek wî deyndarê ku ileh dana deynê xwe paş têxê. Mirovê zelîl nikarê pêşîya zulm û sitemê bigrê, û xêncî pê xebatê heq nayê dest.

Paş mala xwe hûnê ji kîjan malê berevanî yê bikin û paş min hûnê bi serokatî ya kîj rêberî şer bikîn? Ez bi Xwedê kim, hîle lê hatî ew e yê hûn ewî bixapênîn, wellahî, ew kesê bixazê pê hewe ser bikevê wê bê behr bimînê û ew kesê pê hewe şer bikê wek wî ye ewê pê tîrên ser şikestî şer dikê. Wellahî we li min hatîye ku êkcar ez bawerîyê bi axiftina hewe naynim û ez ne ber hêvî yê arîkarîya heweme û ez bê hêvî me ji wê yêkê ku pê hewe dijmin bitirsînim.

Çi bûye ji hewe? Dermanê hewe çiye? Wê çawa 'elac li hewe bê kirin? Dijminê hewe jî mirovên wek hewene, gelo ya hewe gotî bi nezanîn bî? An ji bê teqwayî hûn xafil bûyîn an hewe li neheqî yê da

معاً، فهي في هذا الموضع كالمصير والمآل، قال الله عزّوجلّ: (قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِيرَكُم إلى النّار)، ولا يجوز في هذا الموضع أن يقال: سبْقَتكم إلى النار، فتأمل ذلك، فباطنه عجيب، وغوره بعيد، وكذلك أكثر كلامه عليه السلام ...

[29]

بعد غارة الضحاك بن قيس

صاحب معاوية على الحاجّ بعد

قصة الحكمين

أَيُّهَا النَّاسُ، الْمُجْتَمِعَةُ أَبْدَانُهُمْ، الْمُخْتَلِفَةُ أَهْوَاؤُهُمْ، كَلامُكُم يُوهِي الصُّمَّ الصِّلابَ، وَفِعْلُكُمْ يُطْمِعُ فِيكُمُ الأَعْدَاءَ! تَقُولُونَ فِي الْمَجَالِسِ: كَيْتَ وَكَيْتَ، فَإِذَا جَاءَ الْقِتَالُ قُلْتُمْ: حِيدِي حَيَادِ! مَا عَزَّتْ دَعْوَةٌ مَنْ دَعَاكُمْ، وَلاَ اسْتَرَاحَ قَلْبُ مَنْ قَاسَاكُمْ، أَعَالِيلُ بِأَضَالِيلَ، دِفَاعَ ذِي الدَّيْنِ الْمَطُولِ، لاَ يَمنَعُ الضَّيْمَ الذَّلِيلُ! وَلاَ يُدْرَكُ الْحَقُّ إِلاَ بِالْجِدِّ!

أَيَّ دَارٍ بَعْدَ دَارِكُمْ تَمْنَعُونَ، وَمَعَ أَيِّ إِمَامٍ بَعْدِي تُقَاتِلُونَ؟ الْمَغْرُورُ وَاللهِ مَنْ غَرَرْتُمُوهُ، وَمَنْ فَازَبِكُمْ فَازَ بَالسَّهْمِ الأَخْيَبِ، وَمَنْ رَمَى بِكُمْ فَقَدْ رَمَى بِأَفْوَقَ نَاصِلٍ.

أَصْبَحْتُ وَاللهِ لا أُصَدِّقُ قَوْلَكُمْ، وَلاَ أَطْمَعُ فِي نَصْرِكُمْ، وَلاَ أُوعِدُ الْعَدُوَّ بِكُم.

timatî kir?

AXIFTINA 30

Li sala 35 h. ku axiftin hat gerandin û gotin ewî ‘Osman kuştîye ev axiftin kir:

Eger min ew ferman daba ezê bibîyam qatil, û eger min nehy jê kiriba ezê bibîyam arîkar. Lê belê niha ewê arîkarî kirî nikarê bêjê: Ez qenctir im ji wî kesê ew tinê hiştî, û ewê arîkarî ya wî nekirî jî nikarê bêjê: Ewê arîkarî ya wî kirî ji min baştir e.

Niha ezê bikurtî sîreta wî li hukumdarî yê da ji hewe re bêjim: Ewî xortî kir vêca xwe li ser xortî yê şidand û hewe jî bê tabî kir û hûn pir zêde bê taqet bûn, û Xuda ji bona xortî yê û bê taqetî û bê tabîyê fermanek heye ku pêk hatina wê hetmî ye.

AXIFTINA 31

Dema ‘Ebdullahê ‘Ebbas rêkirî da digel Zubeyr baxivê ji bona pêşî girtina li şerê “Cemel”ê.

Neçe bal Telhe çiko eger tu digel wî rûbirû bibî tê ewî wek gayê şax badayî bibînî (ku ser xwe çûyî ye) ew li merkeba hêç û şehmûz suwar dibê û guman dikê

مَـا بَـالُكُم؟ مَـا دَوَاؤُكُـمْ؟ مَـا طِبُّكُمْ؟ القَوْمُ رِجَالٌ أَمْثَالُكُمْ، أَقَـوْلاً بَغَيْرِ عِلْـم! وَغَفْلَـةً مِـنْ غَيْـرِ وَرَع! وَطَمَعاً في غَيْرِ حَقٍّ؟!

[30]

ومن كلام له(عليه السلام)

في معنى قتل عثمان

لَوْ أَمَرْتُ بِهِ لَكُنْتُ قَـاتِلاً، أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ لَكُنْتُ نَاصِراً، غَيْـرَ أَنَّ مَنْ نَصَرَهُ لاَ يَسْـتَطِيعُ أَنْ يَقُـولَ: خَذَلَهُ مَنْ أَنَـا خَيْـرٌ مِنْـهُ، وَمَـنْ خَذَلَهُ لاَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَقُولَ: نَصَرَهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي.

وَأَنَا جَامِعٌ لَكُمْ أَمْرَهُ، اسْـتَأْثَرَ فَأَسَاءَ الأَثَرَةَ، وَجَزِعْتُمْ فَأَسَـأْتُمُ الجَـزَعَ، وَلله حُكْـمٌ وَاقِـعٌ فـي المُسْتَأْثِرِ وَالجَازِعِ.

[31]

لمّا أنفذ عبدالله بن العباس رحمه الله إلى الزبيرقبل وقوع الحرب يوم الجمل

teslîm û rihet e.

Lê belê here Zubeyr bibîne, çiko ew exlaq nerm e, vêca bêjê: Kur xalê te dibêjê: Te ez li Hicazê nas kirim û li ‘Iraqê nas nekirim, sebebê derbaz bûna paş nas kirin û eşkere bonê çiye?

Seyidê Rezî dibêjê: *Cumlê “fema ‘eda min ma beda” ewilîn car min ji hezretê ‘Elî seh kirîye.*

ليستفيئه إلى طاعته قال له عليه السلام:

لاتَلْقَيَنَّ طَلْحَةَ، فَإِنَّكَ إِنْ تَلْقَهُ تَجِدْهُ كَالثَّوْرِ عَاقِصاً قَرْنَهُ، يَرْكَبُ الصَّعْبَ وَيَقُولُ: هُوَ الذَّلُولُ، وَلَكِنِ القَ الزُّبَيْرَ، فَإِنَّهُ أَلْيَنُ عَرِيكَةً، فَقُلْ لَهُ: يَقُولُ لَكَ ابْنُ خَالِكَ: عَرَفْتَنِي بَالحِجَازِ وَأَنْكَرْتَنِي بِالعِرَاقِ، فَمَا عَدَا مِمَّا بَدَا.

وهو (عليه السلام) أوّل من سمعت منه هذه الكلمة، أعني: «فَمَا عَدَا مِمَّا بَدَا».

۞ AXIFTINA 32 ۞

Li sala 37-ê h. li mizgefta Kûfayê da derheq naskirna xelkê û zeman da axiftîye.

Gelî xelkîno! Em li zemanekê de dijîn ku tejî rik û nasipasî ye, mirovê qenc li vî zemanî de xirab tê dîtin û mirovê zalim ser zulma xwe ve zêde dikê, em ji wê ya fêr bûyîn (‘elimyîn) feydê nabîn û ewa em nizanîn pirsyar nakîn, û em ji hadise û qewimîna natirsin neheta ser me da bên.

Mirov çar behr in:

Hinek ji wan eger fesad û xirabîyê li ‘erdê de nakin, sebebê wê belengazî û kuhîya şûr û kêmîya malê wa ye.

[32]

وفيها يصف زمانه بالجور، ويقسم الناس فيه خمسة أصناف، ثم يزهد في الدنيا:

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّا قَدْ أَصْبَحْنَا في دَهْرٍ عَنُود، وَزَمَن كَنُود، يُعَدُّ فِيهِ الْمُحْسِنُ مُسِيئاً، وَيَزْدَادُ الظَّالِمُ فِيهِ عُتُوّاً، لاَ نَنْتَفِعُ بِمَا عَلِمْنَا، وَلاَ نَسْأَلُ عَمَّا جَهِلْنَا، وَلاَ نَتَخَوَّفُ قَارِعَةً حَتَّى تَحُلَّ بِنَا.

Û hinek ji wan jî şûrê xwe ji kalan

فَالنَّاسُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَصْنَاف:

deranîne û xirabîya xwe eşkere kirne û ‘eskerê xwe yê suwar û peyar kom kirne û xwe hazir kirne ji bo xirabîyê û dînê xwe ji bona gihana piçek malê dinyayê ji dest dane, çend suwarek divên ku bibê ser pêşê wan; an minberek dvên ku pêlil biçin, û çiqas pîs ticarete ku tû dinyayê (biha û) qîmetê xwe bizanî (xwe bi dinyayê bifrûşî) û ewa li bal Xwedayê te ji tere heyî tu pê vê bigoherînî.

Hinek jî pê karên axretî dikevin pey dinyayê, û pê ‘emel û karê li dinyayê de nakevin pey axretê, (evênhe) xwe biçûk û mutewazi’ nîşan didin û gavên xwe nêzîkê hev tavêjin û cilkên xwe kurt dikin û xwe pê emanetdarîyê dixemilênin û veşartin û sitirandina Xuda ji xwe re dikin wesîla goneh û bê emrî- yan.

Hinek jî ji ber kêmasî ya kesayetî yê (xwe kêm zanînê) û nebûna wesîle û rêkê, xwe nakêşin mezinahî û hukumdarî yê, vêca li ser halê xwe dimînin (pêşketin ji wa ra çênabê) evêhe jî vêca xwe pê navê (qena’etê) dixemilênin û cilkê (zahidîyê) dikin ber xwe, halhale evênhe ne şevekî û ne rojekî ji zahidan nebûne.

Lê belê xêncî ji van hinek kesên dî hene ku bîra cihê lê zivirînê (qîyametê)

مِنْهُمْ مَنْ لاَ يَمْنَعُهُ الفَسَادَ في الأَرْضِ إلاَّ مَهَانَةُ نَفْسِهِ، وَكَلاَلَةُ حَدِّهِ، وَنَضِيضُ وَفْرِهِ.

وَمِنْهُمُ المُصْلِتُ لِسَيْفِهِ، وَالمُعْلِنُ بِشَرِّهِ، وَالْمجْلِبُ بِخَيْلِهِ وَرَجِلِهِ، قَدْ أَشْرَطَ نَفْسَهُ، وَأَوْبَقَ دِينَهُ لِحُطَام يَنْتَهِزُهُ، أَوْ مِقْنَب يَقُودُهُ، أَوْ مِنْبَر يَفْرَعُهُ. وَلَبِئْسَ المَتْجَرُ أَنْ تَرَى الدُّنْيَا لِنَفْسِكَ ثَمَناً، وَمِمَّا لَكَ عِنْدَ الله عِوَضاً!

وَمِنْهُمْ مَنْ يَطلُبُ الدُّنْيَا بِعَمَلِ الأخِرَةِ، وَلاَ يَطْلُبُ الأخِرَةَ بِعَمَلِ الدُّنْيَا، قَدْ طَامَنَ مِنْ شَخْصِهِ، وَقَارَبَ مِنْ خَطْوِهِ، وَشَمَّرَ مِنْ ثَوْبِهِ، وَزَخْرَفَ مِنْ نَفْسِهِ لِلأَمَانَةِ، وَاتَّخَذَ سِتْرَ الله ذَرِيعَةً إِلَى المَعْصِيَةِ.

وَمِنْهُمْ مَنْ أَقْعَدَهُ عَنْ طَلَبِ المُلْكِ ضُؤولَةُ نَفْسِهِ، وَانقِطاعُ

çavê wan nuqandîye û tirsa ji roja mehşerê rûndikên wan rijandine, evênhe carna ji nav komê hatine deranîn û tinê dijîn û carna jî hatine bindest kirin û li tirsêdane, carna bê dengn û dev girêdayî û ji dil gazî Xwedayê xwe dikin, ileh dil şikestî û derdmendin, xwe parastina wan (ji zulm û zaliman) bûye sebeb ku neyên nas kirin.

Ew mirovên gohdar in heçweku li nav behra xwê de bijîn, deng ji wa dernakevê û dilê wan kol û birîne, ewqas we'z û şîret kirne heta westihane û xelebe li wan hatîye kirin heta bin dest bûne û ewqas hatine kuştin heta kêm bûne.

Vêca bila dinya li bal hewe kêmtir bê ji tuşalê "qerez"ê[20] û tûka (mû -hirî) ku di wextê miqes kirina hirîyê de ji ber devê miqesê dikevê: Ji wa yên pêş xwe de şîret û we'zê bigrin hêca ewên paş hewe bi hewe nehatîn şîret kirin, ewê kêm û nebaş bibînin û dev jê berdin, çiko bi rastî evê dinyayê dest ji wa kesa kêşaye û terka wan kirîye ewên pitir ji hewe ew vîyayîn û dilê wan firijîyê.

Seyidê Rezî *dibêjê: Hinek mirovên ji zanînê bê behr gotine ev axiftin ya Mu'awîye ye, halhale bê şik û şubhe evahe axiftina mîrê bawerdaraye, maqey zêr û ax û ava şîrîn û şûr ser heve diçin?*

سَبَبِهِ، فَقَصَرَتْهُ الحالُ عَلَى حَالِـهِ، فَتَحَلَّـى بِاسْـمِ القَنَاعَـةِ، وَتَـزَيَّنَ بِلِبَاسِ أَهْلِ الزَّهَادَةِ، وَلَـيْسَ مِـنْ ذلِكَ في مَرَاح وَلاَ مَغْدىً.

وَبَقِيَ رِجَالٌ غَضَّ أَبْصَـارَهُمْ ذِكْـرُ الْمَرْجِـعِ، وَأَرَاقَ دُمُـوعَهُمْ خَوْفُ الْـمَحْشَرِ، فَهُمْ بَيْنَ شَـرِيد نَادٍّ، وَخَـائِف مَقْمُـوع، وَسَـاكِت مَكْعُوم، وَدَاع مُخْلِـص، وَثَكْـلاَنَ مُوجَـع، قَـدْ أَخْمَلَـتْهُمُ التَّقِيَّـةُ، وَشَمِلَتْهُمُ الذِّلَّةُ، فَهُـمْ فـي بَحْـر أُجَاج، أَفْوَاهُهُمْ ضَامِزَةٌ، وَقُلُـوبُهُمْ قَرِحَةٌ، قَـدْ وَعَظُـوا حَتَّـى مَلُّـوا، وَقُهِرُوا حَتَّى ذَلُّوا، وَقُتِلُـوا حَتَّـى قَلُّوا.

فَلْـتَكُنِ الـدُّنْيَا أَصْـغَرَ فـي أَعْيُنِكُمْ مِنْ حُثَالَةِ الْقَرَظِ، وَقُرَاضَةِ الْجَلَمِ، وَاتّعِظُوا بِمَنْ كَانَ قَـبْلَكُمْ قَبْلَ أَنْ يَتَّعِظَ بِكُـمْ مَـنْ بَعْـدَكُمْ; وَارْفُضُـوهَا ذَمِيمَـةً، فَإِنَّهَـا قَـد رَفَضَتْ مَـنْ كَـانَ أَشْـغَفَ بِهَـا

‘Emrê korê Behr (Cahiz) ku li vê derheqê de rê nasek jêhatî û karnas e, û lêkulek bîna û hişyare li kitêba “el beyan wet tebyîn” de gotîye ku: Kî gotîye ev axiftin ya Mu’awîyeye! Û paşê jî hinek tişt nivîsîne kû kurtê wê ev e: Dibêjê: Ev axiftin tam ser axiftina ‘Elî (s) ve diçê, û derheq nasandina xelkê da bi awayê wî axiftin hatîye kirin, me çi caran nedîtîye ku Mu’awîye li axiftina xwe de mesleka zahidan bidê ber xwe û bi rêka ‘abidanve biçê.

AXIFTINA 33

Dema hezretê ‘Elî diçûwa Besrayê, ibn ‘Ebbas dibêjê: Ez li “Zîqar”ê çûm bal mîrê bawerdaran, wekî min dît wê sûla xwe (pêlav) didirû, got min: Ev sûl bi çendê dihêjê? Min got: Qet bi çi nahêjê, ewî got: Sond bi Xwedê! Ev sûl li bal min şîrîntir e ji hukumdarî ya li ser hewe, eger ne ew bîya ku ez li vê hukumdarî yê de heqekî cih bikim an batil û neheqîyekî paşve bidim.

Paşê derket û ji xelkê re wiha axift: Xwedayê pak li halekî de Muhemmed selewat û selamên Xuda li ser wî û alê wî bin hinart ku çi yêk ji ‘Ereban ne kitêbek dixwenda û ne jî de’wa Pêğemberîyê dikira, vêca Pêğember (s) ew ajûtin û gihandin cihekî ku divîya bighênê, û gihandin xilasîyê û quwet û qudret peyda kirin û karê wan pêşda çû û cihê xwe girtin.

Belê, sond bi Xwedê, ez li nav ‘eskerê wî da ji ser pêşa bûm heta ku dijmin pêkve pişt da; çû û ez ne ze’îf û nekar bûm û ne ez tirsiham. Niha jî ev

مِنْكُمْ.

وهذه الخطبة ربما نسبها من لا علم له بها إلى معاوية،

وهي من كلام أميرالمؤمنين(عليه السلام) الذي لا يشك فيه، وأين الذهب من الرّغام! والعذب من الاجاج! وقد دلّ على ذلك الدليل الخِرِّيت ونقده الناقد البصير عمروبن بحر الجاحظ; فإنه ذكر هذه الخطبة في كتابه «البيان والتبيين» وذكر من نسبها إلى معاوية، ثم تكلم من بعدها بكلام في معناها، جملته أنه قال: وهذا الكلام بكلام علي(عليه السلام)أشبه، وبمذهبه في تصنيف الناس وفي الاخبار عماهم عليه من القهر والاذلال ومن التقية والخوف أليق. قال: ومتى وجدنا معاوية في حال من الاحوال يسلك في كلامه مسلك الزهاد، ومذاهب العُبّاد!

[33]

عند خروجه لقتال أهل البصرة قال عبدالله بن عباس رحمه الله: دخلت على أَميرالمؤمنين صلوات الله عليه بذي قار وهو يخصِف نعله، فقال لي: ما قيمة هذا النعل؟ فقلت: لا قيمةَ لها! قال: والله لَهِيَ أَحَبُّ إِليَّ من إِمرتكم، إِلاّ أَن أُقيم حقّاً، أَوأَدفع باطلاً، ثمّ خرج عليه السلام فخطب الناس فقال:

إنَّ اللهَ سُبحانَه بَعَثَ مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله، وَلَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الْعَرَبِ يَقْرَأُ كِتَاباً، وَلاَ يَدَّعِي نُبُوَّةً، فَسَاقَ النَّاسَ حَتَّى بَوَّأَهُمْ مَحَلَّتَهُمْ، وَبَلَّغَهُمْ مَنْجَاتَهُمْ، فَاسْتَقَامَتْ

rêka ez pêve diçim wek hingêye. Vêca bi yeqîn, ezê batil biqelêşim heta heqî ji tenişta wê derkevê.

Ma min û Qureyşîya çi li nav hevda heye? Ez bi Xwedê kim, hingê ku kafir bîn, ez ketim şerê wan, niha jî ku ji rê derketine ezê şerê wan bikim, wek çawa duhî ez digel wan îro jî ez ji wan venabim.

Wellahî, kîna Qureyşîya ji me, xêncî ku Xuda em ji nav wan bijartin ne ji ber tiştek dîye, me jî ew êxistin nav xwe re, vêca ew wek gotina şa'îr lê hatin ku dibêjê:

Ez bi canê xwe kim ku her sibeh te ji şîrê safî vexwar û te tûk û xurmên bê sîsk xwarin,

Me ev meqam û mezinahî da te halbokî tu nexweyê vê mezinahî yê bûyî, û me û suwarên xwe heta sibehî li ber te nubet girt û me tu paraztî.

AXIFTINA 34

Ev axiftin piştî şikesta xaricîya kirîye, ji bo kom kirina 'esker ji şerê digel Şamîya ra (sala 38 h.)

Mala hewe xirab bibê! Bi rastî êdî ez ji kar ketim ewqas min lome li hewe kirin, gelo şûna jîyana axretê hûn bi jîyana dinyayê razî bûne? Gelo hûn şûna ser bilindî yê da bi zelîlî yê razî bûne?

Dema ez ji bona cihada di beraberê

قَنَاتُهُمْ، وَاطْمَأَنَّتْ صِفَاتُهُمْ.

أَمَا وَاللهِ إِنْ كُنْتُ لَفِي سَاقَتِهَا حَتَّى تَوَلَّتْ بِحَذَافِيرِهَا، مَا عَجَزْتُ،وَلاَ جَبُنْتُ، وَإِنَّ مَسِيرِي هذَا لِمِثْلِهَا، فَلاَنْقُبَنَّ الْبَاطِلَ حَتَّى يَخْرُجَ الْحَقُّ مِنْ جَنْبِهِ.

مَالِي وَلِقُرَيْش! وَاللهِ لَقَدْ قَاتَلْتُهُمْ كَافِرِينَ وَلاُقَاتِلَنَّهُمْ مَفْتُونِينَ، وَإِنِّي لَصَاحِبُهُمْ بِالأَمْسِ كَمَا أَنَا صَاحِبُهُمُ الْيَوْمَ!

وَاللهِ مَا تَنْقِمُ مِنَّا قُرَيْشٌ إِلاَّ أَنَّ اللهَ اخْتَارَنَا عَلَيْهِمْ فَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي حَيِّزِنَا ، فَكَانُوا كَمَا قَالَ الأَوَّلُ :

أَدَمْتَ لَعَمْرِي شُرْبَكَ الْمَحْضَ صَابِحاً وَأَكْلَكَ بِالزُّبْدِ الْمُقَشَّرَةَ الْبُجْرَا

وَنَحْنُ وَهَبْنَاكَ الْعَلاَءَ وَلَمْ تَكُنْ عَلِيّاً وَحُطْنَا حَوْلَكَ الْجُرْدَ وَالسُّمْرَا

[34]

في استنفار الناس إلى الشام

[بعد فراغه من أمر الخوارج]

أُفٍّ لَكُمْ! لَقَدْ سَئِمْتُ عِتَابَكُمْ!

dijminê hewe da gazî hewe dikim çavê hewe dizivirin heçweku hûn li ber nexweşîya mirinê û ji tirsa wê hişê hewe ji serê hewe çûyî. Dergehê peyivîna hewe digel min hatîye girtin vêca hûn şaş û heyrî ne, heçweku dilê hewe ji dest çûbê û hûn li va şevên tarî da hizir nakin. Bawerîya min bi hewe nayê û hûn ne ew esas û binyatin ku mirov pişta xwe bi hewe germ bikê, hûn ne ew arîkarin ku li zemanê ihtîyacî yê da mirov pê hewe qayîm bibê, hûn wek wa devane ku xudanê wan winda bîbê, vêca çiqa ji alîyekîve ser hevda bên ji alîyê dîve bilav dibin. Sond bi ezelî û ebedî bûna Xuda! Hûn pîs kesin ji bona hilkirina agirê şer! Hûn tên xapandin lê xapandin bi hewe çênabê; ‘erdê hewe tê vegirtin û hûn na’enirin (naxeyidin –sil nabin), dijmin çavê xwe ji hewe nagirê lê hûn li xewa xeflet û bê xeberîyê da ne. Sond bi Xwedê, ewên arîkarîya hev nekin ew bin dikevin. Wellahî ez guman dikim eger bi germî despê bikê û kuştin bighê nihayetê hûnê wereng ji korê Ebû Talib vebin (ji dûra wî bilav bibin ku êdî zivirîn ji hewe ra nîne) wek çawa serî ji bedenê vedibê.

Sond bi Xwedê, kesê bihêlê dijmin gûştê li ser hestî yên wî birûtikênê û

أَرَضِيتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ عِوَضاً؟ وَبِالذُّلِّ مِنَ الْعِزِّ خَلَفاً؟

إِذَا دَعَوْتُكُمْ إِلَى جِهَادِ عَدُوِّكُمْ دَارَتْ أَعْيُنُكُمْ، كَأَنَّكُمْ مِنَ الْمَوْتِ فِي غَمْرَة، وَمِنَ الذُّهُولِ فِي سَكْرَة، يُرْتَجُ عَلَيْكُمْ حَوَارِي فَتَعْمَهُونَ، فَكَأَنَّ قُلُوبَكُمْ مَأْلُوسَةٌ، فَأَنْتُمْ لاَ تَعْقِلُونَ. مَا أَنْتُمْ لِي بِثِقَة سَجِيسَ اللَّيَالِي، وَمَاأَنْتُمْ بِرُكْن يُمَالُ بِكُمْ، وَلاَ زَوَافِرُ عِزٍّ يُفْتَقَرُ إِلَيْكُمْ. مَا أَنْتُمْ إِلاَّ كَإِبِل ضَلَّ رُعَاتُهَا، فَكُلَّمَا جُمِعَتْ مِنْ جَانِب انْتَشَرَتْ مِن آخَرَ، لَبِئْسَ ـ لَعَمْرُ اللهِ ـ سُعْرُ نَارِ الْحَرْبِ أَنْتُمْ! تُكَادُونَ وَلاَ تَكِيدُونَ، وَتُنْتَقَصُ أَطْرَافُكُمْ فَلاَ تَمْتَعِضُونَ; لاَ يُنَامُ عَنْكُمْ وَأَنْتُمْ فِي غَفْلَة سَاهُونَ، غُلِبَ وَاللهِ الْمُتَخَاذِلُونَ! وَأَيْمُ اللهِ إِنِّي لاَظُنُّ بِكُمْ أَنْ لَوْ حَمِسَ الْوَغَى، وَاسْتَحَرَّ الْمَوْتُ، قَدِ انْفَرَجْتُمْ عَنِ ابْنِ أَبِي طَالِب

hestî yên wî bişkênê û çermê bedena wî biçirênê ew nekar mirove dil biçûk û tirsuneke, eger te divê (dixazî) tu yêkî wiha bî, tu dizanî! Lê belê ez sond dixum bi Xwedê, pêşîya wê çendê da ku ez forsetek wiha bidim dijmin, ezê pê şûrê xweyê "meşrefî"[21] welê lê bidim ku hestî yê serê wî li hewa re bilav bibê û dest û pîyê wî jê vebin. Piştî wê jî ya Xwedê bixazê wê ewê bikê.

Gelî xelkîno! Bi rastî min heqek li ser hewe heye û hewe jî heqek li ser min heye: Hindîke heqê hewe li ser min, ew e ku ez xêrxwaz bim ji bona hewe û xenîmeta hewe bi temamî li nav hewe bilav kim û hewe b'elmînim da hûn cahil nemînin û hewe edeb bidim da hûn hîn bibin.

Û hindîke heqê min li ser hewe, ew e ku: Hûn li ser soz û bey'eta xwe bisekinin û li zemanê hazirî û ne hazirîya min de xêrxwazê min bin, û dema ez gazî hewe bikim hûn cewaba min bidin, û dema ez fermanekî bidim hewe hûn fermana min bi rêve bibin.

AXIFTINA 35

Sala 38-ê h. Paş mesela hekemiyet ê:[22]

Hemd li hemî hala da ji bona Xuda

انْفِرَاجَ الرَّأْسِ.

وَاللهِ إِنَّ امْرَأً يُمَكِّنُ عَدُوَّهُ مِنْ نَفْسِهِ يَعْرُقُ لَحْمَهُ، وَيَهْشِمُ عَظْمَهُ، وَيَفْرِي جِلْدَهُ، لَعَظِيمٌ عَجْزُهُ، ضَعِيفٌ مَا ضُمَّتْ عَلَيْهِ جَوَانِحُ صَدْرِهِ. أَنْتَ فَكُنْ ذَاكَ إِنْ شِئْتَ، فَأَمَّا أَنَا فَوَاللهِ دُونَ أَنْ أُعْطِيَ ذلِكَ ضَرْبٌ بِالْمَشْرَفِيَّةِ تَطِيرُ مِنْهُ فَرَاشُ الْهَامِ، وَتَطِيحُ السَّوَاعِدُ وَالأَقْدَامُ، وَيَفْعَلُ اللهُ بَعْدَ ذلِكَ مَا يَشَاءُ.

أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ لِي عَلَيْكُمْ حَقّاً، وَلَكُمْ عَلَيَّ حَقٌّ: فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَيَّ: فَالنَّصِيحَةُ لَكُمْ، وَتَوْفِيرُ فَيْئِكُمْ عَلَيْكُمْ، وَتَعْلِيمُكُمْ كَيْلا تَجْهَلُوا، وَتَأْدِيبُكُمْ كَيْما تَعْلَمُوا.

وَأَمَّا حَقِّي عَلَيْكُمْ: فَالوَفَاءُ بِالبَيْعَةِ، وَالنَّصِيحَةُ فِي الْمَشْهَدِ وَالْمَغِيبِ وَالإِجَابَةُ حِينَ أَدْعُوكُمْ، وَالطَّاعَةُ حِينَ آمُرُكُمْ.

ye, heta li vî halî da jî ku felekê ev waqi'a bi dil êş û ev qewimîna mezin anî pêş. Ez şehadet didim ku Xudayek xêncî "Ellah" nîne û şirîk jê re tinehin, Xudayek dî xêncî Wî digel Wî nîne û Muhemmed bende û hinartî yê wî ye selewat û selamên Xuda li ser bin.

Ema be'd, vêca bi rastî ne gohdarî ya mirovê xêrxwaz û dilovan û zanayê tecrube dîtî dibê sebebê hesret û pûşmanîyê. Min li vê "hekemîyyet"ê de bîr û hizra xwe ji hewera got, û kurteyek ji wê fikra li bal min heyî min ji hewe re da dîyar kirin, lê pa eger goh bidan gotina "Qesîr".[23]

Vêca hewe wek muxalifên zalim û soz şikênên negohdar xwe ji ber gotina min avêt, heta bi wê derecê ku şîretkerê xêrxwaz li xêrxwazî ya xwe de ket şikê û xwe paşda girt. Mesela min û hewe wek wê ye ku şa'irê "Hewazinî" dibêjê:

Min li "Mun'erec" ê bîr û hizra xwe ji hewe ra got, lê belê heta sibeha roja paştir hênûka xêr xwazî ya di wê da heyî ji hewe re ronahî bû.[24]

AXIFTINA 36

Li sefera sala 38-ê h. Ji bona şîret kirina xewaricên **Nehrewanê**[25] axiftîye.

Vêca bi rastî ez hişyarîyê didim

[35]

بعد التحكيم

الْحَمْـدُ للهِ وَإِنْ أَتَـى الـدَّهْرُ بِالْخَطْبِ الْفَادِحِ، وَالْحَدَثِ الْجَلِيلِ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلهَ إِلاَّ اللهُ، لَيْسَ مَعَـهُ إِلـهٌ غَيْـرُهُ، وَأَنَّ مُحَمَّـداً عَبْـدُهُ وَرَسُولُهُ (صلى الله عليه وآله).

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ مَعْصِـيَةَ النَّاصِـحِ الشَّفِيقِ الْعَالِمِ الْمُجَرِّبِ تُورِثُ الْحَسْرَةَ، وَتُعْقِبُ النَّدَامَةَ، وَقَدْ كُنْتُ أَمَرْتُكُمْ فِي هذِهِ الْحُكُومَـةِ أَمْـرِي، وَنَخَلْتُ لَكُمْ مَخزُونَ رَأْيِي، لَوْ كَانَ يُطَاعُ لِقَصِيرِ أَمْرٌ! فَأَبَيْتُمْ عَلَيَّ إِبَـاءَ الْمُخَـالِفِينَ الْجُفَـاةِ، وَالْمُنَابِـذِينَ الْعُصَـاةِ، حَتَّـى ارْتَـابَ النَّاصِـحُ بِنُصْحِهِ، وَضَنَّ الزَّنْدُ بِقَدْحِهِ، فَكُنْتُ وَإِيَّاكُمْ كَمَا قَالَ أَخُو هَوَازِنَ:

أَمَرْتُكُمُ أَمْرِي بِمُنْعَرَجِ اللِّوَى
فَلَمْ تَسْتَبِينُوا النُّصْحَ إِلاَّ ضُحَى الْغَدِ

[36]

hewe ji ber wê demê ku cendekî (kelaşê) hewe li kêleka vî rûbarî (furat) û çalkên dûruberê wê bikevin ‘erdê û li wî halî da jî hewe delîl û huccetek ronahî ji alî yê Xwedayê xwe ve nebê. Hûn ji malên xwe aware bîne û ketine nav destê qederê. Pa min hûn ji “hekemiyet” ê paşve dan lê belê hewe xwe li min bada û muxalifet kir wek wa kesên soz û hed şikandîn, heta ku ez mecbûr bûm bîr û hizra xwe wek vîyana hewe lê bikim. Bi rastî hûn ji wa mirovên mejî sivik û bê ‘eqlîn, ey bab mirîya! Ew qewmîna mezin û ew xirabî ne min kir û min nevîyaye ez zererê bidim hewe.

AXIFTINA 37

Paş temirandina xewaricên Nehrewanê li sala 38-ê h. li Kûfayê axiftîye:

Wê roja ku xelkê sistî dikira ez ji bona arîkarî ya dîn rabîm û wê rojê ku xelkê xwe xef dikira ez eşkere hatim meydanê û wê roja ku hemî ziman ji kar ketîn ez bûm min diaxifta, û dema xelk sekinî bîn ez pê nûrha Xuda diçûma, ez ji hemîyan deng niviztir bûm (daxwazên min kêmtir bûn) lê belê li kar da ez pêş hemîyade bîm, min karûbar bi dest xwe girtin û ez pêşve diçûma û min bi tinêkî “girû” dibira, wek çîya, ku bayên dijwar ew nabizivanda û tufanan ew ji cih naqeliqanda.

Kesî nikarîya kêmasîyê ji min ra çêkê û kesî nikarîya ‘eybekî li ser min bêjê.

في تخويف أهل النهروان

فَأَنَا نَذِيرٌ لَكُمْ أَنْ تُصْبِحُوا صَرْعَى بِأَثْنَاءِ هذَا النَّهَرِ، وَبِأَهْضَامِ هذَا الْغَائِطِ، عَلَى غَيْرِ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ، وَلاَ سُلْطَانٍ مُبِينٍ مَعَكُمْ، قَدْ طَوَّحَتْ بِكُمُ الدَّارُ، وَاحْتَبَلَكُمُ الْمِقْدَارُ، وَقَدْ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ هذِهِ الْحُكُومَةِ فَأَبَيْتُمْ عَلَيَّ إِبَاءَ المخالفين، حَتَّى صَرَفْتُ رَأْيِي إِلَىْ هَوَاكُمْ، وَأَنْتُمْ مَعَاشِرُ أَخِفَّاءُ الْهَامِ، سُفَهَاءُ الأَحْلاَمِ، وَلَمْ آتِ ـ لاَ أَبَا لَكُمْ ـ بُجْراً، وَلاَ أَرَدْتُ لَكُمْ ضُرّاً.

[37]

من كلام له عليه السلام

يجري مجرى الخطبة

فَقُمْتُ بِالأَمْرِ حِينَ فَشِلُوا، وَتَطَلَّعْتُ حِينَ تَعْتَعُوا، وَمَضَيْتُ بِنُورِ اللهِ حِينَ وَقَفُوا، وَكُنْتُ أَخْفَضَهُمْ صَوْتاً، وَأَعْلاَهُمْ فَوْتاً، فَطِرْتُ بِعِنَانِهَا، وَاسْتَبْدَدْتُ بِرِهَانِهَا،

Mirovê şikestî li bal min hêzdar e heta ez heqê wî bistînim, û mirovê bi hêz li bal min ze'îf e heta ez heq jê bistînim.

Em bi qeza û qedera Xwedê razî ne û em teslîmê emr û fermana Wî ne.

Gelo tu guman dikî ez derewa li Pêğemberê Xwedê dikim selat û selam li ser bin?

Sond bi Xwedê! Ez ewilîn kes im ku min ew tesdîq kirîye vêca ez nabim ji ewilîn kesên ku derewan li ser çêkin.

Min berê xwe da hal û karûbarê xwe, wekî min dît ferman birina min (ji Pêğember s) pêşîya bey'eta min da ye, û soz û peymanek ji bona kesekî dî li stowê min da heye.

AXIFTINA 38

Paş şerê Siffînê li sala 37-ê h. Derheq şubhê da axiftîye:

Ji şubhê ra şubhe gotine çiko şebahet heye di gel heqî yê, vêca hindîke welî yên Xwedê ne pê ronahî ya yeqênî berê xwe didin wê û rê nimûnê wan hidayet û durustîye.

Lê belê dijminên Xwedê, zelalet û xeletî gazîkerê wa ye, û rê nimûnê wan jî kûrî ye.

Ne ew kesê ji mirinê ditirsê ji mirinê xilas dibê û ne jî ewê hej jîyana ebedî

كَالْجَبَلِ لاَ تُحَرِّكُهُ الْقَوَاصِفُ، وَلاَ تُزِيلُهُ الْعَوَاصِفُ.

لَمْ يَكُنْ لاِحَد فِـيَّ مَهْمَـزٌ، وَلاَ لِقَائِل فِيَّ مَغْمَزٌ.

الذَّلِيلُ عِنْدِي عَزِيزٌ حَتَّى آخُـذَ الْحَقَّ لَهُ، وَالْقَوِيُّ عِنْـدِي ضَـعِيفٌ حَتَّى آخُذَ الْحَقَّ مِنْهُ.

رَضِينَا عَنِ اللهِ قَضَاءَهُ، وَسَلَّمْنَا لَه أَمْرَهُ. أَتَرَانِي أَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله؟

وَاللهِ لاَنَا أَوَّلُ مَنْ صَدَّقَهُ فَـلاَ أَكُونُ أَوَّلَ مَنْ كَذَبَ عَلَيْهِ.

فَنَظَـرْتُ فِـي أَمْـرِي، فَـإِذَا طَاعَتِي قَدْ سَـبَقَتْ بَيْعَتِـي، وَإِذَا الميثَاقُ فِي عُنُقِي لِغَيْرِي.

[38]

[وفيها علة تسمية الشبهة شبهة]

وَإِنَّمَا سُمِّيَتِ الشُّـبْهَةُ شُـبْهَةً لاِنَّهَا تُشْبِهُ الْحَقَّ، فَأَمَّا أَوْلِيَاءُ اللهِ فَضِيَاؤُهُمْ فِيهَا الْيَقِينُ، وَدَلِـيلُهُمْ سَمْتُ الْهُدَى،

dikê dibê xweyê wê jîyanê.

AXIFTINA 39

Dema qumandar ê Mu'awîye; Nu'manê Beşîr gel dû hezar kesa hêriş birî ser Eynuttemr ê sala 39 ê h. Ev axiftin kirîye:

Ez ketime şehê (bela) kesên ku dema ez fermanê didim, goh nadin min û dema ez gazî wan dikim cewaba min nadin.

Ey bê baba! Hûn çire arîkarîya dînê Xwedayê xwe nakin? Ma çi dîn û rêçik nînin ku hewe kom bikê? Ma xîret di hewe da nîne ku hewe bênê xezebê?

Eve ez li nav hewe da rabîme û hawar dikim û bo arîkarî yê gazî hewe dikim. Vêca ne hûn dengî min gohlê dibin, û ne çi fermanek ya min pêk tînin, heta ku dumahêka xirab ya kar û 'emelan eşkere dibê.

Pê hewe ne mirov dikarê tûlekî wergirê û ne jî mirov dikarê pê hewe bighê mexsedekî, min hûn ji bona arîkarîya biraderên hewe gazî hewe kir, vêca hewe kir ax û wax û hûn nalîn wek nalêna deva nexweş û êşê girtî û hewe xwe giran kir wek giranîya deva pişt kula bar lê kirî.

Paşîra jî leşkerûkek lerzan û ze'îf ji hewe hatin bal min (welê hereket dikiran) heçweku bal mirinê ve dihatan ajûtin wereng şaqiz bûn.

***Seyidê Rezî** li dûmahîka vê axiftinê da hinek kelîme me'ne kirine ku li tercumê da hatîye.*

وَأَمَّـا أَعْـدَاءُ اللهِ فَـدُعَاؤُهُمْ الضَّلالُ، وَدَلِيلُهُمُ الْعَمَـى، فَمَـا يَنْجُو مِنَ المَوْتِ مَنْ خَافَـهُ، وَلا يُعْطَى الْبَقَاءَ مَنْ أَحَبَّهُ.

[39]

[خطبها عند علمه بغزوة النعمان بن بشير صاحب معاوية لعين التمر]

مُنِيتُ بِمَنْ لاَ يُطِيعُ إِذَا أَمَـرْتُ وَلا يُجِيبُ إِذَا دَعَوْتُ،

لاَ أَبَـا لَكُـمْ! مَـا تَنْتَظِـرُونَ بِنَصْـرِكُمْ رَبَّكُـمْ؟ أَمَـا دِيـنٌ يَجْمَعُكُمْ، وَلاَ حَمِيَّةَ تُحْمِشُـكُمْ؟! أَقُومُ فِيكُمْ مُسْتَصْرِخاً، وَأُنَـادِيكُمْ مُتَغَوِّثاً، فَلاَ تَسْمَعُونَ لي قَوْلاً، وَلاَ تُطِيعُون لِي أَمْراً، حَتَّـى تَكَشَّـفَ الأُمُورُ عَنْ عَوَاقِبِ الْمَساءَةِ،

فَمَا يُدْرَكُ بِكُمْ ثَارٌ، وَلاَ يُبْلَـغُ بِكُمْ مَرَامٌ، دَعَـوْتُكُمْ إِلَـى نَصْـرِ إِخْـوَانِكُمْ فَجَرْجَـرْتُمْ جَرْجَـرَةَ الْجَمَلِ الأَسَـرِّ، وَتَثَـاقَلْتُمْ تَثَاقُـلَ الْنِّضْوِ الأَدْبَرِ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَيَّ مِـنْكُمْ

جُنَيْدٌ مُتَذَائِبٌ ضَعِيفٌ (كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ).

قوله (عليه السلام): «مُتَذَائِبٌ» أي: مضطرب، من قولهم: تذاءبت الريح أي: اضطرب هبوبها، ومنه سمّي الذئب، لاضطراب مشيته.

AXIFTINA 40

Dema gohlê bû ku xewaric dibêjin "la hukme illa lillah – xêncî Ĥukum û fermana Xwedê çi fermanê dî qebûl nine" li sala 38 h. li mizgefta Kûfayê de wiha got:

Ev peyvek heq e lê bi niyetek xirab tê gotin, belê, bi rastî xêncî Ĥukum û fermana Xuda çi Ĥukum nînin, lê belê ew dibêjin: Xêncî Xuda çi hukumdar û serpêş nînin, halhale ji mirovan ra hukumdar û emîrek pêdivê ye, çi qenckar û çi xirabkar. Da ku bawerdar li ber siha (sî -sîber) hukumdarî ya wî karê xwe bikê û kafir jî jîyana xwe derbaz bikê heta ku ecelê wan bighê, û da bi rêka wî ve beytulmala muslimana bê kom kirin û digel dijmin şer bê kirin û rêk û rêbar êmin bibin û bi rêka wî ve heqê yê ze'îf ji yê qewî bê sitandin û mirovê qenckar rihet bibê û ji bela mirovê xirab xilas bibê (bikevê rihetî yê).

Gûrekî riwayetek dî dema ev gotina xewarican seh kir wiha got: Ez hêvîya hukmê Xuda me derheq hewe de.

Her wiha got: Li hukmeta qenca da, mirovê teqwa mijûlê karê xweye, û li hukmeta zalima da jî mirovê xirabkar ji jîyanê behrê werdigrê heta ku temenê wî xilas bibê û mirina wî bighê.

[**40**]

في الخوارج لما سمع قولهم: «لا حكم إلاّ لله» قال عليه السلام :

كَلِمَةُ حَقٍّ يُرَادُ بِهَا بَاطِلٌ! نَعَمْ إِنَّهُ لا حُكْمَ إِلاَّ لله، ولكِنَّ هؤُلاَءِ يَقُولُونَ: لاَ إِمْرَةَ، فَإِنَّهُ لاَبُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِير بَرّ أَوْ فَاجِر، يَعْمَلُ فِي إِمْرَتِهِ الْمُؤْمِنُ، وَيَسْتَمْتِعُ فِيهَا الْكَافِرُ، وَيُبَلِّغُ اللهُ فِيهَا الأَجَلَ، وَيُجْمَعُ بِهِ الْفَيءُ، وَيُقَاتَلُ بِهِ الْعَدُوُّ، وَتَأْمَنُ بِهِ السُّبُلُ، وَيُؤْخَذُ بِهِ لِلضَّعِيفِ مِنَ الْقَوِيِّ، حَتَّى يَسْتَرِيحَ بَرٌّ، وَيُسْتَرَاحَ مِنْ فَاجِر.

وفي رواية أُخرى أنّه (عليه السلام) لمّا سمع تحكيمهم قال: حُكْمَ اللهِ أَنْتَظِرُ فِيكُمْ.

وقال:

AXIFTINA 41

Paş Siffînê sala 37 h. Li Kûfayê axiftîye:

Gelî xelkîno! Wefa, têkel e digel rastî û duristîyê, ez çi mertalan nas nakim ku ji wefayê pitir mirov ji belan biparêzê, û ew kesê bizanê ku paş mirinê wê kûve biçê, yêkcar xîyanet nakê.

Em li zemanekî da dijîn ku pirtirê xelkê wê xapandinê ji xwera zîrekatî hesab dikin, mirovê cahil û nezan jî ewî karzan hesab dikin, çi li wan hatîye! Xwedê wan bikujê! Hene mirovên karzan û zîrek ku rêka hîla dizanin lê belê emr û nehyên Xwedê pêşî yî li wan digrin, ew her çend ku rî û resma hîlebazî û xapandinê dizanin û dikarin bikin jî, lê belê xwe nêzîkê wê nakin. Ew kesên xwe ji gonehan û muxalifeta dîn venadin ewin yên li forsetê digerihên ku xelkê bixapînin û hîlan li wan bikin.

AXIFTINA 42

Qismeteke ji axiftina dazdê receba sala 36 h. Li mizgefta cami' ya Kûfayê da. Piştî ku dû rek'et nimêj kir, rabû û wiha axift:

أَمَّا الأَمْرَةُ الْبَرَّةُ فَيَعْمَلُ فيها التَّقِيُّ، وَأَمَّا الأَمْرَةُ الْفَاجِرَةُ فَيَتَمَتَّعُ فِيهَا الشَّقِيُّ، إلى أَنْ تَنْقَطِعَ مُدَّتُهُ، وَتُدْرِكَهُ مَنِيَّتُهُ.

[41]

[فيها ينهى عن الغدر ويحذر منه]

أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ الْوَفَاءَ تَوْأَمُ الصِّدْقِ، وَلاَ أَعْلَمُ جُنَّةً أَوْقَى مِنْهُ، وَمَا يَغْدِرُ مَنْ عَلِمَ كَيْفَ الْمَرْجِعُ، وَلَقَدْ أَصْبَحْنا في زَمَان اتَّخَذَ أَكْثَرُ أَهْلِهِ الْغَدْرَ كَيْساً، وَنَسَبَهُمْ أَهْلُ الْجَهْلِ فِيهِ إِلى حُسْنِ الْحِيلَةِ، مَا لَهُمْ! قَاتَلَهُمُ اللهُ! قَدْ يَرَى الْحُوَّلُ الْقُلَّبُ وَجْهَ الْحِيلَةِ وَدُونَهَا مَانِعٌ مِنْ أَمْرِ اللهِ وَنَهْيِهِ، فَيَدَعُهَا رَأْيَ عَيْنٍ بَعْدَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهَا، وَيَنْتَهِزُ فُرْصَتَهَا مَنْ لاَ حَرِيجَةَ لَهُ فِي الدِّينِ.

[42]

Mirovno! Zêdetir ji her tiştî ez ji bona dû tiştan ji hewe ditirsim: Pey ketina hewayê nefsê û hêvî yên (arzû) dûr û dirêj. Hindîke hewayê nefsêye, ew pêşî yê li heqî yê digrê, (arzû û) hêvî yên dûr û dirêj jî axretê didin ji bîr kirin.

Agah bin ku dinyayê pişt daye û bi lez û bez diçê, tiştek jê nemaye xêncî qasê mayî bi binê tasikêve ku ava têda rijandibin.

Heyhê bizanin, axret jî berew hatine. Her yêk ji dinya û axretê ewlad hene, vêca hûn bibin ji ewladê axretî û nebin ji ewladê dinyayê, çiko bi rastî her ewladek roja qîyametê wê bighê babê xwe; Îro xebate û hesab, sibehî hesabe û xebat nîne.

(Seyidê Rezî li dûmahîka vê axiftinê da hinek kelîme me'ne kirine ku li tercumê da hatîye)

۞ AXIFTINA 43 ۞

Sala 36-ê h. Ku Cerîrê korê 'Ebdullahê Biclî rêkir bal Mu'awîye, hogirên wî gotinê xwe hazirê şer bike vêca ewî wiha axift:

ومن خطبة له(عليه السلام)

[وفيها يحذر من اتباع الهوى

وطول الامل في الدنيا]

أَيُّهَا النَّـاسُ! إِنَّ أَخْـوَفَ مَـا أَخَافُ عَلَيْكُمُ اثْنَانِ: اتِّبَاعُ الْهَوَى، وَطُولُ الأَمَلِ; فَأَمَّا اتِّبَـاعُ الْهَـوَى فَيَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ، وَأَمَّا طُولُ الأَمَلِ فَيُنْسِي الآخِرَةَ.

أَلاَ وَإِنَّ الدُّنْيَا قَدْ وَلَّتْ حَذَّاءَ، فَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا إِلاَّ صُـبَابَةٌ كَصُـبَابَةِ الإِنَاءِ اصْطَبَّهَا صَابُّهَا،

أَلاَ وَإِنَّ الآخِـرَةَ قَـدْ أَقْبَلَـتْ، وَلِكُلٍّ مِنْهُمَا بَنُـونَ، فَكُونُـوا مِـنْ أَبْنَاءِ الآخِرَةِ، وَلاَ تَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا، فَإِنَّ كُلَّ وَلَد سَيُلْحَقُ بِأُمِّـهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِنَّ الْيَوْمَ عَمَـلٌ وَلاَ حِسَابَ، وَغَداً حِسَابٌ وَلاَ عَمَلَ.

Bi rastî hazirî ya min bo şerê ehlê Şamê, hêca Cerîr li bal wan, dergeh girtine li ber Şamê, eger şamî bixazin karek qenc bikin, ev kar, pêşî girtina li waye. Lê belê min ji bona Cerîr zemanek deynaye eger neyê xapandin an ne gohdarîyê nekê zêdetir ji wî wextî li wêderê namînê, bîr û hizra min digel xweragirî û sebirdarîyê ye, vêca hûn jî niha biborînin, elbet eger hewe hazirîya şer hebê ez ne muxalif im.

Bi rastî min hemî alîyên vê meselê lê kûlaye û min ew ser û binu kirîye, vêca ji dû rêka pêve li ber min nîne; an şer û an jî inkara wê ya (hezretê) Muhemmed selewat û selamên Xuda li ser bin ji mera anîyî. Bi rastî li ser vê ummetê hukumdarek hebû û hinek kar û ‘emel jê çêbîn ku bû sebebê ne razîbûna xelkê, vêca gotina xwe gotin û paşê jî lê rabîn û ew goherandin.

AXIFTINA 44

Mesqele yê korê Hubeyre yê Şeybanî esîrên benî Nacîye ji fermandarê mîrê bawerdaran kirîn û aza kirin, hezretê ‘Elî bihayê wê xwest, Mesqele revî çû giha Mu’awîye, vê derheqê da Imam li sala 38-ê h. wiha axiftîye:

ومن كلام له عليه السلام وقد أشار عليه أصحابه بالاستعداد لحرب أهل الشام بعد إرساله جرير بن عبدالله البجلي إلى معاوية:

إِنَّ اسْتَعْدَادِي لِحَرْبِ أَهْلِ الشَّامِ وَجِرِيرٌ عِنْدَهُمْ، إِغْلاَقٌ لِلشَّامِ، وَصَرْفٌ لاِهْلِهِ عَنْ خَيْرٍ إِنْ أَرادُوهُ، وَلَكِنْ قَدْ وَقَّتُّ لِجَرِيرٍ وَقْتاً لاَ يُقِيمُ بَعْدَهُ إِلاَّ مَخْدُوعاً أَوْ عَاصِياً، وَالرَّأْيُ مَعَ الأَنَاةِ، فَأَرْوِدُوا، وَلاَ أَكْرَهُ لَكُمُ الأَعْدَادَ.

وَلَقَدْ ضَرَبْتُ أَنْفَ هذَا الأَمْرِ وَعَيْنَهُ وَقَلَّبْتُ ظَهْرَهُ وَبَطنَهُ، فَلَمْ أَرَلِي إِلاَّ الْقِتَالَ أَوِ الْكُفْرَ. إِنَّهُ قَدْ كَانَ عَلَى الأُمَّةِ وَال أَحْدَثَ أَحْدَاثاً، وَأَوْجَدَ النَّاسَ مَقَالاً، فَقَالُوا، ثُمَّ نَقَمُوا فَغَيَّروا.

[**44**]

لمّا هرب مَصْقَلة بنُ هُبيرة

Xwedê Mesqele kirêt (rû reş) bikê, karê wî karê serwera bû û reva wî reva kûleyan, hêca medehkarê wî axiftin despê nekirî, ew bê deng kir û hêca duristîya pesnderê wî kifş nebûyî ew li ‘erdê da.

Eger mabûya (neçûba) ewa jê bihata me wê ewqas jê bigirta û me wê muhlet bidayê heta mal bihata desta.

AXIFTINA 45

Hinek ji axiftina roja ‘eyda Fitrê ku li Kûfayê axiftîye:

Hemd û sipas ji Xwedêra, ewê kes ji rehma wî ne bê hêvî û ji ni’metên wî ne bê behr û ji ‘efwa (bexşîn) wî ne bê umîd û ji ‘ibadetê wîra ne kubar, ew Xweda yê ku rehmeta Wî vebir jê ra nîne û ni’met û qencî yên wî xilas nabin.

Dinya avahîyeke ku wê ji nav biçê; wê xelkê wê jê kûç bikin, ew şîrîn û têr şînkatîye, ewên pey wê bikevin zûka ewa peyda dikê û ewê berê xwe bidîyê (hezkirina wî) dikevê dilê wî. Nixwe sefera xwe ji wê pê wergirtina rizqê çêtir despê bikin, di wê de zêdetirê ji têra xwe nexwazin û nekevin pey qasî zêdeyê ji ihtiyaciya xwe.

الشيباني إلى معاوية، وكان قد ابتاع سَبْيَ بني ناجية من عامل أميرالمؤمنين(ع) وأعتقهم، فلمّا طالبه بالمال خاس به وهرب إلى الشام، فقال:

قَبَّحَ اللهُ مَصْقَلَةَ! فَعَلَ فِعْلَ السَّادَةِ، وَفَرَّ فِرَارَ الْعَبِيدِ! فَمَا أَنْطَقَ مَادِحَهُ حَتَّى أَسْكَتَهُ، وَلاَ صَدَّقَ وَاصِفَهُ حَتَّى بَكَّتَهُ،

=======

========

[45]

بعض خطبة طويلة خطبها يوم الفطر

الْحَمْدُ لله غَيْرَ مَقْنُوط مِنْ رَحْمَتِهِ، وَلاَ مَخْلُوٍّ مِنْ نِعْمَتِهِ، وَلاَ مَأْيُوس مِنْ مَغْفِرَتِهِ، وَلاَ مُسْتَنْكَف عَنْ عِبَادَتِهِ، الَّذِي لاَ تَبْرَحُ مِنْهُ رَحْمَةٌ، وَلاَ تُفْقَدُ لَهُ نِعْمَةٌ.

وَالدُّنْيَا دَارٌ مُنِيَ لَهَا الْفَنَاءُ، وَلاَِهْلِهَا مِنْهَا الْجَلاَءُ، وَهِيَ حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ، قَدْ عُجِّلَتْ لِلطَّالِبِ،

۞ AXIFTINA 46 ۞

Dema niyet kirî ku bi alîyê Şamêve biçê li sala 37-ê hicrî, pîyê xwe deyna di rikêbê de û got:

Ya ilahî! Ji ber zehmeta seferê û mereqa zivirînê û dîtina tiştên nehez li nav malê û mal û zaruka de ez hana xwe digihînim te, ey Xuda! Li seferê de tuyî xudanî min, û tuyî yê hay ji ehl û ‘îyalê min bimînî; xêncî te kes nikarê eva herdû kara pêk bênê, çiko ewê şûna mirov de paş mirovve mayî, ew ne digel mirove û ewê digel mirov jî ew şûna mirov de, ne li ser malê ye.

***Seyidê Rezî** dibêjê: Despêka vê axiftinê gotina Pêğembere selat û selamên Xwedê li ser bin, û mîrê bawerdara pê belaxetek temam dewam daye gotina Pêğember (s) ji “xêncî te kes nikarê eva herdû kara pêk bênê” heta axirîka vê gotinê axiftina wî ye.*

۞ AXIFTINA 47 ۞

Derheq Kûfayê da axiftîye:

Ey Kûfe! Heçweku ez dibînim tu dê wek çermê sûka “Ukkaz” ji her alîyî ve bêy kişandin (wek debax kirina çerm) û li ber qewimînan biperçiqî û belayên

وَالْتَبَسَتْ بِقَلْبِ النَّاظِرِ; فَارْتَحِلُوا مِنْهَا بِأَحْسَنِ مَا بِحَضْرَتِكُمْ مِنَ الزَّادِ، وَلاَ تَسْأَلُوا فِيهَا فَوْقَ الْكَفَافِ، وَلاَ تَطْلُبُوا مِنْهَا أَكْثَرَ مِنَ الْبَلاَغِ.

[46]

عند عزمه على المسيرإلى الشام

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِن ْوَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ، وَسُوءِ الْمَنظَرِ فِي الأَهْلِ وَالمَالِ والْوَلَدِ.

اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ في السَّفَرِ، وَأَنْتَ الْخلِيفَةُ فِي الأَهْلِ، وَلاَ يَجْمَعُهُما غَيْرُكَ، لاِنَّ الْمُسْتَخْلَفَ لاَ يَكُونُ مُسْتَصْحَباً، وَالمُسْتَصْحَبُ لاَ يَكُونُ مُسْتَخْلَفاً.

وابتداء هذا الكلام مرويّ عن رسول الله(صلى الله عليه وآله)، وقد قفّاه(عليه السلام) بأبلغ كلام وتمّمه بأحسن تمام; من قوله: «ولا يجْمَعُهُمَا غَيْرُكَ» إلى آخر الفصل.

[47]

mezin ser te de bên. Bi rastî ez baş dizanim, heçî zalimê bi xirabî berê xwe bidê te wê Xwedê belayê ser de rêkê an jî wê bi destê kesekî bidê kuştin.

AXIFTINA 48

Dema ketî rê bo şerê digel şamîya li Nuxeyle ya Kûfayê wiha axiftîye (28-ê Şewal, sala 37-ê h.)

Hemd û sipas bo Xwedê, li wî wextî de dema şev tê û tarî dibê; hemd û sipas bo Xwedê, çiqa stêrek diteyisê û winda dibê; hemd ji Xuda ra ku ni'met û qencî yên wî xilas nabin û kes nikarê şukrê li ser hemî qencî yên wî bikê.

... Min ser pêşa 'eskerê xwe hinartîye û gotîye ku ji etrafê rûbarê foratê dûr nekevin heta ku fermana min bighê. Bîr û hizra min li ser wê sekinî ku ez ji vê avê derbaz bibim û biçim bal wa mirovên ku warê wan rex tenişta "Dicle" û ewa rakim da digel hewe bên bi alîyê dijminê hewe ve û ez ewa bikim arîkar ji bona bi hêz kirina hewe.

***Seyidê Rezî** li dûmahîka vê axiftinê de hinek kelîme û rista me'ne dikê.*

ومن كلام له(عليه السلام)

في ذكر الكوفة

كَأَنِّي بِكِ يَاكُوفَةُ تُمَدِّينَ مَدَّ الأَدِيمِ الْعُكَاظِيِّ، تُعْرَكِينَ بِالنَّوَازِلِ، وَتُرْكَبِينَ بِالزَّلَازِلِ، وَإِنِّي لأَعْلَمُ أَنَّهُ مَاأَرَادَ بِكِ جَبَّارٌ سُوءاً إِلاَّ ابْتَلاَهُ اللهُ بِشَاغِلٍ، وَرَمَاهُ بِقَاتِلٍ!

[48]

ومن خطبة له(عليه السلام) عند المسير إلى الشام [قيل: إنه خطب بها وهو بالنخيلة خارجاً من الكوفة إلى صفين:]

الْحَمْدُ للهِ كُلَّمَا وَقَبَ لَيْلٌ وَغَسَقَ، وَالْحَمْدُ للهِ كُلَّمَا لاَحَ نَجْمٌ وَخَفَقَ، والْحَمْدُ للهِ غَيْرَ مَفْقُودِ الأَنْعَامِ، وَلاَ مُكَافَأَ الأَفْضَالِ.

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ بَعَثْتُ مُقَدِّمَتِي، وَأَمَرْتُهُمْ بِلُزُومِ هذَا المِلْطَاطِ، حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرِي، وَقَدْ رَأَيْتُ أَنْ أَقْطَعَ هذِهِ النُّطْفَةَ إِلَى شِرْذِمَةٍ مِنْكُمْ، مُوَطِّنِينَ أَكْنَافَ دَجْلَةَ، فَأُنْهِضَهُمْ مَعَكُمْ إِلَى عَدُوِّكُمْ، وَأَجْعَلَهُمْ مِنْ

أَمْدَادِ الْقُوَّةِ لَكُمْ.

يعني عليه السلام بالملطاط هـا هنـا: السّمْتَ الذي أمرهم بلزومه، وهو شاطىء الفرات، ويقال ذلك أيضاً لشاطىء البحر، وأصله مـا اسـتوى مـن الارض. ويعنـي بالنطفة: ماء الفـرات، وهـو مـن غريـب العبارات وعجيبها.

۞ AXIFTINA 49 ۞

Hemd û sipas bo wî Xwedayê ku veşartî yê tişta zanê û hemî nîşanên eşkere, ewî nîşan didin û li wî halî de jî çavên bîna ewî nabînin, vêca ew çavê ewî nebînê, nikarê heyîna wî inkar bikê û kesê bi dil dîtibê nikarê bighê kwîratîya zatê wî, li bilindahî yê de pêşî standî ye vêca tiştek ser wî re nîne, û li nêzîkyê da jî ew qas nêzîke ku tiştek ji wî nêzîktir nîne, vêca ne bilindî ya wî ew ji mexlûqê wî dûr kirîye û ne jî nêzîkî ya wî ew li cih û mekan da digel xêncî wî beraber kirîye. ‘Eql bi çewanîya sifetên xwe nehesandine û ji nas kirina xwe ya qasê lazim re jî pêşî lê negirtîye, vêca ew e yê hemî nîşanên ‘alema heyînê bo wî şahidîyê didin ku dilê mirovê munkir jî ewî bawer dikê. Bilindtir e ji wê ya (Ehlê teşbîh û inkarê) derheq wî de dibêjin û pir bilindtir e.

[49]

الْحَمْدُ لله الَّذِي بَطَنَ خَفِيَّاتِ الأُمُورِ، وَدَلَّتْ عَلَيْهِ أَعْلاَمُ الظُّهُورِ، وَامْتَنَعَ عَلَى عَيْنِ الْبَصِيرِ; فَلاَ عَيْنُ مَنْ لَمْ يَرَهُ تُنْكِرُهُ، وَلاَ قَلْبُ مَنْ أَثْبَتَهُ يُبْصِرُهُ، سَبَقَ فِي الْعُلُوِّ فَلاَ شَيءَ أَعْلَى مِنْهُ، وَقَرُبَ فِي الدُّنُوِّ فَلاَ شَيْءَ أَقْرَبُ مِنْهُ، فَلاَ اسْتِعْلاَؤُهُ بِاعَدَهُ عَنْ شَيْء مِنْ خَلْقِهِ، وَلاَ قُرْبُهُ سَاوَاهُمْ فِي المَكَانِ بِهِ، لَمْ يُطْلِعِ الْعُقُولَ عَلَى تَحْدِيدِ صِفَتِهِ، وَلَمْ يَحْجُبْهَا عَنْ وَاجِبِ مَعْرِفَتِهِ، فَهُوَ الَّذِي تَشْهَدُ لَهُ أَعْلاَمُ الْوُجُودِ، عَلَى إِقْرَارِ قَلْبِ ذِي الْجُحُودِ، تَعَالَى اللهُ عَمَّا يَقولُ الْمُشَبِّهُونَ بِهِ وَالْجَاحِدُونَ لَهُ عُلوّاً كَبِيراً!

۞ AXIFTINA 50 ۞

Ev axiftin li sala 38 ya hicrî da derheq despîka fitnê de hatîye kirin.

Despêka çêbûna fitnê tinê (feqet) pey ketina hewayê nefsê û “bid’e” deynane, ew bid’e yên ku muxalifê kitêba Xwedêne, vêca hinek kes li wa tişta de

[50]

فيها بيان لما يخرب العالم به من الفتن

ku muxalifê dînê Xwedêne arîkarîya hinek dî dikin. Eger batil tevlî heqî yê nebîbîya ji heqxwazanre veşartî nedima û eger heq pê batil nehata nixumandin wê zimanê dijmina jê bihata birîn, lê belê qevdekî ji vê û qevdekî ji wê digrin û tevhev dikin.

Vêca hingê ye ku şeytan ser hevalên xwe zal dibê, û kesên pêşda rehmeta Xwedê gehiştî wan xilas dibin.

إِنَّمَا بَدْءُ وُقُوعِ الْفِتَنِ أَهْوَاءٌ تُتَّبَعُ، وَأَحْكَامٌ تُبْتَدَعُ، يُخَالَفُ فِيهَا كِتابُ الله، وَيَتَوَلَّى عَلَيْهَا رِجَالٌ رِجَالاً، عَلَى غَيْرِ دِينِ الله، فَلَوْ أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ مِنْ مِزَاجِ الْحَقِّ لَمْ يَخْفَ عَلَى الْمُرْتَادِينَ، وَلَوْ أَنَّ الْحقَّ خَلَصَ مِنْ لَبْسِ البَاطِلِ انْقَطَعَتْ عَنْهُ أَلْسُنُ الْمُعَانِدِينَ; وَلكِن يُؤْخَذُ مِنْ هذَا ضِغْثٌ، وَمِنْ هذَا ضِغْثٌ، فَيُمْزَجَانِ!

فَهُنَالِكَ يَسْتَوْلِي الشَّيْطَانُ عَلَى أَوْلِيَائِهِ، وَيَنْجُو الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ الله الْحُسْنَى.

۞ AXIFTINA 51 ۞

Li şerê Siffînê de sala 37-ê h. dema ‘eskerê Mu’awîye ava Firatê ser ‘eskerê hezretê ‘Elî de girtî wiha axiftîye:

Eve ewa hûn de’wetê şer kirine (û hûn li ser durîyanê ne) an zelîlî û ketina ji wê rutba hûn têda, an jî avdana şûran pê xûnê û têr av vexarina hewe, vêca mirin ew e hûn sax bimînin û bindest, jîyan jî ew e hûn bi serferazî bimirin.

Bizanin ku Mu’awîye pêşkarî kir ji bona komek rê xelet û heqîqeta meselê ji wan veşart, heta ku gerî (qirik–gerden) ya xwe kirin armanc û nîşana tîrên mirinê.

[51]

لمّا غلب أصحاب معاوية أصحابه على شريعة الفرات بصفين ومنعوهم الماء:

قَدِ اسْتَطْعَمُوكُمُ الْقِتَالَ، فَأَقِرُّوا عَلَى مَذَلَّة، وَتَأْخِيرِ مَحَلَّة، أَوْ رَوُّوا السُّيُوفَ مِنَ الدِّمَاء تَرْوَوْا مِنَ الْمَاء، فَالمَوْتُ فِي حَيَاتِكُمْ مَقْهُورِينَ، وَالْحَيَاةُ فِي مَوْتِكُمْ قَاهِرِينَ.

أَلاَ وَإِنَّ مُعَاوِيَةَ قَادَ لُمَةً مِنَ الْغُوَاةِ وَعَمَّسَ عَلَيْهِمُ الْخَبَرَ، حَتَّى جَعَلُوا نُحُورَهُمْ أَغْرَاضَ الْمَنِيَّةِ.

۞ AXIFTINA 52 ۞

Kurteyek ji vê axiftinê pêş de derbaz bî, û li riwayetek dî de wiha hatîye neqil kirin:

[52]

تقدّم مختارها برواية ونذكرها هاهنا برواية أخرى لتغاير الروايتين

أَلاَ وَإِنَّ الـدُّنْيَا قَـدْ تَصَـرَّمَتْ، وَآذَنَتْ بِانْقِضَاء، وَتَنَكَّرَ مَعْرُوفُهـا، وَأَدْبَرَتْ حَذَّاءَ، فَهِيَ تَحْفِزُ بِالْفَنَـاء سُكَّانَهَا، وَتَحْدُو بِالْمَوْتِ جِيرَانَهَـا، وَقَدْ أَمَرَّ مِنْها مَا كَانَ حُلْواً، وَكَـدِرَ مِنْهَا ما كَانَ صَفْواً، فَلَمْ يَبْـقَ مِنْهَـا إِلاَّ سَمَلَةٌ كَسَمَلَةِ الإِدَاوَةِ، أَوْ جُرْعَةٌ كَجُرْعَـةِ الْمُقْلَـةِ، لَـوْ تَمَزَّزَهَـا الصَّدْيَانُ لَمْ يَنْقَعْ، فَأَزْمِعُوا عِبَادَ الله الرَّحِيلَ عَنْ هـذِهِ الـدَّارِ المَقْـدُورِ عَلَى أَهْلِهَـا الـزَّوالُ، وَلاَ يَغْلِبَـنَّكُمْ فِيهَـا الأَمَـلُ، وَلاَ يَطُـولَنَّ عَلَـيْكُمْ الأَمَدُ.

فَوَالله لَوْ حَنَنْتُمْ حَنِـينَ الْوُلَّـهِ الْعِجَالِ وَدَعَوْتُمْ بِهَدِيلِ الْحَمَـامِ، وَجَأَرْتُمْ جُؤَارَ مُتَبَتِّلِـي الرُّهْبَـانِ، وَخَرَجْتُمْ إِلَـى الله مِـنَ الأَمْـوَالِ وَالأَوْلاَدِ، الْتِمَاسَ الْقُرْبَةِ إِلَيْهِ فِـي

Agah bin ku evê dinyayê peywenda xwe birrîye û ber û çûne; gazî kirîye û xatirê xwe xwestî ye. Eve başî yên wê xef mane û bilez û bez diçin û ew kesên têda ewa jî dibê bo alîyê fena bûnê û cîranên xwe dibê dîyarê mirinê. Bi rastî şîrîna wê tehl bûye û ava zelala wê şêlu bûye û tiştek ji wê nemaye xêncî şilatîya binê hewzve mayî an qurtek av ku mêhtina wê têhnîtî ya mirovê têhnî jê nabê. Vêca nixwe ey bendeyên Xuda! Qesta seferê bikin ji vê dinyaya ku ji beyn çûn li ser ehlê wê hatîye nivîsîn û bila hêvî û arizû li vê dinyayê de serî ji hewe nestênê, û guman nekin ku wê jîyana hewe li wê derê dirêj bibê.

Sond bi Xwedê! Eger hûn wek hêştirên zarûk mirî ah û nalên bikîn û wek kevûkên cûta wan ji dest çûyî zarî bikîn û wek rahibên tarikê dinyayê gazî û hawar bikîn û desta ji mal û zaroka bikêşin û berew Xuda biçin da hûn nêzîkê Xwedê bibin û derce û rutba hewe li bal Xuda bilind bibê an gonehek ji wa gonehên li nama ‘emelada hatî nivîsîn û melaîketên wî paraztîn bê ‘efu kirin û bexşîn, hêca jî kême li beraberê wê xêra ez ji hewe re pê dizanim û wî ‘ezabê ku ez ditirsim ser hewe de bê.

Sond bi Xwedê, eger (ji tirs, an ‘eşqa Xwedê) dilên hewe bihelin û ji ber şewq an tirsa hewe ji wî, xwîn ji çavê hewe birijihê û heta dinya hebê hûn li vî halî de bimînin, ev kiryar û xebat û gohdana hewe li beraberê ni’met û qencî yên mezin yên Xwedê dayîn hewe qe, ne tişteke, û digel ni’meta îmanê tinê jî beraberîyê nakê.

AXIFTINA 53

Zehf ji wan kesên Nehc-ul belaxe şerh kirîn, axiftina 53 dewama axiftina 52 zanîne ku li rojek ya ‘eyda Qurbanê da axiftîye.

Şertê kamil bûna qurbanê ew e berê xwe bidin gohê wê ku ne kelaştî an birrîyî bê û kêmasî li çavê wê de tinebê, nixwe vêca eger ‘eyb û kêmasî li goh û çavê wê da nebê (qurbanî) durist e, eger çi şax şikestî an kulek (leng) bê û kulî kulî berew qurbangehê biçê û pîyê wê bi ’erdê ve bixişikin.

Seyidê Rezî: *“mensek” bi me’na “mezbeh”.*

AXIFTINA 54

Behsa bey’et kirnê ye (sal: 37 h.)

Vêca ewa wek wa devên têhnî ku qesta ser avê dikin û xudanê wan ew serberedayî kirîn û çûkbendên wan ji wa vekirîn, hêriş anîn ser min, biawayek welê hatin ku min guman kir, wê min bikujin an li beraberê min wê

ارْتِفَاعِ دَرَجَة عِنْدَهُ، أوغُفْرَانِ سَيِّئَة أَحْصَتْهَا كُتُبُهُ، وَحَفِظَتْهَا رُسُلُهُ، لَكَانَ قَلِيلاً فَيما أَرْجُو لَكُم مِنْ ثَوَابِهِ، وَأَخَافُ عَلَيْكُمْ مِنْ عِقَابِهِ.

وَتَاللهِ لَوِ انْمَاثَتْ قُلُوبُكُمُ انْمِيَاثاً، وَسَالَتْ عُيُونُكُمْ مِنْ رَغْبَة إِلَيْهِ وَرَهْبَة مِنْهُ دَماً، ثُمَّ عُمِّرْتُمْ فِي الدُّنْيَا، مَا الدُّنْيَا بَاقِيَةٌ، مَا جَزَتْ أَعْمَالُكُمْ [عَنْكُمْ] ـ وَلَوْ لَمْ تُبْقُوا شَيْئاً مِنْ جُهْدِكُمْ ـ أَنْعُمَهُ عَلَيْكُمُ الْعِظَامَ، وَهُدَاهُ إِيَّاكُمْ لِلاْيمَانِ.

[53]

ومن خطبة له(عليه السلام)

في ذكر يوم النحر وصفة الاضحية

وَمِنْ تَمَامِ الأُضحِيَةِ اسْتِشْرَافُ أُذُنِهَا، وَسَلاَمَةُ عَيْنِهَا، فَإِذَا سَلِمَتِ الأُذُنُ وَالْعَيْنُ سَلِمَتِ الأُضْحِيةُ وَتَمَّتْ، وَلَوْ كَانَتْ عَضْبَاءَ الْقَرْنِ تَجُرُّ رِجْلَهَا إِلَى المَنْسَكِ.

[54]

hevdû bikujin. Min hemî alî berê xwe da meselê (ez pir li ser fikirîm) heta êdî xew neket çavê min, vêca an divya ez digel wa (Mu'awîye û yên dî) bikevim şer, an jî wê ya (Pêğember) Muhemmed selat û selamên Xuda li ser bin anîyî inkar bikim. Vêca min dît çara şer siviktir e ji çara 'ezabê Xwedê û ji dest dana dinyayê rihet tir e ji dest dana axretê.

AXIFTINA 55

Li şerî Siffînê de hogirên wî digotan: Çire şer paş têxê? Li cewabê da got:

Ema gotina hewe ku hûn dibêjin: Paş êxistina şer ji ber hez ne kirina ji mirinê ye, sond bi Xwedê, ji min ra ferq nakê ku ez ser mirinê de biçim an jî mirin ser min de bê. Ema gotina hewe ku ez derheq şerê digel Şamîyan da ketime şikê!

Sond bi Xwedê, heta bi rojkî jî min şer paş ne êxistîye xêncî ji ber wê hêvî yê ku komek (ji muxalifan) xwe bigihînin min vêca bi rêka minve hidayet bibin û pê çavên tarî yên xwe bi alîyê ronahî ya minve bên, evahe li bal min şîrîntir e ku ez wa li ser xeletî ya wan bikujim, her çend gonehê wa li ser wa bi xwe ye.

AXIFTINA 56

ومن كلام له(عليه السلام)

فَتَدَاكُّوا عَلَيَّ تَدَاكَّ الإِبِلِ الْهِيمِ يَوْمَ وِرْدِهَا، قَدْ أَرْسَلَهَا رَاعِيهَا، وَخُلِعَتْ مَثَانِيهَا، حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُمْ قَاتِلِيَّ، أَوْ بَعْضُهُمْ قَاتِلُ بَعْض لَدَيَّ، وَقَدْ قَلَّبْتُ هذَا الأَمْرَ بَطْنَهُ وَظَهْرَهُ حَتَّى مَنَعَنِي النَّوْمَ، فَمَا وَجَدْتُنِي يَسَعْنِي إِلاَّ قِتَالُهُمْ أَوِ الْجُحُودُ بِمَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ(صلى الله عليه وآله)، فَكَانَتْ مُعَالَجَةُ الْقِتَالِ أَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ مُعَالَجَةِ الْعِقَابِ، وَمَوْتَاتُ الدُّنْيَا أَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ مَوْتَاتِ الأُخِرَةِ.

[55]

وقد استبطأ أصحابه إذنه لهم في القتال بصفين

أَمَّا قَوْلُكُمْ: أَكُلَّ ذلِكَ كَرَاهِيَةَ الْمَوْتِ؟ فَوَاللهِ مَا أُبَالِي دَخَلْتُ إِلَى الْمَوْتِ أَوْ خَرَجَ الْمَوْتُ إِلَيَّ. وَأَمَّا قَوْلُكُمْ: شَكّاً فِي أَهْلِ الشَّامِ! فَوَاللهِ مَا دَفَعْتُ الْحَرْبَ يَوْماً إِلاَّ وَأَنَا أَطْمَعُ أَنْ تَلْحَقَ بِي

طَائِفَةٌ فَتَهْتَدِيَ بِي، وَتَعْشُوَ إِلى ضَوْئِي، فَهُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَقْتُلَهَا عَلَى ضَلالِهَا، وَإِنْ كَانَتْ تَبُوءُ بِآثَامِهَا.

Behsa sehabên Pêğember (s) dikê:

Em digel resûlê Xuda bîn (s) me digel bab û kur û bira û mamên xwe şer dikira û ev yêk dibîya hegera zêde bûna bawerî û teslîm bûna me (li beraberê Xudê da) em li ser rêka rast û durist diçûna û me li ser dijwarî ya êşê sebir dikira û li cihada digel dijmin de em gelek ji dil bîn, carna zelamek ji me û yêk ji dijmin wek pehlewana hucûm dibiran hev û her yêkî ji wan divîya canê yê dî bigrê, vêca car hebû me, canê dijminê xwe bigirta û car jî hebû ewa ji me digirta, vêca dema Xuda rastî û duristî ya me dît dijminê me zelîl kir û arîkarî ji mera rêkir, heta iselametî yê cih girt û qayîm bû û li ciha bilav bî. Ez bi canê xwe kim, eger em wek hewe bîna, sitûna dîn nedihat vedan û dara îmanê heşîn nedibû, sond bi Xwedê, ji hir pêve hûnê xwînê bidûşîn û di peyda jî puşmanî ji hewe re heye.

[56]

[يصف أصحاب رسول الله]

وَلَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ الله صلى الله عليه وآله، نَقْتُلُ آبَاءَنَا وَأَبْنَاءَنَا وَإِخْوَانَنا وَأَعْمَامَنَا، مَا يَزِيدُنَا ذلِكَ إِلاَّ إِيمَاناً وَتَسْلِيماً، وَمُضِيّاً عَلَى اللَّقَمِ، وَصَبْراً عَلى مَضَضِ الأَلَمِ، وَجِدّاً عَلى جِهَادِ الْعَدُوِّ،

وَلَقَدْ كَانَ الرَّجُلُ مِنَّا وَالآخَرُ مِنْ عَدُوِّنا يَتَصَاوَلانِ تَصَاوُلَ الْفَحْلَيْنِ، يَتَخَالَسَانِ أَنْفُسَهُمَا، أَيُّهُمَا يَسْقِي صَاحِبَهُ كَأْسَ المَنُونِ، فَمَرَّةً لَنَا مِنْ عَدُوِّنَا، ومَرَّةً لِعَدُوِّنا مِنَّا، فَلَمَّا رَأَى اللهُ صِدْقَنَا أَنْزَلَ بِعَدُوِّنَا الْكَبْتَ، وَأَنْزَلَ عَلَيْنَا النَّصرَ، حَتَّى اسْتَقَرَّ الاْسْلاَمُ مُلْقِياً جِرَانَهُ وَمُتَبَوِّئاً أَوْطَانَهُ، وَلَعَمْرِي لَوْ كُنَّا نَأْتِي مَا أَتَيْتُمْ، مَا قَامَ لِلدِّينِ

۞ AXIFTINA 57 ۞

Bizanin, bi rastî paş min kesek gerî fireh û zik mezin (pir xwer) wê li ser hewe xort bibê, çi bibînê wê bixwê û ya

des nekevê wê bikevê pey, vêca ewî bikujin, lê hûn nakujin. Agah bin, wê ew fermanê bidê ku hûn xebera bidin min û xwe ji min berî bikin. Vêca (li demê mecbûrî yê de) xebera bêjin min, çiko ew ji min ra sebebê pakî yê ye û ji bona hewe xilasî têde heye, lê xwe ji min berî nekin çiko ez li ser fitretê welidî me û ji îman û hicretê ra min pêşî sitandîye.

AXIFTINA 58

Derheq xewarican da axiftîye:

Hey bagera xîzê ser hewe de bê û kesî ji hewe nehêlê![26] Gelo piştî ku min bawerî bi Xwedê anîye û cihada min digel Pêğemberê Xwedê selat û selamên Xwedê li ser bin, ez bi kufra xwe iqrar bikim? Eger ez wê bikim, muheqeq ez ji wa me ewên li rê winda û ne li ser hidayetê!

Vêca ji vê pîs rêka hûn li ser, vebin û paş xwe ve bizivirin, bi rastî paş min hûnê zelîl bibin zelîl bûnek hemî alî, wê şûrên bira ser heweda bên û hûnê bibin pê leystika zalim û sitemkaran.

AXIFTINA 59

عَمُودٌ، وَلاَ اخْضَرَّ لِلإِيمَانِ عُـودٌ، وَأَيْمُ اللهِ لَتَحْتَلِبُنَّهَا دَماً، وَلَتَتْبِعُنَّهَـا نَدَماً!

[57]

أما إِنَّهُ سِيَظْهَرُ عَلَيْكُمْ بَعْدِي رَجُلٌ رَحْبُ الْبُلْعُومِ، مُنْدَحِقُ الْبَطْنِ، يَأْكُلُ مَا يَجِدُ، وَيَطْلُبُ مَا لاَ يَجِدُ، فَاقْتُلُوهُ، وَلَنْ تَقْتُلُوهُ! أَلاَ وَإِنَّهُ سَيَأْمُرُكُمْ بِسَبِّي وَالْبَرَاءَةِ مِنِّي; فَأَمَّا السَّبُّ فَسُبُّونِي، فَإِنَّهُ لي زَكَاةٌ،وَلَكُمْ نَجَاةٌ; وَأَمَّا الْبَرَاءَةُ فَلاَ تَتَبَرَّأُوا مِنِّي، فَإِنِّي وَلِدْتُ عَلَى الْفِطْرَةِ، وَسَبَقْتُ إِلَى الإِيمَانِ وَالْهِجْرَةِ.

[58]

كلّم به الخوارج

أَصَابَكُمْ حَاصِبٌ، وَلاَ بَقِيَ مِنْكُمْ آبِرٌ، أَبَعْدَ إِيمَانِي بِاللهِ وَجِهَادِي مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله أَشْهَدُ عَلَى نَفْسِي بِالْكُفْرِ! لَقَدْ ضَلَلْتُ إِذاً وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ!

فَأُوبُوا شَرَّ مَآب، وَارْجِعُوا عَلَى أَثَرِ الأَعْقَابِ، أَمَا إِنَّكُمْ سَتَلْقَوْنَ بَعْدِي ذُلاً شَامِلاً، وَسَيْفاً قَاطِعاً، وَأَثَرَةً يَتَّخِذُهَاالظَّالِمونَ فِيكُمْ سُنَّةً.

Dema qesta şerê xewarica kir û gotinê: Ew ji pira nehrewanê derbaz bîne:

Cihê kuştina wan, vî milê avê ye, sond bi Xwedê, deh kes ji wan xilas nabin û deh kes ji hewe nayên kuştin.

Seyidê Rezî li dumahîka vê axiftinê de kelîma "nutfe" me'ne kirîye ku li tercumê da hatîye.

AXIFTINA 60

Piştî şerê digel xewarican, gotinê: xewaric hemî pêkve hatin kuştin (sala 38 h.) Ewî got:

Ne bi Xwedê ew "nutfe"ne li pişta mêra de û li rehma jina de, çiqas yêk ji wan serî hilênê wê bê kuştin, heta yên dumahîkê bibin diz û rê bir.

AXIFTINA 61

Ev axiftin li sala 38-ê h. Paş şerê Nehrewanê hatîye kirin.

Paş min digel "xewarican" şer nekin, çiko ewê pey heqî yê bikevê lê belê xelet bibê ne wek wî ye ewê ne heqî yê (batilê) bixwazê û vêca bi dest ve bênê.

Şerîfê Rezî: *Mexsed Mu'awîye û*

قوله(عليه السلام): «ولا بقي منك آبر» يُروى على ثلاثة أوجه: أحدها أن يكون كما ذكرناه، بالراء، من قولهم: رجلٌ آبِرٌ: للذي يأبر النخل، أي: يصلحه. يروى: «آثِرٌ»، يُراد به: الذي يأثر الحديث، أي: يحكيه ويرويه، وهو أصح الوجوه عندي، كأنه(عليه السلام)قال: لا بقي منكم مُخبر! ويروى: «آبِز» بالزاي معجمة ـ وهو: الواثب، والهالك أيضاً يقال له: آبِزٌ.

[59]

لمّا عزم على حرب الخوارج وقيل له: إن القوم قد عبروا جسر النهروان

مَصَارِعُهُمْ دُونَ النُّطْفَةِ، وَاللهِ لاَ يُفْلِتُ مِنْهُمْ عَشَرَةٌ، وَلاَ يَهْلِكُ مِنْكُمْ عَشَرَةٌ.

يعني بالنطفة: ماء النهر، وهي أفصح كناية عن الماء وإن كان كثيراً جماً، وقد أشرنا إلى ذلك فيما تقدم عند مضيّ ما أشبهه.

[60]

لمّا قتل الخوارج فقيل له: يا ميرالمؤمنين، هلك القوم بأجمعهم، فقال عليه السلام :

كَلاَّ وَاللهِ، إِنَّهُمْ نُطَفٌ فِي أَصْلاَبِ الرِّجَالِ، وَقَرَارَاتِ النِّسَاءِ، كُلَّمَا نَجَمَ مِنْهُمْ قَرْنٌ قُطِعَ، حَتَّى يَكُونَ آخِرُهُمْ لُصُوصاً سَلاَّبِينَ.

[61]

وقال عليه السلام فيهم

hevalên wî ne.

AXIFTINA 62

Sala 40-ê h. Paş tirsandina ji terûr kirnê:

Xwedê ji bona min parêzerek qewî danîye, vêca dema roja (ecelê) min bê wê ji min vebê û min teslîm (ê melekê mewtê) bikê, vêca hingê tîr xelet naçê û birîn sax nabê.

AXIFTINA 63

Tirsandina ji fitnên dinyayê:

Bizanin, dinya avahîyeke ku xêncî (pê karên Xudayî) di wê da mirov biselamet namînê, upê karê dinyayî serketin ji mirov re nîne, mirov li dinyayê de pê wê tên ceribandin û imtihan kirin, vêca ewên tiştekî li dinyayê de ji bona dinyayê destve bênin wê ew ji wa bê girtin û hesabê jî li ser bidin, û ewa ji wê digrin ji bona xêncî wê (Axretê) ewê pêş xwe de rêdikin û ji wan ra dimînê.

Dinya li bal ‘eqilmenda wek daketina siha (sî -sîber) nîvro ye, ku hêca berfireh nebûyî ser hevda tê û hêj lê zêde nebûyî jê kêm dibê.

AXIFTINA 64

لاَ تَقْتُلُوا الْخَوَارِجَ بَعْدِي، فَلَيْسَ مَنْ طَلَبَ الْحَقَّ فَأَخْطَأَهُ، كَمَنْ طَلَبَ الْبَاطِلَ فَأَدْرَكَهُ.

يعني: معاوية وأصحابه.

[62]

ومن كلام له(عليه السلام)

لمّا خُوِّف من الغيلة

وَإِنَّ عَلَيَّ مِنَ اللهِ جُنَّةً حَصِينَةً، فَإِذَا جَاءَ يَوْمِي انْفَرَجَتْ عَنِّي وَأَسْلَمَتْنِي; فَحِينَئِذٍ لاَ يَطِيشُ السَّهْمُ، وَلاَ يَبْرَأُ الْكَلْمُ.

[63]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[يحذر من فتنة الدنيا]

أَلاَ وإِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ لاَ يُسْلَمُ مِنْهَا إِلاَّ فِيهَا، وَلاَ يُنْجَى بِشَيْءٍ كَانَ لَهَا، ابْتُلِيَ النَّاسُ بِهَا فِتْنَةً، فَمَا أَخَذُوهُ مِنْهَا لَهَا أُخْرِجُوا مِنْهُ وَحُوسِبُوا عَلَيْهِ، وَمَا أَخَذُوهُ مِنْهَا لِغَيْرِهَا قَدِمُوا عَلَيْهِ وَأَقَامُوا فِيهِ;

فَإِنَّهَا عِنْدَ ذَوِي الْعُقُولِ كَفَيْءِ

Lez kirin ji bona kirina karên qenc:

Vêca hay ji navbeyna xwe û Xwedê hebin, ey bendeyên Xwedê, û pêşîya gihana ecelê xwe des bavêjin karên qenc, û pê wê ya ji dest hewe diçê ewê ya ji hewe re dimînê bikirin. (axretê di dinyayê da des xwe ve bênin) xwe ji seferê ra hazir bikin çiko hûn mecborê seferêne, hazirîya mirinê bikin çiko bi rastî hûn ketine bin sîbera wê de, ji wan kesa bin ewên qêrîn li wan hatî kirin û hişyar bûyîn û zanîyîn dinya ne cihê sekna waye û vêca ew goherandîn (bi axretê) çiko bi rastî Xwedayê pak hûn bêhude çênekirne û ser beredayî nehiştine. Li navbira hewe û bihiştê an jî agir da xêncî mirinê ku ser hewe da bigrê tiştek dî nîne.

Ew jîyan a her bêhnek jê kêm dikê û ecel ewê ji beyn dibê, heqe ku demê wê kurt bê. Ew veşartî yê derbaz bûna şev û rojî ewî dajûn, heqe lez û bez (li cihê xwe) bizivirê. Qasidê ku mizgînî yê an xeberê bext reşî yê tênê heqe ku mirov baştirîn tiştê jê re hazir bikê.

Vêca nixwe ji vê dinyayê rizqek baş hilênin ku sibe rojê hûn pê bên xweykirin. Ew bende ji Xwedayê xwe ditirsihê ewê li çêkirina xwe bixebitê, û zû tewbe bikê û ser şehwet û vîyanên

الظِّلِّ، بِيْنَا تَرَاهُ سَابِغاً حَتَّى قَلَـصَ، وَزَائِداً حَتَّى نَقَصَ.

[64]

[في المبادرة إلى صالح الاعمال]

فَـاتَّقُوا اللهَ عِبَـادَ اللهِ، وَبَـادِرُوا آجَالَكُمْ بِأَعْمَـالِكُمْ، وَابْتَـاعُوا مَـا يَبْقَـى لَكُـمْ بِمَـا يَـزُولُ عَـنْكُمْ، وَتَرَحَّلُوا فَقَدْ جُدَّ بِكُـمْ وَاسْـتَعِدُّوا لِلْمَوْتِ فَقَدْ أَظَلَّكُمْ وَكُونُـوا قَوْمـاً صِـيحَ بِهِـمْ فَـانْتَبَهُوا، وَعَلِمُـوا أَنَّ الدُّنْيَا لَيْسَتْ لَهُمْ بِـدَار فَاسْـتَبْدَلُوا; فَإِنَّ اللهَ لَـمْ يَخْلُقْكُـمْ عَبَثـاً، وَلَـمْ يَتْرُكْكُمْ سُدىً، وَمَا بَـيْنَ أَحَـدِكُمْ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ أَوِ النَّارِ إِلاَّ الْمَـوْتُ أَنْ يَنْزِلَ بِهِ.

وَإِنَّ غَايَـةً تَنْقُصُـهَا اللَّحْظَـةُ، وَتَهْـدِمُهَا السَّـاعَةُ، لَجَـدِيرَةٌ بِقِصَـرِالْمُدَّةِ، وَإِنَّ غَائِبـاً يَحْـدُوهُ الْجَدِيدَانِ: اللَّيْلُ وَالنَّهَـارُ، لَحَـرِيٌّ بِسُرْعَةِ الأَوْبَـةِ، وَإِنَّ قَادِمـاً يَقْـدُمُ بِالفَوْزِ أَوالشِّقْوَةِ لَمُسْتَحِقٌّ لِأَفْضَـلِ

xwe bikevê, çiko bi rastî zemanê mirina wî jê xefe, emel û arizûyên wî hîlekerin û şeytan jî di kemînê de hazire heta ku gonehan jê re bixemilênê da gonehan bikê û ewî berhêvî yê tewbê dikê û pê vê weswesê her car tewbê paş têxê, heta nişkêde mirin hêrişê bênê ser, di halekî de ku bê xebere ji bîr û hizra mirinê.

Wey puşmanî ji wî kesî ra ewê bê xeber û xafil ku ‘emrê wî li dijê wî de şahidîyê bidê û rojên jîyana wî ewî bi alîyê bext reşîyêve bibin.

Ez ji Xwedayê pak dixwazim ku me û hewe bikê ji wan kesa ku qe çi ni’met ewa serxweçûyî nakê û çi hedef û xwest, ewa ji gohdana Xweda yê wa paşve nadê û mirin nabê sebebê puşmanî û mereqa wan.

AXIFTINA 65

Axiftineke derheq ‘ilm û zanîna Xwedê de (38 h. li mizgefta Kûfayê).

Hemd û sipas bo wî Xudayî ewê goherîn û zeman jêra tineyî da vêca jêra bê gotin: Pêşîya ku axir bê, ewile û pêşîya ku veşartî bê eşkereye. Xêncî wî her tişta jê re bê gotin “yêk” kême, û xêncî wî hemî xort şikestîne, û xêncî wî

الْعُدَّةِ،

فَتَزَوَّدُوا فِي الدُّنْيَا مِنَ الدُّنْيَا مَا تَحْرُزُونَ بِهِ نُفُوسَكُمْ غَداً. فَاتَّقَىٰ عَبْدٌ رَبَّهُ، نَصَحَ نَفْسَهُ، قَدَّمَ تَوْبَتَهُ، غَلَبَ شَهْوَتَهُ، فَإِنَّ أَجَلَهُ مَسْتُورٌ عَنْهُ، وَأَمَلَهُ خَادِعٌ لَهُ، والشَّيْطَانُ مُوَكَّلٌ بِهِ، يُزَيِّنُ لَهُ الْمَعْصِيَةَ لِيَرْكَبَهَا، وَيُمَنِّيهِ التَّوْبَةَ لِيُسَوِّفَهَا، حتّى تَهْجُمَ مَنِيَّتُهُ عَلَيْهِ أَغْفَلَ مَا يَكُونُ عَنْهَا.

فَيَالَهَا حَسْرَةً عَلَى كُلِّ ذِي غَفْلَةٍ أَنْ يَكُونَ عُمُرُهُ عَلَيْهِ حُجَّةً، وَأَنْ تُؤَدِّيَهُ أَيَّامُهُ إِلَى الشِّقْوَةِ!

نَسْأَلُ اللهَ سُبْحَانَهُ أَنْ يَجْعَلَنَا وَإِيَّاكُمْ مِمَّنْ نَسْأَلُ اللهَ سُبْحَانَهُ أَنْ يَجْعَلَنَا وَإِيَّاكُمْ مِمَّنْ لاَ تُبْطِرُهُ نَعْمَةٌ، وَلاَ تُقَصِّرُ بِهِ عَنْ طَاعَةِ رَبِّهِ غَايَةٌ، وَلاَ تَحُلُّ بِهِ بَعْدَ الْمَوْتِ نَدَامَةٌ وَلاَ كَآبَةٌ.

[65]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[وفيها مباحث لطيفة من العلم الالهي]

[الْحَمْدُ للهِ] الَّذِي لَمْ تَسْبِقْ لَهُ

hemî qewî bê hêzin û xêncî wî hemî ewên xweyê tiştekî bendene, û hemî zanayên xêncî wî hînbuyîne, û xêncî wî hemî kara, carna karîna wan heye û carna nekarin, û xêncî wî her seh kerek dengên pir kêm gohlê nabin û dengên pir zêde jî ewa ker dikin û dengên ji wî dûr bin jî gohlê nabin. Xêncî wî rengên veşartî û tiştên pir biçûk nabînin, û hemî eşkere xêncî wî veşartîne û hemî veşartî xêncî ji wî, ne eşkere ne.

Ew mexlûqên Wî çêkirîn ne ji bona qewî kirina hukumdarîya xwe çêkirine û ne ji ber tirsa ji qewmînên zeman û ne ji bona arîkarî girtina li dijê beraberê xwe yê şervan an şirîkê bi dewlemendî ya xwe fexrê dikê an dijê xwe yê serketinê dixwazê. Belkî hemî aferîde (mexlûq) ewî gihandine û xudan kirine û bendeyên wî yên şikestîne. Ne li nav tiştan re ye da bê gotin: Li filan cihî da ye, û ji wan ne cidaye jî da vêca bê gotin: veqetîyaye.

Teybîr dana rêve birina mexlûqan û des pêkirina li çêkirina aferîdeya giranî jê re çênekirîye û ne êxistîye zehmetê, û yêkcar li çêkirinê de jêra nekarîn çênebûye da vêca desta jê bikêşê, qet jê re şik û şubhe çênebûye li wê tiştê da

حَالٌ حـالاً، فَيَكُـونَ أَوَّلاً قَبْـلَ أَنْ يَكُونَ آخِراً، وَيَكُونَ ظَاهِراً قَبْلَ أَنْ يَكُونَ بَاطِناً.كُلُّ مُسَـمّىً بِالْوَحْـدَةِ غَيْرَهُ قَلِيلٌ، وَكُلُّ عَزِيز غَيْرَهُ ذَلِيـلٌ، وَكُلُّ قَوِي غَيْـرَهُ ضَـعِيفٌ، وَكُـلُّ مَالِك غَيْرَهُ مَمْلُـوكٌ، وَكُـلُّ عَـالِم غَيْرَهُ مُتَعَلِّمٌ، وَكُلُّ قَادِر غَيْرَهُ يَقْـدِرُ وَيَعْجَزُ، وَكُلُّ سَمِيع غَيْرَهُ يَصَمُّ عَنْ لَطِيفِ الأَصْوَاتِ، ويُصِمُّهُ كَبِيرُهَـا، وَيَذْهَبُ عَنْهُ مَا بَعُـدَ مِنْهَـا، وَكُـلُّ بَصِير غَيْرَهُ يَعْمَى عَنْ خَفِيِّ الأَلْوَانِ وَلَطِيفِ الأَجْسَامِ، وَكُلُّ ظَاهِر غَيْرَهُ غَيْرُ بَاطِن، وَكُلُّ بَاطِن غَيْـرَهُ غَيْـرُ ظَاهِر.

لَمْ يَخْلُـقْ مَـا خَلَقَـهُ لِتَشْـدِيدِ سُلْطَان، وَلاَ تَخَوُّف مِـنْ عَوَاقِـبِ زَمَان، وَلاَ اسْتِعَانَة عَلَى نِدّ مُثَاوِر، وَلاَ شَرِيك مُكَاثِر، وَلاَ ضِدّ مُنَـافِر; وَلَكِـنْ خَلاَئِـقُ مَرْبُوبُـونَ، وَعِبَـادٌ دَاخِرُونَ، لَمْ يَحْلُلْ فِي الأَشْـيَاءِ فَيُقَالَ: هُوَ فيها كَائِنٌ، وَلَـمْ يَنْـأَ عَنْهَا فَيُقَالَ: هُوَ مِنْهَا بَائِنٌ.

ewa teqdîr kirî û Ĥukum pê dayî. Belkî hukmê wî cih girtî ye û zanîna wî muhkem û fermana wî sabite. Ew e yê digel heyîna ‘ezab berhêvî jê heyî û digel van hemî ni’metan cihê jê tirsînê.

AXIFTINA 66

Li vê axiftinê de hogirên xwe d’elmênê şervanîyê (di despêka şerê Siffînî de sala 37 h. ji heval û hogirên xwe re gotîye).

Ey cima’eta muslimana! Cilkên binve yên hewe bila tirsa ji Xwedê û cilkên hewe yên serve jî bila sekn û sebirdarî bê. Didana ser hevde bişidînin çiko ev kar şimşêr (şûr)a ji serîyan dûr têxî, û zirhê xwe kamil bikin û şûrê xwe li kalanên wan de biqeliqînin pêşîya wê da ku hûn derînin, li ber çavê xwe ra û bi ‘ern binêrin, û riman çep û rast bînin bibin û alîyê tîj yê şûrê xwe bikar bînin, gav û şûrên xwe li hev bînin û pêşve herin, û bizanin hûn li bin çavdêrî ya Xuda dane û gel kurmamê Pêğember in. Pey hevra hêrişê bibin û ji revînê şerm bikin, çiko şerm û ‘ara wê ji zarûkên heweraye û agirê roja qîyametê ye. Bi kar û xebata xwe razî bin û bi rihetî herin berahî ya mirinê, berê xwe bidin vê koma mezin (‘eskerê Mu’awîye) û çadirên wa yên pê werîsa hatîn şidandin û li nîveka wan bidin, çiko şeytan xwe li nav wanda veşartî ye û destê wî li pêşe ji bona bizav û hêrişê û pîyê wî li paşe

لَمْ يَؤُدْهُ خَلْقُ مَا ابْتَدَأَ، وَلاَ تَدْبِيرُ مَا ذَرَأَ، وَلاَ وَقَفَ بِهِ عَجْزٌ عَمَّا خَلَقَ، وَلاَ وَلَجَتْ عَلَيْهِ شُبْهَةٌ فِيمَا قَضَى وَقَدَّرَ، بَلْ قَضَاءٌ مُتْقَنٌ، وَعِلْمٌ مُحْكَمٌ، وَأَمْرٌ مُبْرَمٌ. المَأْمُولُ مَعَ النِّقَمِ، المرهُوبُ مَعَ النِّعَمِ!

[66]

في تعليم الحرب والمقاتلة. في بعض أيام صفين

مَعَاشِرَ الْمُسْلِمِينَ: اسْتَشْعِرُوا الْخَشْيَةَ، وَتَجَلْبَبُوا السَّكِينَةَ، وَعَضُّوا عَلَى النَّوَاجِذِ، فَإِنَّهُ أَنْبَى لِلْسُّيُوفِ عَنِ الْهَامِ، وَأَكْمِلُوا اللاَّمَةَ، وَقَلْقِلُوا السُّيُوفَ فِي أَغْمَادِهَا قَبْلَ سَلِّهَا، وَالْحَظُوا الْخَزْرَ، وَاطْعُنُوا الشَّزْرَ، وَنَافِحُوا بِالظُّبَا، وَصِلُوا السُّيُوفَ بَالْخُطَا، وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ بِعَيْنِ اللهِ، وَمَعَ ابْنِ عَمِّ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله، فَعَاوِدُوا الْكَرَّ، وَاسْتَحْيُوا مِنَ الْفَرِّ، فَإِنَّهُ عَارٌ فِي الأَعْقَابِ،

da ku li wextê da birevê.

Vêca xweragir bin û li ber xwe bidin heta sitûna heqî yê ji hewe re dîyar bibê ***“û hûn în yên serketî û Xuda digel hewe ye û çi kêmasîyê naêxê di kar û ‘emelê hewe de”***[27]

۞ AXIFTINA 67 ۞

Gotine: Dema xeberê “Seqîfê”[28] paş wefata Pêğember (s) ji hezretê ‘Elî re gêran, ewî got: Ensarîyan çi got? Gotin: Ensarîyan got: Serokek ji me û yêk jî ji hewe. Vêca Imam ‘Elî wiha got:

Çire hewe wesîyeta Pêğember (s) li ser wan nekir delîl ku wesîyet kirîye qencîyê digel qencên wan bikin û li xirabên wan biborin.

Gotinê: *Kûdera vê gotinê li dijê wan de dibê delîl? Vêca kerem kir:*

Eger serokatî li nav wan da hatibîya deynan, derheq wan da ev wesîyet nedikira.

Paşê got: Vêca qureyşî yan çi got? *Gotin ewa jî ev delîl ji xwere anîn ku ew ji dara Pêğemberin (s), vêca ewî got:* Dar ji xwe re kirin delîl, lê fêkîyê wê ji nav birin.

وَنَارٌ يَوْمَ الْحِسَابِ، وَطِيبُوا عَنْ أَنْفُسِكُمْ نَفْساً، وَامْشُوا إِلَى الْمَوْتِ مَشْياً سُجُحاً، وَعَلَيْكُمْ بِهذَا السَّوَادِ الأَعْظَمِ، وَالرِّوَاقِ المُطَنَّبِ، فَاضْرِبُوا ثَبَجَهُ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ كَامِنٌ فِي كِسْرِهِ، قَدْ قَدَّمَ لِلْوَثْبَةِ يَداً، وَأَخَّرَ لِلنُّكُوصِ رِجْلاً; فَصَمْداً صَمْداً! حَتَّى يَنْجَلِيَ لَكُمْ عَمُودُ الْحَقِّ (وَأَنْتُمُ الأَعْلَوْنَ وَاللهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ)

[67]

في معنى الانصار

قالوا: لمّا انتهت إلى أميرالمؤمنين عليه السلام أنباء السقيفة بعد وفاة رسول الله صلى الله عليه وآله، قال عليه السلام: ما قالت الانصار؟ قالوا: قالت: منا أمير ومنكم أمير. قال عليه السلام: فَهَلاَّ احْتَجَجْتُمْ عَلَيْهِمْ: بِأَنَّ رَسُولَ الله صلى الله عليه وآله وَصَّى بِأَنْ يُحْسَنَ إِلَى مُحْسِنِهِمْ، وَيُتَجَاوَزَ عَنْ مُسِيئِهِمْ؟

قالوا: وما في هذا من الحجّة عليهم؟ فقال:

لَوْ كَانَتِ الامارة فِيهِمْ لَمْ تَكُنِ الْوَصِيَّةُ بِهِمْ.

AXIFTINA 68

Dema Muhemmedê korê Ebûbekir ji bona fermandarî ya Misrê rêkirî vêca hatî bindest kirin û kuştin, axiftîye (38 h.):

Min divîya (dixwesta) ez fermandarî ya Misrê bidim "Haşimê korê 'Utbe" eger min ew rêkirbûya wêderê ewî meydan ji wan re vale nahişta û furset dest wanve bernada, min navê ez loman li Mûhemed bikim, bi rastî min hej wî dikira û ew li ber destê min mezin bibû.

AXIFTINA 69

Paş talan bûna "Eynuttemr" ê lome li hinek hevalên xwe kirin û wiha got:

Çiqas ezê digel hewe biborînim, wek çawa digel deva nû gehiştî ya pişt kol tê borandin û wek cilkê kevin ku çiqas mirov cihek yê wê didrû cihek dî ra dişeqitê. Çiqas ku komek ji 'eskerên Şamîyan ser hewe da bên her yêk ji hewe dergehê xwe bi ser xwe de digrê û wek çawa sûsmar û keftar diçin kuna xwe ve hûn jî xwe li kuna xwe de vedişêrin.

Wellahî, yê şikestî ew kes e ewê hûn arîkarê wî bin, kesê hûn tîr avêjên wî bin tîrên wî bê ser û bê eser in. Sond bi Xudê, jimara hewe li mala da pir û li bin bêreqên şerê de kêm e. Bi rastî ez rêka durist kirina hewe û rastkirna xwehrî ya hewe dizanim, lê belê min

ثم قال: فَمَاذَا قَالَتْ قُرَيْشٌ؟ قالوا: احتجت بأنها شجرة الرسول صلى الله عليه وآله. **فقال** عليه السلام: **احْتَجُّوا بِالشَّجَرَةِ، وَأَضَاعُوا الثَّمَرَةَ.**

[68]

لمّا قلد محمّد بن أبي بكر مصر فملكت عليه وقتل:

وَقَدْ أَرَدْتُ تَوْلِيَةَ مِصْرَ هَاشِمَ بْنَ عُتْبَةَ، وَلَوْ وَلَّيْتُهُ يَّاهَا لَما خَلَّى لَهُمُ الْعَرْصَةَ، وَلاَ أَنْهَزَهُمُ الْفُرْصَةَ، بَلاَ ذَمٍّ لِمحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، فَلَقَدْ كَانَ إِلَيَّ حَبِيباً، وَكَانَ لي رَبِيباً.

[69]

من كلام له عليه السلام

في ذمّ أصحابه

كَمْ أُدَارِيكُمْ كَمَا تُدَارَى الْبِكَارُ الْعَمِدَةُ وَالثِّيَابُ الْمتَدَاعِيَةُ! كُلَّما حِيصَتْ مِنْ جَانب تَهَتَّكَتْ مِنْ آخَرَ، كُلَّما أَطَلَّ عَلَيْكُمْ مَنْسِرٌ مِنْ مَنَاسِرِ أَهْلِ الشَّامِ أَغْلَقَ كُلُّ رَجُل مِنْكُمْ بَابَهُ وَانْجَحَرَ انْجِحَارَ الضَّبَّةِ فِي جُحْرِهَا، وَالضَّبُعِ فِي وِجَارِهَا.

الذَّلِيلُ وَاللهِ مَنْ نَصرْتُمُوهُ! وَمَنْ رُمِيَ بِكُمْ فَقَدْ رُمِيَ بِأَفْوَقَ نَاصِلٍ.

navê ez pê rastkirina hewe xwe xirab bikim, Xwedê li nav (ser û) rûyê hewe bidê û rêkên hewe xirab bikê wek çawa hûn pûçîyê nas dikin hûn ewqas heqîyê nas nakin, û hûn batilê ji beyn nabin wek çawa hûn heqîyê ji nav dibin.

إِنَّكُمْ ـ وَاللهِ ـ لَكَثِيرٌ فِي الْبَاحَاتِ، قَلِيلٌ تَحْتَ الرَّايَاتِ، وَإِنِّي لَعَالِمٌ بِمَا يُصْلِحُكُمْ، وَيُقِيمُ أَوَدَكُمْ، وَلَكِنِّي واللهِ لاَ أَرى إِصْلاَحَكُمْ بِإِفْسَادِ نَفْسِي. أَضْرَعَ اللهُ خُدُودَكُمْ، وَأَتْعَسَ جُدُودَكُمْ! لاَ تَعْرِفُونَ الْحَقَّ كَمَعْرِفَتِكُمُ الْبَاطِلَ،وَلاَ تُبْطِلُونَ الْبَاطِلَ كَإِبطَالِكُمُ الْحَقَّ!

۞ AXIFTINA 70 ۞

Sibeha roja derb lê ketî gotîye (40 h.)

Ez rûnişt̂ı xew ket çavê min, vêca min dît Pêğemberê Xuda (s) di ber min re derbaz bî, min gotê: Ey resûlê Xwedê! Min çiqa ji xwehrî û dijminî ya ummeta te kişand? Vêca got min: “nifrîna li wan bike” vêca min got: Ya Rebbî! Şûna wan de baştira bide min û şûna min de xirabtiran bike behra wan.

Seyidê Rezî *li dumahîka vê axiftinê de hinek kelîme me’ne kirne ku li tercumê de hatîye.*

[70]

في سُحرة اليوم الذي ضرب فيه

مَلَكَتْنِي عَيْنِي وَأَنَا جَالِسٌ، فَسَنَحَ لي رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله: يَا رَسُولَ اللهِ، مَاذَا لَقِيتُ مِنْ أُمَّتِكَ مِنَ الأَوَدِ وَاللَّدَدِ؟ فَقَالَ: ادْعُ عَلَيْهِمْ، فَقُلْتُ: أَبْدَلَنِي اللهُ بِهِمْ خَيْراً لي مِنْهُمْ وَأَبْدَلَهُمْ بِي شَرّاً لَهُمْ مِنِّي.

۞ AXIFTINA 71 ۞

Derheq nebaşî ya xelkê ‘Iraqê de (38 h. Piştî li Hekemiyetê de hîle li xelkê Kûfayê hatî kirin)

... Ey gelî xelkê ‘iraqê! Hûn wek wa jinên pê giran în (avis-hamile) ku dema wextê zarûk anînê bê ber bavêjin (zarûka wa mirî bê dinyayê) û malxwê wa bimrê û zemanê jinebî tî ya wê dirêj bibê û ewê ji hemîyan dûrtir mîrasa wê bibê.

Sond bi Xwedê, ez ne bi vîyana xwe hatim cem hewe, belkî ez bi alîyê hewe

يعني عليه السلام بالاود: الاعوجاج و باللدد: الخصام. وهذا من أفصح الكلام.

[71]

وفيها يوبّخ أَهل العراق علىترك القتال والنصر يكاد يتمّ ثم تكذيبهم له:

أَمَّا بَعْدُ يَا أَهْلَ الْعِرَاقِ، فَإِنَّمَا

ve hatim ajûtin. Xeber gehiştîye min ku hûn dibêjin: ‘Elî derewa dikê, Xwedê hewe bikujê, min derew li kî kirne? Gelo li Xwedê ? Eve ez ewilîn kes im ku min bawerî pê anîye, an min li ser Pêğemberê wî derew çêkirine? Eve ez ewilîn kes im ku min ew rast zanîye (arîkarî digel kirîye).

Ne, ez bi Xwedê kim neweye, belkî ewa min digota hûn tê nedigehiştin, çiko hûn ne layiqê fêhm kirina wê bûn. Ey way, dayka wî li ser bigrî! Min pîvek (ya ‘ilm û zanînê) belaş û bê beraber da, eger pîvekek jê re hebê ***“û hûnê paş zemanekî xeberê wê hildin”.***[29]

۞ AXIFTINA 72 ۞

Li vê axiftinê de xelk fêre kirne (‘elimandine) ku çawa selewatan li ser Pêğember bidin, her wiha behsa sifet û nîşanên Xuda û nîşanên Pêğember (s) û di’ayê têde heye.

Sifet ê Xuda: Ey Xudayê berfirehkerê berfirehî yan (ey xaliqê ‘erdê) ey ragirê ‘esmanên bilind, ey xaliqê dilan li sersiruşta wan, çi dilên xirab û çi baş.

Behsa Pêğember: Bi qedrtirîn selamên Xwe û ber zêdahîtirîn bereketên Xwe deyne ser bende û hinartî yê Xwe yê paşîn, Muhemmed (s) ewê dergehên girtî vekirîn û pê heqîyê heq eşkere kirî û ‘eskerên batil dûr kirîn û hêrişa li rê xeletan ser hevde şikandî. Ewê barê

أَنْتُمْ كَالْمَرْأَةِ الْحَامِلِ، حَمَلَتْ فَلَمَّا أَتَمَّتْ أَمْلَصَتْ، وَمَاتَ قَيِّمُهَا، وَطَالَ تَأَيُّمُهَا، وَوَرِثَهَا أَبْعَدُهَا.

أَمَا وَاللهِ مَا أَتَيْتُكُمُ اخْتِيَاراً، وَلَكِنْ جِئْتُ إِلَيْكُمْ سَوْقاً، وَ لَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّكُمْ تَقُولُونَ: [عَلِيٌّ يَكْذِبُ، قَاتَلَكُمُ اللهُ! فَعَلَى مَنْ أَكْذِبُ؟ أَعَلَى اللهِ؟ فَأَنَا أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِهِ! أَمْ عَلَى نَبِيِّهِ؟ فَأَنَا أَوَّلُ مَنْ صَدَّقَهُ!

كَلاَّ وَاللهِ، ولكِنَّهَا لَهْجَةٌ غِبْتُمْ عَنْهَا، وَلَمْ تَكُونُوا مِنْ أَهْلِهَا، وَيْلُ امِّهِ، كَيْلاً بِغَيْرِ ثَمَن! لَوْ كَانَ لَهُ وِعَاءٌ، (وَ لَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِين).

[72]

علّم فيها الناس الصلاة على رسول الله صلى الله عليه وآله وفيها بيان صفات الله سبحانه وصفة النبي والدعاء له

اللَّهُمَّ دَاحِيَ الْمَدْحُوَّاتِ، وَدَاعِمَ الْمَسْمُوكَاتِ، وَجَابِلَ الْقُلُوبِعَلَى فِطْرَتِهَا: شَقِيِّهَا وَسَعِيدِهَا.

صفة النبي

giranê Pêğemberî yê hilgirtî û bi emrê te rabûyî û ji bona razî bûna te ya hemî alî ketî lezê û li çi bizava de tirs û paş êxistin û sistî ya li vîyanê de jê nexweyhayî, ewî wehya te baş girt û soza digel te dayî parast û ji bona pêk anîna fermanên te hereket dikir, heta ku ji bona ronahî xwazan, agir hilkir û rêka yê rê xelet ronahî kir, û pê wî ew dilên mayîn nav fitne û gonehan ra hidayet bûn. Ewî bêreqên rê nîşander vedan û ĥukmên ronahî anîn, vêca (ey Xuda!) Pêğember (s) ew emînê cihê bawerîya te ye, û xeznedarê xezîna'ilmê te ye, û roja qîyametê şahid e li bal te, hinartî yê te ye ji bona anîna heqîyê û Pêğemberê te ye ji bona 'alemê.

Ey Xuda! Cihê wî li bin sîbera xwe da berfireh bike, û ji qencî ya xwe xêra wî çend beraber bidîyê. Ya Xuda! Avahîyê wî ser avahîyê yên dî bêxî û qedr û qîmetê wî li bal xwe mezin ragirî û ronahî ya wî jê re temam bikî, û ji ber ku te ew kirîye Pêğemberê xwe, tu şahidî ya wî meqbûl bikî û razî bûnê bi gotina wî çêkî, (çiko) axiftina wî 'adilane bû û heq û batil ji yêk vediqetanda.

Ey Xuda! Me û wî li hev kom bike li wî cihê xweş; ni'metên wê daîmî, cihê pêk hatina arizûyan û keyf û lezzet û êmnahî ya berfireh û rihetîya dilan û

اجْعَلْ شَرَائِفَ صَلَوَاتِكَ، وَنَوَامِيَ بَرَكَاتِكَ، عَلَى مُحَمَّد عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، الْخَاتِمِ لِمَا سَبَقَ، وَالْفَاتِحِ لِمَا انْغَلَقَ، وَالْمُعْلِنِ الْحَقَّ بِالْحَقِّ، وَالدَّافِعِ جَيْشَاتِ الأَبَاطِيلِ، وَالدَّامِغِ صَوْلاَتِ الأَضَالِيلِ، كَمَا حُمِّلَ فَاضْطَلَعَ، قَائِماً بِأَمْرِكَ، مُسْتَوْفِزاً فِي مَرْضَاتِكَ، غَيْرَ نَاكِلٍ عَنْ قُدُم، وَلاَ وَاه فِي عَزْمٍ، وَاعِياً لِوَحْيِكَ، حَافِظاً لِعَهْدِكَ، مَاضِياً عَلَى نَفَاذِ أَمْرِكَ; حَتَّى أَوْرَى قَبَسَ الْقَابِسِ، وَأَضَاءَ الطَّرِيقَ لِلْخَابِطِ، وَهُدِيَتْ بِهِ الْقُلُوبُ بَعْدَ خَوْضَاتِ الْفِتَنِ، وَأَقَامَ مُوضِحاتِ الأَعْلاَمِ، وَنَيِّرَاتِ الأَحْكَامِ، فَهُوَ أَمِينُكَ الْمَأْمُونُ، وَخَازِنُ عِلْمِكَ الْمَخْزُونِ، وَشَهِيدُكَ يَوْمَ الدِّينِ، وَبَعِيثُكَ بِالْحَقِّ، وَرَسُولُكَ إِلَى الْخَلْقِ.

اللَّهُمَّ افْسَحْ لَهُ مَفْسَحاً فِي ظِلِّكَ، وَاجْزِهِ مُضَاعَفَاتِ الْخَيْرِ مِنْ فَضْلِكَ. اللَّهُمَّ أَعْلِ عَلَى بِنَاءِ الْبَانِينَ بِنَاءَهُ، وَأَكْرِمْ لَدَيْكَ مَنْزِلَتَهُ، وَأَتْمِمْ لَهُ نُورَهُ، وَاجْزِهِ مِنَ ابْتِعَاثِكَ لَهُ مَقْبُولَ الشَّهَادَةِ، مَرْضِيَّ المَقَالَةِ، ذا مَنْطِق عَدْل، وخُطّة فَصْل.

cihê xelatên bi qîmet.

AXIFTINA 73

Roja şerê **Cemel**ê Merwanê korê Hekem hat girtin û êsîr bû, vêca Hesen û Huseyn selam li ser wa bin li bal Imam ‘Elî (s) mehdera wî kirin, Imam ‘Elî jî ew aza kir. Vêca herdûka gotinê: gelo wê gel te bey’et bikê? Imam wiha got:

Ma piştî kuştina ‘Osman gel min bey’et nekir? Min ihtîyac bi bey’eta wî nîne, ew ji xîyanetê re wek cihûya ye, eger bi destê xwe bey’et bikê wê pê paşîya xwe xiyanetê bikê (ji xef ve wê bey’etê bişkênê).

Bizanin, wê hukumdarî bikevê dest wî, lê belê ew qas kurte herwekû se (kûçik-seg) pê zimanê xwe pûzê xwe bialîsê. Ew babê çar hukumdara ye, û ummet wê rojek sor (û xwînî) ji destê wî û kurên wî bibînê.

AXIFTINA 74

Dema xelkê niyet kir digel ‘Osman bey’etê bikin, ev axiftin kirîye:

Bi rastî hewe zanî ku ez ji yên dî layiqtirê wê me, û ez bi Xwedê sond dixum, çiqa ku karûbarê muslimana bi başî rêve biçê û xêncî li ser min, zulm û neheqî li kesî neyê kirin ezê muxalifet nekim û bê deng bim, û li beraberê vî karê xwe da jî ez xêr û xweşîyê ji Xuda

اللَّهُمَّ اجْمَعْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ فِي بَرْدِ الْعَيْشِ، وَقَرَارِ النِّعْمَةِ، وَمُنَى الشَّهَوَاتِ، وَأَهْوَاءِ اللَّذَّاتِ، وَرَخَاءِ الدَّعَةِ وَمُنْتَهَى الْطُمَأْنِينَةِ، وَتُحَفِ الْكَرَامَةِ.

[73]

قاله لمروان بن الحكم بالبصرة:

قالوا: أُخِذَ مروان بن الحكم أَسيراً يوم الجمل، فاستشفع الحسن والحسين عليهما السلام إلى أَميرالمؤمنين عليه السلام فكلّماه فيه، فخلّى سبيله، فقالا له: يبايعك يا أميرالمؤمنين؟ فقال:

أَفَلَمْ يُبَايِعْنِي بَعْدَ قَتْلِ عُثْمانَ؟ لاَ حَاجَةَ لِي فِي بَيْعَتِهِ! إِنَّهَا كَفٌّ يَهُودِيَّةٌ، لَوْ بَايَعَنِي بِيَدِهِ لَغَدَرَ بِسُبَّتِهِ.

أَمَا إِنَّ لَهُ إِمْرَةً كَلَعْقَةِ الْكَلْبِ أَنْفَهُ، وَهُوَ أَبُو الأَكْبُشِ الأَرْبَعَةِ، وَسَتَلْقَى الأُمَّة مِنْهُ وَمِنْ وَلَدِهِ يَوْماً أَحْمَرَ!

[74]

لمّا عزموا على بيعة عثمان

لَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي أَحَقُّ بِهَا مِنْ

dixwazim, û ez xwe paşve didim ji wê ya ku hûn ji ber xeml û zîneta wê hevrêkîyê digel hev dikin.

غَيْـرِي، وَوَاللهِ لأُسْـلِمَنَّ مَاسَـلِمَتْ أُمُورُ الْمُسْلِمِينَ، وَلَـمْ يَكُـنْ فِيهـا جَوْرٌ إِلاَّ عَلَيَّ خَاصَّةً، الْتِمَاساً لأَجْرِ ذلِـكَ وَفَضْـلِهِ، وَزُهْـداً فِيمَـا تَنافَسْتُمُوهُ مِنْ زُخْرُفِهِ وَزِبْرِجِهِ.

۞ AXIFTINA 75 ۞

Dema xeber gêrana “Benî Umeyye” derheq şirîkatî ya wî li rijandina xûna ‘Osman da gohlê bû:

Ma ev nasî bûna min li bal Benî Umeyye, ew ji kêmasî çêkirinê bo min nedane paş? Ma rojên min yên bûrîyî, boxtana cahil û nezana ji min venekir? Bi rastî ew şîret û we’za Xwedê li wan kirî ji gotina min kartêkertir e.

Ez im yê li beraberê (Mariqîn) ji dîn derketîya da delîlê tînim, û ez dujminê (Nakisîn) soz şikênên şik di dil da me, divê şubhe pê kitêba Xuda bên hel kirin û Xuda beraberê wê ya li dilê benda da didê wan.

[75]

لمّا بلغه اتهام بني أُميّة له بالمشاركة في دم عثمان:

أَوَلَمْ يَنْهَ بَنِي أُمَيَّةَ عِلْمُهَـا بِـي عَنْ قَرْفِـي؟ أَوَمَـا وَزَعَ الْجُهَّـالُ سَـابِقَتِي عَـنْ تُهَمَتِـي؟! وَلَمَـا وَعَظَهُمُ اللهُ بِهِ أَبْلَغُ مِنْ لِسَانِي.

أَنَا حَجِيجُ الْمَارِقِينَ، وَخَصِيمُ الْمُرْتَابِينَ، عَلَى كِتَابِ اللهِ تُعْرَضُ الأَمْثالُ، وَبِمَا فِي الصُّدُورِ تُجَازَى الْعِبَادُ!

۞ AXIFTINA 76 ۞

Xelk hay dane ji karên qenc ra:

Xwedê rehmetê li wî kesî bikê ewê gotinek hekîmane seh bikê, vêca ewê bigrê, û dema hat gazî kirin bo rêka rast, nêzîk bibê, û xwe bi dawa kesekî hidayetkerve bigrê û xilas bibî; Ewê hay ji navbeyna xwe û Xwedayê xwe heyî û ji gonehê xwe bitirsê û ‘emelê xalis pîş xwe

[76]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[في الحث على العمل الصالح]

رَحِمَ اللهُ عَبْـداً سَـمِعَ حُكْمـاً

de rêkê, û karê qenc bikê û zexîra axretê (xêran) bi dest xwe ve bênê û xwe ji tişta nehî jê hatî kirin (heramî) vedê û hedefa wî gihana heqî yê bê û bi alîyê wêve biçê, dûra vîyan û arizûyên xwe bigrê û digel hewayê nefsê bikevê şer û arizûyên xwe derew bizanê; Ewê sebir (xwe ragirî) kirî merkeb ji bona xilasî ya xwe û teqwatî kirî rizqê sefera mirina xwe, û li ser rêka ronahî gava xwe bavêjê û ji wê rêka ronahî vene bê; forsetan ji dest nedê û pêşîya gihana ecel xwe hazir bikê û karên xwe yên qenc bikê zadê xwe yê axretê.

AXIFTINA 77

Dema Se'îdê As berahî li heqê wî girt. 33 h.

Bi rastî Benî Umeyye ji piçekî pêve mîrasa Pêğember selat û selamên Xuda li ser wî û binemala wî bin nadin min, wellahî eger ez bimînim ezê wan dûrî bikim wek dûrî kirina 'owîr û rûvî yên ketîn ser 'erdê û tûzê girtîn.

Seyidê Rezî *hinek kelîmên li vê axiftinê de hatîn, şirûve dikê ku li Kûrdîyê da me ew me'ne anîye.*

AXIFTINA 78

Carna bi vî awayî di'a dikira.

Ya ilahî! Tu wa tişta li min biborî,

فَوَعَى، وَدُعِيَ إِلَى رَشَاد فَدَنَا، وَأَخَذَ بِحُجْزَةِ هَاد فَنَجَا، رَاقَبَ رَبَّهُ، وَخَافَ ذَنْبَهُ، قَدَّمَ خَالِصاً، وَعَمِلَ صَالِحاً، اكْتَسَبَ مَذْخُوراً، وَاجْتَنَبَ مَحْذُوراً، رَمَى غَرَضاً، وَأَحْرَزَ عِوَضاً، كَابَرَ هَوَاهُ، وَكَذَّبَ مُنَاهُ، جَعَلَ الصَّبْرَ مَطِيَّةَ نَجَاتِهِ، والتَّقْوَى عُدَّةَ وَفَاتِهِ، رَكِبَ الطَّرِيقَةَ الْغَرَّاءَ، وَلَزِمَ الْمحَجَّةَ الْبَيْضَاءَ، اغْتَنَمَ الْمَهَلَ، وَبَادَرَ الأَجَلَ، وَتَزَوَّدَ مِنَ الْعَمَلِ.

[77]

[حين منعه سعيد بن العاص حقه]

إِنَّ بَنِي أُمَيَّةَ لَيُفَوَّقُونَني تُرَاثَ مُحَمَّد تَفْوِيقاً، وَاللهِ لَئِنْ بَقِيتُ لَهُمْ لأَنْفُضَنَّهُمْ نَفْضَ اللَّحَّام الْوِذَامَ التَّرِبَةَ!

ويروى: «التراب الوَذَمَة»، وهو على القلب. قوله: لَيُفَوّقونَني أي: يعطونني من المال قليلاً قليلاً كفُواق الناقة، وهو الحلبة الواحدة من لبنها. والوِذَامُ: جمع وَذَمة، وهي: الحُزّة من الكرش أوالكبد تقع في التراب فتنفض.

ewên tu ji min agahtirî bi wan, vêca eger ez lê zivirîm, tujî dîsa li min bibore. Ya ilahî! Eger min soz û we'de da, lê belê te pêk anîna wê ji min nedît, tu li min bibûre û bibexşe. Ey Xuda! Eger bi ziman, min xwe nêzîkê te kir, lê dilê min bervajîyê wê bî, tu bibexşe. Ya Xuda! Tu ewa işarên bi çavan û pûç axiftinan û vîyanên dil û şimitînên zimanê min, li min bibûre û bibexşe.

AXIFTINA 79

Dema qesta şerê xewarican kir, yêkî ji hogirên wî gotê: Ey mîrê bawerdran! Gûrekî zanîna min ji 'ilmê stêrnasînê heyî, eger tu vê gavê bikevî rê, ez ditirsim tu negihêy mirada xwe. Hezretê 'Elî di cewaba wî de wiha got:

Ma gelo tu guman dikî te, zemanek dîtîye ku ew kesê li wî wextî de bo alîyê mexseda xwe rê bikevê xirabî jê re nayên pêş? Û tu ji wextekî ditirsînî ku ew kesê li wî wextî da biçê, wê zerer bighêtê? Kesê vê gotina te rast bizanê ewî Qur'an qebûl nekirîye, û ji bona gihana xweşdivê ya xwe û dûr kirina tişta jê nehez, xwe ji Xuda bê nîyaz zanîye. Û te vîyaye ew kesê bi gotina te rabê şûna Xwedayê xwe de sipasîya te bikê, çiko li ser gumana te, te ew

[78]

ومن كلمات له كان يدعو بها

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، فَإِنْ عُدْتُ فَعُدْ لي بِالْمَغْفِرَةِ. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا وَأَيْتُ مِنْ نَفْسِي، وَلَمْ تَجِدْ لَهُ وَفَاءً عِنْدي. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا تَقَرَّبْتُ بِهِ إِلَيْكَ [بِلِسَانِي]، ثُمَّ خَالَفَهُ قَلْبِي. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي رَمَزَاتِ الأَلْحَاظِ وَ سَقَطَاتِ الأَلْفَاظِ ، وَشَهَوَاتِ الْجَنَانِ وَهَفَوَاتِ اللِّسَانِ.

[79]

ومن كلام له(عليه السلام) لبعض أصحابه لمّا عزم على المسير إلى الخوارج، فقال له: يا أميرالمؤمنين إن سرت في هذا الوقت، خشيتُ ألاَّ تظفر بمرادك، من طريق علم النجوم، فقال(عليه السلام):

أَتَزْعَمُ أَنَّكَ تَهْدِي إِلَى السَّاعَةِ الَّتِي مَنْ سَارَ فِيهَا صُرِفَ عَنْهُ السُّوءُ؟ وَتُخَوِّفُ مِنَ السَّاعَةِ الَّتِي مَنْ سَارَ فِيهَا حَاقَ بِهِ الضُّرُّ؟ فَمَنْ صَدَّقَكَ بِهذَا فَقَدْ كَذَّبَ الْقُرْآنَ، وَاسْتَغْنَى عَنِ الاِسْتِعَانَةِ بِاللهِ

rênimûn kirîye bû wextekî ku feyda wî têda ye û ji zererê hatîye parastin.

Paşê berê xwe da xelkê û got:

Gelî xelkîno! Newebê hûn xwe fêre tencîmê (zanîna stêr nasî yê û se'd û nehsî yê) bikin, xêncî wî qasê hewe rînimûnî bikê li bej û behrê da, çiko 'ilmê stêrnasî yê mirov dikişênê bal "kihanet"ê ve û muneccim wek "kahine" û kahin wek "sahire" û sahir wek "kafire" û kafir di agir de ye. Pê navê Xuda bikevin rê.

AXIFTINA 80

Paş şerê **Cemel**ê axiftîye (sala 36 h.)

Gelî xelkîno! Bi rastî jin (li ber hev girtina digel mêran) ji nezer bawerî û behra mal û 'eql ji hev ferq in.[30] Vêca ferqa bawerî ya wan eve ye ku li zemanê heyzade ji kirina nimêjê û girtina rojî yê me'zurin û ferqa 'eqlê wan di wêdaye ku şehdebînî ya dû jina ji ber ya mêrekîve ye, û ferqa behra wan di vê daye ku mîrat birina jina nîvê ya mêraye. Vêca xwe ji jinên pîs biparêzin û li beraberê başê wan da hay ji xwe hebin; li qencî yê da bindestî ya wa nekin daku ji bona kirina karê pîs ji hewe berhêvî nebin.

AXIFTINA 81

عزّوجلّ فِي نَيْلِ الْمحْبُـوبِ وَدَفْـعِ الْمَكْرُوهِ، وَتَبْتَغِي في قوْلِكَ لِلْعَامِلِ بِأَمْرِكَ أَنْ يُولِيَكَ الْحَمْدَ دُونَ رَبِّـهِ، لِأَنَّكَ ـ بِزَعْمِكَ ـ أَنْتَ هَدَيْتَهُ إِلَى السَّاعَةِ الَّتِي نَالَ فِيهَا النَّفْعَ، وَأَمِـنَ الضُّرَّ!!

ثم أقبل عليه السلام على الناس فقال:

أَيُّهَـا النَّـاسُ، إِيَّـاكُمْ وَتَعَلُّـمَ النُّجُومِ، إِلاَّ مَا يُهْتَدَى بِهِ فـي بَـرٍّ أَوْ بَحْـرٍ، فَإِنَّهَـا تَـدْعُو إِلَـى الْكَهَانَـةِ، والمُـنَجِّمُ كَالْكَـاهِنِ وَالْكَـاهِنُ كَالسَّاحِرِ وَالسَّاحِرُ كَالْكَافِرِ! وَالْكَافِرُ في النَّارِ! سِيرُوا عَلَى اسْمِ اللهِ.

[80]

بعد فراغه من حرب الجمل

مَعَاشِرَ النَّاسِ، إِنَّ النِّسَاءَ نَوَاقِصُ الأيمَانِ، نَوَاقِصُ الْحُظُوظِ، نَـوَاقِصُ الْعُقُـولِ: فَأَمَّـا نُقْصَـانُ إِيمَـانِهِنَّ فَقُعُودُهُنَّ عَنِ الصَّلاةِ وَالصِّـيَامِ فِـي أَيَّامِ حَيْضِهِنَّ، وَأَمَّا نُقْصَانُ عُقُـولِهِنَّ فَشَـهَادَةُ امْـرَأَتَيْنِ مِـنْهُنَّ كَشَـهَادَةِ الرَّجُـلِ الْوَاحِـدِ، وَأَمَّـا نُقْصَـانُ حُظُوظِهِنَّ فَمَوَارِيثُهُنَّ عَلَى الأَنْصَافِ مِنْ مَوَارِيثِ الرِّجَالِ; فَـاتَّقُوا شِـرَارَ النِّسَاءِ، وَكُونُوا مِنْ خِيَـارِهِنَّ عَلَـى

Derheq zuhdê da ye:

Xelkîno! Zuhd, kurt kirina (emel û) arizûya ye û şukir kirina li bal qencîya û hay ji xwe mana li bal herametîyê ye. Vêca eger ew des hewe neket, nixwe bila herametî serî ji sebirdarî ya hewe nestênê û dema qencî li hewe hat kirin bila şukir kirin ji bîra hewe neçê, çiko Xuda pê anîna delîlên ronahîker û eşkere û kitêbên xwey delîl rêka ‘ozr anînê li ber hewe girtîye.

AXIFTINA 82

Axiftin derheq dinyayê da ye:

Ma ez çi bêjim derheq wî cihî da ku ewilê wê te’b û zehmet û dumahîka wî ji nav çûne! Li helalê wê da hesab heye û li heramê wê da ‘ezab. Kesê bênîyaz bibê bela serda tên û yê nedar jî dikevê kol û mereqa, ewê ji destve anîna wê ra bixebitê ji desta diçê û ewê ji xebatê bisekinê dinya ber didîyê, û kesê bi çavê ‘ibretê lê binêrê ewî bîna dikê û kesê berê xwe bidîyê ewî kûr dikê.

Seyidê Rezî *li dewama vê xutbê da behsa belaxeta va dû cumlên paşî dikê ku kerem kir: “We men ebsere biha besserethu we men ebsere ileyha e’methu” dibêjê: Me’neyek têda ye ku mirov dihêlê ‘ecêbmayî û mexsedek pir bilind têda ye ku mirov naghê xilaseka wê.*

AXIFTINA 83

حَذَر، وَلاَتُطِيعُوهُنَّ فِـي المَعْـرُوفِ حَتَّى لاَ يَطْمَعْنَ فِي المُنكَرِ.

[81]

[في الزهد]

أَيُّهَا النَّـاسُ، الزَّهَـادَةُ قِصَـرُ الأَمَـلِ، وَالشُّـكْرُ عِنْـدَ الـنِّعَمِ، والورعُ عِنْـدَ الْـمَحَارِمِ، فَـإِنْ عَزَبَ ذلِكَ عَـنْكُمْ فَـلاَ يَغْلِـبِ الْحَرَامُ صَبْرَكُمْ، وَلاَ تَنْسَوْا عِنْـدَ النِّعَمِ شُـكْرَكُمْ، فَقَـدْ أَعْـذَرَ اللهُ إِلَيْكُمْ بِحُجَـجٍ مُسْـفِرَةٍ ظَـاهِرَةٍ، وَكُتُبٍ بَارِزَةِ الْعُذْرِ وَاضِحَةٍ.

[82]

في صفة الدنيا

مَا أَصِفُ مِنْ دَارٍ أَوَّلُهَـا عَنَـاءٌ! وَآخِرُهَا فَنَاءٌ! فِي حَلاَلِهَا حِسَـابٌ، وَفِي حَرَامِهَا عِقَابٌ. مَـنِ اسْـتَغْنَى فِيهَا فُتِنَ، وَمَنِ افْتَقَرَ فِيهَـا حَـزِنَ، وَمَنْ سَاعَاهَافَاتَتْهُ، وَمَنْ قَعَدَ عَنْهَـا وَاتَتْهُ، وَمَنْ أَبْصَرَ بِهَا بَصَّرَتْهُ، وَمَنْ أَبْصَرَ إِلَيْهَا أَعْمَتْهُ.

وإذا تأمل المتأمل قوله(عليه السلام): «وَمَنْ أَبْصَرَبِهَا بصّرَتْهُ» وجد تحته من المعنى العجيب، والغرض البعيد، ما لا تُبلغ غايته ولا

Ev axiftinek pir ‘ecêb e û hatîye nav kirin bi xutba “**Ğerra**”.

Hinek ji sifetên Xuda: Hemd û sipas bo wî Xwedayê ku bi quweta Xwe ser ketî û nêzîk bûyî bi dana Xwe, hedyekerê hemî feyde û qencîya û dûrkerê hemî bela û tengasîya;

Ez hemdê Wî didim ji ber dilovanî û kerem û ni’metên Wî yên berfireh, ez îman û bawerîyê pê tînim ku ewil Ew e û despêk ji Wî ye, ez hidayetê û rêrastîyê ji Wî dixwazim ku hem nêzîk e û hem hidayetker (rê nîşander).

Ez arîkarîyê ji Wî dixwazim ku (Qahir û Qadir e) serketî û kara ye, ez tewekkula xwe didim ser Wî ku hem arîkar e, hem ji min ra bes e.

Ez şehde didim (bi dil bawer dikim û bi ziman dibêjim) ku Muhemmed selat û selam li ser wî û binemala wî bin bende û hinartî yê Wî ye, ew hinartîye (rêkirîye) da fermana Wî rêve bibê û hucet û delîlan li ser xelkê temam bikê û xelkê ji ‘ezabê Wî bitirsênê.

Tenbî ya teqwatîyê: Ey gelî bendên Xuda, ez şîreta teqwatî ya Xwedê li hewe dikim, ew Xwedayê ji hewe re mesel anîn û wextê mirina hewe me’lum kirî û hûn pê cilka nixumandîn û wesîla jîyanê dayî hewe û hay ji kiryarên hewe heyî û kirh û heqî hewe ji hewe re hazir kirî û qencî yên berfireh

يدرك غوره، لا سيما إذا قرن إليه قوله: «ومَن أبْصَرَ إليها أعْمَتْهُ»، فإنه يجد الفرق بين «أبصر بها» و«أبصر إليها» واضحاً نيراً عجيباً باهراً!

[83]

ومن خطبة له عليه السلام وهي من الخطب العجيبة تسمّى «الغراء» وفيها نعوت الله جل شأنه، ثمّ الوصية بتقواه، ثمّ التنفير من الدنيا، ثمّ ما يلحق من دخول القيامة، ثمّ تنبيه الخلق إلى ما هم فيه من الاعراض، ثمّ فضله عليه السلام في التذكير

الْحَمْدُ للهِ الَّذِي عَلاَ بِحَوْلِهِ، ودَنَا بِطَوْلِهِ، مَانِحِ كُلِّ غَنِيمَةَ وَفَضْلٍ، وَكَاشِفِ كُلِّ عَظِيمَةَ وَأَزْلٍ.

أَحْمَدُهُ عَلَى عَوَاطِفِ كَرَمِهِ، وَسَوَابِغِ نِعَمِهِ، وَأُومِنُ به أَوَّلاً بَادِياً، وَأَسْتَهْدِيهِ قَرِيباً هَادِياً، وَأَسْتَعِينُهُ قَاهِراً قَادِراً، وَأَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ كَافِياً نَاصِراً.

وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله **عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ لإِنْفَاذِ أَمْرِهِ، وَإِنْهَاءِ عُذْرِهِ وَتَقْدِيمِ نُذُرِهِ.**

[الوصية بالتقوى]: أُوصِيكُمْ عِبَادَ اللهِ بِتَقْوَى اللهِ الَّذِي ضَرَبَ

digel hewe kirîn û xelatên bê hesab dayîn hewe û hûn pê delîlên bê kêmasî tirsandîn.

Vêca yêk yêkê hewe êxistîn êjmarê, û ji her yêkî ra li vê dinya cihê imtihan û ‘ibret wergirtinê da wextek me’lum kirî ku têda bijî. Hûn li vê dinyayê da tên ceribandin û ji ber kiryarên xwe wê hesab digel hewe bê dîtin.

Nasîna dinyayê: Vêca bi rastî ser ava dinyayê şêlû û ser kanî ya wê tejî herî ye (teqin), rûmetê wê dilrevîn e û navdeyê wî ji navber e, dixapênê û zû derbaz dibê, ronahîyeke ku zûka winda dibê, sîbereke ku dewam jê re nîne û palgehek xwehr e. Heta ewê jê direvê xwe nêzîk dikê û bêhna wî pê tê û ewê nasnakê bawerîya xwe pê tênê ew hêç dibê û piyên xwe radikê (zitika davêjê û ewî li ’erdê didê), pê davên xwe ewî digrê û pê tîrên xwe dikujê û kapkê mirinê têxê stowê wî û ewî radikêşê bo alîyê gora teng û cihê tirs û wehşetê û dîtina cihê xwe (bihişt an cehnem), da ku beraberê karê xwe yê qenc û cezayê karê neqencê xwe bibînê, û her bi vî awayîne ewên tên û dikevin şûna boryî yê xwe da, ne mirin ji nav birina wan desta dikişênê û ne jî ewên paşve mayî desta ji gonehan dikêşin, ew jî wek wayên pêşda derbaz bûyîn gava xwe tavêjin û birr û birr derbaz dibin û diçin heta dighên xilasekê û ser hedê fena bûnê.

لَكُمُ الأَمْثَالَ، وَوَقَّتَ لَكُمُ الآجَالَ، وَأَلْبَسَكُمُ الرِّيَاشَ، وَأَرْفَغَ لَكُمُ المَعَاشَ، وَأَحَاطَ بِكُمُ الإِحْصَاءَ، وَأَرْصَدَ لَكُمُ الْجَزَاءَ، وَآثَرَكُمْ بِالنِّعَمِ السَّوَابِغِ، وَالرِّفَدِ الرَّوَافِغِ، وَأَنْذَرَكُمْ بِالْحُجَجِ الْبَوَالِغِ،

فَأَحْصَاكُمْ عَدَداً، ووَظَّفَ لَكُمْ مُدَداً، فِي قَرَارِ خِبْرَة، وَدَارِ عِبْرَة، أَنْتُمْ مُخْتَبَرُونَ فِيهَا، وَمُحَاسَبُونَ عَلَيْهَا.

[التنفير من الدنيا]: إِنَّ الدُّنْيَا رَنِقٌ مَشْرَبُهَا، رَدِغٌ مَشْرَعُهَا، يُونِقُ مَنْظَرُهَا، وَيُوبِقُ مَخْبَرُهَا، غُرُورٌ حَائِلٌ، وَضَوْءٌ آفِلٌ، وَظِلٌّ زَائِلٌ، وَسِنَادٌ مَائِلٌ، حَتَّى إِذَا أَنِسَ نَافِرُهَا، وَاطْمَأَنَّ نَاكِرُهَا، قَمَصَتْ بِأَرْجُلِهَا، وَقَنَصَتْ بِأَحْبُلِهَا، وَأَقْصَدَتْ بِأَسْهُمِهَا، وَأَعْلَقَتِ الْمَرْءَ أَوْهَاقَ الْمَنِيَّةِ قَائِدَةً لَهُ إِلى ضَنْكِ الْمَضْجَعِ، وَوَحْشَةِ الْمَرْجِعِ، ومُعَايَنَةِ الْـمَحَلِّ، وَثَوَابِ الْعَمَلِ، وَكَذلِكَ الْخَلَفُ بَعْقِبِ السَّلَفِ، لاَتُقْلِعُ الْمَنِيَّةُ اخْتِرَاماً، وَلاَيَرْعَوِي

Behsa qîyametê: Heta wextê karûbar xilas bibin û zeman derbaz bibê û qîyamet bê, wê Xwedê ewa ji nav goran (qebr) û ji hêlûnên firindan û ji kunên dirindan û ji her cihekê ku li wêderê mirinê ew li ’erdê da bin derênê, wê ew bi lez bikevin bo pêk anîna fermana ilahî û bê muhlet wê bikevin rê bo zivirîngeha xwe, birr û birr û bê deng, rêz rêz ji pêve (ser pîya) li bin çavdêrî yê de û kes xef nîne. Gazîkerê heq gazîya xwe dighênê gohê wan. Libas û cilkên ferman berî û zelîlî û şikestinê di ber wan da ne, wek wa yên teslîm bûyî sist bûne. (Wê rojê) Rêkên hîle û çaran li ber wan winda bûne û hêvî hatine birîn û dil mereqdar û ji kar ketîne, deng û gazî şikestî û niviz dibin, xuhdan bi ser û rûya da tê xarê heta dev tejî xuhdan dibê û tirsek pir zêde heye.

Qêra tirsînera munadî (gazîker), heq û batil ji hev vedqetênê û ewa gazî dikê bo girtina cezayê ‘emel û kiryarên xwe ji xirabî û qencî ya.

Hişyarî: Bendeyên ku bi qudreta wî ya ser hemî qudretara hatine çêkirin û li bin qudret û karîna wî da gihane, ne bi vîyana xwe mezin bûne, mirine û ketine li gorran da û cendekê wan rizî ye û tinêkî û bê kes ji goran hatine deranîn û wê cezayê kar û ‘emelê xwe bibînin û hesab digel wan bê dîtin û (qenc û xirab) ji

الْبَاقُونَ اجْتِرَاماً، يَحْتَذُون مِثَالاً، وَيَمْضُونَ أَرْسَالاً، إِلَى غَايَةِ الانْتِهَاءِ، وَصَيُّورِ الْفَنَاءِ.

بعد الموت البعث: حَتَّى إِذَا تَصَرَّمَتِ الأُمُورُ، وَتَقَضَّتِ الدُّهُورُ، وَأَزِفَ النُّشُورُ، أَخْرَجَهُمْ مِنْ ضَرَائِحِ الْقُبُورِ، وَأَوْكَارِ الطُّيُورِ، وَأَوْجِرَةِ السِّبَاعِ، وَمَطَارِحِ الْمَهَالِكِ، سِرَاعاً إِلَى أَمْرِهِ، مُهْطِعِينَ إِلَى مَعَادِهِ، رَعِيلاً صُمُوتاً، قِيَاماً صُفُوفاً، يَنْفُذُهُمُ الْبَصَرُ، وَيُسْمِعُهُمُ الدَّاعِي، عَلَيْهِمْ لَبُوسُ الاسْتِكَانَةِ، وَضَرَعُ الاسْتِسْلاَمِ وَالذِّلَّةِ، قَدْ ضَلَّتِ الْحِيَلُ، وانْقَطَعَ الأَمَلُ، وَهَوَتِ الأَفْئِدَةُ كَاظِمَةً، وَخَشَعَتِ الأَصْوَاتُ مُهَيْنَمَةً، وَأَلْجَمَ الْعَرَقُ، وَعَظُمَ الشَّفَقُ، وَأُرْعِدَتِ الأَسْمَاعُ لِزَبْرَةِ الدَّاعِي إِلَى فَصْلِ الْخِطَابِ، وَمُقَايَضَةِ الْجَزَاءِ، وَنَكَالِ الْعِقَابِ، وَنَوَالِ الثَّوَابِ.

[تنبيه الخلق]: عِبَادٌ مَخْلُوقُونَ اقْتِدَاراً، وَمَرْبُوبُونَ اقْتِسَاراً، و مَقْبُوضُونَ احْتِضَاراً، وَمُضَمَّنُونَ

hev bên veqetandin. Li van rojên dinyayê da muhlet ji wan re hat dayîn û rêka durist ji wan ra hat nîşan dan û temenê wan dirêj bû da bikarin ji nebaşîyan pûşman bibin û ‘ozrê xwe vexwazin, û tarîtî ya şik û şubhan ji wan hat birin, û rêka jêbirkê ji wan ra vekirî hiştin û rêka lê geran û gihana mexsedê (fikir kirnê û peyda kirina heqîqetê) li vî muddetê jîyanê da ji wan ra hat vekirin da ku berew kar û ‘emel gavekî bavêjin.

Çiqa spehî û cihê ‘ecêbê ne, ev misalên rast û durist û ev şîretên şifader û dermanker, eger rast dilên pak û gohên sehker û bîr û hizrên cih girtî û ‘eqlên teybîrder bikevin!

Vêca ji Xwedê bitirsin wek wî kesê goh lê bû û (li beraberê Xuda da) ferman bir û dema gonehek kir bi xwe ve hat û tirsiha û vêca des kar û ‘emel kir û hay ji xwe ma vêca ket lezê û giha dereca yeqînê vêca qencî kir, û dema hat şîret kirin şîret wergirt, û dema hat hişyarkirin hişyar bû û dema hat nehî kirin jê vebû û cewab da û li xwe zivirî vêca tewbekir û bal Xuda ve zivirî û ket pey dustên Xwedê, dema (heqî) nîşa wî kirin ewî dît û nas kir û lez û bez pey ket û pê revîna ji gonehan xwe xilas kir, vêca (kiryarên axretê) ji xwere zexîre kirin û navdeyê xwe pak kir û axreta xwe ava kir, ji bona wê roja ji vê dinyayê bar bikê û ji bona rêka xwe û halê ihtîyac û

أَجْدَاثاً، وَكَائِنُونَ رُفَاتاً، وَمَبْعُوثُونَ أَفْرَاداً، وَمَدِينُون جَزَاءً، وَمُمَيَّزُونَ حِسَاباً; قَدْ أُمْهِلُوا فِي طَلَبِ الْـمَخْرَجِ، وَهُدُوا سَبِيلَ الْمَنْهَجِ، وَعُمِّرُوا مَهَلَ الْمُسْتَعْتِبِ، وَكُشِفَتْ عَنْهُمْ سُدَفُ الرِّيَبِ، وَخُلُّوا لِمِضْمَارِ الْجِيَادِ، وَرَوِيَّةِ الارْتِيَادِ، وَأَنَاةِ الْمُقْتَبِسِ الْمُرْتَادِ، فِي مُدَّةِ الأَجَلِ، وَمُضْطَرَبِ الْمَهَلِ.

فضل التذكير: فَيَا لَهَا أَمْثَالا صَائِبَةً وَ مَوَاعِظَ شَافِيَةً، لَوْ صَادَفَتْ قُلُوباً زَاكِيَةً، وَأَسْمَاعاً وَاعِيَةً، وَآرَاءً عَازِمَةً، وَأَلْبَاباً حَازِمَةً!

فَاتَّقُوا اللهَ تَقِيَّةَ مَنْ سَمِعَ فَخَشَعَ وَاقْتَرَفَ فَاعْتَرَفَ، وَوَجِلَ فَعَمِلَ وَ حَاذَرَ فَبَادَرَ، وَأَيْقَنَ فَأَحْسَنَ، وَعُبِّرَ فَاعْتَبَرَ، وَحُذِّرَ [فَحَذِرَ وَزُجِرَ]فَازْدَجَرَ، وَأُجِيبَ فَأَنَابَ، وَرَاجَعَ فَتَابَ، وَاقْتَدَى فَاحْتَذَى، وَأُرِيَ فَرَأَى، فَأَسْرَعَ طَالِباً، وَنَجَا هَارِباً، فَأَفَادَ ذَخِيرَةً، وَأَطَابَ سَرِيرَةً، وَعَمَّرَ مَعَاداً، وَاسْتَظْهَرَ زَاداً لِيَوْمِ رَحِيلِهِ

cihê nedarî û feqîrî ya xwe zad û rizq hazir kir û ew pêş xwe de rêkir cihê sekinîn û man a xwe. Vêca gelî bendeyên Xuda teqwatî ya Xwedê bi cî bînin û ewê bikin ya hûn ji ber wê hatîn çêkirin; hay ji navbeyna xwe û wî hebin wek çawa ewî ji hewe xwestî, û pê pêk anîna (wezîfe û) berpirsyarîyê, xwe bikin layiqê wê ya ji hewe re hazir kirî, we'de û soza wî, rast û duriste, û divê (lazim e) mirov hay ji xwe hebê ji ber tirsa roja qîyametê.

Ji vê xutbê ye: Xwedê goh dan hewe da ku tiştên lazim seh bikin û ragrin. Û çav dan hewe da tarîtî ya ne dîtinê pê ronahî ya dîtinê ji nav bibin, endam (qetên bedenê) dan hewe ku her yêk ji hinek piçan pêk hatîye, û her yêk li cihê munasibê wê da deyna da ku terkîba eşkereya rûmet û dewrana temena ('emr) digel hev rêk bikevin, û bedenek da ku li gihandina feydan da berdewame, û ew dilên dikevin pey rizqê xwe ji hewe ra çêkirin; hemî li nav ni'met û qencî yên wî da nûqî bîne û li girûa minetên wî da ne, û ew tiştên dibin sebebê selametî yê û bela dûr dikin jî dan hewe.

Û Xwedê ji bona her yêk ji hewe 'emr (temen) dîyar kirin ku xilaseka wê ji hewe re veşartî hişt, û ji eserên (şûnewar) wa yên pêşîya hewe da bûryîn ji bona hewe 'ibret û ders hiştin, qederekî muhlet da wan heta behra xwe jê hilanîn û mirin ser wan da hat û ew û vîyan û arizûyên wan ji hev qetandin,

وَوَجْهِ سَبِيلِهِ، وَحَالِ حَاجَتِهِ، وَمَوْطِنِ فَاقَتِهِ، وَقَدَّمَ أَمَامَهُ لِدَارِ مُقَامِهِ. فَاتَّقُوا اللهَ عِبَادَ اللهِ جِهَةَ مَا خَلَقَكُمْ لَهُ، وَاحْذَرُوا مِنْهُ كُنْهَ مَا حَذَّرَكُمْ مِنْ نَفْسِهِ، وَاسْتَحِقُّوا مِنْهُ مَا أَعَدَّ لَكُمْ بِالتَّنَجُّزِ لِصِدْقِ مِيعَادِهِ، وَالْحَذَرِ مِنْ هَوْلِ مَعَادِهِ.

منها: التذكير بضروب النعم:

جَعَلَ لَكُمْ أَسْمَاعاً لِتَعِيَ مَا عَنَاهَا، وَأَبْصَاراً لِتَجْلُوَ عَنْ عَشَاهَا، وَأَشْلاَءً جَامِعَةً لِأَعْضَائِهَا، مُلاَئِمَةً لِأَحْنَائِهَا فِي تَرْكِيبِ صُوَرِهَا، وَمُدَدِ عُمُرِهَا، بِأَبْدَانٍ قَائِمَةٍ بِأَرْفَاقِهَا، وَقُلُوبٍ رَائِدَةٍ لِأَرْزَاقِهَا، فِي مُجَلِّلاَتِ نِعَمِهِ، وَمُوجِبَاتِ مِنَنِهِ، وَحَوَاجِزِ عَافِيَتِهِ. وَقَدَّرَ لَكُمْ أَعْمَاراً سَتَرَهَا عَنْكُمْ، وَخَلَّفَ لَكُمْ عِبَراً مِنْ آثَارِ الْمَاضِينَ قَبْلَكُمْ، مِنْ مُسْتَمْتَعِ خَلاَقِهِمْ، وَمُسْتَفْسَحِ خَنَاقِهِمْ.

أَرْهَقَتْهُمُ الْمَنَايَا دُونَ الْآمَالِ، وَشَذَّبَهُمْ عَنْهَا تَخَرُّمُ الْآجَالِ، لَمْ

halhale li wa rojên selametî yê da ji bona axretê rizq û zadek ji xwe ra hazir nekirin û li demên cewanî yê de neketin fikra zemanê pîrî û mirinê.

Gelo ewên li tenga xûrtî û lawînîyê de xêncî pîrî û ji hevketinê çav rê yê tiştek dîne? An ewê li nav selametî yê ra berhêvî yî tiştkî ye xêncî nexweşî yê? Gelo ewên hêca sax û ecelê wan nehatî, nakevin bîr û hizra mirin û ji beyn çunê ? Halhale eve zemanê cidahî û bar kirin û lerizîna mirinê û kol û mereqên dil û glîz ji dev rijhanê nêzîke û çav li dûr û bera digerihê ji bûna dîtina arîkarekî ji nevî û mirov û ‘ezîz û hevalan.

Gelo çi yêk ji mirovan dikarin pêşîya mirinê bigrin û ma gelo ewên digrîn dikarin feydeyekî bighênin? Halhale mirov li girû ya mehela mirîya daye, û li tengavê ya qebrê da bi tinê ye, heşere û pêvederan (kirmik û mar û..) çermê bedena wî çirandine, û cendekê gir û taze rizandine, û bayên dijwar şûnewarên wî û qewimîna nîşanên wî ji nav birine û cism û bedena wî ji beyn çûye û ji terîtî ketîye, û hestî yên wî yên hişk û qewî rizîne, û can maye li bin barê giranê goneha de, û ew xeberên xeybî yên gohlê bûyîn gihane yeqînê, êdî ji wî naxwazin ku ser karê xwe yê qencve zêde bikê, û çi rêkê nabînin ku xwe ji şimitîn û xeletî û xirabî yên xwe xilas bikin.

Ma gelo hûn ne kor û babên wane, û

يَمْهَدُوا فِي سَلاَمَةِ الأَبْدَانِ، وَلَمْ يَعْتَبِرُوا فِي أُنُفِ الأَوَانِ.

فَهَلْ يَنْتَظِرُ أَهْلُ بَضَاضَةِ الشَّبَابِ إِلاَّ حَوَانِيَ الْهَرَمِ؟ وَأَهْلُ غَضَارَةِالصِّحَّةِ إِلاَّ نَوَازِلَ السَّقَمِ؟ وَأَهْلُ مُدَّةِ الْبَقَاءِ إِلاَّ آوِنَةَ الْفَنَاءِ؟ مَعَ قُرْبِ الزِّيَالِ، وَأُزُوفِ الانتِقَالِ، وَعَلَزِ الْقَلَقِ، وَأَلَمِ الْمَضَضِ، وَغُصَصِ الْجَرَضِ، وَتَلَفُّتِ الاِسْتِغَاثَةِ بِنُصْرَةِ الْحَفَدَةِ وَالأَقْرِبَاءِ، وَالأَعِزَّةِ وَالْقُرَنَاءِ!

فَهَلْ دَفَعَتِ الأَقَارِبُ، أَوْ نَفَعَتِ النَّوَاحِبُ؟ وَقَدْ غُودِرَ فِي مَحَلَّةِ الأَمْوَاتِ رَهِيناً، وَفِي ضِيقِ الْمَضْجَعِ وَحِيداً، قَدْ هَتَكَتِ الْهَوَامُّ جِلْدَتَهُ، وَأَبْلَتِ النَّوَاهِكُ جِدَّتَهُ، وَعَفَتِ الْعَوَاصِفُ آثَارَهُ، وَمَحَا الْحَدَثَانُ مَعَالِمَهُ، وَصَارَتِ الأَجْسَادُ شَحِبَةً بَعْدَ بَضَّتِهَا، وَالْعِظَامُ نَخِرَةً بَعْدَ قُوَّتِهَا، وَالأَرْوَاحُ مُرْتَهَنَةً بِثِقَلِ أَعْبَائِهَا مُوقِنَةً بَغَيْبِ أَنْبَائِهَا، لاَ

ne bira û mirovên wane? Ku hûn bi awayê wa dikin, û dikevin pey wan û gava xwe li ser rêka wan tavêjin? Vêca dil, req bûne û behra xwe (ji şîretan) hilnedane, û ji ruşd û kemala xwe re bê xemin, û bi rêka duristve naçin, heçweku şîret û ‘ibret ji kesên dî re hatine û xilasî di destve anîna dinyayê daye!

Hay jê mana pirra siratê: Bizanin ku derbazbîna hewe li ser pira siratê re ye, ewa mirov pêda dikevê û dişimitê, ew sirata ku şimitîna li ser wê pir xetere û tirs pey tirsê re tê. Nixwe ey bendeyên Xwedê, ji Xwedê bitirsin wek wî yê xudan ‘eql ku bîr û hizra, dilê wî bi xwe ve mijûl kirî û tirsa ji ‘ezab bedena wî êxistî zehmetê, û ‘ibadetê wî yê şevê (teheccud) ew xewa wî ya kêm jî ji çavan şeridandî û li germî ya nîvrû da ber hêvî ya wî ew têhnî kirî bo rehmeta Xwedayê wî, û zuhda wî ew ji vîyanên wî yên nefsanî paşve dayî, û zikrê Xwedê zimanê wî êxistî qelq û bizavê, û tirsa ji Xwedê bû êmnahîya xwe pêşde rêkirî, û xwe ji wa tiştên ewî ji rêka ronahî vedikin paşve dayî, û li ser rêka navincî û baştir gava xwe avêtî, û çi hîlan ew ji ser rêkê nekirî û çi tiştên şubhe têda heyî li ber wî tarî nemayî, ewê mizgînî ya xweşî yê û jîyana xweş û pir ni’met û êminî ya li qebrê û roja

تُسْتَزَادُ مِنْ صَالِحِ عَمَلِهَا، وَلاَ تُسْتَعْتَبُ مِنْ سَيِّىءِ زَلَلِهَا!

أَوَلَسْتُمْ أَبْنَاءَ الْقَوْمِ وَالاٰبَاءَ، وَإِخْوَانَهُمْ وَالأَقْرِبَاءَ؟ تَحْتَذُونَ أَمْثِلَتَهُمْ، وَتَرْكَبُونَ قِدَّتَهُمْ، وَتَطَؤُونَ جَادَّتَهُمْ؟! فَالْقُلُوبُ قَاسِيَةٌ عَنْ حَظِّهَا، لاَهِيَةٌ عَنْ رُشْدِهَا، سَالِكَةٌ فِي غَيْرِ مِضْمارِهَا! كَأَنَّ الْمَعْنِيَّ سِوَاهَا، وَكَأَنَّ الرُّشْدَ فِي إحْرَازِ دُنْيَاهَا.

التحذير من هول الصراط:

وَاعْلَمُوا أَنَّ مَجَازَكُمْ عَلَى الصِّرَاطِ وَمَزَالِقِ دَحْضِهِ، وَأَهَاوِيلِ زَلَلِهِ، وَتَارَاتِ أَهْوَالِهِ; فَاتَّقُوا اللهَ تَقِيَّةَ ذِي لُبٍّ شَغَلَ التَّفَكُّرُ قَلْبَهُ، وَأَنْصَبَ الْخَوْفُ بَدَنَهُ، وَأَسْهَرَ التَّهَجُّدُ غِرَارَ نَوْمِهِ، وَأَظْمَأَ الرَّجَاءُ هَوَاجِرَ يَوْمِهِ، وَظَلَفَ الزُّهْدُ شَهَوَاتِهِ، وَأَوْجَفَ الذِّكْرُ بِلِسَانِهِ، وَقَدَّمَ الْخَوْفَ لاِمَانِهِ، وَتَنَكَّبَ الْمَخَالِجَ عَنْ وَضَحِ السَّبِيلِ، وَسَلَكَ أَقْصَدَ المَسَالِكَ إِلَى النَّهْجِ الْمَطْلُوبِ; وَلَمْ تَفْتِلْهُ فَاتِلاَتُ الْغُرُورِ، وَلَمْ تَعْمَ عَلَيْهِ مُشْتَبِهَاتُ

qîyametê da jê re hatî dayîn, ewê bi ser bilindî ji dinyayê derbaz bîyî û bi ser ferazî zad û rizqê axreta xwe pêş xwede hinartî, û ji tirsa Xwedê des avêtî ‘emel, û li wan rojên di dinyayê da ku muhlet dayînê bilez û bez pey qencî yê ketî û ji ne başî yê revî yî, û li îruda hay ji sibeha xwe mayî û pêşîya xwe dîtî.

Vêca bihişt ji xêrê ve (sewab) bes e û cehnem jî ji bo ‘ezab û webalê bes e û Xwedê ji bona tûl girtin (tolhildan) û arîkarîyê bes e û Kitêb (Qur’an) ji bona delîl anîn û berberekanîyê bes e.

Wesyeta teqwatîyê: Ez wesîyeta teqwatîyê li hewe dikim, teqwatî ya Xwedayê ku tirsandinên wî pêşî li ‘ozr xwestinê girtî, û pê rêka xwe ya ronahî delîl temam kirî, û hûn tirsandîn ji wî dijminê (şeytan) ku xwe li dilê hewe da xef kirî û li gohê hewe da piç piç dikê vêca li rê winda dikê û li helakê dibê û soz û we’dê didê, vêca pê wê xwezî û vîyanan (ji xelkê ra) çêdikê û gonehên pîs dixemilênê, û gonehên mezin sivik nîşan didê heta vêca kêm kêm hevalê xwe (nefsa mirov) têxê telkê û li girûa xwe da digrê û xwe ji wî karê kirî (xemilandina gonehan) berî dikê û ewa sivik dayî nîşandan mezin dikê û ewî ditirsênê ji wê êmnahî ya jê re çêkirî.

Afirandina mirovan:... An evê he ew e yê Xwedê çêkirina wî ji rehma

الأُمُور، ظَافِراً بِفَرْحَةِ الْبُشْرَى، وَرَاحَةِ النُّعْمَى، في أَنْعَمِ نَوْمِهِ، وَآمَنِ يَوْمِهِ. قَدْ عَبَرَ مَعْبَرَ الْعَاجِلَةِ حَمِيداً، وَقَدَّمَ زَادَ الأجِلَةِ سَعِيداً، وَبَادَر منْ وَجَل، وَأَكْمَشَ فِي مَهَل، وَرَغِبَ فِي طَلَب، وَذَهَبَ عَنْ هَرَب، وَرَاقَبَ فِي يَوْمِهِ غَدَهُ، وَنَظَرَ قُدُماً أَمَامَهُ.

فَكَفَى بِالْجَنَّةِ ثَوَاباً وَنَوَالاً، وَكَفَى بَالنَّارِ عِقَاباً وَوَبَالاً! وَكَفَى بِالله مُنْتَقِماً وَنَصِيراً! وَكَفَى بِالكِتَابِ حَجِيجاً وَخَصِيماً!

الوصية بالتقوى: أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى الله الَّذِي أَعْذَرَ بِمَا أَنْذَرَ، وَاحْتَجَّ بِمَا نَهَجَ، وَحَذَّرَكُمْ عَدُوّاً نَفَذَ فِي الصُّدُورِ خَفِيّاً، وَنَفَثَ فِي الاذَانِ نَجِيّاً، فَأَضَلَّ وَأَرْدَى، وَوَعَدَ فَمَنَّى، وَزَيَّنَ سَيِّئَاتِ الْجَرَائِمِ، وَهَوَّنَ مُوبِقَاتِ الْعَظَائِمِ، حَتَّى إِذَا اسْتَدْرَجَ قَرِينَتَهُ، وَاسْتَغْلَقَ رَهِينَتَهُ، أَنْكَرَ مَا زَيَّنَ، وَاسْتَعْظَمَ مَا هَوَّنَ، وَحَذَّرَ مَا أَمَّنَ.

daykan û ji nav perde û nixumandina da despê kirî, ewil nutfeyek fiştikandî bî, û pêre piçek xûna hevgirtî û bê rûmet, paşê li zikê dayka xwe da şikl peyda kir û pêre bû şîr xwer û pêre ji şîr hat girtin û pêre jî bû xûrt û lawek veşidhayî. Xwedê dilek ku pê fêhm bikê û zimanek ku pê biaxivê û çavek ku pê bibînê dayê daku pê wan tê bighê û ‘ib-retê wergirê û xwe ji nebaşî û nexweşî yan paşda ragirê, heta vêca qameta wî hat qeydê û giha tenga xwe, bi kubarî serî hilda û li rê winda û ne gohdar bû û satila (delw) arizu û vîyana ji bîra xeletî yê kişand û hemî zehmet û xebata wî bû ji dinyayê re û ket nav keyf û lezzet û vîyana dilê xwe, qet bawer nekir ku rojekî wê bela û nexweşî serde bê, û qe ji bê teqwatî yê ne tirsiya heta ku li xeflet û bê xeberî yê da û ser xweçûyî mir. Halbokî jîyana wî ya kurt li nav şimitîn û xeletî ya de xilas bû û ji xêran behre nebir, çiko çi lazimî û ferz, pêk ne anîn.

Hêca sergermê ser hildanê û mijûlê lezzet û keyfê bela mirinê hêriş serda anî û li nav derd û nexweşî yan da şaş û heyran roj diborandan û lê dibîya şev û şev jî bi nalên û hişyarîyê derbaz dikira, evahe li halekî da bû ku birayê xemxar û babê dilovan û komekî ku li xema wî da bîn û bi nerihetî li ser singê xwe didan li dura wî kom bîbîn; ew bê hiş ketîye ‘erdê û li halê sekeratê da ye, dil kol û mereqdarî ye, li halê candanê da ji

منها: في صفة خلق الانسان:

أَمْ هـذَا الَّـذِي أَنْشَـأَهُ فِـي ظُلُمَـاتِ الأَرْحَـامِ، وَشُـغُفِ الأَسْـتَارِ، نُطْفَـةً دِفاقـاً، وَعَلَقَـةً مِحَاقاً، وَجَنِيناً وَرَاضِـعاً، وَوَلِيـداً وَيَافِعاً ، ثُمَّ مَنَحَـهُ قَلْبـاً حَافِظـاً، وَلِسـاناً لاَفِظـاً، وَبَصَـراً لاَحِظـاً، لِيَفْهَمَ مُعْتَبِـراً، وَيُقَصِّـرَ مُزْدَجِـراً; حَتَّى إِذَا قَامَ اعْتِدَالُـهُ، وَاسْـتَوَى مِثالُهُ، نَفَرَ مُسْتَكْبِراً، وَخَبَطَ سَادِراً، مَاتِحاً فِي غَـرْبِ هَـوَاهُ، كَادِحـاً سَعْياً لِدُنْيَاهُ، فِـي لَـذَّاتِ طَرَبِـهِ، وَبَدَوَاتِ أَرَبِهِ; لاَ يَحْتَسِـبُ رَزِيَّـةً، وَلاَ يَخْشَعُ تَقِيَّةً; فَمَاتَ فِـي فِتْنَتِـهِ غَرِيراً، وَعَاشَ فِي هَفْوَتِهِ أسيراً، لَمْ يُفِدْ عِوَضاً، وَلَمْ يَقْضِ مُفْتَرَضاً.

دَهِمَتْهُ فَجَعَاتُ الْمَنِيَّةِ فِي غُبَّـرِ جِمَاحِـهِ، وَسَـنَنِ مِرَاحِـهِ، فَظَـلَّ سَادِراً، وَبَاتَ سَاهِراً فِـي غَمَـرَاتِ الأَلاَمِ، وَطَوَارِقِ الأَوْجَاعِ والأَسْقَامِ، بَـيْنَ أَخ شَـقِيق، وَوَالِـد شَـفِيق،

ber êşê dinalê û dema ji vê dinyayê bar dikê zehmet kişandî û derd dîtî ye.

Paş bê hêvî bûnê cendekê wî li nav kefen da dipêçin û ewî ku teslîm bûye û dest ji ber xwe berdaye ji ‘erdê radikin û datînin ser textka û – ew ku ji ber zehmet û ezyeta mirinê wek devên ji seferê ziviryî westhayî ye û nexweşî yê ew helandî ye û lawaz kirîye – zarûk û biraderên wî ewî radikin û dibin warê xurbet û bê kesî yê, ew cihê ku êdî kes seredanê lê nakê. Vêca dema ewên ew birîn û ewên li şîna wî da, zivirîn, ewî li qebra wî da rudinênin û ew ji tirsa pirsyara û şimitîna di imtihanê da bin lêhvê xwe da piçiç dikê.

Û mezintirîn bela wê derê rijandina ava kele li ser serê wî û avêtina nav agirê cehnemê ye û her wiha firijîna gurrîya agir û dengê dijwarê wê ye. ‘Ezab kêm nabê heta piçekî rihetî jê re çêbê û rihetî tine heta piçekî azara wî kêm bibê û taqeta wî nîne ku pêşîyê li ‘ezab bigrê û êdî mirin jîre nîne ku ji zehmetê xilas bibê û bêhnek xew des nakevê ku piçekî ewî rihet bikê û ew li nav şiklîn muxtelifên mirinê da ye û giriftarê ‘ezabên li pey heve. Em ji ber wê, hana xwe dibîn Xwedê.

Ey bendeyên Xwedê! Kanê li kû ne ew ‘emirmendên ji ni’metên Xuda behre wergirtîn? Li kû ne! Ewên hatîn ‘elimandin û ‘elimyîn? Kanên ewên furset ji wan ra çêbûyî û ‘emrê xwe bê

وَدَاعِيَــةِ بِالْوَيْــلِ جَزَعــاً، وَلاَدِمَــةٍ لِلصَّدْرِ قَلَقاً.

وَالْمَرءُ فِي سَكْرَةٍ مُلْهِية، وَغَمْرَةٍ كَارِثَة، وَأَنَّة مُوجِعَة، وَجَذْبَة مُكْرِبَة وَسَوْقَة مُتْعِبَة.

ثُمَّ أُدْرِجَ فِي أَكْفَانِهِ مُبْلِساً، وَجُذِبَ مُنْقَاداً سَلِساً، ثُمَّ أُلْقِيَ عَلَى الأَعْوادِ رَجِيعَ وَصِب، وَنِضْوَ سَقَم، تَحْمِلُهُ حَفَدَةُ الْوِلْدَانِ، وَحَشَدَةُ الأَخْوَانِ، إِلَى دَارِ غُرْبَتِهِ، وَمُنْقَطَعِ زَوْرَتِهِ; حَتَّى إِذَا انْصَرَفَ الْمُشَيِّعُ، وَرَجَعَ الْمُتَفَجِّعُ أُقْعِدَ فِي حُفْرَتِهِ نَجِيّاً لِبَهْتَةِ السُّؤَالِ، وَعَثْرَةِ الامْتِحَانِ.

وَأَعْظَمُ مَاهُنَالِكَ بَلِيَّةً نُزُلُ الْحَمِيمِ، وَتَصْلِيَةُ الْجَحِيمِ، وَفَوْرَاتُ السَّعِيرِ، وَسَوْرَاتُ السَّعِيرِ، لاَ فَتْرَةٌ مُرِيحَةٌ، وَلاَ دَعَةٌ مُزِيحَةٌ، وَلاَ قُوَّةٌ حَاجِزَةٌ، وَلاَ مَوْتَةٌ نَاجِزَةٌ، وَلاَ سِنَةٌ مُسَلِّيَةٌ، بَيْنَ أَطْوَارِ الْمَوْتَاتِ، وَعَذَابِ السَّاعَاتِ! إِنَّا لله وَإِنَّا إِلَيهِ رَاجِعُونَ! إِنَّا بِاللهِ عَائِذُونَ!

hûde derbaz kirîn û selametî des wan ketî û ji bîr kirîn? Demek dirêj muhlet dan wan û berfireh qencî digel wan kirin û ji ‘ezabê dijwar hatin tirsandin û soza tiştên mezin dan wan! (Mirovno!) Xwe biparêzin ji wa gonehên dibin sebebê helaketa hewe, û bitirsin ji wa kêmasî û ‘eybên dibin sebebê xezebê.

Ey xudanên çav û goh û selametî yê û ey gelî maldaran! Ma gelo çi cihên rev û xilasî û penah û xwe avîtinê û revîn û zivirîna li dinyayê hene, an ne? Vêca kengê hûnê li xwe bizivirin. Hûn kûve diçin? Çewan hûn wiha hatine xapandin, halhale behra her yêk ji hewe ji ‘erdê hing qasê dirêjî û pehnî û qameta heweye (li wê qebrê da) wê rûyê (rû –rûmet) hewe deynin ser axê.

Ey bendeyên Xuda! Niha ku (hûn sax in û) kapkê mirinê li gerîya hewe neşidihaye û rihê hewe vê bêhnê ji bona pêşketinê azad e, û beden rihete û wextê xizmet û xebatê ji hewe re heye, û mayî yê ‘emr û temenê hewe muhleta heweye, û hûn dikarin vîyanên xwe bibin serî û rêka tewbê (li xwe zivirînê) ji hewe re vekirîye û hûn dikarin hewcehîyên xwe pêk bînin, vê forsetê ji dest nedin, û pêşîya wê da ku dijwarî ser hewda bê û hûn bikevin tengî û tirsê û jinav biçin, û pêşîya hatina wî ecelê veşartî yê hûn hêvî yê, û pêşîya wê çendê ku Xwedayê qayîm û kara hewe bigirê û bibê. (pêşîya va da hay ji xwe hebin û

عِبَادَ الله، [أَيْنَ] الَّذِينَ عُمِّـرُوا فَنَعِمُوا، وَعُلِّمُوا فَفَهِمُوا، وَأُنْظِـرُوا فَلَهَوْا، وَسُـلِّمُوا فَنَسُـوا؟ أُمْهِلُـوا طَوِيلاً، وَمُنِحُوا جَمِيلاً، وَحُـذِّرُوا أَلِيماً، وَوُعِدُوا جَسِـيماً! احْـذَرُوا الـذُّنُوبَ الْمُوَرِّطَـةَ، وَالْعُيُـوبَ الْمُسْخِطَةَ.

أُولِـي الأَبْصَـارِ والأَسْـمَاعِ، وَالْعَافِيَةِ وَالمَتَاعِ، هَلْ مِنْ مَنَـاص أَوْ خَلاَص، أَوْ مَعَاذ أَوْ مَـلاَذ، أَوْ فِـرَار أَوْ مجـاز أوْ مَحَـار! أَمْ لاَ؟ (فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ)! أَمْ أَيْنَ تُصْرَفُونَ! أَمْ بِمَـاذَا تَغْتَـرُّونَ؟ وَإِنَّمَـا حَـظُّ أَحَدِكُمْ مِنَ الأَرْضِ، ذَاتِ الطُّـولِ وَالْعَرْضِ، قِيدُ قَدِّهِ، مُتَعَفِّـراً عَلَـى خَدِّهِ!

الأنَ عِبَادَ الله وَالْخِنَاقُ مُهْمَـلٌ، وَالرُّوحُ مُرْسَلٌ، فِي فَيْنَةِ الإِرْشَـادِ، وَرَاحَـةِ الأَجْسَـادِ، [وَبَاحَـةِ الاحْتِشَادِ]، وَمَهَـلِ الْبَقِيَّـةِ، وَأُنُـفِ الْمَشِيَّةِ، وَإِنْظَارِ التَّوْبَـةِ، وَانْفِسَـاحِ الْحَوْبَةِ قَبْـلَ الضَّـنْكِ وَالْمَضِـيقِ، وَالـرَّوْعِ وَالزُّهُـوقِ، وَقَبْـلَ قُـدُومِ

des bavêjin kar û ‘emel).

Seyidê Rezî *dibêjê: Riwayet bûye, dema ewî ev axiftin dikira, bedena haziran ketibî lerzê û çav li halê girîyanê da bîn û dil dilerizyan.*

AXIFTINA 84

Derheqê ‘Emrê ‘As da ye (sala 38 h).

Ez mame li nav ‘ecêbê re ji ber korê wê jina meşhurê bi pîsatîyê! Ewî gotîye ehlê Şamê ku: Ez yarîker im; pir dileyzim û yarî ya dikim (ehlê pûç derbaz kirnê me)! Bi yeqîn ewî batil û pûç axiftîye, û li vê axiftinê de gonehkar bûye.

Heyhê, bizanin, pîstirîn axiftin, derew kirin e, bi rastî ew daxivê vêca derewan dikê, û soz û we’dê didê û soza xwe pêk naynê, û jê tê xwestin ew çirûkîyê dikê û dema ew bixwazê pir pey dikevê, û li soz û qiraran da xîyanetê dikê, û heqê mirovanê yê pêk naynê. Vêca li şer da bi ziman, emr û nehya dikê û evahe heta hingê ye ku şûr ji kalan der neketîn, vêca dema şûr ji kalan derkevin mezintirîn hîla wî ew e ku ‘ewretê xwe kifş bikê.

Sond bi Xwedê, bîra mirinê min ji leyztûk û yarî ya (tevzûk) paşve didê, lê belê ji bîr birina axretê nahêlê ku ew heqîyê bêjê heta ewî li ser Mu’awîye şert nekir ku xelatekî bidîyê digel wî bey’et nekir. Û ewî li beraberê dayînek

الْغَائِبِ الْمُنْتَظَرِ، وَإِخْذَةِ الْعَزِيزِ الْمُقْتَدِرِ.

وفي الخبر: أنّه(عليه السلام) لمّا خطب بهذه الخطبة اقشعرت لها الجلود، وبكت العيون، ورجفت القلوب. ومن الناس من يسمي هذه الخطبة: «الغراء».

[84]

ومن كلام له عليه السلام في ذكر عمروبن العاص

عَجَباً لِابْنِ النَّابِغَةِ! يَزْعُمُ لِأَهْلِ الشَّامِ أَنَّ فِيَّ دُعَابَةً، وَأَنِّي امْرُؤٌ تِلْعَابَةٌ: أُعَافِسُ وَأُمَارِسُ! لَقَدْ قَالَ بَاطِلاً، وَنَطَقَ آثِماً.

أَمَا ـ وَشَرُّ الْقَوْلِ الْكَذِبُ ـ إِنَّهُ لَيَقُولُ فَيَكْذِبُ، وَيَعِدُ فَيُخْلِفُ، وَيُسْأَلُ فَيَبْخَلُ، وَيَسْأَلُ فَيُلْحِفُ، وَيَخُونُ الْعَهْدَ، وَيَقْطَعُ الْأَلَّ; فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْحَرْبِ فَأَيُّ زَاجِرٍ وَآمِرٍ هُوَ! مَا لَمْ تَأْخُذِ السُّيُوفُ مَآخِذَهَا، فَإِذَا كَانَ ذلِكَ كَانَ أَكْبَرُ مَكِيدَتِهِ أَنْ يَمْنَحَ الْقَوْمَ سُبَّتَهُ.

أَمَا واللهِ إِنِّي لَيَمْنَعُنِي مِنَ

kêm da terka dîn kir.

۞ AXIFTINA 85 ۞

Behsa heşt sifetên Xwedê dikê:

Ez şehde didim ku xêncî Xwedê tu ilah nînin, tinê ye û şirîk jê ra tinehin. Ewil e ku tiştek pêş Wî da nebûye, û dûmahîk e ku xilasek jê re nîne, wehm û xîyal nagihên çi sifetekî ji sifetên Wî, ne jî çav û dil dikarin Ewî li xwe da bigrin.

... Vêca ey bendeyên Xwedê ji ‘ibretên feydedar şîretê wergirin û ji nîşanên ronahî ‘ibretê bigrin. Xwe biparêzin ji wê ya hûn pê dengek bilind jê tirsandîn, ji bîr anîn û we’zan feydê bibin, eve heçweku kulafên mirinê li hewe da çûne xarê û pêwenda li nav hewe û arizuyên hewe da hatîye birrîn; dijwarîyan ser hewe da girtîye û hewe bo ser kanîyê (roja qîyametê) tajûn, û digel her kesekî ajûk û şahidek heye. Ajûkar ewî bo alîyê mehşerê tajû û şahid şahidîyê li ser kar û ‘emelê wî didê.

Derheq bihiştê de ye:... Derecên wê hinek ser hineka ra ne û cihên wê digel hev ferqin, ni’metên wê nayên birîn, û ehlê wê jê kûç nakin û dernakevin, yê her û her têda pîr nabê û ewê ew der

اللَّعِبِ ذِكْرُ الْموْتِ، وَإِنَّـهُ لَيمَنَعُـهُ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ نِسْيَانُ الْآخِرَةِ، إِنَّـهُ لَمْ يُبَايِعْ مُعَاوِيَةَ حَتَّى شَرَطَ لَـهُ أَنْ يُؤْتِيَهُ أَتِيَّةً، وَيَرْضَخَ لَهُ عَلَـى تَـرْكِ الدِّينِ رَضِيخَةً.

[85]

صفات ثمان من صفات الجلال

وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ: الأَوَّلُ لاَ شَيْءَ قَبْلَـهُ، وَالاخِرُ لاَ غَايَةَ لَهُ، لاَ تَقَعُ الأَوْهَـامُ لَهُ عَلى صِفَة، وَلاَ تُعْقَدُ الْقُلُوبُ مِنْهُ عَلَـى كَيْفِيَّـة، وَلاَ تَنَالُـهُ التَّجْزِئَـةُ وَالتَّبْعِيضُ، وَلاَ تُحِيطُ بِهِ الأَبْصَـارُ وَالْقُلُوبُ.

منها: فَاتَّعِظُوا عِبَادَ اللهِ بِـالعِبَرِ النَّوَافِعِ، وَاعْتَبِرُوا بِالأْيِ السَّـوَاطِعِ، وَازْدَجِرُوا بِالنُّذُرِ الْبَوَالِغِ، وَانْتَفِعُـوا بِالـذِّكْرِ وَالْمَـوَاعِظِ، فَكَـأَنْ قَـدْ عَلِقَتْكُمْ مَخَالِبُ الْمَنِيَّةِ، وَانْقَطَعَـتْ مِنْكُمْ عَلاَئِـقُ الأُمْنِيَّـةِ، وَدَهِمَـتْكُمْ مُفْظِعَاتُ الأُمُـورِ، وَالسِّـيَاقَةُ إِلـى الْوِرْدِ الْمَوْرُودِ، (وَكُلُّ نَفْس مَعَهَـا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ): سَائِقٌ يَسُوقُهَا إِلَـى مَحْشَـرِهَا; وَشَـاهِدٌ يَشْـهَدُ عَلَيْهَـا

bîyî cihê wî feqîrî (bê hêvî bûn) jê re çênabê.

بِعَمَلِهَا.

منهـــا: فـــي صـــفة الجنّـــة: دَرَجَـاتٌ مُتَفَاضِـلاَتٌ، وَمَنَـازِلُ مُتَفَاوِتَاتٌ، لاَ يَنْقَطِعُ نَعِيمُهَا، وَلاَ يَظْعَنُ مُقِيمُهَا، وَلاَ يَهْرَمُ خَالِدُهَا، وَلاَ يَبْأَسُ سَاكِنُهَا.

◈ AXIFTINA 86 ◈

Li vê axiftinê de pişti behsa sifetên Xwedê şîreta teqwatîyê dikê.

Bi heqîqet (Xwedê) bi xefan zanê û agahî bi dila heye, dûra hemî tiştî girtîye û desthelata wî li ser her tiştî heye û hemî karî dikarê bikê.

We'z: Vêca pêşîya hatina ecelê xwe bila her yêk ji hewe li wa roja da ku muhlet jê re heye kar bikê, û li zemanê rihetî yê de hêca gîr û girift jê re çênebî yî; wextê hêca nefesê dikişênê pêşîya wêda ku nefes lê bê birîn. Lazime xwe hazir bikê û cihê pîyê xwe qayîm bikê û ji cihê kûç kirinê (dinya) bo cihê mayîna xwe (axretê) zad û rizqekî hazir bikê.

Vêca gelî mirovno! Xwedê ji bîr nekin, Xwedê; derheq parastina kitêba wî (Qur'an) ku paraztî ye hewe, û ewa heqên ku bi emanet hiştî di nav hewe da xwey kin, çiko bi rastî Xuda hûn bêhûde çênekirne, û ser beredayî nehêlane, û hûn nehiştine di nav cehl û kûratî yê da, ew karên ku divê (lazim e) hûn bikin ji hewe re kifş kirine û bi 'emel û kiryarên hewe dizanê, ecelê

[86]

بيان صفات الحق جلّ جلاله ثمّ عظة الناس بالتقوى والمشورة

قَـدْ عَلِـمَ السَّـرائِرَ، وَخَبَـرَ الضَّمائِرَ، لَهُ الأحَاطَةُ بِكُلِّ شَـيْء، وَالْغَلَبَةُ لِكُلِّ شَيْء، وَالْقُـوَّةُ عَلـى كُلِّ شَيْء.

عظـة النّـاس: فَلْيَعْمَـلِ الْعَامِلُ مِنْكُمْ فِي أَيَّامِ مَهَلِهِ، قَبْـلَ إِرْهَاقِ أَجَلِهِ، وَفِـي فَرَاغِـهِ قَبْـلَ أَوَانِ شُغْلِهِ، وَفِي مُتَنَفَّسِهِ قَبْـلَ أَنْ يُؤْخَذَ بِكَظَمِهِ، وَلْـيُمَهِّدْ لِنَفْسِـهِ وَقَدَمِهِ، وَلْيَتَـزَوَّدْ مِـنْ دَارِ ظَعْنِـهِ لِدَارِ إِقَامَتِهِ.

فَـاللهَ اللهَ أَيُّهَـا النَّـاسُ، فِيمَـا اسْـتَحْفَظَكُمْ مِـنْ كِتَابِـهِ،

hewe me’lum û dîyar kirî ye, û ew kitêba ku her tişt têda hatîye ronahî kirin ji hewe re hinartî ye xarê, ewqas Pêğemberê Xwe (s) di nav hewe da sax hêla heta dînê xwe ji bona wî û hewe bi wî awayê li kitêba Xuda rêkirî xarî û ew pê razî, kamil kir, û li ser zimanê wî heçî kar û ‘emelê jê hez dikira û ewa jê hez nakira û ewa gereke bihata kirin an nehata kirin ji hewe re ragihand; cihê ‘ozrê, ji hewe re nehişt û delîla xwe li ser hewe temam kir; hûn tehdîd kirin û ji ‘ezabê dijwarê li berahî ya hewe da heyî tirsandin.

Nixwe vêca hay ji mayî yê ‘emrê xwe hebin û xwe ragirin (sebir bikin), çiko zeman û demên kêm ji hewe re hene li beraberê wa rojên zehfî da ku hewe li xeflet û hay ji xwe nemayînê da derbaz kirî û hûn ji girtina we’z û şîretan paşve mayîn. Nefsa xwe ser beredayî nekin ku ew hewe bikêşê ser rêka zaliman, û vêre (di gel wê) nermî yê nekin ku nermî ya digel wê hewe bikêşî bo alîyê goneh û bê emrîyan ve.

Ey bendeyên Xwedê ! Bi rastî xêr xwaztirîn kes ji xwera ew e yê ji Xwedayê xwe ra gohdartir bê, û xîyanetkar tirîn mirov ji bona xwe ew e yê pitir bêemrîya Xwedayê xwe bikê, û hîle lê hatî ew e yê xwe bixapênê. Ew kesê mirov dixazê wek wî bê (mexbût)

وَاسْتَوْدَعَكُمْ مِنْ حُقُوقِهِ، فَـإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَخْلُقْكُـمْ عَبَثـاً، وَلَـمْ يَتْرُكْكُمْ سُدىً، وَلَمْ يَـدَعْكُمْ فِـي جَهَالَـةٍ وَلاَ عَمـىً، قَـدْ سَـمَّى آثَارَكُمْ، وَعَلِمَ أَعْمَـالَكُمْ، وَكَتَـبَ آجَالَكُمْ، وَأَنْزَلَ عَلَيْكُمُ (الْكِتَـابَ تِبْيَاناً)، وَعَمَّرَ فِيكُمْ نَبِيَّـهُ أَزْمَانـاً، حَتَّى أَكْمَلَ لَهُ وَلَكُمْ ـ فِيما أَنْـزَلَ مِنْ كِتَابِهِ ـ [دِينَهُ] الَّـذِي رَضِـيَ لِنفْسِهِ، وَأَنْهَى إِلَيْكُمْ ـ عَلَى لِسَانِهِ ـ مَحَابَّهُ مِنَ الأَعْمَـالِ وَمَكَارِهَـهُ، وَنَوَاهِيَهُ وَأَوَامِـرَهُ، فَـأَلْقَى إِلَـيْكُمُ الْمِعْذِرَةَ، وَاتَّخَذَ عَلَيْكُمُ الْحُجَّـةَ، وَقَدَّمَ إِلَيْكُمْ بِالْوَعِيـدِ، وَأَنْـذَرَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ.

فَاسْـتَدْرِكُوا بَقِيَّـةَ أَيَّـامِكُمْ، وَاصْبِرُوا لَهَا أَنْفُسَكُمْ، فَإِنَّهَا قَلِيـلٌ فِي كَثِيرِ الأَيَّامِ الَّتِى تَكُونُ مِـنْكُم فِيهَاالْغَفْلَـةُ وَالتَّشَـاغُلُ عَـنِ الْمَوْعِظَةِ; وَلاَ تُرَخِّصُوا لِاَنْفُسِكُمْ، فَتَذْهَبَ بِكُـمُ الـرُّخَصُ مَـذَاهِبَ الْظَّلَمَةِ، وَلاَ تُدَاهِنُوا فَيَهْجُمَ بِكُـمُ

ew e yê dînê wî salim mabê, bextewer ew e yê pê xelkê we'zdar bibê û bext reş ew e yê bi hewayê nefsa xwe û ser xweçûna xwe bê xapandin.

Agah bin! Rîya, herçend kêm bê mirov dibê şirkê û civata digel ehlê hewayê nefsê sebebê ji dest dana îmanê û hevcivatî ya digel şeytan e.

Xwe ji derewan dûr bigrin çiko derew dûrkerê ji îmanê ye. Mirovê rastgû nêzêkê xilasî û mezinahîyê ye û derewker ser lêhva kendalê zelîlîyê ye.

Hesedê bi kesî nebin, çiko hesed îmanê ji nav dibê wek çawa agir dara dişewitênê. Dijminîyê digel hev nekin çiko ew ji navberê hemî xêra (bereketa) ye. Û bizanin hêvî (arzû) 'eql xafil dikê û zikrê Xwedê didê ji bîr kirin, vêca goh nedin (hêvî û) arizûyê çiko ew hîleker e û xweyê wê hatî ye xapandin.

الْأَدْهَانُ عَلَى الْمَعْصِيَةِ.

عِبَادَ اللهِ، إِنَّ أَنْصَحَ النَّاسِ لِنَفْسِهِ أَطْوَعُهُمْ لِرَبِّهِ، وَإِنَّ أَغَشَّهُمْ لِنَفْسِهِ أَعْصَاهُمْ لِرَبِّهِ; وَالْمَغْبُونُ مَنْ غَبَنَ نَفْسَهُ، وَالْمَغْبُوطُ مَنْ سَلِمَ لَهُ دِينُهُ، وَالسَّعِيدُ مَنْ وُعِظَ بِغَيْرِهِ، وَالشَّقِيُّ مَنِ انْخَدَعَ لِهَوَاهُ وَغُرُورِهِ.

وَاعْلَمُوا أَنَّ يَسِيرَ الرِّيَاءِ شِرْكٌ وَمُجَالَسَةَ أَهْلِ الْهَوَى مَنْسَاةٌ لِلْإِيمَانِ وَمَحْضَرَةٌ لِلشَّيْطَانِ.

جَانِبُوا الْكَذِبَ فَإِنَّهُ مُجَانِبٌ لِلْإِيمَانِ، الصَّادِقُ عَلَى شَفَا مَنْجَاةٍ وَكَرَامَةٍ، وَالْكَاذِبُ عَلَى شَرَفِ مَهْوَاةٍ وَمَهَانَةٍ.

وَلاَ تَحَاسَدُوا، فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْإِيمَانَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ، وَلاَ تَبَاغَضُوا فَإِنَّهَا الْحَالِقَةُ، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْأَمَلَ يُسْهِي الْعَقْلَ، وَيُنْسِي الذِّكْرَ، فَأَكْذِبُوا الْأَمَلَ فَإِنَّهُ غُرُورٌ، وَصَاحِبُهُ مَغْرُورٌ.

۞ AXIFTINA 87 ۞

Derheq nîşanên ehlê teqwayê û nîşanên fasiqan û qedr û qîmetê Ehlê Beytê de ye:

Ey bendeyên Xuda! Xweşdivêtirîn bendeyê Xwedê li bal wî, ew bendeye yê Xwedê arîkarî ya wî kiribê ji bona serketina li ser nefsê, vêca xemdarî kiribê nîşana xwe û tirsa ji Xwedê kiribê cilkên xwe, vêca çiraya hidayetê li dilê wî de hil bîbê û ji bona roja

[87]

في بيان صفات المتقين وصفات الفساق والتنبيه إلى مكان العترة الطيبة

mirina xwe rizq û zadek hazir kiribê vêca ewa dûr tê dîtin (mirin) ew nêzîk bibînê û dijwarî ji xwere rihet kiribê; Nêrî bê vêca baş dîtibê, zikrê Xwedê kiribê û pir kiribê, û ji wê ava xweş ewa bi destve anîna wê rihet têr vexwar bê û pê qurta ewil têhnîşka wî jî çûbê, û rêka pêveçûna wê rihet, girtibê ber xwe û pêve çûbê.

Cilkên şehwet û vîyanên nefsê ji xwe êxistibin û ji hemî xem û mereqa xilas bîbê, xêncî yêk xemê tinê (axret). Vêca ji kûrîtî yê û ji hevaletî ya wayên pey hewayê nefsê ne derketbê û bîbê ji kilîdên dergehê hidayetê, û dergehên pîsatî û rê winda bînê li ber xwe girtibê. Ewê rêka xwe û nîşana wê nas kirî û pêve çûyî û xwe ji geravê xilas kirî û xwe bi pê bawertirîn çekala û qewî tirîn werîsa girtî.

Ew li ser yeqînê ye, yeqînek wek ronahî ya rojê, ji bona pêk anîna karûbarên bilind, û pêk anîna berpirsyarî û wezîfa xwe û danîna her tiştekî di cihê wê de, xwe spartî ye Xwedayê pak. Ew çiraya tarîtîya ye û ronahîkerê şik û şubhaye û kilîda hemî tiştên ne kifşeye û ji nav berê hemî gîr û giriftaye û rênasê hemî deşt û çûlaye (xelkê bû heqîqetê rênimûnî dikê), diaxivê

والظن الخاطىء لبعض الناس:

عِبَادَ الله، إنَّ مِنْ أَحَبِّ عِبَادِ الله إِلَيْهِ عَبْداً أَعَانَهُ اللهُ عَلَى نَفْسِهِ، فَاسْتَشْعَرَ الْحُزْنَ، وَتَجَلْبَبَ الْخَوْفَ، فَزَهَرَ مِصْبَاحُ الْهُدَى فِي قَلْبِهِ، وَأَعَدَّ الْقِرَى لِيَوْمِهِ النَّازِلِ بِهِ، فَقَرَّبَ عَلَى نَفْسِهِ الْبَعِيدَ، وَهَوَّنَ الشَّدِيدَ، نَظَرَ فَأَبْصَرَ، وَذَكَرَ فَاسْتَكْثَرَ، وَارْتَوَى مِنْ عَذْبٍ فُرَات سُهِّلَتْ لَهُ مَوَارِدُهُ، فَشَرِبَ نَهَلاً، وَسَلَكَ سَبِيلاً جَدَداً.

قَدْ خَلَعَ سَرَابِيلَ الشَّهَوَاتِ، وَتَخَلَّى مِنَ الْهُمُومِ، إلاَّ هَمّاً وَاحِداً انْفَرَدَ بِهِ، فَخَرَجَ مِنْ صِفَةِ الْعَمَى، وَمُشَارَكَةِ أَهْلِ الْهَوَى، وَصَارَ مِنْ مَفَاتِيحِ أَبْوَابِ الْهُدَى، وَمَغَالِيقِ أَبْوَابِ الرَّدَى. قَدْ أَبْصَرَ طَرِيقَهُ، وَسَلَكَ سَبِيلَهُ، وَعَرَفَ مَنَارَهُ، وَقَطَعَ غِمَارَهُ، وَاسْتَمْسَكَ مِنَ الْعُرَى بِأَوْثَقِهَا، وَمِنَ الْحِبَالِ بِأَمْتَنِهَا،

فَهُوَ مِنَ الْيَقِينِ عَلَى مِثْلِ ضَوْءِ الشَّمْسِ، قَدْ نَصَبَ نَفْسَهُ لله –

vêca axiftina wî tê fêhmê û bê deng dibê vêca dibê sebebê selametî yê, xwe ji Xwedê ra xalis kirîye û Xwedê jî ew ji xwere hiştîye. Vêca ew yêk ji me'denên dînê wî û sitûnên 'erdê wî ye.

Ewî 'idalet ji xwere kirîye hevrê, û ewilîn karê wî yê li ser esasê 'idaletê pêk hatî ew e ku hewayê nefsê ji xwe dûr kirîye. Heqî yê dibêjê û pê 'emel dikê, çi xêr û qencî nînin ku ew qesta wê nekê, û çi tişta gumana başî yê jê tê birin ew berê xwe didiyê.

Ewî xwe sipartîye kitêbê (Qur'an) vêca ew serpêş û rêberê wî ye, barê xwe li kûderê deynê ew jî li wêdê datînê û li kûdê bisekinê ew jî disekinê.

Derheq mirovên fasiq da: Hinek dî hene ku xwe zana dizanin halhale ne werengin, hinek gotinên cahilane ji mirovên cahil girtine û hinek gotinên xelet ji rê xeletan berhev kirne û kapkên hîle û xapandinê li ser rêka xelkê vedane û gotinên pûç û derew dibêjin û wek bîr û hizra xwe ji kitêbê daxivin û tişta li ser vîyanên wan yên nefsanî bin ewê heq dizanin; ji tiştên mezin ra (roja qîyametê) êmnahî yê didin xelkê û gonehên mezin ji xelkê ra sivik dikin, dibêjê: Ez tevlî şubhan nabim, halhale têkel dibê. Dibêjê: Ez ji karê "bid'e"

سُبْحَانَهُ ـ فِي أَرْفَعِ الأُمُورِ، مِنْ إِصْدَارِ كُلِّ وَارِد عَلَيْهِ، وَتَصْيِيرِ كُلِّ فَرْعٍ إِلَى أَصْلِهِ.مِصْبَاحُ ظُلُمَات، كَشَّافُ غَشَوَات، مِفْتَاحُ مُبْهَمَات، دَفَّاعُ مُعْضِلاَت، دَلِيلُ فَلَوَات، يَقُولُ فَيُفْهِمُ، وَيَسْكُتُ فَيَسْلَمُ. قَدْ أَخْلَصَ للهِ فَاسْتَخْلَصَهُ، فَهُوَ مِنْ مَعَادِنِ دِينِهِ، وَأَوْتَادِ أَرْضِهِ.

قَدْ أَلْزَمَ نَفْسَهُ الْعَدْلَ، فَكَانَ أَوَّلَ عَدْلِهِ نَفْيُ الْهَوَى عَنْ نَفْسِهِ، يَصِفُ الْحَقَّ وَيَعْمَلُ بِهِ، لاَ يَدَعُ لِلْخَيْرِ غَايَةً إِلاَّ أَمَّهَا، وَلاَ مَظِنَّةً إِلاَّ قَصَدَهَا،

قَدْ أَمْكَنَ الْكِتَابَ مِنْ زِمَامِهِ، فَهُوَ قَائِدُهُ وَإِمَامُهُ، يَحُلُّ حَيْثُ حَلَّ ثَقَلُهُ، وَيَنْزِلُ حَيْثُ كَانَ مَنْزِلُهُ.

صفات الفساق: وَآخَرُ قَدْ تَسَمَّى عَالِماً وَلَيْسَ بِهِ، فَاقْتَبَسَ جَهَائِلَ مِنْ جُهَّال وَأَضَالِيلَ مِنْ ضُلاَّل، وَنَصَبَ لِلنَّاسِ أَشْرَاكاً مِنْ حبالِ غُرُور، وَقَوْلِ زُور، قَدْ

dûr im halhale xwe li navre dirêj kirîye. Vêca şikl şiklê mirova ye û dil dilê dewara. Ew dergehê hidayetê nas nakê da vêca bikevê pey, dergehê kûrîyê jî nas nakê da berê xwe jê bizivirênê; Ew mirî yê di nav saxa da ye.

Ehlê beyta Pêğember (s): Vêca hûn bi kûve diçin? Hûn kîve tên birin û zivirandin!? Halhale delîl ji pê ve ne (ser pîyane) û ayet ronahîne û nîşan vedayîne, ji ber çi hûn hatine şaş kirin û çawa hûn heyrî mane! Halhale eve Ehlê Beyta Pêğemberê hewe li nav hewe da ye û ew ser pêşê heqîyê û alayên dîn û zimanê rastî û duristî yê ne, vêca wek çawa Qur'anê qedr û qîmet dayî wan hûn jî hurmeta wan bigrin û wek wa yên têhnî ku xwe dighênin ser avê xwe bighênin wan.

Mirovno! Evê (gotinê) ji Pêğemberê xatem bigrin selat û selam li ser wî û binemala wî bin: bi rastî ewê ji me bimrê ew (di heqîqet da) ne mrîye, û ewê ji me (di zahir da) birizê (di heqîqet da) ne rizî ye. Vêca ewê ya hûn ne zanin, ne bêjin, çiko pitirê heqîyan hûn nizanin (û bi nezanîn hûn inkara wê dikîn). 'Ozr vexwazin ji wî yê hewe li beraberê wî de delîl neyîn - ew jî ezim; ma gelo min li nav hewe da bi "siqlê ekber -Qur'anê"

حَمَلَ الْكِتَابَ عَلَى آرَائِهِ، وَعَطَفَ الْحَقَّ عَلَى أَهْوَائِهِ، يُؤْمِنُ مِنَ الْعَظَائِمِ، وَيُهَوِّنُ كَبِيرَ الْجَرَائِمِ، يَقُولُ: أَقِفُ عِنْدَ الشُّبُهَاتِ، وَفِيهَا وَقَعَ، وَيَقُولُ: أَعْتَزِلُ الْبِدَعَ، وَبَيْنَهَا اضْطَجَعَ، فَالصُّورَةُ صُورَةُ إِنْسَانٍ، وَالْقَلْبُ قَلْبُ حَيَوَانٍ، لاَ يَعْرِفُ بَابَ الْهُدَى فَيَتَّبِعَهُ، وَلاَ بَابَ الْعَمَى فَيَصُدَّ عَنْهُ، فَذلِكَ مَيِّتُ الأَحْيَاءِ!

عترة النبي: (فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ)؟ و (أَنَّى تُؤْفَكُونَ)! وَالأَعْلاَمُ قَائِمَةٌ، وَالآيَاتُ وَاضِحَةٌ، وَالْمَنَارُ مَنْصُوبَةٌ، فَأَيْنَ يُتَاهُ بِكُمْ؟ بَلْ كَيْفَ تَعْمَهُونَ وَبَيْنَكُمْ عِتْرَةُ نَبِيِّكُمْ؟ وَهُمْ أَزِمَّةُ الْحَقِّ، وَأَلْسِنَةُ الصِّدْقِ! فَأَنْزِلُوهُمْ بِأَحْسَنِ مَنَازِلِ الْقُرْآنِ، وَرِدُوهُمْ وُرُودَ الْهِيمِ الْعِطَاشِ.

أَيُّهَا النَّاسُ، خُذُوهَا عَنْ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ صلى الله عليه وآله: إِنَّهُ يَمُوتُ مَنْ مَاتَ مِنَّا وَلَيْسَ بِمَيِّتٍ، وَيَبْلَى

‘emel nekirîye û min “siqlê esxer -ehlê beyt” li nav hewe da nehiştîye? Heqîqet eve ye ku min ala ya îman û bawerîyê li nav hewe de veda û min hûn agahdar kirîn ji ser hedê helal û heraman û min pê ‘idaleta xwe cilkê selametîyê kir ber hewe de û min qencî pê gotin û kiryarên xwe ji hewe re raêxist û min ji bal xwe ve exlaqê qenc û baş nîşa hewe kir, vêca nixwe ji wê bîr û hizra ku çav, kûratî ya wê nabînin û fikir nagihênê, neaxivin.

Hinek guman dikin ku dinya wek hêştira çûk girêdayî teslîmê Benî Umeyye bûye, ku şîrê wê ji wan re tê dûtin û safî û xalis ji wareye û çi caran çûv (dar – gupal) û şûrê wan ji ser ummetê ranabê. Lê belê ewê wiha guman kirî derew kirîye. Ew mêhtineke ji xweşîyên jîyanê ku demekî wê tam bikin û paşê jî wê hemî yê pêkve vereşînin.

مَنْ بَلِيَ مِنَّا وَلَيْسَ بِبَالٍ»، فَلاَ تَقُولُوا بِمَا لاَتَعْرِفُونَ، فَإِنَّ أَكْثَرَ الْحَقِّ فِيمَا تُنْكِرُونَ، وَاعْذِرُوا مَنْ لاَ حُجَّةَ لَكُمْ عَلَيْهِ ـ وَأَنَا هُوَ ـ أَلَمْ أَعْمَلْ فِيكُمْ بِالثَّقَلِ الأَكْبَرِ! وَأَتْرُكْ فِيكُمُ الثَّقَلَ الأَصْغَرَ! وَرَكَزْتُ فِيكُمْ رَايَةَ الإِيمَانِ، وَوَقَفْتُكُمْ عَلَى حُدُودِ الْحَلاَلِ وَالْحَرَامِ، وَأَلْبَسْتُكُمُ الْعَافِيَةَ مِنْ عَدْلِي، وَفَرَشْتُكُمُ الْمَعْرُوفَ مِنْ قَوْلِي وَفِعْلِي، وَأَرَيْتُكُمْ كَرَائِمَ الأَخْلاَقِ مِنْ نَفْسِي؟ فَلاَ تَسْتَعْمِلُوا الرَّأْيَ فِيمَا لاَ يُدْرِكُ قَعْرَهُ الْبَصَرُ، وَلاَ تَتَغَلْغَلُ إِلَيْهِ الْفِكَرُ.

حَتَّى يَظُنَّ الظَّانُّ أَنَّ الدُّنْيَا مَعْقُولَةٌ عَلَى بَنِي أُمَيَّةَ، تَمْنَحُهُمْ دَرَّهَا، وَتُورِدُهُمْ صَفْوَهَا، وَلاَ يُرْفَعُ عَنْ هذِهِ الأُمَّةِ سَوْطُهَا وَلاَ سَيْفُهَا، وَكَذَبَ الظَّانُّ لِذلِكَ. بَلْ هِيَ مَجَّةٌ مِنْ لَذِيذِ الْعَيْشِ يَتَطَعَّمُونَهَا بُرْهَةً، ثُمَّ يَلْفِظُونَهَا جُمْلَةً!

AXIFTINA 88

Li ser gotina kitêba irşad û minhac-ul bera’e yê, ev axiftin di sala 36 h. Li medînayê hatîye kirin.

... Vêca bi rastî heta Xwedê muhlet û rihetî nedayî, zûrgû (zalim) yên çi zemana ji nav nebirine, û hestî yên

şikestî yên çi ummetan necebirandiye heta dijwarî û bela ser wan da nehatî. Di wa dijwarî yên ser hewe da hatîn û di wa zehmet û belayên hewe pişt xwe ve avêtîn da ji bona hewe ders û ‘ibret hene. Ne her xudan dilek tê gehiştî ye û ne heçî goh heyî sehkere û nejî hemî çav heyî bînerin.

Ez mame li nav ‘ecêba re, û çire ez ‘ecêb girtî nebim ji ber xeletî yên va kûma, her yêk ji bona rêk û mesleka xwe delîlek cida heye. Ne dikevin pey dewsa çi Pêğemberan û ne ji cîgirê Pêğemberan peyrewî dikin û bawerîya wan bi “xeybê” nîne û xwe ji ‘eyb û kêmasî ya nadin paş. Karê wan li ser esasê şik û şubhêye û li ser rêka vîyanên nefsanî gava xwe tavêjin. Li bal wan qenckarî ew e ya li wan xweş bê û ne qencî ew e ya ne li ser vîyana wan bê, di zemanê gîr û girifta da hana xwe ji xwera tînin, û li beraberê tiştên muhim (*an:* nekifş û ne me’lûm) palgeha wan bîr û hizra wan bi xweye, heçweku her yêk ji wan pêşkarê xweye, û dibêjê qey ew e yê xwe bi qulpikên cihê bawerîyê û sebebên qewîve girtî.

۞ AXIFTINA 89 ۞

[88]

ومن خطبة له عليه السلام [وفيها بيان للاسباب التي تهلك الناس]

أَمَّا بَعْدُ، فَـإِنَّ اللهَ سُـبْحانَهُ لَـمْ يَقْصِمْ جَبَّارِي دَهْـرٍ قَـطُّ إِلاّ بَعْـدَ تَمْهِيلٍ وَرَخَاءٍ، وَلَـمْ يَجْبُـرْ عَظْـمَ أَحَدٍ مِنَ الأُمَمِ إِلاَّ بَعْدَ أَزْلٍ وَبَـلاَءٍ، وَفِي دُونِ مَا اسْتَقْبَلْتُمْ مِـنْ خَطْـبٍ وَاسْتَدْبَرْتُمْ مِنْ خَطْبٍ مُعْتَبَـرٌ! وَمَـا كُلُّ ذِي قَلْبٍ بِلَبِيبٍ، وَلاَ كُـلُّ ذِي سَمْعٍ بِسَـمِيعٍ، وَلاَ كُـلُّ ذِي نَـاظِرٍ بِبَصِيرٍ.

فَيَا عَجَباً! وَمَا لِـيَ لاَ أَعْجَـبُ مِنْ خَطَإِ هذِهِ الْفِرَقِ عَلَى اخْتِلاَفِ حُجَجِهَا فِي دِينِهَا! لاَ يَقْتَصُّونَ أَثَرَ نَبِيٍّ، وَلاَيَقْتَدُونَ بِعَمَلِ وَصِيٍّ، وَلاَ يُؤْمِنُونَ بِغَيْـبٍ، وَلاَ يَعِفُّـونَ عَـنْ عَيْـبٍ، يَعْمَلُـونَ فِـي الشُّـبُهَاتِ، وَيَسِـيرُونَ فِـي الشَّـهَوَاتِ، الْمَعْرُوفُ فِيهِمْ مَا عَرَفُوا، وَالْمُنْكَرُ عِنْدَهُمْ مَا أَنْكَرُوا، مَفْـزَعُهُمْ فِـي الْمُعْضِـلاَتِ إِلَـى أَنْفُسِـهِمْ، وَتَعْوِيلُهُمْ فِـي الْمُبْهِمـاتِ عَلَـى

Derheq Pêğember (s) da axiftîye:

Dema ew bi Pêğemberî hinartî çi Pêğember li cihanê de nebîn, demek dirêj bû ku xelk di xew da bîn, fitna serî hilanî bîn û nebaşî bilav bîbîn û gorya şeran hil bîbî, ronahî li dinyayê da nemabî û hîle û xapandin eşkere bîbîn. Li wî wextî da belgên (darê) wê zer bîbîn û kes ne berhêvî yê fêqî yê wê bî. Ava wê çik bîbî (di ‘erdê da çubî) û her wiha nîşanên hidayetê kevin bîbîn û alayên rê winda bînê eşkere (bîbîn). Dinya ji xelkê ra rû kirêt bîbî û me’dê xwe girtibî ji ehlê dinyayê, fêqî yê wê fitne bûn û xarina wê genî û mirar bû û navdeyê wî tejî tirs û wehşet û serveyê wê jî şûr bû. Vêca ey bendeyên Xwedê! ‘ibretê ji xwe re bigrin û karên gonehbarê bab û birayên xwe bîra xwe bînin ku niha li giruwa wê da ne û hesaba wê digel wan tê kirin.

Ez bi canê xwe kim hêca li navbeyna hewe û wan da zemanek dirêj û salên zêde derbaz nebûne û “qern” serve neçûne, û hûn ji wî zemanî ne dûr in dema hûn li pişta wan da.

Sond bi Xwedê! Hemî ew tiştên Pêğember gihandîn gohê hewe, eve ez

آرَائِهِمْ، كَأَنَّ كُلَّ امْرِىء مِنْهُمْ إِمَامُ نَفْسِهِ، قَدْ أَخَذَ مِنْهَا فِيمَا يَرَى بَعْرىً ثِقَات، وأَسْبَاب مُحْكَمَات.

[**89**]

في الرسول الاعظم وبلاغ الامام عنه

أَرْسَلَهُ عَلَى حِينِ فَتْرَة مِنَ الرُّسُلِ، وَطُولِ هَجْعَة مِنَ الأُمَمِ، وَاعْتِزَام مِنَ الْفِتَنِ، وَانْتِشَار مِنَ الأُمُورِ، وَتَلَظٍّ مِنَ الْحُرُوبِ، والدُّنْيَا كَاسِفَةُ النُّورِ، ظَاهِرَةُ الْغُرُورِ، عَلَى حِينِ اصْفِرَار مِنْ وَرَقِهَا، وَإِيَاس مِنْ ثَمَرِهَا، وَاغْوِرَار مِنْ مَائِهَا، قَدْ دَرَسَتْ أَعْلامُ الْهُدَى، وَظَهَرَتْ أَعْلامُ الرِّدَى، فَهِيَ مُتَجَهِّمَةٌ لأَهْلِهَا، عَابِسَةٌ فِي وَجْهِ طَالِبِهَا، ثَمَرُهَا الْفِتْنَةُ وَطَعَامُهَا الْجِيفَةُ، وَشِعَارُهَا الْخَوْفُ، وَدِثَارُهَا السَّيْفُ. فَاعْتَبِرُوا عِبَادَ الله، وَاذْكُرُوا تِيكَ الَّتِي آبَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ بِهَا مُرْتَهَنُونَ، وَعَلَيْهَا مُحَاسَبُونَ.

وَلَعَمْرِي مَا تَقَادَمَتْ بِكُمْ وَلاَ بِهِمُ الْعُهُودُ وَلاَ خَلَتْ فِيمَا بَيْنَكُمْ

bi hewe didim seh kirin, û gohê hewe Îro ne girantir e ji gohên duhî, ew çav û dilên hingê ji wan ra hatî dayîn, ‘eynî wek wan, niha jî ji hewe re hatîye dayîn.

Wellahî, çi tişt ji hewe re nehatîye nîşan dan ku ewa pê nezanî bê, û çi tişt ji hewe re nehatîye dayîn ku ew jê mehrûm mabin; bela, bê hefsar û teng sist biser heweda hatin, vêca ewa bi ser xaphayî ya de hatî bila hewe jî nexapênê, çiko bi rastî ew sîberek berdewame heta demê jê re hatî me’lûm kirin.

۞ AXIFTINA 90 ۞

Hemd û sipas bo wî Xwedayê hatî naskirin lê ne pê dîtinê; ewê ku dixuliqênê bêy wê çendê ku melheze bikê, ewê ku her û her hebûye, hingê ku ne ‘esmanê borcdar hebû û ne jî perdên mezin û ne jî şeva tarî û ne behra sekinyî û ne jî çîyayê kelişyî (xudan dûl - gelî –newal) û ne jî newala dirêj û pir pêç û ne ‘erdê raêxistî û ne jî aferîdeyek (mexlûq) xudan irade û bi qudret. Ew e mîratberê wî mexlûqê ji tinehî yê çêkirî, ew e Xwedayê mexlûq a û yê rizq û zadê wan didê, ewê roj û heyv bi vîyana

وَبَيْنَهُمُ الاَحْقَابُ وَالْقُرُونُ وَمَا أَنْـتُمُ الْيَوْمَ مِنْ يَوْمَ كُنْتُمْ فِـي أَصْـلاَبِهِمْ بِبَعِيد.

وَاللهِ مَا أَسْمَعَكُمُ الرَّسُولُ صلى الله عليه وآله شَيْئاً إِلاَّ وَهَـا أَنَـا ذَا الْيَوْمَ مُسْمِعُكُمُوهُ، وَمَـا أَسْـمَاعُكُمُ الْيَوْمَ بِدُونِ أَسْمَاعِكُمْ بِالأَمْسِ، وَلاَ شُقَّتْ لَهُمُ الأَبصَارُ، وَجُعِلَتْ لَهُـمُ الأَفْئِدَةُ في ذلِـكَ الأَوَانِ، إِلاَّ وَقَـدْ أُعْطِيتُمْ مِثْلَهَا فِي هذَا الزَّمَانِ.

وَوَاللهِ مَا بُصِّرْتُمْ بَعْـدَهُمْ شَـيْئاً جَهِلُوهُ، وَلاَ أُصْفِيتُمْ بِـهِ وَحُرِمُـوهُ، وَلَقَـدْ نَزَلَـتْ بِكُـمُ الْبَلِيَّـةُ جَـائِلاً خِطَامُهَا، رِخْواً بِطَانُهَا، فَلاَ يَغُرَّنَّكُمْ مَا أَصْبَحَ فِيهِ أَهْلُ الْغُرُورِ، فَإِنَّمَا هُوَ ظِلٌّ مَمْدُودٌ، إِلَى أَجَل مَعْدُود.

[90]

[اَلْحَمْدُ للهِ] الْمَعْرُوفِ مِنْ غَيْرِ رُؤْيَة، الْخَالِقِ مِنْ غَيْرِ رَوِيَّة، الَّذِي لَمْ يَزَلْ قَائِماً دَائِماً، إِذْ لاَ سَمَاءٌ ذَاتُ أَبْرَاج، وَلاَ حُجُبٌ ذَاتُ إِرْتَاج، وَلاَ لَيْلٌ دَاج، وَلاَ بَحْرٌ

wî li halê hatçuwê da ne û hemî nûyan kevin dikin û hemî dûran nêzîk dikin.

Rizqê mexlûqê xwe lêkvekirîye û hay ji eser û kiryarên wa heye û êjmara nefes kişandinên wan dizanê û agahe bi nêrînên wan yên xef û ewa singê wan li xwe da veşartî û her wiha cihê sekna wan li pişta baban da û li zikê daykan da heta roja ku jîyana wan xilas dibê.

Ew e yê digel berfirehîya rehmeta Wî ‘ezabê Wî dijwar ji bona dijminên Wî, û digel dijwarî ya ‘ezabê Wî rehmeta Wî berfireh ji bona dostên Wî. Ewên li beraberê Wî da rabin ewa dişkênê û yê berberekanîyê digel bikê ewî ji kar têxê û yê muxalifeta Wî bikê ewî zelîl dikê û ewê dijminîyê digel bikê ser destîyê li ser dikê.

Ewê pala xwe bidê wî (tewekula xwe bidê ser wî) ew jê re bes e, û kesê jê bixwazê didîyê û ewê deyn bidîyê lê vedgerênê û ewê şukrê wî bikê xêrê didîyê.

Ey bendeyên Xwedê! Xwe bikêşin (wezin bikin) pêş wêda ku hûn bên kêşan û hesabê digel xwe bibînin pêşîya wê ku hesab digel hewe bê dîtin, û nefesê bikêşin pêşîya ku gerîya hewe bişidînin (hêca mecala hewe nehatî birîn xwe baş bikin) teslîm bibin (ji Xwedê re) pêş wê hindê ku hewe mecbûrê teslîm bûnê bikin. Bizanin, kesê bi xwe bi xwe ji xwera

سَاجٍ، وَلاَ جَبَلٌ ذُوفِجَاجٍ، وَلاَ فَجٌّ ذُواعْوِجَاجٍ، وَلاَ أَرْضٌ ذَاتُ مِهَادٍ، وَلاَ خَلْقٌ ذُواعْتِمَادٍ: ذلِكَ مُبْتَدِعُ الْخَلْقِ وَوَارِثُهُ، وَإِلهُ الْخَلْقِ وَرَازِقُهُ، وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ دَائِبَانِ فِي مَرْضَاتِهِ: يُبْلِيَانِ كُلَّ جَدِيد، وَ يُقَرِّبَانِ كُلَّ بَعِيد.

قَسَمَ أَرْزَاقَهُمْ، وَأَحْصَى آثَارَهُمْ وَأَعْمَالَهُمْ، وَعَدَدَ أَنْفاسَهُمْ، وَخَائِنَةَ أَعْيُنِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ مِنَ الضَّمِيرِ، وَمُسْتَقَرَّهُمْ وَمُسْتَوْدَعَهُمْ مِنَ الأَرْحَامِ وَالظُّهُورِ، إِلَى أَنْ تَتَنَاهَى بِهِمُ الْغَايَاتُ.

هُوَ الَّذِي اشْتَدَّتْ نِقْمَتُهُ عَلَى أَعْدَائِهِ فِي سَعَةِ رَحْمَتِهِ، وَاتَّسَعَتْ رَحْمَتُهُ لاَِوْلِيَائِهِ فِي شِدَّةِ نِقْمَتِهِ، قَاهِرُ مَنْ عَازَّهُ، وَمُدَمِّرُ مَنْ شَاقَّهُ، وَمُذِلُّ مَنْ نَاوَاهُ، وَغَالِبُ مَنْ عَادَاهُ.

مَنْ تَوَكَّلَ عَلَيْهِ كَفَاهُ، وَمَنْ سَأَلَهُ أَعْطَاهُ، وَمَنْ أَقْرَضَهُ قَضَاهُ، وَمَنْ شَكَرَهُ جَزَاهُ.

عِبَادَ اللهِ، زِنُوا أَنْفُسَكُمْ مِنْ قَبْلِ

nebê arîkar da ku xwe ji pîsatîyan vedê û we'zdar bibê, ji bona wî xêncî ji wê çi paşveder û we'zkerek nabê.

أَنْ تُوزَنُوا، وَحَاسِبُوهَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تُحَاسَبُوا، وَتَنَفَّسُوا قَبْلَ ضِيقِ الْخِنَاقِ، وَانْقَادُوا قَبْلَ عُنْفِ السِّيَاقِ، وَاعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ لَمْ يُعَنْ عَلَى نَفْسِهِ حَتَّى يَكُونَ لَهُ مِنْهَا وَاعِظٌ وَزَاجِرٌ، لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْ غَيْرِهَا زَاجِرٌ وَلاَ وَاعِظٌ.

۞ AXIFTINA 91 ۞

Ev axiftin pê navê **eşbah** hatîye naskirin. Mes'ede yê korê Sedeqe ji Imam Sadiq riwayet kirîye ku got: Mîrê bawerdaran li ser minbera mizgefta Kûfayê ev axiftin kirîye. Ew jî hingê bû ku kesekî gotê: Ey mîrê bawerdaran! Derheq Xuda de wereng ji me ra baxive heçweku em Wî bibînin, da em pitir Ewî nas bikin û hejê bikin. Imam nerihet bû û gazî kir heta hemî li mizgeftê hazir bûn û ew qas hatin heta êdî cih li mizgeftê da nema. Imam 'Elî bi nerihetî ve çû ser minberê û hemd û senayên ilahî gotin û selewat da û kerem kir:

Hemd û sipas bo Wî Xudayî Ewê ku nedan (nebexşîna mal) çi zêdahîyê naêxê heyî ya Wî û dan, Ewî feqîr û nedar nakê, çiko her dankerek xêncî Wî kêmasî dikevê heyî ya wî û xêncî Wî kesê xwe ji danê vedê nebaş jê tê axiftin. Ew e yê ji kerema xwe ni'metên pir feyde didê û ji zêdahî ve rizqê wan didê û li wan lêkve dikê, xelk hemî ehl û 'eyalê Wî ne û Ewî rizqê wan li xwe girtîye û qeyda qût û xwarina wan dîyar kirîye û rêka wa yên meyla wan bal Wî

[**91**]

ومن خطبة له عليه السلام **تعرف بخطبة الاشباح وهي من جلائل الخُطب**

روى مسعدة بن صدقة عن الصادق جعفر بن محمّد عليهما السلام أنّه قال: خطب أمير المؤمنين عليه السلام والصلاة **بهذه الخطبة على منبر الكوفة، وذلك أن رجلاً أتاه فقال له: يا أميرالمؤمنين! صف لنا ربّنا لنزداد له حباً وبه معرفة. فغضب** عليه السلام **ونادى: الصلاة جامعة، فاجتمع الناس حتى غصّ المسجد بأهله. فصعد المنبر وهو مغضب متغيّر اللون، فحمد الله سبحانه وصلّى على النبي** صلى الله عليه وآله، **ثمّ قال:**

الْحَمْدُ لله الَّذِي لاَ يَفِرُّهُ الْمَنْعُ وَالْجُمُودُ، وَلاَ يُكْدِيهِ الاِعْطَاءُ وَالْجُودُ؛ إِذْ كُلُّ مُعْطٍ مُنْتَقِصٌ

ve û ewên ya li bal Wî dixwazin vekirî û ronahî ye. Ewê jê dixwazê pirtir nadîyê ji wî yê naxwazê.

Ew e yê ewil, Ewî despêkek nebûye ku tiştek pêş Wî da hebê û axirek werenge ku “paşîtî” jê re nîne heta vêca tiştek paş Wî hebê. Ew paşvederê bîbûkên çava ye ji wê çendê ku bighênê û Ewî bibînin, wext û zeman li ser Wî ra derbaz nebûne da vêca halê Wî bê goherîn. Ew li cihekî nebûye heta vêca gohaztina cih jê re çêbê. Eger me’denên ku ji bin çîyan derdikevin û sedefên behran ku dikenin (dibiriqin -diçilwilin) ji zîv û zêrê xalis û durrên girûver û komên mircana hemîyan bidê û bibexşê çi kêmasî nakevê qencî û kerema Wî û ji heyî ya Wî ya berfireh kêm nabê. Li bal Wî ewqas zexîrên ni’met û qencîyan hene ku çi cara xwestina xelkê nikarê ewa xilas bikê. Çiko ew xudan keremek wisa ye ku xwestina wa yên dixwazin nikarê kanîyên kerema Wî biçikênê û daxwaza pirxwazan Ewî ji danê paşve nadê.

Vêca binêre, ey pirsyarker, pey nîşana Qur’anê tu balê ve rênimûn kirîyî here û pê ronahîya hidayeta wê xwe ronahî bike û ew tişta şeytan te têxê pey zanîna wê ku li kitêba Xwedê da zanîna wê li ser te nehatîye ferz kirin

سِوَاهُ، وَكُلُّ مَانِعٍ مَذْمُومٌ مَا خَلاَهُ، وَهُوَ الْمَنَّانُ بِفَوَائِدِ النِّعَمِ، وَعَوائِدِ المَزِيدِ وَالْقِسَمِ، عِيَالُهُ الْخَلاَئِقُ، ضَمِنَ أَرْزَاقَهُمْ، وَقَدَّرَ أَقْوَاتَهُمْ، وَنَهَجَ سَبِيلَ الرَّاغِبِينَ إِلَيْهِ، وَالطَّالِبِينَ مَا لَدَيْهِ، وَلَيْسَ بِمَا سُئِلَ بِأَجْوَدَ مِنْهُ بِمَا لَمْ يُسْأَلُ.

الاَوَّلُ الَّذِي لَمْ يَكُنْ لَهُ قَبْلٌ فَيَكُونَ شَيءٌ قَبْلَهُ، وَالاخِرُ الَّذِي لَيْسَ لَهُ بَعْدٌ فَيَكُونَ شَيْءٌ بَعْدَهُ، وَالرَّادِعُ أَنَاسِيَّ الأَبْصَارِ عَنْ أَنْ تَنَالَهُ أَوْ تُدْرِكَهُ، مَا اخْتَلَفَ عَلَيْهِ دَهْرٌ فَيَخْتَلِفَ مِنْهُ الحَالُ، وَلاَ كَانَ فِي مَكَان فَيَجُوزَ عَلَيْهِ الانتِقَالُ، وَلَوْ وَهَبَ مَاتَنَفَّسَتْ عَنْهُ مَعَادِنُ الْجِبَالِ، وَضَحِكَتْ عِنْهُ أَصْدَافُ الْبِحَارِ، مِنْ فِلِزِّ اللُّجَيْنِ وَالْعِقْيَانِ، وَنُثَارَةِ الدُّرِّ وَحَصِيدِ الْمَرْجَانِ، مَا أَثَّرَ ذلِكَ فِي جُودِهِ، وَلاَ أَنْفَدَ سَعَةَ مَا عِنْدَهُ، وَلَكَانَ عِنْدَهُ مِنْ ذَخَائِرِ الاَنْعَامِ مَا لاَ تُنْفِدُهُ مَطَالِبُ الاَنَامِ، لاِنَّهُ الْجَوَادُ الَّذِي لاَ يَغِيضُهُ سُؤَالُ السَّائِلِينَ،

û li sunneta Pêğember selat û selamên Xwedê li wî û binemala wî bin û Imamên hidayetker da jî çi eser jê xuya nakin, xwe têkel neke û zanîna wê bispêre Xwedê, ku ew axrîn heqê Xwedêye li ser te.

Bizane, mirovên pir zana ewin yên pê hesayîn û bawer kirîn ku wê ya li pişt perda xeybê da nizanin û ji ber vê yêkê xwe muhtac nabînin ku ji bona vekirina dergehê girtî yê alema xeybê xebatê bikin (iqrara wan ew ji peyketina xeybê bê ihtîyac kirine). Vêca Xudayê Bilind ji ber i'tiraf û iqrara wan bi nekarîna gihana wê ya zanîna wan nagihêtê pesnê wa daye; û ji ber pey neketina wan bo wê ya Xwedê zanîna wê li ser wan lazim nekirî ew nav kirine bi "pir zana – rasixûn fil 'ilm", vêca tu jî li wî qasî bisekine (qasê Qur'anê gotî) û mezinahî û qudreta Xwedayê pak bi 'eqlê xwe nepîve da tu nebî ji wayên li helakê çûyîn.

Ewe karayê wereng ku eger wehm û xîyal bixazin bighên axrîka qudret û karîna wî, û hizra dûrketî ji weswesê bivê ewî li nav veşartî yên melekûta wî da bibînê, û dila bivên çawanî ya sifetên wî bizanin, û 'eqlên nekarîyîn sifetên wî nas bikin bivên heqîqeta zatê wî nas

وَلاَ يُبْخِلُهُ إِلْحَاحُ المُلِحِّينَ.

فَانْظُرْ أَيُّهَا السَّائِلُ: فَمَا دَلَّكَ الْقُرْآنُ عَلَيْهِ مِنْ صِفَتِهِ فَائْتَمَّ بِهِ وَاسْتَضِىءْ بِنُورِ هِدَايَتِهِ، وَمَا كَلَّفَكَ الشَّيْطَانُ عِلْمَهُ مِمَّا لَيْسَ فِي الْكِتَابِ عَلَيْكَ فَرْضُهُ، وَلاَ فِي سُنَّةِ النَّبِيِّ(صلى الله عليه وآله) وَأَئِمَّةِ الْهُدَى أَثَرُهُ، فَكِلْ عِلْمَهُ إِلَى اللهِ سُبْحَانَهُ، فَإِنَّ ذلِكَ مُنْتَهَى حَقِّ اللهِ عَلَيْكَ.

وَاعْلَمْ أَنَّ الرَّاسِخِينَ فِي الْعِلْمِ هُمُ الَّذِينَ أَغْنَاهُمْ عَنِ اقْتِحَامِ السُّدَدِ الْمَضْرُوبَةِ دُونَ الْغُيُوبِ، الإِقْرَارُ بِجُمْلَةِ مَا جَهِلُوا تَفْسِيرَهُ مِنَ الْغَيْبِ الْمَحْجُوبِ، فَمَدَحَ اللهُ ـ تَعَالَى ـ اعْتِرَافَهُمْ بِالْعَجْزِ عَنْ تَنَاوُلِ مَا لَمْ يُحِيطُوا بِهِ عِلْماً، وَسَمَّى تَرْكَهُمُ التَّعَمُّقَ فِيمَا لَمْ يُكَلِّفْهُمُ الْبَحْثَ عَنْ كُنْهِهِ رُسُوخاً، فَاقْتَصِرْ عَلَى ذلِكَ، وَلاَتُقَدِّرْ عَظَمَةَ اللهِ سُبْحَانَهُ عَلَى قَدْرِ عَقْلِكَ فَتَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ.

bikin pêşîyê li wan digrê û paşve dizivirênê, li wî halî da ku ew ji berketina li nav helaketa tarîtî ya xeybê da penaha xwe ji Xwedê ra dibin, vêca paşve dizivirin û iqrar dikin ku mirov nikarê bi van rêkên xelet û ne serastve bighê kwîratî ya nas kirina wî, û çi yêk ji mirovên aqil û bi bîr uhizr nikarin mezinahî ya wî bipîvin.

Ew Xwedayê ku mexlûq ji tinehîyê çêkir, bê nimûneyekî ku pêşîyê da ji xaliqek me'bûd heyî, ew evî mexlûqî li ber wê çêkê, û bêy çi endaze û pîvanekî ku li ber wê pîva bê. Û ji melekûta qudreta xwe û ji 'ecêba Ĥikmeta xwe û ji wî qasî ku her mexlûqek i'tiraf dikê ku bêy hêz û qudreta wî nikarê li ser xwe bisekinê, ev hemî rê nimûnîne ji mera ku lazime naskirna wî bi delîl û zanîn bê. Vêca eserên sifet û nîşanên Ĥikmeta wî li wê xuliqandina wî ya bê nimûne de eşkere bûye. Nixwe heçî tişta afirandî hemî bûye delîla xaliq bûn û Xudatî ya wî, her çend mexlûqek bêdeng bê dîsa jî delîle li ser teybîra wî û afirandina wî bi şiklek bê nimûne.

Vêca ez şahidî yê didim (dibêjim û bawer dikim) kesê Te (di rêza mexlûqê Te de deynê) wek mexlûqê Te xweyê endamên cidayê ji hev bizanê, û guman bikê Te

هُوَ الْقَادِرُ الَّذِي إِذَا ارْتَمَتِ الاَوْهَامُ لِتُدْرِكَ مُنْقَطَعَ قُدْرَتِهِ، وَحَاوَلَ الْفِكْرُ الْمُبَرَّأُ مِنْ خَطَرَاتِ الْوَسَاوِسِ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ فِي عَمِيقَاتِ غُيُوبِ مَلَكُوتِهِ، وَتَوَلَّهَتِ الْقُلُوبُ إِلَيْهِ لِتَجْرِيَ فِي كَيْفِيَّةِ صِفَاتِهِ، وَغَمَضَتْ مَدَاخِلُ الْعُقُولِ فِي حَيْثُ لاَ تَبْلُغُهُ الصِّفَاتُ لِتنالَ عِلْمَ ذَاتِهِ، رَدَعَهَا وَهِيَ تَجُوبُ مَهَاوِيَ سُدَفِ الْغُيُوبِ، مُتَخَلِّصَةً إِلَيْهِ ـ سُبْحَانَهُ ـ فَرَجَعَتْ إِذْ جُبِهَتْ، مُعْتَرِفَةً بِأَنَّهُ لاَ يُنَالُ بِجَوْرِ الاعْتِسَافِ كُنْهُ مَعْرِفَتِهِ، وَلاَ تَخْطُرُ بِبَالِ أُولِي الرَّوِيَّاتِ خَاطِرَةٌ مِنْ تَقْدِيرِ جَلاَلِ عِزَّتِهِ.

الَّذِي ابْتَدَعَ الْخَلْقَ عَلَى غَيْرِ مِثَالٍ امْتَثَلَهُ، وَلاَ مِقْدَارٍ احْتَذَى عَلَيْهِ، مِنْ خَالِقٍ مَعْبُودٍ كَانَ قَبْلَهُ، وَأَرَانَا مِنْ مَلَكُوتِ قُدْرَتِهِ، وَعَجَائِبِ مَا نَطَقَتْ بِهِ آثَارُ حِكْمَتِهِ، وَاعْتِرَافِ الْحَاجَةِ مِنَ الْخَلْقِ إِلَى أَنْ يُقِيمَهَا بِمِسَاكِ قُوَّتِهِ، مَا دَلَّنَا بِاضْطِرَارِ قِيَامِ الْحُجَّةِ لَهُ عَلَى مَعْرِفَتِهِ، وَظَهَرَتِ الْبَدَائِعُ الَّتِي أَحْدَثَهَا آثَارُ صَنْعَتِهِ، وَأَعْلاَمُ حِكْمَتِهِ، فَصَارَ كُلُّ مَا خَلَقَ حُجَّةً

wek wan “mefsel” hene ku pê gûşt û çerm hatine nixumandin ku ronahîkerê teybîra Te ya binecî ye, ewî li dil da bi duristî Tu nas nekirîyî, û dilê wî ne gihaye dereca yeqînê ku Tu bê hevalî û Te çi himber nîn in; heçku xwe berî kirina put perêsan ji putên ku diperestan nebihistine, demê ku dibêjin: ***“Wellahî muheqeq em li rê winda bûnek eşkere da bûn, dema me hûn digel Rebbê ‘alemê himber dizanîyan”***.[31] Derew kirine ewên himberan ji Te re çêdikin û Te wek putên xwe hesab dikin û li xîyalên xwe da cilkên mexlûqa dikin ber Te, û bi gumana xwe Te wek cisma xudan qet û piç dizanin û bû te bedenek xudan hêzên muxtelif hesab dikin.

Ez şehdeyîyê didim ew kesê bi awayekî Te beraber bikê digel mexlûqê Te ewî himber ji te ra çêkirye, û ewê himberekî ji Te ra bizanê ew bi wê ya li ayetên te yên binecî da hatî û delîlên te yên eşkere jê axiftî, kafir bûye. Bi rastî Tu yî ew Xwedayê ku ne li nav ‘eqlan da cî dibî heta vêca ji Te ra çewaniyekî guman bikin û ne li fikran da cî dibî heta ji Te ra hed û hudûdekî deynin.

لَهُ وَدَلِيلاً عَلَيْهِ، وَإِنْ كَانَ خَلْقاً صَامِتاً، فَحُجَّتُهُ بِالتَّدْبِيرِ نَاطِقَةٌ، وَدَلاَلَتُهُ عَلَى الْمُبْدِعِ قَائِمَةٌ.

فَأَشْهَدُ أَنَّ مَنْ شَبَّهَكَ بِتَبَايُنِ أَعْضَاءِ خَلْقِكَ، وَتَلاَحُمِ حِقَاقِ مَفَاصِلِهِمُ الْمُحْتَجِبَةِ لِتَدْبِيرِ حِكْمَتِكَ، لَمْ يَعْقِدْ غَيْبَ ضَمِيرِهِ عَلَى مَعْرِفَتِكَ، وَلَمْ يُبَاشِرْ قَلْبَهُ الْيَقِينُ بِأَنَّهُ لاَنِدَّ لَكَ، وَكَأَنَّهُ لَمْ يَسْمَعْ تَبَرُّؤَ التَّابِعِينَ مِنَ المَتْبُوعِينَ إِذْ يَقُولُونَ: (تَاللهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلاَلٍ مُبِينٍ * إِذْ نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ)

كَذَبَ الْعَادِلُونَ بِكَ، إِذْ شَبَّهُوكَ بِأَصْنَامِهِمْ وَنَحَلُوكَ حِلْيَةَ الْمَخْلُوقِينَ بِأَوْهَامِهِمْ، وَجَزَّأُوكَ تَجْزِئَةَ الْمُجَسَّمَاتِ بِخَوَاطِرِهِمْ، وَقَدَّرُوكَ عَلَى الْخِلْقَةِ الْمُخْتَلِفَةِ الْقُوَى، بِقَرَائِحِ عُقُولِهِمْ.

فَأَشْهَدُ أَنَّ مَنْ سَاوَاكَ بِشَيْءٍ مِنْ خَلْقِكَ فَقَدْ عَدَلَ بِكَ، وَالْعَادِلُ كَافِرٌ بِمَا تَنَزَّلْتَ بِهِ

مُحْكَمَاتُ آياتِكَ، وَنَطَقَتْ عَنْهُ شَوَاهِدُ حُجَجِ بَيِّنَاتِكَ، وَإِنَّكَ أَنْتَ اللهُ الَّذِي لَمْ تَتَنَاهَ فِي الْعُقُولِ، فَتَكُونَ في مَهَبِّ فِكْرِهَا مُكَيَّفاً، وَلاَ فِي رَوِيَّاتِ خَوَاطِرِهَا [فَتَكُونَ]مَحْدُوداً مُصَرَّفاً.

منها: قَدَّرَ مَا خَلَقَ فَأَحْكَمَ تَقْدِيرَهُ، وَدَبَّرَهُ فَأَلْطَفَ تَدْبِيرَهُ، وَوَجَّهَهُ لِوِجْهَتِهِ فَلَمْ يَتَعَدَّ حُدُودَ مَنْزِلَتِهِ، وَلَمْ يَقْصُرْ دُونَ الاِنْتِهَاءِ إِلى غَايَتِهِ، وَلَمْ يَسْتَصْعِبْ إِذْ أُمِرَ بِالْمُضِيِّ عَلَى إِرَادَتِهِ، وَكَيْفَ وَإِنَّمَا صَدَرَتِ الأُمُورُ عَنْ مَشِيئَتِهِ؟ الْمُنْشِئُ أَصْنَافَ الأَشْيَاءِ بِلاَ رَوِيَّةٍ فِكْرٍ آلَ إِلَيْهَا، وَلاَ قَرِيحَةِ غَرِيزَةٍ أَضْمَرَ عَلَيْهَا، وَلاَ تَجْرِبَةٍ أَفَادَهَا مِنْ حَوَادِثِ الدُّهُورِ، وَلا شَرِيك أَعَانَهُ عَلَى ابْتِدَاعِ عَجَائِبِ الأُمُورِ، فَتَمَّ خَلْقُهُ، وَأَذْعَنَ لِطَاعَتِهِ، وَأَجَابَ إِلى دَعْوَتِهِ، لَم يَعْتَرِضْ دُونَهُ رَيْثُ الْمُبْطِيءِ، وَلاَ

... : Ji bona hemî mexlûqê xwe qas û endaze deyna, vêca ev qas (û teqdîr) bi cî kir, û ji bona wî teybîrek hûr û qewî dayê, û berê wî da cihê ku lazime pêve biçê (kemalê) da vêca ji ser hedê xwe derbaz nekê û ji bona gihana kemala xwe kêmasî yê jî nekê an eger bo pêk anîna karekî ferman dayê lê giran neyê. Çawa neweye! Halhale hemî tişt pê irade û vîyana (meşîyet) wî çêbîne. Ew Xwedayê ku hemî qismên mexlûqan afirandin bêy wê çendê ku ji melheze û fikir kirnê behrê wergirê û bê arîkarî girtina ji sirûşt û "xerîzeyekî" ku pêşîya afirandinê li wa da hebê û bêy tecrube û hustahîyekî ku pê derbazbîna wext û zeman bi destve anîbê û bêy wê çendê ku şirîkekî arîkarî ya wî kiribê li çêkirina va tiştên 'ecêb da, vêca pê fermana wî karê afirandinê temam bû û mexlûqê wî ji gohdana wîra teslîm bû û gazî ya wî cewab da. Li beraberê fermana wî da çi mexlûqek nebî ku xwe paşve bidê û sistî yê bikê an fermana wî paşve bidê, vêca ew xwehrî ya li tişta da heyî rast kir û serhedê wan ronahî û eşkere kir û bi qudret a xwe ne kûkî ya li nav wan da heyî digel hev rêk êxist, wesîlên hevgirîya wan jî danî gel wan (li navbeyna "rih" ku ji alema nûrê ye û bedenê da ku ji alema tarîtî yê ye hevgirî çêkir) û cinsê tiştan û hedu hudûd û qas û qeyda wan û xerîze û vîyan û şiklê wan ji hev veqetandin, û mexlûqî ku afirandina wî li

ser binîyata qayîm û tebî'et û siruşta wî wek çawa irade kirî û vîyayî, bêy wê hindê ku nimûneyek pêşda hebê, çêkir û afirand.

... *Derheq 'esmana da:* Bê girêdan tertîbek da bilindî û nivzî ya wê û kelşên wê dan hev û li nav beyna her yêkî û cûta wê da pêwend (girêdan) çêkir, û zehmetê bilind bîna bo 'esmana û jûrde hatinê – ji bona melaîketan ku fermanên wî tînin xarê û 'emel û kirya-rên benda dibin jorê – rihet û sehl kir; hêca ew ('esman) di wî bû, gazî wê kir ku ew gohdar û teslîm bû, vêca qetên wê hev girtin, ew ku bîbî yêk qet û hevgirtî bî, ji hev veqetand û şeq kir û "şehabên ronahî" kirin nûbedarê wan şeq û kelşan, û bi destê qudreta xwe ew li heware ji lerizîn û qeliqê parast, û qirar da ku bisekinin û teslîmê fermana Wî bin. Roja (xûr) wê kir nîşana ronahî ya rojve (ku li ber ronahî ya wê her tişt tê dîtin) û heyv nîşan û ayetek dî ye, ku ronahî ya wê zulmeta şevê jê dibê, û ew li cihê gera wan da gerandin da pê gerhana wan şev û roj ji hev bên nas kirin û jimara sala û hesaba kar û baran kifş bibê, paşê li valehî ya 'esmana de feleka wê hilawîst û ew pê "eqmarên" xef û çirayên stêran xemiland; ewê ji dizîve goh didayê (şeytan) pê "şehabên"

أَنَاةُ الْمُتَلَكِّىء، فَأَقَامَ مِنَ الأَشْيَاء أَوَدَهَا، وَنَهَجَ حُدُودَهَا، وَلاَءَمَ بِقُدْرَتِهِ بَيْنَ مُتَضَادِّهَا، وَوَصَلَ أَسْبَابَ قَرَائِنِهَا، وَفَرَّقَهَا أَجْنَاساً مُخْتَلِفَات فِي الْحُدُودِ وَالأَقْدَارِ، وَالْغرَائِزِ وَالْهَيْئَاتِ، بَدَايَا خَلاَئِقَ أَحْكَمَ صُنْعَهَا، وَفَطَرَهَا عَلَى مَا أَرَادَ وَابْتَدَعَهَا!

منها: في صفة السماء: وَنَظَمَ بِلاَ تَعْلِيق رَهَوَاتِ فُرَجِهَا، وَلاَحَمَ صُدُوعَ انْفِرَاجِهَا، وَوَشَّجَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ أَزْوَاجِهَا، وَذَلَّلَ لِلْهَابِطِينَ بِأَمْرِهِ، وَالْصَّاعِدِينَ بِأَعْمَالِ خَلْقِهِ، حُزُونَةَ مِعْرَاجِهَا، وَنَادَاهَا بَعْدَ إِذْ هِيَ دُخَانٌ مُبِينٌ، فَالْتَحَمَتْ عُرَى أَشْرَاجِهَا، وَفَتَقَ بَعْدَ الارْتِتَاقِ صَوَامِتَ أَبْوَابِهَا، وَأَقَامَ رَصَداً مِنَ الشُّهُبِ الثَّوَاقِبِ عَلَى نقَابِهَا، وَأَمْسَكَهَا مِنْ أَنْ تَمُورَ فِي خَرْقِ الْهَوَاء بِأَيْدِهِ، وَأَمَرَهَا أَنْ تَقِفَ مُسْتَسْلِمَةً لاِمْرِهِ، وَجَعَلَ شَمْسَهَا آيَةً مُبْصِرَةً لِنَهَارِهَا، وَقَمَرَهَا آيَةً مَمْحُوَّةً مِنْ لَيْلِهَا،

kartêker (bi te'sîr) da ber tîran, û stêr bin dest û gohdar kirn ku hinek ji wan li cihê xwe da ne û hinek li halê hereket û çûnê da ne, hinek jêr da tên û hinek jûda diçin û hinek xem çêker û hinek keyf îner in.

... Derheq melaîketa da: Paşê Xuda ji bona sekina li 'esmana û ava kirina 'esmanên bilind mexlûqek bê nimûne, yanî melaîket çêkirin û kelş û newalên 'esmana û valehî yên berfirehên wê ji wan tejî kirin. Li nav valehîya wa kelş û newala da û li wan penahgehên paqij da û pişt wa perdên xef û mezin da bi dengê bilind tesbîhên Xuda didin.

Li paş wan dengên ku goha ker dikin hinek nûr û ronahî hene ku çavan taqeta dîtina wan nîne, vêca şaqiz li cihê xwe da dimînê û nikarê pîyê xwe ji berkaxwe dirêj tir bikê.

Ew bi sûret (şikl) û endamên muxtelif û perdar çêkirine, ji ber mezinahî ya wî tesbîhên wî didin, ew nisbeta çi yêk ji sen'etê Xwedê li nav mexlûqên wî da nadin bal xwe ve, û xwe nakin şirîk li karê Xwedê da û nabêjin me çi yêk ji mexlûqan çêkirîye ***"belkî ew bendeyên yên bi qîmet in û li axiftinê de pêşiyê ji Wî nastînin û bi fermana Wî kar dikin"***[32]

وَأَجْرَاهُمَا فِي مَنَاقِلِ مَجْرَاهُمَا، وَقَدَّرَ مَسِيرَهُما فِي مَدَارِجِ دَرَجِهِمَا، لِيُمَيِّزَ بَيْنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ بِهِمَا، وَلِيُعْلَمَ عَدَدُ السِّنِينَ والْحِسَابُ بِمَقَادِيرِهِمَا، ثُمَّ عَلَّقَ فِي جَوِّهَا فَلَكَهَا، وَنَاطَ بِهَا زِينَتَهَا، مِنْ خَفِيَّاتِ دَرَارِيِّهَا، وَمَصَابِيحِ كَوَاكِبِهَا، وَرَمَى مُسْتَرِقِي السَّمْعِ بِثَوَاقِبِ شُهُبِهَا، وَأَجْرَاهَا عَلَى أَذْلاَلِ تَسْخِيرِهَا مِنْ ثَبَاتِ ثَابِتِهَا، وَمَسِيرِ سَائِرِهَا، وَهُبُوطِهَا وَصُعُودِهَا، وَنُحُوسِهَا وَسُعُودِهَا.

ومنها في صفة الملائكة: ثُمَّ خَلَقَ سُبْحَانَهُ لاِسْكَانِ سَمَاوَاتِهِ، وَعِمَارَةِ الصَّفِيحِ الأَعْلَى مِنْ مَلَكُوتِهِ، خَلْقاً بَدِيعاً مِنْ مَلاَئِكَتِهِ، وَمَلأَ بِهِمْ فُرُوجَ فِجَاجِهَا، وَحَشَا بِهِمْ فُتُوقَ أَجْوَائِهَا، وَبَيْنَ فَجَوَاتِ تِلْكَ الْفُرُوجِ زَجَلُ الْمُسَبِّحِينَ مِنْهُمْ فِي حَظَائِرِ الْقُدُسِ، وَسُتُرَاتِ الْحُجُبِ، وَسُرَادِقَاتِ الْمَجْدِ،

وَوَرَاءَ ذلِكَ الرَّجِيجِ الَّذِي تَسْتَكُّ مِنْهُ الأَسْمَاعُ سُبُحَاتُ نُورٍ تَرْدَعُ الأَبْصَارَ عَنْ بُلُوغِهَا، فَتَقِفُ خَاسِئَةً عَلَى حُدُودِهَا.

أَنْشَأَهُمْ عَلَى صُوَرٍ مُخْتَلِفَاتٍ،

Xwedê ew kirine emînê wehya xwe, û ewa ew emanetê emr û nehya wî ji Pêğemberan ra birine, ew ji şik û şubhan parastine, û kes ji wan nîne ku ji rêka razî bûna Xwedê xwehr bibê, arîkarî ya wa kir û dilê wan digel tewazu'ê nasyar kir û xuşû' û rihetî da wan. Dergehên rihetî yê ji bona pêk anîna hemdê Xwe ji wan ra vekir û ji bo wan çirayên ronahî danîn ser nîşanên tewhîda xwe. Goneh giranî yê ji wan ra çênakin û li pey hev hatina şev û rojan goherînê naêxê wan, îmana qayîma wan nakevê ber tîrên şikê,

û yeqîna wan ya binecî tevlî gumana nabê, agirê kîn û çavnebarî yê li nav wan da xweş nabê, ji ber wê me'rifet û nasîyarî ya ji Xuda ko di dilê wan daye heyrî bûn û şaşî ewa ji rêkê dernaynê, çiko heybet û mezinahî ya Xwedê li dilê wan da cih girtîye.Weswese nakevê timahîyê ku fikira wan qirêj bikê.

Hinek ji wan li nav 'ewrên baranî û çîyayên bilind û mezin û li nav tarîtî yên şaşker û rê windaker da hatine çêkirin. Hinek ji wan jî pîyê wan 'erd kelaştîye û gihaye binretirîn cihê 'erdê

وَأَقْدَار مُتَفَاوِتَات، (أُولِي أَجْنِحَـة) تُسَبِّحُ جَلاَلَ عِزَّتِهِ، لاَ يَنْتَحِلُونَ مَـا ظَهَرَ فِي الْخَلْـقِ مِـنْ صُـنْعِهِ، وَلاَ يَدَّعُونَ أَنَّهُمْ يَخْلُقُونَ شَيْئاً مَعَهُ مِمَّا انْفَرَدَ بِهِ، (بَلْ عِبَـادٌ مُكْرَمُـونَ * لاَ يَسْـبِقُونَهُ بِـالْقَوْلِ وَهُـمْ بِـأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ).

جَعَلَهُمُ اللهُ فِيمَا هُنَالِـكَ أَهْـلَ الأَمَانَةِ عَلَى وَحْيِهِ، وَحَمَّلَهُـمْ إِلـى الْمُرْسَـلِينَ وَدَائِـعَ أَمْـرِهِ وَنَهْيِـهِ، وَعَصَمَهُمْ مِنْ رَيْبِ الشُّبُهَاتِ، فَمَـا مِنْهُمْ زَائِـغٌ عَـنْ سَـبِيلِ مَرْضَـاتِهِ، وَأَمَدَّهُمْ بِفَوَائِـدِ المَعُونَـةِ، وَأَشْـعَرَ قُلُوبَهُمْ تَوَاضُعَ إِخْبَـاتِ السَّـكِينَةِ، وَفَتَحَ لَهُمْ أَبْوَاباً ذُلُلاً إِلى تَمَاجِيدِهِ، وَنَصَبَ لَهُمْ مَنَـاراً وَاضِـحَةً عَلَـى أَعْـلاَمِ تَوْحِيـدِهِ، لَـمْ تُـثْقِلْهُمْ مُوصِرَاتُ الأَثَـامِ، وَلَـمْ تَـرْتَحِلْهُمْ عُقَبُ اللَّيَـالِي وَالأَيَّـامِ، وَلَـمْ تَـرْمِ الشُّكُوكُ بِنَوَازِعِهَا عَزِيمَةَ إِيمَانِهِمْ، وَلَمْ تَعْتَرِكِ الظُّنُـونُ عَلَـى مَعَاقِـدِ يَقِينِهِمْ، وَلاَ قَدَحَتْ قَادِحَةُ الأَحَـنِ فِيمَا بَيْنَهُمْ، وَلاَ سَلَبَتْهُمُ الْحَيْرَةُ مَـا لاَقَ مِنْ مَعْرِفَتِهِ بِضَمَائِرِهِمْ، وَسَكَنَ مِنْ عَظَمَتِهِ وَهَيْبَةِ جِلاَلَتِهِ فِي أَثْنَـاءِ

û wek alayên spî li nav hewayê vale de tên dîtin. Bayek bêhn xweş li bin wan da bi nermî hereket dikê ku ewa li axrîn ser hedê wan da disekinînin. ‘Ibadetê Xwedê ew ji hemî karên dî paşve dane û heqîqeta îmanê ew gihandine sebebê nasyarîya Xwedayê wan. Evê bawerî û yeqîna wan bi wî ew kirne aşiqê wî û berê wan ji yên dî zivirandîye; çi bixwazin ji wî dixwazin û berhêvîya çi tiştekî ji kesek dî nîn in. Bi rastî şîrînahî ya nasyarî ya Wî tam kirine (çêjane), û kasik kasik ji ava mehebbet û hejê kirina Wî vexwarine, û tirsa ji Xwedê reyê xwe avîtine nav kûratî ya dilê wan, û pişta wan ji ber ‘ibadetê zehfî xwehr bûye, şewq û vîyana wan ya kûr li bal Xuda ve nebûye sebebê kêmasî ya xwe şikînandina wan li beraberê Xudada, û nêzîkî ya wa li bal Xwedê nebûye sebebê qethana benkê xuşû’ê, ji xwe razî bûn nebûye sebeb ku ‘ibadetê xwe zehf bibînin; girî û zarî ya pir li ber dergahê Xwedê nehîlaye ku qencî yên xwe mezin bizanin, xebat û kar û ‘emelê wan yê pir û dirêj ew sist nekirine; kêmasî neketîye şewq û vîyana wan da ku hêvîya xwe ji Xwedê bibirin. Zimanê wan ji ber di’a û munacatên dirêj hişk nebûye û çi karên dî ew bi xwe ve mijûl

صُدُورِهِمْ، وَلَمْ تَطْمَعْ فِيهِمُ الْوَسَاوِسُ فَتَقْرِعَ بِرَيْنِهَا عَلَى فِكْرِهِمْ.

مِنْهُمْ مَنْ هُوَ فِي خَلْقِ الْغَمَامِ الدُّلَّحِ، وَفِي عِظَمِ الْجِبَالِ الشُّمَّخِ، وَفِي قَتَرَةِ الظَّلَامِ الأَيْهَمِ. وَمِنْهُمْ مَنْ قَدْ خَرَقَتْ أَقْدَامُهُمْ تُخُومَ الأَرْضِ السُّفْلَى، فَهِيَ كَرَايَاتٍ بِيضٍ قَدْ نَفَذَتْ فِي مَخَارِقِ الْهَوَاءِ، وَتَحْتَهَا رِيحٌ هَفَّافَةٌ تَحْبِسُهَا عَلَى حَيْثُ انْتَهَتْ مِنَ الْحُدُودِ الْمُتَنَاهِيَةِ، قَدِاسْتَفْرَغَتْهُمْ أَشْغَالُ عِبَادَتِهِ، ووَسَّلَت حَقَائِقُ الأيمَانِ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَعْرِفَتِهِ، وَقَطَعَهُمُ الأيقَانُ بِهِ إِلَى الْوَلَهِ إِلَيْهِ، وَلَمْ تُجَاوِزْ رَغَبَاتُهُمْ مَا عِنْدَهُ إِلى مَا عِنْدَ غَيْرِهِ. قَدْ ذَاقُوا حَلاَوَةَ مَعْرِفَتِهِ، وَشَرِبُوا بِالْكَأْسِ الرَّوِيَّةِ مِنْ مَحَبَّتِهِ، وَتَمَكَّنَتْ مِنْ سُوَيْدَاءِقُلُوبِهِمْ وَشِيجَةُ خِيفَتِهِ، فَحَنَوْا بِطُولِ الطَّاعَةِ اعْتِدَالَ ظُهُورِهِمْ، وَلَمْ يُنْفِدْ طُولُ الرَّغْبَةِ إِلَيْهِ مَادَّةَ تَضَرُّعِهِمْ، وَلاَ أَطْلَقَ عَنْهُمْ عَظِيمُ الزُّلْفَةِ رِبَقَ خُشُوعِهِمْ، وَلَمْ يَتَوَلَّهُمُ الأعْجَابُ فَيَسْتَكْثِرُوا مَا

ne kirine da vêca dengên gazî û girî û zarî ya wan bal Xwedêve bê birîn. Ji ta'etê Xwedê re bûne rêz û mil dane hev û çi cara ji ber rihet bûnê teqsîratî li fermanên Xwedê da ne kirine sistîya xefletan ewa ji xebata wan ya ji dil paşve nadê; xapandinên şehwet û vîyanan eserê li himmet û irada wan nakê, ewa (bawerîya bi) Xwedayê xudanê 'erş ji xwe re kirine zexîra roja nedarîya xwe. Dema xelk berew mexlûqa diçin berê wan tinê li Xwedayê wa ye û çi caran ji bona 'ibadetê Wî xilasekekî nas nakin, û tişta ew mijûlê gohdan û bendetî ya heq kirîn şewq û vîyana 'ibadete ku li dilê wan da cih girtîye û yêkcar dilê wan ji ber hêvîdarî û tirsa ji wî vale nabê.

Sebebê tirsa wan ji Xwedê nayê birîn da vêca ji xebata xwe ya ji dil sist bibin û timatî yan ji wan ra gîr û girift çînekirne da karê dinyayî pêş xebata axretî bêxin. Kar û 'emelê pêşîyêde kirîn mezin nizanin, çiko eger mezin bizanîyan wê ber hêvî bûna xêra wê, tirsa ji Xwedê ji dilê wan bibira; şeytan desthelat li ser wan peyda nekirîye da vêca derheq Xuda de bikevin ixtilafê; ji hev vebûna xirab ew ji hev cida nekirine û kîn û hesed serî ji wan nestandine,

سَلَفَ مِنْهُمْ، وَلاَ تَرَكَتْ لَهُمُ اسْتِكَانَةُ الأِجْلاَلِ نَصِيباً فِي تَعْظِيمِ حَسَنَاتِهِمْ، وَلَمْ تَجْرِ الْفَتَرَاتُ فِيهِمْ عَلَى طُولِ دُؤُوبِهِمْ، وَلَمْ تَغِضْ رَغَبَاتُهُمْ فَيُخَالِفُوا عَنْ رَجَاءِ رَبِّهِمْ، وَلَمْ تَجِفَّ لِطُولِ الْمُنَاجَاةِ أَسَلاَتُ أَلْسِنَتِهِمْ، وَلاَ مَلَكَتْهُمُ الأَشْغَالُ فَتَنْقَطِعَ بِهَمْسِ الخبر إِلَيْهِ أَصْوَاتُهُمْ، وَلَمْ تَخْتَلِفْ فِي مَقَاوِمِ الطّاعَةِ مَنَاكِبُهُمْ، وَلَمْ يَثْنُوا إِلَى رَاحَةِ التَّقْصِيرِ فِي أَمرِهِ رِقَابَهُمْ، وَلاَ تَعْدُوا عَلَى عَزِيمَةِ جِدِّهِم بَلاَدَةُ الْغَفَلاَتِ، وَلاَ تَنْتَضِلُ فِي هِمَمِهِمْ خَدَائِعُ الشَّهَوَاتِ. قَدْ اتَّخَذُوا ذَا الْعَرْشِ ذَخِيرَةً لِيَومِ فَاقَتِهِمْ وَيَمَّمُوهُ عِنْدَ انْقِطَاعِ الْخَلْقِ إِلَى الْمَخْلُوقِينَ بِرَغْبَتِهِمْ، لاَ يَقْطَعُونَ أَمَدَ غَايَةِ عِبَادَتِهِ، وَلاَ يَرْجِعُ بِهِمُ الاِسْتِهْتَارُ بِلُزُومِ طَاعَتِهِ، إِلاَّ إِلَى مَوَادَّ مِنْ قُلُوبِهِمْ غَيْرِ مُنْقَطِعَةٍ مِنْ رَجَائِهِ وَمَخَافَتِهِ.

لَمْ تَنْقَطِعْ أَسْبَابُ الشَّفَقَةِ مِنْهُمْ، فَيَنُوا فِي جِدِّهِمْ، وَلَمْ

û şik û dudilî nebûye sebebê çêbûna bend a li nav wanda, û ixtilafa bîr û hizr û mexsedan ew ji hev bilav nekirine. Vêca ew li benda bawerî ya xwe da ne û çi caran xwehrî û ber zivirandin û şik û sistî ewa ji vê bawerîya wan venakê.

Li hemî tebeqên ‘esmanada qasê çermê pezekî valehî nîne ku melaîketek li ser nebê, hinek li halê secdê da ne û hinek li halê xebat û hatinçûnê da. Pê ta’et û ‘ibadetê zehfî zanîna xwe derheq Xwedayê xwe da zêde dikin û ’izzet û qudreta Xwedê jî mezinahî ya wî li dilê wan da zêde dikê.

Derheqê çêkirina ‘erdê da ye: ‘Erd li nav pêlên pir dengên avê da bir xarê, li geravên behrên tejî, ku pêlên tirsîner li ser hevda diçûn û her pîlekî pêla dî dehf dida, wek wa devên nêr û serxweş û kef ser dev ketî ku di‘ûrin. Vêca serkêşî ya behra xorxorker li beraberê giranî ya ‘erdê de danî û şikest û ji hêçî û bizavê ket, vêca dema ‘erd li ser sekinî ewê ser şûrî ji xwe nîşan da û ‘erd li ser wê zivirî vêca pêlên behrê paş xorxor û hawar hawarê sekinîn û wek wê dewara suwarîyê ku lixabê bêxin devê wê da êsîr û teslîm bî. ‘Erd li ser behrê sekinî û pehn bî, û behr ji

تَأْسِرْهُمُ الأَطْمَاعُ فَيُؤْثِرُوا وَشِيكَ السَّعْيِ عَلَى اجْتِهَادِهِمْ. ولَمْ يَسْتَعْظِمُوا مَا مَضَى مِنْ أَعْمَالِهِمْ، وَلَوِ اسْتَعْظَمُوا ذلِكَ لَنَسَخَ الرَّجَاءُ مِنْهُمْ شَفَقَاتِ وَجَلِهِمْ، وَلَمْ يَخْتَلِفُوا فِي رَبِّهِمْ بِاسْتِحْوَاذِ الشَّيْطَانِ عَلَيْهِمْ، وَلَمْ يُفَرِّقْهُمْ سُوءُ التَّقَاطُعِ، وَلاَتَوَلاَّهُمْ غِلُّ التَّحَاسُدِ، وَلاَ تَشَعَّبَتْهُمْ مَصَارِفُ الرِّيَبِ، وَلاَ اقْتَسَمَتْهُمْ أَخْيَافُ الْهِمَمِ، فَهُمْ أُسَرَاءُ إِيمَان لَمْ يَفُكَّهُمْ مَنْ رِبْقَتِهِ زَيَغٌ وَلاَ عُدُولٌ وَلاَ وَنىً وَلاَ فُتُورٌ، وَلَيْسَ في أَطْبَاقِ السَّمَاوَاتِ مَوْضِعُ إِهَابٍ إِلاَّ وَعَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ، أَوْ سَاعٍ حَافِدٌ، يَزْدَادُونَ عَلَى طُولِ الطَّاعَةِ بِرَبِّهِمْ عِلْماً، وَتَزْدَادُ عِزَّةُ رَبِّهِمْ فِي قُلُوبِهِمْ عِظَماً.

ومنها في صفة الارض: كَبَسَ الأَرْضَ عَلى مَوْرِ أَمْوَاجٍ مُسْتَفْحِلَةٍ، وَلُجَجٍ بِحَارزَاخِرَةٍ، تَلْتَطِمُ أَوَاذِيُّ أَمْواجِهَا، وَتَصْطَفِقُ مُتَقَاذِفَاتُ

serxweçûn û serkêşî û lûqî yê paşve da, û pêşî li xorxor û li hevketina wê girt, av ku şkestibî û sekinî bû, hat xarê (danî) û paş serkêşî û lihevketina pêlan ‘erd li nav xwe da girt.

Dema av li tirafên ‘erdê da ji bizavê sekinî, Xwedayê Pak çîyayên bilind danîn ser milê ‘erdê û çavkanî ji çîyan deranîn û li deştên pehn û dûl û newalên kûr de êxistin rê. ‘Erd pê çîyayên ku ji teht û kevirên mezin û bilind pêk hatibî ji lerizînê parast, lerizîna ‘erdê sekinî çiko çîya wek singa têda çûbîn xarê û li ser nivzî (nizm) yên wê cih girtibîn. Valehî ya di navbeyna ‘erd û ‘esmana da şeqitand û hewa hazir kir û pêk anî ji bona istifada ehlê ‘erdê, û paşîra jî ehlê ‘erdê û heçî tişta ji bona wan lazim (pêdvê) çêkir. Digel vê yêkê jî ew cihên ku ji ber bilindî ya wan ava kanî û rûbaran nagihênê beredayî nehişt û dest jê nekêşa heta ‘ewrên baranbar çêkirin da bibarin û ‘erdê mirî sax bikin û şînkatî ya wê derînin. Qetên ‘ewrên ronahî ku ji hev cida bîn gihandin hev, vêca ‘ewrîn spî û kurisyîn ser hev û tejî av êxistin bizavê û ‘ewr hazir bû ji bona barînê; birûsk ji nav ‘ewran biriqîn û birqîna wan li nav ‘ewrên ser hevde kursyîn da dewam kir. ‘Ewr pey hevda

أَثْبَاجِها، وَتَرْغُو زَبَداً كَالْفُحُولِ عِنْدَ هِيَاجِهَا، فَخَضَعَ جِمَاحُ الْمَاءِ الْمُتَلاَطِمِ لِثِقَلِ حَمْلِهَا، وَسَكَنَ هَيْجُ ارْتِمَائِهِ إِذْ وَطِئَتْهُ بِكَلْكَلِهَا، وَذَلَّ مُسْتَخْذِياً إِذْ تَمعَّكَتْ عَلَيْهِ بِكَوَاهِلِهَا، فَأَصْبَحَ بَعْدَ اصْطِخَابِ أَمْوَاجِهِ، سَاجِياً مَقْهُوراً، وَفِي حَكَمَةِ الذُّلِّ مُنْقَاداً أَسِيراً، وَسَكَنَتِ الأَرْضُ مَدْحُوَّةً فِي لُجَّةِ تَيَّارِهِ، وَرَدَّتْ مِنْ نَخْوَةِ بَأْوِهِ وَاعْتِلاَئِهِ، وَشُمُوخِ أَنْفِهِ وَسُمُوِّ غُلَوَائِهِ، وَكَعَمَتْهُ عَلَى كِظَّةِ جَرْيَتِهِ، فَهَمَدَ بَعْدَ نَزَقَاتِهِ، وبَعْدَ زَيَفَانِ وَثَبَاتِهِ.

فَلَمَّا سَكَنَ هَيْجُ الْمَاءِ مِنْ تَحْتِ أَكْنَافِهَا، وَحَمْلِ شَوَاهِقِ الْجِبَالِ الْبُذَّخِ عَلَى أَكْتَافِهَا، فَجَّرَ يَنَابِيعَ الْعُيُونِ مِنْ عَرَانِينِ أُنُوفِهَا، وَفَرَّقَهَا فِي سُهُوبِ بِيدِهَا وَأَخَادِيدِهَا، وَعَدَّلَ حَرَكَاتِهَا بِالرَّاسِيَاتِ مِنْ جَلاَمِيدِهَا، وَذَوَاتِ الشَّنَاخِيبِ الشُّمِّ مِنْ صَيَاخِيدِهَا، فَسَكَنَتْ مِنَ الْمَيَدَانِ بِرُسُوبِ الْجِبَالِ فِي قِطَعِ أَدِيمِهَا، وَتَغَلْغُلِهَا مُتَسَرِّبَةً فِي جَوْبَاتِ خَيَاشِيمِهَا، وَرُكُوبِهَا أَعْنَاقَ سُهُولِ الأَرَضِينَ وَجَرَاثِيمِهَا، وَفَسَحَ بَيْنَ الْجَوِّ

rêkirin, ew ji ber hilgirtina baranê giran bû dûra ‘erdê girt û ba, pey hev bi ser da hat û wek çawa mirov heywanekî bidûşê qetirên baranê ji nav ‘ewran kişand û bilez anî xarê.

Vêca dema ‘ewra wek dev a, sto û singê xwe bi ‘erdêve anî û ew ava zehfî ya li nav xwe da girtîn rijandin, şînkatî û gîyayê ter û taze ji cihên hişk û bê av û ji çîyan deranîn.

Vêca ew (‘erd) bi xemla bax û bostanên xwe geş û xweş bû, û ji ber wa cilên nazik ji gul û bişkûvên no gehiştî û berq berqu ku kiribîn di ber xwe de fexra xwe kir, û Xuda ew şînkatî jî kir rizqê mirov û heywana û ji hemî alîyan ve rê vekirin û li ser wan rêkan ji rê bûra ra nîşan danîn. Vêca dema ‘erdê xwe raêxist û fermana xwe binecê kir, adem selamên Xwedê lê bin ji nav mexlûqê xwe bijart û ew ewilîn û yêkemîn mirov bî. Ew danî di bihişta xwe de û li wê derê xarin û vexarin jê re berfireh kir û ew fêr kir (hîn kir –‘elimand) ku xwe ji çi karan vedê û kirina kîj karan dibê sebebê ne gohdarî yê û meqam û rutbê têxê xeter û tehlukê. Vêca ewî des avêt wî karê jê hatî nehî kirin çiko pêşîyê da zanîna Xuda li ser

وَبَيْنَهَا، وَأَعَدَّ الْهَوَاءَ مُتَنَسَّماً لِسَاكِنِهَا، وَأَخْرَجَ إِلَيْهَا أَهْلَهَا عَلَى تَمَامِ مَرَافِقِهَا. ثُمَّ لَمْ يَدعْ جُرُزَ الأَرْضِ الَّتِي تَقْصُرُ مِيَاهُ الْعُيُونِ عَنْ رَوَابِيهَا، وَلاَ تَجِدُ جَدَاوِلُ الأَنْهَارِ ذَرِيعَةً إِلى بُلُوغِهَا، حَتَّى أَنْشَأَ لَهَا نَاشِئَةَ سَحَاب تُحْيِي مَوَاتَهَا، وَ تَسْتَخْرِجُ نَبَاتَهَا، أَلَّفَ غَمَامَهَا بَعْدَ افْتِرَاقِ لُمَعِهِ، وَتَبَايُنِ قَزَعِهِ. حَتَّى إِذَا تَمَخَّضَتْ لُجَّةُ الْمُزْنِ فِيهِ، وَالْتَمَعَ بَرْقُهُ فِي كُفَفِهِ، وَلَمْيَنَمْ وَمِيضُهُ فِي كَنَهْوَرِ رَبَابِهِ، وَمُتَرَاكِمِ سَحَابِهِ، أَرْسَلَهُ سَحّاً مُتَدَارِكاً، قَدْ أَسَفَّ هَيْدَبُهُ، تَمْرِيهِ الْجَنُوبُ دِرَرَ أَهَاضِيبِهِ، وَدُفَعَ شَآبِيبِهِ.

فَلَمَّا أَلْقَتِ السَّحابُ بَرْكَ بِوَانِيْهَا، وَبَعَاعَ مَا اسْتَقَلَّتْ بِهِ مِنَ الْعِبْءِ الْمَحْمُولِ عَلَيْهَا، أَخْرَجَ بِهِ مِنْ هَوَامِدِ الأَرْضِ النَّبَاتَ، وَمِنْ زُعْرِ الْجِبَالِ الأَعْشَابَ،فَهِيَ تَبْهَجُ بِزِينَةِ رِيَاضِهَا، وَتَزْدَهِي بِمَا أُلْبِسَتْهُ مِنْ رَيْطِ، أَزَاهِيرِهَا، وَحِلْيَةِ مَا سُمِطَتْ بِهِ مِنْ نَاضِرِ أَنْوَارِهَا، وَجَعَلَ ذلِكَ بَلاَغاً لِلأَنَامِ، وَرِزْقاً

wê çendê sekinî bî. Vêca paş tewbê (li xwe zivirînê) ew rêkir xarê da ku pê zurîyeta xwe ‘erdê wî ava bikê û pê wî, delîl û hucceta xwe li ser bendên xwe ragirê. Piştî ku canê adem girt mirov derheq delîla xudatî ya Xwe de ser beredayî nehiştin û vebir neda ku xelk gihana ji nas kirina Wî paş ve bimînin, belkî pê wê soz û qirara ku digel wan dayî pir delîl li ser zimanê Pêğemberên xwe yên qenc; ewên emanetê wehya ilahî li xwe girtîn rêkirin, vêca ew jî pey hev hatin, heta pê hatina pêğemberê me Muhemed selat selam li wî û alê wî delîlên wî temam bîn û cihê ‘ozr xwestinê ji kesîre nema û tehdîd û tirsandinên wî gihan xilasekê.

Vêca kêm û zêde rizq veqetand û bi ‘idalet di teqsîmê de (lêkvekirin) tengî û berfirehî çêkir da ku ewê ew bixwazê wî di tengavî û rihetîyê de biceribênê û pê wî qasî şukirdarî û sebirdarî ya dewlemend û feqîran hilsengênê. Paşê berfirehî û feqîretî, selametî û nexweşî (afet), keyfxweşî û xem (kol û mereq) li kêleka hev da danîn û tevhev kirin

Ecel û zemanê mirinê danî vêca hinek dirêj û hinek kurt kirin û hinek pêş êxistin û hinek paş êxistin; sebeb

لِلأَنْعَامِ، وَخَرَقَ الْفِجَاجَ فِي آفَاقِهَا، وَأَقَامَ المَنَارَ لَلسَّالِكِينَ عَلَى جَوَادِّ طُرُقِهَا. فَلَمَّا مَهَدَ أَرْضَهُ، وَ أَنْفَذَ أَمْرَهُ، اخْتَارَ آدَمَ(عليه السلام)، خِيرَةً مِنْ خَلْقِهِ، وَجَعَلَهُ أَوّلَ جِبِلَّتِهِ، وَأَسْكَنَهُ جَنَّتَهُ، وَأَرْغَدَ فِيهَا أُكُلَهُ، وَأَوْعَزَ إِلَيْهِ فِيما نَهَاهُ عَنْهُ، وَأَعْلَمَهُ أَنَّ فِي الاْقْدَامِ عَلَيْهِ التَّعَرُّضَ لِمَعْصِيَتِهِ، وَالْمُخَاطَرَةَ بِمَنْزِلَتِهِ; فَأَقْدَمَ عَلَى مَا نَهَاهُ عَنْهُ ـ مُوَافَاةً لِسَابِقِ عِلْمِهِ ـ فَأَهْبَطَهُ بَعْدَ التَّوْبَةِ لِيَعْمُرَ أَرْضَهُ بِنَسْلِهِ،وَلِيُقِيمَ الْحُجَّةَ بِهِ عَلَى عِبَادِهِ، ولَمْ يُخْلِهِمْ بَعْدَ أَنْ قَبَضَهُ، مِمَّا يُؤَكِّدُ عَلَيْهِمْ حُجَّةَ رُبُوبِيَّتِهِ، وَيَصِلُ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَعْرِفَتِهِ، بَلْ تَعَاهَدَهُمْ بَالْحُجَجِ عَلَى أَلْسُنِ الْخِيَرَةِمِنْ أَنْبِيَائِهِ، وَمُتَحَمِّلِي وَدَائِعِ رِسَالاَتِهِ، قَرْناً فَقَرْناً; حَتَّى تَمَّتْ بِنَبِيِّنَا مُحَمَّد(صلى الله عليه وآله) حُجَّتُهُ، وَبَلَغَ الْمَقْطَعَ عُذْرُهُ وَنُذُرُهُ،

û wesîle ji mirinê ra deynan û pê mirinê pêşî li dirêj bûna ‘emr a (temen) girt û benkê pêwenda (hevgirtin) li nav mirova da qetand.

Xwedê zana ye bi hemî xef û sirrên dildar li dila de xef dikin û hemî axiftinên xelk ji xefve li ber gohê hev dibêjin (necwa) û hemî gumanên dikevin bîr û hizra, û hemî qirarên ku bi yeqîn tên dayîn û hemî nêrînên bi dizîve û hemî ew tiştên li kuratî ya dila da û hemî veşartî yên pişt perdade û hemî axiftinên xef ku bi zehmet goh ewê seh dikin û hemî kunên mêruyên hûrik ku havîna tê da dijîn û cihê heşere zivistana navda dijîn û bi nalên û zarî ya jinên mereqdar û dengê hêduka yê pîyan û ji navdeyê bişkûvan ku fêqî têda hatîye xef kirin û ji kunwehşên nav şikeftên çîyan û dûl û gelîyan û cihê pêşuyan li nav çiq û tûşalê daran û bi wî cihê pelçim a ku bi darave tên û bi cihên nutfê ku ji pişta dirijin têda û bi wa ‘ewrên bilind dema dighên hev û bi barîna qetirên baranê ji nav wan ‘ewrên ser hevde kurisyîn û bi hemî wê ax û qirşikên ku bagerê ew li ber xwe girtîn û li ser ‘erdê bilav kirîn û bi hemî wa tiştên ku baran pê lêmişta ji wê çêdibê li ber xwe dibê û ji beyn dibê, û ji çûna

وَقَدَّرَ الأَرْزَاقَ فَكَثَّرَهَا وَقَلَّلَهَا، وَقَسَّمَهَا عَلَى الضِّيقِ والسَّعَةِ فَعَدَلَ فِيهَا لِيَبْتَلِيَ مَنْ أَرَادَبِمَيْسُورِهَا وَمَعْسُورِهَا، وَلِيَخْتَبِرَ بِذلِكَ الشُّكْرَ والصَّبْرَ مِنْ غَنِيِّهَا وَفَقِيرِهَا، ثُمَّ قَرَنَ بِسَعَتِهَا عَقَابِيلَ فَاقَتِهَا، وَبِسَلاَمَتِهَا طَوَارِقَ آفَاتِهَا، وَبِفُرَجِ أَفْرَاحِهَا غُصَصَ أَتْرَاحِهَا.

وَخَلَقَ الآجَالَ فَأَطَالَهَا وَقَصَّرَهَا، وَقَدَّمَهَا وَأَخَّرَهَا، وَوَصَلَ بَالْمَوْتِ أَسْبَابَهَا، وَجَعَلَهُ خَالِجاً لاِشْطَانِهَا، وَقَاطِعاً لمَرَائِرِأَقْرَانِهَا.

عَالِمُ السِّرِّ مِنْ ضَمَائِرِ الْمُضْمِرِينَ، وَنَجْوَى الْمُتَخَافِتِينَ، وَخَوَاطِرِ رَجْمِ الظُّنُونِ، وَعُقَدِ عَزِيمَاتِ الْيَقِينِ، وَمَسَارِقِ إِيمَاضِ الْجُفُونِ، وَمَا ضَمِنَتْهُ أَكْنَانُ الْقُلُوبِ، وَغَيَابَاتُ الْغُيُوبِ، وَمَا أَصْغَتْ لاِسْتِرَاقِهِ مَصَائِخُ الأَسْمَاعِ، وَمَصَائِفُ الذَّرِّ، وَمَشَاتِي الْهَوَامِّ، وَرَجْعِ الْحَنِينِ مِنْ الْمُولَهَاتِ وَهَمْسِ الأَقْدَامِ، وَمُنْفَسَحِ الثَّمَرَةِ مِنْ وَلاَئِجِ غُلُفِ الأَكْمَامِ، وَمُنْقَمَعِ

reyên gîya li nav girkên xêzê da û ji hêlûnên firinda li ser serê çîyan û ji xwendina teyrkên deng xweş li nav hêlûnên tarî da û ji navdeyê sedefan (durr) û ew tiştên ku li nav pêlên behra da gihayîn û bi wan tiştên ku tarîtî ya şevê ew nixumandîn an tava rojê dayî yê û bi wa tiştên ku ileh di nav tarîtî yî an her û her li ber ronahîyê (agah e); bi şuna gavan û hemî bizavên xef û hemî peyvên ji deva der dikevin û hemî qelqên lêhvan û bi cihê hemî candaran û giranî ya hemî zerratan û himhima hemî candaran, û fêqî yê bi daranve û pelçimên ji dara dikevin û cihê menî lê disekinê û cihê wê xwêna hevgirtî û qetê gûşt û bi hemî zarokên nû peyda bûyîn.

Xwedê bêy zehmet xweyê vê zanîn û agahîyê ye û ji bona parastina evî mexlûqê xwe yê ji tinehîyê afirandî qe çi muşkil û gîr û girift jê re nînin; li pêk anîna fermanên xwe û li teybîra rêve birina mexlûqê xwe de westhan û sistî jê re çênabê. Belkî ev zanîna wî ye ku li hemî cihî birêve diçê û jimar a hemî mexlûqan li bal wî heye û ‘edaleta wî hemî li ber xwe girtine û qencî û kerema wî ya zehfî gihaye hemîya, herçend wa wek çawa layiqê wî ew nas nekirne.

Di’a: Ilahî! Tuyî layiqê pesnê rind û medhên zehf; eger hêvî ji tebê kirin ji

الْوُحُوشِ مِنْ غِيرَانِ الْجِبَالِ وَأَوْدِيَتِهَا، وَمُخْتَبَأَ الْبُعُوضِ بَيْنَ سُوقِ الأَشْجَارِ وَأَلْحِيَتِهَا، وَمَغْرِزِ الأَوْرَاقِ مِنَ الأَغْنَانِ، وَمَحَطِّ الأَمْشَاجِ مِنْ مَسَارِبِ الأَصْلاَبِ، وَنَاشِئَةِ الْغُيُومِ وَمُتَلاَحِمِهَا، وَدُرُورِ قَطْرِ السَّحَابِ فِي مُتَرَاكِمِهَا، وَمَا تَسْقِي الأَعَاصِيرُ بِذُيُولِهَا، وَتَعْفُو الأَمْطَارُ بِسُيُولِهَا، وَعَوْمِ بَنَاتِ الأَرْضِ فِي كُثْبَانِ الرِّمَالِ، وَمُسْتَقَرِّ ذَوَاتِ الأَجْنِحَةِ بِذُرَا شَنَاخِيبِ الْجِبَالِ، وَتَغْرِيدِ ذَوَاتِ الْمَنْطِقِ فِي دَيَاجِيرِ الأَوْكَارِ، وَمَا أَوْعَتْهُ الأَصْدَافُ، وَحَضَنَتْ عَلَيْهِ أَمْوَاجُ الْبِحَارِ، وَمَا غَشِيَتْهُ سُدْفَةُ لَيْلٍ، أَوْ ذَرَّ عَلَيْهِ شَارِقُ نَهَارٍ، وَمَا اعْتَقَبَتْ عَلَيْهِ أَطْبَاقُ الدَّيَاجِيرِ، وَسُبُحَاتُ النُّورِ، وَأَثَرِ كُلِّ خَطْوَةٍ، وَحِسِّ كُلِّ حَرَكَةٍ، وَرَجْعِ كُلِّ كَلِمَةٍ، وَتَحْرِيكِ كُلِّ شَفَةٍ، وَمُسْتَقَرِّ كُلِّ نَسَمَةٍ، وَمِثْقَالِ كُلِّ ذَرَّةٍ، وَهَمَاهِمِ كُلِّ نَفْسٍ هَامَّةٍ، وَمَا عَلَيْهَا مِنْ ثَمَرِ شَجَرَةٍ، أَوْ سَاقِطِ وَرَقَةٍ، أَوْ قَرَارَةِ نُطْفَةٍ، أَوْ نُقَاعَةِ دَمٍ وَمُضْغَةٍ، أَوْ نَاشِئَةِ خَلْقٍ وَسُلاَلَةٍ.

xwe tu baştirîn hêvî yî û eger rca ji te bê kirin tu çêtirîn cihê rcayê yî;

Ilahî! Te ewqas qencî li min kirine ku ji ber wa ez ji te pêve pesnê kes dî nedim û hemdê kesek dî nekim û berê wê nedim bingehên bê hêvî kirnê û cihên şik û şubhê. (Pê qencî ya xwe) te zimanê min ji medhê ademî û mexlûqan zivirand.

Ey Xuda! Ew kesê medhê kesekî bikê ber hêvî yê wê ye ku başîyek ji wî bighêtê; qencîyekdigel bê kirin an tiştek jêra bê dayîn, û ewa ez ji alîyê te ve ber hêvîyê wê, ewe ku tu min rênimûnî bikî bo gihana zexîra rehmetê û xeznên bexşîna xwe.

Ilahî! Ev cihê ez lê, cihê kesekî ye ku yêk bûn û tewhîda te bawer kirîye ewa ku mexsûsê te bi xweye, ewê xêncî te kesek dî layiqê vî hemd û medhî nizanê.

Ez muhtacê Te me; xêncî bi kerema te ew ihtîyacî ranabê û xêncî bi dan û bexşîna te ew nedarî ji nav naçê, vêca hema niha razî bûna xwe bike behra me, û me bê nîyaz bike ji wê yêkê ku em xêncî te destê xwe bal kesîve dirêj nekîn û bi rastî te karîn heye bo kirina hemî tiştî.

لَمْ تَلْحَقْهُ فِي ذلِكَ كُلْفَةٌ، وَلاَ اعْتَرَضَتْهُ فِي حِفْظِ مَا ابْتَدَعَ مِنْ خَلْقِهِ عَارِضَةٌ، وَلاَ اعْتَوَرَتْهُ فِي تَنْفِيذِ الأُمُورِ وَتَدَابِيرِ الْمَخلُوقِينَ مَلاَلَةٌ وَلاَ فَتْرَةٌ، بَلْ نَفَذَهُمْ عِلْمُهُ، وَأَحْصَاهُمْ عَدَدُهُ، وَوَسِعَهُمْ عَدْلُهُ، وَغَمَرَهُمْ فَضْلُهُ، مَعَ تَقْصِيرِهِمْ عَنْكُنْهِ مَا هُوَ أَهْلُهُ.

[دعاء] اللَّهُمَّ أَنْتَ أَهْلُ الْوَصْفِ الْجَمِيلِ، وَالتَّعْدَادِ الْكَثِيرِ، إِنْ تُؤَمَّلْ فَخَيْرُ مَأْمُول، وَإِنْ تُرْجَ فأَكْرَمُ مَرْجُوٍّ.

اللَّهُمَّ وَقَدْ بَسَطْتَ لي فِيمَا لاَ أَمْدَحُ بِهِ غَيْرَكَ، وَلاَ أُثْنِي بِهِ عَلَى أَحَد سِوَاكَ، وَلاَ أُوَجِّهُهُ إِلَى مَعَادِنِ الْخَيْبَةِ وَمَوَاضِعِ الرِّيبَةِ، وَعَدَلْتَ بِلِسَانِي عَنْ مَدَائِحِ الآدَمِيِّينَ، وَالثَّنَاءِ عَلَى الْمَرْبُوبِينَ الْمَخْلُوقِينَ.

اللَّهُمَّ وَلِكُلِّ مُثْنٍ عَلَى مَنْ أَثْنَى عَلَيْهِ مَثُوبَةٌ مِنْ جَزَاء، أَوْ عَارِفَةٌ مِنْ عَطَاء; وَقَدْ رَجَوْتُكَ دَلِيلاً عَلَى ذَخَائِرِ الرَّحْمَةِ وَكُنُوزِ الْمَغْفِرَةِ.

AXIFTINA 92

Dema xelkê vîyayî digel wî bey'etê bikin.

Desta ji min bikêşin û xêncî min ji xwere bixwazin, çiko bi rastî em rubirû bûne digel karek rengreng û çend rû, ne dil dikarin ewê ragirin û ne 'eql dikarin li ser bisekinin, bi rastî 'esman (ufuq) 'ewre û rêk nenaskirîye.

Agah bin! Eger ez xwesta hewe qebûl bikim, ezê ewê digel hewe bikim ya ez dizanim, û ez gohê xwe nadim gotina kesekî û lûma lûmekeran. Eger hûn desta ji min bikêşin, hingê ez jî wek yêk ji heweme, û ew kesê hûn karê xwe dispêrinê belkî ez ji hewe gohdartir û fermanbertir bim jê re. Eger ez wezîr bim baştir e ji hewe re ku ez serok bim.

AXIFTINA 93

Paş hemd û medhên Xuda, gelî mirovno! Rastî min çavê fitnê deranî, û piştî ku fitne berfireh bîyî û serî hildayî û hêç bîyî kesî xêncî min nediwêrîya evî karî bikê. Vêca pêşîya ku hûn min ji dest bidin hewe çi divê ji min bipirsin, ez bi wî kim ewê canê min li destê wî da, ji zemanê xwe heta qîyametê, û ji wa komên biseda kesan hidayet dikin û ewên biseda kesan li rê winda dikin, hûn çi bipirsin ezê ji hewe re bêjim

اللَّهُمَّ وَهذَا مَقَامُ مَنْ أَفْرَدَكَ بِالتَّوْحِيدِ الَّذِي هُوَ لَكَ، وَلَمْ يَرَ مُستَحِقّاً لِهذِهِ الْمحَامِدِ وَالْمَمادِحِ غَيْرَكَ، وَبِي فَاقَةٌ إِلَيْكَ لاَ يَجْبُرُ مَسْكَنَتَهَا إِلاَّ فضْلُكَ، وَلاَ يَنْعَشُ مِنْ خَلَّتِهَا إِلاَّ مَنُّكَ وَجُودُكَ، فَهَبْ لَنَا فِي هذَا الْمَقَامِ رِضَاكَ، وَأَغْنِنَا عَنْ مَدِّ الأَيْدِي إِلَى مَن سِوَاكَ، (إِنَّكَ عَلى كُلِّ شَيْء قَدِيرٌ)!

[92]

لمّا أراده الناس على البيعة

دَعُوني وَالْتَمِسُوا غَيْرِي; فإِنَّا مُسْتَقْبِلُونَ أَمْراً لَهُ وُجُوهٌ وَأَلْوَانٌ; لاَ تَقُومُ لَهُ الْقُلُوبُ، وَلاَ تَثْبُتُ عَلَيْهِ الْعُقُولُ، وَإِنَّ الأفَاقَ قَدْ أَغَامَتْ، وَالْمَحَجَّةَ قَدْ تَنَكَّرَتْ.

وَاعْلَمُوا أَنِّي إِنْ أَجَبْتُكُمْ رَكِبْتُ بِكُمْ مَا أَعْلَمُ، وَلَمْ أُصْغِ إِلَى قَوْلِ الْقَائِلِ وَعَتْبِ الْعَاتِبِ، وَإِنْ تَرَكْتُمُونِي فَأَنَا كَأَحَدِكُمْ; وَلَعَلِّي أَسْمَعُكُمْ وَأَطْوَعُكُمْ لِمَنْ وَلَّيْتُمُوهُ أَمْرَكُمْ، وَأَنَا لَكُمْ وَزِيراً، خَيْرٌ لَكُمْ

kanê gazîkerê wan kî ye û rêber û rênimûnê wan çi kese, û ezê bêjim hewe kanê wê devên xwe li kûdê bînin mexel û li kûderê barê xwe deynin û kîjan ji wan wê bê kuştin û kîjan wê bi mirina xwe bimrê.

Eger ez ne li nav hewe da bim û dijwarî û qewmînên nexweş ser heweda bên, gelek ji pirsyarkeran wê serê xwe bidin berxwe û gelek ji wa yên pirsyar ji wan hatî kirin wê ji kar bikevin. Evahe hingê ye ku şer li nav hewede dirêj bibin û bigihîn nihayeta dijwarî yê û dinya ji hewe re teng bibê û digel wê bela jî li ser hewe dirêj bibin, heta ku Xuda ewê koma qenc ya li nav hewe da mayî serbêxê.

Bi rastî dema fitne bê, heq û batil tevhev dibê û dema pişt bidê hişyarî çêdibê, fitne ji pêşve ne nasin û ji paşve tên nas kirin û wek bayê li halê gerhanê da ne; dighên bajarekî û ji bajarekî derbaz dibin. Bizanin, bi tirs tirîn fitne, fitna benî umeyyeye ku ez ditirsim biser hewe da bê. Fitna benî umeyye, fitneyek kûr û tarî ye, wê hemî cihî dagîr bikê lê belê bela wê ji hineka re ye, heçî wê fitnê binasê wê bela wê bighêtê û heçî xwe jê kûr bikê wê bela serwî ra derbaz bibê.

مِنِّي أَمِيراً!

[93]

ومن خطبة له(عليه السلام)

أَمَّا بَعْد، أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنِّي فَقَأْتُ عَيْنَ الْفِتْنَةِ، وَلَمْ يَكُنْ لِيَجْتَرِىءَ عَلَيْهَا أَحَدٌ غَيْرِي بَعْدَ أَنْ مَاجَ غَيْهَبُهَا، وَاشْتَدَّ كَلَبُهَا. فَاسْأَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي، فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لاَ تَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ فِيمَا بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ السَّاعَةِ، وَلاَ عَنْ فِئَةٍ تَهْدِي مائةً وَتُضِلُّ مائةً إِلاَّ نَبَّأْتُكُمْ بِنَاعِقِهَا وَقَائِدِهَا وَسَائِقِهَا، وَمَنَاخِ رِكَابِهَا، وَمَحَطِّ رِحَالِهَا، وَمَنْ يُقْتَلُ مِنْ أَهْلِهَا قَتْلاً، وَمَنْ يَمُوتُ مِنْهُمْ مَوْتاً.

وَلَوْ قَدْ فَقَدْتُمُونِي وَنَزَلَتْ كَرَائِهُ الأُمُورِ، وَحَوَازِبُ الْخُطُوبِ، لأَطْرَقَ كَثِيرٌ مِنَ السَّائِلِينَ، وَفَشِلَ كَثِيرٌ مِنَ المَسْؤُولِينَ، وَذلِكَ إِذَا قَلَّصَتْ حَرْبُكُمْ، وَشَمَّرَتْ عَنْ سَاق، وَضَاقَتِ الدُّنْيَا عَلَيْكُمْ ضِيقاً، تَسْتَطِيلُونَ أَيَّامَ الْبَلاَءِ عَلَيْكُمْ، حَتَّى

Sond bi Xwedê, paş min benî umeyye wê pîs xweyî bin ji hewe ra, wê ji hewera wek wê deva pîra pîs exlaq bin ku li demê duhtinê da leqa (gez) tavêjê û destê xwe li ‘erdê didê û pehîna tavêjê (zîtka didê) û nahêlê kes şîr jê bidûşê. Ew wê li ser serê hewe bimînin û kesî ji hewe nahêlin xêncî wa yên feydê ji wan bibin an zerera wa çênebê ji wan ra. Wê bela wan her li ser hewe berdewam bê heta ku tûl (intiqam) girtina hewe ji yêk ji wan, wek tûl girtina kûle ji xweyê xwe an tûl girtina heval ji heval lê bê. Fitna wan li ser hewe fitneyek kirêt û tejî tirse; bi awayê fitna zemanê cahilîyetê ye, ne ronahî ya rê rastbûnê têda xuya dikê û nejî nîşanek ji heqî yê têda heye.

Em ehlê beytê ji wê fitnê derîn û em ne gazîkerîn ji wê re, paşî ra Xwedê wê ewê fitnê ji ser hewe rakê û wek çerm kirina pez ku çerm ji gûşt tê vekirin wê ewê ji hewe vekê; pî destê wî kesê ku ewa zelîl dikê û bi quwwet û zur ewa ji qudret têxê û ava mirinê wê biserê wan da bikê û xêncî devê şwîr tiştekî nadê wan û xêncî tirsê tiştekî nakê di ber wan da. Vêca hingê ye ku qureyşî wê bixazin hemî dinyayê û tişta têda bidin heta ku bêhnek kurt û carekî tinêre min bibînin da ez ji wa qebûl bikim ewê ya

يَفْتَحَ اللهُ لِبَقِيَّةِ الأَبْرَارِ مِنْكُمْ.

إِنّ الْفِتَنَ إِذَا أَقْبَلَتْ شَبَّهَتْ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ نَبَّهَتْ، يُنْكَرْنَ مُقْبِلاَت، وَيُعْرَفْنَ مُدْبِرَات، يَحُمْنَ حَوْمَ الرِّيَاحِ، يُصِبْنَ بَلَداً وَيُخْطِئْنَ بَلَداً. أَلاَ وَإِنَّ أَخْوَفَ الْفِتَنِ عِنْدِي عَلَيْكُمْ فَتْنَةُ بَنِي أُمَيَّةَ، فإِنَّهَا فِتْنَةٌ عَمْيَاءُ مُظْلِمَةٌ: عَمَّتْ خُطَّتُهَا، وَخَصَّتْ بَلِيَّتُهَا، وَأَصَابَ الْبَلاَءُ مَنْ أَبْصَرَ فِيهَا، وَأَخْطَأَ الْبَلاَءُ مَنْ عَمِيَ عَنْهَا.

وَايْمُ اللهِ لَتَجِدُنَّ بَنِي أُمَيَّةَ لَكُمْ أَرْبَابَ سُوْءٍ بَعْدِي، كَالنَّابِ الضَّرُوسِ: تَعْذِمُ بِفِيهَا، وَتَخْبِطُ بِيَدِهَا، وتَزْبِنُ بِرِجْلِهَا، وَتَمْنَعُ دَرَّهَا، لاَ يَزَالُونَ بِكُمْ حَتَّى لاَ يَتْرُكُوا مِنْكُمْ إِلاَّ نَافِعاً لَهُمْ، أَوْ غَيْرَ ضَائِر بِهِمْ، وَلاَ يَزَالُ بَلاَؤُهُمْ حَتَّى لاَ يَكُونَ انْتِصَارُ أَحَدِكُمْ مِنْهُمْ إِلاَّ مثل انْتِصَارِ الْعَبْدِ مِنْ رَبِّهِ، وَالصَّاحِبِ مِنْ مُسْتَصْحِبِهِ، تَرِدُ عَلَيْكُمْ فِتْنَتُهُمْ شَوْهَاءَ مَخْشِيَّةً، وَقِطَعاً جَاهِلِيَّةً،

Îro ez hinekî jê dixwazim lê ew nadin.

AXIFTINA 94

Xêr û berekete ew Xwedayê ku himmetên bilind û ‘eqlê zîrek mirova nagihêtê, ew ewilê wisa ku xilasek jê re nîne heta xilas bibê û dumahîk jê re nîne heta temam bibê.

... Derheq Pêğemberan da: Vêca Xuda ew di baştirîn cihên sipartina emanet û qenctirîn cihada deynan. Ew ji piştên bi qîmet deranîn û deynan nav rehmên pak da, çiqas yêk ji wan çu yêk dî ji bona ragirtina dînê Xwedê ket şûna wî da.

Heta kerema Xwedayê pak giha Muhemmed selat û selamên Xuda li ser wî û binemala wî bin, vêca ew ji seratirîn me’den û bi qedirtirîn bingehan deranî, ji wê darê ewa Pêğemberên xwe ji wê deranîyîn û emînên li ser wehya xwe ji navê bijartîn.

Binemala wî baştirîn binemal û ehlê beyta wî qenctirîn ehlê beyt e û dara wî (‘eslê wî) qenctirîn dar e, ku li “heremê” da şîn bûye û li nav qedr û qîmet da bilind bûye, ewê, çiqên dirêj û fêqî yê ku dest nagihênê hene, vêca ew e ser

لَيْسَ فِيهَا مَنَارُهُدىً، وَلاَ عَلَمٌ يُرَى.

نَحْنُ أَهْلَ الْبَيْتِ مِنْهَا بنجاة، وَلَسْنَافِيهَا بِدُعَاة، ثُمَّ يُفَرِّجُهَا اللهُ عَنْكُمْ كَتَفْرِيجِ الأَدِيمِ: بِمَنْ يَسُومُهُمْ خَسْفاً، وَيَسُوقُهُمْ عُنْفاً، وَيَسْقِيهِمْ بِكَأْس مُصَبَّرَة، لاَ يُعْطِيهِمْ إِلاَّ السَّيْفَ، وَلاَ يُحْلِسُهُمْ إِلاَّ الْخَوْفَ، فَعِنْدَ ذلِكَ تَوَدُّ قُرَيْشٌ ـ بِالدُّنْيَا وَمَا فِيهَا ـ لَوْ يَرَوْنَنِي مَقَاماً وَاحِداً، وَلَوْ قَدْرَ جَزْرِ جَزُور، لاَقْبَلَ مِنْهُمْ مَا أَطْلُبُ الْيَوْمَ بَعْضَهُ فَلاَ يُعْطُونِيهِ!

[**94**]

فَتَبَارَكَ اللهُ الَّذِي لاَ تَبْلُغُهُ بُعْدُ الْهِمَمِ، وَلاَ يَنَالُهُ حَدْسُ الْفِطَنِ، الأَوَّلُ الَّذِي لاَ غَايَةَ لَهُ فَيَنْتَهِيَ، وَلاَ آخِرَ لَهُ فَيَنْقَضِيَ.

منها في وصف الانبياء:

فَاسْتَوْدَعَهُمْ فِي أَفْضَلِ مُسْتَوْدَع، وَأَقَرَّهُمْ فِي خَيْرِ مُسْتَقَرّ، تَنَاسَخَتْهُمْ كَرَائِمُ الأَصْلاَبِ إِلَى مُطَهَّرَاتِ الأَرْحَامِ; كُلَّمَا مَضَى سَلَفٌ، قَامَ مِنْهُمْ بِدِينِ اللهِ خَلَفٌ.

pêşê ehlê teqwayê û çavê bînayê wa yên hidayet buyîn. Ew e çiraya pirnûr û stêra geş û çexmexa (darê ku dema li hev didin agir û kutirîsk jiber diçin) agir xweşker, rêçka wî navincî û suneta wî rê nîşander û axiftina wî cidakerê heq û batile; fermana wî pêkve ‘idalet û duristîye, ew hingê rêkir ku Pêğember nebîn û xelk li karê xwe de ketibîn xeletê û şimitî bîn û ummet li nav bê xeberî û nezanînê ra mabî.

We’z û şîret: Xwedê rehmê li hewe bikê! Nîşanên eşkere li kar û ‘emela da ji xwere bikin pîşkar; rêk ronahî û eşkereye û hewe bi alîyê selametî yê ve dibê, niha hûn li cihekî ne (dinya) ku li wêderê hewe muhlet û furset heye ku hûn Xwedê ji xwe razî bikin, defterên (’emelan) vekirîne û qelem li cereyanê da ne û beden biselamet û ziman azadin û tewbe ya tewbekeran tê seh kirin û ‘emel û kiryar qebûl dibin.

AXIFTINA 95

Derheq Pêğemberda (s)

Li halekî da ew bi Pêğemberî hinart ku xelk li nav xeletî yê da şaş û heyrî mabîn û rast û xelet ji hev naqetandan û ketibîn nav fitnê û li pey hewayê nefsê

حَتَّى أَفْضَتْ كَرَامَةُ الله سُبْحَانَهُ إِلَى مُحَمَّد صلى الله عليه وآله، فَأَخْرَجَهُ مِنْ أَفْضَلِ الْمَعَادِنِ مَنْبِتاً، وَأَعَزِّ الأَرُومَاتِ مَغْرِساً، مِنَ الشَّجَرَةِ الَّتِي صَدَعَ مِنْهَا أَنْبِيَاءَهُ، وَانْتَجَبَ مِنْهَا أُمَنَاءَهُ.

عِتْرَتُهُ خَيْرُ الْعِتَرِ، وَأُسْرَتُهُ خَيْرُ الأُسَرِ، وَشَجَرَتُهُ خَيْرُ الشَّجَرِ; نَبَتَتْ فِي حَرَم، وَبَسَقَتْ فِي كَرَم، لَهَا فُرُوعٌطِوَالٌ، وَثَمَرٌ لاَيُنَالُ.

فَهُوَ إِمَامُ مَنِ اتَّقَى، وَبَصِيرَةُ مَنِ اهْتَدَى، وسِرَاجٌ لَمَعَ ضَوْؤُهُ، وَشِهَابٌ سَطَعَ نُورُهُ وَزَنْدٌ بَرَقَ لَمْعُهُ; سِيرَتُهُ الْقَصْدُ، وَسُنَّتُهُ الرُّشْدُ، وَكَلاَمُهُ الْفَصْلُ، وَحُكْمُهُ الْعَدْلُ; أَرْسَلَهُ عَلَى حِينِ فَتْرَةمِنَ الرُّسُلِ، وَهَفْوَة عَنِ الْعَمَلِ، وَغَبَاوَة مِنَ الأُمَمِ.

[عظة النّاس] اعْمَلُوا، رَحِمَكُمُ اللهُ، عَلَى أَعْلاَم بَيِّنَة، فَالطَّرِيقُ نَهْجٌ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلاَمِ، وَأَنْتُمْ فِي دَارِ مُسْتَعْتَب

diçûna û kubarî û xwe mezin girtinê ew şimitandibîn û cehl û nezanîna zêde ew kêm û zelîl kiribîn û li nav perîşanî ya bîr û hizra û bela nezanînê da asê bîbîn. Vêca Pêğember selat û selam li ser wî û binemala wî bin zehf şîret û xêrxwazî kir û li ser rêka durist dewam da xêrxwazi yê û bi ĥikmet û we'za qenc gazî wan kir.

عَلَـى مَهَـل وَفَـرَاغ، والصُّـحُفُ مَنْشُورَةٌ، وَالأَقْلاَمُ جَارِيَةٌ، وَالأَبْدَانُ صَحِيحَةٌ، والأَلْسُنُ مُطْلَقَةٌ، وَالتَّوْبَـةُ مَسْمُوعَةٌ، وَالأَعْمَالُ مَقْبُولَةٌ.

۞ AXIFTINA 96 ۞

Hemd û sipas ji Xwedê re, ewê ewil ku çi tişt pêş wî da neyî û ewê axir ku çi tişt paş wî neyî, ewê ewqas eşkere ku tiştek ji wî eşkere tir neyî û ewê xef (veşartî) ku tiştek ji wî veşartî tir nîne.

... Derheq Pêğember da (s) : Cihê ew têda baştirîn cih û cihê ew têda şîn bîyî bi qedirtirîn cihê lê şîn bînê ye. Ew li nav me'denê hêjayî û cihên pak da rabûye.

Dilê qenc karan meyla wî kirin û bîbûkên çavan bi alîyê wîve zivirîn. Xwedê pê wî kîn û xezeb qebir kirin (mirandin) û dijminî temirand û pê wî hevgirtin û biratî çêkir û hinek yên nêzîk bûyî ji hev dûr kirin û mirovên şikestî û reben pê wî 'ezîz û yên qudretmend zelîl kirin. Axiftina wî ronahî û bê dengî ya wî ziman bû (carna bi axiftinê û carna bi skûtê heqîqet ronahî dikira).

[95]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[يقرر فضيلة الرسول الكريم]

بَعَثَهُ وَالنَّاسُ ضُلاَّلٌ فِي حَيْـرَة، وَحَاطِبُونَ فِي فِتْنَة، قَدِ اسْـتَهْوَتْهُمُ الأَهْـوَاءُ، وَاسْـتَزَلَّتْهُمُ الْكِبْرِيَـاءُ، وَاسْـتَخَفَّتْهُمُ الْجَاهِلِيَّـةُ الْجَهْـلاَءُ; حَيَارَى فِي زَلْزَال مَنَ الأَمْرِ، وَبَـلاَء مِنَ الْجَهْلِ، فَبَالَغَ (صلى الله عليـه وآله) فِي النَّصِيحَةِ، وَمَضَـى عَلَـى الطَّرِيقَـةِ، وَدَعَـا إِلَـى الْحِكْمَـةِ وَالْمَوْعِظَةِ.

[96]

الْحَمْدُ للهِ الأَوَّلِ فَلاَ شَيْءَ قَبْلَـهُ، وَالاخِرِ فَلاَ شَيْءَ بَعْدَهُ، وَالظَّاهِرِ فَلاَ شَيْءَ فَوْقَهُ، وَالْبَاطِنِ فَلاَ شيَ دُونَهُ.

AXIFTINA 97

Eger Xuda muhletê jî bidê zalim, lê dîsa muheqeq wê ewî bigirê û ileh li ser rêka wî kemîn li ber danîye, wê welê gerîya wî (bigirê û) bişidênê ku nekarbê ava devê xwe qurt bidê.

Ez bi Wî kim yê canê min di destê Wî da, muheqeq wê ew qewm ser hewe zal bibin, ne ji ber ku ew heqtirin, belku sebeb ew e ku ew ji bona arîkarî ya hukumdarê xwe her çend li ser batilî ye bi lez û bezin, û hûn ji bona min digel wê çendê ku heqî digel mine xwe giran dikin.

Heqîqet ev e ku xelk ji zulma hukumdarê xwe ditirsin û ez ji zulma bindestê xwe ditirsim, min vîya ez hewe rakim cihadê vêca hewe xwe neqeliqand, û min gazî ya xwe gihand gohê hewe lê hewe seh nekir, min xef û eşkere gazî hewe kir lê hewe cewab neda; min şîret li hewe kirin lê hewe qebûl nekir. Hûn hazirên ne dîyar û kûleyên wek axa ne! Ez axiftinên bi Ĥikmet ji hewe re dibêjim vêca hûn ji wan birev dikevin, ez we'zên qenc û baş li hewe dikim vêca hûn ji dûra wê bilav dibin, ez hewe hay didim ji bona

منها: في ذكر الرسول صلى الله عليه وآله مُسْتَقَرُّهُ خَيْرُ مُسْتَقَرٍّ، وَمَنْبِتُهُ أَشْرَفُ مَنْبِت، فِي مَعَادِنِ الْكَرَامَةِ، وَمَمَاهِدِ السَّلاَمَةِ.

قَدْ صُرِفَتْ نَحْوَهُ أَفْئِدَةُ الأَبْرَارِ، وَثُنِيَتْ إِلَيْهِ أَزِمَّةُ الأَبْصَارِ، دَفَنَ [اللهُ]بِهِ الضَّغَائِنَ، وَأَطْفَأَ بِهِ الثَّوَائِرَ، وأَلَّفَ بِهِ إِخْوَاناً، وَفَرَّقَ بِهِ أَقْرَاناً، أَعَزَّ بِهِ الذِّلَّةَ، وَأَذَلَّ بِهِ الْعِزَّةَ، كَلاَمُهُ بَيَانٌ، وَصَمْتُهُ لِسَانٌ.

[97]

وَلَئِنْ أَمْهَلَ اللهُ الظَّالِمَ فَلَنْ يَفُوتَ أَخْذُهُ، وَهُوَ لَهُ بِالْمِرْصَادِ عَلَى مَجَازِ طَرِيقِهِ، وَبِمَوْضِعِ الشَّجَا مِنْ مَسَاغِ رِيقِهِ.

أَمَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيَظْهَرَنَّ هؤُلاَءِ الْقَوْمُ عَلَيْكُمْ، لَيْسَ لِأَنَّهُمْ أَوْلَى بِالْحَقِّ مِنْكُمْ، وَلكِنْ لإِسْرَاعِهِمْ إِلَى بَاطِلِ صَاحِبِهِمْ، وَإِبْطَائِكُمْ عَنْ حَقِّي.

cihada digel zaliman, hêca min gotina xwe ya dumahîkê ne gotî ez dinêrim her yêk alîyekîve çuye wek bilav bîna qewmê “seba”. Hûn dema li civatada rûdinên, pê we’zên xwe hûn hevdu dixapînin. Her sibeh ez hewe rast dikim û bi şev hûn wek xwehrî ya kevanê li min dizivirin. Ewê rastker ji kar ketîye û yê lazime bê rast kirin jî ji xwe rast nabê.

Ey milletê bi bedena xwe hazir û bi ’eqlê xwe ne hazir û vîyan û daxwazên hewe bilave; serokên hewe bi hewe ve ketine belayê, mezinê hewe gohdarê Xudaye û hûn bê emrê ya wî dikin; xudanê Şamîyan jî bê emrîya Xuda dikê û ew gohdarê wî ne, wulahî min pê xweşe Mu’awîye pê gihûrka dînar û dirheman digel min bikê, vêca deh kes ji hewe ji min bigirê û zelamek yê xwe bidê min!

Ey xelkê Kûfê! Ji ber sê tişta (ku li hewe da heye) û dû tişta (ku li hewe da nîne) ez bi hewe ve ketime belayê: Hewe goh hene lê hûn ker in, hewe karîna axiftinê heye lê hûn lal in, û hewe çav hene lê hûn kur in. (du yên neyî:) Ne li rasthev ketinê da hûn aza mêrên durist în ne jî li zemanê belayê

وَلَقَدْ أَصْبَحَتِ الأُمَمُ تَخَافُ ظُلْمَ رُعَاتِهَا، وَأَصْبَحْتُ أَخَافُ ظُلْمَ رَعِيَّتِي. اسْتَنْفَرْتُكُمْ لِلْجِهَادِ فَلَمْ تَنْفِرُوا، وَأَسْمَعْتُكُمْفَلَمْ تَسْمَعُوا، وَدَعَوْتُكُمْ سِرّاً وَجَهْراً فَلَمْ تَسْتَجِيبُوا، وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَلَمْ تَقْبَلُوا. شُهُودٌ كَغُيَّاب، وَعَبِيدٌ كَأَرْبَاب! أَتْلُوا عَلَيْكُمُ الْحِكَمَ فَتَنْفِرُونَ مِنْهَا، وَأَعِظُكُمْ بِالمَوْعِظَةِ الْبَالِغَةِ فَتَتَفَرَّقُونَ عَنْهَا، وَأَحُثُّكُمْ عَلَى جِهَادِ أَهْلِ الْبَغْيِ فَمَا آتِي عَلَى آخِرِ قَوْلِي حَتَّى أَرَاكُمْ مُتَفَرِّقِينَ أَيَادِيَ سَبَا، تَرْجِعُونَ إِلى مَجَالِسِكُمْ، وَتَتَخَادَعُونَ عَنْ مَوَاعِظِكُمْ، أُقَوِّمُكُمْ غُدْوَةً، وَتَرْجِعُونَ إِلَيَّ عَشِيَّةً، كَظَهْرِ الْحَنِيَّةِ، عَجَزَ الْمُقَوِّمُ، وَأَعْضَلَ الْمُقَوَّمُ.

أَيُّهَا الشَّاهِدَةُ أَبْدَانُهُمْ، الْغَائِبَةُ عَنْهُمْ عُقُولُهُمْ، الْمُخْتَلِفَةُ أَهْوَاؤُهُمْ، الْمُبْتَلَى بِهِمْ أُمَرَاؤُهُمْ، صَاحِبُكُمْ يُطِيعُ اللهَ وَأَنْتُمْ تَعْصُونَهُ، وَصَاحِبُ

da hûn biraderên cihê bawerê ne. Ey xwelî seran! Ey ewên wek devên gavan winda bûyî!

Çiqa ji alîyekîve biser hev da tên kom kirin ji alîyê dîve bilav dibin, wulahî gumana min derheq hewe da ew e ku dema şer dijwar bibê û agirê lê danê germ bibê, hûnê ji korê Ebû Talib vebin wek çawa (li wextê zarok anînê da) jin ji zaroka xwe cida dibê. Halhale min ji alîyê Xwedayê xwe ve delîl û belge heye û ez li ser rêçka Pêğemberê xweme û ez gav û gav li ser rêka ronahî gava xwe tavêjm.

Li Ehlê Beyta Pêğemberê xwe binêrin û vêca bi alîyê wanve herin û bikevin pey dewsa wan, çiko ew çi caran hewe ji rêka hidayetê dernaynin û hewe nazivirînin bû rizalet û helaketê, eger rûniştin, hûn jî rûnên û eger rabîn hûn jî rabin û pêş wan nekevin ku vêca hûn li rê winda bibin û paş wanve nemînin da vêca hûn li helakê biçin.

Bi heqîqet, min eshabê Pêğember selat û selam li ser wî û ehlê beyta wî bin dîtin û ez li nav hewe da yêkî ku wek wa bê nabînim, rojve tejî ser serê wan tûz bû (ji ber hazir bûna li meydanên cihadê da) û şevan jî an li secde da bîn an li halê qîyamê da (mijûlê ‘ibadet); carna

أَهْـلِ الشَّـامِ يَعْصِـي اللهَ وَهُـمْ يُطِيعُونَهُ، لَـوَدِدْتُ وَاللهِ أَنَّ مُعَاوِيَـةَ صَـارَفَنِي بِكُـمْ صَـرْفَ الـدِّينَارِ بِالدِّرْهَمِ، فَأَخَذَ مِنِّي عَشَـرَةً مِـنْكُمْ وَأَعْطَانِي رَجُلاً مِنْهُمْ!

يَاأَهْلَ الْكُوفَـةِ، مُنِيـتُ مِـنْكُمْ بِثَلاَث وَاثْنَتَيْنِ: صُمٌّ ذَوُوأَسْـمَاع، وَبُكْـمٌ ذَوُوكَـلاَم، وَعُمْـيٌ ذَوُوأَبْصَار، لاَ أَحْرَارُ صِدْق عِنْـدَ اللِّقَاء، وَلاَ إِخْوَانُ ثِقَة عِنْدَ الْبَلاَء! تَرِبَتْ أَيْدِيكُمْ! يَـا أَشْـبَاهَ الإِبِـلِ غَابَ عَنْهَا رُعَاتُهَا!

كُلَّمَـا جُمِعَـتْ مِـنْ جَانِـب تَفَرَّقَتْ مِنْ آخَرَ، وَاللهِ لَكَأَنِّي بِكُـمْ فِيمَا إِخَـالُ: لَـوْ حَمِـسَ الْـوَغَى، وَحَمِيَ الضِّرَابُ، قَـدِانْفَرَجْتُمْ عَـنِ ابْنِ أَبِي طَالِب انْفِرَاجَ الْمَـرْأَةِ عَـنْ قُبُلِهَا، وَإِنِّي لَعَلَى بَيِّنَـة مِـنْ رَبِّـي، وَمِنْهَاج مِـنْ نَبِيِّـي، وَإِنِّـي لَعَلَـى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ أَلْقُطُهُ لَقْطاً.

[أهل البيت وأصحاب رسول الله]

انْظُرُوا أَهْلَ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فَالْزَمُوا

rûyê xwe bi ’erdêve tanîna û carna ehnî ya xwe (xwe ji Xwedê ra dişkênandan); dema diketan bîra qîyametê da heçweku pîyê wan li ser agir û ji ber secde birinên dirêj ehnî ya wan wek çûka bizinê lê hatibû (zivir bîbî).

Dema behsa Xwedê ji wan ra dihata kirin rûndik ji çavê wan dirijiyan heta pêsîra wan şil dikiran, û ji ber tirsa ji ‘ezab û hêvî darî ya ji xêr ê dilerizyan wek çawa dar li ber bayên dijwar di hejin û dilerizin.

AXIFTINA 98

Piştî şerê Nehrewanê sala 38 h. derheq zulma Benî Umeyye da ye:

Sond bi Xwedê! Wê ew her bimînin heta hemî heramên Xwedê helal bikin û hemî soz û qirara bişkênin û çi mal û xêvet (çadir) nemînin ku zulma wan neçê têve, wê xirabkarî ya wan bibê sebeb ku xelk ji ser cih û warê xwe bibin, û wê ew her bimînin heta dû kom bigirîn, komek ji bona dînê xwe û yadî jî ji dinya xwe re.

Wê bimînin heta ku arîkarî ya yêk ji wan ji bona kesekî ji hewe wek arîkarî ya xudan ji kûleyê xwere lê bê, ku dema ewî bibînê gohê xwe didîyê û dema ji pêş çavan biçê xirabî ya wî

سَمْتَهُمْ، وَاتَّبِعُوا أَثَرَهُمْ فَلَنْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ هُدىً، وَلَنْ يُعِيدُوكُمْ فِي رَدىً، فَإِنْ لَبَدُوا فَالْبُدُوا، وَإِنْ نَهَضُوا فَانْهَضُوا، وَلاَ تَسْبِقُوهُمْ فَتَضِلُّوا، وَلاَ تَتَأَخَّرُوا عَنْهُمْ فَتَهْلِكُوا.

لَقَدْ رَأَيْتُ أَصْحَابَ مُحَمَّد صلى الله عليه وآله ، فَمَا أَرَى أَحَداً يُشْبِهُهُمْ مِنْكُمْ! لَقَدْ كَانُوا يُصْبِحُونَ شُعْثاً غُبْراً، قَدْ بَاتُوا سُجّداً وَقِيَاماً، يُرَاوِحُونَ بَيْنَ جِبَاهِهِمْ وَخُدُودِهِمْ، وَيَقِفُونَ عَلَى مِثْلِ الْجَمْرِ مِنْ ذِكْرِ مَعَادِهِمْ! كَأَنَّ بَيْنَ أَعْيُنِهِمْ رُكَبَ الْمِعْزَى مِنْ طُولِ سُجُودِهِمْ!

إِذَا ذُكِرَ اللهُ هَمَلَتْ أَعْيُنُهُمْ حَتَّى تَبُلَّ جُيُوبَهُمْ، وَمَادُوا كَمَا يَمِيدُ الشَّجَرُ يَوْمَ الرِّيحِ الْعَاصِفِ، خَوْفاً مِنَ الْعِقَابِ، وَرَجَاءً لِلثَّوَابِ!

[98]

[يشير فيه إلى ظلم بني أمية]

وَاللهِ لاَ يَزَالُونَ حَتَّى لاَ

dibêjê.

Wê bimînin heta heçî ji hewe gumana baş ji Xuda hebê zehmet û nexweşî ya wî pitir bibê.

Vêca eger Xwedê selametîyek da hewe, qedrê wê bizanin û eger hûn hatin imtihan kirin û bela biser hewe da hat sebir dar bin û xwe ragirin, çiko dûmahîka qenc ji ehlê teqwayê ra ye.

AXIFTINA 99

Ev axiftin li rojek ya înîyê da li bajarê Kûfayê hatîye kirin.

Em hemdê wî dikîn li ser wê ya bûrîyî û em arîkarî yê ji wî dixwazîn li karûbarê xwe yên hêj bê da, em selametî ya li dînê xwe da ji wî dixwazin wek çawa em selametî ya bedenê jê dixwazin.

Gelî bendeyên Xuda! Ez wesîyetê li hewe dikim ku hûn desta bikêşin ji vê dinya ya ku terka hewe kirî û hûn hez nakin terka wê bikin, ev dinya ku bedena hewe kevin dikê û ji hev têxê her çend hûn hej nu û taze ya wê dikin, vêca mesela hewe û dinyayê mesela waye ewên li rêkekî diçin heçweku gihabin xilaseka rêkê! Qesta gihana hedefekî dikin vêca (wekî dibînin)

يَدَعُوا لله مُحَرَّماً إِلاَّ اسْتَحَلُّوهُ، وَلاَ عَقْداً إِلاَّ حَلُّوهُ، حَتَّى لاَ يَبْقَى بَيْتُ مَدَر وَلاَ وَبَر إِلاَّ دَخَلَهُ ظُلْمُهُمْ وَنَبَا بِهِ سُوءُ رَعْيِهِمْ، وَحَتَّى يَقُومَ الْبَاكِيَانِ يَبْكِيَانِ: بَاك يَبْكِي لِدِينِهِ، وَبَاك يَبْكِي لِدُنْيَاهُ،

وَحَتَّى تَكُونَ نُصْرَةُ أَحَدِكمْ مِنْ أَحَدِهِمْ كَنُصْرَةِ الْعَبْدِ مِنْ سَيِّدِهِ، إِذَا شَهِدَ أَطَاعَهُ، وَإِذَا غَابِ اغْتَابَهُ،

وَحَتَّى يَكُونَ أَعْظَمَكُمْ فِيهَا غَناءً أَحْسَنُكُمْ بِالله ظَنّاً،

فَإِنْ أَتَاكُمُ اللهُ بِعَافِيَة فَاقْبَلُوا، وَإِنِ ابْتُلِيتُمْ فَاصْبِرُوا، فَإِنَّ (الْعَاقِبَة لَلْمُتَّقِينَ).

[99]

[في التزهيدمن الدنيا]

نَحْمَدُهُ عَلَى مَا كَانَ، وَنَسْتَعِينُهُ مِنْ أَمْرِنا عَلَى مَا يَكُونُ، وَنَسْأَلُهُ

heçweku gihanê! Çiqas hene yên armancek heyîn û dikevin rê da bighênê, çiqas hene yên rojek ji jîyana wa mayî û ji wê rojê derbaz nabin! Her wiha ewê ketî pey dinyayê û tebat û hedara wî nîne, lê belê kesek bilez û bez ewî bo alîyê mirinê ve tajû û bêy vîyana wî wê ewî ji vê dinyayê cida bikê.

Nixwe vêca ji bona mezinahî û fexra dinyayê pêşîyê ji hev nestînin û bi xeml û ni’metên wê ser xwe neçin û ji ber zehmet û nerihetî ya ji wê nalên nekin, çiko mezinahî û fexra wê xilasek jê re heye xeml û ni’metên wê jî ji nav diçin, û zehmet û nerihetî ya wê temam dibê, hemî dem û wextên wê berew xilasbûn in û hemî saxên wê berew ji beynçûn in.

Eger hûn xudan ‘eql in, nixwe çire hûn ji dewsê yên pêş xwe da nayên paşvedan û li babikên xwe nanêrîn û hizir nakîn û ‘ibret nagirîn!

Ma hûn nabînin ku ewên ji nav hewe çûyîn nazivirin? Û ewên paşve mayîn nasehilin û namînin? Ma hûn nabînin ehlê dinyayê li sibeh û êvarê

الْمُعَافَاةَ في الأَدْيَانِ، كَمَا نَسْأَلُهُ الْمُعَافَاةَ فِي الأَبْدَانِ.

أُوصِيكُمْ عِبَادَاللهِ بِالزَّفْضِ لِهذهِ الدُّنْيَا التَّارِكَةِ لَكُمْ وَ إِنْ لَمْ تُحِبُّوا تَرْكَهَا، وَالْمُبْلِيَةِ لاِجْسَامِكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ تَجْدِيدَهَا، فَإِنَّمَا مَثَلُكُمْ وَمَثَلُهَا كَسَفْرٍ سَلَكُوا سَبِيلاً فَكَأَنَّهُمْ قَدْ قَطَعُوهُ، وَأَمُّوا عَلَماً فَكَأَنَّهُمْ قَدْ بَلَغُوهُ، وَكَمْ عَسَى الْمُجْرِي إِلَى الْغَايَةِ أَنْ يَجْرِيَ إِلَيْهَا حَتَّى يَبْلُغَهَا! وَمَا عَسَى أَنْ يَكُونَ بَقَاءُ مَنْ لَهُ يَوْمٌ لاَ يَعْدُوهُ، وَطَالِبٌ حَثِيثٌ يَحْدُوهُ فِي الدُّنْيَا حَتَّى يُفَارِقَهَا!

فَلاَ تَنَافَسُوا فِي عِزِّ الدُّنْيَا وَفَخْرِهَا، وَلاَ تَعْجَبُوا بَزِينَتِهَا وَنَعِيمِهَا، وَلاَ تَجْزَعُوا مِنْ ضَرَّائِهَا وَبُؤْسِهَا، فَإِنَّ عِزَّهَا وَفَخْرَهَا إِلَى انْقِطَاعٍ، وَزِينَتَهَا وَنَعِيمَهَا إِلَى زَوَالٍ، وَضَرَّاءَهَا

da halên wan ne wekî yêk in, yêk mirî ye, li ser digirîn û yêk (xweyê mirî ye) serxweşî jê re tê dayîn û yêk giriftar û nexweş ketîye ‘erdê û yê dî diçê seredana nexweş û yêk li halê candanê da ye, yêk ketîye pey dinyayê û mirin li pey wî ye; yêkî hay ji xwe nîne, lê belê nayê ji bîr kirin û mirin li ber sekinî ye. Ewên mayîn jî wê li ser dewsa yên bûrîyî biçin.

Heyhê! Vêca li demê qest kirina karên pîs û xirab da (mirinê) bînin bîra xwe ewa lezet û xweşîyan ji nav dibê û şehwet û xwestên nefsanî ji gihana mexsedê paşve didê û hêvî û arizûyan dibirê. Arîkarîyê ji Xwedê bixwazin ji bona pêk anîna heqê wî yê ferz û şukirdarî ya li beraberê ni’met û qencî yên wî yên bê jimar da.

AXIFTINA 100

Ev axiftin derheq Pêğember (s) û binemala wî da ye (35 h.)

Hemd û sipas bo Xwedayê ku qencî ya xwe li nav aferîdeyan (mexlûq) da bilav kirî û destê kerema xwe li nav wan da vekirî. Ji ber hemî tiştî em sipasî ya wî dikîn û ji bona pêk anîna

وَبُؤْسَهَا إِلَى نَفَاد، وَكُلُّ مُدَّة فِيهَا إِلَى انْتِهَاء، وَكُلُّ حَيٍّ فِيهَا إِلَى فَنَاء.

أَوَلَيْسَ لَكُمْ فِي آثَارِ الأَوَّلِينَ [مُزْدَجَرٌ]، وَفِي آبَائِكُمُ الْمَاضِينَ تَبْصِرَةٌ وَمُعْتَبَرٌ، إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ!

أَوَلَمْ تَرَوْا إِلَى الْمَاضِينَ مِنْكُمْ لاَ يَرْجِعُونَ، وَإِلَى الْخَلَفِ الباقِي لاَ يَبْقَوْنَ! أَوَلَسْتُمْ تَرَوْنَ أَهْلَ الدُّنْيَا يُمْسُونَ وَيُصْبِحُونَ عَلَى أَحْوَال شَتَّى: فَمَيِّتٌ يُبْكَى، وَآخَرُ يُعَزَّى، وَصَرِيعٌ مُبْتَلًى، وَعَائِدٌ يَعُودُ، وَآخَرُ بِنَفْسِهِ يَجُودُ، وَطَالِبٌ لِلدُّنْيَا وَالْمَوْتُ يَطْلُبُهُ، وَغَافِلٌ وَلَيْسَ بِمَغْفُول عَنْهُ; وَعَلَى أَثَرِ الْمَاضِي مَا يَمْضِي الْبَاقِي!

أَلاَ فَاذْكُرُوا هَادِمَ اللَّذَّاتِ، وَمُنَغِّصَ الشَّهَوَاتِ، وَقَاطِعَ الأُمْنِيَاتِ، عِنْدَ الْمُسَاوَرَةِ لِلأَعْمَالِ الْقَبِيحَةِ، وَاسْتَعِينُوا اللهَ

heqên wî em arîkarî yê ji wî dixwazîn; em şehdeyî didîn ku çi Xuda xêncî wî nînin û bi rastî Muhemmed (s) bende û hinartî yê wîye, ew rêkirîye ku bi fermana wî pêşîya pûçî yê bigirê û zikrê wî bêjê, vêca berpirsyarî ya xwe bi emînetî pêk anî û bi ser bilindî çû û alaya heqî yê li nav meda hişt. Ewê pêş wê bikevê ew ji dîn derketîye û ewê ji wê paşve bimînê li helakê çûye, û ewê digel wê dabê wê bighê duristî yê. Axiftina ser pêşê wê alayê hêdîka û binecî ye, ew li karê xwe da nakevê lezî (‘ecele nakê) lê belê dema des bavêjê karekî ewî karî zûka pêk tênê, vêca dema hûn jê re gohdar bibin û pê tilîya ewî nîşan bidin (qîmet bidinê) wê mirina wî bighê û ewî bibê, vêca paş wî qasê Xwedê bixazê hûnê bimînin heta Xuda yêkî eşkere bikê ku hewe kom bikê û ji bilavbûnê xilaskê, vêca nixwe berhêvî yê ya hêj nehatî nebin (an: Ewê destbikar nebê lûman lê nekin) û ji wê ya pişt dayî jî ne bêhêvî bin, çiko ewa pişt dayî çêdibê piyek yê wê ji ber çûbê û yê dî li cihda mabê, vêca ewê ji ber çûyî rast bibê û her dû bên hev û qayîm bibin.

Heyhê! Bizanin, bi rastî mesela alê Muhemmed selam ser wî û binemala wî bin wek mesela stêrên ‘esmana ye,

عَلَى أَدَاءِ وَاجِبِ حَقِّهِ، وَمَا لاَ يُحْصَى مِنْ أَعْدَادِ نِعَمِهِ وَإِحْسَانِهِ.

[100]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[في رسول الله وأهل بيته]

الْحَمْدُ لله النَّاشِرِ فِي الْخَلْقِ فَضْلَهُ، وَالْبَاسِطِ فِيهِمْ بِالْجُودِ يَدَهُ، نَحْمَدُهُ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ، وَنَسْتَعِينُهُ عَلَى رِعَايَةِ حُقُوقِهِ، وَنَشْهَدُ أَنْ لاَإِلهَ غَيْرُهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ بِأَمْرِهِ صَادِعاً، وَبِذِكْرِهِ نَاطِقاً، فَأَدَّى أَمِيناً، وَمَضَى رَشِيداً، وَخَلَّفَ

فِينَا رايَةَ الْحَقِّ، مَنْ تَقَدَّمَهَا مَرَقَ، وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا زَهَقَ، وَمَنْ لَزِمَهَا لَحِقَ، دَلِيلُهَا مَكِيثُ الْكَلامِ، بَطِيءُالْقِيَامِ، سَرِيعٌ إِذَا قَامَ، فَإِذَا أَنْتُمْ أَلْنَتُمْ لَهُ رِقَابَكُمْ، وَأَشَرْتُمْ إِلَيْهِ بِأَصَابِعِكُمْ، جَاءَهُ الْمَوْتُ فَذَهَبَ بِهِ، فَلَبِثْتُمْ بَعْدَهُ مَا

dema stêrek biçê xarê stêrek dî derdikevê; heçweku Xuda qencî yên xwe derheq hewe da temam kirne û ewa hûn berhêvî yê wê, ew nîşa hewe kirîye (daye hewe).

AXIFTINA 101

Ji tiştên neqewimî li Kûfayê axiftîye.

Hemd û sipas ji Xudarene, ew ewilê pîşîya hemî ewilan û ew dumahîkê paş hemî dumahîkan. Ewil bûna wî dikê lazimê xwe ku despêk jê re nebê û evahe ku axre, dikê lazimê xwe xilasek jê re nebê. Ez şehdeyî didim ku çi me'bûd xêncî Xwedê nînin, şehdeyî yek wereng ku li wêd a xef û eşkere û dil û ziman digel hev rêk ketîne.

Gelî mirovno! Bila muxalifeta hewe digel min hewe nekêşê bo alîyê goneha û bila ne gohdarî hewe bi alîyê hewa û hewesên nefsanî ve nebê. Dema hûn tiştekî ji min gohlê dibin, bin çava ra berê xwe nedin hev (inkara min nekin) çiko sond bi wî yê dindik şeq kirî û rih û can afirandî, ewa ez niha ji hewe re bêjim ew gotina Pêğemberê "ummî"ye selat û selamên Xwedê li wî û binemala wî bin ku ne ewê ragihandî derew kirîye û ne jî ewê gohlê bûyî bi nezanîn digêrê:

شَاءَ اللهُ حَتَّى يُطْلِعَ اللهُ لَكُمْ مَنْ يَجْمَعُكُمْ وَيَضُمُّ نَشْرَكُمْ، فَلا تَطْمَعُوا فِي غَيْرِ مُقْبِل، وَلاَ تَيْأَسُوا مِنْ مُدْبِر، فَإِنَّ الْمُدْبِرَ عَسَى أَنْ تَزِلَّ بِهِ إِحْدَى قَائِمَتَيْهِ، وَتَثْبُتَ الأُخْرى، فَتَرْجِعَا حَتَّى تَثْبُتَا جَمِيعاً.

أَلاَ إِنَّ مَثَلَ آلِ مُحَمَّد صلى الله عليه وآله وسلم ، كَمَثَلِ نُجُومِ السَّمَاءِ: إِذَا خَوَى نَجْمٌ طَلَعَ نَجْمٌ، فَكَأَنَّكُمْ قَدْ تَكَامَلَتْ مِنَ اللهِ فِيكُمُ الصَّنَائِعُ، وَأَتَاكُم مَا كُنْتُمْ تَأْمُلُونَ.

[101]

وهي من خطبته التي تشتمل على ذكر الملاحم

[اَلْحَمْدُ لله] الأَوَّلِ قَبْلَ كُلِّ أَوَّل، وَالآخِرِ بَعْدَ كُلِّ آخِر، بِأَوَّلِيَّتِهِ وَجَبَ أَنْ لاَ أَوَّلَ لَهُ، وَبِآخِرِيَّتِهِ وَجَبَ أَنْ لاَ آخِرَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلهَ إِلاَّ اللهُ شَهَادَةً يُوَافِقُ فِيهَا السِّرُّ

Heçweku ez dibînim, yêkî rê winda û pir ji rê derketî[33]li Şamê dikê qareqar, alayên xwe li kêleka Kûfayê vedidê, vêca dema devê xwe vekê û lixaba hespê xwe bişidînê û cihê pîyê xwe li ‘erdê da qayîm bikê, hingê wê fitne zarûkên xwe bi didana bigrê (gez bikê) û pêlên şer wê hilkevin û rojên tarî û me’d girtî û şevên bi zehmet û nexweş wê ser hewe da bên. Vêca dema çandinahî yê fêkî da û fêkî yê wê gehişt, û wek hêştira ‘enirîyî (sil) qetê gûşt ji devê xwe avêt û kutirîsk wek birûskê ji ber şûra çûn, wê bêreqên reş yên fitnê bên vedan û fitne wek şeva tarî û behra pir pêl wê ser hewe da bên.

Bi vî awayî wê dengê pir bilindê re’d û berqan Kûfayê ji hev biçirênê û bagerên dijwar wê serda bên; ji nêzîk ve wê şax li şaxan bên alandin (hemî rabin hev) û ewê li ser pîyan wê bê dirûtin û yê hatî dirûtin wê bê perçiqandin.

AXIFTINA 102

Paş şerê cemelê li sala 36 h. Li Besrayê axiftîye.

Roja qîyametê ew roje ku Xwedê wê

الأَعْلاَنَ، وَالْقَلْبُ اللِّسَانَ.

أَيُّهَا النَّاسُ، لاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي، وَلاَ يَسْتَهْوِيَنَّكُمْ عِصْيَانِي، وَلاَ تَتَرَامَوْا بِالأَبْصَارِ عِنْدَ مَا تَسْمَعُونَهُ مِنِّي. فَوَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ، وَبَرَأَ النَّسَمَةَ، إِنَّ الَّذِي أُنَبِّئُكُمْ بِهِ عَنِ النَّبِيِّ(صلى الله عليه وآله)، مَا كَذَبَ الْمُبَلِّغُ، وَلاَ جَهِلَ السَّامِعُ،

لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى ضِلِّيل قَدْ نَعَقَ بِالشَّامِ، وَفَحَصَ بِرَايَاتِه فِي ضَوَاحِي كُوفَانَ. فَإِذَا فَغَرَتْ فَاغِرَتُهُ، وَاشْتَدَّتْ شَكِيمَتُهُ، وَتَقَلَّتْ فِي الأَرْضِ وَطْأَتُهُ، عَضَّتِ الْفِتْنَةُ أَبْنَاءَهَا بِأَنْيَابِهَا، وَمَاجَتِ الْحَرْبُ بِأَمْوَاجِهَا، وَبَدَا مِنَ الأَيَّامِ كُلُوحُهَا، وَمِنَ اللَّيَالِي كُدُوحُهَا. فَإِذَا يَنَعَ زَرْعُهُ، وَقَامَ عَلَى يَنْعِهِ، وَهَدَرَتْ شَقَاشِقُهُ، وَبَرَقَتْ بَوَارِقُهُ، عُقِدَتْ رَايَاتُ الْفِتَنِ الْمُعْضِلَةِ، وَأَقْبَلْنَ كَالْلَيْلِ الْمُظْلِمِ، وَالْبَحْرِ الْمُلْتَطِمِ.

yên ewil û axr, hemîya li wê rojê da kom bikê ji bona got û bêja hesabê û dana ceza û kirha ‘emel û kiryaran; wê rojê xelk şkestî û ser pîyane; xwêhdanê devê wan tejê kirîye û ‘erd li wan hejîya ye, vêca halxweştirînê wan ew e yê cihê pîyê xwe peyda bikê û ji xwe re firehîyekî bibînê.

Ji vê axiftinê ye: (derheq dahata xelkê besrê da) Fitnên wek şeva tarî ku kesî taqet nîne li beraberê wê da rawestê û kes nikarê beyreqên wê bênê xarê; wê wek deva hefsar li ser serî û palan li ser pişte (hazirê suwarî yê) ser hewe da bên; hefsar kêşê wê ewê bilez têxê û suwarê wê ewê dibezênê. Ehlê fitnê komekin ku dil reqî û êşandina wan pir zêde û destve anîna wan ji cil û çekan kême.

Komek di rêka Xwedê da wê digel wan cihadê bikin ku li bal mutekebbiran şikestî hesab dibin û li ser ‘erdê nenasin û li ‘esmana da hatine nas kirin. Hingê vêca wey ji te re, ey Besre; ji ber leşkerekî ku nîşaneke ji tûl wergirtina Xwedê. Wê welê bên ku ne tûzekî bilind bikin û ne dengek ji wan derkevê; wê mirina sûr û birçîtîya ji navber (helak ker) ser ehlê te da bê.

هذا، وَكَمْ يَخْرِقُ الْكُوفَةَ مِنْ قَاصِف، وَيَمُرُّ عَلَيْهَا مِنْ عَاصِف! وَعَنْ قَلِيل تَلْتَفُّ الْقُرُونُ بِالْقُرُونِ، وَيُحْصَدُ الْقَائِمُ، وَيُحْطَمُ الْمَحْصُودُ!

[102]

ومن خطبة لهتجري هذا المجرى

يوم القيامة: وَذلِكَ يَوْمٌ يَجْمَعُ اللهُ فِيهِ الأَوَّلِينَ والآخِرِينَ لِنقَاشِ الْحِسَابِ وَجَزَاءِ الأَعْمَالِ، خُضُوعاً، قِياماً، قَدْ أَلْجَمَهُمُ الْعَرَقُ، وَرَجَفَتْ بِهِمُ الأَرْضُ، فَأَحْسَنُهُمْ حَالاً مَنْ وَجَدَ لِقَدَمَيْهِ مَوْضِعاً،وَلِنَفْسِهِ مُتَّسَعاً.

منها: في حال مقبلة على الناس

فِتَنٌ كَقِطَعِ الْلَّيْلِ الْمُظْلِمِ، لاَ تَقُومُ لَهَا قَائِمَةٌ، وَلاَ تُرَدُّ لَهَا رَايَةٌ، تَأْتِيكُمْ مَزْمُومَةً مَرْحُولَةً: يَحْفِزُهَا قَائِدُهَا، وَيَجْهَدُهَا رَاكِبُهَا، أَهْلُهَا قَوْمٌ شَدِيدٌ كَلَبُهُمْ، قَلِيلٌ سَلَبُهُمْ.

۞ AXIFTINA 103 ۞

Derheq bê meylî ya bal dinyayê ve ye:

Xelkîno! Bi nêrîna zahid a û wa kesên pişt dayîn dinyayê li dinyayê binêrin, sond bi Xwedê, piştî zemanek kêm, wê wa kesên xwe têda cî kirîn ji nav bibê û bela biser yê xudan qudret û li emniyetê da bênê, heçî ya pişt dayî yê û çûyî, nazivirê û kes nizanê ewa berew hatin, çiye, heta hêvîyê bimînê, keyf xweşî ya wê tevlî xema ye û mêrbaşî û quweta zelamên wî berew ze'êfî û sistî yê diçê. Vêca bila ew hemî tiştên di wê da heyîn û keyfa hewe pê tê hewe nexapênê, çiko hevaletî ya tiştên wê digel hewe kême.

Rehma Xwedê li wî kesî bê ewê fikir kir û 'ibret girt; 'ibret girt û bîna bî. Heçweku heçî tişta li dinyayê da heyî paş zemanek kêm wê ji beyn biçê, û heçî ya axretî, çi cara ji nav naçê. Heçî ya bê êjmarê, jê kêm dibê û heçî ya mirov berhêvî yê hatina wê ye, wê bê û heçî ya hatinê bê, ji nêzîkve wê bighê.

... *Derheq mirovê zana da:* 'Alim ew e yê qîmetê (cîyê) xwe nas bikê û

يُجَاهِدُهُمْ فِي اللهِ قَـوْمٌ أَذِلَّـةٌ عِنْــدَ الْمُتَكَبِّــرِينَ، فِــي الأَرْضِ مَجْهُولُونَ وَفِي السَّماءِ مَعْرُوفُونَ. فَوَيْلٌ لَكِ يَا بَصْرَةُ عِنْدَ ذلِكَ، مِنْ جَيْشٍ مِنْ نِقَمِ اللهِ! لاَ رَهَجَ لَهُ، وَلاَ حَسَّ، وَسَيُبْتَلَى أَهْلُـكِ بِـالْمَوْتِ الأَحْمَرِ، وَالْجُوعِ الأَغْبَرِ!

[103]

في التزهيد في الدنيا

[أَيُّهَا النَّاسُ،] انْظُرُوا إِلى الدُّنْيَا نَظَرَ الزَّاهِدِينَ فِيهَا، الصَّادِفِينَ عَنْهَا; فَإِنَّهَا وَاللهِ عَمَّا قَلِيل تُزِيلُ الثَّاوِيَ السَّاكِنَ، وَتَفْجَعُ الْمُتْرَفَ الأَمِنَ، لاَ يَرْجِعُ مَا تَوَلَّى مِنْهَا فَأَدْبَرَ، وَلاَ يُدْرَى مَا هُوَ آت مِنْهَا فَيُنْتَظَرَ. سُرُورُهَا مَشُوبٌبِالْحُزْنِ،وَجَلَدُ الرِّجَالِ فِيهَا إِلَى الضَّعْفِ وَالْوَهْنِ، فَلا يَغُرَّنَّكُمْ كَثْرَةُ مَا يُعْجِبُكُمْ فِيهَا لِقِلَّةِ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنْهَا.

bizanê, ev qas nezanî ji mirov re bes e ku (qîmet û) cîyê xwe nas nekê. Bi rastî neheztirîn mirov li bal Xuda ew e yê Xwedê ew bi hêvîya wîve hiştibê û ew xwehr bûbê ji rêka rast û bê rênas ketibê rê, eger ew bê gazî kirin ji karê (çandina) dinyayê ra, dişixulê û eger ji çandina (‘emelê) axretê re bê gazî kirin xwe sist dikê, heçweku tu dibêjî qey ewa jê re dişixulê (karê dinyayî) li ser wî ferze û ew karê paş têxê (karê axretê) jî ne wezîfa (berpirsyarî) wî ye!

... Derheq axir zeman da: Ew zemaneke ku kes têda xilas nabê xêncî bawerdarê ne li nav behsa re ku xirabî ya wî nagihê kesî “ewê ku dema tê dîtin nayê nas kirin û dema neyê dîtin û nehazir bê kes lê nagerhê, ewên wiha çirayên hidayetê ne” û ji wan kesên li nav tarîtî yê ra nîşanên ronahî ne, ew ne fesadî yê dikin û ne xeberdana digerînin û ne ‘eyb û kêmasî yên xelkê bilav dikin û ne jî xeberdanên pûç û sefêkî dibêjin. Xwedê dergehên rehmeta xwe ji wan ra vekirine û wê dijwarî ya cezadana xwe ji ser wan hilênê.

رَحِمَ اللهُ امْرَأً تَفَكَّرَ فَاعْتَبَرَ، واعْتَبَرَ فَأَبْصَرَ، فَكَأَنَّ مَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الدُّنْيَا عَنْ قَلِيل لَمْ يَكُنْ، وَكَأَنَّ مَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الأخِرَةِ عَمَّا قَلَيل لَمْ يَزَلْ، وَكُلُّ مَعْدُود مُنْقَض، وَكُلُّ مُتَوَقَّع آت، وَكُلُّ آت قَرِيبٌ دَان.

منها: [في صفة العالم]:

الْعَالِمُ مَنْ عَرَفَ قَدْرَهُ، وَكَفَى بِالْمَرءِ جَهْلاً أَلاَّ يَعْرِفَ قَدْرَهُ; وَإِنَّ مِنْ أَبْغَضَ الرِّجَالِ إِلَى اللهِ لَعَبْدٌ وَكَّلَهُ اللهُ إِلَى نَفْسِهِ، جَائِرٌ عَنْ قَصْدِ السَّبِيلِ، سَائِرٌ بَغَيْرِ دَلِيل، إِنْ دُعِيَ إِلَى حَرْثِ الدُّنْيَا عَمِلَ، أَوْ إِلَى حَرْثِ الأخِرَةِ كَسِلَ! كَأَنَّ مَا عَمِلَ لَهُ وَاجِبٌ عَلَيْهِ، وَكَأَنَّ مَا وَنَى فِيهِ سَاقِطٌ عَنْهُ!

منها: [في آخر الزمان]:

وَذلِكَ زَمَانٌ لاَ يَنْجُو فِيهِ إِلاَّ كُلُّ مُؤْمِن نُومَة، إِنْ شَهِدَ لَمْ

Gelî mirovno! Ji nêz da wê zemanek ser hewe da bê ku islam wê deverû bê avêtin wek çawa aman (firax-zerf) digel tişta têda heyî bê deveru kirin. Xelkîno! Xwedê hûn parastine ku zulmê li hewe bikê, lê belê hûn neparastine ji wê yêkê ku hewe imtihan nekê, çiko bi rastî Xwedayê ‘Ezîz û Celîl kerem kirîye: ***“Muheqeq di wê da nîşan hene, û muheqeq em în yên imtihan dikîn”***

(Seyidê Rezî *di dûmahîkê da hinek kelîmên li vê xutbê da derbaz bûyîn me’ne dikê lê çiko me bi wî awayî me’ne kir, êdî ne hewcê dubare kirinê ye)*

AXIFTINA 104

Sala 36 ê hicrî, dema bi alîyê Besrayê ve diçû, li çûla **Rebez**ê axiftîye.

Paş hemd û selewatan… Bi rastî Xwedayê Subhan Muhemmed selat û selam li ser wî û Ehlê Beyta wî bin rêkir li wî halî da ku çi yêk ji ‘Ereba ne kitêbek xwendibî û ne de’wa Pêğemberîyekî kirbî û ne jî wehyê. Vêca bi arîkarîya gohdarên xwe digel ne gohdarên xwe şer kir û ew bal wî cihîve ku xilasî ya wan di wê da bo ajûtin û xebitî ku pêşîya gehiştina mirina wan ewan xilas

يُعْرَفْ، وَإِنْ غَابَ لَمْ يُفْتَقَدْ، أُولَئِكَ مَصَابِيحُ الْهُدَى، وَأَعْلاَمُ السُّرَى، لَيْسُوا بِالْمَسَايِيحِ، وَلاَ الْمَذَايِيعِ الْبُذُرِ، أُولَئِكَ يَفْتَحُ اللهُ لَهُمْ أَبْوَابَ رَحْمَتِهِ، وَيَكْشِفُ عَنْهُمْ ضَرَّاءَ نِقْمَتِهِ.

أَيُّهَا النَّاسُ، سَيَأْتي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ يُكْفَأُ فِيهِ الإِسْلاَمُ، كَمَا يُكْفَأُ الإِنَاءُ بِمَا فِيهِ.أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللهَ قَدْ أَعَاذَكُمْ مِنْ أَنْ يَجُورَ عَلَيْكُمْ، وَلَمْ يُعِذْكُمْ مِنْ أَنْ يَبْتَلِيكُمْ، وَقَدْ قَالَ جَلَّ مِنْ قَائِل: (إِنَّ فِي ذلِكَ لاَيَات وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ).

أما قوله(عليه السلام): «كلّ مؤمِن نُوَمَة» فإنما أراد به: الخامل الذكر القليل الشر. والمسايیح: جمع مِسياح، وهو: الذي يسيح بين الناس بالفساد والنمائم. والمذايیع: جمع مِذْياع، وهو: الذي إذا سمع لغيره بفاحشة أذاعها، ونوّه بها. والبُذُرُ: جمع بَذُور وهو: الذي يكثر سفهه ويلغو منطقه.

bikê (ji xeletî yê. Li vê rêkê da) hay ji wa yên westhayî û ji kar ketî û sist bawer ma û dewam da vî karî heta ewa bighênê mexsedê, xêncî ewê li helakê çûyî û xêr di wî da neyî. (bi vî awayî dewam kir) heta cihê xilasî ya wan nîşa wa kir û ew li cîyê wan da rûniştandin, vêca aşê wan zivirî û karûbarê wan serast bû. Sond bi Xwedê, ew ez bûm ketim pey heta (batil) pêkve şikest û ferman bir, li wî halî da, ne ez ze'êf û kêm taqet bûm û ne tirsiham û ne min xîyanet kir û ne sistî ji min çêbû. Ez bi Xwedê sond dixum, ezê batil bikelêşim, heta ez heqî yê ji navtenga wê derînim.

Seyidê Rezî *dibêjê: Hinek ji vê axiftinê, pêşda me anî, û ji nezer kêm û zêdahî yê ve, evê riwaytê digel wê, hinekî ferq hebû, ji ber vê yêkê me lazim zanî ku carek dî em li vêderê bînin.*

۞ AXIFTINA 105 ۞

Pênc roja pişti bi dest girtina hukmetê li dûmahîka meha Zîlhicceyê, sala 35 ê hicrî, ev xutbe xwendîye.

Taybetî yên Pêğember (s) **:** Heta ku Xwedê Muhemmed selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin ji şahidî û mizgînî danê û tirsandinê ra rêkir, ew li zarukî ya xwe da baştirîn û li navserî ya xwe da necîbtirîn û paktirînê pak exlaqan û camêrtirînê camêr a bî.

Derheq Benî Ûmeyye da**:** Vêca

[104]

ومن خطبة له عليه السلام

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله وَلَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الْعَرَبِ يَقْرَأُ كِتَاباً، وَلاَ يَدَّعِي نُبُوَّةً وَلاَ وَحْياً، فَقَاتَلَ بِمَنْ أَطَاعَهُ مَنْ عَصَاهُ، يَسُوقُهُم إِلَى مَنْجَاتِهِمْ، وَيُبَادِرُ بِهِمُ السَّاعَةَ أَنْ تَنْزِلَ بِهِمْ، يَحْسَرُ الْحَسِيرُ، وَيَقِفُ الْكَسِيرُ فَيُقِيمُ عَلَيْهِ حَتَّى يُلْحِقَهُ غَايَتَهُ، إِلاَّ هَالِكاً لاَ خَيْرَ فِيهِ، حَتَّى أَرَاهُمْ مَنْجَاتَهُمْ وَبَوَّأَهُمْ مَحَلَّتَهُمْ، فَاسْتَدَارَتْ رَحَاهُمْ، وَاسْتَقَامَتْ قَنَاتُهُمْ وَايْمُ اللهِ، لَقَدْ كُنْتُ مِنْ سَاقَتِهَا حَتَّى تَوَلَّتْ بِحَذَافِيرِهَا، وَاسْتَوْسَقَتْ فِي قِيَادِهَا، مَا ضَعُفْتُ، وَلاَ جَبُنْتُ، وَلاَ خُنْتُ، وَلاَ وَهَنْتُ، وَايْمُ اللهِ، لأَبْقُرَنَّ الْبَاطِلَ حَتَّى أُخْرِجَ الْحَقَّ مِنْ خَاصِرَتِهِ!

وقد تقدم مختار هذه الخطبة، إلاّ أنني وجدتها في هذه الرواية على خلاف ما سبق من زيادة ونقصان، فأوجبت الحال

dinya bi lezzeta xwe ve li hewe şîrîn nehat û mijîna ji gohanên wê ji hewe re li hev nehat xêncî dema hewe ew wek wê deva bê hefsar û ze'êf û teng sist dîtî, ku heramê wê li bal hinekan wek "sidr"a bê stirî bû û helalê wê dûr bû û dest nediket. Sond bi Xwedê, ev dinya hewe wek wê sîberê ye ku heta zemanek me'lûmkirî wê bimînê. Vêca (îro) 'erd ji hewe re valeye û destê hewe di wê da vekirî ye û destê pêşkara ji hewe hatîye girêdan û şûrên hewe ser wan ketine û şûrên wa ji ser hewe rabîne.

Heyhê, bizanin! Ji bona her xunekî, xûn xwazek û ji bona her heqekî daxwazkerek heye; Xûn xwazê me wek wî hakimî ye ku ji xwera Ĥukum didê (hukmê wî tê cî); ew jî Xudaye, ewê ji girtina kesekî ra nekarîn jê re neyî û kesê birevê jî ji destê wî xilas nabê.

Vêca ez bi Xwedê sond dixum, ey benî umeyye, ji nêzîkve hûnê ewê (dinyayê) li destê hinekdî û li mala dijminê xwe da bibînin. Heyhê bizanin, bînatirîn çav, ew e berê wê li başî yê bê. Agah bin! Bi rastî sehkertirîn goh ew e şîretan li xwe da bigirê û qebûl bikê.

Şîret û we'z: Mirovno! Ji pêta çiraya ewî şîretkerê ku bi wê ya dibêjê

إثباتها ثانية.

[105]

[في بعض صفات الرسول الكريم وتهديد بني أمية وعظة الناس]

حَتَّى بَعَثَ اللهُ مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله وسلم **شَهِيداً وَبَشِيراً وَنَذِيراً، خَيْرَ الْبَرِيَّةِ طِفْلاً وَأَنْجَبَهَا كَهْلاً، أَطْهَرَ الْمُطَهَّرِينَ شِيمَةً وَأَجْوَدَ الْمُسْتَمْطَرِينَ دِيمَةً.**

[بنو أمية]: فَمَا احْلَوْلَتْ الدُّنْيَا لَكُمْ فِي لَذَّتِهَا، وَلاَ تَمَكَّنْتُمْ مِنْ رَضَاعِ أَخْلاَفِهَا إِلاَّ مِنْ بَعْدِ مَا صَادَفْتُمُوهَا جَائِلاً خِطَامُهَا، قَلِقاً وَضِينُهَا، قَدْ صَارَ حَرَامُهَا عِنْدَ أَقْوَام بِمَنْزِلَةِ السِّدْرِ الْمَخْضُودِ، وَحَلاَلُهَا بَعِيداً غَيْرَ مَوْجُود، وَصَادَفْتُمُوهَا وَاللهِ، ظِلاًّ مَمْدُوداً إِلَى أَجَل مَعْدُود، فَالأَرْضُ لَكُمْ شَاغِرَةٌ، وَأَيْدِيكُمْ فِيهَا مَبْسُوطَةٌ، وَأَيْدِي الْقَادَةِ عَنْكُمْ مَكْفُوفَةٌ وَسُيُوفُكُمْ عَلَيْهِمْ مَسَلَّطَةٌ وَسُيُوفُهُمْ عَنْكُمْ مَقْبُوضَةٌ.

أَلاَ إِنَّ لِكُلِّ دَم ثَائِراً، وَلَكُلِّ حَقٍّ طَالِباً، وَإِنَّ الثَّائِرَ فِي دِمَائِنَا

‘emel dikê ronahî yê bigrin; avê ji wê kanî yê vexun, ewa ava wê zelale û şêlû ne bûye.

Ey bendeyên Xuda, pal nedin ser nezanîya xwe û teslîmê hewayê nefsa xwe nebin, çiko bi rastî ew kesê wereng, li ser lêhva kendale û barê helaket û ji nav birina xwe li pişta xwe kirîye û hirve wêve dibê. Çiko her bêhnekî bîr û hizirek jê re çêdibê û dixwazê tişta bi heve nayêdeynan biheve deynê û tişta nêzîk nabê nêzîk bikê. Vêca hûn bi Xwedê, hûn bi Xwedê, şikayeta xwe nebin bal kesekî ku ihtîyaca hewe pêk neynê û pî bîr û hizra xwe ewa biser hewe da hatî ji nav nebê (xema hewe ji hewe nebê).

Bi rastî berpirsyarî ya Imam, xêncî ji ragirtina ferman û emrê Xwedayê xwe ne tiştek dî ye, emrên wek: Ragehandina we’z û şîretan; xêrxwazî ya temam; saxve kirina sunnetê; bi cî anîna hed û hudûdan li ser musteheqê wê û eda kirin û dana heqê her kesî (ji beyt-ul malê).

Vêca ji bona destve anîna ‘ilm û zanînê lez bikevin, pêşîya hişk bûna tûvê wê û pêşîya wê çendê ku hûn bi xwe ve mijûl bibin û ji destve anîna fêkî yê zanînê ji bal ehlê wê mehrûm bibin. Ji karê kirêt (nebaş -pîs) dûr bikevin û

كَالْحَاكِمِ فِي حَقِّ نَفْسِهِ، وَهُوَ اللهُ الَّذِي لاَ يُعْجِزُهُ مَنْ طَلَبَ، وَلاَ يَفُوتُهُ مَنْ هَرَبَ.

فَأُقْسِمُ بِاللهِ، يَا بَنِي أُمَيَّةَ، عَمَّا قَلِيل لَتَعْرِفُنَّهَا فِي أَيْدِي غَيْرِكُمْ وَفِي دَارِ عَدُوِّكُمْ! أَلاَ إِنَّ أَبْصَرَ الأَبْصَارِ مَا نَفَذَ فِي الْخَيْرِ طَرْفُهُ! أَلاَ إِنَّ أَسْمَعَ الأَسْمَاعِ مَا وَعَى التَّذْكِيرَ وَقَبِلَهُ!

[وعظ الناس]: أَيُّهَا النَّاسُ، اسْتَصْبِحُوا مِنْ شُعْلَةِ مِصْبَاح وَاعِظ مُتَّعِظ، وَامْتَاحُوا مِنْ صَفْوِ عَيْن قَدْ رُوِّقَتْ مِنَ الْكَدَرِ.

عِبَادَ اللهِ، لاَ تَرْكَنُوا إِلَى جَهَالَتِكُمْ، وَلاَ تَنْقَادُوا لاَِهْوَائِكُمْ، فَإِنَّ النَّازِلَ بِهذَا الْمَنْزِل نَازِلٌ بِشَفَا جُرُف هَار، يَنْقُلُ الرَّدَى عَلَى ظَهْرِهِ مِنْ مَوْضِع إِلَى مَوْضَع، لِرَأْي يُحْدِثُهُ بَعْدَ رَأْي، يُرِيدُ أَنْ يُلْصِقَ مَا لاَ يَلْتَصِقُ، وَيُقَرِّبَ مَا لاَ يَتَقَارَبُ!فَاللهَ اللهَ أَنْ تَشْكُوا إِلَى مَنْ لاَ يُشْكِي شَجْوَكُمْ، وَلاَ يَنْقُضُ بِرَأْيِهِ مَا قَدْ أَبْرَمَ لَكُمْ.

pêşîya yên dî jî bigrin, çiko bi rastî emrê hewe hatîye kirin ku ewil hûn jê dûr bikevin û di pey ra nehya yên dî jî bikin.

إِنَّهُ لَيسَ عَلَى الأَمَامِ إِلاَّ مَا حُمِّلَ مِنْ أَمْرِ رَبِّهِ: الإِبْلاَغُ فِي الْمَوْعِظَةِ، وَالاجْتِهَادُ فِي النَّصِيحَةِ، وَالأَحْيَاءُ لِلسُّنَّةِ، وَإِقَامَةُ الْحُدُودِ عَلَى مُسْتَحِقِّيهَا، وَإِصْدَارُ السُّهْمَانِ عَلَى أَهْلِهَا.

فَبَادِرُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِ تَصْوِيحِ نَبْتِهِ، وَمِنْ قَبْلِ أَنْ تُشْغَلُوا بِأَنْفُسِكُمْ عَنْ مُسْتَثَارِ الْعِلْمِ مِنْ عِنْدِ أَهْلِهِ، وَانْهَوْا عَنْ الْمُنْكَرِ وَتَنَاهَوْا عَنْهُ، فَإِنَّمَا أُمِرْتُمْ بِالنَّهْيِ بَعْدَ التَّنَاهِي!

۞ AXIFTINA 106 ۞

Di vê axiftinê de behsa seratî ya Islamê û Pêğember (s) kirîye û di pey ra lome li hevalên xwe kirîye. (Ev axiftin li Kûfayê bûye).

Dînê Islamê: Hemd ji wî Xudayî ra ku islam ronahî û eşkere kir vêca rêkên gehiştina ser ava wê rihet (hêsan) kir û sitûnên wê qayîm kirin da ku kes nekarê ser wê bikevê vêca ew kir cihê êmnahî ya wî kesê xwe pê bigirê û selametî ji wî kesî ra ku xwe bêxê têda û delîl û borhana kesê jê biaxivê û şahid ji bona yê berevanî yê ji xwe bikê û ronahî ji bo kesê pê wê xwe ronahî bikê û fêhm (tê gehiştin) bo wî yê bidê aqlê xwe û ‘eqilmendî bo wî yê bifkirê û nîşan ji bona kesê li pey nîşanê bigerê û bînayî bo wî yê qesta kirina karekî bikê û ‘ibret ji bona wî yê şîret dibê û xilasî ji bona kesê tesdîq dikê û palgeh ji bo kesê tewekula xwe bidê ser û rihetî ji bû kesê xwe bispêrtê û mertal (siper) ji bona kesê sebirdar.

Vêca ew (Islam) ronahîtirîn rêk û

[**106**]

[فيها يبيّن فضل الاسلام ويذكر الرسول الكريم ثمّ يلوم أصحابه]:

[دين الاسلام]: الْحَمْدُ للهِ الَّذِي شَرَعَ الإِسْلاَمَ فَسَهَّلَ شَرَائِعَهُ لِمَنْ وَرَدَهُ، وَأَعَزَّ أَرْكَانَهُ عَلَى مَنْ غَالَبَهُ، فَجَعَلَهُ أَمْناً لِمَنْ عَلِقَهُ، وَسِلْماً لِمَنْ دَخَلَهُ، وَبُرْهَاناً

eşkeretirîn rêçk e. Nîşanên wê bilind, rêka wê nûranî û çirayên wê ronahî ne. Li wextê jêbirkê da ileh li pêşe û hedefa wê bilind e. Komkerê xweş suwara ye ji arîkarîyê ra, ew suwarên ji bona girtina xelatê jêbirkê pêşîyê ji hev distînin û pehlwanên wê şerîf û giranbiha ne. Serast kirin rêka wê û karên qenc, nîşana wê û mirin, xilaseka wê û dinya meydana jêbirkana wê û qîyamet komgeha kesên li jêbirkê da şirîkatî kirîn û bihişt xelatê wê ye.

لِمَنْ تَكَلَّمَ بِهِ، وَشَاهِداً لِمَنْ خَاصَمَ بِهِ، وَنُوراً لِمَنِ اسْتَضَاءَ بِهِ، وَفَهْماً لِمَنْ عَقَلَ، وَلُبّاً لَمِنْ تَدَبَّرَ، وَآيَةً لِمَنْ تَوَسَّمَ، وَتَبْصِرَةً لِمَنْ عَزَمَ، وَعِبْرَةً لِمَنِ اتَّعَظَ، وَنَجَاةً لِمَنْ صَدَّقَ، وَثِقَةً لِمَنْ تَوَكَّلَ، وَرَاحَةً لِمَنْ فَوَّضَ، وَجُنَّةً لِمَنْ صَبَرَ.

Derheq Pêğember (s) da: Heta ku ji bona mirovên şaş bûyî (heyrî mayî) agirek vêxist da ji hilînin û rêkê bibînin. (ey Xuda) Vêca ew emînê te yê cihê bawerîya te û şahidê teye li roja qîyametê da; ni'meteke ji alîyê te ve hatîye û rehmeteke ku te bi heq ew şandî ye.

فَهُوَ أَبْلَجُ الْمَنَاهِجِ وَاضِحُ الْوَلَائِجِ ، مُشْرَفُ الْمَنَارِ، مُشْرِقُ الْجَوَادِّ، مُضِيءُ الْمَصَابِيحِ، كَرِيمُ الْمِضْمَارِ،رَفِيعُ الْغَايَةِ، جَامِعُ الْحَلْبَةِ، مُتَنَافِسُ السُّبْقَةِ، شَرِيفُ الْفُرْسَانِ. التَّصْدِيقُ مِنْهَاجُهُ، وَ الصَّالِحَاتُ مَنَارُهُ، وَالْمَوْتُ غَايَتُهُ، وَالدُّنْيَا مِضْمارُهُ، وَالْقِيَامَةُ حَلْبَتُهُ، وَالْجَنَّةُ سُبْقَتُهُ.

Ey Xuda! Tu ji 'edaleta xwe behr û nesîbekî bidî wî, û ji fezl û kerema xwe xêra wî çend beraber bidîyê.

Ilahî! Tu avahî yê wî ser avahîyê avakeran bêxe û li ser xarina (sifra) ni'meta xwe qedrê wî bigire û merteba wî li bal xwe bilind bike û "wesîletê" û "fezîletê" bidîyê û, me li nav koma wî da, ne şermezar û ne puşman û ne ji rê derketî û ne soz şikên û ne li rê winda û ne li rê winda ker û ne jî xaphayî,

في ذكر النبي صلى الله عليه وآله:

حَتَّى أَوْرَى قَبَساً لِقَابِس، وَأَنَارَ عَلَماً لِحَابِس، فَهُوَ أَمِينُكَ الْمَأْمُونُ، وَشَهِيدُكَ يَوْمَ الدِّينِ، وَبَعِيثُكَ نِعْمةً، وَرَسُولُكَ بِالْحقِّ

bicivîne hev (mehşûr bike).

***(Seyidê Rezî** dibêjê: Ev axiftin li qismetên derbaz bûyî da borî, lê belê evê riwayetê digel wê, hinekî ferq hebû ji ber vê yêkê me li vêderê jî anî)*

Digel heval û hogirên xwe ye: Bi kerem û lutfa Xwedê hûn gehiştin mertebeyekî wereng ku qîmet didin kinîjên hewe jî û qedrê cîranên hewe digrin. Ewê ku hûn ne ser wîra û hewe qencîyek digel wî nekirî, serê xwe li ber hewe ditewênê; ji hewe ditirsê ewê ji ber hêz û qudreta hewe li emanê da û hewe çi mezinahî û hukumdarî li ser neyî. Eve niha hûn dibînin ku soz û qirarên digel Xwedê hatîn dayîn tên şikênandin û hûn nerihet nabin, halhale hûn şikandina soz û qirarên babkên xwe ji xwere şerm û ‘eyb zanin, ehkamên Xwedê ji hewe pirsyar dikiran û hewe cewab dida û hewe li cirrekêşan da ĥukum dida, lê belê hewe cihê xwe ji zaliman ra hişt û hewe ser pêşîya karûbarê xwe ber wanve avêt û ew karên Xudayî teslîmê wan kirin, halhale ew bi şubhan ‘emel dikin û li pey şehwet û vîyanên xwe ne. Sond bi Xwedê! Eger ew hewe bilav bikin û her yêkî ji hewe li bin stêrekî da deynin, dîsa wê Xwedê hewe berhev bikê ji bona dîtina roja xirab a ser wan da bê.

رَحْمَةً.

اللَّهُمَّ اقْسِمْ لَهُ مَقْسَماً مِنْ عَدْلِكَ، وَاجْزِهِ مُضَعَّفَاتِ الْخَيْرِ مِنْ فَضْلِكَ. اللَّهُمَّ أَعْلِ عَلَى بَنَاءِ الْبَانِينَ بَنَاءَهُ، وَأَكْرِمْ لَدَيْكَ نُزُلَهُ، وَشَرِّفْ عِنْدَكَ مَنْزِلَهُ، وَآتِهِ الْوَسِيلَةَ، وَأَعْطِهِ السَّنَاءَ وَالْفَضِيلَةَ، وَاحْشُرْنَا فِي زُمْرَتِهِ غَيْرَ خَزَايَا، وَلاَ نَادِمِينَ، وَلاَ نَاكِبِينَ، وَلاَ نَاكِثِينَ، وَلاَ ضَالِّينَ، وَلاَ مَفْتُونِينَ.

وقد مضى هذا الكلام فيما تقدم، إلاّ أنّنا كرّرناه هاهنا لما في الروايتين من الاختلاف.

منها في خطاب أصحابه:

وَقَدْ بَلَغْتُمْ مِنْ كَرَامَةِ اللهِ لَكُمْ مَنْزِلَةً تُكْرَمُ بِهَا إِمَاؤُكُمْ، وَتُوصَلُ بِهَا جِيرَانُكُمْ، وَيُعَظِّمُكُمْ مَنْ لاَفَضْلَ لَكُمْ عَلَيهِ، وَلاَ يَدَلَكُمْ عِنْدَهُ، وَيَهَابُكُمْ مَنْ لاَ يَخَافُ لَكُمْ سَطْوَةً، وَلاَ لَكُمْ عَلَيْهِ إِمْرَةٌ، وَقَدْ تَرَوْنَ عُهُودَ اللهِ مَنْقُوضَةً فَلاَ تَغْضَبُونَ! وَأَنْتُمْ لِنَقْضِ ذِمَمِ آبَائِكُمْ تَأْنَفُونَ!

۞ AXIFTINA 107 ۞

Li rojek ji rojên “Siffînê” da (ji bona bi hêz kirina leşkerê xwe axiftîye, 37 h.).

Min revîn û zivirîna hewe ji sefên (rêzên) hewe dît, kûçerên çûlî yên ehlê Şamê û hinek kesên bê ‘esl û bê nîşan hûn birev êxistîn, halhale hûn pêşkarên ‘Ereban û sernasên şerefê ne; hûn li pêşîyê de ne, wek çawa poz li pêş endamên bedenê û hûn bilind mertebetirînê wa ne.

Lê belê xem û mereq ji ser dilê min rabîn dema min dît paşîre hûn ewa dişkînin wek çawa ewa hûn şikandîn û hûn ewa ji cî hildikin wek çawa ewa hûn ji cî hilkirîn. Min dît hewe pê rimên cangir û tîrên firûke ew ji kar êxistin. Ew paşve diçûna û ser hevda diketan, wek wa devên têhnî ku ji ser avê bajûn û ji wê dûr bikin.

۞ AXIFTINA 108 ۞

Li Kûfayê axiftîye; derheq qewmînên zemanê hêjbê da ye.

Hemd ji Xwedê re ku pê xulqandinê, ji mexlûqê xwe ra eşkere bûye û bi delîl û borhana xwe, xwe nîşa dilên wa kirîye. Mexlûqê xwe bê wê hindê ku fikir bikê xuliqand, çiko fikir kirin tinê layiqê wa ye ku xweyê “navdehîyekî” bin û li zatê wî da “navdehî” nîne, ‘ilm

وَكَانَتْ أَمُورُ اللهِ عَلَيْكُمْ تَرِدُ، وَعَنْكُمْ تَصْدُرُ، وَإِلَيْكُمْ تَرْجِعُ، فَمَكَّنْتُمُ الظَّلَمَةَ مِنْ مَنْزِلَتِكُمْ، وَأَلْقَيْتُمْ إِلَيْهِمْ أَزِمَّتَكُمْ، وَأَسْلَمْتُمْ أُمُورَ اللهِ فِي أَيْدِيهِمْ، يَعْمَلُونَ بِالشُّبُهَاتِ، وَيَسِيرُونَ فِي الشَّهَوَاتِ، وَايْمُ اللهِ، لَوْ فَرَّقُوكُمْ تَحْتَ كُلِّ كَوْكَب، لَجَمَعَكُمُ اللهُ لِشَرِّ يَوْم لَهُمْ!

[107]

في بعض أيام صفين

وَقَدْ رَأَيْتُ جَوْلَتَكُمْ، وَ انْحِيَازَكُمْ عَنْ صُفُوفِكُمْ، تَحُوزُكُمُ الْجُفَاةُ الطَّغَامُ، وَأَعْرَابُ أَهْلِ الشَّامِ، وَأَنْتُمْ لَهَامِيمُ الْعَرَبِ وَيَآفِيخُ الشَّرَفِ وَالأَنْفُ الْمُقَدَّمُ وَالسَّنَامُ الأَعْظَمُ.

وَلَقَدْ شَفَى وَحَاوِحَ صَدْرِي أَنْ رَأَيْتُكُمْ بِأَخَرَة، تَحُوزُونَهُمْ كَمَا حَازُوكُمْ، وَتُزِيلُونَهُمْ عَنْ مَوَاقِفِهِمْ كَمَا أَزَالُوكُمْ; حَسّاً بِالنِّصَالِ، وَشَجْراً بِالرِّمَاحِ، تَرْكَبُ أُولاهُمْ أُخْرَاهُمْ كَالأَبِلِ الْهِيمِ الْمَطْرُودَةِ، تُرْمَى

عَنْ حِيَاضِهَا، وَتُذَادُ عَنْ مَوَارِدِهَا!

[**108**]

من خطب الملاحم

الْحَمْدُ لله الْمُتَجَلِّـي لِخَلْقِـهِ بِخَلْقِهِ، وَالظَّاهِرِ لِقُلُوبِهِمْ بِحُجَّتِهِ، خَلَقَ الْخَلْقَ مِنْ غَيْـرِ رَوِيَّـة، إِذْ كَانَـتِ الرَّوِيَّـاتُ لاَ تَلِيـقُ إِلاَّ بِذَوِي الضَّـمائِرِ، وَلَـيْسَ بِـذِي ضَمِير فِي نَفْسِـهِ، خَـرَقَ عِلْمُـهُ بَاطِنَ غَيْبِ السُّـتُرَاتِ، وَأَحَـاطَ بِغُمُوضِ عَقَائِدِ السَّرِيرَاتِ.

في ذكر النبي صلى الله عليه وآله:

اخْتَارَهُ مِـنْ شَـجَرَةِ الأَنْبِيَـاء، وَمِشْكَاةِ الضِّيَاء، وَذُؤَابَةِ الْعَلْيَـاء، وَسُرَّةِ الْبَطْحَاء، وَمَصَابِيحِ الظُّلْمَةِ، وَيَنَابِيعِ الْحِكْمَةِ.

منها: طَبِيبٌ دَوَّارٌ بِطِبِّـهِ، قَـدْ أَحْكَمَ مَرَاهِمَهُ، وَأَمْضى مَوَاسِـمَهُ، يَضَعُ من ذلِكَ حَيْثُ الْحَاجَةُ إِلَيْهِ، مِنْ قُلُـوب عُمْـي، وَآذَان صُـمٍّ، وَأَلْسِنَة بُكْم; مُتَتَبِّعٌ بِدَوَائِهِ مَوَاضِعَ الْغَفْلَـةِ، وَمَـوَاطِنَ الْحَيْـرَةِ; لَـمْ

ê zanîna wî navdeyê perda xeybê şeqitandîye û dûra bawerî yên xef û veşartî girtîye.

Behsa Pêğember (s): Ew ji nav dara Pêğemberan û çiradanka ronahî yê û ji bilindî ya bilindahî yê û ji navka "betha"yê[34] û çiraya zulmet şikên û çavkanî yên şarezatî yê bijartîye.

Ji vê axiftinê ye: Tebîbeke ku li nav nexweşan digerihê da derdê wan derman bikê, derman û melhema xwe hazir kirîye û wesîla dax kirina (kewandina) birîna hazir kirîye, da kengê lazim bû bi dilên kûr û gohên sehneker û zimanên lalve deynê. Pê dermanên xwe li pey peyda kirina xafil û bê xebera û şaş mayî yên dûla li rê windabûnê ye; kesên ji ronahî yên Ĥikmetê ronahî hilnedayîn û pê pêtên geş yên 'ilm û zanînê dilê xwe nûranî nekirîn û wek çarpiyên çûlê û tehtên reqên çîya ne.

Ji bona ehlê dîtinê veşartî eşkere bûne û rêka heq ji bona heq xwazan ronahî bûye; qîyametê perde ji ser rûyê xwe avêtîye û nîşanên wê ji bona mirovê hişyar xweyiha ne.

Çi bûye ku ez hewe kelaşên bê can

û canên bê beden dibînim? Çire ez hewe ‘ibadetkerên ne ehlê avakirin û serast kirinê û tacirên feydê nabin û hişyarên razayî û şahidên nehazir û bînerên kûr û gohderên ker û xeberderên lal dibînim?

Bêreqa li rê windabûnê hatîye çikilandin û lagirên wê li her cihî bilav bûne, pê pîveka wê hewe dipîvin û pê darê wê hewe diperçiqînin. Rêberê wê ji dîn derketîye û li ser xeleta xwe sekinye; vêca wê rojê (ku serbikevin) xêncî rizîlên hewe wek pêvemayî yê binê qazanê an piçên ji ber bar dimînin û dirijihên ser ‘erdê kes namînê; wê we li hewe bikin wek çawa çerm debaxî dikin û genimê hatî dirûtin li bêndera da li ser digerin, wê mu’minan wereng ji hewe cuda bikin wek çawa teyrik libên mezin ji nav libên hûrik dibijêrê (û dixwê).

Wê ev rêkên he, hewe bi kûve bibin û ev tarîtî heta kengê wê hewe şaş bihêlê û ev derew heta kengê wê hewe bixapênê. Hewe ji kîderê tînin û bi kûve dizivirînin? Ji her zemanekî ra xilasek heye û ji her nehatekî ra hatinek, vêca ji mirovê xwe yê Xudayî axiftina gohlê bibin û dilên xwe li bal wî hazir bikin û dema gazî hewe kir hişyar bibin. Lazim

يَسْتَضِيئُوا بِأَضْوَاءِ الْحِكْمَةِ، وَلَمْ يَقْدَحُوا بِزِنَادِ الْعُلُومِ الثَّاقِبَةِ; فَهُمْ فِي ذلِكَ كَالأَنْعَامِ السَّائِمَةِ، وَالصُّخُورِ الْقَاسِيَةِ.

قَدِ انْجَابَتِ السَّرائِرُ لِأَهْلِ الْبَصَائِرِ، وَوَضَحَتْ مَحَجَّةُ الْحَقِّ لِخَابِطِهَا، وَأَسْفَرَتِ السَّاعَةُ عَنْ وَجْهِهَا، وَظَهَرَتِ الْعَلامَةُ لِمتَوَسِّمِهَا.

مَا لِي أَرَاكُمْ أَشْبَاحاً بِلاَ أَرْوَاح، وَأَرْوَاحاً بِلاَ أَشْبَاح، وَنُسَّاكاً بِلاَ صَلاَح، وَتُجَّاراً بِلاَ أَرْبَاح، وَأَيْقَاظاً نُوَّماً، وَشُهُوداً غُيَّباً، وَنَاظِرَةً عُمْيَاً، وَسَامِعَةً صُمَّاً، وَنَاطِقَةً بُكْماً!

رَايَةُ ضَلاَلَة قَدْ قَامَتْ عَلَى قُطْبِهَا، وَتَفرَّقَتْ بِشُعَبِهَا، تَكِيلُكُمْ بِصَاعِهَا، وَتَخْبِطُكُمْ بِبَاعِهَا. قَائِدُهَا خَارِجٌ مِنْ الْمِلَّةِ، قَائِمٌ عَلَى الضِّلَّةِ; فَلاَ يَبْقَى يَوْمَئِذ مِنْكُمْ إِلاَّ ثُفَالَةٌ كَثُفَالَةِ الْقِدْر، أَوْ نُفَاضَةٌ كَنُفَاضَةِ الْعِكْمِ، تَعْرُكُكُمْ عَرْكَ الأَدِيمِ، وَتَدُوسُكُمْ دَوْسَ الْحَصَيدِ، وَتَسْتَخْلِصُ الْمُؤْمِنَ مِنْ

e rêberê qafilê digel wan durist bê (rastî yê ji wan ra bêjê) û ewên bilav bûyîn kom bikê û fikra xwe bêxê kar. Vêca (rêberê hewe) navdeyê meselê ji hewe re vekir û şeq kir wek çawa muhrikên hûrik tên şeq kirin û wek çawa tuşalê darê jê tê vekirin da "semx-şîr"a wê bê girtin.

Vêca hingê (dema batil ser bikevê) wê neheqî cihê xwe bigirê û nezanî (cehalet) wê li merkebên xwe suwar bibê û fitne mezin bibê û gazîker (yên heqî yê) wê kêm bibin û wê zeman wek dirindên har hucûmê (hêrişê) bênê û batil û pûçî wê wek deva zemanekî bê deng bûyî 'ûrînekî bidê û xelk wê ji xirabkarî yê ra dest bidin destê hev û li karûbarê dînî da wê ji hev dûr bikevin û li ser derew kirinê wê digel hev hevaletî û dustînî yê bikin û wê li ser rastî û duristî yê kerbê wan ji hev bê.

Vêca eger welê hat, wê zarûk baba bînin xezebê û baran germayê (şewatê) bidê û pîsek serî hildin û mirovên maqûl (muhterem) xef bibin. Xelkê wê rojê wek gurîya ne û padişahên wan wek dirindan û destvale yê wan nêçîra wa ne û jar û belengaz jî mirî. Hingê wê rastgûyî di 'erdê da biçê xarê û derew zêde bibê û dostînî serdevkî bê û dijminî ji dil û xirabî iftxar û 'iffet û

بَيْنَكُمُ اسْتَخْلاصَ الطَّيِّبِ الْحَبَّةَ الْبَطِينَةَ مِنْ بَيْنِ هَزِيلِ الْحَبِّ.

أَيْنَ تَذْهَبُ بِكُمُ الْمَذَاهِبُ، وَتَتِيهُ بِكُمُ الْغَيَاهِبُ، وَتَخْدَعُكُمُ الْكَوَاذِبُ؟ وَمِنْ أَيْنَ تُؤْتَوْنَ، وَأَنَّى تُؤْفَكُونَ؟ فَلِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ، وَلِكُلِّ غَيْبَةٍ إِيَابٌ، فَاسْتَمِعُوا مِنْ رَبَّانِيِّكُمْ، وَأَحْضِرُوهُ قُلُوبَكُمْ، واسْتَيْقِظُوا إِنْ هَتَفَ بِكُمْ، وَلْيَصْدُقْ رَائِدٌ أَهْلَهُ، وَلْيَجْمَعْ شَمْلَهُ، وَلْيُحْضِرْ ذِهْنَهُ، فَلَقَدْ فَلَقَ لَكُمُ الأَمْرَ فَلْقَ الْخَرَزَةِ، وَقَرَفَهُ قَرْفَ الصَّمْغَةِ.

فَعِنْدَ ذلِكَ أَخَذَ الْبَاطِلُ مَآخِذَهُ، وَرَكِبَ الْجَهْلُ مَرَاكِبَهُ، وَعَظُمَتِ الطَّاغِيَةُ، وَقَلَّتِ الدَّاعِيَةُ، وَصَالَ الدَّهْرُ صِيَالَ السَّبُعِ الْعَقُورِ، وَهَدَرَ فَنِيقُ الْبَاطِلِ بَعْدَ كُظُومٍ، وَتَوَاخَى النَّاسُ عَلَى الْفُجُورِ، وَتَهَاجَرُوا عَلَى الدِّينِ، وَتَحَابُّوا عَلَى الْكَذِبِ، وَتَبَاغَضُوا عَلَى

pakî wê bibê cihê ‘ecêbê û cilkê iselametî yê bi şiklek bervajî wê bê ber kirin.

AXIFTINA 109

Behsa qudreta Xwedê: Hemî tişt li beraberê wî da şikestî ne û her tişt bi wî xwe radigrê. Bê nîyazkerê her nedarekî û quweta hemî zelîlan û hêza hemî ze’êfan û penahderê hemî bela ser da hatî ya ye. Heçî biaxivê axiftina wî gohlê dibê û kesê kir (bê deng) bê xefa dilê wî dizanê, Heçî sax bê rizqê wî li ser wîye û heçî bimrê wê bal wîve bizivirê.

Çavan tu nedîtî yî heta ji te xeber bidin, belê, tu hebûyî pêşîya wa mexlûqên te da ku wesfê te didin. Te ne ji ber tirsa ji tinêtî yê mexlûq afirandine û te ew ne ji bû menfî’etekî dane şixul. Kesê tu li pey wî, pêşîyê ji te nastênê û kesê tu wî bigirî nikarê ji destê te xilas bibê. Ewê ne gohdarî ya te bikê ji qudreta te kêm nakê û ewê gohdarê te bê, ser milk û qudreta te ve zêde nakê. Ewê bi qeza (qedera) te nerazî, nikarê emr û fermana te paşve bizivirênê û ewê berê xwe ji fermana te bizivirênê ji

الصِّدْق.

فَإِذَا كَانَ ذٰلِكَ كَانَ الْوَلَدُ غَيْظاً، وَالْمَطَرُ قَيْظاً، وَتَفِيضُ اللِّئَامُ فَيْضاً، وَتَغِيضُ الْكِرَامُ غَيْضاً، وَكَانَ أَهْلُ ذٰلِكَ الزَّمَانِ ذِئَاباً، وَسَلاَطِينُهُ سِبَاعاً، وَأَوْسَاطُهُ أُكَّالاً، وَفُقَرَاؤُهُ أَمْوَاتاً، وَغَارَ الصِّدْقُ، وَفَاضَ الْكَذِبُ، وَاسْتُعْمِلَتِ الْمَوَدَّةُ بِاللِّسَانِ، وَتَشَاجَرَ النَّاسُ بِالْقُلُوبِ، وَصَارَ الْفُسُوقُ نَسَباً، وَالْعَفَافُ عَجَباً، وَلُبِسَ الاِسْلاَمُ لُبْسَ الْفَرْوِ مَقْلُوباً.

[109]

في بيان قدرة الله

كُلُّ شَيْءٍ خَاشِعٌ لَهُ، وَكُلُّ شَيْءٍ قَائِمٌ بِهِ: غِنى كُلِّ فَقِير، وَعِزُّ كُلِّ ذَلِيل، وَقُوَّةُ كُلِّ ضَعِيف، وَمَفْزَعُ كُلِّ مَلْهُوف، مَنْ تَكَلَّمَ سَمِعَ نُطْقَهُ، وَمَنْ سَكَتَ عَلِمَ سِرَّهُ، وَمَنْ عَاشَ فَعَلَيْهِ رِزْقُهُ، وَمَنْ مَاتَ فَإِلَيْهِ مُنْقَلَبُهُ.

لَمْ تَرَكَ الْعُيُونُ فَتُخْبِرَ عَنْكَ،

te bê ihtîyac nabê, hemî xef li bal te eşkerene û hemî veşartî li bal te (dîyar û) hazirin.

Tu ebedî yî vêca xilasek ji te ra nîne, xilaseka hemî tiştî bi teye vêca xilasî ya ji te çênabê, tûyî we'degeh, vêca xêncî bi te xilasî ji te nîne, ixtîyara her civûkekî (candar) li destê te daye, û zivirîna hemî mexlûqan bal teve ye. Tu pakî û berîyê ji hemî kêmasî ya yî; çiqa meqamê te bilinde! Tu pakî ji kêmasîyan; çiqa ew mexlûqê te vêca mezine! Û çiqas hemî mezin li beraberê qudreta te da biçûkin! Çiqa bi sehwe ew "melekûta" te ya em dibînin! Û ew qasê qudreta te ya em dibînin li beraberê ya em nabînin da çiqa kême! Ni'metên te li dinyayê da çiqa berfirene, vêca ew li beraberê ni'metên axretê da çiqas biçûkin!

Ji vê axiftinê ye derheq melaîketa da: Ji melaîketên xwe, te hinek li 'esmana cî kirne û ji 'erdê deranîne; zanîna wan derheq te da ji hemî mexlûqên te pitir e û ji hemîyan pitir ji te ditirsin û ji hemîyan pitir nêzîkê tene, ew qe li pişta baban da nesekinîne û neketine zikê daykan û ji ava bê qîmet

بَـلْ كُنْـتَ قَبْـلَ الْوَاصِـفِينَ مِـنْ خَلْقِكَ، لَمْ تَخُلُقِ الْخَلْقَ لِوَحْشَةٍ، وَلاَ اسْـــتَعْمَلْتَهُمْ لِمَنْفَعَـــةٍ، وَلاَ يَسْبِقُكَ مَنْ طَلَبْـتَ، وَلاَ يُفْلِتُـكَ مَنْ أَخَذْتَ، وَلاَ يَنْقُصُ سُلْطَانَكَ مَنْ عَصَاكَ، وَلاَ يَزِيدُ فِي مُلْكِكَ مَنْ أَطَاعَكَ، وَلاَيَرُدُّ أَمْـرَكَ مَـنْ سَخِطَ قَضَاءَكَ، وَلاَيَسْتَغْنِي عَنْكَ مَنْ تَوَلَّى عَـنْ أَمْـرِكَ.كُـلُّ سِـرٍّ عِنْدَكَ عَلاَنِيَةٌ،وَكُلُّ غَيْبٍ عِنْـدَكَ شَهَادَةٌ.

أَنْتَ الأَبَـدُ فَـلاَ أَمَـدَ لَـكَ، وَأَنْـتَ الْمُنْتَهَـى فَـلاَ مَحِـيصَ عَنْكَ، وَأَنْتَ الْمَوْعِدُ فَلاَ مَنْجَـى مِنْكَ إِلاَّ إِلَيْكَ، بِيَدِكَ نَاصِيَةُ كُلِّ دَابَّة، وَإِلَيْكَ مَصِيرُ كُـلِّ نَسَـمَة. سُـبْحَانَكَ مَـا أَعْظَـمَ شَـأْنَكَ! سُبْحَانَكَ مَا أَعْظَمَ مَا نَـرَى مِـنْ خَلْقِكَ! وَمَا أَصْغَرَ كُـلَّ عَظِيمَـة فِي جَنْبِ قُدْرَتِكَ! وَمَا أَهْوَلَ مَـا نَرَى مِنْ مَلَكُوتِـكَ! وَمَـا أَحْقَـرَ ذلِـكَ فِيمَـا غَـابَ عَنَّـا مِـنْ

nehatine çêkirin û derbaz bûna zeman ew ji hev venekirne. Digel wî meqamê ewa li bal te heyî û ew mertebe û dereca te dayî wan û digel wê çendê ku xwest û vîyana wan hemî bal te ve ye û gohdarîya wan ji te ra wereng e heta zerreyekî ji emr û fermana te xafil nabin, dîsa jî eger ewqas ‘ezemet û mezinahîya te ya ew pê nizanin bi şiklek eşkere bibînin wê ‘emelên xwe kêm û biçûk hesab bikin û wê i’tirafê bikin bi kêmasî ya ‘ibadetê xwe û loman li xwe bikin û bizanin wek çawa layiqê te ‘ibadet ji te re nekirine, û bi awayekî ku layiqê te ye ferman ji te nebirine.

Negohdarî ya xelkê: Ey Xaliqê Me’bûd, Tu Pak û Munezzeh î ji kêmasîyan. Da ku tu mexlûqê xwe baş imtihan bikî, te xanîyek çêkir û sifreyek (xwan) ji vexwarina û xarina û jina û xizmetkara û qesran û rûbaran û çandinahî û fêkîyan têda deyna.

Paşê te gazîkerek şand ku bal wêve gazî bikê, vêca ne cewaba gazîker dan nejî bi alîyê wêya te ji wanre çêkirîve hatin, ne jî teşwîq bûn bal wê ve ewa te ew teşwîq kirîn ku balêve biçin. Belkê ewa berê xwe da mirarekî û pê xarina wê hetka xwe birin (şermezar bûn) û li ser

سُلْطَانِكَ! وَمَا أَسْبَغَ نِعَمَكَ فِي الدُّنْيَا، وَمَا أَصْغَرَهَا فِي نِعَمِ الْآخِرَةِ!

منها في الملائكة الكرام:

مِنْ مَلَائِكَةٍ أَسْكَنْتَهُمْ سَمَاوَاتِكَ وَرَفَعْتَهُمْ عَنْ أَرْضِكَ; هُمْ أَعْلَمُ خَلْقِكَ بِكَ، وَأَخْوَفُهُمْ لَكَ، وَأَقْرَبُهُمْ مِنْكَ; لَمْ يَسْكُنُوا الْأَصْلَابَ، وَلَمْ يُضَمَّنُوا الْأَرْحَامَ، وَلَمْ يُخْلَقُوا (مِنْ مَاء مَهين)، وَلَمْ يَتَشَعَّبْهُمْ (رَيْبَ الْمَنُونِ); وَإِنَّهُمْ عَلَى مَكَانِهِمْ مِنْكَ، وَمَنْزِلَتِهِمْ عِنْدَكَ، وَاسْتِجْمَاعِ أَهْوَائِهِمْ فِيكَ، وَكَثْرَةِ طَاعَتِهِمْ لَكَ، وَقِلَّةِ غَفْلَتِهِمْ عَنْ أَمْرِكَ، لَوْ عَايَنُوا كُنْهَ مَا خَفِيَ عَلَيْهِمْ مِنْكَ لَحَقَّرُوا أَعْمَالَهُمْ، وَلَزَرَوْا عَلَى أَنْفُسِهِمْ، وَلَعَرَفُوا أَنَّهُمْ لَمْ يَعْبُدُوكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ، وَلَمْ يُطِيعُوكَ حَقَّ طَاعَتِكَ.

[عصيان الخلق]:

سُبْحَانَكَ خَالِقاً وَمَعْبُوداً! بِحُسْنِ بَلَائِكَ عِنْدَ خَلْقِكَ، خَلَقْتَ

dustînî ya wê tifaq kirin.

Kesê evîndarê tiştekî bibê ew evîndarî çavê wî kûr û dilê wî nexweş dikê, vêca ew pê çavê ne salim dinêrê û pê gohê seh nakê goh didê. Şehwet (vîyan) ‘eqlê wî xirab dikin û dinya dilê wî dimrênê û meyla wî bal xwe ve dikişênê; vêca dibê bendeyê dinyayê û bendeyê kesekî ku hinek ji mal û meqamê dinyayê hene. Dinya kûve bizivirê ew jî wêve dizivirê û berê xwe bidê kîderê ew jî berê xwe wî alîyîve dikê.

Gohê xwe nadê gotina çi nehykerekî ku ji alîyê Xuda ve hatbê û şîreta çi şîretkeran seh nakê; halhale dibînê kanê çawa yên dî ji nişkêve û bê xeber, mirin ser wan da tê; ne rêka xilasîyê ji wan ra heye û ne paşve çûnê. Çawa ew tişta ku jê bê xeber bûn nişkêda ser wan da hat, di wî halî da ku bi fikrek rihet jîyana xwe dibûrandin. Mirinê gerîya wan girt û ew çûn xanîyê dî ku soza wê ji wan ra hatibî dayîn.

Ewa biserê wan da hatî wesfê wê nayê dayîn; sekerata mirinê ji alîyekî ve û hesret û xema ji dest dana furset û derfetan ji alîyê dîve dest û pîyê wan sist dikê û rengê wan digoherênê; ew

دَاراً، وَجَعَلْتَ فِيهَا مَأْدُبَةً: مَشْرَباً وَمَطْعَماً، وَأَزْوَاجاً وَخَدَماً، وَقُصُوراً، وَأَنْهَاراً، وَزُرُوعاً، وَثِمَاراً.

ثمّ أَرْسَلْتَ دَاعِياً يَدْعُو إِلَيْهَا، فَلاَ الدَّاعِيَ أَجَابُوا، وَلاَ فِيمَا رَغَّبْتَ رَغِبُوا، وَلاَ إِلَى مَا شَوَّقْتَ إِلَيْهِ اشْتَاقُوا. أَقْبَلُوا عَلَى جِيفَةٍ قَدْ افْتَضَحُوا بِأَكْلِهَا، وَاصْطَلَحُوا عَلَى حُبِّهَا.

وَمَنْ عَشِقَ شَيْئاً أَعْشَى بَصَرَهُ، وَأَمْرَضَ قَلْبَهُ، فَهُوَ يَنْظُرُ بِعَيْنٍ غَيْرِ صَحِيحَةٍ، وَيَسْمَعُ بِأُذُنٍ غَيْرِ سَمِيعَةٍ، قَدْ خَرَقَتِ الشَّهَوَاتُ عَقْلَهُ، وَأَمَاتَتِ الدُّنْيَا قَلْبَهُ، وَوَلِهَتْ عَلَيْهَا نَفْسُهُ، فَهُوَ عَبْدٌ لَهَا، وَلِمَنْ فِي يَدَيْهِ شَيْءٌ مِنْهَا، حَيْثُمَا زَالَتْ زَالَ إِلَيْهَا، وَحَيْثُمَا أَقْبَلَتْ أَقْبَلَ عَلَيْهَا.

لاَ يَنْزَجِرُ مِنَ اللهِ بِزَاجِرٍ، وَلاَ يَتَّعِظُ مِنْهُ بِوَاعِظٍ، وَهُوَ يَرَى الْمَأْخُوذِينَ عَلَى الْغِرَّةِ، حَيْثُ لاَ

dinav jin û zarûkê xwe da ye û mirin her di bedena wî da pêşve diçê heta zimanê wî ji kar têxê lê belê hêca çavê wî dibînê û gohê wî seh dikê û ‘eqlê wî salime û fêhma wî li ser cihê xwe ye; fikir dikê û didê bîra xwe ku ‘emrê xwe di çi da xilas kirîye û zemanê xwe li çi da derbaz kirîye? Dikevê bîra wî malê kom kirî ku ji bona destve anîna wê çavê xwe nuqandî (girtî) ku helal û heram ji hev neqetênê û ew ji cihekî bi destve anîyî ku helal û heramî ya hineka eşkere û ya hineka jî li şikê da, vêca ezyet û zehmeta kom kirina wê ji wîra ye û eve wê jê cida dibê û diqethê, û ew mal dimînê ji wayên paş wî ra û ewin yên keyf û xweşî yê jê dibînin û behre û feydê ji wê werdgrin. Vêca xweşî ya wê ya bi destve anîyî ji xêncî wî ra ye û barê giranê wê li ser pişta wî ye û ew li girûwa wê da ye.

Vêca di wextê mirinê da, ji ber wê heqîqeta ku jê re eşkere bûyî pûşman dibê û destê xwe didê ber gezan û bê meyl dibê nisbet bi wê ya li zemanê jîyana xwe da jê hez dikira û di dilê xwede dibêjê: Xwezka ew kes xweyê mal û meqamê min bîya ewê hesed pê dibira, ne ez. Vêca mirin her wiha li bedena wî da pêşve diçê heta gohê wî jî wek zimanê wî ji kar dikevê.

إِقَالَةَ وَلاَ رَجْعَةَ، كَيْفَ نَزَلَ بِهِمْ مَا كَانُوا يَجْهَلُونَ، وَجَاءَهُمْ مِنْ فِرَاقِ الدُّنْيَا مَا كَانُوا يَأْمَنُونَ، وَقَدِمُوا مِنَ الأْخِرَةِ عَلَى مَا كَانُوا يُوعَدُونَ.

فَغَيْرُ مَوْصُوف مَا نَزَلَ بِهِمْ: اجْتَمَعَتْ عَلَيْهِمْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ وَحَسْرَةُ الْفَوْتِ، فَفَتَرَتْ لَهَا أَطْرَافُهُمْ، وَتَغَيَّرَتْ لَهَا أَلْوَانُهُمْ. ثُمَّ ازْدَادَ الْمَوْتُ فِيهِمْ وُلُوجاً، فَحِيلَ بَيْنَ أَحَدِهِمْ وَبَيْنَ مَنْطِقِهِ، وَإِنَّهُ لَبَيْنَ أَهْلِهِ يَنْظُرُ بِبَصَرِهِ، وَيَسْمَعُ بِأُذُنِهِ، عَلَى صِحَّة مِنْ عَقْلِهِ، وَبَقَاء مِنْ لُبِّهِ، يُفَكِّرُ فِيمَ أَفْنَى عُمْرَهُ، وَفِيمَ أَذْهَبَ دَهْرَهُ! وَيَتَذَكَّرُ أَمْوَالاً جَمَعَهَا، أَغْمَضَ فِي مَطَالِبِهَا، وَأَخَذَهَا مِنْ مُصَرَّحَاتِهَا وَمُشْتَبِهَاتِهَا، قَدْ لَزِمَتْهُ تَبِعَاتُ جَمْعِهَا، وَأَشْرَفَ عَلَى فِرَاقِهَا، تَبْقَى لِمَنْ وَرَاءَهُ يَنْعَمُونَ فِيهَا، وَيَتَمَتَّعُونَ بِهَا، فَيَكُونُ الْمَهْنَأُ

لِغَيْرِهِ، وَالْعِبءُ عَلَى ظَهْرِهِ.

وَالْمَرْءُ قَدْ غَلِقَتْ رُهُونُهُ بِهَا، فَهُوَ يَعَضُّ يَدَهُ نَدَامَةً عَلَى مَا أَصْحَرَ لَهُ عِنْدَ الْمَوْتِ مِنْ أَمْرِهِ، وَيَزْهَدُ فِيما كَانَ يَرْغَبُ فِيهِ أَيَّامَ عُمُرِهِ، وَيَتَمَنَّى أَنَّ الَّذِي كَانَ يَغْبِطُهُ بِهَا وَيَحْسُدُهُ عَلَيْهَا قَدْ حَازَهَا دُونَهُ!

فَلَمْ يَزَلِ الْمَوْتُ يُبَالِغُ فِي جَسَدِهِ حَتَّى خَالَطَ [لِسَانُهُ]سَمْعَهُ، فَصَارَ بَيْنَ أَهْلِهِ لاَ يَنْطِقُ بِلِسَانِهِ، وَلاَ يَسْمَعُ بِسَمْعِهِ: يُرَدِّدُ طَرْفَهُ بِالنَّظَرِ فِي وجُوهِهِمْ، يَرَى حَرَكَاتِ أَلْسِنَتِهِمْ، وَلاَ يَسْمَعُ رَجْعَ كَلاَمِهِمْ. ثُمَّ ازْدَادَ الْمَوْتُ الْتِيَاطاً بِهِ، فَقُبِضَ بَصَرُهُ كَمَا قُبِضَ سَمْعُهُ، وَخَرَجَتِ الرُّوحُ مِنْ جَسَدِهِ، فَصَارَ جِيفَةً بَيْنَ أَهْلِهِ، قَدْ أَوْحَشُوا مِنْ جَانِبِهِ، وَتَبَاعَدُوا مِنْ قُرْبِهِ. لاَ يُسْعِدُ بَاكِياً، وَلاَ يُجِيبُ دَاعِياً. ثُمَّ حَمَلُوهُ إِلَى مَخَطٍّ فِي الأَرْضِ، فَأَسْلَمُوهُ فِيهِ إِلَى عَمَلِهِ،

Hema her li nav jin û zarûkê xwe da li ‘erdê ye, halhale ne zimanê wî dişixulê û ne gohê wî seh dikê. Berê xwe didê rûyê wan, dibînê zimanê wan diqeliqê û ew qe gohlê nabê. Mirin, her wiha têkel bedena wî dibê heta çavê wî jî, jê digrê, wek çawa ziman û gohê wî girtîn, paşî ra can ji bedena wî derdikevê û ew wek mirarekî ketîye nav jin û zarûkên xwe da. Li wî halî da hemî ji ber wî dikevin dehşetê, ji kêleka wî paşde diçin. Ew ne dikarê digel ewên digirîn hevrê bibê û ne dikarê cewaba yên dibêjin û dixûnin bidê. Paşê ji ‘erdê radikin û dibin ‘erdekî û dikin gorê da û ewî û ‘emelê wî digel hev dihêlin û êdî ji dîtina wî tên birîn (hev nabînin).

Behsa qîyametê: Heta ku ‘emrê dinyayê yê hatî nivîsîn xilas bibê, û kar bighê dûmahîkê û ewil û axrîka xilqetê bighên hev û fermana nû kirina xilqetê ji alîyê Xudave bê, wê ‘esmana bilerzênê û şeq bikê û ‘erdê birecfênê û ser û binu bikê û çîyayên wê ji cih hilkê û bilav bikê. Ji ber heybeta celal û ‘ezemeta wî û tirsa ji xelebe û hucûma

wî, wê ew çîya li hev bikevin û ser hevda biçin, heçî di wan da wê derînê, vêca piştî kevin bûna wan wê ewan nû bikê û piştî bilav bûna wan wê ewan berhev bikê; piştî hingê ji bona wî karê qirar dayî wê ewan ji hev veqetênê da ku derheq ‘emel û kiryarên veşartî yê (xef) wan da pirsyarê ji wan bikê. Ewa dikê dû kom: Ni’metê ser komekî da dirêjînê û komekî ‘ezab didê.

Vêca hindîke ehlê ta’et û ‘ibadet in, wê ewa deynê bal xwe û xêrê bidê wan û li mala xwe de (bihişt) ji her û her re bihêlê; ew cihê ku yên biçin wêderê êdî jê kûç nakin û rewş û halê wan nayê goherîn û tirs ser wan da nayê û nexweş nabin û tehlûkeyek (xeter) ji wan ra nîne û nakevin nav zehmeta seferê ra.

Ema gonehkaran li xirabtirîn xanî yan da datênê û destên wan pê zincîran bi stowê wanve girêdidin û ehnî ya wan dimînê bi pîyê wanve û cilkên ji qetranê û qetên agir dikin ber wan da û dikevin ‘ezabekî ku germî ya wê pir dijware û dergehê wê li ber wan girtîye (nikarin birevin); dikevin nav wî agirê gurr û geş ku qêr û hawara wê bilinde û pêta wê hucûmkere û dengê wê yê bilind dehşet

وَانْقَطَعُوا عَنْ زَوْرَتِهِ.

[القيامة]: حَتَّى إِذَا بَلَغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ، وَالأَمْرُ مَقَادِيرَهُ، وَأُلْحِقَ آخِرُ الْخَلْقِ بِأَوَّلِهِ، وَجَاءَ مِنْ أَمْرِ اللهِ مَا يُرِيدُهُ مِنْ تَجْدِيدِ خَلْقِهِ، أَمَادَ السَّمَاءَ وَفَطَرَهَا، وَأَرَجَّ الأَرْضَ وَأَرْجَفَهَا، وَقَلَعَ جِبَالَهَا وَنَسَفَهَا، وَدَكَّ بَعْضُهَا بَعْضاً مِنْ هَيْبَةِ جَلاَلَتِهِ وَمَخُوفِ سَطْوَتِهِ، وَأَخْرَجَ مَنْ فِيهَا، فَجَدَّدَهُمْ بَعْدَ إِخْلاَقِهِمْ، وَجَمَعَهُمْ بَعْدَ تَفْرِيقِهِم، ثُمَّ مَيَّزَهُمْ لِمَا يُرِيدُهُ مَنْ مَسْأَلَتِهِمْ عَنْ[خَفَايَا]الأَعْمَالِ وَخَبَايَا الأَفْعَالِ، وَجَعَلَهُمْ فَرِيقَيْنِ: أَنْعَمَ عَلَى هؤُلاَءِ وَانْتَقَمَ مِنْ هؤُلاَءِ.

فَأَمَّا أَهْلُ الطَّاعَةِ فَأَثَابَهُمْ بِجِوَارِهِ، وَخَلَّدَهُمْ فِي دَارِهِ، حَيْثُ لاَ يَظْعَنُ النُّزَّالُ، وَلاَ تَتَغَيَّرُ بِهِمُ الْحَالُ، وَلاَ تَنُوبُهُمُ الأَفْزَاعُ، وَلاَ تَنَالُهُمُ الأَسْقَامُ، وَلاَتَعْرِضُ لَهُمُ

îner. Ewê ketîyê êdî jê kûç nakê û fidya azad kirinê ji ber êsîrên wêve nayê dayîn û zincîrên wê yên pê hatîn girêdan nayên qetandin. Ne muddetek ji wê malê ra heye ku bighê dûmahîkê û ne wextek me'lûm kirî ji wê komê ra heye da ku xilas bibê.

Ji vê axiftinê ye derheq zahidî ya Pêğember da (s) : Dinya kêm û biçok û bê biha hesab kir û ew hêsan û rihet girt. Zanî ku Xwedê ji ber kêm bûna dinyayê, dinya ji wî girt û li ber yên dî vekir, vêca berê dilê xwe jê zivirand û behsa wê li dilê xwe da mirand. Hez dikira xemla dinyayê ji ber çavê wî biçê da ku newebê libasê faxir jê wergirê, an berhêvî yê mana di wê da bibê. Ji alîyê Xwedayê xwe ve bi awayek bihanebir ragihand û inzar da û şîret li ummetê kirin, pê gazî kirina bal bihiştêve mizgînî da û pê tirsandina ji agir hişêdarî da.

Derheq Ehlê Beytê da: Em dara Pêğemberîyê û cihê hatina peyxamê, û cihê hatin û çûna melaîketan û me'denên 'ilmê û serçavkên Ĥikmetê ne. Arîkar û hejêkerên me berhêvî yê

الأَخْطَارُ، وَلاَ تُشْخِصُهُمُ الأَسْفَارُ.

وَأَمَّا أَهْلُ الْمَعْصِيَةِ فَأَنْزَلَهُمْ شَرَّ دَار، وَغَلَّ الأَيْدِيَ إِلَى الأَعْنَاقِ، وَقَرَنَ النَّوَاصِيَ بِالأَقْدَامِ، وَ أَلْبَسَهُمْ سَرَابِيلَ الْقَطِرَانِ، وَمُقَطَّعَاتِ النِّيرَانِ، فِي عَذَاب قَدِ اشْتَدَّ حَرُّهُ، وَبَاب قَدْ أُطْبِقَ عَلَى أَهْلِهِ، فِي نَار لَهَا كَلَبٌ وَلَجَبٌ، وَلَهَبٌ سَاطِعٌ، وَقَصِيفٌ هَائِلٌ، لاَ يَظْعَنُ مُقِيمُهَا، وَلاَ يُفَادَى أَسِيرُهَا، وَلاَ تُفْصَمُ كُبُولُهَا. لاَ مُدَّةَ لِلدَّارِ فَتَفْنَى، وَلاَ أَجَلَ لِلْقَوْمِ فَيُقْضَى.

في ذكر النبي صلى الله عليه وآله:

قَدْ حَقَّرَ الدُّنْيَا وَصَغَّرَهَا، وَأَهْوَنَ بهَا وَهَوَّنَهَا، وَعَلِمَ أَنَّ اللهَ تعالى زَوَاهَا عَنْهُ اخْتِيَاراً، وَبَسَطَهَا لِغَيْرِهِ احْتِقَاراً، فَأَعْرَضَ عَنِ الدُّنْيَا بِقَلْبِهِ، وَأَمَاتَ ذِكْرَهَا عَنْنَفْسِهِ، وَأَحَبَّ أَنْ تَغِيبَ زِينَتُهَا عَنْ عَيْنِهِ، لِكَيْلاَ يَتَّخِذَ مِنْهَا رِيَاشاً، أَوْ

rehmetê ne û dijmin û kîndarên me jî hêvîya qehra Xwedê ne.

AXIFTINA 110

Pêşîya Seyidê Rezî da ev xutbe bi navê "dîbac" li nav 'alima da meşhûr bû.

Bi rastî baştirîn wesîla xwe pê girtinê ji bona gihana Xwedê îmana bi wî û Pêğemberên wî û cihada di rêka wî da ye; çiko cihad, bilindahî ya Islamê ye; her wiha kelîma ixilasê (tewhîd) ku li fitreta mirov da heye; û pêk anîna nimêjê ku dîn bi xwe ye; û dana zekatê ku lazimîyek ferz e; û rojîya meha Remezanê ku mertaleke li beraberê 'ezab da; û zîyareta mala Xwedê û cî anîna 'umrê ku herdu feqîretîyê ji nav dibin û gonehan dişûn; û pêk anîna heqê mirovatîyê ku mal zêde dikê û paşvederê ecel e; û sedeqa xef ku goneh ji nav dibê; û ya eşkere ku pêşîyê li mirina xirab digrê; û kirna karê qenc ku ji zelîlîyê diparêzê.

Xwe di bîr anîna Xwedê da berdin, çiko ew baştirîn zikr e û bila hewe ew bivê ewa we'da wê ji ehlê teqwayê ra hatî dayîn, çiko bi rastî we'de û soza Wî durist tirîn we'de û soz e. Bikevin

يَرْجُوَفِيهَا مَقَاماً. بَلَّغَ عَنْ رَبِّهِ مُعْذِراً، وَنَصَحَ لِاُمَّتِهِ مُنْذِراً، وَدَعَا إِلَى الْجَنَّةِ مُبَشِّراً، وَخَوَّفَ مِنَ النَّارِ مُحَذِّراً.

أهل البيت عليه السلام :

نَحْنُ شَجَرَةُ النُّبُوَّةِ، وَمَحَطُّ الرِّسَالَةِ، وَمُخْتَلَفُ الْمَلاَئِكَةِ، وَمَعَادِنُ الْعِلْمِ، وَيَنَابِيعُ الْحُكْمِ، نَاصِرُنا وَمُحِبُّنَا يَنْتَظِرُ الرَّحْمَةَ، وَعَدُوُّنا وَمُبْغِضُنَا يَنْتَظِرُ السَّطْوَةَ.

[**110**]

[في أركان الدين]

إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى الله سُبْحَانَهُ: الأِيمَانُ بِهِ وَبِرَسُولِهِ، وَالْجِهادُ فِي سَبِيلِهِ فَإِنَّهُ ذِرْوَةُ الأِسْلاَمِ، وَكَلِمَةُ الأِخْلاَصِ فَإِنَّهَا الْفِطْرَةُ، وَإِقَامُ الْصَّلاَةِ فَإِنَّهَا الْمِلَّةُ، وَإِيتَاهُ الزَّكَاةِ فَإِنَّهَا فَرِيضَةٌ وَاجِبَةٌ، وَصَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ فَإِنَّهُ جُنَّةٌ مِنَ الْعِقَابِ، وَحَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَيَرْحَضَانِ الذَّنْبَ،

pey hidayeta Pêğemberê xwe çiko bi rastî ew baştirîn hidayet e; û bi sunneta wî ‘emel bikin -bikevin pey rêka wî- çiko bi rastî rêçk û sunneta wî serast tirîn rêçk û sunnet e.

Seratî ya Qur’anê: Xwe hînî Qur’anê bikin çiko ew baştirîn axiftin e û ewê baş fêhm bikin çiko ew bihara dila ye û pê ronahî ya wê xwe derman bikin çiko bi rastî ew şifa û dermanê singa ye û baş bixûnin çiko ew rind tirîn gotar û qiset e.

Rastî ev e ku ’alimê bi xêncî ’ilmê xwe ‘emel bikê, wek wî nezanê şaş e ewê ji cehl û nezanî ya xwe xilas nabê; belkî, hucceta li ser wî mezintir e û ji kol û xeman ra musteheqtir e, û li bal Xwedê jî pitir lome lê tê kirin.

AXIFTINA 111

Hişyar kirin derheq dinyayê da:

(Paş hemd û selewatan) Ez hewe ji dinyayê ditirsênim çiko ew şîrîn û kesk e (xweş û xweş dîtine) ku di nav vîyanên nefsanî da hatîye pêçan û pê xweşî yên xwe yên hazir û neberdewam dostînîyê çêdikê û pê tiştên xwe yên kêm xwe sipehî nîşan didê û li nav cilkên arizûyan da xwe dixweyhênê û pê

وَصِلَةُ الـرَّحِمِ فَإِنَّهَـا مَثْـرَاةٌ فِـي الْمَالِ وَمَنْسَأَةٌ فِي الأَجَلِ، وَصَدَقَةُ السِّرِّ فَإِنَّهَا تُكَفِّرُ الْخَطِيئَةَ، وَصَدَقَةُ الْعَلاَنِيَةِ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ مِيتَـةَ السُّـوءِ، وَصَـنَائِعُ الْمَعْـرُوفِ فَإِنَّهَـا تَقِـي مَصَارِعَ الْهَوَانِ.

أَفِيضُوا فِـي ذِكْـرِ اللهِ فَأَنَّـهُ أَحْسَنُ الذِّكْرِ، وَارْغَبُوا فِيمَا وَعَدَ الْمُتَّقِـينَ فَـإِنَّ وَعْـدَهُ أَصْـدَقُ الْوَعْدِ، وَاقْتَدُوا بِهَدْيِ نَبِيِّكُمْ فَإِنَّهُ أَفْضَلُالْهَدْيِ، وَاسْتَنُّوا بِسُنَّتِهِ فَإِنَّهَا أَهْدَى السُّنَنِ.

[فضل القرآن]

وَتَعَلَّمُوا الْقرْآن [فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْحَدِيثِ، وَتَفَقَّهُوا فِيهِ] فَإِنَّهُ رَبِيعُ الْقُلُوبِ، وَاسْتَشْفُوا بِنُـورِهِ فَإِنَّـهُ شِفَاءُ الصُّدُورِ، وَأَحْسِنُوا تِلاَوَتَهُ فَإِنَّهُ أَنْفَعُ الْقَصَصِ.

وَإِنَّ الْعَالِمَ الْعَامِلَ بِغَيْرِ عِلْمِهِ كَالْجَاهِلِالْحَائِرِ الَّذِي لاَ يَسْـتَفِيقُ مِنْ جَهْلِـهِ، بَـلِ الْحُجَّـةُ عَلَيْـهِ أَعْظَمُ، وَالْحَسْرَةُ لَهُ أَلْـزَمُ، وَهُـوَ

xapandinê, xwe xemilandîye; keyf û ni'meta wê dewam nakê û êmnahî ji kol û derdên wê nîne. Pir xapandinker û zehf zererder e; goherîn dikevîyê û ji nav diçê û xilas dibê û li helakê diçê; pir xwer û pir ji navber e.

Meylderên wê dema di wê da bighên mexsedên xwe û bi wê razî dibin, ne zêdetirê ji vê ye ku Xwedayê bilind û pak kerem dikê: ***"... Wek avekî ye ku ji 'esmana bibarê û pê wê gîyayên reng reng bi zêdahî ve şîn bibin, vêca ji nişkê da ew hişk bibin û ba, ewê bilav bikê. Xuda ji kirina hemî karî ra karîn heye".***[35]

Xweşîyek ya wê ser kesî da nehat, xêncî ku di pey wê da rûndikek (hêstira çavan) hebê û çi keyf ji wê ser mirov da nayê illa ku pê zererekî ji wê (xweşî) pişt didê; barana nerm û riheta wê ser kesî da nebarî ku paş wê bela di pey hev ser da nehatîn, eger danê sibehî arîkarî ya wî bikê, êvarî rûyê xwe jê digrê (nenas nîşan didê) eger ji alîyekî ve şerbeta şîrîn û xweş li gerîyê da bikê ji alîyê dî ve lê tehl dikê û musîbetan biser da tênê.

Eger ni'metekî li ser dilê kesekî bidîyê di pey ra zehmetekî giran jê re çêdikê, kesê li êmnahî ya wê da rojekî bikê şev, muheqeq şevê wê heta berê sibehî bi tirs û wehşet derbaz bikê. Pir

عَنْدَ اللهِ أَلْوَمُ.

[111]

[في ذم الدنيا]

أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أُحَذِّرُكُمُ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ، حُفَّتْ بِالشَّهَوَاتِ، وَتَحَبَّبَتْ بِالْعَاجِلَةِ، وَرَاقَتْ بِالْقَلِيلِ، وَتَحَلَّتْ بِالْأَمَالِ، وَتَزَيَّنَتْ بِالْغُرُورِ، لاَ تَدُومُ حَبْرَتُهَا، وَلاَ تُؤْمَنُ فَجْعَتُهَا، غَرَّارَةٌ ضَرَّارَةٌ، حَائِلَةٌ زَائِلَةٌ، نَافِدَةٌ بَائِدَةٌ، أَكَّالَةٌ غَوَّالَةٌ،

لاَ تَعْدُو إِذَا تَنَاهَتْ إِلَى أُمْنِيَّةِ أَهْلِ الرَّغْبَةِ فِيهَا والرضى بِهَا ـ أَنْ تَكُونَ كَمَا قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ وتعالى: (كَمَاء أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِفَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيماً تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ وَكَانَ اللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِراً).

لَمْ يَكُنِ امْرُؤٌ مِنْهَا فِي حَبْرَةٍ إِلاَّ أَعْقَبَتْهُ بَعْدَهَا عَبْرَةً، وَلَمْ يَلْقَ مِنْ سَرَّائِهَا بَطْناً إِلاَّ مَنَحَتْهُ مِنْ

dixapênê û tiştên têda jî hîleker in. Ew fanî ye û kesên di wê da jî paşî ra wê ji nav biçin. Di çi qûtek (rizq) yê wê da xêr nîne xêncî ji teqwatîyê.

Heçî ji qûtê dinyayê behrek kêmtir heyî ewî ji wê ya dibê sebebê êmnahîyê behrek pitir bi dest ve anîye û, heçî behrek pitir ji dinyayê heyî behrek pitir hildaye ji wê ya dibê sebebê helaketa wî û piştî zemanek kêm wê ji dest biçê.

Çiqas hebûne ewên pişta xwe bi dinyayê girêdayîn û ewê ew derdmend kirîn, çiqas hebûne yên dilê xwe bi wê xweş kirîn û ewê ew li ‘erdê dayîn, ewê çiqas kesên bi heybet kêm kirne û çiqas mirovên qude zelîl kirne! Padişahî ya wê dest bi dest digerê, jîyan û xweşîya wê tarî û şêlû ye, zelala wê şûr e û şîrîna wê tevlî tehlîyê ye, xarina wê jehrî ya kujinde ye û wesîlên xwe pê girtina wê werîsên rizî ne.

Saxê wê li ber mirnê ye û salimê wê li ber nexweşîyê, hukmeta wê ji dest çûyî ye û serketî yê wê şikestî ye û maldarê wê bela lê ketîye û cîranê wê talan bûyî ye.

Ma gelo newereng e ku hûn li ser warê yên pêş xwe da ne ku ‘emrê wan ji yê hewe dirêjtir û eserên wa pirtir û hêvî û arizûya wan zehftir û jimara wan gelektir û leşkerê wan bûştir bû? Ewa

ضَرَّائِهَا ظَهْراً، وَلَمْ تَطُلَّهُ فِيهَا دِيمَةُ رَخَاء إِلاَّ هَتَنَتْ عَلَيهِ مُزْنَةُ بَلاَء! وَحَرِيٌّ إِذَا أَصْبَحَتْ لَهُ مُنْتَصِرَةً أَنْ تُمْسِيَ لَهُ مُتَنَكِّرَةً، وَإِنْجَانَبٌ مِنْهَا اعْذَوْذَبَ وَاحْلَوْلَى، أَمَرَّ مِنْهَا جَانِبٌ فَأَوْبَى! لاَ يَنَالُ امْرُؤٌ مِنْ غَضَارَتِهَا رَغَباً، إِلاَّ أَرْهَقَتْهُ مِنْ نَوَائِبِهَا تَعَباً! وَلاَ يُمْسِي مِنْهَا فِي جَنَاحِ أَمْن، إِلاَّ أَصْبَحَ عَلَى قَوَادِمِ خَوْف! غَرَّارَةٌ، غُرُورٌ مَا فِيهَا، فَانِيَةٌ، فَان مَنْ عَلَيْهَا، لاَ خَيْرَ فِي شَيْء مِنْ أَزْوَادِهَا إِلاَّ التَّقْوَى.

مَنْ أَقَلَّ مِنْهَا اسْتَكْثَرَ مِمَّا يُؤْمِنُهُ! وَمَنِ اسْتَكْثَرَ مِنْهَا اسْتَكْثَرَ مِمَّا يُوبِقُهُ، وَزَالَ عَمَّا قَلِيل عَنْهُ. كَمْ مِنْ وَاثِق بِهَا قَدْ فَجَعَتْهُ، وَذِي طُمَأْنِينَة إِلَيْهَا قَدْ صَرَعَتْهُ، وَذِي أُبَّهَة قَدْ جَعَلَتْهُ حَقِيراً، وَذِي نَخْوَة قَدْ رَدَّتْهُ ذَلِيلاً! سُلْطَانُهَا دُوَلٌ، وَعَيْشُهَا رَنَقٌ، وَعَذْبُهَا أُجَاجٌ، وَحُلْوُهَا صَبِرٌ،

bendetî ya dinyayê kir, çi bendetîyek! Ew ser her tiştî ragirtin, çi sere girtinek! Vêca paşê ji dinyayê bar kirin bêy qûtek ku ewa bighênê mexsedê û bêy merkebekî ku ewa (ji dijwarîya) derbaz bikê.

Gelo hewe gohlê bûye ku dinyayê ji bona aza kirina esîrekî fidyeyek dabê? An bi awayekî arîkarî ya wan kiribê? An ji wan re hevaletîyek qenc kiribê? Ne! Belkî ewê (wek kirimê didana) ew xwarin, û qewmîna xîmê wan sist kir û pê dijwarî yên xwe ew zelîl kirin û pûzê wan bi axê ve malî û ew pê sima perçiqandin û qewmînên nexweşên zeman ser wan da anî. Vêca muheqeq hewe kerb hatina wê (nenas nîşan dana wê) digel wan kesan dîtîye ewên xwe nêzîkê wê kirîn û ew bijartîn û pişta xwe pê girêdayîn; dema jê bar kirîn û ji bona her û her jê vebûyîn. Ma gelo xêncî birçîtîyê (birsîtî) qûtek da wan? An xêncî tengasîyê danîn cihek dî? An xêncî tarîtîyê ronahîyek ji wan ra anî? An xêncî pûşmanîyê tiştek di pey wan da şand û rêkir?

Gelo ev e ya hewe ji xwe ra bijartî? Gelo ev e ya hewe pişta xwe pê girê dayî û dilê hewe difirijîyê û hûn kulbû ne ji dest ve anîna wê ra? Çi pîs war e ji wan kesan ra ewên gumana wan derheq wê da nexirab û jê natirsin.

Vêca bizanin! Elbet, hûn dizanin jî,

وَغِذَاؤُهَا سِمَامٌ، وَأَسْبَابُهَا رِمَامٌ!

حَيُّهَا بِعَرَضِ مَوْت، وَصَحِيحُهَا بَعَرَضِ سُقْم! مُلْكُهَا مَسْلُوبٌ، وَعَزِيزُهَا مَغْلُوبٌ، وَمَوْفُورُهَا مَنْكُوبٌ، وَجَارُهَا مَحْرُوبٌ.

أَلَسْتُمْ فِي مَسَاكِنِ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَطْوَلَ أَعْمَاراً، وَأَبْقَى آثَاراً، وَأَبْعَدَ آمَالاً، وَأَعَدَّ عَدِيداً، وَأَكْثَفَ جُنُوداً! تَعَبَّدُوا لِلدُّنْيَا أَيَّ تَعَبُّد، وَآثَرُوهَا أَيَّ إِيثَار، ثُمَّ ظَعَنوا عنْهَا بَغَيْرِ زَاد مُبَلِّغ وَلاَ ظَهْر قَاطِع.

فَهَلْ بَلَغَكُمْ أَنَّ الدُّنْيَا سَخَتْ لَهُمْ نَفْساً بِفِدْيَة؟ أَوْ أَعَانَتْهُمْ بِمَعُونَة؟ أَوْ أَحْسَنَتْلَهُمْ صُحْبَةً؟ بَلْ أَرْهَقَتْهُمْ بِالْفَوَادِحِ، وَأَوْهَنَتْهُمْ بِالْقَوَارِعِ، وَضَعْضَعَتْهُمْ بِالنَّوَائِب، وَعَفَّرَتْهُمْ لِلْمَنَاخِرِ، وَوَطِئَتْهُمْ بِالْمَنَاسِمِ، وَأَعَانَتْ عَلَيْهِمْ (رَيْبَ الْمَنُونِ)، فَقَدْ رَأَيْتُمْ تَنَكُّرَهَا لِمَنْ دَانَ لَهَا، وَآثَرَهَا وَأَخْلَدَ إِلَيْهَا، حِينَ ظَعَنُوا عَنْهَا لَفِرَاقِ الأَبَدِ.

ku hûnê terka wê bikin û jê bar bikin, we’z û şîretê bigrin ji wan kesên digotan: “Kî ji me qewîtir e?” Ku ew hilgirtin û bi alîyê gora wan ve birin, vêca ji wan ra nehat gotin: Suwar! (çiko ne bi vîyan û ixtîyara wî ew li ser milan hilgirtin) û ew kirin di qebran da û ji wan ra nehat gotin: Mêhvan! Ji wan ra li ser ‘erdê, gor, û ji axê kefen çêkirin û hestî yên rizî kirin cîranê wan; ew cîranên ku cewaba gazî ya cîranên xwe nadin û zulmekî ji wan nadin paş û iltifatê bi girî û şînê nakin. Eger baran li ser wan bibarê keyfxweş nabin û eger xela rabê bê hêvî nabin, hem komin û hem kitkit (tek tek), cîranin û ji hev dûr, nêzîkê hevin lê naçin zîyareta hevdu, mirovê hevin lê nêzîkê hev nabin. Nerm û helîmin û kîna wan ji nav çûye, nezanin lê belê dil reşî û heseda wan mirî ye, êdî ne tirsa ji ezyet û azar dana wan heye, ne jî berhêvî li arîkarî ya wan da. Ew şûna jîyana li ser ‘erdê ketine nav ‘erdê da û şûna di firehî yê da bin ketine tengî yê û şûna jîyana li nav binemalê da ketine xerîbî yê; û şûna ronahî yê ji tarîtî yê nesîb û behreyek birine. Li wêderê pêxas û tazî ne (rût -rûs) wek çawa hatîn dinyayê, ewa bi ‘emel û kiryarên xwe ve ji dinyayê kûç kirin bo alîyê jîyana her û her û warê her bimînê

هَلْ زَوَّدَتْهُمْ إِلاَّ السَّغَبَ؟ أَوْ أَحَلَّتْهُمْ إِلاَّ الضَّنْكَ؟ أَوْ نَوَّرَتْ لَهُمْ إِلاَّ الظُّلْمَةَ؟ أَوْ أَعْقَبَتْهُمْ إِلاَّ النَّدَامَةَ؟

أَفَهذِهِ تُؤْثِرُونَ؟ أَمْ إِلَيْهَا تَطْمَئِنُّونَ؟ أَمْ عَلَيْهَا تَحْرِصُونَ؟ فَبِئْسَتِ الدَّارُ لَمَنْ لَمْ يَتَّهِمْهَا، وَلَمْ يَكُنْ فِيهَا عَلَى وَجَل مِنْهَا!

فَاعْلَمُوا ـ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ـ بِأَنَّكُمْ تَارِكُوهَا وَظَاعِنُونَ عَنْهَا، وَاتَّعِظُوا فِيهَا بِالَّذِينَ (قَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً): حُمِلُوا إِلَى قُبُورِهِمْ فَلاَ يُدْعَوْنَ رُكْبَاناً، وَأُنْزِلُوا [الأَجْدَاثَ] فَلاَ يُدْعَوْنَ ضِيفَاناً، وَجُعِلَ لَهُمْ مِنَ الصَّفِيحِ أَجْنَانٌ، وَمِنَ التُّرَابِ أَكْفَانٌ، وَمِنَ الرُّفَاتِ جِيرَانٌ، فَهُمْ جِيرَةٌ لاَ يُجِيبُونَ دَاعِياً، وَلاَ يَمْنَعُونَ ضَيْماً، وَلاَ يُبَالُونَ مَنْدَبَةً، إِنْ جِيدُوا لَمْ يَفْرَحُوا، وَإِنْ قُحِطُوا لَمْ يَقْنَطُوا، جَمِيعٌوَهُمْ آحَادٌ، وَجِيرَةٌ وَهُمْ أَبْعَادٌ، مُتَدَانُونَ لاَ يَتَزَاوَرُونَ، وَقَرِيبُونَ لاَ يَتَقَارَبُونَ، حُلَمَاءُ قَدْ

(baqî) ketin rê, wek çawa Xwedayê bilind û subhan dibêjê: ***"Wek çawa me, ewil xuliqandîn emê bizivirînin, evahe soz û qirareke, ku bi cî anîna wê hêvîya me ve ye û muheqeq emê bikîn"***[36]

AXIFTINA 112

Di vê axiftinê de behsa Melekê Mewtê (s) û girtina rih û cana kirîye.

Gelo dema biçê malekî da tu pê dihesî? An dema canê kesekî digrê, tu ewî dibînî? Ew çawa zaroka li zikê daykê da dimrênê? Gelo li hinek ji endamên daykê ra xwe dighênê zarok? An rih (can) bi izna Xwedayê xwe cewaba wî didê? An digel zarok li zikê daykê da cî girtîye?

Kesê ku nekarbê sifetê mexlûqek wek xwe bidê wê çawa wesfê Xwedayê xwe bidê?!

AXIFTINA 113

Derheq xirabî ya dinya perêsîyê da ye.

Ez hewe ji dinyayê ditirsînim çiko ew warê jê barkirin û jê derketinê ye; ne mala dil germî û gihana hêvî û arizûyan; bi hîlên xwe hatîye xemilandin û pê wê xemla hîlekar xelkê dixapênê.

Ew mal (dinya) li bal Xwedayê wê bê qîmete, vêca ji ber wê, helalê wê digel heramê wê û başî ya wê digel pîsatî ya

ذَهَبَتْ أَضْغَانُهُمْ، وَجُهَلاءُ قَدْ مَاتَتْ أَحْقَادُهُمْ لاَ يُخْشَى فَجْعُهُمْ وَلاَ يُرْجَى دَفْعُهُمْ، اسْتَبْدَلُوا بِظَهْرِ الأَرْضِ بَطْناً، وَبِالسَّعَةِ ضِيقاً، وَبِالأَهْلِ غُرْبَةً، وَبِالنُّورِ ظُلْمَةً، فَجَاؤُوهَا كَمَا فَارَقُوهَا، حُفَاةً عُرَاةً، قَدْ ظَعَنُوا عَنْهَا بِأَعْمَالِهِمْ إِلَى الْحَيَاةِ الدَّائِمَةِ وَالدَّارِ الْبَاقِيَةِ، كَمَا قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ:

(كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْداً عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ).

[**112**]

ومن خطبة له عليه السلام ذكر فيها ملك الموت وتوفية الانفس

هَلْ تُحِسُّ بِهِ إِذَا دَخَلَ مَنْزِلاً؟ أَمْ هَلْ تَرَاهُ إِذَا تَوَفَّى أَحَداً؟ بَلْ كَيْفَ يَتَوَفَّى الْجَنِينَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ؟! أَيَلِجُ عَلَيْهِ مِنْ بَعْضِ جَوَارِحِهَا؟ أَمِ الرُّوحُ أَجَابَتْهُ بِإِذْنِ رَبِّهَا؟ أَمْ هُوَ سَاكِنٌ مَعَهُ فِي

wê û jîyana wê digel mirina wê û şîrînî ya wê digel tehlî ya wê tevhev kir. Ew li dostên xwe xweş neanî û li dana wê da ji bona dijminên xwe jî bexîletî nekir. Xêra wê kêm û xirabî ya wê hazire, berhev bûyîya wê xilas dibê û hukmet û milkê wê fena dibê û di pey avakirina wê da xirab bûn heye. Vêca warê wek rijyana avahîyekî serhevda dirijihê û ‘emrî wek qûtê xilasî jê re heyî û zemanî wek pêveçûna rêkekî axrîk heyî çi xêr û xweşî di wê da heye?

Bikevin pey wê ya Xwedê li ser hewe ferz kirî û ji wî bixwazin heta ji bona pêk anîna ewê ya li ser hewe ferz kirî karînê bidê hewe, hêca hûn nehatîn gazî kirin, û mirin ser hew da nehatî gohê xwe bidin gazî ya mirinê. Bi rastî zahid, di dinyayê da dilê wan digirî (dil bi kol in) her çend bikenin, xema wan dijware her çend bi keyf bên dîtin, pir ji xwe nerihetin herçend ji ber wî rizqê ji wan ra hatî dayîn, hesed bi wan tê birin.

Bê şik bîr hatina mirinê ji dilê hewe dûr ketîye û arizûyên derewîn hûn kirne nav xwe ra, vêca dinyayê pitir ji axretê hûn bi xwe ve girêdane û ev a zû derbaz dibê, axret ji dest hewe deranî ye. Hûn biraderên dînî ne, xêncî nepakî ya dilan û pîsatî ya batin tiştek dî hûn ji hev

أَحْشَائِهَا؟كَيْفَ يَصِفُ إِلهَهُ مَنْ يَعْجَزُ عَنْ صِفَةِ مَخْلُوق مِثْلِهِ؟!

[**113**]

[في ذم الدنيا]: وَأُحَذِّرُكُمُ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا مَنْزِلُ قُلْعَة، وَلَيْسَتْ بِدَار نُجْعَة، قَدْ تَزَيَّنَتْ بِغُرُورِهَا، وَغَرَّتْ بِزِينَتِهَا، دَارُهَا هَانَتْ عَلَى رَبِّهَا، فَخَلَطَ حَلاَلَهَا بِحَرَامِهَا، وَخَيْرَهَا بِشَرِّهَا، وَحَيَاتَهَا بِمَوتِهَا، وَحُلْوَهَا بِمُرِّهَا، لَمْ يُصْفِهَا اللهُ لاَوْلِيَائِهِ، وَلَمْ يَضِنَّ بِهَا عَلَى أَعْدَائِهِ، خَيْرُهَا زَهِيدٌ، وَشَرُّهَا عَتِيدٌ، وَجَمْعُهَا يَنْفَدُ، وَمُلْكُهَا يُسْلَبُ، وَعَامِرُهَا يَخْرَبُ. فَمَا خَيْرُ دَار تُنْقَضُ نَقْضَ الْبِنَاءِ، وَعُمُر يَفْنَى فَنَاءَ الزَّادِ، وَمُدَّة تَنْقَطِعُ انْقِطَاعَ السَّيْرِ!

فاجْعَلُوا مَا افْتَرَضَ اللهُ عَلَيْكُمْ مِنْ طَلَبَتِكُمْ، وَاسْأَلُوهُ مِنْ أَدَاءِ حَقِّهِ مَا سَأَلَكُمْ، وَأَسْمِعُوا دَعْوَةَ الْمَوْتِ آذَانَكُمْ قَبْلَ أَنْ يُدْعَى بِكُمْ.

إِنَّ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا تَبْكِي

bilav ne kirine, vêca êdî hûn arîkarî ya hev nakin û ji hevra ne xêrxwazin û danê digel hev nakin û dostînî yê digel hev nakin. Çi ji hewe hatîye! Piçekî kêm ji dinyayê ku bi destve tênîn hûn pir keyfxweş dibin, lê bê behrîya zehfî ji axretê hewe dil kol (xemgîr) nakê! Pê ji dest çûna piçekî ji dinyayê hûn bê tebat dibin û bê tebatî li rûyê we ra dixweyihê; û ji ber ji dest dana kêmê dinyayê hûn bê taqet dibin, heçweku dinya warê hewe yê hûn ileh têda bijîn û mal û heyî ya wê her û her ji hewe re bimînê!

Çi tişt hewe natirsênê û paşve nadê ji gotina kêmasî ya biraderê xwe li wextê rast hev ketinê da, xêncî tirsa ji wê yêkê ku ew jî kêmasîyek wek wê bidê rûyê wî. Di terka axretê û hez kirina dinyayê da hûn yêkdil bûne. Dîndarîya hewe jî bi zimane, wek wî yê karê xwe xilas kirî û razî bûna mezinê xwe bi destve anîyî.

AXIFTINA 114

Hemd ji Xuda re, ewê ẽhemd û ni'met, we ni'met û sipas, bi heve girê dayî, em, hemdê wî dikin li ser ni'metên wî, wek çawa em li ser bela (imtihana) wî jî hemdê wî dikîn. Em arîkarîyê ji wî dixwazîn ji bona durist kirina nefsên bê xêr û sist li beraberê pêk anîna karên ku emr pê hatî kirin; ew nefsên bi lez ketî jibo wa

قُلُوبُهُمْ وَإِنْ ضَحِكُوا، وَيَشْتَدُّ حُزْنُهُمْ وَإِنْ فَرِحُوا، وَيَكْثُرُ مَقْتُهُمْ أَنْفُسَهُمْ وَإِنِ اغْتَبَطُوا بِمَا رُزِقُوا.

قَدْ غَابَ عَنْ قُلُوبِكُمْ ذِكْرُ الأَجَالِ، وَحَضَرَتْكُمْ كَوَاذِبُ الأَمَالِ، فَصَارَتِ الدُّنْيَا أَمْلَكَ بِكُمْ مِنَ الأُخْرَةِ، وَالْعَاجِلَةُ أَذْهَبَ بِكُمْ مِنَ الآجِلَةِ، وَإِنَّمَا أَنْتُمْ إِخْوَانٌ عَلَى دِينِ اللهِ، مَا فَرَّقَ بَيْنَكُمْ إِلاَّ خُبْثُ السَّرَائِرِ، وَسُوءُ الضَّمَائِرِ، فَلاَ تَوَازَرُونَ، وَلاَ تَنَاصَحُونَ، وَلاَ تَبَاذَلُونَ، وَلاَ تَوَادُّونَ. مَا بَالُكُمْ تَفْرَحُونَ بِالْيَسِيرِ مِنَ الدُّنْيَا تُدْرِكُونَهُ وَلاَ يَحْزُنُكُمُ الْكَثِيرُ مِنَ الاخِرَةِ تُحْرَمُونَهُ! وَيُقْلِقُكُمُ الْيَسِيرُ مِنَ الدُّنْيَا يَفُوتُكُمْ، حَتَّى يَتَبَيَّنَ ذلِكَ فِي وُجُوهِكُمْ، وَقَلَّةِ صَبْرِكُمْ عَمَّا زُوِيَ مِنْهَا عَنْكُمْ! كَأَنَّهَا دَارُ مُقَامِكُمْ، وَكَأَنَّ مَتَاعَهَا بَاق عَلَيْكُمْ.

وَمَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ أَنْ يَسْتَقْبِلَ أَخَاهُ بِمَا يَخَافُ مِنْ عَيْبِهِ، إِلاَّ مَخَافَةُ أَنْ يَسْتَقْبِلَهُ بِمِثْلِهِ، قَدْ تَصَافَيْتُمْ عَلَى رَفْضِ الأَجِلِ وَحُبِّ الْعَاجِلِ، وَصَارَ دِينُ

karên nehî jê hatî kirin. Em lê bûrînê jê dixwazîn ji ber hemî wa tiştên ‘ilm û zanîna wî pê heyî û li kitêba wî da hatî êjmar û qeyd kirin; ew ’ilmê ku kêmasî têda nîne û ew kitêba çi tişt paşve nehiştî û bernedayî. Em bawerî yê pê tînin bawerîyek wek ya wa kesên veşartî dîtîn û li qirargehê rawestayî; bawerîyek ku ixilasa wê şirkê û yeqîna wê şikê ji nav dibê. Û em şehde didîn ku çi Xuda xêncî ji “ellah” nînin; teke û bê şirîk; em şehde didîn ku Muhemmed selat û selamên Xwedê li ser wî û binemala wî bin bendeyê wî û hinartî yê wî ye, dû şehdeyên ku gotinê jûrve (jêlil) dibin û ‘emel û kiryarê bilind dikin; Mîzana ku ew herdû têda bên deynan sivik nabê û ewa herdu jê bên deranîn giran nabê.

Ey bendeyên Xwedê! Ez wesîyeta teqwatî yê li hewe dikim ku hem rizqe (qût) hem cihê xwe pê girtinê ye; qûteke ku mirov dighênê mexsedê û xwe pêgirek xilaskere; baştirînê gazîkera ew da seh kirin û baştirîn gohlê dera jî ew seh kir, vêca gazîker ew da bihîstin û gohlêder jî bi wê xilas bû.

Ey bendeyên Xwedê! Teqwatî ya ilahî, dostên Xwedê ji kirina karên heram parastine; tirsa ji Xwedê bi dilê wanve danîye, heta ku şevan, xew nakevê çavê wan (‘ibadet dikin) û di rojên

أَحَدِكُمْ لُعْقَةً عَلَى لِسَانِهِ، صَنِيعَ مَنْ قَدْ فَرَغَ مِنْ عَمَلِهِ، وَأَحْرَزَ رِضَى سَيِّدِهِ.

[**114**]

[مواعظ للناس]

الْحَمْدُ لله الْوَاصِلِ الْحَمْدَ بِالنِّعَمِ وَالنِّعَمَ بِالشُّكْرِ، نَحْمَدُهُ عَلَى آلاَئِهِ كَمَا نَحْمَدُهُ عَلَى بَلاَئِهِ، وَنَسْتَعِينُهُ عَلَى هذِهِ النُّفُوسِ الْبِطَاءِ عَمَّا أُمِرَتْ بِهِ، السِّرَاعِ إِلَى مَا نُهِيَتْ عَنْهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُمِمَّا أَحَاطَ بِهِ عِلْمُهُ، وَأَحْصَاهُ كِتَابُهُ: عِلْمٌ غَيْرُ قَاصِرٍ، وَكِتَابٌ غَيْرُ مُغَادِرٍ، وَنُؤْمِنُ بِهِ إِيمَانَ مَنْ عَايَنَ الْغُيُوبَ، وَوَقَفَ عَلَى الْمَوْعُودِ، إِيمَاناً نَفَى إِخْلاَصُهُ الشِّرْكَ، وَيَقِينُهُ الشَّكَ، وَنَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، شَهَادَتَيْنِ تُصْعِدَانِ الْقَوْلَ، وَتَرْفَعَانِ الْعَمَلَ، لاَيَخِفُّ مِيزَانٌ تُوضَعَانِ فِيهِ، وَلاَ يَثْقُلُ مِيزَانٌ تُرْفَعَانِ مِنْهُ.

germ da jî têhn dimînin (bi rojî ne) vêca ewa rihetî pê zehmetê û têr av bûn pê têhnîtî yê destve anîn (rihetî ya axretê\ zehmetê dinyayê). Mirin nêzîk dîtin û des avêtin kar û ‘emelê qenc; arizû, biderew êxistin û ecelê xwe berçav kirin.

Evê jî bizanin! Dinya warê ji nav çûn û zehmet û goherîn û ‘ibretê ye; warê ji nav çûnê ye çiko ileh tîra wê li kevanê da ye û tîrên wê xelet naçin û birîna wê sax nabê û yê sax, didê ber tîra mirinê û yê salim didê ber tîra nexweşîyê û ewê xilas bûyî didê ber tîrên bextreşî û ji kar êxistinê. Xwerayeke ku têr nabê û vexwereke ku têhnîşka wê naşikê.

Ji nexweşîya wê ew e ku; mirov malekî kom dikê û jê naxwê û avahîyekî çêdikê û têda nasekinê, paşê jî bi alîyê Xwedêve diçê ku ne malek hilgirtîye û ne avahîyek digel xwe birîye.

Ji goherîna wê ew e ku; tu dibînî, kesek, rojekî hesed pê dihata birin û Îro dil pê dişewitin û yêk, rojekî merhemet lê dibûya û Îro hesed pê tê birin; belê, ev dil pêve hiştin xêncî ji ber ji dest çûna ni’metekî û serda hatina jarîyekî tiştek dî nîne; ‘ibret danek dî ya wê ev e ku mirov digel xwestekî raber dibê û arizûyek jê re çêdibê, vêca ji nişkêve mirin dighê ku êdî ne xwest û vîyana wî tê cî û ne jî mirin desta jê dikêşê.

أُوصِيكُمْ، عِبَادَ الله، بِتَقْوَى الله الَّتي هِيَ الزَّادُ وَبِهَا الْمَعَاذُ: زَادٌ مُبْلِغٌ وَمَعَاذٌ مُنْجِحٌ، دَعَا إِلَيْهَا أَسْمَعُ دَاعٍ، وَوَعَاهَا خَيْرُ وَاعٍ، فَأَسْمَعَ دَاعِيهَا، وَفَازَ وَاعِيهَا.

عِبَادَ الله، إِنَّ تَقْوَى الله حَمَتْ أَوْلِيَاءَ الله مَحَارِمَهُ، وَأَلْزَمَتْ قُلُوبَهُمْ مَخَافَتَهُ، حَتَّى أَسْهَرَتْ لَيَالِيَهُمْ، وَأَظْمَأَتْ هَوَاجِرَهُمْ; فَأَخَذُوا الرَّاحَةَ بِالنَّصَبِ، وَالرِّيَّ بِالظَّمَإِ، وَاسْتَقْرَبُوا الأَجَلَ فَبَادَرُوا الْعَمَلَ، وَكَذَّبُوا الأَمَلَ فَلاَحَظُوا الأَجَلَ.

ثُمَّ إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ فَنَاء، وَعَنَاء، وَغِيَر، وَعِبَر: فَمِنَ الْفَنَاء أَنَّ الدَّهْرَ مُوتِرٌ قَوْسَهُ، لاَتُخْطِيءُ سِهَامُهُ، وَلاَ تُؤْسَى جِرَاحُهُ، يَرْمِي الْحَيَّ بِالْمَوْتِ، وَالصَّحِيحَ بِالسَّقَمِ، وَالنَّاجِيَ بِالْعَطَبِ، آكِلٌ لاَ يَشْبَعُ، وَشَارِبٌ لاَ يَنْقَعُ.

وَمِنَ الْعَنَاء أَنَّ الْمَرْءَ يَجْمَعُ مَا لاَ يَأْكُلُ، وَيَبْنِي مَا لاَ يَسْكُنُ، ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الله، لاَ مَالاً حَمَلَ، وَلاَ

Subhan-ellah, çiqa xapandinkere keyfa wê! Çiqa têhnîşikê zêde dikê vexwarina ji wê! Sîbera wê çiqa bi şewate! Ne ya hatî (mirin. An: zeman) tê zivirandin û ne ya çûyî (mirî, an: demê derbaz bûyî) pêşve tê anîn.

Subhan-ellah, çiqa sax nêzîkê mirî ye, ji bona gihana wî; û çiqa mirî ji yê sax dûr e çiko jê hatîye birrîn.

Rastî ev e ku çi tişt ji pîsatî yê pîstir nînin xêncî ji cezayê wê, û çi tişt ji başî yê baştir nînin xêncî xêr û kirha wê. Heçî tişta dinyayî, gohlê bîna wê mezintir e ji dîtina wê û heçî ya axretî dîtina wê mezintir e ji seh kirina wê, vêca ji nav dîtinîyan gohlê bûn û ji nav veşartîyan xeber dan ji hewe re bese.

Bizanin! Ewa ji dinyayê kêm bibê û li axretê zêde bibê, baştir e ji wê ya ji axretê kêm bibê û ser dinyayêve zêde bibê. Vêca hene yên ji wan kêm bûyî û feyde kirîn û yên li wan zêde bûyî û zerer kirîn!

Ewa hûn pê hatîn emir kirin berfireh-tir e ji wê ya nehya hewe jê hatî kirin û ewa ji hewe re hatî helal kirin pitir e ji wê ya ji hewe re heram bûyî. Vêca ji ber ya zehf desta ji ya kêm bikêşin û ji ber ya berfireh, ya teng berdin. Xwedê rizqê hewe li xwe girtîye û destûra kar û ‘emel daye hewe, vêca bila peyketina

بِنَاءً نَقَلَ!

وَمِـنْ غِيَرِهَـا أَنَّـكَ تَـرَى الْمَرْحُـومَ مَغْبُوطـاً، والْمَغْبُـوطَ مَرْحُوماً، لَيْسَ ذلِكَ إِلاَّ نَعِيماً زَلَّ، وَبُؤْساً نَزَلَ.

وَمِنْ عِبَرِهَا أَنَّ المَرْءَ يُشْـرِفُ عَلَى أَمَلِهِ فَيَقْتَطِعُهُ حُضُورُ أَجَلِـهِ، فَلاَ أَمَلٌ يُدْرَكُ، وَلاَ مُؤَمَّلٌ يُتْرَكُ.

فَسُبْحَانَ الله، مَا أَعَزَّ سُرُورَهَا! وَأَظْمَأَ رِيَّهَـا! وَأَضْـحَى فَيْئَهَـا! لاَ جَاء يُرَدُّ، وَلاَ مَاض يَرْتَدُّ.

فَسُبْحَانَ الله، مَا أَقْرَبَ الْحَـيَّ مِنَ المَيِّـتِ لِلَحَاقِـهِ بِـهِ، وَأَبْعَـدَ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ لِانْقِطَاعِـهِ عَنْـهُ!

إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ بِشَرٍّ مِنَ الشَّـرِّ إِلاَّ عِقَابُهُ، وَلَيْسَ شَيْءٌ بِخَيْر مِـنَ الْخَيْرِ إِلاَّ ثَوَابُهُ، وَكُلُّ شَـيْء مِـنَ الدُّنْيَا سَمَاعُهُ أَعْظَـمُ مِـنْ عِيَانِـهِ، وَكُلُّ شَـيْء مِـنَ الآخِـرَةِ عِيَانُـهُ أَعْظَمُ مِنْ سَمَاعِهِ، فَلْـيَكْفِكُمْ مِـنَ الْعِيَانِ السَّمَاعُ، وَمِنَ الْغَيْبِ الْخَبَرُ.

وَاعْلَمُـوا أَنَّ مَـا نَقَـصَ مِـنَ الدُّنْيَا وَزَادَ فِـيالآخِرَةِ خَيْـرٌ مِمَّـا

ewê ya Wî ji bona hewe li xwe girtî seretir neyê girtin ji wî ‘emelê kirina wê li ser hewe ferz kirî. Digel vê yêkê sond bi Xwedê! Şikê ber, daye (hatiye) û şubhe tevlî yeqînê bûye, heta bi wê derecê ku hûn guman dikin destve anîna rizqê hatî we’de kirin li ser hewe ferze û pêk anîna ferz û waciban ji ser hewe hatîye avêtin.

Des bavêjin ‘emel û ji gihana nişkêve ya mirinê bitirsin, çiko hêvî ji bona zivirîna ‘emrê derbaz bûyî nîne, halhale ew rizqê ji dest çûyî dizivirê. Çiqa ji rizqê hewe Îro bifewitê (ji dest biçê) hêvî ew e ku sibehî bi zêdahîve bê, lê belê ‘emrê ku duhî ji dest çûyî, êdî Îro nazivirê. Nixwe hêvî digel wê ye ewa hêj bê, û bê hêvî bûn digel wê ye ewa derbaz bûyî. Vêca: “***Ji Xwedê bitirsin, bi tirsînekî ku layiqê tirsa ji Wî bê; û xêncî li ser dînê Islamê, nemirin***”[37]

نَقَصَ مِنَ الْآخِرَةِ وَزَادَ فِي الدُّنْيَا: فَكَمْ مِنْ مَنْقُوص رَابِح وَمَزِيد خَاسِر!

إِنَّ الَّذي أُمِرْتُمْ بِهِ أَوْسَعُ مِنَ الَّذِي نُهِيتُمْ عَنْهُ، وَمَا أُحِلَّ لَكُمْ أَكْثَرُ مِمَّا حُرِّمَ عَلَيْكُمْ، فَذَرُوا مَا قَلَّ لِمَا كَثُرَ، وَمَا ضَاقَ لِمَا اتَّسَعَ. قَدْ تُكُفِّلَ لَكُمْ بِالرِّزْقِ، وَأُمِرْتُمْ بِالْعَمَلِ، فَلاَ يَكُونَنَّ الْمَضْمُونُ لَكُمْ طَلَبُهُ أَوْلَى بِكُمْ مِنَ الْمَفْرُوضِ عَلَيْكُمْ عَمَلُهُ، مَعَ أَنَّهُ والله لَقَدِ اعْتَرَضَ الشَّكُّ، وَدَخَلَ الْيَقِينُ، حَتَّى كَأَنَّ الَّذِي ضُمِنَ لَكُمْ قَدْ فُرِضَ عَلَيْكُمْ، وَكَأَنَّ الَّذِي قَدْ فُرِضَ عَلَيْكُمْ قَدْ وُضِعَ عَنْكُمْ.

فَبَادِرُوا الْعَمَلَ، وَخَافُوا بَغْتَةَ الأَجَلِ، فَإِنَّهُ لاَ يُرْجَى مِنْ رَجْعَةِ الْعُمُرِ مَا يُرْجَى مِنْ رَجْعَةِ الرِّزْقِ، مَا فَاتَ الْيَوْمَ مِنَ الرِّزْقِ رُجِيَ غَداً زِيَادَتُهُ، وَمَا فَاتَ أَمْسِ مِنَ الْعُمُرِ لَمْ يُرْجَ الْيَوْمَ رَجْعَتُهُ. الرَّجَاءُ مَعَ الْجَائِي،

۞ AXIFTINA 115 ۞

Ji bona xwestina baranê wiha gotîye:

Ey ilahî! Çîyayên me ji ber hişkî yê şeqitîne û ‘erdê me tûzê girtîye û heywanên me têhnî ne û li cihê xwe da şaş û heyrî mane û wek daykên zarûk mirî dinalin. Ji hatin çûna bê hûde bo

cihê çêrînê westihane û ji şewqa çûna bo ser avê bê taqet bûne.

Ey ilahî! Tu bi nalîna mihan û ahêna devên mê, rehmê bibe. Ey Xuda! Rehmê bibe bi heyrî bûna wan li demê rê ve çûnê da û bi ah û nalîna wan demê diçin ser cihê xwe; Ey Xuda! Em derketine û bal te ve hatine, li wextekî da ku hişksalî wek deva ze'êf (lawaz) ser me da hatîye û 'ewrên baran jê der ne bi wî awayî ne ku xwe nîşan didin; ilahî! Tûyî hêvîya derdmendan û çare peydakerê daxwazkeran;

Li wextekî ku xelk bê hêvî bûne û pêşî li 'ewr hatîye girtin û heywanat ji nav çûne, em gazî te dikîn ku tu ji ber kiryarên me ve li me neşidînî û ji ber gonehê me li me negirî; Rehmeta xwe pê 'ewrê pirbaran û biharek pir av û şînkatîyek xweşî îner ser me da birijîne; baranek lib mezin û pir bar ser me da bîne da ewê ya mirî tu pê wê sax bikî û ewa ji dest çûyî tu paşve bizivirînî.

Ey Xuda! Baranekî bide saxker û têr avker ku hemîyan li ber xwe bigirê û bighê hemî cihî. Baranek pak, bi bereket, zehf xweş û pir ni'met; ku

وَالْيَأْسُ مَعَ الْمَاضِي، فَـ (اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ).

[**115**]

في الاستسقاء

اللَّهُمَّ قَدِ انْصَاحَتْ جِبَالُنَا، وَاغْبَرَّتْ أَرْضُنَا، وَهَامَتْ دَوَابُّنَا، وَتَحَيَّرَتْ فِي مَرَابِضِهَا، وَعَجَّتْ عَجِيجَ الثَّكَالَى عَلَى أَوْلاَدِهَا، وَمَلَّتِ التَّرَدُّدَ فِي مَرَاتِعِهَا، وَالحَنِينَ إِلَى مَوَارِدِهَا.

اللَّهُمَّ فَارْحَمْ أَنِينَ الأَنَّةِ، وَحَنِينَ الْحَانَّةِ! اللَّهُمَّ فَارْحَمْ حَيْرَتَهَا فِيمَذَاهِبِهَا، وَأَنِينَهَا فِي مَوَالِجِهَا! اللَّهُمَّ خَرَجْنَا إِلَيْكَ حِينَ اعْتَكَرَتْ عَلَيْنَا حَدَابِيرُ السِّنِينَ، وَأَخْلَفَتْنَا مَخَايِلُ الْجُودِ; فَكُنْتَ الرَّجَاءَ لِلْمُبْتَئِسِ، وَالْبَلاَغَ لِلْمُلْتَمِسِ.

نَدْعُوكَ حِينَ قَنَطَ الأَنَامُ، وَمُنِعَ الْغَمَامُ، وَهَلَكَ السَّوَامُ، أَلاَّ تُؤَاخِذَنَا بِأَعْمَالِنَا، وَلاَ تَأْخُذَنَا

gîyayê wê zehf û çiqên wê bi bereket û bergên wî ter û taze bibê; da pê wê tu bendeyê xwe yê ze'êf bi hêz bêxî û pê wê tu 'erdê xwe yê mirî sax bikî.

Ey xweda! Em avê dixwazîn, da ku cihên bilind têr gîya bibin û cihên niviz av têda biherikê û dûr û berê me kesk û şîn bibê û fêkî yê me zehf bibê û çarpî yên me (heywanat) bighên rihetîyê û xelkê dûr ji me jî behre û feydê jê bibin û çûl û zevîyên li ber tavê zowa bûyî feydê jê bibin. Ji xêr û xweşî ya xwe ya berfireh û dana xwe ya berketî bide 'evdên xwe yên bê çare û ewa heywanên li çûlê hatîn beredayî kirin;

Baranekî bibarîne ku 'erdê têr bikê û li pey hev û bûş bibarê; bi awayek wereng ku libên wê serhev da bên û neyê birîn;

Ewî 'ewrî bide ku di pey re'd û berqa wê da baran hebê, ne ew 'ewrê bê baran ku ufuqê xefkê û ne 'ewerê spî yê kêm baran û hevrê digel bayên sar, da ku xela dîtî pê gîyayê wê yê zehfî pir ni'met bibin û bi bereketa wê ewên zehmet dîtî bighên rihetî yê.

Vêca bi rastî ***"piştî bêhêvî bûnê tu***

بِذُنُوبِنَا، وَانْشُرْ عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ بِالسَّحَابِ الْمُنْبَعِقِ، وَالرَّبِيعِ الْمُغْدِقِ، وَالنَّبَاتِ الْمُونِقِ، سَحّاً وَابِلاً تُحْيِي بِهِ مَا قَدْ مَاتَ، وَتَرُدُّ بِهِ مَا قَدْ فَاتَ.

اللَّهُمَّ سُقْيَا مِنْكَ مُحْيِيَةً مُرْوِيَةً ، تَامَّةً عَامَّةً ، طَيِّبَةً مُبَارَكَةً ، هَنِيئَةً مَرِيعَةً زَاكِياً نَبْتُهَا ، ثَامِراً فَرْعُهَا نَاضِراً وَرَقُهَا ، تُنْعِشُ بِهَا الضَّعِيفَ مِنْ عِبَادِكَ ، وَتُحْيِي بِهَا الْمَيِّتَ مِنْ بِلاَدِكَ ! اللَّهُمَّ سُقْيَا مِنْكَ تُعْشِبُ بِهَا نِجَادُنَا وَتَجْرِي بِهَا وِهَادُنَا وَيُخْصِبُ بِهَا جَنَابُنَا وَتُقْبِلُ بِهَا ثِمَارُنَا وَتَعِيشُ بِهَا مَوَاشِينَا ، وَتَنْدَى بِهَا أَقَاصِينَا وَتَسْتَعِينُ بِهَا ضَوَاحِينَا ، مِنْ بَرَكَاتِكَ الْوَاسِعَةِ ، وَعَطَايَاكَ الْجَزِيلَةِ ، عَلَى بَرِيَّتِكَ الْمُرْمِلَةِ وَوَحْشِكَ الْمُهْمَلَةِ . وَأَنْزِلْ عَلَيْنَا سَمَاءً مُخْضِلَةً مِدْرَاراً هَاطِلَةً ، يُدَافِعُ الْوَدْقُ مِنْهَا الْوَدْقَ ، وَيَحْفِزُ الْقَطْرُ مِنْهَا الْقَطْرَ ، غَيْرَ خُلَّب

baranê dibarînî û rehmeta xwe bilav dikî û tûyî xudanê me yê xudan medeh”.

(Li dûmahîka vê xutbê da Seyidê Rezî hinek kelîmên hişk û pir me’ne yên Imam ‘Elî me’ne kirine, lê çiko ew me’ne, me li tercumê da anî, êdî me anîna vî qismî lazim nezanî)

AXIFTINA 116

Ev axiftin ji hogirên xwe ra li Kûfayê kirîye (sala 38 h.)

Behsa Pêğember(s) : Ew rêkir ji bona gazî kirinê bo rêka heq û şahidî ya li ser xelkê. Vêca peyama Xwedayê xwe ragihand û di wê da ne sistî kir û ne jî kêmasî êxistê. Di rêka Xwedê da digel dijminên Xwedê ket cihadê, bêy wê çendê ku sistî yê bikê an ‘ozr û bihana ji xwere bênê. Ew Imamê ehlê teqwayê û çavê hidayet bûyî ya ye.

… Şîret kirina hevalan: Eger ji wê veşartî ya li ber hewe hatî pêçan wek çawa ez zanim hewe bizanîya, hingê hûnê li çûlan biketan û ji ber karên xwe bigirîyan û hewe wê wek wan jinên li şînê (‘eza) da li ser û rûyê xwe bida û malê xwe bêy nûbedar û bêy çavdêr terk bida û hûnê biçûna; wê her kes biketa fikra xwe û jixwel kesî nedima. Lê hewe hemî ew şîretên hatîn kirin ji bîra xwe birin û xwe li beraberê wê ya

بَرْقُهَا وَلاَ جَهَام عَارِضُهَا ، وَلاَ قَزَع رَبَابُهَا وَلاَ شَفَّان ذِهَابُهَا ، حَتَّى يُخْصِبَ لِإِمْرَاعِهَا الْمُجْدِبُونَ وَيَحْيَا بِبَرَكَتِهَا الْمُسْنِتُونَ فَإِنَّكَ تُنْزِلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا ، وَتَنْشُرُ رَحْمَتَكَ وَأَنْتَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ .

تفسير ما في هذه الخطبة من الغريب : قوله: (انْصَاحَتْ جِبَالُنَا) أي: تَشَقَّقَتْ مِنَ المُحُول، يُقَالُ: انْصَاحَ الثَّوْبُ: إِذَا انْشَقّ، وَيُقَالُ أَيْضاً: انْصَاحَ النَّبْتُ وَصَاح وَصَوَّح: إِذَا جَفَّ وَيَبِس. وَقَوْلُهُ: (وَهَامَتْ دَوَابُنَا) أَيْ: عَطِشَتْ، وَالْهُيَام: الْعَطَش. وَقَوْلُهُ: (حَدَابِيرُ السِّنِينَ) جمع حِدبار، وهي: الناقة التي أنضاها السَّيْرُ، فشبّه بها السنة التي فشا فِيهَا الجَدْبُ، قَالَ ذوالرّمّة: حَدَابِيرُ مَا تَنْفَكُّ إِلاَّ مُنَاخَةً عَلَى الْخَسْفِ أَوْ نَرْمِي بِهَا بَلَداً قَفْرَا وَقَوْلُهُ: (وَلاَ قَزَع رَبَابُهَا)، الْقَزَعُ: الْقِطَعُ الصِّغَارُ الْمُتَفَرِّقَةُ مِنَ السَّحَابِ. وَقَوْلُهُ: (وَلاَ شَفَّان ذِهَابُهَا) فَإِنْ تَقْدِيرَهُ: وَلاَ ذَاتَ شَفَّان ذِهَابُهَا. وَالشَّفَّانُ: الرِّيحُ البَارِدَةُ. وَالذِّهَابُ: الامْطَارُ اللَّيِّنَةُ، فَحَذَفَ (ذَاتَ) لِعِلْمِ السَّامِعِ بِهِ.

[116]

ومن خطبة له(عليه السلام)

أَرْسَلَهُ دَاعِياً إِلَى الْحَقِّ، وَشَاهِداً عَلَى الْخَلْقِ، فَبَلَّغَ رِسَالاَتِ رَبِّهِ غَيْرَ وَانٍ وَلاَ مُقَصِّرٍ وَجَاهَدَ فِي اللهِ أَعْدَاءَهُ غَيْرَ وَاهِنٍ

hûn jê hatîn tirsandin di êmnahî yê da dît, vêca bîr û hizra hewe şaş û ‘emel û karê hewe perîşan bî.

Ez sond dixum, min dixwesta Xwedê cidahî yê bêxê navbeyna min û hewe; û min bighênê wan kesan ewên ji hewe pitir ser minvene; sond bi Xwedê ew, komek xweş fikr, pir nerm, heq go û dûrketî yê ji zulmê bûn; di rêka rast de diçûna û ji rêka ronahî venedibûn, vêca gihan wê cihana her bimînê û ni’metên Xwedê bi destve anîn.

Agah bin! Wellahî, wê xortkî qebîla “Seqîf” li ser hewe zal (musellet) bibê, ewê dawa wî bi ’erdêve dixişikê (qode) ku berê xwe (ji heqî yê) zivirandî ye, wê wek heywanê şînkatî yê dixwê heyî ya hewe bixwê û bezê hewe bihelênê. Dê zûr a xwe zêde bike (*an:* bes e) ey Ebû Wezehe.[38]

***Seyidê Rezî** dibêjê: Mexsed ji “Ebû Wezehe” yê, kêzka gugerênî ye, ev işareye bal hatina Heccac ve, Heccac digel “Wezehe” yê çêrokek heye ku vêderê ne cihê gotina wê ye.*

AXIFTINA 117

Vêca hewe ne malek daye ji bona wî yê ew mal dayî, û ne jî rih û can ji bona wî yê ew xulqandî êxistîye xeterê, hûn ji ber xatirê Xwedê li nav ‘evdên wî da bi qedr û qîmet ketine, lê belê li nav ‘evdên Xwedê da hûn qîmet nadin wî. Vêca ji wa cihên mirovên pêşîya hewe da çûyîn têda (gor) û ji cida bûna xwe ji

وَلاَ مُعَذِّر، إِمَامُ مَنِ اتَّقَى، وَبَصَرُ مَنِ اهْتَدَى.

[ينصح أصحابه]: وَلَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ مِمَّا طُوِيَ عَنْكُمْ غَيْبُهُ، إِذاً لَخَرَجْتُمْ إِلَى الصُّعُدَاتِ، تَبْكُونَ عَلَى أَعْمَالِكُمْ، وَتَلْتَدِمُونَ عَلَى أَنْفُسِكُمْ،وَلَتَرَكْتُمْ أَمْوَالَكُمْ لاَ حَارِسَ لهَا وَلاَ خَالِفَ عَلَيْهَا، وَلَهَمَّتْ كُلَّ امْرِىء مِنْكُمْ نَفْسُهُ، لاَ يَلْتَفِتُ إِلَى غَيْرِهَا; وَلَكِنَّكُمْ نَسِيتُمْ مَا ذُكِّرْتُمْ، وَأَمِنْتُمْ مَا حُذِّرْتُمْ، فَتَاهَ عَنْكُمْ رَأْيُكُمْ، وَتَشَتَّتَ عَلَيْكُمْ أَمْرُكُمْ.

وَلَوَدِدْتُ أَنَّ اللهَ فَرَّقَ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ، وَأَلْحَقَنِي بِمَنْ هُوَ أَحَقُّ بِي مِنْكُمْ، قَوْمٌ واللهِ مَيَامِينُ الرَّأْيِ، مَرَاجِيحُ الْحِلْمِ، مَقَاوِيلُ بِالْحَقِّ، مَتَارِيكُ لِلْبَغْيِ. مَضَوْا قُدُماً عَلَى الطَّرِيقَةِ وَأَوْجَفُوا عَلَى الْمَحَجَّةِ، فَظَفِرُوا بَالْعُقْبَى الدَّائِمَةِ وَالْكَرَامَةِ الْبَارِدَةِ. أَمَا وَاللهِ، لَيُسَلَّطَنَّ عَلَيْكُمْ غُلاَمُ ثَقِيف الذَّيَّالُ الْمَيَّالُ، يَأْكُلُ خَضِرَتَكُمْ، وَيُذِيبُ شَحْمَتَكُمْ، إِيه

nêzîktirîn dost û biraderan ‘ibret bigrin û şîret wergirin.

AXIFTINA 118

Pişti **Cemel**ê derheq hogirên xwe yên qenc da axiftîye (36 h.)

Hûn in, arîkarê li ser heqîyê û biraderên dînî û mertalên (siper) parêzer li rojên şer û tengavî yê da, hûn in şervanên min, ne yên dî; ez bi (arîkarîya) hewe li wa yên pişt dayî, didim û bi hewe ez berhêvîyê gohdana berdera (ewên berê xwe dayîn) me. Nixwe pê şîretek (xêr xwazî) xalis û bêy hîle û bêy şik û şubhe arîkarî ya min bikin.

Vêca ez sond dixûm bi Xwedê, ku ez nisbet bi xelkê, ji wan ewlatir im.

AXIFTINA 119

Ewî (s) xelk kom kir bû û hazirîya wan ji cihadê ra çêdikira, xelk jî bê deng bûn, vêca kerem kir: Çi bûye ji hewe, ma, hûn lal in? Komek ji wan gotin: Ey mîrê bawerdaran! Eger tu rê bikevî, emê jî digel te bikevin rê. Vêca hingê bû ku wiha got:

Çi ji hewe hatîye? Hûn neketine ser rêka pêşketinê û ne jî rêka durist (bi

أَبَا وَذَحَةَ!

قال السيّد: الْوَذَحَةُ: الخُنْفُسَاءُ. وهـذا القول يومىءُ به إلى الحجـاج، ولـه مـع الوذحة حديث ليس هذا موضع ذكره.

[**117**]

[يوبخ البخلاء بالمال والنفس]

فَـلاَ أَمْوَالَ بَذَلْتموهَا لِلَّـذِي رَزَقَهَا، وَلاَ أَنْفُسَ خَـاطَرْتُمْ بِهَـا لِلَّذِي خَلَقَهَا، تَكْرُمُونَ بِالله عَلَـى عِبَـادِهِ، وَلاَ تُكْرِمُـونَ الله فِـي عِبَادِهِ! فَاعْتَبِرُوا بِنُزُولِكُمْ مَنَـازِلَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، وَانْقِطَاعِكُمْ عَنْ أَصْلِ إِخْوَانِكُمْ!

[**118**]

[في الصالحين من أصحابه]

أَنْتُمُ الأَنْصَارُ عَلَى الْحَقِّ وَ الإِخْوَانُ في الدِّينِ، وَالْجُنَنُ يَوْمَ الْبَأْسِ، وَالْبِطَانَةُ دُونَ النَّاسِ، بِكُمْ أَضْرِبُ الْمُدْبِرَ، وَأَرْجُو طَاعَةَ الْمُقْبِلِ فَأَعِينُوني بِمُنَاصَحَةٍ خَلِيَّةٍ مِنَ الْغِشِّ سَلِيمَةٍ مِنَ

‘edalet). Gelo durist e ku ez li wextek wiha de bikevim rê? Resm ew e ku yêk ji mêrbaş û şervanên hewe ku ez pê razîbim (ji şer ra) derkevê; ne layiq e ku ez leşker û bajar û beytulmalê û komkirina xeracê û ĥukum dana li nav muslimana da û nêrîn û berçav girtina heq huqûqê şikayetker û heqxwazan berdim û digel komekî ji leşker derkevim û bikevim pey komek dî ji leşker û hirve wêve biçim, wek tîra bê serî li sindûqê da. Ez şûna darê li nav ber’aş da me ku li cihê xwe da sabit e û naqeliqê û ber’aş li dûrê dizivirê û eger ji cî yê xwe hilbê (rabê) wê ew bilerizê û yê binî wê ji cî biçê. Sond bi Xwedê ku evahe bîr û hizirek xirab e û nedurist. Sond bi Xwedê, eger ez ne berhêvî yê rojekî bûma ku li wextê rûbirû bûna digel dijmin ez şehîd bibim -Xwedê bikê ew şehadet ji min re teqdîr bibê- minê merkeba xwe banîya pêş û ezê lê suwar bibîyam û ji nav hewe derketam û, heta ku bayê başûr û bakûrê (cinûb û şimal) bihata êdî ez naketam bîra hewe da û min hûn naxwestan; hûn mirovên pîjik têraker û ‘eyb û kêmasî çêker în û pir ji heqî yê dûr û hîlebaz în.

Rastî ev e ku digel kêmîya kom bûna dilê hewe, di piratî û zehfî ya êjmara hewe da çi feyde nîne; bi yeqîn

الرَّيْبِ

فَوَ اللهِ إِنِّي لأَوْلَى النَّاسِ بِالنَّاسِ!

[**119**]

ومن كلام له(عليه السلام)

وقد جمع الناس وحضّهم على الجهاد، فسكتوا ملياً، فقال عليه السلام: مَا بَالُكُمْ أَمُخْرَسُونَ أَنْتُمْ؟ ***فقال قوم منهم:*** *يا أميرالمؤمنين، إن سرتَ سرنا معك.* ***فقال*** عليه السلام: مَا بَالُكُمْ! لاَ سُدِّدْتُمْ لِرُشْدٍ! وَلاَ هُدِيتُمْ لَقَصْدٍ! أَفِي مِثْلِ هذَا يَنْبَغِي لِي أَنْأَخْرُجَ؟ إِنَّمَا يَخْرُجُ فِي مِثْلِ هذَا رَجُلٌ مِمَّنْ أَرْضَاهُ مِنْ شُجْعَانِكُمْ وَذَوِي بَأْسِكُمْ، وَلاَ يَنْبَغِي لِي أَنْ أَدَعَ الْجُنْدَ، وَالْمِصْرَ، وَبَيْتَ الْمَالِ، وَجِبَايَةَ الأَرْضِ، وَالْقَضَاءَ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ، وَالنَّظَرَ فِي حُقُوقِ الْمُطَالِبِينَ، ثُمَّ أَخْرُجَ فِي كَتِيبَةٍ أَتْبَعُ أُخْرَى، أَتَقَلْقَلُ تَقَلْقُلَ الْقِدْحِ فِي الْجَفِيرِ الْفَارِغِ، وَإِنَّمَا أَنَا قُطْبُ الرَّحَا، تَدُورُ عَلَيَّ

min hûn rê rast kirin ser rêka ronahî; ewa xêncî ji navçûyî û telef bûyî yan têda telef nabin, kesê xwe ragirê û bisekinê ji xwe bi alîyê bihiştê ve diçê û kesê bişimitê wê berew agir biçê.

AXIFTINA 120

Sond bi Xwedê! Gihandina peyaman û pêk anîna soz û qiraran û me'na kelîman bi min dane zanîn û ez hatime hîn kirin. Dergehên şehrezabûnê û ronahî ya dîn li bal me Ehlê Beytê ne.

Bizanin, rêkên eslî yên dîn hemî yêk in; rêçikên wê xweş û rast in, kesê bikevê ser, wê bighê mexsedê û feydê bibînê û kesê li ser wê rêkê neçê wê ji rê derkevê û pûşman bibê.

Ji bona rojekî bişixulin ku hemî zexîre ji wê ra ne; roja ku xef û veşartî eşkere dibin; kesê ku 'eqlê wî yê hazir feydê nedîyê, ew 'eqlê ne li bal wî nekartir e ji wê hindê ku feydê bighênî yê; 'eqlê yên dî ji wî ra dûrtir e. Xwe biparêzin ji agirê ku germî ya wê dijwar û binê wê pir kûr û xemla wê hêsin û vexwarna wê "sedîd -'edav"e. Bizanin rastî ev e ku zimanê qenc (axiftina baş) li nav xelkê da ku Xwedê dikê behra mirov, baştir e jê re ji wî malî ewê dighê kesekî (mîrat ber) ku ji ber wê pesnê wî nadê û sipasê jê nakê.

وَأَنَا بِمَكَانِي، فَإِذَا فَارَقْتُهُ اسْتَحَارَ مَدَارُهَا، وَاضْطَرَبَ ثِفَالُهَا. هَذَا لَعَمْرُ اللهِ الرَّأْيُ السُّوءُ. وَاللهِ لَوْلاَ رَجَائِي الشَّهَادَةَ عِنْدَ لِقَائِي الْعَدُوَّ ـ وَلَوْ قَدْ حُمَّ لِي لِقَاؤُهُ ـ لَقَرَّبْتُ رِكَابِي ثُمَّ شَخَصْتُ عَنْكُمْ فَلاَ أَطْلُبُكُمْ مَا اخْتَلَفَ جَنُوبٌ وَشَمَالٌ. طَعَّانِينَ عَيَّابِينَ، حَيَّادِينَ رَوَّاغِينَ.

إِنَّهُ لاَ غَنَاءَ فِي كَثْرَةِ عَدَدِكُمْ مَعَ قِلَّةِ اجْتِمَاعِ قُلُوبِكُمْ. لَقَدْ حَمَلْتُكُمْ عَلَى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ الَّتِي لاَ يَهْلِكُ عَلَيْهَا إِلاَّ هَالِكٌ، مَنِ اسْتَقَامَ فَإِلَى الْجَنَّةِ، وَمَنْ زَلَّ فَإِلَى النَّارِ!].

[120]

[يذكر فضله ويعظ الناس]

تَاللهِ لَقَدْ عُلِّمْتُ تَبْلِيغَ الرِّسَالاَتِ، وَإِتْمَامَ الْعِدَاتِ، وَتَمَامَ الْكَلِمَاتِ. وَعِنْدَنَا ـ أَهْلَ الْبَيْتِ ـ أَبْوَابُ الْحُكْمِ وَضِيَاءُ الأَمْرِ.

أَلاَ وَإِنَّ شَرَائِعَ الدِّينِ وَاحِدَةٌ، وَسُبُلَهُ قَاصِدَةٌ، مَنْ أَخَذَ بِهَا لَحِقَ

AXIFTINA 121

Kesek[39] ji hevalên wî (s) rabû û gotê: Ewil te nehy kir ji "hekemiyet"ê paşê jî te bi xwe ew da kirin, êdî em nizanîn kîjan duristtir e? Vêca Imam 'Elî selamên Xwedê lê bin destek li ser destê dî da û kerem kir:

Evahe cezayê wî kesî ye ewê soz û qirarê terk bidê, wellahî, dema min emrê hewe kirî bo wê ya min gotî, min hûn mecbûrê karekî kirin ku li hewe nexweş bû, lê belê karek bû ku Xwedê xêr û başîya hewe di wê da deyna bû, eger hewe xwe ragirta minê hûn rê rast bikiran û eger hûn xwehr bibûna minê hûn rast bikiran û eger hewe dest bikêşa û qebûl nekira minê hazirî ji hewe re çêkira, evahe rêçkek durist û bîr û hizirek serast bû, lê belê bi kî û ji bona kî?

Ez dixwazim derdê xwe bi hewe derman bikim, halhale hûn bi xwe derdê min in; 'eynen wek wî kesê stirîyê çûyî di bedenê ra pê stirîyek dî derênê û li wî halî da dizanê ku stirî meyla stirî dikê.[40]

وَغَنِمَ، وَمَنْ وَقَفَ عَنْهَا ضَلَّ وَنَدِمَ.

اعْمَلُوا لِيَوْمٍ تُذْخَرُ لَهُ الذَّخَائِرُ، وَتُبْلَى فِيهِ السَّرَائِرُ، وَمَنْ لاَ يَنْفَعُهُ حَاضِرُ لُبِّهِ فَعَازِبُهُ عَنْهُ أَعْجَزُ، وَغَائِبُهُ أَعْوَزُ. وَاتَّقُوا نَاراً حَرُّهَا شَدِيدٌ، وَقَعْرُهَا بَعِيدٌ، وَحِلْيَتُهَا حَدِيدٌ، [وَشَرَابُهَا صَدِيدٌ] أَلاَ وَإِنَّ اللِّسَانَ الصَّالِحَ يَجْعَلُهُ اللهُ لِلْمَرْءِ فِي النَّاسِ، خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْمَالِ يُورِثُهُ مَنْ لاَ يَحْمَدُهُ.

[121]

بعد ليلة الهرير

وقد قام رجل من أصحابه فقال: نهيتنا عن الحكومة ثمّ أمرتنا بها، فما ندري أيّ الامرين أَرشد؟ فصفق عليه السلام إحدى يديه على الاخرى ثمّ قال:

هذا جَزَاءُ مَنْ تَرَكَ الْعُقْدَةَ! أَمَا وَاللهِ لَوْ أَنِّي حِينَ أَمَرْتُكُمْ بِما أَمَرْتُكُمْ بِهِ حَمَلْتُكُمْ عَلَى

الْمَكْرُوهِ الَّـذِي يَجْعَـلُ اللهُ فِيـهِ خَيْراً، فَإِنِ اسْتَقَمْتُمْ هَدَيْتُكُمْ وَإِنِ اعْـوَجَجْتُمْ قَـوَّمْتُكُمْ وَإِنْ أَبَيْـتُمْ تَـدَارَكْتُكُمْ، لَكَانَـتِ الْـوُثْقَى، وَلَكِنْ بِمَنْ وَإِلَى مَنْ؟

Ey Xuda! Hema rastî tebîbên (duxtûr) evî derdê bê derman, westîyane; û ew kesên dixwazin pê werîsan avê ji bîran bikêşin, lawaz bûne û ji kar ketine.

أُرِيدُ أَنْ أُدَاوِيَ بِكُمْ وَأَنْـتُمْ دَائِي، كَنَاقِشِ الشَّوْكَةِ بِالشَّوْكَةِ، وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّ ضِلْعَهَا مَعَهَا!

Kanên ew koma bi alîyê Islamê ve hatîn gazî kirin vêca ew qebûl kirin; Qur’an xwendin û baş xwendin; ji cihadê ra hatin rakirin û ew wereng rabûn heçko deva mê bal zarûka xwe ve bibezê, şimşîr ji xelafa dertanîna û kom kom û rêz rêz dûra ‘erdê digirtan? Hinek telef dibûna û hinek xilas dibûna, ne mizgînî ya sax mayîna saxan didan hev, ne jî ji ber mirîya serxweşî didan.

اللَّهُمَّ قَدْ مَلَّـتْ أَطِبَّـاءُ هـذَا الـدَّاءِ الـدَّوِيِّ، وَكَلَّـتِ النَّزْعَـةُ بِأَشْطَانِ الرَّكِيِّ!

أَيْنَ الْقَوْمُ الَّذِينَ دُعُـوا إِلَـى الاِسْلاَمِ فَقَبِلُوهُ؟ وَقَـرَأُوا الْقُـرْآنَ فَأَحْكَمُوهُ؟ وَهِيجُوا إِلـى الْجِهَـادِ فَوَلَّهُوا اللِّقَاحَ أَوْلاَدَهَـا، وَسَـلَبُوا السُّـيُوفَ أَغْمَادَهَـا، وَأَخَـذُوا بِـأَطْرَافِ الأَرْضِ زَحْفـاً زَحْفـاً وَصَفّاً صَفّاً؟! بَعْضٌ هَلَكَ، وَبَعْضٌ نَجَـا. لاَيَبْشَّـرُونَ بِالأَحْيَـاءِ، وَلاَ يُعَزَّوْنَ عَنِ الْمَوْتَى، مُـرْهُ الْعُيُـونِ

Ji ber girîyê zehfî (ji tirsa Xwedê) çavê wan êş ketbîyê û sipî bibû, ji ber rojî girtinê zikê wan danî bû (mabû bi pişta wan ve); ji ber di’a kirinê lêvên wan ziwa bûbû û ji ber hişyarî ya şevê (ji bona ‘ibadet) rengê wan zer bûbû û tûza xuşû’ê li ser rûyê wan bû, ew biraderên min bûn ku çûn. Heq e ku dilê me bifirijê wan û em ji ber cidahî ya ji wan destê xwe gez bikîn.

Rastî ev e ku şeytan rêkên xwe ji hewe re rihet (hêsan) dikê û dixwazê girêdanên hewe yên dînî yêko yêko

vekê û şûna yêk bûn û kom bûnê cidahî û bilavbûnê ji hewe re çêkê û pê bilavbûnê fitnê bikê li nav hewe da. Vêca pişt bidin weswese û pistpista şeytan û şîreta wî xêrxwazê ku şîretê ji hewe re hedîye dikê qebûl bikin û li dilê xwe da girê bidin û bihêlin.

مِنَ الْبُكَاءِ، خُمْصُ الْبُطُونِ مِنَ الصِّيَامِ، ذُبُلُ الشِّفَاهِ مِنَ الدُّعَاءِ، صُفْرُ الأَلْوَانِ مِنَ السَّهَرِ، عَلَى وُجُوهِهِمْ غَبَرَةُ الْخَاشِعِينَ، أُولئِكَ إِخْوَانِي الذَّاهِبُونَ، فَحَقَّ لَنَا أَنْ نَظْمَأَ إِلَيْهِمْ وَنَعَضَّ الأَيْدِيَ عَلَى فِرَاقِهِمْ!

۞ AXIFTINA 122 ۞

Ev axiftin digel xewarican kirîye, dema çûyî nav wan û ewa hema her li ser mesela hekemiyetê[41] şidandî, vêca ewî (s) got wan: Gelo hûn hemû digel me li Siffînê da bûn? Gotin: Hinek hebûn û hinek nebûn. Ewî (s) got: Bibin dû kom, koma li Siffînê da hazir û koma li wê derê nehazir, da ez ji her komekî ra gûrekî wan biaxivim.

Vêca gazî wan kir û got: Dev ji axiftinê berdin û gohê xwe bidin gotina min. Berê dilê xwe bidin min, vêca kesê me şahidî jê xwest bila wek zanîna xwe şahidîyê di wê da bidê.

Piştî wê, des xeberdanê kir û axiftina wî dirêj bû û hinek ji wê wiha ye:

Ma gelo dema ewa ji çareser kirinê ra bi hîle û mekr û xapandin Qur'an bilind kirîn, hewe negot: Ew bira û hev dînên mene û ji me dixwazin ku em li

إِنَّ الشَّيْطَانَ يُسَنِّي لَكُمْ طُرُقَهُ، وَيُرِيدُ أَنْ يَحُلَّ دِينَكُمْ عُقْدَةً عُقْدَةً، وَيُعْطِيَكُمْ بَالْجَمَاعَةِ الْفُرْقَةَ، وَبِالْفُرْقَةِ الْفِتْنَةَ؛ فَاصْدِفُوا عَنْ نَزَغَاتِهِ وَنَفَثَاتِهِ، وَاقْبَلُوا النَّصِيحَةَ مِمَّنْ أَهْدَاهَا إِلَيْكُمْ، وَاعْقِلوهَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ.

[122]

قاله للخوارج، وقد خرج إلى معسكرهم وهم مقيمون على إنكار الحكومة، فقال عليه السلام: أَكُلُّكُمْ شَهِدَ مَعَنَا صِفِّينَ؟ فَقَالُوا: مِنَّا مَنْ شَهِدَ وَمِنَّا مَنْ لَمْ يَشْهَدْ. قَالَ: فَامْتَازُوا فِرْقَتَيْنِ، فَلْيَكُنْ مَنْ

wan biborin û xwe avêtine ber kitêba Xwedayê Subhan, vêca ya baş ew e em ji wan qebûl bikîn û kol û xemê ji ser wan rakîn? Vêca min got, evahe kareke ku eşkereyê wê îman û navdeyê wê zulm û dijminî ye û despêka wê rehmet û axrîka wê pûşmanî ye; nixwe li ser vî halê xwe bimînin û bi rêka xwe ve herin û ji bona cihadê didanê xwe li ser hevda bidewsînin û goh nedin hawarkerê ku eger cewaba wî bê dayîn wê ji rê derênê û eger bê terk dan wê zelîl bibê; Û ‘eynî ew kar, bû -hekemiyet pêk hat- û min dît hûn bi xwe jî pêk hatina wê dixwazîn. Sond bi Xwedê, eger min ew qebûl nekira ferzek ji dest min dernediketa û Xwedê gonehê wê li min bar nadikira; sond bi Xwedê, eger min ew qebûl jî kir heq ew bû ku peyrewî ji min bihata kirin, çiko bi rastî kitêb digel min e û ji wî wextê ez ketim gel wê heta niha ez jê venebûme.

Pa, ez sond dixûm, em gel Pêğemberê Xwedê bûn selat û selam li ser wî û Ehlê Beyta wî bin şer li navbeyna baba û kora û bira û eqriba da bû; vêca her musîbet û nexweşîyek ku bihata pêş, li me zêde nakira xêncî îman û qewî bûna li ser heqîyê û teslîmî ya li beraberê fermanê û sebirdarî ya li ser jana birînê.

شَهِدَ صِفِّينَ فِرْقَةً وَمَنْ لَمْ يَشْهَدْهَا فَرْقَةً حَتَّى أَكَلِّمَ كُلاًّ مِنْكُمْ بِكَلاَمِهِ. وَنَادَى النَّاسَ فَقَالَ:

أَمْسِكُوا عَنِ الْكَلاَمِ وَأَنْصِتُوا لِقَوْلِي وَأَقْبِلُوا بِأَفْئِدَتِكُمْ إِلَيَّ، فَمَنْ نَشَدْنَاهُ شَهَادَةً فَلْيَقُلْ بِعِلْمِهِ فِيهَا.

ثُمَّ كَلَّمَهُمْ عليه السلام بِكَلاَمٍ طَوِيلٍ، مِنْ جُمْلَتِهِ أَنْ قَالَ:

أَلَمْ تَقُولُوا عِنْدَ رَفْعِهِمُ الْمَصَاحِفَ ـ حِيلَةً وَغِيلَةً وَمَكْراً وَخَدِيعَةً ـ : إِخْوَانُنَا وَأَهْلُ دَعْوَتِنَا، اسْتَقَالُونَا وَاسْتَرَاحُوا إِلى كِتَابِ اللهِ سُبْحَانَهُ، فَالرَّأْيُ الْقَبُولُ مِنْهُمْ وَالتَّنْفِيسُ عَنْهُمْ؟

فَقُلْتُ لَكُمْ: هذَا أَمْرٌ ظَاهِرُهُ إِيمَانٌ، وَبَاطِنُهُ عُدْوَانٌ، وَأَوَّلُهُ رَحْمَةٌ، وَآخِرُهُ نَدَامَةٌ، فَأَقِيمُوا عَلى شَأْنِكُمْ، وَالْزَمُوا طَرِيقَتَكُمْ، وَعَضُّوا عَلَى الْجِهَادِ بِنَوَاجِذِكُمْ، وَلاَ تَلْتَفِتُوا إِلى نَاعِقٍ نَعَقَ: إِنْ أُجِيبَ أَضَلَّ، وَإِنْ تُرِكَ ذَلَّ. وَقَدْ كَانَتْ هذِهِ الْفَعْلَةُ، وَقَدْ رَأَيْتُكُمْ أَعْطَيْتُمُوهَا، وَاللهِ لَئِنْ أَبَيْتُهَا مَا

Lê belê niha wisa li me hatîye ku em digel birayê xwe yê musliman ketine şer, ji ber ku dil xwehrî û ne serastî û şubhe û te'wîl ketîye nav wan. Vêca niha eger em berhêvîyê wesîleyekî bin ku Xwedê pê wê şeq bûna karûbaran ser heve bênê û li wan tiştên ku hêca li nav me da mayîn pê wê em nêzîkê hev bibîn, me wê ew wesîle bivê û emê bal wêve meyl bidîn û desta ji xêncî wê bikêşîn.

AXIFTINA 123

Li demê şerê Siffînê da got heval û hogirên xwe:

Her yêk ji hewe eger li wextê şer da mêranîyek li xwe da dît, û pê hesîya sistî û tirsek li biraderê wî da heye, bila ji ber wê mêrbaşîya di wî da heyî û pê wê seratî ya peyda kirî berevanîyê ji biraderê xwe bikê wek çawa berevanîyê ji xwe bi xwe dikê. Çiko eger Xwedê bixwesta wê ew jî wek wî lê bikira.

Rastî ev e ku mirin bi lez li pey xelkê ye, ne ewê sekinîyî (neçûyî cihadê) jê xilas bûye ne jî ewê revîyî ew paşve daye;

Rastî ev e ku bi qedrtirîn şiklê mirinê ew e mirov bê kuştin. Sond bi Wî yê canê 'Elî yê korê Ebû Talib di destê wî da, hezar derbên şimşîr ji min ra siviktir

وَجَبَتْ عَلَيَّ فَرِيضَتُهَا وَلاَ حَمَّلَنِي اللهُ ذَنْبَهَا، وَوَاللهِ إِنْ جِئْتُهَا إِنِّي لَلْمُحِقُّ الَّذِي يُتَّبَعُ، وَإِنَّ الْكِتَابَ لَمَعِي، مَا فَارَقْتُهُ مُذْ صَحِبْتُهُ.

فَلَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله، وَإِنَّ الْقَتْلَ لَيَدُورُ بَيْنَ الأَبَاءِ وَالأَبْنَاءِ والأَخَوَانِ وَالْقَرَابَاتِ، فَمَا نَزْدَادُ عَلَى كُلِّ مُصِيبَةٍ وَشِدَّةٍ إِلاَّ إِيمَاناً، وَمُضِيّاً عَلَى الْحَقِّ، وَتَسْلِيماً لِلأَمْرِ، وَصَبْراً عَلَى مَضَضِ الْجِرَاحِ.

وَلكِنَّا إِنَّمَا أَصْبَحْنَا نُقَاتِلُ إِخْوَانَنَا فِي الإِسْلاَمِ عَلَى مَا دَخَلَ فِيهِ مِنَ الزَّيْغِ وَالاعْوِجَاجِ، وَالشُّبْهَةِ وَالتَّأْوِيلِ، فَإِذَا طَمِعْنَا فِي خَصْلَةٍ يَلُمُّ اللهُ بِهَا شَعَثَنَا، وَنَتَدَانَى بِهَا إِلَى الْبَقِيَّةِ فِيمَا بَيْنَنَا، رَغِبْنَا فِيهَا، وَأَمْسَكْنَا عَمَّا سِوَاهَا.

[123]

قاله لاصحابه في ساعة الحرب

وَأَيُّ امْرِىءٍ مِنْكُمْ أَحَسَّ مِنْ نَفْسِهِ رَبَاطَةَ جَأْشٍ عِنْدَ اللِّقَاءِ،

e ji wê mirina li nav cihka da ku ne li gohdana Xwedê da bê.

…: Heçweku ez hewe dibînim hûn ji şer direvin û dikin qerebalix wek koma keftaran, ku ne hûn heqekî digrin û ne jî zulm û sitemekî paşve didin.

Rêka hewe vekirîye (eve hûn û eve rêk) lê belê vêca xilasî ji wî ra ye yê xwe li karê giran û zehmet bidê û helaket ji wî ra ye ewê sekinyî û karan paşve didê.

وَرَأَى مِنْ أَحَد مِنْ إِخْوَانِهِ فَشَلاً، فَلْيَذُبَّ عَنْ أَخِيهِ بِفَضْلِ نَجْدَتِهِ الَّتِي فُضِّلَ بِهَا عَلَيْهِ كَمَا يَذُبُّ عَنْ نَفْسِهِ، فَلَوْ شَاءَ اللهُ لَجَعَلَهُ مِثْلَهُ.

إِنَّ الْمَوْتَ طَالِبٌ حَثِيثٌ لاَيَفُوتُهُ الْمُقِيمُ، وَلاَ يُعْجِزُهُ الْهَارِبُ.

إِنَّ أَكْرَمَ الْمَوْتِ الْقَتْلُ! وَالَّذِي نَفْسُ ابْنِ أَبِي طَالِب بِيَدِهِ، لأَلْفُ ضَرْبَة بِالسَّيْفِ أَهْوَنُ مِنْ مِيتَة عَلَى الْفِرَاشِ [فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللهِ!].

وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْكُمْ تَكِشُّونَ كَشِيشَ الضِّبَابِ: لاَ تَأْخُذُونَ حَقّاً، وَلاَ تَمْنَعُونَ ضَيْماً.

قَدْ خُلِّيتُمْ وَالطَّرِيقَ، فَالنَّجَاةُ لِلْمُقْتَحِمِ، وَالْهَلَكَةُ لِلْمُتَلَوِّمِ.

AXIFTINA 124

Sala 37-ê h. li Siffînê ji bona hilêxistina heval û hogiran axiftîye:

Koma zirhdara pêş bêxin û bê zirha paşve deynin, didana serhevda bişidînin çiko ev kar, şimşîran ji serîya dûrtir dikê, li beraberê riman da pêça bidin xwe çiko ew kar, şimitînê çêdikê û zerera wê kêmtir dikê; çavê xwe berew xar bikin (bi şiklê nîv nuqandî) çiko ev kar mêrbaşî yê zêde dikê û dila rihettir dikê; denga nizim bikin û bitemirînin çiko ew sistî û şikestinê paşve didê. Bêreqa xwehr nekin (rast bihêlin) û dûra wê vale nehêlin û xêncî ji mêrbaşên xwe, ewê nedin des kesek dî, ew mêrbaşên ku illeh berevanî yê dikin ji wê ya berevanî jê re pêdivê. Çiko ewên

[124]

في حضّ أصحابه على القتال

فَقَدِّمُوا الدَّارِعَ، وَأَخِّرُوا الْحَاسِرَ، وَعَضُّوا عَلَى الأَضْرَاسِ

dema nexweşî û bela ser wan da tê, xwe radigirin û sebir dikin ew in li dûra bêreqê tên hev û ji piştve û ji pêşve û ji rast û çep ve ewê diparêzn; ne ji wê paşve dimînin ku bêxin destê dijmin da, ne jî pêş wê dikevin ku ewê tinê bihêlin. Lazime her yêk cezayê wî yê li beraberê xwe da bidîyê û arîkarî ya birayê xwe jî bikê, ne ku ewê li ber xwe ji birayê xwe ra bihêlê da vêca dû kes bikevin beraberê wî; hem yê li ber wî hem jî ewê li beraberê birayê wî da.

Bi Xwedê, eger hûn ji ber şimşîrê dinyayê birevin jî, hûn ji ber şimşîrê axretê bi selamet namînin. Hûn mezinên ‘Ereban û serpêşên mezinîn; revîn, sebebê xezeba Xwedê ye û zelîlî pêve tê û şerm a wê her dimînê. Rastî ev e ku ewê ji meydana şer direvê ser ‘emrê wîve zêde nabê û revîn nabê pêşî gir ji mirina wî, kesê ku bi alîyê Xwedêve diçê wek wî ye ewê têhnî ku vêca bighê avê.

Bihişt li bin sîbera riman da ye, Îro tişta di dil da, wê eşkere bibê, sond bi Xwedê ku şewqa min ji bona şerê digel wan ji şewqa wan bo çûna mala wan pitir e.

Ey Xuda! Eger heqî yê qebûl nekin tu koma wan ji hev bilav bike û

فَإِنَّهُ أَنْبَى لِلسُّيُوفِ عَنِ الْهَامِ، وَالْتَوُوا فِي أَطْرَافِ الرِّمَاحِ فَإِنَّهُ أَمْوَرُ لِلأَسِنَّةِ، وَغُضُّوا الأَبْصَارَ فَإِنَّهُ أَرْبَطُ لِلْجَأْشِ وَأَسْكَنُ لِلْقُلُوبِ، وَأَمِيتُوا الأَصْوَاتَ فَإِنَّهُ أَطْرَدُ لِلْفَشَلِ. وَرَايَتَكُمْ فَلاَ تُمِيلُوهَا وَلاَ تُخِلُّوهَا، وَلاَ تَجْعَلُوهَا إِلاَّ بِأَيْدِي شُجْعَانِكُمْ، وَالمَانِعِينَ الذِّمَارَ مِنْكُمْ، فَإِنَّ الصَّابِرِينَ عَلَى نُزُولِ الْحَقَائِقِ هُمُ الَّذِينَ يَحُفُّونَ بِرَايَاتِهِمْ وَيَكْتَنِفُونَهَا: حِفَافَيْهَا، وَوَرَاءَهَا، وَأَمَامَهَا، لاَ يَتَأَخَّرُونَ عَنْهَا فَيُسْلِمُوهَا، وَلاَ يَتَقَدَّمُونَ عَلَيْهَا فَيُفْرِدُوهَا. أَجْزَأَ امْرُؤٌ قِرْنَهُ، وَآسَى أَخَاهُ بِنَفْسِهِ، وَلَمْ يَكِلْ قِرْنَهُ إِلَى أَخِيهِ فَيَجْتَمِعَ عَلَيْهِ قِرْنُهُ وَقِرْنُ أَخِيهِ.

وَايْمُ اللهِ لَئِنْ فَرَرْتُمْ مِنْ سَيْفِ الْعَاجِلَةِ، لاَ تَسْلَمُوا مِنْ سَيْفِ الآخِرَةِ، أَنْتُمْ لَهَامِيمُ الْعَرَبِ، وَالسَّنَامُ الأَعْظَمُ، إِنَّ فِي الْفِرَارِ

ixtilafê bêxe nav wan û ewan ji ber goneh û xeletî yên wan telef bike û ji nav bibe. Ew ji bawer û kiryarên xwe venabin neheta derbên li pey hev yên riman bedena wa kun bikê, bi awayek wereng ku hewa di wan kuna ra derbaz bibê; û serê wan bişeqitênê û hestî yên wan hûr bibin û dest û pîyê wan li wan dûrûberan bilav bibin û koma leşkeran dest û dest li pey hev ewa biperçiqînin û suwar ji hemî alîyave hucûmê bînin ser wan û leşkerên giran berew bajarê wan bikevin rê û seraserê welatê wan li bin pîyê dewara da bihêlin û çêrîngehên wan bigrin.

***Seyidê Rezî** li dûmahîka vê axiftinê de hinek kelîmên giran, şirûve (şerh) dikê, ku me li me'na wê ya Kûrdî da anî.*

AXIFTINA 125

Li cewaba xewarican da ku hekemiyet qebûl nakiran axiftîye:

Me, mirov nekirne "hekem" belkî me Qur'an kirîye hekem. Ev Qur'an nivîsîneke ku di nav dû qapa da hatîye danîn, bi ziman naaxivê û tercuman jê

مَوْجِدَةَ اللهِ، وَالذُّلَّ اللاَّزِمَ، وَالْعَارَ الْبَاقِيَ، وَإِنَّ الْفَارَّ لَغَيْرُ مَزِيدٍ فِي عُمُرِهِ، وَلاَ مَحْجُوزٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَ يَوْمِهِ. مَنْ رائِحٌ إِلَى اللهِ كَالظَّمْآنِ يَرِدُ الْمَاءَ؟

الْجَنَّةُ تَحْتَ أَطْرَافِ الْعَوَالِي! الْيَوْمَ تُبْلَى الأَخْبَارُ! وَاللهِ لأَنَا أَشْوَقُ إِلَى لِقَائِهِمْ مِنْهُمْ إِلَى دِيَارِهِمْ.

اللَّهُمَّ فَإِنْ رَدُّوا الْحَقَّ فَافْضُضْ جَمَاعَتَهُمْ، وَشَتِّتْ كَلِمَتَهُمْ، وَأَبْسِلْهُمْ بِخَطَايَاهُمْ. إِنَّهُمْ لَنْ يَزُولُوا عَنْ مَوَاقِفِهِمْ دُونَ طَعْنٍ دِرَاكٍ يَخْرُجُ مِنْهُ النَّسِيمُ، وَضَرْبٍ يَفْلِقُ الْهَامَ، وَيُطِيحُ العِظَامَ، وَيُنْدِرُ السَّوَاعِدَ وَالأَقْدَامَ، وَحَتَّى يُرْمَوْابِالمَنَاسِرِ تَتْبَعُهَا الْمَنَاسَرُ، وَيُرْجَمُوا بِالْكَتَائِبِ، تَقْفُوهَا الْحَلاَئِبُ حَتَّى يُجَرَّ بِبِلاَدِهِمُ الْخَمِيسُ يَتْلُوهُ الْخَمِيسُ، وَحَتَّى تَدْعَقَ الْخُيُولُ فِي نَوَاحِرِ أَرْضِهِمْ، وَبِأَعْنَانِ مَسَارِبِهِمْ وَمَسَارِحِهِمْ.

re lazim e û tinê mirov in ku ji ber wêve biaxivin. Dema ewî qewmî gazî me kirîn ku em Qur'anê di nav xwe da bikîn "hekem" em ne ji wa mirova bûn ku berê xwe ji Kitêba Xwedê bizivirînin, di wî halî da ku Xwedayê Subhan kerem kirîye: ***"Eger hewe li ser tiştekî kir qerebalix, ewê bal Xwedê û Pêğemberê Wî ve bizivirînin"***.[42] Vêca zivirandina li Xwedê ew e em bi Kitêba Wî Ĥukum bikîn, zivirandina li Pêğemberê Xwedê jî ev e ku em bi sunneta wî bigrin. Vêca eger bi serastî bi Kitêba Xwedê Ĥukum bê kirin, em ji xelkê dî musteheqtirê wê ne. Ema eger bi sunneta Pêğember (s) Ĥukum bê kirin, dîsa em în yên ji wan nêzîktir û layiqtir ji wê ra, ema evê tiştê ku hûn dibêjin: Te çire li hekemiyetê da li nav beyna xwe û wan da zeman û wextek danî? Evahe min ji ber vê yêkê kir ku ewê cahil û nezan heqîqetê bibînê û peyda bikê; Yê zana jî li ser bawerî ya xwe bimînê û, belkî li zemanê sekinîna şer da Xwedê karûbarê ummetê biser heve bênê (durist bikê) û, rêka nasîna heqî yê vekirî bimînê û li ronahî kirina heqî yê da 'ecele neyê kirin û teslîmê ewilîn fikra li rê windaker nebin.

Rastî ev e ku, seratirîn mirov li bal Xwedê ew e yê 'emel kirina bi heqî yê - herçend kêmasî yê û kol û xeman jê re

قال الشريف: الدّعْقُ: الـدّقُّ، أي: تَدُقُّ الخُيُولُ بِحَوَافِرِهَا أَرْضَهُمْ. نَوَاحِرُ أَرْضِهِمْ: مُتَقَابِلاَتُهَا، يُقَالُ: مَنَازِلُ بَنِـي فُلان تتَنَاحَرُ، أيْ: تَتَقَابَلُ.

[125]

في معنى الخوارج لمّا أنكروا تحكيم الرجال ويذمّ فيه أصحابه:

**إِنَّا لَمْ نُحَكِّمِ الرِّجَالَ، وَإِنَّمَـا حَكَّمْنَا الْقُرْآنَ. وهذَا الْقُرْآنُ إِنَّمَا هُوَ خَطٌّ مَسْتُورٌ بَيْنَ الـدَّفَّتَيْنِ، لاَ يَنْطِقُ بِلِسَـانٍ، وَلاَ بُـدَّ لَـهُ مِـنْ تَرْجُمَـانٍ، وَإِنَّمَـا يَنْطِـقُ عَنْـهُ الرِّجَالُ. وَلَمَّا دَعَانَا الْقَوْمُ إِلَى أَنْ نُحَكِّـمَ بَيْنَنَـا الْقُـرْآنَ لَـمْ نَكُـنِ الْفَرِيقَ الْمُتَوَلِّيَ عَنْ كِتَـابِ اللهِ، وقَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ: (فَإِنْ تَنَـازَعْتُمْ فِـي شَـيْءٍ فَـرُدُّوهُ إِلَـى اللهِ وَالرَّسُـولِ) فَـرَدُّهُ إِلَـى اللهِ أَنْ نَحْكُمَ بِكِتَابِهِ، وَرَدُّهُ إِلَى الرَّسُولِ أَنْ نَأْخُـذَ بِسُـنَّتِهِ; فَـإِذَا حُكِـمَ بِالصِّدْقِ فِي كِتَـابِ اللهِ، فَـنَحْنُ أَحَقُّ النَّاسِ بِهِ، وَإِنْ حُكِمَ بِسُـنَّةِ

çêkê- li bal wî mehbûbtir û xweşdivêtir bê ji batil û ya pûç, herçend ku batil, pir feydê bi dest wîve bênê. Vêca hûn bikûve tên birin? Û hûn ji kûve hatine? Xwe hazirê çûna bal qewmekî bikin (hogirên Mu'awîye) ku li nas kirina heqî yê da şaş mane û nikarin wê bibînin û zulm ser wan da hatîye û berê xwe jê nazivirînin, ji kitêba Xwedê dûrn û berê wan ji rêkê zivirîye.

Hûn ne çekalê (qulpik) qewîne ku pê bê girtin û ne arîkarên cihê pê bawerî yê ku li wextê dijwarî yê da arîkarî ji wan bê xwestin. Hûn çi pîs şewatîn ji bona xweş kirina agirê şer!

Of, ji hewe re, ku ez bi hewe ketime bela û nexweşî yê; rojekî min bilind gazî hewe kir û rojekî jî min hêdîka li bin gohê hewe da axift, vêca hûn ne aza mêrên durist bîn li wextê gazî kirinê da (ji bûna şer) û ne jî biraderên pê bawer di wextê hêdî axiftinê de (sirr gotinê de).

AXIFTINA 126

Dema lome lê hatî kirin ji ber teqsîma wekhev ya beytulmalê li nav xelkê da:

Gelo! Hûn ji min dixwazin ez pê zulm kirina li kesekî ku ez pêşkarê wî me serketinê bi dest xwe ve bînim?

رَسُولِهِ فَنَحْنُ أَوْلاَهُمْ بِهِ. وَأَمَّا قَوْلُكُمْ: لِمَ جَعَلْتَ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُمْ أَجَلاً فِي التَّحْكِيمِ؟ فَإِنَّمَا فَعَلْتُ ذلِكَ لِيَتَبَيَّنَ الْجَاهِلُ، وَيَتَثَبَّتَ الْعَالِمُ، وَلَعَلَّ اللهَ أَنْ يُصْلِحَفِي هذِهِ الْهُدْنَةِ أَمْرَ هذِهِ الأُمَّةِ، وَلاَ تُؤْخَذُ بِأَكْظَامِهَا، فَتَعْجَلَ عَنْ تَبَيُّنِ الْحَقِّ، وَتَنْقَادَ لاِوَّلِ الْغَيِّ.

إِنَّ أَفْضَلَ النَّاسِ عِنْدَ اللهِ مَنْ كَانَ الْعَمَلُ بِالْحَقِّ أَحَبَّ إِلَيْهِ – وَإِنْ نَقَصَهُ وَكَرَثَهُ – مِنَ الْبَاطِلِ وَإِنْ جَرَّ إِلَيْهِ فَائِدَةً وَزَادَهُ، فَأَيْنَ يُتَاهُ بِكُمْ؟! وَمِنْ أَيْنَ أُتِيتُمْ؟! اسْتَعِدُّوا لِلْمَسِيرِ إِلَى قَوْمٍ حَيَارَى عَنِ الْحَقِّ لاَ يُبْصِرُونَهُ وَ مُوزَعِينَ بِالْجَوْرِ لاَ يَعْدِلُونَ بِهِ، جُفَاة عَنِ الْكِتَابِ، نُكُب عَنِ الطَّرِيقِ.

مَا أَنْتُمْ بِوَثِيقَة يُعْلَقُ بِهَا، وَلاَ زَوَافِرَ يُعْتَصَمُ إِلَيْهَا، لَبِئْس حُشَّاشُ نَارِ الْحَرْبِ أَنْتُمْ!

Sond bi Xwedê, heta ku şev û roj di pey hevda tên û li ‘esmanan stêrek di pey stêrekî derdikevê, ez we nakim. Eger ev mal yê min bûya jî minê wek hev li nav wan da bilav bikira, halhale, mal, malê Xudê ye.

Agah bin! Dana mal bo kesekî ku ne heqê wî ye, tebzîr û israf e, û ew kar, di dinyayê da bilind dikê û li axretê da têxê; ewî li bal xelkê bi qedr dikê û li bal Xwedê bêy qîmet dikê.

Kesê heyî ya xwe ne li cihê wê da mesref bikê û bidê wa yên ne ehlê wê, Xwedê wê ewî ji sipasa (teşekkur) wan mehrûm bikê, wê ew şûna wî da dostîyê digel yêk dî bikin û eger rojekî qewimînek serda bê û muhtacê arîkarî ya wan bibê, wê bibînê ew pîstirîn arîkar û lomekertirîn heval in.

أُفٍّ لَكُمْ! لَقَدْ لَقِيتُ مِنْكُمْ بَرْحاً، يَوْماً أُنَادِيكُمْ وَيَوْماً أُنَاجِيكُمْ، فَلاَ أَحْرَارُ صِدْق عِنْدَ النِّدَاءِ، وَلاَ إِخْوَانُ ثِقَة عِنْدَ النَّجَاءِ!

[**126**]

لمّا عوتب على تصييره الناس أسوة في العطاء من غير تفضيل إلى السابقات والشرف:

أَتَأْمُرُونِّي أَنْ أَطْلُبَ النَّصْرَ بِالْجَوْرِ فِيمَنْ وُلِّيتُ عَلَيْهِ! وَاللهِ لاَ أَطُورُ بِهِ مَا سَمَرَ سَمِيرٌ، وَمَا أَمَّ نَجْمٌ فِي السَّمَاءِ نَجْماً! لَوْ كَانَ الْمَالُ لِي لَسَوَّيْتُ بَيْنَهُمْ، فَكَيْفَ وَإِنَّمَا الْمَالُ مَالُ اللهِ لَهُمْ.

۞ AXIFTINA 127 ۞

Di vê axiftinê de hinek ji hukmên dîn dibêjê û şubha xewarican redd dikê.

Eger hûn xwe çirr dikîn ku bi gumana hewe muheqeq ez xelet û li rê winda bûme, vêca nixwe çire hûn ji ber li rê winda bûna min hemî ummeta

أَلاَ وَإِنَّ إِعْطَاءَ الْمَالِ فِي غَيْرِ حَقِّهِ تَبْذِيرٌ وَإِسْرَافٌ، وَهُوَ يَرْفَعُ صَاحِبَهُ فِي الدُّنْيَا وَيَضَعُهُ فِي الاخِرَةِ، وَيُكْرِمُهُ فِي النَّاسِ وَيُهِينُهُ عِنْدَ اللهِ، وَلَمْ يَضَعِ امْرُؤٌ

Muhemmed (s) li rê winda hesab dikin? Û çire hûn ji ber xeleta min li wa digrin û ji ber gonehê min hûn ewa kafir dikin? Hewe şimşîrên xwe danîye ser milê xwe û hûn ewê li ser serê bê goneh û gonehkaran da tînin xarê, hûn gonehkar û bê gonehan tevhev dikin.

Halhale hûn zanin Pêğemberê Xwedê (s.a) kesek ku zina "muhsine" kirbû recim kir û pêre jî li ser nimêj kir û di pey ra jî mîrata wî da xweyên wî; kesek kuşt û mîrata wî da xweyên wî; destê diz jêkir û heddê zinakerê ne muhsin lê da û di pey ra jî behra wan ji beytulmalê da wan û digel jinên musliman jî zewcîn, vêca Pêğemberê Xwedê selewat û selamên Xwedê li wî û Ehlê Beyta wî bin gonehê wan li wan girt û heddê Xwedê li ser wan carî kir, lê belê behr û sehma wan ji Islamê ji wan paşve neda û navê wan ji nav navê muslimanan der neanî.

Hûn pîsekên xelkê ne, hûn ewin yên şeytan tîrên xwe pê wan davêjê û xelkê ji rê dertînê (hûn kevanin ji tîr avêtina şeytan ra).

Du kom wê derheq min da li helakê biçin: Hejê kerên zêdegav ku ew zêdegavî ewî ji rêka heq dûr têxê û yê

مَالَهُ فِي غَيْرِ حَقِّهِ وَعِنْدَ غَيْرِ أَهْلِهِ إِلاَّ حَرَمَهُ اللهُ شُكْرَهُمْ وَكَانَ لِغَيْرِهِ وَدُّهُمْ، فَإِنْ زَلَّتْ بِهِ النَّعْلُ يَوْماً فَاحْتَاجَ إِلى مَعُونَتِهِمْ فَشَرُّ خَلِيل وَأَلأَمُ خَدِين!

[127]

ومن كلام له(عليه السلام) للخوارج أيضاً

فإنْ أَبَيْتُمْ إِلاَّ أَنْ تَزْعُمُوا أَنِّي أَخْطَأْتُ وَضَلَلْتُ، فَلِمَ تُضَلِّلُونَ عَامَّةَ أُمَّةِ مُحَمَّد (صلى الله عليه وآله) بِضَلاَلِي، وَتَأْخُذُونَهُمْ بِخَطَئِي، وَتُكَفِّرُونَهُمْ بِذُنُوبِي! سُيُوفُكُمْ عَلَى عَوَاتِقِكُمْ تَضَعُونَهَا مَوَاضِعَ البَراءةِ وَالسُّقْمِ، وَتَخْلِطُونَ مَنْ أَذْنَبَ بِمَنْ لَمْ يُذْنِبْ.

وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ الله(صلى الله عليه وآله) رَجَمَ الزَّانِيَ [الْمُحْصَنَ] ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهِ ثُمَّ وَرَّثَهُ أَهْلَهُ، وَقَتَلَ الْقَاتِلَ وَوَرَّثَ مِيرَاثَهُ أَهْلَهُ، وَقَطَعَ السَّارِقَ وَجَلَدَ الزَّانِيَ غَيْرَ

dî ew dijminê ku li dijminî yê da zêdegavî yê dikê, û dijminî ya digel min ewî ji rêka heq dûr dikê.

Derheq min da baştirîn kes ew e yê rêka navincî bigirê ber xwe, nixwe vêca hûn digel wî bin û bikevin gel bûşatî yê (sewada e'zem, digel Imam bûn) çiko bi rastî destê Xwedê digel komê ye.

Newebê hûn cida û bilav bibin; çiko ew mirovên ji komê vebin ew behra şeytanin wek çawa jê vebî yê keryê pez, behra gorî ye.

Heyhê, ew kesê bal vê dirûşmê[43] ve gazî bikê, ewî bikujin, eger çi li bin vê şaşka min da bê jî. Hukmê dû hekeman ji wê yêkê ra bî ku sax bikin ewa Qur'anê sax kirî û bimrînin ewa Qur'anê mirandî; sax kirina Qur'anê bi wê ye ku li dûra wê kombon çêbê û mirandina wê bilavbûna ji dûra wê ye. Vêca eger Qur'an bi xwe me bal wan ve bikişênê emê bikevîn pey wan û eger ewa bal me ve bikişênê lazim e ew pey me bikevin.

Ey bê baban! Min çi xirabî û qebahet ne kirine û min di karê hewe da hûn ne xapandine û neêxistine xeletê, mezinên hewe dû zelam bijartin û me ji herdûka soz stand ku ji Qur'anê derbaz nebin, lê belê herdû jî ji rê derketin û heqîqet terk dan, halhale ew didîtan, dixwestan

الْمحْصَنِ ثُمَّ قَسَمَ عَلَيْهِمَا مِنَ الْفَيْءِ وَنَكَحَا الْمُسْلِمَاتِ; فَأَخَذَهُمْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله بِذُنُوبِهِمْ، وَأَقَامَ حَقَّ اللهِ فِيهِمْ، وَلَمْ يَمْنَعْهُمْ سَهْمَهُمْ مِنَ الْإِسْلَامِ، وَلَمْ يُخْرِجْ أَسْمَاءَهُمْ مِنْ بَيْنِ أَهْلِهِ.

ثُمَّ أَنْتُمْ شِرَارُ النَّاسِ، وَمَنْ رَمَى بِهِ الشَّيْطَانُ مَرَامِيَهُ، وَضَرَبَ بِهِ تِيهَهُ!

وَسَيَهْلِكُ فِيَّ صِنْفَانِ: مُحِبٌّ مُفْرِطٌ يَذْهَبُ بِهِ الْحُبُّ إِلَى غَيْرِ الْحَقِّ، وَمُبْغِضٌ مُفْرِطٌ يَذْهَبُ بِهِ الْبُغْضُ إِلَى غَيْرِ الْحَقِّ،

وَخَيْرُ النَّاسِ فِيَّ حَالاً النَّمَطُ الْأَوْسَطُ فَالْزَمُوهُ، وَالْزَمُوا السَّوَادَ الاَعْظَمَ فَإِنَّ يَدَ اللهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ، وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ! فَإِنَّ الشَّاذَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ، كَمَا أَنَّ الشَّاذَّةَ مِنَ الْغَنَمِ لِلذِّئْبِ.

أَلاَ مَنْ دَعَا إِلَى هذَا الشِّعَارِ فَاقْتُلُوهُ، وَلَوْ كَانَ تَحْتَ عِمَامَتِي

zulmê bikin û li ser wê rêkê çûn, pêşîya wê çendê ku bîr û hizra nedurista xwe eşkere bikin û hukmek zalimane bidin, me ji wan soz û qirar sitand bû (şert kirbû) ku li Ĥukum danê da hay ji heq û ‘edaletê bimînin.

هـذِهِ، فَإِنَّمَـا حُكِّـمَ الْحَكَمَـانِ لِيُحْيِيَا مَا أَحْيَا الْقُرْآنُ، وَيُمِيتَا مَـا أَمَاتَ الْقُرْآنُ، وَإِحْيَاؤُهُ الاجْتِماعُ عَلَيْهِ، وَإِمَاتَتُهُ الافْتِرَاقُ عَنْهُ، فَإِنْ جَرَّنَا الْقُرْآنُ إِلَيْهِمُ اتَّبَعْنَاهُم، وَإِنْ جَرَّهُمْ إِلَيْنَا اتَّبَعُونَا.

۞ AXIFTINA 128 ۞

Derheq qewmînên giring li Besrayê xeber daye:

Ey Ehnef![44] Heçweku ez dibînim ku digel leşkerek bê tûz û xubar û bê deng û hawar û bê xişxiş û teqreqa lixaban û bê şîhe û himehima hespan ketîye rê û pê pîyê xwe yê wek pîyê deveteyran, ‘erdê dikêlin.

***(Seyidê Rezî** dibêjê mexsed Sahibê Zencê ye)*

Paşê (s) got: Nexwezka mehelên ava û xanîyên xemilîyî yên hewe -ku perên wek teyrên kelaş xwer û xortûmên wek xortûma fîlan hene[45] ji ber wa kesên şîn (‘eza -tazî) ji kuştî yê wan ra û lê geran ji dest çûyî yê wan ra nîne.

Min dinya deverû (serserkî) li ‘erdê daye û baş ew pîvaye û hilsengandî ye û bi çavê ku layiqê wê ye ez lê dinêrim.

... ***Derheq Tirka da:*** Heçweku ez

فَلَمْ آتِ ـ لاَأَبَا لَكُمْ ـ بُجْـراً، وَلاَ خَتَلْـتُكُمْ عَـنْ أَمْـرِكُمْ، وَلاَ لَبَّسْـتُهُعَلَيْكُمْ، إِنَّمَـا اجْتَمَـعَ رَأْيُ مَلَئِكُمْ عَلَى اخْتِيَارِ رَجُلَيْنِ، أَخَذْنَا عَلَيْهِمَا أَلاَّ يَتَعَدَّيَا الْقُـرْآنَ، فَتَاهَـا عَنْهُ، وَتَرَكَا الْحَقَّ وَهُمَا يُبْصِـرَانِهِ، وَكَانَ الْجَوْرُ هَوَاهُمَا فَمَضَيَا عَلَيْهِ، وَقَدْ سَبَقَ اسْتِثْنَاؤُنَا عَلَيْهِمَا ـ فِـي الْحُكُومَةِ بِالْعَدْلِ، وَالصَّـمْدِلِلْحَقِّ ـسُوءَ رَأْيِهِمَا، وَجَوْرَ حُكْمِهِمَا.

[128]

وهو ممّا كان يخبر به عن الملاحم بالبصرة

يَا أَحْنَفُ، كَأَنِّي بِهِ وَقَدْ سَارَ بِالْجَيْشِ الَّذِي لاَ يَكُونُ لَهُ غُبَارٌ وَلاَ لَجَبٌ، وَلاَ قَعْقَعَةُ لُجُم، وَلاَ

qewmekî dibînim ku rûyê wan wek mertala ye ku hatbê kutan (rûyên girover û zivir) cilên herîr û dîbac ber dikin û hespên rehwan hemî ji xwe re veqetandine, pir kuştinê dikin, bi awayek wereng ku birîndar dikevin ser (kelaşê) kuştîyan û ewên ji dest wan difelitin (xilas dibin) kêmtir in ji wa yên tên girtin û êsîr dibin.

Vêca yêkî ji sehabên wî ku ji qebîla "Kelb" bû got: Ey mîrê bawerdaran! Ev 'ilmê xeybê ye! Imam (s) kenî û gotê:

Ey birayê Kelbî, ew ne 'ilmê xeybê ye; ew hîn kirineke (fêrkirin) ji xudan 'ilmekî; 'ilmê xeybê zanîna wextê qîyametê ye û ew tiştin ewên Xwedê Te'ala li vê ayetê da behs jê kirî: ***"Bi rastî li bal Xwedê ye zanîna wextê qîyametê û ew baranê rêdikê û ew wê ya li rehma daykan da zanê û, kes nizanê sibehî wê çi bi destve bênê** (an: wê çi bi serê wî da bê) **û kes nizanê wê li kîj 'erdî bimirê"*** [46]

Vêca Xwedayê Subhan zanê çi li zarûkdanê da heye; kor e an keç, sipehî ye (xweşik - rind) an kirêt, sexî ye (dest vekirî) an bexîl û dest girtî, bextreş e an bextewer; zanê kanê kî şewat û dara agire an li bihiştê da hevalê Pêğembera ye. Vêca ev e 'ilm û zanîna xeybê ku xêncî Xwedê kes pê nizanê. Lê zanînên

حَمْحَمَةُ خَيْل، يُثِيرُونَ الأَرْضَ بِأَقْدَامِهِمْ كَأَنَّهَا أَقْدَامُ النَّعَامِ.

يومىء بذلك إلى صاحب الزّنج.

ثمّ قال عليه السلام: وَيْلٌ لِسِكَكِكُمُ الْعَامِرَةِ وَدُورِكُمُ الْمُزَخْرَفَةِ الَّتِي لَهَا أَجْنِحَةٌ كَأَجْنِحَةِ النُّسُورِ، وَخَرَاطِيمُ كَخَرَاطِيمِ الْفِيَلَةِ، مِنْ أُولئِكَ الَّذِينَ لاَ يُنْدَبُ قَتِيلُهُمْ، وَلاَ يُفْقَدُ غَائِبُهُمْ.

أَنَا كَابُّ الدُّنْيَا لِوَجْهِهَا، وَ قَادِرُهَا بِقَدْرِهَا، وَنَاظِرُهَا بِعَيْنِهَا.

منه: يومئ به إلى وصف الاتراك:

كَأَنِّي أَرَاهُمْ قَوْماً كَأَنَّ وُجُوهَهُمُ الْمَجَانُّ الْمُطَرَّقَةُ، يَلْبَسُونَ السَّرَقَ وَالدِّيبَاجَ، وَيَعْتَقِبُونَ الْخَيْلَ الْعِتَاقَ، وَيَكُونُ هُنَاكَ اسْتِحْرَارُ قَتْل،حَتَّى يَمْشِيَ الْمَجْرُوحُ عَلَى الْمَقْتُولِ، وَيَكُونَ الْمُفْلِتُ أَقَلَّ مِنَ الْمَأْسُورِ!

فقال له بعض أصحابه: لقد أعطيت يا أميرالمؤمنين علم الغيب! فضحك عليه السلام وقال للرجل وكان كلبياً:

يَا أَخَا كَلْب، لَيْسَ هُوَ بِعِلْمِ

dî xêncî ji wê, `ilmeke ku Xwedê hînî Pêğemberê xwe kirîye vêca ewî jî ez hînê wê kirime û ji min ra di'a kirîye ku ez wê li dilê xwe da xudan bikim û dilê min ewê li xwe da bigirê.

AXIFTINA 129

Derheq pîvek û kêşekan da.

Ey bendeyên Xwedê! Hûn û berhêvî yên hewe ji vê dinyayê wek wa mêhvana ne ku wextê sekna wî xilas bûye û wek wan deyndara ne ku wextê danê gihaye û deynder ji girtina deynê xwe re hatîye. Zeman kurt û 'emelên hewe paraztî ne. Vêca çêdibê yêk pey karekî bikevê lê paşî ra ewî karî ji nav bibê, çêdibê hinek ji karekî ra bikevin zehmetê lê paşîra bikevin zîyan û zererê.

Bê şik hûn di zemanekî da dijîn ku xêr û başî yê jê bar kirîye û hema her dûr dikevê û xirabî yê berê xwe dayî yê û hema her nêzîktir dibê; di telef kirina xelkê da timayî ji şeytan ra çêbûye; niha zemaneke ku wesîlên karê wî baş hazir bûne û mekr û hîlên wî her der li ber xwe girtîye û nêçîr ketîye çengê wî.

Çavê xwe bigerîne û çawa te vîya li xelkê binêre, vêca bêje kanê tu dê bibînî xêncî yê feqîr ku ji ber nedarî yê ketîye

غَيْب، وَإِنَّمَا هُـوَ تَعَلُّـمٌ مِـنْ ذِي عِلْـم، وَإِنَّمَـا عِلْـمُ الْغَيْـبِ عِلْـمُ السَّاعَةِ، وَمَـا عَـدَّدَهُ اللهُ سُـبْحَانَهُ بِقَوْلِهِ إِنَّ اللهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ...

فَيَعْلَمُ سُبْحَانَهُ مَا فِي الأَرْحَـامِ مِـنْ ذَكَـر أَوْ أُنْثَـى، وَقَبِـيح أَوْ جَمِيل، وَسَخِيٍّ أَوْ بَخِيل، وَشَقِيّ أَوْ سَعِيد، وَمَنْ يَكُونُ فِـي النَّـارِ حَطَباً، أَوْ فِـي الْجِنَـانِ لِلنَّبِيِّـينَ مُرَافِقاً; فَهذَا عَلْمُ الْغَيْبِ الَّذِي لاَ يَعْلَمُهُ أَحَدٌ إِلاَّ اللهُ، وَمَـا سِـوَى ذلِكَ فَعِلْمٌ عَلَّمَهُ اللهُ نَبِيَّهُ(صـلى الله عليه وآله) فَعَلَّمَنِيهِ، وَدَعَا لِي بِأَنْ يَعِيَهُ صَدْرِي، وَتَضْطَمَّ عَلَيْـهِ جَوَانِحِي.

[129]

في ذكر المكاييل والموازين

عِبَادَ اللهِ، إِنَّكُمْ ـ وَمَا تَأْمُلُونَ مِنْ هذِهِ الدُّنْيَا ـ أَثْوِيَاءُ مُؤَجَّلُونَ، وَمَدِينُونَ مُقْتَضَوْنَ: أَجَلٌ مَنْقُوصٌ، وَعَمَلٌ مَحْفُوظٌ،

zehmet û tengî yê an dewlemendekî ku ni’meta Xwedê inkar dikê, an bexîlekî ku li eda kirina heqê Xwedê da bexîletî yê dikê da ku li ser serweta xwe ve zêde bikê, an serkêşek ku gohê wî giran bûye ji bona gohlê nebûna şîretekî?

Li kûne bijartî û qencên hewe? Li kûne azamêr û xweş zelamên hewe? Li kîderêne ewên li kirîn firûtinê da hay ji navbeyna xwe û Xwedê hene? Ewên rêk û rêçikek qenc û pak heyîn?

Ma gelo ne werenge ku hemîyan ji vê dinya rizîl û ‘emir kurt û tevlî derd û zehmetan bar kirin û çûn cihana dîtir?

Qey ne hûn li şûna wan da mane, li nav komek rizîl û pîsek da ku derheq wa da lêhv li hev nakevin xêncî ji bona gotina pîsatî û bê qîmetî ya wan û behs kirina ji kiryarên wa yên xirab. Vêca li vî halî da ye ku tê gotin: ***“inna lillah we inna ileyhlî raci’ûn”***.

Fesad û xirabî eşkere bûye vêca kes nîne ewa bigoherênê û kes nîne pêşî yê li xirabkaran bigirê;

Ma vêca gelo bi vî awayî hewe divê hûn biçin mala berketî ya Xwedê? Û hûn bi qedirtirîn dostên wî bin li bal wî?

Heyhat, gelek dûre! Ji bona çûna bihiştê, Xwedê nayê xapandin û razî bûna wî xêncî bi ta’et û ‘ibadet ji wî ra

فَرُبَّ دَائِب مُضَيَّعٌ، وَرُبَّ كَادِح خَاسِرٌ.

قَدْ أَصْبَحْتُمْ فِي زَمَن لاَ يَزْدَادُ الْخَيْرُ فِيهِ إِلاَّ إِدْبَاراً، وَالشَّرُّ إِلاَّ إِقْبَالاً، وَالشَّيْطَانُ فِي هَلاَكِ النَّاسِ إِلاَّ طَمَعاً، فَهذا أَوَانٌ قَوِيَتْ عُدَّتُهُ، وَعَمَّتْ مَكِيدَتُهُ، وَأَمْكَنَتْ فَرِيسَتُهُ.

اضْرِبْ بِطَرْفِكَ حَيْثُ شِئْتَ مِنَ النَّاسِ، فَهَلْ تُبْصِرُ إِلاَّ فَقِيراً يُكَابِدُ فَقْراً، أَوْ غَنِيّاً بَدَّلَ نِعْمَةَ اللهِ كُفْراً، أَوْ بَخِيلاً اتَّخَذَ الْبُخْلَ بِحَقِّ اللهِ وَقْراً، أَوْ مُتَمَرِّداً كَأَنَّ بِأُذُنِهِ عَنْ سَمْعِ الْمَواعِظِ وَقْراً!

أَيْنَ خِيارُكُمْ وَصُلَحَاؤُكُمْ؟! وَأَيْنَ أَحْرَارُكُمْ وَسُمَحَاؤُكُمْ؟! وَأَيْنَ الْمُتَوَرِّعُونَ فِي مَكَاسِبِهِمْ، وَالْمُتَنَزِّهُونَ فِي مَذَاهِبِهِمْ؟!

أَلَيْسَ قَدْ ظَعَنُوا جَمِيعاً عَنْ هذِهِ الدُّنْيَا الدَّنِيَّةِ، وَالْعَاجِلَةِ الْمُنَغِّصَةِ، وَهَلْ خُلِّفْتُمْ إِلاَّ فِي

nayê dest.

Xwedê le'net bikê li wa kesên emrê bi qencî yê dikin, lê belê ew bi xwe terka wê dikin û ewên nehya ji neqencî yê dikin û ew bi xwe ehlê neqncî yê.

AXIFTINA 130

Dema Ebûzer hatî derêxistin bo alîyê "Rebeze" yê ve (30 h.)[47]

Ey Ebûzer! Bi rastî kerbê te ji bo xwatirê Xwedê bû, vêca berhêvî be ji Wî yê kerb û xezeba te ji ber xwatirê Wî. Rastî ev bû ku ev qewm ji ber dinya xwe ji te tirsîyan û tu jî ji ber dînê xwe ji wan tirsîyayî, vêca niha ya ew ji ber wê ji te tirshayîn ji wan ra bihêle û ewa tu ji ber wê ji wan tirsihayî jî ji xwe re bigire û bireve. Vêca çiqa ew muhtacê wêne ewa te ji wan girtî û çiqa tu bê ihtîyacî ji wê ya ewan ji te girtî; sibehî tu dê bizanî kî feyde kirîye û kî wê pir hesedê bibê. Eger dergehên 'erd û 'esmanan li ber bendeyekî girtî bin, vêca ew hay ji navbeyna xwe û Xuda bimînê, muheqeq Xwedê wê jê re rêka xilasî yê vekê, vêca bila xêncî heqî yê tiştek te bêhn fireh nekî û xêncî batil tiştek te neêxê tinêtî yê. Eger tu dinya wan qebûl bikî wê ji te hez bikin û eger te tiştek ji dinyayê bigirta wê êmnahî ji te ra çêkiran.

حُثَالَة لاَ تَلْتَقِي بِذَمِّهِمْ الشَّفَتَانِ، اسْتِصْغَاراً لِقَدْرِهِمْ، وَذَهَاباً عَنْ ذِكْرِهِمْ؟! فَـ (إِنَّا لله وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ).

ظَهَرَ الْفَسَادُ فَلاَ مُنْكِرٌ مُغَيِّرٌ، وَلاَ زَاجِرٌ مُزْدَجِرٌ.

أَفَبِهذَا تُرِيدُونَ أَنْ تُجَاوِرُوا اللهَ فِي دَارِ قُدْسِهِ، وَتَكُونُوا أَعَزَّ أَوْلِيَائِهِ عِنْدَهُ؟

هَيْهَاتَ! لاَ يُخْدَعُ اللهُ عَنْ جَنَّتِهِ، وَلاَ تُنَالُ مَرْضَاتُهُ إِلاَّ بِطَاعَتِهِ.

لَعَنَ اللهُ الْآمِرِينَ بِالْمَعْرُوفِ التَّارِكِينَ لَهُ، وَالنَّاهِينَ عَنِ الْمُنكَرِ الْعَامِلِينَ بِهِ!

[130]

لابي ذر (رحمه الله) لمّا أخرج إلى الربذة

يَاأَبَا ذَرٍّ، إِنَّكَ غَضِبْتَ لله، فَارْجُ مَنْ غَضِبْتَ لَهُ، إِنَّ الْقَوْمَ خَافُوكَ عَلَى دُنْيَاهُمْ، وَخِفْتَهُمْ عَلَى دِينِكَ، فَاتْرُكْ فِي أَيْدِيهِمْ مَا

۞ AXIFTINA 131 ۞

Ji qebûl kirina hukmetê behs dikê û ji sifetên imamê heq daxivê:

Ey mirovên reng reng û dilên ji hev bilav; ey kelaş hazirên ‘eql nehazir, ez bi dilovanî hewe bal heqî yê ve dikêşim û hûn jê direvin wek revîna bizinê ji ber mirijîna şêran. Dûre ku bi arîkarî ya hewe ez ‘edaleta ketî li tarîtî yê da derînim, an ez rast bikim ewê heqî ya xwehr bûyî;

Ilahî! Tu pê zanî ku ew karên ji me çêbûyîn, ne ji bona pêşî standina li qudretê da bî ne jî ji bona bi destve anîna tiştekî ji zêdahî ya dinyayê, belkî me dixwesta em nîşanên dînê te bizivirênîn û li ser cihê wê deynîn û ‘erdê te ava bikîn, da vêca bendeyên te yên jar û belengaz bikevin êmnahî yê da û ew hed û hudûdên te yên ji kar êxistîn pêk bên.

Ilahî! Ez ewilîn kesim ku berê xwe dayî te û gazî ya te gohlê bûyî û qebûl kirî ku xêncî Resûlê Xwedê selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin kesî li nimêjê da pêşî ji min nestandîye. Muheqeq hewe zanîye ku kesê namûs û

خَافُوكَ عَلَيْهِ، وَاهْرُبْ مِنهُمْ بِمَا خِفْتَهُمْ عَلَيْهِ; فَمَا أَحْوَجَهُمْ إِلَى مَا مَنَعْتَهُمْ، وأَغْنَاكَعَمَّا مَنَعُوكَ! وَسَتَعْلَمُ مَنِ الرَّابِحُ غَداً، وَالأَكْثَرُ حُسَّاداً. وَلَوْ أَنَّ السَّماوَاتِ وَالأَرَضِينَ كَانَتَا عَلَى عَبْد رَتْقاً، ثُمَّ اتَّقَى اللهَ، لَجَعَلَ اللهُ لَهُ مِنْهُمَا مَخْرَجاً! لاَ يُؤْنِسَنَّكَ إِلاَّ الْحَقُّ، وَلاَ يُوحِشَنَّكَ إِلاَّ الْبَاطِلُ، فَلَوْ قَبِلْتَ دُنْيَاهُمْ لأَحَبُّوكَ، وَلَوْ قَرَضْتَ مِنْهَا لأَمَّنُوكَ.

[131]

وفيه يبيّن سبب طلبه الحكم ويصف الامام الحقّ

أَيَّتُهَا النُّفُوسُ الْمُخْتَلِفَةُ، وَالْقُلُوبُ الْمُتَشَتِّتَةُ، الشَّاهِدَةُ أَبْدَانُهُمْ، وَالْغَائِبَةُ عَنْهُمْ عُقُولُهُمْ، أَظْأَرُكُمْ عَلَى الْحَقِّ وَأَنْتُمْ تَنْفِرُونَ عَنْهُ نُفُورَ الْمِعْزَى مِنْ وَعْوَعَةِ الأَسَدِ! هَيْهَاتَ أَنْ أَطْلَعَ بِكُمْ سَرَارَ الْعَدْلِ، أَوْ أُقِيمَ اعْوِجَاجَ الْحَقِّ. اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ

xwîn û xenîmet û hukmên şerî û pêşkarî û Imameta muslimanan bi hêvîya wîve, çênabê mirovek bexîl û çavteng bê, çiko hingê wê ji xarina malê wan ra kulbû (herîs) bê û çênabê cahil û nezan bê çiko wê ewa bi nezanîna xwe ji rê derînê û çênabê zalim bê çiko wê bi zulma xwe heqê wan ji wan bibirê û çênabê sitemker (zalim) bê li teqsîma mal da, çiko hingê ileh wê hinekan ser hinekdîra bigirê û çênabê kesek bê ku li beraberê hukumdanê da rişwetê bigirê çiko hingê wê heqan ji nav bibê û xwe paşda bidê ji ronahî kirina hukmên Xwedê, her wiha çênabê kesek bê ku sunnetê ji kar bêxê ku vêca ummetê ji nav bibê.

الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافَسَةً فِي سُلْطَانٍ، وَلاَ الْتِمَاسَ شِيءٍ مِنْ فُضُولِ الْحُطَامِ، وَلَكِنْ لِنَرِدَ الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ، وَنُظْهِرَ الإِصْلاَحَ فِي بِلاَدِكَ، فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ، وَتُقَامَ الْمُعَطَّلَةُ مِنْ حُدُودِكَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَنَابَ، وَسَمِعَ وَأَجَابَ، لَمْ يَسْبِقْنِي إِلاَّ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله بِالصَّلاَةِ.وقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لاَ يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ عَلَى الْفُرُوجِ وَالدِّمَاءِ وَالْمَغَانِمِ وَالاَحْكَامِ وَإِمَامَةِ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ، فَتَكُونَ فِي أَمْوَالِهِمْ نَهْمَتُهُ، وَلاَ الْجَاهِلُ فَيُضِلَّهُمْ بِجَهْلِهِ، وَلاَ الْجَافِي فَيَقْطَعَهُمْ بِجَفَائِهِ، وَلاَ الْجَائِفُ لِلدُّوَلِ فَيَتَّخِذَ قَوْماً دُونَ قَوْمٍ، وَلاَالْمُرْتَشِي فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبَ بِالْحُقُوقِ وَيَقِفَ بِهَا دُونَ المَقَاطِعِ، وَلاَ الْمعطِّلُ لِلسُّنَّةِ

۞ AXIFTINA 132 ۞

Hemdê Xwedê: Em hemdê wî dikîn li ser wê ya girtî û ya dayî û li ser wê qencî ya wî û imtihana wî. Ew ji navdeyê hemî xefan agahe û hemî veşartî li balê eşkerene, zanayê bi tişta li dila da ye û hemî tiştên çav bi dizîve lê dinêrin zanê.

Em şehdeyî yê didin ku xêncî wî ilah (me'bûdên heq) nînin û Muhemmed bijartî û hinartî yê wî ye; şehadetek wereng ku xef û eşkere û dil û ziman di wê da digel hev rêketî bin.

فَيُهْلِكَ الأُمَّةَ.

Ji vê axiftinê ye: Sond bi Xwedê! Ev qiseyekî bi cî ye û ne leyztûk; duriste û ne derew; ew jî xêncî mirinê ne tiştek dî ye, bê şik gazîkerê wê da bihîstin û ajûkê wê ew bilez êxist. Vêca bila piranî ya xelkê, te nexapênê, çiko bi rastî te ewên pêşîya xweda dîtin ku mal kom kirin û xwe ji nedarî yê paşve didan û xwe ji dumahîka berhêvîyên dûr û dirêj li emanêda dizanîyan û mirin dûr hesab dikiran kanê çawa mirin ser wanda hat û ew ji welatê wan deranîn û ji êmingeha wan girtin û li ser textikên tabûtê rûniştandin û xelkê tabûta wan ji hev distanda û datanîna ser milan û pê serê tilîyan radigirtan.

Ma gelo hewe nedît ew kesên arizûyên dûr heyîn û xweyên xanî yên bilind û qewî ku mal û milkê zehfî kom dikiran, çawa malên wan bûn gor û heçî ya kom kirîn ji nav çû û malê wan ma ji mîratberan ra û hevjîna wan ma ji bona hinek dî; ew, ne dikarin ser xêrên xwe ve zêde bikin, ne jî dikarin ji ber gonehanve ‘ozrê xwe vexwazin. Vêca kesê teqwatî kir diruşma dilê xwe, ewî li karên xêrê da pêşî ji yên dî stand û karê wî bî sebebê xilasî ya wî. Vêca baştirîn teqwayê dest xwe ve bînin û ji bona bihiştê karê bihiştî bikin, çiko bi

[132]

[حمد الله]: نَحْمَدُهُ عَلَى مَا أَخَذَ وَأَعْطَى، وَعَلَى مَا أَبْلَى وَابْتَلَى، الْبَاطِنُ لِكُلِّ خَفِيَّة، الْحَاضِرُ لِكُلِّ سَرِيرَة، العَالِمُ بِمَا تُكِنُّ الصُّدُورُ، وَمَا تَخُونُ الْعُيُونُ.

وَنَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلـهَ غَيْـرُهُ، وَأَنَّ مُحَمَّـداً نَجِيبُـهُ وَبَعِيثُـهُ، شَـهَادَةً يُوَافِقُ فِيهَا السِّرُّ الأِعْلاَنَ، وَالْقَلْبُ اللِّسَانَ.

منهـــا: فَإِنَّـــهُ وَاللهِ الْجِـــدُّ لاَ اللَّعِبُ، وَالْحَقُّ لاَ الْكَذِبُ، وَمَا هُوَ إِلاَّ الْمَوْتُ أَسْمَعَ دَاعِيهِ، وَأَعْجَـلَ حَادِيهِ، فَلاَ يَغُرَّنَّكَ سَـوَادُ النَّـاسِ مِنْ نَفْسِكَ، فَقَدْ رَأَيْتَ مَـنْ كَـانَ قَبْلَكَ مِمَّنْ جَمَـعَ الْمَـالَ وَحَـذِرَ الأِقْلاَلَ، وَأَمِنَ الْعَوَاقِـبَ ـ طُـولَ أَمَل وَاسْتِبْعَادَ أَجَل ـ كَيْفَ نَـزَلَ بِهِ الْمَوْتُ فَأَزْعَجَـهُ عَـنْ وَطَنِـهِ، وَأَخَذَهُ مِنْ مَأْمَنِهِ، مَحْمُـولاً عَلَـى أَعْوَادِ الْمَنَايَا يَتَعَاطَى بِهِ الرِّجَـالُ

rastî dinya ne ji bo man û sekna hewe hatîye çêkirin, belkê ew rêboreke ji bona wê çendê ku hûn ‘emelan têda ji xwe re bikin qût û zexîre bikin ji bona cihê man û sekna xwe. Vêca bilez bikevin û hespan hazir bikin ji bona cidayî û firaqê.

AXIFTINA 133

‘Ezemeta Xwedê Te’ala: Hem dinya û hem axret teslîmê fermana Xwedê ne û hefsarê wan di destê Wî da ye, ‘esmana û ‘erda kilîdên xwe teslîmê Wî kirine û darên kesk û şîn sibeh û êvar li beraberê Wî da şikestî ne, û ji çiqên daran pêta agirê ronahîker bilind e û bi fermana Wî ye fêkî yê gihayî bi wan ve tê.

…Derheq Qur’anê da: Kitêba Xwedê li nav hewe da ye, ew xeberdereke ku zimanê wê ji gotinê nawesê û avahîyeke ku sitûnên wê wîran nabin û serketineke ku hevalên wê nayên şikandin.

… Derheq Pêğember da (s) : Ew li wextekî da hinart ku Pêğember nebîn û her yêkî tiştek digota. Vêca ew di pey Pêğemberan da rêkir û pê wî xilasek da wehyê. Ewî li rêka Xwedê da digel wa

الرِّجَالَ، حَمْلاً عَلَى المَنَاكِبِ وَإِمْسَاكاً بِالأَنَامِلِ.

أَمَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَأْمُلُونَ بَعِيداً، وَيَبْنُونَ مَشِيداً، وَيَجْمَعُونَ كَثِيراً!أَصْبَحَتْ بُيُوتُهُمْ قُبُوراً، وَمَا جَمَعُوا بُوراً، وَصَارَتْ أَمْوَالُهُمْ لِلْوَارِثِينَ، وَأَزْوَاجُهُمْ لِقَوْمٍ آخَرِينَ، لاَ فِي حَسَنَةٍ يَزِيدُونَ، وَلاَ مِنْ سَيِّئَةٍ يَسْتَعْتِبُونَ! فَمَنْ أَشْعَرَ التَّقْوَى قَلْبَهُ بَرَّزَ مَهَلُهُ، وَفَازَ عَمَلُهُ. فَاهْتَبِلُوا هَبَلَهَا، وَاعْمَلُوا لِلْجَنَّةِ عَمَلَهَا، فَإِنَّ الدُّنْيَا لَمْ تُخْلَقْ لَكُمْ دَارَ مُقَام، بَلْ خُلِقَتْ لَكُمْ مَجَازاً لِتَزَوَّدُوا مِنْهَا الاَعْمَالَ إِلَى دَارِ الْقَرَارِ; فَكُونُوا مِنْهَا عَلَى أَوْفَاز، وَقَرِّبُوا الظُّهُورَ لِلزِّيَالِ.

[133]

[عظمة الله تعالى]: وَانْقَادَتْ لَهُ الدُّنْيَا وَالاخِرَةُ بِأَزِمَّتِهَا، وَقَذَفَتْ إِلَيْهِ السَّمَاوَاتُ وَالاَرَضُونَ مَقَالِيدَهَا،

yên pişt dayîn Xwedê û ji rê derketîn (*an:* şirîk jê re çêkirîn) cihad kir.

...Derheq dinyayê da: Dinya xilaseka dîtina mirovê kure û pişt wê ra qe tiştekî nabînê; û mirovê bîna çavê wî têra derbaz dibê û zanê warek paş wê heye. Vêca ewê bîna, berê xwe jê dizivirênê û yê kûr berê xwe didîyê; bîna qût û rizqê xwe ji wê hildidê û yê kûr jî ji wêderê ra qût didê hev.

...We'z: Bizanin ku her tiştek rojekî xweyê wê jê têr dibê û diwestihê xêncî jîyanê, çiko li mirinê da rihetî yê nabînê; û evahe ew şarezatî û ĥikmete ku: Jîyana dilê mirî û dîtina çavê kûr û seh kirina gohê ker û têr av kirina mirovê têhn û, dewlemendî hemî û selametî di wê da ye.

Kitêba Xwedê ye ku hûn bi wê dibînin û bi wê daxivin û bi wê gohlê dibin, ew kitêba hinek ji wê hinekî tefsîr dikê û hinek şehdeyî yê li ser hina dî didê; derheq Xwedê da ixtilaf têda nîne û ewê xwe bidê gel wê, berê wî ji Xwedê nazivirênê. Hewe li nav xwede li ser kînê tifaq kirîye, dostî ya hewe wek wî gîyayî ye ku li ser sergû şîn bûyî (eşkereyê wê kesk û navdeyê wê

وَسَجَدَتْ لَهُ بِالْغُدُوِّ وَالآصَالِ الأَشْجَارُ النَّاضِرَةُ، وَقَدَحَتْ لَهُ مِنْ قُضْبَانِهَا النِّيرَانَ الْمُضِيئَةَ، وَآتَتْ أُكُلَهَا بِكَلِمَاتِهِ الثِّمَارُ الْيَانِعَةُ.

منها: [في القرآن] وَكِتَابُ اللهِ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ، نَاطِقٌ لاَ يَعْيَا لِسَانُهُ، وَبَيْتٌ لاَ تُهْدَمُ أَرْكَانُهُ، وَعِزٌّ لاَ تُهْزَمُ أَعْوَانُهُ.

منها في رسول الله: أَرْسَلَهُ عَلَى حِينِ فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ، وَتَنَازُعٍ مِنَ الأَلْسُنِ، فَقَفَّى بِهِ الرُّسُلَ، وَخَتَمَ بِهِ الْوَحْيَ، فَجَاهَدَ فِي اللهِ الْمُدْبِرِينَ عَنْهُ، وَالْعَادِلِينَ بِهِ.

منها في الدنيا: وَإِنَّمَا الدُّنْيَا مُنْتَهَى بَصَرِ الأَعْمَى، لاَ يُبْصِرُ مِمَّا وَرَاءَهَا شَيئاً، وَالْبَصِيرُ يَنْفُذُهَا بَصَرُهُ، وَيَعْلَمُ أَنَّ الدَّارَ وَرَاءَهَا، فَالْبَصِيرُ مِنْهَا شَاخِصٌ، وَالأَعْمَى إِلَيْهَا شَاخِصٌ، وَالْبَصِيرُ مِنْهَا مُتَزَوِّدٌ، وَالأَعْمَى لَهَا مُتَزَوَّدٌ.

منها: [في عظة الناس] وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ مِنْ شَيْءٍ إِلاَّ وَيَكَادُ صَاحِبُهُ يَشْبَعُ مِنْهُ وَيَمَلُّهُ، إِلاَّ الْحَيَاةَ

bêhnû) li ser hejêkirina vîyan û arizûyan hewe hev girtîye û li destve anîna mal û heyî yê da hûn ketine li beraberê hevda û dijminî yê dikin digel hev. Ewî xebîsî (şeytan) hûn şaş kirne û hîlên wî hûn ji rê deranîne. Ez ji xwe û hewe ra arîkarî yê ji Xwedê dixwazim.

فَإِنَّهُ لاَ يَجِدُ لَهُ فِي الْمَوْتِ رَاحَةً، وَإِنَمَا ذلِكَ بِمَنْزِلَةِ الْحِكْمَةِ الَّتِي هِيَ حَيَاةٌ لِلْقَلْبِ الْمَيِّتِ، وَبَصَرٌ لِلْعَيْنِ الْعَمْيَاءِ، وَسَمْعٌ لَلأُذُنِ الصَّمَّاءِ، وَرِيٌّ لِلظَّمْآنِ، وَفِيهَا الْغِنَى كُلُّهُ وَالسَّلاَمَةُ.

۞ AXIFTINA 134 ۞

Dema ‘Omer bin Xettab ji bona şerê digel Rûmê digel wî meşweret kirî (15 h.):

Bê şik, Xwedê serbilindîya herêmê vî dînî û parastina abirûya wê li xwe girtîye. Ewê arîkarî ya wan (muslimana) kirî li halekî da ku ew kêm bûn û arîkarî ya wan nedihat kirin; berevanî ji wan kirî halhale ew kêm bûn û berevanîya wan nedihat kirin, ew her saxe û namrê. Dema tu bi xwe bo alîyê dijmin bikevî rê, û digel wan rûbirû bibî vêca tu bişkihêy, êdî ji muslimanara heta li dûrtirîn ‘erdê wan jî cihê xwe parastin û penah birinê namînê. Nixwe vêca mêrbaşekî digel leşkerek giran ku hem serhatî bin û hem xêrxwaz, bi alîyê wan ve rêke. Vêca eger Xwedê ew ser êxistin, ji xwe eve xwesta te cî hat û eger ya dî bê (bşikên) hingê tu cihê xwepêgirtina xelkê yî û zivirîngehî ji

كِتَابُ اللهِ تُبْصِرُونَ بِهِ، وَتَنْطِقُونَ بِهِ، وَتَسْمَعُونَ بِهِ، وَيَنْطِقُ بَعْضُهُ بِبَعْض، وَيَشْهَدُ بَعْضُهُ عَلَى بَعْض، وَلاَ يَخْتَلِفُ فِي اللهِ، وَلاَ يُخَالِفُ بِصَاحِبِهِ عَنِ اللهِ. قَدِ اصْطَلَحْتُمْ عَلَى الْغِلِّ فِيمَا بَيْنَكُمْ، وَنَبَتَ الْمرْعَى عَلَى دِمَنِكُمْ، وَتَصَافَيْتُمْ عَلَى حُبِّ الأَمَالَ، وَتَعَادَيْتُمْ فِي كَسْبِ الأَمْوَال. لَقَدِاسْتَهَامَ بِكُمُ الْخَبِيثُ، وَتَاهَ بِكُمُ الْغُرُورُ، وَاللهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى نَفْسِي وَأَنْفُسِكُمْ.

[134]

وقد شاوره عمر بن الخطاب في الخروج إلى غزوالروم

وَقَدْ تَوَكَّلَ اللهُ لاِهْلِ هَذا الدِّينِ بِإِعْزَازِ الْحَوْزَةِ، وَسَتْرِ

muslimana ra.

AXIFTINA 135

Rojekî li nav beyna wî û ‘Osman da cirrekêşek çêbû, vêca Muxîreyê korê Exnes got ‘Osman: Ez ji bona te ji wî ra bes im. Hingê Imam ‘Elî (s) got Muxîre:[48]

Ey korê wî mel’ûnê dûm birîyî û ey dara bê kûk û çiq (bê esl û neseb), tu ji min ra bes î? Vêca wellahî, Xwedê ser neêxistîye ewê tu arîkarê wî bî û xwe ranagirê ewê tu wî biçikilînî; Xwedê mala te xirab bikê, derkeve ji bal me here, paşê te çiqa karî xwe reht bike, Xwedê te nehêlê, eger tu paşve bihêlî (ya ji destê te tê).

الْعَوْرَةِ، وَالَّذِي نَصَرَهُمْ وَهُمْ قَلِيلٌ لاَ يَنْتَصِرُونَ، وَمَنَعَهُمْ وَهُمْ قَلِيلٌ لاَ يَمتَنِعُونَ، حَيٌّ لاَ يَمُوتُ. إِنَّكَ مَتَى تَسِرْ إِلَى هذَا الْعَدُوِّ بِنَفْسِكَ، فَتَلْقَهُمْ بِشَخْصِكَ فَتُنْكَبْ، لاَ تَكُنْ لِلْمُسْلِمِينَ كَانِفَةٌ دُونَ أَقْصَى بِلاَدِهِمْ وَلَيْسَ بَعْدَكَ مَرْجِعٌ يَرْجِعُونَ إِلَيْهِ، فَابْعَثْ إِلَيْهِمْ رَجُلاً مِحْرَباً، وَاحْفِزْ مَعَهُ أَهْلَ الْبَلاَءِ وَالنَّصِيحَةِ، فَإِنْ أَظْهَرَ اللهُ فَذَاكَ مَا تُحِبُّ، وَإِنْ تَكُنِ الأُخْرَى، كُنْتَ رِدْءاً لِلنَّاسِ وَمَثَابَةً لِلْمُسْلِمِينَ.

AXIFTINA 136

Derheq bey’etê da: Bey’eta hewe digel min ne bê hemdî bî. Karê min û yê hewe ne ji hevin (ne ser heve ne), ez hewe ji Xwedê ra dixwazim û hûn min ji xwe ra dixwazin.

Mirovno! Ji bona xwe, arîkarîya min bikin, sond bi Xwedê, ezê heqê mezlûm ji wî yê zulm lê kirî bistînim, û ezê hefsarê li ser puzê zalim bigrim û wek devê bibim ser ava heqî yê herçend lê xweş neyê.

[135]

وقد وقعت مشاجرة بينه وبين عثمان، فقالالمغيرة بن الاخنس لعثمان: أنا أكِفيكَه، فقال أميرالمؤمنين صلوات الله عليه **للمغيرة:**

يَابْنَ اللَّعِينِ الأَبْتَرِ، وَالشَّجَرَةِ الَّتي لاَ أَصْلَ لَهَا وَلاَ فَرْعَ، أَنْتَ تَكْفِيني، فَوَاللهِ مَاأَعَزَّ اللهُ مَنْ أَنْتَ نَاصِرُهُ، وَلاَ قَامَ مَنْ أَنْتَ مُنْهِضُه، اخْرُجْ عَنَّا أَبْعَدَ اللهُ نَوَاكَ، ثُمَّ ابْلُغْ جَهْدَكَ، فَلاَ أَبْقَى اللهُ عَلَيْكَ إِنْ

أَبْقَيْتَ!

۞ AXIFTINA 137 ۞

Derheq bey'et kirina Telhe û Zubeyr da ye (sala 36 h.)

Ilahî, ewa çi xirabî ji min nedane paş û li navbeyna min û xweda hay ji insafê nemane, ew heqekî dixwazin ku ewa bi xwe terk dane û xûnekî dixwazin ku ewa bi xwe rijandî ye, vêca eger ez di wê da şirîkê wan bim, rastî ev e ku ewa jî behr têda heye û eger bêy min, ewa bi xwe ew kar kirne hingê gereke ji wan tinê bê xwestin; ewilîn gava di rêka 'edaletê da radikin ev e ku bi zerera xwe ĥukum bidin. Rastî ev e ku besîreta min digel mine, ne min (heq) xef kirîye û ne ji min ra hatîye xef kirin. Bi rastî ew koma zalima ye (*an:* soz şikêna), ku teqn (herî) û jehrî ya mar û şubha tarîker di nav wan da ye; (eger ne) hema bi rastî mesele ronahîye û batil ji binve hatîye deranîn û zimanê wê ji xirabîyê ra ji kar ketîye. Wullahî, ezê ji wanra hewzekî ser rêj bikim ku hema ez av kêşê wêbim û ew nekar bin têr av ji wê derbaz bibin û qurtekî bi rihetî ji çi ser avan venexun.

Ji vê axiftinê ye: Hûn wek wa devên taze zayî ku bal zarûka xwe ve diçê, ser min da hatin û hewe berê xwe da min li

[136]

[في أمر البيعة]: لَمْ تَكُنْ بَيْعَتُكُمْ إِيَّايَ فَلْتَةً، وَلَيْسَ أَمْرِي وَأَمْرُكُمْ وَاحِداً، إِنِّي أُرِيدُكُمْ لله وَأَنْتُمْ تُرِيدُونَنِي لِأَنْفُسِكُمْ.

أَيُّهَا النَّاسُ، أَعِينُونِي عَلَى أَنْفُسِكُمْ، وَايْمُ الله لأُنْصِفَنَّ الْمَظْلُومَ، وَلأَقُودَنَّ الظَّالِمَ بِخِزَامَتِهِ حَتَّى أُورِدَهُ مَنْهَلَ الْحَقِّ وَإِنْ كَانَ كَارِهاً.

[137]

ومن كلام له عليه السلام في معنى طلحة والزبير

وَالله مَا أَنْكَرُوا [عَلَيَّ] مُنْكَراً، وَلاَ جَعَلُوا بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ نصْفاً، وَإِنَّهُمْ لَيَطْلُبُونَ حَقّاً [هُمْ] تَرَكُوهُ، وَدَماً هُمْ سَفَكُوهُ، فَإِنْ كُنْتُ شَرِيكَهُمْ فِيهِ فَإِنَّ لَهُمْ نَصِيبَهُمْ مِنْهُ، وَإِنْ كَانُوا وَلُوهُ دُونِي فَمَا الطِّلِبَةُ إِلاَّ قِبَلَهُمْ، وَإِنَّ أَوَّلَ عَدْلِهِمْ لَلْحُكْمُ عَلَى أَنْفُسِهِمْ، وَإِنَّ

wî halî da hewe li pey hev digota: Bey'et, bey'et. Vêca min destê xwe girt û hewe ew vekir; min destê xwe ji nav destê hewe kişand û hewe ew girt.

Ey Xuda! Ewa herdûka ji min birîn û zulm li min kirin û bey'eta min şikandin û xelk li dijê min da rakirin; vêca tu girê ya wan girêdayî, veke û ya ewa vehûnayî sist bike û pîsatî ya xwest û (berhêvî) kiryarên wan nîşa wa bike. Pêşîya şer da min ji wa xwest ku li bey'eta xwe bizivirin û pêşîya qewimînê da min ji wan xwest ku hêdîka pêşve biçin, lê belê ewa ev qencî qebûl nekirin û selametî paşve dan.

مَعِيلَبَصِيرَتِي، مَا لَبَّسْتُ وَلاَ لُـبِّسَ عَلَيَّ، وَإِنَّهَا لَلْفِئَـةُ الْبَاغِيَـةُ، فِيهَـا الْحَماُ وَالْحُمَةُ وَالشُّبْهَةُ الْمُغْدِفَـةُ، وَإِنَّ الأَمْـرَ لَوَاضِـحٌ، وَقَـدْ زَاحَ الْبَاطِلُ عَنْ نِصَابِهِ، وَانْقَطَعَ لِسَـانُهُ عَنْ شَغَبِهِ. وَايْمُ اللهِ لأُفْرِطَنَّ لَهُـمْ حَوْضاً أَنَا مَاتِحُـهُ، لاَ يَصْـدُرُونَ عَنْهُ بِرِيٍّ، وَلاَ يَعُبُّـونَ بَعْـدَهُ فِـي حَسْيِ!

منه في أمر البيعـة: فَـأَقْبَلْتُمْ إِلَيَّ إِقْبَالَ الْعُوذِ الْمَطَافِيلِ عَلَـى أَوْلاَدِهَا، تَقُولُونَ: الْبَيْعَـةَ الْبَيْعَـةَ! قَبَضْـتُ كَفِّـي فَبَسَـطْتُمُوهَا، وَنَازَعْتُكُمْ يَدِي فَجَاذَبْتُمُوهَا.

اللَّهُـمَّ إِنَّهُمَـا قَطَعَـانِي وَظَلَمَانِي، وَنَكَثَـا بَيْعَتِـي، وَأَلَّبَـا النَّاسَ عَلَيَّ; فَاحْلُلْ مَا عَقَدَا، وَلاَ تُحْكِمْ لَهُمَا مَـا أَبْرَمَـا، وَأَرِهِمَـا الْمَسَاءَةَ فِيمَا أَمَّلاَ وَعَمِلاَ، وَلَقَـدِ اسْتَثَبْتُهُمَا قَبْلَ الْقِتَالِ، وَاسْـتَأْنَيْتُ بِهِمَا أَمَامَ الْوِقَاعِ، فَغَمَطَا النِّعْمَةَ، وَرَدَّا الْعَافِيَةَ.

AXIFTINA 138

Behsa qewmînên mezin yên nehatîn:

Ew[49] hewayê nefsê têxê pey hidayetê dema xelk hidayetê didin pey hewayê nefsê. Ew bîr û hizra têxê pey Qur'anê dema xelk Qur'anê têxin pey bîr û hizran.

... Heta ku şerek giran li nav hewe da biqewmê û tam germ bibê û didanê xwe bixweyhênê (wek dirinda zemanê xwe avêtina nêçîrê) û gohanê wê tejî şîr bibê û mijtina wê xweş bibê û dûmahîka wê tehl.

Heyhê, agah bin ku sibehî -ew sibeha hûn pê nizanin- wê ĥukum bikevê destê kesekî da ku ne ji vî qewmî ye (ewên pêş wî da ĥukumdar) wê karbidestên xwe ji ber karên wa yên nebaş ceza bidê, wê ‘erd zêr û zîvên xwe wek qetên kezebê (ciger) jê re derînê û kilîdên xwe tes-lîmê wî bikê û wê ew nîşa hewe bikê ku ‘edalet li welata da çawane. Ew wê kitêb û sunneta ji nav çûyî sax bikê.

Ji vê axiftinê ye: Heçweku ez dibînim ku li Şamê qêr û hewar dikê[50] û bêreqên xwe ji rast û çepve li Kûfayê dihejênê; û wek deveyekî serxweş û serhildayî berê xwe didê wê herêmê û ‘erdê pê serîyên brîyî dinuxumênê; ji bona qurt danê (daqurtanê) devê wî vekirîye û ‘erd li bin pîyê wî yê giran da dilerzê. Wê bihemî alîyave biçê û li her cihî cewelan bidê; hucûma wî dijwar û zehmetçêker e.

Sond bi Xwedê ku wê hewe li ‘erdê da bilav bikê ku xêncî kêmekî ji hewe qas kilê çavan nemînin. Hûnê her li vî halîda bimînin heta ‘Ereb ‘eqlê xwe bînin serê xwe û xwe bi sunnetên xweragir û eser û dewsên ronahî bigrin û her wiha ewê soza ji nêzîkve li ser paşve mayî yê Pêğemberî yê (rêberê dînî) hatî dayîn ragirin. Bizanin ku

[138]

ذكر الملاحم

يَعْطِفُ الْهَوَى عَلَى الْهُدَى إِذَا عَطَفُوا الْهُدَى عَلَى الْهَوَى، وَيَعْطِفُ الرَّأْيَ عَلَى الْقُرْآنِ إِذَا عَطَفُوا الْقُرْآنَ عَلَى الرَّأْيِ.

منها: حَتَّى تَقُومَ الْحَرْبُ بِكُمْ عَلَى سَاقٍ، بَادِياً نَوَاجِذُهَا، مَمْلُوءَةً أَخْلاَفُهَا حُلْواً رَضَاعُهَا، عَلْقَماً عَاقِبَتُهَا.

أَلاَ وَفِي غَدٍ ـ وَسَيَأْتِي غَدٌ ـ يَأْخُذُ الْوَالِي مِنْ غَيْرِهَا عُمَّالَهَا عَلَى مَسَاوِىءِ أَعْمَالِهَا، وَتُخْرِجُ لَهُ الأَرْضُ أَفَالِيذَ كَبِدِهَا، وَتُلْقِي إِلَيْهِ سِلْماً مَقَالِيدَهَا، فَيُرِيكُمْ كَيْفَ عَدْلُ السِّيرَةِ

منها: كَأَنِّي بِهِ قَدْ نَعَقَ بِالشَّامِ، وَفَحَصَ بِرَايَاتِهِ فِي ضَوَاحِي كُوفَانَ فَعَطَفَ عَلَيْهَا عَطْفَ الضَّرُوسِ، وَفَرَشَ الأَرْضَ

şeytan rêkên xwe ji hewe re sehl û rihet dikê da hûn bikevin pey wî.

بِالرُّؤُوسِ، قَـدْ فَغَـرَتْ فَاغِرَتُـهُ، وَثَقُلَتْ فِي الأَرْضِ وَطْأَتُهُ، بَعِيـدَ الْجَوْلَةِ، عَظِيمَ الصَّوْلَةِ.

AXIFTINA 139

Demê şûrayê: Kes pêşîya min da ji bona qebûl kirina gazî ya heq û silê reḥmê û qencîyê bilez neket, vêca gotina min gohlê bibin û peyva min bispêrin mejîyan; paş Îro hûnê bibînin ku şimşîr wê ji kalên bên der û soz û qirar bên şikênan, heta ku hinek ji hewe bibin pêşkarê ehlê rê windabûnê û peyrewên ehlê cehalet û nezanî yê.

وَاللهِ لِيُشَرِّدَنَّكُمْ فِـي أَطْـرَافِ الأَرْضِ حَتَّى لاَ يَبْقَى مِـنْكُمْ إِلاَّ قَلِيلٌ، كَالْكُحْلِ فِي الْعَـيْنِ، فَـلاَ تَزَالُونَ كَذلِكَ، حَتَّى تَؤُوبَ إِلَى الْعَرَبِ عَوَازِبُ أَحْلاَمِهَا! فَالْزَمُوا السُّنَنَ الْقَائِمَـةَ، وَالآثَـارَ الْبَيِّنَـةَ، وَالْعَهْدَ الْقَرِيبَ الَّذِي عَلَيْهِ بَـاقِي النُّبُوَّةِ. وَاعْلَمُوا أَنَّ الشَّيْطَانَ إِنَّمَـا يُسَنِّي لَكُمْ طُرُقَهُ لِتَتَّبِعُوا عَقِبَهُ.

AXIFTINA 140

Nehy kirin ji peyketina kêmasî û ‘eybên xelkê:

Heqe ku ewên ji gonehan dûr û li nav selametî yê da, rehmê bi gonehkar û negohdara bibin û ileh şukrê Xwedê bikin da ku şukrê wî ewa ji pey ketina ‘eyb û kêmasî yên wan paşve bidê, vêca çi hale, halê ewî xeybetker û ‘eyb çêkerê ku kêmasî yê ji birayê xwe re çêdikê û ji ber giriftarîya ew ketî yê lûman lê dikê û teḥna didîyê. Ma gelo nadê bîra xwe ku Xwedê

[139]

فِي وقت الشورى: لَنْ يُسْرِعَ أَحَدٌ قَبْلِي إِلَى دَعْوَةِ حَقٍّ، وَصِلَةِ رَحِمٍ، وَعَائِدَةِ كَرَمٍ. فَاسْمَعُوا قَوْلِي، وَعُوا مَنْطِقِي، عَسَى أَنْ تَرَوْا هذَا الأَمْرَ مِنْ بَعْدِ هذَا الْيَوْمِ تُنْتَضَى فِيهِ السُّيُوفُ، وَتُخَانُ فِيهِ الْعُهُودُ، حَتَّى يَكُونَ بَعْضُكُمْ أَئِمَّةً لاِهْلِ الضَّلاَلَةِ، وَشِيعَةً لاِهْلِ الْجَهَالَةِ.

gonehê wî xef kirîye, ew jî ew gonehê mezintir ji gonehê wî kesê ku ji ber wê xeybeta wî kirî. Çawa loman lê dikê ji ber gonehekî ve ku ewî bi xwe jî gonehên wek wê kirine; eger ew goneh bi xwe jî nekiribê li hinek gonehên dî da bê emrîya Xwedê kirîye ku ji gonehê wî mezintir e. Sond bi Xwedê, eger li gonehên mezin da bê emrîya Xwedê nekiribê û li yên biçûk da bê emrî kiribê, hema ev cur'et kirin û wêrîna wî ku 'eyb û kêmasî ji xelkê ra çêkirî evahe bê emrîya mezintir e.

Ey bendeyê Xwedê! Lez nekeve ji bona kêmasî çêkirina ji gonehkar re, belkî Xwedê ew 'efû kiribê; ji bêemrîya xwe ya biçûk jî ne li êmnahî yê da be, çiko belkî tu li ser wê bêy 'ezabdan, heçî kesê ji hewe agahe ji 'eyb û kêmasî ya xêncî xwe, bila ji gotinê bisekinê û xwe paşve bidê, çiko ew zanê ewî jî 'eyb û kêmasyek wereng heye û, gereke ji ber wê kêmasî û 'eyba di yên dî da heyî û di wî da neyî, ew şukrê Xwedê bikê û ev şukrê wî ewî bi xwe ve mijûl bikê.

AXIFTINA 141

[140]

في النهي عن عيب الناس

وَإِنَّمَا يَنْبَغِي لِأَهْلِ الْعِصْمَةِ وَالْمَصْنُوعِ إِلَيْهِمْ فِي السَّلاَمَةِ أَنْ يَرْحَمُوا أَهْلَ الذُّنُوبِ وَالْمَعْصِيَةِ، وَيَكُونَ الشُّكْرُ هُوَ الْغَالِبَ عَلَيْهِمْ وَالْحَاجِزَ لَهُمْ عَنْهُمْ، فَكَيْفَ بِالْعَائِبِ الَّذِي عَابَ أَخَاهُ وَعَيَّرَهُ بِبَلْوَاهُ! أَمَا ذَكَرَ مَوْضِعَ سَتْرِ اللهِ عَلَيْهِ مَنْ ذُنُوبِهِ [مِـ]مَّا هُوَ أَعْظَمُ مِنَ الذَّنْبِ الَّذِي عَابَهُ بِهِ! وَكَيْفَ يَذُمُّهُ بِذَنْبٍ قَدْ رَكِبَ مِثْلَهُ؟! فَإِنْ لَمْ يَكُنْ رَكِبَ ذلِكَ الذَّنْبَ بَعَيْنِهِ فَقَدْ عَصَى اللهَ فِيمَا سِوَاهُ، مِمَّا هُوَ أَعْظَمُ مِنْهُ، وَايْمُ اللهِ لَئِنْ لَمْ يَكُنْ عَصَاهُ فِي الْكَبِيرِ، وَعَصَاهُ فِي الصَّغِيرِ، لَجُرْأَتُهُ عَلَى عَيْبِ النَّاسِ أَكْبَرُ!

Goh nedana xeybetê: Ey xelkîno! Kesê ji hewe bizanê ku biraderê wî li dînê xwe da cihê pê bawerîyê ye û li ser rêka rast û duriste, bila gohê xwe nedê gotinên nebaş yên xelkê derheqê wî da. Heyhê! Rastî ev e ku carna tîr avêj tîra xwe davêjê û tîr xelet diçê, axiftin jî bi wî awayî ye; carna xelet dibê û, pûç axiftin jî kar xirabkere, Xwedê jî gohlê dibê û şahid e.

Agah bin, di navbeyna heq û batil da ji çar tilîya pêve nîne.

Vêca jê pirsyar kirin, me'na vê gotinê çiye? Ewî (s) tilîyên destê xwe danî navbeyna goh û çavê xwe da û got: Batil, ew e tu bêjî: "min gohlê bû" û heq ew e tu bêjî: "min dît".

AXIFTINA 142

Qencî ya digel ne ehlan: Kesê qencîyê ne li cîyê wê da deynê û başîyê digel ne ehlan bikê, ewa bidest wî ve tê xêncî pesn dana pîsekan û medeh kirina xiraban û peyvên cahilane, ne tiştek dî ye; ew jî heta hingê ye ku qencî ya wî li ser wan dewam bikê. Kesê ji Xwedê re

يَا عَبْـدَ اللهِ، لاَ تَعْجَـلْ فِـي عَيْبِ أَحَد بِذَنْبِهِ، فَلَعَلَّـهُ مَغْفُـورٌ لَهُ، وَلاَ تَأْمَنْ عَلَى نَفْسِكَ صَـغِيرَ مَعْصِـيَة، فَلَعَلَّـكَ مُعَـذَّبٌ عَلَيْهِ;فَلْيَكْفُفْ مَـنْ عَلِـمَ مِـنْكُمْ عَيْبَ غَيْرِهِ لِمَا يَعْلَمُ مِـنْ عَيْـبِ نَفْسِهِ، وَلْيَكُنِ الشُّكْرُ شَـاغِلاً لَـهُ عَلَى مُعَافَاتِهِ مِمَّا ابْتُلِيَ بِهِ غَيْرُهُ.

[**141**]

[في النهي عن سماع الغيبة وفي الفرق بين الحقّ والباطل]

أَيُّهَا النَّاسُ، مَنْ عَـرَفَ مِـنْ أَخِيهِ وَثِيقَةَ دِين وَسَدَادَ طَرِيـق، فَلاَ يَسْمَعَنَّ فِيهِ أَقَاوِيلَ الرِّجَال، أَمَـا إِنَّـهُ قَـدْ يَرْمِـي الرَّامِـي، وَتُخْطِـيءُ السِّـهَامُ، وَيَحِيـكُ الْكَلاَمُ، وَبَاطِلُ ذلِكَ يَبُـورُ، وَاللهُ سَمِيعٌ وَشَهِيدٌ.

أَمَـا إِنَّـهُ لَـيْسَ بَـيْنَ الْحَـقِّ وَالْبَاطِلِ إِلاَّ أَرْبَعُ أَصَابِعَ.

فسئل (عليـه السـلام) عـن

bexîl bê (dana wî ne ji Xuda re bê) ew ne sexî ye.[51]

Cihê qencîyê: Vêca kesê Xwedê malek dayê, bi nîyeta destve anîna xêrê bila bidê mirovên xwe û pê wê mêhvandarîyek qenc bidê û êsîr û ewê li zehmetê da xilas bikê û ji wê bidê feqîr û deyndaran; Bila li beraberê eda kirina huqûqê xelkê û bela û zehmetên ku li vê rêkê da jê re tên pêş sebirdar bê. Bi izna Xwedê, destve anîna van xesleta, sebebê mezinahî û qedr û qîmetê dinyayê û destve anîna seratî ya axretê ye.

۞AXIFTINA 143۞

Xwestina baranê: Bizanin! Ew ‘erdê ku hûn hilgirtine û ew ‘esmanê ku li hewe dikê sîber, fermanberê Xwedayê hewe ye. Û eger xêr û bereketa xwe ser hewe da dirijînin ne ji ber wê ye ku dilê wan dimînê bi hewe ve an xwe nêzîkê hewe bikin an berhêvî yê xêr û xweşyekî bin ji hewe. Belkî Xwedê ferman daye herdûka ku feydê bigihînin hewe, ewa jî ita’et kirin û Xwedê ew herdû ji bona mesleheta hewe ragirtin û ew jî sekinîn û xwe ragirtin.

Rastî ev e ku dema bende (‘ebd) karên pîs dikin Xwedê pê kêmîya fêkîyan û paşve dana bereketan ji wan û

معنى قوله هذا، فجمع أصابعه ووضعها بين أذنه وعينه ثمّ قال: الْبَاطِلُ أَنْ تَقُولَ سَمِعْتُ، وَالْحَقُّ أَنْ تَقُولَ رَأَيْتُ!

[142]

[المعروف في غير أهله]

وَلَيْسَ لِوَاضِعِ الْمَعْرُوفِ فِي غَيْرِ حَقِّهِ، وَعِنْدَ غَيْرِ أَهْلِهِ، مِنَ الْحَظِّ فِيمَا أَتَى إِلاَّ مَحْمَدَةُ اللِّئَامِ، وَثَنَاءُ الأَشْرَارِ، وَمَقَالَةُ الْجُهَّالِ، مَا دَامَ مُنْعِماً عَلَيْهِمْ، مَا أَجْوَدَيَدَهُ! وَهُوَ عَنْ ذَاتِ اللهِ بَخِيلٌ!

[مواضع المعروف]

فَمَنْ آتَاهُ اللهُ مَالاً فَلْيَصِلْ بِهِ الْقَرَابَةَ، وَلْيُحْسِنْ مِنْهُ الضِّيَافَةَ، وَلْيَفُكَّ بِهِ الأَسِيرَ وَالْعَانِيَ، وَلْيُعْطِ مِنْهُ الْفَقِيرَ وَالْغَارِمَ، وَلْيَصْبِرْ نَفْسَهُ عَلَى الْحُقُوقِ وَ النَّوَائِبِ، ابْتِغَاءَ الثَّوَابِ; فَإِنَّفَوْزاً بِهذِهِ الْخِصَالِ شَرَفُ مَكَارِمِ الدُّنْيَا، وَدَرْكُ فَضَائِلِ الأُخِرَةِ، إِنْ شَاءَ اللهُ.

[143]

girtina dergehê xezînên xêran li ber wan, ewa imtihan dikê, da ku tewbekar tewbe bikê û gonehkar ji goneh kirinê bisekinê û şîret gir şîret bibê û ewê ku dixwazê ji gonehan bê paş vedan paşda bê dayîn.

Xwedayê pak xwestina ‘efwê kirîye sebebê pir bûna rizq û rehmet kirina li xelkê, vêca kerem kirîye: ***“Lêborînê ji Xwedayê xwe bixwazin, vêca bi rastî ew pir ‘efu ker û bexşer e ۞ Da ku ji ‘esmana li pey hev li ser hewe baranê bibarênê ۞ Û pê mal û ewladan arîkarîya hewe bikê û ji hewe re bax û baxçeyan û rûbaran çêkê”***[52] vêca Xwedê rehmet bikê li wî kesê ku berê xwe bidê tewbê û ji ber gonehên xwe ‘efwê bixwazê û pêşîya hatina mirinê lezê li durist kirina xwe bikê.

Ey Xuda! Em bi alîyê te ve derketine ji nav wan mal û çadirên ku nale nala heywan û zarûkan ji wê derê bilind bûye, ew li wî halî da ye ku em rehmeta te dixwazîn û em hêvîdarê fezl û qencî ya te ne û em ji ber ‘ezab û xezeba te li tirsê da ne.

Ey Xuda! Me pê barana xwe têr av bike û bê hêvî neke û pê xelayê me ji nav nebe û ji ber kiryara sefêkan tu li me negire, ey ‘efûkertirînê ‘efûkeran.

Xuda! Em bal Te ve hatine da derheq

في الاستسقاء

أَلاَ وَإِنَّ الأَرْضَ الَّتِـــــــــي تَحْمِلُكُم، وَالسَّماءَ الَّتِي تُظِلُّكُـمْ، مُطِيعَتَـانِ لِـرَبِّكُمْ، وَمَـا أَصْـبَحَتَا تَجُودَانِ لَكُـمْ بِبَرَكَتِهِمَـا تَوَجُّعـاً لَكُمْ، وَلاَ زُلْفَةً إِلَـيْكُمْ، وَلاَ لِخَيْـرِ تَرْجُوَانِـهِ مِـنْكُمْ، وَلكِـنْ أُمِرَتَـا بِمَنَافِعِكُمْ فَأَطَاعَتَا، وَأُقِيمَتَـا عَلَـى حُدُودِ مَصَالِحِكُمْ فَقَامَتَا.

إِنَّ اللهَ يَبْتَلِي عِبَادَهُ عِنْدَ الأَعْمَالِ السَّيِّئَةِ بِنَقْصِ الثَّمَرَاتِ، وَحَبْسِ الْبَرَكَاتِ، وَإِغْلاَقِ خَزَائِنِ الْخَيْرَاتِ، لِيَتُوبَ تَائِبٌ، وَيُقْلِعَ مُقْلِعٌ، وَيَتَذَكَّرَ مُتَذَكِّرٌ، وَيَزْدَجِرَ مُزْدَجِرٌ.

وَقَدْ جَعَلَ اللهُ سُبْحَانَهُ الاسْتِغْفَارَ سَبَباً لِدُرُورِ الرِّزْقِ وَرَحْمَةِ الْخَلْقِ، فَقَالَ: (اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّاراً * يُرْسِلِ السَّماءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَاراً)، فَرَحِمَ اللهُ امْرَأًاسْتَقْبَلَ تَوْبَتَهُ، وَاسْتَقَالَ خَطِيئَتَهُ، وَبَادَرَ مَنِيَّتَهُ!

اللَّهُمَّ إِنَّا خَرَجْنَا إِلَيْكَ مِنْ

wê ya ji Te xef nîne şikayeta xwe bînin bal Te. Çiko tengasî yên dijwar em bêçare kirine û hişksalî yên bi zehmet em bi alîyê Te ve ajûtine û xwestên me, em êxistine zehmet û ezyetê, û fitnên giran bi ser me da hatine.

Ey Xuda! Em ji te dixwazin ku tu me bê hêvî ji dergahê xwe nezivirînî û xemdar ji bal xwe rênekî û tu bi navê gonehkaran digel me neaxvî û li beraberê kiryarên me da, me, ceza nedî.

Ey Xuda! Baran û bereket û rizq û rehmeta xwe, berfireh bide me û ser me da birêje baranekî pir feyde, têr avker û şînkerê gîya, da ku heçî ya telef bûyî şîn bikê û heçî ya mirî sax bikê. Baranekî ser me da bibarîne ku têhnîtî yê ji nav bibê û fêkî zêde bikê û ‘erdên niviz têrav bikê û kendal û dûlan tejî lêmişt bikê û berga bi daranve bênê û qîmeta bişkênê (tişt erzan bibin) bi rastî her tişta tu bixwazî tu dikarî bikî.

تَحْتِ الأَسْتَارِ وَالأَكْنَانِ، وَبَعْدَ عَجِيجِ الْبَهَائِمِ وَالْوِلْدَانِ، رَاغِبِينَ فِي رَحْمَتِكَ، وَرَاجِينَ فَضْلَ نِعْمَتِكَ، وَخَائِفِينَ مِنْ عَذَابِكَ وَنِقْمَتِكَ.

اللَّهُمَّ فَاسْقِنَا غَيْثَكَ، وَلاَ تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ، وَلاَ تُهْلِكْنَا بِالسِّنِينَ، وَلاَ تُؤَاخِذْنَا (بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا) يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

اللَّهُمَّ إِنَّا خَرَجْنَا إِلَيْكَ نَشْكُو إِلَيْكَ مَا لاَ يَخْفَى عَلَيْكَ، حِينَ أَلْجَأَتْنَا الْمضَايِقُ الْوَعْرَةُ، وَأَجَاءَتْنَا الْمَقَاحِطُ الْـمُجْدِبَةُ، وَأَعْيَتْنَا الْمَطَالِبُ الْمُتَعَسِّرَةُ، وَتَلاَحَمَتْ عَلَيْنَا الْفِتَنُ الْمُسْتَصْعِبَةُ.

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ أَلاَّ تَرُدَّنَا خَائِبِينَ، وَلاَ تَقْلِبَنَا وَاجِمِينَ، وَلاَ تُخَاطِبَنَا بِذُنُوبِنَا، وَلاَ تُقَايِسَنَا بِأَعْمَالِنَا.

اللَّهُمَّ انْشُرْ عَلَيْنَا غَيْثَكَ وَبَرَكَتَكَ، وَرِزْقَكَ وَرَحْمَتَكَ، وَاسْقِنَا سُقْيَا نَافِعَةً مُرْوِيَةً مُعْشِبَةً، تُنْبِتُ بِهَا مَا قَدْ فَاتَ، وَتُحْيِي بِهَا مَا قَدْ مَاتَ، نَافِعَةَ

۞ AXIFTINA 144 ۞

Hinartina Pêğemberan: Pêğemberê xwe rêkirin, pê wehya xwe ku kir mexsusê wan ew kirin huccet û delîl li ser mexlûqê xwe, da ku paş wê, delîl li destê wan da nemînê ji bona ‘ozr anînê, vêca ew pê wî zimanê rast û durist gazî

kirin bo rêka heq. Agah bin! Xwedê mexlûqê xwe eşkere kir ne ji ber wê çendê ku derheq xefên wan yên xuya nedikirin û veşartî yên li dilê wan da zanîn nebî, belkî ji ber wê çendê bî da ewa imtihan bikê kanê kîjan wê karên baştir bikin, da vêca xêr li beraberê karê qenckaran da bê dayîn û ‘ezabdan bibê cezayê xirabkaran.

Seratî ya ehlê beytê: Li kûne ewên guman kirîn ewin yên têgehiştî di zanînê da, xêncî me? Ew derewan dikin û zulmê li me dikin; Xwedê em bilind kirine û ew danîne û daye me û ew jê mehrûm (bê behr) kirine û em girtine û ew deranîne. Hidayet û rê rastî bi me tê dayîn û kûrîtî bi me ji nav diçê. Rastî ev e ku Imam ji “qureyş”in û li binemala “haşim” da hatine danîn û çandin; ji bona xêncî wan nabê û çênabê serok ji xêncî wa bin.

…Derheq ehlê xeletî yê da: Dinya pêş êxistin û axret paşve dan, zelal û saf berdan û ya şêlû (bêhnû nexweş) vexwarin, heçweku ez li fasiqê wan dinêrim ku ketîye digel kirêt û xirabî yê û bêhna wî pê wê fireh dibê û wê bi wî awayî bê heta mû yê serê wî di gonehan da spî bibê û exlaqê wî rengê goneh bi xwe

الْحَيَا، كَثِيرَةَ الْـمُجْتَنَى، تُرْوِي بِهَا الْقِيعَانَ، وَتُسِيلُ الْبُطْنَانَ، وَتَسْتَوْرِقُ الأَشْجَارَ، وَتُرْخِصُ الأَسْعَارَ، إِنَّكَ عَلى مَا تَشَاءُ قَدِيرٌ.

[144]

[مبعث الرسل] بَعَثَ اللهُ رُسُلَهُ بِمَا خَصَّهُمْ بِهِ مِنْ وَحْيِهِ، وَجَعَلَهُمْ حُجَّةً لَهُ عَلَى خَلْقِهِ، لِئَلاَّ تَجِبَ الْحُجَّةُ لَهُمْ بِتَرْكِ الأعْذَارِ إِلَيْهِمْ، فَدَعَاهُمْ بِلِسَانِ الصِّدْقِ إِلَى سَبِيلِ الْحَقِّ. أَلاَ إِنَّ اللهَ قَدْ كَشَفَ الْخَلْقَ كَشْفَةً، لاَ أَنَّهُ جَهِلَ مَا أَخْفَوْهُ مِنْ مَصُونَ أَسْرَارِهِمْ وَمَكْنُونِ ضَمَائِرِهِمْ، وَلكِنْ لِيَبْلُوَهُمْ (أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً)، فَيَكُونَ الثَّوَابُ جَزَاءً، وَالْعِقَابُ بَوَاءً.

فضل أهل البيت : أَيْنَ الَّذِينَ زَعَمُوا أَنَّهُمُ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ دُونَنَا، كَذِباً وَبَغْياً عَلَيْنَا، أَنْ رَفَعَنَا اللهُ وَوَضَعَهُمْ، وَأَعْطَانَا وَحَرَمَهُمْ، وَأَدْخَلَنَا

bigirê. Paşê kef ser dev bikevê, li vî halî da wek behra pir pêle ku xwe ji xeniqandin û bin av kirina çi kesî û çi tiştî nadê paş, an wek gorrya agir ku bikevê nav pwîş û ne xema wê ye ku çi dişewitê.

Li kûne ew ‘eqlên ronahî yê ji çira yên hidayetê digrin? Û ew çavên berê wan li nîşanên teqwatî yê? Kanên ew dilên ji Xuda ra hatîn pêşkêş kirin û bi gohdarî û ta’etê Xwedê ve hatîn girêdan? li ser malê dinyayê li hev civîyan û li ser herametî yê ketin cirrekêşê; bêreq û nîşanên bihiştê û agir ji wan ra hatine bilind kirin vêca berê xwe ji bihiştê zivirandine û pê kiryarên xwe berê xwe dane agir; Xwedayê wan gazî wan kir, vêca ew helatin (revîn -bazdan) û pişt dan; şeytan gazî wan kir vêca ewan cewab da û berê xwe danê.

وَأَخْرَجَهُمْ. بِنَا يُسْتَعْطَى الْهُـدَى، وَبِنَا يُسْتَجْلَى الْعَمَـى. إِنَّ الأَئِمَّـةَ مِنْ قُرَيش غُرِسُوا فِي هذَا الْـبَطْنِ مِنْ هَاشِم، لاَ تَصْلُحُ عَلَى سِوَاهُمْ، وَلاَ تَصْلُحُ الْوُلاَةُ مِنْ غَيْرِهِمْ.

منهافي أهل الضلال: آثَـرُوا عَاجِلاً، وَأَخَّرُوا آجِـلاً، وَتَرَكُـوا صَافِياً، وَشَرِبُوا آجِناً، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى فَاسِقِهِمْ وَقَدْ صَحِبَ الْمُنكَرَ فَأَلِفَهُ، وَبَسِىءَ بِهِ وَوَافَقَهُ، حَتَّـى شَابَتْ عَلَيْهِ مَفَارِقُهُ، وَصُبِغَتْ بِهِ خَلاَئِقُهُ، ثُمَّ أَقْبَلَ مُزْبِداً كَالتَّيَّارِ لاَ يُبَالِي مَا غَرَّقَ، أَوْ كَوَقْـعِ النَّـارِ فِي الْهَشِيمِ لاَ يَحْفِلُ مَا حَرَّقَ!

أَيْـنَ الْعُقُـولُ الْمُسْتَصْـبِحَةُ بِمَصَـابِيحِ الْهُـدَى، وَالأَبْصَـارُ اللاَّمِحَةُ إِلَى مَنَـارِالتَّقْوَى؟! أَيْـنَ الْقُلُوبُ الَّتِي وُهِبَتْ لله، وَعُوقِدَتْ عَلَى طَاعَةِ الله؟! ازْدَحَمُـوا عَلَـى الْحُطَامِ، وَتَشَاحُّوا عَلَـى الْحَـرَامِ، وَرُفِعَ لَهُـمْ عَلَـمُ الْجَنَّـةِ وَالنَّـارِ، فَصَرَفُوا عَـنِ الْجَنَّـةِ وُجُـوهَهُمْ،

AXIFTINA 145

Fena bûna dinyayê: Gelî xelkîno! Rastî ev e ku hûn di vê dinyayê da armanc in û mirin hewe didê ber tîran. Digel her qurtek ya avê weheye xenqîn çêbê û li her pariyekî da çêdibê ku fetisîn hebê, hûn di dinyayê da nagihên çi ni’metan ne heta hûn ni’metekî ji dest bidin, kes ji hewe rojekî ‘emr nakê

neheta rojek ji temenê wî kêm bibê, tiştek ser xwarina wî ve zêde nabê neheta xwarina wî ya roja pêşîyê da ji nav biçê û heta eserek ji wî ji nav neçê eserek wî ya dî sax nabê, her tiştekî nû wextekî bi dest ve tênê ku nû û tazeyek dî kevin kiribê. Ti şînkatîyek xwe jê re ranagirê heta ne durîtîyek ya wî bikevê. Heqîqet ev e ku kûk (da û bab) derbaz bûn û em çiqên wane, vêca wê çewa çiq bêy qorm xwe ragirê û bimînê.

... Xirabî ya bid'eyê: Çi bid'e çênebûne xêncî ku pê wê sunnetek hatîye terk dan, vêca nixwe xwe ji bid'an paşve bidin û bikevin ser rêka ronahî. Heçî karê kevintir bê (di zemanê Pêğember da bû bê) ew baştir e û, ewa taze peyda bû bê (bid'e) ew xirabtir e.

AXIFTINA 146

Di cewaba 'Omer bin Xettab da ku digel wî (s) meşweret kir, dema dixwesta biçê bo şerê digel Îranîyan:[53]

Serketin û şikestin di vî karî da, ne pê zehfî û kêmîyê ye, ev ew dînê Xwedê ye ewê ku ewî ew ser êxist; ew leşkerê wî bû ku hazirê şer kir û arîkarî kir heta giha wê derê ku gereke bigihayê; ronahî ya wê qasê ku gereke biçuwa, çû. Xwedê soz (we'da serketinê)

وَأَقْبَلُوا إِلَى النَّارِ بِأَعْمَالِهِمْ، دَعَاهُمْ رَبُّهُمْ فَنَفَرُوا وَوَلَّوْا، وَدَعَاهُمُ الشَّيْطَانُ فَاسْتَجَابُوا وَأَقْبَلُوا!

[145]

[فناء الدنيا]: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا أَنْتُمْ فِي هذِهِ الدُّنْيَا غَرَضٌ تَنْتَضِلُ فِيهِ الْمَنَايَا، مَعَ كُلِّ جَرْعَة شَرَقٌ، وَفِي كُلِّ أَكْلَة غَصَصٌ! لاَ تَنَالُونَ مِنْهَا نِعْمَةً إِلاَّ بِفِرَاقِ أُخْرَى، وَلاَ يُعَمَّرُ مُعَمَّرٌ مِنْكُمْ يَوْماً مِنْ عُمُرِهِ إِلاَّ بِهَدْمِ آخَرَ مِنْ أَجَلِهِ، وَلاَ تُجَدَّدُ لَهُ زِيَادَةٌ فِي أَكْلِهِ إِلاَّ بِنَفَادِ مَا قَبْلَهَا مِنْ رِزْقِهِ، وَلاَ يَحْيَا لَهُ أَثَرٌ إِلاَّ مَاتَ لَهُ أَثَرٌ، وَلاَ يَتَجَدَّدُ لَهُ جَدِيدٌ إِلاَّ بَعْدَ أَنْ يَخْلَقَلَهُ جَدِيدٌ، وَلاَ تَقُومُ لَهُ نَابِتَةٌ إِلاَّ وَتَسْقُطُ مِنْهُ مَحْصُودَةٌ، وَقَدْ مَضَتْ أُصُولٌ نَحْنُ فُرُوعُهَا، فَمَا بَقَاءُ فَرْع بَعْدَ ذَهَابِ أَصْلِهِ!

منها في ذمّ البدعة: وَمَا أُحْدِثَتْ بِدْعَةٌ إِلاَّ تُرِكَ بِهَا سُنَّةٌ، فَاتَّقُوا الْبِدَعَ، والْزَمُوا الْمَهْيَعَ، إِنَّ عَوَازِمَ الأُمُورِ أَفْضَلُهَا، وَإِنَّ

daye me û wê soza xwe bênê cî û arîkarî ya leşkerê xwe bikê.

Cihê fermandeyê leşker wek wî benî ye (benik -ta -nex) ku muhrik pêve tên kirin û ew ewan li hev berhev dikê, eger ew benik biqetihê wê muhrik ji hev bilav bibin û her yêk biçê cîyekî û êdî berhev kirina wan çênabê. ‘Ereb, Îro herçend kêmin lê belê bi (bereketa) Islamê ew zehf û pirin û pê hev girtin û berhevbûnê jî qewî bûne, tu mihwerê vî aşî be (li cîyê xwe da raweste) û pê ‘Ereban ber aş bizivirîne û agirê şer pê wan hilke ne pê xwe. Çiko eger tu ji vî ‘erdî derkevî wê ‘Ereb ji hemî alîyanve soza xwe bişkênin û kar bighê wê derê ku ewa te paş xwe ve hiştî wê ji wê ya ketî ber te bi zehmettir bikevê.

Eger sibehî Îranî te bibînin, wê bêjin: Ev kûka ‘Ereba ye, eger hûn wê bibirrin hûnê ji şer rihet bibin, evahe jî wê bibê sebeb ku kulb û hirsa wan û timahî ya ji nav birina te li nav wan da zêde bibê.

Ema ewa te derheq hatina vî xelkî da bo şerê digel muslimanan gotî: Xwedayê subhan ji te pitir dikirhênê ji hatina wan bo şerê digel muslimanan û ew karatir e ku ewa bibê sebebê nehezî ya wî, bi goherînê.

Ema derheq jimara wan ya zehfî da jî: Pêşîyê da me qet bi piştgermî ya

مُحْدِثَاتِهَا شِرَارُهَا.

[**146**]

ومن كلام له(عليه السلام)

وقد استشاره عمر بن الخطاب في الشخوص لقتال الفرس بنفسه

إِنَّ هذَا الأَمْرَ لَمْ يَكُنْ نَصْرُهُ وَلاَ خِذْلاَنُهُ بِكَثْرَة وَلاَ بِقِلَّة، وَهُوَ دِينُ الله الَّذِي أَظْهَرَهُ، وَجُنْدُهُ الَّذِي أَعَدَّهُ وَأَمَدَّهُ، حَتَّى بَلَغَ مَا بَلَغَ، وَطَلَعَ حَيْثُ طَلَعَ، وَنَحْنُ عَلَى مَوْعُود مِنَ الله، وَالله مُنْجِزٌ وَعْدَهُ، وَنَاصِرٌ جُنْدَهُ.

وَمَكَانُ الْقَيِّمِ بِالأَمْرِ مَكَانُ النِّظَامِ مِنَ الْخَرَزِ يَجْمَعُهُ وَيَضُمُّهُ: فَإِنِ انْقَطَعَ النِّظَامُ تَفَرَّقَ وَذَهَبَ، ثُمَّ لَمْ يَجْتَمِعْ بِحَذَافِيرِهِ أَبَداً. وَالْعَرَبُ الْيَومَ وَإِنْ كَانُوا قَلِيلاً، فَهُمْ كَثِيرُونَ بَالأَسْلاَمِ، عَزِيزُونَ بَالاجْتِماعِ! فَكُنْ قُطْباً، وَاسْتَدِرِ الرَّحَا بِالْعَرَبِ، وَأَصْلِهِمْ دُونَكَ نَارَ الْحَرْبِ، فَإِنَّكَ إِنْ شَخَصْتَ مِنْ هذِهِ الاَرْضِ انْتَقَضَتْ عَلَيْكَ الْعَرَبُ مِنْ أَطْرَافِهَا وَأَقْطَارِهَا، حَتَّى يَكُونَ مَا تَدَعُ وَرَاءَكَ مِنَ الْعَوْرَاتِ أَهَمَّ إِلَيْكَ مِمَّا

piranî û zehfî yê şer nedikira, tinê me bi arîkarî û piştgirî ya (Xwedê) şer dikira.

بَيْنَ يَدَيْكَ.

إِنَّ الاَعَاجِمَ إِنْ يَنْظُرُوا إِلَيْكَ غَداً يَقُولُوا: هذا أَصْلُ الْعَرَبِ، فَإِذَا اقْتَطَعْتُمُوهُ اسْتَرَحْتُمْ، فَيَكُونُ ذلِكَ أَشَدَّ لِكَلَبِهِمْ عَلَيْكَ، وَطَمَعِهِمْ فِيكَ.

فَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ مَسِيرِ الْقَوْمِ إِلَى قِتَالِ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ هُوَ أَكْرَهُ لِمَسِيرِهِمْ مِنْكَ، وَهُوَ أَقْدَرُ عَلَى تَغْيِيرِ مَا يَكْرَهُ.

وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ عَدَدِهِمْ، فَإِنَّا لَمْ نَكُنْ نُقَاتِلُ فِيمَا مَضَى بِالْكَثْرَةِ، وَإِنَّمَا كُنَّا نُقَاتِلُ بِالنَّصْرِ وَالْمَعُونَةِ!

◈ AXIFTINA 147 ◈

Hedef ji rêkirina Pêğember (s): Vêca Xwedê Muhemmed selewatên Xwedê li ser wî û binemala wî bin bi heq, hinart (rêkir -şand) da bendeyên xwe ji ‘ibadetê pûtan xilas bikê û berê wan bidê ‘ibadetê xwe û ji gohdana şeytan vekê û bikê gohdarê xwe, ew digel Qur’anekî rêkir ku (me’na wê) ronahî kirbî û li ser binîyatek qewî û cî girtî deynabî, da xelkê ku Xwedayê xwe nas nedikiran, ewî nas bikin û piştî inkar kirinê iqrarê pê bikin û piştî bawerî pê neanînê bawer bikin. Vêca Xwedayê subhan li kitêba xwe da, bêy wê ku ewî bibînin xwe ji bendeyên xwe re eşkere kir pê wê qudreta xwe ya nîşanê wan dayî û pê wê qehr û xeleba xwe ku ew pê tirsandîn ku çawa komek pê cezadanê ji nav birin û bi ‘ezabê xwe ewê dirûyîn çawa dirûn!

Zemanê hêj bê: Rastî ev e, paş min wê zemanek ser hewe da bê ku tiştek ji heqî yê veşartîtir û tiştek ji batil (pûçî) eşkeretir û tiştek ji derew çêkirina li ser Xwedê û Pêğemberê wî pirtir nebê; li bal ehlê wî zemanî tiştek kesadtir (bê xweyî tir) ji kitêbê (Qur’anê) nabê, eger

[**147**]

الغاية من البعثة: فَبَعَثَ اللهُ مُحَمَّداً بِالْحَقِّ لِيُخْرِجَ عِبَادَهُ مِنْ عِبَادَةِ الأَوْثَانِ إِلَى عِبَادَتِهِ، وَمِنْ طَاعَةِ الشَّيْطَانِ إِلَى طَاعَتِهِ، بِقُرْآنٍ قَدْ بَيَّنَهُ وَأَحْكَمَهُ، لِيَعْلَمَ الْعِبَادُ رَبَّهُمْ إِذْ جَهِلُوهُ، وَلِيُقِرُّوا بِهِ بَعْدَ إِذْ جَحَدُوهُ، وَلِيُثْبِتُوهُ بَعْدَ إِذْ أَنْكَرُوهُ. فَتَجَلَّى سُبْحَانَهُ لَهُمْ فِي

wek çawa heqê wê ye bê xwendin. Her wiha tiştek bi rewactir ji wê nabê eger me'na wê bê goherandin û tehrîf kirin; Di bajaran da tiştek nenastir ji qencî yê û nastir ji kirêt ê (nebaşî) nabê. Hilgirên kitêbê (Qur'anê) desta jê dikêşin û hafizên wê, ewê ji bîra xwe dibin; vêca Qur'an û ehlê wê avêtî û (ji komê) dûr kirî ne. Qur'an û ehlê wê herdû li rêkekî da diçin û kes ewa nahewênê û xwe lê nakê xwey. Vêca li wî zemanî da Qur'an û ehlê wê li nav xelkê da ne û ne nav wan da ne û digel wane û ne gel wane, çiko rastî ev e ku li rê winda bûn, digel hidayetê rêk nakevê herçend kom bibin û bên bal hev. Vêca ew qewm tifaq dibin li ser cidahî yê û xwe ji cima'etê (Ehlê Qur'anê) vedikin û didin paş. Heçweku tu dibêjî qey ew pêşkarê Qur'anê ne, ne Qur'an pêşkarê wan. Vêca li bal wan tiştek ji Qur'anê namînê xêncî ji navê wê û ew xêncî xet û nivîsîna wê tiştek dî ji wê nas nakin. Vêca pêşîya hatina vî zemanî da wê çiqa qencan şikence bikin û bidin 'ezabê û axiftina wan ya rast derheq Xuda da derew hesab bikin û qencî ya wan bi neqencî cewab bidin.

Ew kesên pêşîya hewe da ji ber hêvî û arizûyên dirêj û bawer nekirina mirinê ku xilasî jê nîne ji nav çûn, heta ku ew mirina soza wê hatî dayîn ser wan da hat, ew mirina ku pê hatina wê êdî 'ozr nayên qebûl kirin û bi wê tewbe radibê

كِتَابِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا رَأَوْهُ، بِمَا أَرَاهُمْ مِنْ قُدْرَتِهِ، وَخَوَّفَهُمْ مِنْ سَطْوَتِهِ، وَكَيْفَ مَحَقَ مَنْ مَحَقَ بِالْمَثُلاَتِ، وَاحْتَصَدَ مَنِ احْتَصَدَ بِالنَّقِمَاتِ!

[الزمان المقبل]: وَإِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِي زَمَانٌ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ أَخْفَى مِنَ الْحَقِّ، وَلاَ أَظْهَرَ مِنَ الْبَاطِلِ، وَلاَ أَكْثَرَ مِنَ الْكَذِبِ عَلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، وَلَيْسَ عِنْدَ أَهْلِ ذلِكَ الزَّمَانِ سِلْعَةٌ أَبْوَرَ مِنَ الْكِتَابِ إِذَا تُلِيَ حَقَّ تِلاَوَتِهِ، وَلاَ أَنْفَقَ مِنْهُ إِذَا حُرِّفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ، وَلاَ فِي الْبِلاَدِ شَيءٌ أَنْكَرَ مِنَ الْمَعْرُوفِ، وَلاَ أَعْرَفَ مِنَ الْمُنكَرِ! فَقَدْ نَبَذَ الْكِتَابَ حَمَلَتُهُ، وَتَنَاسَاهُ حَفَظَتُهُ; فَالْكِتَابُ يَوْمَئِذ وَأَهْلُهُ مَنْفِيَّانِ طَرِيدَانِ، وَصَاحِبَانِ مُصْطَحِبَانِ فِي طَرِيق وَاحِد لاَ يُؤْوِيهِمَا مُؤْوٍ; فَالْكِتَابُ وَأَهْلُهُ فِي ذلِكَ الزَّمَانِ فِي النَّاسِ وَلَيْسَا فِيهِمْ، وَمَعَهُمْ وَلَيْسَا مَعَهُمْ! لاِنَّ الضَّلاَلَةَ لاَ تُوَافِقُ الْهُدَى، وَإِنِ اجْتَمَعَا، فَاجْتَمَعَ الْقَوْمُ عَلَى الْفُرْقَةِ، وَافْتَرَقُوا عَنِ الْجَمَاعَةِ،

û xezeb û ‘ezabê Xwedê digel wê tê.

Şîret kirin: Mirovno! Rastî ev e ku kesê şîreta Xwedê ji xwe re bigirê û qebûl bikê, karê wî li hev tê û, kesê gotina wî ji xwe re bikê rênas, rê rast (hidayet) dibê bo wê ya baş û qayîm, çiko rastî ev e ku cîranê Xwedê li êmnahî yê da ye û dijminê wî li tirsê da ye; hema bi rastî heqe, kesê ku bi mezinahîya Xwedê heshabê gereke xwe mezin nekê çiko bilindîya wa kesên bi mezinahî ya wî heshayîn di wê da ye ku xwe li beraberê wî da bişkênin; û selametî ya wa kesên bi qudreta wî heshayîn di wê da ye ku teslîmê wî bibin. Vêca ji heqî yê nerevin wek reva mirovê salim ji yê girû (gorî) û revîna yê ji nexweşî yê sax bûyî ji mirovê nexweşî heyî.

Bizanin! Hûn nikarin duristî yê nas bikin heta hûn ewê dest jê kêşayî nas nekin û hûn nikarin soza hewe digel Qur’anê dayî bînin cî heta hûn ewên soz şikandîn nas nekin û hûn nikarin xwe bi wê bigrin heta hûn ewa yên ew paş xwe ve avêtîn nas nekin; vêca evê ji ehlê wê bixwazin, çiko ew saxvekerê ‘ilmê û ji navberê nezanî yê ne. Ewên ku ĥukumdana wan hewe bi zanîna wan diĥesênê û bê deng bûna wan hewe ji axiftin û mentiqa wan agah dikê û pê zahirê (eşkere) wan hûn batinê (navdeyî) wan dibînin, ew ne muxalifeta dîn dikin û

كَأَنَّهُمْ أَئِمَّةُ الْكِتَابِ وَلَيْسَ الْكِتَابُ إِمَامَهُمْ، فَلَمْ يَبْقَ عِنْدَهُمْ مِنْهُ إِلاَّ اسْمُهُ، وَلاَ يَعْرِفُونَ إِلاَّ خَطَّهُ وَزَبْرَهُ، وَمِنْ قَبْلُ مَا مَثَّلُوا بِالصَّالِحِينَ كُلَّ مُثْلَة، وَسَمَّوْا صِدْقَهُمْ عَلَى اللهِ فِرْيَةً، وَجَعَلُوا فِي الْحَسَنَةِ الْعُقُوبَةَ السَّيِّئَةَ.

وَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِطُولِ آمَالِهِمْ وَتَغْيِيبِ آجَالِهِمْ، حَتَّى نَزَلَ بِهِمُ الْمَوْعُودُ الَّذِي تُرَدُّ عَنْهُ الْمَعْذِرَةُ، وَتُرْفَعُ عَنْهُ التَّوْبَةُ، وَتَحُلُّ مَعَهُ الْقَارِعَةُ وَالنِّقْمَةُ.

[عظة الناس] أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ مَنِ اسْتَنْصَحَ اللهَ وُفِّقَ، وَمَنِ اتَّخَذَ قَوْلَهُ دَلِيلاً هُدِيَ (لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ)؛ فَإِنَّ جَارَ اللهِ آمِنٌ، وَعَدُوَّهُ خَائِفٌ، وَإِنَّهُ لاَ يَنْبَغِي لِمَنْ عَرَفَ عَظَمَةَ اللهِ أَنْ يَتَعَظَّمَ، فَإِنَّ رِفْعَةَ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ مَا عَظَمَتُهُ أَنْ يَتَوَاضَعُوا لَهُ، وَسَلاَمَةَ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ مَا قُدْرَتُهُ أَنْ يَسْتَسْلِمُوا لَهُ، فَلاَ تَنْفِرُوا مِنَ الْحَقِّ نِفَارَ الصَّحِيحِ مِنَ

ne di wê da dikevin ixtilafê, dîn di nav wan da şahidek rastgû û bê dengek axiftinker e.

AXIFTINA 148

Derheq xelkê Besrayê da: Her yêk ji wan herdûka,[54] kar (hukumdarî yê) ji xwe ra dixwazê û bi alîyê xwe ve didê ne hevalê xwe ve. Bi alîyê Xwedê ve çi werîs û xwe pê gir dirêj nekirine. Her yêk kîna yê dî li dilê xwe da girtîye û ji nêzîk ve wê perde ji ser bê avêtin.

Sond bi Xwedê eger bighên (bigîjin) wê ya ew dixwazin wê her yêk canê yê dî bigirê (hevdû telef bikin) û her yêk wê li ser yê dî da biçê. Bê şubhe koma zalim rabûye ser xwe; vêca kanên, li kûne ĥesabker (Xwedê xwazên cihadker)? Eve rê û rêçik li ber wan hatine vekirin û pêşda jî xeberê wê ji wan ra hatîye gotin; ji bona her rê winda bûnekî, sebeb û bihaneyek heye û ji her qirar şikênekî ra jî şubheyek heye.

Sond bi Xwedê! Ez ne wek wî kesî me ku dengê li ser û sing dana ji mirî ra seh dikê û gazîya gazîker (melekê mewtê) gohlê dibê û pêre jî ‘ibret negirê.

الأَجْرَب، وَالْبَارِي مِنْ ذِي السَّقَمِ.

وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ لَنْ تَعْرِفُوا الرُّشْدَ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي تَرَكَهُ، وَلَنْ تَأْخُذُوا بِمِيثَاقِ الْكِتَابِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي نَقَضَهُ، وَلَنْ تَمَسَّكُوا بِهِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي نَبَذَهُ; فَالْتَمِسُوا ذلِكَ مِنْ عِنْدِ أَهْلِهِ، فَإِنَّهُمْ عَيْشُ الْعِلْمِ، وَمَوْتُ الْجَهْلِ، هُمُ الَّذِينَ يُخْبِرُكُمْ حُكْمُهُمْ عَنْ عِلْمِهِمْ، وَصَمْتُهُمْ عَنْ مَنْطِقِهِمْ، وَظَاهِرُهُمْ عَنْ بَاطِنِهِمْ، لاَ يُخَالِفُونَ الدِّينَ وَلاَ يَخْتَلِفُونَ فِيهِ، فَهُوَ بَيْنَهُمْ شَاهِدٌ صَادِقٌ، وَصَامِتٌ نَاطِقٌ.

[148]

ومن خطبة له عليه السلام

[في ذكر أهل البصرة] كُلُّ وَاحِد مِنْهُمَا يَرْجُو الأَمْرَ لَهُ، وَيَعْطِفُهُ عَلَيْهِ دُونَ صَاحِبِهِ لاَ يَمُتُّ إِلَى الله بِحَبْل وَلاَ يَمُدَّانِ إِلَيْهِ بِسَبَب.كُلُّ واحِد مِنْهُمَا حَامِلُ ضَبٍّ لِصَاحِبِهِ وَعَمَّا قَلِيل يُكْشَفُ قِنَاعُهُ بِهِ!

وَاللهِ لَئِنْ أَصَابُوا الَّذِي يُرِيدُونَ

AXIFTINA 149

Pêşîya şehîd bûna xwe da (20-ê Remezana sala 40-ê h) wiha axiftîye:

Mirovno! Herkes li wextê bazdana (revîn) xwe da ewê tişta ji ber direvê dibînê, ecel xilaseka jîyanê û bazdana ji wê gihana wê ye, di zemanên bûrîyî da çiqas ez pey ketim ji bona zanîna nihênî (veşartî) ya ecel, lê vêca xwesta Xwedê xef kirina wê ye. Heyhat, ev zanîneke hatîye xezne kirin (xef e).

Ema wesîyeta min; derheq Xwedê da: Qet çi şirîka jê re çênekin. Û derheq Muhemmed da jî selewatên Xwedê li ser wî û binemala wî bin vêca hûn sunnet û rêçka wî pûç nekin (ji nav nebin) û eva herdû sitûna ileh ragirin û eva herdû çirayan berdinê (û hilkirî bihêlin). Çiqas hûn ji hev bilav nebin wê gotina xirab derheq hewe da neyê gotin (an: lome li hewe nayên kirin). Her kes ji hewe qasî karîna xwe mesûle û barê nezana hatîye sivik kirin, çiko Xudayek ‘efûker û dînek qayîm û durist û pêşkarek zana heye. Ez dihû hevalê hewe bûm û îro ‘ibret im ji hewe re, sibehî jî ezê ji hewe vebim û cida bibim; Xwedê min û hewe ‘efû bikê.

Eger di vê şimitîngehê (dinyayê) da cihê pî, sabit bimînê (sax bimînim) ji xwe eve ez mam; û eger pî, bişimitê (bitehisê - ez ji dinyayê biçim) ji xwe me li bin sîbera daran û li ber bayê û li bin sîbera ewran

لَيَنْتَزِعَنَّ هذَا نَفْسَ هـذَا، وَلَيَأْتِيَنَّ هذَا عَلَى هـذَا، قَدْ قَامَتِ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ، فَأَيْنَ الْمُحْتَسِبُونَ ؟! قَدْ سُنَّتْ لَهُمُ السُّنَنُ، وَقُدِّمَ لَهُمُ الْخَبَرُ، وَلِكُلِّ ضَلَّةٍ عِلَّةٌ، وَلِكُلِّ نَاكِث شُبْهَةٌ.

وَاللهِ لاَ أَكُونُ كَمُسْتَمِعِ اللَّدْمِ، يَسْمَعُ النَّاعِيَ، وَيَحْضُرُ الْبَاكِيَ، ثُمَّ لاَ يَعْتَبِرُ!

[**149**]

ومن كلامه (عليه السلام) **قبل موته**

أَيُّهَا النَّاسُ، كُلُّ امْرِىء لاَقٍ بِمَا يَفِرُّ مِنْهُ فِي فِرَارِهِ، وَالأَجَلُ مَسَاقُ النَّفْسِ، وَالْهَرَبُ مِنْهُ مُوَافَاتُهُ. كَمْ أَطْرَدْتُ الاَيَّامَ أَبْحَثُهَا عَنْمَكْنُونِ هذَا الاَمْرِ، فَأَبَى اللهُ إِلاَّ إِخْفَاءَهُ، هَيْهَاتَ! عِلْمٌ مَخْزُونٌ!

أَمَّا وَصِيَّتِي: فَاللهَ لاَ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً، وَمُحَمَّداً فَلاَ تُضَيِّعُوا سُنَّتَهُ، أَقِيمُوا هذَيْنِ الْعَمُودَيْنِ،

da bûrand û derbaz kir; ew ‘ewrên ku li hewa ra bilav dibûyan û ji nav diçûn û sîbera wan jî ji ser ‘erdê radibîya.

Ez çend wextekî cîran bûm û bedena min cîranetî ya hewe kir û wê ji nêzîkve bedenek bê can ji min li nav hewe da bimînê; piştî wî hereket û bizavê seki-nyî û bê hereket û, piştî ewê axiftinê, sakit û bê deng. Gereke ev bê dengî ya min û ji karketina çavên min û sekinîna dest û pî û ser û gerdena min ji hewe re we’z û şîret bê, çiko bi rastî evahe ji bona wa yên ‘ibretê digrin ji hemî axiftinên ronahî û axiftinên cî girtî pitir we’z û şîret têda heye. Xatir xwestina min ji hewe wek xatir xwestina kesekî ye ku hêvîya dîtina kesek dî bê. Sibe, hûnê bikevin bîra rojên jîyana min da û wê xefên min ji hewe re eşkere bibin; hingê ku cihê min vale bimînê û kesek dî cihê min bigirê û bikevê şûna min da, hûnê min nas bikin.

AXIFTINA 150

Beĥsa qewmînên girîng:

Ew bi rêkên rast û çepve çûn; rêkên xwehr û dûrê ji hidayetê. Û rêkên serast û pêşveber terk dan. Vêca lez nekevin ji bona wê ya hêj bê û li kemînê da; heçî ya ku wê sibehî ewê bênê, hatina wê dereng nezanin; çiqas hene kesên bilez

وَأَوْقِدُوا هَذَيْنِ الْمِصْبَاحَيْنِ، وَخَلاَكُمْ ذَمٌّ مَالَمْ تَشْرُدُوا، حُمِّلَ كُلُّ امْرِىء مَجْهُودَهُ، وَخُفِّفَ عَنِ الْجَهَلَةِ، رَبٌّ رَحِيمٌ، وَدِينٌ قَوِيمٌ، وَإِمَامٌ عَلِيمٌ. أَنَا بِالأَمْسِ صَاحِبُكُمْ وَأَنَا الْيَوْمَ عِبْرَةٌ لَكُمْ، و غَداً مُفَارِقُكُمْ غَفَرَ اللهُ لي وَ لَكُمْ!

إِنْ تَثْبُتِ الْوَطْأَةُ فِي هذِهِ الْمَزَلَّةِ فَذَاكَ، وَإِنْ تَدْحَضِ الْقَدَمُ فَإِنَّا كُنَّا فِي أَفْيَاءِ أَغْصَانٍ، وَمَهَابِّ رِيَاحٍ، وَتَحْتَ ظِلِّ غَمَامٍ، اضْمَحَلَّ فِي الْجَوِّ مُتَلَفِّقُهَا، وَعَفَا في الارْضِ مَخَطُّهَا.

وَإِنَّمَا كُنْتُ جَاراً جَاوَرَكُمْ بَدَنِي أَيَّاماً، وَسَتُعْقَبُونَ مِنِّي جُثَّةً خَلاَءً: سَاكِنَةً بَعْدَ حَرَاك، وَصَامِتَةً بَعْدَ نُطْق لِيَعِظَكُمْ هُدُوِّي، وَخُفُوتُ إِطْرَاقِي، وَسُكُونُ أَطْرَافِي، فَإِنَّهُ أَوْعَظُ لِلْمُعْتَبِرِينَ مِنَ الْمَنْطِقِ الْبَلِيغِ وَالْقَوْلِ الْمَسْمُوعِ.

وَدَاعِيكُم وَدَاعُ امْرِىء مُرْصِد

tiştekî dixwazin û dema dighênê dibêjin xwezka em qet ne gihabînayê. Çiqa îro nêzîkê spêda sibehîye. Ey millet! Evahe zemanê hatina wan soza ye ku digel hewe hatîye dayîn û nêzîk bûye derketina wê ya ku hûn pê nizanin. Bizanin! Herkes ji me ku bighê wî zemanî, pê çirayek ronahî wê derbaz bibê û pîyê xwe deynê şûna pîyê qenc û salihan, heta ku ji xefê xelkêve girê yên gerdena vekê û esîran azad bikê û koma batil perîşan bikê û bilav bûyên ehlê selahê li hev kom bikê. Ewê li pey peyda kirina nîşana wî, çiqas bixebitê nîşanekî jê peyda nakê. Vêca komek li wê cirrekêşê da ewqas çavê dilê xwe seyqel didin wek çawa şûr tê seyqel dan; çavê wan bi Qur'anê ronahî dibê û dengê tefsîrê ileh li gohê wan da ye û her sibeh û êvar ji kaska Ĥikmetê vedixun.

Derheq li rê windabûnê da: Zeman ji wan ra dirêj bû[55] da zelîlî yê ji xwe re kamil bikin û bibin musteheqê qewmînên dijwar yên zeman. Heta nêzîk bû ku wext xilas bibê, komekî dil bi xirabkarî yê xweş kir û rihetî ya xwe li fitnê da dît û komekî jî hêriş bir ser xirabkarî û fesadê û ji ber wê sebra ku hebûn,

لِلتَّلاَقِـي! غَـداً تَـرَوْنَ أَيَّـامِي، وَيُكْشَـفُ لَكُـمْ عَـنْ سَـرَائِرِي، وَتَعْرِفُونَنِي بَعْدَ خُلُوِّ مَكَانِي وَقِيَـامِ غَيْرِي مَقَامِي.

[150]

ومن خطبة له(عليه السلام)

يـومي فيهـا إلـى الملاحـم:

وَأَخَذُوا يَمِيناً وَشِـمَالاً ظَعْنَـاً فِـي مَسَـالِكَ الْغَـيِّ، وَتَرْكـاً لِمَـذَاهِبِ الرُّشْدِ، فَلاَ تَسْتَعْجِلُوا مَا هُوَ كَـائِنٌ مُرْصَدٌ، وَلاَ تَسْتَبْطِئُوا مَا يَجِيءُ بِهِ الْغَدُ فَكَمْ مِـنْ مُسْـتَعْجِلٍ بِمَـا إِنْ أَدْرَكَهُ وَدَّ أَنَّهُ لَمْ يُدْرِكْهُ، وَمَا أَقْرَبَ الْيَوْمَ مِنْ تَبَاشِيرِ غَدٍ! يَـاقَوْمِ، هـذَا إِبَّانُ وُرُودِ كُلِّ مَوْعُود، وَدُنُـوٍّ مِـنْ طَلْعَةِ مَا لاَ تَعْرِفُـونَ، أَلاَ وَإِنَّ مَـنْ أَدْرَكَهَا مِنَّا يَسْرِي فِيهَا بِسِرَاجٍ مُنِير، وَيَحْذُوفِيهَا عَلَى مِثَالِ الصَّـالِحِينَ، لِيَحُـلَّ فِيهَـا رِبْقَـاً، وَيُعْتِـقَ رِقّـاً، وَيَصْدَعَ شَعْباً، وَيَشْعَبَ صَدْعاً، فِي سُتْرَةَ عَنِ النَّاسِ لاَ يُبْصِـرُ الْقَـائِفُ أَثَرَهُ وَلَوْ تَابَعَ نَظَرَهُ.

minet li Xwedê nekirin û can dana li rêka Xwedê da mezin û zehf nezanîn, heta ku qeza û qedera ilahî li ser wê sekinî ku rojên nexweşî yê xilas bibin û bi besîret şimşîr veweşandin û pê gohdana şîretkerê xwe nêzîkê Xwedayê xwe bîn, heta Xwedê canê Pêğemberê xwe selewat ser wî û alê wî bin girt komek paşve zivirîn û li rêkên reng reng da ku dibîya sebebê telef bûna wan gava xwe davêtan û, pişta xwe bi wan bîr û hizrên nedurist girê dan û digel yên ne ji xwe, ketin rê û girêdan çêkirin û xwe ji wayên ku emrê wan hatî kirin da hej wan bikin (Ehlê beyt) dûr kirin û dan paş û avahî ji ser kûk û xîmê wê yê qewî rakirin û gohaztin û ew danîn cihek nelayiqê wê. Ew jêdera hemî xeletîyan bûn û dergeh bûn ji bona wan kesên li pey pûçiyê.

Di nav şaşîyê da gava xwe davêtan û wek alê fir'ewn ketbîn serxweşî û bê xeberî yê; hinek ji wan xwe ji dinyayê ra veqetandin û dinya ji xwe re kirin palgeh û hinek jî ji dîn qetihan û jê cida bûn.

ثُمَّ لَيُشْحَذَنَّ فِيهَا قَوْمٌ شَحْذَ الْقَيْنِ النَّصْلَ تُجْلَى بِالتَّنْزِيلِ أَبْصَارُهُمْ، وَيُرْمَى بِالتَّفْسِيرِ فِي مَسَامِعِهِمْ، وَيُغْبَقُونَ كَأْسَ الْحِكْمَةِ بَعْدَ الصَّبُوحِ!

منها في الضلال: وَطَالَ الأَمَدُ بِهِمْ لِيَسْتَكْمِلُوا الْخِزْيَ، وَيَسْتَوْجِبُوا الْغِيَرَ; حَتَّى إِذَا اخْلَوْلَقَ الأَجَلُ، وَاسْتَرَاحَ قَوْمٌ إِلَى الْفِتَنِ، وَأَشَالُوا عَنْ لَقَاحِ حَرْبِهِمْ، لَمْ يَمُنُّوا عَلَى اللهِ بِالصَّبْرِ، وَلَمْ يَسْتَعْظِمُوا بَذْلَ أَنْفُسِهِمْ فِي الْحَقِّ; حَتَّى إِذَا وَافَقَ وَارِدُ الْقَضَاءِ انْقِطَاعَ مُدَّةِ الْبَلاَءِ، حَمَلُوا بَصَائِرَهُمْ عَلَى أَسْيَافِهِمْ، وَدَانُوا لِرَبِّهِمْ بِأَمْرِ وَاعِظِهِمْ;حَتَّى إِذَا قَبَضَ اللهُ رَسُولَهُ(صلى الله عليه وآله)، رَجَعَ قَوْمٌ عَلَى الأَعْقَابِ، وَغَالَتْهُمُ السُّبُلُ، وَاتَّكَلُوا عَلَى الْوَلاَئِجِ، وَوَصَلُوا غَيْرَ الرَّحِمِ،

۞ AXIFTINA 151 ۞

Ez Ĥemdê Xwedê dikim û arîkarî yê ji wî dixwazim li ser ajûtin û dûr kirina şeytan û li ser parastina min ji dav û xapandinên wî; û ez şehde didim ku xêncî Xwedê çi ilah nînin û ez şehde didim ku Muhemmed (s) ‘ebd û hinartî û qedr bilind û bijartî yê wî ye û li seratî yê da kes nabê wek wî û tiştek şûna ji dest çûna wî nagirê; piştî zulmata li rê windabûnê û serketina nezanî yê bajar bi wî ronahî bûn; ew jî li wî halî da ku xelkê heram, helal dikiran û mirovên şehreza zelîl dikiran û li zemanekî da dijîyan ku Pêğemberek nebû û li ser kufrê dimran.

Hay ji fitna mayîn: Vêca ey milletê ‘Ereb! Hûn li ber tîrên belane ku ji nêzîkve li ser hewe da bên, wekî weye xwe ji serxweşya ni’metan biparêzin û ji belayên mezin bitirsin. Dema tûz ji fitnê rabî û xwehrî ya fitnê xuya kir û zarûka wê xweyha û ji xefgeha xwe derket û aşê wê şixulî û ket kar, ji cihê xwe neqeliqin û xwe ragirin. Fitne ji kûrerêk û rêkên xef despê dikê û dikevê rê û dighê pîsî û şermezarîyê. Ciwanî ya wê wek ciwanî ya xorta ye û eser û dewsa wê wek wê birînêye ku bi kevir hatibê perçiqandin (birîna wê zûka sax nabê).

وَهَجَرُوا السَّبَبَ الَّذِي أُمِرُوا بِمَوَدَّتِهِ، وَنَقَلُوا الْبِنَاءَ عَنْ رَصِّ أَسَاسِهِ، فَبَنَوْهُ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ. مَعَادِنُ كُلِّ خَطِيئَة، وَأَبْوَابُ كُلِّ ضَارِب فِي غَمْرَة،

قَدْ مَارُوا فِي الْحَيْرَةِ، وَذَهَلُوا فِي السَّكْرَةِ، عَلَى سُنَّة مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ: مِنْ مُنْقَطِع إِلَى الدُّنْيَا رَاكِن، أَوْ مُفَارِق لِلدِّينِ مُبَايِن.

[151]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[وَأَحْمَدُ اللهَ] وَأَسْتَعِينُهُ عَلَى مَدَاحِرِ الشَّيْطَانِ وَمَزَاجِرِهِ، وَالاعْتِصَامِ مِنْ حَبَائِلِهِ وَمَخَاتِلِهِ. وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَنَجِيبُهُ وَصَفْوَتُهُ، لاَ يُؤَازَى فَضْلُهُ، وَلاَ يُجْبَرُ فَقْدُهُ، أَضَاءَتْ بِهِ الْبِلاَدُ بَعْدَ الضَّلاَلَةِ الْمُظْلِمَةِ، وَالْجَهَالَةِ الْغَالِبَةِ، وَالْجَفْوَةِ الْجَافِيَةِ، وَالنَّاسُ يَسْتَحِلُّونَ الْحَرِيمَ، وَيَسْتَذِلُّونَ الْحَكِيمَ، يَحْيَوْنَ عَلَى فَتْرَة،

وَيَمُوتُونَ عَلَى كَفْرَةٍ!

التحذير من الفتن: ثُمَّ إِنَّكُمْ مَعْشَرَ الْعَرَبِ أَغْرَاضُ بَلاَيَا قَدِ اقْتَرَبَتْ، فَاتَّقُوا سَكَرَاتِ النِّعْمَةِ، وَاحْذَرُوا بَوَائِقَ النِّقْمَةِ، وَتَثَبَّتُوا فِي قَتَامِ الْعِشْوَةِ، وَاعْوِجَاجِالْفِتْنَةِ عِنْدَ طُلُوعِ جَنِينِهَا، وَظُهُورِ كَمِينِهَا، وَانْتِصَابِ قُطْبِهَا، وَمَدَارِ رَحَاهَا. تَبْدَأُ فِي مَدَارِجَ خَفِيَّة، وَتَؤُولُ إِلَى فَظَاعَةٍ جَلِيَّة، شِبَابُهَا كَشِبَابِ الْغُلاَمِ، وَآثَارُهَا كَآثَارِ السَّلاَمِ، يَتَوَارَثُهَا الظَّلَمَةُ بِالْعُهُودِ! أَوَّلُهُمْ قَائِدٌ لِآخِرِهِمْ، وَآخِرُهُمْ مُقْتَدٍ بِأَوَّلِهِمْ، يَتَنَافَسُونَ فِي دُنْيَا دَنِيَّة، وَيَتَكَالَبُونَ عَلى جِيفَة مُرِيحَة، وَعَنْ قَلِيل يَتَبَرَّأُ التَّابِعُ مِنَ الْمَتْبُوعِ، وَالْقَائِدُ مِنَ الْمَقُودِ، فَيَتَزَايَلُونَ بِالْبِغْضَاءِ، وَيَتَلاَعَنُونَ عِنْدَ اللِّقَاءِ.

ثُمَّ يَأْتِي بَعْدَ ذلِكَ طَالِعُ الْفِتْنَةِ الرَّجُوفِ، وَالْقَاصِمَةِ الزَّحُوفِ، فَتَزِيغُ قُلُوبٌ بَعْدَ اسْتِقَامَة، وَتَضِلُّ

Zaliman soz û qirar dane hev ku mîratberê wê (fitnê) bin, ewilînê wan pêşkare ji bona axrînê wan û axrînê wan li pey (dewsa) yê ewil e. Li ser vê dinya pîs û kêm, xwe ber hevra dikin û ketine jêbirkanê û ji bûna wî mirarê genî digel hev şer dikin, bi awayek wereng ku piştî demek kurt, peyrew ji pêşkarê xwe diwestê û pêşkar jî ji peyrew diqetihê û pê dilek tejî kîn û nerihetî ji hev vedibin û dema rast hev dikevin le'netê li hev dikin.

Piştî wê fitneyek serî hildidê ku dilerzênê, diperçiqênê û ji nav dibê; hingê dil piştî xwe ragirtinê dişimitin û kesên di selametî yê da li rê winda dibin û bîr û hizir li demê hêrişa vê fitnê da ji hev bilav dibin û piştî eşkere bûna fikran, şik û dudilî ewa li ber xwe digrin. Kesê li beraberê wê da rabê pişta wî dişkênê û yê ji temirandina wê ra bixebitê ewî diperçiqênê, li vê navbirê da ehlê fitnê wek gorekeran hevdû didin ber gezan û riştên bextewerî û rê û resma wan dikevê lerizînê û heqîqeta meselê xef dimînê; Ĥikmet kêm dibê; zalim dikevin xeberdanê û çûlîyan bin pî dikin û pê singê merkebên zulmê ewa diperçiqînin; tekrû (yê tenê) li nav tûza wê fitnê da ji nav diçê û suwarên bi qudret di wê da telef dibin, fitne bi

tehlî yê ve tê û wek çawa şîr tê duhtin ew xwîna xelkê dirêjê; nîşana dîn xirab dikê û yeqînê ji nav dibê. Fitna wereng ku mirovên zîrek jê direvin û yên xirab û pîsek teybîrê jê re didin. Ew fitne wek ‘ewrê tarî birûska vedidê û dikê xorxor û delingê xwe vedidê; mirovanî tê birîn; xelk ji iselametîyê vedibin; jê dûrketî yê wê nexweş û jê barkerê wê nekar e.

... Komek tên kuştin û xwîna wan heder diçê û komek ji tirsa li cihekî digerin ku xwe pê bigrin. Pê sonda û xapandina bi îmanê hîlan dikin û qirara dişkênin. Vêca hûn nebin ji vedayî yên fitna û bêreqên bid’a.

Bikevin pey wê ya komê pê girtî û sitûnên ta’et li ser hatî danîn. Raberê Xwedê bibin li halekî da ku hûn mezlûm bûne, bi awayê ku hûn zalim bin raberê Xwedê nebin. Xwe ji davên şeytan biparêzin û ji kendalên kûrên dijminî yê dûr bikevin; parî yên heram nekin zikê xwe da, çiko ewê goneh li ser hewe heram kirî û rêkên gohdanê ji hewe re rihet kirî, hewe dibînê.

رِجَـالٌ بَعْـدَ سَـلاَمَة، وَتَخْتَلِـفُ الاَهْـوَاءُ عِنْـدَ هُجُومِهَـا وَتَلْتَـبِسُ الأرَاءُ عِنْدَ نُجُومِهَا، مَنْ أَشْرَفَ لَهَا قَصَمَتْهُ، وَمَنْ سَعَى فِيهَـا حَطَمَتْـهُ، يَتَكَادَمُونَ فِيهَا تَكَادُمَ الْحُمُـرِ فِـي الْعَانَةِ! قَدِ اضْطَرَبَ مَعْقُودُ الْحَبْـلِ، وَعَمِيَ وَجْهُ الأَمْـرِ، تَغِـيضُ فِيهَـا الْحِكْمَـةُ، وَتَنْطِـقُ فِيهَـا الظَّلَمَـةُ، وَتَـدُقُّ أَهْـلَ الْبَـدْوِ بِمِسْـحَلِهَا، وَتَرُضُّـهُمْ بِكَلْكَلِهَـا! يَضِـيعُ فِـي غُبَارِهَـا الْوُحْـدَانُ وَيَهْلِـكُ فِـي طَرِيقِهَا الرُّكْبَانُ، تَرِدُ بِمُرِّ الْقَضَـاءِ، وَتَحْلُبُ عَبِيطَ الدِّمَاءِ، وَتَثْلِمُ مَنَـارَ الدِّينِ، وَتَنْقُضُ عَقْدَ الْيَقِينِ، يَهْرُبُ مِنْهَا الأَكْيَاسُ، وَيُدَبِّرُهَا الأَرْجَاسُ، مِرْعَادٌ مِبْرَاقٌ، كَاشِـفَةٌ عَـنْ سَـاقٍ! تُقْطَعُ فِيهَا الاَرْحَامُ، وَيُفَارَقُ عَلَيْهَـا الاِسْـلاَمُ! بَرِيُّهَـا سَـقِيمٌ، وَظَاعِنُهَـا مُقِيمٌ!

منها: بَيْنَ قَتِيل مَطْلُول، وَخَائِف مُسْتَجِير، يَخْتِلُـونَ بِعَقْـدِ الاَيمَـانِ وَبِغُـرُورِ الأيمَـانِ; فَـلاَ تَكُونُـوا أَنْصَابَ الْفِتَنِ، وَأَعْلاَمَ الْبِدَعِ،

وَالْزَمُوا مَا عُقِـدَ عَلَيْـهِ حَبْـلُ

۞ AXIFTINA 152 ۞

Sifetên Xwedê: Hemd ji Xuda re ne ku pê xuliqandina xwe, ji bona hebûna

xwe rênimûnî kir û pê çêkirina mexlûqê xwe ezelî bûna xwe nîşan da û pê wê çendê ku mexlûq wek hev çêkirin nîşan da ku ewî himber û şebîh nînin. Ne hewas dikarin zatê wî idrak bikin û ne çi perde ewî dinxumênin. Çiko ferq û cidayî heye li nav beyna yê çêker û ya çêbûyî da û yê hed dêner û ya hed jê re hatî deynan û yê xweyker û yê tê xudan kirin.

الْجَمَاعَـةِ، وَبُنِيَـتْ عَلَيْـهِ أَرْكَـانُ الطَّاعَةِ، وَاقْدَمُوا عَلَى اللهِ مَظْلُومِينَ، وَلاَ تَقْدَمُوا عَلَيْهِ ظَـالِمِينَ، وَاتَّقُـوا مَدَارِجَ الشَّيْطَانِ وَمَهَابِطَ الْعُـدْوَانِ، وَلاَ تُدْخِلُوا بُطُونَكُمْ لُعَقَ الْحَـرَامِ، فَـإِنَّكُمْ بِعَـيْنِ مَـنْ حَـرَّمَ عَلَـيْكُم الْمَعْصِيَةَ، وَسَهَّلَ لَكُمْ سُبُلَ الطَّاعَةِ.

Xwedê yêke, lê ne bi şiklê êjmartin; xaliqe lê ne pê bizav û zehmet dîtinê û sehkere bêy wê çendê ku wesîla gohlêbûnê hebê, bînere lê ne pê vekirina çavan; hazire lê ne bi şiklê ku li tişta bikevê û cidaye ji her tiştî ne ku valeyî li nav wan da hebê; eşkere ye lê ne pê dîtinê, xefe lê ne ji ber hûrî (biçûkî) yê, ji tişta cida ye çiko her tişt bin dest û li bin qudreta wî da ye. Her tiştek xêncî wî ye çiko her tişt li beraberê wî da şikestî ye û wê bal wîve bizivirin. Heçî kesê wesfê wî bidê ew mehdud kirîye û ewê wî mehdûd bikê ew anîye êjmarê û ewê wî bêxê êjmarê ezelîyeta wî (her hebûn) ji nav birîye. Heçî bêjê çawane? Ewî vîyaye wesfê wî bidê û ewê bêjê: Li kûye? Cîyek jê re çêkirîye. Ew ’alim bî, hêca çi me’lûm neyî, ew xaliq bî hêca çi mexlûq neyî; qadir bî hêca qe

[152]

في صفات الله جل جلاله:

الْحَمْدُ للهِ الدَّالِّ عَلَى وُجُـودِهِ بِخَلْقِهِ، وَبِمُحْدَثِ خَلْقِهِ عَلَى أَزَلِيَّتِه وَ بِاشْتِبَاهِهِمْ عَلَى أَنْ لاَ شَبَهَ لَـهُ. لاَ تَسْتَلِمُهُ الْمَشَاعِرُ، وَلاَ تَحْجُبُـهُ السَّـوَاتِرُ، لِافْتِـرَاقِ الصَّـانِعِ وَالْمَصْنُوعِ، وَالْحَادِّ وَالْـمَحْدُودِ، وَالرَّبِّ وَالْمَرْبُوبِ.

الأَحَـدُ لاَ بِتَأْوِيـلِ عَـدَد، وَالْخَـالِقُ لاَ بِمَعْنَـى حَرَكَـة وَنَصَـب، وَالسَّـمِيعُ لاَ بِـأَدَاة، وَالْبَصِيرُ لاَ بِتَفْرِيقِ آلَة، وَالشَّاهِدُ لاَبِمُمَاسَّـه، وَالْبَـائِنُ لاَبِتَرَاخِـي مَسَـافَة، وَالظَّـاهِرُ لاَبِرُؤْيَـة،

tiştek neyî.

…Beĥsa pêşkarên dînî: Roj derket û leylanderekî leylan da û eşkere bûyek eşkere bû û ewa xwehr bûyî rast bo, Xwedê komek digel komekî û rojek bi roja dî goherand. Wek çawa xela dîtî hêvîya baranê, em jî wereng hêvîya vî zemanî bûn.

Imam, danerên Xwedêne li ser mexlûqê wî û ji ber wîve karûbarê bendeyên wî rêve dibin. Naçê bihiştê xêncî wî yê ew nas kirîn û ewan jî ew nas kirîn û naçê cehnemê xêncî wî yê inkara wan kirî û ewan jî inkara wî kirîn.

Xwedê Te'ala Islam kir behra hewe û hûn ji wê ra xalis kirîn, çiko islam nîşaneke ji selametî yê û berhevboyeke ji tiştên berketî û hêjayî. Xwedayê Te'ala rêk û rêçika Islamê bijart û delîlên wê ronahî kirin pê 'ilmê eşkere û şehrezayî ya veşartî. 'Ecêbên wê xilas nabin û ji nav naçin, baranên pir ni'metên biharî û çirayên laberên tarîtî yan di wê da ye. Derîyên xezînên qencî û xêran xêncî bi kilîda wê nayê vekirin; û tarîtî xêncî pê pêta çirayên wî ronahî nabê. Sînorên wê xudankirîye û ew bi xwe çêrîngehên wê diparêzê. Heçî şifayê bixwazê şifayê didîyê û kesê bixwazê ihtîyacî ya xwe rakê ew ji wî

وَالْبَـاطِنُ لاَ بِلَطَافَـةٍ. بَـانَ مِـنَ الأَشْـيَاءِ بَـالْقَهْرِ لَهَـا، وَالْقُـدْرَةِ عَلَيْهَـا، وَبَانَـتِ الأَشْـيَاءُ مِنْـهُ بَالْخُضُوعِ لَهُ، وَالرُّجُوعِ إِلَيْهِ. مَنْ وَصَفَهُ فَقَدْ حَدَّهُ، وَمَنْ حَدَّهُ فَقَدْ عَدَّهُ، وَمَنْ عَدَّهُ فَقَدْ أَبْطَلَ أَزَلَـهُ، وَمَنْ قَالَ: كَيْفَ، فَقَدِ اسْتَوْصَفَهُ، وَمَنْ قَالَ: أَيْنَ، فَقَدْ حَيَّزَهُ. عَـالِمٌ إِذْ لاَ مَعْلُومٌ وَرَبٌّ إِذْ لاَ مَرْبُوبٌ، وَقَادِرٌ إِذْ لاَ مَقْدُورٌ.

منها في أئمّة الدين: فَقَدْ طَلَـعَ طَالِعٌ، وَلَمَـعَ لاَ مِـعٌ، وَلاَحَ لاَئِـحٌ، وَاعْتَدَلَ مَائِلٌ، وَاسْـتَبْدَلَ اللهُ بِقَـوْمٍ قَوْماً، وَبِيَوم يَوْماً، وَانْتَظَرْنَـا الْغِيَـرَ انْتِظَارَ الْـمُجْدِبِ الْمَطَرَ.

وَإِنَّمَا الاَئِمَّـةُ قُـوَّامُ اللهِ عَلَـى خَلْقِهِ، وَعُرَفَـاؤُهُ عَلَـى عِبَـادِهِ، لاَ يَـدْخُلُ الْجَنَّـةَ إِلاَّ مَـنْ عَـرَفَهُمْ وَعَرَفُوهُ، وَلاَ يَدْخُلُ النَّارَ إِلاَّ مَـنْ أَنْكَرَهُمْ وَأَنْكَرُوهُ.

إِنَّ اللهَ خَصَّـكُمْ بَالاْسْـلاَمِ و اسْتَخْلَصَكُمْ لَهُ، وَذَلِكَ لاِنَّهُ اسْمُ

ra bes e.

۞ AXIFTINA 153 ۞

Li Medînayê axiftîye (sala 36 h.)

Behsa li rê windabîyan: Xwedê muhlet dayê da di gel koma xafil û bê xeberan li pey hewayê nefsa xwe bê û digel gonehkaran bikê êvar, bêy wê hindê ku biniyeta amancekî li rêyekî biçê an Imamek pêşkarî yê jê re bikê.

…Xeflet: Heta ku cezayê bê emrî yên wan ji wan ra eşkere kir û ew ji nav perdên bê xeberî yê deranîn, hingê berê xwe dan ewê ya pişt dayînê (axret) û pişt dan wê ya berê wan lê, vêca ne ji wê ya ketîn pey feyde birin û ne jî wê ya ihtîyacî ya xwe birîn balê feyde da wan. Ez hewe û xwe ji vî haletî ditirsînim.

Dermanê Xefletê: Vêca her kes gereke ji karê xwe feydê bibê; ehlê besîretê ew e yê gohlê bibê vêca fikir bikê û binêrê vêca bibînê û ji ‘ibretan feydê bigirê, paşê li rêka ronahî da gava xwe bavêjê û hay ji xwe bimînê ku nekevê di kendala de û di nav kûrerêkan da winda nebê; û jrêdera li beraberê xwede ranekê (neşarênê) pê: Dijwariya zêde li ser heqîyekî an gohorîna axiftinekî an tirsandina ji

سَلاَمَة، وَجِمَاعُ كَرَامَة، اصْطَفَى اللهُ تَعَالَى مَنْهَجَهُ، وَبَيَّنَ حُجَجَهُ، مِنْ ظَاهِرِ عِلْم، وَبَاطِنِ حِكَم، لاَ تَفْنَى غَرَائِبُهُ، وَلاَ تَنْقَضِي عَجَائِبُهُ، فِيهِ مَرَابِيعُ النِّعَمِ، وَمَصَابِيحُ الظُّلَمِ، لاَ تُفْتَحُ الْخَيْرَاتُ إِلاَّ بِمَفَاتِحِهِ، وَلاَ تُكْشَفُ الظُّلُمَاتُ إِلاَّ بِمَصَابِحِهِ، قَدْ أَحْمَى حِمَاهُ، وَأَرْعَى مَرْعَاهُ، فِيهِ شِفَاءُ الْمُسْتَشْفِي، وَكِفَايَةُ الْمُكْتَفِي.

[153]

ومن خطبه له عليه السلام

صفة الضال: وَهُوَ فِي مُهْلَة مِنَ اللهِ يَهْوِي مَعَ الْغَافِلِينَ، وَيَغْدُومَعَ الْمُذْنِبِينَ، بِلاَ سَبِيل قَاصِد، وَلاَ إِمَام قَائِد.

منها في صفات الغافلين: حَتَّى إِذَا كَشَفَ لَهُمْ عَنْ جَزَاء مَعْصِيَتِهِمْ، وَاسْتَخْرَجَهُمْ مِنْ جَلاَبِيبِ غَفْلَتِهِمْ، اسْتَقْبَلُوا مُدْبِراً، وَاسْتَدْبَرُوا مُقْبِلاً، فَلَمْ يَنْتَفِعُوا بِمَا

doristiyeki.

We'z û şîret : Vêca ey gohder! Ji serxweşî ya xwe derkeve û ji bê xeberî ya xwe hişîyar bibe û ji lezî ya xwe kêm bike û baş hizir bike di wê ya ji devê Pêğemberê ummî selewat ser wî û alê wî bin gihayî te; ewa ku çi çare xêncî wê nîne û revîna ji wê ne mumkine. Xwe dûr bike ji wî kesê digel axiftina Pêğember (s) muxalifet dikê û gohê xwe didê axiftina yên dî; desta ji wî û wê ya ew ji xwe re pê razî, bikêşe. Fexr û xwe mezin kirinê berde û tekebborê ji xwe bavêje û qebra xwe bîne bîra xwe, çiko bi rastî wêderê cihê derbaz bûna te ye; te çi kirbê tu dê wê bibînî û te çi çandibê tu dê wê hilînî û bidrûy, heçî ya îro tu pêş xwe da rêkî wê sibehî ewê deynin ber te; cihê pîyê xwe qayîm bike û ji wê rojê ra qût û rizqekî rêke.

Vêca ey gohdêr! Hay ji xwe hebe, hay ji xwe hebe û ey bê xeber, xebat û xebat! Kes wek Xweda te pê nahesênê.

Yêk ji hukmên Xwedê li Qur'ana hekîm da ku pêk anîna wê xêr pêve tê û terk dana wê dibê sebebê cezadanê û ji ber wê Xwedê razî dibê û tê xezebê, ev e ku bende feydê nabê herçend xwe li 'ibadet da reht bikê û li karan da niyeta xwe xalis bikê, eger ku ji dinyayê

أَدْرَكُوا منْ طَلِبَتِهِمْ، وَلاَ بِمَا قَضَوْا مِنْ وَطَرِهِمْ.

إِنِّي أُحَذِّرُكُمْ، وَنَفْسِي، هـذِهِ الْمَنْزِلَةَ، فَلْيَنْتَفِعِ امْرُؤٌ بِنَفْسِهِ، فَإِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَـمِعَ فَتَفَكَّـرَ، وَنَظَـرَ فَأَبْصَرَ، وَانْتَفَعَ بِالْعِبَرِ، ثُـمَّ سَـلَكَ جَدَداً وَاضِحاً يَتَجَنَّبُ فِيهِ الصَّرْعَةَ فِـي الْمَهَـاوِي، وَالضَّـلاَلَ فـي الْمَغَاوِي، وَلاَ يُعِـينُ عَلَـى نَفْسِـهِ الْغُـوَاةَ بِتَعَسُّـف فِـي حَـقٍّ، أَوْ تَحْرِيف في نُطْق، أَوْ تَخَوُّف مِـنْ صِدْق.

عظة الناس: فَأَفِقْ أَيُّهَا السَّامِعُ مِـنْ سَـكْرَتِكَ، وَاسْـتَيْقِظْ مَـنْ غَفْلَتِكَ، وَاخْتَصِرْ مِـنْ عَجَلَتِـكَ، وَأَنْعِمِ الْفِكْرَ فِيمَـا جَـاءَكَ عَلَـى لِسَانِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ صـلى الله عليـه وآلـه مِمَّا لاَ بُدَّ مِنْهُ وَلاَ مَحِـيصَ عَنْـهُ، وَخَالِفْ مَنْ خَـالَفَ ذلِـكَ إِلَـى غَيْرِهِ، وَدَعْهُ وَمَـا رَضِـيَ لِنَفْسِـهِ، وَضَعْ فَخْـرَكَ، وَاحْطُـطْ كِبْـرَكَ، وَاذكُرْ قَبْرَكَ، فَإِنَّ عَلَيْـهِ مَمَـرَّكَ، وَكَمَا تَدِينُ تُـدَانُ، وَكَمَـا تَـزْرَعُ

derkevê û bikevê li beraberê Xwedayê xwe da û li wî halî da yêk ji van gonehan li ser wî hebê û tewbe nekiribê (ew jî ev in):

Li ‘ibadetekî da ku Xwedê li ser wî ferz kirî şirîka ji Xwedê ra çêkê, an xezeba xwe pê kuştina yêk dî bitefênê; an karê pîs ku kesek dî kirî ye bênê ser ziman; an ihtîyacîya xwe pê çêkirina bid’etekî li dîn da pêk bênê; an durû bê digel xelkê; an dû ziman bê digel wan. Li vê ya min gotî da fikir bike, ku her yêkî ji van nimûnên zehfî hene.

Heçî heywanin xema wan zikê wa ye; hem û xema dirindan jî hêriş birin û zêdegavî ya li ser yên dî ye; xema jina jî xemla dinyayê û têkdana wê ye; mu’min jî şikestî ne; mu’min dilovanin; mu’min ji Xudatirs in.

AXIFTINA 154

Hinek ji nivîseran gotine ev xutbe li medînayê hatîye xwendin.

‘Eqilmend pê çavê dil, berê xwe didê dûmahîka karê xwe û bi nizmî û bilindî ya wê dihêshê. Gazîkerekî -Pêğember- gazî kir û pêşkarekî kar bi dest xwe girt,

تَحْصُدُ، وَمَا قَدَّمْتَ الْيَوْمَ تَقْدَمُ عَلَيْهِ غَداً، فَامْهَدْ لِقَدَمِكَ، وَقَدِّمْ لِيَوْمِكَ.

فَالْحَذَرَ الْحَذَرَ أَيُّهَا الْمُسْتَمِعُ! وَالْجِدَّ الْجِدَّ أَيُّهَا الْغَافِلُ! (وَلاَ يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِير).

إِنَّ مِنْ عَزَائِمِ اللهِ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ، الَّتِي عَلَيْهَا يُثِيبُ وَيُعَاقِبُ، وَلَهَا يَرْضَى وَيَسْخَطُ، أَنَّهُ لاَ يَنْفَعُ عَبْداً ـ وَإِنْ أَجْهَدَ نَفْسَهُ، وَأَخْلَصَ فِعْلَهُ ـ أَنْ يَخْرُجَ مِنَ الدُّنْيَا، لاَقِياً رَبَّهُ بِخَصْلَةٍ مِنْ هذِهِ الْخِصَالِ لَمْ يَتُبْ مِنْهَا:

أَنْ يُشْرِكَ بِاللهِ فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْهِ مِنْ عِبَادَتِهِ، أَوْ يَشْفِيَ غَيْظَهُ بِهَلاَكِ نَفْسِهِ، أَوْ يُقِرَّ بِأَمْرٍ فَعَلَهُ غَيْرُهُ، أَوْ يَسْتَنْجِحَ حَاجَةً إِلَى النَّاسِ بِإِظْهَارِ بِدْعَةٍ فِي دِينِهِ، أَوْ يَلْقَى النَّاسَ بِوَجْهَيْنِ، أَوْ يَمْشِيَ فِيهِمْ بِلِسَانَيْنِ. اعْقِلْ ذلِكَ فَإِنَّ الْمِثْلَ دَلِيلٌ عَلَى شِبْهِهِ.

إِنَّ الْبَهَائِمَ هَمُّهَا بُطُونُهَا، وَإِنَّ السِّبَاعَ هَمُّهَا الْعُدْوَانُ عَلَى غَيْرِهَا،

vêca nixwe cewaba gazîker bidin û bikevin pey pêşkar.

Di nav beĥrên fitna da nûqî bûn û bid'e girtin, ne sunnet. Bawerdaran xwe êxistin di malan da û li rê winda boyên derewker des axiftinê kirin.

Emîn cilkên binve (yên nubuwwetê) emîn eshab û xeznedar û dergeh (ji Pêğember ra) û çûna di mala da xêncî li dergehan ra çênabê, vêca kesê ne li dergehan ra biçê malan da, dibêjin wan, diz.

...Ayetên berketî yên Qur'anê derheq wan da ne û ew xeznên Xwedayê rehmanin, eger biaxivin rast dibêjin û eger bê deng bibin pêşî ji wan nayê standin (li neaxiftinê de).

Vêca pêşkar lazime digel xelkê xwe rast û durist bê û hişê xwe bênê serê xwe û lazime (pêşkar) ji ewlad û ehlê axretê bê, çiko bi rastî ji wêderê hatîye û wê bi wêderêve bê birin.

Vêca ewê ku pê çavê dil dinêrê û pê besîretê kar dikê, li despêkê da lazime bizanê kanê ya ew dikê feyda wî têda ye an zerera wî? Da vêca eger feyda wî têda hebû dewamê bidîyê û eger bi zerera wî bê desta jê bikêşê, çiko ew kesê bêy zanîn dest bavêjê karekî wek wî ye ewê ne li ser rêkê diçê, vêca çiqa pitir ji rêka ronahî dûr bikevê ji mexsedê dûrtir dibê. Û ewê bi zanîn des

وَإِنَّ النِّسَاءَ هَمُّهُنَّ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْفَسَادُ فِيهَا; إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ مُسْتَكِينُونَ، إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ مُشْفِقُونَ، إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ خَائِفُونَ.

[**154**]

يذكر فيها فضائل أهل البيت عليهم السلام

وَنَاظِرُ قَلْبِ اللَّبِيبِ بِهِ يُبْصِرُ أَمَدَهُ، وَيَعْرِفُ غَوْرَهُ وَنَجْدَهُ. دَاعٍ دَعَا، وَرَاعٍ رَعَى، فَاسْتَجِيبُوا لِلدَّاعِي، وَاتَّبِعُوا الرَّاعِيَ.

قَدْ خَاضُوا بِحَارَ الْفِتَنِ، وَأَخَذُوا بِالْبِدَعِ دُونَ السُّنَنِ، وَأَرَزَ الْمُؤْمِنُونَ، وَنَطَقَ الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ.

نَحْنُ الشِّعَارُ وَالأَصْحَابُ، وَالْخَزَنَةُ وَالأَبْوَابُ، [وَلاَ] تُؤْتَى الْبُيُوتُ إِلاَّ مِنْ أَبْوَابِهَا، فَمَنْ أَتَاهَا مِنْ غَيْرِ أَبْوَابِهَا سُمِّيَ سَارِقاً.

منها: فِيهِمْ كَرَائِمُ الْقُرْآنِ، وَهُمْ كُنُوزُ الرَّحْمنِ، إِنْ نَطَقُوا صَدَقُوا، وَإِنْ صَمَتُوا لَمْ يُسْبَقُوا.

bavêjê karekî wek wî ye ewê li ser rêka ronahî û eşkere diçê, vêca bila mirov binêrê kanê gelo pêşve diçê an paş ve?.

Evê bizane ku: Her zahirekî (eşkere) batinek (navdeyîyek) wek wê jê re heye, ewa eşkere yê wê pak û temîz bê navdeyê wê jî pak û temîze û ewa eşkere yê wê pîs bê navdeyê wê jî pîse. Pêğemberê rastgû selewat ser wî û alê wî gotîye: "Çêdibê ku Xwedê carna hej bende ('ebd) bikê û ji karê wî nexweş bê; carna jî hej 'emelê wî bikê û ji bedena wî nexweş bê".

Evê jî bizane ku: Her 'emelekî şînkatîyek heye, û çi şînkatî nînin ku ihtîyacî bi avê nebin. Av jî newek yêkin, vêca ewa avdana wê baş bê çandinahî û li xwe dana wî jî baş dibê û fêkî yê wê şîrîn dibê û ewa avdana wê pîs û nebaş bê şînkatî ya wê jî pîs û nebaş dibê û fêkî yê wê tehl dibê.

فَلْيَصْدُقْ رَائِدٌ أَهْلَهُ، وَلْيُحْضِرْ عَقْلَهُ، وَلْيَكُنْ مِنْ أَبْنَاءِ الْآخِرَةِ، فَإِنَّهُ مِنْهَا قَدِمَ، وَإِلَيْهَا يَنْقَلِبُ.

وَالنَّاظِرُ بِالْقَلْبِ، الْعَامِلُ بِالْبَصَرِ، يَكُونُ مُبْتَدَأُ عَمَلِهِ أَنْ يَعْلَمَ: أَعَمَلُهُ عَلَيْهِ أَمْ لَهُ؟! فَإِنْ كَانَ لَهُ مَضَى فِيهِ، وَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ وَقَفَ عِنْدَهُ. فَإِنَّ الْعَامِلَ بِغَيْرِ عِلْمٍ كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ طَرِيقٍ، فَلاَ يَزِيدُهُ بُعْدُهُ عَنِ الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ إِلاَّ بُعْداً مِنْ حَاجَتِهِ، وَالْعَامِلُ بِالْعِلْمِ كَالسَّائِرِ عَلَى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ، فَلْيَنْظُرْ نَاظِرٌ: أَسَائِرٌ هُوَ أَمْ رَاجِعٌ؟!

وَاعْلَمْ أَنَّ لِكُلِّ ظَاهِرٍ بَاطِناً عَلَى مِثَالِهِ، فَمَا طَابَ ظَاهِرُهُ طَابَ بَاطِنُهُ، وَمَا خَبُثَ ظَاهِرُهُ خَبُثَ بَاطِنُهُ، وَقَدْ قَالَ الرَّسُولُ الصَّادِقُ صلى الله عليه وآله: «إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ وَيُبْغِضُ عَمَلَهُ، وَيُحِبُّ الْعَمَلَ وَيُبْغِضُ بَدَنَهُ».

فَاعْلَمْ أَنَّ كُلَّ عَمَلٍ نَبَاتٌ، وَكُلَّ نَبَاتٍ لاَ غِنَى بِهِ عَنِ الْمَاءِ، وَالْمِيَاهُ مُخْتَلِفَةٌ، فَمَا طَابَ سَقْيُهُ

۞ AXIFTINA 155 ۞

Behsa afirandin û xulqandina 'ecêb a şevperê (şevşevuk-çilêçilê) dikê.

Ĥemd ji Xwedê ra, ewê çi wesf nikarin bighên heqîqeta nas kirina wî û 'ezemeta wî 'eql paşve zivirandine; vêca ji bona gihana xilaseka melekûta wî rêkek peyda nekirin.

Ewe Xwedayê heqê eşkere. Eşkeretir ji hemî wa tiştên çav dikarin bibînin. ‘Eql nikarin hed û sînorekî jê re deynin da vêca himber û şebîhek jê re hebê û wehm û xîyal nikarin ewî dixwe da bigrin da vêca tiştek wek wî xîyal bikin. Mexlûq afirand, bê nimûne û bê meşweret kirina digel kesekî û bê arîkarî ya arîkarekî. Vêca afirandina wî bi emrê wî xilas bî û ferman jê bir û cewab da û paşve neda û teslîm bû û neket cirrekêşê.

Afirandina Şevperê: Ji sen’etê wî yê hûr û ji afirandina wî ya ‘ecêb, ew e ku em li afirandina bi hustahî û şarezayî ya li xulqandina şevperê da dibînin; ku ronahî ya rojê hemî tiştî têxê (bizav û) hereketê lê; şevpereyan ji bizavê didê sekinandin û tarîtîya şevê ewê têxê hereketê, halhale candarên dî ji bizav û hereketê têxê; çawa çavên wê ewqas ze’êfe ku nikarê ji roja ronahî arîkarîyê bigirê û li ber ronahî ya wê rêka xwe bibînê û bigihê wî cihê ku divê biçî yê! Çawa ew nikarê biçê wî cihê tava rojê didîyê û li xefgehên tarî da dimînê! Û bê ihtîyace ji firîna li ber tava rojê! Şevpere, li rojê da plkên xwe li ser çavên xwe da digrê û dema şev tê,

طَابَ غَرْسُهُ وَحَلَتْ ثَمَرَتُهُ، وَمَا خَبُثَ سَقْيُهُ خَبُثَ غَرْسُهُ وَأَمَرَّتْ ثَمَرَتُهُ.

[**155**]

يذكر فيها بديع خلقة الخفاش

الْحَمْدُ لله الَّذِي انْحَسَرَتِ الاَوْصَافُ عَنْ كُنْهِ مَعْرِفَتِهِ، وَرَدَعَتْ عَظَمَتُهُ الْعُقُولَ، فَلَمْ تَجِدْ مَسَاغاً إِلَى بُلُوغِ غَايَةِ مَلَكُوتِهِ!

هَوَ اللهُ الْحَقُّ الْمُبِينُ، أَحَقُّ وَأَبْيَنُ مِمَّا تَرَى الْعُيُونُ، لَمْ تَبْلُغْهُ الْعُقُولُ بِتَحْدِيد فَيَكُونَ مُشَبَّهاً، وَلَمْ تَقَعْ عَلَيْهِ الأَوْهَامُ بِتَقْدِير فَيَكُونَ مُمَثَّلاً. خَلَقَ الْخَلْقَ عَلَى غَيْرِ تَمْثِيل، وَلاَ مَشُورَةِ مُشِير، وَلاَ مَعُونَةِ مُعِين، فَتَمَّ خَلْقُهُ بِأَمْرِهِ، وَأَذْعَنَ لِطَاعَتِهِ، فَأَجَابَ وَلَمْ يُدَافِعْ، وَانْقَادَ وَلَمْ يُنَازِعْ.

خلقة الخفاش: وَمِنْ لَطَائِفِ صَنْعَتِهِ، وَعَجَائِبِ خِلْقَتِهِ، مَا أَرَانَا مِنْ غَوَامِضِ الْحِكْمَةِ فِي هذِهِ الْخَفَافِيشِ الَّتِي يَقْبِضُهَا الضِّيَاءُ

tarîtî ewê wek çirayekî ji bona peyda kirina rizqê wê têxê kar; tarîtî pêşîya dîtina wê nagirê û ewê ji firînê li nav tarîtî yê da paşve nadê; dema roj perdê ji ser xwe hilênê û spîtahî ya rojê (sipêde) xuya bikê û derkevê û cihê tengê sûsmaran ronahî bikê, carek dî dîsa çavê xwe datînê serhev û bi heçî ya li tarîtî ya şevê da dayî hev bes dikê. Pak û munezzeh e Xwedayê ku şev kir roja wê da ku ji bona peyda kirina rizqê xwe bikevê bizav û hereketê û roj kir demê rihetî û sekinîna wê; û per danê ku ji goşt in, da li demê ihtîyac û nîyazê da pê wan bifirê; perên wek nermikê goh ku ne pirtik pêve heye û ne jî hestî têda ye, lê belê tu cihê reyan li nav wan da bibaşî dibînî; şevperê dû per hene ku ne ewqas tenik in (nazik -zirav) ku biçirihên û ne jî ewqas stûrin ku giranî yê çêkin. Difirê, li halekî da ku zarûka wê pêve ye, tu dibêjî qey penah jê re birîye, dema dayk rodinê ew jî rodinê û dema radibê ew jî radibê, ji zarûka xwe venabê heta endamên wê qewî bibin û perên wê bikarin ewê bifirînin û rêkên jîyanê û mesleheta xwe hîn bibin û bi'elimin.

الْبَاسِطُ لِكُلِّ شَيْءٍ، وَبَسْطُهَا الظَّلاَمُ الْقَابِضُ لِكُلِّ حَيٍّ، وَكَيْفَ عَشِيَتْ أَعْيُنُهَا عَنْ أَنْ تَسْتَمِدَّ مِنَ الشَّمْسِ الْمُضِيئَةِ نقُوراً تَهْتَدِي بِهِ فِي مَذَاهِبِهَا، وَتَتَّصِلُ بِعَلاَنِيَةِ بُرْهَانِ الشَّمْسِ إِلَى مَعَارِفِهَا. وَرَدَعَهَا بِتَلاَلُؤِ ضِيَائِهَا عَنِ الْمُضِيِّ فِي سُبُحَاتِ إِشْرَاقِهَا، وَأَكَنَّهَا فِي مَكَامِنِهَا عَنِ الذَّهَابِ فِي بُلَجِ ائْتِلاَقِهَا، فَهِيَ مُسْدَلَةُ الْجُفُونِ بِالنَّهَارِ عَلَى حِدَاقِهَا، وَجَاعِلَةُ اللَّيْلِ سِرَاجاً تَسْتَدِلُّ بِهِ فِي الْتِمَاسِ أَرْزَاقِهَا; فَلاَ يَرُدُّ أَبْصَارَهَا إِسْدَافُ ظُلْمَتِهِ وَلاَ تَمْتَنِعُ مِنَ الْمُضِيِّ فِيهِ لِغَسَقِ دُجُنَّتِهِ. فَإِذَا أَلْقَتِ الشَّمْسُ قِنَاعَهَا، وَبَدَتْ أَوْضَاحُ نَهَارِهَا، وَدَخَلَ مِنْ إِشْرَاقِ نُورِهَا عَلَى الضِّبَابِ فِي وِجَارِهَا أَطْبَقَتِ الأَجْفَانَ عَلَى مَآقِيهَا وَتَبَلَّغَتْ بِمَا اكْتَسَبَتْهُ مِنَ الْمَعَاشِ فِي ظُلَمِ لَيَالِيهَا. فَسُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ اللَّيْلَ لَهَا نَهَاراً وَمَعَاشاً، وَجَعَلَ النَّهَارَ لَهَا سَكَناً وَقَرَاراً!

Vêca pak û munezzeh e Xaliqê hemî tiştî; ewê tişt xuliqandîn bêy hebûna nimûneyekî li pêşîyê da.

AXIFTINA 156

Ji ehlê Besrayê axiftîye. Behsa qewimînên dijwarên nehatî de ye:

Vêca hingê (wextê fitnê da) heçî kesê bikarê xwe bi ta'etê Xwedêve mijûl bikê bila ewê bikê. Bi hezkirina Xwedê, eger hûn gohdarê min bin, ezê hewe li rêka bihiştê da bibim herçend bi zehmet û dijwar û tehl bê.

Lê hindîke filankes e, hizra jinane pêra ye û kîn li singê wê da dikelê wek qazana hêsinkeran. Eger jê bixwestan ku ewa digel min kirî digel kesek dî bikê, qebûl nedikira. Li her halî da ew hurmeta wê ya ewil li ser cihê xwe ye û hesab hêvîya Xwedayê mezinve ye.

...Behsa îmanê: Ew rêkek zehf eşkere ye û çiraya wê pir ronahî. Vêca bi îmanê ye ku mirov dikarê bighê karên qenc û pê karên qence ku mirov bal îmanêve rê rast dibê. Bi îmanê zanîn avedan dibê û bi zanînê ji mirinê tê tirsandin û bi mirinê jîyana dinyayê dighê xilasekê û bi dinyayê axret destve tê û bi qîyametê bihişt nêzîk dibê (ji qencan ra) û cehnem geş dibê ji yên hatîn xapandin ra û çi cî nînin ku xelkê

وَجَعَلَ لَهَا أَجْنِحَةً مِنْ لَحْمِهَا تَعْرُجُ بِهَا عِنْدَ الْحَاجَةِ إِلَى الطَّيَرَانِ، كَأَنَّهَا شَظَايَا الأَذَانِ غَيْرَ ذَوَاتِ رِيش وَلاَ قَصَب إِلاَّ أَنَّكَ تَرَى مَوَاضِعَ الْعُرُوقِ بَيِّنَةً أَعْلاَماً لَهَا جَنَاحَانِ لَمَّا يَرِقَّا فَيَنْشَقَّا، وَلَمْ يَغْلُظَا فَيَثْقُلاَ. تَطِيرُ وَوَلَدُهَا لاَصِقٌ بِهَا لاَجِيٌ إِلَيْهَا، يَقَعُ إِذَا وَقَعَتْ، وَيَرْتَفِعُ إِذَا ارْتَفَعَتْ، لاَيُفَارِقُهَا حَتَّى تَشْتَدَّ أَرْكَانُهُ، وَيَحْمِلَهُ لِلنُّهُوضِ جَنَاحُهُ، وَيَعْرِفَ مَذَاهِبَ عَيْشِهِ، وَمَصَالِحَ نَفْسِهِ.

فَسُبْحَانَ الْبَارِىءِ لِكُلِّ شَيْءٍ، عَلَى غَيْرِ مِثَال خَلاَ مِنْ غَيْرِهِ!

[156]

خاطب به أهل البصرة على جهة اقتصاص الملاحم

فَمَنِ اسْتَطَاعَ عِنْدَ ذلِكَ أَنْ يَعْتَقِلَ نَفْسَهُ عَلَى الله، فَلْيَفْعَلْ، فَإِنْ أَطَعْتُمُوني فَإِنِّي حَامِلُكُمْ إِنْ شَاءَ اللهُ عَلَى سَبِيلِ الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانَ ذَا مَشَقَّة شَدِيدَة وَمَذَاقَة مَرِيرَة.

وَأَمَّا فُلاَنَةُ، فَأَدْرَكَهَا رَأْيُ النِّسَاءِ، وَضِغْنٌ غَلاَ فِي صَدْرِهَا

ji qîyametê paşve bidin; xelk li meydana jêbirkana qîyametê da (dinya) lez dikevin heta bighên mexseda axir.

***... Goristanî di qîyametê da*:** Ew wê ji goran (qebra) derkevin û bikevin rê bo gihana mexseda xwe ya axir, her avahîyekî (bihişt – cehnem) ehlê xwe hene ku ewê nagoherînin û jê nayên gohaztin.

Emrê bi qencî yê û nehya ji kirêtê (nebaşî yê) dû sifetên Xwedayê (pak û) subhanin, rastî ev e ku ew herdu ne mirinê nêzîk dikin û ne jî kêmasî yê têxin rizq (qût).

Muheqeq xwe bi kitêba Xwedê bigrin, çiko bi rastî ew werîsê qewî û ronahî ya eşkere ye; ew dermanê feydeder û têravkera têhnîşk bere; ragirê wî kesî ye ewê xwe pê bigirê û xilaskerê wî kesî ye ewê xwe bavêjî yê; xwehrî jê re nîne da vêca bê rast kirin û berê wê ji heqî yê nazivirê da vêca lê bê zivirandin; pir xwendin û gohlê dan ewê kevin nakê, kesê bi wê biaxivê rastgûye û yê bi wê ‘emel bikê ew pêş ketîye.

Li vê navbirê da kesek rabî û gotê: Ey mîrê bawerdaran, ji mere behsa fitnê bike, gelo te derheq vê tiştê da qe ji Pêğember (s) pirsyar kirîye? Vêca ewî (s) wiha got:

Dema ev ayet hat xarê: ***“Elif.L.M. Gelo mirov wereng guman dikin ku***

كَمِرْجَلِ الْقَيْنِ، وَلَوْ دُعِيَتْ لِتَنَالَ مِنْ غَيْرِي مَا أَتَتْ إِلَيَّ، لَمْ تَفْعَلْ، وَلَهَا بَعْدُ حُرْمَتُهَا الأُولَى، وَالْحِسَابُ عَلَى اللهِ.

منه في وصف الايمان: سَبِيلٌ أَبْلَجُ الْمِنْهَاجِ، أَنْوَرُ السِّرَاجِ، فَبِالأيمَانِ يُسْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحَاتِ، وَبَالصَّالِحَاتِ يُسْتَدَلُّ عَلَى الأيمَانِ، وَبِالأيمَانِ يُعْمَرُ الْعِلْمُ، وَبِالْعِلْمِ يُرْهَبُ الْمَوْتُ، وَبِالْمَوْتِ تُخْتَمُ الدُّنْيَا، وَبِالدُّنْيَا تُحْرَزُ الأخِرَةُ، وَإِنَّ الْخَلْقَ لاَ مَقْصَرَ لَهُمْ عَنِ الْقِيَامَةِ، مُرْقِلِينَ فِي مِضْمارِهَا إِلَى الْغَايَةِ الْقُصْوَى.

في حال أهل القبور في القيامة:

قَدْ شَخَصُوا مِنْ مُسْتَقَرِّ الأَجْدَاثِ، وَصَارُوا إِلى مَصَائِرِ الْغَايَاتِ، لِكُلِّ دَار أَهْلُهَا، لاَ يَسْتَبْدِلُونَ بِهَا وَلا يَنقلونَ عَنهَا.

وَإِنَّ الأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنكَرِ، لَخُلُقَانِ مِنْ خُلُقِ اللهِ سُبْحَانَهُ، وَإِنَّهُمَا لاَ يُقَرِّبَانِ مِنْ أَجَلٍ، وَلاَ يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ. وَعَلَيْكُمْ بِكِتَابِ اللهِ، فَإِنَّهُ

dema dibêjin: Me îman anî, wê dest ji wan bê kêşan û êdî nayên imtihan kirin (la yuftenûn)?"[56] Hingê min zanî heta ku Pêğember (s) di nav me da ye, fitne ser me da nayê, vêca min pirsî û got: Ey Resûlê Xwedê! Ev fitna (imtihana) ku Xwedê Te'ala behsa wê ji te re kirî, çi fitneyeke? Ewî (s) kerem kir: Ey 'Elî! Wê piştî min ummeta min bikevê fitnê. Min got: Ya resûlellah! Ma gelo li roja "uhudê" da ku komek ji muslimana şehîd bûyîn û, ez şehîd nebûyîm û vêca li min giran hatî, te ne got min, "mizgînî ji te ra, ku şehadet li pey te ye"?

Vêca Pêğember (s) got: "Werenge çawa tu dibêjî; tu dê hingê bi çi awayî sebir bikî" min gotê: Ey Resûlê Xwedê! Ew ne cihê sebirdarî yê ye, belkî cihê mizgînî û şukir kirinê ye. Ewî kerem kir: "Ey 'Elî! Wê ev qewmê he, paş min bi malê xwe bên imtihan kirin û, wê ji ber ku dînê Xwedê qebûl kirine minetê li Xwedayê xwe bikin û li wî halî da wê berhêvî yê rehmeta wî bin û xwe ji ber xezeba wî li êmnahî yê da bibînin; wê pê şubhên derewîn û hewayê nefs a xafilker, heramê Xwedê helal bikin; wê navê ava tirî deynin ser 'ereqê û navê hedîyê deynin ser rişwetê û navê kirîn firûtinê bi ribayê ve bikin û bi vî awayî ewa hemîyan helal bizanin". Min got: Ey Resûlê Xwedê! Vêca hingê ez xelkê li kîjan mertebê da deynim? Li merteba

الْحَبْلُ الْمَتِينُ، وَالنُّورُ الْمُبِينُ، وَالشِّفَاءُ النَّافِعُ، وَالرِّيُّ النَّاقِعُ، وَالْعِصْمَةُ لِلْمُتَمَسِّكِ، وَالنَّجَاةُ لِلْمُتَعَلِّقِ، لاَ يَعْوَجُّ فَيُقَامَ، وَلاَ يَزِيغُ فَيُسْتَعْتَبَ، وَلاَ تُخْلِقُهُ كَثْرَةُ الرَّدِّ، وَوُلُوجُ السَّمْعِ، مَنْ قَالَ بِهِ صَدَقَ، وَمَنْ عَمِلَ بِهِ سَبَقَ.

وقام إليه رجل فقال: أخبرنا عن الفتنة، وهل سألت عنها رسول الله صلى الله عليه وآله؟ فقال عليه السلام:

لَمَّا أَنْزَلَ اللهُ سُبْحَانَهُ، قَوْلَهُ: (الم * أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لاَ يُفْتَنُونَ) عَلِمْتُ أَنَّ الْفِتْنَةَ لاَ تَنْزِلُ بِنَا وَرَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله بَيْنَ أَظْهُرِنَا. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا هذِهِ الْفِتْنَةُ الَّتِي أَخْبَرَكَ اللهُ بِهَا؟ فَقَالَ: «يَا عَلِيُّ، إِنَّ أُمَّتِي سَيُفْتَنُونَ مِنْ بَعْدِي». فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَوَلَيْسَ قَدْ قُلْتَ لِي يَوْمَ أُحُد حَيْثُ اسْتُشْهِدَ مَنِ اسْتُشْهِدَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَحِيزَتْ عَنِّي الشَّهَادَةُ، فَشَقَّ ذلِكَ عَلَيَّ، فَقُلْتَ لِي: «أَبْشِرْ، فَإِنَّ الشَّهَادَةَ مِنْ وَرَائِكَ»؟.

فَقَالَ لِي: «إِنَّ ذلِكَ لَكَذلِكَ،

“ji dîn derketinê”da, an xaphayîyan û imtihan bûyîyan da? Kerem kir: di cî yê imtihan bûyîyan û lê qewimayan da deyne.

AXIFTINA 157

Ĥemd ji wî Xudayî ra ewê ĥemd kirî kilîda zikrê xwe û sebebê zêdahî ya fezla xwe û rê nîşanderê ni’met û mezinahî ya Xwe.

Bendeyên Xwedê! Zeman wereng ser yên mayîn ra derbaz dibê wek çawa li ser yên bûrîyî ra derbaz bûyî, ew qasê derbaz bûyî êdî nazivirê û ewa mayî jî ji her û her ra namînê; kiryara wê ya dûmahîkê wek ya ewilê wê ye, qewimînên wê pêşî yê ji hev distînin û dighên nîşanên wê jî bi hevra ne.

Vêca we hesab bikin ku hûn li qîyametê da hazir bûne û tên ajûtin wek wê gûlka devê ya har û nexweş mi’emlet ku xweyê wê ewê dajû. Heçî kesê (xafil bê) şûna mijûlî ya bi xwe ve bi tiştek dî mijûl bûyî wê li nav tarîtî yê da şaş (heyrî) bimînê û bikevê di xeterê da û şeytanên wî ewî bihêlin di nav serkêşî yên wî da û karên wî yên pîs pêş çavên wî bixemilînin; vêca bihişt xilaseka rêka pêşî standî ya ye û cehnem jî dumahîka rêka teqsîrkara ye.

Bizanin, ey bendeyên Xwedê!

فَكَيْفَ صَبْرُكَ إِذَنْ»؟.

فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ الله، لَيسَ هذَا مِنْ مَوَاطِنِ الصَّبْرِ، وَلكِنْ مِنْ مَوَاطِنِ البشرى وَالشُّكْرِ. وَقَالَ: «يَا عَلِيُّ، إِنَّ الْقَوْمَ سَيُفْتَنُونَ بِأَمْوَالِهِمْ، وَيَمُنُّونَ بِدِينِهِم عَلَى رَبِّهِمْ، وَيَتَمَنَّوْنَ رَحْمَتَهُ، وَيَأْمَنُونَ سَطْوَتَهُ، وَيَسْتَحِلُّونَ حَرَامَهُ بِالشُّبُهَاتِ الْكَاذِبَةِ، وَالأَهْوَاءِ السَّاهِيَةِ، فَيَسْتَحِلُّونَ الْخَمْرَ بِالنَّبِيذِ، وَالسُّحْتَ بِالْهَدِيَّةِ، وَالرِّبَا بِالْبَيْعِ».

قُلْتُ: يَا رَسُولَ الله، فَبِأَيِّ الْمَنَازِلِ أُنْزِلُهُمْ عِنْدَ ذلِكَ؟ أَبِمَنْزِلَةِ رِدَّة، أَمْ بِمَنْزِلَةِ فِتْنَة؟

فَقَالَ: «بِمَنْزِلَةِ فِتْنَة».

[157]

الْحَمْدُ لله الَّذِي جَعَلَ الْحَمْدَ مِفْتَاحاً لِذِكْرِهِ، وَسَبَباً لِلْمَزِيدِ مِنْ فَضْلِهِ، وَدَلِيلاً عَلَى آلاَئِهِ وَعَظَمَتِهِ.

عِبَادَ الله، إِنَّ الدَّهْرَ يَجْرِي بِالْبَاقِينَ كَجَرْيِهِ بِالْمَاضِينَ، لاَ يَعُودُ مَا قَدْ وَلَّى مِنْهُ، وَلاَ يَبْقَى

Teqwatî avahîyeke wek kelh a (şûreh) qayîm, xirabkarî jî xanîyek wek kelh a şikestî ku bela ji ehlê xwe paşda nadê û yê têda jî naparêzê. Heyhê, dirêşka jehrî kirî ya gonehan pê teqwatîyê tê brîn û, pê yeqînê mirov dikarê bighê mexseda xwe ya bilind.

Ey bendeyên Xwedê! Hay ji navbeyna xwe û Xwedê hebin û Xwedê bînin bîra xwe derheq ‘ezîztirîn û mehbûbtirîn kesên li bal hewe; bi rastî Xwedê rêka heq ji hewe re ronahî kirîye, vêca an bextreşyek ji hewe cida nebê, an jî bextewerîyek her û her jibona hewe heye; Nixwe di rojen fanî da ji bona axreta baqî qûtekî berhev bikin; heqîqet ev e ku hûn ji bona qût rênimûn bûne; emrê kûç kirinê ji hewe re hatîye û hûn hatine hay dan ji rêketinê ra, vêca mesela hewe wek wî karwanî ye ku li rêkê da sekinye û nizanê wê kengê fermana rêketinê jê re bê. Heyhê! Ewê ji axretê ra hatî çêkirin, wê çi ji dinyayê bikê? Û wê çi ji wî malî bikê ku ji nêzîkve wê jê bê standin û berpirsyarî û hesaba wê li ser wî bimînê?

Ey bendeyên Xwedê! Ew xêra Xwedê soza wê dayî, ne ya berdanê ye û ew xirabî ya nehî jê kirî, ne ew e ku

سَرْمَداً مَا فِيهِ. آخِرُ فَعَالِهِ كَأَوَّلِهِ، مُتَسَابِقَةٌ أُمُورُهُ، مُتَظَاهِرَةٌ أَعْلاَمُهُ.

فَكَأَنَّكُمْ بِالسَّاعَةِ تَحْدُوكُمْ حَدْوَالزَّاجِرِ بِشَوْلِهِ، فَمَنْ شَغَلَ نَفْسَهُ بِغَيْرِ نَفْسِهِ تَحَيَّرَ فِي الظُّلُمَاتِ، وَارْتَبَكَ فِي الْهَلَكَاتِ، وَمَدَّتْ بِهِ شَيَاطِينُهُ فِي طُغْيَانِهِ، وَزَيَّنَتْ لَهُ سَيِّىءَ أَعْمَالِهِ، فَالْجَنَّةُ غَايَةُ السَّابِقِينَ، وَالنَّارُ غَايَةُ الْمُفَرِّطِينَ.

اعْلَمُوا عِبَادَ الله، أَنَّ التَّقْوَى دَارُ حِصْنٍ عَزِيز، وَالْفُجُورَ دَارُ حِصْنٍ ذَلِيل، لاَ يَمْنَعُ أَهْلَهُ، وَلاَ يُحْرِزُ مَنْ لَجَأَ إِلَيْهِ. أَلاَ وَبِالتَّقْوَى تُقْطَعُ حُمَةُ الْخَطَايَا، وَبِالْيَقِينِ تُدْرَكُ الْغَايَةُ الْقُصْوَى.

عِبَادَ الله، الله الله فِي أَعَزِّ الأَنْفُسِ عَلَيْكُم، وَأَحَبِّهَا إِلَيْكُمْ; فَإِنَّ الله قَدْ أَوْضَحَ سَبِيلَ الْحَقِّ وَأَنَارَ طُرُقَهُ، فَشِقْوَةٌ لاَزِمَةٌ، أَوْ سَعَادَةٌ دَائِمَةٌ! فَتَزَوَّدُوا فِي أَيَّامِ

mirov dilê xwe bibîyê.

Ey bendeyên Xwedê! Bitirsin ji wê roja ku teftêşa ‘emelan, tê kirin; ew roja pir lerzên ku zarûk têda pîr dibin.

Bizanin, ey ‘ebdên Xwedê! Rastî ev e ku hinek nubedar ji hewe bi xwe û çavdêr ji endamên hewe li ser hewe hene û parêzerên rast û durist jî kiryarên hewe diparêzin û heta êjmara nefes kişandinên hewe jî li bal wan paraztî ne. Tarîtîya şevên pir tarî hewe ji wan naveşêrê û dergehên girtî û muhkem jî nikarin hewe ji wan xef bikin. Bi rastî sibehî nêzîkê Îro ye û heçî ya di Îro da heyî wê ew digel xwe bibê û, sibe, wê di pey wê da bê û bighêtê, heçweku ez her yêk ji hewe dibînim ku hûn gihane mala tinêtî yê û ketine di wê çalê da ku ji hewe re hatîye kûlan.

Wey! Ji ber wê mala tinêtîyê! Û çi cihek yê tirs û dehşetê û cihê tinê mana li xerîbetîyê ye! Heçweku eve qêra qîyametê ser hewe da hat û wextê rabînê ser hewe da girt û hûn ji bona mehkemê hazir bûne; êdî ew gotinên pûç ji hewe dûr bûne û bihane rabîne û heqîqet eşkere bûne û ‘emel û kiryarên hewe hûn birine wêderê ku gereke hûn biçûna, vêca nixwe ji cihê ‘ibret girtinê,

الْفَنَاءِ لاَيَّامِ الْبَقَاءِ. قَدْ دُلِلْتُمْ عَلَى الزَّادِ، وَأُمِرْتُمْ بَالظَّعْنِ، وَحُثِثْتُمْ عَلَى الْمَسِيرِ، فَإِنَّمَا أَنْتُمْ كَرَكْب وُقُوف، لاَ يَدْرُونَ مَتَى يُؤْمَرُونَ بَالسَّيْرِ، أَلاَ فَمَا يَصْنَعُ بِالدُّنْيَا مَنْ خُلِقَ لِلاخِرَةِ! وَمَا يَصْنَعُ بِالْمَالِ مَنْ عَمَّا قَلِيل يُسْلَبُهُ، وَتَبْقَى عَلَيْهِ تَبِعَتُهُ وَحِسَابُهُ!

عِبَادَ الله، إِنَّهُ لَيْسَ لِمَا وَعَدَ اللهُ مِنَ الْخَيْرِ مَتْرَكٌ، وَلاَ فِيمَا نَهَى عَنْهُ مِنَ الشَّرِّ مَرْغَبٌ.

عِبَادَ الله، احْذَرُوا يَوْماً تُفْحَصُ فِيهِ الأَعْمَالُ، وَيَكْثُرُ فِيهِ الزِّلْزَالُ، وَتَشِيبُ فِيهِ الأَطْفَالُ.

اعْلَمُوا، عِبَادَ الله، أَنَّ عَلَيْكُمْ رَصَداً مِنْ أَنْفُسِكُمْ، وَعُيُوناً مِنْ جَوَارِحِكُمْ، وَحُفَّاظَ صِدْق يَحْفَظُونَ أَعْمَالَكُمْ، وَعَدَدَ أَنْفَاسِكُمْ، لاَ تَسْتُرُكُمْ مِنْهُمْ ظُلْمَةُ لَيْل دَاج، وَلاَ يُكِنُّكُمْ مِنْهُمْ بَابٌ ذُورِتَاج، وَإِنَّ غَداً مِنَ الْيَوْمِ قَرِيبٌ. يَذْهَبُ الْيَوْمُ بِمَا فِيهِ،

we’z û şîretê bigrin û ji vê hemî goherînê ‘ibretê bigrin û ji hişêdarîyan feydê bibin.

۞ AXIFTINA 158 ۞

Behsa Pêğember (s) û Qur’anê: Li wextekî da ew bi Pêğemberî hinart ku çi Pêğember nebîn û salên sal bî ku xelk li xewa bê xeberî yê da bîn û vehûnana şidîyayî veşerizî bû, vêca ew hat û ewa li ber destê wî (kitêbên asimanî) rast deranî û nûrek anî da ku li pey biçin; ew jî Qur’an e. Vêca ewê bidin xeberdan û, ew qet xeber nadê, lê belê ezê behsa wê ji hewe re bikim. Heyhê, bizanin! Zanînên hêjbên û behsa ji zemanê pêşda û dermanê derdê hewe û sîstim û şiklê jîyana hewe, di wê da ye.

... Derheq dewleta Benî Umeyye da: Hingê çi çadir û malek namînin ku sitemkar ewê tejî xem û kîn nekin, vêca li wî zemanî da ne kesek ji ‘esmana ‘ozrê wa qebûl dikê û ne jî ji ‘erdê arîkarek radibê. Hewe kesek ji hukumdarîyê ra bijartîye ku ne ehlê wê ye û hewe ew danîye cîyekî ku ne cîyê wî bûye; wê Xwedê tolê ji zaliman bigirê, xwarin ji ber xwarinê ve û vexwarin ji ber vexwarnê ve, pê xarinek

وَيَجِيءُ الْغَدُ لاَ حِقاً بِهِ، فَكَأَنَّ كُـلَّ امْرِىء مِنْكُمْ قَدْ بَلَـغَ مِـنَ الأَرْضِ مَنْزِلَ وَحْدَتِهِ، وَمَخَطَّ حُفْرَتِهِ،

فَيَالَهُ مِنْ بَيْتِ وَحْدَة، وَمَنْزِلِ وَحْشَـة، وَمُفْـرَدِ غُرْبَـة! وَكَـأَنَّ الصَّيْحَةَ قَدْ أَتَتْكُمْ، وَالسَّاعَةَ قَـدْ غَشِيَتْكُمْ، وَبَرَزْتُمْ لَفَصْلِ الْقَضَاء، قَـدْ زَاحَـتْ عَـنْكُمُ الأَبَاطِيـلُ، وَاضْـمَحَلَّتْ عَـنْكُمُ الْعِلَـلُ، وَاسْـتَحَقَّتْ بِكُـمُ الْحَقَـائِقُ، وَصَدَرَتْ بِكُمُ الأُمُورُ مَصَادِرَهَا، فَاتَّعِظُوا بِالْعِبَرِ، وَاعْتَبِرُوا بَـالْغِيَرِ، وَانْتَفِعُوا بِالنُّذُرِ.

[158]

[النبي والقرآن] أَرْسَلَهُ عَلَى حِينِ فَتْرَة مِنَ الرُّسُلِ، وَطُولِ هَجْعَة مِنَ الأُمَمِ، وَانْتِقَاض مِنَ الْمُبْرَمِ، فَجَاءَهُمْ بِتَصْدِيقِ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ، وَالنُّورِ الْمُقْتَدَى بِهِ. ذلِكَ الْقُرْآنُ فَاسْتَنْطِقُوهُ، وَلَنْ يَنْطِقَ، وَلَكِنْ أُخْبِرُكُمْ عَنْهُ: أَلاَ إِنَّ فِيهِ عِلْمَ مَا يَأْتِي، وَالْحَدِيثَ عَنِ

tehl wek “henzel”ê[57] û avek tehl û jehrî kirî wek “sebir” [58]ê û libasê binve tirs û libasê serve şûr; ewin merkebên (wesîlên suwaryê) xeletîya û dewarên barê gonehan hilgirtîn.

Vêca ez sond dixum û di pey ra dîsa sond dixum ku wê kurên umeyye piştî min, xilafetê berdin wek çawa çilm û tifa dev tê avêtin. Paşê jî çiqa roj û şev di pey hev ra tên, tama wê ber devê wan nakevê û heta hetayê ew wê tam nakin.

AXIFTINA 159

Behsa xweş mi’emletî ya xwe digel xelkê li bin fermana xwe da dikê.

Min digel hewe baş derbaz kir û ji hayjê mana hewe re heta ji min hatî ez xebitîm û min hûn ji bendên zelîlî yê deranîn û ji zincîrên zulmê xilas kirin; evahe sipasî ya wê qencî ya kêm bî ku min ji hewe dît. Min çavê xwe girt ji wa nebaşî yên hewe yên zehfî ku çavan ew dîtin û bedenê ew ragirtin.

AXIFTINA 160

Mezinahî ya Xwedê: Ferman û hukmê wî hetmî û li ser esasê Ĥikmetê ye û razî bûna wî êmnahî û rehmete; hukmê wî bi zanîne û pê sifetê xwe yê

الْمَاضِي، وَدَوَاءَ دَائِكُمْ، وَنَظْمَ مَا بَيْنَكُمْ.

منها: [في دولة بنى أمية] فَعِنْدَ ذلِكَ لاَ يَبْقَى بَيْتُ مَدَر وَلاَ وَبَر إِلاَّ وَأَدْخَلَهُ الظَّلَمَةُ تَرْحَةً، وَأَوْلَجُوا فِيهِ نِقْمَةً، فَيَوْمَئِذ لاَ يَبْقَى لَهُمْ فِي السَّماء عَاذِرٌ، وَلاَ فِي الأَرْضِ نَاصِرٌ. أَصْفَيْتُمْ بِالأَمْرِ غَيْرَ أَهْلِهِ، وَأَوْرَدْتُمُوهُ غَيْرَ مَوْرِدِهِ، وَسَيَنْتَقِمُ اللهُ مِمَّنْ ظَلَمَ، مَأْكَلاً بِمَأْكَل، وَمَشْرَباً بِمَشْرَب، مِنْ مَطَاعِمِ الْعَلْقَمِ، وَمَشَارِبِ الصَّبِرِ وَالْمَقِرِ، وَلِبَاسِ شِعَارِ الْخَوْفِ، وَدِثَارِ السَّيْفِ. وَإِنَّمَا هُمْ مَطَايَا الْخَطِيئَاتِ وَزَوَامِلُ الأَثَامِ.

فَأُقْسِمُ، ثُمَّ أُقْسِمُ، لَتَنَخَّمَنَّهَا أُمَيَّةُ مِنْ بَعْدِي كَمَا تُلْفَظُ النُّخَامَةُ، ثُمَّ لاَ تَذُوقُهَا وَلاَ تَطْعَمُ بِطَعْمِهَا أَبَداً مَا كَرَّ الْجَدِيدَانِ!

[159]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[يبيّن فيها حسن معاملته لرعيّته]

وَلَقَدْ أَحْسَنْتُ جِوَارَكُمْ،

hilmê ‘efû dikê.

Ilahî! Hemd ji te ra ye li ser wê ya tu digirî û ya tu didî; û li ser dana selametî yê û gîr û giriftê; hemdek wereng ku layiqtirîn û mehbûbtirîn û seratirîn hemd bin li bal te. Hemdek ku hemî ‘alemê tejî bikê û bighê wê merteba ku tu dixwazî, hemdek ku ji te veşartî nemînê û ji gihana bo layê te paşve nemênê; hemdek ku êjmara wê neyê birîn û zêde bûna wê negihê xilasekê, vêca zanîna me nagihê heqîqeta mezinahî ya te, tinê em vê dizanîn ku tu ***“sax û xweragirî û pûnjîn û xew ji te ra nîne”*** bîr û hizir nikarin bighên te û çi çav nikarin te di xwe da bigrin; tu çavan dibînî û kiryarên bendên xwe tînî hesabê; hemî ceynik (ser) û pî li destê qudreta te da ne. (Ey Xuda!) Mexlûqê te yê ji me veşartî û ewa çavên me nikarin bibînin û ‘eqlên me nikarin bighênê û perdên xeybê ketine navbeyna me û wan da li beraberê wî mexlûqê te da ku em dibînin û ji qudreta te dimînin ‘ecêbmayî û ji ‘ezemeta karîna te daxvîn, zehf mezintir e!

Heçî dilê xwe vale bikê û fikra xwe bidê şixul da bizanê te çawa ‘erşê xwe ragirtîye û mexlûqê xwe çawa afirandî ye (xulqandiye) û ‘esmanê xwe çawa li hewa ra hilawîstî ye û ‘erdê xwe çawa li

وَأَحَطْتُ بِجُهْدِي مِـنْ وَرَائِكُـمْ، وَأَعْتَقْتُكُمْ مِنْ رِبَقِ الذُّلِّ، وَحَلَقِ الضَّيْمِ، شُكْراً مِنِّي لِلْبِـرِّ الْقَلِيـلِ، وَإِطْرَاقـاً عَمَّـا أَدْرَكَـهُ الْبَصَـرُ، وَشَهِدَهُ الْبَدَنُ، مِنَ الْمُنْكَرِ الْكَثِيرِ.

[**160**]

ومن خطبة له(عليه السلام)

أَمْرُهُ قَضَاءٌ وَحِكْمَـةٌ، وَرِضَـاهُ أَمَانٌ وَرَحْمَةٌ، يَقْضِي بِعِلْم، وَيَعْفُـو بِحِلْم.

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا تَأْخُذُ وَتُعْطِي، وَعَلَى مَا تُعَـافي وَتَبْتَلـي. حَمْداً يَكُونُ أَرْضَى الْحَمْـدِ لَـكَ، وَأَحَـبَّ الْحَمْـدِ إِلَيْـكَ، وَأَفْضَـلَ الْحَمْدِ عِنْـدَكَ. حَمْـداً يَمْـلأُ مَـا خَلَقْتَ، وَيَبْلُغُ مَا أَرَدْتَ. حَمْـداً لاَ يُحْجَبُ عَنْكَ، وَلاَ يُقْصَـرُ دُونَـكَ. حَمْداً لاَ يَنْقَطِعُ عَـدَدُهُ، وَلاَ يَفْنَـى مَدَدُهُ. فَلَسْنَا نَعْلَمُ كُنْهَ عَظَمَتِـكَ إِلاَّ أَنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ: حَيٌّ قَيُّومٌ، لاَ تَأْخُذُكَ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ، لَمْ يَنْتَهِ إِلَيْـكَ نَظَـرٌ، وَلَـمْ يُـدْرِكْكَ بَصَـرٌ، أَدْرَكْـتَ الأَبْصَـارَ، وَأَحْصَـيْتَ الأَعْمَـالَ،

ser mewcên avê pehn kirîye, wê bimînê navre û şaqiz bizivirê û wê ‘eqlê wî ji kar bikevê û seh kirina wî ji nav biçê û bîr û hizra wî (fikir) şaş bimînê.

Bi gumana xwe dibêjê qey hêvîya xwe bi Xwedêve girêdaye, sond bi Xwedayê mezin ku ew derewan dikê; çi lê hatîye ku hêvîdarî ya wî di ‘emel û kiryarên wî ra xuya nakê? Çiko kesê hêvîdar, hêvîdarî ya wî ji ‘emelê wî tê zanîn. Her hêvîdarî xêncî hêvîdarî ya ji Xwedê, ne xalise, û her tirsek xêncî tirsa ji Xwedê, ne di cî da ye. Li karên mezin da ji Xwedê hêvî dikê û li karên biçûk da hêvîya wî ji ‘ebda ye, lê belê ewê ya didê ‘evda, ewê nadê Xwedayê xwe (xwe li beraberê wî ‘ebdê hêvî jê heyî da dişkênê û teşekkurê jê dikê û heqê wî eda dikê, lê ji Xwedayê xwe ra wenakê) vêca çire wê ya digel bendeyê Xwedê dikê digel xwedê nakê?.

Gelo tu ditirsî ku li hêvîdarî ya ji Xwedê da derewker bibî? An tu ewî ji bona hêvîdarî yê munasib nabînî? Her wiha eger ji bendeyek yê Xwedê bitirsihê ewê ya tirs dikê lazimê xwe digel wî dikê, lê belê digel Xwedayê xwe newerenge, bi vî awayî tirsa wî ji bendeyê Xwedê pêşine (neqde) û tirsa wî ji xaliqê wî paşve dayî û deyne (ji gotinê pêve ne tiştek dî ye). Wihaye ewê dinya li çavê wî da mezin û li dilê wî da berketî (bi qîmet); wê (dinyayê) ser Xwedê

وَأَخَذْتَ (بِالنَّواصِي وَالأَقْدَامِ)، وَمَا الَّذِي نَرَى مِنْ خَلْقِكَ، وَنَعْجَبُ لَهُ مِنْ قُدْرَتِكَ، وَنَصِفُهُ مِنْ عَظِيمِ سُلْطَانِكَ، وَمَا تَغَيَّبَ عَنَّا مِنْهُ، وَقَصُرَتْ أَبْصَارُنَا عَنْهُ، وَانْتَهَتْ عُقُولُنَا دُونَهُ، وَحَالَتْ سَوَاتِرُ الْغُيُوبِ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ أَعْظَمُ.

فَمَنْ فَرَّغَ قَلْبَهُ، وَأَعْمَلَ فِكْرَهُ، لِيَعْلَمَ كَيْفَ أَقَمْتَ عَرْشَكَ، وَكَيْفَ ذَرَأْتَ خَلْقَكَ، وَكَيْفَ عَلَّقْتَ فِي الْهَوَاءِ سَمَاوَاتِكَ، وَكَيْفَ مَدَدْتَ عَلَى مَوْرِ الْمَاءِ أَرْضَكَ، رَجَعَ طَرْفُهُ حَسِيراً، وَعَقْلُهُ مَبْهُوراً، وَسَمْعُهُ وَالِهاً، وَفِكْرُهُ حَائِراً.

منها: يَدَّعِي بِزُعْمِهِ أَنَّهُ يَرْجُو اللهَ، كَذَبَ وَالْعَظِيمِ! مَا بَالُهُ لاَ يَتَبَيَّنُ رَجَاؤُهُ فِي عَمَلِهِ؟ فَكُلُّ مَنْ رَجَا عُرِفَ رَجَاؤُهُ فِي عَمَلِهِ، وَكُلُّ رَجَاءٍ ـ إِلاَّ رَجَاءَ اللهِ ـ فَإِنَّهُ مَدْخُولٌ، وَكُلُّ خَوْفٍ مُحَقَّقٌ، إِلاَّ خَوْفَ اللهِ فَإِنَّهُ مَعْلُولٌ، يَرْجُو اللهَ فِي الْكَبِيرِ، وَيَرْجُو الْعِبَادَ فِي الصَّغِيرِ، فَيُعْطِي الْعَبْدَ مَا لاَ يُعْطِي الرَّبَّ! فَمَا بَالُ اللهِ جَلَّ

ra digrê vêca dil didîyê û xwe ji wê ra vedqetênê û dibê kûleyê wê.

Jîyana Pêğemberan: Muheqeq, Pêğemberê Xuda selewat ser wî û alê wî bin vê derheqê da bo nimûne ji te re bese; ew ji bona te rê rastkere derheq zemma dinyayê û kêmasî û şermezar kirin û pîsatî yên di wê da heyîn. Çiko dinya ji wî (s) hat girtin û ji bona yên dî hat dayîn, ew ji şîrê wê hat vegirtin û xemla wê ji wî hat dûr kirin.

Mûsa (s): Eger tu bixwazî ezê nimûna duwê ji Mûsayê kelîmullah selamên Xwedê lê bin bînim, çewan ku dibêjê: ***"Ey Xuda! Bi rastî ez muhtacê wê xêrê me ewa te ji min ra rêkirî"*** [59]sond bi Xwedê, ku ewî xêncî nanekî ku bixwê ji Xuda nexwest, çiko ji gîyayê 'erdê dixara û ewqas ze'êf û kêm gûşt bîbî ku şînkatî ya gîyayê ewî xarî li zikê wî da xuya dikira.

Dawûd (s): Eger tu bixwazî ezê nimûna sisê jî bînim; ew jî dawûde (s) ; xweyê zebûr a û xwînerê ehlê bihiştê. Ewî bi destê xwe zenbîl dihûna û digota ewa kesên li civata xwe da: Kîjan ji hewe ji ber minve firûtina wê li xwe digrê? Vêca pê bihayê wê tûtikek nanê ceh bi destve danîya û dixara.

Îsa (s): Eger tu bixwazî vê derheqê da ezê ji îsayê korê merîyemê (s)

ثَنَاؤُهُ يُقَصِّرُ بِهِ عَمَّا يُصْنَعُ بِهِ بِعِبَادِهِ؟

أَتَخَافُ أَنْ تَكُونَ فِي رَجَائِكَ لَهُ كَاذِباً؟ أَوْ تَكُونَ لاَ تَرَاهُ لِلرَّجَاءِ مَوْضِعاً؟ وَكَذلِكَ إِنْ هُوَ خَافَ عَبْداً مِنْ عَبِيدِهِ، أَعْطَاهُ مِنْ خَوْفِهِ مَا لاَ يُعْطِي رَبَّهُ، فَجَعَلَ خَوْفَهُ مِنَ الْعِبَادِ نَقْداً، وَخَوْفَهُ مِنْ خَالِقِهِ ضِماراً وَوَعْداً، وَكَذلِكَ مَنْ عَظُمَتِ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ، وَكَبُرَ مَوْقِعُهَا مِنْ قَلْبِهِ، آثَرَهَا عَلَى اللهِ، فَانْقَطَعَ إِلَيْهَا، وَصَارَ عَبْداً لَهَا.

وَلَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللهِ (صلى الله عليه وآله) كَافٍ لَكَ فِي الأُسْوَةِ، وَدَلِيلٌ لَكَ عَلَى ذَمِّ الدُّنْيَا وَعَيْبِهَا، وَكَثْرَةِ مَخَازِيهَا وَمَسَاوِيهَا، إِذْ قُبِضَتْ عَنْهُ أَطْرَافُهَا، وَوُطِّئَتْ لِغَيْرِهِ أَكْنَافُهَا، وَفُطِمَ مِنْ رَضَاعِهَا، وَزُوِيَ عَنْ زَخَارِفِهَا.

[موسى (عليه السلام)]: وَإِنْ شِئْتَ ثَنَّيْتُ بِمُوسى كَلِيمِ اللهِ (صلى الله عليه وآله) إِذْ يَقُولُ: (رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ)، وَاللهِ، مَا سَأَلَهُ إِلاَّ خُبْزاً يَأْكُلُهُ، لأَنَّهُ كَانَ يَأْكُلُ بَقْلَةَ الأَرْضِ، وَلَقَدْ

biaxivim; ewî kuç (kevr- ber) dikiran bin serê xwe da balgehê wî kevr bî û cilkên zivir dikiran berxwe û nanê hişk dixara û pêxarina wî birsîtî bî û çira wî ya şevê heyv bî û cihê sekna wî li zivistana da şerq û xerbê ‘erdê bî û fêkî û pincara wî ew bî ya ji candarên gîyaxwer ra li ‘erdê şîn dibûya, ne hevjînek hebû ku pê bê xapandin û ne jî zarûk hebûn ku xem û kulan jê re çêkin û ne malek hebû ku pêve mijûl bibê û ne timayî û berhêvîyek hebû ku ewî zelîl bikê; hespê suwarî ya wî dû lingên wî bîn û xizmetkarên wî, dû destên wî.

Pêğember(s): Vêca tu Pêğemberê xwe yê pak û paqij selewat ser wî û alê wî bin ji xwe re bike nimûne û bikeve pey wî. Çiko bi rastî ew baştirîn pêşkare ji bona wî kesê pey wî biçê, ew baştirîn kese ku mirov xwe pê wî nav bidê. Xweşdivêtirîn kes li bal Xwedê ew e yê pey Pêğemberê wî biçê û li ser dewsa wî gava xwe bavêjê; ewî (s) devê xwe ji dinyayê tejî nekir û çavê xwe neda dinyayê, teniştên wî ji yên hemî kesî ze’êftir û zikê wî ji yê hemî kesî valetir bî; dinya li ber wî hat vedan û ewî qebûl nekir; zanî kerbê Xwedê ji çi tê vêca ewî jî kerbê xwe jê anî û pê hesiha çi tiştî kêm zanê ewî jî kêm zanî û, çi tiştî biçûk û çine hesab dikê ewî jî biçûk û çine hesab kir. Eger em hez bikîn ji wê ya Xwedê û Pêğemberê wî kerbê

كَانَتْ خُضْرَةُ الْبَقْلِ تُرَى مِنْ شَفِيفِ صِفَاقِ بَطْنِهِ، لِهُزَالِهِ وَتَشَذُّبِ لَحْمِهِ.

[داوود عليه السلام]: وَإِنْ شِئْتَ ثَلَّثْتُ بِدَاوودَ صَاحِبِ الْمَزَامِيرِ، وقَارِىءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَلَقَدْ كَانَ يَعْمَلُ سَفَائِفَ الْخُوصِ بِيَدِهِ، وَيَقُولُ لِجُلَسَائِهِ: أَيُّكُمْ يَكْفِينِي بَيْعَهَا! وَيَأْكُلُ قُرْصَ الشَّعِيرِ مِنْ ثَمَنِهَا.

[عيسى عليه السلام]: وَإِنْ شِئْتَ قُلْتُ فِي عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ(عليه السلام)، فَلَقَدْ كَانَ يَتَوَسَّدُ الْحَجَرَ، وَيَلْبَسُ الْخَشِنَ، وَكَانَ إِدَامُهُ الْجُوعَ، وَسِرَاجُهُ بِاللَّيْلِ الْقَمَرَ، وَظِلاَلُهُ فِي الشِّتَاءِ مَشَارِقَ الأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا، وَفَاكِهَتُهُ وَرَيْحَانُهُ مَا تُنْبِتُ الأَرْضُ لِلْبَهَائِمِ، وَلَمْ تَكُنْ لَهُ زَوْجَةٌ تَفْتِنُهُ، وَلاَ وَلَدٌ يَحْزُنُهُ، وَلاَ مَالٌ يَلْفِتُهُ، وَلاَ طَمَعٌ يُذِلُّهُ، دَابَّتُهُ رِجْلاَهُ، وَخَادِمُهُ يَدَاهُ!

الرسول الاعظم صلى الله عليه وآله

فَتَأَسَّ بِنَبِيِّكَ الأَطْيَبِ الأَطْهَرِ صلى الله عليه وآله فَإِنَّ فِيهِ أُسْوَةً لِمَنْ تَأَسَّى، وَعَزَاءً لِمَنْ تَعَزَّى ـ وَأَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللهِ

wan jê hatî û em mezin ragirîn ewa Xwedê û Pêğemberê wî biçûk û bê qîmet hesab kirîn, evahe tinê ji wê çendê ra bese ku me, serî li ber Xwedê hilanî bê û muxalifeta emrê Xwedê kiribê.

Bê şik û şubhe Pêğember (s) li ser ‘erdê xarin dixara û wek benda (‘evd) rûdinşta û ewî bi destê xwe (pêlav) sûla xwe ya dirhayî didrûta û cilkên xwe bi destê xwe pîne dikiran û suwarê kerê bê kurtan (palan) dibûya û kesek jî lipişt xwe suwar dikira. Perdeyek nexşkirî bi serdera mala wîve kir bîn, vêca gote yêk ji hevjînên xwe: “filankes! Evê perdê ji ber çavê min rake, çiko dema ez lê dinêrim dinya û xemla wê tê bîra min”. Vêca ewî (s) dilê xwe ji dinyayê zivirandibî û bîra dinyayê li xwe da mirandibî û dixwesta xemla dinyayê ji ber çavê xwe hilênê da newebê ku tiştekî jê rakê, ewî, dinya cihê sekinînê nedizanî û ne berhêvî yê mana di wê da bî, vêca ew ji hizra xwe deranî û ji dilê xwe avêt û ji ber çavan winda kir. Her wihaye, kesê ji tiştekî nexweş bê hez nakê lê binêrê û hez nakê li bal wî jê bê axiftin.

Li sîreta Pêğemberê Xwedê da (s) hinek tişt hene ku te rênimûn dikê ji bona kêmasî û ‘eybên dinyayê. Çiko ew digel mirovên xwe yên taybet di wê da

الْمُتَأَسِّي بِنَبِيِّهِ، وَالْمُقْتَصُّ لِأَثَرِهِ ـ قَضَمَ الدُّنْيَا قَضْماً، وَلَمْ يُعِرْهَا طَرْفاً، أَهْضَمُ أَهْلِ الدُّنْيَا كَشْحاً، وَأَخْمَصُهُمْ مِنَ الدُّنْيَا بَطْناً، عُرِضَتْ عَلَيْهِ الدُّنْيَا فَأَبَى أَنْ يَقْبَلَهَا، وَعَلِمَ أَنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ أَبْغَضَ شَيْئاً فَأَبْغَضَهُ، وَحَقَّرَ شَيْئاً فَحَقَّرَهُ، وَصَغَّرَ شَيْئاً فَصَغَّرَهُ. وَلَوْ لَمْ يَكُنْ فِينَا إِلاَّ حُبُّنَا مَا أَبْغَضَ اللهُ، وَتَعْظِيمُنَا مَا صَغَّرَ اللهُ، لَكَفَى بِهِ شِقَاقاً لله، وَمُحَادَّةً عَنْ أَمْرِ الله.

وَلَقَدْ كَانَ صلى الله عليه وآله يَأْكُلُ عَلَى الأَرْضِ، وَيَجْلِسُ جِلْسَةَ الْعَبْدِ، وَيَخْصِفُ بِيَدِهِ نَعْلَهُ، وَيَرْقَعُ بِيَدِهِ ثَوْبَهُ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ الْعَارِيَ، وَيُرْدِفُ خَلْفَهُ، وَيَكُونُ السِّتْرُ عَلَى بَابِ بَيْتِهِ فَتَكُونُ فِيهِ التَّصَاوِيرُ فَيَقُولُ: «يَا فُلاَنَةُ ـ لِإِحْدَى أَزْوَاجِهِ ـ غَيِّبِيهِ عَنِّي، فَإِنِّي إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ ذَكَرْتُ الدُّنْيَا وَزَخَارِفَهَا».

فَأَعْرَضَ عَنِ الدُّنْيَا بِقَلْبِهِ،

birsî ma û xemla wê ji wî hat dûr kirin, halhale ew xweyê wê merteba mezin bî.

Vêca bila mirov baş bidê ‘eqlê xwe ku gelo Xwedê pê vê yêkê qedr û qîmet da Muhemmed (s) an ew biçûk û kêm kir?

Eger bêjê ew kêm kir, vêca sond bi Xwedayê mezin, ewî derew û bêbextîyek mezin kirîye; eger bêjê qedr û qîmet dayî yê, vêca bila bizanê ku Xwedê xêncî wî pê berfireh kirina dinyayê li ber wan kêm û bê qîmet kirine; û ew (dinya) ji nêzîktirîn mirovên xwe dûr kirîye.

Nixwe vêca bila her kes bikevê pey Pêğemberê xwe û pê dewsa wî bikevê û rêka wî bidê ber xwe, egerne ew ji ber telef bûnê ne li emanê da ye. Çiko bi rastî Xwedayê Te’ala Muhemmed selewat li wî û alê wî bin kirîye nîşana qîyametê û mizgînîderê bihiştê û tirsînerê ji ‘ezab û cezadanê. Ew bi zikê vale ji dinyayê derket û salim û bê nexweşî giha axretê; Berek nedeyna ser berekî heta li rêka xwe çû û de’weta Xwedayê xwe cewab da. Vêca çiqa mineta Xwedê mezine li ser me ku pê wî ni’met li me kir; ew pêşrewê ku em ketine pey wî û ew rêberê ku em gava xwe li pey wî ra davêjin. Sond bi

وَأَمَاتَ ذِكْرَهَا مِنْ نَفْسِهِ، وَأَحَبَّ أَنْ تَغِيبَ زِينَتُهَا عَنْ عَيْنِهِ، لِكَيْلاَ يَتَّخِذَ مِنْهَا رِيَاشاً، وَلاَ يَعْتَقِدَهَا قَرَاراً، وَلاَ يَرْجُو فِيهَا مُقَاماً، فَأَخْرَجَهَا مِنَ النَّفْسِ، وَأَشْخَصَهَا عَنِ الْقَلْبِ، وَغَيَّبَهَا عَنِ الْبَصَرِ.

وَكَذلِكَ مَنْ أَبْغَضَ شَيْئاً أَبْغَضَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهِ، وَأَنْ يُذْكَرَ عِنْدَهُ.

وَلَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله مَا يَدُلُّكَ عَلَى مَسَاوِىءِ الدُّنْيَا وَعُيُوبِهَا:

إِذْ جَاعَ فِيهَا مَعَ خَاصَّتِهِ، وَزُوِيَتْ عَنْهُ زَخَارِفُهَا مَعَ عَظِيمِ زُلْفَتِهِ.

فَلْيَنْظُرْ نَاظِرٌ بِعَقْلِهِ: أَكْرَمَ اللهُ مُحَمَّداً عليه السلام بِذلِكَ أَمْ أَهَانَهُ!

فَإِنْ قَالَ: أَهَانَهُ، فَقَدْ كَذَبَ ـ وَاللهِ الْعَظِيمِ ـ وَإِنْ قَالَ: أَكْرَمَهُ، فَلْيَعْلَمْ أَنَّ اللهَ قَدْ أَهَانَ غَيْرَهُ حَيْثُ بَسَطَ الدُّنْيَا لَهُ، وَزَوَاهَا عَنْ أَقْرَبِ النَّاسِ مِنْهُ.

فَتَأَسَّى مُتَأَسٍّ بِنَبِيِّهِ، وَاقْتَصَّ

Xwedê, min ewqas ev “cubbê” xwe pîne kirîye, ku êdî ez ji pînekerê wê şerm dikim. Kesekî got min: Ma vêca tu wê navêjî? Min gotê: Ji min dûr bikeve “berê sibehê ra pesnê rêwingî yên şev hişyar tê dayîn”[60]

أَثَرَهُ، وَوَلَجَ مَوْلِجَهُ، وَإِلاَّ فَلاَ يَـأْمَنِ الْهَلَكَةَ، فَـإِنَّ اللهَ عزّوجـلّ جَعَـلَ مُحَمَّداً(صلى الله عليه وآله) عَلَمـاً لِلسَّاعَةِ، وَمُبَشِّـراً بِالْجَنَّـةِ، وَمُنْـذِراً بِالعُقُوبَةِ.

AXIFTINA 161

Derheq Pêğember (s) û ehlê beyta wî û teqwatî yê da ye.

خَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا خَمِيصاً، وَوَرَدَ الْآخِرَةَ سَلِيماً، لَمْ يَضَعْ حَجَراً عَلَى حَجَرٍ، حَتَّى مَضَى لِسَبِيلِهِ، وَأَجَابَ دَاعِيَ رَبِّهِ، فَمَا أَعْظَمَ مِنَّةَ اللهِ عِنْدَنَا حِينَ أَنْعَمَ عَلَيْنَا بِـهِ سَـلَفاً نَتَّبِعُـهُ، وَقَائِداً نَطَأُ عَقِبَهُ!

Ew pê nûra ronahî û delîl û borhana eşkere û rêçka dîyar (xuya) û kitêba rê rastker hinart.

وَاللهِ لَقَدْ رَقَّعْتُ مِدْرَعَتِي هـذِهِ حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ مِنْ رَاقِعِهَـا، وَلَقَـدْ قَالَ لِي قَائِلٌ: أَلاَ تَنْبِـذُهَا؟ فَقُلْـتُ: اغْرُبْ عَنِّي، فَعِنْدَ الصَّـبَاحِ يَحْمَـدُ الْقَوْمُ السُّرَى.

Binemala wî baştirîn binemal û, dara neseba wî baştirîn dare; çiqên wê serastin û fêkî yê wê li ber destaye.

[**161**]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[في صفة النبي وأهل بيته وأتباع دينه]

[وفيها يعظ بالتقوى]

Cihê weldîna wî meke ye û cihê hicreta wî medîna pake. Li wêderê navê wî bilind bî û dengê wî ji wê derê bilav bî. Ew pê huccetek (delîl) kafî û şîretek şifader û gazîyek avaker û xilasker hinart.

ابْتَعَثَـهُ بِـالنُّورِ الْمُضِـيءِ، وَالْبُرهَانِ الْجَلِيِّ، وَالْمِنْهَاجِ الْبَادِي، وَالْكِتَابِ الْهَادِي.

أُسْرَتُهُ خَيْـرُ أُسْـرَةٍ، وَشَـجَرَتُهُ

Pê wî, rêkên nenas eşkere kirin, bid’etên ku ketbîn nav wan herişandin û hukmên ji wan ra hatîn deynan beyan kirin û gotin.

Vêca kesê xêncî Islamê dînekî bixwazê, bextreşî ya wî muheqeq û werîsê xwe pê girtî, brîyî û serser (deverû) ketina wî dijware û zivirîna wî bi alîyê kol û xemên dirêj û ‘ezabek

dijwarve ye.

Ez xwe bi Xwedê digirim, xwe pê girtinek wek ya wî kesê bi alîyê wîve çûyî û ez ji wî dixwazim ku min serast bikê ser wê rêkê ewa dighê bihiştê û razî bûn û vîyana wî di wê da.

Şîreta teqwatîyê: Ey ‘evdên Xwedê! Ez wesîyeta (şîreta) teqwatî û gohdana Xwedê li hewe dikim, çiko ew sebebê xilasî ya sibehî ye û xilasî ya her û her ji hewe re di wê da ye. Xwedê tirsand û pir tirsand û vîyan çêkir û zehf çêkir; ji hewe re behsa dinyayê û nemana wê û ji nav çûn û gohaztina wê kir.

Vêca nixwe pişt bidin wan tiştên dinyayî yên li hewe xweş tên, çiko mayîna wan digel hewe pir kême. Ew nêzîktirîn ware ji bona xezeba Xwedê û dûrtirîn cihe ji razî bûna wî ra.

Wekî we ye, nixwe ey ‘evdên Xwedê! Çavê xwe bigrin ji kol û nexweşî yên wê, çiko hewe yeqîn heye bi cidahî ya ji wê û goherîna di wê da çêdibê. Û ji ber wê hay ji xwe hebin wek hay ji xwe mana wîyê pir ditirsihê û zehf dixebitê.

Ji serhata yên pêş xwe da ‘ibretê bigrin ku, çawa hestî yên wan ji hev vebûne û bilav bûne û çav û gohên wan ji nav çûne û şeref û mezinahî ya wan ji dest derketîye û keyf û ni’metên wan

خَيْرُ شَجَرَة، أَغصَانُهَا مُعْتَدِلَةٌ، وَثِمَارُهَا مُتَهَدِّلَةٌ.

مَوْلِدُهُ بِمَكَّةَ، وَهِجْرَتُهُ بِطَيْبَةَ، عَلا بِهَا ذِكْرُهُ، وَامْتَدَّ مِنْهَا صَوْتُهُ. أَرْسَلَهُ بِحُجَّة كَافِيَة، وَمَوْعِظَة شَافِية، وَدَعْوَة مُتَلافِيَة.

أَظْهَرَ بِهِ الشَّرائِعَ الْمَجْهُولَةَ، وَقَمَعَ بِهِ الْبِدَعَ الْمَدْخُولَةَ، وَبَيَّنَ بِهِ الأَحْكَامَ الْمَفْصُولَةَ.

فَـ (مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الاسْلامِ دِيناً) تَتَحَقَّقْ شِقْوَتُهُ، وَتَنْفَصِمْ عُرْوَتُهُ، وَتَعْظُمْ كَبْوَتُهُ، وَيَكُنْ مَآبُهُ إِلَى الْحُزْنِ الطَّوِيلِ وَالْعَذَابِ الْوَبِيلِ.

وَأَتَوَكَّلُ عَلَى الله تَوَكُّلَ الانَابَةِ إِلَيْهِ، وَأَسْتَرْشِدُهُ السَّبِيلَ الْمُؤَدِّيَةَ إِلى جَنَّتِهِ، الْقَاصِدَةَ إِلى مَحَلِّ رَغْبَتِهِ.

[النصح بالتّقوى] أُوصِيكُمْ عِبَادَالله، بِتَقْوَى الله وَطَاعَتِهِ، فَإِنَّهَا النَّجَاةُ غَداً، وَالْمَنْجَاةُ أَبَداً. رَهَّبَ فَأَبْلَغَ، وَرَغَّبَ فَأَسْبَغَ، وَوَصَفَ لَكُمُ الدُّنْيَا وَانْقِطَاعَهَا، وَزَوَالَهَا وَانْتِقَالَهَا.

فَأَعْرِضُوا عَمَّا يُعْجِبُكُمْ فِيهَا لِقِلَّةِ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنْهَا، أَقْرَبُ دَار

hatine brîn, vêca ji dest dana zarûkan ketîye şûna nêzîk bûn û hevdilî ya wan da û cida bûna ji hevjînan ketîye şûna hevaletî ya wan da; êdî ew ne fexra xwe dikin û ne zarokan tînin û ne hevdû dibînin û ne seha hev didin û ne jî digel yêk got û bêjê dikin (*an:* ne jî cîranetîya hev dikin). Vêca nixwe ey bendeyên Xwedê! Bitirsin wek tirsa wî yê nefsa xwe bindest kirî û pêşî li şehweta xwe girtî û pê ‘eqlê xwe dinêrê; çiko eve heqîqeta meselê ronahî ye û nîşan vedayî ye û rêk saf û durist e û rêçik serast û vekirî ye.

AXIFTINA 162

Got yêk ji hevalên xwe ji qebîla Benî Esed, ku jê pirsî: Çawa xelkê hewe hûn ji vê mertebê (xilafetê) paşve dan, halhale hûn musteheqtir bûn ji wê ra (sala 37 h.)

Ey birayê Esedî! Tu mirovek teng sistî[61] û barê xwe serberedayî dikî hema bi kûve biçê, biçê, (tu ziman leqî) lê belê te heqê xizmatî yê[62] û pirsyarê heye û tu dixwazî bizanî, vêca bizane:

Ew zûrgûyî ya li beraberê me de derheq vê meselê da kirîn; halhale em ji alîyê nesebêve seratir bûn û me digel Pêğemberê Xwedê (s) peywend û hev-girtinek qewîtir hebû, ji ber wê bî çiko dil, difirijê wê (seragirtinek têda heye) vêca hineka timahî têda kirin û girtin (hinek bi

مِنْ سَخَطِ اللهِ، وَأَبْعَدُهَا مِنْ رِضْوَانِ اللهِ!

فَغُضُّوا عَنْكُمْ - عِبَادَاللهِ - غُمُومَهَا وَأَشْغَا لَهَا، لِمَا قَدْ أَيْقَنْتُمْ بِهِ مِنْ فِرَاقِهَا وَتَصَرُّفِ حَالاَتِهَا. فَاحْذَرُوهَا حَذَرَ الشَّفِيقِ النَّاصِحِ، وَالْمُجِدِّ الْكَادِحِ.

وَاعْتَبِرُوا بِمَا قَدْ رَأَيْتُمْ مِنْ مَصَارِعِ الْقُرُونِ قَبْلَكُمْ: قَدْ تَزَايَلَتْ أَوْصَالُهُمْ، وَزَالَتْ أَسْمَاعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ، وَذَهَبَ شَرَفُهُمْ وَعِزُّهُمْ، وَانْقَطَعَ سُرُورُهُمْ وَنَعِيمُهُمْ; فَبُدِّلُوا بِقُرْبِ الاَوْلاَدِ فَقْدَهَا، وَبِصُحْبَةِ الاَزْوَاجِ مُفَارَقَتَهَا. لاَ يَتَفَاخَرُونَ، وَلاَ يَتَنَاصَرُونَ، وَلاَ يَتَنَاسَلُونَ، وَلاَ يَتَزَاوَرُونَ، وَلاَ يَتَجَاوَرُونَ.

فَاحْذَرُوا، عِبَادَاللهِ، حَذَرَ الْغَالِبِ لِنَفْسِهِ، الْمَانِعِ لِشَهْوَتِهِ، النَّاظِرِ بِعَقْلِهِ; فَإِنَّ الأَمْرَ وَاضِحٌ، وَالْعَلَمَ قَائِمٌ، وَالطَّرِيقَ جَدَدٌ، وَالسَّبِيلَ قَصْدٌ.

[162]

ومن كلام له(عليه السلام) لبعض أصحابه وقد سأله: كيف

hirs û vîyan çûnê) û hinek dî jî bi rihetî û sexawet, dest jê kêşan, hakim jî Xwedê ye û cihê hukmdanê jî qîyamet e. (Beyte şi'rek ji "Imre-ul Qeys" xwend ku dibêjê:)

Berde talanê ku li dûruberê wê hewar heware. Niha dûra axiftina ji hespê hatî dizîne. (*an: Ji hêştira taze girtî ne, gelo hevalê me daye wan, an ewan bi zur girtine).*

Vê gavê ji qewimîna mezina korê Ebû Sufyan biaxive. Zeman piştî girîyandinê ez kenandim, sond bi Xwedê, ne cihê 'ecêbmanê ye çiko mezinahîya qewmînê cihek ji 'ecêbmanê ra nehêlaye û xwehrî her zêde dibê.

Ewê komê xwe lê qewimand ku nûra Xwedê li çiradankê da bitemirê û derketina avê ji serkanî ya wî bibrrê û ava di navbera min û wan ra diçû webayê tevlî bikê, vêca eger nexweşî ya imtihanê ji navbeyna me û wan rabê, ezê wan bal heqîqetê bi xwe ve bibim û eger ya dî bê ***"vêca pê xema ji wan re, canê xwe ji dest nede, û Xwedê zana ye bi wê ya ew dikin"*** [63]

دفعكم قومكم عن هذا المقام وأنتم أحق به؟ فقال:

يَا أَخَا بَنِي أَسَـد، إِنَّـكَ لَقَلِـقُ الْوَضِينِ، تُرْسِلُ فِـي غَيْـرِ سَـدَد، وَلَكَ بَعْـدُ ذِمَامَـةُ الصِّـهْرِ، وَحَـقُّ الْمَسْأَلَةِ، وَقَدِ اسْتَعْلَمْتَ فَاعْلَمْ:

أَمَّا الاسْتِبْدادُ عَلَيْنَا بِهذَا الْمَقامِ وَنَحْنُ الأَعْلَوْنَ نَسَـباً، وَالاشَـدُّونَ بِالرَّسُولِ نَوْطاً، فَإِنَّهَا كَانَـتْ أَثَـرَةً شَحَّتْ عَلَيْهَا نُفُوسُ قَوْم، وَسَـخَتْ عَنْهَا نُفوسُ آخَرِينَ، وَالْحَكَـمُ اللهُ، وَالْمَعْوَدُ إِلَيْهِ الْقِيَامَةُ.

وَدَعْ عَنْـكَ نَهْبـاً صِـيحَ فِـي حَجَرَاتِهِ

وَلَكِـنْ حَـدِيثاً مَـا حَـدِيثُ الرَّوَاحِلِ

وَهَلُمَّ الْخَطْبَ فِـي ابْـنِ أَبِـي سُفْيَانَ، فَلَقَدْ أَضْحَكَنِي الدَّهْرُ بَعْـدَ إِبْكَائِهِ، وَلاَ غَرْوَوَاللهِ، فَيَا لَهُ خَطْبـاً يَسْـتَفْرِغُ الْعَجَـبَ، وَيُكْثِـرُ الاَوَدَ، حَاوَلَ الْقَوْمُ إِطْفَـاءَ نَـورِ اللهِ مِـنْ مِصْباحِهِ، وَسَدَّ فَوَّارِهِ مِنْ يَنْبُوعِـهِ، وَجَدَحُوا بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ شِرْباً وَبِيئـاً، فَإِنْ تَرْتَفِعْ عَنَّا وَعَنْهُمْ مِحَنُ الْبَلْوَى،

۞ AXIFTINA 163 ۞

Ĥemd ji wî Xudayî ra ku xaliqê 'evda û pehnkerê 'erdê û carîkerê avan li dûlan da û şînkerê gîya li ser bilindahî ya ye. Ji ewilîya wî ra despêk nîne û ezelî bûna wî bê xilasek. Ew ewile û her hebûye û baqî ye û mudet û zeman

jê re nîne, ehnî li ber wî dikevin ser ‘erdê û lêhv ji tek bûna wî behs dikin û li bizavê da ne. Di wextê çêkirina her tiştekî da hed û sînorek jê re deyna da ew bi yên dî neyê şibhandin. Ewham û guman nikarin ewî pê hed û sînoran û bizav û endam û wesîlan bipîvin û li ber xwe bigrin,

jê re nayê gotin “ji kengê ve hebûye” û “wê heta kengê hebê”.

Eşkere ye û nayê gotin ji çî ye? Veşartî ye û nayê gotin, di çi da? Ne reşeyeke ku pey ketin ji dîtina wî ra mumkin bê (ne cism e heta bê dîtin) û ne perde kirîye da vêca tiştekî dûra wê girtbê û nêzîkî ya Wî ji tiştan ra ne pê biheve bûnê ye û dûrî ya wî ji tiştan ne pê cidahî ya ji wa ye, ne nêrîna ‘evdan bê wê çendê ku çavê xwe binuqênin ji wî veşartî ye û ne zivirîna kelîmê li ser ziman û ne nêzîk bûna wan bo girkan û ne gav avêtina wan li şeva tarî da û ne jî li şeva sekinî û bê hereket da ku heyva ronahîker derdikevê û di pey ra jî roja xwey nûr tê; her wiha ji wî Xudayî ne xefe derketin û jûrda çûna heyv û rojê û hat û çûwa wext û zemana pê hatina şevê û pişt dana rojê. Ew pêş hemî xilasek û muddetan da û pêş hemî wan tişta da ye ku êjmartin ji wan ra heyî û

أَحْمِلُهُمْ مِنَ الْحَقِّ عَلَى مَحْضِهِ، وَإِنْ تَكُنِ الأُخْرَى، (فَلا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ).

[**163**]

ومن خطبة له عليه السلام

[الخالق جلّ وعلا] الْحَمْدُ لله خَالِقِ الْعِبَادِ، وَسَاطِحِ الْمِهَادِ، وَمُسِيلِ الْوِهَادِ، وَمُخْصِبِ النِّجَادِ، لَيْسَ لاِوَلِيَّتِهِ ابْتِدَاءٌ، وَلاَ لاِزَلِيَّتِهِ انْقِضَاءٌ، هُوَ الاَوَّلُ لَمْ يَزَلْ، وَالْبَاقِي بِلا أَجَلٍ، خَرَّتْ لَهُ الْجِبَاهُ، وَوَحَّدَتْهُ الشِّفَاهُ، حَدَّ الأَشْيَاءَ عِنْدَ خَلْقِهِ لَهَا إِبَانَةً لَهُمِنْ شَبَهِهَا، لاَ تُقَدِّرُهُ الأَوْهَامُ بِالْحُدُودِ وَالْحَرَكَاتِ، وَلاَ بِالْجَوَارِحِ وَالأَدَوَاتِ،

لاَ يُقَالُ لَهُ:«مَتَى»؟ وَلاَ يُضْرَبُ لَهُ أَمَدٌ «بِحَتَّى»،

الظَّاهِرُ لاَ يُقَالُ: «مِمَّ»؟ وَالْبَاطِنُ لاَ يُقَالُ: «فِيمَ»؟، لاَ شَبَحٌ فَيُتَقَصَّى، وَلاَ مَحْجُوبٌ فَيُحْوَى، لَمْ يَقْرُبْ مِنَ الأَشْيَاءِ بِالْتِصَاقٍ، وَلَمْ يَبْعُدْ عَنْهَا بِافْتِرَاقٍ، وَلاَ يَخْفَى عَلَيْهِ مِنْ

tên êjmarê. Ew bilindtir e ji hemî wa nisbetên pesinderên wî balêve didin û pê sifetên wek: miqdar û nihayet û qasê, Ewî wesf dikin, an dibêjin: warek yê wî heye an li cihekî ye. Hed û sînor û qas ji taybetî yên aferîde yên (mexlûq) Wî ne û bal xêncî Wî ve tên nisbet dan.

Xilqet: Tişt ne ji madde û eslên ezelî afirandine û ne jî ji nimûnên "ebedê" xulqandine, (ew ji tinehî yê çêkirine) ewî heçî tişta xulqandî xulqand, vêca hed û sînor jê re danî û heçî ya şikl û sûret dayî yê şikl û sûretek baş û qenc dayê, çi tişt nikarê ji fermana wî derkevê û ew ji gohdana wan feydeyekî nabê. Zanîna wî derheq mirîyên derbaz bûyî da wek zanîna wî ye derheq yên sax û li cî da mayî. Zanîna wî nisbet bi 'esmanên bilind wek zanîna wî ye nisbet bi tiştên li 'erdên xarî (binî) da heyî.

... Ey mexlûqê bi serastî hatî çêkirin, ey ewê li tarîtî ya zarûkdanên (rehimên) daykan da peyda bûyî û hatî parastin û li nav perdên zehfî da xweytî lê hatî kirin! Afirandina te ji herîya xalis despê bû û tu danîn li cihekî bi êmnahî da, heta zemanek me'lûm û wextekî ku behra teye. Tu li zikê dayka xwe da diqeliqîyayî û te gazîya kesê cewab nedida û te nikarî ya tu dengê kesî gohlê bibî. Vêca paşê tu ji cihê xwe hatî

عِبَـــادِهِ شُـــخُوصُ لَحْظَـــة، وَلاَ كُرُورُلَفْظَة، وَلاَ ازْدِلاَفُ رَبْوَة،

وَلاَ انْبِسَاطُ خُطْـوَة فِـي لَيْـل دَاج، وَلاَ غَسَق سَاج، يَتَفَيَّـأُ عَلَيْـهِ الْقَمَرُ الْمُنِيرُ، وَتَعْقُبُهُ الشَّـمْسُ ذَاتُ النُّورِ فِي الْكُرُورِ وَالأُفُولِ، وَتَقْلِيبِ الأَزْمِنَةِ وَالدُّهُورِ، مِـنْ إِقْبَـالِ لَيْـل مُقْبِل، وَإِدْبَارِ نَهَار مُدْبِر، قَبْلَ كُـلِّ غَايَة وَمُدَّة، وَكُلِّ إِحْصَـاء وَعِـدَة، تَعَالَى عَمَّا يَنْحَلُهُ الْمحَـدِّدُونَ مِـنْ صِفَاتِ الأَقْدَارِ، وَنِهَايَاتِ الأَقْطَـارِ، وَتَأَثُّلِ الْمَسَاكِنِ، وَتَمَكُّنِ الأَمَاكِنِ; فَالْحَدُّ لِخَلْقِهِ مَضْرُوبٌ، وَإِلَى غَيْرِهِ مَنْسُوبٌ.

[ابتداع المخلوقين] لَمْ يَخْلُـقِ الأَشْيَاءَ مِنْ أُصُول أَزَلِيَّـة، وَلاَ مِـنْ أَوَائِلَ أَبَدِيَّة، بَـلْ خَلَـقَ مَـا خَلَـقَ فَأَقَـامَ حَـدَّهُ، وَصَـوَّرَ مَـا صَـوَّرَ فَأَحْسَنَ صُورَتَهُ، لَيْسَ لِشَـيْء مِنْـهُ امْتِنَاعٌ، وَلاَ لَهُ بِطَاعَةِ شَيْء انْتِفَـاعٌ، عِلْمُهُ بِالأَمْوَاتِ الْمَاضِـينَ كَعِلْمِـهِ بِالأَحْيَاءِ الْبَاقِينَ، وَعِلْمُهُ بِمَـا فِـي

derêxistin û tu hatî cîyekî ku te qet ew der nedîtibî û te rêkên gihana menfî'eta wê qet nas nedikiran, vêca kî nîşa te da ku tu xarinê ji çiçkê dîya xwe bikêşî û tu hîn kirî ku tu ihtîyacî û xwestên xwe ji kîderê bi destve bînî? Heyhat! Ewê nekarbê sifetê yê xudan endam nas bikê, ew ji bona nas kirina sifetên xaliqê wî nekartir e. Çiqas ku ewî pê sifetên mexlûqê wî mehdûd bikê, ewqas ji nas kirina Wî dûrtir bûye.

السماواَتِ الْعُلَى كَعِلْمِهِ بِمَا فِي الأَرَضِينَ السُّفْلَى.

منها: أَيُّهَا الْمَخْلُوقُ السَّوِيُّ، وَالْمُنْشَأُ الْمَرْعِيُّ، فِي ظُلُمَاتِ الأَرْحَامِ، وَمُضَاعَفَاتِ الأَسْتَارِ، بُدِئْتَ (مِنْ سُلاَلَة مِنْ طِين)، وَوُضِعْتَ (فِي قَرَار مَكِين إِلَى قَدَر مَعْلُوم) وَأَجَل مَقْسُوم، تَمُورُ فِي بَطْنِ أُمِّكَ جَنِيناً لاَ تُحِيرُ دُعَاءً، وَلاَ تَسْمَعُ نِدَاءً،

ثُمَّ أُخْرِجْتَ مِنْ مَقَرِّكَ إِلَى دَار لَمْ تَشْهَدْهَا، وَلَمْ تَعْرِفْ سُبُلَ مَنَافِعِهَا; فَمَنْ هَدَاكَ لاِجْتِرَارِ الْغِذَاءِ مِنْ ثَدْيِ أُمِّكَ؟ وَعَرَّفَكَ عِنْدَ الْحَاجَةِ مَوَاضِعَ طَلَبِكَ وَإِرَادَتِكَ؟! هَيْهَاتَ، إِنَّ مَنْ يَعْجِزُ عَنْ صِفَاتِ ذِي الْهَيْئَةِ وَالأَدَوَاتِ فَهُوَ عَنْ صِفَاتِ خَالِقِهِ أَعْجَزُ، وَمِنْ تَنَاوُلِهِ بِحُدُودِ الْمَخْلُوقِينَ أَبْعَدُ!

۞ AXIFTINA 164 ۞

Dema xelk hatin balê û gilî û gazindên xwe derheq 'Osman da jê re gotin û jê xwestin ku ji ber wan ve digel wî biaxivê û jê bixwazê ku nerihetî ya wan ji wan bibê, vêca ew (s) çû bal ê û gotê:

Eve xelk pişt min ve ne û wekû wekîlekî ez ji alîyê xwe ve rêkirime bal te. Sond bi Xwedê, ez nizanim çi ji te ra bêjim, min agahî ji tiştekî nîne ku tu ewê nezanî û ez nikarim te rênimûn bikim bo tiştekî ku te bi xwe agahî wê derheqê da nebê, rastî ev e ku tişta em zanin tu jî zanî, zêdetirê ji te em bi tiştekî nehesane da vêca em te ji wê agah bikin, me tinêkî ji tiştekî neaxiftîye da ku em ewê bigihînin te (ji te ra bêjin). Heqîqet ev e ku ewa me dîtî te jî dîtîye û çawa me gohlê bûyî te jî

[**164**]

ومن كلام له(عليه السلام)

لما اجتمع الناس اليه وشكوا ما نقموه على عثمان وسألوه مخاطبته واستعتابه لهم،

gohlê bûye û wek çawa me hevaletîya Pêğember selewat ser wî û alê wî bin kirî, te jî hevaletî ya wî kirîye. Ne korê Ebû Quhafe û ne korê Xettab ji bona karê durist ji te pêştir nîn in, tu ji alîyê mirovanîyê ve ji wan herdûkan nêzîk tirê Pêğember î (s)[64] û tu gihayî dereca zavatî ya wî û ew herdu negihane vê derecê. Vêca tu bi Xwedê, hay ji xwe hebe, çiko wellahî, tu ne ewî yê nebînê da vêca çavê wî bê vekirin û tu ne ew nezanî ku bêy hînkirin û ‘elimandin; û rêk ronahî ne û nîşanên dîn vedayî ne.

Evê jî bizane ku, baştirînê xelkê li bal Xuda ew rêberê ‘adil e ku hidayet bûbê û hidayet bikê, vêca sunneta kifş ragirê û bid’eya nehatî nas kirin bimrênê. Sunnet ronahî ne û nîşanên wê hene, bid’e jî eşkere ne û wê jî nîşan hene. Pîstirîn mirov jî li bal Xwedê ew pêşkarê zalim e ku li rê winda bûye û xelk jî bi wî li rê winda dibin, ku vêca ew sunnetek bi destve hatî bimrênê û bid’eyek ku hat terkdan jî sax bikê.

Bi rastî min ji Pêğember (s) gohlê bû digota: “Roja qîyametê wê pêşkarê zalim bînin, ku ne arîkarek jê re heye û ne kesek ku ‘ozrê wî vexwazê. Vêca wê bê avêtin nav agirê cehnemê û wê ew di navda bizivirê wek çawa beraş dizivirê,

فدخل (عليه السلام) على عثمان فقال:

إِنَّ النَّاسَ وَرَائِي، وَقَدِ اسْتَسْفَرُونِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُمْ، وَوَاللهِ مَا أَدْرِي مَا أَقُولُ لَكَ! مَا أَعْرِفُ شَيْئاً تَجْهَلُهُ، وَلاَ أَدُلُّكَ عَلَى أَمْرٍ لاَ تَعْرِفُهُ، إِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نَعْلَمُ، مَا سَبَقْنَاكَ إِلَى شَيْءٍ فَنُخْبِرَكَ عَنْهُ، وَلاَ خَلَوْنَا بِشَيْءٍ فَنُبَلِّغَكَهُ، وَقَدْ رَأَيْتَ كَمَا رَأَيْنَا، وَسَمِعْتَ كَمَا سَمِعْنَا، وَصَحِبْتَ رَسُولَ اللهِ (صلى الله عليه وآله) كَمَا صَحِبْنَا. وَمَا ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ وَلاَ ابْنُ الْخَطَّابِ بِأَوْلَى بِعَمَلِ الْحَقِّ مِنْكَ، وَأَنْتَ أَقْرَبُ إِلَى رَسُولِ اللهِ (صلى الله عليه وآله) وَشِيجَةَ رَحِمٍ مِنْهُمَا، وَقَدْ نِلْتَ مِنْ صِهْرِهِ مَا لَمْ يَنَالاَ.

فَاللهَ اللهَ فِي نَفْسِكَ! فَإِنَّكَ ـ وَاللهِ ـ مَا تُبَصَّرُ مِنْ عَمىً، وَلاَ تُعَلَّمُ مِنْ جَهْلٍ، وَإِنَّ الْطُّرُقَ لَوَاضِحَةٌ، وَإِنَّ أَعْلاَمَ الدِّينِ لَقَائِمَةٌ.

فَاعْلَمْ أَنَّ أَفْضَلَ عِبَادِاللهِ عِنْدَ اللهِ إِمَامٌ عَادِلٌ، هُدِيَ وَهَدَى، فَأَقَامَ سُنَّةً مَعْلُومَةً، وَأَمَاتَ بِدْعَةً مَجْهُولَةً،

paşê jî wê bi binê wê ve bê girêdan”.

Ez te bi Xwedê didim sondê, ku tu nebî pêşkarê meqtûlê vê ummetê, çiko pêş niha da dihata gotin ku “li nav vê ummetê da wê pêşkarek bê kuştin û dergehê şer û kuştinê heta roja qîyametê wê li ber ummetê bê vekirin û wê karûbaran li ber wan têk bidê, vêca wê tûvê fitnê bilav bibê û êdî xelk heqîyê ji batil venaqetînin û wê li cirekêşa wan fitnan da digel hev bikevin şer û qerebalixê û karê wan tevhev bibê û têk biçê”.

Vêca li van salên pîratîyê[65] û li xilaseka ‘emrê xwe da, ji Merwan[66] ra nebe merkeba talan bûyî ku bi kû ve bixwazê te wêve bajû.

Hingê ‘Osman gotê: Gel xelkê biaxive bila muhletê bidin min heta ez ewê neheqî ya digel wan hatî kirin ji holê rakim. Vêca ewî (s) got:

Ewa li Medînayê, muhlet jê ra nevê, ewa ji derveyê wê jî muhlet ewqas e heta fermana te bighê wêdê.

AXIFTINA 165

Di vê axiftinê de behsa afirandina ‘ecêb ya tawûsê dikê.

Bê nimûne û ji ewil ve bi şiklek ‘ecêb mexlûq xulqandin, hinek candar û hinek bê can; hinek sakin û hinek bi

وَإِنَّ السُّنَنَ لَنَيِّرَةٌ، لَهَا أَعْلاَمٌ، وَإِنَّ الْبِدَعَ لَظَاهِرَةٌ، لَهَا أَعْلاَمٌ، وَإِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَاللهِ إِمَامٌ جَائِرٌ ضَلَّ وَضُلَّ بِهِ، فَأَمَاتَ سُنَّةً مَأْخُوذَةً، وَأَحْيَا بِدْعَةً مَتْرُوكَةً.

وَإِنِي سَمِعْتُ رَسُولَ الله(صلى الله عليه وآله) يَقُولُ: «يُؤْتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِالأَمَامِ الْجَائِرِ وَلَيْسَ مَعَهُ نَصِيرٌ وَلاَ عَاذِرٌ، فَيُلْقَى فِي نَارِ جَهَنَّمَ، فَيَدُورُ فِيهَا كَمَا تَدُورُ الرَّحَى، ثُمَّ يَرْتَبِطُ فِي قَعْرِهَا».

وَإِنِي أَنْشُدُكَ اللهَ أَنْ تَكُونَ إِمَامَ هذِهِ الأُمَّةِ الْمَقْتُولَ، فَإِنَّهُ كَانَ يُقَالُ: يُقْتَلُ فِي هذِهِ الأُمَّةِ إِمَامٌ يَفْتَحُ عَلَيْهَا الْقَتْلَ وَالْقِتَالَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَيَلْبِسُ أُمُورَهَا عَلَيْهَا، وَيَبُثُّ الْفِتَنَ فِيهَا، فَلاَ يُبْصِرُونَ الْحَقَّ مِنَ الْبَاطِلِ، يَمُوجُونَ فِيهَا مَوْجاً، وَيَمْرُجُونَ فِيهَا مَرْجاً.

فَلاَ تَكُونَنَّ لِمَرْوَانَ سَيِّقَةً يَسُوقُكَ حَيْثُ شَاءَ بَعْدَ جَلاَلَ السِّنِّ وَتَقَضِّي الْعُمُرِ.

فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ: كَلِّمِ النَّاسَ فِي أَنْ يُؤَجِّلُونِي، حَتَّى أَخْرُجَ

hereket (bizav). Vêca şahid û belgên ronahî li ser afirandina xwe ya hûr û bi cî û li ser mezinahî ya qudreta xwe deynan, bi awayek wereng ku ‘eql jê re şikestin û bi wucûda wî i’tiraf kirin û jê re teslîm bûn û li gohên me da delîlên tek bûna wî zim zim kirin wek çawa firindên reng reng afirandin û ew li kelşên ‘erdê û kendalên dûla (newalan) û li bilindahî yên çîyan da cî bi cî kirin; firindên xudanê çeng û perên newek yêk û şiklên ji hev cida, ku ixtîyara wan di dest wî daye. Ew firindên ku pê perên xwe li nav cewwê da û li nav wê hewaya berfireh da difirin.

Ew wextekî nebûn û Xwedayê wan ew ji tinehî yê li ser şikl û dêmenên ‘ecêb çêkirin. Endamên wan pê mefsel û vebirên qewî û nixumandî (pê çerm û gûşt) biheve danîn, hinek ji wan ku kelaşek giran hebûn ew ji bilindbûnê û firînên dirêj paşve dan û firîna wa di nêzîkî ya ‘erdê da qirar da. Bi letafeta qudreta xwe û hûr afirandina xwe her desteyek ji wan bi rengekî çêkir; desteyek ji wan rengek heye û rengê dî tevlî nebûye û desta dî hemî bedena wan yêk renge û tinê ristikek ji rengê dî kirîye li stowê wan da.

Di nav aferîdeyên Wî da ewa

إِلَيْهِمْ مِـن مَظَـالِمِهِمْ، فَقَـال عليـه السلام: مَاكَانَ بِالْمَدِينَةِ فَلاَ أَجَـلَ فِيهِ، وَمَا غَابَ فَأَجَلُهُ وُصُولُ أَمْرِكَ إِلَيْهِ.

[**165**]

ومن خطبة له

يذكر فيها عجيب خلقه الطاووس

ابْتَدَعَهُمْ خَلْقاً عَجِيباً مِنْ حَيَوَان وَمَوَات، وَسَـاكِن وَذِي حَرَكَـات، وَأَقَامَ مِنْ شَـوَاهِدِ الْبَيِّنَـاتِ عَلَـى لَطِيفِ صَنْعَتِهِ، وَعَظِيمِ قُدْرَتِـهِ، مَـا انْقَـادَتْ لَـهُ الْعُقُـولُ مُعْتَرِفَـةً بِـهِ، وَمُسْلِّمَةً لَهُ، وَنَعَقَتْ فِي أَسْـمَاعِنَا دَلاَئِلُهُ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ، وَمَا ذَرَأَ مِنْ مُخْتَلِفِ صُوَرِ الأَطْيَارِ الَّتِي أَسْكَنَهَا أَخَادِيدَ الأَرْضِ، وَخُرُوقَ فِجَاجِهَا، وَ رَوَاسِـي أَعْلاَمِهَـا، مِـنْ ذَوَاتِ أَجْنِحَة مُخْتَلِفَة، وَهَيْئَـات مُتَبَايِنَـة، مُصَرَّفَة فِي زِمَامِ التَّسْخِيرِ، وَمُرْفِرفَة بِأَجْنِحَتِهَـا فِـي مَخَـارِقِ الْجَـوِّ الْمُنفَسِحِ وَالْفَضَاءِ الْمُنفَرِجِ.

كَوَّنَهَا بَعْـدَ إِذْ لَـمْ تَكُـنْ فِـي عَجائِبِ صُوَرِ ظَاهِرَة، وَرَكَّبَهَا فِـي

afirandina wê ji hemîyan ecêbtir, tawûs e, ku bi qenctirîn şikl çêkir û pê sipehî tirîn rengan, reng kir; ew perên sipehî ku ser hevda kurisîyî ne û dûvê kişhayî û dirêj ku dema bal tawûsa mê ve diçê ewê wek çetrekî vedikê û li ser serê xwe dikê sîber; heçweku bagirên gemîyên **Darîn**ê ne[67] ku gemîvana ew vedabin.

Ew ji ber rengên xwe kubarîyê dikê û bi sipehîtahîya dûvê xwe, ser xwe diçê, ji fisandinê ra wek dîka bi alîyê mê ya xwe ve diçê û wek kihêlan digel mê ya xwe nêzîkatîyê dikê. Vê derheqê da ez ji te dixwazim ku bi çavê xwe bibînî heta tu ewa min gotî bawer bikî û ez wek kesekî bim ku ewa dibêjê bi eşkereyî dîtbê ne ku bi senedek ze'êf ji kesekî gohlê bûbê ku bi gotina wî pişt neyê girêdan. Eger wek çawa hinek guman dikin bergirtina tawûsê bi vî awayî bê ku, rûndikek (hêstirek) ji çavê tawûsa nêr derdikevê û li kûrtika çavê wî da dimînê, vêca tawûsa mê ewê vedixwê û berdigrê û hêk dikê û bergirîya wê ne bi rêka têkelbûnê ve ye, evahe ne 'ecêbtir e ji bergirtina qira mê ku (guman dikin) ji wê tişta ku qira nêr dikê di devê wê da berdigrê. Tu dibêjî qey binê pirtikên tawûsê wek wa şehika ye ku ji zîv çêbûne; û ew girûverokên

حِقَـاقِ مَفَاصِـلَ مُحْتَجِبَـة، وَمَنَـعَ بَعْضَهَا بِعَبَالَةِ خَلْقِهِ أَنْ يَسْـمُوَ فِـي الْهَوَاءِ خُفُوفاً، وَجَعَلَهُ يَدِفُّ دَفِيفـاً، وَنَسَقَهَا عَلَى اخْتِلاَفِهَا فِى الأَصَابِيغِ بِلَطِيـفِ قُدْرَتِـهِ، وَدَقِيـقِ صَـنْعَتِهِ; فَمِنْهَا مَغْمُوسٌ فِي قَالَـبِ لَـوْنٍ لاَ يَشُوبُهُ غَيْرُ لَـوْنِ مَـا غُمِـسَ فِيـه، وَمِنْهَا مَغْمُوسٌ فِي لَوْنٍ صِـبْغٍ قَـدْ طُوِّقَ بِخِلاَفِ مَا صُبِغَ بِهِ.

الطاووس: وَمِنْ أَعْجَبِهَا خَلْقـاً الطَّاوُوسُ، الَّذِي أَقَامَهُ فِي أَحْكَـمِ تَعْدِيل، وَنَضَّدَ أَلْوَانَهُ فِـي أَحْسَـنِ تَنْضِيد، بِجَنَاح أَشْرَجَ قَصَبَهُ، وَذَنَب أَطَالَ مَسْحَبَهُ. إِذَا دَرَجَ إِلَى الأُنْثَـى نَشَرَهُ مِنْ طَيِّهِ، وَسَمَا بِهِ مُطِلاً عَلَـى رَأْسِهِ كَأَنَّهُ قِلْعُ دَارِيّ عَنَجَهُ نُوتِيُّهُ.

يَخْتَـالُ بِأَلْوَانِـهِ، وَيَمِـيسُ بِزَيَفَانِهِ، يُفْضِي كَإِفْضَاءِ الدِّيَكَـةِ، وَيَـؤُرُّ بِمَلاَقِحِـهِ أَرَّ الْفُحُـولِ الْمُغْتَلِمَةِ لِلضِّـرَابِ أُحِيلُـكَ مِـنْ ذلِكَ عَلَى مُعَايَنَة، لاَ كَمَنْ يُحِيـلُ عَلَى ضَعِيف إِسْـنَادُهُ، وَلَـوْ كَـانَ

‘ecêbên wek tava rojê ku li ser perê wê ne tu dibêjî qey ji zêrê petî (xalis) û qetên zeberced hatine çêkirin; eger tu rengên li perê tawûsê da bişibhênî şînkatîya ‘erdê, tu dê bêjî ev qevdeguleke ku ji kulîlkên reng reng û gulên biharî pêk hatîye. Û eger tu wê li ber cilkên rengîn bigirî tu dê wê wek wa cilkên nexş kirî û perdên reng rengê yemenê bibînî. Eger tu wê digel wesîlên xemlê qîyas bikî tu dê ewê wek wa qaşên reng reng ku kirîn di nav zîv û cewheran da bibînî.

Wek wa kubarên ser xwe çûyî rêve diçê û berê xwe didê spehîtahî ya dûv û perên xwe, vêca ji ber cilkê xwe yê spehî û reng rengî ya perên xwe, qehqehê dikê. Lê belê vêca dema berê xwe didê pîyê xwe dengek bi kol jê tê, heçweku bigirî; dengek mereqdarî wek dengê zulm dîtî ya ku nîşanê xemdarî ya wê ya zehfî ye. Çiko pîyê wê wek yê dîkê “xilasî”[68] ye; pîyek zirav û kûtî ku li alîyek yê wê da nînûkek xef derketîye. Li ser stowê wê qevdek mûyê kesk û reng reng heye, bilindî ya gerdena wê wek lûlika rast û kişayî ya misîne, bin stowê wê heta binê zikê wî reş e, reşîyek nêzîkê keskîyê wek rengê “wesmeyê yemanî”, an wek herîrê tenik ku biser ayneyek ronahî da kiribin. Xwe

كَزَعْمِ مَنْ يَزْعُمُ أَنَّهُ يُلْقِحُ بِدَمْعَةِ تَسْفَحُهَا مَدَامِعُهُ، فَتَقِفُ في ضَفَّتَيْ جُفُونِهِ، وأَنَّ أُنْثَاهُ تَطْعَمُ ذلِكَ. ثُمَّ تَبِيضُ لاَ مِنْ لِقَاحٍ فَحْلٍ سِوَى الدَّمْعِ الْمُنبَجِسِ، لَمَا كَانَ ذلِكَ بَأَعْجَبَ مِنْ مُطَاعَمَةِ الْغُرَابِ!. تَخَالُ قَصَبَهُ مَدَارِيَ مِنْ فِضَّةٍ، وَمَا أَنْبتَ عَلَيْهَا مِنْ عَجِيبِ دَارَاتِهِ، وَشُمُوسِهِ خَالِصَ الْعِقْيَانِ، وَفِلَذَ الزَّبَرْجَدِ. فَإِنْ شَبَّهْتَهُ بِمَا أَنْبَتَتِ الأَرْضُ قُلْتَ: جَنىٌّ جُنِيَ مِنْ زَهْرَةِ كُلِّ رَبِيعٍ، وَإِنْ ضَاهَيْتَهُ بِالْملابِسِ فَهُوَ كَمَوْشِيِّ الْحُلَلِ أَوْ كَمُونِقِ عَصْبِ الْيَمَنِ، وَإِنْ شَاكَلْتَهُ بِالْحُلِيِّ فَهُوَ كَفُصُوصِ ذَاتِ أَلْوَانٍ، قَدْ نُطِّقَتْ بِاللُّجَيْنِ الْمُكَلَّلِ.

يَمْشِي مَشْيَ الْمَرِحِ الْمُخْتَالِ، وَيَتَصَفَّحُ ذَنَبَهُ وَجَنَاحَهُ، فَيُقَهْقِهُ ضَاحِكاً لِجَمَالِ سِرْبَالِهِ، وَأَصَابِيغِ وِشَاحِهِ; فَإِذَا رَمَى بِبَصَرِهِ إِلَى

di nav cilek reş da pêçaye ku heta tu bêjî keyf îner û leylander e ku tevlî rengek kesk bûye û li dilan da rûdinê, li ber kuna gohê wî da heçweku pê serê qelemê û rengê spî xetek kêşa bin û ew xeta spî li nav muyên reş da xweyhanek baş jê re heye. Kêm reng hene ku behra wê têda nehatibê kirin, lê belê rengê wê ji nezer biriqîn û ronahî bûn û spehîtahî û geşî yê ve, ser rengên dî ra ye.

Tawûs digel wan perên rengîn, dimînê gulistanekî pir gul û kulîlk, lê ne ji wan gul û kulîlkên baranê ew şîn kirîn û tava germa havînê ew geş kirîn.

Carna jî pirtikên wê dirijin û cilkên renga reng ji ber xwe têxê û dîsa şîn dibin û dirijin; tam wek dara ku bergên wê dirijhên û dîsa pêve tên heta dibin wek cara ewil. Her rengek ‘eynî wek rengê pêşîyê da ye û cihê wan rengan jî nayê goherîn.

Dema tu tayek yê perê tawûsê dest xwe bigirî û baş berê xwe bidîyê, carna tu ewê bi rengê gula sûr dibînî û carna bi rengê keskê zebercedî û carnan jî bi rengê zerê zêrî. Vêca wê çawa tîj fêhm bikarin wesfê evê spehîtahîyê bidin, an ‘eqilmend bikarin bighênê û gotina pesinderan rêk û pêk bibê ji bona

قَوَائِمِهِ زَقَا مُعْـولاً بِصَـوْت يَكَـادُ يُبِينُ عَنِ اسْتِغَاثَتِهِ، وَيَشْهَدُ بِصَادِقِ تَوَجُّعِهِ، لاِنَّ قَوَائِمَهُ حُمْشٌ كَقَوَائِمِ الدِّيَكَةِ الْخِلاَسِيَّةِ. وَقَدْ نَجَمَتْ مِـنْ ظُنْبُوبِ سَاقِهِ صِيصِيَةٌ خَفِيَّـةٌ، وَلَـهُ فِي مَوْضِعِ الْعُرْفِ قُنْزُعَـةٌ خَضْـرَاءُ مُوَشَّاةٌ، وَمَخْرَجُ عُنُقِـهِ كـالأَبْرِيقِ، وَمَغْرِزُهَا إِلَى حَيْثُ بَطْنُـهُ كَصِـبْغِ الْوَسِـمَةِ الْـيَـمَانِيَّةِ، أَوْ كَحَرِيـرَةٍ مُلْبَسَةٍ مِـرْآةً ذَاتَ صِـقَالٍ، وَكَأَنَّـهُ مُتَلَفِّعٌ بِمِعْجَرٍ أَسْحَمَ; إِلاَّ أَنَّهُ يُخَيَّـلُ لِكَثْـرَةِ مَائِـهِ، وَشِـدَّةِ بَرِيقِـهِ، أَنَّ الْخُضْرَةَ النَّاضِرَةَ مُمْتَزِجَةٌ بِهِ، وَمَـعَ فَتْقِ سَمْعِهِ خَطٌّ كَمُسْتَدَقِّ الْقَلَمِ فِي لَوْنِ الأُقْحُوَانِ، أَبْـيَضُ يَقَـقٌ، فَهُـوَ بِبَيَاضِهِ فِي سَوَادِ مَا هُنَالِكَ يَـأْتَلِقُ. وَقَلَّ صِبْغٌ إِلاَّ وَقَدْ أَخَذَ مِنْهُ بِقِسْطٍ، وَعَـلاَهُ بِكَثْـرَةِ صِـقَالِهِ وَبَرِيقِـهِ، وَبَصِيصِ دِيبَاجِهِ وَرَوْنَقِهِ،

هُوَ كَالأَزَاهِيرِ الْمَبْثُوثَةِ، لَـمْ تُرَبِّهَـا أَمْطَارُ رَبِيعٍ، وَلاَ شُمُوسُ قَيْظٍ.

وَقَدْ يَنْحَسِرُ مِنْ رِيشِهِ، وَيَعْرَى مِنْ لِبَاسِهِ، فَيَسْقُطُ تَتْـرَى، وَيَنْبُـتُ تِبَاعاً، فَيَنْحَتُّ مِنْ قَصَـبِهِ انْحِتَـاتَ

wesfdanê? Ewham heta nikarin bi kêmtirîn endamên wê biheshên û ziman nikarin jê biaxivin. Vêca pak û munezzehe ew Xwedayê ku ‘eql şaqiz kirîn û paşve dayîn ji wesf dana mewcûdekî ku eşkereye li ber çavan; ew mewcûdê mehdûd û mexlûq û ji endam û rengan hatî çêkirin; û ziman ji wesf dana wê ra ji kar êxistine û ji eda kirina wesfê wê daye sekinandin.

Pak û Munezzeh e ew Xwedayê ku pî, çêkirî ji mêrûya biçûk û mêşikê ra û heta bighê yên ser wan ra wek xulqandina hot û fîlan; û soz dayî xwe ku çi laş û reşeyekî ji wa yên rih dayî wan bê mirin nehêlê û fena bûnê bikê xilaseka wan.

…Bihişt: Eger tu bi çavê dil berê xwe bidî wê ya derheq bihiştê da ji te ra hatî gotin, tu dê dilê xwe hilkî ji xwest û lezzet û xeml û spehîtahî yên hatîn ser dinyayê û wê hişê te biçin bal dengê li hev ketina bergên darên bihiştî, ew darên li kêleka rûbarên wê da şîn bûyîn û rehên wî di girkên ji miskê da çûyîn xarê û ûşîyên ji merwarîda ter bi çiqên zirav û stûrên wêve dahelayîn; ku fêkî yên cûr bi cûr li nav gulên wan da çêbûne û bê zehmet tên çinîn û ewê fêkî

أَوْرَاقِ الأَغْصَانِ، ثُمَّ يَتَلاَحَقُ نَامِياً حَتَّى يَعُودَ كَهَيْئَتِهِ قَبْلَ سُقُوطِهِ، لاَ يُخَالِفُ سَالِفَ أَلْوَانِهِ، وَلاَ يَقَعُ لَوْنٌ فِي غَيْرِ مَكَانِهِ!

وَإِذَا تَصَفَّحْتَ شَعْرَةً مِنْ شَعَرَاتِ قَصَبِهِ أَرَتْكَ حُمْرَةً وَرْدِيَّةً، وَتَارَةً خُضْرَةً زَبَرْجَدِيَّةً، وَأَحْيَاناً صُفْرَةً عسْجَدِيَّةً. فَكَيْفَ تَصِلُ إِلَى صِفَةِ هذَا عَمَائِقُ الْفِطَنِ، أَوْ تَبْلُغُهُ قَرَائِحُ الْعُقُولِ، أَوْ تَسْتَنْظِمُ وَصْفَهُ أَقْوَالُ الْوَاصِفِينَ؟! وَأَقَلُّ أَجْزَائِهِ قَدْ أَعْجَزَ الأَوهَامَ أَنْ تُدْرِكَهُ، وَالأَلْسِنَةَ أَنْ تَصِفَهُ! فَسُبْحَانَ الَّذِي بَهَرَ الْعُقُولَ عَنْ وَصْفِ خَلْقِ جَلاَّهُ لِلْعُيُونِ، فَأَدْرَكَتْهُ مَحْدُوداً مُكَوَّناً، وَمُؤَلَّفاً مُلَوَّناً، وَأَعْجَزَ الأَلْسُنَ عَنْ تَلْخِيصِ صِفَتِهِ، وَقَعَدَ بِهَا عَنْ تَأْدِيَةِ نَعْتِهِ!

فَسُبْحَانَ مَنْ أَدْمَجَ قَوَائِمَ الذَّرَّةِ وَالْهَمَجَةِ إِلَى مَا فَوْقَهُمَا مِنْ خَلْقِ الْحِيتَانِ وَالأَفْيَلَةِ! وَوَأَى عَلَى نَفْسِهِ أَلاَّ يَضْطَرِبَ شَبَحٌ مِمَّا أَوْلَجَ فِيهِ الرُّوحَ، إِلاَّ وَجَعَلَ الْحِمَامَ مَوْعِدَهُ، وَالْفَنَاءَ غَايَتَهُ.

diçinê çawa bixwazê wê bi wî awayî bê berdestê wî.

Li dûr û berê bihiştîyan da ku di qesrên xwe da ne hingivyê xalis û vexwarna xweş tê gerandin. Evênhe ew bûn ku li vê dinya fanî li bin kerameta Xudayî da bûn heta gihan mala bihiştê û ji zehmeta seferê xilas bûn.

Vêca ey gohdêr! Eger tu dilê xwe bibî gihana ewa cihên xweş û spehî, muheqeq wê ji şewqa wusal û gihana wê, can ji bedena te derkevê û ji bona wê derê tu dê ewqas bilez bikevî ku hema ji vê civatê biçî cîranetî ya ehlê qebran. Xwedê bi rehmet û dilovanî ya xwe, me û hewe bikê ji wan kesan ewên ji dil dixebitin da bighên merteba qencan.

(Merhûmê Seyid Rezî, di axirîka vê axiftinê da hinek kelîmên xerîbên vê axiftinê me'ne kirine û çiko me li me'na wê ya Kurdî da ew me'ne anîye, êdî me ew neanî)

AXIFTINA 166

Gûrekî hinek nîşana, ev axiftin li Medînayê bûye:

Bila biçokên hewe li pey mezinên hewe biçin û mezinên hewe jî digel biçokên hewe dil nerm û dilovan bin.

[منها: في صفة الجنة] فَلَوْ رَمَيْتَ بِبَصَرِ قَلْبِكَ نَحْوَ مَا يُوصَفُ لَكَ مِنْهَا لَعَزَفَتْ نَفْسُكَ عَنْ بَدَائِعِ مَا أُخْرِجَ إِلَى الدُّنْيَا مِنْ شَهَوَاتِهَا وَلَذَّاتِهَا، وَزَخَارِفِ مَنَاظِرِهَا، وَلَذَهِلَتْ بِالْفِكْرِ فِي اصْطِفَاقِ أَشْجَارٍ غُيِّبَتْ عُرُوقُهَا فِي كُثْبَانِ الْمِسْكِ عَلَى سَوَاحِلِ أَنْهَارِهَا، وَفِي تَعْلِيقِ كَبَائِسِ اللُّؤْلُؤِ الرَّطْبِ فِي عَسَالِيجِهَا)وَأَفْنَانِهَا، وَطُلُوعِ تِلْكَ الثِّمَارِ مُخْتَلِفَةً فِي غُلُفِ أَكْمَامِهَا، تُجْنَى مِنْ غَيْرِ تَكَلُّف فَتَأْتِي عَلَى مُنْيَةِ مُجْتَنِيهَا،

وَيُطَافُ عَلَى نُزَّالِهَا فِي أَفْنِيَةِ قُصُورِهَا بِالأَعْسَالِ الْمُصَفَّقَةِ، وَالْخُمُورِ الْمُرَوَّقَةِ. قَوْمٌ لَمْ تَزَلِ الْكَرَامَةُ تَتَمَادَى بِهِمْ حَتَّى حَلُّوا دَارَ الْقَرَارِ، وَأَمِنُوا نُقْلَةَ الأَسْفَارِ.

فَلَوْ شَغَلْتَ قَلْبَكَ أَيُّهَا الْمُسْتَمِعُ بِالْوُصُولِ إِلَى مَا يَهْجُمُ عَلَيْكَ مِنْ تِلْكَ الْمَنَاظِرِ الْمُونِقَةِ، لَزَهِقَتْ نَفْسُكَ شَوْقاً إِلَيْهَا، وَلَتَحَمَّلْتَ مِنْ مَجْلِسِي هذَا إِلَى مُجَاوَرَةِ أَهْلِ الْقُبُورِ اسْتِعْجَالاً بِهَا. جَعَلَنَا اللهُ وَإِيَّاكُمْ مِمَّنْ يَسْعَى بِقَلْبِهِ إِلَى

Hûn ne wek mirovên mejî hişikên zemanê cahilîyê bin ku ne tiştek ji dîn fêhm dikiran û ne jî derheq Xwedê da fikir dikiran; wek hêka (devemrîşikê) li nav xîzê da ku şikandina wê goneh û neşkandina wê nexweşî û bela jê çêdibê.[69]

Ji vê axiftinê ye: Piştî li hev girhanê ji hev cida bûn û ji ‘eslê xwe dûr ketin û bilav bîn, hinek ji wan xwe bi çiqekîve girtine ku ew çiq bi kûve xwehr bibê ew jî bi wî alîyîve xwehr dibin; lê belê wê Xwedê Te’ala carek dî ewa kom bikê da ku nexweştirîn rojê ser kurên umeyye da bênin, wek çawa qetên ‘ewra dighên hev, wê Xwedê di nav wa da hevgirtinê çêkê heta ku wek ‘ewran ser hev da bikurisin, paşê wê dergeh ji wan ra vekê, wê wek lêmiştê (sêl -leyî) ji cihê xwe derkevin û birijihên wek wê lêmişta biser dû bûstanên qewmê “sebe’” da hatî (işareye bal ayeta 16 ya sûretê sebe`ve, ku lêmişta “‘erm” ser wan da hat û sedda “me`reb”ê û dû bostanên wan xirab kirin) ku vêca tiştekî li ser ‘erdê nehêlê, girkan ji cî hilkê û çîyayên qewî û ‘erdên bilind nekarin pêşîya wa bigrin. Xwedê wê ewa li nav dûlan da bilav bikê û paşê jî wek serkanîya ji ‘erdê derênê û carî bikê. Bi arîkarî ya wan wê heqê

مَنَازِلِ الأَبْرَارِ بِرَحْمَتِهِ.

قَوْلُهُ: «ويَؤُرُّ بِمَلاقِحِهِ» الأَرُّ: كِنَايَةٌ عَنِ النِّكَاحِ، يُقَالُ: أَرَّ المَرْأَةَ يَؤُرُّهَا، إِذَا نَكَحَهَا. وَقَوْلُهُ(عليه السلام): «كَأَنَّهُ قُلْعُ دَارِيٍّ عَنَجَهُ نُوتِيُّهُ» الْقُلْعُ: شِرَاعُ السَّفِينَةِ، وَدَارِيٌّ: مَنْسُوبٌ إِلى دَارِينَ، وَهِيَ بَلْدَةٌ عَلَى الْبَحْرِ يُجْلَبُ مِنْهَا الطِّيبُ.....

[166]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[الحثّ على التآلف]

لِيَتَأَسَّ صَغِيرُكُمْ بِكَبِيرِكُمْ، وَلْيَرأَفْ كَبِيرُكُمْ بِصَغِيرِكُمْ، وَلاَ تَكُونُوا كَجُفَاةِ الْجَاهِلِيَّةِ: لاَ فِي الدِّينِ يَتَفَقَّهُونَ، وَلاَ عَنِ اللهِ يَعْقِلُونَ، كَفَيْضِ بَيْض فِي أَدَاحٍ يَكُونُ كَسْرُهَا وِزْراً، وَيُخْرِجُ حِضَانُهَا شَرّاً.

منها: [في بني أمية] افْتَرَقُوا بَعْدَ أُلْفَتِهِمْ، وَتَشَتَّتُوا عَنْ أَصْلِهِمْ، فَمِنْهُمْ آخِذٌ بِغُصْنٍ أَيْنَما مَالَ مَالَ مَعَهُ، عَلَى أَنَّ اللهَ تَعَالَى سَيَجْمَعُهُمْ لِشَرِّ يَوْمٍ لِبَنِي أُمَيَّةَ، كَمَا تَجْتَمِعُ قَزَعُ الْخَرِيفِ يُؤَلِّفُ اللهُ بَيْنَهُمْ، ثُمَّ

qewmekî ji qewmê dî bistênê û qewmekî deynê şûna qewmek dî da.

Sond bi Xwedê, piştî wê qudret û mezinahî yê heçî ya ji xwe re kom kirîn wê ji dest wan derkevê wek çawa bez li ser agir dihelihê.

Mirovno! Eger hewe xwe ji arîkarî ya heqî yê nedabîya paş û hewe ji zelîl kirina batil ra sistî nekirbîya, ew kesên ne himberê hewene (ji hewe kêmtirin) timayî li hewe da nedikiran, û ewên xwe ser hewe ra girtîn li ser hewe stûr nedibûn. Lê belê hûn wek benî israîl şaş û heyrî man.

Ez bi canê xwe kim, ku paş min wê şaşî ya hewe pir zêde bibê, çiko hewe heqî pişt xwe ve hişt û hûn ji yê nêzîk (ê Pêğember) qetîyan û bi yê dûrtirve girihayîn (peywend girê da) evê bizanin ku eger hûn bikevin pey wî yê eve niha gazî hewe dikê, wê hewe bêxê ser rêka Pêğember (s) û ji hewere bese ku hûn ji zehmeta rê xeletî yê xilas bibin û barê giran û bi zehmet ji ser stowê xwe deynin.

AXIFTINA 167

Di despêka xilafeta xwe da axiftîye (Nivîsîne ku ewilîn axiftina wî ye 35 h.)

يَجْعَلُهُمْ رُكَاماً كَرُكَامِ السَّحَابِ، ثُمَّ يَفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَاباً، يَسِيلُونَ مِنْ مُسْتَثَارِهِمْ كَسَيْلِ الْجَنَّتَيْنِ، حَيْثُ لَمْ تَسْلَمْ عَلَيْهِ قَارَةٌ، وَلَمْ تَثْبُتْ عَلَيْهِ أَكَمَةٌ، وَلَمْ يَرُدَّ سَنَنَهُ رَصٌّ طَوْدٌ، وَلاَ حِدَابُ أَرْضٍ، يُذْعِذِعُهُمُ اللهُ فِي بُطُونِ أَوْدِيَتِهِ، ثُمَّ يَسْلُكُهُمْ يَنَابِيعَ فِي الأَرْضِ، يَأْخُذُ بِهِمْ مِنْ قَوْمٍ حُقُوقَ قَوْمٍ، وَيُمَكِّنُ لِقَوْمٍ فِي دِيَارِقَوْمٍ.

وَايْمُ اللهِ، لَيَذُوبَنَّ مَا فِي أَيْدِيهِمْ بَعْدَ الْعُلُوِّ وَالتَّمْكِينِ، كَمَا تَذُوبُ الأَلْيَةُ عَلَى النَّارِ.

[الناس فِي آخر الزمان]

أَيُّهَا النَّاسُ، لَوْ لَمْ تَتَخَاذَلُوا عَنْ نَصْرِ الْحَقِّ، وَلَمْ تَهِنُوا عَنْ تَوْهِينِ الْبَاطِلِ، لَمْ يَطْمَعْ فِيكُمْ مَنْ لَيْسَ مِثْلَكُمْ، وَلَمْ يَقْوَ مَنْ قَوِيَ عَلَيْكُمْ، لكِنَّكُمْ تِهْتُمْ مَتَاهَ بَنِي إِسْرَائِيلَ.

وَلَعَمْرِي، لَيُضَعَّفَنَّ لَكُمُ التِّيهُ

Rastî ev e ku Xwedayê subhan kitêbek hidayetker rêkirîye û başî û xirabî di wê da eşkere gotîye, vêca bikevin ser rêka başî yê da hûn hidayet bibin û pişt bidin xirabî yê da hûn serast bibin.

Hay ji ferzan hebin, hay ji ferzan hebin, ewan ji Xuda ra pêk bînin da ew jî hewe bibê bihiştê. Bi rastî Xwedê hinek tişt ku nenaskirî nînin heram kirine û tiştên xirabî jî têda neyî helal kirine. Ewî hurmeta mirovê musliman ser hemî hurmetan ra girtîye û huqûqê muslimanan bi ixilas û tewhîdêve girê daye. Vêca nixwe musliman ew e ku musliman ji dest û zimanê wî di selametî yê da bimînin. Xêncî ku heqek li halê hebê; û ezyet kirina muslimana xêncî ku wacib bûbê helal nîne.

Bi alîyê wê qewmînê da herin ku wê biser hewe hemîyan û tektekê hewe da bê; ew jî mirine, xelk li pêşîya hewene (mirina wan dibînin) û mirin wê hewe ji pişt ve bajû, (vêca barê) xwe sivik bikin da hûn bighên (karwan) çiko ewên pêşda çûyîn hêvîya paşve mayî ya ne.

Derheq bende û biladên Xwedê da hay ji navbeyna xwe û Xwedê hebin; çiko bi rastî hûn mes`ûl in heta li beraberê ‘erdê û heywana da jî. Gohdarê Xwedê bin û bê emrîya wî nekin û dema hewe xêr û başî dît cihda bigrin dema hewe xirabî jî dît berê xwe

مِنْ بَعْدِي أَضْعَافاً، [بِمَا] خَلَّفْتُمُ الْحَقَّ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ، وَقَطَعْتُمُ الأَدْنى، وَوَصَلْتُمُ الأَبْعَدَ. وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِنِ اتَّبَعْتُمُ الدَّاعِيَ لَكُمْ، سَلَكَ بِكُمْ مِنْهَاجَ الرَّسُولِ، وَكُفِيتُمْ مَؤُونَةَ الاعْتِسَافِ، وَنَبَذْتُمُ الثِّقْلَ الْفَادِحَ عَنِ الأَعْنَاقِ.

[**167**]

ومن خطبة له(عليه السلام)

في أوّل خلافته

إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ أَنْزَلَ كِتَاباً هَادِياً بَيَّنَ فِيهِ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ; فَخُذُوا نَهْجَ الْخَيْرِ تَهْتَدُوا، وَاصْدِفُوا عَنْ سَمْتِ الشَّرِّ تَقْصِدُوا.

الْفَرَائِضَ الْفَرائِضَ! أَدُّوهَا إِلَى اللهِ تُؤَدِّكُمْ إِلَى الْجَنَّةِ. إِنَّ اللهَ تَعالَى حَرَّمَ حَراماً غَيْرَ مَجْهُول، وَأَحَلَّ حَلاَلاً غَيْرَ مَدْخُول ، وَفَضَّلَ حُرْمَةَ الْمُسْلِمِ عَلَى الْحُرَمِ كُلِّهَا، وَشَدَّ بِالأَخْلاَصِ وَالتَّوحِيدِ حُقُوقَ الْمُسْلِمِينَ فِي مَعَاقِدِهَا، فَالْمُسْلِمُ

jê bizivirînin.

AXIFTINA 168

Piştî ku ji xilafetê ra bey'et digel hat kirin, komek ji yaranên wî gotinê dê bila te ewên hêriş birîn ser 'Osman ceza bidan. Vêca ewî (s) wiha axift (35 h.):

Birano! Ez ji wê ya hûn dizanin bê xeber nînim, lê belê ka ew quweta min! Halhale hêrişber li ser qudret û karîna xwe ne, ewa li ser me xelebe kirine û me li beraberê wan da karîn nîne. Evênhe ew komin ku kûlên hewe ji arîkarîya wan ra rabûne û 'Erebên hewe xwe dane gel wan û ew bi xwe li nav heweda ne û çi ezyeta bivên wê li hewe bikin. Gelo ji wê ya hûn dixwazin ra hewe karîn û qudret heye û hûn xwe li wê derecê da dibînin? Ev kar ji qismê karên zemanê cahilîyetê ye û hêrişber jî ne bê yar û arîkarin. Eger ev karê ku hûn dibêjin despê bibê wê xelk bibin çend deste û bend: Komek bîr û hizra wan wek ya hewe ye û desteyek bîr û hizra wan bervajîyê bîr û hizra hewe ye, û koma dî jî ne li vî alîyî ye û ne li wî alyî. Vêca hûn sebir bikin heta rihetî ji xelkê ra çêbê û dil di cî yê xwe da rûnên û huquqê ji destçûyî bi rihetî bê girtin. Nekevin lezî û min rihet bihêlin

مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ إِلاَّ بِالْحَقِّ، وَلاَ يَحِلُّ أَذَى الْمُسْلِمِ إِلاَّ بِمَا يَجِبُ.

بَادِرُوا أَمْرَ الْعَامَّةِ وَخَاصَّةَ أَحَدِكُمْ وَهُوَ الْمَوْتُ، فَإِنَّ النَّاسَ أَمَامَكُمْ، وَإِنَّ السَّاعَةَ تَحْدُوكُمْ مِنْ خَلْفِكُمْ، تَخَفَّفُوا تَلْحَقُوا، فَإِنَّمَا يُنْتَظَرُ بِأَوَّلِكُمْ آخِرُكُمْ.

اتَّقُوا اللهَ فِي عِبَادِهِ وَبِلاَدِهِ، فَإِنَّكُمْ مَسْؤُولُونَ حَتَّى عَنِ الْبِقَاعِ وَالْبَهَائِمِ، أَطِيعُوا اللهَ وَلاَ تَعْصُوهُ، وَإِذَا رَأَيْتُمُ الْخَيْرَ فَخُذُوا بِهِ، وَإِذَا رَأَيْتُمُ الشَّرَّ فَأَعْرِضُوا عَنْهُ.

[168]

بعد ما بويع بالخلافة

وقد قال له قوم من الصحابة: لو عاقبت قوماً ممن أجلب على عثمان؟ فقال:

يَا إِخْوَتَاهُ! إِنِّي لَسْتُ أَجْهَلُ مَا تَعْلَمُونَ، وَلكِنْ كَيْفَ لِي بِقُوَّةٍ وَالْقَوْمُ الْمُجْلِبُونَ عَلَى حَدِّ شَوْكَتِهِمْ، يَمْلِكُونَنَا وَلاَ نَمْلِكُهُمْ! وهَاهُمْ هؤُلاَءِ قَدْ ثَارَتْ مَعَهُمْ عِبْدَانُكُمْ، وَالْتَفَّتْ إِلَيْهِمْ أَعْرَابُكُمْ،

û hêvîyê bin kanê ezê çi bêjim hewe.

Newebê hûn karekî bikin ku hêzê ze'êf bikê û quwetê ji nav bibê û sistî û zelîletî pêve bê. Çiqa ez bikarim ezê meselê paşve bidim û eger çareyek ji min ra nema, 'elac û dermanê paşî dax kirine (kewandin).

AXIFTINA 169

Li wextê rêketina Cemelîyan (36 h.)

Xwedê Te'ala Pêğemberek hidayetker digel kitabek xudan peyv û dînek xweragir, rêkir. Telef nabê xêncî ewê musteheqê telef bûnê, bi rastî ew bid'eyên rengê sunneta bi xwe ve girtîn ewin cîyê telef bûn û ji nav çûnê, xêncî ku Xwedê mirov ji wê biparêzê. Rastî ev e ku li hukmeta Xudayî da xwey kirin û parastin ji karê hewe ra heye, vêca bi vîyan gohdarî ya wî bikin, ne ji ber lûma an bi zûrî.

Lazime hûn wiha bikin, eger ne, sond bi Xwedê, wê Xwedê dewleta islamî ji nav hewe rakê û êdî qet nazivirênê heta kar û bar bikevin destê yên dî da.

Eva destê arîkarîyê dane hev ji ber xezeba ku ji hukmeta min heyîn, ezê jî sebir bikim heta hingê ku ez bitirsim sebra min bibê sebebê ixtilaf û bilavbûna hewe. Vêca eger ew, bîr û

وَهُمْ خِلاَلَكُمْ يَسُومُونَكُمْ مَا شَاؤُوا; وَهَلْ تَرَوْنَ مَوْضِعاً لِقُدْرَةٍ عَلَى شَيء، تُرِيدُونَهُ؟! إنَّ هذَا الأَمْرَ أَمْرُ جَاهِلِيَّة، وَإِنَّ لِهؤُلاَءِ الْقَوْمِ مَادَّةً. إنَّ النَّاسَ مِنْ هذَا الأَمْرِ ـ إذَا حُرِّكَ ـ عَلَى أُمُور: فِرْقَةٌ تَرَى مَا تَرَوْنَ، وَفِرْقَةٌ تَرَى مَا لاَ تَرَوْنَ، وَفِرْقَةٌ لاَ تَرَى لا هذَا وَلاَ هذَا، فَاصْبِرُوا حَتَّى يَهْدَأَ النَّاسُ، وَتَقَعَ الْقُلُوبُ مَوَاقِعَهَا، وَتُؤْخَذَ الْحُقُوقُ مُسْمَحَةً; فَاهْدَأُوا عَنِّي، وَانْظُرُوا مَاذَا يَأْتِيكُمْ بِهِ أَمْرِي، وَلاَ تَفْعَلُوا فَعْلَةً تُضَعْضِعُ قُوَّةً، وَتُسْقِطُ مُنَّةً، وَتُورِثُ وَهْناً وَذِلَّةً.

وَسَأُمْسِكُ الأَمْرَ مَا اسْتَمْسَكَ، وَإِذَا لَمْ أَجِدْ بُدّاً فَآخِرُ الدَّوَاءِ الْكَيُّ.

[**169**]

عند مسير أصحاب الجمل إلى البصرة [الامور الجامعة للمسلمين]

إنَّ اللهَ تَعالَى بَعَثَ رَسُولاً هَادِياً بِكِتَاب نَاطِق وَأَمْر قَائم، لاَ يَهْلِكُ

hizra li serê wan da heyî bibin serî, wê rêk û pêkî ya karûbarê muslimanan têk biçê. Evênhe dinyayê dixwazin, çiko hesedê dibin bi wî kesê Xwedê hukmet dayî wî; û ew dixwazin karûbaran berew paşve (zemanê cahilîyetê) bizivirînin.

Û hewe ev heq li ser me heye ku bi kitêba Xwedê Te'ala û bi sîreta Resûlê Xwedê (s) bê 'emel kirin û heq bê ragirtin û sunnet bê bilind kirin.

AXIFTINA 170

Lazimî ya qebûl kirina peyv û delîl a cî girtî û qayîm (36 h.)

Dema Imam (s) nêzîkê Besrayê bû xelkê Besrayê 'Erebek rêkirin balê da ku ji heqîqeta mesela wî digel ehlê Cemelê agahîyê peyda bikin, da şik û şubhe ji dilê wan derkevê. Vêca Ewî (s) mesela li nav beyna xwe û wan da bi awayek wisa jê re got ku ew zelam pê hesiha ku heq digel wî ye. Piştî hingê Imam (s) gotê: Bey'et bike. Ewî got: Ez hinartî yê komekî me û ez qe tiştekî nakim, heta ez biçim bal wan. Hingê bî ku ewî (s) gotê:

Eger ew kesên tu rêkirîn vêderê, te bi ser pêşî bışînin da tu cîyekî ku baran lê barî bê peyda bikî û bizivirî û derheq av û gîya da xeberê ji wan ra bibî, vêca ew gohê xwe nedin te û bi alîyê 'erdê hişk û bê gîyave biçin, tu dê çi bikî? Got:

عَنْـهُ إلاَّ هَالِـكٌ، وَإنَّ الْمُبْتَـدَعَاتِ الْمُشَبَّهَاتِ هُنَّ الْمُهْلِكَـاتُ إلاَّ مَـا حَفِظَ اللهُ مِنْهَا، وَإنَّ فِي سُلْطَانِ اللهِ عِصْمَةً لأَمْرِكُمْ، فَـأَعْطُوهُ طَـاعَتَكُمْ غَيْرَ مُلَوَّمَة وَلاَ مُسْتَكْرَه بِهَا.

وَاللهِ لَـتَفْعَلُنَّ أَوْ لَيَـنْقُلَنَّ اللهُ عَنْكُمْ سُلْطَانَ الاْسْلاَمِ، ثُمَّ لاَ يَنْقُلُهُ إلَيكُمْ أَبَداً حَتَّى يَأْرِزَ الأَمْـرُ إلَـى غَيْرِكُمْ.

إنَّ هؤُلاَءِ قَـدْ تَمَـالأُوا عَلَـى سَخْطَةِ إمَارَتِى، وَسَأَصْبِرُ مَـا لَـمْ أَخَفْ عَلَى جَمَاعَتِكُمْ; فَـإنَّهُمْ إنْ تَمَّمُوا عَلَى فَيَالَةِ هذَا الرَّأْيِ انْقَطَعَ نِظَامُ الْمُسْلِمِينَ، وَإنَّمَا طَلَبُوا هذِهِ الدُّنْيَا حَسَداً لِمَنْ أَفَاءَهَا اللهُ عَلَيْهِ، فَأَرَادُوا رَدَّ الأُمُورِ عَلَى أَدْبَارِهَـا.

وَلَكُمْ عَلَيْنَا الْعَمَلُ بِكِتَابِ اللهِ وَسِـيرَةِ رَسُـولِهِ، وَالْقِيَـامُ بِحَقِّـهِ، وَالنَّعْشُ لِسُنَّتِهِ.

[170]

السلام [في وجوب اتباع الحقّ عند قيام الحجّة]

كلّم به بعض العرب، وقد أرسله قوم من أهل البصرة لما قرب(عليه

Ezê desta ji wan bikêşim û bi alîyê gîya û avêve biçim. Vêca ewî (s) gotê: Nixwe destê xwe (ji bey'etê ra) dirêj bike.

Vêca ew ku bi navê "Kuleybê Cermî" dihata nas kirin dibêjê: Sond bi Xwedê, dema delîl û huccet li ser min temam bî, min nekarî ez xwe paşve bidim û min digel wî selamên Xwedê li ser bin, bey'et kir.

AXIFTINA 171

Di'aya Imam dema qesta şerê siffînê kirî (sala 37 h.)

Ey Xuda! Ey xweykerê vî 'esmanê bilind û valehî ya ragirtî, ewa te kirî cihê hatina şev û rujê û cîyê seyr û pêve çûna roj û heyvê û cîyê hatin çûna stêrên gerûke; ewa te kirî cihê sekinîna komek ji melaîketên xwe ku qet ji 'ibadetê te nawestin; Ey xweykerê evî 'erdî, ku te ew kirîye cihê lê sekinîna mirova û cewelangeha kirmik û heywana û ew tiştên bê jimarên tên dîtin û yên nayên dîtin;

Eey reb û xweykerê çîyayên cî girtî û qayîm, ewên ku te ji 'erdê ra kirîn sing û ji mexlûqê xwe ra kirîn cihê xwe pê girtinê;

Eger tu me ser dijminê me bêxî, me

السلام) منها ليعلم لهم منه حقيقة حاله مع أصحاب الجمل لتزول الشبهة من نفوسهم، فبيّن له(عليه السلام) من أمره معهم ما علم به أنّه على الحقّ.

ثمّ قال له: بايع. فقال: إني رسول قوم، ولا أحدِث حدثاً حتى أرجع إليهم. فقال(عليه السلام):

أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ الَّذِينَ وَرَاءَكَ بَعَثُوكَ رَائِداً تَبْتَغِي لَهُمْ مَسَاقِطَ الْغَيْثِ، فَرَجَعْتَ إِلَيْهِمْ وَأَخْبَرْتَهُمْ عَنِ الْكَلاَ وَالْمَاء، فَخَالَفُوا إلى الْمَعَاطِشِ وَ الْـمَجَادِبِ، مَا كُنْتَ صَانعاً؟ قال: كُنْتُ تَارِكَهُمْ وَمُخَالِفَهُمْ إلى الْكَلاَء وَالْمَاء.

فَقَالَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ: فَامْدُدْ إذاً يَدَكَ.

فَقَالَ الرَّجُلُ: فَوَاللهِ مَااسْـتَطَعْتُ أَنْ أَمْتَنِعَ عِنْدَ قِيَـامِ الْحُجَّـةِ عَلَـيَّ، فَبَايَعْتُـهُ عَلَيْـهِ الْسَّـلاَمُ. وَالرّجـلُ يُعْرَفُ بِكُلَيْب الجَرْمِيّ.

[171]

من كلام له عليه السلام لما عزم على لقاء القوم بصفين

اللَّهُمَّ رَبَّ السَّقْفِ الْمَرْفُـوعِ،

ji zulm û zêdegavî yê dûr bigre û ji heqî yê ra bişidîne û eger te ew ser me êxistin vêca şehîd bûnê bike behra me û me ji fitnê biparêze.

Li kûye, ew berevanê bi xîret, ku li wextê hatina qewmînan, xelk û ehlê xwe biparêzê û li ser soza xwe bisekinê? Şerm, paş hewe ve û bihişt li berahîya hewe da ye.

AXIFTINA 172

Ĥemd ji wî Xudayî ra, ewê ku esmanek esmanê dî li ber Wî nanixumênê û ‘erdek ‘erdê dî ji wî xef nakê.

... *Roja şûrayê:* Yêk peyivî û got: Ey korê Ebûtalib, tu ji vê meselê ra (xelîfetî) pir kulbûyî (herîs). Vêca min got:

Wellahî, hûn ji wê ra kulbûtir û dûr ketîtir in û ez jê ra xastir û nêzîktir im, ya ku heqê min bû min ew tinê xwest lê hûn ketin navbira min û wê da û hewe ew ji min vegirt û paşda da. Vêca dema min li nav ehlê wê civatê da ji wî ra deng ji delîlê anî şaş û heyrî ma (zimanê wî qefilî) û nezanî çawa cewaba min bidê.

Ey Xuda! Ez şikayeta Qureyşîya û wa yên arîkarî ya wan kirîn, tînim bal te, çiko bi rastî ewan pêwenda mirovanî ya min birrîn û menzileta min ya mezin, biçûk kirin û ji bona şerê digel min li

وَالْجَوِّ المَكْفُوفِ، الَّـذِي جَعَلْتَـهُ مَغِيضاً لِلَّيْـلِ وَالنَّهَـارِ، وَمَجْـرىً لِلشَّمْسِ وَالْقَمَرِ، وَمُخْتَلَفاً لِلنُّجُومِ السَّيَّارَةِ، وَجَعَلْتَ سُكَّانَهُ سِبْطاً مِنْ مَلاَئِكَتِـكَ، لاَ يَسْـأَمُونَ مِـنْ عِبَادَتِكَ. وَرَبَّ هذِهِ الأَرْضِ الَّتِي جَعَلْتَهَا قَـرَاراً لِلأَنَـامِ، وَمَـدْرَجاً لِلْهَوَامِّ والأَنْعَامِ، وَمَـا لاَ يُحْصَـى مِمَّـا يُـرَى وَمَـا لاَ يُـرَى. وَرَبَّ الجِبَـالِ الرَّوَاسِـي الَّتـي جَعَلْتَهَـا لِلأَرْضِ أَوْتَاداً، وَلِلْخَلْقِ اعْتِماداً.

إِنْ أَظْهَرْتَنَا عَلَى عَدُوِّنَا فَجَنِّبْنَا الْبَغْـيَ وَسَـدِّدْنَا لِلْحَـقِّ، وَإِنْ أَظْهَرْتَهُمْ عَلَيْنَا فَارْزُقْنَـا الشـهَادَةَ وَاعْصِمْنَا مِنَ الْفِتْنَةِ.

أَيْنَ الْمَـانِعُ لِلـذِّمَارِ، وَالْغَـائِرُ عِنْـدَ نُـزُولِ الْحَقَـائِقِ مِـنْ أَهْـلِ الحِفَاظِ ؟! العَارُ وَرَاءَكُمْ، وَالْجَنَّـةُ أَمَامَكُمْ!

[172]

ومن خطبة له(عليه السلام)

الْحَمْدُ لله الَّذِي لاَ تُوَارِي عَنْـهُ سَمَاءٌ سَمَاءً، وَلاَ أَرْضٌ أَرْضاً.

ser wê tişta ya min bû, dest dan destê hev. Paşê jî gotin: Hinek heqan tu dikarî bigirî û hinek heq jî lazim e tu desta jê bikêşî (terk bidî).

Derheq ehlê Cemelê da: Vêca ew derketin û herema resûlê Xwedê selewat li ser wî alê wî bin dûv xwe ra rakêşan wek çawa kinîjekî ji bo firûtinê radikêşn. Ew bi alîyê Besrayêve birin; ewan herdûkan jinên xwe di malên wan da hiştin û herema Pêğemberê Xuda (s) ku gereke di mal da bimaya, nîşa xwe û yên dî dan, ew digel leşkerekî êxistin rê, ku çi yêk ji wan nebî gohdarî ya min nekirbin û bi vîyan û bê zûr digel min bey'et nekiribin. Vêca hêriş birin ser nimayendê min û parêzerên beytulmala muslimana û xêncî wan ji ehlê Besrayê; komek ji wan li bendîxana da bi lêdanê kuştin û komek jî bi xedr û bê bextî.

Sond bi Xwedê, eger muslimanek tinê jî bi zanîn û ji qestî û bê sûc bikuştan, kuştina wî leşkerî hemî yê ji min ra helal bî, çiko ew hemî li kuştina wî yêkî da hazir bûne û kuştina wî munker û nebaş nezanîne û bi dest û ziman arîkarî ya wî ne kirine, halhale ewan ne yêk tinê belkî qas êjmara 'eskerê ku birîn nav bajar da, ji muslimana kuştine.

منها: [في يوم الشورى] وَقَالَ قَائِلٌ: إِنَّكَ يابْنَ أَبِي طَالِب عَلَى هذَا الأَمْرِ لَحَرِيصٌ.

فَقُلْتُ: بَلْ أَنْتُمْ وَاللهِ أَحْرَصُ وَأَبْعَدُ، وَأَنَا أَخَصُّ وَأَقْرَبُ، وَإِنَّمَا طَلَبْتُ حَقّاً لِي وَأَنْتُمْ تَحُولُونَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ، وَتَضْرِبُونَ وَجْهِي دُونَهُ، فَلَمَّا قَرَّعْتُهُ بِالْحُجَّةِ فِي الْمَلاءِ الْحَاضِرِينَ هَبَّ كَأَنَّهُ بُهِتَ لاَ يَدْرِي مَا يُجِيبُنِي بِهِ!

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَعْدِيكَ عَلَى قُرَيْش وَمَنْ أَعَانَهُمْ! فَإِنَّهُمْ قَطَعُوا رَحِمِي، وَصَغَّرُوا عَظِيمَ مَنْزِلَتِي، وَأَجْمَعُوا عَلَى مُنَازَعَتِي أَمْراً هُوَ لِي. ثُمَّ قَالُوا: أَلاَ إِنَّ فِي الْحَقِّ أَنْ تَأْخُذَهُ، وَفِي الْحَقِّ أَنْ تَتْرُكَهُ.

منها: في ذكر أصحاب الجمل

فَخَرَجُوا يَجُرُّونَ حُرْمَةَ رَسُولِ اللهِ(صلى الله عليه وآله) كَمَا تُجَرُّ الأَمَةُ عِنْدَ شِرَائِهَا، مُتَوَجِّهِينَ بِهَا إِلَى الْبَصْرَةِ، فَحَبَسَا نِسَاءَ هُمَا فِي بُيُوتِهِمَا، وَأَبْرَزَا حَبِيسَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله لَهُمَا وَلِغَيْرِهِمَا، فِي جَيْش مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ إِلاَّ وَقَدْ أَعْطَانِي الطَّاعَةَ، وَسَمَحَ لِي

۞ AXIFTINA 173 ۞

Hinek nîşan hene ku ev axiftin li Medînayê hatîye kirin.

Behsa Pêğember (s): Emînê wehya Xwedê û xatemê Pêğemberên Wî û mizgînîderê rehmeta Wî û tirsînerê ji xezeb û ceza dana Wî ye.

Yê layiqê pêşkarîyê: Gelî mirovno! Musteheqtirîn kes ji vê pêşkarî yê ra, keseke ku ji wê ra ji her kesekî karatir bê û li dînê Xwedê da ji her kesî zanatir bê. Vêca eger fitnekerekî des fitneyekî kir, wê jê bê xwestin ku li heqîyê bizivirê, eger qebûl nekê wê bê kuştin.

Ez bi canê xwe kim, eger imamet û pêşkarî xêncî pê hazir bûna hemî mirovan neyê cî û çênebê, vêca çi caran ew çênabê û nayê cî, lê belê ehlê vî karî (xwey bîr û hizir ku dikarin bibijêrin) eger ew qebûl kirin, hingê wê ew evê yêkê bi wa yên nehazir jî bidin qebûl kirin. Piştî wê êdî kes ji wa yên hazir heq nîne ku ji bey'eta xwe bizivirê û ewê ne hazir jî heqê bijartinek dî tinehin.

Heyhê bizanin! Ezê digel dû kesa bikevim şer: yêk ewê tiştekî bixwazê ku ne heqê wî ye û yê dî ewê xwe ji dana heqê li ser heyî paşda bidê.

Ey 'evdên Xwedê! Ez şîreta teqwatî ya Xwedê li hewe dikim; çiko ew baştirîn tişte ku bende wesîyeta wê li hev bikin û

بِالْبَيْعَةِ، طَائِعاً غَيْرَ مُكْـرَه، فَقَـدِمُوا عَلَى عَامِلِي بِهَا وَخُزَّانِ بَيْـتِ مَـالِ الْمُسْـلِمِينَ وَغَيْـرِهِمْ مِـنْ أَهْلِهَـا، فَقَتَلُوا طَائِفَةً صَبْراً، وَطَائِفَةً غَدْراً.

فَـوَاللهِ لَـوْ لَـمْ يُصِـيبُوا مِـنَ الْمُسْـلِمِينَ إِلاَّ رَجُـلاً وَاحِـداً مُعْتَمِدِينَ لِقَتْلِهِ، بِـلاَ جُـرْمٍ جَـرَّهُ، لَحَلَّ لي قَتْلُ ذلِكَ الْجَيْشِ كُلِّهِ، إِذْ حَضَرُوهُ فَلَمْ يُنْكِرُوا، وَلَمْ يَـدْفَعُوا عَنْهُ بِلِسَانٍ وَلاَ يَدٍ. دَعْ مَا أَنَّهُمْ قَـدْ قَتَلُوا مِنَ الْمُسْلِمِينَ مِثْلَ الْعِدَّةِ الَّتِي دَخَلُوا بِهَا عَلَيْهِمْ!

[173]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[رسول الله]

أَمِينُ وَحْيِـهِ، وَخَـاتَمُ رُسُـلِهِ، وَبَشِيرُ رَحْمَتِهِ، وَنَذِيرُ نِقْمَتِهِ.

[الجدير بالخلافة]

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهذَا الأَمْرِ أَقْوَاهُمْ عَلَيْهِ، وَأَعْلَمُهُـمْ بِأَمْرِ اللهِ فِيهِ، فَـإِنْ شَـغَبَ شَـاغِبٌ اسْتُعْتِبَ، فَإِنْ أَبَى قُوتِلَ.

baştirîn kar li bal Xwedê ew e pê teqwatî yê bighê xilasekê. Eve derê şer li nav beyna hewe û ehlê qiblê da vebuye; kes nikarê vê alayê rakê xêncî kesê bîna û sebirdar û cîyê heqî yê nas bikê.

Vêca heçî ya emrê hewe pê hatî kirin ewê bikin û ya nehya hewe jê hatî kirin nekin, heta tiştek ji hewe re ronahî nebê têda nekevin lezê, çiko çêdibê tiştek li hewe nexweş bê û em wê derheqê da bi awayek dî fikir bikîn.

Bêhûde bûna dinyayê: Bizanin! Ev dinya ku hûn ileh xwezka wê dixwazin û meyla wê dikin û ew jî carna hewe razî dikê û carna jî hewe nerihet dikê, ne mala heweye û ne jî ew cihe ku hûn jê re hatîn afirandin an hûn gazî kiribin ji wêderê ra. Bizanin ew ji hewe re namînê û hûn jî li ser wê namînin, herçend ewê ji alîyekîve hûn xapandine, lê ji alîyê dîve jî hûn ji xirabî ya xwe tirsandine û hişyarî daye hewe. Nixwe vêca ji ber hişyarî dana wêve bi hîlên wê nexapin û ji ber tirsandina wê, dev berdin ji timahî û hêvîdarî ya di wê da. Di vê dinyayê da bilez bikevin û pêşîyê ji hev bistînin bo wê mala hûn ji wêderê ra hatîn gazî kirin û dilê xwe ji wê hilkin û ji ber ku tiştek ji wê ji hewe hatî girtin wek kinîjan (kenîz) negirîn û hêstirên (rûndik) ziwa ji çavan ber nedin. Pê sebra li ser ta'etê Xwedê û parastina

وَلَعَمْرِي، لَئِنْ كَانَتِ الأِمَامَـةُ لاَ تَنْعَقِدُ حَتَّى يَحْضُرَهَا عَامَّةُ النَّـاسِ، [فـ]مَا إِلَى ذلـك سَـبِيلٌ، وَلكِـنْ أَهْلُهَا يَحْكُمُونَ عَلَـى مَـنْ غَـابَ عَنْهَا، ثُمَّ لَيْسَ لِلشَّـاهِدِ أَنْ يَرْجِـعَ، وَلاَ لِلغَائِبِ أَنْ يَخْتَارَ.

أَلاَ وَإِنِّي أُقَاتِلُ رَجُلَـيْنِ: رَجُـلاً ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ، وَآخَرَ مَنَـعَ الَّـذِي عَلَيْهِ.

أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ، فَإِنَّها خَيْرُ مَا تَوَاصَى الْعِبَادُ بِهِ، وَخَيْرُ عَوَاقِبِ الأُمُورِ عِنْـدَ اللهِ، وَقَـدْ فُـتِحَ بَـابُ الْحَرْبِ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ أَهْلِ الْقِبْلَةِ، وَلاَ يَحْمِلُ هذَا الْعَلَمَ إِلاَّ أَهْـلُ الْبَصَـرِ والصَّبْرِ وَالْعِلْـمِ بِمَوَاضِـعِ الْحَـقِّ، فَامْضُوا لِمَا تُؤْمَرُونَ بِهِ، وَقِفُوا عِنْدَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ، وَلاَ تَعْجَلُوا فِي أَمْـرٍ حَتَّى تَتَبَيَّنُوا، فَإِنَّ لَنَا مَعَ كُـلِّ أَمْـرٍ تُنْكِرُونَهُ غِيَراً.

[هوان الدنيا]

أَلاَ وَإِنَّ هـــذِهِ الـــدُّنْيَا الَّتِـــي أَصْبَحْتُمْ تَتَمَنَّوْنَهَا وَتَرْغَبُـونَ فِيهَـا،

kitaba wî ku parastina wê ji hewe hatîye xwestin ji Xwedê bixwazin ku ni’meta xwe li ser hewe temam bikê. Heyhê, agah bin! Eger hûn esasê dînê xwe qayîm ragirin, ji dest çûna hinek ji dinya hewe zererê nagihênê hewe, bizanin, piştî ku hûn dînê xwe pûç bikin ew dinya hewe bi destve anîyî feydê nagihênê hewe. Xwedê bi dilê me û hewe bigirê û bi alîyê heqî yê ve bibê û sebrê (xwe ragirî) bidê me û hewe.

AXIFTINA 174

Derheq Telhe yê korê ‘Ubeydullah da gotîye (sala 36 h. pêşîka şerê Cemelê):

Heta niha pê şer gef li min nehatîye kirin û ez bi derba şûran nehatime tirsandin û Xwedayê min soza arîkarîyê daye min (ez bi wê pişt germ im).

Sond bi Xwedê! Bi lez ketina Telhe pê şûrê ji kalên derketî ji bona girtina xwîna ‘Osman ji ber wê yêkê ye ku ditirsê yên dî xwîna ewî ji wî bixwazin. Çiko rastî ev e ku şubhe li ser wî bi xwe ye û di nav xelkê da li dijê wî da ji wî kulbûtir (herîstir) nebû, vêca pê vî karî xwest ku xelkê bêxê xeletîyê heta mesele tevhev bibê û xef bimînê û şik çêbê.

Wellahî, ewî derheq ‘Osman da qe çi yêk ji van sê tişta nekir: Gûrekî gumana Telhe, eger korê ‘Effan zalim bû gereke ewî arîkarîya hêrişberan bikira û digel

وَأَصْبَحَتْ تُغْضِبُكُمْ وَتُرْضِيكُمْ، لَيْسَتْ بِدَارِكُمْ، وَلاَ مَنْزِلِكُمُ الَّذِي خُلِقْتُمْ لَهُ وَلاَ الَّذِي دُعِيتُمْ إِلَيْهِ، أَلاَ وَإِنَّهَا لَيْسَتْ بِبَاقِيَة لَكُمْ وَلاَ تَبْقَوْنَ عَلَيْهَا، وَهِيَ وَإِنْ غَرَّتْكُمْ بِهَا فَقَدْ حَذَّرَتْكُمْ شَرَّهَا، فَدَعُوا غُرُورَهَا لِتَحْذِيرِهَا، وَأَطْمَاعَهَا لِتَخْوِيفِهَا، وَسَابِقُوا فِيهَا إِلَى الدَّارِ الَّتِي دعِيتُمْ إِلَيْهَا، وَانْصَرِفُوا بِقُلُوبِكُمْ عَنْهَا، وَلاَ يَخِنَّنَّ أَحَدُكُمْ خَنِينَ الأَمَةِ عَلَى مَا زُوِيَ عَنْهُ مِنْهَا، وَاسْتَتِمُّوا نِعْمَةَ اللهِ عَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ عَلَى طَاعَةِ اللهِ وَالْمُحَافَظَةِ عَلَى مَا اسْتَحْفَظَكُمْ مِنْ كِتَابِهِ.

أَلاَ وَإِنَّهُ لاَ يَضُرُّكُمْ تَضْيِيعُ شَيْءٍ مِنْ دُنْيَاكُمْ بَعْدَ حِفْظِكُمْ قَائِمَةَ دِينِكُمْ، أَلاَ وَإِنَّهُ لاَ يَنْفَعُكُمْ بَعْدَ تَضْيِيعِ دِينِكُمْ شَيْءٌ حَافَظْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَمْرِ دُنْيَاكُمْ، أَخَذَ اللهُ بِقُلُوبِنَا وَقُلُوبِكُمْ إِلَى الْحَقِّ، وَأَلْهَمَنَا وَإِيَّاكُمُ الصَّبْرَ!

[174]

ومن كلام له(عليه السلام)

في معنى طلحة بن عبيدالله [وقد قاله

arîkarên wî biketa berberekanîyê, eger mezlûm bû, divîya biketa nav wan kesan da ewên pêşî li hêrişberan digirtan û ew ‘ozrdar dizanîyan; eger derheq zalimî an mezlûmî ya wî da li şikê da bû, heq ew bû ku dest jê bikêşa û xwe bida alîyekî û ew û xelk dev heve berdan. Vêca ewî çi yêk ji van sê karan nekir û dest avêt karekî ku delîlek ronahî jê re nîne (derîyê wê ne me’lûm e) û ‘ozrên wî ne salim in (ne durist in).

AXIFTINA 175

Imam pala xwe daye sitûna mizgefta Medînayê û wiha axiftîye:

Hişyar kirin: Ey mirovên ku qet paş goha ve nayên avêtin[70] ey terkderên berpirsyarîyan ku wê li hewe bê girtin, ev çi bûye ku ez dibînim hûn ji Xwedê dûr dikevin û meyl didin bal xeyrê Xwedê ve? Hûn wek wan dewarane ku gavanê wan ew birbin nav çêrîngehek nexweşî îner û ser avek êş îner û li wêderê berda bin, hûn wek wê pezê ne ewa gîya didinê ji bona ser jê kirinê û ew bi xwe nizanê kanê wê çi lê bikin, eger xwe lê bikin xwey, guman dikê salwexta wê wereng e û hema xema wê têr bûna wê ye.

Zanîna Imam: Sond bi Xwedê! Eger min bixwesta ez her yêk ji hewe agah

حين بلغه خروج طلحة والزبير إلى البصرة لقتاله]

قَدْ كُنْتُ وَمَا أُهَـدَّدُ بِـالْحَرْبِ، وَلاَ أُرهَّبُ بِالضَّرْبِ، وَأَنَا عَلَى مَـا قَدْ وَعَدَنِي رَبِّي مِنَ النَّصْرِ.

وَاللهِ مَـا اسْـتَعْجَلَ مُتَجَـرِّداً لِلطَّلَبِ بِدَمِ عُثْمانَ إِلاَّ خَوْفاً مِنْ أَنْ يُطَالَبَ بِدَمِهِ، لاَنَّهُ مَظِنَّتُهُ، وَلَمْ يَكُنْ فِي الْقَومِ أَحْرَصُ عَلَيْهِ مِنْهُ، فَـأَرَادَ أَنْ يُغَالِطَ بِمَا أَجْلَبَ فِيـهِ لِيَلْتَـبِسَ الأَمْرُ وَيَقَعَ الشَّكُّ.

وَوَاللهِ مَا صَنَعَ فِي أَمْـرِ عُثْمـانَ وَاحِدَةً مِنْ ثَلاَث: لَـئِنْ كَـانَ ابْـنُ عَفَّانَ ظَالِماً ـ كَمَـا كَـانَ يَـزْعُمُ ـ لَقَدْ كَانَ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يُوَازِرَ قَاتِلِيـهِ وَأَنْ يُنَابِـذَ نَاصِـرِيهِ، وَلَـئِنْ كَـانَ مَظْلُوماً لَقَدْ كَانَ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُنَهْنِهِينَ عَنْهُ وَالْمُعَذِّرِينَ فِيهِ، وَلَئِنْ كَانَ فِي شَكّ مِنَ الْخَصْلَتَيْنِ، لَقَدْ كَانَ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَعْتَزِلَهُ وَيَرْكُدَ جَانِباً وَيَدَعَ النَّاسَ مَعَهُ، فَمَـا فَعَـلَ وَاحِدَةً مِنَ الثَّلاَثِ، وَجَاءَ بِأَمْر لَـمْ يُعْرَفْ بَابُهُ، وَلَمْ تَسْلَمْ مَعَاذِيرُهُ.

[175]

ومن خطبة له(عليه السلام)

[في الموعظة وبيان قرباه من

bikim kanê ji kîderê hatîye û wê kûda biçê û wez' û halê wî hemî çewan e, minê ew bikira; lê belê tirsa min ji wê ye ku hûn bi min, inkara Pêğemberê Xwedê bikin selat û selamên Xuda li ser wî û alê wî bin. Heyhê, ezê wê ji hevalên xwe yên mexsus ra tinêkî bêjim, ewên ku tirsa ji dîn derketinê ji wan nîne.

Sond bi Wî yê Pêğember (s) bi heqî hinartî û ew ser mexlûqê xwe ra girtî, xêncî ji rastîyê ez tiştek dî nabêjim,

Pêğember ez ji vê hemîyê agah kirime; gotîye min kanê wê çi kes çawa ji nav biçê û kî çawa wê xilas bibê û dûmahîk û xilaseka kar, wê bibê çi. Çi tişta li mejîyê min ra derbaz dibûya ewî di gohê min da cewaba wê gotîye û wê derheqê da digel min axiftîye.

Taybetî: Gelî mirovno! Wellahî, ez hewe ji pêk anîna ferman û gohdanekî ra hay nadim heta ez bi xwe ji pêk anîna wê ra pêş hewe nekevim û ez nehya hewe ji bê emrî û gonehekî nakim neheta ez bi xwe pêşîya hewe da xwe jê didim paş.

AXIFTINA 176

Ev xutbe li rojên despêka xilafeta xwe da li Medînayê xwendîye (35 h.)

We'z û şîret: Ji gotina Xwedê feydê bigrin û pê we'zên wî şîret bibin û

رسول الله]

أَيُّهَا الغَـافِلُونَ غَيْـرُ الْمَغْفُـولِ عَنْهُمْ، وَالتَّارِكُونَ الْمَـأْخُوذُ مِـنْهُمْ، مَالِي أَرَاكُمْ عَنِ اللهِ ذَاهِبِينَ، وَإِلَـى غَيْرِهِ رَاغِبِينَ! كَأَنَّكُمْ نَعَمٌ أَرَاحَ بِهَـا سَائِمٌ إِلَى مَرْعـىً وبـيّ، وَمَشْـرَب دَوِيّ، وَإِنَّمَا هِيَ كَالْمَعْلُوفَةِ لِلْمُدَى لاَ تَعْرِفُ مَاذَا يُرَادُ بِهَا! إِذَا أُحْسِـنَ إِلَيْهَا تَحْسَبُ يَوْمَهَا دَهْرَهَا، وَشِبَعَهَا أَمْرَهَا.

وَاللهِ لَوْ شِـئْتُ أَنْ أُخْبِـرَ كُـلَّ رَجُـلٍ مِـنْكُمْ بِمَخْرَجِـهِ وَمَوْلِجِـهِ وَجَمِيعِ شَأْنِهِ لَفَعَلْتُ، وَلَكِنْ أَخَافُ أَنْ تَكْفُرُوا فِيَّ بِرَسُولِ اللهِ(صلى الله عليه وآله).

أَلاَ وَإِنِّي مُفْضِيهِ إِلَى الْخَاصَّـةِ مِمَّنْ يُؤْمَنُ ذلِكَ مِنْهُ.

وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالحَقِّ، وَاصْـطَفَاهُ عَلَى الْخَلْقِ، مَا أَنْطِقُ إِلاَّ صَادِقاً، وَقَـدْ عَهِـدَ إِلَـيَّ بِـذلِكَ كُلِّـهِ، وَبِمَهْلِكِ مَنْ يَهْلِكُ، وَمَنْجَـى مَـنْ

nesîheta Xwedê qebûl bikin. Çiko bi rastî Xwedê pê delîlên xwe yên ronahî çi ‘ozr ji hewe re nehiştîye û huccet li ser hewe temam kirîye û ronahî kirîye ku ji çi kar û ‘emelan hez dikê û ji kîjanê hez nakê, da ku hûn ewa ew hejê dikê bigrin û xwe ji ya dî vedin. Çiko bi rastî Pêğember (s) kerem dikira: “dûra bihiştê pê nexweşîyan û dûra agir (cehnemê) pê şehwet û vîyanan hatîye sênceh kirin”.

Bizanin ku gohdana emrê Xwedê hevrê bûye digel nexweşî yê û bê emrîya Xwedê jî digel lezzet û xweşî yê hevrê bûye.

Vêca Xwedê rehmeta xwe li wî kesî bikê ewê ji şehwet û vîyanên xwe vebê û hewayê nefsa xwe biperçiqênê. Çiko evahe rastî ye ku dûrketin û vebûna nefsê ji xwest û vîyana xwe bi zehmet tirîn kar e (û pir dereng çêdibê); ew bi dewamî li pey bê emrîya Xwedê û vîyana xwe ye.

Ey bendeyên Xuda! Bizanin, nefsa mirovê mu’min ileh û li hemî wextên şev û rojê da li bal wî bê hêz û bê çare ye, hema her û her ‘eyb û kêmasî yan jê re çêdikê û lê dişidênê (zêdetirê ji ta’etê kirî jê dixwazê), vêca bibin wek wa kesên pêşîya hewe de çûyîn û li ber hewe ra derbaz bûyîn (mirîn), ewa wek

يَنْجُو، وَمَآلِ هذَا الأَمْرِ، وَمَـا أَبْقَـى شَيْئاً يَمُرُّ عَلَى رَأْسِي إلاَّ أَفْرَغَهُ فِي أُذُنَيَّ وَأَفْضَى بِهِ إِلَيَّ.

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنِّـي، وَاللهِ، مَـا أَحُثُّكُمْ عَلَى طَاعَةٍ إِلاَّ وَأَسْـبِقُكُمْ إِلَيْهَا، وَلاَ أَنْهَا كُمْ عَـنْ مَعْصِـيَةٍ إِلاَّ وَأَتَنَاهَى قَبْلَكُمْ عَنْهَا.

[176]

ومن خطبة له عليه السلام [فيها يعظ ويبيّن فضل القرآن وينهى عن البدعة]

[عظة الناس] انْتَفِعُوا بِبَيَـانِ اللهِ، وَاتَّعِظُـوا بِمَـوَاعِظِ اللهِ، وَاقْبَلُـوا نَصِيحَةَ اللهِ، فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى قَدْ أَعْذَرَ إِلَـيْكُمْ بِالْجَلِيَّـةِ، وَاتَّخَـذَ عَلَـيْكُمْ الْحُجَّـةَ، وَبَـيَّنَ لَكُـمْ مَحَابَّـهُ مِـنَ الأَعْمَالِ، وَمَكَارِهَـهُ مِنْهَـا، لِتَتَّبِعُـوا هذِهِ، وَتَجْتَنِبُوا هذِهِ، فَـإِنَّ رَسُـولَ اللهِ(صلى الله عليه وآله)كَانَ يَقُولُ: «إِنَّ الْجَنَّـةَ حُفَّـتْ بِالْمَكَـارِهِ، وَإِنَّ النَّارَ حُفَّتْ بِالشَّهَوَاتِ».

وَاعْلَمُوا أَنَّهُ مَا مِـنْ طَاعَـةِ اللهِ شَيْءٌ إلاَّ يَأْتي فِي كُـرْهٍ وَمَـا مِـنْ

rêwingî yan, sing û sitûnên çadiran ji ‘erdê hilkirin û bar kirin û çûn.

Seratî ya Qur’anê: Evê jî bizanin ku ev Qur’an, şîretkereke bêy xapandin, rê rastkerek ku li rê winda nakê û bêjereke ku derew di axiftina wê da nîne; kesê digel vê Qur’anê civat bigirê, muheqeq dema ji çvata wê rabê zêdahîyek jê re çêbuye an kêmasyek jê çûye; zêdahî, li hidayetê da an kêmasî, li kûrîtî yê da.

Evê jî bizanin, paş hebûna Qur’anê kesî ihtîyacî (nîyaz) nîne û bêy Qur’an jî kes bê ihtîyac nabê. Vêca derdên xwe bi wê derman bikin û li wextê dijwarî û nerihetî yan da arîkarî yê ji wê wergirin. Çiko dermanê mezintirîn derdan di wê da ye û ew jî: kufr û nifaq û telef bûn û li rê winda bûne. Pê wê xwesta xwe ji Xwedê bixwazin û pê hejê kirina wê berê xwe bidin Xwedê û pê wê tiştekê ji mexlûqê Xwedê nexwazin, çiko bi rastî, bendeyên Xwedê, ji bona çûna bal Xwedêve Qur’an baştirîn wesîle zanîne. Bizanin ku Qur’an şefa’etkereke ku şefa’eta wê hatîye qebûl kirin û bêjereke ku gotina wê durist hatîye zanîn û evahe muheqeqe ku ewê roja qîyametê Qur’an şefa’etê jê re bikê wê derheq wî da şefa’eta wê qebûl bibê û ew kesê roja qîyametê Qur’an pîsatîyên wî bêjê (jê şikayet bikê) wê ew gotin li dijê wî kesî da

مَعْصِيَةِ اللهِ شَيءٌ إلاَّ يَأْتِي فِي شَهْوَة.

فَرَحِمَ اللهُ رَجُلاً نَزَعَ عَنْ شَهْوَتِهِ، وَقَمَعَ هَوَى نَفْسِهِ، فَإنَّ هذِهِ النَّفْسَ أَبْعَدُ شَيْء مَنْزِعاً، وَإنَّهَا لاَ تَزَالُ تَنْزِعُ إلَى مَعْصِيَة فِي هَوىً.

وَاعْلَمُوا عِبَادَ اللهِ أَنَّ الْمُؤْمِنَ لاَ يُصْبِحُ وَلاَ يُمْسِي إلاَّ وَنَفْسُهُ ظَنُونٌعِنْدَهُ، فَلاَ يَزَالُ زَارِياً عَلَيْهَا وَمُسْتَزِيْداً لَهَا، فَكُونُوا كَالسَّابِقِينَ قَبْلَكُمْ، وَالْمَاضِينَ أَمَامَكُمْ، قَوَّضُوا مِنَ الدُّنْيَا تَقْوِيضَ الرَّاحِلِ، وَطَوَوْهَا طَيَّ الْمَنَازِلِ.

[فضل القرآن] وَاعْلَمُوا أَنَّ هذَا الْقُرْآنَ هُوَ النَّاصِحُ الَّذِي لاَ يَغُشُّ، وَالْهَادِي الَّذِي لاَ يُضِلُّ، وَالْمحَدِّثُ الَّذِي لاَ يَكْذِبُ، وَمَا جَالَسَ هذَا الْقُرْآنَ أَحَدٌ إلاَّ قَامَ عَنْهُ بِزِيَادَة أَوْ نُقْصَان: زِيَادَة فِي هُدىً، أَوْ نُقْصَان مِنْ عَمىً.

وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ عَلَى أَحَد

bê qebûl kirin, çiko roja qîyametê wê munadî gazî bikê ku: “heyhê! Îrû, herkes ji ber çandinahî û axrîka ‘emelê xwe di dinyayê da mes`ûle, xêncî çandinahî ya xwe ya gorekî Qur’anê çandî” vêca nixwe hûn bibin ji peyrewên wê û ewên gûrekî wê ‘emel dikin; ewê bikin rênasê nas kirina Xwedayê xwe û ji xwe re bikin şîretkar û bîr û hizra xwe li beraberê wê da durist nezanin û hewayê nefsa xwe li beraberê wê da hîlekar hesab bikin.

Haydana ji bona Kar: Kar, kar û ‘emel, pêre jî temam kirina kar û temam kirina kar û ‘emelan; xwe ragirî, xwe ragirî; paşê jî sebir û sebir û teqwatî û teqwatî. Muheqeq ji hewe re xilasekek heye, vêca xwe bigihînin xilaseka ji hewe re hatî danîn; ji hewe re ala (bêreq) û nîşanek heye, vêca bi wê rê rast bibin.

Rastî ev e ku Islamê hedef û amacek heye, vêca xwe bigihînin amanca wê, pê pêk anîna heq û huquqên li ser hewe ferz bûyîn û bi cî anîna berpirsyarî yên ji hewe re hatîn ronahî kirin bi alîyê Xwedêve bikevin rê. Ez ji hewe re şahidim û roja qîyametê ezê ji ber hewe ve biaxivim û delîlan bênim.

Şîret: Heyhê, agah bin! Eve teqdîra Xwedê ya pêşda, pêk hat û ew qeza û qedera derbaz bûyî di pey hevda hat cî,

بَعْدَ الْقُرْآنِ مِنْ فَاقَة، وَلاَ لاحَد قَبْلَ الْقُرْآنِ مِنْ غِنـىً; فَاسْتَشْفُوهُ مِنْ أَدْوَائِكُمْ، وَاسْتَعِينُوا بِهِ عَلَى لأْوَائِكُمْ، فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنْ أَكْبَرِ الدَّاء، وَهُوَ الْكُفْرُ وَالنِّفَاقُ، وَالْغَيُّ وَالضَّلاَلُ، فَاسْأَلُوا اللهَ بِهِ، وَتَوَجَّهُوا إِلَيْهِ بِحُبِّهِ، وَلاَ تَسْأَلُوا بِهِ خَلْقَهُ، إِنَّهُ مَا تَوَجَّهَ الْعِبَادُ إِلَى اللهِ بِمِثْلِهِ.

وَاعْلَمُوا أَنَّهُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ، وَقَائِلٌ مُصَدَّقٌ، وَأَنَّهُ مَنْ شَفَعَ لَهُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُفِّعَ فِيهِ، وَمَنْ مَحَلَ بِهِ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صُدِّقَ عَلَيْه، فَإِنَّهُ يُنَادِي مُنَاد يَوْمَ الْقِيَامةِ: أَلاَ إِنَّ كُلَّ حَارِث مُبْتَلىً فِي حَرْثِهِ وَعَاقِبَةِ عَمَلِهِ، غَيْرَ حَرَثَةِ الْقُرآنِ; فَكُونُوا مِنْ حَرَثَتِهِ وَأَتْبَاعِهِ، وَاسْتَدِلُّوهُ عَلى رَبِّكُمْ، وَاسْتَنْصِحُوهُ عَلَى أَنْفُسِكُمْ، وَاتَّهِمُوا عَلَيْهِ آرَاءَكُمْ، وَاسْتَغِشُّوا فِيهِ أَهْوَاءَكُمْ.

[الحث على العمل]: الْعَمَلَ

ez ji we'da Xwedê û delîla Wî daxivim, Xwedayê Te'ala kerem kirîye: *"Bi rastî ew kesên gotin xweykerê me Xuda ye, pêre jî xwe ragirtin, wê melaîket ser wan da bên û bêjin: Qe netirsin û xemdar nebin û keyfxweş bibin bi wê bihişta ku soza wê ji hewe re hatî dayîn"*.[71] Vêca bê şik hewe gotîye: ***"Rebbê me, Xuda ye"*** nixwe xwe ragirin li ser kitêba wî û rêka dînê wî û 'ibadetê wî yê qenc, di pey ra jî ji wê rêkê dernekevin û bid'an têda çênekin û xwe jê nexalêfin, çiko ewên ji wê rêkê derkevin roja qîyametê wê nekarin li bal Xwedê delîlê ji xwe re bînin.

Pişti vê jî, newebê ku hûn exlaq têk bidin û bi goherînin, xwe yêk ziman bikin û bila herkes zimanê xwe, xwey bikê, çiko bi rastî ev zimanê he, carnan li beraberê xweyê xwe da hêç dibê. Sond bi Xwedê, ez fikir nakim ku teqwatî ya kesekî feydê bigihîntê heta hayj zimanê xwe nemînê; rastî ev e ku zimanê mirovê mu'min paş dilê wîve ye û dilê minafiq jî paş zimanê wîve ye, çiko mirovê bawerdar dema bixwazê gotinekî bêjê ewil li ser wê gotinê fikir dikê vêca eger baş bê, ewê gotinê eşkere dikê û dibêjê û eger xirab û pîs bê paşve didê û xef dikê. Lê belê mirovê minafiq çi tê ser zimanê wî dibêjê, nizanê çi jê re başe û çi jê re nebaş e.

الْعَمَلَ، ثُمَّ النِّهَايَةَ النِّهَايَةَ، وَالاسْتَقَامَةَ الاسْتِقَامَةَ، ثُمَّ الصَّبْرَ الصَّبْرَ، وَالْوَرَعَ الْوَرَعَ! إِنَّ لَكُمْ نِهَايَةً فَانْتَهُوا إِلَى نِهَايَتِكُمْ، وَإِنَّ لَكُمْ عَلَماً فَاهْتَدُوا بِعَلَمِكُمْ، وَإِنَّ لِلاْسْلاَمِ غَايَةً فَانْتَهُوا إِلَى غَايَتِهِ، وَاخْرُجُوا إِلَى اللهِ بِمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَقِّهِ، وَبَيَّنَ لكُمْ مِنْ وَظَائِفِهِ. أَنَا شَاهِدٌ لَكُمْ، وَحَجِيجٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْكُمْ.

[نصائح للناس] أَلاَ وَإِنَّ الْقَدَرَ السَّابِقَ قَدْ وَقَعَ، وَالْقَضَاءَ الْمَاضِيَ قَدْ تَوَرَّدَ، وَإِنِّي مُتَكَلِّمٌ بِعِدَةِ اللهِ وَحُجَّتِهِ، قَالَ اللهُ تَعَالَى: (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلاَئِكَةُ أَنْ لاَ تَخَافُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ)، وَقَدْ قُلْتُمْ: (رَبُّنَا اللهُ)، فَاسْتَقِيمُوا عَلَى كِتَابِهِ، وَعَلَى مِنْهَاجِ أَمْرِهِ، وَعَلَى الطَّرِيقَةِ الصَّالِحَةِ مِنْ عِبَادَتِهِ، ثُمَّ لاَ تَمْرُقُوا مِنْهَا، وَلاَ تَبْتَدِعُوا فِيهَا، وَلاَ تُخَالِفُوا عَنْهَا; فَإِنَّ أَهْلَ الْمُرُوقِ مُنْقَطَعٌ بِهِمْ عِنْدَ

Pêğemberê Xwedê (s) kerem kirîye: “îmana (bawerî) kesî, xweragir û serast nabê heta dilê wî serast nebê û dilê wî serast nabê heta zimanê wî serast nebê”.

Vêca kesê ji hewe ku bikarê rûbirû bibê digel Xwedayê Te’ala li halekî da ku destê wî pak bê ji mal û xwîna muslimana û zimanê wî, zerer negihandibê namûs a wan, bila ewê bikê.

Îheram bûna bid’a: Bizanin ey bendeyên Xwedê, mirovê mu’min, li vê salê da helal dizanê ewê tişta li sala ewil da helal dizanîya û ewê tişta li sala ewil da heram dizanîya îsal jî heram zanê, bid’eyên xelkê kirîn nav dîn ra, heramekî ji hewe re helal nakê, belkî, helal hema ew e Xwedê ji hewe re helal kirî û heram jî hema ew e ku Xwedê heram kirî. Vêca muheqeq hewe tişt tecrube kirine (ceribandine) û hûn ji yên pêşîya xwe hatine şîret kirin û mesel ji hewe re anîne û hûn bi alîyê heqîqeta eşkere ve hatine gazî kirin, nixwe xêncî kerran ji wê kerr nebûne û xêncî kûran nemane ku ew nedîtîn; kesê Xwedê pê bela û tecriban feyde negihandibî yê, qe feydê ji çi şîret û we’zan nabê û wê li kêmê bidê heta bighê wê derê ku başîyê nebaş û nebaşê baş bibînê. Xelk dû destene: Yêk ewê ji şerî’etekî peyrewî

الله يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ثُمَّ إِيَّاكُمْ وَتَهْزِيعَ الأَخْلاَقِ وَتَصْرِيفَهَا، وَاجْعَلُوا اللِّسَانَ وَاحِداً، وَلْيَخْتَزِنِ الرَّجُلُ لِسَانَهُ، فَإِنَّ هذَا اللِّسَانَ جَمُوحٌ بِصَاحِبِهِ، وَاللهِ مَا أَرَى عَبْداً يَتَّقِي تَقْوَى تَنْفَعُهُ حَتَّى يَخْتَزِنَ لِسَانَهُ، وَإِنَّ لِسَانَ الْمُؤْمِنِ مِنْ وَرَاءِ قَلْبِهِ، وَإِنَّ قَلْبَ الْمُنَافِقِ مِنْ وَرَاءِ لِسَانِهِ: لِاَنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَكَلَّمَ بِكَلاَمٍ تَدَبَّرَهُ فِي نَفْسِهِ، فَإِنْ كَانَ خَيْراً أَبْدَاهُ، وَإِنْ كَانَ شَرّاً وَارَاهُ، وَإِنَّ الْمُنَافِقَ يَتَكَلَّمُ بِمَا أَتَى عَلَى لِسَانِهِ لاَ يَدْرِي مَاذَا لَهُ، وَمَاذَا عَلَيْهِ،

وَلَقَدْ قَالَ رَسُولُ الله(صلى الله عليه وآله): «لاَ يَسْتَقِيمُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ، وَلاَ يَسْتَقِيمُ قَلْبُهُ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ»;

فَمَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَلْقَى الله سُبْحانَهُ وَهُوَ نَقِيُّ الرَّاحَةِ مِنْ دِمَاءِ الْمُسْلِمِينَ وَأَمْوَالِهِمْ، سَلِيمُ اللِّسَانِ مِنْ أَعْرَاضِهِمْ، فَلْيَفْعَلْ.

[تحريم البدع]: وَاعْلَمُوا عِبَادَ الله أَنَّ الْمُؤمِنَ يَسْتَحِلُّ الْعَامَ مَا اسْتَحَلَّ عَاماً أَوَّلَ، وَيُحَرِّمُ الْعَامَ مَا

dikê û yêk jî ew e yê bid'ê çêdikê ku ji alîyê Xwedêve ne delîlek ji sunnetê heye û ne jî ronahîyek ji delîl û borhanê.

Behsa Qur'anê: Rastî ev e ku qasê Xwedê pê vê Qur'anê şîret kirîn, bi tiştek dî ew qas şîret nekirîye, vêca Qur'an "werîsê qayîm yê Xwedê" û wesîla wî ya cihê pê bawerî yê; bihara dila û serkanî ya zanînê ye; ji ronahî kirina dilan ra tiştek wek wê nîne, her çend ku ewên bi şîretan 'emel dikin çûne û ewên ji bîrker û bi xwe didin ji bîr kirin jî mane.

Vêca eger hewe xêr û başîyek dît jê re bibin arîkar û eger hewe xirabî û pîsatîyek dît xwe jê vedin. Çiko bi rastî Pêğemberê Xwedê selewat ser wî û alê wî bin wiha digota: "Ey benî adem! Xêr û başîyê bike û pîsatîyê berde, vêca hingê ye ku tu mirovek camêrî û berê te li bextewerîyê ye".

Şiklên zulmê: Heyhê! Bizanin, sê şiklên zulm û sitemê hene: Zulmek heye nayê 'efû kirin û zulmek (mirov jê mes'ûl e û) nayê terk dan û zulmek jî tê 'efû kirin û pey ketin li ser wê nîne.

Vêca hindîke zulma nayê 'efû kirin, ew şirîk çêkirina ji Xuda ra ye û Xwedê kerem kirîye: ***"Bi rastî, Xwedê evê 'efû nakê ku şirîk jê re bên çêkirin"***.[72]

Zulma tê 'efû kirin jî ew e ku mirov pê kirina hinek karên nelayiq û nebaş

حَرَّمَ عَاماً أَوَّلَ، وَأَنَّ مَا أَحْدَثَ النَّاسُ لاَ يُحِلُّ لَكُمْ شَيْئاً مِمَّا حُرِّمَ عَلَيْكُمْ، وَلكِنَّ الْحَلاَلَ مَا أَحَلَّ اللهُ، وَالْحَرَامَ مَا حَرَّمَ اللهُ، فَقَدْ جَرَّبْتُمُ الأُمُورَ وَضَرَّسْتُمُوهَا، وَوُعِظْتُمْ بِمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، وَضُرِبَتِ الأَمْثَالُ لَكُمْ، وَدُعِيتُمْ إِلَى الأَمْرِ الْوَاضِحِ; فَلاَ يَصَمُّ عَنْ ذلِكَ إِلاَّ أَصَمُّ، وَلاَ يَعْمَى عَنْهُ إِلاَّ أَعْمَى. وَمَنْ لَمْ يَنْفَعْهُ اللهُ بِالْبَلاَءِ وَالتَّجَارِبِ لَمْ يَنْتَفِعْ بِشَيْءٍ مِنَ الْعِظَةِ، وَأَتَاهُ الْتَّقْصِيرُ مِنْ أَمَامِهِ حَتَّى يَعْرِفَ مَا أَنْكَرَ وَيُنْكِرَ مَا عَرَفَ.

وَإِنَّمَا النَّاسُ رَجُلاَنِ: مُتَّبِعٌ شِرْعَةً، وَمُبْتَدِعٌ بِدْعَةً، لَيْسَ مَعَهُ مِنَ اللهِ سُبْحَانَهُ بُرْهَانُ سُنَّةٍ، وَلاَ ضِيَاءُ حُجَّةٍ.

[القرآن]: وَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَعِظْ أَحَداً بِمِثْلِ هذَا الْقُرْآنِ، فَإِنَّهُ حَبْلُ اللهِ الْمَتِينُ، وَسَبَبُهُ الأَمِينُ، وَفِيهِ رَبِيعُ الْقَلْبِ، وَيَنَابِيعُ الْعِلْمِ، وَمَا لِلْقَلْبِ جَلاَءٌ غَيْرُهُ، مَعَ أَنَّهُ قَدْ ذَهَبَ الْمُتَذَكِّرُونَ، وَبَقِيَ النَّاسُونَ أَوِ الْمُتَنَاسُونَ.

فَإِذَا رَأَيْتُمْ خَيْراً فَأَعِينُوا

zulmê li xwe bi xwe bikê.

Zulma mirov jê berpirs e û nayê terkdan ew jî; zulmeke ku hinek li hinekan dikin; li vê derê "qisas" dijwar e, ew ne xwînî kirina bi kêrkê an lêdana bi şivk û dara ye, belkî evahe li beraberê wê da biçok e.

Vêca newebê li dînê Xwedê da hûn rengan ji xwe çêkin û bikevin dûrûyî yê, çiko kom bûna li ser heqîyekî ku hûn pê nexweş bîn baştir e ji hev bilavbûna hewe li ser wê batila ku li hewe xweş e. Heqîqet ev e ku Xwedayê Subhan qe çi xêr û xweşî pê ji hev bilavbûnê nedaye kesî, çi ewên pêşda derbaz bûyîn û çi jî ewên mayîn.

Mirovno! Xwezka wî kesê bi 'eyb û kêmasî ya xwe ve mijûl bibê û ev mijûlî ewî ji pey ketina kêmasî yên xelkê paşve bidê. Xwezka wî kesê li mala xwe da bimînê û rizqê xwe bixwê û bi ta'etê Xwedê ve mijûl bibê û li ser gonehê xwe bigrî, vêca ew mijûlê xwe bi xwe bê û xelk ji ber wî di rihetîyê da bin.

AXIFTINA 177

Derheq dû hekeman da (pişti hekemiyetê axiftîye, sala 38 h.):

Bîr û hizra mezinên hewe li ser wê sekinî ku dû zelaman bibjêrin û me soz ji

عَلَيْهِ، وَإِذَا رَأَيْتُمْ شَـرّاً فَـاذْهَبُوا عَنْهُ، فَإِنَّ رَسُـولَ الله صـلى الله عليه وآله كَانَ يَقُولُ: «يَابْنَ آدَمَ، اعْمَلِ الْخَيْرَ وَدَعِ الشَّرَّ، فَإِذَا أَنْتَ جَوَادٌ قَاصِدٌ».

[أنواع الظلم]

أَلاَ وَإِنَّ الظُّلْمَ ثَلاَثَةٌ: فَظُلْمٌ لاَ يُغْفَرُ، وَظُلْمٌ لاَ يُتْرَكُ، وظُلْمٌ مَغْفُورٌ لاَ يُطْلَبُ:

فَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لاَ يُغْفَرُ فَالشِّرْكُ بِالله، قَالَ اللهُ تَعَالَى: (إِنَّ اللهَ لاَ يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ).

وَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي يُغْفَرُ فَظُلْمُ الْعَبْدِ نَفْسَهُ عِنْدَ بَعْضِ الْهَنَاتِ.

وَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لاَ يُتْرَكُ فَظُلْمُ الْعِبَادِ بَعْضِهِمْ بَعْضاً.

الْقِصَاصُ هُنَاكَ شَدِيدٌ لَيْسَ هُوَ جَرْحاً بِالْمُدَى وَلاَ ضَرْباً بِالسِّيَاطِ وَلَكِنَّهُ مَا يُسْتَصْغَرُ ذلِكَ مَعَهُ.

فَإِيَّاكُمْ وَالتَّلَوُّنَ فِـي دِيـنِ الله، فَإِنَّ جَمَاعَـةً فِيمَـا تَكْرَهُـونَ مِـنَ الْحَقّ، خَيْرٌ مِنْ فُرْقَة فِيمَـا تُحِبُّـونَ مِنَ الْبَاطِـلِ، وَإِنَّ اللهَ سُـبْحَانَهُ لَـمْ يُعْـطِ أَحَـداً بِفُرْقَـة خَيْـراً مِمَّـنْ

wan stand ku herdû jî li ser Qur'anê bighên hev û ji (hukmê) wê derbaz nebin û zimanê wan digel wê û dilê wan li pey wê bê, vêca herdûka berê xwe ji wê zivirandin û heq terk kirin digel wê çendê ku didîtan meyla wan li ser zulmê bî û xwehrî bîr û hizra wan bû, halhale me li ser wan şert kiribû ku bi 'edalet ĥukum bidin û bi heqî yê 'emel bikin û evahe pêşîya wê da bî ku evî hukmê xirab û zalimane bidin. Niha ku herdûk ji rêka heq derketin û hukmek bervajî û nedurist (nenas) dan, delîl ji bûna me bi xwe li destê me da ye.

AXIFTINA 178

Xwedê nasî: Çi hal û kar, Xuda bi xwe ve mijûl nakin, goherînê jê re çênakê û çi cî mekan ewî di xwe da nagirin û çi ziman nikarin wesfê wî bidin; ne êjmara qetirên avê û ne êjmara stêrên 'esmana û ne zerrên axê ku ba, li ber xwe dibê û ne rêve çûna mêrûyan li ser teht û kevrên hilû (saf) û ne cihê xewa mêrûzerkan li şeva tarî da, li ber wî nayê xef kirin; ew cihê ketina bergên dara zanê û ji vebîn û dadana pilkên çava agahe. Ez şehde didim ku çi ilah xêncî Xwedê nînin, ewê bê himber û şik têda tineyî û ne dînê wî hatî nixumandin û ne afirandina (çêkirin) wî tê inkar kirin,

مَضَى، وَلاَ مِمَّنْ بَقِيَ.

[لزوم الطاعة]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ طُوبى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ، وَطُوبى لِمَنْ لَزِمَ بَيْتَهُ، وَأَكَلَ قُوتَهُ، وَاشْتَغَلَ بِطَاعَةِ رَبِّهِ، وَبَكَى عَلَى خَطِيئَتِهِ، فَكَانَ مِنْ نَفْسِهِ فِي شُغُل، وَالنَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَة!

[177]

ومن كلام له(عليه السلام)

في معنى الحكمين

فَأَجْمَعَ رَأْيُ مَلَئِكمْ عَلَى أَنِ اخْتَارُوا رَجُلَيْنِ، فَأَخَذْنَا عَلَيْهِمَا أَنْ يُجَعْجِعَا عِنْدَ الْقُرْآنِ، ولاَ يُجَاوِزَاهُ، وَتَكُونَ أَلْسِنَتُهُما مَعَهُ وَقُلُوبُهُمَا تَبَعَهُ، فَتَاهَا عَنْهُ، وَتَرَكَا الْحَقَّ وَهُمَا يُبْصِرَانِهِ، وَكَانَ الْجَوْرُ هَوَاهُمَا، وَالاْعْوِجَاجُ دَأْبُهُمَا، وَقَدْ سَبَقَ اسْتِثْنَاؤُنَا عَلَيْهِمَا فِي الْحُكْمِ بِالْعَدْلِ وَالْعَمَلِ بِالْحَقِّ سُوءَ رَأْيِهِمَا وَجَوْرَ حُكْمِهِمَا، وَالثِّقَةُ فِي أَيْدِينَا لاَنْفُسِنَا، حِينَ خَالَفَا سَبِيلَ الْحَقِّ، وَأَتَيَا بِمَا لاَ يُعْرَفُ مِنْ مَعْكُوسِ الْحُكْمِ.

[178]

wek şehdeyî ya wî kesê ku niyeta wî raste û batinê wî saf û yeqîna wî xalis û mîzanên ‘emelê wî giran. Her wiha ez şehde didim ku Muhemmed bende û hinartî yê wî ye ku ji nav mexlûqê wî hatîye veqetandin û ji bûna beyan kirina heqîqetên dînê wî hatîye bijartin; ewê hêjayî tirîn û berketî tirîn sifet jê re hatîn dayîn û ji bûna ragehandina pêxamên qenc hatî bijartin û pê wî nîşanên hidayetê eşkere bûyîn û ronahî ya wî kûrîtî ya reş û tarî ji nav birî.

Gelî mirovno! Rastî ev e ku dinya, wî kesê dilê xwe birî yê û xwe ji wê ra berdayî, dixapênê, ewê di wê da ketî jêbirkanê ji telef kirina wî ra xwe paşve nadê û kesê ji serketina li ser wê ra bixebitê ewî bin têxê. Sond bi Xwedê, xêncî gonehên xelkê kirîn nebûye sebeb ku jîyana wa ya xweş û hevrê digel ni’metan ji des wa derkevê, çiko Xwedê zulmê li ‘evdên xwe nakê, eger dema bela û musîbet ser xelkê da tê û ni’metên li wan hatîn kirin ji wan tên girtin, ew bi niyetek serast û ji dil, xwe bavêjin Xweda yê xwe, wê Xwedê ewê ni’meta ji dest wan çûyî li wan bizivi-

ومن خطبة له(عليه السلام)

[وقيل: إنّه خطبها بعد مقتل عثمان في أول خلافته]

لاَ يَشْغَلُهُ شَأْنٌ، وَلاَ يُغَيِّرُهُ زَمَانٌ، وَلاَ يَحْوِيهِ مَكَانٌ، وَلاَ يَصِفُهُ لِسَانٌ، وَلاَ يَعْزُبُ عَنْهُ عَدَدُ قَطْرِ الْمَاءِ، وَلاَ نُجُومِ السَّماءِ، وَلاَسَوَافِي الرِّيحِ فِي الْهَوَاءِ، وَلاَ دَبِيبُ النَّمْلِ عَلَى الصَّفَا، وَلاَ مَقِيلُ الذَّرِّ فِي اللَّيْلَةِ الظَّلْمَاءِ. يَعْلَمُ مَسَاقِطَ الأَوْرَاقِ، وَخَفِيَّ طَرْفِ الأَحْدَاقِ.

وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلـهِ إِلاَّ اللهُ غَيْرَ مَعْدُول بِهِ، وَلاَ مَشْكُوك فِيهِ، وَلاَ مَكْفُور دِينُهُ،

وَلاَ مَجْحُود تَكْوِينُهُ، شَهَادَةَ مَنْ صَدَقَتْ نِيَّتُهُ، وَصَفَتْ دِخْلَتُهُ، وَخَلَصَ يَقِينُهُ، وَثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ. وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، الْمُجْتَبَى مِنْ خَلاَئِقِهِ، وَالْمُعْتَامُ لِشَرْحِ حَقَائِقِهِ، وَالْمُخْتَصُّ بِعَقَائِلِ كَرَامَاتِهِ، وَالْمُصْطَفَى لِكَرَائِمِ رِسَالاَتِهِ، وَالْمُوَضَّحَةُ بِهِ أَشْرَاطُ الْهُدَى، وَالْمَجْلُوُّ بِهِ غِرْبِيبُ الْعَمَى.

rênê û hemî xirabî yên wan bizivirênê ser başî yê.

Tirsa min ew e hûn ketibin nav valehî ya nezanînê ra çiko pêşda hinek kar hatin kirin ku hûn jî bi wî alîyîve kişihan, hingê hewe qîmetê xwe li bal min ji dest da. Eger ewa ji dest hewe çûyî li hewe bizivirê hûn ji bextewera ne. Ya li ser min lazim, cehd û xebate, eger ez bixwazim tiştekî bêjim, ezê vê bêjim ku: Xwedê ya bûrîyî ‘efû bikê.

أَيُّهَـا النَّـاسُ، إنَّ الـدُّنْيَا تَغُـرُّ الْمُؤَمِّلَ لَهَا وَالْـمُخلِدَ إِلَيْهَـا، وَلاَ تَنْفَسُ بِمَنْ نَافَسَ فِيهَا، وَتَغْلِبُ مَنْ غَلَبَ عَلَيْهَا.

وَايْمُ اللهِ، مَا كَانَ قَوْمٌ قَطُّ فِـي غَضِّ نِعْمَة مِنْ عَيْش فَـزَالَ عَـنْهُمْ إلاَّ بِـذُنُوب اجْتَرَحُوهَـا، لاَنَّ (اللهَ لَيْسَ بِظَلاَّم لِلْعَبِيدِ)وَلَـوْ أَنَّ النَّـاسَ حِينَ تَنْزِلُ بِهِمُ النِّقَمُ، وَتَزُولُ عَنْهُمُ النِّعَمُ، فَزِعُوا إِلَى رَبِّهِمْ بِصِدْق مِـنْ نِيَّاتِهِمْ، وَوَلَـه مِـنْ قُلُـوبِهِمْ، لَـرَدَّ عَلَيْهِمْ كُلَّ شَارِد، وَأَصْلَحَ لَهُمْ كُلَّ فَاسِد، وَإِنِّـي لاَخْشَـى عَلَـيْكُمْ أَنْ تَكُونُوا فِي فَتْرَة، وَقَدْ كَانَتْ أُمُـورٌ مَضَتْ، مِلْتمْ فِيهَا مَيْلَةً، كُنْتُمْ فِيهَـا عِندِي غَيْـرَ مَحْمُـودِينَ، وَلَـئِنْ رُدَّ عَلَيْكُمْ أَمْرُكُمْ إِنَّكُمْ لَسُـعَدَاءُ، وَمَـا عَلَيَّ إلاَّ الْجُهْدُ، وَلَوْ أَشاءُ أَنْ أَقُولَ لَقُلْتُ: عَفَا اللهُ عَمَّا سَلَفَ!

۞ AXIFTINA 179 ۞

Ze’belê Yemanî, jê pirsî û gotê: Ey mîrê bawerdaran, gelo te Xwedayê xwe dîtîye? Ewî (s) got: Ma gelo ez ‘ibadet dikim ji wê ya ez nebînim ra? Ze’bel got: Te çawa ew dîtîye? Ewî kerem kir:

Çav nikarin ewî eşkere bibînin, lê belê dil pê bawerîya durist ewî derk dikin û pê dihesin. Ew nêzîkê tiştaye, lê ne bi şiklê lêketin û pêve bûnê; Dûrê ji tişta ye, lê ne ku ji wan cida bê; Bêjere, lê ne pê bîr û hizrê; Xwey irade û vîyane, lê ne pê qest kirinê; Xaliq û çêkere, lê ne pê endaman. Ewî letafet heye, lê ne ku veşartî bê; Mezine, lê ne sitemkar. Dibînê, lê ne pê hissan; rehîme, lê jê re nayê gotin dil nazik. Li

beraberê mezinahî ya wî da rûmet, zelîl û şikestî ne û ji heybeta wî dil tirsan û lerzan in.

AXIFTINA 180

Behsa hevalên negohdar: Ez li ser hemî kar û ‘emelên Xwedê nivîsyîn û teqdîr kirîn hemdê wî dikim û li ser wê çendê jî ku hûn kirine bela serê min; ey cima’eta ku dema ez fermanê didim hewe, hûn gohê xwe nadinê û eger ez gazî hewe bikim hûn cewab nadin û eger muhlet ji hewe re bê dayîn hûn pê axiftinên bêhûde dikevin navê û eger şer digel hewe bê kirin hûn sistî yê dikin û ditirsin û eger xelk li dûra rêberê xwe kom bibin hûn lûman li wan dikin û eger hûn bikevin nav cirekêşek dijwar da hûn xwe paşve dikêşin.

Hey hûnên xêncî hewe bê bab! Ji ber çi hûn serketinê û cihadê ji bûna girtina heqê xwe paşve didin? (*an:* Cihad heqê heweye, ji serketinê ra hûn hêvîya çine?) Mirin an zelîlî ji hewe re ye? Sond bi Xwedê, eger roja (mirina) min bê –wê ew roj bê jî- wê ew cidahî yê bêxê navbeyna min û hewe, li halekî da ku ez ji hevaletî ya hewe dinalim û gazindeme û pê hewe zêdahî ji min ra çênebûye. Bidin xatirê Xwedê! Ma qey olek (dînek) tinehin ku hewe berhev bikê! Û çi xîret û mêranî nîne ku hewe tîj bikê û rakê! Ma qey ne ’ecêbe ku Mu’awîye gazî hinek mejî

[179]

ومن كلام له(عليه السلام)

وقد سأله ذِعلبٌ اليماني فقال:

هل رأيت ربّك يا أميرالمؤمنين؟

فقال **عليه السلام:** **أَفأَعْبُدُ مَا لا أَرَى ؟*قال: وكيف تراه؟ قال:***

لاَ تُدْرِكُهُ الْعُيُونُ بِمُشَاهَدَةِ الْعِيَانِ، وَلَكِنْ تُدْرِكُهُ الْقُلُوبُ بِحَقَائِقِ الأيمَانِ، قَرِيبٌ مِنَ الأَشْيَاءِ غَيْرُ مُلاَمِس، بَعِيدٌ مِنْهَا غَيْرُ مُبَاين، مُتَكَلِّمٌ بِلاَ رَوِيَّة، مُرِيدٌ بِلاَ هِمَّة، صَانِعٌ لاَ بِجَارِحَة، لَطِيفٌ لاَ يُوصَفُ بِالْخَفَاء، كَبِيرٌ لاَ يُوصَفُ بِالْجَفَاء، بَصِيرٌ لاَ يُوصَفُ بِالْحَاسَّةِ، رَحِيمٌ لاَ يُوصَفُ بِالرِّقَّةِ، تَعْنُو الْوُجُوهُ لِعَظَمَتِهِ، وَتَجِبُ الْقُلُوبُ مِنْ مَخَافَتِهِ.

[180]

ومن كلام له(عليه السلام)

في ذمّ أصحابه

أَحْمَدُ اللهَ عَلَى مَا قَضَى مِنْ أَمْر، وَقَدَّرَ مِنْ فِعْل، وَعَلَى ابْتِلاَئِي بِكُم أَيَّتُهَا الْفِرْقَةُ الَّتِي إِذَا أَمَرْتُ لَمْ تُطِعْ، وَإِذَا دَعَوْتُ لَمْ تُجِبْ، إِنْ أُمْهِلْتُمْ خُضْتُمْ،

hişikên rizîl kir û bêy wê hindê ku arîkarî û danekî digel wan bikê ewa peyrewî jê kir û ketin pey. Halhale ez gazî hewe dikim - û hûn di cî da mayî yên Islamê û paş vemayî yên bawerdarên pêşîyê ne- û ez arîkarî û danê jî dikim, dîsa jî hûn ji dûra min bilav dibin û xwe ji min dixalêfin û didin alî! Hema rastî çi ferman û destûra ez bidim hewe, ne li ser dilê hewe ye ku vêca hewe razî bikê û ne jî hewe tênê xezebê ku vêca hewe li dûra wê kom bikê. Di vî halî da tişta ku ez ji her tiştî pitir jê hez dikim ew e ku mirin ser min da bê. Min hûn ‘elimandin kitêba Xwedê û min dergehê huccet û delîlan li ber hewe vekir û ewa hewe nas nedikira min bi hewe da nasîn û ewa li hewe xweş nedihata (venaxara û pirç dikira) min li hewe xweş anî. Elbet eger kûr bibînê û razayî hişyar bibê![73] Ez û Xwedê! Çiqa komek nezan in ewên serpêşê wa Mu’awîye û hînker û edebderê wan korê Nabixeyê.[74]

AXIFTINA 181

(Sala 38 ê h. pêşyûka şerê Nehrewanê da) Yêk ji hevalên xwe rêkir, da bizanê kanê gelo ew koma ji ‘eskerê Kûfayê ku divîyan bighên xewarican, lê belê ji Imam ‘Elî ditirsihan, li çi halî da ne. Vêca dema zivirî hat, Imam jê pirsî: gelo êmin bûn û man, an tirsîyan û çûn? Ewî got: Ew çûn,

وَإِنْ حُورِبْتُمْ خُـرْتُمْ، وَإِنِ اجْتَمَـعَ النَّاسُ عَلَى إِمَام طَعَنْتُمْ، وَإِنْ أُجِبْتُمْ إِلَى مُشَاقَّة نَكَصْتُمْ.

لاَ أَبَا لِغَيْـرِكُمْ! مَـا تَنْتَظِـرُونَ بِنَصْرِكُمْ وَالْجِهَادِ عَلَـى حَقِّكُـمْ؟ الْمَوْتَ أَوِ الذُّلَّ لَكُمْ؟ فَوَاللهِ لَـئِنْ جَاءَ يَوْمِي ـ وَلَيَـأْتِيَنِّي ـ لَيُفَـرِّقَنَّ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأَنَا لِصُحْبَتِكُمْ قَـال، وَبِكُمْ غَيْرُ كَثِير. لله أَنْتُمْ! أَمَا دِيـنٌ يَجْمَعُكُمْ! وَلاَ مَحْمِيَّةٌ تَشْـحَذُكُمْ! أَوَلَيْسَ عَجَبـاً أَنَّ مُعَاوِيَـةَ يَـدْعُو الْجُفَاةَ الطَّغَامَ فَيَتَّبِعُونَهُ عَلَى غَيْـرِ مَعُونَة وَلاَ عَطَاء، وَأَنَا أَدْعُـوكُمْ ـ وَأَنْتُمْ تَرِيكَةُ الأِسْلاَمِ، وَبَقِيَّةُ النَّاسِ ـــ إِلَـى الْمَعُونَـةِ أَوطَائِفَـة مِـنَ الْعَطَاء، فَتَفَرَّقُونَ عَنِّي وَتَخْتَلِفُـونَ عَلَيَّ؟ إِنَّهُ لاَ يَخْـرُجُ إِلَـيْكُمْ مِـنْ أَمْرِي رِضىً فَتَرْضَوْنَهُ، وَلاَ سُخْطٌ فَتَجْتَمِعُونَ عَلَيْهِ، وَإِنَّ أَحَبَّ مَا أَنَا لاَق إِلَيَّ الْمَوْتُ! قَدْ دَارَسْتُكُمُ

ey mîrê bawerdaran; vêca ewî (s) wiha got:

Ew ji rehmeta Xwedê dûr bin wek çawa qewmê semûd dûr ketin. Eger rim, berew wan biçin û şûr li ser serê wan bê veweşandin, wê ji ya kirîn pûşman bibîyan. Îro şeytan xwest ewa ji komê cida bikê û cida kirin, sibehî jî wê xwe ji wan dûr û berî bikê.

Vêca derketina wan ji rêka rast ji wan ra bese û ketina wan nav rê windabûn û kurîtî yê û pêşî girtina wan li heqî yê û hêç bûna wan li nav xeletî û şaşîyê da, besê wa ye.

AXIFTINA 182

Ji Newf ê Bekalî riwayet bûye, dibêjê: Mîrê bawerdaran ev xutbe ji me ra li Kûfayê xwend, ew li ser wî kevrî rawestabî ewa ce'de ya keça hubeyreya mexzûmî jê re vedayî; cubbeyek ji hrîyê li berda bî û şûrbend ê wî ji bergê xurmayê bî û sulek ji bergê dara xurmê vehûnayî li pîya da bî û nîşana secdê li ser ehnî ya wî hebû, vêca wiha got:

Ĥemd ji wî Xudayî ra ku cihê lê zivirîna mexlûqan û xilaseka kar û 'emela ye, em li ser qencî ya wî ya mezin û berfireh û delîla wî ya ronahî û fezl û dana wî ya pir, hemdê wî dikîn, hemdek ku heqê wî bi cî bînê û şukir û sipasa ji wî eda bikê û me nêzîkê sewab û xêra wî bikê û bibê sebebê zêdebûna

الْكِتَـابَ، وَفَـاتَحْتُكُمُ الْحِجَـاجَ، وَعَرَّفْتُكُمْ مَا أَنْكَـرْتُمْ، وَسَـوَّغْتُكُمْ مَـا مَجَجْـتُمْ، لَـوْ كَـانَ الأَعْمَـى يَلْحَظُ، أَوِ النَّائِمُ يَسْتَيْقِظُ! وَأَقْـرِبْ بِقَوْمٍ مِـنَ الْجَهْـلِ بِـاللهِ قَائِـدُهُمْ مُعَاوِيَةُ! وَمُؤَدِّبُهُمُ ابْنُ النَّابِغَةِ!

[181]

ومن كلام له عليه السلام

وقد أرسل رجـلاً مـن أصـحابه، يَعْلَمُ له عِلمَ [أحوال] قوم مـن جنـد الكوفة، همّـوا باللحـاق بـالخوارج، وكانوا على خوف منه عليه السـلام، فلمّا عاد إليه الرجل قال لـه: أأمِنُـوا فَقَطَنُـوا، أم جبنـوا فَظَعَنُـوا؟ فقـال الرجل: بل ظَعَنُـوا يـا أميرالمـؤمنين. فقال عليه السلام:

بُعْداً لَهُمْ (كَمَا بَعِـدَتْ ثَمُـودُ)! أَمَا لَوْ أُشْرِعَتِ الأَسِنَّةُ إِلَيْهِمْ وَصُبَّتِ السُّيُوفُ عَلَى هَامَاتِهِمْ، لَقَـدْ نَـدِمُوا عَلَى مَا كَانَ مِنْهُمْ، إِنَّ الشَّيْطَانَ الْيَوْمَ قَدِ اسْتَفَلَّهُمْ، وَهُوَ غَداً مُتَبَرِّىءٌ مِنْهُمْ، وَمُخلٍّ عَنْهُمْ، فَحَسْـبُهُمْ بِخُـرُوجِهِمْ مِنَ الْهُدَى، وَارْتِكَاسِهِمْ فِي الضَّـلاَلِ وَالْعَمَـى، وَصَـدِّهِمْ عَـنِ الْحَـقّ،

dan û bexşîna wî.

Em arîkarîyê ji Wî dixwazîn, wek arîkarî xwestina kesê berhêvî yê fezla wî û hêvîya menfî'eta ji wî û pişgermê bi berevanî ya wî û i'tirafkerê bi berfirehî ya ni'metên wî û bi gotin û 'emel fermanberê ji wî. Em îman û bawerî yê pê tînin, îman û bawerîyek wek ya wî kesê ku bi yeqînê hêvî jê heyî û bi bawerî, berê xwe dayî yê û bi xuşû' xwe dev wîve berdayî û bi ixilas ji wî tinê ra 'ibadet kirî û bi mezinahî pesnê wî dayî û ji dil xebityî û meyla wî kirî (bi alîyê wîve çûyî) û xwe avêtî wî.

Xwedayê tek: Ew Xwedayê pak ne welidiye da vêca li 'izzet û qudretê da şirîk jê re hebin û zarûk ne welidandine ku ji nav biçê û mîrat jê bê birin, çi wext û zeman pêş wî neketine û zêdahî û kêmasî têda çênebûye. Pê nîşana teybîra durist û qeza û qedera bi cî ya xwe ji 'eqlan ra eşkere bûye, ji şahidên afirandina wî, xulqandina 'esmana ye, ku bêy sitûn û palgeh, li ser cîyê xwe hatine rawestandin, ewî gazî wan kir û ewan jî di cihda cewab da û gohdarî kirin û xwe jê re şikandin û cewab paşve nedan û sistî têda nekirin. Eger 'esmana bi Xudatî ya wî iqrar nekirbîyan û pê gohdanê ferman jê nebiran, ew nedikiran cihê 'erşê xwe û ne jî cihê melaîketên

وَجِمَاحِهِمْ فِي التِيهِ.

[**182**]

ومن خطبة له(عليه السلام)

روي عن نوف البكالي قال: خطبنا بهذه الخطبة أميرالمؤمنين عليّ(عليه السلام) بالكوفة وهو قائم على حجارة، نصبها له جَعْدَة بن هُبَيْرة المخزومي، وعليه مِدْرَعَةٌ من صُوف وحمائل سيفه لِيفٌ، وفي رجليه نعلان من لِيف، وكأنّ جبينه ثَفِنَةُ بعير، فقال:

[حمد الله واستعانته] الْحَمْدُ لله الَّذِي إلَيْهِ مَصَائِرُ الْخَلْقِ، وَعَوَاقِبُ الأَمْرِ، نَحْمَدُهُ عَلَى عَظِيمِ إحْسَانِهِ، وَنَيِّرِ بُرْهَانِهِ، وَنَوَامِي فَضْلِهِ وَامْتِنَانِهِ، حَمْداً يَكُونُ لِحَقِّهِ قَضَاءً، وَلِشُكْرِهِ أَدَاءً، وَإلَى ثَوَابِهِ مُقَرِّباً، وَلِحُسْنِ مَزِيدِهِ مُوجِباً.

وَنَسْتَعِينُ بِهِ اسْتِعَانَةَ رَاجٍ لِفَضْلِهِ، مُؤَمِّلٍ لِنَفْعِهِ، وَاثِقٍ بِدَفْعِهِ، مُعْتَرِفٍ لَهُ بِالطَّوْلِ، مُذْعِنٍ لَهُ بِالْعَمَلِ وَالْقَوْلِ.

وَنُؤْمِنُ بِهِ إيمَانَ مَنْ رَجَاهُ مُوقِناً، وَأَنَابَ إلَيْهِ مُؤْمِناً، وَخَنَعَ لَهُ مُذْعِناً، وَأَخْلَصَ لَهُ مُوَحِّداً، وَعَظَّمَهُ

xwe û ne jî cihê bilind bûna peyvên pak û ‘emelê qenc yên mexlûqê xwe.

Stêrên ‘esmana kirin nîşan û ‘elamet ji bûna mirovên şaş mayî li wextê rêve çûna li ser rêkên ‘erdê, da ku pê wan rêka xwe peyda bikin û perda reşa şeva tarî pêşî li ronahîya wan negirt û nixumandina reşa şeva zulmanî (tarî) nekarî ronahîya tavheyvê (heyverûn) ku ji ‘esmana didê ‘erdê paşda bizivirênê. Vêca pak û bê kêmasî ye ewê ji wî xef nîne reşatî ya tarî û zulmanî û şeva bê deng û rihet li çi ‘erdan, ne li dûl û nivzahî yan da û ne jî li ser girik û çîyayên bilind û li kêleka hev da; (xef nîne:) ne xorxora re’d, li ufuqên ‘esmana da û ne tiştên li ber birûska ‘ewran difelişin û ne ew bergên ku baya têkel baranê ewa ji cihê wan vedikê û têxê û ne ew barana lib mezin ku pey hev ji esmana dibarê. Xuda dizanê: Cihê ketina liba baranê û sekingeha wê û rêka rakişandina liba ku mêrwîya hûrik ewê dixişikênê û dibê; agahe bi rizq û qûtê pêşûyê û ewê ya, mê (mak) li zikê xwe da hildigrê.

Dîsa Ĥemdê Xwedê: Hemd ji Xuda ra, ewê heyî, pêşîya ku kursî an ‘erş an ‘esman, an ‘erd, an cin an insan hebê. Wehm û xîyal ewî li ber xwe nagirê û

مُمَجِّداً، وَلاَذَ بِهِ رَاغِباً مُجْتَهِداً.

[الله الواحد] لَمْ يُولَدْ سُبْحَانَهُ فَيَكُونَ فِي الْعِزِّ مُشَارَكاً، وَلَمْ يَلِدْ فَيَكُونَ مُوْرُوثاً هَالِكاً، وَلَمْ يَتَقَدَّمْهُ وَقْتٌ وَلاَ زَمَانٌ، وَلَمْ يَتَعَاوَرْهُ زِيَادَةٌ وَلاَ نُقْصَانٌ، بَلْ ظَهَرَ لِلْعُقُولِ بِمَا أَرَانَا مِنْ عَلاَمَاتِ التَّدْبِيرِ الْمُتْقَنِ، وَالْقَضَاءِ الْمُبْرَمِ.

فَمِنْ شَوَاهِدِ خَلْقِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ مُوَطَّدَات بِلاَ عَمَد، قَائِمَات بِلاَ سَنَد، دَعَاهُنَّ فَأَجَبْنَ طَائِعَات مُذْعِنَات، غَيْرَ مُتَلَكِّئَات وَلاَ مُبْطِئَات، وَلَوْ لاَ إِقْرَارُهُنَّ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَإِذْعَانُهُنَّ بِالطَّوَاعِيَةِ، لَمَا جَعَلَهُنَّ مَوْضِعاً لِعَرْشِهِ، وَلاَ مَسْكَناً لِمَلاَئِكَتِهِ، وَلاَ مَصْعَداً لِلْكَلِمِ الطَّيِّبِ وَالْعَمَلِ الصَّالِحِ مِنْ خَلْقِهِ.

جَعَلَ نُجُومَهَا أَعْلاَماً يَسْتَدِلُّ بِهَا الْحَيْرَانُ فِي مُخْتَلِفِ فِجَاجِ الأَقْطَارِ، لَمْ يَمْنَعْ ضَوْءَ نُورِهَا ادْلِهْمَامُ سُجُفِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، وَلاَ اسْتَطَاعَتْ جَلاَبِيبُ سَوَادِ الْحَنَادِسِ أَنْ تَرُدَّ مَا شَاعَ فِي السَّمَاوَاتِ مِنْ تَلاَلُؤِ نُورِ الْقَمَرِ.

pê bîr û hizrê nayê pîvan, çi xwazûk ewî bi xwe ve mijûl nakin û çi dayîn jê kêm nakê; nêrîna wî ne pê çava ye, pê gotina: “Li kûderê ye” hed û sînor jê re nayê deynan, bi cût bûnê nayê sifet kirin, li hebûna xwe da ne wek mexlûqa ye ku tên çêkirin (wacib-ul wucûd-e); ew pê hissan nayê derk kirin û digel mirovan nayê qîyas kirin. Xuda ew e yê digel Mûsa (s) axiftî biaxiftinek taybet û ayetên xwe yên giring û mezin nîşa wî kirîn, bêy endam û wesîle û bêy wê çendê ku bi ziman biaxivê an ji gerîyê istifade bikê. Ey ewê tu bi zehmet ketîyî ji bona behs kirina ji Xwedayê xwe, eger tu rast dibêjî, behsa Cibraîl û Mîkaîl û komên melaîketên muqerreb bike ku li hicrên qudsî yên wîda ne û ji tirsa dilerzin û ‘eqlê wan şaş maye ji wê çendê ku Xweda yê xwe “ehsen-ul xaliqîn” bidin nas kirin û behsê ji sifetê wî bikin, çiko ya rastî ev e ku ew kes pê sifetan tên dîtin û nas kirin ku şikl û endam hebin an kesê ku dema bighê xilaseka hed û wextê xwe, ji nav biçê. Nixwe vêca xêncî wî çi ilah nînin; pê nûra xwe hemî tarîtî ronahî kirine û hemî nûr pê tarî kirina wî tarî dibin.

Şîreta teqwatî yê: Ey bendeyên Xwedê! Ez wesîyeta teqwatî ya Xwedê li hewe dikim, ewê cil û berg kirîn diber

فَسُبْحَانَ مَنْ لاَ يَخْفَى عَلَيْهِ سَوَادُ غَسَقِ دَاجٍ، وَلاَ لَيْلٍ سَاجٍ، فِي بِقَاعِ الأَرَضِينَ الْمُتَطَأْطِئَاتِ، وَلاَ فِي يَفَاعِ السُّفْعِ الْمُتَجَاوِرَاتِ، وَمَا يَتَجَلْجَلُ بِهِ الرَّعْدُفِي أُفُقِ السَّمَاءِ، وَمَا تَلاَشَتْ عَنْهُ بُرُوقُ الْغَمَامِ، وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ تُزِيلُهَا عَنْ مَسْقَطِهَا عَوَاصِفُ الأَنْوَاءِ وَانْهِطَالُ السَّمَاءِ! وَيَعْلَمُ مَسْقَطَ الْقَطْرَةِ وَمَقَرَّهَا، وَمَسْحَبَ الذَّرَّةِ وَمَجَرَّهَا، وَمَا يَكْفِي الْبَعُوضَةَ مِنْ قُوتِهَا، وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى فِي بَطْنِهَا.

[عود إلى الحمد] وَالْحَمْدُ لله الْكَائِنِ قَبْلَ أَنْ يَكُونَ كُرْسِيٌّ أَوْ عَرْشٌ، أَوْ سَمَاءٌ أَوْ أَرْضٌ، أَوْ جَانٌّ أَوْ إِنْسٌ، لاَ يُدْرَكُ بِوَهْمٍ، وَلاَ يُقَدَّرُ بِفَهْمٍ، وَلاَ يَشْغَلُهُ سَائِلٌ، وَلاَ يَنْقُصُهُ نَائِلٌ، وَلاَ يَنْظُرُ بِعَيْنٍ، وَلاَ يُحَدُّ بِأَيْنٍ، وَلاَ يُوصَفُ بِالأَزْوَاجِ، وَلاَ يُخْلَقُ بِعِلاَجٍ، وَلاَ يُدْرَكُ بِالْحَوَاسِّ، وَلاَ يُقَاسُ بِالنَّاسِ،

الَّذِي كَلَّمَ مُوسى تَكْلِيماً، وَأَرَاهُ مِنْ آيَاتِهِ عَظِيماً، بِلاَ جَوَارِحَ وَلاَ أَدَوَاتٍ، وَلاَ نُطْقٍ وَلاَ لَهَوَاتٍ.

hewe da û jîyan ji hewe re berfireh kirî, vêca eger kesek hebûya ku pêlekanek (sêlm) ji manê ra bidîta an rêkek bidîta ji dûr kirina mirinê ra, wê ew suleymanê korê dawûd bîya selamên Xwedê li wan bin ewê Xwedê padişahî ya cin û mirovan digel Pêğemberî û meqamê hêjayî dayî yê. Dema ewî rizqê xwe bi temamî xar û pîveka ‘emrê wî tejî bû, kevanên jinav birinê tîrên mirinê bi alîyê wî ve avêtin; ‘erd û war valeyê ji wî man û ew xanî man bê xweyî û bûn mîrat û ji hinek dî ra man. Rastî ev e ku li zemanên derbaz bûyî da ji bona hewe dersên ‘ibret girtinê hene.

Kanên ‘Emaliq û korên ‘emaliqa?[75] Li kûne Fir’ewn û ewladên fir’ewnan? Ehlê bajarên “Res” li kûne? Ewên Pêğember kuştîn û sunnetên wan temirandîn û rêçka zaliman saxve kirîn? Li kûne ewên leşker êxistîn rê û komên hezarî şikandîn û ‘eskerê zehfî berhev kirîn û bajar ava kirîn?

... Zirhê Ĥikmet û şehrezayîyê di ber da ye û ew bi hemî edeba wê ve wergirtîye; berê xwe dayê û ew nas kir û xwe jê re berda û vale kir; ew li cem wî wek wê winda kirîyê ye ku li pey digerê û wek wê ihtîyacî ya wî ye ku pirsyara wê dikê, vêca wek çawa deva (hêştir) li rê da mayî û reht bûyî dûvê

بَلْ إِنْ كُنْتَ صَادِقاً أَيُّهَا الْمُتَكَلِّفُ لِوَصْفِ رَبِّكَ، فَصِفْ جَبْرَئِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَجُنُودَ الْمَلاَئِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ، فِي حُجُرَاتِ الْقُدُسِ مُرْجَحِنِّينَ، مُتَوَلِّهَةً عُقُولُهُمْ أَنْ يَحُدُّوا أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ. وَإِنَّمَا يُدْرَكُ بِالصِّفَاتِ ذَوُوالْهَيْئَاتِ وَالأَدوَاتِ، وَمَنْ يَنْقَضِي إِذَا بَلَغَ أَمَدَ حَدٍّ بِالْفَنَاءِ، فَلاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ، أَضَاءَ بِنُورِهِ كُلَّ ظَلاَمٍ، وَأَظْلَمَ بِظُلْمَتِهِ كُلَّ نُورٍ.

[الوصية بالتقوى] أُوصِيكُمْ عِبَادَ اللهِ بِتَقْوَى اللهِ الَّذِي أَلْبَسَكُمُ الرِّيَاشَ، وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمُ الْمَعَاشَ; فَلَوْ أَنَّ أَحَداً يَجِدُ إِلَى الْبَقَاءِ سُلَّماً، أَوْ لِدَفْعِ الْمَوْتِ سَبِيلاً، لَكَانَ ذلِكَ سُلَيْمانُ بْنُ دَاوُدَ(عليه السلام)، الَّذِي سُخِّرَ لَهُ مُلْكُ الْجِنِّ وَالاْنْسِ، مَعَ النُّبُوَّةِ وَعَظِيمِ الزُّلْفَةِ، فَلَمَّا اسْتَوْفَى طُعْمَتَهُ، وَاسْتَكْمَلَ مُدَّتَهُ، رَمَتْهُ قِسِيُّ الْفَنَاءِ بِنَبَالِ الْمَوْتِ، وَأَصْبَحَتِ الدِّيَارُ مِنْهُ خَالِيَةً، وَالْمَسَاكِنُ مُعَطَّلَةً، وَرِثَهَا قَوْمٌ آخَرُونَ، وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْقُرُونِ

xwe dihejênê û stowê xwe datînê ‘erdê, çiqa islam li xerîbetî yê da bê ew jî li xerîbî yê da ye. Ew mayîyeke (baqî) ji mayî yên hucceta wî û xelîfeyeke ji xelîfên Pêğemberê wî. *Paşê jî wiha got:*

Ey xelkîno! Min ew we’z û şîret ji hewe re anîn û li nav hewe bilav kirin, ewên Pêğemberan pê wan we’z li ummetên xwe kirîn û min ew kar û ‘emel ji hewe re kirin ewên “wesî yên” Pêğemberan paş wanve kirîn; û min pê şivka xwe hûn edeb dan û hûn serast nebûn û pê şîretan min hûn êxistin rê û gazî hewe kir lê hûn li hev necivîyan; bidin xatirê Xwedê! Ma hûn xêncî min berhêvî yê Imamekî ne ku digel hewe bikevê rê û rêkê nîşa hewe bikê?

Heyhê! Ewa ji dinyayê berê xwe dayî, eve pişt da û ewa ji wê pişt dayî eve ber da û hat. Bendeyên qencên Xwedê hazirê kûç kirin û barkirinê bûne û dinya fanî û kêm dan û axreta zehfî û ji nav naçê, bi destve anîn, biraderên me ku xûna wan li Siffînê hat rijandin, zerer ne kirine ji ber vê çendê ku îro sax nînin da kol û xema bixun û ava şêlû vexun. Sond bi Xwedê, ew liqayê Xwedayê xwe bûn û Xwedê jî xêra wan bi temamî da wan û ew piştî tirsê, danîn di malên emn û eman da.

السَّالِفَةِ لَعِبْرَةً!

أَيْنَ الْعَمَالِقَةُ وَأَبْنَاءُ الْعَمَالِقَةِ! أَيْنَ الْفَرَاعِنَةُ وَأَبْنَاءُ الْفَرَاعِنَةِ! أَيْنَ أَصْحَابُ مَدَائِنِ الرَّسِّ الَّذِينَ قَتَلُوا النَّبِيِّينَ، وَأَطْفَأُوا سُنَنَ الْمُرْسَلِينَ، وَأَحْيَوْا سُنَنَ الْجَبَّارِينَ! أَيْنَ الَّذِينَ سَارُوا بِالْجُيُوشِ، وَهَزَمُوا الأُلُوفَ، وَعَسْكَرُوا الْعَسَاكِرَ، وَمَدَّنُوا الْمَدَائِنَ؟!

منها: قَدْ لَبِسَ لِلْحِكْمَةِ جُنَّتَهَا، وَأَخَذَهَا بِجَمِيعِ أَدَبِهَا، مِنَ الأَقْبَالِ عَلَيهَا، وَالْمَعْرِفَةِ بِهَا، وَالتَّفَرُّغِ لَهَا، فَهِيَ عِنْدَ نَفْسِهِ ضَالَّتُهُ الَّتِي يَطْلُبُهَا، وَحَاجَتُهُ الَّتِي يَسْأَلُ عَنْهَا، فَهُوَ مُغْتَرِبٌ إِذَا اغْتَرَبَ الإِسْلاَمُ، وَضَرَبَ بِعَسِيبِ ذَنَبِهِ، وَأَلْصَقَ الأَرْضَ بِجِرَانِهِ، بَقِيَّةٌ مِنْ بَقَايَا حُجَّتِهِ، خَلِيفَةٌ مِنْ خَلاَئِفِ أَنْبِيَائِهِ.

ثم قال(عليه السلام):

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنِّي قَدْ بَثَثْتُ لَكُمُ الْمَوَاعِظَ الَّتِي وَعَظَ بِهَا الأَنْبِيَاءُ أُمَمَهُمْ، وَأَدَّيْتُ إِلَيْكُمْ مَا أَدَّتِ الأَوصِيَاءُ إِلَى مَنْ بَعْدَهُمْ، وَأَدَّبْتُكُمْ بِسَوْطِي فَلَمْ تَسْتَقِيمُوا، وَحَدَوْتُكُمْ

Kanên ew biraderên min yên ketîn rê û li ser rêka heq çûyîn? Kanê ‘Emmar, kanê ibn Teyhan, kanê Zuşşehadeteyn?[76] Kanên ewên wek wan ji biraderên wan yên ku li ser mirinê soz dayîn hev û serê wan ji xirabkara ra hatî şandin.

Rawî dibêjê: Paşê ewî (s) destê xwe li riha xwe ya şerîf û hêjayî da û vêca zehf girîyê wî dirêj bû û paşê kerem kir:

Wey ax û ax! Ew biraderên min bûn, ewên Qur’an xwendin û baş xwendin; li wacibata da fikir kirin û ragirtin; sunnet sax kirin û bid’e mirandin; ji cihadê ra hatin gazî kirin vêca cîda cewab dan û bawerî bi pêşkarê xwe anîn vêca ketin pey wî.

Paşê bi dengê bilind gazî kir û got: Ey bendeyên Xuda! Cihad, cihad, heyhê! Îro ez leşker hazir dikim, vêca kesê bixwazê berew Xwedê biçê bila derkevê.

Newf dibêjê: *Ji Huseyn (s) ra 10 hezar ‘esker û ji Qeysê korê Se’d ra, deh hezar û ji Ebû Eyyûbê Ensarî ra 10 hezar û ji bona çendek dî jî hinek ‘esker kom kir û dixwesta li Siffînê bizivirê, hêca roja înîyê nehatbû ku ibn Mulcemê mel’ûn, Xwedê ewî ji rehmeta xwe dûr*

بالزَّوَاجِرِ فَلَمْ تَسْتَوْسِقُوا.

لله أَنْتُمْ! أَتَتَوَقَّعُونَ إِمَاماً غَيْرِي يَطَأُ بِكُمُ الطَّرِيقَ، وَيُرْشِدُكُمُ السَّبِيلَ؟

أَلاَ إِنَّهُ قَدْ أَدْبَرَ مِنَ الدُّنْيَا مَا كَانَ مُقْبِلاً، وَأَقْبَلَ مِنْهَا مَا كَانَ مُدْبِراً، وَأَزْمَعَ التَّرْحَالَ عِبَادُالله الأَخْيَارُ، وَبَاعُوا قَلِيلاً مِنَ الدُّنْيَا لاَ يَبْقَى، بِكَثِيرٍ مِنَ الأخِرَةِ لاَيَفْنَى. مَا ضَرَّ إِخْوَانَنَا الَّذِينَ سُفِكَتْ دِمَاؤُهُمْ ـ وَهُمْ بِصِفِّينَ ـ أَلاَّ يَكُونُوا الْيَوْمَ أَحْيَاءً؟ يُسِيغُونَ الْغُصَصَ، وَيَشْرَبُونَ الرَّنْقَ! قَدْ ـ وَالله ـ لَقُوا الله فَوَفَّاهُمْ أُجُورَهُمْ، وَأَحَلَّهُمْ دَارَ الأَمْنِ بَعْدَ خَوْفِهِمْ.

أَيْنَ إِخْوَانِي الَّذِينَ رَكِبُوا الطَّرِيقَ، وَمَضَوْا عَلَى الْحَقِّ؟ أَيْنَ عَمَّارٌ؟ وَأَيْنَ ابْنُ التَّيِّهَانِ؟ وَأَيْنَ ذُوالشَّهَادَتَيْنِ؟ وَأَيْنَ نُظَرَاؤُهُمْ مِنْ إِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ تَعَاقَدُوا عَلَى الْمَنِيَّةِ، وَأُبْرِدَ بِرُؤُوسِهِمْ إِلَى الْفَجَرَةِ؟ قال: ثمّ ضرب(عليه السلام) بيده إلى لحيته، فأطال البكاء، ثمّ قال:

أَوْهِ عَلَى إِخْوَانِي الَّذِينَ تَلَوُا الْقُرْآنَ فَأَحْكَمُوهُ، وَتَدَبَّرُوا الْفَرْضَ

bikê, ew derb lê da. Vêca leşkerên hatîn hazir kirin paşve zivirîn û em wek pezê bê şivan lê hatin ku gorî ji hemî alîya ve ewan bigrin.

فَأَقَامُوهُ، أَحْيَوُا السُّنَّةَ، وَأَمَاتُوا الْبِدْعَةَ، دُعُوا لِلْجِهَادِ فَأَجَابُوا، وَوَثِقُوا بِالْقَائِدِ فَاتَّبَعُوا.

ثمّ نادى بأعلى صوته:

الْجِهَادَ الْجِهَادَ عِبَادَ الله! أَلاَ وَإِنِّي مُعَسْكِرٌ فِي يَوْمِي هذَا، فَمَنْ أَرَادَ الرَّوَاحَ إِلَى الله فَلْيَخْرُجْ.

قال نوْفٌ: وعقد للحسين (عليه السلام) في عشرة آلاف، ولقيس بن سعد في عشرة آلاف، ولابي أيوب الانصاري في عشرة آلاف، ولغيرهم على أعداد أخر، وهو يريد الرجعة إلى صفين، فما دارت الجمعة حتى ضربه الملعون ابن ملجم لعنه الله، فتراجعت العساكر، فكنّا كأغنام فقدت راعيها، تختطفها الذئاب من كل مكان!

۞ AXIFTINA 183 ۞

Xwedê nasî: Hemd ji Xuda ra ye ewê bêy dîtin hatî nas kirin û bêy zehmet bûyî xaliq û afirandî. Mexlûq bi qudreta xwe afirand û bi ‘izzet û qudreta xwe hemî sermezin kirin ‘evd û bende û bi kerema xwe bo serwerê hemû mezinan. Ew e ku mexlûqê xwe di vê dinyayê da cî kir û Pêğemberên

Xwe rêkirin ji cin û insana re da ku perdê ji ser rûyê dinyayê hilînin û derheq pîsatî û zehmetî yên wê da hişyarî yê ji wan ra çêkin û meselên dinyayê ji wan ra bêjin û çavê wan li kêmasîyên wê vekin û ji nişkêve ser wan da bigrin û we’z û şîretan li wan bikin û derheq goherînên dinyayê: ji selametî û nexweşî yên wê û helal û heramên wê ji wan ra bêjin û derheq wê bihişta Xwedê ji gohdarên wa (cin û insa) ra hazir kirî û di wê da ji wan ra qedr û qîmet heyî û ewî agirê ji ne gohdara ra hazir kirî ku têda zelîl dibin, digel wan biaxivin. Ez hemdê wî dikim wek çawa ewî ji mexlûqê xwe xwestî ku hemdê

[**183**]

ومن خطبة له (عليه السلام)

[الله تعالى] الْحَمْدُ لله الْمَعْرُوفِ مِنْ غَيْرِ رُؤْيَة، وَالْخَالِقِ مِنْ غَيْرِ مَنْصَبَة، خَلَقَ الْخَلاَئِقَ بِقُدْرَتِهِ، وَاسْتَعْبَدَ الأَرْبَابَ بِعِزَّتِهِ، وَسَادَ الْعُظَمَاءَ بِجُودِهِ، وَهُوَ الَّذِي

wî bikin. Ji her tiştekî ra qederek deyna û ji her qederekî ra zemanek kifş kir û ji her zemanekî ra jî nivîsokek.

...Derheq Qur'anê da: Vêca Qur'an emrker û nehîkere û bê dengê axiftinker e, hucceta Xwedê ye li ser mexlûqê wî ku li ser wê ji wan soz û qirar standî ye û ew kirine di girûwa wê da. Xwedê nûra xwe temam kir û bi Qur'anê dînê xwe kamil kir. Ewî hingê canê Pêğemberê xwe selewatên Xwedê li ser wî û alê wî bin stand ku bi rêka wîve hukmên rê rastker ji xelkê ra dabîn beyan kirin. Vêca wisa Xwedê mezin ragirin wek çawa ewî xwe mezin ragirtî, çiko rastî ev e ku ewî qe tiştek ji dînê xwe li ber hewe xef nehiştîye, çi tişt nîne ku bibê sebebê razî bûn an nerazî bûna wî xêncî ku ji wê ra nîşanek eşkere û ayetek binecî anîye ku nehî jê bikê an bi alîyê wêve gazî bikê. Sebebê razî bûn û xezeba wî jî li dahat û bûryîyê da yêk tişte.

Bizanin, heçî tişta ji yên pêşîyê ra nebaş dizanîya pê wê qet ji hewe razî nabê û bi wê tişta ku ji ber wê ji yên pêşîya hewe razî dibîya pê wê ji hewe nerihet nabê. Hûn li ser rêka eşkere gava xwe davêjin û diçin û 'eynî wan axiftina dikin ewên xelkên pêş hewe da dikiran. Xwedê mesref û rizqê hewe yê

أَسْكَنَ الدُّنْيَا خَلْقَهُ، وَبَعَثَ إِلَى الْجِنِّ وَالاْنْسِ رُسُلَهُ، لِيَكْشِفُوا لَهُمْ عَنْ غِطَائِهَا، وَلِيُحَذِّرُوهُمْ مِنْ ضَرَّائِهَا، وَلِيَضْرِبُوا لَهُمْ أَمْثَالَهَا، وَلِيُبَصِّرُوهُم عُيُوبَهَا، وَلِيَهْجُمُوا عَلَيْهِمْ بِمُعْتَبَرٍ مِنْ تَصَرُّفِ مَصَاحِّهَا وَأَسْقَامِهَا، وَحَلاَلِهَا وحَرَامِهَا، وَمَا أَعَدَّ سُبْحَانَهُ لِلْمُطِيعِينَ مِنْهُمْ وَالْعُصَاةِ مِنْ جَنَّة وَنَار، وَكَرَامَة وَهَوَان.

أَحْمَدُهُ إِلَى نَفْسِهِ كَمَا اسْتَحْمَدَ إِلَى خَلْقِهِ، وَجَعَلَ لِكُلِّ شَيْء قَدْراً، وَلِكُلِّ قَدْر أَجَلاً، وَلِكُلِّ أَجَل كِتَاباً.

منها: في ذكر القرآن

فَالْقُرآنُ آمِرٌ زَاجِرٌ، وَصَامِتٌ نَاطِقٌ، حُجَّةُ الله عَلَى خَلْقِهِ، أَخَذَ عَلَيْهِمْ مِيثاقَهُ، وَارْتَهَنَ عَلَيْهِ أَنْفُسَهُمْ، أَتَمَّ نُورَهُ، وَأَكْرَمَ بِهِ دِينَهُ، وَقَبَضَ نَبِيَّهُ(صلى الله عليه وآله) وَقَدْ فَرَغَ إِلَى الْخَلْقِ مِنْ أَحكَامِ الْهُدَى بِهِ. فَعَظِّمُوا مِنهُ سُبْحَانَهُ مَا

dinyayê li xwe girtîye û hûn haydane ji şukir kirinê ra û zikir li ser zimanê hewe ferz kirîye û şîreta teqwatî yê li hewe kirîye û ew kirîye xilaseka razî bûna xwe û ya ji xelkê xwestî ew e.

Teqwatî: Vêca teqwatî ya Xwedê bikin, ewê hûn li ber dîtina wî û ceynka (teqdîra) hewe di destê wî da û gohartin û goherîna hewe li ixtîyara wî da; eger hûn karek xef bikin ew pê zanê û eger hûn eşkere bikin ewê dinivîsê; bê şik ewî hinek parêzerên giranqedr (melaîket) ji bû vî karî danîne ku qet çi heqan (ne nivîsandî) nahêlin û qet ya batil û neheq jî nanivîsin.

Evê jî bizanin: Kesê ku teqwatî yê bikê wê Xwedê rêka xilas bûna ji fitnan li ber vekê û ronahî ya xilasî ya ji tarîtî yan bidîyê û ewî ji her û her ra bihêlê di nav wê ya lê xweştêda û ewî li bal xwe deynê li cihê hêjayî da; li cihekî ku taybetê wî bi xwe çêkirîye; sîbera wê ‘erşe û ronahî ya wê geşî ya razî bûna wî ye û zîyaretkerên wê melaîketên wî û hevalên wî Pêğemberên Xwedê ne, vêca ji zivirîngehê (me’adê) ra bilez bikevin û pêşîyê ji ecel bistînin, çiko we heye hêvîya mirovan bê birîn û ecel bighê wan û derîyê tewbê li ber wan bê girtin. Bê şik hûn bûne wek wa kesan, ewên pêş hewe da çûyîn û ji Xwedê

عَظَّمَ مِنْ نَفْسِهِ،
فَإِنَّهُ لَمْ يُخْفِ عَنْكُمْ شَيئاً مِنْ دِينِهِ،
وَلَمْ يَتْرُكْ شَيئاً رَضِيَهُ أَوْ كَرِهَهُ إِلاَّ
وَجَعَلَ لَهُ عَلَماً بَادِياً، وَآيَةً مُحْكَمَةً،
تَزْجُرُ عَنْهُ، أَوْ تَدْعُو إِلَيْهِ، فَرِضَاهُ
فِيما بَقِيَ وَاحِدٌ، وَسَخَطُهُ فِيما بَقِيَ
وَاحِدٌ.

وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَنْ يَرْضَى عَنْكُمْ
بِشَيءٍ سَخِطَهُ عَلَى مَنْ كَانَ
قَبْلَكُم، وَلَنْ يَسْخَطَ عَلَيْكُمْ بِشَيْءٍ
رَضِيَهُ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، وَإِنَّمَا
تَسِيرُونَ فِي أَثَرٍ بَيِّن، وَتَتَكَلَّمُونَ
بِرَجْعِ قَول قَدْ قَالَهُ الرِّجَالُ مِنْ
قَبْلِكُمْ، قَدْ كَفَاكُمْ مَؤُونَةَ دُنْيَاكُمْ،
وَحَثَّكُمْ عَلَى الشُّكْرِ، وَافْتَرَضَ مِنْ
أَلْسِنَتِكُمُ الذِّكْرَ.

وَأَوْصَاكُمْ بِالتَّقْوَى، وَجَعَلَهَا
مُنْتَهَى رِضَاهُ، وَحَاجَتَهُ مِنْ خَلْقِهِ.

[الوصية بالتقوى] فَاتَّقُوا اللهَ
الَّذِي أَنْتُمْ بِعَيْنِهِ، وَنَوَاصِيكُمْ بِيَدِهِ،
وَتَقَلُّبُكُمْ فِي قَبْضَتِهِ، إِن أَسْرَرْتُمْ
عَلِمَهُ، وَإِن أَعْلَنْتُمْ كَتَبَهُ، قَدْ وَكَّلَ
بِذلِكَ حَفَظَةً كِرَاماً، لاَ يُسْقِطُونَ

dixwazin ku ewan (li dinyayê) bizivirênê. Hûn ew rêwingî yên di rêda mayîne di malekî da ku ne mala heweye û fermana barkirinê ji bona hewe hatîye û emrê hewe hatîye kirin ku hûn qûtê xwe jê hilînin.

Evê bizanin ku evî çermê nazik sebir û taqeta agir nîne, vêca rehmê bi xwe bibin, çiko bi rastî hewe ew li musîbet û belayên dinyayê da ceribandî ye.

Gelo hewe bêtabî ya kesekî dîtîye ku stirîyek li bedena wî ra çûbê an şimitînê ew xûnî kiribê an koç hûrkên germ ew şewitand bin? Vêca wê li çi halî da bê dema bikevê di nav dû tebeqên agir da û hevxewê wî koç û hevalê wî şeytan?

Gelo hewe zanîye, dema **Malik**[77] ji agir di'enirê û xezeb digrê, ji ber xezeba wî agir biser hevda diçê û hevdû diperçiqênê? Û dema lê bikê qêrîn, ji tirsa qêrîna wî li nav dergehên wê da difûrihê?

Ey 'emirmendê pîr ku pîratîyê tu ji kar êxistîyî! Halê te çî ye û çawan e, dema tûq û zincîrên ji agir bi hestî yên stûê te ve bizeliqê û zincîrên agirî, gûştê li ser destê te xwarbê?

Vêca ey cima'eta 'evdan, Xwedê bînin bîra xwe, Xwedê!!! Pêşîya nexweşîyê da, niha ku hûn selamet in, pêşîya tengavîyê da ku berfirehî ji hewe ra heye. Ji bona xilasîya xwe, pêşîya wê da ku stûê hewe bikevê li girûwa

حَقّاً، وَلاَ يُثْبِتُونَ بَاطِلاً.

وَاعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً مِنَ الْفِتَنِ، وَنُوراً مِنَ الظُّلَمِ، وَيُخَلِّدْهُ فِيمَا اشْتَهَتْ نَفْسُهُ، وَيُنْزِلْهُ مَنْزِلَ الْكَرَامَةِ عِنْدَهُ، فِي دَارٍ اصْطَنَعَهَا لِنَفْسِهِ، ظِلُّهَا عَرْشُهُ، وَنُورُهَا بَهْجَتَهُ، وَزُوَّارُهَا مَلاَئِكَتُهُ، وَرُفَقَاؤُهَا رُسُلُهُ.

فَبَادِرُوا الْمَعَادَ، وَسَابِقُوا الآجَالَ، فَإِنَّ النَّاسَ يُوشِكُ أَنْ يَنْقَطِعَ بِهِمُ الأَمَلُ، وَيَرْهَقَهُمُ الأَجَلُ، وَيُسَدَّ عَنْهُمْ بَابُ التَّوْبَةِ، فَقَدْ أَصْبَحْتُمْ فِي مِثْلِ مَا سَأَلَ إِلَيْهِ الرَّجْعَةَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، وَأَنْتُمْ بَنُو سَبِيلٍ، عَلَى سَفَرٍ مِنْ دَارٍ لَيْسَتْ بِدَارِكُمْ، وَقَدْ أُوذِنْتُمْ مِنهَا بِالارْتِحَالِ، وَأُمِرْتُمْ فِيهَا بِالزَّادِ.

وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ لِهذَا الْجِلْدِ الرَّقِيقِ صَبْرٌ عَلَى النَّارِ، فَارْحَمُوا نُفُوسَكُمْ، فَإِنَّكُمْ قَدْ جَرَّبْتُمُوهَا فِي مَصَائِبِ الدُّنْيَا.

أَ فَرَأَيْتُمْ جَزَعَ أَحَدِكُمْ مِنَ الشَّوْكَةِ تُصِيبُهُ، وَالْعَثْرَةِ تُدْمِيهِ، وَالرَّمْضَاءِ تُحْرِقُهُ؟ فَكَيْفَ إِذَا كَانَ بَيْنَ طَابَقَيْنِ مِنْ نَارٍ، ضَجِيعَ حَجَرٍ،

‘emelê hewe da û êdî imkana xilasî yê tinebê bixebitin. Şevan çavê xwe vekirî bihêlin, zikê xwe ze’êf bihêlin û gava bavêjin (pêşda herin) û malê xwe di rêka Xwedê da bidin û ji kelaşê xwe vegirin û pê wê qencî yê digel rihê xwe bikin û li vê dan û sitandinê da bexîletî yê nekin, çiko Xwedayê Subhan dibêjê: ***“Eger hûn arîkarîya Xwedê bikin, wê ew arîkarîya hewe bikê û gavên hewe qayîm bikê”*** *(Muhemmed / 7)* û: ***“Ew kî ye ku deyn bidê Xwedê, deynek qenc, da vêca Xwedê, jê re ser ve zêde bikê û kiryek berketî jî jê re heye”*** *(Hedîd / 11)* vêca ne ji ber zelîl bûnê ye ku arîkarîyê ji hewe dixwazê û deyn xwestina wî ne ji ber kêm hebûnê ye, hewe ji arîkarî yê ra dixwazê halhale ji wî ra ye ‘eskerên ‘esmanan û ‘erdê û ew qewî û xweyê Ĥikmetê ye û deyn ji hewe dixwazê, halhale ji Wî ra ye xeznên ‘esmana û ‘erdê û ew e yê bê ihtîyac û hemdê Wî tê kirin. Evahe tinê ji ber wê ye ku irade kirîye “hewe biceribênê kanê kî ji hewe wê baş ‘emeltir bê”

Vêca ji bona ‘emel kirinê bilez bikevin da hûn digel cîranê Xwedê bin di malal wî da ku Xwedê Pêğemberên xwe kirine hevalên wan û melaîketên xwe ji zîyaret kirina wan ra rêdikê û gohê wan bi qedr êxistîye ku qet dengê

وَقَرِينَ شَيْطَانٍ؟!

أَعَلِمْتُمْ أَنَّ مَالِكاً إِذَا غَضِبَ عَلَى النَّارِ حَطَمَ بَعْضُهَا بَعْضاً لِغَضَبِهِ، وَإِذَا زَجَرَهَا تَوَثَّبَتْ بَيْنَ أَبوَابِهَا جَزَعاً مِنْ زَجْرَتِهِ؟!

أَيُّهَا الْيَفَنُ الْكَبِيرُ، الَّذِي قَدْ لَهَزَهُ الْقَتِيرُ، كَيْفَ أَنْتَ إِذَا الْتَحَمَتْ أَطْوَاقُ النَّارِ بِعِظَامِ الأَعْنَاقِ، وَنَشِبَتِ الجَوَامِعُ حَتَّى أَكَلَتْ لُحُومَ السَّوَاعِدِ؟

فَاللهَ اللهَ مَعْشَرَ الْعِبَادِ! وَأَنْتُمْ سَالِمُونَ فِي الصِّحَّةِ قَبْلَ السُّقْمِ، وَفِي الْفُسْحَةِ قَبْلَ الضِّيقِ، فَاسْعَوْا فِي فَكَاكِ رِقَابِكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُغْلَقَ رَهَائِنُهَا، أَسْهِرُوا عُيُونَكُمْ، وَأَضْمِرُوا بُطُونَكُمْ، وَاسْتَعْمِلُوا أَقْدَامَكُمْ، وَأَنْفِقُوا أَمْوَالَكُمْ، وَخُذُوا مِنْ أَجْسَادِكُمْ تَجُودُوا بِهَا عَلَى أَنْفُسَكُمْ،

وَلاَ تَبْخَلُوا بِهَا عَنْهَا، فَقَدْ قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ: (إِنْ تَنْصُرُوا اللهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ)، وَقَالَ تَعَالَى: (مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ

agir gohlê nebin û bedena wan paraztî ye ji wê çendê ku nerihetî û derd bighêtê ***"...evahe qencî û fezla Xwedê ye û didê wa yên ew bixwazê; Xwedê xweyê kerema mezin e"*** *(Hedîd / 21)*

Ez wê dibêjim ya hûn gohlê dibin, ez ji bona xwe û hewe arîkarîyê ji Xwedê dixwazim; ew besê me ye û qenc palgeh e ji bona xwe pê girtinê.

۞ AXIFTINA 184 ۞

Borcê korê Musehherê Tayî ku ji xewarican bo, bi awayek wereng ku Imam 'Elî gohlê bibê got: La ĥukme îlla lîllah - çi hukmek nîne xêncî hukmê Xwedê. Vêca ewî (s) gotê:

Hişbe, Xwedê rûyê te kirêt û bêmerês bikê, ey ewê didan ketî! Sond bi Xwedê, heqî eşkere bû û li wî halî da tu şikestî û lawaz û deng nizim bû *(Kinaye ye ji wê çendê ku te şexsîyet û kesayetîyek di nav komelê da neyî)* heta ku vêca qêrîn ji batil hat tu derketî, wek derketina şaxê bizinê.

۞ AXIFTINA 185 ۞

Ĥemdê Xwedê: Hemd ji Xuda re, ewê hewas ewî derk nakin û cih û mekan ewî di xwe da nagirin û çav ewî nabînin û çi perde ewî xef nakin. Pê hadis bûna mexlûqê xwe rênimûnî dikê li ser qedîm bûna xwe û pê çêkirina

كَرِيمٌ)، فَلَمْ يَسْتَنْصِرْكُمْ مِنْ ذُلٍّ، وَلَمْ يَسْتَقْرِضْكُمْ مِنْ قُلٍّ، اسْتَنْصَرَكُمْ وَلَهُ جُنُودُ السَّماوَاتِ وَالأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ، وَاسْتَقْرَضَكُمْ وَلَهُ خَزَائِنُ السَّماوَاتِ وَالأَرْضِ وَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ، وَإِنَّمَا أَرَادَ أَنْ (يَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً)

فَبَادِرُوا بِأَعْمَالِكُمْ تَكُونُوا مَعَ جِيرَانِ اللهِ فِي دَارِهِ، رَافَقَ بِهِمْ رُسُلَهُ، وَأَزَارَهُمْ مَلاَئِكَتَهُ، وَأَكْرَمَ أَسْمَاعَهُمْ أَنْ تَسْمَعَ حَسِيسَ نَارٍ أَبَداً، وَصَانَ أَجْسَادَهَمْ أَنْ تَلْقَى لُغُوباً وَنَصَباً، (ذلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللهُ ذُوالْفَضْلِ الْعَظِيمِ)

أَقُولُ مَا تَسْمَعُونَ، وَاللهُ الْمُسْتَعَانُ عَلى نَفْسِي وَأَنْفُسِكُمْ، وَهُوَ حَسْبُنَا وَنِعْمَ الْوَكِيلُ!

[184]

ومن كلام له عليه السلام قاله للبرج بن مسهر الطائي، وقد قال

له بحيث يسمعه: لا حكم إلاَّ لله،
وكان من الخوارج:
اسْكُتْ قَبَحَكَ اللهُ يَا أَثْرَمُ،
فَوَاللهِ لَقَدْ ظَهَرَ الْحَقُّ فَكُنْتَ فِيهِ
ضَئِيلاً شَخْصُكَ، خَفِيّاً صَوْتُكَ،
حَتَّى إِذَا نَعَرَ الْبَاطِلُ نَجَمْتَ نُجُومَ
قَرْنِ الْمَاعِزِ.

wan hebûna xwe nîşan didê û pê wek hevbûna mexlûqê xwe, dîyar dikê (dixweyhênê) ku çi tiştên wek wî nînin. Ew Xwedayê ku li we'de dana xwe da rastgo ye û bilindtir e ji wê çendê ku zulmê li 'evdê xwe bikê; li nav mexlûqê xweda 'edaletê radigrê û hukmê wî li ser wan bi 'edalete. Çêbûna mexlûqan nîşan didê ku ew her hebûye û evahe ku ew bi nekarînê hatine nîşan kirin nîşana qudret û karîna wî ye û evahe ku ew mehkomê bi fenabûnê ne, nîşane ji wê çendê ra ku ew wê her hebê. Ew yêke lê ne bi şiklê êjmar ê; her heye lê ne li zeman da; xwe ragire lê ne pê palgehan; hizir û bîr pê dihesin lê ne pê hiss û lê ketinê, ewa tê dîtin hemî şahide li ser hebûna wî lê ne bi şiklê ku hazir bibê (bi çavan bê dîtin); fikir û xîyal nikarin ewî dixwe da ragirin lê belê ronahîyek da ku bi wucûda wî i'tirafê bikin û bi fikir bighên wê desthatê ku hizir nikarin ewî ihate bikin û hekemiyeta vê çendê jî bi hêvîya wê ve hişt. Mezinahî ya wî neweye ku jêra xilasek hebê da vêca pê hebûna cismê mezin jê bê axiftin 'ezemeta wî ne bi wî awayî ye ku bedenek mezin jê re hebê da ku bê gotin bedenek bê hesab mezin heye. Belkî ev e ku mezine di meqam û qudreta xwe da.

[185]

[حمد الله تعالى]

الْحَمْدُ لله الَّذِي لاَ تُدْرِكُهُ الشَّوَاهِدُ، وَلاَ تَحْوِيهِ الْمَشَاهِدُ، وَلاَ تَرَاهُ النَّوَاظِرُ، وَلاَ تَحْجُبُهُ السَّوَاتِرُ، الدَّالِّ عَلَى قِدَمِهِ بِحُدُوثِ خَلْقِهِ، وَبِحُدُوثِ خَلْقِهِ عَلَى وجُودِهِ، وَبِاشْتِبَاهِهِمْ عَلَى أَنْ لاَ شَبَهَ لَهُ، الَّذِي صَدَقَ فِي مِيعَادِهِ، وَارْتَفَعَ عَنْ ظُلْمِ عِبَادِهِ، وَقَامَ بِالْقِسطِ فِي خَلْقِهِ، وَعَدَلَ عَلَيْهِمْ فِي حُكْمِهِ، مُسْتَشْهِدٌ بِحُدُوثِ الأَشْيَاءِ عَلَى أَزَلِيَّتِهِ، وَبِمَا وَسَمَهَا بِهِ مِنَ الْعَجْزِ عَلَى

Behsa Pêğember (s) : Ez şehde didim ku Muhemmed bende û resûlê wî yê bijartî ye û emînê wî yê ew pê razî ye ku selat û selamên Xwedê li ser wî û binemala wî bin; ew pê delîlên bira (sabit) û pê çûna wê lazim û serketinek eşkere û rêka ronahî hinart, vêca ewî risaleta xwe teblîx kir (ragihand) û pê wê heq û batil ji hev veqetandin û cida kirin û xelk êxistin ser rêka rast û ew bi xwe rêberê wan bî, alayên rê rastker vedan û çirayên ronahî berdanê (hilkirin) û werîsên Islamê qewî kirin û çekalên îmanê muhkem kirin.

... *Afirandina mêrûyê:* Eger li wê qudreta mezin û mezinahî ya ni'metê da fikir bikiran, wê li rêka durist bizivirîna û ji 'ezabê bi şewat bitirsîyan, lê belê dil nexweş in û kêmasî di çavan da heye; ma nanêrin li wî mexlûqê Xwedê yê biçûk kanê çawa ew binecî çêkirîye û bi hûstahî rêk xistîye û jê re çav û goh çêkirine û çerm û hestî jê re danîne. Li mêrûyê binêrin, pê wê bedena hûrik û şiklê nazik; ew qas hûrik ku hema hema bi nêrîna çav neyê dîtin û bi hêza fikrê, xilqeta wê neyê tesewur kirin; ew çawa li ser 'erdê rêve diçê û rizqê xwe bi destve tênê û liban dikêşê bi alîyê kuna xwe ve û li 'enbarê da xwey dike; li

قُدْرَتِهِ، وَبِمَا اضْطَرَّهَا إِلَيْهِ مِنَ الْفَنَاءِ عَلَى دَوَامِهِ، وَاحِدٌ لاَ بِعَدَدٍ، وَدَائِمٌ لاَ بِأَمَدٍ، وَقَائِمٌ لاَ بِعَمَدٍ، تَتَلَقَّاهُ الأَذْهَانُ لاَ بِمُشَاعَرَةٍ، وَتَشْهَدُ لَهُ الْمَرَائِي لاَ بِمُحَاضَرَةٍ، لَمْ تُحِطْ بِهِ الأَوْهَامُ، بَلْ تَجَلَّى لَهَا بِهَا، وَبِهَا امْتَنَعَ مِنهَا، وَإِلَيْهَا حَاكَمَهَا، لَيْسَ بِذِي كِبَرٍ امْتَدَّتْ بِهِ النِّهَايَاتُ فَكَبَّرَتْهُ تَجْسِيماً، وَلاَ بِذِي عِظَمٍ تَنَاهَتْ بِهِ الْغَايَاتُ فَعَظَّمَتْهُ تَجْسِيداً بَلْ كَبُرَ شَأْناً، وَعَظُمَ سُلْطَاناً.

[الرسول الاعظم] وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ الصَّفِيُّ، وَأَمِينُهُ الرَّضِيُّ(صلى الله عليه وآله وسلم) أَرْسَلَهُ بِوُجُوبِ الْحُجَجِ، وَظُهُورِ الْفَلَجِ، وَإِيضَاحِ الْمَنْهَجِ، فَبَلَّغَ الرِّسَالَةَ صَادِعاً بِهَا، وَحَمَلَ عَلَى الْمَحَجَّةِ دالاًّ عَلَيْهَا، وَأَقَامَ أَعْلاَمَ الاْهْتِدَاءِ وَمَنَارَ الضِّيَاءِ، وَجَعَلَ أَمْرَاسَ الاْسْلاَمِ مَتِينَةً،

fesla germayê da ji bona wextê serma xwe liba didê hev (berhev dikê) û dema ji cihê xwe derdikevê dizanê wê çewan lê bizivirê. Xwedê rizqê wê li xwe girtîye û ew tişta munasibê halê wê bê dayî yê. Ew Xwedayê xudan qencî ji wê xafil nabê, ew Xwedayê kirêder (ewê kirh û ucretê didê), ewê bê behr (mehrûm) nakê herçend ku li ser teht û berê hişk bê ku tiştek li ser heşîn nabê (dîsa rizqê wê didê).

Eger tu fikir bikî li cihê xarina wê têda diçê xarê, ji serî bigire heta binî û di kerkerûşk û pirasî yên li nav zikê wê da û li dû çav û gohên li serê wê da, tu dê ji ber afirandin û xilqeta wê bikevî nav ‘ecêban ra û li jê axiftina wê da tu dê bikevî zehmetê.

Vêca nixwe bilind mertebeye ew Xwedayê ew li ser pî yên wê rawestandî û li ser sitûnên bedena wê deynayî û li afirandina wê da qe çi xaliqek nebûyî şirîkê wî û kesî li çêkirina wê da arîkarîya wî nekirî.

Eger tu pê fikra xwe geşt û seyranekî bikî da tu bighêy xilaseka meselê, tu dê bighêy evê destahtê ku xaliqê mêrûyê hema xaliqê dara xurmayê ye jî, ji ber wê zerafeta cidakirina her tiştekî ji ya dî û ibhama ku li newek yêk bûna

وَعُرَا الأيمَانِ وَثِيقَةً.

منها:

وَلَوْ فَكَّروا فِي عَظِيمِ الْقُـدْرَةِ، وَجَسِـيمِ النِّعْمَـةِ، لَرَجَعُـوا إِلَـى الطَّرِيقِ، وَخَافُوا عَذَابَ الْحَرِيـقِ، وَلَكِنَّ الْقُلُوبَ عَلِيلَـةٌ، وَالأَبْصَـارَ مَدْخُولَةٌ!

أَلاَ تَنْظُـرُونَ إِلَـى صَـغِيرِ مَـا خَلَقَ اللهُ، كَيْـفَ أَحْكَـمَ خَلْقَـهُ، وَأَتْقَنَ تَرْكِيبَهُ، وَفَلَقَ لَـهُ السَّـمْعَ وَالْبَصَرَ، وَسَوَّى لَهُ الْعَظْمَ وَالْبَشَرَ!. انْظُـرُوا إِلَـى النَّمْلَـةِ فِـي صِـغَرِ جُثَّتِهَا، وَلَطَافَـةِ هَيْئَتِهَـا، لاَ تَكَـادُ تُنَالُ بِلَحْظِ الْبَصَرِ، وَلاَ بِمُسْتَدْرَكِ الْفِكَرِ، كَيْفَ دَبَّتْ عَلَـى أَرْضِـهَا، وَصَبَتْ عَلَى رِزْقِهَا، تَنْقُلُ الْحَبَّـةَ إِلَـى جُحْرِهَـا، وَتُعِـدُّهَا فِـي مُسْتَقَرِّهَا. تَجْمَعُ فِي حَرِّهَا لِبَرْدِهَا، وَفِي وُرُودِهَا لِصَـدَرِهَا، مَكْفُـولٌ بِرِزْقِهَا، مَرْزُوقَةٌ بِوِفْقِهَا، لاَ يُغْفِلُهَا الْمَنَّانُ، وَلاَ يَحْرِمُهَا الـدَّيَّانُ، وَلَـوْ فِـي الصَّـفَا الْيَـابِسِ، وَالْحَجَـرِ الْجَامِسِ!

وَلَوْ فَكَّرْتَ فِي مَجَارِي أَكْلِهَـا،

candaran da heyî (ixtilafa di nav candaran da heyî ji mirov ra baş ne eşkere ye); di wî halî da jî ya mezin û ya hûrik û ya giran û ya sivik û ya qewî û ya ze'êf, li xulqandinê da hemî wek hev in. Her wiha ye 'esman û hewa û ba û av.

Vêca binêre roj û heyvê û gîya û daran û li av û kevr û hat û çûa şev û rojê û peqîna eva behra û zehfî ya eva çîyan û bilindahîya wan û ji hev cida bûna luxeta û ixtilafa zimana. Vêca wey û nexweşî ji wî kesî ra ewê xaliq û teybîrderê wa inkar bikê! Ew guman dikin ku wek gîyayekîne bêy cûtîyar; û ji ne wek yêk çêkirina rûyê wan ra jî xaliqek tinehin û ji bona vê de'wa xwe jî qet çi delîl û huccet neanîne û ew tişta kirîn mejîyê xwe da jî çi serastîyek jê re nîne, ma gelo çi avahî bêy avaker çêdibin? Û çi kuştin (cinayet) bêy kujer (qatil û canî) çêdibin?

Xuliqandina kulîyê: Eger tu bixwazî jî, derheq kulîyê da biaxive; ji wê ra dû çavên sûr çêkirin û hedeqa çavên wê wek dû heyvên ronahî, ronahî kirin, ji wê ra gohek xef çêkir û devek serast û hissek bi hêz û dû didanên wisa (welê - wereng) ku her tiştekî pê wê bibirê û dû destên wek das a ku her tiştekî pê wê

وَفِـي عُلْوهَـا وَسُـفْلِهَا، وَمَـا فِـي الجَوْفِ مِنْ شَرَاسِيفِ بَطْنِهَا، وَمَـا فِي الـرَّأْسِ مِـنْ عَيْنِهَـا وَأُذُنِهَـا، لَقَضَيْتَ مِنْ خَلْقِهَا عَجَباً، وَلَقِيـتَ مِنْ وَصْفِهَا تَعَباً!

فَتَعَـالَى الَّـذِي أَقَامَهَـا عَلَـى قَوَائِمِهَا، وَبَنَاهَا عَلَى دَعَائِمِهَا! لَـمْ يَشْرَكْهُ فِي فِطْرَتِهَـا فَـاطِرٌ، وَلَـمْ يُعِنْهُ عَلَى خَلْقِهَا قَادِرٌ.

وَلَـوْ ضَـرَبْتَ فِـي مَـذَاهِبِ فِكْرِكَ لِتَبْلُـغَ غَايَاتِـهِ، مَـا دَلَّتْـكَ الدَّلَالَةُ إِلاَّ عَلَى أَنَّ فَـاطِرَ النَّمْلَـةِ هُوَ فَاطِرُ النَّخْلَةِ، لِـدَقِيقِ تَفْصِـيلِ كُلِّ شَيْءٍ، وَغَامِضِ اخْتِلاَفِ كُـلِّ حَـيٍّ، وَمَـا الْجَلِيـلُ وَاللَّطِيـفُ، وَالثَّقِيـلُ والخَفِيـفُ، وَالْقَـوِيُّ وَالضَّعِيفُ، فِي خَلْقِـهِ إِلاَّ سَـوَاءً. وَكَذلِكَ السَّماءُ وَالْهَوَاءُ وَالرِّيَـاحُ وَالْمَاءُ.

فَانْظُرْ إِلَى الشَّـمْسِ وَالْقَمَـرِ، وَالنَّبَاتِ وَالشَّجَرِ، وَالْمَاءِ وَالْحَجَرِ، وَاخْـتِلاَفِ هـذَا اللَّيْـلِ وَالنَّهَـارِ، وَتَفَجُّرِ هذِهِ الْبِحَارِ، وَكَثْـرَةِ هـذِهِ الْجِبَـالِ، وَطُـولِ هـذِهِ الْقِـلاَلِ،

bigirê, cûtîyar derheq çandinahî ya xwe da ji wê ditirsin û eger hemî arîkarên xwe jî kom bikin nikarin ewan ji wê derê dûr bikin. Ew li ser meyla xwe dikevin nav çandinahî yê û çî ya bixwazin dixun, halhale ew hemî pêkve ne qasî tilîyek zirave.

Vêca bilind mertebeye ew Xwedayê jê re şikestîne heçîya li ‘esmana û ‘erdê da heyî, çi bivên û çi nevên û rûyê xwe jê re datînin û bi ’erdêve tînin û ji ber teslîm bûn û ze’êfîya xwe hemî fermanê jê dibin û ji tirsan serpêşîyê didin wî.

Vêca firinde bin emrê wî de ne û ew ji êjmara pirtikên wan û nefes kêşanên wan agahe; pîyê wan danîye ser cihê şil û hişk (hnek avî û hinek ne avî çêkirine) û rizqê wan veqetandî ye û qismê wan êjmartîye. Vêca ev Qir e û ya dî kelaş xwer û ewa dî kevûk e û ya dî devemrîşk. Her firindeyek bi nav gazî kirê û rizqê wê li xwe girt.

‘Ewrên giran çêkirin û baranên bi dewam ji wan rijandin û behra her cihekî ji wê kifş kir, ‘erdek ku hişk bûye bi wê av da û piştî hişksalî yê têda gîya şîn kir.

وَتَفَـرُّق هـذِهِ اللُّغَـاتِ وَالأَلْسُـنِ الْـمُخْتَلِفَاتِ. فَالوَيْلُ لِمَـنْ جَحَـدَ الْمُقَدِّرَ، وَأَنْكَرَ الْمُدَبِّرَ! زَعَمُوا أَنَّهُمْ كَالنَّبَـاتِ مَـا لَهُـمْ زَارِعٌ، وَلاَ لاِخْـتِلاَفِ صُـوَرِهِمْ صَـانِعٌ، وَلَـمْ يَلْجَأُوا إِلَى حُجَّة فِيما ادَّعَـوا، وَلاَ تَحْقِيق لِمَا أَوْعَوْا، وَهَلْ يَكُونُ بِنَاءٌ مِنْ غَيْرِ بَان، أَوْ جِنَايَـةٌ مِـن غَيْـرِ جَان؟!

[خلقة الجرادة] وَإِنْ شِئْتَ قُلْتَ فِي الْجَرَادَةِ، إِذْ خَلَـقَ لَهَـا عَيْنَـيْنِ حَمْرَ اوَيْنِ، وَأَسْرَجَ لَهَـا حَـدَقَتَيْنِ قَمْـرَاوَيْنِ، وَجَعَـلَ لَهَـا السَّـمْعَ الْخَفِيَّ، وَفَتَحَ لَهَـا الْفَـمَ السَّـوِيَّ، وَجَعَلَ لَهَا الْحِسَّ الْقَـوِيَّ، وَنَـابَيْنِ بِهِمَـا تَقْـرِضُ، وَمِنْجَلَـيْنِ بِهِمَـا تَقْبِضُ، يَرْهَبُهَا الزُّرَّاعُ فِي زَرْعِهِـمْ، وَلاَ يَسْتَطِيعُونَ ذَبَّهَا، وَلَـوْ أَجْلَبُـوا بِجَمْعِهِم، حَتَّى تَـرِدَ الْحَـرْثَ فِـي نَزَوَاتِهَا، وَتَقْضِـي مِنْـهُ شَـهَوَاتِهَا، وَخَلْقُهَـا كُلُّـهُ لاَ يُكَـوِّنُ إِصْـبَعاً مُسْتَدِقَّةً.

فَتَبَارَكَ اللهُ الَّذِي (يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِـي السَّـماوَاتِ وَالأَرْضِ طَوْعـاً وَكَرْهاً)، وَيُعَفِّرُ لَـهُ خَـدّاً وَوَجْهـاً، وَيُلْقِي بِالْطَّاعَةِ إِلَيْهِ سِلْماً وَضَـعْفاً،

وَيُعْطِي الْقِيَادَ رَهْبَةً وَخَوْفاً!

فَالطَّيْرُ مُسَخَّرَةٌ لِاَمْرِهِ، أَحْصَى عَدَدَ الرِّيشِ مِنْهَا وَالنَّفَسَ، وَأَرْسَى قَوَائِمَهَا عَلَى النَّدَى وَالْيَبَسِ، قَدَّرَ أَقْوَاتَهَا، وَأَحْصَى أَجْنَاسَهَا، فَهذَا غُرابٌ وَهذَا عُقَابٌ، وَهذَا حَمَامٌ وَهذَا نَعَامٌ، دَعَا كُلَّ طَائِر بَاسْمِهِ، وَكَفَلَ لَهُ بِرِزْقِهِ.

وَأَنْشَأَ (السَّحَابَ الثِّقَالَ)، فَأَهْطَلَ دِيَمَهَا، وَعَدَّدَ قِسَمَهَا، فَبَلَّ الأَرْضَ بَعْدَ جُفُوفِهَا، وَأَخْرَجَ نَبْتَهَا بَعْدَ جُدُوبِهَا.

⟐ AXIFTINA 186 ⟐

Derheq tewhîdê da ye, li vê axiftinê de ji hinek esasên zanînê hatine axiftin ku di xutbên dî da ewqas nehatine kom kirin.

Nasandina Xwedê: Kesê çewanîyekî jê re hesab bikê ewî ew tek û tinê ne zanîye; negihaye heqîqeta wî ewê jê re himberekî guman bike; kesê ewî bişubhênê tiştekî ewî berê xwe nedaye wî; kesê tilîya xwe balêve bikê (işare bikê balêve) û li xîyala xwe da bigirê ewî ew qest nekirîye. Heçî tişta bi zatê xwe bê nas kirin ew hatîye çêkirin û mexlûqe û heçî xwe ragirî ya wî bi tiştek dîve girê dayî bê ew me'lûle (ji tiştekî çêbuye).

Xwedê fa'il û kirinkere lê ne pê bi kar birina alet û wesîlan, dênerê qas û qeyda ye lê ne pê hizir kirinê, bê ihtîyac û dewlemende lê ne pê istifade kirina ji hinek dî. Wext û zeman hevaletî ya wî nakin û jê re nîne, alet û wesîle ji wî ra ne arîkarin; hebûna wî pêşîya wext û zemana da û wucûda wî pêş tinebûnê da bûye û ji bona her hebûna wî (ezelîyet) despêkek tinebûye. Pê çêkirina wesîlên pê heshanê, tê zanîn ku ev hiss di wî da nînin, pê danîna dijatî yê li nav tişta da, tê zanîn ku ewî dij nînin, pê danîna tiştan li kêleka hev da û digel yêk, nîşan daye ku ewî heval nînin, ronahî li dijê tarîtî yê da; nekifşe li dijê eşkereyî da;

[**186**]

في التوحيدوتجمع هذه الخطبة من أصول العلوم ما لا تجمعه خطبة

مَا وَحَّدَهُ مَنْ كَيَّفَهُ، وَلاَ حَقِيقَتَهُ أَصَابَ مَنْ مَثَّلَهُ، وَلاَ إِيَّاهُ عَنَى مَنْ شَبَّهَهُ، وَلاَ صَمَدَهُ مَنْ أَشَارَ إِلَيْهِ وَتَوَهَّمَهُ. كُلُّ مَعْرُوف بِنَفْسِهِ مَصْنُوعٌ،

şilî li dijê zowahî yê da û serma li beraberê germayê da danîye. Nav beyna tiştên rêk neketî digel hev, rêk ketin çêkir û tiştên ji hev cida li kêleka hev da danîn û yên ji hev dûr nêzîkê hev kirin û yên nêzîk ji hev dûr kirin.

Çi hed û hudûd ewî di xweda nagirin û pê çi êjmaran nayê êjmartin, pîvek û sînor ji tiştên (maddî yên) wek xwe ra heddekî datînin û pê wesîle û aletan işare tê kirin bal tiştên wek wan tinê ve; evahe ku bê gotin: “j wî wextî ve” pêşî yê li qedîm bûna wî digrê, evahe ku tê gotin: “muheqeq çêbiye” pêşî yê li wê çendê digrê ku ezelî bê, gotina “eger ne wuha bûya” ewî ji kemalê dûr têxê.

Xaliq pê çêkirinê ji ‘eqlan ra eşkere bî û pê vê xulqandinê ye ku pêşî li çavan hatîye girtin û nikarin ewî bibînin, ne jê re tê gotin sekinyîye ne jî tê gotin li halê hereketê da ye, çawa wê wisa bê di halekî da ku ewî ew (hereket û skûn) rêk xistîye; çawa wê ew bizivirê nav wê ya ewî bi xwe çêkirî da, an ewa wî bi xwe çêkirî li wî da peyda bibê, hingê wê goherîn bikevê zatê Xwedê û heqîqeta wî, wê piç û qet jê re hebin û pêşî yê li ezelî bûna wî bigirê. Eger ewî rûyek (berahî) hebê wê pişt jî jê re hebê, vêca li vî halî da wê kêmasî jê re hebê û muhtacê kemalê bê; û hingê wê nîşanên mexlûq bûnê têda hebin û

وَكُلُّ قَائِم فِي سِوَاهُ مَعْلُولٌ.

فَاعِـلٌ لاَ بِاضْـطِرَابِ آلَـة، مُقَدِّرٌ لاَ بِجَـوْلِ فِكْـرَة، غَنِـيٌّ لاَ بِاسْتِفَادَة. لاَ تَصْـحَبُهُ الأَوْقَـاتُ، وَلاَ تَرْفِـدُهُ الأَدَوَاتُ، سَـبَقَ الأَوْقَاتَ كَوْنُهُ، وَالْعَدَمَ وُجُـودُهُ، وَالابْتِدَاءَ أَزَلُهُ. بِتَشْعِيرِهِ الْمَشَاعِرَ عُرِفَ أَنْ لاَ مَشْعَرَ لَهُ، وَبِمُضَادَّتِهِ بَيْنَ الأُمُورِ عُرِفَ أَنْ لاَ ضِدَّ لَـهُ، وَبِمُقَارَنَتِهِ بَيْنَ الأَشْيَاءِ عُـرِفَ أَنْ لاَ قَرِينَ لَهُ. ضَادَّ النُّورَ بِالظُّلْمَـةِ، وَالْوُضُـوحَ بِالْبُهْمَـةِ، وَالْجُمُـودَ بِالْبَلَلِ، وَالْحَرُورَ بِالصَّرَدِ.مُؤَلِّـفٌ بَـيْنَ مُتَعَادِيَاتِهَـا، مُقَـارِنٌ بَـيْنَ مُتَبَايِنَاتِهَا، مُقَرِّبٌ بَيْنَ مُتَبَاعِداتِهَا، مُفَرِّقٌ بَيْنَ مُتَدَانِيَاتِهَا.

لاَ يُشْمَلُ بِحَدّ، وَلاَ يُحْسَـبُ بِعَـدٍّ، وَإِنَّمَـا تَحُـدُّ الأَدَوَاتُ أَنْفُسَـهَا، وَتُشِـيرُ الآلاَتُ إِلَـى نَظَائِرِهَا، مَنَعَتْهَا «مُنْـذُ» الْقِدْمَـةَ،

ew bi xwe wek wa tiştên lê bê ku delîlin ji bûna hebûna wî, halhale ew bi xwe ew e yê mexlûq dibûna delîl ji bona hebûna wî, qudret û hukmeta wî mani'ê wê çendê ye ku ewa eserekî deynê ser mexlûqê wî eserê li ser wî jî deynê.

Ewê ne goherîn jê re heyî û ne zewal û ne winda bûn. Tiştek jê venabê (zarûkan naynê) da vêca ew jî ji tiştekî çêbûbê; û ji tiştekî çênebye da mehdûd û sînor kirî bê, bilindtir e ji wê çendê ku korên wî hebin û pake ji têkelîya jinan.

Wehm nikarin ewî di xwe da bigrin heta qeydeyekî jê re deynin û 'eqlên jîr (jê hatî -tîj fêhm) nagihênê da vêca ewî li zêhnê xwe da bigrin û hewas ewî derk nakin da vêca ew bê his kirin û dest nikarin pêve bên birin da vêca lê bikevin û goherîn nakevê halê wî û vegohaztin nakevê ehwalê wî û şev û roj ewî narizînin û ji hev naêxên û ronahî û tarîtî goherînê jê re çênakin û pê piç û endaman jê nayê axiftin û sifetê wî pê qetên bedenê nayê dayîn û jê re nayê gotin ku wiha û wiha lê qewmî û nayê gotin tiştek piçeke ji wî; jê re nayê gotin: Hed û sînorê wî an nihayeta wî; ne xilasek jê re heye û ne axrîk; nayê gotin: Li hinek tişta da ye ku ewî bilind dikin an tînin xarê, an tiştekî ew hilgirtîye da bi alîyekîve

وَحَمَتْهَا «قَدُ» الأَزَلِيَّـةَ، وَجَنَّبَتْهَـا «لَوْلاَ» التَّكْمِلَةَ!

بِهَا تَجَلَّى صَانِعُهَا لِلْعُقُول، وَبِهَا امْتَنَعَ عَنْ نَظَـرِ الْعُيُـونِ. لاَ يَجْرِي عَلَيْهِ السُّكُونُ وَالْحَرَكَـةُ، وَكَيْفَ يَجْرِي عَلَيْهِ مَا هُوَ أَجْرَاهُ، وَيَعُودُ فِيهِ مَا هُوَ أَبْدَاهُ، وَيَحْدُثُ فِيهِ مَا هُوَ أَحْدَثَهُ ؟! إِذاً لَتَفَاوَتَتْ ذَاتُهُ، وَلَتَجَزَّأَ كُنْهُهُ، وَلاَمْتَنَعَ مِـنَ الأَزَلِ مَعْنَاهُ، وَلَكَانَ لَـهُ وَرَاءٌ إِذْ وُجِدَ لَهُ أَمَامٌ، وَلاَلْـتَمَسَ الـتَّمَامَ إِذْ لَزِمَهُ النُّقْصَـانُ. وَإِذاً لَقَامَـتْ آيَةُ الْمَصْنُوعِ فِيهِ، وَلَتَحَوَّلَ دَلِيلاً بَعْدَ أَنْ كَانَ مَدْلُولاً عَلَيْهِ، وَخَرَجَ بِسُلْطَانِ الاْمْتِنَاعِ مِنْ أَنْ يُؤَثِّرَ فِيهِ مَا يُؤَثِّرُ فِي غَيْرِهِ.

الَّذِي لاَ يَحُولُ وَلاَ يَزُولُ، وَلاَ يَجُوزُ عَلَيْهِ الأُفُولُ. لَمْ يَلِدْ فَيَكُونَ مَوْلُوداً، وَلَمْ يُولَدْ فَيَصِيرَ مَحْدُوداً، جَلَّ عَنِ اتِّخَاذِ الأَبْنَاءِ، وَطَهُرَ عَنْ مُلاَمَسَةِ النِّسَاءِ.

لاَ تَنَالُهُ الأَوْهَامُ فَتُقَـدِّرَهُ، وَلاَ

xwehr bikê an rast bihêlê. Ne di nav tiştan da ye, ne jî ji derveyê wan da. Xeber didê, lê ne pê ziman an zimanê biçûkê li binê gerîyê da, gohlê dibê lê ne pê kun (an: Kelş) û wesîlên gohlê bûnê, daxivê lê belê ne pê bikar birina kelîman û şixulandina ziman, diparêzê lê ne bi zehmet, irade dikê, lê ne ku di hizra xwe ra derbaz bikê, hez kirin û razî bûn her dû jê re hene, lê ne ji ber dil nazikî yê, hem kerb û hem xezeb jê re heye, lê bêy zehmet, heçî tişta bixwazê hebê, dibêjîyê: "çêbe" vêca hema di cih da çêdibê, lê ev gotina wî ne dengeke ku li goha bikevê û ne gazîyeke ku bê seh kirin; kelamê Xwedayê subhan ew kare ku ji wî çêdibê û şiklekî bi xwe digrê ku pêşîyê da ew nebî; eger ew fi'l ji kevin da hebûya wê ew bibîya Xwedayê dûwê.

Nayê gotin: Hebûna wî paş tinebûnê bûye, çiko hingê wê sifetên mexlûqan li ser bên carî kirin û ferq li nav beyna wî û wan da namînê û ji bûna wî çi zêdahî li ser wan namînê, vêca wê çêker û çêbûyî beraber bibin û xaliq û mexlûq wek hev lê bên.

Mexlûq afirand, bêy nimûneyekî ku şûn xêncî wîve mabê (şûnvemayî yê kesî ji xwere nekirîye nimûna xulqandinê) û li

تَتَوَهَّمُـهُ الْفِطَـنُ فَتُصَـوِّرَهُ، وَلاَ تُدْرِكُـهُ الْحَـوَاسُّ فَتُحِسَّـهُ، وَلاَ تَلْمِسُهُ الأَيْدِي فَتَمَسَّهُ. وَلاَ يَتَغَيَّرُ بِحَال، وَلاَ يَتَبَدَّلُ فِي الأَحْـوَال، وَلاَ تُبْلِيـهِ اللَّيَـالي وَالأَيَّـامُ، وَلاَ يُغَيِّـرُهُ الضِّـيَاءُ وَالظَّـلاَمُ، وَلاَ يُوصَفُ بِشَيء مِنَ الأَجْزَاء، وَلاَ بِـالجَوَارِحِ وَالأَعْضَـاء، وَلاَ بِعَـرَض مِـنَ الأَعْـرَاض، وَلاَ بِالْغَيْرِيَّةِ وَالأَبْعَاض. وَلاَ يُقَالُ: لَهُ حَدٌّ وَلاَ نِهَايَـةٌ، وَلاَ انقِطَـاعٌ وَلاَ غَايَـةٌ، وَلاَ أَنَّ الأَشْـيَاءَ تَحْوِيـهِ فَتُقِلَّـهُ أَوْ تُهْوِيَـهُ، أَوْ أَنَّ شَـيْئاً يَحْمِلُهُ، فَيُمِيلَهُ أَوْ يُعَدِّلَـهُ. لَـيْسَ فِـي الأَشْـيَاء بِـوَالِج، وَلاَ عَنْهَـا بِخَارِج. يُخْبِرُ لاَ بِلِسَان وَلَهوَات، وَيَسْـمَعُ لاَ بِخُـرُوق وَأَدَوَات، يَقُـولُ وَلاَ يَلْفِـظُ، وَيَحْفَـظُ وَلاَ يَتَحَفَّظُ، وَيُرِيدُ وَلاَ يُضْمِرُ. يُحِبُّ وَيَرْضَى مِنْ غَيْرِ رِقَّة، وَيُـبْغِضُ وَيَغْضَبُ مِنْ غَيْرِ مَشَـقَّة. يَقُـولُ لِمَا أَرَادَ كَوْنَهُ: (كُنْ فَيَكُونُ)، لاَ

afirandina wan da arîkarî ji çi yêk ji mexlûqê xwe negirtîye, ‘erd afirand û ew ragirt bêy wê çendê ku pêve mijûl bibê û li halê bê qerarî û hereketa wê da ew serast û bi cî kir û bêy hebûna pîyan ew rawestand û bêy sitûn ew bilind kir û ji xwehr û mherî yê parazt û pêşî li ketin û şeq bûna wê girt, singên wê qayîm kirin û çîyayên wê têda kutan û serkanî yên wê deranîn û herikandin, dûl û newalên wê vekirin, vêca ewa wî ava kirî ne siste û ya wî qewî kirî ne ze’îf û bê hêze. Ew bi qudret û mezinahî ya xwe ser mexlûqê xwe ketîye û ew e yê bi ‘ilm û nasîna xwe ji navdeyê tiştan agah û ser hemî tiştî ketî bi celal û ‘izzeta xwe. Heçî tişta ew bixwazê li xwestinê da nekar nabê û çi tişt nikarê nefermanî ya wî bikê da vêca ser wî bikevê û çi yên bilez û bez ji wî xilas nabin da vêca pêşî yê jê bistînin, ew ne muhtacê çi maldara ye da vêca rizqê wî bidin. Hemî tişt jê re şikestî û li beraberê mezinahî ya wî da zelîl û ketîne, kes nikarê ji bin hukumdarî ya wî derkevê û biçê bal kesek dî û xwe ji menfî’et û zerera wî paşda bigirê. Kes himberê wî nîne da xwe ber ra bikê û kes wek wî nîne da ku xwe wek wî bizanê.

Ewe yê mexlûqê xwe piştî çêkirinê ji

بِصَوْت يَقْرَعُ، وَلاَ بِنِدَاء يُسْمَعُ، وَإِنَّمَا كَلاَمُهُ سُبْحَانَهُ فِعْلٌ مِنْهُ أَنْشَأَهُ وَمَثَّلَهُ، لَمْ يَكُنْ مِنْ قَبْلِ ذلِكَ كَائِناً، وَلَوْ كَانَ قَدِيماً لَكَانَ إِلهاً ثَانِياً.

لاَ يُقَالُ: كَانَ بَعْدَ أَنْ لَمْ يَكُنْ، فَتَجْرِيَ عَلَيْهِ الصِّفَاتُ الْمُحْدَثَاتُ، وَلاَ يَكُونُ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ فَصْلٌ، وَلاَ لَهُ عَلَيْهَا فَضْلٌ، فَيَسْتَوِيَ الصَّانِعُ والْمَصْنُوعُ، وَيَتَكَافَأَ الْمُبْتَدَعُ وَالْبَدِيعُ.

خَلَقَ الْخَلاَئِقَ عَلَى غَيْرِ مِثَال خَلاَ مِنْ غَيْرِهِ، وَلَمْ يَسْتَعِنْ عَلَى خَلْقِهَا بِأَحَد مِنْ خَلْقِهِ. وَأَنْشَأَ الأَرْضَ فَأَمْسَكَهَا مِنْ غَيْرِ اشْتِغَال، وَأَرْسَاهَا عَلَى غَيْرِ قَرَار، وَأَقَامَهَا بِغَيْرِ قَوَائِمَ، وَرَفَعَهَا بِغَيْرِ دَعَائِمَ، وَحَصَّنَهَا مِنَ الأَوَدَ وَالاعْوِجَاجِ، وَمَنَعَهَا مِنَ التَّهَافُتِ وَالانْفِرَاجِ، أَرْسَى أَوْتَادَهَا، وَضَرَبَ أَسْدَادَهَا، وَاسْتَفَاضَ عُيُونَهَا، وَخَدَّ أَوْدِيَتَهَا، فَلَمْ يَهِنْ مَا بَنَاهُ، وَلاَ ضَعُفَ مَا

nav dibê bi awayek wereng ku hebûn û tine bûn ji bona wan wek hev lê bê.

Ji nav çûna dinyayê piştî çêkirina wê, ne ‘ecêbtir e ji çêkirina cara ewil, çawa wê newereng bê, halhale eger hemî candar, ji firinde û heywanên ‘erdê, çi ewên di gûv û paga da bin û çi ewên li çêrîngeha da ji her cins û new’ê heyîn û hemî mirov, çi bê sewad û nezan û çi jî ewên zîrek û jêhatî, hemî pêkve kom bibin da pêşûyekî çêkin û bixulqînin, wê nekarbin evê yêkê bikin û heta wê nekarin bizanin kanê çawa çêdibê jî; wê ‘eqlê wan şaş û heyrî bimînê derheq zanîna wê da û wê hêzên wa nekar bibin û bighên axirîkê û şikestî û westihayî paşve bizivirin û pê bihesin ku ew şikestin û iqrar bikin ku nikarin ewê çêkin û ji nav bibin.

Rastî ev e ku piştî ji nav birina dinyayê wê Xwedê tinê bimînê û kes digel wî namînê wek çawa hêca ew (dinya) çênekirî tek û tinê bî wê piştî ji nav birinê, dîsa welê bê; Ne wext û bêhnek û ne cî û mekanek û ne dem û zemanek; hingê wê muhlet û wext ji beyn biçin û sal û bêhn û zeman ji halê rabin û nemînin û tiştek xêncî Xwedayê qehhar û serketî -ewê hemî tişt li wî dizivirin- kes namînê; ev mexlûqê ku li

قَوَّاهُ. هُوَ الظَّاهِرُ عَلَيْهَا بِسُلْطَانِهِ وَعَظَمَتِهِ، وَهُوَ الْبَاطِنُ لَهَا بِعِلْمِهِ وَمَعْرِفَتِهِ، وَالْعَالِي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مِنهَا بِجَلاَلِهِ وَعِزَّتِهِ. لاَ يُعْجِزُهُ شَيْءٌ مِنْهَا طَلَبَهُ، وَلاَ يَمْتَنِعُ عَلَيْهِ فَيَغْلِبَهُ، وَلاَ يَفُوتُهُ السَّرِيعُ مِنْهَا فَيَسْبِقَهُ، وَلاَ يَحْتَاجُ إِلَى ذِي مَال فَيَرْزُقَهُ. خَضَعَتِ الأَشْيَاءُ لَهُ، وَذَلَّتْ مُسْتَكِينَةً لِعَظَمَتِهِ، لاَ تَسْتَطِيعُ الْهَرَبَ مِنْ سُلْطَانِهِ إِلَى غَيْرِهِ فَتَمْتَنِعَ مِنْ نَفْعِهِ وَضَرِّهِ، وَلاَ كُفؤَ لَهُ فَيُكَافِئَهُ، وَلاَ نَظِيرَ لَهُ فَيُسَاوِيَهُ.

هُوَ الْمُفْنِي لَهَا بَعْدَ وُجُودِهَا، حَتَّى يَصِيرَ مَوْجُودُهَا كَمَفْقُودِهَا.

وَلَيْسَ فَنَاءُ الدُّنْيَا بَعْدَ ابْتِدَاعِهَا بِأَعْجَبَ مِنْ إِنْشَائِهَا وَاخْتِرَاعِهَا، وَكَيفَ وَلَوْ اجْتَمَعَ جَمِيعُ حَيَوانِهَا مِنْ طَيْرِهَا وَبَهَائِمِهَا، ومَا كَانَ مِنْ مُرَاحِهَا وَسَائِمِهَا، وَأَصْنَافِ أَسْنَاخِهَا وَأَجْنَاسِهَا، وَمُتَبَلِّدَةِ أُمَمِهَا وَأَكْيَاسِهَا، عَلَى إِحْدَاثِ بَعُوضَة، مَا قَدَرَتْ عَلَى إِحْدَاثِهَا، وَلاَ عَرَفَتْ

wextê ewil hatî çêkirin çi qudret û karîn ji xwe nebî, ji nav çûn û fena bûna wan jî ne li destê wan da ye û nikarin pêşîyê lê bigrin, û eger bikarîya pêşî yê li fenaya xwe bigirê wê mayîn û hebûna wê dewam bikira.

Dema Xwedê des avêtî xulqandinê, afirandina çi tiştî jê re giran nebo û xulqandina wê ya ewî çêkirî ew ji kar neêxist û newestand. Ew çênekirin da li ser karîn û qudreta xwe ve zêde bikê an ji zewal û kêmasî yê bitirsihê, an bixwazê li biraberê himberek zêdexwaz, arîkarî yê ji wan bigirê, an li beraberê dijminê hêrişker da xwe biparêzê. Çêkirina mexlûqan ne ji ber wê çendê bî ku hukumdarî ya xwe berfireh bikê an li beraberê hevpişkekî da hevalan li xwe zêde bikê; ne ji ber wê çendê bî ku (ji ber tinêtî yê) ketbê dehşetê da pê xulqandina wan bêhna wî bi wan derkevê.

Piştî çêkirinê jî vêca wê ewa ji nav bibê, ne ji ber wê çendê ku westiha bê ji idare kirin û teybîr danê û ne ji ber wê çendê ku wê rihetî jê re çêbê û ne ku tiştek ji wê li ser wî giran bê.

Dewam kirin û dirêj bûna mayîna wê ewî melûl û neçar nakê da vêca ji bona ji navbirna wê bikevê lezê, belkî

كَيْفَ السَّبِيلُ إِلَى إِيجَادِهَا، وَلَتَحَيَّرَتْ عُقُولُهَا فِي عِلْمِ ذٰلِكَ وَتَاهَتْ، وَعَجِزَتْ قُوَاهَا وَتَنَاهَتْ، وَرَجَعَتْ خَاسِئَةً حَسِيرَةً، عَارِفَةً بِأَنَّهَا مَقْهُورَةٌ، مُقِرَّةً بِالْعَجْزِ عَنْ إِنْشَائِهَا، مُذْعِنَةً بِالضَّعْفِ عَنْ إِفْنَائِهَا؟!

وَإِنَّهُ سُبْحَانَهُ، يَعُودُ بَعْدَ فَنَاءِ الدُّنْيَا وَحْدَهُ لاَ شَيْءَ مَعَهُ، كَمَا كَانَ قَبْلَ ابْتِدَائِهَا، كَذٰلِكَ يَكُونُ بَعْدَ فَنَائِهَا، بِلاَ وَقْتٍ وَلاَ مَكَانٍ، وَلاَ حِينٍ وَلاَ زَمَانٍ، عُدِمَتْ عِنْدَ ذٰلِكَ الآجَالُ وَالأَوْقَاتُ، وَزَالَتِ السِّنُونَ وَالسَّاعَاتُ، فَلاَ شَيْءَ إِلاَّ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ الَّذِي إِلَيْهِ مَصِيرُ جَمِيعِ الأُمُورِ، بِلاَ قُدْرَةٍ مِنْهَا كَانَ ابْتِدَاءُ خَلْقِهَا، وَبِغَيْرِ امْتِنَاعٍ مِنْهَا كَانَ فَنَاؤُهَا، وَلَوْ قَدَرَتْ عَلَى الامْتِنَاعِ لَدَامَ بَقَاؤُهَا.

لَمْ يَتَكَاءَدْهُ صُنْعُ شَيْءٍ مِنْهَا إِذْ صَنَعَهُ، وَلَمْ يَؤُدْهُ مِنْهَا خَلْقُ مَا بَرَأَهُ وَخَلَقَهُ، وَلَمْ يُكَوِّنْهَا لِتَشْدِيدِ

Xwedayê pak bi lutfa xwe teybîra çêbûna wê dayê û bi fermana xwe ew ragirt û bi qudreta xwe ew binecî kir;

Piştî ji nav çûnê dîsa wê bizivirênê, bêy wê çendê ku ewî ihtîyac bi wê hebê, an pê hinek ji wê arîkarîyekî bigirê an goherînê bêxê hal û wez'ê xwe; ji dehşetê derkevê û bighê rihetî yê an ji nezanî û kûrîtî yê xilas bibê û bighê zanîn û bînayî yê, an ji feqîrî û ihtîyacî yê derkevê û bighê dewlemendî û pirdarîyê an ji zelîlî û kêmasîyê derkevê û bighê mezinahî û qudretê.

AXIFTINA 187

Qewmînên nexweş yên hêj neqewimyîn.

Heyhê, dê û babên min qurbana wan, ew komekin ku navê wan li 'esmana da nas kirî û meşhûre û li 'erdê da nenasin. Vêca hêvîya wê çendê bin ku karûbarên hewe pişt bidin û girêdanên hewe bên birîn û biçûktirê hewe kar bi dest bibin. Ew hingê ye ku birîna şûr ji mirovê mu'min ra rihet tir e ji destve anîna derhemekî ji malê helal; hingê ye ku kirîya ewê distênê mezintir e ji yê didê, ew hingê ye ku hûn ne pê 'ereqê belkî pê berfirehîya ni'metan serxweş

سُلْطَان، وَلاَ لِخَـوْف مِـنْ زَوَال وَنُقْصَان، وَلاَ لِلاسْتِعَانَةِ بِهَا عَلَى نِدٍّ مُكَاثِر، وَلاَ لِلاحْتِرَازِ بِهَا مِـنْ ضِدٍّ مُثَاوِر، وَلاَ لِلازْدِيَادِ بِهَا فِي مُلْكِهِ، وَلاَ لِمُكَاثَرَةِ شَـرِيك فِـي شِرْكِهِ، وَلاَ لِوَحْشَة كَانَـتْ مِنْـهُ، فَأَرَادَ أَنْ يَسْتَأْنِسَ إِلَيْهَا.

ثُمَّ هُوَ يُفْنِيهَا بَعْدَ تَكْوِينِهَـا، لاَ لِسَأَم دَخَلَ عَلَيْـهِ فِـي تَصْـرِيفِهَا وَتَدْبِيرِهَا، وَلاَ لِرَاحَة وَاصِلَة إِلَيْهِ، وَلاَ لِثِقَلِ شَيْء مِنْهَا عَلَيْهِ.

لاَ يُمِلُّهُ طُولُ بَقَائِهَـا فَيَـدْعُوَهُ إِلَى سُرْعَةِ إِفْنَائِهَا، لكِنَّهُ سُـبْحَانَهُ دَبَّرَهَا بِلُطْفِـهِ، وَأَمسَـكَهَا بِـأَمْرِهِ، وَأَتْقَنَهَا بِقُدْرَتِهِ.

ثُمَّ يُعِيدُهَا بَعْدَ الْفَنَاء مِنْ غَيْـرِ حَاجَـة مِنْـهُ إِلَيْهَـا، وَلاَ اسْـتِعَانَة بَشَيْء مِنْهَا عَلَيْهَا، وَلاَ لِانصِـرَاف مِـنْ حَـال وَحْشَـة إِلَـى حَـال اسْـتِئْنَاس، وَلاَ مِـنْ حَـال جَهْـل وَعَمىً إِلَى [حَال]عِلْم وَالْتمَاس، وَلاَ مِنْ فَقْر وَحَاجَـة إِلَـى غِنـىً

dibin û bê mecbûrîyet hûn sond dixun û bêy zehmet hûn derewan dikin. Hingê wê bela, hewe gez bikê û biêşênê wek çawa kurtan nav milê devê gez dikê û diêşênê; çiqa dirêj ev zehmetê hewe û berhêvîya xilasîya ji wê çiqa dûre.

Gelî mirovno! Hefsarê va dewarên barê giranê gonehên hewe hilgirtîn berdin û ji dûra mezinê xwe bilav nebin ku vêca hûn paşê behsa pîsatî ya karê hewe kirî, bikin û xwe neavêjin nav pêta agirê fitnê ra ku li beraberê hewe da ye û ji rêkên fitnê bizivirin û rêkê ji wê ra vale bikin, çiko, ez bi canê xwe kim; wê mirovê mu'min di nav pêta wê ra ji nav biçê û yê ne musliman wê li emanê da bê û selamet bimînê.

Mesela min li nav hewe da wek çiraya li tarîtî yê da ye, kesê bikevê wê tarîtî yê wê ji ronahî yê istifade bikê. Vêca gelî mirovno! Gohlê bibin û di hizra xwe da bigrin û gohê dilê xwe hazir bikin da hûn fêhm bikin.

AXIFTINA 188

Şîreta teqwatî yê: Gelî mirovno! Ez wesîyeta teqwatî ya Xwedê û sipasî ya

وَكَثْرَة، وَلاَ مِنْ ذُلٍّ وَضَعَة إِلَى عِزٍّ وَقُدْرَة.

[**187**]

تختصّ بذكر الملاحم

أَلاَ بِأَبِي وَأُمِّي، هُمْ مِنْ عِدَّة أَسْمَاؤُهُمْ فِي السَّماء مَعْرُوفَةٌ وَفِي الأَرْضِ مَجْهُولَةٌ.

أَلاَ فَتَوَقَّعُوا مَا يَكُونُ مِنْ إِدْبَارِ أُمُورِكُمْ، وَانْقِطَاعِ وُصَلِكُمْ، وَاسْتِعْمَالِ صِغَارِكُمْ:

ذاكَ حَيْثُ تَكُونُ ضَرْبَةُ السَّيْفِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَهْوَنَ مِنَ الدِّرْهَمِ مِنْ حِلِّهِ!

ذَاكَ حَيْثُ يَكُونُ الْمُعْطَى أَعْظَمَ أَجْراً مِنَ الْمُعْطِي!

ذَاكَ حَيْثُ تَسْكَرُونَ مِنْ غَيْرِ شَرَاب، بَلْ مِنَ النِّعْمَةِ والنَّعِيمِ، وَتَحْلِفُونَ مِنْ غَيْرِ اضْطِرَار، وَتَكْذِبُونَ مِنْ غَيْرِ إِحْرَاج

ذَاكَ إِذَا عَضَّكُمُ الْبَلاَءُ كَمَا يَعَضُّ الْقَتَبُ غَارِبَ الْبَعِيرِ.مَا أَطْوَلَ هذَا الْعَنَاءَ، وَأَبْعَدَ هذا الرَّجَاءَ!

أَيُّهَا النَّاسُ، أَلْقُوا هذِهِ الأَزِمَّةَ الَّتِي تَحْمِلُ ظُهُورُهَا الاَثْقَالَ مِنْ

pir ji wî, li hewe dikim, çiko ewî pir qencî û ihsan digel hewe kirîye, vêca binêrin ku çiqas ni'metên taybet li hewe kirine û hûn ji rehmeta xwe behremend kirine û çiqa hewe gonehên xwe eşkere kirine û ewî nixumandine û hewe xwe kirîye musteheqê lê girtin û 'ezabê wî, ewî muhlet (a tewbê) daye hewe.

Mirin: Ez hewe şîret dikim ku mirinê bînin bîra xwe û kêmtir ji wê bê xeber û xafil bibin. Çawa hûn xafil dibin ji wê ya ku ew ji hewe xafil nabê? Û çawa hûn timahî yê dikin li wê da ku muhletê nadê hewe? Vêca ew kesên hewe mirina wan li ber çavê xwe dîtî ji we'z û şîret kirinê ra bes in. Ew ne bi suwarî, rakirin û bi alîyê gora wan ve birin (çiko bê can bîn û di tabûtê da bûn) û ew ne bi vîyana wan kirin di gora wan da; heçweku ne ew bûn yên dinya ava kirîn û heçweku cihê wan yê ileh, axret. Ji cî û warê xwe kûvî bûne û ew cîyê ku jê kûvî û jê direvîyan ji bona xwe kirine cî û war. Bi wê ya jê vebûyîn (dinya) ra mijûl bûn û axireta ku cîyê wan bî telef kirin. Ew li wêderê nikarin ji pîsatîyan desta bikêşin û xwe jê bigohêzin û nikarin ser qencî û başî yên xwe ve zêde bikin, ew bi dinyayê bêhn fireh bûn, vêca ewê ew xapandin û bawerî ya

أَيْـدِيكُمْ، وَلاَ تَصَـدَّعُوا عَلَـى سُلْطَانِكُمْ فَتَذُمُّوا غِبَّ فِعَالِكُمْ، وَلاَ تَقْتَحِمُوا مَا اسْتَقْبَلْتُمْ مِنْ فَـوْرِ نَـارِ الْفِتْنَةِ، وأَمِيطُوا عَنْ سَـنَنِهَا، وَخَلُّـو قَصْدَ السَّـبِيلِ لَهَـا، فَقَـدْ لَعَمْـرِي يَهْلِكُ فِي لَهَبِهَا الْمُـؤْمِنُ، وَيَسْـلَمُ فِيهَا غَيْرُ الْمُسْلِمِ.

إِنَّمَا مَثَلِي بَيْنَكُمْ مَثَـلُ السِّـرَاجِ فِـي الظُّلْمَـةِ، يَسْتَضِـيءُ بِـهِ مَـنْ وَلَجَهَا. فَاسْمَعَوا أَيُّهَا النَّاسُ وَعُوا، وَأَحْضِرُوا آذَانَ قُلُـوبِكُمْ تَفْهَمُـوا.

[188]

ومن خطبة له عليه السلام

[التقوى] أُوصِيكُمْ، أَيُّهَا النَّاسُ، بِتَقْوَى الله، وَكَثْرَةِ حَمْدِهِ عَلَى آلاَئِهِ إِلَـيْكُمْ، وَنَعْمَائِـهِ عَلَـيْكُمْ، وَبَلاَئِـهِ لَدَيْكُمْ.

فَكَمْ خَصَّكُمْ بِنِعْمَةٍ، وَتَدَارَكَكُمْ بِرَحْمَـةٍ! أَعْـوَرْتُمْ لَـهُ فَسَـتَرَكُمْ، وَتَعَرَّضْتُمْ لاَخْذِهِ فَأَمْهَلَكُمْ!

[المـوت] وَأُوصِـيكُمْ بِـذِكْرِ الْمَوْتِ، وَإِقْلاَلِ الْغَفْلَةِ عَنْهُ، وَكَيْفَ غَفْلَـتُكُمْ عَمَّـا لَـيْسَ يُغْفِلُكُـمْ،

xwe pê anîn û ewê ew li ‘erdê dan.

Xwedê rehmê li hewe bikê, vêca pêşî yê ji hev bistênin ji bona wî cihê destûra ava kirina wê ji hewe ra hatî dayîn; bo wî cihê Xwedê berê hewe dayî yê û hûn bû wêderê gazî kirîn.

Pê sebra li ser ta’et û gohdana Xwedê û xwe dûr girtina ji goneh û bê emrîya wî, ni’metên Xwedê li ser xwe temam bikin, çiko bi rastî sibehî pir nêzîkê Îro ye, çiqa bilez derbaz dibin û dibûrin; bêhn û s’et li rojê da û roj li mehê da û meh di salê da û salên ‘emr û temenan, çiqa lez derbaz dibin.

AXIFTINA 189

Li sala 38 ê h. li Kûfayê axiftîye.

Qismên îmanê: Şiklek yê îmanê sabit e û li dilan da cîgir bûye, şiklek jî li nav dil û sing da emanete û ne cî girtî ye, heta wext û zemanê jê re hatî deynan (mirina wî). Dema hewe xwest hûn xwe ji kesekî berî bikin, bisekinin heta zemanê mirina wî bê, vêca hed û sînorê berî kirinê (û berî nekirinê) hingê ye.

Hicret: Hicret (ji xeletî yê bo alîyê rastî û duristî yê ve) wek ewil heye û berdewame, Xwedê ne muhtacê xelkê li ser ‘erdê ye, çi ewê îmana xwe xef dikê

وَطَمَعُكُمْ فِـيمَنْ لَـيْسَ يُمْهِلُكُـمْ؟!

فَكَفَـــى وَاعِظـــاً بِمَـــوْتَى عَايَنْتُمُوهُمْ، حُمِلُوا إِلَـى قُبُـورِهِمْ غَيْرَ رَاكِبِـينَ، وَأُنْزِلُـوا فِيهَـا غَيْـرَ نَازِلِينَ، كَأَنَّهُمْ لَـمْ يَكُونُـوا لِلـدُّنْيَا عُمَّاراً، وَكَأَنَّ الاخِرَةَ لَمْ تَـزَلْ لَهُـمْ دَاراً، أَوْحَشُوا مَا كَـانُوا يُوطِنُـونَ، وَأَوْطَنُـوا مَـا كَـانُوا يُوحِشُـونَ، وَاشْتَغَلُوا بِمَا فَارَقُوا، وَأَضَاعُوا مَـا إِلَيْهِ انْتَقَلُوا، لاَ عَنْ قَبِيح يَسْتَطِيعُونَ انْتِقَالاً، وَلاَ فِي حَسَـن يَسْـتَطِيعُونَ ازْدِيَـاداً، أَنِسُـوا بِالـدُّنْيَا فَغَـرَّتْهُمْ، وَوَثِقُوا بِهَا فَصَرَعَتْهُمْ.

فَسَابِقُوا ـ رَحِمَكُمُ اللهُ ـ إِلَـى مَنَازِلِكُمْ الَّتِي أُمِرْتُمْ أَنْ تَعْمُرُوهَـا، وَالَّتِي رُغِّبْتُمْ فِيهَا، وَدُعِيتُمْ إِلَيْهَا.

وَاسْـتَتِمُّوا نِعَـمَ اللهِ عَلَـيْكُمْ بِالصَّبْرِ عَلَى طَاعَتِـهِ، وَالْـمُجَانَبَةِ لِمَعْصِيَتِهِ، فَإِنَّ غَداً مِنَ الْيَوْمِ قَرِيبٌ. مَـا أَسْـرَعَ السَّـاعَاتِ فِـي الْيَـوْمِ، وَأَسْرَعَ الأَيَّامَ فِي الشَّـهْرِ، وَأَسْـرَعَ

û çi jî ewê eşkere dikê.

Navê hicretê nakevê ser kesî (jêre muhacir nayê gotin) neheta hûcceta Xwedê li ser ‘erdê (pêşkar û rêberê Xudayî) nas bikê, vêca kesê ew nas kir û qebûl kir, ew muhacire. Her wiha ew kesê huccet û delîl bighêtê, vêca gohê wî goh lê bibê û li dilê wî da (rûnê û) cî bigirê, navê “mustez’ef” jê re bikar nayê birin.

Heqîqeta karê me asê ye û ragirtina wê zehmete, xêncî bendeyê mu’min ku Xwedê dilê wî pê îmanê ceribandî naçê bin barê wê da û ewê hilnagirê. Xêncî singên emanet dar û ‘eqlên xwe ragir jî hedîsên me di xwe da nagirin.

Zanîna Imam ‘Elî (s) : Xelkîno! Pêşîya ku hûn, min ji dest bidin ji min bipirsin, çiko ez rêkên ‘esmana ji rêkên ‘erdê pitir nas dikim; pêşîya wê çendê ku fitne xwe hilavêjê û hefsarê xwe pêpez bikê (ser beredayî bibê) û ‘eqlê xelkê ji serê wan derênê, bipirsin.

AXIFTINA 190

Ez hemdê Xwedê dikim ji bona pêk anîna şukir kirina li beraberê ni’metên wî da û ez ji bona pêk anîna huqûqê wî, arîkarîyê ji wî dixwazim, ewê leşkerê wî qewî û ew bi xwe mezin mertebe.

الشُّهُورَ فِي السَّنَةِ، وَأَسْرَعَ السِّنِينَ فِي الْعُمُرِ!

[**189**]

ومن خطبة له (عليه السلام)

[أقسام الايمان] فَمِنَ الأيمَانِ مَا يَكُونُ ثَابِتاً مُسْتَقِرّاً فِي الْقُلُوبِ، وَمِنْهُ مَا يَكُونُ عَوَارِىَ بَيْنَ الْقُلُوبِ وَالصُّدورِ، إِلَى أَجَل مَعْلُوم، فَإِذَا كَانَتْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ مِنْ أَحَد فَقِفُوهُ حَتّى يَحْضُرَهُ الْمَوْتُ، فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقَعُ حدُّ الْبَرَاءَةِ.

[الهجرة] وَالْهِجْرَةُ قَائِمَةٌ عَلَى حَدِّهَا الأَوَّل، مَا كَانَ لله تعالى فِي أَهْلِ الأَرْضِ حَاجَةٌ مِنْ مُسْتَسِرِّ الأُمَّةِ وَمُعْلِنِهَا،

لاَ يَقَعُ اسْمُ الْهِجْرَةِ عَلَى أَحَد إِلاَّ بِمَعْرِفَةِ الْحُجَّةِ فِي الأَرْضِ، فَمَنْ عَرَفَهَا وَأَقَرَّ بِهَا فَهُوَ مُهَاجِرٌ، وَلاَ يَقَعُ اسْمُ الاسْتِضْعَافِ عَلَى مَنْ بَلَغَتْهُ الْحُجَّةُ فَسَمِعَتْهَا أُذُنُهُ وَوَعَاهَا قَلْبُهُ.

إِنَّ أَمْرَنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ، لاَ يَحْتَمِلُهُ إِلاَّ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ امْتَحَنَ اللهُ

Ez şehde didim ku Muhemmed ‘evd û hinartî yê wî ye, xelk ji gohdana wî ra gazî kirin û pê cihad û berevanî ya ji dînê wî dijminên wî bin êxistin; hev girtin li ser derew êxistina wî û xebat ji bona temirandina nûra wî, ew ji xebat û cihadê paşve neda.

Wesîyeta teqwatîyê: Vêca pê teqwatî ya Xwedê xwe biparêzin, çiko bi rastî çekalê werîsê wê cihê bawerîyê ye û bilindahî ya wê xweş penahbere ji bûna pêşî girtina ji belan û parastinê. Pê karên qenc pêşîyê ji mirin û dijwarî ya wê bistînin û pêşîya gehiştina wê xwe jê re hazir bikin û pêşîya hatina wê xwe jê re pêk bînin, vêca bi rastî qîyamet xilaseka kar e; û mirin, ji we’z û şîret kirina mirovê ‘eqilmend ra bese û her wiha cihê ‘ibret girtinê ye ji mirovê cahil ra ku xwe li nezanînê datînê.

Pêşîya gehiştina qîyametê jî hûn zanin ku: Tengî ya qebran û xema bê hêvî bûnê û dehşeta dîtina cihê xwe yê qîyametê û tirsanên li pey hev çêdibin û têk çûna pirasîyan û kerr bûna gohan û tarîtî ya goran û tirsa ji we’da ‘ezabê û girtina devê qebrê û danîna kuç û bera li ser wê, heye.

Vêca ey bendeyên Xwedê, hûn bi xatirê Xwedê, hûn bi xatirê Xwedê! Rastî ev e ku dinya hewe bi yêk rêkêve dibê û hûn û qîyamet biheve hatine

قَلْبَهُ لِلإِيمَانِ، وَلاَ يَعِي حَدِيثَنَا إِلاَّ صُدُورٌ أَمِينَةٌ، وَأَحْلاَمٌ رَزِينَةٌ.

[علم الوصي] أَيُّهَا النَّاسُ، سَلُوني قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُوني، فَلأَنَا بِطُرُقِ السَّماءِ أَعْلَمُ مِنِّي بِطُرُقِ الأَرْضِ، قَبْلَ أَنْ تَشْغَرَ بِرِجْلِهَا فِتْنَةٌ تَطَأُ فِي خِطَامِهَا وَتَذْهَبُ بِأَحْلاَمِ قَوْمِهَا.

[190]

ومن خطبة له (عليه السلام)

أَحْمَدُهُ شُكْراً لإِنْعَامِهِ، وَأَسْتَعِينُهُ عَلَى وَظَائِفِ حُقُوقِهِ، عَزِيزَ الْجُنْدِ، عَظِيمَ الْمَجْدِ.

وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، دَعَا إِلَى طَاعَتِهِ، وَقَاهَرَ أَعْدَاءَهُ جِهَاداً عَنْ دِينِهِ، لاَ يَثْنِيهِ عَنْ ذلِكَ اجْتِمَاعٌ عَلَى تَكْذِيبِهِ، وَالْتِمَاسٌ لإِطْفَاءِ نُورِهِ.

[العظة بالتقوى] فَاعْتَصِمُوا بِتَقْوَى اللهِ، فَإِنَّ لَهَا حَبْلاً وَثِيقاً عُرْوَتُهُ، وَمَعْقِلاً مَنِيعاً ذِرْوَتُهُ، وَبَادِرُوا الْمَوْتَ وَغَمَرَاتِهِ،

girêdan, eve heçweku qîyametê nîşanên xwe eşkere kirine û alaya wê nêzîk bûye û hûn li cihê hewe da sekinandine; heçweku eve zelzelên wê despê kirine û giranî ya xwe daye ‘erdê û dinya ji ehlê xwe hatîye birrîn û ew ji ber xwe avêtine.

Tu dibêjî qey dinya hema rojek bî û derbaz bî û mehek bî ku giha axir û xilas bî; nû ya wê kevin bî û qelewê wê ze’êf û lawaz bî. Ew li cihek teng û li nav muşkilatên mezinda ne û li nav agirekî da ne ku pir xwera ye û têr nabê, qêra wê pir bilind û pêt û gorîya wê geş û fwîrîna wê xezebgirtî û agirê wê bi şewat û temrîna wê dûr û şewata wê agir pê ketî, tehdîdên wê dehşet îner, pir kûr û binê wê nepeyda û etrafê wê reş û tarî û qazanên wê kel û hemî pêkve dijwarî û nexweşî.

Ewên hay ji navbeyna xwe û Xwedayê xwe heyîn wê kom kom bi alîyê bihiştêve bên birin. Ew ji ber ‘ezab li êmnahî yê da ne û lome li wan nayê kirin û ji agir dûrin, cihê wan cihê pê bawerî yê ye û ew pê razîne; evênhe ewin yên karên wan li dinyayê da baş û çavê wan bigirî ku şeva wan roja wan bî û şeva xwe bi xwe şikandin û istixfarê dibûrandan û roja wan ji wan ra wek şêvê bî ku xwe tinê dikiran.

وَامْهَدُوا لَهُ قَبْلَ حُلُولِهِ، وأَعِـدُّوا لَهُ قَبْلَ نُزُولِهِ، فَإِنَّ الْغَايَةَ الْقِيَامَةُ، وَكَفَى بِذلِكَ وَاعِظاً لِمَنْ عَقَـلَ، وَمُعْتَبَراً لِمَنْ جَهِلَ!

وَقَبْلَ بُلُوغِ الْغَايَةَ مَا تَعْلَمُـونَ مِـنْ ضِـيقِ الأَرْمَـاسِ، وَشِـدَّةِ الأَبْلاَسِ، وَهَوْلِ الْمُطَّلَعِ، وَرَوْعَاتِ الْفَـزَعِ، وَاخْـتلاَفِ الأَضْـلاَعِ، وَاسْتِكَاكِ الأَسْمَاعِ، وَظُلْمَةِ اللَّحْـدِ، وَخِيفَةِ الْوَعْدِ، وغَمِّ الضَّرِيحِ، وَرَدْمِ الصَّفِيحِ.

فَاللهَ اللهَ عِبَـادَ اللهِ! فَـإِنَّ الْـدُّنْيَا مَاضِـيَةٌ بِكُـمْ عَلَـى سَـنَنٍ، وَأَنْـتُمْ وَالسَّـاعَةُ فِـي قَـرَنٍ، وَكَأَنَّهَـا قَـدْ جَاءَتْ بِأَشْرَاطِهَا، وَأَزِفَتْ بِأَفْرَاطِهَا، وَوَقَفَتْ بِكُمْ عَلَى سِراطِهَا، وَكَأَنَّهَا قَـدْ أَشْـرَفَتْ بِزَلاَزِلِهَـا، وَأَنَاخَـتْ بِكَلاَكِلِهَا، وَانْصَرَمَتِ الدُّنْيَا بِأَهْلِهَا، وَأَخْرَجَتْهُمْ مَنْ حِضْنِهَا،

فَكَانَـتْ كَيَـوْمٍ مَضَـى وَشَـهْرٍ انْقَضَـى، وَصَـارَ جَدِيـدُهَا رَثّـاً، وَسَمِينُهَا غَثّاً، فِـي مَوْقِـفٍ ضَـنْكِ الْمَقَامِ، وَأُمُورٍ مُشْتَبِهَةِ عِظَامٍ، ونَـارٍ

Vêca Xwedê bihişt kir cihê zivirîna wan û kirha xêr û başîya wan da û ***"ew musteheqê bihiştê û ehlê wê bûn"***[78] ku ileh li wêderê di nav ni'metên her heyîn da bimînin.

Vêca ey bendeyên Xwedê! Hay ji wê bimînin ewa xilasbûyên hewe pê hay jê mana wê gihan xilasî yê û xirabkarên hewe pê ji nav birina wê xusirîn û zîyan dîtin. Pê kiryarên xwe pêşî yê ji ecelê xwe bistînin çiko hûn li girûwa karekî da ne ku hewe pêş da kirîye û hûnê kirîya wan karan bigrin ewên hewe pêşda rêkirîn. Heçweku eve ew qewmîna bi tirs ser hewe da hatîye û rêka zivirîna hewe hatîye girtin û hûn ji şimitînên xwe nikarin xilas bibin.

Xwedê me û hewe bêxê di rêka gohdana xwe û Pêğemberê xwe da û bi fezl û rehmeta xwe li me û hewe biborê û 'efû bikê.

Xwe li cî da qayîm bikin û li ser bela sebir bikin. Dest û şûrên xwe di rêka hewesên zimanê xwe da bikar nebin. Lez nekevin ji karekî ra ku teklîfa wê li hewe ne kirine.

Çiko bi rastî ew kesê li ser cihkê xwe bimrê di halekî da ku ewî heqê Xwedayê xwe û heqê Pêğemberê wî û ehlê beyta Pêğember (s) nas kiribê ew şehîd mirîye û kirîya wî li ser Xwedê ye, wê ew xêr û sewaba karê qenc ku li

شَدِيد كَلَبُهَا، عَال لَجَبُهَا، سَاطع لَهَبُهَا، مُتَغَيِّظ زَفِيرُهَا، مُتَأَجِّج سَعِيرهَا، بَعِيد خُمُودُهَا، ذَاك وُقُودُهَا، مَخُوف وعِيدُهَا، عُم قَرارُهَا، مُظْلِمَة أَقْطَارُهَا، حَامِيَة قُدُورُهَا، فَظِيعَة أُمُورُهَا.

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَراً، قَدْ أُمِنَ الْعَذَابُ، وَانْقَطَعَ الْعِتَابُ، وَزُحْزِحُوا عَنِ النَّارِ، وَاطْمَأَنَّتْ بِهِمُ الدّارُ، وَرَضُوا المَثْوَى وَالْقَرَارَ، الَّذِينَ كَانَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا زَاكِيةً، وَأَعْيُنُهُمْ بَاكِيَةً، وَكَانَ لَيْلُهُمْ فِي دُنْيَاهُمْ نَهَاراً، تَخَشُّعاً وَاسْتِغفَاراً، وَكَانَ نَهَارُهُمْ لَيْلاً، تَوَحُشّاً وَانقِطَاعاً،

فَجَعَلَ اللهُ لَهُمُ الْجَنَّةَ [مَآباً، وَالْجَزَاءَ] ثَوَاباً،(وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَها) فِي مُلْك دَائِم، وَنَعِيم قَائِم.

فَارْعَوْا عِبَادَ اللهِ مَا بِرِعَايَتِهِ يَفُوزُ فَائِزُكُمْ، وَبِإِضَاعَتِهِ يَخْسَرُ مُبْطِلُكُمْ، وَبَادِرُوا آجَالَكُمْ بِأَعْمَالِكُمْ، فَإِنَّكُمْ مُرْتَهَنُونَ بِمَا أَسْلَفْتُمْ، وَمَدِينُونَ بِمَا قَدَّمْتُمْ،

dilê xwe da gerandî bidîyê; niyeta wî wek hejandin û veweşandina şûrê birra ye. Ji bona her tiştekî wext û zemanek dîyar kirî heye.

AXIFTINA 191

Ĥemdê Xwedê: Hemd ji wî Xudayî ra ewê hemdê wî li nav xelkê da bilav bûyî û leşkerê wî serketî û mezinahî ya wî bilind bûyî; ez ji ber ni'metên wî yên zehfî û bê vebir û danên wî yên mezin, hemdê wî dikim. Ewê pir helîm ku vêca 'efû kirî; ewê li hemî hukmên xwe da 'edalet ragirtî û ewê zana bi wê ya derbaz bûyî û derbaz dibê. Ewê bi zanîna xwe mexlûq çêkirî û bi ĥikmeta Xwe

afirandî bêy wê çendê ku ji kesekî peyrewî bikê an ji yêkî bi'elimê û hîn bikê an ji nimûna karê şehrezayekî istifadê bibê û bêy wê çendê ku xeletîyekî bikê û bê meşwereta digel kom û cema'etekî.

Ez şehde didim ku Muhemmed 'evd û hinartî yê wîye li wextekî da ew rêkir ku xelk di nav gerava cehalet û fitna da û di nav mewc û pêlên şaşî yê da bûn; Hefsarê wan di destê telef bûn û mirinê da bû ew duwîv xwera radikêşan û dergehê dilê wan pê quflên şaşî û xeletîyê hatibîn girtin.

Zuhd û teqwatî: Ey bendeyên Xudê!

وَكَأَنْ قَدْ نَزَلَ بِكُمُ الْـمَخُوفُ، فَلاَ رَجْعَةً تَنَالُونَ، وَلاَ عَثْرَةً تُقَالُونَ.

اسْـتَعْمَلَنَا اللهُ وَإِيَّـاكُمْ بِطَاعَتِـهِ وَطَاعَةِ رَسُولِهِ، وعَفَا عَنَّـا وَعَـنْكُمْ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ.

الْزَمُوا الأَرْضَ، وَاصْبِروُا عَلَـى الْـبَلاء، وَلاَ تُحرِّكُـوا بِأَيْـدِيكُمْ وَسُيُوفِكُمْ [فِي]هَوَى أَلْسِنَتِكُمْ، وَلاَ تَسْتَعْجِلُوا بِمَا لَمْ يُعَجِّلْهُ اللهُ لَكُمْ،

فَإِنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ عَلَى فِرَاشِهِ وَهُوَ عَلَى مَعْرِفَةِ حَقِّ رَبِّهِ عَزَّوَجَـلّ وَحَقِّ رَسُولِهِ وَأَهْلِ بَيْتِـهِ صَـلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ مَاتَ شَهِيداً، وَوَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللهِ، واسْتَوْجَبَ ثَوَابَ مَا نَوَى مِنْ صَالِحِ عَمَلِهِ، وَقَامَتِ النِّيَّةُ مَقَامَ إِصْلاَتِهِ لِسَيْفِهِ، فإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ مُدَّةً وَأَجَلاً.

[191]

ومن خطبة له(عليه السلام)

الْحَمْـدُ للهِ الْفَاشِـي حَمْـدُهُ، وَالْغَالِبِ جُنْدُهُ، وَالْمُتَعَـالِي جَـدُّهُ. أَحْمَدُهُ عَلَى نِعَمِهِ الثُّـؤَامِ، وَآلاَئِـهِ الْعِظَامِ، الَّذِي عَظُـمَ حِلْمُـهُ فَعَفَـا، وَعَدَلَ فِي كُلِّ مَا قَضَى، وَعَلِمَ مَـا

Ez wesîyeta teqwatî ya Xwedê li hewe dikim, çiko bi rastî ew heqê Xwedê ye li ser hewe û pê wê hûn heq dikin ku Xwedê jî heqê hewe bidê. Ji bona teqwatîyê arîkarîyê ji Xwedê bixwazin û ji teqwayê arîkarîyê bigrin da hûn heqê Xwedayê xwe pêk bînin. Bi rastî Îro teqwa mertal û cîyê xwe parastinê û sibehî rêka bihiştê ye ji hewe ra. Rêka wê ronahî û rêwingî yê wê feyde birîye û sipartî yê wê parastî ye.

Sibehî dema Xwedê, ewa xuliqandî bizivirênê û ya dayî bigirê û ji ber ni'metên xwe bipirsê, ewan ihtîyacî bi teqwayê hene. Daima, ewê xwe ber ummetên bûrîyî û di cî da mayî ve avêtîye; lê belê vêca ewên ew qebûl kirîn çiqa kêmin û ewên bi heqî ew ragirtîn ew in yên êjmara wan pir kêm û ew in yên Xwedê Te'ala derheq wan da gotî: ***"Ji nav bendeyên min ewên pir şukirdar kêm in"***.[79]

Vêca baş gohê xwe bidin teqwayê û ji gehiştina wê ra xwe reht bikin û hemî xebata xwe bikar bibin. Teqwayê deynin şûna heçî ya hewe ji dest dayî da; rêk ketina digel teqwatî yê jî şûna karên muxalifê wê da deynin. Pê wê ji xewê hişyar bibin û bi wê ve roja xwe xilas bikin û ewê bikin ber dilên xwe da û pê wê gonehên xwe bişûn û nexweşî

يَمْضِي وَمَا مَضَى، مُبْتَدِعِ الْخَلاَئِقِ بِعِلْمِهِ، وَمُنْشِئِهِمْ بِحُكْمِهِ، بِلاَ اقْتِدَاء وَلاَ تَعْلِيم، وَلاَ احْتِذَاء لِمِثَالِ صَانِع حَكِيم، وَلاَ إِصَابَةِ خَطَأ، وَلاَ حَضْرَةِ مَلاَء.

وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ابْتَعَثَهُ وَالنَّاسُ يَضْرِبُونَ فِي غَمْرَة، وَيَمُوجُونَ فِي حَيْرَة، قَدْ قَادَتْهُمْ أَزِمَّةُ الْحَيْنِ، وَاسْتَغْلَقَتْ عَلَى أَفْئِدَتِهِمْ أَقْفَالُ الرَّيْنِ.

[الزهد والتقوى] أُوصِيكُمْ عِبَادَ اللهِ بِتَقْوَى اللهِ، فَإِنَّهَا حَقُّ اللهِ عَلَيْكُمْ، وَالْمُوجِبَةُ عَلَى اللهِ حَقَّكُمْ، وَأَنْ تَسْتَعِينُوا عَلَيْهَا بِاللهِ، وَتَسْتَعِينُوا بِهَا عَلَى اللهِ، فَإِنَّ الْتَّقْوَى فِي الْيَوْمِ الْحِرْزُ وَالْجُنَّةُ، وَفِي غَدِ الطَّرِيقُ إِلَى الْجَنَّةِ، مَسْلَكُهَا وَاضِحٌ، وَسَالِكُهَا رَابِحٌ، وَمُسْتَوْدَعُهَا حَافِظٌ،

لَمْ تَبْرَحْ عَارِضَةً نَفْسَهَا عَلَى الأُمَمِ الْمَاضِينَ وَالْغَابِرِينَ لِحَاجَتِهِمْ

yan bi wê derman bikin û pê wê bi alîyê mirinêve herin û ji kesê ew ji nav birî ‘ibretê bigrin û bila hûn nebin cihê ‘ibret girtina kesên gohdarê teqwatî yê.

Heyhê! Ewê biparêzin û xwe pê wê biparêzin, xwe ji dinyayê dûr bikin û muştaqê axretê bin û kesê teqwayê ew bilind kirî nizm nekin û yê dinyayê ew bilind kirî bilind nekin û ne berhêvî yê ‘ewrê wê bin û goh nedin wî yê bi alîyê wêve gazî dikê û cewaba wî yê ji wê ra qêr û hawar dikê nedin; pê nûrha wê li xwe nekin ronahî û bi ni’metên wê yên giran biha nexapin çiko ‘ewrê wê bê baran û axiftina wê derew û malê wê xaret bûyî û tiştên wê yên biha û berketî talan bûyî ne.

Heyhê! Dinya wek wê jina facir û pîskar e ku xwe nîşan didê û berê xwe dizivirênê; wek wî hespê hêç û çemûşe ku wextê mirov lê suwar dibê disekinê û naçê; derewkera pir xayîne, inkarkera sipas nekere; ew pir rikû û ji rê der û xwe dûr gire, û meylderekî bê tebat û bê qirare; ew li halê hat û çûnê da ye û cihê ew lê zelzele ye û mezinahî ya wê zelîlî ye û ciddîyeta wê leyztûke û bilin-dahî ya wê nivzî (nizmî) ye; Mala revandin û talan kirin û telef bûn û ji nav çûnê ye. Xelkê wê ji pê ve ne (rawestane) û hêvîya gihana mirinê û cida bîna ji yên mayîn.

إِلَيْهَا غَداً، إِذَا أَعَادَ اللهُ مَا أَبْدَى، وَأَخَذَ مَا أَعْطَى، وَسَأَلَ عَمَّا أَسْدَى. فَمَا أَقَلَّ مَنْ قَبِلَهَا، وَحَمَلَهَا حَقَّ حَمْلِهَا! أُولئِكَ الأَقَلُّونَ عَدَداً، وَهُمْ أَهْلُ صِفَةِ اللهِ سُبْحَانَهُ إِذْ يَقُولُ: (وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ)

فَأَهْطِعُوا بِأَسْمَاعِكُمْ إِلَيْهَا، وأكظّوا بِجِدِّكُمْ عَلَيْهَا، وَاعْتَاضُوهَا مِنْ كُلِّ سَلَف خَلَفاً، وَمِنْ كُلِّ مُخَالِف مُوَافِقاً. أَيْقِظُوا بِهَا نَوْمَكُمْ، واقْطَعُوا بِهَا يَوْمَكُمْ، وَأَشْعِرُوهَا قُلُوبَكُمْ، وَارْحَضُوابِهَا ذُنُوبَكُمْ، وَدَاوُوا بِهَا الأَسْقَامَ، وَبَادِرُوا بِهَا الْحِمَامَ، وَاعْتَبِرُوا بِمَنْ أَضَاعَهَا، وَلاَ يَعْتَبِرَنَّ بِكُمْ مَنْ أَطَاعَهَا.

أَلاَ وصُونُوهَا وَتَصَوَّنُوا بِهَا، وَكُونُو عَنِ الدُّنْيَا نُزَّاهاً، وَإِلَى الْآخِرَةِ وُلاَّهاً. وَلاَ تَضَعُوا مَنْ رَفَعَتْهُ التَّقْوَى، وَلاَ تَرْفَعُوا مَنْ رَفَعَتْهُ الدُّنْيَا، وَلاَ تَشِيمُوابَارِقَهَا، وَلاَ تَسْمَعُوا نَاطِقَهَا، وَلاَ تُجِيبُوا

Rêkên wê heyrîman û şaşî; cihê xwe pê girtinên wê bê xêr û xwestên wê bê hêvî kerin. Penahgehên wê penahberan teslîm dikê û menzilên wê ehlê xwe davêjê. Teybîrdanê ew westandine, vêca hinek birîndarên xilas bûyî û hinek kuştî yên çerm kirî û hinek bedenên ser biryî ne; hinek xûna wan hatîye rijandin û hinek gezan li destê xwe didin û hinek bi kol û mereq dest li ser dest didin; yêkî serê xwe daye ber xwe û ji ber kiryarên xwe loman li xwe dikê û dixwazê ji biryara xwe bizivirê lê belê bêçare ye û mirina wî ji nişkêve gehiştîye û êdî wext newextê rev û xilasîyê ye.

Heyhat, Heyhat! Ya ji desta derketî derket û ya çûyî çû, dinya jî wek çawa dixwesta derbaz bû û borî, ***"vêca 'erd û 'esman li ser wan negirîn, muhlet jî ji wan ra nehat dayîn"*** [80]

AXIFTINA 192

Navê "**Qasi'e**" li vê xutbê hatîye danîn û derheqê pîsatî ya iblîs da ye le'neta Xwedê lê bê ji ber xwe mezin kirina wî û secde nebirna wî ji Adem ra selamên Xwedê lê bin û ji ber ku ew yêkemîn kes e 'esebîyet eşkere kirî û bi şiklek cahilî ketî xîretê. Ev axiftin

نَاعِقَهَا، وَلاَ تَسْتَضِيئُوا بِإِشْرَاقِهَا، وَلاَ تُفْتَنُوا بِأَعْلاَقِهَا، فَإِنَّ بَرْقَهَا خَالِبٌ، وَنُطْقَهَا كَاذِبٌ، وَأَمْوَالَهَا مَحْرُوبَةٌ، وَأَعْلاَقَهَا مَسْلُوبَةٌ.

أَلاَ وَهِيَ الْمُتَصَدِّيَةُ الْعَنُونُ، وَالْجَامِحَةُ الْحَرُونُ، وَالْمَائِنَةُ الْخَؤُون، وَالْجَحُودُ الْكَنُودُ، وَالْعَنُودُ الصَّدُودُ، وَالْحَيُودُ الْمَيُودُ.

حَالُهَا انْتِقَالٌ، وَوَطْأَتُهَا زِلْزَالٌ، وَعِزُّهَا ذُلٌّ، وَجِدُّهَا هَزْلٌ، وَعُلُوُّهَا سُفْلٌ، دَارُ حَرَب وَسَلَب، وَنَهْب وَعَطَب، أَهْلُهَا عَلَى سَاق وَسِيَاق، وَلَحَاق وَفِرَاق. قَدْ تَحَيَّرَتْ مَذَاهِبُهَا، وَأَعْجَزَتْ مَهَارِبُهَا، وَخَابَتْ مَطَالِبُهَا، فَأَسْلَمَتْهُمُ الْمَعَاقِلُ، وَلَفَظَتْهُمُ الْمَنَازِلُ، وَأَعْيَتْهُمُ الْمَحَاوِلُ: فَمِنْ نَاج مَعْقُور، وَلَحْم مَجْزُور، وَشِلْو مَذْبُوح، وَدَم مَسْفُوح، وَعَاضّ عَلَى يَدَيْهِ، وَصَافِق لِكَفَّيْهِ، وَمُرْتَفِق بِخَدَّيْهِ، وَزَار عَلَى رَأْيِهِ، وَرَاجِع عَنْ عَزْمِهِ، وَقَدْ أَدْبَرَتِ الْحِيلَةُ،

hişyarîyê didê xelkê ku di rêka iblîs da neçin. (Ji dirêjtirîn axiftinên Imam e (s); nivîsîne ku li sala 40-ê h. li halekî da ku suwarê hespê bû axiftîye).[81]

Ĥemd ji wî Xudayî ra ku cilê ‘izzet û mezinahîyê li xwe kirîye û ew herdû ji xwe ra bijartin ne ji mexlûqê xwe ra û, ew herdû xêncî ji xwe ra dan paş û kirin hed û sînorê li nav beyna xwe û yên dî da û ew herdû ji bona celal û ‘ezemeta xwe deynan.

Serê ne gohdarî yê: Û le’net da wan bendeyên xwe yên di wan da (‘izzet û mezinahî) digel wî ketin munaqişê. Paşê pê wê melaîketên muqerreb yên xwe imtihan kirin da mutewazi’ û mutekebirên wan ji hev cida bikê, vêca Xwedayê Pak ku veşartî ya di dilan da û xefa li pişt perdan da zanê, kerem kir: ***“Rastî ev e ku ezê beşerekî ji herîyê çêkim۞ Vêca dema min ew serast kir û min ji rihê xwe pif kirê, li ber wî herin secdê ۞ Vêca melaîketan hemîya pêkve secde birin۞ Xêncî iblîs”***[82] ewî hesed bi Adem bir û pê afirandina xwe fexra xwe lê kir û pê ‘eslê xwe ket te’essubê.

Vêca pêşkarê mute’esiban û pêşrewê xwe mezinkeran dijminê Xwedê ye; ewê xîmê ‘esebiyyetê deynayî û li ser kiswetê ‘izzet û mezinahî yê digel

وَأَقْبَلَتِ الْغِيلَةُ، (وَلاَتَ حِينَ مَنَاص).

هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ! قَدْ فَاتَ مَا فَاتَ، وَذَهَبَ مَا ذَهَبَ، ومَضَتِ الدُّنْيَا لِحَالِ بَالِهَا، (فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ).

[192]

ومن خطبة له عليه السلام ومن الناس من يسمّي هذه الخطبة القاصعة

وهي تتضمن ذم إبليس، عَلى استكباره، وتركه السجود لادم عليه السلام، وأنه أول من أظهر العصبية وتبع الحمية، وتحذير الناس من سلوك طريقته.

الْحَمْدُ لله الَّذِي لَبِسَ الْعِزَّ وَالْكِبْرِيَاءَ، وَاخْتَارَهُمَا لنَفْسِهِ دُونَ خَلْقِهِ، وَجَعَلَهُمَا حِمىً وَحَرَماً عَلَى غَيْرِهِ، وَاصْطَفَاهُمَا لِجَلاَلِهِ.

[رأس العصيان] وَجَعَلَ اللَّعْنَةَ عَلَى مَنْ نَازَعَهُ فِيهِمَا مِنْ عِبَادِهِ، ثُمَّ اخْتَبَرَ بِذلِكَ مَلاَئِكَتَهُ الْمُقَرَّبِينَ،

Xwedê ketî munaqişê û libasê ‘izzetê kirî ber xwe da û cilkên xwe şikênanê ji ber xwe deranyîn.

Ma gelo hûn nabînin kanê çawa Xwedê ji ber xwe mezin kirina wî, ew biçûk kir û ji ber xwe bilind kirina wî ew danî û nizm kir û ew li dinyayê da avêt û terd kir û li axretê da jî agirê geş û bi pêt jê re hazir kirîye.

Imtihan kirin: Eger Xwedayê pak bixwesta adem ji nûrekî çêkê ku ronahî ya wê çav birevandan (şaqiz bikiran) û spehîtahî ya wî ‘eql mat û mebhût bikira û bêhna wê mirov bêhn xweş bikiran, dikarîya wê bikê. Û eger ew bikira wê sitû hemî li ber xwehr bîyan û jê re bişikestan û wê imtihana melaîketan jî li beraberê wî da hêsan û rihet bibîya. Lê belê Xwedayê Subhan mexlûqê xwe pê wa tiştên ew ji ‘eslê wê bê xeber, imtihan dikê da ku pê wê imtihanê ew ji yêk bên veqetandin û xwe mezin kirin ji wan bê birin û ji xwe razî bûn ji wan bê dûr kirin.

Şîret girtina ji iblîs: Vêca nixwe ji wê me’emleta Xwedê digel iblîs kirî ‘ibretê bigrin; ku ew karê wî yê zehfî û ew xebata wî ya berfireh pûç kir, halhale ewî şeş hezar sala ji Xwedê ra ‘ibadet kir, ew jî ne me’lûme kanê ji

لِيمِيزَ الْمُتَوَاضِعِينَ مِنْهُمْ مِنَ الْمُسْتَكْبِرِينَ، فَقَالَ سُبْحَانَهُ وَهُوَ الْعَالِمُ بِمُضْمَرَاتِ الْقُلُوبِ، وَمَحْجُوبَاتِ الْغُيُوبِ: (إِنِّي خَالِقٌ بَشَراً مِنْ طِينٍ * فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ * فَسَجَدَ الْمَلاَئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ * إِلاَّ إِبْلِيسَ) اعْتَرَضَتْهُ الْحَمِيَّةُ، فَافْتَخَرَ عَلَى آدَمَ بِخَلْقِهِ، وَتَعَصَّبَ عَلَيْهِ لِأَصْلِهِ.

فَعَدُوُّ اللهِ إِمَامُ الْمُتَعَصِّبِينَ، وَسَلَفُ الْمُسْتَكْبِرِينَ، الَّذِي وَضَعَ أَسَاسَ الْعَصَبِيَّةِ،

وَنَازَعَ اللهَ رِدَاءَ الْجَبْرِيَّةِ، وَادَّرَعَ لِبَاسَ التَّعَزُّزِ، وَخَلَعَ قِنَاعَ التَّذَلُّلِ.

أَلاَ تَرَوْنَ كَيْفَ صَغَّرَهُ اللهُ بِتَكَبُّرِهِ، وَوَضَعَهُ بِتَرَفُّعِهِ، فَجَعَلَهُ فِي الدُّنْيَا مَدْحُوراً، وَأَعَدَّ لَهُ فِي الْأخِرَةِ سَعِيراً؟!

[ابتلاء الله لخلقه] وَلَوْ أَرَادَ اللهُ سُبْحَانَهُ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ مِنْ نُورٍ يَخْطَفُ الْأَبْصَارَ ضِيَاؤُهُ، وَيَبْهَرُ الْعُقُولَ رُوَاؤُهُ، وَطِيبٍ يَأْخُذُ

salên dinyayê bûye an ji salên axretê, ev ‘ibadetê zehfî hemî ji ber bêhnekî kubarî û xwe mezin kirinê ji nav çû û pûç bû. Vêca piştî iblîs, ew kîye ku gonehek wek gonehê wî bikê û li beraberê Xwedê da êmin bimînê? Ne, ne, qet çênabê ku Xwedê mirovekî digel wî karê kirî bibê bihiştê, ew karê ku ji ber wê melaîktek ji bihiştê deranîyî. Bi rastî hukmê wî derheq ehlê ‘esmana û ‘erdê da yêk hukme û bes. Di nav Xwedê û çi yêk ji mexlûqê wî da ew nîne ku tişta ji xelkê hemîyan ra hatî heram kirin ji wî ra helal bûbê û çilê neyê.

Xwe vedana ji şeytan: Ey bendeyên Xwedê! Xwe vedin ji wê yêkê ku dijminê Xwedê (şeytan) nexweşîya xwe (tekebburê) ser hewe da rêkê û bighênê hewe û, pê gazîya xwe hewe ji cî hilkê û suwar û peyarên xwe ser heweda bşînê û rêkê.

Vêca ez bi canê xwe kim, ewî tîra ‘ezab û nexweşî yê kirîye di kevanê da û çiqa jê hatî, ew kişandî ye û ji cihek nêzîk ew tîr avêtîye hewe û gotîye: ***“Rebî! Ji ber ku te ez bêhêvî û xelet kirim, ezê li ser rûyê ‘erdê ji wan ra nebaşîyan bixemilînim û hemîyan ji rê derînim”***[83] pê vê gotinê tîr li tarîtî yê da avêt, tîrek ku nedigha mexsedê, lê belê

الأَنْفَاسَ عَرْفُهُ، لَفَعَلَ، وَلَوْ فَعَلَ لَظَلَّتْ لَهُ الأَعْنَاقُ خَاضِعَةً، وَلَخَفَّتِ الْبَلْوَى فِيهِ عَلَى المَلاَئِكَةِ.

وَلَكِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ يَبْتَلِي خَلْقَهُ بِبَعْضِ مَا يَجْهَلُونَ أَصْلَهُ، تَمْيِيزاً بِالاخْتِبَارِ لَهُمْ، وَنَفْياً لِلاسْتِكْبَارِ عَنْهُمْ، وَإِبْعَاداً لِلْخُيَلاَءِ مِنْهُم.

[طلب العبرة] فَاعْتَبِروا بِمَا كَانَ مِنْ فِعْلِ اللهِ بِإِبْلِيسَ، إِذْ أَحْبَطَ عَمَلَهُ الطَّوِيلَ، وَجَهْدَهُ الْجَهِيدَ، وَكَانَ قَدْ عَبَدَ اللهَ سِتَّةَ آلاَفِ سَنَة، لاَ يُدْرَى أَمِنْ سِنِي الدُّنْيَا أَمْ مِنْ سِنِي الأْخِرَةِ، عَنْ كِبْرِ سَاعَة وَاحِدَة.

فَمَنْ بَعْدَ إِبْلِيسَ يَسْلَمُ عَلَى اللهِ بِمِثْلِ مَعْصِيَتِهِ؟ كَلاَّ، مَا كَانَ اللهُ سُبْحَانَهُ لِيُدْخِلَ الْجَنَّةَ بَشَراً بِأَمْر أَخْرَجَ بِهِ مِنْهَا مَلَكاً، إِنَّ حُكْمَهُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ وَأَهْلِ الأَرْضِ لَوَاحِدٌ، وَمَا بَيْنَ اللهِ وَبَيْنَ

komekî ji ewladên xîreta cahilî û hinek ji mute'essiban û suwarên meydana xwe mezin kirin û nezanî yê gotina wî rast deranîn (tesdîq kirin).

Heta ku hêç û serkêşên ji hewe xwe jê re şikandin û teslîmê wî bûn û timahî ya wî di hewe da çêbû û cî girt vêca ew hal û wez'ê xef û veşartî (di dilan da) eşkere bû û derket meydanê û desthelata wî li ser hewe bi hêz ket û leşkerê xwe ser hewe da rêkir û hûn ji nişkêve êxistin di nav zelîlî û ser şurî û telefbûnê da û li ser bedena hewe ya birîndar gerihan û rim kirin di çavê hewe ra û gerîya hewe dirandin û pûzê hewe (perçiqandin û) hûr kirin û niyeta kuştina hewe kirin û sîx kirin di pûzê hewe re û hûn hefsar kirin û bzûrî birin bi alîyê agirê ji hewe ra hatî hazir kirin ve. Vêca şeytan ji zerer gihandina dînê hewe û ji agir pê berdana dinya hewe ra xeter tir e ji wa kesên hûn dijminî ya wa dikîn û ji bona şerê digel wan berhev bûyîn, nixwe vêca dijwarî û xebata xwe li dijê wî da deynin û bikar bibin.

Sond bi Xwedê, ewî fexra xwe li 'esl û kûka hewe (Adem-s-) kir û 'eyb û kêmasî ji heseb û neseba hewe ra çêkir û suwarên xwe ser hewe da şandin û

أَحَد مِنْ خَلْقِهِ هَوَادَةٌ فِـي إِبَاحَـةِ حِمىً حَرَّمَهُ عَلَى الْعَالَمينَ.

[التحـــذير مـــن الشـــيطان]

فَاحْـذَرُوا عَـدُوَّ الله أَنْ يُعْـدِيَكُمْ بِدَائِهِ، وَأَنْ يَسْتَفِزَّكُمْ بِنِدَائِـهِ، وَأَنْ يُجْلِبَ عَلَيْكُمْ بِخَيْلِهِ وَرَجِلِهِ.

فَلَعَمْرِي لَقَدْ فَوَّقَ لَكُمْ سَـهْمَ الْوَعِيـدِ، وَأَغْـرَقَ لَكُـم بِـالنَّزْعِ الشَّـدِيدِ، وَرَمَـاكُمْ مِـنْ مَكَـانٍ قَرِيب، و(قَالَ رَبِّ بِمَـا أَغْـوَيْتَنِي لأُزَيِّـنَنَّ لَهُـمْ فِـي الأَرْضِ وَلأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ)، قَذْفاً بِغَيْبٍ بَعِيد، وَرَجْماً بِظَنٍّ غَيْـرِ مُصِـيب، صَدَّقَهُ بِهِ أَبْنَاءُ الْحَمِيَّـةِ، وَإِخْـوَانُ الْعَصَـبِيَّةِ، وَفُرْسَـانُ الْكِبْـرِ وَالْجَاهِلِيَّةِ.

حَتَّى إِذَا انْقَادَتْ لَهُ الْجَامِحَـةُ مِنْكُمْ، وَاسْتَحْكَمَتِ الطَّمَاعِيَّةُ مِنْـهُ فِيكُمْ، فَنَجَمَتِ الْحَالُ مِـنَ السِّـرِّ الْخَفِيِّ إِلَى الأَمْرِ الْجَلِيِّ، اسْتَفْحَلَ سُلْطَانُهُ عَلَيْكُمْ، وَدَلَـفَ بِجُنُـودِهِ نَحْوَ كُـمْ، فَـأَقْحَمُوكُمْ وَلَجَـاتِ الذُّلِّ، وَأَحَلُّوكم وَرَطَـاتِ الْقَتْـلِ، وَأَوْطَأُوكُمْ إِثْخَانَ الْجِرَاحَةِ، طَعْناً

peyarên xwe li ser rêka hewe danîn (rêk li ber hewe girt) û li hemî cihî hewe nêçîr dikin (têxin telka xwe) û ser tilîyên hewe jêdikin; li wî halî da hûn ji berevanî ya xwe ra bê çare bûne û pê sondên mezin jî hûn nikarin ewa paşve bidin. Hûn di nav herîya zelîlî yê û helqa teng û li meydana mirinê û cewlengeha belayan da ne.

Vêca agirê ‘esebiyet û kîna cahilî ku xwe di nav kwîratî ya dilê hewe da cî kirîye, bitemirînin, çiko ev xîreta cahilî ku li mirovê musliman da heyî ji afet û xeterên şeytanin û ji xwe mezin kirin û telef kirin û weswesên wî ne.

Xwe şikandinê li ser serê xwe ragirin û xwe mezin kirinê bavêjin bin pîyê xwe da û tûqa tekebborê ji stowên xwe derînin û nefs sivikî yê wek nûbedaran li nav beyna xwe û dijminê xwe da, ku iblîs û leşkerên wî ne, deynin. Çiko bi rastî ewî di nav her komekî da ‘esker û arîkar û peyar û suwar hene û, nebin wek wî yê li ser serê korê deyka xwe tekebbur kirî (qabîl habîl) bêy wê çendê ku Xwedê seratîyek dabî yê. Ev kubarî ne ji ber tiştekî bî xêncî xwe mezin zanîna di dilê wî da heyî ewa ji dijminî ya hesedê gihayî yê; xîreta cahilî li dilê

فِي عُيُونِكُم، وَحَزّاً فِي حُلُـوقِكُمْ، وَدَقّاً لِمَناخِرِكُمْ، وَقَصْداً لِمَقَاتِلِكُمْ، وَسوقاً بِخَزَائِمِ الْقَهْـرِ إِلَى النَّارِ الْمُعَدَّةِ لَكُـمْ، فَأَصْـبَحَ أَعْظَمَ فِي دِينِكُمْ جَرْحاً، وَأَوْرَى فِي دُنْيَا كُمْ قَدْحاً، مِـنَ الَّـذِينَ أَصْبَحْتُمْ لَهُمْ مُنَاصِبِينَ، وَعَلَـيْهِمْ مُتَأَلِّبِينَ.

فَلَعَمْـرُ اللهِ لَقَـدْ فَخَـرَ عَلَـى أَصْلِكُمْ، وَوَقَعَ فِي حَسَبِكُمْ، وَدَفَعَ فِـي نَسَـبِكُمْ، وَأَجْلَـبَ بِخَيْلِـهِ عَلَيْكُمْ، وَقَصَدَ بِرَجِلِـهِ سَـبِيلَكُمْ، يَقْتَنصُونَكُمْ بِكُلِّ مَكَان، وَيَضْرِبُونَ مِنْكُمْ كُلَّ بَنَان، لاَ تَمْتَنِعُونَ بِحِيلَة، وَلاَ تَدْفَعُونَ بِعَزِيمَة، فِـي حَوْمَـةِ ذُلّ، وَحَلْقَةِ ضِيق، وَعَرْصَةِ مَوْت، وَجَوْلَةِ بَلاَء.

فَأَطْفِئُوا مَا كَمَنَ فِي قُلُـوبِكُمْ مِـنْ نِيـرَانِ الْعَصَـبِيَّةِ، وَأَحْقَـادِ الْجَاهِلِيَّـةِ، وإِنَّمَـا تِلْـكَ الْحَمِيَّـةُ تَكُونُ فِي الْمُسْلِمِ مِـنْ خَطَـرَاتِ

wî da agirê xezebê hilkir û şeytan ba ya ser xwe çûnê pif kir pûzê wî. Xwedê jî di pey wê da puşmanî kir behra wî û gonehê qatilan heta roja qîyametê li ser wî danî.

Dûr ketina ji tekebburê: Heyhê! Hema rastî, hûn di nav zulmê da çûne xarê û hewe li ‘erdê da xirabî çêkir ku raste rast hûn ketin beraberê Xwedê da û ketin şerê bawerdar a.

Hûn û Xwedê, hûn û Xwedê, xwe ji kubarî ya xîreta cahilî û fexr û xwe mezin kirina bi şiklê cahilî, bidin paş, çiko ew avisker (û zangeha) dijminî yan û cihê pifa şeytan e, pê wê ummetên derbaz bûyîn û xelkên zemanên pêş da xirandin û xapandin heta ew ketin di nav tarîtî ya cehaleta wî û kendalê li rê winda bûna wî da, di halekî da ku teslîmê wî bîn; bi kû ve bixwesta dibiran û ewa bi rihetî ferman jê dibira. Dilên kobara (xwe mezin keran) wek heve û bi salan bi vî awayî bûye û ji ber wê sing li tengavî yê da ne.

Heyhê! Dûr bikevin, dûr bikevin ji gohdana mezin û giregirên xwe yên ji ber navdarî ya babkên xwe, kubarî yê dikin û ji ber neseba xwe, xwe ser xelkê ra digrin û kirêtî yan li ser Xwedayê xwe dibêjin û ewê qencî ya Xuda li wan

الشَّـيْطَانِ وَنَخوَاتِـهِ، وَنَزَغَاتِـهِ وَنَفَثَاتِهِ.

وَاعْتَمِدُوا وَضْعَ التَّذَلُّلِ عَلَى رُؤُوسِكُمْ، وَإِلْقَاءَ التَّعَزُّزِ تَحْتَ أَقْدَامِكُمْ، وَخَلْعَ التَّكَبُّرِ مِنْ أَعْنَاقِكُمْ. وَاتَّخِذُوا التَّوَاضُعَ مَسْلَحَةً بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ عَدُوِّكُمْ إِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ، فَإِنَّ لَهُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ جُنُوداً وأَعْوَاناً، وَرَجِلاً وَفُرْسَاناً، وَلاَ تَكُونُوا كَالْمُتَكَبِّرِ عَلَى ابْنِ أُمِّهِ مِنْ غَيْرِ مَا فَضْلٍ جَعَلَهُ اللهُ فِيهِ سِوَى مَا أَلْحَقَتِ الْعَظَمَةُ بِنَفْسِهِ مِنْ عَدَاوَةِ الْحَسَدِ، وَقَدَحَتِ الْحَمِيَّةُ فِي قَلْبِهِ مِنْ نَارِ الْغَضَبِ، وَنَفَخَ الشَّيْطَانُ فِي أَنْفِهِ مِنْ رِيحِ الْكِبْرِ الَّذِي أَعْقَبَهُ اللهُ بِهِ النَّدَامَةَ، وَأَلْزَمَهُ آثَامَ الْقَاتِلِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

[التحذير من الكبر] أَلاَ وَقَدْ أَمْعَنْتُمْ فِي الْبَغْيِ، وَأَفْسَدْتُمْ فِي الأَرْضِ، مُصَارَحَةً لله بِالمُنَاصَبَةِ، وَمُبَارَزَةً لِلْمُؤْمِنِينَ بِالْمحَارَبَةِ.

فَاللهَ اللهَ فِي كِبْرِ الْحَمِيَّةِ،

kirî inkar dikin ji ber ku li beraberê qeza û qedera wî da serê xwe hildane û digel qencî yên wî dijatî yê dikin. Evênhe xîmên (binîyat) ‘esebiyetê û sitûnên fitnê û şûrên xwe mezin kirina cahilîyetê ne.

Vêca hûn ji Xwedê bitirsin û li beraberê ni’metên wî da nesekinin û hesedê nebin bi wê qencî ya digel yêk ji hewe hatî kirin û gohdar nebin ji wa yên bi derew de’wa mezinahî û şerefê dikin. Evênhe ewin yên hewe ava xwe ya zelal tevlî ava wan ya şêlû kirî û vexwarî û hewe nexweşî ya wan tevlî selametî ya xwe kirî û batila (pûç) wan têkel heqî (serastî) ya xwe kirî û, ewin xîmê xirabî û ji rê derî yê û cil û kurtanên bê emrîya (goneh). Iblîs barê ji rê derî yê li wan kirîye û ew leşkerên şeytanin ku pê wan hêrişê dibê ser xelkê, ew mutercimên şeytanin ku bi zimanê wan daxivê da ku ‘eqlên hewe bidizê û bikevê çavê hewe (şîrîn bibê) û di gohê hewe da pif bikê û hewe bidê ber tîran û bin pî û berdest bikê.

Şiret girtina ji borîyîyan: Nixwe vêca ji ‘ezab û xezeb û qewmîn û ceza danên Xwedê ku ser komên mustekbirên pêşîya hewe de hatine ‘ibretê bigrin; û pê rûyên ketîn ser ‘erdê û teniştên ketîn ser axê şîret bibin û ji

وَفَخْرِ الْجَاهِلِيَّةِ! فَإِنَّهُ مَلاَقِحُ الشَّنَآنِ، وَمَنَافِخُ الشَّيْطَانِ، اللاَتِي خَدَعَ بِهَا الأُمَمَ الْمَاضِيَةَ، والْقُرُونَ الْخَالِيَةَ، حَتّى أَعْنَقُوا فِي حَنَادِسِ جَهَالَتِهِ، وَمَهَاوِي ضَلاَلَتِهِ، ذُلُلاً عَنْ سِيَاقِهِ، سُلُساً فِي قِيَادِهِ، أَمْراً تَشَابَهَتِ الْقُلُوبُ فِيهِ، وَتَتَابَعَتِ الْقُرونُ عَلَيْهِ، وَكِبْراً تَضَايَقَتِ الصُّدُورُ بِهِ.

أَلاَ فَالْحَذَرَ الْحَذَرَ مِنْ طَاعَةِ سَادَاتِكُمْ وَكُبَرَائِكُمْ! الَّذِينَ تَكَبَّرُوا عَنْ حَسَبِهِمْ، وَتَرَفَّعُوا فَوْقَ نَسَبِهِمْ، وَأَلْقَوُا الْهَجِينَةَ عَلَى رَبِّهِمْ، وَجَاحَدُوا اللهَ مَا صَنَعَ بِهِمْ، مُكَابَرَةً لِقَضَائِهِ، وَمُغَالَبَةً لآلائِهِ، فَإِنَّهُمْ قَوَاعِدُ أَسَاسِ الْعَصَبِيَّةِ، وَدَعَائِمُ أَرْكَانِ الْفِتْنَةِ، وَسُيُوفُ إِعْتِزَاءِ الْجَاهِلِيَّةِ.

فَاتَّقُوا اللهَ وَلاَ تَكُونُوا لِنعَمِهِ عَلَيْكُمْ أَضْدَاداً، وَلاَ لِفَضْلِهِ عِنْدَكُمْ حُسَّاداً، وَلاَ تُطِيعُوا الأَدْعِيَاءَ الَّذِينَ شَرِبْتُمْ بِصَفْوِكُمْ كَدَرَهُمْ، وَخَلَطْتُمْ بِصِحَّتِكُمْ

ber tiştên kibr êner hana xwe ji Xwedê ra bibin û xwe bavêjin wî wek çawa ji ber qewmînên zeman hûn xwe tavêjîn wî (hana xwe ji wî ra dibîn). Eger Xwedê izna xwe mezin kirinê bida yêk ji bendên xwe, wê bida Pêğember û welî yên xwe yên taybet (mexesus) lê belê Xwedayê subhan xwe mezin kirin li wan nexweş anî û ji bona wan bi tewazu'ê (nefs sivikî) razî bû. Vêca ewan lamên xwe danîn ser 'erdê û rûyên xwe bi axêve anîn û çeng û perên xwe ji mu'minan ra niviz kirin; ew komek bûn ji wayên xwe dişkînin. Xwedê ew pê birçîtîyê ceribandin û êxistin di nav zehmetî yan ra û pê tirsandina imtihan kirin û pê nexweşî yan ew keyandin (hejandin û xalis kirin). Vêca ji ber ku hûn cihê imtihanê nas nakin mal û zarûkan kêşek û pîveka xezeb û razî bûna Xwedê hesab nekin; heyî û qudret cihê ceribandinê ye.

Çawa ku Xwedayê pak kerem kirîye: ***"Ma gelo ew wisa hesab dikin ku ew mal û zarokên me dayîn wan ﴿ ji ber wê ye ku em lez ketine da xêrê digel wan bikîn? Ne, ew tênagehin"***.[84] Rastî ev e ku Xwedayê subhan bendeyên xwe yên mustekbir pê welî yên xwe ku li ber çavê wan jar û belengazin, imtihan dikê.

Mûsayê korê Imran ku birayê wî

مَرَضَهُمْ، وَأَدْخَلْتُمْ فِي حَقِّكُمْ بَاطِلَهُمْ، وَهُمْ أَسَاسُ الْفُسُوقِ، وَأَحْلاَسُ الْعُقُوقِ، اتَّخَذَهُمْ إِبْلِيسُ مَطَايَا ضَلاَلٍ، وَجُنْداً بِهِمْ يَصُولُ عَلَى النَّاسِ، وَتَرَاجِمَةً يَنْطِقُ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ، اسْتِرَاقاً لِعُقُولِكُمْ، وَدُخُولاً فِي عُيُونِكُمْ، وَنَفْثاً فِي أَسْمَاعِكُمْ، فَجَعَلَكُمْ مَرْمَى نَبْلِهِ، وَمَوْطِىءَ قَدَمِهِ، وَمأْخَذَ يَدِهِ.

[العبرة بالماضين] فَاعْتَبِرُوا بِمَا أَصَابَ الأُمَمَ المُسْتَكْبِرِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنْ بَأْسِ الله وَصَوْلاَتِهِ، وَوَقَائِعِهِ وَمَثُلاَتِهِ، وَاتَّعِظُوا بِمَثَاوِي خُدُودِهِمْ، وَمَصَارِعِ جُنُوبِهِمْ، وَاسْتَعِيذوا بِالله مِنْ لَوَاقِحِ الْكِبْرِ، كَمَا تَسْتَعِيذُونَهُ مِنْ طَوَارِقِ الدَّهْرِ، فَلَوْ رَخَّصَ اللهُ فِي الْكِبْرِ لأَحَدٍ مِنْ عِبَادِهِ لَرَخَّصَ فِيهِ لِخَاصَّةِ أَنبِيَائِهِ [وَأَولِيائِهِ]، وَلَكِنَّهُ سُبْحَانَهُ كَرَّهَ إِلَيْهِمُ التَّكَابُرَ، وَرَضِيَ لَهُمُ التَّوَاضُعَ، فَأَلْصَقُوا بِالأَرْضِ خُدُودَهُمْ، وَعَفَّرُوا فِي التُّرَابِ وُجُوهَهُمْ، وَخَفَضُوا أَجْنِحَتَهُمْ لِلْمُؤمِنِينَ، وَكَانُوا قَوْماً

Harûn jî selamên Xwedê li wan bin digel bî, çûn bal fir'ewn, ewa herdûka cilkên ji hrî yê diber wan da bîn û her yêkî gupalek dest wan da, gotin fir'ewn, bi şertê ku tu musliman bibî mezinahî ya te wê bimênê û padişahî ya te jî wê dewam bikê. Vêca fir'ewn (ji wayên dûr û berê xwe ra) got: gelo hûn ji ber van herdûka neman 'ecêb mayî, ku ji bona mayîna mezinahî û padişahî ya min şert û mertan ji min ra datînin; û çawa ku hûn dibînin ew li vî halê şikestî û feqîrî yê da ne; vêca çire bazinên zêrîn bi xwe ve ne kirine? Fir'ewn evahe got, çiko zêr û kom kirina wê li bal wî tiştek berketî bî û hrî û libasê ji hrî yê li bal wî kêm (çine) bû.

Eger Xweda, dema Pêğemberên xwe rêdikiran, bixwesta ku xezne û bingehên zêra li ber wan vekê û baxçên wek bihiştan bidê wan û firindên esmana û heywanên 'erdê bikê bin fermana wan da, wê ew bikira, lê belê eger we bikira êdî me'ne ji imtihana ra nedima û ceza û kirê dan pûç bibîya û agah kirinên 'esmanî telef bîbîyan û kirîya bela dîtî ya nediketa ser wî yê ew imtihan kirîn (pê belayê) û mu'min musteheqê xêra qenc a nedibûn û wê navan (qenc, xirab...) Me'na xwe ji dest bidan. Lê belê

مُسْتَضْعَفِينَ، قَدِ اخْتَبَرَهُمُ اللهُ بِالْمَخْمَصَةِ وَابْتَلاَهُمْ بِالْمَجْهَدَةِ، وَامْتَحَنَهُمْ بِالْمَخَاوِفِ وَمَخَضَهُمْ بِالْمَكَارِهِ، فَلاَ تَعْتَبِرُوا الرِّضَى وَالسُّخْطَ بِالمَالِ وَالْوَلَدِ جَهْلاً بِمَوَاقِعِ الْفِتْنَةِ، وَالاْخْتِبَارِ فِي مَوَاضِعِ الْغِنَى وَالاْفْتِقَارِ، فَقَدْ قَالَ سُبْحَانَهُ:

(أَيَحْسَبُونَ أَنَّ مَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَال وَبَنِينَ * نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لاَ يَشْعُرُونَ)، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ الْمُسْتَكْبِرِينَ فِي أَنْفُسِهِمْ بِأَوْلِيَائِهِ الْمُسْتَضْعَفِينَ فِي أَعْيُنِهِمْ.

وَلَقَدْ دَخَلَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ وَمَعَهُ أَخُوهُ هَارُونُ عليهما السلام عَلَى فِرْعَوْنَ، وَعَلَيْهِمَا مَدَارِعُ الصُّوفِ، وَبِأَيْدِيهِمَا الْعِصِيُّ، فَشَرَطَا لَهُ ـ إِنْ أَسْلَمَ ـ بَقَاءَ مُلْكِهِ، وَدَوَامَ عِزِّهِ، فَقَالَ: أَلاَ تَعْجَبُونَ مِنْ هذَيْنِ يَشْرِطَانِ لِي دَوَامَ الْعِزِّ، وَبَقَاءَ الْمُلْكِ، وَهُمَا بِمَا تَرَوْنَ مِنْ حَالِ الْفَقْرِ وَالذُّلِّ،

Xwedayê pak biratîyek (‘ezm) qewî da Pêğemberên xwe û bi eşkere ew li ber çavan lawaz nîşan dan û qena’etek da wan ku dil û çavan ji bê nîyazî yê tejî dikê û nedarîyek ku çav û gohan tejî ezyet dikê.

Eger Pêğember xweyê qudretek bêy beraber û hêzek bêy şikestin bûna û xweyê wê desthelatê (hukumdarî) bûna ku xelkê stowê xwe bi alîyê wanve dirêj bikira û ji her derî biketan rê û qesta wan bikiran, hingê wê xelkê rihettir goh bidan bidan wa û kêmtir li beraberê wan da kubarî bikiran; wê bawerî bianîna, ji ber tirsa ji wan an jî bi vîyan wê meyla wa bikiran. Vêca hingê wê niyet nexalis bîyan, qencî jî li nav hemîyan da bihatan bilav kirin (parve kirin).

Lê belê Xwedayê Subhan xwest ku peyketina ji Pêğemberên wî û tesdîqa kitêbên wî û xuşû’a li beraberê wî da û xwe şikandina li beraberê fermana wî da û teslîm bûna ji ta’et û gohdana wî ra xasê bi wîve bin û taybet bin ji wî ra ku tiştek dî tevlî nebê; û çiqas bela û imtihan mezintir bê ew qas xêr û kirîya wê jî mezintir û berketî tir e.

Behsa Ke’bê: Ma gelo hewe nedîtîye

فَهَلاَّ أُلْقِيَ عَلَيْهِمَا أَسَاوِرَةٌ مِنْ ذَهَب؟ إِعْظَاماً لِلذَّهَبِ وَجَمْعِهِ، وَاحْتِقَاراً لِلصُّوفِ وَلُبْسِهِ!

وَلَوْ أَرَادَ اللهُ سُبْحَانَهُ بِأَنْبِيَائِهِ حَيْثُ بَعَثَهُمْ أَنْ يَفْتَحَ لَهُمْ كُنُوزَ الذِّهْبَانِ، وَمَعَادِنَ الْعِقْيَانِ، وَمَغَارِسَ الْجِنَانِ، وَأَنْ يَحْشُرَ مَعَهُمْ طَيْرَ السَّمَاءِ وَوُحُوشَ الأَرَضِينَ لَفَعَلَ، وَلَوْ فَعَلَ لَسَقَطَ الْبَلاَءُ، وَبَطَلَ الْجَزَاءُ، وَاضْمَحَلَّتِ الأَنْبَاءُ، وَلَمَا وَجَبَ لِلْقَابِلِينَ أُجُورُ الْمُبْتَلِينَ، وَلاَ اسْتَحَقَّ الْمُؤْمِنُونَ ثَوَابَ الْمُحْسِنِينَ، وَلاَ لَزِمَتِ الأَسْمَاءُ مَعَانِيَهَا، وَلَكِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ جَعَلَ رُسُلَهُ أُولِي قُوَّةٍ فِي عَزَائِمِهِمْ، وَضَعَفَةً فِيمَا تَرَى الأَعْيُنُ مِنْ حَالاَتِهِمْ، مَعَ قَنَاعَةٍ تَمْلأُ الْقُلُوبَ وَالْعُيُونَ غِنىً، وَ خَصَاصَةٍ تَمْلأُ الأَبْصَارَ وَالأَسْمَاعَ أَذىً.

وَلَوْ كَانَتِ الأَنْبِيَاءُ أَهْلَ قُوَّةٍ لاَ تُرَامُ، وَعِزَّةٍ لاَ تُضَامُ، وَمُلْكٍ تُمَدُّ نَحْوَهُ أَعْنَاقُ الرِّجَالِ، وَتُشَدُّ إِلَيْهِ عُقَدُ الرِّحَالِ، لَكَانَ ذلِكَ أَهْوَنَ

ku Xwedayê pak, mirovên pêşîyê da ji zemanê ademve selewatên Xwedê lê bin heta wa yên piştî wî hatîn dinyayê, imtihan kirin pê ewa kevirên ne feydê didin û ne zererê didin û ne dibînin û ne gohlê dibin, ew kuç (kevir -ber) kirin mala xwe ya bi qedr û qîmet û ew ji xelkê ra ragirt; li cîyekî ku ji hemî cihî têr kevir tir e; li nav cihekî xîzî da ku ji her derî kêmtir gîya têda şîn dibê; li dûlekî da (newal -gelî) ku ji dûlên dî teng tir e; li nav çîyayên req û xîza nerm da, ku bûrîna li wêderê ra pir bi zehmete û, kanî yên wê kêm av û gondên wê ji hev dûr. Li wêderê ne hêştir ek qelew dibê ne jî hesp û ga û pezek.

Piştî hingê ferman da adem (s) û zarûkên wî ku berê xwe bidin wê malê û, ewder bû cihê feydê ji bona wan rêwingî yên li pey feydê û bû cihê bar danînê. Mirovan berê xwe da evê mala muhterem û bi alîyê wêve bilez ketin û ji çûlên bê av û gîya û ji binê newalên kûr û adên bilave yên behran, hatin da bi şiklek şikestî milên xwe bihejînin û li dûra wê bizivirin û tehlîlan bidin (bêjin: La ilahe illellah) û pê muyên gij û ax li ser, ne bi bez û ne hêdîka gavan bavêjin û cilikan ji xwe bikin û pê dirêj kirina

عَلَى الْخَلْقِ فِي الاْعْتِبَارِ، وَأَبْعَدَ لَهُمْ مِنَ الاْسْتَكْبَارِ، وَلامَنُوا عَنْ رَهْبَةٍ قَاهِرَةٍ لَهُمْ، أَوْ رَغْبَةٍ مَائِلَةٍ بِهِمْ، فَكَانَتِ النِّيَّاتُ مُشْتَرَكَةً، وَالْحَسَنَاتُ مُقْتَسَمَةً.

وَلكِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ أَرَادَ أَنْ يَكُونَ الاْتِّبَاعُ لِرُسُلِهِ، وَالْتَّصْدِيقُ بِكُتُبِهِ، وَالْخُشُوعُ لِوَجْهِهِ، وَالاْسْتِكَانَةُ لاِمْرِهِ، وَالاْسْتِسْلاَمُ لِطَاعَتِهِ، أُمُوراً لَهُ خَاصَّةً، لاَ تَشُوبُهَا مِنْ غَيْرِهَا شَائِبَةٌ، وَكُلَّمَا كَانَتِ الْبَلْوَى وَالاْخْتِبَارُ أَعْظَمَ كَانَتِ الْمَثُوبَةُ وَالْجَزَاءُ أَجْزَلَ.

[الكعبة المقدسة] أَلاَ تَرَوْنَ أَنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ، اخْتَبَرَ الاْوَّلِينَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ، إِلَى الاخِرِينَ مِنْ هذا الْعَالَمِ، بِأَحْجَارٍ لاَ تَضُرُّ وَلاَ تَنْفَعُ، وَلاَ تُبْصِرُ وَلاَ تَسْمَعُ، فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ الَّذِي جَعَلَهُ لِلنَّاسِ قِيَاماً. ثُمَّ وَضَعَهُ بِأَوْعَرِ بِقَاعِ الاْرْضِ حَجَراً، وَأَقَلِّ نَتَائِقِ الدُّنْيَا مَدَراً، وَأَضْيَقِ بُطُونِ الاْوْدِيَةِ قُطْراً، بَيْنَ جِبَالٍ خَشِنَةٍ،

mwîyan, rûyê xwe yê spehî bêmerês (kirêt) bikin. Eve imtihana mezin û ceribandina bi zehmet û imtihana eşkere ji bona xalis bûnê. Xwedê ew, kir sebebê rehmeta xwe û wesîla pêve girêdana bihişta xwe.

Eger Xwedayê subhan bixwesta mala xwe ya bi qedr û cihên berketî yên ‘ibadetê xwe, danî bûya di nav bax û bûstan û rûbaran da û danî bûya cihekî ku ‘erdê wê nerm û rast û tejî dar û pir fêkî û avahî yên kurisyîn hev û gondên li kêleka hev da û danî bûya di nav genimê esmer û ‘erdê têr baran û baxçên bi keyf û xweş û rêkên ava da, hingê gûrekî sivik bûna imtihanê wê kirî û xêr jî kêm bûya.

Eger ew xîmê ku ke’be li ser hatî ava kirin û ew kevrên ku dîwarên wê pê bilind bûyîn ji zumurudê kesk û yaqûta sûr bûya û ronahî jê biçûya, wê ji dudilî û terdîda ku li dila da derbaz dibê kêm bîbîya û xebata şeytan ji dilan dûr bikira û wê teşwîş ji dilê xelkê bihata der.

Lê belê Xwedê bendeyên xwe bi eşkalê zehmetî yan imtihan dikê û bi eqsamê xebatan bi alîyê bendetî yê ve dikişênê û pê karên li wan xweş neyê ewa imtihan dikê da ku kibr û xwe mezin kirinê ji dilê wan derênê û xwe

وَرِمَال دَمِثَة، وَعُيُون وَشِلَة، وَقُرىً مُنْقَطِعَة، لا يَزْكُـو بِهَـا خُـفٌّ وَلاَ حَافِرٌ وَلاَ ظِلْفٌ.

ثُمَّ أَمَرَ آدَمَ وَوَلَـدَهُ أَنْ يَثْنُـوا أَعْطَـافَهُمْ نَحْـوَهُ، فَصَـارَ مَثَابَـةً لِمُنْتَجَعِ أَسْفَارِهِمْ، وَغَايَـةً لِمُلْقَـى رِحَالِهِمْ، تَهْوِي إِلَيْهِ ثِمَارُ الأَفْئِـدَةِ مِنْ مَفَاوِزِ قِفَار سَحِيقَة، وَمَهَـاوِي فِجَـاجٍ عَمِيقَـة، وَجَزَائِـرِ بِحَـار مُنْقَطِعَة، حَتَّى يَهُزُّوا مَنَاكِبَهُمْ ذُلُلاً يُهَلِّلُونَ لله حَوْلَهُ، وَيَرْمُلُونَ عَلَـى أَقْدَامِهِمْ شُعْثاً غُبْراً لَهُ، قَـدْ نَبَـذُوا السَّرَابِيلَ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ، وَشَوَّهُوا بِإِعْفَاء الشُّعُورِ مَحَاسِـنَ خَلْقِهِـمُ، ابْتِلاَءً عَظِيماً، وَامْتِحانـاً شَـدِيداً، وَاخْتِبَاراً مُبِيناً، وَتَمْحِيصـاً بَلِيغـاً، جَعَلَهُ اللهُ تَعَـالَى سَـبَباً لِرَحْمَتِـهِ، وَوُصْـلَةً إِلَـى جَنَّتِـهِ. وَلَـوْ أَرَادَ سُـبْحَانَهُ أَنْ يَضَـعَ بَيْتَـهُ الْحَـرَامَ، وَمَشَـاعِرَهُ الْعِظَـامَ، بَـيْنَ جَنَّـات وَأَنْهَـار، وَسَـهْل وَقَـرَار، جَـمَّ الأَشْـجَار، دَانـيَ الِّثمـار، مُلْتَـفَّ الْبُنَى، مُتَّصِـلَ الْقُـرَى، بَـيْنَ بُـرَّة سَمْرَاء، وَرَوْضَة خَضْرَاء، وَأَرْيَاف مُحْدِقَة، وَعِرَاص مُغْدِقَـة، وَزُرُوع

şikandinê di rih û canê wan da cî bikê. Evênhene ew dergehên fireh û vekirî bû gehiştina fezl û ihsana wî û sebebên hatîn hazir kirin ji bona ‘efû kirin û bexşîna wî.

Vêca hûn bi Xwedê, hûn bi Xwedê, bitirsin ji zulma li vê dinyayê da û ji ceza dana zalim li wê dinyayê da û ji ‘aqibeta xiraba xwe mezin kirinê. Çiko ew dav û telka mezine ji nêçîr kirina şeytan ra û ew e xapênûka wî ya giring; pê wê ye ku dilê mirovan dikujê wek kuştina jehrî yê. Ew li karê xwe da nekar nabê û ji kuştinê ra şûrê wî xelet nabê, ne ‘alim bi ‘ilmê xwe û ne nedar bi cilkê xwe yê perityî, kes jê xilas nabê.

Xwedê ‘evdên xwe yên bawerdar ji wê diparêzê pê nimêj û zekat û cihada pê rojî girtinê li wan rojên hatîn ferz kirin da. Heta ku cismê wan rihet bibê û li çavên wa ra xuşû’ xuya bikê û li rihê wan da nefs sivikî çêbê û dilê wan nizm bibê û kibr û xwe mezin kirin ji wan dûr bibê. Çiko di secdê da, bi axêve anîna baştirîn cihê rû, nefs sivikî yê çêdikê û danîna endamên berketî li ser ‘erdê jî dibê sebebê xwe biçûk kirinê. Di rojî yê da jî zik ji ber xwe şikandinê, dimînê bi piştê ve. Û ew zekata feydên

نَاضِرَة، وَطُرُق عَامِرَة، لَكَانَ قَدْ صَغُرَ قَدْرُ الْجَزَاءِ عَلَى حَسَبِ ضَعْفِ الْبَلاَءِ.

وَلَوْ كَانَ الأَسَاسُ الْمَحْمُولُ عَلَيْهَا، وَالأَحْجَارُ الْمَرْفُوعُ بِهَا، بَيْنَ زُمُرُّدَة خَضْرَاءَ، وَيَاقُوتَة حَمْرَاءَ، وَنُور وَضِيَاء، لَخَفَّفَ ذلِكَ مُضَارَعَةَ الشَّكِّ فِي الصُّدُورِ، وَلَوَضَعَ مُجَاهَدَةَ إبْلِيسَ عَنِ الْقُلُوبِ، وَلَنَفَى مُعْتَلَجَ الرَّيْبِ مِنَ النَّاسِ.

وَلكِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ، وَيَتَعَبَّدُهُمْ بِأَلْوَانِ الْمَجَاهِدِ، وَيَبْتَلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ، إخْرَاجاً لِلتَّكَبُّرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ، وَإِسْكَاناً لِلتَّذَلُّلِ فِي نُفُوسِهِمْ، وَلِيَجْعَلْ ذلِكَ أَبْوَاباً فُتُحاً إِلَى فَضْلِهِ، وَأَسْبَاباً ذُلُلاً لِعَفْوِهِ.

فَاللهَ اللهَ فِي عَاجِلِ الْبَغْيِ، وَآجِلِ وَخَامَةِ الظُّلْمِ، وَسُوءِ عَاقِبَةِ الْكِبْرِ، فَإِنَّهَا مَصْيَدَةُ إبْلِيسَ الْعُظْمَى، وَمَكِيدَتُهُ الْكُبْرَى، الَّتِي تُسَاوِرُ قُلُوبَ الرِّجَالِ مُسَاوَرَةَ

ji ‘erdê û tiştên dî ye ku ji bona belengaz û nedaran tê dayîn.

Li esera van karan binêrin ku çawa şaxê fexrê dişkênê û pêşîyê li çiqên kibrê digrê.

Min baş hizir kir û nêrî û min kes ji xelkê ‘alemê nedît te’essûbekî bikin, xêncî ku sebebek yê wê hebûye, ew jî an delîlek bûye ku pê wê mirovê nezan hatine xapandin an jî sebebek bûye ku ‘eqlê mirovên sefêk bi xwe ve girêda ye, lê hûn newerengin. Çiko hûn li ser tiştekî te’essubê dikin ku sebebê wî ne nase. Hindîke iblîs bî, ewî pê ‘esl û nejada xwe kubarî ya xwe li adem kir û kêmasî êxist afirandina wî û gotê: Ez ji agirim û tu ji herîyê yî.

Ema dewlemend û ewên berfirehî ji wan ra çêbûyî jî xwe bi mal û zarûkên xwe nav didan, dema xwe di nav wa hemî ni’metan û di nav rihetî yê da dîtin, gotin: ***“Mal û zarokên me pir in û ne em în ewên tên ‘ezab dan”***.[85]

Vêca eger hewe çi çare xêncî ji te’essub û xwe navdanê nîne, bila xwe navdana hewe pê xesletên hêjayî û karên qenc û kiryarên baş bê. Ew kar û xesletên ku hêja û mêrbaşên binemalên ‘Ereba û serok û giregirên qebîlan, pê wa pêşî ji hev distandan, karên wek:

السُّمُومِ الْقَاتِلَةِ، فَمَا تُكْدِي أَبَداً، وَلاَ تُشْوِي أَحَداً، لاَ عَالِماً لِعِلْمِهِ، وَلاَ مُقِلاً فِي طِمْرِهِ.

وَعَنْ ذلِكَ مَا حَرَسَ اللهُ عِبَادَهُ الْمُؤْمِنِينَ بِالصَّلَوَاتِ وَالزَّكَوَاتِ، وَمُجَاهَدَةِ الصِّيَامِ فِي الأَيَّامِ الْمَفْرُوضَاتِ، تَسْكِيناً لأَطْرَافِهِمْ، وَتَخْشِيعاً لأَبْصَارِهِمْ، وَتَذْلِيلاً لِنُفُوسِهِمْ، وَتَخْفِيضاً لِقُلُوبِهِمْ، وَإِذْهَاباً لِلْخُيَلاَءِ عَنْهُمْ، لِمَا فِي ذلِكَ مِنْ تَعْفِيرِ عِتَاقِ الْوُجُوهِ بِالتُّرَابِ تَوَاضُعاً، وَالْتِصَاقِ كَرَائِمِ الْجَوَارِحِ بِالأَرْضِ تَصَاغُراً، وَلُحُوقِ الْبُطُونِ بِالْمُتُونِ مِنَ الصِّيَامِ تَذَلُّلاً، مَعَ مَا فِي الزَّكَاةِ مِنْ صَرْفِ ثَمَرَاتِ الأَرْضِ وَغَيْرِ ذلِكَ إِلَى أَهْلِ الْمَسْكَنَةِ وَالْفَقْرِ.

انْظُرُوا إِلَى مَا فِي هذِهِ الأَفْعَالِ مِنْ قَمْعِ نَوَاجِمِ الْفَخْرِ، وَقَدْعِ طَوَالِعِ الْكِبْرِ!

[العصبية] وَلَقَدْ نَظَرْتُ فَمَا وَجَدْتُ أَحَداً مِنَ الْعَالَمِينَ يَتَعَصَّبُ لِشَيْءٍ مِنَ الأَشْيَاءِ إِلاَّ عَنْ عِلَّةٍ تَحْتَمِلُ تَمْوِيهَ الْجُهَلاَءِ، أَوْ حُجَّةٍ تَلِيطُ بِعُقُولِ السُّفَهَاءِ غَيْرَكُمْ، فَإِنَّكُمْ تَتَعَصَّبُونَ لأَمْرٍ مَا يُعْرَفُ لَهُ سَبَبٌ

Xweş exlaqî û ‘eqilmendî û karên mezin û bilind û eserên baş; bila xwe navdana hewe li ser xesletên qenc bê, wek: Penah dana kesên penahê ji hewe ra tînin û pêk anîna soz û qiraran û gohdarî kirina qenc û başan û ferman nebirna ji mutekebbiran û bijartina qencîya û dûrî ya ji zulmê û Xwe vedana ji kuştinê û mezin zanîna wê û bi ‘edalet bûn digel xelkê û daxarina xezebê û xwe dûr kirina ji xirabîya di ‘erdê da.

Bitirsin ji wî ‘ezabê ku ji ber kar û kiryarên pîs û rizîl, ser ummetên pêşîya hewe da hatî, vêca halê wan yê qenc û xirab bidin bîra xwe û hay ji xwe hebin ku hûn wek wan nebin.

Dema hûn li wez’û halê wan yê qenc û xirab da fikirîn û hewe hizir kir, ewê rêkê bigirin ber xwe ku pê wê merteba wan bilind bû û bela dijminên wan ji wan vebû û selametî yê sîbera xwe danî ser wan û ni’met teslîmê wan bû. Ewê bikin ya bûyî sebebê destve hatina tiştên berketî wek dûr ketina ji hev bilavbûnê û wek hev girtin û hej hev kirinê û haydana ji bûna wê û şîret kirina hev girtinê li yêkdû. Û xwe vedin (dûr bigrin) ji wan karên pişta wan şikandî û xîmê qudreta wan sist kirî, tiştên wek:

وَلاَ عِلَّةٌ. أَمَّا إِبْلِيسُ فَتَعَصَّبَ عَلَى آدَمَ لاِصْلِهِ، وَطَعَنَ عَلَيْهِ فِي خِلْقَتِهِ، فَقَالَ: أَنَا نَارِيٌّ وَأَنْتَ طِينِيٌّ.

وَأَمَّا الأَغْنِيَاءُ مِنْ مُتْرَفَةِ الأُمَمِ، فَتَعَصَّبُوا لاِثَارِ مَوَاقِعِ النِّعَمِ، فَـ (قَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالاً وَأَوْلاَداً وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ) فَإِنْ كَانَ لاَ بُدَّ مِنَ الْعَصَبِيَّةِ، فَلْيَكُنْ تَعَصُّبُهُمْ لِمَكَارِمِ الْخِصَالِ، وَمَحَامِدِ الأَفْعَالِ، وَمَحَاسِنِ الأُمُورِ، الَّتِي تَفَاضَلَتْ فِيهَا الْمُجْدَاءُ وَالنُّجَدَاءُ مِنْ بُيُوتَاتِ الْعَرَبِ وَيَعَاسِيبِ الْقَبَائِلِ، بِالأَخْلاَقِ الرَّغِيبَةِ، وَالأَحْلاَمِ الْعَظِيمَةِ، وَالأَخْطَارِ الْجَلِيلَةِ، وَالآثَارِ الْمَحْمُودَةِ.

فَتَعَصَّبُوا لِخِلاَلِ الْحَمْدِ مِنَ الْحِفْظِ لِلْجِوَارِ، وَالْوَفَاءِ بِالذِّمَامِ، وَالطَّاعَةِ لِلْبِرِّ، وَالْمَعْصِيَةِ لِلْكِبْرِ، وَالأَخْذِ بِالْفَضْلِ، وَالْكَفِّ عَنِ الْبَغْيِ، وَالاِعْظَامِ لِلْقَتْلِ، وَالاِنْصَافِ لِلْخَلْقِ، وَالْكَظْمِ لِلْغَيْظِ، وَاجْتِنَابِ الْفَسَادِ فِي الأَرْضِ.

وَاحْذَرُوا مَا نَزَلَ بِالأُمَمِ قَبْلَكُمْ مِنَ الْمَثُلاَتِ بِسُوءِ الأَفْعَالِ،

Kîna dilan û geş kirina agirê dijminî yê li singa da û berê xwe ji hev zivirandin û arîkarî ya hev nekirinê.

Her wiha hal û wez'ê mu'minên pêşîya hewe da çûyîn, bidin bîra xwe û têda fikir bikin ku li wextê imtihan û nexweşî yê da çawa bûn, ma gelo barê wan ji yê hemû mexlûqan girantir nebo û li wextê imtihanê da ji hemî bendeyên wî pitir xebat nedikiran û jîyana wan ji ya hemî xelkê cihanê, teng tir nebî ? Fir'ewnan ew dikiran kûlê xwe û şikencên dijwar didan wan û qurt û qurt tehlatî bi gerîya wan da berdidan û hema her di halê şikestin û telef bûn û bindestî yê da bûn. Ji bona berevanî ya ji xwe, bê çare bîn û çi rêk ji parastina xwe ra tinebîn.

Heta Xwedê dît ku çawa li rêka hejê kirina wî da ew li ser wê hemî ezyet û azarê sebir dikin û çawa ji ber tirsa ji wî hemî nexweşî û nerihetî yan radigrin, vêca piştî wê tengavî ya belayê, rêka wan vekir û zelîlî ya wan zivirand ser 'izzet û quwetê û dehşeta wan zivirand ser êmnahî yê; ew bûn padişah û hukumdar û rêberên ser bilind. Keramet û qencî ya Xwedê giha dereceyek wereng ku qet ew li dilê wan ra jî

وَذَمِيمِ الأَعْمَالِ، فَتَذَكَّرُوا فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ أَحْوَالَهُمْ، وَاحْذَرُوا أَنْ تَكُونُوا أَمْثَالَهُمْ.

فَإِذَا تَفَكَّرْتُمْ فِي تَفَاوُتِ حَالَيْهِمْ، فَالْزَمُوا كُلَّ أَمْرٍ لَزِمَتِ الْعِزَّةُ بِهِ حَالَهُمْ، وَزَاحَتِ الأَعْدَاءُ لَهُ عَنْهُمْ، وَمُدَّتِ الْعَافِيَةُ فِيهِ عَلَيْهِمْ، وَانْقَادَتِ النِّعْمَةُ لَهُ مَعَهُمْ، وَوَصَلَتِ الْكَرَامَةُ عَلَيْهِ حَبْلَهُم: مِنَ الاجْتِنَابِ لِلْفُرْقَةِ، وَاللُّزُومِ لِلأُلْفَةِ، وَالتَّحَاضِّ عَلَيْهَا، وَالتَّوَاصِي بِهَا.

وَاجْتَنِبُوا كُلَّ أَمْرٍ كَسَرَ فِقْرَتَهُمْ، وَأَوْهَنَ مُنَّتَهُمْ: مِنْ تَضَاغُنِ الْقُلُوبِ، وَتَشَاحُنِ الصُّدُورِ، وَتَدَابُرِ النُّفُوسِ، وَتَخَاذُلِ الأَيْدِي.

وَتَدَبَّرُوا أَحْوَالَ الْمَاضِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ قَبْلَكُمْ، كَيْفَ كَانُوا فِي حَالِ التَّمْحِيصِ وَالْبَلاَءِ؟ أَلَمْ يَكُونُوا أَثْقَلَ الْخَلاَئِقِ أَعْبَاءً، وَأَجْهَدَ الْعِبَادِ بَلاَءً، وَأَضْيَقَ أَهْلِ الدُّنْيَا حَالاً؟! اتَّخَذَتْهُمُ الْفَرَاعِنَةُ عَبِيداً فَسَامُوهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ، وَجَرَّعُوهُمُ الْمُرَارَ، فَلَمْ تَبْرَحِ

derbaz nedibîya.

Vêca binêrin ku halê wan çawa bî dema koma wan hev girtî û bîr û hizra wan yêk û dilê wan serast û destê wan digel hev û şûrê wan arîkarê hev û çavê wan tîj û xwestên wan yek, ma gelo hingê ne mezinên ser ‘erdê û padişahên (fermander) xelkê cihanê bîn? Vêca li dûmahîka karê wan jî binêrin, dema cidayî û tefrîqe ket nav wan û hev girtina wan pelişî û bi dil û ziman ji hev cida bîn û ixtilaf ket nav wan û rabîn hev û kirin qerqeşe, Xwedê jî cilkên kerema xwe ji wan kirin û ni’meta xwe ya berfireh ji wan girt; tişta ji wan li nav hewe da mayî qiset û behsa wa ye, da ku ‘ibretgir ‘ibret û dersê jê bigrin.

‘Ibret: Vêca hûn ji rewş û halê zarokên Isma’îl û Ishaq û benî Israîl selam li wan bin ‘ibretê bigrin û şîret bibin; vêca hal û ehwal çiqas nêzîkê yêk û wek hevin; li karê wan da fikir bikin û li rojên ji hev bilav bûn û ji hev cida bûna wan da hizir bikin, wextê ku kesra û qeyser[86] mezinên wan bûn; ew ji cihên ava û behra ‘Iraqê[87] û ‘erdê şînkatî ya wê pir, dertanîna û rêdikiran cihên bê şînkatî û bê av û cihê ba ya wê

الْحَالُ بِهِمْ فِي ذُلِّ الْهَلَكَةِ وَقَهْرِ الْغَلَبَةِ، لاَ يَجِدُونَ حِيلَةً فِي امْتِنَاع، وَلاَ سَبِيلاً إِلَى دِفَاع، حَتَّى إِذَا رَأَى اللهُ جِدَّ الصَّبْرِ مِنْهُمْ عَلَى الأَذَى فِي مَحَبَّتِهِ، وَالاحْتِمالَ لِلْمَكْرُوهِ مِنْ خَوْفِهِ، جَعَلَ لَهُمْ مِنْ مَضَايِقِ الْبَلاَءِ فَرَجاً، فَأَبْدَلَهُمُ الْعِزَّ مَكَانَ الذُّلِّ، وَالأَمْنَ مَكَانَ الْخَوْفِ، فَصَارُوا مُلُوكاً حُكَّاماً، وأَئِمَّةً أَعْلاَماً، وَبَلَغَتِ الْكَرَامَةُ مِنَ اللهِ لَهُمْ مَا لَمْ تَذْهَبِ الأَمَالُ إِلَيْهِ بِهِمْ.

فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانُوا حَيْثُ كَانَتِ الأَمْلاَءُ مُجْتَمِعَةً، وَالأَهْوَاءُ مُؤْتَلِفَةً، وَالْقُلُوبُ مُعْتَدِلَةً، وَالأَيْدِي مُتَرَادِفَةً، وَالسُّيُوفُ مُتَنَاصِرَةً، وَالْبَصَائِرُ نَافِذَةً، وَالْعَزَائِمُ وَاحِدَةً، أَلَمْ يَكُونُوا أَرْبَاباً فِي أَقْطَارِ الأَرَضِينَ، وَمُلُوكاً عَلَى رِقَابِ الْعَالَمِينَ؟ فَانْظُرُوا إِلَى مَا صَارُوا إِلَيْهِ فِي آخِرِ أُمُورِهِمْ، حِينَ وَقَعَتِ الْفُرْقَةُ، وَتَشَتَّتَتِ الأُلْفَةُ، وَاخْتَلَفَتِ الْكَلِمَةُ وَالأَفْئِدَةُ، وَتَشَعَّبُوا مُخْتَلِفِينَ، وَتَفَرَّقُوا مُتَحَارِبِينَ، قَدْ خَلَعَ اللهُ عَنْهُمْ

dijwar û jîyana wê zehmet. Vêca ew jar û belengaz kirin û hiştin di gel çend hêştirên pişt kol û pirçû, ji alîyê mal û xanî yan ve zelîl tirîn kom û ‘erdê wan bê gîya û bê avtirîn ‘erd; ne, xwe bi alîyekî girtibîn û gazîyek qebûl kirbîn da bi wê xwe biparêzin û ne jî xwe dabîn ber sîber a (siha) li hev kom bûn û hej hev kirinê da xwe bi ‘izzet û quweta wê ragirin. Vêca hal perîşan û têkel pêkel bî û dest ne di nav desta da bîn û êjmara wan pir bî lê belê ji hev bilav bîn, di nav belayek dijwar û tebeqên cehl û nezanî yê ra mabîn; ji bin ax kirina saxe saxa keçan bigire heta bi perestina pût û seneman û birîna ji famîl û eqreban û talan kirina hemî alî di nav wan da hebû.

Vêca binêrin evî miletî, wextê ku Xwedê pê şandina pêğemberekî ni’metên zehfî li wan kirin û ew kirin peyrewê dînê wî û pê de’wet û gazî ya wî ji hev bilavbûna wan zivirand ser li hev kom bûnê. Binêrin kanê çawa ni’meta Xwedê çeng û perê xwe yê berketî ji wan ra vekir û cûbarên xwe yên xweş ser wan da rêkir û dîn, ew di nav feyde û bereketên wê da pêçan, vêca di nav ni’meta dîn da nûqî bûn û

لِبَاسَ كَرَامَتِهِ، وَسَلَبَهُمْ غَضَارَةَ نِعْمَتِهِ، وَبَقِّى قَصَصَ أَخْبَارِهِمْ فِيكُمْ عِبَراً لِلْمُعْتَبِرِينَ.

[الاعتبار بالامم] فَاعْتَبِرُوا بِحَالِ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَبَنِي إِسْحَاقَ وَبَنِي إِسْرَائِيلَ (علیهم السلام)، فَمَا أَشَدَّ اعْتِدَالَ الأَحْوَالِ، وَأَقْرَبَ اشْتِبَاهَ الأَمْثَالِ!

تَأَمَّلُوا أَمْرَهُمْ فِي حَالِ تَشَتُّتِهِمْ، وَتَفَرُّقِهِمْ، لَيَالِيَ كَانَتِ الأَكَاسِرَةُ وَالْقَيَاصِرَةُ أَرْبَاباً لَهُمْ، يَحْتَازُونَهُمْ عَنْ رِيفِ الأَفَاقِ، وَبَحْرِ الْعِرَاقِ، وَخُضْرَةِ الدُّنْيَا، إِلَى مَنَابِتِ الشِّيحِ، وَمَهَافِي الرِّيحِ، وَنَكَدِ الْمَعَاشِ، فَتَرَكُوهُمْ عَالَةً مَسَاكِينَ

إِخْوَانَ دَبَر وَوَبَر، أَذَلَّ الأُمَمِ داراً، وَأَجْدَبَهُمْ قَرَاراً، لاَ يَأْوُونَ إِلَى جَنَاحِ دَعْوَةٍ يَعْتَصِمُونَ بِهَا، وَلاَ إِلَى ظِلِّ أُلْفَةٍ يَعْتَمِدُونَ عَلَى عِزِّهَا، فَالأَحْوَالُ مُضْطَرِبَةٌ، وَالأَيْدِي مُخْتَلِفَةٌ، وَالْكَثْرَةُ مُتَفَرِّقَةٌ، فِي بَلاَءِ أَزْلٍ، وأَطْبَاقِ جَهْلٍ! مِنْ

di nav jîyana wê ya xweş da keyf kirin. Kar û barê wan li ber sîbera hakimek serketî rêk ketin û wez‘û halê wan wisa baş bî ku li kêleka ‘izzet û serketinê cî girtin, karê xwe bi rihetî rêve birin û cîyê xwe li ser bilindahî ya qudretê çêkirin, vêca li cihanê da bûn hakim û li ser ‘erdê bûn padişah; bûn padişah li ser wa kesên pêşda ew padişahên wan û bûn hukumdar li ser wan kesên pêşîyê da ĥukum di destê wan da; êdî ne rimek li wan dihata veweşandin û ne jî kevirek li wan dihata werandin.

Heyhê! Rastî ev e ku hewe dest ji werîsê gohdanê (Islamê) berdaye û hewe pê hukmên cahilî, ew dija (qel’e -kelh) Xudayî ku li dûra hewe hatibî danîn, kelişandiye (kun kirîye). Bi rastî Xwedayê Subhan, pê çêkirina hej hev kirin û hev girtinê di nav koma vê ummetê da, minet û qencî li wan kir; ew ulfet û hej hev kirina ku li ber sîbera wê gava xwe davêtan û hana xwe jê re dibiran, ev jî pêve hatî yê wê ni’metê ye ewa ku çi yêk ji mexlûqan nikarê bihayê wê bizanê, çiko bihayê wê ji hemî bihayan seratir û zehftir e û mezinahî ya wê ji hemî mezinan bilindtir e.

Evê jî bizanin ku: Hûn paş hicretê li çûlî tî ya xwe zivirîn û piştî girêdana

بَنَات مَوْءُودَة، وَأَصْنَام مَعْبُودَة، وَأَرْحَام مَقْطُوعَة، وَغَارَات مَشْنُونَة.

فَانْظُرُوا إِلَى مَوَاقِعِ نِعَمِ الله سُبْحَانَهُ عَلَيْهِمْ حِينَ بَعَثَ إِلَيْهِمْ رَسُولاً، فَعَقَدَ بِمِلَّتِهِ طَاعَتَهُمْ، وَجَمَعَ عَلَى دَعْوَتِهِ أُلْفَتَهُمْ، كَيْفَ نَشَرَتِ النِّعْمَةُ عَلَيْهِمْ جَنَاحَ كَرَامَتِهَا، وَأَسَالَتْ لَهُمْ جَدَاوِلَ نَعِيمِهَا، وَالْتَفَّتِ الْمِلَّةُ بِهِمْ فِي عَوَائِدِ بَرَكَتِهَا، فَأَصْبَحُوا فِي نِعْمَتِهَا غَرِقِينَ، وَفِي خُضْرَةِ عَيْشِهَا فَكِهِينَ، قَدْ تَرَبَّعَتِ الأُمُورُ بِهِمْ، فِي ظِلِّ سُلْطَان قَاهِر، وَآوَتْهُمُ الْحَالُ إِلَى كَنَفِ عِزّ غَالِب، وَتَعَطَّفَتِ الأُمُورُ عَلَيْهِمْ فِي ذُرَى مُلْك ثَابِت، فَهُمْ حُكَّامٌ عَلَى الْعَالَمِينَ، وَمُلُوكٌ فِي أَطْرَافِ الأَرَضِينَ، يَمْلِكُونَ الأُمُورَ عَلَى مَنْ كَانَ يَمْلِكُهَا عَلَيْهِمْ، وَيُمْضُونَ الأَحْكَامَ فِيمَنْ كَانَ يُمْضِيهَا فِيهِمْ! لاَ تُغْمَزُ لَهُمْ قَنَاةٌ، وَلاَ تُقْرَعُ لَهُمْ صَفَاةٌ!

[لوم العصاة] أَلاَ وَإِنَّكُمْ قَد

hejê kirin û biratî yê hûn bûne bend bend. Hewe xêncî ji nav, tiştek ya Islamê digel xwe nehiştîye û xêncî şikl û zahirê îmanê hûn tiştek dî ji wê nizanin û nas nakin.

Hûn dibêjin: Agir, bila, lê şermezarî ne. Heçweku hûn dixwazin Islamê li ‘erdê bidin û bervajî bikin û hurmeta wê bişkînin û ji wê soza Xwedê ji hewe standî vebin; ew soza ku li ‘erdê da kirî cihê penah û hawar birinê û kirî cihê rihetî yê ji mexlûqê xwe ra.

Rastî ev e ku eger hûn xwe bavêjin ber bextê xêncî wê û xwe bi tiştek dî bigrin, wê kafir digel hewe bikevin şer, piştî wê, êdî ne cibraîl û ne mîkaîl û ne muhacir û ne ensar qe çi yêk arîkarî ya hewe nakin û hewe xêncî lêdana bi şûr çareyek dî nîne, heta ku Xwedê di navbira hewe da ĥukum bikê.

Muheqeq hewe hay ji nimûnên ‘ibret girtinê heye; ku Xwedê çawa ‘ezab û bela ser yên pêşîyê da rêkirine û hûn agahin ji rojên ‘ezabê Xwedê û qewmînên mezin, vêca hûn gehiştina ‘ezabê Xwedê, dûr hesab nekin, ew jî bi vê bihanê ku hûn xwe ji lê girtina wî bê xeber bikin û an xezeb û girtina wî sivik bizanin û bê xem bibin ji ‘ezabê wî. Çiko bi rastî Xwedayê Subhan le’net li wa yên pêş hewe da derbaz bûyîn nekir xêncî ji ber terk kirina

نَفَضْتُمْ أَيْدِيَكُمْ مِنْ حَبْلِ الطاعَـةِ، وَثَلَمْـتُمْ حِصْـنَ اللهِ الْمَضْـرُوبَ عَلَيْكُمْ، بِأَحْكَامِ الْجَاهِلِيَّةِ، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ قَدْ امْتَنَّ عَلَى جَمَاعَةِ هذِهِ الأُمَّةِ فِيما عَقَدَ بَيْـنَهُمْ مِـنْ حَبْـلِ هذِهِ الأُلْفَةِ الَّتِي يَنْتَقِلُونَ فِي ظِلِّهَا، وَيَـأْوُونَ إِلَـى كَنَفِهَـا، بِنِعْمَـةٍ لاَ يَعْرِفُ أَحَدٌ مِنَ الْـمَخْلُوقِينَ لَهَـا قِيمَةً، لِأَنَّهَا أَرْجَحُ مِنْ كُلِّ ثَمَـنٍ، وَأَجَلُّ مِنْ كُلِّ خَطَرٍ.

وَاعْلَمُـوا أَنَّكُـمْ صِـرْتُمْ بَعْـدَ الْهِجْـرَةِ أَعْرَابـاً، وَبَعْـدَ الْمُـوَالاَةِ أَحْزَاباً، مَا تَتَعَلَّقُونَ مِـنَ الإِسْـلاَمِ إِلاَّ بِاسْـمِهِ، وَلاَ تَعْرِفُـونَ مِـنَ الإِيمَانِ إِلاَّ رَسْمَهُ، تَقُولُونَ:

النَّـارَ وَلاَ الْعَـارَ! كَـأَنَّكُمْ تُرِيدُونَ أَنْ تُكْفِئُوا الإِسْلاَمَ عَلَـى وَجْهِهِ، انْتِهَاكاً لِحَرِيمِـهِ، وَنَقْضـاً لِمِيثَاقِـهِ الَّـذِي وَضَـعَهُ اللهُ لَكُـمْ حَرَماً فِي أَرْضِهِ، وَأَمْناً بَيْنَ خَلْقِهِ.

وإِنَّكُمْ إِنْ لَجَـأْتُمْ إِلَـى غَيْـرِهِ حَـارَبَكُمْ أَهْـلُ الْكُفْـرِ، ثُـمَّ لاَ جَبْرَائِيـلُ وَلاَ مِيكَائِيـلُ وَلاَ

emrê bi me’rûf û nehya ji munker, vêca Xwedê mirovê bê aqil ji ber kirina gonehan û ‘eqilmendan ji ber terk kirina nehya ji munker, ji rehmeta xwe dûr kirine.

Heyhê! Eve hewe girêdana bi Islamê ve birî û hudûdên wê ji kar êxistin û hukmên wê mirandin. Heyhê! Bizanin, Xwedê emrê min kirîye ku ez digel ehlê zulmê û soz şikên û xirabî çêkerên di ‘erdê da bikevim şer; vêca min digel soz şikêna şer kir û li beraberê zalimên ji heqî yê derketî da ez ketim cihadê û min ewên ji dîn derketîn ze’êf û zelîl kirin. Pê qêrekî, min karê Şeytanê “redhe”yê[88] jî temam kir; dilê wî lerizî û singê wî recifî. Ya mayî, paşve mayî yên ehlê zulmê ne. Eger Xwedê izna min bidê li hêrişa vê carê da ezê ewan bi dewleta wanve ji nav bibim ku xêncî hinek bilavbûyî li dûr û berê ‘erdê ji wan nemînin.

Ez ew im, yê li zarokî ya xwe da min giregirên ‘Ereba li ‘erdê dayîn û şaxê (dû qebîlên:) “rebî’e” û “muzer” şikandîn û, hûn ji merteba min li bal Pêğemberê Xwedê (s) agahin; hem ji alîyê eqrebatî yê ve hem jî ji nezer ewî qîmet ê taybet ku dida min; ez biçûk bûm, ku ez li kêleka xwe da rûdinştandim û bi singê xwe ve datanîyam û di nav cîyê xwe da

مُهَاجِرُونَ وَلاَ أَنْصَارٌ يَنْصُرُونَكُمْ إِلاَّ الْمُقَارَعَةَ بِالسَّيْفِ حَتَّى يَحْكُمَ اللهُ بَيْنَكُمْ.

وَإِنَّ عِنْدَكُمُ الأَمْثَالَ مِنْ بَأْسِ اللهِ تَعَالَى وَقَوَارِعِهِ، وَأَيَّامِهِ وَوَقَائِعِهِ، فَلاَ تَسْتَبْطِئُوا وَعِيدَهُ جَهْلاً بَأْخْذِهِ، وَتَهَاوُناً بِبَطْشِهِ، وَيَأْساً مِنْ بَأْسِهِ، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَلْعَنِ الْقَرْنَ الْمَاضِيَ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ إِلاَّ لِتَرْكِهِمُ الأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنكَرِ، فَلَعَنَ السُّفَهَاءَ لِرُكُوبِ الْمَعَاصِي، وَالْحُلَمَاءَ لِتَرْكِ التَّنَاهِي!

أَلاَ وَقَدْ قَطَعْتُمْ قَيْدَ الإِسْلاَمِ، وَعَطَّلْتُمْ حُدُودَهُ، وَأَمَتُّمْ أَحْكَامَهُ.

أَلاَ وَقَدْ أَمَرَنِيَ اللهُ بِقِتَالِ أَهْلِ الْبَغْيِ وَالنَّكْثِ وَالْفَسَادِ فِي الأَرْضِ، فَأَمَّا النَّاكِثُونَ فَقَدْ قَاتَلْتُ، وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَقَدْ جَاهَدْتُ، وَأَمَّا الْمَارِقَةُ فَقَدْ دَوَّخْتُ، وَأَمَّا شَيْطَانُ الرَّدْهَةِ فَقَدْ كُفِيتُهُ بِصَعْقَةٍ سَمِعْتُ لَهَا وَجْبَةَ قَلْبِهِ وَرَجَّةَ صَدْرِهِ، وَبَقِيَتْ بَقِيَّةٌ مِنْ أَهْلِ الْبَغْيِ، وَلَئِنْ أَذِنَ اللهُ فِي

radizandim; bedena min bi bedena wîve dihata diçûwa û bêhna xwe ya xweş dida min; carna tiştek dicûya û dikira devê min da, ewî qet ne derewek ji min seh kir ne jî li rabîn rûniştina min da xeletîyek dît. Ji wî wextîve ku ew (s) ji şîr hat girtin, Xuda mezintirîn melaîketê xwe, şev û roj danî gel wî, da ku ewî li ser rêka hêjayî û xesletên qencên exlaqî bidê meşandin. Ka çawa gûlka devê ileh digel deyka xwe ye û jê venabê, ez jî hema her li pey Pêğember bûm, her roj alayek ji alayên exlaqê xwe ji min ra bilind dikira û destûr dida ku ez bi cî bînim. Her sal çend wextekî li (şikefta) Herayê da dima, min ew didîta û xêncî min kesî nadîta. Li wextekî da xêncî wê mala Pêğemberê Xuda (s) û xedîce têda dijîyan û ez yê sisê bûm, iselametî li çi malên dî da nebû. Min ronahî ya wehî û Pêğemberî yê bi çavê xwe didîta û bêhna nubowwetê his dikira.

Bê şubhe, dema wehy nazil bî ser Pêğember (s) min dengê nalêna şeytan gohlê bî, min pirsî: Ey resûlê Xwedê! Ev dengê çiye? Kerem kir: Nalêna şeytane; bê hêvî bûye ku ‘ibadet jê re bê

الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ لأُدِيلَنَّ مِنْهُمْ إِلاَّ مَا يَتَشَذَّرُ فِي أَطْرَافِ الأَرْضِ تَشَذُّراً!

أَنَا وَضَعْتُ [فِي الصِّغَرِ] بَكَلاَكِلِ الْعَرَبِ، وَكَسَرْتُ نَوَاجِمَ قُرُونِ رَبِيعَةَ وَمُضَرَ.

وَقَدْ عَلِمْتُمْ مَوْضِعِي مِنْ رَسُولِ اللهِ(صلى الله عليه وآله) بِالْقَرَابَةِ الْقَرِيبَةِ، وَالْمَنْزِلَةِ الْخَصِيصَةِ: وَضَعَنِي فِي حِجْرِهِ وَأَنَا وليدٌ يَضُمُّنِي إِلَى صَدْرِهِ، وَيَكْنُفُنِي فِي فِرَاشِهِ، وَيُمِسُّنِي جَسَدَهُ، وَيُشِمُّنِي عَرْفَهُ، وَكَانَ يَمْضَغُ الشَّيْءَ ثُمَّ يُلْقِمُنِيهِ، وَمَا وَجَدَ لِي كَذْبَةً فِي قَوْلٍ، وَلاَ خَطْلَةً فِي فِعْلٍ. وَلَقَدْ قَرَنَ اللهُ تَعَالَى بِهِ(صلى الله عليه وآله) مِنْ لَدُنْ [أَنْ] كَانَ فَطِيماً أَعْظَمَ مَلَكٍ مِنْ مَلاَئِكَتِهِ يَسْلُكُ بِهِ طَرِيقَ الْمَكَارِمِ، وَمَحَاسِنَ أَخْلاَقِ الْعَالَمِ، لَيْلَهُ وَنَهَارَهُ، وَلَقَدْ كُنْتُ أَتَّبِعُهُ اتِّبَاعَ الْفَصِيلِ أَثَرَ أُمِّهِ، يَرْفَعُ لِي فِي كُلِّ يَوْمٍ عَلَماً مِنْ أَخْلاَقِهِ، وَيَأْمُرُنِي بِالاقْتِدَاءِ بِهِ.

kirin. Bi rastî tu gohlê dibî wê ya ez gohlê dibim û dibînî wê ya ez dibînim, lê tinê ev heye ku tu ne Pêğemberî, lê bi yeqîn tu wezîrî û tu li ser qencî yê yî.

Ez digel wî bûm selewatên Xwedê li wî û alê wî bin dema komek ji giregirên Qureyşîya hatîn û gotîn: Ey Muhemed, de'wa tu dikî tiştek pir mezine ku ne babkên te ew de'we kirine û ne jî çi yêk ji binemala te. Emê tiştekî ji te bixazin, eger tu pêk bînî û nîşanê me bidî, emê bizanin tu Pêğemberî û rêkirîyê Xudayî lê eger tu ewê nekî, emê bizanin tu sahirek derewkerî. Vêca ewî selewatên Xwedê li wî û alê wî bin kerem kir: Hûn çi dixwazin? Ewan got: Ji bona me gazî wê dara he bike, heta bi reh û rîşên xwe ve ji cî yê xwe derkevê û bê li berahîya te da bisekinê.

Ewî (s) got: "hemî kar ji Xwedê tên, vêca eger Xwedê ewî karî bikê (bidê kirin) gelo hûnê bawerî yê bînin û şehdeyî yê li ser heqî yê bidin?" Gotin: Belê; kerem kir: ezê wê ya hûn dixwazin, nîşa hewe bikim, lê ez baş zanim ku hûn bi alîyê xêr û başî yê ve, nazivirin. Çiko di nav hewe da ye ewê

وَلَقَدْ كَانَ يُجَاوِرُ فِي كُلِّ سَنَةٍ بِحِرَاءَ، فَأَرَاهُ وَلاَ يَرَاهُ غَيْرِي، وَلَمْ يَجْمَعْ بَيْتٌ وَاحِدٌ يَوْمَئِذٍ فِي الْإِسْلاَمِ غَيْرَ رَسُولِ الله صلى الله عليه وآله وَخَدِيجَةَ وَأَنَا ثَالِثُهُمَا، أَرَى نُورَ الْوَحْيِ وَالرِّسَالَةِ، وَأَشُمُّ رِيحَ النُّبُوَّةِ.

وَلَقَدْ سَمِعْتُ رَنَّةَ الشَّيْطَانِ حِينَ نَزَلَ الْوَحْيُ عَلَيْهِ(صلى الله عليه وآله) فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ الله مَا هذِهِ الرَّنَّةُ؟ فَقَالَ: «هذَا الشَّيْطَانُ قَدْ أَيِسَ مِنْ عِبَادَتِهِ، إِنَّكَ تَسْمَعُ مَا أَسْمَعُ، وَتَرَى مَا أَرَى، إِلاَّ أَنَّكَ لَسْتَ بِنَبِيٍّ، وَلكِنَّكَ وَزِيرٌ، وَإِنَّكَ لَعَلَى خَيْرٍ».

وَلَقَدْ كُنْتُ مَعَهُ صلى الله عليه وآله لَمَّا أَتَاهُ المَلأُ مِنْ قُرَيْشٍ، فَقَالُوا لَهُ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّكَ قَدِ ادَّعَيْتَ عَظِيماً لَمْ يَدَّعِهِ آبَاؤُكَ وَلاَ أَحَدٌ مِنْ بَيْتِكَ، وَنَحْنُ نَسْأَلُكَ أَمْراً إِنْ أَجَبْتَنَا إِلَيْهِ وَأَرَيْتَنَاهُ، عَلِمْنَا أَنَّكَ نَبِيٌّ وَرَسُولٌ، وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ عَلِمْنَا أَنَّكَ سَاحِرٌ كَذَّابٌ. فَقَالَ لهم صلى الله عليه

bê avêtin nav çala **Qelîb**[89] da û ewê hizban li hev kom bikê.[90]

Paşê Ewî selewatên Xwedê li wî û alê wî bin got: “Ey darê, eger te bawerî bi Xwedê û roja qîyametê heye û tu dizanî ez Pêğemberê Xwedê me, bi izna Xwedê ji cî hilbe, bi reh û rîşên xwe ve were li ber min raweste”.

Vêca sond bi Wî yê ew li ser heqîyê şandî (rêkirî) ew dar ji rehve hilbû û hat, dengek dijwar jê dihata û wek çawa firinde çeng û perê xwe li hev didin rê ket û li beraberê Resûlê Xwedê da (s) sekinî û pê çiqê xwe yê jûrî li ser Pêğember selewatên Xwedê li wî û alê wî bin kir sîber û çiqek yê xwe jî danî ser milê min, li wî halî da ez li alîyê rastê yê Pêğember (s) rawesta bîm.

Vêca dema ewa wereng dîtin, bi kubarî û qodetî gotin: Niha vêca destûrê bidîyê ku nîvek ji wê bê cem te û nîva dî li cîyê xwe da bisekinê. Ewî jî bi wî awayî destûr dayê, vêca nîvek ji wê bi şiklek ‘ecêb û dengek bilindtir hat balê û ewqas nêzîk bî û kêm mabî xwe li Pêğember selat û selamên Xwedê li wî û alê wî bin bialînê.

وآله: «وَمَا تَسْأَلُونَ؟».قَالُوا: تَدْعُو لَنَا هذِهِ الشَّجَرَةَ حَتَّى تَنْقَلِعَ بِعُرُوقِهَا وَتَقِفَ بَيْنَ يَدَيْكَ.

فَقَالَ صلى الله عليه وآله: «إِنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، فَإِنْ فَعَلَ اللهُ ذلِكَ لَكُمْ، أَتُؤْمِنُونَ وَتَشْهَدُونَ بِالْحَقِّ؟». قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: «فَإِنِّي سَأُرِيكُمْ مَا تَطْلُبُونَ، وإِنِّي لأَعْلَمُ أَنَّكُمْ لاَ تَفِيئُونَ إِلَى خَيْرٍ، وَإِنَّ فِيكُمْ مَنْ يُطْرَحُ فِي الْقَلِيبِ، وَمَنْ يُحَزِّبُ الأَحْزَابَ».

ثُمَّ قَالَ: «يَا أَيَّتُهَا الشَّجَرَةُ إِنْ كُنْتِ تُؤْمِنِينَ بِاللهِ وَاليَوْمِ الأخِرِ، وَتَعْلَمِينَ أَنِّي رَسُولُ اللهِ، فَانْقَلِعِي بِعُرُوقِكِ حَتَّى تَقِفِي بَيْنَ يَدَيَّ بِإِذْنِ اللهِ».

فَوَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ نَبِيّاً لاَنْقَلَعَتْ بِعُرُوقِهَا، وَجَاءَتْ وَلَهَا دَوِيٌّ شَدِيدٌ، وَقَصْفٌ كَقَصْفِ أَجْنِحَةِ الطَّيْرِ، حَتَّى وَقَفَتْ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللهِ(صلى الله عليه وآله)مُرَفْرِفَةً، وَأَلْقَتْ بِغُصْنِهَا الأَعْلَى عَلَى رَسُولِ اللهِ(صلى الله

Vêca ewan bi kufr û serpêçan gotin: Niha, bêje vê nîvê, bila biçê bighê nîva xwe ya dî û wek pêş da lê bê. Pêğember emrê wê kir û ew jî zivirî. Min got: “La ilahe ille llah” ez ewilîn kes im ku îman bi te anîye ey Resûlê Xwedê; ez ewilîn kes im şehdeyîyê didim ku bi fermana Xwedê ji bona rast deranîna pêğemberî ya te û biha dana peyva te evê darê çi kir û çi kir! Vêca ewê komê hemîyan gotin: Nexêr; ew sahirek derewker e; ew jî çi sihrek ‘ecêb û bi dest sivikî; ma gelo xêncî yêk wek vî -mexseda wan ez bûm- kes dî tesdîqa te dikê li ser vî karê te?

Halhale bi rastî ez ji wê komê me ku lûma lûmekeran ewa ji rêka Xwedê paşve nadê; ewên rûyê (dêmen) wan rûyê rastbêjan û axiftin û peyva wan peyva qencan, ewên şev avakerin (pê ‘ibadet) û birojve ronahîderin (çira yên hidayetê). Xwe bi werîsê Qur’anê ve girtine û rêkên Xwedê û sunnetên Pêğemberê wî sax dihêlin; ne serkêşî yê dikin ne jî xwe mezin dikin; ne zêdegavîyan dikin ne jî fesadê (xirabkarî). Dilê wan di bihiştê da ye û bedena wan mijûlê kar û ‘emel.

AXIFTINA 193

Hatîye riwayet kirin ku mîrê

عليه وآلـه)، وَبِـبَعْضِ أَغْصَـانِهَا عَلَـى مَنْكِبِـي، وَكُنْـتُ عَـنْ يَمِينِهِ(عليه السلام).

فَلَمَّا نَظَرَ الْقَوْمُ إِلَى ذلِكَ قَالُوا ــ عُلُـوّاً وَاسْـتِكْبَاراً ــ : فَمُرْهَـا فَلْيَأْتِكَ نِصْفُهَا وَيَبْقَى نِصْفُهَا.

فَأَمَرَهَـا بِـذلِكَ، فَأَقْبَـلَ إِلَيْـهِ نِصْفُهَا كَأَعْجَـبِ إِقْبَـال وَأَشَـدِّهِ دَوِيّـاً، فَكَـادَتْ تَلْتَـفُّ بِرَسُـولِ اللهِ(صلى الله عليه وآله).

فَقَالُوا ــ كُفْراً وَعُتُوّاً ــ : فَمُـرْ هذَا النِّصْفَ فَلْيَرْجِعْ إِلَـى نِصْـفِهِ كَمَا كَانَ.

فَأَمَرَهُ فَرَجَعَ.

فَقُلْتُ أَنَا: لاَ إِلهَ إِلاَّ اللهُ، إِنِّـي أَوَّلُ مُـؤْمِن بِـكَ يَـا رَسُـولَ اللهِ، وَأَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِأَنَّ الشَّجَرَةَ فَعَلَتْ مَـا فَعَلَـتْ بِـأَمْرِ اللهِ تَصْـدِيقاً لِنُبُوَّتِكَ، وإِجْلاَلاً لِكَلِمَتِكَ.

فَقَالَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ: بَـلْ سَـاحِرٌ كَذَّابٌ، عَجِيـبُ السِّـحْرِ خَفِيـفٌ فِيهِ، وَهَلْ يُصَدِّقُكَ فِي أَمْـرِكَ إِلاَّ مِثْلُ هذَا! يَعْنُونَنِي.

وَإِنِّي لَمِنْ قَوْم لاَ تَأْخُذُهُمْ فِي

bawerdara (s) hevalek hebû digotanê "**Hemam**" ew mirovek 'abid bî. Rojekî gotê: Ey mîrê bawerdaran, ji bona min wisa behsa ehlê teqwayê bike, heçweku ez wan bibînim. Vêca ewî selamên Xwedê lê bin hinekî xwe giran kir û cewaba wî paşve da, paşê got:

"Ey Hemam! Ji Xwedê bitirse û qencî yê bike, çiko Xwedê digel wan kesaye ewên ji Xwedê bitirsin û her wiha digel wa kesa ye ewên qencî ker".

Lê belê Hemam bi vî qasî razî nebî û ew da sondê. Vêca Imam hemd û senayê Xwedê gotin û selewat dan Pêğember (s) û got:

Bi rastî Xwedayê bilind û pak mexlûq xulqandin (afirandin), di halekî da ew çêkirin ku ji ta'et û gohdana wan bê ihtîyac û ji ber ne gohdarî ya wan li êmnahîyê da bî. Çiko rastî ev e ku negohdarî ya ne gohdaran çi zererê nagihênî yê û gohdana gohdaran jî çi menfî'etê lê nakê. Vêca rizqê jîyana wan li nav wan da bilav kir û li dinyayê da her kes danî ser cihê wî.

Vêca ehlê seratî û başîyan di dinyayê da, hema xudan teqwa ne.

Xeberdana wan durist, ber kirina (cil û bergê) wan navincî û rêçika (rabûn runiştin) wan hevrê ye digel (tewazû' û)

الله لَوْمَـةُ لاَئِـم، سِـيَماهُمْ سِـيَما الصِّـدِّيقِينَ، وَكَلاَمُهُـمْ كَـلاَمُ الأَبْرَارِ، عُمَّارُ اللَّيْلِ، وَمَنَارُ النَّهَارِ، مُتَمَسِّكُونَ بِحَبْلِ الْقُرْآنِ، يُحْيُـونَ سُـنَنَ الله وسُـنَنَ رَسُـولِهِ، لاَ يَسْتَكْبِرُونَ وَلاَيَعْلُـونَ، وَلاَيَغُلُّـونَ وَلاَ يُفْسِدُونَ، قُلُوبُهُمْ فِي الْجِنَانِ، وَأَجْسَادُهُمْ فِي الْعَمَلِ!

[193]

[يصف فيها المتقين]

روي أنّ صاحباً لاميرالمؤمنين عليه السلام يقال له همّامٌ كان رجلاً عابداً، فقال له: يا أميرالمؤمنين، صف لي المتقين كأني أنظر إليهم. فتثاقل عن جوابه، ثم قال عليه السلام:

يا همّامُ، اتقِ اللهَ وأحْسِنْ فَـ (إنَّ اللهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا والَّـذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ)

فلم يقنع همّامٌ بِـذَلِكَ القـول حتّى عزم عليه. قال: فحمد الله وأثنى عليه، وصلّى على النبي(ص)، ثم قال:

أَمَّا بَعْـدُ، فَـإِنَّ اللهَ سُـبْحَانَهُ

xwe şikandinê. Heçî ya Xwedê li ser wan heram kirî, çavê xwe jê digrin û gohê xwe ji wê çendê ra danîne (weqf kirine) ku pê wê zanîna feyda wan têda heyî bi destve bînin, rojên bela (û zehmetê) ji bona wan wek rojên rihetî û berfirehî yê ne.

Eger ne ew mudetê ‘emr (temen) bîya ku Xwedê ji wan ra danîye, ji ber şewqa girtina kirîya qenc û tirsa ji ‘ezab, qas çav nûqandinekî canê wan di bedena wan da nedisekinî;

Xwedê di çavê wan da mezine, vêca ji ber wê xêncî wî li ber çavê wan biçûke; ji bihiştê ra wek wa kesane ewên heçweku bihişt dîtîn û di nava ni’met û xweşî yên wê da mayîn, ji agir (cehnemê) ra wek wane yên heçweku ew dîtîn û di nava ‘ezabê wê da. Dilê wan xemdare û xelk ji zerer a wan li êmnahî yê da ne. Bedena wan ze’êf (lawaz) û ihtîyacî ya wan kêm û nefsa wan paqije.

Çend rojek kurt xwe radigrin (sebir dikin) ku di peyda ji wan ra rihetîyek dirêj hebê, ev ticareta pir sûd Xwedayê wan ji bona wan hêsan kirîye. Dinyayê qesta wan kirîye û ew wê naxwazin û, ewê ew esîr kirine lê ew canê xwe didin û xwe ji esîrîyê xilas dikin.

Hindîke di şevê da, ew ji pêve ne

وَتَعَالَى خَلْقَ الْخَلْقَ حِينَ خَلَقَهُمْ غَنِيّاً عَنْ طَاعَتِهِمْ آمِناً مِنْ مَعْصِيَتِهِمْ، لِأَنَّهُ لاَ تَضُرُّهُ مَعْصِيَةُ مَنْ عَصَاهُ، وَلاَ تَنْفَعُهُ طَاعَةُ مَنْ أَطَاعَهُ، فَقَسَمَ بَيْنَهُمْ مَعَايِشَهُمْ، وَوَضَعَهُمْ مِنَ الدُّنْيَا مَوَاضِعَهُمْ.

فَالْمُتَّقُونَ فِيهَا هُمْ أَهْلُ الْفَضَائِلِ:

مَنْطِقُهُمُ الصَّوَابُ، وَمَلْبَسُهُمُ الاْقْتِصَادُ، وَمَشْيُهُمُ التَّوَاضُعُ. غَضُّوا أَبْصَارَهُمْ عَمَّا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِمْ، وَوَقَفُوا أَسْمَاعَهُمْ عَلَى الْعِلْمِ النَّافِعِ لَهُمْ. نَزَلَتْ أَنْفُسُهُمْ مِنْهُمْ فِي الْبَلاَءِ كَالَّتِي نَزَلَتْ فِي الرَّخَاءِ.

لَوْ لاَ الأَجَلُ الَّذِي كَتَبَ اللهُ عَلَيْهِمْ لَمْ تَسْتَقِرَّ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ طَرْفَةَ عَيْنٍ، شَوْقاً إِلَى الثَّوَابِ، وَخَوْفاً مِنَ الْعِقَابِ.

عَظُمَ الْخَالِقُ فِي أَنْفُسِهِمْ فَصَغُرَ مَا دُونَهُ فِي أَعْيُنِهِمْ، فَهُمْ وَالْجَنَّةُ كَمَنْ قَدْ رَآهَا، فَهُمْ فِيهَا

(mijûlê nimêjê ne) û piç piçên Qur’anê dixûnin, ewê dixûnin û bi tertîl (hêdî hêdî û bi fikir) dixûnin. Li demê xwendinê da xwe pê wê xemdar dikin û li derman kirina derdê xwe digerin. Vêca dema bighên ayetekî ku (bişaret û) mizgînî têda ye, lê disekinin û lê tima dibin û dilê wan bi şewq difirijîyê û xweşî yan tînin ber çavê xwe. Û dema bighên ayetekî ku tirsandin têda heye, gohê dil bi alîyê wêve didin û wereng hesab dikin ku qêr û dengê fûrîna cehnemê di gohê wan da ye. Vêca (bi rukû’ê) tewandî ne; ehnî û kefdest û çûk û sertlî bi ‘erdêve danîne û azad kirina xwe ji Xwedê dixwazin.

Bi rojve jî ew nerm û helîm û zana û qenckar û bi teqwa ne, ku tirsa ji Xwedê wisa ew zirav kirine wek çawa pê tiraşînê tîr zirav dibê, ewê berê xwe bidê wan ewa nexweş (nesax) hesab dikê, halhale ew qe nexweş nînin; û dibêjê: ‘eqlê wan têk çûye!! Ĥeqîqet ev e ku karek mezin, halê wan têk daye.

Bi ‘emelê xwe yê kêm razî nînin û karê xwe yê zehfî, pir nizanin, vêca ew li bal xwe li bin ithamî da ne û ji kiryarên xwe ditirsin.

Dema bi qencî pesnê yêk ji wan bê dayîn ji wê ya derheq wî da hatî gotin ditirsihê û dibêjê: Ez baştir ji herkesî

مُنَعَّمُونَ، وَهُمْ وَالنَّارُ كَمَنْ قَدْرَآهَا، فَهُمْ فِيهَامُعَذَّبُونَ. قُلُوبُهُمْ مَحْزُونَةٌ، وَشُرُورُهُمْ مَأْمُونَةٌ، وَأَجْسَادُهُمْ نَحِيفَةٌ، وَحَاجَاتُهُمْ خَفِيفَةٌ، وَأَنْفُسُهُمْ عَفِيفَةٌ.

صَبَرُوا أَيَّاماً قَصِيرَةً أَعْقَبَتْهُمْ رَاحَةً طَوِيلَةً، تِجَارَةٌ مَرْبِحَةٌ، يَسَّرَهَا لَهُمْ رَبُّهُم. أَرَادَتْهُمُ الدُّنْيَا وَلَمْ يُرِيدُوهَا، وَأَسَرَتْهُمْ فَفَدَوْا أَنْفُسَهُمْ مِنْهَا.

أَمَّا اللَّيْلَ فَصَافُّونَ أَقْدَامَهُمْ، تَالِينَ لِأَجْزَاءِ الْقُرْآنِ يُرَتِّلُونَهَا تَرْتِيلاً، يُحَزِّنُونَ بِهِ أَنْفُسَهُمْ، وَيَسْتَثِيرُونَ بِهِ دَوَاءَ دَائِهِمْ، فَإِذَا مَرُّوا بِآيَة فِيهَا تَشْوِيقٌ رَكَنُوا إِلَيْهَا طَمَعاً، وَتَطَلَّعَتْ نُفُوسُهُمْ إِلَيْهَا شَوْقاً، وَظَنُّوا أَنَّهَا نُصْبَ أَعْيُنِهِمْ، وَإِذَا مَرُّوا بِآيَة فِيهَا تَخْوِيفٌ أَصْغَوْا إِلَيْهَا مَسَامِعَ قُلُوبِهِمْ، وَظَنُّوا أَنَّ زَفِيرَ جَهَنَّمَ وَشَهِيقَهَا فِي أُصُولِ آذَانِهِمْ، فَهُمْ حَانُونَ عَلَى أَوْسَاطِهِمْ، مُفْتَرِشُونَ لِجَبَاهِهِمْ وَأَكُفِّهِمْ، وَأَطْرَافِ أَقْدَامِهِمْ، يَطْلُبُونَ إِلَى اللهِ فِي فَكَاكِ رِقَابِهِمْ.

xwe nas dikim û bi xwe dizanim û Xwedayê min jî ji min pitir agahî û zanîn derheq min da heye, ey Xuda, ji ber wê ya ew dibêjin, li min negire û min baştir bike ji wê ya ew guman dikin û li min bibore û ‘efû bike wê ya ew pê nizanin.

Ji nîşanên her yêk ji wan ev e ku: Tu dibînî ew di karê dînî da bi hêz û jêhatî ye û digel wê çendê ku hay ji xwe mayî ye, nerme û îmana wî hevrê ye digel yeqînê, ji zanînê ra kulboye û ‘ilmê wî hevrê digel hilm û nermîyê ye, digel dewlemendîyê mesrefa wî qutîtî ye (navincî ye), di ‘ibadet da ehlê xuşû’ê ye, di nedarîyê da jî li hevketî û spehî ye û li wextê dijwarîyê da sebirdare û peyketina wî li malê helal da ye û ji hidayet bûnê ra bi keyf û neşate û ji timahîyê dûre.

Li halê kirina karê qenc û baş da jî li nav tirsê da ye, xema wî şukir kirine heta lê dibê şev û xema wî zikir kirine heta lê dibê sibeh. Bi tirs, şeva xwe dibê serî û bi keyfxweşî lê dibê sibeh. Tirsa wî ji wê xefletê ye ku newebê serda bigirê û keyfa wî ji ber wê rehmet û fezla Xwedê ye ku gihayîyê.

Eger nefsa wî ji kirina karê ku lê xweş nayê ne gohdarî ya wî bikê, ewê

وَأَمَّا النَّهَارَ فَحُلَمَاءُ عُلَمَاءُ، أَبْرَارٌ أَتْقِيَاءُ، قَدْ بَرَاهُمْ الْخَوْفُ بَرْيَ الْقِدَاحِ، يَنْظُرُ إِلَيْهِمُ النَّاظِرُ فَيَحْسَبُهُمْ مَرْضَى، وَمَا بِالْقَوْمِ مِنْ مَرَض، وَيَقُولُ: قَدْ خُولِطُوا! وَلَقَدْ خَالَطَهُمْ أَمْرٌ عَظِيمٌ!

لاَ يَرْضَوْنَ مِنْ أَعْمَالِهِمُ الْقَلِيلَ، وَلاَ يَسْتَكْثِرُونَ الْكَثِيرَ، فَهُمْ لأَنْفُسِهِمْ مُتَّهِمُونَ، وَمِنْ أَعْمَالِهِمْ مُشْفِقُونَ.

إِذَا زُكِّيَ أَحَدٌ مِنْهُمْ خَافَ مِمَّا يُقَالُ لَهُ، فَيَقُولُ: أَنَا أَعْلَمُ بِنَفْسِي مِنْ غَيْرِي، وَرَبِّي أَعْلَمُ مِنِّي بِنَفْسِي! اللَّهُمَّ لاَ تُؤَاخِذْنِي بِمَا يَقُولُونَ، وَاجْعَلْنِي أَفْضَلَ مِمَّا يَظُنُّونَ، وَاغْفِرْ لِي مَا لاَ يَعْلَمُونَ.

فَمِنْ عَلاَمَةِ أَحَدِهِمْ أَنَّكَ تَرَى لَهُ قُوَّةً فِي دِين، وَحَزْماً فِي لِين، وَإِيمَاناً فِي يَقِين، وَحِرْصاً فِي عِلْم، وَعِلْماً فِي حِلْم، وَقَصْداً فِي غِنىً، وَخُشُوعاً فِي عِبَادَة، وَتَجَمُّلاً فِي فَاقَة، وَصَبْراً

mehrûm (bê behr) dikê ji wê ya ew hejê dikê, hez kirina wî di wê da ye ewa ji nav naçî û xwe vedere ji wê ya ne bidewam û namînê. Nermîyê têkel ‘ilm û zanînê dikê û gotin û ‘emel digel hev rêk têxê.

Tu ewî dibînî ku hêvî kurt û kêm şimitîne, dilê wî xaşi’e û nefsa wî qani’, xarina wî kême û karê wî rihet û hêsan, dînê wî paraztî ye û şehweta wî mirî ye û xezeba wî daketî ye. Hêvîya xêr û başîyê jê heye û mirov ji xirabî gehandina wî li êmnahîyê da ye.

Eger li nav koma xafilan da bê li nav zakiran da tê nivîsîn û eger li nav zakiran da bê, ji xafilan nayê nivîsîn. Wî yê zulm lê kirî ‘efû dikê û danê dikê digel wî yê ew bê behr kirî, girêdanê çêdikê digel wî yê jê biryî. Pîs axiftin ji wî dûre û xeberdana wî nerme û karê kûtî (nehez) li bal wî peyda nabê û başî ileh digele; xêr û başî ya wî berê xwe daye û xirabî ya wî pişt daye.

Di wextê dijwarî yên hejandinker da bi weqare û nahejê, di nexweşî ya da pir sebirdare û li wextê rihetîyê (berfirehî) da pir şukirdare.

Zulmê nakê li wî kesê kerbê wî jê hatî û xwe gonehkar nakê ji ber wî yê hejê dikê, heqîyê dibêjê hêj şehdeyî li ser nehatî dayîn, ewa dayînê ku

فِي شِدَّة، وَطَلَباً فِي حَلاَل، وَنَشاطاً فِي هُدىً، وَتَحَرُّجاً عَنْ طَمَع.

يَعْمَلُ الأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ وَهُوَ عَلَى وَجَل، يُمْسِي وَهَمُّهُ الشُّكْرُ، وَيُصْبِحُ وَهَمُّهُ الذِّكْرُ، يَبِيتُ حَذِراً، وَيُصْبِحُ فَرِحاً، حَذِراً لَمَّا حُذِّرَ مِنَ الْغَفْلَةِ، وَفَرِحاً بِمَا أَصَابَ مِنَ الْفَضْلِ وَالرَّحْمَةِ.

إِنِ اسْتَصْعَبَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فِيمَا تَكْرَهُ لَمْ يُعْطِهَا سُؤْلَهَا فِيمَا تُحِبُّ.

قُرَّةُ عَيْنِهِ فِيمَا لاَ يَزُولُ، وَزَهَادَتُهُ فِيمَا لاَ يَبْقَى، يَمْزُجُ الْحِلْمَ بِالْعِلْمِ، وَالْقَوْلَ بِالْعَمَلِ.

تَرَاهُ قَرِيباً أَمَلُهُ، قَلِيلاً زَلَلُهُ، خَاشِعاً قَلْبُهُ، قَانِعَةً نَفْسُهُ، مَنْزُوراً أَكْلُهُ، سَهْلاً أَمْرُهُ، حَرِيزاً دِينُهُ، مَيِّتَةً شَهْوَتُهُ، مَكْظُوماً غَيْظُهُ. الْخَيْرُ مِنْهُ مَأْمُولٌ، وَالشَّرُّ مِنْهُ مَأْمُونٌ.

إِنْ كَانَ فِي الْغَافِلِينَ كُتِبَ فِي الذَّاكِرِينَ، وَإِنْ كَانَ فِي

biparêzê ji nav nabê, ewa jê xwestîn ku li bîra xwe da bihêlê ji bîr nakê û pê nav û leqebên nebaş gazî xelkê nakê, zererê nagihênê cîranê xwe û li wextê musîbet û belayê da lûman (şematet) nakê û keyfa xwe naynê, qet nakevê nav karê batil û pûçek da û ji heqîyê dernakevê.

Eger bê deng bibê bê dengî ya wî ewî xemdar nakê; eger bikenê dengê xwe bilind nakê; eger neheqîyek digel bê kirin (di cî da tûlê nagirê) sebir dikê heta Xwedê heyfa wî hildê.

Nefsa wî ji ber wî li zehmetê da ye û xelk ji ber wî di rihetîyê da ne; ew xwe ji axreta xwe ra didê zehmetê û xelkê rihet dihêlê.

Dûr bûna wî ji kesê ku xwe jê dûr digrê ji ber zuhd û pakîyê ye, û xwe nêzîkê kî bikê, ji ber xweş exlaqî û dilovanî ya wî ye. Ne xwe dûr girtina wî ji ber kibr û xwe mezin kirinê ye û ne jî nêzîk bûna wî ji bona hîle û xapandinê ye.

***Rawî dibêjê**: Vêca Hemam qêrek da û can ji bedena wî derket. Mîrê bawerdaran jî kerem kir:*

İha, wellahî tirsa min derheq wî da ji vê yêkê bû. *Di pey ra got:* Şîretên cîgir digel ehlê xwe, iha wiha dikê!

Vêca kesekî gotê: Tu çawa? Ey emîr el mu'minîn! Çire wel te nekir? Kerem kir:

الذَّاكِرِينَ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ. يَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَهُ، وَيُعْطِي مَنْ حَرَمَهُ، وَيَصِلُ مَنْ قَطَعَهُ. بَعِيداً فُحشُهُ، لَيِّناً قَوْلُهُ، غَائِباً مُنْكَرُهُ، حَاضِراً مَعْرُوفُهُ، مُقْبِلاً خَيْرُهُ، مُدْبِراً شَرُّهُ.

فِي الزَّلاَزِلِ وَقُورٌ، وَفِي الْمَكَارِهِ صَبُورٌ، وَفِي الرَّخَاءِ شَكُورٌ.

لاَ يَحِيفُ عَلَى مَنْ يُبْغِضُ، وَلاَ يَأْثَمُ فِيمَنْ يُحِبُّ. يَعْتَرِفُ بِالْحَقِّ قَبْلَ أَنْ يُشْهَدَ عَلَيْهِ. لاَ يُضَيِّعُ مَا اسْتُحْفِظَ، وَلاَ يَنْسَى مَا ذُكِّرَ، وَلاَ يُنَابِزُ بِالأَلْقَابِ، وَ لاَ يُضَارُّ بِالْجَارِ، وَلاَ يَشْمَتُ بِالْمَصَائِبِ، وَلاَ يَدْخُلُ فِي الْبَاطِلِ، ولاَ يَخْرُجُ مِنَ الْحَقِّ.

إِنْ صَمَتَ لَمْ يَغُمَّهُ صَمْتُهُ، وَإِنْ ضَحِكَ لَمْ يَعْلُ صَوْتُهُ، وَإِنْ بُغِيَ عَلَيْهِ صَبَرَ حَتّى يَكُونَ اللهُ هُوَ الَّذِي يَنْتَقِمُ لَهُ.

نَفْسُهُ مِنْهُ فِي عَنَاء، وَالنَّاسُ

Wey, ji tera! Mirina herkesî wextek jê re heye ku ji wê derbaz nakê û sebebek heye ku ji wê dernakevê. Ji van axiftina neke ku eva he pif kirina şeytane li ser zimanê te (şeytan eva gotina bi te didê gotin).

AXIFTINA 194

Behsa minafiqan dikê (heçweku li bajarê Kûfayê axift bê).

Em hemdê wî Xudayî dikîn ku tewfîqa ta'et daye û ji ne gohdarîyê dûr kirîye, em temam kirina qencî û ihsanê ji wî dixwazîn, her wiha xwe girtina bi werîsê wî jî.

Em şehde didîn ku Muhemmed 'evd û hinartî yê wî ye ku ji bona razî bûna wî xwe avêt nav hemî dijwarî yan û kol û mereq, qurt û qurt bi ser xwe da kirin. Heta bi wê derê ku nêzîkên wî dûrûyî digel kirin û yên ji wî dûr li dijê wî da xwe dan hev; 'Ereban ji bona hêriş birina ser wî hefsar berdan û pê şivan li bin zikê heywana xwe dan, da ku kîn û rika xwe, ji cihên dûr bînin û birêjin ser cihê wî.

Ey 'evdên Xwedê, ez wesîyeta teqwatî ya Xwedê li hewe dikim û ez hewe ji ehlê nifaqê ditirsînim; minafiq, ji rê derin û ji rê derkerin, ew bi xwe

مِنْـهُ فِـي رَاحَـة. أَتْعَـبَ نفسـه لاِخِرَتِهِ، وَأَرَاحَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ.

بُعْدُهُ عَمَّنْ تَبَاعَدَ عَنْـهُ زُهْـدٌ وَنَزاهَةٌ، وَدُنُوُّهُ مِمَّنْ دَنَا مِنَهُ لِـينٌ وَرَحْمَـةٌ، لَـيْسَ تَبَاعُـدُهُ بِكِبْـر وَعَظَمَـة، وَلاَ دُنُـوُّهُ بِمَكْـر وَخَدِيعَة.

قال: فصعق همّام رحمه الله صعقةً كانت نفسُه فيها. فقال أميرالمؤمنين عليه السلام:

أَمَا وَاللهِ لَقَدْ كُنْتُ أَخَافُهَا عَلَيْهِ. ثُمَّ قَالَ: هكَذَا تَصْنَعُ الْمَوَاعِظُ البَالِغَةُ بِأَهْلِهَا؟

فقال له قائل: فما بالك يا أميرالمؤمنين ؟ فقال عليه السلام:

وَيْحَكَ، إِنَّ لِكُلِّ أَجَل وَقْتاً لاَ يَعْدُوهُ، وَسَبَباً لاَ يَتَجَاوَزُهُ، فَمَهْلاً، لاَ تعُدْ لِمِثْلِهَا، فَإِنَّمَا نَفَثَ الشَّيْطَانُ عَلَى لِسَانِكَ!

[194]

من خطبة له عليه السلام يصف فيها المنافقين

نَحْمَدُهُ عَلَى مَا وَفَّقَ لَـهُ مِـنَ الطَّاعَةِ، وَذَادَ عَنْهُ مِـنَ الْمَعْصِـيَةِ،

şimitîne û xelkê jî dişimitînin, her car rengekî li xwe didin û her roj gotinekî dibêjin û rêkekî didin berxwe û, ji rê deranîna hewe ra ji hemî wesîlan istifade dikin û li her cihî kemînê digrin. Dilê wan nexweşe, nexweşîyek bê derman, lê belê eşkereyê wan xemilandî û paqije.

Ji xefve hirve wêve diçin û wek xwe xişikênên di nav bîşîyan da nerm û veşartî rêve diçin. Axiftina wan wek dermane û bi ziman saxî û şifaya xelkê dixwazin lê bi kiryar derdê bê derman. Eger xelk li rihetîyê da bin ew hesedê bi wan dibin û hema rastî belayê dixwazin û benê hêvî yan dibirin.

Li her rêkekî da hinek gohrî xwe kirine û dane telef kirin. Ewan li her dilekî da mehderkarek heye û li bal her nexweşî û kulekî rûndikekî dirêjin (bi derew rûndik ji çavê wan tên) ew pesnan bi deyn didin hev û hêvîya kirîya wê ne.

Eger tiştekî bixwazin pêkutanê li ser dikin û eger lome li wan bê kirin hetk û şermê dibin û eger Ĥukum bidin zêdegavîyê têda dikin.

Ji her heqekî ra batilek hazir kirine û ji her rastekî ra xwehrîyek û ji her saxekî ra qatilek û ji her dergehekî ra kilîdek û ji her şevekî ra çirayek.

Bê hêvîtî kirine wesîla kulbûtî ya

وَنَسْأَلُهُ لِمِنَّتِهِ تَمَاماً، وَبِحَبْلِهِ اعْتِصَاماً.

وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، خَاضَ إِلَى رِضْوَانِ اللهِ كُلَّ غَمْرَة، وَتَجَرَّعَ فِيهِ كُلَّ غُصَّة، وَقَدْ تَلَوَّنَ لَه الأَدْنَوْنَ، وَتَأَلَّبَ عَلَيْهِ الأَقْصَوْنَ، وَخَلَعَتْ إِلَيْهِ الْعَرَبُ أَعِنَّتَهَا، وَضَرَبَتْ إِلَى مُحَارَبَتِهِ بُطُونَ رَوَاحِلِهَا، حَتَّى أَنْزَلَتْ بِسَاحَتِهِ عَدَاوَتَهَا، مِنْ أَبْعَدِ الدَّارِ، وَأَسْحَقِ الْمَزَارِ.

أُوصِيكُمْ عِبَادَ اللهِ، بِتَقْوَى اللهِ، وَأُحَذِّرُكُمْ أَهْلَ النِّفَاقِ، فَإِنَّهُمُ: الضَّالُّونَ الْمُضِلُّونَ، وَالزَّالُّونَ الْمُزِلُّونَ. يَتَلَوَّنُونَ أَلْوَاناً، وَيَفْتَنُّونَ افْتِنَاناً، وَيَعْمِدُونَكُمْ بِكُلِّ عِمَاد، وَيَرْصُدُونَكُمْ بِكُلِّ مِرْصَاد. قُلُوبُهُمْ دَوِيَّةٌ، وَصِفَاحُهُمْ نَقِيَّةٌ.

يَمْشُونَ الْخَفَاءَ، وَيَدِبُّونَ الضَّرَاءَ. وَصْفُهُمْ دَوَاءٌ، وَقَوْلُهُمْ شِفَاءٌ، وَفِعْلُهُمُ الدَّاءُ الْعَيَاءُ. حَسَدَةُ الرَّخَاءِ، وَمُؤَكِّدُوا الْبَلاَءِ،

xwe, da bazara xwe germ bihêlin û tiştên xwe bi bihayek girantir bifirûşin, daxivin vêca rengê heqîyê bi axiftina xwe ra didin, behsa tiştekî dikin vêca hîlan dikin, rêkê (dîn) sist dikin û pêç û xwehrîyê têxinê. Ew benda (terefdar) şeytan û pîjkê agir in ***"ew hizba şeytan in, heyhê, bi rastî ewên xusirîyîn, ew hizba şeytan in"***.[91]

وَمُقْنطُوا الرَّجَاء.

لَهُمْ بِكُلِّ طَرِيق صَرِيعٌ، وَإلى كُلِّ قَلْب شَفِيعٌ، وَلِكُلِّ شَجْو دُمُوعٌ. يَتَقَارَضُونَ الثَّنَاءَ، وَيَتَرَاقَبُونَ الْجَزَاء.

إِنْ سَأَلُوا أَلْحَفُوا، وَإِنْ عَذَلُوا كَشَفُوا، وَإِنْ حَكَمُوا أَسْرَفُوا.

قَدْ أَعَدُّوا لِكُلِّ حَقٍّ بَاطِلاً، وَلِكُلِّ قَائِم مَائِلاً، وَلِكُلِّ حَيّ قَاتِلاً، وَلِكُلِّ بَاب مِفْتَاحاً، وَلِكُلِّ لَيْل مِصْبَاحاً.

يَتَوَصَّلُونَ إِلَى الطَّمَعِ بِالْيَأْسِ لِيُقِيمُوا بِهِ أَسْوَاقَهُمْ، وَيُنَفِّقُوا بِهِ أَعْلاَقَهُمْ. يَقُولُونَ فَيُشَبِّهُونَ، وَيَصِفُونَ فَيُمَوِّهُونَ.قَدْ هيّأُوا الطَّرِيقَ، وَأَضْلَعُوا الْمَضِيقَ. فَهُمْ لُمَةُ الشَّيْطَانِ، وَحُمَةُ النِّيرَانِ (أُولئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلاَ إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ).

۞ AXIFTINA 195 ۞

[195]

Ĥemd ji wî Xudayî ra ewê eser û nîşanên qudret û celal û mezinahî ya xwe eşkere kirî, bi awayekî ku çav li nav 'ecêbên qudreta xwe da heyrî hiştin û bîr û hizir ji nas kirina kûra sifetê xwe paşve da.

Ez şehde didim ku xêncî "Ellah" çi ilah nînin, şehadetek hilketî ji îman û yeqîn û ixilas û ferman birinê. Û ez şehde didim ku Muhemmed bende û resûlê wî ye; ew wextekî rêkir ku nîşanên hidayetê ji nav çûbîn û rêkên dîn veşartî bûn, vêca heq eşkere kir û xelk şîret kirin û ew ji rêka rast ra rênimûn kirin û fermana duristî û 'edaletê da, selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin.

[حمدالله]: الْحَمْدُ لله الَّذِي أَظْهَرَ

We'z û şîret: Evê bizanin ey bendeyên Xwedê ku Xwedê hûn bê

hûde çênekirine û serberedayî ne kirine, ewqas ni’meta li hewe kirî agahî jê heye û qencî yên li hewe kirîn êjmartîye (her tişt bi hesab daye) vêca serketinê û berfireh dana ni’metan ji wî bixwazin û hûn çi dixwazin, ji wî bixwazin, çiko perdeyek nîne ku hewe ji wî cida bikê û çi dergeh nînin ku li ber hewe girtî bimînê, bi rastî ew li her cihî ye û li hemî wext û deman da heye, ew digel hemî cin û mirova ye; dan kirin, xirabîyê ji xezna wîra çênakê û ew çiqa bidê ji heyî ya wî kêm nabê û xwazûk çiqa bixwazin (û bigrin) heyî ya wî xilas nakin. Heçî xwestinê bikê nikarê bighê axrîka wê û kes nikarê pêşîyê li dana wî bigirê û çi deng (gazî) ewî bi xwe ve mijûl nakin ku hay ji ya dî nemînê, dana ni’metekî ewî ji girtina ni’meta dî paşda nagirê. Dema xezeb bikê ji rehmetê paş nakevê û ‘efû kirina kesekî ewî ji ceza dana kesek dî paşve nadê, veşartî bûna wî ne perda eşkere bûna wî ye û eşkere bûna wî ewî ji veşartî bûna wî cida nakê, nêzîke lê dûrê ji gehiştinê, bilinde lê nêzîkê her kesî ye. Eşkereye lê veşartî, xefe lê eşkere ye, ew kirîya hemîyan didê wan lê kirîya wî nayê dan, mexlûq afirand, ne pê bîr û hizrê (teybîr danê) xuliqand û ji ber westihanê jî arîkarî ji wan nexwest.

Ey bendeyên Xwedê, ez şîreta

مِنْ آثَارِ سُلْطَانه وَجَلاَلِ كِبْرِيَائِهِ، مَا حَيَّرَ مُقَلَ الْعُقُولِ مِنْ عَجَائِبِ قُدرَتِهِ وَرَدَعَ خَطَرَاتِ هَمَاهِمِ النُّفُوسِ عَنْ عِرْفَانِ كُنْهِ صِفَتِهِ.

وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلهَ إِلاَّ اللهُ، شَهَادَةَ إِيمَان وَإِيقَان، وَإِخْلاَص وَإِذْعَان. وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ وَأَعْلاَمُ الْهُدَى دَارِسَةٌ، وَمَنَاهِجُ الدِّينِ طَامِسَةٌ، فَصَدَعَ بِالْحَقِّ، وَنَصَحَ لِلْخَلْقِ، وَهَدَى إِلَى الرُّشْدِ، وَأَمَرَ بِالْقَصْدِ صلى الله عليه وآله وسلم.

[العظة]: وَاعْلَمُوا عِبَادَ الله، أَنَّهُ لَمْ يَخْلُقْكُمْ عَبَثـاً، وَلَـمْ يُرْسِـلْكُمْ هَمَلاً، عَلِمَ مَبْلَـغَ نِعَمِـهِ عَلَـيْكُمْ، وَأَحْصَـــى إِحْسَـــانَهُ إِلَـــيْكُمْ، فَاسْتَفْتِحُوهُ وَاسْتَنْجِحُوهُ، وَاطْلُبُـوا إِلَيْهِ وَاسْتَمْنِحُوهُ، فَمَا قَطَعَكُمْ عَنْهُ حِجَابٌ، وَلاَ أُغْلِـقَ عَـنْكُمْ دُونَـهُ بَابٌ، وَإِنَّهُ لَبِكُلِّ مَكَان، وَفِي كُـلِّ حِـين وَأَوَان، وَمَـعَ كُـلِّ إِنْـس وَجَـانّ، لاَ يَثْلِمُـهُ الْعَطَـاءُ، وَلاَ يَنْقُصُهُ الْحِبَاءُ، وَلاَ يَسْتَنْفِدُهُ سَائِلٌ،

teqwatî yê li hewe dikim, ku ew sebebê kunturul û xwe ragirî ya hewe ye. Vêca xwe bi werîsê qewî yê teqwayê bigrin û hana xwe ji heqîqetên wê ra bibin da hewe bighênê rihetî û cihên berfireh û penahgehên qayîm û ‘erdên berketî û bi ‘izzet, ew jî di rojekî da ku ***“çav têda şaqiz dibin”*** û tarîtî hemî cihî li ber xwe digrê û hêştirên avis, bê xudan tên beredayî kirin û li sûrê da tê pif kirin û can ji bedena derdikevin û ziman lal dibin û çîyayên bilind û tehtên qayîm hûr dibin û dirijin, bi awayekî ku wek leylanê ji dûrve bi recf tê dîtin. Cihê ava, wek ‘erdê hişk û rast lê tê, vêca ne mehderkarek heye mehderê bikê û ne dustek heye ku feydê bighênê û ne jî ‘ozrek belayekî paşve didê.

وَلاَ يَسْتَقْصِيهِ نَائِلٌ، وَلاَ يَلْوِيهِ شَخْصٌ عَنْ شَخْص، وَلاَ يُلْهِيهِ صَوْتٌ عَنْ صَوْت، وَلاَ تَجْجُزُهُ هِبَةٌ عَنْ سَلْب، وَلاَ يَشْغَلُهُ غَضَبٌ عَنْ رَحْمَة، وَلاَ تُوَلِّهُهُ رَحْمَةٌ عَنْ عِقَاب، وَلاَ يُجِنُّهُ الْبُطُونُ عَنِ الظُّهُور، وَلاَ يَقْطَعُهُ الظُّهُورُ عَنِ الْبُطُونِ، قَرُبَ فَنَأَى، وَعَلاَ فَدَنَا، وَظَهَرَ فَبَطَنَ، وَبَطَنَ فَعَلَنَ، ودَانَ وَلَمْ يُدَنْ، لَمْ يَذْرَا الْخَلْقَ بِاحْتِيَال، وَلاَ اسْتَعَانَ بِهِمْ لِكَلاَل.

أُوصِيكُمْ عِبَادَ الله، بِتَقْوَى الله، فَإِنَّهَا الزِّمَامُ وَالْقِوَامُ، فَتَمَسَّكُوا بِوَثَائِقِهَا، وَاعْتَصِمُوا بِحَقَائِقِهَا، تَؤُلْ بِكُمْ إِلَى أَكْنَانِ الدَعَةِ، وَأَوْطَانِ السَّعَةِ، وَمَعَاقِلِ الْحِرْزِ، وَمَنَازِلِ الْعِزِّ في (يَوْم تَشْخَصُ فِيهِ الأَبْصَارُ)، وَتُظْلِمُ لَهُ الأَقْطَارُ، وَتُعَطَّلُ فِيهِ صُرُومُ الْعِشَارِ، وَيُنْفَخُ فِي الصُّور، فَتَزْهَقُ كُلُّ مُهْجَة، وَتَبْكَمُ كُلُّ لَهْجَة، وَتَذِلُّ الشُّمُّ الشَّوَامِخُ، وَالصُّمُّ الرَّوَاسِخُ، فَيَصِيرُ

AXIFTINA 196

Hatina Pêğember: Ew bi Pêğemberî rêkir li zemanekî da ku çi nîşanek vedayî û çi çirayê ronahî û çi rêkek eşkere tinebûn.

Şîreta zuhdê: Ez wesîyeta teqwatî ya Xwedê li hewe dikim, ey ‘evdên Xwedê! Ez hişyarîyê didim hewe derheq dinyayê da, çiko bi rastî ew mala jê barkirinê û cihê zehmet û meşeqqetê ye, kesê di wê da hema her

li ser seferê ye û ewê cihê xwe têda germ kirî hazirê cidayîyê. Dinya ileh ehlê xwe dihejênê wek wê gemîya li nav pêlên behrê da ketî ber tûfanê; hinek nûqî dibin û dimirin, hinek jî ser pêla dikevin û ji mirinê xilas dibin û ba, ewa hirve wêve dibê û têxê nav tirs û dehşetê da. Vêca kesê xerq (nûqî) bû, êdî destve nayê û ewê xilas bî jî berew telef bûnê diçê.

Ey ‘evdên Xwedê! A niha bizanin; hêca ziman, vekirî ne û dişixulin û beden salim in û endam nerm û fermanber in û cihê li xwe zivirînê berfireh û cewlangeh pehn û fireh e, (a niha bi xwe bihesin û dest bavêjin kar) pêşya wê çendê da ku furset (derfet) ji dest biçê û mirin bighê, vêca hûn ji bona xwe ewê hatî (gehayî), hesab bikin û nemînin hêvîya hatina wê.

AXIFTINA 197

Bi rastî ew sehabên emanet darên Muhemmed selewatên Xwedê li ser wî û alê wî bin zanin ku heta yêk bêhnê tinê jî min fermana Xwedê û Pêğemberê wî paşda nedaye û min bi

صَلْدُهَا سَـرَاباً رَقْرَقـاً، وَمَعْهَـدُهَا قَاعاً سَمْلَقاً، فَلاَ شَفِيعٌ يَشْفَعُ، وَلاَ حَمِيمٌ يَنْفَعُ، وَلاَ مَعْذِرَةٌ تَدْفَعُ.

[196]

[بعثة النبي صلى الله عليه وآله وسلم]

بَعَثَهُ حِينَ لاَ عَلَـمٌ قَـائِمٌ، وَلاَ مَنَارٌ سَاطِعٌ، وَلاَ مَنْهَجٌ وَاضِحٌ.

[العظة بالزهد] أُوصِيكُمْ عِبَادَ اللهِ، بِتَقْوَى اللهِ، وَأُحَذِّرُكُمُ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَـا دَارُ شُـخُوص، وَمَحَلَّـةُ تَنْغِيص، سَاكِنُهَا ظَاعِنٌ، وَقَاطِنُهَا بَائِنٌ، تَمِيدُ بِأَهْلِهَا مَيَدَانَ السَّفِينَةِ تَقْصِفُهَا الْعَوَاصِـفُ فِـي لُجَـجِ الْبِحَارِ، فَمِـنْهُمُ الْغَـرِقُ الْوَبِـقُ، وَمِـنْهُمُ النَّـاجِي عَلَـى مُتُـونِ الأَمْوَاجِ، تَحْفِزُهُ الرِّيَاحُ بِأَذْيَالِهَا، وَتَحْمِلُهُ عَلَى أَهْوَالِهَا، فَمَا غَرِقَ مِنْهَا فَلَيْسَ بِمُسْتَدْرَك، وَمَا نَجَـا مِنْهَا فَإِلَى مَهْلَك!

عِبَـادَ اللهِ، الأَنَ فَـاعْلَمُوا،

dil û can arîkarî ya Pêğember kirîye li cihan ku pehlewan paşve dihatan zivirandin û gav paşve dihatan avêtin, ev cesaret kerema Xwedê bî ku di gel min kirbû.

Şik di vê da jî nîne ku dema Pêğemberê Xwedê selewat li ser wî û alê wî bin wefat kirî, serê wî li ser singê min bî û canê wî li kefa destê min da herikî û min ew li rûyê xwe da[92] û ew ez bûm ewê şûştina wî (s) mayî hêvîyêve û melaîket arîkarê min bûn. Vêca mal û hewş hemî pêkve qêr û hewar bî û komek dihatan xarê û komek bilind dibûyan bo ‘esmana, heta bêhnekî jî ahêna wan ji gohê min xilas nedibîya, selewat didanê heta me ew li mezara wî da veşart. Vêca li halê saxî û mirinê da, çi kes ji min musteheqtir e ji wî ra?

Nixwe Ji bona cihada digel dijminê xwe ‘eqlê xwe bikar bibin (bişixulênin) û niyeta xwe dorist û xalis bikin.

Pa, sond bi wî yê xêncî wî çi ilah neyîn, muheqeq ez li ser rêka heqim û ew şimitîngeha batilê ne.

Eve ez wê dibêjim ya hûn gohlê dibin û, ez ji xwe û hewe ra daxwaza lê bûrînê ji Xwedê dikim.

وَالأَلْسُنُ مُطْلَقَةٌ وَالأَبْدَانُ صَحِيحَةٌ وَالأَعْضَاءُ لَدْنَةٌ وَالْمُنقَلَبُ فَسِيحٌ وَالْمَجَالُ عَرِيضٌ، قَبْلَ إِرْهَاقِ الْفَوْتِ، وَحُلُولِ الْمَوْتِ، فَحَقِّقُوا عَلَيْكُمْ نُزُولَهُ، وَلاَ تَنْتَظِرُوا قُدُومَهُ.

[**197**]

وَلَقَدْ عَلِمَ الْمُسْتَحْفَظُونَ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّد صلى الله عليه وآله أَنِّي لَمْ أَرُدَّ عَلَى الله وَلاَ عَلَى رَسُولِهِ سَاعَةً قَطُّ، وَلَقَدْ وَاسَيْتُهُ بِنَفْسِي فِي الْمَوَاطِنِ الَّتي تَنْكُصُ فِيهَا الأَبْطَالُ وَتَتَأَخَّرُ الأَقْدَامُ، نَجْدَةً أَكْرَمَنِي اللهُ بِهَا.

وَلَقَدْ قُبِضَ رَسُولُ الله صلى الله عليه وآله وَإِنَّ رَأْسَهُ لَعَلَى صَدْرِي. وَلَقَدْ سَالَتْ نَفْسُهُ فِي كَفِّي، فَأَمْرَرْتُهَا عَلَى وَجْهِي. وَلَقَدْ وُلِّيتُ غُسْلَهُ صلى الله عليه وآله

AXIFTINA 198

Zanîna Xwedê: Ew bi qêrqêra heywanan li çûlan û bê emrîya bendeyan li tinêtîyê da û hat û çûa masî yan li behrên kûr û ser hevda hatina avê li ber bayên dijwar, zanê. Ez şehde didim ku Muhemmed selat û selam li ser wî û alê wî bin bijartî yê Xuda û înerê wehî û rehmeta wî ye.

Şîreta teqwatîyê: Emma be'd. Vêca ez wesîyet û şîreta teqwatî ya Xwedê li hewe dikim, ewê des avêtî çêkirina hewe û, zivirîna hewe bi alîyê wîve û pêk hatina ihtîyacî yên hewe jî bi wî ye; û axrîka xwest û vîyanên hewe û rêka rasta hewe bal wî veye; û li wextê tirs û dehşetê cihê hewar û xwe pê girtina heweye. Rastî ev e ku teqwatî ya Xwedê dermanê derdê dilên hewe û ronahî ya tarîtî ya qelbên hewe ye; şifaye ji nexweşî ya bedena hewe re û duristkerê xirabî ya dilê hewe ye. Ew pak kerê qirêja rihê hewe û bînakerê çavê hewe yê nabînê û êmnahî ya ji tirs û dehşeta hewe û ronahî ya tarîtî ya hewe ye.

Vêca nixwe hûn goh dana Xwedê ji xwe re bikin cil û libasê binve, ne ku

وَالْمَلاَئِكَةُ أَعْوَانِي، فَضَجَّتِ الدَّارُ و الأَفْنِيَةُ، مَلاَّ يُهْبِطُ، وَمَلاَّ يَعْـرُجُ، وَمَا فَارَقَتْ سَمْعِي هَيْنَمَـةٌ مِـنْهُمْ، يُصَلُّونَ عَلَيْهِ حَتَّـى وَارَيْنَـاهُ فِـي ضَرِيحِهِ.

فَمَنْ ذَا أَحَـقُّ بِـهِ مِنِّـي حَيّـاً وَمَيِّتاً؟ فَانْفُـذُوا عَلَـى بَصَـائِرِكُمْ، وَلْتَصْدُقْ نِيَّاتُكُمْ فِي جِهَادِ عَدُوِّكُمْ.

فَوَالَّـذِي لاَإِلَـهَ إِلاَّ هُـوَ إِنِّـي لَعَلَى جَادَّةِ الْحَقِّ، وَإِنَّهُـمْ لَعَلَـى مَزَلَّةِ الْبَاطِلِ.

أَقُولُ مَا تَسْـمَعُونَ، وَأَسْـتَغْفِرُ اللهَ لِي وَلَكُمْ!

[**198**]

إحاطة علم الله بالجزئيات

يَعْلَـمُ عَجِـيجَ الْوُحُـوشِ فِـي الْفَلَـوَاتِ، وَمَعَاصِـيَ الْعِبَـادِ فِـي الْخَلَوَاتِ، وَاخْـتِلاَفَ النِّينَـانِ فِـي الْبِحَارِ الْغَـامِرَاتِ، وَتَلاَطُـمَ الْمَـاءِ بِالرِّيَـاحِ الْعَاصِـفَاتِ. وَأَشْـهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً نَجِيبُ اللهِ، وَسَـفِيرُ وَحْيِـهِ، وَرَسُولُ رَحْمَتِهِ.

libasê serve; belkî ewê bikin nav rihê xwe ra û li bin pirasî yên xwe da ewî cî bi cî bikin, ewê bikin serok û ser karûbarê xwe ra deynin, bila ew serkanî ya hewe bê ji wextê têhnîtîyê ra û mehderkarê hewe bê ji gihana xwesta hewe ra, bila mertalê hewe bê ji roja tirsa hewe ra, ewê ji xwe ra bikin çiraya qebra (gor) xwe û rihetkerê xwe li dirêjîya dehşeta xwe da û ewê ji xwera bikin dil firehî li cihê sekna xwe da. Çiko rastî ev e ku gohdana Xwedê mirov diparêzê ji cihê telef bûn; û ji wa cihên tirsê ku li ser rêka wî ye û ji germîya agirê bi gurî û bi pêt xilas dikê.

Vêca kesê xwe bi teqwayê bigrê wê zehmetîyên jê re nêzîk bûyîn dûr bibin, wê tehlî jê re şîrîn bibin û pêlên bela ku dûra wî girtine xwe jê bidin alî û dûra wî vekin û dijwarî wê jê re bizivirin ser rihetîyê û barana rehmeta ilahî ku jê hatibî birîn wê ji nû ve bibarê û rehmeta heq ku jê revî bî wê berê xwe bidîyê û serkanîyên ni'metê ku çik bibon wê biherikin û bereket ku piçû piçû (kêm kêm) dihata wê bûş (pir -gelek -zêde) bibê û wek barana lib mezin ser wî da bibarê.

Vêca nixwe bitirsin ji Wî Xwedayê pê we'z û şîretan menfî'et dayî hewe û bi rêka Pêğemberên Xwe ve hûn şîret

[الوصية بالتقوى]: أَمَّـا بَعْـدُ، فَإِنِّي أُوصِيكُمْ بِتَقْـوَى اللهِ الَّـذِي ابْتَــدَأَ خَلْقَكُــمْ، وَإِلَيْــهِ يَكُــونُ مَعَادُكُمْ، وَبِهِ نَجَاحُ طَلِبَتِكُمْ، وَإِلَيْهِ مُنْتَهَـى رَغْبَـتِكُمْ، وَنَحْـوَهُ قَصْـدُ سَبِيلِكُمْ، وَإِلَيْهِ مَرَامِـي مَفْـزَعِكُمْ، فَإِنَّ تَقْوَى اللهِ دَوَاءُ دَاءِ قُلُـوبِكُمْ، وَبَصَـرُ عَمَـى أَفْئِـدَتِكُمْ، وَشِـفَاءُ مَرَضِ أَجْسَادِكُمْ، وَصَلَاحُ فَسَـادِ صُدُورِكُمْ، وَطُهُورُ دَنَسِ أَنْفُسِكُمْ، وَجِلَاءُ عَشَا أَبْصَارِكُمْ، وَأَمْنُ فَزَعِ جَأْشِكُمْ، وَضِيَاءُ سَوَادِ ظُلْمَتِكُمْ.

فَاجْعَلُوا طَاعَةَ اللهِ شِعَاراً دُونَ دِثَارِكُمْ، وَدَخِيلاً دُونَ شِـعَارِكُمْ، وَلَطِيفاً بَـيْنَ أَضْـلَاعِكُمْ، وَأَمِيـراً فَـوْقَ أُمُـورِكُمْ، وَمَـنْهَلاً لِحِـينِ وِرْدِكُم، وَشَفِيعاً لِـدَرَكِ طَلِبَـتِكُمْ، وَجُنَّةً لِيَـوْمِ فَـزَعِكُمْ، وَمَصَـابِيحَ لِبُطُونِ قُبُـورِكُمْ، وَسَـكَناً لِطُـولِ وَحْشَـتِكُمْ، وَنَفَسـاً لِكَـرْبِ مَوَاطِنِكُمْ، فَإِنَّ طَاعَةَ اللهِ حِرْزٌ مِنْ مَتَالِفَ مُكْتَنِفَة، وَمَخَاوِفَ مُتَوَقَّعَة،

kirîn û ni’met û qencî yên zehfî dayîn hewe, nixwe hûn jî li ‘ibadet kirinê da ji bona Wî xwe bişkînin û pê bi cî anîna bi heqî ya gohdana Wî bi alîyê Wî ve herin.

Seratî ya Iselamê: Paş wê jî, bi rastî ev islam ew dînê Xwedê yê werenge ku ji xwe ra bijart û bi şiklek taybet ew serast kir û baştirîn xelqê xwe ji ragehandina wê ra bijart û sitûnên wê li ser hejêkirina xwe ragirt. Bi ‘izzeta wê dînên dî bin êxistin û bi bilind kirina wê rêçkên (rêbaz) dî niviz kirin û pê bihadana wê dijminên wê bê çine (tehqîr-kêm) kirin û pê piştîvanî ya ji wê dijên wê bê kes kirin, pê qewî kirina sitûna wê xîmê li rê windabûnê êxist û têhnî ji hewzê wê têr av kirin û hewzên wê ji bona avberan tejî kir, paşê jî ew wisa qayîm kir ku heçkê wê neyê şikandin û helqên wê neyên vekirin û esasê wê ji nav neçê û xirab nebê û sitûnên wê nekevin û dara wê ji rehve hilnebê û zemanê wê xilas nebê û qanûnên wê kevin û pûç nebin û çiqên wê neyên birîn û rêkên wê teng nebin û daketin û pêveçûna deştên wê yên xweş bi zehmet nekevin û reşatî ji ronahî ya wê ra nebê û rastî ya wê xwehrî nekeftê û dara wê ya rast xwehr nebê û çûna li ser rêkên wê yên fireh zehmet nebê û

وَأَوَارِ نِيرَانٍ مُوقَدَةٍ.

فَمَنْ أَخَذَ بِالتَّقْوَى عَزَبَتْ عَنْهُ الشَّدَائِدُ بَعْدَ دُنُوِّهَا، وَاحْلَوْلَتْ لَهُ الْأُمُورُ بَعْدَ مَرَارَتِهَا، وَانْفَرَجَتْ عَنْهُ الْأَمْوَاجُ بَعْدَ تَرَاكُمِهَا، وَأَسْهَلَتْ لَهُ الصِّعَابُ بَعْدَ إِنْصَابِهَا، وَهَطَلَتْ عَلَيْهِ الْكَرَامَةُ بَعْدَ قُحُوطِهَا، وَتَحَدَّبَتْ عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ بَعْدَ نُفُورِهَا، وَتَفَجَّرَتْ عَلَيْهِ النِّعَمُ بَعْدَ نُضُوبِهَا، وَوَبَلَتْ عَلَيْهِ الْبَرَكَةُ بَعْدَ إِرْذَاذِهَا.

فَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي نَفَعَكُمْ بِمَوْعِظَتِهِ، وَوَعَظَكُمْ بِرِسَالَتِهِ، وَامْتَنَّ عَلَيْكُمْ بِنِعْمَتِهِ، فَعَبِّدُوا أَنْفُسَكُمْ لِعِبَادَتِهِ، وَاخْرُجُوا إِلَيْهِ مِنْ حَقِّ طَاعَتِهِ.

[فضل الاسلام]: ثُمَّ إِنَّ هذَا الْاِسْلَامَ دِينُ اللهِ الَّذِي اصْطَفَاهُ لِنَفْسِهِ، وَاصْطَنَعَهُ عَلَى عَيْنِهِ، وَأَصْفَاهُ خِيْرَةَ خَلْقِهِ، وَأَقَامَ دَعَائِمَهُ عَلَى مَحَبَّتِهِ، أَذَلَّ الْأَدْيَانَ بِعِزِّهِ، وَوَضَعَ الْمِلَلَ بِرَفْعِهِ، وَأَهَانَ

çirayên wê yên ronahî temirandin jê re nebê û şîrînî ya wê bi alîyê tehlîyêve neçê.

Islam ew sitûn in ku eslê wan di nav heqîyê da hatine cî kirin û xîmê wan hatine qayîm kirin û serkanîne ku kanîyên wê av di ser da dirijin û ew çirane ku pêta wan bilind û ew nîşanin ku rêwingî yên wê bi wan, rêka xwe peyda dikin û dibînin û ‘elametin ku ji bona li rê xelet bûyan hatine vedan. Ser avin têr av dikin.

Xwedê xilaseka razî bûna xwe û bilind tirîn cihê sitûnên dînên xwe li nav wê da deynaye û seratirîn merteba ta’etê xwe di peyrewîya wê da deynaye. Vêca ew li bal Xwedê sitûn qayîm û bilind avahî û delîl ronahî û çira geş û qudreta serketî ye; ew nîşan bilinde û kes nikarê digel wê beraberîyê bikê, vêca pê wê xwe bi qîmet bêxin û bikevin pey û heqê wê eda bikin û ewê li cihê wê da deynin.

Pêğember: Xwedayê pak Muhemmed selat û selam li ser wî û alê wî bin bi heq ji bona Pêğemberîyê rêkir li zemanekî da ku dinya nêzîkê xilaseka wextê xwe bûyî û axretê ber, dayî û rewş û biriqîna dinyayê paş ronahîyê berê xwe dayî tarîtîyê û ehlê xwe êxistî şer û nerihetîyê û cihê wa yê êmin û rihet ketî

أَعْدَاءَهُ بِكَرَامَتِهِ، وَخَـذَلَ مُحَادِّيـهِ بِنَصْرِهِ، وَهَـدَمَ أَرْكَـانَ الضَّـلاَلَةِ بِرُكْنِهِ، وَسَـقَى مَـنْ عَطِـشَ مِـنْ حِيَاضِهِ، وَأَتْأَقَ الْحِيَاضَ بِمَوَاتِحِهِ. ثُمَّ جَعَلَهُ لاَ انْفِصَامَ لِعُرْوَتِـهِ، وَلاَ فَكَّ لِحَلْقَتِهِ، وَلاَ انْهِدَامَ لِأَسَاسِـهِ، وَلاَ زَوَالَ لِدَعَائِمِـهِ، وَلاَ انْقِـلاَعَ لِشَجَرَتِهِ، وَلاَ انْقِطَاعَ لِمُدَّتِـهِ، وَلاَ عَفَاءَ لِشَرَائِعِهِ، وَلاَ جَـذَّ لِفُرُوعِـهِ، وَلاَ ضَـنْكَ لِطُرُقِـهِ، و لاَ وُعُوثَـةَ لِسُهُولَتِهِ، و لاَ سَوَادَ لِوَضَحِهِ، وَلاَ عِوَجَ لاِنْتِصَـابِهِ، وَلاَ عَصَـلَ فِـي عُـودِهِ، وَلاَ وَعَـثَ لِفَجَّـهِ، وَلاَ انْطِفَـاءَ لِمَصَـابِيحِهِ، وَلاَ مَـرَارَةَ لِحَلاَوَتِهِ.

فَهُوَ دَعَائِمُ أَسَـاخَ فِـي الْحَـقِّ أَسْـنَاخَهَا، وَثَبَّـتَ لَهَـا آسَاسَـهَا، وَيَنَابِيعُ غَزُرَتْ عُيُونُهَـا، وَمَصَـابِيحُ شَبَّتْ نِيرَانُهَا، وَمَنَـارٌ اقْتَـدَى بِهَـا سُفَّارُهَا، وَأَعلاَمٌ قُصِدَ بِهَا فِجَاجُهَا، وَمَنَاهِلُ رَوِيَ بِهَا وُرَّادُهَا.

جَعَلَ اللهُ فِيهِ مُنْتَهَى رِضْـوَانِهِ،

nexweşîyê û dinya berew xirab bûn çûyî û ‘emrê wê xilas bûyî û nîşanên ji nav çûna wê xweyhayîn û ji xelkê biriyî û helqên peywenda wan vebûyîn û sebebên tevhev bûna wê pir bûyî û dewsa xilasîyê nepeyda û ‘eybên wê eşkere û zemanê ‘emrê wê yê dirêj kurt bûyî. Li vî wextî da Xwedê risaleta xwe ji wî ra ragehand da ku qedr û qîmet û bilind mertebetîyê bidê ummeta xwe û xelkê zemanê xwe bighênê bihara jîyanê û hevalên xwe ser bilind bikê û şeref û mezinahîyê bidê arîkarên xwe.

Qur’ana pîroz: Paşê vêca kitêbek jê re şand; nûrek ku çirayên wê natefin; çirayek ku ji ronahî ya wê kêm nabê; behrek ku kûratî ya wê nayê zanîn; rêkek ku rêwingîyê xwe winda (berze) nakê; ronahîyek ku ronahî ya wê tarî nabê; forqanek (ji hev cidaker) ku delîla wê nayê vemrandin; avahîyek ku sitûnên wê wîran nabin û dermanek ku di wê da tirsa nexweşîyê nîne û serketinek ku hevalên wê nayên şikandin û heqek ku arîkarên wî bin nakevin û zelîl nabin.

Ew me’dena îmanê û merkeza wê ye, serkanî û behrên ‘ilm û zanînê ye, bax û bûstanê ‘edaletê ye û hewzê wê; xîm û esasê Islamê ye û newalên (dûl -gelî) heqîyê ye û mêrgên wê.

Ew behreke ku av kêş nikarin vale

وَذِرْوَةَ دَعَائِمِهِ، وَسَنَامَ طَاعَتِهِ، فَهُوَ عِنْدَ اللهِ وَثِيقُ الأَرْكَانِ، رَفِيعُ الْبُنْيَانِ، مُنِيرُ الْبُرْهَانِ، مُضِيءُ النِّيرَانِ، عَزِيزُ السُّلْطَانِ، مُشْرِفُ الْمَنَارِ، مُعْوِذُ الْمَثَارِ. فَشَرِّفُوهُ وَاتَّبِعُوهُ، وَأَدُّوا إِلَيْهِ حَقَّهُ، وَضَعُوهُ مَوَاضِعَهُ.

الرسول الاعظم صلى الله عليه وآله

ثُمَّ إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله بِالْحَقِّ حِينَ دَنَا مِنَ الدُّنْيَا الانْقِطَاعُ، وَأَقْبَلَ مِنَ الآخِرَةِ الأَطِّلاَعُ، وَأَظْلَمَتْ بَهْجَتُهَا بَعْدَ إِشْرَاق، وَقَامَتْ بِأَهْلِهَا عَلَى سَاق، وَخَشُنَ مِنْهَا مِهَادٌ، وَأَزِفَ مِنْهَا قِيَادٌ، فِي انْقِطَاع مِنْ مُدَّتِهَا، وَاقْتِرَاب مِنْ أَشْرَاطِهَا، وَتَصَرُّم مِنْ أَهْلِهَا، وَانْفِصَام مِنْ حَلْقَتِهَا، وَانْتِشَار مِنْ سَبَبِهَا، وَعَفَاء مِنْ أَعْلاَمِهَا، وَتَكَشُّف مِنْ عَوْرَاتِهَا، وَقِصَر مِنْ طُولِهَا. جَلَعَهُ اللهُ تعالى بَلاَغاً لِرِسَالَتِهِ، وَكَرَامَةً لأُمَّتِهِ، وَرَبِيعاً لأَهْلِ زَمَانِهِ، وَرِفْعَةً لأَعْوَانِهِ، وَشَرَفاً لأَنْصَارِهِ.

bikin, serkanî ne ku avber ava wan xilas nakin, ser avên werengin ku çiqas avê jê vexun ava wê kêm nabê, ew cihin ku rêwingî rêka wa winda nakin, ew nîşanin, ku ji ber çavan nayên veşartin û girkên xweş rûniştinin ku ewên qesta wa bikin ji wan derbaz nabin.

Xwedê ew (Qur'an) kir ji navbera têhnîşka 'aliman û bihara dilê peyketên fêhm kirina heqîqetan û meqsed û meqsûda salihan. Dermanek ku paş wê derdek nemînê, ronahîyek ku tarîtî digel nîne, werîsek ku heçkê wê qewî ye, penahgehek bilind û qayîm; serketin bo heçî kesê ewê bikê mezinê xwe; selametî ji bona kesê bikevê di nav da; hidayet bo wî kesê bikevê pey; 'ozirxwaz bo kesê xwe nisbet bidê bal wêve; delîl bo kesê bi wê biaxivê; şahid bo kesê li beraberê dijminê xwe da xwe bi wê bigirê; serketin bo wî yê ewê ji xwe ra bikê delîl; ragirê wî kesê ragirê wê; Hilgirê wî kesê ewê bikar bibê û pê 'emel bikê; nîşan bo kesê ewê ji xwe ra bikê nîşan; mertal û siper ji bona kesê xwe bidê ber wê; zanîn bo kesê ewê di zêhnê xwe da biparêzê; hedîs bo wî yê jê biaxivê û riwayet bikê û, hukme ji bo wî kesê hukmê pê bikê.

AXIFTINA 199

[القرآن الكريم] ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ نُوراً لاَ تُطْفَـأُ مَصَـابِيحُهُ، وَسِرَاجاً لاَ يَخْبُو تَوَقُّدُهُ، وَبَحْراً لاَ يُدْرَكُ قَعْـرُهُ، وَمِنْهَاجـاً لاَ يُضِـلُّ نَهْجُهُ، وَشُعَاعاً لاَ يُظْلِـمُ ضَـوْؤُهُ، وَفُرْقَاناً لاَ يُخْمَدُ بُرْهَانُهُ، وَتِبْيَاناً لاَ تُهْدَمُ أَرْكَانُهُ، وَشِـفَاءً لاَ تُخْشَـى أَسْقَامُهُ، وَعِزّاً لاَ تُهْـزَمُ أَنْصَـارُهُ، وَحَقّاً لاَ تُخْذَلُ أَعْوَانُهُ.

فَهُوَ مَعْدِنُ الْإِيمَانِ وَبُحْبُوحَتُهُ، وَيَنَابِيعُ الْعِلْمِ وَبُحُـورُهُ، وَرِيَـاضُ الْعَدْلِ وَغُدْرَانُهُ، وَأَثَافِيُّ الْإِسْـلاَمِ وَبُنْيَانُهُ، وَأَوْدِيَةُ الْحَقِّ وَغِيطَانُهُ.

وَبَحْـرٌ لاَ يَنْزِفُـهُ الْمُسْـتَنْزِفُونَ، وَعُيُـونٌ لاَ يُنضِـبُهَا الْمَـاتِحُونَ، وَمَنَاهِلُ لاَ يَغِيضُهَا الْوَارِدُونَ، وَمَنَازِلُ لاَ يَضِلُّ نَهْجَهَا الْمُسَافِرُونَ، وَأَعْلاَمٌ لاَ يَعْمَى عَنْهَا السَّائِرُونَ، وَآكَـامٌ لاَ يَجُوزُ عَنْهَا الْقَاصِدُونَ.

جَعَلَهُ اللهُ رِيّاً لِعَطَشِ الْعُلَمَاءِ، وَرَبِيعاً لِقُلُوبِ الْفُقَهَـاءِ، وَمَحَـاجَّ

Şîret li heval û hogiran:

Nimêj: Hay ji mesela nimêjê hebin û ji parastina wê ra bixebitin û pir nimêj bikin û pê wê xwe nêzîkê Xwedê bikin, çiko nimêj ferzeke li ser mu'minan ku muheqeq lazim e ewê li wextê wê da pêk bînin.

Ma gelo hûn goh ranagirin bo cewaba cehnemîyan? Dema ji wan tê pirsyar kirin: ***"Çi tiştî hûn bi alîyê cehnemê ve birin? Dibêjin: Em ne ji nimêjkeran bûn"***[93] Nimêj gonehan ji mirov dibê wek çawa bergên daran tên rijandin; gonehan ji mirov vedikê wek çawa girê yê benika tên vekirin. Pêğember ê Xwedê selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin nimêj wereng hesab kirîye heçweku kanîyek ya germavê li ber derê mala kesekî bê, vêca ew li roj û şevê da pênc caran xwe têda bişû, hingê êdî qirêj li ser beden a wî namînê.

Bi rastî ewa bawerdara heqê nimêjê nas kirine ewên xeml û ciwanî ya çi tiştî ewan bi xwe ve mijûl nakê ku vêca hay ji nimêjê nemînin, ne jî zarûk û mal ku ronahî ya çavê wa ye. Xwedayê subhan kerem dikê: ***"Ew mirovên wereng in ku çi ticaret û kirîn û firotin ewa paşve nadê ji zikrê Xwedê û bi cî anîna nimêjê û dana zekatê"***.[94] Pêğemberê Xwedê (s) digel wî qasî ku mizgînî ya

لِطُرُقِ الصُّلَحَاءِ، وَدَوَاءً لَيْسَ بَعْدَهُ دَاءٌ، وَنُوراً لَيْسَ مَعَهُ ظُلْمَةٌ، وَحَبْلاً وَثِيقاً عُرْوَتُهُ، وَمَعْقِلاً مَنِيعاً ذِرْوَتُهُ، وَعِزّاً لِمَنْ تَوَلاَّهُ، وَسِلْماً لِمَنْ دَخَلَهُ، وَهُدىً لِمَنِ ائْتَمَّ بِهِ، وَعُذْراً لِمَنِ انْتَحَلَهُ، وَبُرْهَاناً لِمَنْ تَكَلَّمَ بِهِ، وَشَاهِداً لِمَنْ خَاصَمَ بِهِ، وَفَلْجاً لِمَنْ حَاجَّ بِهِ، وَحَامِلاً لِمَنْ حَمَلَهُ، وَمَطِيَّةً لِمَنْ أَعْمَلَهُ، وَآيَةً لِمَنْ تَوَسَّمَ، وَجُنَّةً لِمَنِ اسْتَلأَمَ، وَعِلْماً لِمَنْ وَعَى، وَحَدِيثاً لِمَنْ رَوَى، وَحُكْماً لِمَنْ قَضَى.

[199]

كان يوصي به أصحابه

تَعَاهَدُوا أَمْرَ الصَّلاَةِ، وَحَافِظُوا عَلَيْهَا، وَاسْتَكْثِرُوا مِنْهَا، وَتَقَرَّبُوا بِهَا، فَإِنَّهَا (كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَاباً مَوْقُوتاً)

أَلاَ تَسْمَعُونَ إِلَى جَوَابِ أَهْلِ النَّارِ حِينَ سُئِلُوا: (مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ * قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ

bihiştê jê re hatibî jî dîsa ji nimêjê ra xwe dida zehmetê, çiko Xwedayê subhan kerem kiribî: ***"Emrê ehlê xwe bike ji nimêjê ra û li ser wê sebir bike"***[95] vêca emrê malîyên xwe dikira ji bona nimêjê û ew bi xwe jî li ser wê sebirdar bî.

Zekat: Derheq zekatê da jî rastî ev e ku zekat digel nimêjê ji bona nêzîk bûna muslimanan bal Xwedêve hatîye danîn, heçî kesê zekatê bi xweşîya dilê xwe bidê, wê ew bibê kefara gonehê wî û ewî ji agir paşda bidê û biparêzê. Vêca kesê zekatê bidê bila ileh fikra xwe pêve girê nedê û mereqan nekê, Çiko kesê ne ji dil (ne bi razî bûn) zekatê bidê û ji Xwedê berhêvî bê ku tiştekî baştir ji wê ya dayî bigrê, ewî bi sunneta Pêğember selat û selam li ser wî û alê wî bin agahî nîne; ewî ji alîyê kirîyêve (kirih-ucret) zerer kirîye û 'emelê wî ji dest çûye û pûşmanîya dirêj jê re heye.

Emanet: Lê vêca zivirandina emanet; ewê ne emanetdar bê jê çûye û ketîye zerer û zîyanê, bi rastî emanet hat dayîn ji bona 'esmanê jûrî û 'erdê rayêxistî û çîyayên bilind û vedayî ku tiştek ji wan dirêjtir û pehntir û bilindtir û mezintir nebî, lê belê ewa digel wê çendê ku bilind û berfireh û qewî û mezin bûn, xwe ji ber avêtin û ji ceza

الْمُصَلِّينَ) وَإِنَّهَا لَتَحُتُّ الذُّنُوبَ حَتَّ الْوَرَقِ، وَتُطْلِقُهَا إِطْلاَقَ الرِّبَقِ، وَشَبَّهَهَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله بِالْحَمَّةِ تَكُونُ عَلَى بَابِ الرَّجُلِ، فَهُوَ يَغْتَسِلُ مِنْهَا فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ خَمْسَ مَرّات، فَمَا عَسَى أَنْ يَبْقَى عَلَيْهِ مِنَ الدَّرَنِ؟

وَقَدْ عَرَفَ حَقَّهَا رِجَالٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ لاَ تَشْغَلُهُمْ عَنْهَا زِينَةُ مَتَاع، وَلاَ قُرَّةُ عَيْن مِنْ وَلَد وَلاَ مَال، يَقُولُ اللهُ سُبْحَانَهُ: (رِجَالٌ لاَ تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلاَ بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللهِ وَإِقَامِ الصَّلاَةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ) وَكَانَ رَسُولُ اللهِ(صلى الله عليه وآله) نَصِباً بِالصَّلاَةِ بَعْدَ التَّبْشِيرِ لَهُ بِالْجَنَّةِ، لِقَوْلِ اللهِ سُبْحَانَهُ: (وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلاَةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا)، فَكَانَ يَأْمُرُ بِهَا أَهْلَهُ وَيَصْبِرُ عَلَيْهَا نَفْسَهُ.

[الزكاة]: ثُمَّ إِنَّ الزَّكَاةَ جُعِلَتْ مَعَ الصَّلاَةِ قُرْبَاناً لاَِهْلِ الاِْسْلاَمِ، فَمَنْ أَعْطَاهَا طَيِّبَ النَّفْسِ بِهَا،

danê tirsihan, ew bi tiştekî hesabîn ku mirov; ew mexlûqê ji wan lawaztir, jê bê xeber mabî: ***"Hema rastî ew pir zalim û nezan bû"***[96]**.**

Ji Xwedayê Subhan û bilind mertebe ne veşartî ye ewa bende şev û roj dikin û bi destve tînin, ew ji biçûktirîn karê wan agahe û bi zanîn dûra wan girtîye, endamên hewe şahidên wî ne û qetên bedena hewe leşkerên wî ne û veşartî yên ji hewe me'mûrên wî ne û tinêtî ya hewe li ber wî 'eyan û eşkere ye.

AXIFTINA 200

Wellahî, Mu'awîye ne ji min jêhatî tir e, lê xîyanetê dikê û gonehkarîyê, eger ne pîsatî û kirêtî ya xîyanetê bûya, ezê jêhatî tirîn kes bûma. Lê belê her xîyanetek goneheke û her gonehek inkar kirin e (ji heqîyê ra), roja qîyametê jî her xîyanetkarekî alayek heye ku pê wê tê nas kirin. Bi Xwedê, ez bi hîlan nayêm xafil kirin û bi dijwarî yan nekar nabim.

AXIFTINA 201

Gelî mirovno! Li rêka hidayetê da ji ber ku ehlê wê kêmin, nekevin dehşetê. Çiko xelk li ser sifreyekî rûniştine ku zemanê têrîya wê kurt û birsîtî ya wê

فَإِنَّهَا تُجْعَلُ لَهُ كَفَّارَةً، وَمِنَ النَّارِ حِجَازاً وَوِقَايَةً، فَلاَ يُتْبِعَنَّهَا أَحَدٌ نَفْسَهُ، وَلاَ يُكْثِرَنَّ عَلَيْهَا لَهَفَهُ، فَإِنَّ مَنْ أَعْطَاهَا غَيْرَ طَيِّبِ النَّفْسِ بِهَا، يَرْجُو بِهَا مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْهَا، فَهُوَ جَاهِلٌ بِالسُّنَّةِ، مَغْبُونُ الأَجْرِ، ضَالُّ الْعَمَلِ، طَوِيلُ النَّدَمِ.

[الامانة]: ثُمَّ أَدَاءَ الأَمَانَةِ، فَقَدْ خَابَ مَنْ لَيْسَ مِنْ أَهْلِهَا، إِنَّهَا عُرِضَتْ عَلَى السَّماوَاتِ الْمَبْنِيَّةِ، وَالأَرَضِينَ الْمَدْحُوَّةِ، وَالْجِبَالِ ذَاتِ الطُّولِ الْمَنْصُوبَةِ، فَلاَ أَطْوَلَ وَلاَ أَعْرَضَ، وَلاَ أَعْلَى وَلاَ أَعْظَمَ مِنْهَا، وَلَوِ امْتَنَعَ شَيْءٌ بِطُول أَوْ عَرْض أَوْ قُوَّة أَوْ عِزٍّ لاَمْتَنَعْنَ، وَلَكِنْ أَشْفَقْنَ مِنَ الْعُقُوبَةِ، وَعَقَلْنَ مَا جَهِلَ مَنْ هُوَ أَضْعَفُ مِنْهُنَّ، وَهُوَ الأِنْسَانُ، (إِنَّهُ كَانَ ظَلُوماً جَهُولاً)

إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ لاَ يَخْفَى عَلَيْهِ مَا الْعِبَادُ مُقْتَرِفُونَ فِي لَيْلِهِمْ وَنَهَارِهِمْ، لَطُفَ بِهِ خُبْراً، وَأَحَاطَ بِهِ عِلْماً، أَعْضَاؤُكُمْ شُهُودُهُ، وَجَوَارِحُكُمْ جُنُودُهُ، وَضَمائِرُكُمْ

dirêje.

Gelî mirovno! Razî bûna ji karekî û razî nebûna ji wê, xelkê dighênê hev. Yêkî tinê devemê ya qewmê “Semûd” kuşt, lê belê Xwedê ‘ezab ser hemîyan da şand (rêkir), çiko ew hemî bi wî karî razî bûn, ji ber wê Xwedê wiha dibêjê: ***“Ewa, ew dev e kuştin, vêca pûşman bûn”***.[97] Di peyda ‘erdê wan wek çawa singê hêsinî ku hatibê sûr kirin di ‘erdê nerm da diçê xarê, di ‘erdê da çû xarê û dengek wek ûrîna ga, jê hat.

Gelî mirovno! Kesê di rêka ronahî (eşkere) da biçê wê bighê ser avê û yê bervajî bikê wê li çûlê da şaş bimînê.

AXIFTINA 202

Dema Fatima, serwerê jinan (s) defn kirî, çûye ser qebra Pêğember (s) û axiftîye:

Selam li ser te bê, ey Resûlê Xwedê, ji alîyê min ve û ji alîyê keça te ve ku niha hatîye bûye cîranê te. Ewa li kêleka te da hatî deynan û gelek zûka gihayî te.

Ey Resûlê Xwedê! Ji ber keça te ya pir xêr û bereket, sebra min kêm û taqeta min lawaz bûye. Lê belê giringî ya cidahî ya ji te û giranîya musîbeta ji dest dana te (piçekî evahe li ser min sivik kirîye) cihê serxweşî danê girtîye. Çiko

عُيُونُهُ، وَخَلَوَاتُكُمْ عِيَانُهُ.

[200]

وَاللهِ مَا مُعَاوِيَةُ بِـأَدْهَى مِنِّـي، وَلكِنَّهُ يَغْدِرُ وَيَفْجُرُ، وَلَوْلاَ كَرَاهِيَةُ الْغَدْرِ لَكُنْتُ مِـنْ أَدْهَـى النَّـاسِ، وَلَكِنْ كُلُّ غَـدْرَة فَجْـرَةٌ، وَكُـلُّ فَجْرَة كَفْرَةٌ، وَلِكُـلِّ غَـادِر لِـوَاءٌ يُعْرَفُ بِهِ يَـوْمَ الْقِيَامَـةِ. وَاللهِ مَـا أُسْتَغْفَلُ بِالْمَكِيـدَةِ، وَلاَ أُسْـتَغْمَزُ بِالشَّدِيدَةِ.

[201]

أَيُّهَا النَّاسُ، لاَ تَسْتَوْحِشُوا فِي طَرِيقِ الْهُدَىٰ لِقِلَّةِ أَهْلِهِ، فَإِنَّ النَّاسَ قَدِ اجْتَمَعُوا عَلَى مَائِدَة شِبَعُهَا قَصِيرٌ، وَجُوعُهَا طَوِيلٌ.

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا يَجْمَعُ النَّاسَ الرِّضِى وَالسُّخْطُ، وَإِنَّمَا عَقَرَ نَاقَةَ ثَمُودَ رَجُلٌ وَاحِدٌ فَعَمَّهُمُ اللهُ تَعَالَى بِالْعَذَابِ لَمَّا عَمُّوهُ بِالرِّضَى، فَقَالَ سُبْحَانَهُ: (فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ)، فَمَا كَانَ إِلاَّ أَنْ خَارَتْ أَرْضُهُمْ بِالْخَسْفَةِ خُوَارَالسِّكَّةِ الْـمُحْمَاةِ فِي الأَرْضِ الْخَوَّارَةِ.

(nayê ji bîr kirin demên) min serê te li qebrê da danî ser balgehê te, û li ser ranê min û li ber singê min te wefat kir, ***"inna lillah we inna ileyhî raci'un"***.

Vêca eve emanet, hat zivirandin û rehîne hat girtin, lê belê kol û mereqên min, wê her hebin û şevan wê xew nekevê çavên min heta ku Xuda ewê 'alema ku tu têda, ji bona min jî bibjêrê.

Wê keça te ji te ra bêjê kanê çewa ummetê pişta hev girt ji bona şikandina wê. Vêca gelek pirsyaran jê bike û xeberê wez' û hal jê bigire. Belê, bi vî awayî ye, halhale hêca serçûna te ve pir derbaz nebûye û behs kirina ji te ji nav neçûye.

Selam li ser hewe herdûka, selama xatir xwazê ku selama wî ne ji keyfxweşî ye ne jî bi westan, eger ez biçim, ne ji ber westanê ye û eger ez bisekinim, ne ji ber gumana xirab e ku min derheqê we'da Xuda da hebê, ew we'da dayî sebirdaran.

AXIFTINA 203

Zuhd: Gelî mirovno! Dinya cihê têra derbaz bûnê ye û axiret cihê lê sekinînê, vêca ji cihê derbaz bûna xwe ji bona cihê sekinîna xwe qutekî hazir bikin û

أَيُّهَا النَّاسُ، مَنْ سَلَكَ الطَّرِيقَ الْوَاضِحَ وَرَدَ الْمَاءَ، وَمَنْ خَالَفَ وَقَعَ فِي التِّيهِ!

[202]

روي عنه أنّه قاله عند دفن سيدة النساء فاطمة عليها السلام كالمناجي به رسول الله صلى الله عليه وآله عند قبره:

السَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ عَنِّي، وَعَنِ ابْنَتِكَ النَّازِلَةِ فِي جِوَارِكَ، وَالسَّرِيعَةِ اللَّحَاقِ بِكَ!

قَلَّ يَا رَسُولَ اللهِ، عَنْ صَفِيَّتِكَ صَبْرِي، وَرَقَّ عَنْهَا تَجَلُّدِي، إِلاَّ أَنَّ لِي فِي التَّأَسِّي بِعَظِيمِ فُرْقَتِكَ، وَفَادِحِ مُصِيبَتِكَ، مَوْضِعَ تَعَزٍّ، فَلَقَدْ وَسَّدْتُكَ فِي مَلْحُودَةِ قَبْرِكَ، وَفَاضَتْ بَيْنَ نَحْرِي وَصَدْرِي نَفْسُكَ.

(إِنَّا لله وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ)، فَلَقَدِ اسْتُرْجِعَتِ الْوَدِيعَةُ، وَأُخِذَتِ الرَّهِينَةُ! أَمَّا حُزْنِي فَسَرْمَدٌ، وَأَمَّا لَيْلِي فَمُسَهَّدٌ، إِلَى أَنْ يَخْتَارَ اللهُ لِي دَارَكَ الَّتِي أَنْتَ بِهَا مُقِيمٌ.

wergirin. Perda xwe li bal kesekî ku xefên hewe zanê nedirînin û pêşîya wê çendê ku bedena hewe ji dinyayê bê deranîn dilê xwe jê derînin, vêca bi rastî hûn di wê da tên ceribandin û ji xêncî wê ra hatine afirandin.

Dema ksek ji nav biçê, xelk dibêjin: Çi paş xwe ve hiştîye? Û melaîket dibêjin: Çi pêşîya xwe da rêkirîye.

Rehme l baba! Hinekî pêşîya xwe da rêkin da hewe deynek dabê (paşê feydê jê bibin) û hemîyê paş xwe ve nehêlin ku hûn ji wê bê behr bimînin û feydê jê nebin.

وَسَتُنَبِّئُكَ ابْنَتُكَ [بِتَضَافُرِ أُمَّتِكَ عَلَى هَضْمِهَا] ، فَأَحْفِهَا السُّؤَالَ ، وَاسْتَخْبِرْهَا الْحَالَ، هذَا وَلَمْ يَطُلِ الْعَهْدُ، وَلَمْ يَخْلُ مِنْكَ الذِّكْرُ.

وَالْسَّلاَمُ عَلَيْكُمَا سَلاَمَ مُوَدِّعٍ، لاَ قَال وَلاَ سَئم، فَإِنْ أَنْصَرِفْ فَلاَ عَنْ مَلاَلَة، وَإِنْ أُقِمْ فَلاَ عَنْ سُوءِ ظَنٍّ بِمَا وَعَدَ اللهُ الصَّابِرِينَ.

AXIFTINA 204

Gelek caran bi vî awayî gazî heval û hogirên xwe dikira:

Ĥazir bibin, Xwedê rehma xwe li hewe bikê, çiko hûn hatine gazî kirin ji bona bar kirinê. Girêdana xwe ji dinyayê ra kêm bikin û digel wî zad û qûtê qenc yê digel hewe cihê xwe bigohêzin. Çiko li beraberê hewe da pêç hene ku derbaz bûna ji wa zehmet e; cihên bi tirs û wehşet ku bivê nevê hûnê biçinê û li wêderê bisekinin.

Bizanin ku mirin li nêzîkî ya hewe da ye û li bin çavê xwera li hewe dinêrê û heçweku hûn di nav çengê wê da û ewê kulafê xwe li bedena hewe da cî

[203]

في التزهيد من الدنيا والترغيب في الاخرة

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا الدُّنْيَا دارُ مَجَاز، وَالأْخِرَةُ دَارُ قَرَار، فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمَقَرِّكُمْ، وَلاَ تَهْتِكُوا أَسْتَارَكُمْ عِنْدَ مَنْ يَعْلَمُ أَسْرَارَكُم، وَأَخْرِجُوا مِنَ الدُّنْيَا قُلُوبَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَخْرُجَ مِنْهَا أَبْدَانُكُمْ، فَفِيهَا اخْتُبِرْتُمْ، ولِغَيْرِهَا خُلِقْتُمْ.

إِنَّ الْمَرْءَ إِذَا هَلَكَ قَالَ النَّاسُ: مَا تَرَكَ؟ وَقَالَتِ الْمَلاَئِكَةُ: مَا

kirî û dijwarî û zehmeta wê hûn li ber xwe girtîn.

Vêca nixwe girêdana xwe ji dinyayê bibirin û pê rizq û qûtê teqwatîyê xwe qewî û bi hêz bikin.

Seyidê Rezî *dibêjê: Hinek ji vê axiftinê pêşda derbaz bî, ew riwayetek bî xêncî ji vê.*

AXIFTINA 205

Berê axiftinê li Telhe û Zubeyr e, piştî bey'eta digel wî (s). Herdûka ji ber vê çendê ku digotan ewî (s) li karan da digel wan meşweret nekirîye û arîkarî ji wan nexwestîye, nerihetî ya xwe dîyar kirbûn.

Hûn herdûk ji ber tiştek kêm nerihet bûn û hewe gelek kar jî paş êxistin. Çire hûn nabêjin kanê hewe li çi da heqek hebûye û min hûn ji wê paşve dane? An li dagîr kirina kîjan behr û danekî da min xwe ser hewe ra girtîye? An çi heqek hebûye ku kesek ji muslimana hukmê wê ji min xwestbê û ez li pêk anîna wê da ze'êf mabim, an min wê derheqê da zanîn nebê an jî ez têda xelet bûbim?

Sond bi Xwedê, min qe meyl û vîyan di xelîfetîyê da nebû û min hukumdarî nedixwesta, lê belê hewe ez ji wê ra gazî kirim û hewe ew li min bar kir. Dema ew giha min, min berê xwe da

قَدَّمَ؟ لله آبَاؤُكُمْ! فَقَدِّمُوا بَعْضاً يَكُنْ لَكُمْ قَرْضاً، وَلاَ تُخَلِّفُوا كُلاًّ فَيَكُونَ عَلَيْكُمْ.

[**204**]

كان كثيراً ما ينادي به أصحابه

تَجَهَّزُوا رَحِمَكُمُ اللهُ! فَقَدْ نُودِيَ فِيكُمْ بِالرَّحِيلِ، وَأَقِلُّوا الْعُرْجَةَ عَلَى الدُّنْيَا، وَانْقَلِبُوا بِصَالِحِ مَا بِحَضْرَتِكُمْ مِنَ الزَّادِ، فَإِنَّ أَمَامَكُمْ عَقَبَةً كَؤُوداً، وَمَنَازِلَ مَخُوفَةً مَهُولَةً، لاَبُدَّ مِنَ الْوُرُودِ عَلَيْهَا، وَالْوُقُوفِ عِنْدَهَا.

وَاعْلَمُوا أَنَّ مَلاَحِظَ الْمَنِيَّةِ نَحْوَكُمْ دَانِيَةٌ، وَكَأَنَّكُمْ بِمَخَالِبِهَا وَقَدْ نَشِبَتْ فِيكُمْ، وَقَدْ دَهَمَتْكُمْ فِيهَا مُفْظِعَاتُ الأُمُورِ، وَمُعْضِلاَتُ الْمَحْذُورِ.

فَقَطِّعُوا عَلاَئِقَ الدُّنْيَا، وَاسْتَظْهِرُوا بِزَادِ التَّقْوَى.

وقد مضى شيء من هذا الكلام فيما تقدم، بخلاف هذه الرواية.

[**205**]

kitêba Xwedê û ewa ji me ra hatî deynan û emrê me kirî ku em bi wê ĥukum bikîn, vêca ez ketim pey wê û min berê xwe da ewa sunnetên Pêğember selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin di nav me da hiştîn û vêca min peyrewî jê kir, di wê da jî ez ne muhtacê bîr û hizra hewe bûm û ne jî ya xêncî hewe. Qet hukmek nehat pêş ez nezanim da vêca meşweretê digel hewe û birayên muslimanên dî yên xwe bikim. Eger tiştek wereng hebûya min xwe ji meşwereta digel hewe û xêncî hewe, paşve nedida.

Ema derheq teqsîm kirina (pişk kirin) wek yêk jî, ew tişteke ku di wê da min ne pê bîr û hizra xwe û ne pê hewayê nefsa xwe, ĥukum daye. Belkî min û hewe herdûka dîtîye ku Resûlê Xwedê selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin vê derheqê da çi ĥukum anîye û çawa ‘emel kirîye. Vêca nixwe li karekî da ku Xwedê hukmê wê danîye û imza kirîye min ihtîyacî bi nezera (bîr û hizr) hewe tinebûye, vê gûrekê, wellahî ne hewe herdûka û ne jî xêncî hewe vê derheqê da çi heq li ser min nîne ku lûman bikê û min ji vî karî bizivirînê.

Xwedê berê dilê me û hewe bidê heqîyê û sebrê bidê me û hewe.

Paşê kerem kir: Xwedê rehmetê bikê li wî kesê heqekî bibûnê vêca arîkarî ya

كلّم به طلحة والزبير بعد بيعته بالخلافة وقد عتبا من ترك مشورتهما، و لاستعانة في الامور بهما

لَقَدْ نَقَمْتُما يَسِيراً، وَأَرْجَأْتُمَا كَثِيراً، أَلاَ تُخْبِرَانِي، أَيُّ شَيْءٍ لَكُمَا فِيهِ حَقٌّ دَفَعْتُكُمَا عَنْهُ؟ وأَيُّ قَسْم اسْتَأْثَرْتُ عَلَيْكُمَا بِهِ؟ أَمْ أَيُّ حَقّ رَفَعَهُ إِلَيَّ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ضَعُفْتُ عَنْهُ، أَمْ جَهِلْتُهُ، أَمْ أَخْطَأْتُ بَابَهُ ؟!

وَاللهِ مَا كَانَتْ لِي فِي الْخِلاَفَةِ رَغْبَةٌ، وَلاَ فِي الْوِلاَيَةِ إِرْبَةٌ، وَلكِنَّكُمْ دَعَوْتُمُونِي إِلَيْهَا، وَحَمَلْتُمُونِي عَلَيْهَا، فَلَمَّا أَفْضَتْ إِلَيَّ نَظَرْتُ إِلَى كِتَابِ اللهِ وَمَا وَضَعَ لَنَا، وَأَمَرَنَا بِالْحُكْمِ بِهِ فَاتَّبَعْتُهُ، وَمَا اسْتَسَنَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله فَاقْتَدَيْتُهُ، فَلَمْ أَحْتَجْ فِي ذلِكَ إِلَى رَأْيِكُمَا، وَلاَ رَأْيِ غَيْرِكُمَا، وَلاَ وَقَعَ حُكْمٌ جَهِلْتُهُ، فَأَسْتَشِيرَكُمَا وَإِخْوَانِي مِنَ

wê bikê û zulmekî bibînê û ewê dûr bikê û arîkarê xweyê heq bê ji bona girtina heqê wî.

۞ AXIFTINA 206 ۞

Gohlê bû komek ji hevalên wî li Siffînê dijûna didin Şamîyan:

Ez ji bona hewe kirêt zanim ku hûn dijûnker bin. Lê belê eger hûn behsa karê wan bikin û ji halê wan biaxivin, ev axiftin, nêzîktirê duristîyê ye û pitir wê ‘ozrê hewe bê qebûl kirin. Şûna dijûn a de bêjin: ilahî, pêşîya rijana xwîna me û ya wan bigire û navbeyna me û wan da xweşîyê çêke û ewan ji rê winda bûna wan bizivirîne bi alîyê hidayetê ve, da heçî heqîyê nas nakê, nas bikê û heçî yê ji xeletî û dijminîyê ra kulbû, ji kulbûtîyê derkevê.

۞ AXIFTINA 207 ۞

Li rojek ya Siffînê da korê xwe, Hesen (s) dît ku li şer da ketîye lezê, wiha got:

Evî xûrtî ji min ra xwey kin, da pişta min neşikênê. Çiko bi rastî heyfa min tê ku ev herdû (Imam Hesen û Huseyn) bikevin berê mirinê ve û pê mirina wan zurrîyeta Pêğemberê Xuda (s) bê birrîn.

Seyidê rezî: *Rista “emlikû ‘ennî …” ji seratirîn û fesîhtirîn peyva ye.*

الْمُسْلِمِينَ; وَلَوْ كَانَ ذٰلِكَ لَمْ أَرْغَبْ عَنْكُمَا، وَلاَ عَنْ غَيْرِكُمَا.

وَأَمَّا مَا ذَكَرْتُمَا مِنْ أَمْرِ الأُسْوَةِ، فَإِنَّ ذٰلِكَ أَمْرٌ لَمْ أَحْكُمْ أَنَا فِيهِ بِرَأْيِي، وَلاَ وَلِيتُهُ هَوىً مِنِّي، بَلْ وَجَدْتُ أَنَا وَأَنْتُمَا مَا جَاءَ بِهِ رَسُولُ الله صلى الله عليه وآله قَدْ فُرِغَ مِنْهُ، فَلَمْ أَحْتَجْ إِلَيْكُمَا فِيمَا قَدْ فَرَغَ اللهُ مِنْ قَسْمِهِ، وَأَمْضَى فِيهِ حُكْمَهُ، فَلَيْسَ لَكُمَا، وَاللهِ، عِنْدِي وَلاَ لِغَيْرِكُمَا فِي هٰذَا عُتْبَى.

أَخَذَ اللهُ بِقُلُوبِنَا وَقُلُوبِكُمْ إِلَى الْحَقِّ، وَأَلْهَمَنَا وَإِيَّاكُمْ الصَّبْرَ.

ثم قال: رَحِمَ اللهُ رَجُلاً رَأَى حَقّاً فَأَعَانَ عَلَيْهِ، أَوْ رَأَى جَوْراً فَرَدَّهُ، وَكَانَ عَوْناً بِالْحَقِّ عَلَى صَاحِبِهِ.

[206]

سمع قوماً من اصحابه يسبّون أهل الشام أيام حربهم بصفين:

إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَّابِينَ، وَلٰكِنَّكُمْ لَوْ وَصَفْتُمْ

۞ AXIFTINA 208 ۞

Dema yaranên wî derheq mesela hekemiyetê da digel wî rêk neketin, got:

Eyyuh-en nas (xelkîno)! Karê min digel hewe wereng bûye çawa min xwestî, heta hingê ku şer, hûn ze'êf kirîn. Wullahî şer hinek ji hewe girtin û hinek paşda hiştin, lê dijminê hewe nekartir û ze'êftir kir.

Ĥeqîqet ev e ku duhî ez emîr bûm û îro ez bûme me'mûr (emrê min tê kirin), duhî min nehî dikira, Îro nehya min tê kirin. Hûn hez dikin bimînin û bijîn û ez nikarim hewe mecbûrê karekî bikim ku li hewe nexweş e.

۞ AXIFTINA 209 ۞

Imam 'Elî (s) li Besrayê bo seradan çû mala hogirek yê xwe, bi navê 'Ela yê korê Zîyadê harisî, vêca dema mala wî ya fireh dît, wiha got:

Li vê dinyayê da tu dê çi ji vê mala fireh bikî? Halhale li axretê da tu ji wê ra muhtac tirî. Elbet, eger tu bixwazî, tu dikarî pê vê, axretê bi destve bênî; ku tu têda mihvandarîyê bikî û di wê da heqê mirovanîyê pêk bînî û heqan eda bikî, bi vî awayî tu dikarî bighêy axretê jî.

Vêca 'Ela got: Ez şikayeta birê xwe

أَعْمَالَهُمْ، وَذَكَرْتُمْ حَالَهُمْ، كَانَ أَصْوَبَ فِي الْقَوْلِ، وَأَبْلَغَ فِي الْعُذْرِ، وَقُلْتُمْ مَكَانَ سَبِّكُمْ إِيَّاهُمْ:

اللَّهُمَّ احْقِنْ دِمَاءَنَا وَدِمَاءَهُمْ، وَأَصْلِحْ ذَاتَ بَيْنِنَا وَبَيْنِهِمْ، وَاهْدِهِمْ مِنْ ضَلَالَتِهِمْ، حَتَّى يَعْرِفَ الْحَقَّ مَنْ جَهِلَهُ، وَيَرْعَوِيَ عَنِ الْغَيِّ وَالْعُدْوَانِ مَنْ لَهِجَ بِهِ.

[207]

في بعض أيام صفين وقد رأى الحسن عليه السلام **يتسرع إلى الحرب:**

امْلِكُوا عَنِّي هَذَا الْغُلَامَ لاَ يَهُدَّنِي، فَإِنَّنِي أَنْفَسُ بِهذَيْنِ - يَعْنِي الحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ عليهما السلام **عَلَى الْمَوْتِ، لِئَلاَّ يَنْقَطِعَ بِهِمَا نَسْلُ رَسُولِ اللهِ** صلى الله عليه وآله.

قوله (عليه السلام): «املكوا عني هذا الغلام» من أعلى الكلام وأفصحه.

[208]

قاله لمّا اضطرب عليه أصحابه في أمر الحكومة

أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ لَمْ يَزَلْ أَمْرِي مَعَكُمْ عَلَى مَا أُحِبُّ، حَتَّى نَهَكَتْكُمُ الْحَرْبُ، وَقَدْ، وَاللهِ أَخَذَتْ مِنْكُمْ وَتَرَكَتْ، وَهِيَ

‘asimê korê Zîyad tînim bal te, ey mîrê bawerdaran. Imam gotê: Qey çi bûye ji wî? ‘Ela got: cilê hirî berkirîye û ji dinyayê cida bûye. Imam got: Ewî bînin bal min. Vêca dema hat, gotê:

Ey dijminûkê xwe, şeytanê pîs dixwazê te ji rê derênê, ma tu rehmê bi ‘eyal û zarokê xwe nabî? Tu guman dikî ku Xwedê tiştên pak û paqij ji te ra helal kirîye, lê naxwazê tu istifadê jê bikî? Tu kêmtirî ji wê çendê ku tu wiha derheqê wî da guman bikî.

Ewî got: Ey mîrê bawerdara! Eve tu, tu bi xwe jî cilkên zivir li xwe dikî û xarina nexweş dixwî! Imam li cewaba wî da got:

Wey ji te ra, ez ne wek teme, Xwedê Te’ala li ser Imamê bi heq ferz kirîye ku li jîyanê da xwe wek mirovê nedar û ze’êf lê bikê da ku feqîrî û nedarî ya feqîr, nebê sebebê serkêşî û ji hed derketina wî.

AXIFTINA 210

Kesekî derheq hedîsên hatîn çêkirin û exbarên cûrbicûr ku li destê xelkê da hene, pirsyar jê kir, ewî wiha got:

لِعَدُوِّكُمْ أَنْهَكُ.

لَقَدْ كُنْتُ أَمْسِ أَمِيراً، فَأَصْبَحْتُ الْيَوْمَ مَأْمُوراً! وَكُنْتُ أَمْسِ نَاهِياً، فَأَصْبَحْتُ الْيَوْمَ مَنْهِيّاً! وَقَدْ أَحْبَبْتُمُ الْبَقَاءَ، وَلَيْسَ لِي أَنْ أَحْمِلَكُمْ عَلَى مَا تَكْرَهُونَ!

[209]

ومن كلام له عليه السلام

بالبصرة، وقد دخل على العلاء بن زياد الحارثي ـ وهو من أصحابه ـ يعوده، فلما رأى سعة داره قال:

مَا كُنْتَ تَصْنَعُ بِسِعَةِ هذِهِ الدارِ فِي الدُّنْيَا، أَنْتَ إِلَيْهَا فِي الْآخِرَةِ كُنْتَ أَحْوَجَ؟ وَبَلَى إِنْ شِئْتَ بَلَغْتَ بِهَا الْآخِرَةَ، تَقْرِي فِيهَا الضَّيْفَ، وَتَصِلُ فِيهَا الرَّحِمَ، وَتُطْلِعُ مِنْهَا الْحُقُوقَ مَطَالِعَهَا، فَإِذَا أَنْتَ قَدْ بَلَغْتَ بِهَا الْآخِرَةَ.

فقال له العلاء: يا أميرالمؤمنين، أشكو إليك أخي عاصم بن زياد. قال: وما له؟

قال: لبس العباءة وتخلّى من الدنيا. قال: عليَّ به. فلمّا جاء قال:

يَا عُدَيَّ نَفْسِهِ! لَقَدِ اسْتَهَامَ بِكَ

Di destê xelkê da ya heq jî heye û ya batil jî, ya rast jî heye û ya derew jî, nasix û mensûx û ‘am û xas û muhkem û muteşabih heye, her wiha bê xelet jî heye û tevlî xeletîyê bûyî jî heye. Heta li zemanê Pêğember (s) bi xwe da ewqas derew li ser çêkirin, heta rabî axift û keremkir: Kesê ji qestî (bi zanîn) derewan li ser min çêkê bila xwe hazir bikê ji cihê xwe yê di nav agir da.

Çar kes hedîsê neqil dikin û yê pêncê nîne:

Minafiq: Mirovê minafiq ku îmanê ji xwe eşkere dikê û xwe musliman didê nîşan dan, ku ne ji gonehkarîyê ditirsihê û ne jî ji mucrimîyê; derewa li ser Pêğember (s) çêdikê bi qest û zanîn, vêca eger xelk bizanin ew minafiqek derewkere, jê qebûl nakin û tesdîqa gotina wî nakin, lê belê dibêjin: Evêhe sehabî yê Pêğembere selat û selam ser wî û alê wî bin, ewî Pêğember (s) dîtîye û jê gohlê bûye û ji wî girtîye, vêca gotina wî ji xwe ra digrin û qebûl dikin. Lê pa Xwedê bi wî awayî derheq minafiqan da xeber dayî û nîşan û sifetên wan gotî, agahî daye te. Vêca evênhe piştî wî man û xwe nêzîkê rêberên rê windabûnê kirin û xwe dan gel wa kesên bi neheqî û bê bextî xelkê

الْخَبِيثُ! أَمَا رَحِمْتَ أَهْلَكَ وَوَلَدَكَ! أَتَرَى اللهَ أَحَلَّ لَكَ الطَّيِّبَاتِ، وَهُوَ يَكْرَهُ أَنْ تَأْخُذَهَا! أَنْتَ أَهْوَنُ عَلَى اللهِ مِنْ ذلِكَ!

قال: يا أميرالمؤمنين، هذا أنت في خشونة ملبسك وجُشوبة مأكلك!

قَالَ: وَيْحَكَ، إِنِّي لَسْتُ كَأَنْتَ، إِنَّ اللهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَى أَئِمَّةِ الْعَدْلِ أَنْ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ بِضَعَفَةِ النَّاسِ، كَيْلاَ يَتَبَيَّغَ بِالْفَقِيرِ فَقْرُهُ!

[210]

وقد سأله سائل عن أحاديث البدع، وعما في أيدي الناس من اختلاف الخبر. فقال عليه السلام:

إِنَّ فِي أَيْدِي النَّاسِ حَقّاً وَبَاطِلاً، وَصِدْقاً وَكَذِباً، وَنَاسِخاً وَمَنْسُوخاً، وَعَامّاً وَخَاصّاً، وَمُحْكَماً وَمُتَشَابِهاً، وَحِفْظاً وَوَهْماً، وَقَدْ كُذِبَ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله وسلم عَلَى عَهْدِهِ، حَتَّى قَامَ خَطِيباً، فَقَالَ: «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ

ji agir ra gazî dikin. Ewa jî karûbarên hukmetê kirin destê wan da û ew kirin hakim û li ser stowê xelkê mezin kirin, vêca pê wan dinya xarin. Çiko xelk xêncî ji wa yên Xwedê ew paraztîn digel hukumdar û dinyayê ne. Evêhe yêk ji wan çara bî.

Ehlê xeletîyê: Kesekî jî tiştek ji Pêğemberê Xwedê (s) gohlê bûye lê belê baş nespartî ye hizra xwe û têda xelet bûye û bi zanîn derew nekirîye. Ew wê tişta hîn bûyî riwayet dikê û bi xwe jî pê 'emel dikê û li her cihî dibêjê ku min ev gotin ji resûlê Xwedê (s) seh kirîye. Eger muslimana bizanbîya ew di wê da xelet bûye, ew ji wî qebûl nedikiran û eger ewî bi xwe jî bizanîya ku xelete wê dest jê bikêşa.

Ehlê şubhê: Yê sisê jî ew e yê tiştek ji Pêğember selat û selam ser wî û alê wî bin gohlê bûyî ku emir kirîye pêk bê paşê jî nehî jê kirîye, halhale ew ji wê (nehî kirinê) bê xebere. An ji wî seh kiribê ku nehî ji tiştekî kiribê, paşê emrê bi kirina wê kiribê û li wî halî da ewî agahî ji wî (emrî) nebê. Vê gûrekî ewî "mensûx" gohlê bûye, lê belê "nasix" gohlê nebûye. Evî mirovî eger bizanbîya ewa ew dibêjê hatîye nesix kirin qet ew nedigota û eger muslimana dema ew ji wî

مُتَعَمِّداً فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ».

وَإِنَّمَا أَتَاكَ بِالْحَدِيثِ أَرْبَعَةُ رِجَالٍ لَيْسَ لَهُمْ خَامِسٌ:

[المنافقون]: رَجُلٌ مُنَافِقٌ مُظْهِرٌ لِلإِيمَانِ، مُتَصَنِّعٌ بِالإِسْلاَمِ، لاَيَتَأَثَّمُ وَلاَ يَتَحَرَّجُ، يَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ الله صلى الله عليه وآله مُتَعَمِّداً، فَلَوْ عَلِمَ النَّاسُ أَنَّهُ مُنَافِقٌ كَاذِبٌ لَمْ يَقْبَلُوا مِنْهُ، وَلَمْ يُصَدِّقُوا قَوْلَهُ، وَلكِنَّهُمْ قَالُوا: صَاحِبُ رَسُولِ الله صلى الله عليه وآله رَآهُ، وَسَمِعَ مِنْهُ، وَلَقِفَ عَنْهُ، فَيَأْخُذُونَ بِقَوْلِهِ، وَقَدْ أَخْبَرَكَ اللهُ عَنِ الْمُنَافِقِينَ بِمَا أَخْبَرَكَ، وَوَصَفَهُمْ بِمَا وَصَفَهُمْ بِهِ لَكَ، ثُمَّ بَقُوا بَعْدَهُ عليه السلام فَتَقَرَّبُوا إِلَى أَئِمَّةِ الضَّلاَلَةِ، وَالدُّعَاةِ إِلَى النَّارِ بِالزُّورِ وَالْبُهْتَانِ، فَوَلَّوهُمُ الأَعْمَالَ، وَجَعَلُوهُمْ عَلَى رِقَابِ النَّاسِ، وَأَكَلُوا بِهِمُ الدُّنْيَا، وَإِنَّمَا النَّاسُ مَعَ الْمُلُوكِ وَالدُّنْيَا، إِلاَّ مَنْ عَصَمَ اللهُ، فَهذَا أَحَدُ الأَرْبَعَةِ.

[الخاطئون]: وَرَجُلٌ سَمِعَ مِنْ رَسُولِ الله(صلى الله عليه وآله)

seh kirîn bizanbûna ku ew “nesix” bûye, wê ew terk bidan û dest jê bikêşan.

Rastgûyên Ĥedîsparêz: Yê çarê jî keseke ku qet derewan bi Xwedê û Pêğemberê wîve dananê û ji ber tirsa ji Xwedê heyî û mezin ragirtina Pêğemberê wî (s) dijminê derewa ye; xelet jî nebûye, belkî her axiftinek çawa ji Pêğember selat û selam ser wî û alê wî bin gohlê bûyî li mejîyê xwe da girtîye û riwayet kirîye, ne lê zêde kirîye û ne jê kêm kirîye, vêca ewî nasix nas kirîye û pê ‘emel dikê û zanîye mensûx kîjane, vêca xwe jê dûr kirîye. Her wiha xas û’am û muhkem û muteşabih nas kirne û her yêk li cihê wê da deyna ye.

Carnan jî çêbuye ku xeberdana resûlê Xwedê selat û selam ser wî û alê wî bin dû alî bê; ji alîyekîve xas û ji alîyê dîve (‘am) giştî. Vêca kesê ku mexseda Xwedayê Subhan û Pêğemberê wî (s) nedizanî, ew gohlê dibûya û bêy wê çendê ku zanînek derheq wê da hebê û mexseda wî yê ew gotî nas kiribê bi awayekî ew me’ne dikira. Ne wisa bûye ku hemî sehabî yên Pêğember selat û selam ser wî û alê wî bin tiştek ji wî pirsî bin û fêhm kirin û tê gehiştina wê ji wî xwestibin, heta

شَيْئاً لَمْ يَحْفَظْهُ عَلَى وَجْهِهِ، فَوَهِمَ فِيهِ، وَلَمْ يَتَعَمَّدْ كَذِباً، فَهُوَ فِي يَدَيْهِ، يَرْوِيهِ وَيَعْمَلُ بِهِ، وَيَقُولُ: أَنَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله فَلَوْ عَلِمَ الْمُسْلِمُونَ أَنَّهُ وَهِمَ فِيهِ لَمْ يَقْبَلُوهُ مِنْهُ، وَلَوْ عَلِمَ هُوَ أَنَّهُ كَذلِكَ لَرَفَضَهُ!

[أهل الشبهة]: وَرَجُلٌ ثَالِثٌ، سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله شَيْئاً يَأْمُرُ بِهِ، ثُمَّ نَهَى عَنْهُ وَهُوَ لاَ يَعْلَمُ، أَوْ سَمِعَهُ يَنْهَى عَنْ شَيْءٍ، ثُمَّ أَمَرَ بِهِ وَهُوَ لايَعْلَمُ، فَحَفِظَ المَنسُوخَ، وَلَمْ يَحْفَظِ النَّاسِخَ، فَلَوْ عَلِمَ أَنَّهُ مَنْسُوخٌ لَرَفَضَهُ، وَلَوْ عَلِمَ الْمُسْلِمُونَ إِذْ سَمِعُوهُ مِنْهُ أَنَّهُ مَنْسُوخٌ لَرَفَضُوهُ.

[الصادقون الحافظون]

وَآخَرُ رَابِعٌ، لَمْ يَكْذِبْ عَلَى اللهِ، وَلاَ عَلَى رَسُولِهِ، مُبْغِضٌ لِلْكَذِبِ، خَوْفاً لله، وَتَعْظِيماً لِرَسُولِ اللهِ، وَلَمْ يَهِمْ، بَلْ حَفِظَ مَا سَمِعَ عَلَى وَجْهِهِ، فَجَاءَ بِهِ عَلَى

bi wê derecê ku hez dikiran kûçerek an xerîbek bihata û ji wî selewatên Xwedê lê bin tiştek bipirsîna da ewa gohê xwe bidayê û seh bikiran. Lê belê çi muşkilek ji minra bihata pêş muheqeq min jê dipirsîya û bi şiklek durist li hizrê xweda digirta û diparazta.

Belê vêca hema ev e sebebê ixtilaf û newek yêk bûna xelkê li neqil kirina riwayetan da.

AXIFTINA 211

Ji eserên mezinatî û bê nimûne bûna xulqandina wî, ev e ku di nav ava behra tejî ku pêlên wê ser hevda tên û pêlek pêla dî dehf didê cihek zowa û hişk û bê teratî çêkir û ji wê tebeq çêkirin û ew tebeq ku biheve bûn ji hev cida kirin û heft ‘esman çêkirin û ‘esmana bi fermana wî xwe ragirtin û her yêk li cihê xwe da sekinî; ‘erd qayîm kir, di halekî da ku behra mezin û kesk fermanberê wî bî ew li xwe suwar kir bî û li beraberê fermana wî da ketî û şikestî bî û ji ber heybeta wî gohdar. Ava carî û diherkê ji tirsa wî li cî da sekinî, vêca tehtên ‘erdê çêkirin û girkên bilind û çîyayên mezin anîn wucûdê û li cîyê wan da rawestandin û

مَا سَمِعَهُ، لَمْ يَزِدْ فِيهِ وَلَمْ يَـنْقُصْ مِنْهُ، وَحَفِظَ النَّاسِـخَ فَعَمِـلَ بِـهِ، وَحَفِظَ الْمَنْسُـوخَ فَجَنَّـبَ عَنْـهُ، وَعَرَفَ الْخَاصَّ وَالْعَـامَّ، فَوَضَـعَ كُـلَّ شَـيْءٍ مَوْضِـعَهُ، وَعَـرفَ الْمُتَشَابِهَ وَمُحْكَمَهُ.

وَقَدْ كَانَ يَكُونُ مِـنْ رَسُـولِ اللهِ(صلى الله عليه وآله) الْكَلاَمُ لَهُ وَجْهَانِ: فَكَـلاَمٌ خَـاصٌّ، وَكَـلاَمٌ عَامٌّ، فَيَسْمَعُهُ مَـنْ لاَ يَعْـرِفُ مَـا عَنَى اللهُ بِهِ، وَلاَ مَا عَنَى بِهِ رَسُولُ اللهِ(صلى الله عليه وآلـه)فَيَحْمِلُـهُ السَّامِعُ، وَيُوَجِّهُهُ عَلَى غَيْرِ مَعْرِفَةِ بِمَعْنَاهُ، وَمَا قُصِدَ بِهِ، وَمَـا خَـرَجَ مِنْ أَجْلِهِ، وَلَيْسَ كُـلُّ أَصْـحَابِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآلـه مَنْ كَـانَ يَسْأَلُهُ وَيَسْتَفْهِمُهُ، حَتَّى إِنْ كَـانُوا لَيُحِبُّـونَ أَنْ يَجِـيءَ الأَعْرَابِـيُّ أَوْ الطَّارِىءُ، فَيَسْأَلَهُ عليه السلام حَتَّـى يَسْمَعُوا، وَكَانَ لاَ يَمُـرُّ بِـي مِـنْ ذلِـكَ شَـيْءٌ إِلاَّ سَـأَلْتُ عَنْـهُ وَحَفِظْتُهُ.

فَهذِهِ وُجُوهُ مَا عَلَيْهِ النَّاسُ فِي

qirar da ku li cîyê xwe da bimînin; çîya li nav hewayê ra bilind kirin û binê wan di avê da kirin xarê û ew ji ‘erdê berfireh hilkişandin û li etrafê ‘erdê da danîn û kirin di wa ciha ra ewên niha têra çûyîn. Serê çîyan bilind kir û binyata wan berfireh kir û ew ji ‘erdê ra kirin palgeh û sitûn û wek singan di wê da kirin. Vêca ‘erd ji bizavê sekinî da ehlê xwe nelerzênê û barê xwe nerêjê û ji cîyê xwe neçê.

Vêca pake ewê ‘erd, piştî pêlên avên wê ragirtî û piştî şilatî ya teniştên wê ew zowa kirî û kirî cihê rihetî ya mexlûqan û ew ji wan ra rayêxistî ser behra kûr û sekinyî; ewa naherkê û rawestayî; ewa ba yên dijwar ewê dibê û dizivirînê ser cihê wê û ‘ewrên pir baran li ser wê dibarê û têxê herektê û: ***“Di wê da ji Xwedê tirsa ra ‘ibret heye”***.[98]

AXIFTINA 212

Ey Xuda! Heçî ji bendeyên te ku gotina me ya bi ‘edalet û ne zalimane û li xêra dîn û dinyayê da û ne xirabker, gohlê bibê û paş gohlê bînê vêca xwe lê ba bidê û ji arîkarî ya te bisekinê û ji bona qewî kirina dînê te sistîyê bikê, ey mezintirîn şahid, em te

اخْتِلاَفِهِمْ، وَعِلَلِهِمْ فِي رِوَايَاتِهِمْ.

[211]

وَكَانَ مِنِ اقْتِدَارِ جَبَرُوتِهِ، وَبَدِيعِ لَطَائِفِ صَنْعَتِهِ، أَنْ جَعَلَ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ الزَّاخِرِ الْمُتَرَاكِمِ الْمُتَقَاصِفِ يَبَساً جَامِداً، ثُمَّ فَطَرَ مِنْهُ أَطْبَاقاً، فَفَتَقَهَا سَبْعَ سَمَاوَاتٍ بَعْدَ ارْتِتَاقِهَا فَاسْتَمْسَكَتْ بِأَمْرِهِ، وَقَامَتْ عَلَى حَدِّهِ [وَأَرْسَى أَرْضاً] يَحْمِلُهَا الأَخْضَرُ الْمُثْعَنْجِرُ وَالْقَمْقَامُ الْمُسَخَّرُ، قَدْ ذَلَّ لاِمْرِهِ، وَأَذْعَنَ لِهَيْبَتِهِ، وَوَقَفَ الْجَارِي مِنْهُ لِخَشْيَتِهِ، وَجَبَلَ جَلاَمِيدَهَا، وَنُشُوزَ مُتُونِهَا وَأَطْوَادِهَا، فَأَرْسَاهَا فِي مَرَاسِيهَا، وَأَلْزَمَهَا قَرَارَاتِهَا، فَمَضَتْ رُؤُسُهَا فِي الْهَوَاءِ، وَرَسَتْ أُصُولُهَا فِي الْمَاءِ، فَأَنْهَدَ جِبَالَهَا عَنْ سُهُولِهَا، وَأَسَاخَ قَوَاعِدَهَا فِي مُتُونِ أَقْطَارِهَا، وَمَوَاضِعِ أَنْصَابِهَا، فَأَشْهَقَ قِلاَلَهَا، وَأَطَالَ أَنْشَازَهَا، وَجَعَلَهَا لِلأَرْضِ عِمَاداً، وَأَرَّزَهَا فِيهَا أَوْتَاداً، فَسَكَنَتْ عَلَى حَرَكَتِهَا مِن أَنْ

li dijê wa da dikîn şahid û her wiha hemî ewên te li ‘erd û ‘esmanên xwe da cî kirîn em wa jî li ser wan dikin şahid. Piştî wê jî tuyî yê me ji arîkarîya wan bê ihtîyac dikî û gonehê wan li wan digirî.

تَمِيدَ بِأَهْلِهَا، أَوْ تَسِيخَ بِحِمْلِهَا، أَوْ تَزُولَ عَنْ مَواضِعِهَا.

فَسُبْحَانَ مَنْ أَمْسَكَهَا بَعْدَ مَوَجَانِ مِيَاهِهَا، وَأَجْمَدَهَا بَعْدَ رُوطُوبَةِ أَكْنَافِهَا، فَجَعَلَهَا لِخَلْقِهِ مِهَاداً، وَبَسَطَهَا لَهُمْ فِرَاشاً! فَوْقَ بَحْرٍ لُجِّيٍّ رَاكِدٍ لاَ يَجْرِي، وَقَائِمٍ لاَ يَسْرِي، تُكَرْكِرُهُ الرِّيَاحُ الْعَوَاصِفُ، وَتَمْخُضُهُ الْغَمَامُ الذَّوَارِفُ، (إِنَّ فِي ذلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشَى)

AXIFTINA 213

Ĥemd ji Xuda ra ewê bilindtir ji wê çendê ku digel mexlûqê xwe beraber bê ragirtin û bilindtir e ji wesf ê pesinderan, ewê bi ‘ecêba afirandin a xwe ji bona wa yên dinêrin eşkere ye û bi celal û ‘izzet a xwe ji bîr û hizra xîyalkeran veşartî. Ewê zana, bêy wê çendê ku zanîn bi destve anîbê an ser zanîna wî ve zêde bibê an zanîna xwe pê zanînek dî hasil kiribê, ewê her tişt çêkirî, bêy fikir kirin û bîr û hizir kirinê, ewê tarîtî ewî naveşêrin û ronahî ya xwe ji nûr û ronahîyan nagirê, ewê ne şev ewî dinxumênê û ne jî roj ser wî da derbaz dibin. Pêhesan û idraka wî ne bi dîtinê ye û zanîna wî jî ne pê xeber gehandinê ye.

…Derheq Pêğember da (s):

Ew digel ronahî yê rêkir û li bijartinê da pêş êxist. Bi wî kelş (nekûkî) bi heve

[**212**]

اللَّهُمَّ أَيُّمَا عَبْد مِنْ عِبَادِكَ سَمِعَ مَقَالَتَنَا الْعَادِلَةَ غَيْرَ الْجَائِرَةِ، وَالْمُصْلِحَةَ فِي الدِّينِ وَالدُّنْيَا غَيْرَ الْمُفْسِدَةِ، فَأَبَى بَعْدَ سَمْعِهِ لَهَا إِلاَّ النُّكُوصَ عَنْ نُصْرَتِكَ، وَالاْبْطَاءَ عَنْ إِعْزَازِ دِينِكَ، فَإِنَّا نَسْتَشْهِدُكَ عَلَيْهِ يَا أَكْبَرَ الشَّاهِدِينَ شَهَادَةً، وَنَسْتَشْهِدُ عَلَيْهِ جَمِيعَ مَا اَسْكَنْتَهُ أَرْضَكَ وَسَمَاوَاتِكَ، ثُمَّ أَنْتَ بَعْدُ الْمُغْنِي عَنْ نَصْرِهِ، وَالاْخِذُ لَهُ بِذَنْبِهِ.

[**213**]

danîn û serketî şikandin û zehmetî rihet kirin û nerastî rast kir heta ku xeletî ji çep û rastve ji hev bilav kir.

AXIFTINA 214

Ez şahidîyê didim ku Xuda adile û ‘edaletê digel mexlûqê xwe dikê, hakimeke ku heq û batil ji hev cida dikê; Ez şehde didim ku Muhemmed (s) ‘evd û resûlê wî û serwerê bendeyên wî ye. Çiqa Xwedê bendeyên xwe kirîn dû kom, ew danî di nav koma baştir da, di binemala wî da ne zinakaran behrek hebûye û ne jî gonehkaran nesîbek.

Heyhê, rastî ev e ku Xwedayê subhan, ji xêrê ra hinek kes danîne û ji heqî yê ra hinek sitûn û ji ta’et ra jî hinek parêzer. Li wextê her ta’etekî da ji bona hewe ji alîyê Xwedayê hewe ve mededkarek heye ku peyvan tênê ser zimanan û dilan qayîm dikê ku bese ji wî yê arîkar xwaz ra û şifaye ji wî yê li pey şifayê ra.

Sifetê ‘aliman: Bizanin ew bendeyên Xuda ku xweykerê ‘ilmê wî ne, ewa ku xwey kirina wê lazim, xwey dikin û avê ji kanîyên wê diherkînin û bi hevaltî têkelîyê digel hev dikin û bi hez kirin hevdû dibînin û kaskên tejî bi

الْحَمْدُ لله الْعَلِيِّ عَنْ شَبَهِ الْـمَخْلُوقِينَ، الْغَالِبِ لِمَقَالِ الْوَاصِفِينَ، الظَّاهِرِ بِعَجَائِبِ تَدْبِيرِهِ لِلنَّاظِرِينَ، الْبَاطِنِ بِجَلاَلِ عِزَّتِهِ عَنْ فِكْرِ الْمُتَوَهِّمِينَ، الْعَالِمِ بِلاَ اكْتِسَابٍ وَلاَ ازْدِيَادٍ، وَلاَ عِلْمٍ مُسْتَفَادٍ، الْمُقَدِّرِ لِجَمِيعِ الأُمُورِ بِلاَ رَوِيَّةٍ وَلاَ ضَمِيرٍ، الَّذِي لاَ تَغْشَاهُ الظُّلَمُ، وَلاَ يَسْتَضِيءُ بِالأَنْوَارِ، وَلاَ يَرْهَقُهُ لَيْلٌ، وَلاَ يَجْرِي عَلَيْهِ نَهَارٌ، لَيْسَ إِدْرَاكُهُ بِالأَبْصَارِ، وَلاَ عِلْمُهُ بِالأَخْبَارِ.

منها: في ذكر النبي صلى الله عليه وآله:

أَرْسَلَهُ بِالضِّيَاءِ، وَقَدَّمَهُ فِي الاصْطِفَاءِ، فَرَتَقَ بِهِ الْمَفَاتِقَ، وَسَاوَرَ بِهِ الْمُغَالِبَ، وَذَلَّلَ بِهِ الصُّعُوبَةَ وَسَهَّلَ بِهِ الْحُزُونَةَ، حَتَّى سَرَّحَ الضَّلاَلَ، عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ.

[214]

وَأَشْهَدُ أَنَّهُ عَدْلٌ عَدَلَ، وَحَكَمٌ فَصَلَ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ

hevdû didin vexwarin û têhnîşka hev dişkînin. Şik û gumana xirabîyê di wan da peyda nabê û lez nakevin ji bona xeybet kirinê (behsa xirabî ya xelkê nakin) tebî'et û exlaqê wan bi vî awayî ye û li ser vî halî dostînîyê digel hev dikin û hev girtinê çêdikin. Ew wek tûvê bijartîne ku ewa ji xwe ra cida dikin û li zevî yê direşînin; ew tûvê ku xalis bûna wê ew ser tûvê dî êxistîye û imtihan û ceribandinê ew pak kirîye.

Şîret: Vêca divê (lazime) mirov şîretên hêja û berketî qebûl bikê û pêşîya qewmînê da hay jê hebê û li rojên temenê xwe yê kurt û mana xwe ya kêm binêrê li wî warî da ku ji nêzîkve wê berdê û şûna wê da biçê warek dî. Vêca bila ji bona cihê çûna xwe û nas kirina gohaztingeha xwe karekî bikê.

Xwezka wî kesê dilek salim û temîz heyî ku gohdere ji wî kesî ra ewê wî hidayet û rê rast dikê û xwe dûr dikê ji kesê ewî telef dikê; ewê bi rênimûnî ya wî yê çavê wî bîna kirî û gohdarî kirina fermana wî yê ew hidayet kirî rêka selametî yê bi dest xwe ve anîyî; ewê bi alîyê hidayetêve lez ketî pêşîya ku dergehên wê bên girtin û wesîlên gehiştina wê bên birîn; ewê derîyê tewbê ji xwe ra vekirî bihêlê da

وَرَسُولُهُ، وَسَيِّدُ عِبَادِهِ، كُلَّمَا نَسَخَ اللهُ الْخَلْقَ فِرْقَتَيْنِ جَعَلَهُ فِي خَيْرِهِمَا، لَمْ يُسْهِمْ فِيهِ عَاهِرٌ، وَلاَ ضَرَبَ فِيهِ فَاجِرٌ.

أَلاَ وإِنَّ اللهَ جَعَلَ لِلْخَيْرِ أَهْلاً، وَلِلْحَقِّ دَعَائِمَ، وَلِلطَّاعَةِ عِصَماً، وَإِنَّ لَكُمْ عِنْدَ كُلِّ طَاعَةٍ عَوْناً مِنَ اللهِ يَقُولُ عَلَى الأَلْسِنَةِ، وَيُثَبِّتُ الأَفْئِدَةَ، فِيهِ كِفَاءٌ لِمُكْتَفٍ، وَشِفَاءٌ لِمُشْتَفٍ.

[صفة العلماء]: وَاعْلَمُوا أَنَّ عِبَادَ اللهِ الْمُسْتَحْفَظِينَ عِلْمَهُ، يَصُونُونَ مَصُونَهُ، وَيُفَجِّرُونَ عُيُونَهُ، يَتَوَاصَلُونَ بِالْوِلاَيَةِ، وَيَتَلاَقَوْنَ بِالْمَحَبَّةِ، وَيَتَسَاقَوْنَ بِكَأْسٍ رَوِيَّةٍ، وَيَصْدُرُونَ بِرِيَّةٍ، لاَ تَشُوبُهُمُ الرِّيبَةُ، وَلاَ تُسْرِعُ فِيهِمْ الْغِيبَةُ. عَلَى ذلِكَ عَقَدَ خَلْقَهُمْ وَأَخْلاَقَهُمْ، فَعَلَيْهِ يَتَحَابُّونَ، وَبِهِ يَتَوَاصَلُونَ، فَكَانُوا كَتَفَاضُلِ الْبَذْرِ يُنْتَقَى، فَيُؤْخَذُ

gonehên xwe ji xwe bibê, ewê bi vî awayî, ew e yê li ser rêkê û ketî ser rêka ronahî ya hidayetê.

مِنْهُ وَيُلْقَى، قَد مَيَّزَهُ التَّخْلِيصُ، وَهذَّبَهُ الـتَّمْحيصُ.

AXIFTINA 215

Ji Di'ayên wî ye (s) ku zehf caran digota: Ĥemd hemî ji wî Xudayî ra ne ewê li min dikê sibeh, bêy wê hindê ku ez mirıbim an nexweş bim, an nexweşîyek ser rehên bedena min da hatibê an ji ber kiryarên min yên nebaş li min hatibê girtin; bêy wê çendê ku ez bê zarûk mabim, an ji dîn zivirî bim an inkara Xwedayê xwe bikim an ji ber îmana xwe li tirsê da bim, an 'eqlê min tevhev bûbê an ez bi 'ezabê ummetên pêşîya xwe da hatibim 'ezab dan.

Di halekî da li min bû sibeh ku ez bendeyek bê ixtîyarim ku zulm li xwe kirîye, te li ser min delîl heye û ez bê delîl im û ez nikarim bigrim xêncî ya tu bidî min û ez nikarim xwe biparêzim xêncî bi parastina te.

Ey Xuda! Ez hana xwe ji te ra tînim ku newebê digel bê ihtîyacî ya te ez feqîr û nedar bimînim û digel hidayeta te ez li rê winda bibim, an digel hebûna qudret û hukmê te, zulm li min bê kirin an ez kêm û zelîl bibim, halhale ferman fermana te ye.

[العظة]: فَلْيَقْبَلِ امْرُؤٌ كَرَامَـةً بِقَبُولِهَـا، وَلْيَحْـذَرْ قَارِعَـةً قَبْـلَ حُلُولِهَا، وَلْيَنْظُرِ امْرُؤٌ فِي قَصِـيرِ أَيَّامِهِ، وَقَلِيلِ مُقَامِهِ، فِـي مَنْـزِلٍ حَتَّى يَسْتَبْدِلَ بِهِ مَنْزِلاً، فَلْيَصْـنَعْ لِمُتَحَوَّلِهِ، وَمَعَارِفِ مُنْتَقَلِهِ.

فَطُوبَى لِذِي قَلْب سَلِيم، أَطَاعَ مَنْ يَهْدِيهِ، وَتَجَنَّـبَ مَـنْ يُرْدِيـهِ، وَأَصَابَ سَبِيلَ السَّلاَمَةِ بِبَصَرِ مَـنْ بَصَّرَهُ، وَطَاعَةِ هَاد أَمَـرَهُ، وَبَـادَرَ الْهُـدى قَبْـلَ أَنْ تُغْلَـقَ أَبْوَابُـهُ، وَتُقْطَعَ أَسْبَابُهُ، وَاسْـتَفْتَحَ التَّوْبَـةَ، وَأَمَاطَ الْحَوْبَةَ، فَقَـدْ أُقِـيمَ عَلَـى الطَّرِيقِ، وَهُدِيَ نَهْجَ السَّبِيلِ.

[215]

كان يدعو به كثيراً

الْحَمْدُ لله الَّذِي لَمْ يُصبِحْ بِـي

Ey Xuda! Canê min, bila ewilîn ni'meta bi qîmet bê ku tu ji nav ni'metên bi qedr û qîmetên xwe ji min dıstînî û ewilîn sipartî (wedî'et) bê ji nav sipartî yên te, ku tu paşve dizivirînî û digirî.

Ilahî! Em hana xwe ji Te ra tênîn, ji ber wê yêkê ku em ji gotina Te derkevîn an desta ji dînê Te bikêşîn, an xwestên nefsanî di pey hevda ser me da bên û me ji hidayeta ji bal Te ve hatî paşda bidin.

مَيِّتاً وَلاَ سَقِيماً، وَلاَ مَضْرُوباً عَلَى عُرُوقِي بِسُوء، وَلاَ مَأْخُوذاً بِأَسْوَاَ عَمَلِي، وَلاَ مَقْطُوعاً دَابِرِي، وَلاَ مُرْتَدّاً عَنْ دِينِي، وَلاَ مُنْكِراً لِرَبِّي، وَلاَ مُسْتَوْحِشاً مِنْ إِيمَانِي، وَلاَ مُلْتَبِساً عَقْلِي، وَلاَ مُعَذَّباً بَعَذَابِ الأُمَمِ مِنْ قَبْلِي.

أَصْبَحْتُ عَبْداً مَمْلُوكاً ظَالِماً لِنَفْسِي، لَكَ الْحُجَّةُ عَلَيَّ وَلاَ حُجَّةَ لِي، لاَ أَسْتَطِيعُ أَنْ آخُذَ إِلاَّ مَا أَعْطَيْتَنِي، وَلاَ أَتَّقِيَ إِلاَّ مَا وَقَيْتَنِي.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَفْتَقِرَ فِي غِنَاكَ، أَوْ أَضِلَّ فِي هُدَاكَ، أَوْ أُضَامَ فِي سُلْطَانِكَ، أَوْ أُضْطَهَدَ وَالأَمْرُ لَكَ!

اللَّهُمَّ اجْعَلْ نَفْسِي أَوَّلَ كَرِيمَة تَنْتَزِعُهَا مِنْ كَرَائِمِي، وَأَوَّلَ وَدِيعَة تَرْتَجِعُهَا مِنْ وَدَائِعِ نِعَمِكَ عِنْدِي!

اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ أَنْ نَذْهَبَ عَنْ قَوْلِكَ، أَوْ نُفْتَتَنَ عَنْ دِينِكَ،

۞ AXIFTINA 216 ۞

Li Siffînê xeber daye:...

Muheqeq Xuda ji ber welayeta min li ser hewe (ji ber pêk anîna karên hewe) heqê min êxistîye ser hewe, hewe jî heqek li ser min heye wek wî heqê min li ser hewe heyî.

Vêca heq, li wextê jê axiftinê de berfirehtirînê tişta û li wextê pêk anîn (pê 'emel kirinê) da tengtirînê tişta ye. Çawa ku kesekî heqek li ser yê dî hebê, heqek jî li feyda wî da çêdibê, eger kesek hebê ku heq hemî ji wî ra bê û kesî li ser wî heq tinebê, ew tinê Xwedayê pak û subhane û ne kesek ji mexlûqê wî, çiko ew e yê karîn heyî li ser bendeyên xwe û 'edalaeta wî li hemî wa tiştên derheq wan da Ĥukum heyî,

eşkereye. Lê belê ewî heqê xwe li ser ‘evdan kir ew ku gohdarê wî bin û kirh û xêra gohdan û ta’etê wan jî dû beraber li xwe girt. Evahe fezl û bereketa wî û dan û berfirehî ya wî ya bi zêdahî ve ye ji bona wî kesê ehlê wê bê.

Îheqê walî û xelkê: Vêca Xwedayê subhan hinek ji heqên xwe li ser hinek kesan li beraberê hinek dî da ferz û wacib kirin û her heqek deyna li beraberê heqek dî da, hinek ji wan heqan hingê ferz dibin ku ewê dî jî heqê li stowê wî da heyî eda bikê (pêk bênê).

Mezintirîn heq ji wa heqên Xwedê ferz û wacib kirîn, heqê walî ye li ser xelkê û heqê xelkê ye li ser walî; ev ew ferze ku Xwedayê subhan ji bona her yêk ji wan li ser yê dî ferz kirîye û ew kirîye sebebê hev girtina wan û quwet û qudret ji dînê wan ra, vêca xelk bêy durist bûna serpêş û walî yan durist nabin û serpêş jî bêy serast bûna xelkê durist nabin;

Vêca dema xelkê heqê serokê xwe pêk anî û eda kir û ewî jî heqê wan pêk anî, wê heq li nav wan da bi quwet bibê û rêkên dîn bên ragirtin û nîşanên ‘edaletê bên vedan û sunnet bikevin di rêka xwe da û pê bên ‘emel kirin û di pey wê ra wê zeman durist bibê û

أَوْ تَتَابَعَ بِنَا أَهْوَاؤُنَا دُونَ الْهُدَى الَّذِي جَاءَ مِنْ عِنْدِكَ!

[216]

ومن خطبة له بصفين

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ جَعَلَ اللهُ لِي عَلَيْكُمْ حَقّاً بِولاَيَةِ أَمْرِكُمْ، وَلَكُمْ عَلَيَّ مِنَ الْحَقِّ مِثْلُ الَّذِي لِي عَلَيْكُمْ.

فَالْحَقُّ أَوْسَعُ الأَشْيَاءِ فِي التَّوَاصُفِ، وَأَضْيَقُهَا فِي التَّنَاصُفِ. لاَيَجْرِي لِاَحَد إِلاَّ جَرَى عَلَيْهِ، وَلاَ يَجْرِي عَلَيْهِ إِلاَّ جَرَى لَهُ، وَلَوْ كَانَ لِاَحَد أَنْ يَجْرِيَ لَهُ وَلاَ يَجْرِيَ عَلَيْهِ، لَكَانَ ذلِكَ خَالِصاً لله سُبْحَانَهُ دُونَ خَلْقِهِ، لِقُدْرَتِهِ عَلَى عِبَادِهِ، وَلِعَدْلِهِ فِي كُلِّ مَا جَرَتْ عَلَيْهِ صُرُوفُ قَضَائِهِ، وَلكِنَّهُ جَعَلَ حَقَّهُ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يُطِيعُوهُ، وَجَعَلَ جَزَاءَهُمْ عَلَيْهِ مُضَاعَفَةَ الثَّوَابِ تَفَضُّلاً مِنْهُ، وَتَوَسُّعاً بِمَا هُوَ مِنَ الْمَزِيدِ أَهْلُهُ.

حق الوالي وحق الرعية

ثُمَّ جَعَلَ ـ سُبْحَانَهُ ـ مِنْ

berhêvîya dewama dewletê bi quwet bikevê û dijmin bê hêvî bibê.

Û eger xelk desthelatê li ser mezinê xwe bikin û ew jî zulmê û neheqîyê digel wan bikê, hingê wê xeberdana wa digel hev rêk nekevê û alayên zulmê eşkere bibin û xirabî li dîn da pir bibê û ‘emelê bi sunnetê bê terk dan, vêca wê bi hewayê nefsê bê ‘emel kirin û ĥukum ji kar bê êxistin û derd û nexweşî yên rihî pir bibin û êdî kes ji ber ji dest çûna heqê mezin û pêk hatina karên batil û pûç natirsê, vêca hingê ye ku wê qenc zelîl bibin û bişkihên û pîsek mezin û qewî bibin û cezadana Xudayî li bal bendan mezin û giran bibê.

Vêca nixwe vê derheqê da ji hevdu ra şîretkar bin û baş arîkarî ya hev bikin. Elbet kes nikarê heqê ta’etê Xwedê wek çawa layiqê wî, pêk bênê, herçend ku ji destve anîna razî bûna wî ra kulbû û pir xebatkar bê. Yêk ji heqên ferz û wacibên ilahî li ser bendên wî ew e ku hemî xebata xwe bikar bibê ji bona şîret û xêrxwazî yê; û arîkarî digel hev bê kirin ji bona pêk anîna heqan li nav wan da.

Û kes nîne ku bê ihtîyac bê ji pêk anîna wî heqî ra ku Xwedê li ser wî deynayî, herçend merteba wî di heqîyê da mezin an seratî ya wî li dîn da ji yên

حُقُوقِهِ حُقُوقـاً افْتَرَضَـهَا لِـبَعْضِ النَّاسِ عَلَى بَعْض، فَجَعَلَهَا تَتَكَافَأُ فِـي وُجُوهِهَـا وَيُوجِـبُ بَعْضُـهَا بَعْضاً وَلاَ يُسْـتَوْجَبُ بَعْضُـهَا إِلاَّ بِبَعْض.

وَأَعْظَمُ مَا افْتَرَضَ سُبْحَانَه مِـنْ تِلْكَ الْحُقُوقِ حَـقُّ الْـوَالِي عَلَـى الرَّعِيَّةِ، وَحَقُّ الرَّعِيَّةِ، عَلَى الْـوَالِي، فَرِيضةً فَرَضَـهَا اللهُ سُـبْحَانَهُ لِكُـلّ عَلَى كُلّ، فَجَعَلَهَا نِظَامـاً لِأُلْفَـتِهِمْ، وَعِزّاً لِدِينِهِمْ، فَلَيْسَتْ تَصْلُحُ الرَّعِيَّةُ إِلاَّ بِصَـلاَحِ الْـوُلاَةِ، وَلاَ تَصْـلُحُ الْوُلاَةُ إِلاَّ بِاسْتِقَامَةِ الرَّعِيَّةِ.

فَإِذا أَدَّتِ الرَّعِيَّةُ إِلَى الْـوَالِي حَقَّهُ، وَأَدَّى الْوَالِي إِلَيْهَـا حَقَّهَـا، عَزَّ الْحَقُّ بَيْنَهُمْ، وَقَامَـتْ مَنَـاهِجُ الدِّينِ، وَاعْتَدَلَتْ مَعَـالِمُ الْعَـدْلِ، وَجَرَتْ عَلَى أَذْلاَلِهَاالسُّنَنُ، فَصَلَحَ بِذلِكَ الزَّمَانُ، وَطُمِـعَ فِـي بَقَـاءِ الدَّوْلَةِ، وَيَئِسَتْ مَطَامِعُ الأَعْدَاءِ.

وَإِذَا غَلَبَتِ الرَّعِيَّةُ وَالِيَهَـا، أَوْ أَجْحَفَ الْوَالِي بِرَعِيَّتِـهِ، اخْتَلَفَـتْ هُنَالِكَ الْكَلِمَـةُ، وَظَهَـرَتْ مَعَـالِمُ الْجَوْرِ، وَكَثُرَ الاِدْغَالُ فِي الـدِّينِ،

dî pitir bê. Her wiha kes nîne - herçend xelk ewî biçûk bibînin û neyê ber çavan- kêmtir ji wê çendê ku ji pêk anîna heqîyê ra arîkarîyê bikê an ji wê çendê ra arîkarî jê re bê kirin.

Li vê navbirê da yêkî ji yaranên wî bi dirêjî axift û pir pesnê wî dan û behsa fermanberî û gohdana xwe ji wî ra kir. Vêca di pey ra Imam (s) wiha got:

Heçî kesê ‘ezemet û celala Xwedê li bal wî giring bê û cihê wî li dilê wî da mezin bê, lazime ku heqê vê mezinahî û celalê pêk bênê û divê (lazime) heçî tişta ji xêncî wî li ber çavê wî kêm û biçûk bê. Rastî ev e ku musteheq tirîn kes ji vê yêkê ra ew e yê ni’metên Xwedê li ser wî zehf bin û Xwedê digel wî baş qencî kirbin, çiko ni’meta Xwedê ji kesekî ra zehf nabê xêncî ku heqê Xwedê li dilê wî da mezintir bê. Bi rastî pîstirîn haletên serokan li bal mirovên qenc ew e ku gûman bikin ew hej fexr û xwe mezin kirinê dikin û karê wan li ser kibr û xurûrê hatîye danîn.

Ez hez nakim bikevê hizra hewe û hûn guman bikin ku ez hej pesn dan û medeh kirinê dikim û hemd ji Xwedê re ku ez ne werengim; eger min bixwesta ku pesnê min bê dayîn jî, minê ji ber tewazû’ û xwe şikndina li beraberê

وَتُرِكَتْ مَحَاجُّ السُّنَنِ، فَعُمِلَ بِالْهَوَى، وَعُطِّلَتِ الأَحْكَامُ، وَكَثُرَتْ عِلَلُ النُّفُوسِ، فَلاَ يُسْتَوْحَشُ لِعَظِيمِ حَقٍّ عُطِّلَ، وَلاَ لِعَظِيمِ بَاطِلٍ فُعِلَ! فَهُنَالِكَ تَذِلُّ الأَبْرَارُ، وَتَعِزُّ الأَشْرَارُ، وَتَعْظُمُ تَبِعَاتُ اللهِ عِنْدَ الْعِبَادِ.

فَعَلَيْكُمْ بِالتَّنَاصُحِ فِي ذلِكَ، وَحُسْنِ التَّعَاوُنِ عَلَيْهِ، فَلَيْسَ أَحَدٌ ـــ وَإِنِ اشْتَدَّ عَلَى رِضَى اللهِ حِرْصُهُ، وَطَالَ فِي الْعَمَلِ اجْتِهَادُهُ ـ بِبَالِغٍ حَقِيقَةَ مَا اللهُ سُبْحَانَهُ أَهْلُهُ مِنَ الطَّاعَةِ لَهُ، وَلكِنْ مِنْ وَاجِبِ حُقُوقِ اللهِ عَلَى العِبَادِ النَّصِيحَةُ بِمَبْلَغِ جُهْدِهِمْ، وَالتَّعَاوُنُ عَلَى إِقَامَةِ الْحَقِّ بَيْنَهُمْ.

وَلَيْسَ امْرُؤٌ ـ وَإِنْ عَظُمَتْ فِي الْحَقِّ مَنْزِلَتُهُ، وَتَقَدَّمَتْ فِي الدِّينِ فَضِيلَتُهُ ـ بِفَوْقِ أَنْ يُعَانَ عَلَى مَا حَمَّلَهُ اللهُ مِنْ حَقِّهِ. وَلاَ امْرُؤٌ ـ وَإِنْ صَغَّرَتْهُ النُّفُوسُ، وَاقْتَحَمَتْهُ الْعُيُونُ ـ بِدُونِ أَنْ يُعِينَ عَلَى ذلِكَ أَوْ يُعَانَ عَلَيْهِ.

فأجابه عليه السلام رجل من

Xwedê da ew terk bida, çiko tinê ew e layiqê ‘ezemet û mezinahî yê.

Gelek caran çêdibê xelk piştî karê muhim ku kirne, dixwazin pesnê wan bê dayîn, lê belê ji ber wî qasî ku min ferman ji Xuda birîye û bi qencî digel hewe derbaz kirîye, pesnê min nedin, çiko hêca hinek heq hene ku min pêk neanîne û ez pêveme û hinek ferz li ser min hene ku lazime ez bi cî bînim, vêca bi wî awayê hûn digel zûrgo û zaliman taxivin, digel min neaxivin û wek çawa xelk xwe ji mirovê xezeb girtî paşve didin, hûn xwe ji min paşda nedin; bi ziman hilwîtîyê (û tesennu’ê) têkelîyê digel min nekin; û guman nekin ku gotina heqîyê derheq min da wê li min giran bê an ez mezin kirina xwe ji hewe bixwazim, çiko heçî kesê seh kirina heqî yê lê giran bê an nekarê şîreta kesekî derheq ‘edaletê da gohlê bibê, ‘emel kirina bi heqî û ‘edaletê wê ji wî ra girantir bê.

Nixwe vêca xwe paşda nedin ji gotina bi heq û meşwereta bi ‘edalet. Çiko ez li dilê xwe da xwe wereng hesab nakim ku ez xelet nebim û li kiryarên xwe da ji xeletê êmin bim, xêncî ku Xuda, min biparêzê, çiko ew derheq min bi xwe da jî ji min pitir

أصحابه بكلام طويل يكثر فيه الثناء عليه ويذكر سمعه وطاعته له. فقال عليه السلام:

إِنَّ مِنْ حَقِّ مَنْ عَظُمَ جَلاَلُ اللهِ فِي نَفْسِهِ، وَجَلَّ مَوْضِعُهُ مِنْ قَلْبِهِ، أَنْ يَصْغُرَ عِنْدَهُ ـ لِعِظَمِ ذلِكَ ـ كُلُّ مَا سِوَاهُ، وَإِنَّ أَحَقَّ مَنْ كَانَ كَذلِكَ لَمَنْ عَظُمَتْ نِعْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ، وَلَطُفَ إِحْسَانُهُ إِلَيْهِ، فَإِنَّهُ لَمْ تَعْظُمْ نِعْمَةُ اللهِ عَلَى أَحَدٍ إِلاَّ ازْدَادَ حَقُّ اللهِ عَلَيْهِ عِظَماً، وَإِنَّ مِنْ أَسْخَفِ حَالاَتِ الْوُلاَةِ عِنْدَ صَالِحِ النَّاسِ، أَنْ يُظَنَّ بِهِمْ حُبُّ الْفَخْرِ، وَيُوضَعَ أَمْرُهُمْ عَلَى الْكِبْرِ.

وَقَدْ كَرِهْتُ أَنْ يَكُونَ جَالَ فِي ظَنِّكُمْ أَنِّي أُحِبُّ الاْطْرَاءَ، وَاسْتِمَاعَ الثَّنَاءِ، وَلَسْتُ ـ بِحَمْدِ اللهِ ـ كَذلِكَ، وَلَوْ كُنْتُ أُحِبُّ أَنْ يُقَالَ ذلِكَ لَتَرَكْتُهُ انْحِطَاطاً للهِ سُبْحَانَهُ عَنْ تَنَاوُلِ مَا هُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنَ الْعَظَمَةِ وَالْكِبْرِيَاءِ.

وَرُبَّمَا اسْتَحْلَى النَّاسُ الثَّنَاءَ بَعْدَ الْبَلاَءِ، فَلاَ تُثْنُوا عَلَيَّ بِجَمِيلِ ثَنَاءٍ، لِاِخْرَاجِي نَفْسِي إِلَى اللهِ وَ

dikarê min biparêzê.

Ez û hûn ew ‘evdin ewên li bin qudreta wî Xudayî da ku xêncî wî çi xudan û xweyker nînin. Ew ji me bi xwe pitir xweyê me ye; ew e yê em ji wî halê me yê pêşda deranîn û bi wî alîyîve birin ku xêr û başî ya me têda, vêca li rê windabûna me, zivirand ser hidayetê û piştî kûratî yê bînayî kir behra me.

AXIFTINA 217

Ilahî! Tu ‘ewdha min li qureyşî yan û ewên arîkarî ya wan kirîn veke (tûla min bigire - heyfa min hilîne), çiko bi rastî ewa peywenda mirovanî ya min birîn û kaska min qulibandin û ji bona munaqişa digel min li ser heqekî ku ez ji yên dî musteheqtirê wê bûm li hev kom bûn û gotin: Eger tu heqê xwe digirî, bigire û eger tu ji heq bêy mehrûm kirin jî, tu dixazî bi xema xwe ve sebir bike û te bivê jî bi kol û mereqanve bimre.

Wekî min nêrî ku ji bona min, xêncî ehlê mala min qe çi piştek û berevan û arîkar nînin, vêca (giran hat) min nexwest ku ez wan bi alîyê mirinêve bibim, li vî halî da min çavê xwe ku qirşik têda bî nuqand û min tifa xwe piçu piçu daqurtand, li halekî da ku hestî di gerîya min ra bî. Û min li halekî da sebir kir û

إِلَيْكُمْ مِنَ التَّقِيَّةِ فِي حُقُوقٍ لَمْ أَفْرُغْ مِنْ أَدَائِهَا، وَفَرَائِضَ لاَ بُدَّ مِنْ إِمْضَائِهَا، فَلاَ تُكَلِّمُونِي بِمَا تُكَلَّمُ بِهِ الْجَبَابِرَةُ، وَلاَ تَتَحَفَّظُوا مِنِّي بِمَا يُتَحَفَّظُ بِهِ عِنْدَ أَهْلِ الْبَادِرَةِ، وَلاَ تُخَالِطُونِي بِالْمُصَانَعَةِ، وَلاَ تَظُنُّوا بِيَ اسْتِثْقَالاً فِي حَقٍّ قِيلَ لِي، وَلاَ الْتِمَاسَ إِعْظَامٍ لِنَفْسِي، فَإِنَّهُ مَنِ اسْتَثْقَلَ الْحَقَّ أَنْ يُقَالَ لَهُ أَوْ الْعَدْلَ أَنْ يُعْرَضَ عَلَيْهِ، كَانَ الْعَمَلُ بِهِمَا أَثْقَلَ عَلَيْهِ.

فَلاَ تَكُفُّوا عَنْ مَقَالٍ بِحَقٍّ، أَوْ مَشُورَةٍ بِعَدْلٍ، فَإِنِّي لَسْتُ فِي نَفْسِي بِفَوْقِ أَنْ أُخْطِىءَ، وَلاَ آمَنُ ذلِكَ مِنْ فِعْلِي، إِلاَّ أَنْ يَكْفِيَ اللهُ مِنْ نَفْسِي مَا هُوَ أَمْلَكُ بِهِ مِنِّي.

فَإِنَّمَا أَنَا وَأَنْتُمْ عَبِيدٌ مَمْلُوكُونَ لِرَبٍّ لاَ رَبَّ غَيْرُهُ، يَمْلِكُ مِنَّا مَا لاَ نَمْلِكُ مِنْ أَنْفُسِنَا، وَأَخْرَجَنَا مِمَّا كُنَّا فِيهِ إِلَى مَا

kerb û xezeba xwe daxwar ku ji bona min ji “henzelê” tehltir bî û ji dilê min ra bi êş tir bî ji birîna kêra tîj.

***Seyidê Rezî**: Ev axiftin li nav axiftinên pêşîyê da bûrî, lê ji ber ku ew dû riwayet ji hev ferq bîn, min li vê derî jî, anî.*

صَـلَحْنَا عَلَيْـهِ، فَأَبْـدَلَنَا بَعْـدَ الضَّـلاَلَةِ بِالْهُـدَى، وَأَعْطَانَـا الْبَصِيرَةَ بَعْدَ الْعَمَى.

[**217**]

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْـتَعْدِيكَ عَلَـى قُرَيْش، فَإِنَّهُمْ قَدْ قَطَعُوا رَحِمِي، وَأَكْفَأُوا إِنَائِي، وَأَجْمَعُـوا عَلَـى مُنَازَعَتِي حَقّاً كُنْتُ أَوْلَى بِهِ مِـنْ غَيْرِي، وَقَالُوا: أَلاَ إِنَّ فِي الْحَـقِّ أَنْ تَأْخُذَهُ، وَفِي الْحَقِّ أَنْ تُمْنَعَهُ، فَاصْبِرْ مَغْمُوماً، أَوْ مُتْ مُتَأَسِّفاً.

فَنَظَرْتُ فَإِذَا لَيْسَ لِي رَافِـدٌ، وَلاَ ذَابٌّ وَلاَ مُسَـاعِدٌ، إِلاَّ أَهْـلَ بَيْتِي، فَضَنَنْتُ بِهِمْ عَـنِ الْمَنِيَّـةِ، فَأَغْضَيْتُ عَلَى الْقَذى، وَجَرَعْتُ رِيقِي عَلَى الشَّجَا، وَصَبَرْتُ مِـنْ كَظْمِ الغَيْظِ عَلى أَمَرَّ مِنَ العَلْقَمِ، وَآلَمَ لِلْقَلْبِ مِنْ خَزِّ الشِّفَارِ.

وقد مضى هذا الكلام فـي أثنـاء خطبة متقدمة، إلاّ أنّني كرّرتُـهُ هاهنـا لاختلاف الروايتين.

AXIFTINA 218

Derheq kesên ji şerê wî ra çûyîn Besrayê:

Ew ser me’mûrên min û xeznedarên beytulmala muslimana da ku di destê min da bî û ser xelkê bajar ekî da çûn ku hemû gohdar û li bin bey’eta min da bûn.

Vêca gotina wan ji hev bilav kirin û koma wan bi zerera min dan xirab kirin û hêriş birin ser peyrewên min, vêca hinek ji wan bi bêbextî kuştin û komekî jî şûr kişandin û didan ser hev da şidandin û şûr veweşandin heta bi sedaqet a xwe ve raberê Xwedê bîn.

AXIFTINA 219

Di şerê cemelê da dema ber termê Telhe û ‘Ebdureheman ê korê ‘Etabê korê Useyid ra derbaz bûyî, wiha got:

Eve Ebû Muhemmed (Telhe) bi şiklek xerîb, li vê derê ketîye, sond bi Xwedê, hema bi rastî min hez nedikir ku kuştî yê Qureyşîyan li bin ronahî ya stêran da bimînin, min xwînxwazî kir ji korên ‘Ebdu Menaf, lê belê mezinên “benî Cumeh” ji destê min derketin û revîn.

Ewa stowê xwe dirêj kir ji karekî ra ku nelayiqê wê bûn, vêca hêca ne gehiştînê stowê wan hat şikandin.

AXIFTINA 220

Rêwingîyê rêka Xwedê: Ewî ‘eqlê xwe sax kir û nefsa xwe mirand, heta ku (gewda wî) bedena wî ya gir û stûr, zirav bû û dil reqî ya wî zivirî ser dil nermîyê û birûskek pir ronahî ji wî ra biriqî (çirûskî) û ronahî da, vêca rêka wî ronahî kir û ew êxist ser rêkê.

Li kîj dergehî xist, ewî dergehî ew bi alîyê derîyê selametî û cihê manê ve bir; ji ber wê rihetî ya ku li bedena wî da çêbûyî, piyên wî ketin cihê êmnahî û rihetîyê da, evahe ji ber wê çendê bû ku dilê xwe êxist kar û Xwedayê xwe ji xwe razî kir.

AXIFTINA 221

Piştî xwendina vê ayetê “***Elhakum-ut Tekasur hetta zurtum-ul meqabir***”[99] kerem kir:

[218]

في ذكر السائرين إلى البصرة لحربه عليه السلام

فَقَدِمُوا عَلَى عُمَّالِي، وَخُزَّانِ بَيْتِ مَالِ الْمُسْلِمِينَ الَّذِي فِي يَدَيَّ، وَعَلى أَهْلِ مِصْرَ، كُلُّهُمْ فِي طَاعَتِي وَعَلَى بَيْعَتِي.

فَشَتَّتُوا كَلِمَتَهُمْ، وَأَفْسَدُوا عَلَيَّ جَمَاعَتَهُمْ، وَوَثَبُوا عَلَى شِيعَتِي، فَقَتَلُوا طَائِفَةً مِنْهُمْ غَدْراً، وَطَائِفَةٌ عَضُّوا عَلَى أَسْيَافِهِمْ، فَضَارَبُوا بِهَا حَتَّى لَقُوا اللهَ صَادِقِينَ.

[219]

لمّا مر بطلحة وعبدالرحمن بن عتاب بن أسيد وهما قتيلان يوم الجمل:

لَقَدْ أَصْبَحَ أَبُو مُحَمَّدٍ بِهذَا الْمَكَانِ غَرِيباً! أَمَا وَاللهِ لَقَدْ كُنْتُ أَكْرَهُ أَنْ تَكُونَ قُرَيْشٌ قَتْلَى تَحْتَ

‘Ecêba! Çi mexsedek dûr û çi zîyaretkerên bê xeber û çi karek mezin û hetik ber, ewan ji cihê vale yê mirîyê xwe (ku cihê ‘ibret girtinê ye) qe, ‘ibret negirtin û ji cihek dûr fexrê bi mirîyê xwe dikin! Ma gelo ew fexrê bi gorên babikê xwe dikin an fexra xwe bi zehfî ya êjmara mirî yê xwe dikin! Ew kelaşên can jê derketî û bê hereket û sekinîyî yê wan paşve dizivirînin? Rastî ev e ku gereke ew pitir cihê ‘ibret girtinê bin, ne ku cihê xwe pê navdan û fexr kirnê; eger bi wan xwe bişkandan ber ‘eql tir bî ji wê çendê ku xwe pê wan mezin bikin û bi qûwet bêxin. Bê şik ewa pê çavên tarî berê xwe dan wan û derheq wan da ketine nav nezanîn û cehaletê ra, eger halê wan ji xanîyên wîran û cihên vale bipirsîyan wê ji wan ra bigotan ku:

Ew li rê winda di ‘erdê da çûn (ketin nav gora) û hûn jî bi nezanî ketin pey wan; eve hûn pêl serê wan dikin û li ser bedena wan tûv direşînin û hûn ji wê ya avêtîn dixun û diçêrin û hûn li ser kavlê wa sekinîne; zemanê li nav beyna hewe û wan da ji hewe ra digirîn û li ser hewe zarî dikin.

Ew pêşîya hewe da çûn wî cihê ku

بُطُونِ الْكَوَاكِبِ! أَدْرَكْتُ وَتْرِي مِنْ بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ، وَأَفْلَتَتْنِي أَعْيَانُ بَنِي جُمَحَ.

لَقَدْ أَتْلَعُوا أَعْنَاقَهُمْ إِلَى أَمْرٍ لَمْ يَكُونُوا أَهْلَهُ فَوُقِصُوا دونَهُ.

[220]

سالك الطريق إلى الله سبحانه:

قَدْ أَحْيَا عَقْلَهُ، وَأَمَاتَ نَفْسَهُ، حَتَّى دَقَّ جَلِيلُهُ، وَلَطُفَ غَلِيظُهُ، وَبَرَقَ لَهُ لاَمِعٌ كَثِيرُ الْبَرْقِ، فَأَبَانَ لَهُ الطَّرِيقَ، وَسَلَكَ بِهِ السَّبِيلَ، وَتَدَافَعَتْهُ الأَبْوَابُ إِلَى بَابِ السَّلاَمَةِ، وَدَارِ الأَقَامَةِ، وَثَبَتَتْ رِجْلاَهُ بِطُمَأْنِينَةِ بَدَنِهِ فِي قَرَارِ الأَمْنِ وَالرَّاحَةِ، بِمَا اسْتَعْمَلَ قَلْبَهُ، وَأَرْضَى رَبَّهُ.

[221]

قاله بعد تلاوته: (أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ * حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ)

يَا لَهُ مَرَاماً مَا أَبْعَدَهُ! وَزَوْراً مَا أَغْفَلَهُ! وَخطراً مَا أَفْظَعَهُ! لَقَدِ اسْتَخْلَوْا مِنْهُمْ أَيَّ مُذّكر

hûnê jî biçin ê; ew pêş hewe da gehiştin ser avê. Ew xwey qudret û meqam û ehlê fexrê bûn; ew padişah û bindestê padişahan bûn ku di nav ‘alema “berzexê -gorê” da çûn û di wêderê da ‘erdê li ser wan desthelat peyda kir; gûştê wan xar û xwîna wan vexwar.

Vêca ew di nav wê kelşa gorê da hişk û bê can mane û zêdahî ji wan ra nîne û wisa winda bûne ku êdî peyda nabin, êdî qewmînên bi tirs ewa natirsînin û telef bûn û xirab bûna hal û ehwalan ewa mereqdar nakin û pakîyê bi zelzelan nakin û goh nadin dengê re’d û berqan. Nehazirên wusane ku çavê kesî ne li rêka wa ye û peyda bûyên nehazirin, ew digel hev bûn vêca ji hev bilav bûn û bêhna wan bihev dihata, vêca ji hev cida bûn. Evahe ku ji wan nayê behs kirin û welatê wan kir e (bêdeng e) ne ji ber wê ye ku zemanek dirêj ser wan da derbaz bûbê an cihê wan dûrketî bê, belkî ji ber wê çendê ye ku kaskekî vexwarine ku zimanê wan yê dipeyivê lal kirîye û gohê wan yê gohlê dibê ker kirîye û bizava wan goherandîye û kirîye rawestan, heçweku wî yê bêhiş ketî û razayî.

Ew cîran in ku bêhna wan bihev

وَتَنَاوَشُوهُمْ مِنْ مَكَان بَعِيد! أَفَبِمَصَارِعِ آبَائِهِمْ يَفْخَرُونَ! أَمْ بِعَدِيدِ الْهَلْكَى يَتَكَاثَرُونَ! يَرْتَجِعُونَ مِنْهُمْ أَجْسَاداً خَوَتْ، وَحَرَكَات سَكَنَتْ، وَلاَنْ يَكُونُوا عِبَراً، أَحَقُّ مِنْ أَنْ يَكُونُوا مُفْتَخَراً، وَلاَن يَهْبِطُوا بِهِمْ جَنَابَ ذِلَّة، أَحْجَى مِنْ أَنْ يَقُوموُا بِهِمْ مَقَامَ عِزَّة!لَقَدْ نَظَرُوا إِلَيْهِمْ بِأَبْصَارِ الْعَشْوَةِ، وَضَرَبُوا مِنْهُمْ فِي غَمْرَةِ جَهَالَة، وَلَوِ اسْتَنْطَقُوا عَنْهُمْ عَرَصَاتِ تِلْكَ الدِّيَارِ الْخَاوِيَةِ، وَالرُّبُوعِ الْخَالِيَةِ، لَقَالَتْ:

ذَهَبُوا فِي الأَرْضِ ضُلاَّلاً، وَذَهَبْتُمْ فِي أَعْقَابِهِمْ جُهَّالاً، تَطَأُونَ فِي هَامِهِمْ، وَتَسْتَنْبِتُونَ فِي أَجْسَادِهِمْ، وَتَرْتَعُونَ فِيَما لَفَظُوا، وَتَسْكُنُونَ فِيَما خَرَّبُوا، وَإِنَّمَا الأَيَّامُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ بَوَاك وَنَوَائِحُ عَلَيْكُمْ.

أُولئِكُمْ سَلَفُ غَايَتِكُمْ، وَفُرَّاطُ مَنَاهِلِكُمْ، الَّذِينَ كَانتْ لَهُمْ مَقَاوِمُ الْعِزِّ، وَحَلَبَاتُ الْفَخْرِ، مُلُوكاً وَ

fireh nabê û ew dostin ku naçin seha hev û benkê nasîyarî ya di nav wan da rizî bûye û wesîla biratî yê di nav wan da hatîye birîn, vêca her yêk tinê ye herçend komin û digel wê çendê ku li bal hevin lê belê ji hev dûrin, ne piştî xilas bûna şevê bi sibehê dihêsin û ne jî ji rojê ra êvarekî nas dikin.

Eger li şevê an rojê da bar kiribin (mribin) ew ji wan ra ebedî ye; xetera mala xwe (gor) bi zehmet tir dîtin ji qasê jê ditirsihan; Dîtin ku nîşanên wê mezintirin ji qasê ewa hesaba wê kirî, vêca ew dû ‘aqibet (xweşî û nexweşî) heta gihana cihê xwe yê li qîyametê da ji bona wan berdewame, li wî zemanî da ya heyî tirs û hêvî ye.

Eger xeber bidan û behsa wê ya dîtîn û pê heshayîn bikiran, wê nekarbîna ewê yêkê bikin û wê biketan zehmetê.

Peyama mirîyan: Digel wî qasî ku esera wan ji nav çûye û xeber û behsa wan xilas bûye û hatîye birîn, dîsa jî çavên ‘ibret gir, berê xwe didin wan û gohên ‘eql, dengê wan gohlê dibin. Ew daxivin, lê ne pê wesîlên axiftinê, vêca (bi zimanê hal) dibêjin: Ew rûyên geş, qemtî ne û bedenên nerm û digel

سُوَقاً، سَلَكُوا فِي بُطُونِ الْبَرْزَخِ سَبِيلاً سُلِّطَتِ الأَرْضُ عَلَيْهِمْ فِيهِ، فَأَكَلَتْ مِنْ لُحُومِهِمْ، وَشَرِبَتْ مِنْ دِمَائِهِمْ،

فَأَصْبَحُوا فِي فَجَوَاتِ قُبُورِهِمْ جَمَاداً لاَ يَنْمُونَ، وَضِماراً لاَ يُوجَدُونَ، لاَ يُفْزِعُهُمْ وُرُودُ الأَهْوَالِ، وَلاَ يَحْزُنُهُمْ تَنَكُّرُ الأَحْوَالِ، وَلاَ يَحْفِلُونَ بِالرَّوَاجِفِ، وَلاَ يَأْذَنُونَ لِلْقَوَاصِفِ، غُيَّباً لاَ يُنْتَظَرُونَ، وَشُهُوداً لاَ يَحْضُرُونَ، وَإِنَّمَا كَانُوا جَمِيعاً فَتَشَتَّتُوا، وَآلاَفاً فافْتَرَقُوا، وَمَا عَنْ طُولِ عَهْدِهِمْ، وَلاَ بُعْدِ مَحَلِّهِمْ، عَمِيَتْ أَخْبَارُهُمْ، وَصَمَّتْ دِيَارُهُمْ، وَلَكِنَّهُمْ سُقُوا كَأْساً بَدَّلَتْهُمْ بِالنُّطْقِ خَرَساً، وَبِالسَّمْعِ صَمَماً، وَبِالْحَرَكَاتِ سُكُوناً، فَكَأَنَّهُمْ فِي ارْتِجَالِ الصِّفَةِ صَرْعَى سُبَات.

جِيرَانٌ لاَ يَتَأَنَّسُونَ، وَأَحِبَّاءُ لاَ يَتَــزَاوَرُونَ، بَلِيَــتْ بَيْــنَهُمْ عُــرَا التَّعَارُفِ، وَانْقَطَعَتْ مِنْهُمْ أَسْـبَابُ

ni’metan, bê can bîne; me cilkên kevin û rizî ber kirine; tengî ya gora me, em êxistine zehmetê; dehşet ew mîrate ku ji me ra maye; cihê sekna me, ser me da wêran bûye vêca spehîtahî ya bedena me ji nav birîye û rûyê me yê xweşik kirêt kirîye û sekinîna me li va cihên dehşetê da dirêj bûye qet berfirehîyek ji nexweşîyê ji me ra nîne û ne jî ev tengavî ya em têda ji me ra fireh bûye.

Eger tu pê ‘eql, berê xwe bidî wan, an ewa ji te xef, ji bona te eşkere bibê, tu dê bibînî kanê çawa gohê wan ji ber zerer gihandina kirmikan kerr bûye û çavên wa bi axê hatine kil dan û derketine û zimanên wan yên xweş peyv şeq û qet bîne û dilên bi bizavê wan li singên wan da sar bîne û endamên wa yên dî rizîne û telef bûne û rêkên afeta ji wan ra rihet û hêsan bîne; ew ketine ber belan û teslîm bûne, ne dest hene ku berevanîyê ji wan bikin û ne dil hene ku ji wan ra bigirîn û zarî bikin, dilê wan mereqdar û çavê wan tejî qirş û mirşe. Ji bona wan li her yêk ji van halên nexweş da ew zehmetî hene ku goherîn nakevtê û nexweşî ya wa ji nav naçê.

‘Ibret girtina ji bûryîya: Vêca

الأَخَاء، فَكُلُّهُمْ وَحِيدٌ وَهُمْ جَمِيعٌ، وَبِجَانِبِ الْهَجْرِ وَهُمْ أَخِلاَّءُ، لاَ يَتَعَارَفُونَ لِلَيْلٍ صَبَاحاً، وَلاَ لِنَهَارٍ مَسَاءً.

أَيُّ الْجَدِيدَيْنِ ظَعَنُوا فِيهِ كَانَ عَلَيْهِمْ سَرْمَداً، شَاهَدُوا مِنْ أَخْطَارِ دَارِهِمْ أَفْظَعَ مِمَّا خَافُوا، وَرَأَوْا مِنْ آيَاتِهَا أَعْظَمَ مِمَّا قَدَّرُوا، فَكِلا الْغَايَتَيْنِمُدَّتْ لَهُمْ إِلَى مَبَاءَةٍ، فَاتَتْ مَبَالِغَ الْخَوْفِ وَالرَّجَاءِ.

فَلَوْ كَانُوا يَنْطِقُونَ بِهَا لَعَيُّوا بِصِفَةِ مَا شَاهَدُوا وَمَا عَايَنُوا، وَلَئِنْ عَمِيَتْ آثَارُهُمْ، و انْقَطَعَتْ أَخْبَارُهُمْ، لَقَدْ رَجَعَتْ فِيهِمْ أَبْصَارُ الْعِبَرِ، وَسَمِعَتْ عَنْهُمْ آذَانُ الْعُقُولِ، وَتَكَلَّمُوا مِنْ غَيْرِ جِهَاتِ النُّطْقِ، فَقَالُوا: كَلَحَتِ الْوُجُوهُ النَّوَاضِرُ، وَخَوَتِ الأَجْسَادُ النَّوَاعِمُ، وَلَبِسْنَا أَهْدَامَ الْبِلَى، وَتَكَاءَدَنَا ضِيقُ الْمَضْجَعِ، وَتَوَارَثْنَا الْوَحْشَةَ، وَتَهَكَّمَتْ عَلَيْنَا

(binêrin) ‘erdê çiqas bedenên ‘ezîz û bi hêz û xweş reng û rwî, dabelandin (xarin), ewê li dinyayê da di nav ni’metan da û bi qedr û qîmet xweytî lê hatî kirin; ewê ku li wextê xeman da mijûlê keyf û şahî yê bû û dema bela (musîbet) bihata ewî xwe bal rihetîyêve dida, çiko naxwesta jîyana wî ya xweş û bi keyf û leystika wî xirab bibê.

Vêca hema hingê ku ewî bi keyf berê xwe dida dinyayê û ji wê ra dikenîya û dinya jî ji wî ra devken bî, û li ber sîbera jîyanek xweş li xefletê da bî, hewe dît zeman ji nişkêve stirîya xwe ya sê serî têra kir û qudreta wî ji hev êxist û sist kir û mirinê ji cihek nêzîkve berê xwe dayê, vêca bê xeber kol û xem ser da hatin û ket nav zehmetek veşartî da ku heta hingê hay jê nebî û nexweşî û sistî di wî da çêbê, lê di wî halî da jî berhêvîyê selametî ya xwe ye, vêca bi tirs û lez hana xwe ji çareser kirina duxtûr û tebîban ra dibê, wek dermanê germî yê pê sarîyê û sarîyê pê germîyê, lê belê ji wî ra dermanê sarî yê, germayê nasekinênê û dermanê germîyê xêncî sarîyê pêve nayê. Tevhev bûna eva haletan serastî yê çênakê û ser derd û êşêve jî zêde dikê, heta ku dermankerê wî diwestihê û ewê xweytî yê lê dikê heyrî dimînê û ehl û îyalê wî ji behsa

الرُّبُــوعُ الصُّــمُوتُ، فَانْمَحَــتْ مَحَاسِــنُ أَجْسَــادِنَا، وَتَنَكَّــرَتْ مَعَــارِفُ صُــوَرِنَا، وَطَالَــتْ فِــي مَسَاكِنِ الْوَحْشَةِ إِقَامَتُنَا، وَلَمْ نَجِدْ مِنْ كَرْب فَرَجــاً، وَلاَ مِــنْ ضِــيق مُتَّسعاً!

فَلَوْ مَثَّلْتَهُمْ بِعَقْلِكَ، أَوْ كُشِفَ عَنْهُمْ مَحْجُوبُ الْغِطَاءِ لَكَ، وَقَــدِ ارْتَســخَتْ أَسْــمَاعُهُمْ بِــالْهَوَامِّ فَاسْــتَكَّتْ، وَاكْتَحَلَــتْ أَبْصَــارُهُمْ بِــالتُّرَابِ فَخَسَــفَتْ، وَتَقَطَّعَــتِ الأَلْسِنَةُ فِي أَفْوَاهِهِمْ بَعْدَ ذَلاَقَتِهَــا، وَهَمَدَتِ الْقُلُوبُ فِــي صُــدُورِهِمْ بَعْــدَ يَقَظَتِهَــا، وعَــاثَ فِــي كُــلِّ جَارِحَة مِنْهُمْ جدِيدُ بِلىً سَمَّجَهَا، وَسَــهَّلَ طُــرُقَ الأفَــةِ إِلَيْهَــا، مُسْتَسْلِمَات فَلاَ أَيْــد تَــدْفَعُ، وَلاَ قُلُــوبٌ تَجْــزَعُ، لَرَأَيْــتَ أَشْــجَانَ قُلُوب، وَأَقْذَاءَ عُيُون، لَهُمْ فِي كَلِّ فَظَاعَــة صِــفَةُ حَــال لاَ تَنْتَقِــلُ، وَغَمْرَةٌ لاَ تَنْجَلِي.

فَكَمْ أَكَلَتِ الأَرْضُ مِنْ عَزِيــزِ جَسَد، وَأَنِيقِ لَوْن، كَانَ فِي الدُّنْيَا

nexweşîya wî dikevin tengî û nikarin ji wa kesên pirsyara nexweşîya wî dikin ra, qe, tiştekî bêjin, vêca li nav wan da cirekêşî çêdibê ku çawa heqîqeta halê wî, jê veşêrin, yêk dibêjê: Hema her ew wiha ye û rêka selametîyê hatîye girtin û yê dî berhêvîyê didê ku halê wî wê xweş bibê û selametî ya wî lê bizivirê; yê dî ji ber ji dest çûna wî serxweşî yê didê; ku ew jî ket pey yên derbaz bûyî.

Li wî halî da ku ew hazirê cidahî ya ji dinyayê û terka dost û hevala ye, ji nişkêve kol û mereq gerîya wî digrê û zeraqên fêhma wî tên girtin û zimanê wî zowa dibê û teratî jê diçê; vêca çiqa cewabên muhim hene ku ew dizanê lê nikarê bêjê û çiqas axiftinên bi dil êş hene ku gohlê bîne û xwe jê kerr dikê; axiftinên ji yê mezin ku behsa mezinahî ya wî dikira an biçûkê ku jê re daxwaza rehmetê dikira (an: Axiftina mezinê ku ewî qedrê wî digirta an biçûkê ku ewî rehm pê dibira).

Rastî ev e ku mirinê zehmetî yên pir bi zehmet hene ku behs kirina ji wan pir zehmete û ‘eqlê ehlê dinyayê nikarin bi duristî jê biaxivin û behsê jê bikin.

AXIFTINA 222

Dema ayeta ***“ricalun la tulhîhim ticaretun we la bey’un ‘en zikirillah”***[100] xwendî, wiha axiftîye:

Ehlê zikr: Xwedayê subhan zikrê

غَذِيَّ تَرَف، وَرَبِيبَ شَرَف! يَتَعَلَّلُ بالسُّرُورِ فِي سَاعَةِ حُزْنِهِ، وَيَفْزَعُ إِلَى السَّلْوَةِ إِنْ مُصِيبَةٌ نَزَلَتْ بِهِ، ضَنّاً بِغَضَارَةِ عَيْشِهِ، وَشَحَاحَةً بِلَهْوِهِ وَلَعِبِهِ!

فَبَيْنَا هُوَ يَضْحَكُ إِلَى الدُّنْيَا وَتَضْحَكُ إِلَيْهِ فِي ظِلِّ عَيْش غَفُول، إِذْ وَطِىءَ الدَّهْرُ بِهِ حَسَكَهُ، وَنَقَضَتِ الأَيَّامُ قُوَاهُ، وَنَظَرَتْ إِلَيْهِ الْحُتُوفُ مِنْ كَثَب، فَخَالَطَهُ بَثٌّ لاَ يَعْرِفُهُ، وَنَجِيٌّ هَمٍّ مَا كَانَ يَجِدُهُ، وَتَوَلَّدَتْ فِيهِ فَتَرَاتُ عِلَل، آنَسَ مَا كَانَ بِصِحَّتِهِ، فَفَزِعَ إِلَى مَا كَانَ عَوَّدَهُ الأَطِبَّاءُ مِنْ تَسْكِينِ الْحَارِّ بِالْقَارِّ، وَتَحْرِيكِ الْبَارِدِ بالْحَارِّ، فَلَمْ يُطْفِىءْ بِبَارِد إِلاَّ ثَوَّرَ حَرَارَةً، وَلاَ حَرَّكَ بِحَارٍّ إِلاَّ هَيَّجَ بُرُودَةً، وَلاَ اعْتَدَلَ بِمُمَازِجٍ لِتِلْكَ الطَّبَائِعِ إِلاَّ أَمَدَّ مِنْهَا كُلَّ ذَاتِ دَاء، حَتَّى فَتَرَ مُعَلِّلُهُ، وَذَهَلَ مُمَرِّضُهُ، وَتَعَايَا أَهْلُهُ بِصِفَةِ دَائِهِ، وَخَرِسُوا عَنْ

xwe kir ronahîya dilan, ku ew gohên pêşda ker, bi wê gohlê dibin û ew çavên pêşda tarî, bi wê bîna dibin û ewên pêşda ehlê berberekanîyê, bi wê dighên rihetîyê û teslîm dibin. Xwedayê xweyê qencîyan ileh li hinek zemana da û li wan wexta da ku Pêğemberek neyî hinek bende hebûne ku hêdîka digel fikra wan axiftîye û di nav ‘eqlê wan da hinek gotin cî kirine ku pê ronahî ya hişyarî ya di goh û çav û dilê wan da çiraya hidayetê berdayînê; rojên Xwedê tînin bîra xelkê û ewa ji celala Xwedê ditirsînin, ew wek rê rastkerane li çûlan da ku kesê li ser rêka serast biçê ji ber wî karî medhê wî dikin û mizgînî ya xilasîyê didinê û kesê çep û rastve biçê xirabîya rêka wî jê re dibêjin û ewî ji telef bûnê ditirsînin; bi vî awayî ew çirayên wa tarîtîyan û rênasên xilaskerê ji şubhane.

Rastî ev e ku hinek ehlê zikir hene, ewa şûna dinyayê da zikir ji xwe re girtine û ticaret û kirîn firûtin ewa bi xwe ve mijûl nakê ku bibê sebebê ji destçûna zikir. Seraserê ‘emrê xwe bi zikrê Xwedêve derbaz dikin û nehya Xwedê ji herametî yan bi qêrîn digihînin gohê (xafil û) bê xeberan û emrê bi pêk anîna ‘edaletê dikin û ew bi

جَوَابِ السَّائِلِينَ عَنْـهُ، وَتَنَـازَعُوا دُونَهُ شَجِيَّ خَبَرٍ يَكْتُمُونَهُ، فَقَائِـلٌ [يَقُولُ] هُو لِمَا بِهِ، وَمُمَنّ لَهُمْ إِيَابَ عَافِيَتِهِ، وَمُصَبِّرٌ لَهُـمْ عَلَـى فَقْـدِهِ، يُذَكِّرُهُمْ أُسَى الْمَاضِينَ مِنْ قَبْلِهِ.

فَبَيْنَا هُوَ كَذلِكَ عَلَـى جَنَـاحِ مِنْ فِرَاقِ الدُّنْيَا، وَتَرْكِ الأَحِبَّةِ، إِذْ عَرَضَ لَهُ عَارِضٌ مِـنْ غُصَصِـهِ، فَتَحَيَّرَتْ نَوَافِـذُ فِطْنَتِـهِ، وَيَبِسَـتْ رُطُوبَةُ لِسَانِهِ، فَكَمْ مِنْ مُهِـمّ مِـنْ جَوَابِهِ عَرَفَهُ فَعَيَّ عَنْ رَدِّهِ، وَدُعَاء مُؤْلِم لِقَلْبِهِ سَمِعَهُ فَتَصَامَّ عَنْهُ، مِنْ كَبِير كَانَ يُعَظِّمُهُ، أَوْ صَغِير كَـانَ يَرْحَمُهُ! وَإِنَّ لِلْمَوْتِ لَغَمَرَات هِيَ أَفْظَعُ مِنْ أَنْ تُسْـتَغْرَقَ بِصِـفَة، أَوْ تَعْتَدِلَ عَلَى عُقُولِ أَهْلِ الدُّنْيَا.

[222]

ومن كلام له عليه السلام قاله عند تلاوته: (رِجَالٌ لاَ تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلاَ بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللهِ)

إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ جَعَـلَ الـذِّكْرَ جِلاَءً لِلْقُلُـوبِ، تَسْـمَعُ بِـهِ بَعْـدَ

xwe jî ‘edaletê pêk tînin û nehya ji kirêtê (munker) dikin û ew bi xwe jî xwe ji wê paşda didin, heçweku ewa dinya xilas kiribin û giha bin axretê û niha li axretê da bin û heçî ya li wî milê dinyayê hemî dîtbin, heçweku agahî hebin ji haletên veşartî yên ehlê berzexê û zemanek dirêj li wêderê ma bin û heçweku zanin kanê eve çiqas tê heye ku ew li wêderê ne; tu dibêjî qey qîyametê we’d e û qirarên xwe ji wan ra pêk anîye, vêca ewan wisa ji ehlê dinyayê ra perde ji ser wê hilanîye, heçweku ew wê ya xelk nabînin dibînin û wî ya xelk gohlê nabin gohlê dibin.

Vêca eger tu pê ‘eqlê xwe li wan binêrî, tu dê bibînî ku ew li cihên berketî û li civatên bi qedr da rûniştine û defterên (‘emel û) kiryarên xwe vekirine û ji bona hesaba digel nefsa xwe dest ji her tiştî kêşane û dinêrin wa ‘emelên biçûk û mezin ku emrê wan pê hatîye kirin û pêk neanîne an nehya wan jê hatîye kirin û ewa xwe têda berdane û barê gonehan giranî çêkirîye li ser pişta wan û ew ji hilgirtina wê reht bûne, girî, qirka (gerya) wan digrê û bi nalên û kalên cewaba hev didin û bi pûşmanî û i’tiraf û qêr û hawar bal Xwedayê xwe ve diçin. (Eger tu bidî ‘eqlê

الْوَقْرَةِ، وَتُبْصِرُ بِهِ بَعْدَ الْعَشْوَةِ، وَتَنْقَادُ بِهِ بَعْدَ الْمُعَانَدَةِ، وَمَا بَرِحَ لله عَزَّتْ آلاَؤُهُ فِي الْبُرْهَةِ بَعْدَ الْبُرْهَةِ، وَفِي أَزْمَانِ الْفَتَرَاتِ، عِبَادٌ نَاجَاهُمْ فِى فِكْرِهِمْ، وَكَلَّمَهُمْ فِي ذَاتِ عُقُولِهِمْ، فَاسْتَصْبَحُوا بِنُورِ يَقَظَةٍ فِي الأَسْمَاعِ وَالأَبْصَارِ وَالأَفْئِدَةِ، يُذَكِّرُونَ بِأَيَّامِ الله، وَيُخَوِّفُونَ مَقَامَهُ، بِمَنْزِلَةِ الأَدِلَّةِ فِي الْفَلَوَاتِ، مَنْ أَخَذَ الْقَصْدَ حَمِدُوا إِلَيْهِ طَرِيقَهُ، وَبَشَّرُوهُ بِالنَّجَاةِ، وَمَنْ أَخَذَ يَمِيناً وَشِمَالاً ذَمُّوا إِلَيْهِ الطَّرِيقَ، وَحَذَّرُوهُ مِنَ الْهَلَكَةِ، فَكَانُوا كَذلِكَ مَصَابِيحَ تِلْكَ الظُّلُمَاتِ، وَأَدِلَّةَ تِلْكَ الشُّبُهَاتِ.

وَإِنَّ لِلذِّكْرِ لاَهْلاً أَخَذُوهُ مِنَ الدُّنْيَا بَدَلاً، فَلَمْ تَشْغَلْهُمْ تِجَارَةٌ وَلاَ بَيْعٌ عَنْهُ، يَقْطَعُونَ بِهِ أَيَّامَ الْحَيَاةِ، وَيَهْتِفُونَ بِالزَّوَاجِرِ عَنْ مَحَارِمِ الله، فِي أَسْمَاعِ الْغَافِلِينَ، وَيَأْمُرُونَ بِالقِسْطِ وَيَأْتَمِرُونَ بِهِ، وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَيَتَنَاهَوْنَ

xwe) li wî halî da tu dê nîşanên hidayetê û çirayên ku tarîtîyê ji nav dibin bibînî ku melaîketa dûra wan girtîye û rihetî (sekînet) ser wan da hatîye û dergehên ‘esmana ji wan ra vebîne û kursî yên berketî li cîyekî ku Xwedê pê zanê ji wan ra hatine vedan û Xwedê ji xebata wan razî ye û merteba wan li bal wî meqbûle û ew li di’ayên xwe da bêhna ‘efû kirinê seh dikin. Ew rehînên nekar û bê çarene ku berew fezl û kerema wî diçin û esîrên şikestî ne li ber ‘ezemeta wî. Dirêjî ya kol û xema, dilê wan û dewama girî çavê wan birîndar kirîye, destê wan bo alîyê hemî dergehên hêvîdarî ya Xwedêve dirêje, ew ji kesekî dixwazin ku ‘erdê bexşîna wî ya berfireh teng nabê û daxwazker ji wî bê hêvî nabin.

Vêca tu ji xwe bi xwe ra hesaba xwe bike, çiko ji yên dî ra xêncî te hesabker jêra heye.

عَنْهُ، فَكَأَنَّمَا قَطَعُوا الدُّنْيَا إِلَى الْآخِرَةِ وَهُمْ فِيهَا، فَشَاهَدُوا مَاوَرَاءَ ذَلِكَ، فَكَأَنَّمَا اطَّلَعُوا غُيُوبَ أَهْلِ الْبَرْزَخِ فِي طولِ الْأَقَامَةِ فِيهِ، وَحَقَّقَتِ الْقِيَامَةُ عَلَيْهِمْ عِدَاتِهَا، فَكَشَفُوا غِطَاءَ ذلِكَ لِأَهْلِ الدُّنْيَا، حَتَّى كَأَنَّهُمْ يَرَوْنَ مَا لاَ يَرَى النَّاسُ، وَيَسمَعُونَ مَا لاَ يَسْمَعُونَ.

فَلَوْ مَثَّلْتَهُمْ لِعَقْلِكَ فِي مَقَاوِمِهِمُ الْمَحْمُودَةِ، وَمَجَالِسِهِمُ الْمَشْهُودَةِ، وَقَدْ نَشَرُوا دَوَاوِينَ أَعْمَالِهِمْ، وَفَرَغُوا لِلْمُحَاسَبَةِ أَنْفُسِهِمْ، وَعَلَى كُلِّ صَغِيرَةٍ وَكَبِيرَةٍ أُمِرُوا بِهَا فَقَصَّرُوا عَنْهَا، أَوْ نُهوُا عَنْهَا فَفَرَّطُوا فِيهَا، وَحَمَّلُوا ثِقَلَ أَوْزَارِهِمْ ظُهُورَهُمْ، فَضَعُفُوا عَنِ الْاسْتِقلاَلِ بِهَا، فَنَشَجُوا نَشِيجاً، وَتَجَاوَبُوا نَحِيباً، يَعِجُّونَ إِلَى رَبِّهِمْ مِنْ مَقَامِ نَدَمٍ وَاعْتِرَافٍ، لَرَأَيْتَ أَعْلاَمَ هُدىً، وَمَصَابِيحَ دُجىً، قَدْ

۞ AXIFTINA 223 ۞

Dema ayeta ***“ya eyyuhel insan ma ğerreke bi rebbikel kerîm”***[101] xwendî wiha got:

Ewê ev pirsyar jê hatî kirin, delîla wî neduristtirîn delîl e û hîle lê hatîye

kirin ku qet ‘ozrê wî nayê qebûl kirin û keyfa wî ji ber wê çendê ye ku xwe nas nakê.

Ey insan! Çi tiştî tu cesûr (wêrek) kirîyî li ser gonehê te, û çi bûye sebeb ku tu li beraberê Xwedayê xwe da ser xwe biçî û çi tiştî tu ji telef kirina te ra bêhn fireh kirîyî? Gelo dermanek ji derdê te ra nîne? Gelo hişyarî ji vê xewa te nîne? Çira wek çawa tu rehmê bi xelkê dibî, tu rehmê bi xwe nabî? Çêdibê ku tu kesekî li ber tavê bibînî vêca tu lê bikî sîber, an nexweşîyê bedenek êxistibê zehmetê vêca dilê te pê bişewtê û tu jê re bigrî. Vêca ji ber çî ye ku tu li ser derdê xwe sebirdarî û li ser musîbet û bela xwe, xwe ragirî? Ji ber çî ye ku li ser nefsa xwe ku ‘ezîztirîn nefs e li bal te, tu rûndikekî nabarînî? Çawa tirsa ji ‘ezab ku bi şev ser te da bê, te hişyar nakê, halhale negohdarî ya te tu telef kiryî û êxistîyî ber qehra wî.

Vêca sistî ya dilê xwe pê biryar û xwe ragirîyê derman bike û pê hişyarî yê xewa xefletê ji çavên xwe bibe û gohdarê Xwedê be û pê zikrê wî dil firehî yê ji xwe ra çêke û, ewî haletî bîne ber çavan ku te berê xwe jê

حَفَّتْ بِهِمُ الْمَلاَئِكَةُ، وَتَنَزَّلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَفُتِحَتْ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَأُعِدَّتْ لَهُمْ مَقَاعِدُ الْكَرَامَاتِ، فِي مَقْعَدِ اطَّلَعَ اللهُ عَلَيْهِمْ فِيهِ، فَرَضِيَ سَعْيَهُمْ، وَحَمِدَ مَقَامَهُمْ، يَتَنَسَّمُونَ بِدُعَائِهِ رَوْحَ التَّجَاوُزِ، رَهَائِنُ فَاقَةٍ إِلَى فَضْلِهِ، وَأُسَارَى ذِلَّةٍ لِعَظَمَتِهِ، جَرَحَطُولُ الأَسَى قُلُوبَهُمْ، وَطُولُ الْبُكَاءِ عُيُونَهُمْ. لِكُلِّ بَابِ رَغْبَةٍ إِلَى اللهِ سُبحانَهُ مِنْهُمْ يَدٌ قَارِعَةٌ، يَسْأَلُونَ مَنْ لاَ تَضِيقُ لَدَيْهِ الْمَنَادِحُ، وَلاَ يَخِيبُ عَلَيْهِ الرَّاغِبُونَ.

فَحَاسِبْ نَفْسَكَ لِنَفْسِكَ، فَإِنَّ غَيْرَهَا مِنَ الأَنْفُسِ لَهَا حَسِيبٌ غَيْرُكَ.

[223]

قاله عند تلاوته: (يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الكَرِيمِ)

أَدْحَضُ مَسْؤُول حُجَّةً، وَأَقْطَعُ مُعْتَرٍّ مَعْذِرَةً، لَقَدْ أَبْرَحَ جَهَالَةً بِنَفْسِهِ.

zivirandibê û ewî berê xwe da bê te; ew te gazî bikê ji ‘efû kirina xwe ra û qencîya wî tu li ber xwe girtibî û te berê xwe jê zivirandibê û bi alîyê kesek dîve biçî.

Vêca çiqa Xuda, bilind mertebe û xudan kereme û, tu çiqa nekar û şikestî yî, çi tiştî ji bê emrîya wî ra tu bi cur’et êxistî yî? Halhale tu li ber sitirandina wî yî û di nav berfirehî ya fezl û kerema wîrayî, vêca ewî qencî ya xwe ji te neda paş û perda veşartî yên te nedirand, belkî qas çav nûqandinekî jî tu ji wan ni’metên dayîn te û ji perda ku ser gonehan da dikişênê û ji wê belaya ku ji ser te dizivirênê bê behr nebûyî, vêca eger tu gohdarê wî bî, bîr û hizra te derheq wî da wê çi bê?

Sond bi Xwedê eger ev hal di navbeyna te û kesek dî da çêbûba ku li qudretê da himberê te bûya, tu wê ewilîn kes buyay ku te wê ji ber pîs exlaqî û pîs reftarî yê, lome li xwe bikiran.

Evahe rast û duriste ku ez dibêjim: Ne dinyayê tu xapandî yî, belkî tu bi wê hatîyî xapandin, dinyayê ‘ibret ji te ra eşkere kirin û tu ji feydên ‘edaletê agah kirî. Dinya ku we’da êşa bedenê û

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ، مَا جَرَّأَكَ عَلَى ذَنْبِكَ، وَمَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ، وَمَا آنَسَكَ بِهَلَكَةِ نَفْسِكَ؟ أَمَا مِنْ دَائِكَ بُلُولٌ، أَمْ لَيْسَ مِنْ نَوْمَتِكَ يَقَظَةٌ؟ أَمَا تَرْحَمُ مِنْ نَفْسِكَ مَا تَرْحَمُ مِنْ غَيْرِكَ؟ فَلَرُبَّمَا تَرَى الضَّاحِيَ مِنْ حَرِّ الشَّمْسِ فَتَظِلُّهُ، أَوْ تَرَى الْمُبْتَلَى بِأَلَمٍ يُمِضُّ جَسَدَهُ فَتَبْكِي رَحْمَةً لَهُ! فَمَا صَبَّرَكَ عَلَى دَائِكَ، وَجَلَّدَكَ عَلَى مُصَابِكَ، وَعَزَّاكَ عَنِ الْبُكَاءِ عَلَى نَفْسِكَ وَهِيَ أَعَزُّ الْأَنْفُسِ عَلَيْكَ! وَكَيْفَ لَا يُوقِظُكَ خَوْفُ بَيَاتِ نِقْمَةٍ، وَقَدْ تَوَرَّطْتَ بِمَعَاصِيهِ مَدَارِجَ سَطَوَاتِهِ!

فَتَدَاوَ مِنْ دَاءِ الْفَتْرَةِ فِي قَلْبِكَ بِعَزِيمَةٍ، وَمِنْ كَرَى الْغَفْلَةِ فِي نَاظِرِكَ بِيَقْظَةٍ، وَكُنْ لله مُطِيعاً، وَبِذِكْرِهِ آنِساً، وَتَمَثَّلْ فِي حَالِ تَوَلِّيكَ عَنْهُ إِقْبَالَهُ عَلَيْكَ، يَدْعُوكَ إِلَى عَفْوِهِ، وَيَتَغَمَّدُكَ بِفَضْلِهِ،

kêmasî ya hêz û qudretê didê te, rasttir û wefadar tir e ji wê çendê ku derewa li te bikê an te bixapênê. Lê belkî çêbuye ku te şîretkerên wê muttehim û rastgûwên wê derewker kirbin. Eger te divê tu wê nas bikî, ji warên xirabe û cihên vale nas bike, şîret û bîr anînên wê wek yarek dilovan ku naxwazê te telef bikê ileh digel te bîne; Ew ji bona kesê dil nedîyê, cihek qence û ji bona kesê ji xwe ra nekirî cihê sekinînê, cihek başe; Bextewerê roja qîyametê ew kese yê îro ji dinyayê birevê.

Dema ‘erd bilerzê û qîyamet bi wê tirs a xwe ve bê û peyrewên her dînekî bighên dînê xwe û her ‘ibadetker bighê me’bûdê xwe û her gohdarek bighê fermanderê xwe; wê rojê de çi çav venabin û çi gav hêdîka nakevin ‘erdê, xêncî ku li dezgahê ‘edla ilahî da wê cezayê wê bi heqî bê dayîn. Vêca di wê rojê da çiqas delîl wê bên pûç kirin û çiqas wê benkê ‘ozran bê birîn!

Vêca nixwe li karê xwe da wereng be ku ‘ozrê te meqbûl û delîla te cî girtî bê; şûna ewê ya tu jê re namînî (malê dinyayê) ewê bigire ku ji te ra bimînê (zadê axretê); hazirê sefera xwe be û,

وَأَنْتَ مُتَوَلٍّ عنْهُ إِلَى غَيْرِهِ.

فَتَعَالى مِنْ قَـوِيّ مَـا أَكْرَمَـهُ! وَتَواضَعْتَ مِنْ ضَعِيف مَا أَجْرَأَكَ عَلَى مَعْصِيَتِهِ! وَأَنْـتَ فِـي كَنَـفِ سِتْرِهِ مُقِـيمٌ، وَفِـي سَـعَةِ فَضْـلِهِ مَتَقَلِّبٌ، فَلَمْ يَمْنَعْكَ فَضْـلَهُ، وَلَـمْ يَهْتِكْ عَنْكَ سِتْرَهُ، بَلْ لَـمْ تَخْـلُ مِنْ لُطْفِهِ مَطْرِفَ عَيْن فِـي نِعْمَـة يُحْـدِثُهَا لَـكَ، أَوْ سَـيِّئَة يَسْـتُرُهَا عَلَيْكَ، أَوْ بَلِيَّة يَصْرِفُهَا عَنْكَ، فَمَا ظَنُّكَ بِهِ لَوْ أَطَعْتَهُ!

وَايْمُ اللهِ لَـوْ أَنَّ هـذِهِ الصِّـفَةَ كَانَتْ فِـي مُتَّفِقَـيْنِ فِـي الْقُـوَّةِ، مُتَوَازِيَيْنِ فِي الْقُـدْرَ، لَكُنْـتَ أَوَّلَ حَـاكِم عَلَـى نَفْسِـكَ بِـذَمِيمِ الأَخْلاَقِ، وَمَسَاوِىءِ الأَعْمَالِ.

وَحَقّاً أَقُولُ! مَا الـدُّنْيَا غَرَّتْـكَ، وَلَكِنْ بِهَا اغْتَرَرْتَ، وَلَقَدْ كَاشَفَتْكَ الْعِظَـاتِ، وَآذَنَتْـكَ عَلَـى سَـوَاء، وَلَهِيَ بِمَا تَعِدُكَ مِنْ نُـزُول الْـبَلاَءِ بِجِسْمِكَ، وَالـنَّقْصِ فِـي قُوَّتِـكَ، أَصْدَقُ وَأَوْفَى مِنْ أَنْ تَكْـذِبَكَ، أَوْ تَغُرَّكَ، وَلَرُبَّ نَاصِـح لَهَـا عِنْـدَكَ

binêre birûska xilasî ya xwe kanê ji kîjan alîyîve tê û barê xwe yê seferê li merkeba xebat a xwe bike.

AXIFTINA 224

Xwe berî kirina ji zulmê: Sond bi Xwedê, eger şev heta sibehî ez li ser stirîyên **se'dan**[102] hişyar bimînim an min zincîr bikin û ser 'erdê ra bixişikînin, ji min ra xweştir e ji wê çendê ku roja qîyametê ez di halekî da rûbirû bibim digel Xwedê û Pêğemberê Wî, ku min zulm li hinek 'evdan kirbê an piçek ji malê dinyayê xesb kirbê (bi neheqî destve anî bê) û çawa ezê ji ber xatirê wê nefsê zulmê bikim ku lezûbez bi alîyê rizîbûnê ve diçê û wê zemanek dirêj di nav axê da bimînê?

Sond bi Xwedê! Min 'Eqîl *(Birayê Imam 'Elî)* li xilaseka (perîşanî û) nedarî yê da dît, ewî ji min xwest ku ez "sa'ekî"[103] ji genimê hewe (beytulmal) bidimê; min zarokê wî jî pir perîşan û mû gencilîyî û rû qemitîyî dîtin, heçweku pê rengê reş hatibin reng kirin, ew çend caran hat bal min û xwesta xwe tikrar kir, hema her min gohê xwe dida xeberdana wî, ewî guman kir ku ezê dînê xwe bifirûşim wî û desta ji rêçka xwe bikêşim û bikevim pey xwesta wî. Vêca min qetek hêsin li nav

مُتَّهَمٌ، وَصَادِق مِنْ خَبَرِهَا مُكَـذَّبٌ، وَلَئِنْ تَعَرَّفْتهَا فِي الدِّيَارِ الْخَاوِيَـةِ، وَالرُّبُوعِ الْخَالِيَةِ، لَتَجِدَنَّهَا مِنْحُسْـنِ تَذْكِيرِكَ، وَبَلاَغِ مَوْعِظَتِكَ، بِمَحَلَّـةِ الشَّـفِيقِ عَلَيْـكَ، وَالشَّـحِيحِ بـك! وَلَنِعْمَ دَارُ مَنْ لَمْ يَـرْضَ بِهَـا دَاراً، وَمَحَلُّ مَنْ لَمْ يُوَطِّنْهَـا مَحَـلاًّ! وَإِنَّ السُّعَدَاءَ بالدُّنْيَا غَداً هُـمُ الْهَـارِبُونَ مِنْهَا الْيَوْمَ.

إِذَا رَجَفَتِ الرَّاجِفَةُ، وَحَقَّـتْ بِجَلاَئِلِهَـا الْقِيَامَـةُ، وَلَحِـقَ بِكُـلِّ مَنْسَكَ أَهْلُهُ، وَبِكُلِّ مَعْبُود عَبَدَتُهُ، وَبِكُلِّ مُطَاع أَهْلُ طَاعَتِهِ، فَلَمْ يُجْزَ فِي عَدْلِهِ وَقِسْـطِهِ يَوْمَئِـذ خَـرْقُ بَصَر فِي الْهَوَاء، وَلاَ هَمْسُ قَـدَم فِي الأَرْضِ إِلاَّ بِحَقِّهِ، فَكَمْ حُجَّـة يَوْمَ ذَاكَ دَاحِضَة، وَعَلاَئِـقِ عُـذْر مُنْقَطِعَة!

فَتَحَرَّ مِنْ أَمْـرِكَ مَـايَقُومُ بِـهِ عُذْرُكَ، وَتَثْبُتُ بِهِ حُجَّتُكَ، وَخُـذْ مَا يَبْقَى لَـكَ مِمَّـا لاَ تَبْقَـى لَـهُ، وَتَيَسَّرْ لِسَفَرِكَ، وَشِمْ بَرْقَ النَّجَاةِ، وَارْحَلْ مَطَايَا التَّشْمِيرِ.

agir da sûr kir da belkî ‘ibretê bigirê, min ew qetê hêsinê sûr kirî nêzîkê bedena wî kir, vêca ewî wek mirovê nexweş nalenal kir û tirsa wê çendê hebû ku ji ber germî ya wê bişewtê. Vêca min gotê: Wey, zarîker û ehlê şînê li ser te bigirîn û bikin şîn, ey ‘Eqîl! Gelo tu ji ber germî ya hêsinê ku insanekî ew ji yarî ra (henek - leyztûk) sûr kirî dinalî û tu min dikêşî bal wî agirîve ku Xweda bi xezeba xwe ew şarandî?

Tu ji ber ezyetê dinalî û ez ji ber agirê cehnemê nenalim?!

‘Ecêbtir ji wê jî ew kes bû[104] ku amanek sergirtî li desta da hat û (li wextek yê şevê da) li derî da, di wê amanê da helewek hebû ku illeh ez jê ‘aciz bûm; heçweku gilîz an vereşandina mar tevlî bê, wereng bû, vêca min got: Ev, xelat e an zekat e an sedeqe? (Eger zekat an sedeqe bê) Ew ji me Ehlê Beytê ra heram e. Ewî got: Ne ev e û ne ewe, evahe hedîye ye. Min gotê: Hey daykên zarok mirî li ser te bikin şîn û girî, gelo tu bi rêka dînê Xwedê ve hatîyî da tu min bixapînî? Gelo kêmasî ketîye ‘eqlê te? An tu dîn bûyî an sefêk û an tu ne li ser hişê xwe daxivî?

Sond bi Xwedê eger heft iqlîmê ‘alemê hemîyê digel heçî ewa li bin esmana da heyî bidin min, da ku ez bê emrîya Xwedê bikim li karek wek sitandina pûstê (çermik-qalik-tûşal) libek

[**224**]

يتبرّأ من الظلم

وَاللهِ لأَنْ أَبِيتَ عَلَى حَسَكِ السَّعْدَانِ مُسَهَّداً، أَوْ أُجَرَّ فِي الأَغْلاَلِ مُصَفَّداً، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَلْقَى اللهَ وَرَسُولَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ظَالِماً لِبَعْضِ الْعِبَادِ، وَغَاصِباً لِشَيْءٍ مِنَ الْحُطَامِ، وَكَيْفَ أَظْلِمُ أَحَداً لِنَفْسٍ يُسْرِعُ إِلَى الْبِلَى قُفُولُهَا، وَيَطُولُ فِي الثَّرَى حُلُولُهَا؟!

وَاللهِ لَقَدْ رَأَيْتُ عَقِيلاً وَقَدْ أَمْلَقَ حَتَّى اسْتَماحَنِي مِنْ بُرِّكُمْ صَاعاً، وَرَأَيْتُ صِبْيَانَهُ شُعْثَ [الشُّعُورِ، غُبْرَ] الأَلْوَانِ، مِنْ فَقْرِهِمْ، كَأَنَّمَا سُوِّدَتْ وُجُوهُهُمْ بِالْعِظْلِمِ، وَعَاوَدَنِي مُؤَكِّداً، وَكَرَّرَ عَلَيَّ الْقَوْلَ مُرَدِّداً، فَأَصْغَيْتُ إِلَيْهِ سَمَعِي، فَظَنَّ أَنِّي أَبِيعُهُ دِينِي، وَأَتَّبِعُ قِيَادَهُ، مُفَارِقاً طَرِيقِي، فَأَحْمَيْتُ لَهُ حَدِيدَةً، ثُمَّ أَدْنَيْتُهَا مِنْ جِسْمِهِ لِيَعْتَبِرَ بِهَا، فَضَجَّ ضَجِيجَ ذِي دَنَف مِنْ أَلَمِهَا، وَكَادَ

ceh ji mêrûyê, ez wê yêkê nakim. Rastî ev e ku dinya hewe li bal min bê qîmettir e ji wî pelçimê li devê kulîyê da ku li ber didanê xwe dicû. ‘Elî, wê çi bikê ji wa ni’metên ji nav diçin û ji wê xweşî ya ku namînê?! Em hana xwe ji Xwedê ra dibin ji ber wê çendê ku ‘eqlê me bikevê xewa bê xeberî yê û em bikevin nav kirêtî ya şimitînê ra, em arîkarî yê jî ji wî dixwazîn.

AXIFTINA 225

Di’ayek ya wî: Ilahî, pê bê ihtîyacî yê rûyê min biparêze û pê nedarî (feqîretî) yê merteba min neêxe ku ez ji rizq xwerên te rizq bixwazim û berhêvî yê dilovanî ya mexlûqên te yên pîsek bibim û ez bikevim wî halî ku pesnê wî bidim yê danê digel min dikê û bêm imtihan kirin pê xirabî gotina ji kesê min ji danê mehrûm dikê, halhale digel van tiştan hemîyan, tûyî yê xweyê dan û paşve danê û ***bi rastî tu her tiştî dikarî bikî.***

AXIFTINA 226

Dinya: Wareke ku di nav belan ra hatîye pêçan û bi xedr û bê wefayî yê hatîye nas kirin, ne ew bi xwe li ser

أَنْ يَحْتَرِقَ مِنْ مِيسَمِهَا، فَقُلْتُ لَهُ : ثَكِلَتْكَ الثَّوَاكِلُ، يَا عَقِيلُ ! أَتَئِنُّ مِنْ حَدِيدَةٍ أَحْمَاهَا إِنْسَانُهَا لِلَعِبِهِ، وَتَجُرُّنِي إِلَى نَار سَجَرَهَا جَبَّارُهَا لِغَضَبِهِ!

أَتَئِنُّ مِنَ الاَذَى وَلاَ أَئِنُّ مِنْ لَظًى؟!

وَأَعْجَبُ مِنْ ذلِكَ طَارِقٌ طَرَقَنَا بِمَلْفُوفَةٍ فِي وِعَائِهَا وَمَعْجُونَةٍ شَنِئْتُهَا كَأَنَّمَا عُجِنَتْ بِرِيقِ حَيَّةٍ أَوْ قَيْئِهَا، فَقُلْتُ: أَصِلَةٌ، أَمْ زَكَاةٌ، أَمْ صَدَقَةٌ؟ فَذلِكَ مُحَرَّمٌ عَلَيْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ! فَقَالَ: لاَ ذَا وَلاَ ذَاكَ، وَلكِنَّهَا هَدِيَّةٌ، فَقُلْتُ: هَبِلَتْكَ الْهَبُولُ! أَعَنْ دِينِ اللهِ أَتَيْتَنِي لِتَخْدَعَنِي؟ أَمُخْتَبِطٌ أَنْتَ أَمْ ذُو جِنَّةٍ، أَمْ تَهْجُرُ؟

وَاللهِ لَوْ أُعْطِيتُ الأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ أَفْلاَكِهَا، عَلَى أَنْ أَعْصِيَ اللهَ فِي نَمْلَةٍ أَسْلُبُهَا جِلْبَ شَعِيرَةٍ مَا فَعَلْتُهُ، وَإِنَّ دُنْيَاكُمْ عِنْدِي لاَهْوَنُ مِنْ وَرَقَةٍ

halekî disekinê û ne jî ewên di wê da bi selamet dimînin. Haletên wê tên goherîn û dewranên wê tên gohaztin, jîyan li wê derê nexweş e û êmnahî têda nîne, xelkê wê armance ji tîran ra, pê tîrên xwe li wan direşênê û pê mirina xwe ewan ji nav dibê.

Bizanin, ey bendeyên Xwedê! Hûn û ew dinya hûn têda, di rêkekî da diçin ku yên pêş hewe da çûne, ewên ‘emrê wan ji yê hewe dirêjtir û welatê wan ji yê hewe avatir û esera wan ji eserên hewe berdewam tir, ku dengê wan temrî (kir bî) û ba ya wan sekinî; bedena wan rizî û ji hev ket; welatê wan vale bî û şûnewarên (eserên) wa kevin bîn. Vêca şûna qesrên wa yên bilind û palgehên wa yên pala xwe didanê, tehtên req û qebrên li kêleka hev da û gorên li ‘erdê da hatîn kûlan ji bona wan hatin dayîn, ew gorên ku xîmê wê li ser herifînê û ji axê hatî çêkirin; cihê wan nêzîkê hev û ewên têda ji hev dûr; li mehel a xelkê wê di dehşetê de; ku rihet xuya dikin lê di batin da dil mijûlin; bêhna wan pê xanî yên wan fireh nabê, digel wî qasî ku li kêleka hev da ne û malên wan nêzîkê yêk in, lê wek cîranan li hev nacivin û têkelîya hev nakin, çawa

فِي فَمِ جَرَادَة تَقْضَمُهَا، مَا لِعَلِيّ وَلِنَعِيم يَفْنَى، وَلَذَّة لاَ تَبْقَى! نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ سُبَاتِ الْعَقْلِ، وَقُبْحِ الزَّلَلِ، وَبِهِ نَسْتَعِينُ.

[225]

ومن دعاء له عليه السلام

اللَّهُمَّ صُنْ وَجْهِي بِالْيَسَارِ، وَلاَتَبْذُلْ جَاهِيَ بِالْاِقْتَارِ، فَأَسْتَرْزِقَ طَالِبِي رِزْقِكَ وَأَسْتَعْطِفَ شِرَارَ خَلْقِكَ، وَأُبْتَلَى بِحَمْدِ مَنْ أَعْطَانِي، وَأُفْتَتَنَ بِذَمِّ مَنْ مَنَعَنِي، وَأَنْتَ مِنْ وَرَاءِ ذلِكَ كُلِّهِ وَلِيُّ الْاِعْطَاءِ والْمَنْعِ، إِنَّكَ عَلى كُلِّ شَيء قَدِيرٌ.

[226]

[التنفير من الدنيا]: دَارٌ بِالْبَلاَءِ مَحْفُوفَةٌ، وَبِالْغَدْرِ مَعْرُوفَةٌ، لاَ تَدُومُ أَحْوَالُهَا، وَلاَ يَسْلَمُ نُزَّالُهَا. أَحْوَالٌ مُخْتَلِفَةٌ، وَتَارَاتٌ مُتَصَرِّفَةٌ، الْعَيْشُ فِيهَا مَذْمُومٌ، وَالأَمَانُ مِنْهَا

mumkine ku hat û çûn di nav wan da hebê halhale li aş ê pûç bûn û rizînê da hatine hêran û kuça (kevir -ber) û axê ew xarine.

Niha wereng hesab bikin ku hûn jî çûne wî cihê ew çûyînê û rehîn a (giru) wan ciha ne û ewê qebrê hûn himbêz kirine. Vêca wê halê hewe çi bê eger karûbarê hewe bighê xilasekê û gor devê xwe vekin û mirî derkevin**.**

"Ha, hingê wê her kes pê wê ya pêş de rêkirî bê ceribandin û wê bên zivirandin bal Xuda ve; Ew e mewlayê wan yê heqîqî. Û hemî ew tiştên derewînên 'ibadetê wan dikiran, wê winda bibin û ji nav biçin"[105]

AXIFTINA 227

Di'ayek ji Di'ayên wî (s): Ilahî! Tu ji bona wa kesên xwe dayîn gel te, ji her kesî bêhn firehkertirî û ji bona wa yên tewekkula xwe dayîn ser te ji her kesî pitir ihtîyacî ya wan radikî, tu bi veşartî yê wan zana û ji navdeyê dilê wan agahî, tu dizanî ku dîtin û nêrîna wan heta kûderê ye, vêca xefên wan ji te re eşkerene û dilê wan li hesreta dîdara te da sûtî ye. Eger xerîbî ewa bêxê dehşetê, bîr û zikrê te bêhn firehî û

مَعْدُومٌ، وَإِنَّمَا أَهْلُهَا فِيهَا أَغْرَاضٌ مُسْتَهْدَفَةٌ، تَرْمِيهِمْ بِسِهَامِهَا، وَتُفْنِيهِمْ بِحِمَامِهَا.

وَاعْلَمُوا عِبَادَ اللهِ أَنَّكُمْ وَمَا أَنْتُمْ فِيهِ مِنْ هذِهِ الدُّنْيَا عَلَى سَبِيلِ مَنْ قَدْ مَضَى قَبْلَكُمْ، مِمَّنْ كَانَ أَطْوَلَ مِنْكُمْ أَعْمَاراً، وَأَعْمَرَ دِيَاراً، وَأَبْعَدَ آثَاراً، أَصْبَحَتْ أَصْوَاتُهُمْ هَامِدَةً، وَرِيَاحُهُمْ رَاكِدَةً، وَأَجْسَادُهُمْ بَالِيَةً، وَدِيَارُهُمْ خَالِيَةً، وَآثَارُهُمْ عَافِيَةً، فَاسْتَبْدَلُوا بِالْقُصُورِ الْمُشَيَّدَةِ، وَالنَّمَارِقِ الْمُمَهَّدَةِ، الصُّخُورَ وَالأَحْجَارَ الْمُسَنَّدَةَ، وَالْقُبُورَ اللاَّطِئَةَ الْمُلْحَدَةَ، الَّتِي قَدْ بُنِيَ عَلَى الْخَرَابِ فِنَاؤُهَا، وَشُيِّدَ بِالتُّرَابِ بِنَاؤُهَا، فَمَحَلُّهَا مُقْتَرِبٌ، وَسَاكِنُهَا مُغْتَرِبٌ، بَيْنَ أَهْلِ مَحَلَّةٍ مُوحِشِينَ، وَأَهْلِ فَرَاغٍ مُتَشَاغِلِينَ، لاَيَسْتَأْنِسُونَ بِالأَوْطَانِ، وَلاَ يَتَوَاصَلُونَ تَوَاصُلَ الْجِيْرَانِ، عَلَى مَا بَيْنَهُمْ مِنْ قُرْبِ الْجِوَارِ، وَدُنُوِّ الدَّارِ، وَكَيْفَ يَكُونُ بَيْنَهُمْ تَزَاوُرٌ، وَقَدْ طَحَنَهُمْ بِكَلْكَلِهِ الْبِلَى، وَأَكَلَتْهُمُ الْجَنَادِلُ وَالثَّرَى؟!

وَكَأَنْ قَدْ صِرْتُمْ إِلَى مَا صَارُوا إِلَيْهِ، وَارْتَهَنَكُمْ ذِلَكَ الْمَضْجَعُ، وَضَمَّكُمْ ذِلَكَ الْمُسْتَوْدَعُ، فَكَيْفَ بِكُمْ لَوْ تَنَاهَتْ بِكُمُ الأُمُورُ، وبُعْثِرَتِ الْقُبُورُ؟!:

هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوا إِلَى اللهِ مَوْلاَهُمُ الْحَقِّ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يفْتَرُون.

rihetî ya wa ye; eger barana musîbet û bela ser wan da bibarê, hawar û penaha xwe ji te ra tînin, çiko zanin hemî tişt li destê te da ye û çi tişta biqewmê bi ĥukum û qeza û qedera te ye.

Ey Xuda! Eger ez nekar bim û lal bibim ji beyan kirina xwesta xwe an ez nezanim vîyana xwe bixwazim, vêca tu bi xwe, ey Xuda min rênimûn bike ji wê ra ku başîya min têda ye û dilê min bigire û bi alîyê wêve bibe ku serketin û pêşketina min têda ye, ev rênimûnîyên henê ji te nedûrin û newerenge ku ev çareser kirinên henê ji te çênebûbin.

Ilahî! Bi ‘efû kirina Xwe mi’emletê digel min bike, ne bi ‘edaleta Xwe.

AXIFTINA 228

Xwedê bereketê bidê welatê filan kesê,[106] ewî xwehrî rast kirin û nexweşî derman kirin û sunnet ragirt û fitne pişтve avêtin. Pak daw û kêm ‘eyb ji vê dinyayê çû; baş a wê des xwe ve anî û pêşî ji xirabî yê stand; ta’etê Xwedê û heqê teqwatîya wî bicî anî. Çû û xelk li nav rêkên bilavede hiştin; Rê winda rêk nedît û yê dîtî jî negiha yeqînê.

AXIFTINA 229

Behsa bey’eta digel wî (s). wek vê axiftinê pêş da jî derbaz bû.

[227]

ومن دعاء له عليه السلام

اللَّهُمَّ إِنَّكَ آنَسُ الأنِسِينَ لاَوْلِيَائِكَ، وَأَحْضَرُهُمْ بِالْكِفايَةِ لِلْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ، تُشَاهِدُهُمْ فِي سَرَائِرِهِمْ، وَتَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ فِي ضَمائِرِهِمْ، وَتَعْلَمُ مَبْلَغَ بَصَائِرِهِمْ، فَأَسْرَارُهُمْ لَكَ مَكْشُوفَةٌ، وَقُلُوبُهُمْ إِلَيْكَ مَلْهُوفَةٌ، إِنْ أَوْحَشَتْهُمُ الْغُرْبَةُ آنَسَهُمْ ذِكْرُكَ، وَإِنْ صُبَّتْ عَلَيْهِمُ الْمَصَائِبُ لَجأُوا إِلَى الاسْتِجَارَةِ بِكَ، عِلْماً بَأَنَّ أَزِمَّةَ الأُمُورِ بِيدِكَ، وَمَصَادِرَهَا عَنْ قَضَائِكَ.

Hewe destê min vekir û min girt û hewe destê min kêşa û min vegirt, paşê jî hewe hêriş anî min bi awayek wusa, wek çawa devên têhnî li rêza vexwarina avê da hêrişê dibin ser avê, heta ku sûla (pêlav) min diriha û ‘ebayê min ket û yê ze’êf (lawaz) li bin pîya da perçiqî.

Şahî ya xelkê li bey’eta gel min da giha wê derecê ku yê biçûk bi keyf û yê mezin (kulî kulî û) bi lerizîn û yê nexweş bi zehmetê zehfî û keçikên nû gehiştî bêy serwîk (kemik) bi alîyê minve hatin.

AXIFTINA 230

Teqwa: Vêca bi rastî, teqwatîya Xwedê kilîda duristîyê û zexîra axretê û aza bûna ji hemî şiklên kûletîyê û xilasîya ji hemî telef bûna ye. Bi wê xebatker dighên mexsedê û yê direvê xilas dibê û yê li pey xwestekî ewê bi destve tênê.

‘Emel: Vêca ‘emel bikin û bikevin kar, çiko ‘emel tên bilind kirin û tewbe feydê dighênê û di’a tê seh kirin û niha rihetî heye û qelem li halê nivîsandinê da ne, ji bona ‘emel lez bikevin çiko pîrî û ji kar ketin an nexweşîyek ku hewe ji kar û ‘emel paşve bidê an mirina ji nişkêda, pêşîya hewe da ye.

اللَّهُمَّ إِنْ فَهِهْتُ عَنْ مسْأَلَتِي، أَوْ عَمِيتُ عَنْ طِلْبَتِي، فَدُلَّنِي عَلَى مَصَالِحِي، وَخُذْ بِقَلْبِي إِلَى مَرَاشِدِي، فَلَيْسَ ذَاكَ بِنُكْرٍ مِنْ هِدَايَاتِكَ، وَلاَ بِبِدْعٍ مِنْ كِفَايَاتِكَ.

اللَّهُمَّ احْمِلْنِي عَلَى عَفْوِكَ، وَلاَ تَحْمِلْنِي عَلَى عدْلِكَ.

[228]

لله بلادُ فُلاَن، فَلَقَدْ قَوَّمَ الأَوَدَ، وَدَاوَى الْعَمَدَ، وَأَقَامَ السُّنَّةَ، وَخَلَّفَ الْفِتْنَةَ! ذَهَبَنَقِيَّ الثَّوْبِ، قَلِيلَ الْعَيْبِ، أَصَابَ خَيْرَهَا، وَسَبَقَ شَرَّهَا، أَدَّى إِلَى الله طَاعَتَهُ، وَاتَّقَاهُ بِحَقِّهِ، رَحَلَ وَتَرَكَهُمْ فِي طُرُق مَتَشَعِّبَة، لاَ يَهْتَدِي بِهَا الضَّالُّ، وَلاَ يَسْتَيْقِنُ الْمُهْتَدِي.

[229]

في وصف بيعته بالخلافة

وقد تقدم مثله بألفاظ مختلفة

وَبَسَطْتُمْ يَدِي فَكَفَفْتُهَا، وَمَدَدْتُمُوهَا فَقَبَضْتُهَا، ثُمَّ تَدَاكَكْتُمْ عَلَيَّ تَدَاكَّ الأبِلِ الْهِيمِ عَلَى حِيَاضِهَا يَوْمَ وِرْدِهَا، حَتَّى

Vêca bi rastî, mirin wîrankerê xweşîyên hewe û şêlûkerê xwest û vîyanên hewe ye û dûrkerê hewe ye ji mexsedê. Mirin zîyaretkereke ku kes hejê nakê û himbereke ku şikestin jê re nîne û rikûyek e ku kes hez nakê digel wê rubirû bibê.

Heqîqet ev e ku mirinê benkên xwe li hewe alandine û belayên wê dûra hewe girtine û rimên xwe bi alîyê hewe ve, veweşandine; ser ketina wê serketinek mezin û dijminî ya wê bê vebire û kêm caran tê pêş ku derba wê xwehr biçê û li hedefê nekevê. Vêca ji nêzda wê sîbera ‘ewrê wê yê tarî bikevê ser serê hewe û nexweşî ya wê dijwar bibê û tarîtî yên nexweşî yên wê hemîyan li ber xwe bigirê û zemanê sekreta mirinê bighê û ser derdên candanê ve zêde bibê û tarîtî di pey tarîtîyê ra û tama wî ya nexweş ser da bê.

Vêca niha wereng hesab bikin heçweku mirinê ji nişkêve hêriş anî bê ser hewe; sirrdarên hewe temirandbin û mûşawirên hewe ji hev bilav kirbin û eserên wan ji nav birbin û xanî yên hewe bê xweyî hiştibin û warisên hewe (mîratber) rakirbin da mîrata hewe li nav xwe behr bikin, ew mîratber jî an ew dustên mexsûsê te bin ku çi feydê nagihînin te an mirovê nêzîkên te yên

انْقَطَعَتِ النَّعْـلُ، وَسَـقَطَ الـرِّدَاءُ، وَوُطِـىءَ الضَّـعِيفُ، وَبَلَـغَ مِـنْ سُرُورِ النَّـاسِ بِبَيْعَـتِهِمْ إِيَّـايَ أَنِ ابْتَهَجَ بِهَا الصَّغِيرُ، وَهَـدَجَ إِلَيْهَـا الْكَبِيرُ، وَتَحَامَلَ نَحْوَهَـا الْعَلِيـلُ، وَحَسَرَتْ إِلَيْهَا الْكِعَابُ.

[230]

في مقاصد أُخرى

فَإِنَّ تَقْوَى الله مِفْتَـاحُ سَـدَاد، وَذَخِيرَةُ مَعَـاد، وَعِتْـقٌ مِـنْ كُـلِّ مَلَكَة، وَنَجَاةٌ مِنْ كلِّ هَلَكَـة، بِهَـا يَنْجَحُ الطَّالِبُ، وَيَنْجُـوا الْهَـارِبُ، وَتُنَالُ الرَّغَائِبُ.

[فضـــل العمـــل]: فَـــاعْمَلُوا وَالْعَمَـلُ يُرْفَـعُ، وَالتَّوْبَـةُ تَنْفَـعُ، وَالدُّعَاءُ يُسْمَعُ، وَالْحَـالُ هَادِئَـةٌ، وَالأَقْلامُ جَارِيَةٌ. وَبَادِرُوا بِالأَعْمَالِ عُمُراً نَاكِساً، أَوْ مَرَضاً حَابِسـاً، أَوْ مَوْتاً خَالِساً، فَـإِنَّ الْمَـوْتَ هَـادِمُ لَـــذَّاتِكُمْ، وَمُكَـــدِّرُ شَـــهَوَاتِكُمْ، وَمُبَاعِدُ طِيَّاتِكُمْ، زَائِرٌ غَيْرُمَحْبُوب، وَقِرْنٌ غَيْرُ مَغْلُـوب، وَوَاتـرٌ غَيْـرُ مَطْلُوب.

xemdar bin ku nikarin mirinê ji te bidin paş an jî ew bin yên bi mirina te keyf xweş û li ser te girî û zarî nakin.

Vêca nixwe bi cidd bin û bixebitin û hazir bibin û xwe pêk bînin û ji wê derê ku mirov dikarê zad û qût bi destve bênê zad û qûtê xwe hildin. Bila jîyana dinyayê hewe nexapênê, wek çawa ew ummetên pêşîya heweda derbaz bûyîn û ji nav çûyîn, xapandîn; ewa ku dinya duhtin (dûtin -dûşîn) û bi wê hatin xapandin û şev û roj derbaz kirin û ji nav birin û nû yên wê kevin kirin, cihê sekn û mana wan, bû qebr û gora wan û mal û heyî ya wan bû mîrat ji kesên dî ra. Ewên tên bal wan (ser qebra wan) ewan nas nakin û qe goh nadin wa yên ji bona wan girî û zarî dikin û cewaba wa kesên gazî wan bikin, nadin.

Vêca hay ji dinyayê hebin ku ew pir bê wefa û xapandinker û hîlebaze, ji alîyekîve didê û ji alîyê dîve distênê û mehrûm dikê, bi destekî cilika dikê ber mirov da û bi destê dî ewa cilan dertênê, rihetî ya wê ne berdewam e û zehmetê wê xilas nabê û bela wî nasekinê.

…Zahid: Qewmek bûn ji ehlê dinyayê, lê ne ehlê wê bûn, wisa di wê da dijîyan, heçwekû ne ji mirovên wê.

قَـــدْ أَعْلَقَـــتْكُمْ حَبَائِلُـــهُ، وَتَكَنَّفَـتْكُمْ غَوَائِلُـهُ، وَأَقْصَـدَتْكُمْ مَعَابِلُهُ، وَعَظُمَتْ فِـيكُمْ سَـطْوَتُهُ، وَتَتَابَعَتْ عَلَيْكُمْ عَدْوَتُـهُ، وَقَلَّـتْ عَنْكُمْ نَبْوَتُهُ، فَيُوشِكُ أَنْ تَغْشَـاكُمْ دَوَاجِـى ظُلَلِـهِ وَاحْتِـدَامُ عِلَلِـهِ، وَحَنَـادِسُ غَمَرَاتِـهِ، وَغَوَاشِـي سَكَرَاتِهِ، وَأَلِـيمُ إِرْهَاقِـهِ، وَدُجُـوُّ أَطْبَاقِهِ، وَجُشُوبَةُ مَذَاقِهِ؛

فَكَأَنْ قَدْ أَتَاكُمْ بَغْتَةً فَأَسْـكَتَ نَجِـيَّكُمْ، وَفَـرَّقَ نَـدِيَّكُمْ، وَعَفَّـى آثَارَكُمْ، وَعَطَّـلَ دِيَـارَكُمْ، وَبَعَـثَ وُرَّاثَكُمْ، يَقْتَسِـمُونَ تُـرَاثَكُمْ، بَـيْنَ حَمِيم خَاصٍّ لَـمْ يَنْفَـعْ، وَقَرِيـب مَحْزُون لَمْ يَمْنَعْ، وَآخَرَ شَامِت لَـمْ يَجْزَعْ.

[فضل الجد] فَعَلَيْكُمْ بِالْجِدِّ وَالاجْتِهَادِ وَالتَّأَهُّبِ وَ الاسْتِعْدَادِ

Bi hişyarî û besîret di wê da kar kirin û ji wê ya jê ditirsîyan revîn û pêşî ji hev sitandin, digel wê çendê ku li dinyayê da bûn, lê digel ehlê axretê radibûn û rûdinîştan, ew dinêrin ku mirovên dinyayî mirina bedena xwe pir mezin dizanin, lê ew zehftir xema mirina dilê xwe yê sax dixun.

وَالتَّـزَوُّدِ فِـي مَنْـزِلِ الـزَّادِ. وَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الدُّنْيَا كَمَـا غَـرَّتْ مَـنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنَ الأُمَمِ الْمَاضِـيَةِ، وَالْقُرُونِ الْخَالِيَةِ، الَّذِينَ احْتَلَبُـوا دِرَّتَهَا، وَأَصَابُوا غِرَّتَهَـا، وَأَفْنَـوْا عِدَّتَهَا، وَأَخْلَقُوا جِدَّتَهَا، أَصْبَحَتْ مَسَـاكِنُهُمْ أَجْـدَاثاً، وَأَمْـوَالُهُمْ مِيرَاثاً، لاَ يَعْرِفُونَ مَنْ أَتَاهُمْ، وَلاَ يَحْفِلُونَ مَنْ بَكَاهُمْ، وَلاَ يُجِيبُونَ مَنْ دَعَاهُمْ.

۞ AXIFTINA 231 ۞

*Li **Zîqar**ê axiftîye[107]. Waqidî li kitêba "Cemel" da anîye. (36 h.)*

Behsa Pêğember (s): Ewa emrê wî pê hatî kirin eşkere kir û peyamên Xwedayê xwe ragehandin, Xuda pê wî cidayî bi heve danîn û şeq bûn bi heve dirûtin; piştî ku singê famîl û eqreban tejî kîn bûyî û agirê dijminî yê di dilê wan de gor û xweş bûyî di nav wan da hevgirtin çêkir.

فَاحْذَرُوا الدُّنْيَا فَإِنَّهَا غَـرَّارَةٌ خَدُوعٌ، مُعْطِيَـةٌ مَنُـوعٌ، مُلْبِسَـةٌ نَـزُوعٌ، لاَ يَـدُومُ رَخَاؤُهَـا، وَلاَ يَنْقَضِـي عَنَاؤُهَـا، وَلاَ يَرْكُـدُ بَلاَؤُهَا.

منها في صفة الزّهـاد: كَـانُوا قَوْماً مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا وَلَيْسُـوا مِـنْ أَهْلِهَا، فَكَانُوا فِيهَـا كَمَـنْ لَـيْسَ مِنْهَا، عَمِلُوا فِيهَا بَمَـا يُبْصِـرُونَ، وَبَادَرُوا فِيهَا مَا يَحْذَرُونَ، تَقَلَّـبُ أَبْدَانُهُمْ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ أَهْلِ الآخِرَةِ، يَرَوْنَ أَهْلَ الدُّنْيَا يُعَظِّمُـونَ مَـوْتَ

۞ AXIFTINA 232 ۞

Li zemanê xilafeta wî da (s) 'Ebdullahê korê Zem'e ji peyrewên wî, hat balê û

hinek mal jê xwest, vêca ewî (s) wiha digel axift:

Ev mal, ne yê min e û ne yê te ye, ew desketîyê muslimana ye û pê şûrê wan bi destve hatîye. Vêca eger te digel wan şirîkatî kirîye di şer da, hing behra wan ji te ra jî heye, eger ne ewa destê wan çinîyî, ber devê xêncî wan nakevê.

أَجْسَادِهِمْ وَهُمْ أَشَدُّ إِعْظَاماً لِمَوْتِ قُلُوبِ أَحْيَائِهِمْ.

[231]

خطبها بذي قار، وهو متوجّه إلى البصرة وذكرها الواقدي في كتاب الجمل:

فَصَدَعَ بَمَا أُمِرَ بِهِ، وَبَلَّغَ رِسَالَةِرَبِّهِ، فَلَمَّ اللهُ بِهِ الصَّدْعَ، وَرَتَقَ بِهِ الْفَتْقَ، وَأَلَّفَ بِهِ بَيْنَ ذَوِي الأَرْحَامِ، بَعْدَ الْعَدَاوَةِ الْوَاغِرَةِ فِي الصُّدُورِ، والضَّغَائِنِ الْقَادِحَةِ فِي الْقُلُوبِ.

AXIFTINA 233

Dema xweherzî yê wî Cudeyê korê Hubeyre, nekarî biaxivê:

Heyhê, ziman qetek e ji insan, eger kesek nekarbê biaxivê, ziman nikarê ewî bidê axiftin û eger karîna xeberdanê jî hebê, êdî axiftin muhletê nadê ziman. Em mîrê axiftinê ne, ewê, re yê xwe di me da kirîye xarê û çiqên wê li ser me kirîye sîber.

Xirabîya zeman: Xwedê rehma xwe li hewe bikê; Bizanin, hûn li zemanekî da ne ku heqbêj di wêda hindikin û ziman nekarin li gotina rastî yê da û yên ji heqîyê venabin şikestîne û xelk li bê emrîya Xuda civîyane û devnermî ya dikin û cewanên wan nexweş exlaqin û pîrên wan gonehkarin û 'alimên wan

[232]

كلّم به عبدالله بن زمعة وهو من شيعته وذلك أنه قَدِمَ عليه في خلافته يطلب منه مالاً، فقال :

إِنَّ هذَا الْمَالَ لَيْسَ لِي وَلاَ لَكَ، وَإِنَّمَا هُوَ فَيْءٌ لِلْمُسْلِمِينَ، وَجَلْبُ أَسْيَافِهِمْ، فَإِنْ شَرِكْتَهُمْ فِي

minafiqin û ‘abidên wan hîlebazin û famîl û eqrebayên wan (*an:* Xwendayên Qur’anê) li ber feyda xwe ne, biçûkê wan qedr û qîmet ji mezinên wan ra nadênin (ewa mezin ranagirin) û dewlemendên wan xwe li feqêrên wan nakin xudan.

AXIFTINA 234

Ze’lebê yemanî ji Ehmedê korê Quteybe ji ‘Ebdullahê korê Yezîd ji Malikê korê Dihye neqil dikê ku ewî got: Em li bal mîrê bawerdaran bûn selamê Xwedê lê bin, vêca li bal wî behsa ixtilafa li nav xelkê da hat kirin, hingê ewî wiha kerem kir:

Sirûşt û navdeyê xelkê bûye sebebê ixtilaf û newek yêk bûna wan, evahe ji ber wê çendê ye ku ev mirov qetek yê ‘erdê ye; ‘erdê şûr û şîrîn û axa zivr û nerm. Vê gûrekê, mirov qas nêzîkîya wan ji ‘erdê li şûrî û şîrînî û zivrî û nermî yê da ji hev ferqin; vêca ji ber vê ye ku yêk pir spehî ye lê ‘eqil kême; yêk qamet bilinde lê himmet kurt; yêk kirête lê pak kiryare; yêk kurt e (kin e) lê kûr fikre; yêk qenc fitrete (srûşt) ku ketîye di rêka xirab da (bê exlaq e); yê dî xweş dil û perîşan fikire; yê dî ziman vekirî ye (pir peyv) û dil ronahîye.

AXIFTINA 235

Di wextê şûştin û kefen kirina Pêğem-

حَرْبِهِمْ كَانَ لَكَ مِثْلُ حَظِّهِمْ، وَإِلاَّ فَجَنَاةُ أَيْدِيهِمْ لاَ تَكُونُ لِغَيْرِ أَفْوَاهِهِمْ.

[233]

بعد أن أقدم أحدهم على الكلام فحصر

لَاَ إِنَّ اللِّسَانَ بَضْعَةٌ مِنَ الأِنْسَانِ، فَلاَ يُسْعِدُهُ الْقَوْلُ إِذَا امْتَنَعَ، وَلاَ يُمْهِلُهُ النُّطْقُ إِذَا اتَّسَعَ، وَإِنَّا لأُمَرَاءُ الْكَلاَمِ، وَفِينَا تَنَشَّبَتْ عُرُوقُهُ، وَعَلَيْنَا تَهَدَّلَتْ غُصُونُهُ.

[فساد الزمان]: وَاعْلَمُوا رَحِمَكُمُ اللهُ أَنَّكُمْ فِي زَمَانِ الْقَائِلُ فِيهِ بِالْحَقِّ قَلِيلٌ، وَاللِّسَانُ عَنِ الصِّدْقِ كَلِيلٌ، وَالْلاَّزِمُ لِلْحَقِّ ذَلِيلٌ، أَهْلُهُ مُعْتَكِفُونَ عَلَى الْعِصْيَانِ،مُصْطَلِحُونَ عَلَى الأِدْهَانِ، فَتَاهُمْ عَارِمٌ، وَشَائِبُهُمْ آثِمٌ،عَالِمُهُمْ مُنَافِقٌ، وَقَارِئُهُمْ مُمَاذِقٌ، لاَيُعَظِّمُ صَغِيرُهُمْ كَبِيرَهُمْ، وَلاَ يَعُولُ غَنِيُّهُمْ فَقِيرَهُمْ.

ber da selewat ser wî û alê wî

Dayik û babê min qurbana te, ey Resûlê Xwedê, pê mirina te ew tişt hatin birîn ku pê mirina xêncî te nehatin birrîn; nubuwwet û hukmên ilahî û xeberên ‘esmanî hatin birîn. Rihleta te qewimînek taybet bû, bi awayek wereng ku evê musîbetê musîbetên dî dan ji bîr kirin û hemî pêkve li musîbeta ji dest dana te da ketin şînê û ‘ezadar bûn.

Eger te emrê bi sebrê nekir bûya û nehya ji nalên û bê tabîyê nekirbûya, emê ewqas bigirîna heta me rûndikên (hêstirên) çava xilas bikiran û wê nexweşîya me dirêj bîbîya û kol û mereq hema her digel me bimanîyan, ew hemî hê jî hindik bû. Lê belê mirin tiştek e ku kes nikarê ewî bizivirênê û kes nikarê ewê paşda bidê.

Ey dê û babê min gohrî te bin, li bal Xwedayê xwe, me bîne bîr û li dilda xweyke (ji bîr neke).

AXIFTINA 236

Behsa pişti hicreta Pêğember selat û

[234]

روى اليماني، عن أحمد بن قتيبة، عن عبدالله بن يزيد، عن مالك بن دِحْيَةَ، قال: كنّا عند أميرالمؤمنين عليه السلام، فقال ـ وقد ذكر عنده اختلاف الناس ـ :

إِنَّمَا فَرَّقَ بَيْنَهُمْ مَبَادِيءُ طِينِهِمْ، وَذلِكَ أَنَّهُمْ كَانُوا فِلْقَةً مِنْ سَبَخِ أَرْض وَعَذْبِهَا، وَحَزْنِ تُرْبَة وَسَهْلِهَا، فَهُمْ عَلَى حَسَبِ قُرْبِ أَرْضِهِمْ يَتَقَارَبُونَ، وَعَلَى قَدْرِ اخْتِلاَفِهَا يَتَفَاوَتُونَ، فَتَامُّ الرُّوَاءِ نَاقِصُ الْعَقْلِ، وَمَادُّ الْقَامَةِ قَصِيرُ الْهِمَّةِ، وَزَاكِي الْعَمَلِ قَبِيحُ الْمَنْظَرِ، وَقَرِيبُ الْقَعْرِ بَعِيدُ السَّبْرِ،مَعْرُوفُ الضَّرِيبَةِ مُنْكَرُ الْجَلِيبَةِ، وَتَائِهُ الْقَلْبِ مُتَفَرِّقُ اللُّبِّ، وَطَلِيقُ اللِّسَانِ حدِيدُ الْجَنَانِ.

[235]

ومن كلام له(عليه السلام) قاله وهو يلي غسل رسول الله صلى الله عليه وآله وتجهيزه

بِأَبِي أَنْتَ وأُمِّي، لَقَدِ انْقَطَعَ

selam ser wî û alê wî bin dikê ku çawa çûyî û xwe gihandîyê.

Vêca ez ketim ser wê rêka Resûlê Xwedê selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin pêve çûyî û ez her li fikra wî da bûm û li her cihî min pirsyara wî kir heta ez giham '**Erec**ê.[108]

Seyidê Rezî *dibêjê: Ev axiftin li nav xeberdanek dirêj da hatîye. Ev gotina wî (s) : "fe eteu zikrehu - min pê bîr anîna wî gava xwe davêta" ji wan kurt peyvên pir fesîhe. Mexseda wî ji vê axiftinê ew e ku: Ji wextê ez derketîm heta ez gihayîm wî cihê ez gihayîmê, min pirsyara wî (s) dikira û xeberên wî ji min ra dihatan gotin. Vêca pê vê axiftina 'ecêb xwestî ye evê yêkê bêjê.*

AXIFTINA 237

Vêca 'emel bikin û bikevin kar, hêca 'emrê hewe mayî û kaxez û suhuf vekirî û tewbê vedayî û ewên berê xwe ji Xwedê zivirandîn tên gazî kirin û ji gonehkaran hêvîdan heyî. Pêşîya wê çendê ku 'emel bitemrê û furset ji dest biçê û ecel bighê û derê tewbê bê girtin û melaîket berew 'esmana bilind bibin.

Vêca bila herkes bi xwe ji xwe ra xebatê bikê û li jîyana xwe da ji bona mirina xwe û ji dinya fanî ji bona alema baqî û ji ya derbaz dibê ji bona wê ya

بِمَوْتِكَ مَالَمْ يَنْقَطِعْ بِمَوْتِ غَيْرِكَ مِـنَ النُّبُـوَّةِ وَالأَنْبَـاءِ وأَخْبَـارِ السَّماءِ، خَصَصْتَ حَتَّى صِـرْتَ مُسَلِّياً عَمَّـنْ سِـوَاكَ، وَعَمَمْـتَ حَتّى صَارَ النَّاسُ فِيكَ سَواءً،

وَلَوْ لاَ أَنَّكَ أَمَـرْتَ بِالصَّـبْرِ، وَنَهَيْـتَ عَـنِ الْجَـزَعِ، لأَنْفَـدْنَا عَلَيْكَ مَاءَ الشُّؤُونِ، وَلَكَانَ الدَّاءُ مُمَاطِلاً، وَالْكَمَدُ مُحَالِفـاً، وَقَـلاً لَكَ! وَلكِنَّهُ مَا لاَ يُمْلَكُ رَدُّهُ، وَلاَ يُسْتَطَاعُ دَفْعُهُ!

بِأَبِي أَنْتَ وَأُمّي! اذْكُرْنَا عِنْدَ رَبِّكَ، وَاجْعَلْنَا مِنْ بَالِكَ!

[236]

اقتصّ فيه ذكر ما كان منه بعد هجرة النبي صلى الله عليه وآله ثم لحاقه به

فَجَعَلْتُ أَتْبَعُ مَأْخَذَ رَسُولِ الله صلى الله عليه وآله فَأَطَـأُ ذِكْـرَهُ، حَتَّـى انْتَهَيْتُ إِلَى الْعَرَجِ.

daîmî, rizq û qûtekî wergirê. Kesek heye ku ji Xuda tirs e û hêca ‘emir dikê û berew ecelê xwe diçê û muhlet jê re hatîye dayîn ku ‘emel bikê.

Kesek jî heye ku nefsa xwe hefsar kirîye û hefsarê wê bi dest xwe girtîye û ji goneh û bê emrî yên Xwedê paşve didê û hefsarê wê digrê û bi alîyê gohdan a Xwedêve dikişênê.

في حديث طويل.

فقوله عليه السلام: «فَأَطَأَ ذِكْرَهُ»، من الكلام الذي رُمِيَ به إلى غايتي والفصاحة والايجاز، وأراد أني كنتُ أُعْطي خبره عليه السلام من بدء خروجي إلى أن انتهيتُ إلى هذا الموضع، وكنّى عنذلك بهذه الكناية العجيبة.

[237]

AXIFTINA 238

Derheq hekemeyna û xirabî ya Şamî-yan da ye:

Ew mejî hişikên rizîl û nexweş exlaq in; koleyên zelîl in, her yêk ji cihekî hatîye û berhev bûne û her yêk ji cihekî hatîye çinîn; ew ji wan e ewên lazim e bên têgehandin û edeb dan û bên fêr kirin û hîn kirin, divê (lazim e) mezinek li ser wan bê deynan û destê wan bê girtin (xweytî li wan bê kirin). Ew ne ji muhacira ne ne ji ensar a ne jî ji wan kesane ku li medînayê cî girtibin û îmana wan qayîm (cî girtî) bûyî.

Heyhê, hema rastî, ewa (Şamîyan) ji bona xwe kesek bijartin ku ji her kesî pitir nêzîkê xwesta wa ye,[109] hewe jî kesek bijart ku ji her kesî nêzîktir e ji wê ra ewa hûn jê hez nakin[110] bînin bîra

فَاعْمَلُوا وَأَنْتُمْ فِي نَفَسِ الْبَقَاءِ و الصُّحُفُ مَنْشُورَةٌ، وَ التَّوْبَةُ مَبْسُوطَةٌ وَ الْمُدْبِرُ يُدْعَى و الْمُسِيءُ يُرْجَى قَبْلَ أَنْ يَخْمُدَ العَمَلُ وَ يَنْقَطِعَ الْمَهَلُ وَتَنْقَضِيَ الْمُدَّةَ، وَ تُسَدَّ أَبْوابُ التَّوْبَة، وَتَصْعَدَ الْمَلاَئِكَةُ. فَأَخَذَ امْرُؤٌ مِنْ نَفْسِهِ لِنَفْسِهِ، وَأَخَذَ مِنْ حَيّ لِمَيِّت، وَمِنْ فَان لِبَاق، وَ مِنْ ذَاهِب لِدَائِم. امْرُءٌ خَافَ اللهَ وَهُوَ مُعَمَّرٌ إِلَى أَجَلِهِ، وَمَنْظُورٌ إِلَى عَمَلِهِ.

امْرُءٌ أَلْجَمَ نَفْسَهُ بِلِجَامِهَا، وَزَمَّهَا بِزِمَامِهَا، فَأَمْسَكَهَا بِلِجَامِهَا

xwe ku ‘Ebdullahê korê Qeys[111] duhû digota: “evahe, fitne ye, nixwe benkê kevana xwe biqetînin û şûrên xwe xelaf bikin (bêxin di kalan da).” Vêca eger rast gotibê, nixwe ew di wê hatina xwe da ku zûr têda nebî, xelet bûye û eger derew kirbê, niha ketîye bin tuhmê da.

Vêca hûn ewa li singê ‘Emrê ‘As da pê ‘Ebdullahê korê ‘Ebbas ji nav bibin û forseta destve hatî ji dest nedin û biladên dûr destên Islamê biparêzin, gelo hûn nabînin ku li welatê hewe da agirê şer pê kirine û tîr, li tehtên hewe tên reşandin.

عَنْ مَعَاصِي اللهِ، وَقَادَها بِزِمَامِهَا إِلَى طَاعَةِ اللهِ.

[238]

في شأن الحكمين وذمّ أهل الشام

جُفَاةٌ طَغَامٌ، عَبِيدٌ أَقْزَامٌ، جُمِّعُوا مِنْ كُلِّ أَوْب، وَتُلُقِّطُوا مِنْ كُلِّ شَوْب، مِمَّنْ يَنْبَغِي أَنْ يُفَقَّهَ وَيُؤَدَّبَ، وَيُعَلَّمَ وَيُدَرَّبَ، وَيُوَلَّى عَلَيْهِ، وَيُؤْخَذَ عَلَى يَدَيْهِ، لَيْسُوا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ، وَلاَ مِنَ الَّذِينَ تَبَوَّؤا الدَّارَ.

أَلاَ وَإِنَّ الْقَوْمَ اخْتَارُوا لأَنْفُسِهِمْ أَقْرَبَ الْقَوْمِ مِمَّا تُحِبُّونَ، وَاخْتَرْتُمْ لأَنْفُسِكُمْ أَقْرَبَ الْقَوْمِ مِمَّا تَكْرَهُونَ، وَإِنَّمَا عَهْدُكُمْ بَعْبْدِ اللهِ بْنِ قَيْس بِالأَمْسِ يَقُولُ: إِنَّهَا فِتْنَةٌ فَقَطِّعُوا أَوْتَارَكُمْ وَشِيمُوا سُيُوفَكُمْ، فَإِنْ كَانَ صَادِقاً فَقَدْ أَخْطَأَ بِمَسِيرِهِ غَيْرَ مُسْتَكْرَه، وَإِنْ

AXIFTINA 239

Behsa ehlê beyta Pêğember selat û selam ser wî û alê wî bin:

Ew saxî ya zanînê û mirina nezanî yê ne, hilm û nermî ya wan hewe ji ‘ilm û zanîna wan û eşkereyê wan hewe ji navdeyê wan û bê deng bûna wan hewe ji axiftina wan xeberdar dikê. Ew ne muxalifeta heqîyê dikin ne jî di wê da dikevin ixtilafê; Ew in sitûnên Islamê û cihê xwe pê girtinê; Pê wan heq gehişt cîyê xwe û neheqî ji cihê wê hat hilkirin (deranîn) û zimanê wê ji binî ve hat jê

kirin.

Ewa, bi têgehiştin dîn hîn kirin; ‘elmîn û pê ‘emel kirin, ne ku hema gohlê bibin û riwayet bikin (bigêrin).

Çiko bi rastî bêjerên ‘ilmê pir in lê ragirên wê kêm in.

AXIFTINA 240

Dema dûra mala ‘Osman hatibû girtin, ‘Ebdullahê korê ‘Ebbas nivîsokek ji bal wî anî, di wê nivîsokê da xwestbû ku biçê ser ‘erdê xwe yê li “Yenbû’ê”, da xelk kêmtir behsa xelîfetî ya wî bikin. Pêşîyê da jî evahe jê xwestbû. Vêca ewî (s) kerem kir:

Ey ibn ‘Ebbas, ‘Osman xêncî ji vê ku min bikê wek deveyek av kêş, ku ez pê delwek mezin hema pey hev bêm û biçim tiştekî naxwazê. Pêş da xeber ji min ra rêkir ku ez derkevim, paşê hinek şandin ku ez bizivirim, piştî wê eve niha jî dixwazê ku ez dîsa derkevim.

Wellahî, min ewqas berevanî ya wî kir heta ez tirsîyam ku gonehkar bibim.

AXIFTINA 241

كَانَ كَاذِباً فَقَدْ لَزِمَتْهُ التُّهَمَةُ.

فَادْفَعُوا فِي صَدْرِ عَمْرِوبْنِ الْعَاصِ بِعَبْدِ اللهِ بْنِ الْعَبَّاسِ، وَخُذُوا مَهَلَ الأَيَّامِ، وَحُوطُوا قَوَاصِيَ الاْسْلاَمِ، أَلاَ تَرَوْنَ إِلَى بَلاَدِكُمْ تُغْزَى، وَإِلَى صَفَاتِكُمْ تُرْمَى؟.

[239]

ومن خطبة له(عليه السلام) يذكر فيها آل محمد (عليهم السلام)

هُمْ عَيْشُ الْعِلْمِ، وَمَوْتُ الْجَهْلِ، يُخْبِرُكُمْ حِلْمُهُمْ عَنْ عِلْمِهِمْ، وَصَمْتُهُمْ عَنْ حِكَمِ مَنْطِقِهِمْ، لاَ يُخَالِفُونَ الْحَقَّ وَلاَ يَخْتَلِفُونَ فِيهِ، هُمْ دَعَائِمُ الاْسْلاَمِ، وَوَلاَئِجُ الاْعْتِصَامِ، بِهِمْ عَادَ الْحَقُّ فِي نِصَابِهِ، وَانْزَاحَ الْبَاطِلُ عَنْ مُقَامِهِ، وَانْقَطَعَ لِسَانُهُ عَنْ مَنْبِتِهِ، عَقَلُوا الدِّينَ عَقْلَ وِعَايَة وَرِعَايَة، لاَ عَقْلَ سَمَاع وَرِوَايَة،

فَإِنَّ رُوَاةَ الْعِلْمِ كَثِيرٌ، وَرُعَاتَهُ

قَلِيلٌ.

Hogirên xwe ji cihadê ra radikê:

[240]

Xwedê şukirdarî yê ji hewe dixwazê û ĥukm û fermana xwe ji hewe ra hiştîye û li meydana jêbirkê da muhlet daye hewe ku hûn ji xelatê wê ra (bihişt) bikevîn berberekanî yê, vêca hûn piştikên xwe baş girê bidin û dawan li hev bipêçin, çiko biryardana li ser karê giran û berketî (çûna cihadê) digel civat û zîyafetê rêk nakevin û nagîjin hev. Çiqas çêbuye ku xewê, biryarên rojve pûç kirî û çiqas çêbuye ku tarîtî yê, qirarên muhim dayîn ji bîr kirin.

قاله لعبد الله بن العباس وقد جاء برسالة من عثمان بن عفان وهو محصور يسأله فيها الخروج إلى ماله بينُبُع، ليقلّ هتف الناس باسمه للخلافة، بعد أن كان سأله مثل ذلك من قبل فقال عليه السلام:

يَابْنَ عَبَّاس، مَا يُرِيدُ عُثْـمَانُ إِلاَّ أَنْ يَجْعَلَنِي جَمَلاً نَاضِحاً بِالْغَرْبِ، أَقْبِلْ وَأَدْبِرْ! بَعَثَ إِلَيَّ أَنْ أَخْرُجَ، ثُمَّ بَعَثَ إِلَيَّ أَنْ أَقْدُمَ، ثُمَّ هُوَ الاْنَ يَبْعَثُ إِلَيَّ أَنْ أَخْرُجَ! وَاللهِ لَقَدْ دَفَعْتُ عَنْهُ حَتَّى خَشِيتُ أَنْ أَكُونَ آثِماً.

We sellellahu ‘ela seyyidina Muhemmed en nebîyyi-l ommî We ‘ela alihi mesabîh-ud duca wel orwet-il wosqaWe selleme teslîmen kesîra.

* * *

[241]

ومن كلام له عليه السلام

يحثّ فيه أصحابه على الجهاد

وَاللهُ مُسْـــتَأْدِيكُمْ شُـــكْرَهُ، وَمُوَرِّثُكُمْ أَمْـرَهُ، وَمُمْهِلُكُـمْ فِـي

PIŞKA DUWÊ

Name û Nivîsokên

Mîrê Bawerdaran

Selamên Xwedê lê bin

Vebira Bijare ya Nivîsokên Mewlayê Me Emîrê Mu’minan ‘Elî Selamên Xwedê lê bin

Û

Ew name yên ku şandîn ji dijmin û

me’mûrên xwe ra li welat da

Her wiha di vê vebirê da bijareyek ji soz û qirarên Wî digel wekîlên Wî

û şîretên Wî li kes û yaranên Wî jî

hatine

Namên: 1 – 79

مِضْمار مَحْدُود، لِتَتَنَازَعُوا سَبَقَهُ، فَشدُّوا عُقَدَ الْمَآزِر، وَاطْوُوا فُضُولَ الْخَوَاصِر، وَلاَ تَجْتَمِعُ عَزِيمَةٌ وَوَلِيمَةٌ، وَمَا أَنْقَضَ النَّوْمَ لِعَزَائِمِ الْيَوْمِ، أَمحَى الظُّلَمَ لِتذَاكِيرِ الْهِمَمِ!

آخر الخطب، و يتلوه المختار من كتبه و رسائله.

* * *

2

باب المختار من كتب
أميرالمؤمنين عليه السلام
و
رسائله إلى أعدائه و
أمراء بلاده
و
يدخل في ذلك
مااختير من عهوده
إلى عمّاله
و
وصاياه لاهله
و
أصحابه

NIVÎSOKA 1

Ji xelkê Kûfayê ra nivîsîye, dema ji Medînayê derketî bi alîyê Besrayê ve çûyî.

Ji bendeyê Xuda Elî, mîrê bawerdara bo serpêşên ensara û giranqedrên Ereba; ehlê Kûfayê.

Ema be'd (paş hemd û selewatan), ezê wereng ji hewe re behsa mesela 'Osman bikim ku gohlê bûna wê wek dîtinê lê bê:

Xelkê kêmasî jê re çêkirin û ez li nav muhaciran da, ji wan bûm ku razî kirina wî dixwesta û kêmtir lome lê dikira. Lê Telhe û Zûbeyr rêçkek dî derheq wî da girtbûn ber xwe û rihettirîn karê wan hêriş birina ser wî bû û nermtirîn rêk ketina wan digel wî lûqî bû. Ayîşe jî ji nişkê da lê hat xezebê, vêca hineka jî pîlanek jê re danîn û ew kuştin. Di pey ra jî xelkê, ne bi nexweşî û zûrî belkî bi vîyan û bijartin digel min bey'et kirin.

Bizanin, bi rastî warê hicretê (Medînê) xelkê xwe deranî û xelk jî jê derket û wek qazana li ser agir kelî û fitnê serî hilda û li ser pîyê xwe rawesta. Nixwe vêca hûn bi lez û bez bi alîyê serokê xwe ve werin û bi hez kirina Xwedayê 'Ezîz û Celîl bikevin rê ji bona cihada digel dijminê xwe.

[**1**]

من كتاب له عليه السلام *إلى أهل الكوفة، عند مسيره من المدينة*

۞ NIVÎSOKA 2 ۞

Pişti vegirtina Besrayê ji xelkê Kûfayê ra nivîsîye:

Xwedê ji ber ehlê mala Pêğemberê hewe ve pê wê xêr û kirha qenc ku didê gohdar û şukirdarên li ser ni'meta xwe; hewe ehlê wî bajarê xêrdar bikê. Bi rastî, hewe gohdarî kir û ferman bir û hûn hatin gazî kirin û hewe cewab da.

۞ NIVÎSOKA 3 ۞

Ji bona qazî yê xwe Şureyhê korê Haris nivîsîye.

Neql bûye ku Şureyhê korê Haris, qazî yê mîrê bawerdaran (s) li wextê Wî da xanîyek bi heştê dînaran kirî. Ev xeber giha Wî (s) vêca ew xwest û anî û gotê:

Min gohlê bûye te xanîyek kirîye bi heştê dînar a û te jê re qebaleyek nivîsîye û şahid jî li ser girtine.

Şureyh got: Belê, we ye, ey mîrê bawerdara. Rawî dibêjê: Vêca Ewî selamên Xwedê lê bin, bi nerhetî berê xwe dayê û paşê got:

Ey Şureyh! Ji nêzîk ve wê kesek ser te da bê ku berê xwe nadê qebala te û derheq te da pirsyar (û meşweretê) jî digel şahidên te nakê, heta te rût ji wê derê

إلى البصرة

مِنْ عَبْدِ اللهِ عَلِيّ أَمِيرِالْمُـؤْمِنِينَ إِلَى أَهْلِ الْكُوفَةِ، جَبْهَـةِ الأَنْصَـارِ وَسَنَامِ الْعَرَبِ.

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي أُخْبِرُكُمْ عَنْ أَمْرِ عُثْمانَ حَتَّى يَكُونَ سَـمْعُهُ كَعِيَانِـهِ: إِنَّ النَّاسَ طَعَنُوا عَلَيْهِ، فَكُنْتُ رَجُلاً مِـنَ الْمُهَـاجِرِينَ أُكْثِـرُ اسْـتِعْتَابَه، وَأُقِلُّ عِتَابَهُ، وَكَانَ طَلْحَـةُ وَالزُّبَيْـرُ أَهْوَنُ سَيْرِهِمَا فِيهِ الْوَجِيفُ، وَأَرْفَقُ حِدَائِهِمَا الْعَنِيفُ، وَكَانَ مِنْ عَائِشَةَ فِيهِ فَلْتَةُ غَضَـب، فَـأُتِيحَ لَـهُ قَـوْمٌ فَقَتَلُـوهُ، وَبَـايَعَنِي النَّـاسُ غَيْـرَ مُسْـتَكْرَهِينَ وَلاَ مُجْبَـرِينَ، بَـلْ طَائِعِينَ مُخَيَّرِينَ.

وَاعْلَمُـوا أَنَّ دَارَ الْهِجْـرَةِ قَـدْ قَلَعَتْ بِأَهْلِهَا وَقَلَعُوا بِهَا، وَجَاشَتْ جَيْشَ الْمِرْجَلِ، وَقَامَتِ الْفِتْنَةُ عَلَى الْقُطْـبِ، فَأَسْـرِعُوا إِلَـى أَمِيـرِكُمْ، وَبَادِرُوا جِهَادَ عَدُوِّكُمْ، إِنْ شَاءَ اللهُ.

[2]

من كتـاب لـه عليـه السـلام *إليهم، بعد فتح البصرة*

derênê û bê mal, te bikê di gorê da. Vêca binêre ey Şureyh! Newebê ku te ev xanî ne pê malê xwe kirî bê, an te ne pê malê xwe yê helal bihayê wê hazir kirbê û dabê, vêca eger wereng bê, bi rastî tu xusiryî û te zîyan kirîye li dinyayê da jî û li axretê da jî. Lê li wextê kirîna wê ya te kirîyî da, eger tu bihatayî bal min, minê ji te ra qebaleyek bi vî awayî binivîsîya ku êdî te wê nexwesta tu ji kirîna vî xanîyî ra derhemekî jî bidî, vêca çi dor bighê zêdetirê ji derhemê.

Qebale ev e: Ev xanîyeke ku bendeyek zelîl, ji mirîyekî ku ji kûç kirinê ra ew ji cî deranîne kirîye. Xanîyek ji xanî yên warê xapandinê li alîyê fena bûyîyan û li ‘erdê telef bûyîyan da. Çar hed û sînorên vî xanîyî hene: Sînorê (hedê) wê yê ewil heta bi kemîngeha afeta ye û hedê duwê heta cihê musîbet û bela ye û sînorê sisê dighê hewa û hewesên ji navber û hudûdê wê yê çarê jî li şeytanê xapandinker disekinê û, derîyê vê malê jî li vî alîyî re (di hêla hedê çarê da) vedibê.

Evê bi hêvî û arizûyên xwe hatî xapandin, ev xanî ji wî kesî kirîye ewê ecel ew rakirîye da bibê, bi bihayê derketina ji izzeta qena’etê û ketina di

وَجَزَاكُمُ اللهُ مِنْ أَهْلِ مِصْرٍ عَنْ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ أَحْسَنَ مَا يَجْزِي الْعَامِلِينَ بِطَاعَتِهِ، وَالشَّاكِرِينَ لِنِعْمَتِهِ، فَقَدْ سَمِعْتُمْ وَأَطَعْتُمْ، وَدُعِيتُمْ فَأَجَبْتُمْ.

[3]

من كتاب كتبه عليه السلام لشريح بن الحارث قاضيه

روي أنّ شريح بن الحارث قاضي أميرالمؤمنين (عليه السلام) اشترى على عهده داراً بثمانين ديناراً، فبلغه عليه السلام ذلك، فاستدعى شريحاً، وقال له:

بَلَغَنِي أَنَّكَ ابْتَعْتَ دَاراً بِثَمانِينَ دِينَاراً، وَكَتَبْتَ لَهَا كِتَاباً، وَأَشْهَدْتَ فِيهِ شُهُوداً.

فقال شريح: قد كان ذلك يا أميرالمؤمنين. قال: فنظر إليه عليه السلام نظر مغضب ثمّ قال له:

يَا شُرَيْحُ، أَمَا إِنَّهُ سَيَأْتِيكَ مَنْ لاَ يَنْظُرُ فِي كِتَابِكَ، وَلاَ يَسْأَلُكَ عَنْ بَيِّنَتِكَ، حَتَّى يُخْرِجَكَ مِنْهَا شَاخِصاً، وَيُسْلِمَكَ إِلَى قَبْرِكَ خَالِصاً. فَانْظُرْ يَا شُرَيْحُ لاَ تَكُونُ

zillet û zelîlî ya xwestinê da. Di vê mi'amilê de zerer û zîyana bikir, li wê ya kirîyî da, li ser wî ye ewê bedena padişahan, dirizênê û canê zûrgûyan digirê û padişahî û hukumdarî ya Fir'ewnîyan ji wan digirê; ewên wek Kesra û Qeyser û Tubbe' û Hîmera.[112] Ew kesê mal kom kir û danî ser hev û hema her ser ve zêde kir û ewê (qesrên qewî) ava kir û xemiland û (pê rayêx û perdan) spehî kir û pir mal zexîre kir û guman kir ku ji zarokê xwe re paş ve dihêlê, wê eva hemîyan hazir bikê li cihê nîşan dan û hesabê û cihê xêr û ceza danê; li wêderê wê Ĥukum (biryar) bê dayîn û mesele xilas bibê; ***"û li wêderê ye ku xirabkar wê bikevin zîyan û zererê"***[113] ew 'eqlê ku ji esaret û benda hewa û hewesê derkevê û ji pêve girêdanên dinyayê li emanê da bê, ew 'eql şahidîyê ji vê çendê ra didê.

NIVÎSOKA 4

Ji serok 'eskerekî xwe re nivîsîye:

Eger li sîbera ta'et û gohdanê bizivirin, ji xwe ew, ew e ya em dixwazin û eger qewimîna ew bi alîyê negohdarî û cida bûnê ve kişandin, tu pê wa yên gohdarê te (bi arîkarîya wan) rabe, wa kesên negohdarê xwe û pê wa gohdarên

ابْتَعْتَ هذِهِ الدَّارَ مِنْ غَيْرِ مَالِكَ، أَوْ نَقَدْتَ الثَّمَنَ مِنْ غَيْرِ حَلاَلِكَ! فَإِذَا أَنْتَ قَدْ خَسِرْتَ دَارَ الدُّنْيَا وَدَارَ الأخِرَةِ! أَمَا إِنَّكَ لَوْ كُنْتَ أَتَيْتَنِي عِنْدَ شِرَائِكَ مَا اشْتَرَيْتَ لَكَتَبْتُ لَكَ كِتاباً عَلَى هذِهِ النُّسْخَةِ، فَلَمْ تَرْغَبْ فِي شِرَاءِ هذِهِ الدَّارِ بِدِرْهَم فَمَا فَوْقُ.

والنسخة هذه:

هذَا مَا اشْتَرَى عَبْدٌ ذَلِيلٌ، مِنْ مَيِّت قَدْ أَزْعِجَ لِلرحِيلِ، اشْتَرَى مِنْهُ دَاراً مِنْ دَارِ الْغُرُورِ، مِنْ جَانِبِ الْفَانِينَ، وَخِطَّةِ الْهَالِكِينَ، وَتَجْمَعُ هذِهِ الدَّارَ حُدُودٌ أَرْبَعَةٌ: الْحَدُّ الأَوَّلُ يَنْتَهِي إِلَى دَوَاعِي الأفَاتِ، وَالْحَدُّ الثَّانِي يَنْتَهِي إِلَى دَوَاعِي الْمُصِيباتِ، وَالْحَدُّ الثَّالِثُ يَنْتَهِي إِلَى الْهَوَى الْمُرْدِي، وَالْحَدُّ الرَّابِعُ يَنْتَهِي إِلَى الشَّيْطَانِ الْمُغْوِي، وَفِيهِ يُشْرَعُ بَابُ هذِهِ الدَّارِ.

اشْتَرَى هذَا الْمُغْتَرُّ بِالأَمَلِ، مِنْ هذَا الْمُزْعَجِ بِالأَجَلِ، هذِهِ الدَّارَ بِالْخُرُوجِ مِنْ عِزِّ الْقَنَاعَةِ، وَالدُّخُولِ فِي ذُلِّ الطَّلَبِ وَالضَّرَاعَةِ، فَمَا أَدْرَكَ هذَا الْمُشْتَرِي فِيمَا اشْتَرَى

digel te, xwe bê ihtîyac bike ji wa yên xwe ji arîkarîya te paşve didin, çiko ewê ne ji dil (û zûr lê hatî kirin) nebûna wî baştir e ji hazir bûna wî û rûniştina wî qenctir e ji rabûna (û arîkarîya) wî.

NIVÎSOKA 5

Ji kar bi destê xwe yê Azerbaycanê, Eş'esê korê Qeys ra nivîsîye:

Hukumdarî ya te, ji bona te, ne pêxwarin e, belkî emanet e li stûê te da û ji te hatîye xwestin ku tu ji yê ser xwe ra gohdar bî û fermanê ji wî bibî, te heq nîne ku heçî ya tu dixwazî tu emrê xelkê bi wê bikî an tu xwe li karê mezin biqewimînî xêncî ku destûra wê ji te ra hatbê dayîn (te belgeyek hebê). Di destê te da hinek ji malê Xweda yê 'Ezîz û Celîl heye û lazim e tu hay jê bimînî heta tu ewê teslîmê min bikî. Hêvî ew e ez ne xirabtirîn serokê te bim.

Di nav xweşî yê da bî.

NIVÎSOKA 6

Ji Mu'awîye ra nivîsîye:

Evî xelkî wek çawa digel Ebûbekr û 'Omer û 'Osman bey'et kirîn, digel min jî bey'et kirine, vêca ewê hazir, heqê bijartinek dî nîne û yê ne hazir jî heq nîne ewê qebûl nekê. Şûra, heqê muhacir û ensara ye, vêca eger ewa li

مِـنْ دَرَك، فَعَلَـى مُبَلْبِـلِ أَجْسَـامِ الْمُلُوكِ، وسَالِبِ نُفُوسِ الْجَبَـابِرَةِ، وَمُزِيلِ مُلْكِ الْفَراعِنَةِ، مِثْلِ كِسْـرَى وَقَيْصَرَ، وَتُبَّعٍ وَحِمْيَرَ، وَمَنْ جَمَـعَ الْمَالَ عَلَى الْمَالِ فَأَكْثَرَ، وَمَنْ بَنَـى وَشَيَّدَ، وَزَخْـرَفَ وَنَجَّـدَ، وَادَّخَـرَ واعْتَقَـدَ، وَنَظَـرَ بِزَعْمِـهِ لِلْوَلَـدِ، إِشْخَاصُـهُمْ جَمِيعـاً إِلَـى مَوْقِـفِ الْعَـرْضِ وَالْحِسَـابِ، وَمَوْضِـعِ الثَّوَابِ وَالْعِقَـابِ، إِذَا وَقَـعَ الأَمْـرُ بِفَصْلِ الْقَضَاءِ، (وَخَسِـرَ هُنَـا لِـكَ الْمُبْطِلُونَ) شَهِدَ عَلَى ذلِكَ الْعَقْـلُ إِذَا خَرَجَ مِنْ أَسْرِ الْهَـوَى، وَسَـلِمَ مِنْ عَلاَئِقِ الدُّنْيَا.

[4]

كتبه إلى بعض أُمراء جيشه

فَإِنْ عَادُوا إِلَى ظِلِّ الطَّاعَةِ فَذَاكَ الَّـذِي نُحِـبُّ، وَإِنْ تَوَافَـتِ الأُمُـورُ بِالْقَوْمِ إِلَى الشِّقَاقِ وَالْعِصْيَانِ فَانْهَـدْ بِمَـنْ أَطاعَـكَ إِلَـى مَـنْ عَصَـاكَ، وَاسْتَغْنِ بِمَنِ انْقَادَ مَعَكَ عَمَّنْ تَقَاعَسَ عَنْكَ، فَإِنَّ الْمُتَكَارِهَ مَغِيبُـهُ خَيْرٌ مِنْ شُهُودِهِ، وَقُعُودُهُ أَغْنَى مِنْ نُهُوضِهِ.

ser kesekî tifaq kirin û navê “Imam-Serpêş” lê danîn, razî bûna Xwedê jî di wê da ye û eger kesek ji fermana wan derket û kêmasî jê re çêkir an jî bideyek danî, lazim e li wê koma jê derketî bê zivirandin, vêca eger qebûl nekir û pişt dayê, wê şer digel wî bê kirin, çiko bi rêkekî ve çûye ku ne rêka bawerdara ye, û Xwedê jî wê ewî bihêlê bi hêvîya wê ve ku ewî berê xwe dayîyê.

Ez bi canê xwe kim, ey Mu’awîye, eger tu bi ‘eqlê xwe binêrî ne bi hewayê nefsa xwe, tu dê pê bihesî ku derheq xûna ‘Osman da ez ji her kesî berîtir im, û tu baş zanî ku min xwe jê paşda dabû, xêncî ku tu bixwazî ewê cinayetê bêxî stûê min da, vêca ewa ji te ra eşkere tu veşêrî. **WESSELAM**

۞ NIVÎSOKA 7 ۞

Ji Mu’awîye ra: ... Şîretnameyek ji te gehişt min; ew nivîsoka risteyên wê ne rêk û pêk û neqişandî û te pê li rê winda bûna xwe ew xemilandî û pê bîr û hizrek xirab rêkirî; ew nivîsok ya kesekî ye ku ne ewî bi xwe çavek bibînê heye ku ewî rê rast bikê û ne jî rêberek heye ku ewî rênimûn bikê; hewayê nefsê ew gazî kirîye û ewî cewaba wî daye û li rê winda bûn bûye rêberê wî û ew jî ketîye pey wê; ewî hinek axiftinên ne bi hiş tevhev kirine û

[5]

ومن كتاب له عليه السلام *إلى الاشعث بن قيس عامل أذربيجان*

وَإِنَّ عَمَلَكَ لَيْسَ لَكَ بِطُعْمَـةٍ، وَلكِنَّهُ فِـي عُنُقِـكَ أَمَانَـةٌ، وَأَنْـتَ مُسْتَرْعىً لِمَنْ فَوْقَكَ، لَيْسَ لَكَ أَنْ تَفتَاتَ فِي رَعِيَّـةٍ، وَلاَ تُخَـاطِرَ إِلاَّ بِوَثِيقَةٍ، وَفِي يَدَيْكَ مَالٌ مِنْ مَالِ اللهِ عَزَّوَجَلَّ، وَأَنْتَ مِنْ خُزَّانِـهِ حَتَّـى تُسَلِّمَهُ إِلَيَّ، وَلَعَلِّي أَلاَّ أَكُـونَ شَـرَّ وُلاَتِكَ لَكَ،

وَالسَّلاَمُ.

[6]

إلى معاوية

إِنَّهُ بَايَعَنِي الْقَوْمُ الَّذِينَ بَـايَعُوا أَبَا بَكْرٍ وَعُمَـرَ وَعُثْمَـانَ عَلَـى مَـا بَايَعُوهُمْ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَكُنْ لِلشَّاهِدِ أَنْ يَخْتَارَ، وَلاَ لِلغَائِبِ أَنْ يَرُدَّ، وَإِنَّمَـا الشُّورَى لِلْمُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ، فَإِنِ اجْتَمَعُوا عَلَى رَجُلٍ وَسَمَّوْهُ إِمَامـاً كَانَ ذلِكَ للهِ رِضىً، فَإِنْ خَرَجَ عَنْ

li rê winda bûye û eqlê xwe ji dest daye.

Ji vê nivîsokê ye: Bey'et tinê yêk car e û carek dî lê nayê nêrîn û dîsa ji serî ve bijartin nîne, kesê ji wê derkevê 'eyb çêker e û yê li şik û dudilîyê da bê minafiq e.

NIVÎSOKA 8

Ji Cerîrê korê 'Ebdullahê Becelî ra nivîsîye, dema ew ji bona bey'et girtinê rêkirî bal Mu'awîye (sala 36-ê h.)

Ema be'd (paş hemd û selewatan), dema nivîsoka min gehişt te, Mu'awîye mecbûr bike ku biryara xwe bidê û jê bixwaze ku tam qirara xwe me'lûm bikê, paşê bijartinê ji wî ra bihêle ku şer bikê bi şerekî ku xelkê ji mala wan derênê an jî bi ser şûrî (ser nizmî) teslîm bibê.

Vêca eger şer bijart tu jî wek wî bike û şer rabighîne û eger sulh û xweşî xwest, bey'etê jê bigire. **Di nav xweşîyê da bî.**

NIVÎSOKA 9

Ji Mu'awîye ra şandîye: Vêca qewmê me (Qureyşîyan) qesta kuştina Pê-ğemberê me kirin [114] û xwestin kûka me derînin û pir kol û mereq ji me ra çêkirin û xirabî digel me kirin û xweşî ji me girtin û tirs ser me da anîn û em mecbûr kirin bo jîyana li ser çîyayê asê [115]

أَمْرِهِمْ خَارِجٌ بِطَعْنٍ أَوْبِدْعَةٍ رَدُّوهُ إِلَى مَاخَرَجَ منه، فَإِنْ أَبَى قَاتَلُوهُ عَلَى اتِّبَاعِهِ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ، وَوَلاَّهُ اللهُ مَا تَوَلَّى.

وَلَعَمْرِي، يَا مُعَاوِيَةُ، لَئِنْ نَظَرْتَ بِعَقْلِكَ دُونَ هَوَاكَ لَتَجِدَنِّي أَبْرَأَ النَّاسِ مِنْ دَمِ عُثْمانَ، وَلَتَعْلَمَنَّ أَنِّي كُنْتُ فِي عُزْلَةٍ عَنْهُ، إِلاَّ أَنْ تَتَجَنَّى ; فَتَجَنَّ مَا بَدَا لَكَ! وَالسَّلاَمُ.

[7]

إليه أيضاً

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ أَتَتْنِي مِنْكَ مَوْعِظَةٌ مُوَصَّلَةٌ وَرِسَالَةٌ مُحَبَّرَةٌ، نَمَّقْتَهَا بِضَلاَلِكَ، وَأَمْضَيْتَهَا بِسُوءِ رَأْيِكَ، وَكِتَابُ امْرِىءٍ لَيْسَ لَهُ بَصَرٌ يَهْدِيهِ، وَلاَ قَائِدٌ يُرْشِدُهُ، قَدْ دَعَاهُ الْهَوَى فَأَجَابَهُ، وَقَادَهُ الضَّلاَلُ فَاتَّبَعَهُ، فَهَجَرَ لاَغِطاً، وَضَلَّ خَابِطاً.

ومنه: لِأَنَّهَا بَيْعَةٌ وَاحِدَةٌ لاَ يُثَنَّى فِيهَا النَّظَرُ، وَلاَ يُسْتَأْنَفُ فِيهَا

Û agirê şer ji me ra hilkirin, lê belê Xwedê ji bona me wereng hez kir bû ku em dînê Wî yê heq ragirîn û nehêlîn kes ji hurmeta wî ra dest dirêjîyan bikê, di nav me da ewên îman anî bûn pê wê xêr û sewab dixwestan (ji Xwedê) û ewên îman neanî bûn esl û binemala xwe diparastan. Heçî Qureyşîyê musilman bibûya ji wê zehmeta em têda li emanê da bû, çiko an di nav bendekî da bû ku berevanî jê dikira û an ‘eşîra wî arîkarî ya wî dikira, vêca ew ji ber kuştinê li êmnahîyê da bû.

Dema şer xweş dibûya û xelk paşda diçûn, Pêğemberê Xwedê selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin kesên ji binemala xwe didan pêş û ew dikiran siper û mertal ji bona eshabên xwe li beraberê derbên dijwarên şûran û riman da, vêca ‘Ubeydullahê korê Haris (kormamê Pêğember -s-) li roja Bedrê da hat kuştin û Hemze (mamê Pêğember –s-) roja Uhudê hat kuştin û Ce’fer jî (birayê Imam ‘Elî û kormamê Pêğember (s) li şerê “Mu’tê” da hat kuştin; kesek jî ku eger min bixwesta minê navê wî bigota (mexsed ew bi xwe ye) wek wan şehîd bûn dixwesta, lê belê ecelê wan gehişt û zû hat û mirina wî paş ket.

Vêca ‘eceb ji zeman! Ku ez danîme di kêleka kesekî da ku qet ne wek min gavek (ji dîn ra) avêtîye û ne jî sabiqe û bûrîyîyek wek ya min heye, bûrîyîyek

الْخِيَـارُ، الْخَـارِجُ مِنْهَـا طَـاعِنٌ، وَالْمُرَوِّي فِيهَا مُدَاهِنٌ.

[8]

ومن كتاب له عليه السلام إلى جرير بن عبدالله البجلي لما أرسله إلى معاوية

أَمَّا بَعْـدُ، فَـإِذَا أَتَـاكَ كِتَـابِي فَاحْمِلْ مُعَاوِيَةَ عَلَى الْفَصْلِ، وَخُذْهُ بَالأَمْرِ الْجَزْمِ، ثُمَّ خَيِّرْهُ بَيْنَ حَـرْب مُجْلِيَة، أَوْ سِلْم مُخْزِيَة، فَإِنِ اخْتَـارَ الْحَـرْبَ فَانْبِـذْ إِلَيْـهِ، وَإِنِ اخْتَـارَ السِّلْمَ فَخُذْ بَيْعَتَهُ.

وَالسَّلاَمُ.

[9]

ومن كتاب له عليه السلام إلى معاوية

فَأَرَادَ قَوْمُنَا قَتْلَ نَبِيِّنَا، وَاجْتِيَاحَ أَصْلِنَا، وَهَمُّوا بِنَا الْهُمُومَ، وَفَعَلُـوا بِنَـا الأَفَاعِيـلَ، وَمَنَعُونَـا الْعَـذْبَ، وَأَحْلَسُونَا الْخَوْفَ، وَاضْطَرُّونَا إِلَى جَبَل وَعْر، وَأَوْقَدُوا لَنَا نَارَ الْحَرْبِ، فَعَزَمَ اللهُ لَنَـا عَلَـى الـدَّبِّ عَـنْ حَوْزَتِهِ، وَالرَّمْيِ مِنْ وَرَاءِ حُرْمَتِهِ.

ku kes nikarê bighê wê mertebê, xêncî kesekî ku wê de'wayê bikê ku ez ewî nas nakim û ez guman nakim ku Xwedê jî ewî (yêk wereng) nas bikê. Li her halî da hemd û pesin ji Xwedê ra ne.

Lê belê derheq wê xwesta te da ku ez qatilên 'Osman ji te ra rêkim, min di vê meselê da fikir kir û da hizrê xwe, vêca min dît ku ji min nayê ez wan bidim te û an xêncî te. Ez bi canê xwe kim, eger tu ji vê rê winda bûna xwe neyî der û desta ji vê cidayî û ixtilafê nekêşî, tu dê ji nêzîk ve pê bihesî ku ew li pey peyda kirina tene û ewê zehmetê nadin ber te ku tu li çol û behran û li çîya û deştan da bikevî pey wan; tu li pey peyda kirina tiştekîyî ku peyda kirina wê li te xweş nayê û ev ew kes in yên rûbirû bûna digel wan, te keyfxweş nakê. **Û selam li ser ehlê selamê.**

مُؤْمِنُنَا يَبْغِي بِذلِكَ الأَجْرَ، وَكَافِرُنَا يُحَامِي عَنِ الأَصْلِ، وَمَنْ أَسْلَمَ مِنْ قُرَيش خِلْوٌ مِمَّا نَحْنُ فِيهِ بِحِلْف يَمْنَعُهُ، أَوْ عَشِيرَة تَقُومُ دُونَهُ، فَهُوَ مِنَ الْقَتْلِ بِمَكَانِ أَمْن.

وَكَانَ رَسُولُ الله صلى الله عليه وآله إِذَا احْمَرَّ الْبَأْسُ، وَأَحْجَمَ النَّاسُ، قَدَّمَ أَهْلَ بَيْتِهِ فَوَقَى بِهِمْ أَصْحَابَهُ حَرَّ السُّيُوفِ وَالأَسِنَّةِ، فَقُتِلَ عُبَيْدَةُ بْنُ الْحَارِثِ يَوْمَ بَدْر، وَقُتِلَ حَمْزَةُ يَوْمَ أُحُد، وَقُتِلَ جعفر يَوْمَ مُؤْتَةَ، وَأَرَادَ مَنْ لَوْ شِئْتُ ذَكَرْتُ اسْمَهُ مِثْلَ الَّذِي أَرَادُوا مِنَ الشَّهَادَةِ، وَلكِنَّ آجَالَهُمْ عُجِّلَتْ،مَنِيَّتَهُ أُجِّلَتْ.

فَيَا عَجَباً لِلدَّهْرِ! إِذْ صِرْتُ يُقْرَنُ بِي مَنْ لَمْ يَسْعَ بِقَدَمِي، وَلَمْ تَكُنْ لَهُ كَسَابِقَتِي الَّتِي لاَ يُدْلِي أَحَدٌ بِمِثْلِهَا، إِلاَّ أَنْ يَدَّعِيَ مُدَّع مَا لاَ أَعْرِفُهُ، وَلاَ أَظُنُّ الله يَعْرِفُهُ، وَالْحَمْدُ لله عَلَى

۞ NIVÎSOKA 10 ۞

Dîsa ji Mu'awîye ra: Wê halê te çi bê eger ev perdên dinyayî ku tu nixumandine, ji ser te rabin? Ew dinya ku xemla wê xwe nîşan didê û xweşî û lezzeta wê dixapênê. Dinyayê tu bi alîyê xwe ve gazî kirî û te cewaba wê da û tu li pey xwe rakêşayî, tu jî ketî pey, ewê destûr da te û te jî goh dayê. Çêdibê ji nişkê da kesek pêşîyê li te bigirê bi awayek wereng ku êdî çi mertalek (siper)

te ji zerer gihandina wê xilas nekê.

Vêca nixwe, xwe ji vî karî paşda bide û ji roja hesaba xwe ra qûtekî bîne dest û, ji bona rûbirû bûna wê qewmînê ku di rê da ye xwe pêk bîne û gohê xwe nede xeberdana ji rê deran, eger tu vê yêkê nekî, ezê te agah bikim ji wê ya tu jê bê xeber û tu jê xafil mayî.

Bi rastî tu ew î, yê ni'metan ser xwe çûn ji tera çêkirî, bê şik şeytan tu bi dest xwe girtîyî û berhêvî ya wî di te da çêbûye û wek tevlîhev bûna xwîn û rih tevlî te bûye.

Ey Mu'awîye, ji kengê ve tu bûyî serastkerê karê xelkê û pêşkarê karûbarê ummetê? Te ne di dîn bûrîyî û sabiqeyek kevin heye û ne jî li şeref û qedr û qîmet da tu bilind mertebeyî. Em hawara xwe ji Xwedê ra dibin ji ber wê bextreşî ya ku bi mirov ve digirhê. Ez hişyarîyê didim ku tu berdewam nebî li ser wê çendê ku hema her arizûyên te, te bixapênin û navdeyê te, newek yêk bin.

Te ez gazî kirime ji şer ra, vêca tu xelkê li alîyekî dane û tu bi xwe were; dû leşkeran ji şer paşda bide da hemî pê bihesin kanê zenga gonehan dilê kîj yêk ji me tarî kirîye û perda xeflet û ne agahîyê ketîye ser çavê wî! Ez Eb-ul Hesen im qatilê kalkê te û bira yê te û xalê te,[116] ez im yê li roja Bedrê da min serê wan şeqitandî, niha hema ew şûr digel min e û ez pê wî dilî digel dijminê

كُلِّ حَال.

وَأَمَّا مَا سَأَلْتَ مِنْ دَفْعِ قَتَلَةِ عُثْمانَ إِلَيْكَ، فَإِنِّي نَظَرْتُ فِي هذَا الأَمْرِ، فَلَمْ أَرَهُ يَسَعُنِي دَفْعُهُمْ إِلَيْكَ وَلاَ إِلَى غَيْرِكَ، وَلَعَمْرِي لَئِنْ لَمْ تَنْزِعْ عَنْ غَيِّكَ وَشِقَاقِكَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ عَنْ قَلِيل يَطْلُبُونَكَ، لاَ يُكَلِّفُونَكَ طَلَبَهُمْ فِي بَرّ وَلاَ بَحْر، وَلاَ جَبَلاَ سَهْل، إِلاَّ أَنَّهُ طَلَبٌ يَسُوءُكَ وِجْدَانُهُ، وَزَوْرٌ لاَ يَسُرُّكَ لُقْيَانُهُ، وَالسَّلاَمُ لاَِهْلِهِ.

[10]

إليه أيضاً

وَكَيْفَ أَنْتَ صَانِعٌ إِذَا تَكَشَّفَتْ عَنْكَ جَلاَبِيبُ مَا أَنْتَ فِيهِ مِنْ دُنْيَا قَدْ تَبَهَّجَتْ بِزِينَتِهَا، وَخَدَعَتْ بِلَذَّتِهَا، دَعَتْكَ فَأَجَبْتَهَا، وَقَادَتْكَ فَاتَّبَعْتَهَا، وَأَمَرَتْكَ فَأَطَعْتَهَا، وَإِنَّهُ يُوشِكُ أَنْ يَقِفَكَ وَاقِفٌ عَلَى مَا لاَ يُنْجِيكَ مِنْهُ مِجَنٌّ، فَاقْعَسْ عَنْ هذَا الأَمْرِ، وَخُذْ أُهْبَةَ الْحِسَابِ، وَشَمِّرْ لِمَا قَدْ نَزَلَ

xwe rûbirû dibim. Min ne dînê xwe goherandîye û ne jî pêğemberek nû ji xwe ra girtîye, ez li ser wê rêçka ronahî me, ku hewe bi vîyan ew terk da û hûn bi zûrî û icbar ketin têda.

Te guman kirîye ku tu ji xûnxwazî ya ‘Osman ra hatîyî, halhale tu zanî xûna wî li kuderê hatîye rijandin. Eger tu xûnxwazî, xûna wî ji wêderê bixwaze. Heçweku ez te dibînim dema şer, didanê xwe di te da bikê xarê tu dinalî wek çawa devên giranbar ji ber giranî ya barê xwe dinalin. Ez dibînim ku leşkerê te ji ber derbên li pey hev ku li wan dikevin û ji ber qewmînên bi êş û ketinên pey ketina da, bi girî û zarî ve pê kitêba Xwedê gazî min dikin, halhale ew komek kafir û munkir in an bey’et kirî yên bey’et şikên.

۞ NIVÎSOKA 11 ۞

Dema komek ‘esker rêkirî ser dijmin wiha şîret li wan kir:

Dema hûn ser dijmin da çûn an dijmin ser hewe da hat, lazim e qerargeh a leşkerê hewe li ser bilindahîyan an li binyata çîyan û an jî li kêleka çeman (rûbaran) da çêkin, da ji hewe ra bibê cihê xwe lê girtinê û ji dijminê hewe ra bibê asteng. Bila şer kirin jî ji yêk alîyê ve bê an ji dû alîyan ve, dîtvana

بِـكَ، وَلاَ تُمَكِّـنِ الْغُـوَاةَ مِـنْ سَمْعِكَ، وَإِلاَّ تَفْعَـلْ أُعْلِمْـكَ مَـا أَغْفَلْتَ مِنْ نَفْسِكَ،

فَإِنكَ مُتْرَفٌ قَدْ أَخَذَ الشَّـيْطَانُ مِنْكَ مَأْخَـذَهُ، وَبَلَـغَ فِيـكَ أَمَلَـهُ، وَجَرَى مِنْكَ مَجْرَى الرُّوحِ وَالدَّمِ.

وَمَتَى كُنْتُمْ يَـا مُعَاوِيَـةُ سَاسَـةَ الرَّعِيَّةِ، وَوُلاَةَ أَمْرِ الأُمَّةِ ؟ بِغَيْرِ قَدَمِ سَابِق، وَلاَ شَرَف بَاسِق، وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ لُزُومِ سَوَابِقِ الشَّقَاءِ، وَأُحَـذِّرُكَ أَنْ تَكُونَ مُتَمادِياً فِي غِرَّةِ الأُمْنِيَّـةِ، مُخْتَلِفَ الْعَلاَنِيَةِ والسَّرِيرَةِ.

وَقَدْ دَعَوْتَ إِلَى الْحَرْبِ، فَدَعِ النَّاسَ جَانباً وَاخْرُجْ إِلَيَّ، وَأَعْفِ الْفَرِيقَينِ مِنَ الْقِتَـالِ، لِـتَعْلَمَ أَيُّنَـا الْمَرِينُ عَلَى قَلْبِهِ، وَالْمُغَطَّى عَلَى بَصَرِهِ! فَأَنَا أَبُو حَسَن قَاتِلُ جَدِّكَ وَخَالِـكَ وأَخِيـكَ شَـدْخاً يَـوْمَ بَدْر،ذلكَ السَّيْفُ مَعِـي، وَبِـذلِكَ الْقَلْبِ أَلْقَى عَدُوِّي، مَا اسْـتَبْدَلْتُ دِيناً، وَلاَ اسْتَحْدَثْتُ نَبِيّـاً، وَإِنِّـي لَعَلَـى الْمِنْهَـاجِ الَّـذِي تَرَكْتُمُـوهُ

jî deynin ser çîya û girikan, da newebê ku dijmin ji alîyekî ve ku hûn jê ditirsin an jî hûn ji wî milî piştrast in, ji nişkê ve hêrişê bênê ser hewe.

Evê jî bizanin ku ser pêşîya ‘esker ji leşker ra wek çava ye û çavê wan jî ew in yên pêşda hatîn rêkirin. Xwe ji bilav bûnê biparêzin; dema hûn tên xarê pêkve werin xarê û dema hûn bi rê jî dikevin hemî pêkve rê bikevin; dema şev gehişt, riman li dûra xwe deynin, xew ve neçin, xêncî qasek kêm, wek av li dev werdanekî.

۞ NIVÎSOKA 12 ۞

Dema Me’qelê korê Qeysê Rîyahî digel sê hezar leşkeran ji serpêşîya ‘esker ra rêkirî Şamê, wiha şîret lê kir:

Ji wî Xudayî bitirse ewê ku te bivê nevê tu dê Wî mulaqat bikî û te xêncî Wî xilasek nîne. Muheqeq tu şer nekî illa digel wî yê şerê te bikê. Li wextê hûnikatîya pêş nîvro û paş nîvro da bikeve rê û li wextê germa rojê da deyne, wesîlên suwarîyê (merkeban) newestîne û li serê şêvê da û li ewilê şevê da nekeve rê, çiko Xwedê şev ji bona rihetîyê danîye û ew kirye wextê sekinînê, ne rêketin û çûnê. Vêca di wî wextî da xwe rihet bike û merkeba xwe ji westanê derîne, dema te xwe rihet kir,

طَائِعِينَ، وَدَخَلْتُمْ فِيهِ مُكْرَهِينَ.

وَزَعَمْتَ أَنَّكَ جِئْتَ ثَائِراً بِدَمِ عُثْمَانَ، وَلَقَدْ عَلِمْتَ حَيْثُ وَقَعَ دَمُ عُثْمَانَ فَاطْلُبْهُ مِنْ هُنَاكَ إِنْ كُنتَ طَالِباً، فَكَأَنِّي قَدْ رَأَيْتُكَ تَضِجُّ مِنَ الْحَرْبِ إِذَا عَضَّتْكَ ضَجِيجَ الْجِمَالِ بِالأَثْقَالِ، وَكَأَنِّي بِجَمَاعَتِكَ تَدْعُونِي جَزَعاً مِنَ الضَّرْبِ الْمُتَتَابِعِ، وَالْقَضَاءِ الْوَاقِعِ، وَمَصَارِعَ بَعْدَ مَصَارِعَ، إِلَى كِتَابِ اللهِ، وَهِيَ كَافِرَةٌ جَاحِدَةٌ، أَوْ مُبَايِعَةٌ حَائِدَةٌ.

[11]

من وصيةوصّى بها عليه السلام جيشاً بعثه إلى العدو

فَإِذَا نَزَلْتُمْ بِعَدُوٍّ أَوْ نَزَلَ بِكُمْ، فَلْيَكُنْ مُعَسْكَرُكُمْ فِي قُبُلِ الأَشْرَافِ، أَوْ سِفَاحِ الْجَبَالِ، أَوْ أَثْنَاءِ الأَنْهَارِ، كَيْمَا يَكُونَ لَكُمْ رِدْءاً، وَدُونَكُمْ مَرَدّاً، وَلْتَكُنْ مُقَاتَلَتُكُمْ مِنْ وَجْهٍ وَاحِدٍ أَوِ اثْنَيْنِ، وَاجْعَلُوا لَكُمْ رُقَبَاءَ فِي صَيَاصِي الْجِبَالِ، وَمَنَاكِبِ الْهِضَابِ، لِئَلاَّ يَأْتِيَكُمُ الْعَدُوُّ مِنْ مَكَانِ مَخَافَةٍ أَوْ أَمْنٍ.

berîya sibhê an spêdê (piştî fecrê) bi bereketa Xwedê bikeve rê, vêca dema tu ketî beraberê dijmin da, tu li nîveka leşker da raweste, xwe ewqas nêzîkê dijmin neke wek nêzîkî ya kesê niyeta despê kirina şer heyî û ewqas ji wan dûr nekeve wek dûr ketina kesên ji şer ditirsin, li vî halî da be heta destûra min ji te ra hat. Bila kîn û nerihetî ya ji wan te nekêşê bal şerê digel wan ve, pêşîya wî qasî da ku tu ewan bi alîyê heqîyê ve gazî bikî û dergehê ‘ozrê li ber wan bigirî.

NIVÎSOKA 13

Ji dû serleşkerên xwe ra nivîsîye: Eve min Malikê Eşter korê Haris li ser hewe herdûka û hemî ‘eskerê li bin fermana hewe da, kir emîr û fermande, vêca gotina wî seh bikin û gohdarî ya wî bikin; ewî ji bona xwe bikin zirh û mertal, çiko bi rastî ew keseke ku ne li kara da sistîyê dikê û ne xelet dibê û ne li wî cihî da ku lazime bi lez bikevê xwe giran dikê û ne jî li wî cihê xwe giran kirin baştir bi lez dikevê.

NIVÎSOKA 14

Pêşîya ku li Siffînê rûbirû bibê digel dijmin, wiha şîret li ‘eskerê xwe kirîye:

Digel wan şer nekin heta ew des şer bikin, hemd ji Xuda ra ku delîl li destê hewe da ye, eger hûn bihêlin ew des şer

وَاعْلَمُوا أَنَّ مُقَدِّمَةَ الْقَوْمِ عُيُونُهُمْ، وَعُيُونَ الْمُقَدِّمَةِ طَلاَئِعُهُمْ.

وَإِيَّاكُمْ وَالتَّفَرُّقَ، فَإِذَا نَزَلْتُمْ فَانْزِلُوا جَمِيعاً، وَإذا ارْتَحَلْتُمْ فَارْتَحِلُوا جَمِيعاً، وَإِذَا غَشِيَكُمُ اللَّيْلُ فَاجْعَلُوا الرِّمَاحَ كِفَّةً، وَلاَ تَذُوقُوا النَّوْمَ إِلاَّ غِرَاراً أَوْ مَضْمَضَةً.

[**12**]

من وصيته لمعقل بن قيس الرياحي حين أنفذه إلى الشام في ثلاثة آلاف مقدّمةً له

اتَّقِ اللهَ الَّذِي لاَبُدّ لَكَ مِنْ لِقَائِهِ، وَلاَ مُنْتَهَى لَكَ دُونَهُ، وَلاَ تُقَاتِلَنَّ إِلاَّ مَنْ قَاتَلَكَ، وَسِرِ الْبَرْدَيْنِ،غَوِّرْ بِالنَّاسِ، وَرَفِّهْ فِي السَّيْرِ، وَلاَ تَسِرْ أَوَّلَ اللَّيْلِ، فَإِنَّ اللهَ جَعَلَهُ سَكَناً، وَقَدَّرَهُ مُقَاماً لاَ ظَعْناً، فَأَرِحْ فِيهِ بَدَنَكَ، وَرَوِّحْ ظَهْرَكَ، فَإِذَا وَقَفْتَ حِينَ يَنْبَطِحُ السَّحَرُ، أَوْ حِينَ يَنْفَجِرُ الْفَجْرُ، فَسِرْ عَلَى بَرَكَةِ اللهِ، فَإِذَا لَقِيتَ الْعَدُوَّ فَقِفْ مِنْ أَصْحَابِكَ وَسَطاً،

bikin ev jî delîlek dî ye ji hewe ra li ser wan. Vêca dema ew şikestin, wî kesê ku pişt dayî û direvê, nekujin û ewê ji kar ketî zererê negihîninê û birîndaran nekujin û pê ezyet û azarê xezeba jina nefûrênin her çend ku hetka hewe bibin û xebera bidin serokê hewe, çiko ew ji nezer quwet û rih û ‘eqil ve ze’êfin, bi rastî dema ew muşrik jî destûr ji me ra hat bû dayîn ku em desta ji wan bikêşîn; Heta li zemanê cahilîyê da jî eger zelamekî pê kuç an darkê li desta da heyî hicûm bikira jinekî, ew kar ji wî ra û piştî wî jî ji zurîyeta wî ra dikiran ‘eyb û kêmasî.

NIVÎSOKA 15

Dema ji bona şer digel dijmin rûbirû dibûya wiha digota:

Ilahî! Dil bi alîyê Te ve hatine û sitû bal Te ve dirêj bûne û çav ji Te ra şaqiz bûne û gav bi alîyê Te ve hatine avêtin û beden li xizmeta Te da ze’êf û lawaz bûne. Ey Xuda! Kerb û dijminî yên xef eşkere bûne û qazanên kîn û rikan dikelin. Ya Xuda! Em ji ber nebûna Pêğemberê xwe û zehfî ya dijminên xwe û bilavî ya xwest û vîyanên xwe pûr pûra halê xwe ji Te ra dikîn. ***“Ey rebbê me, bi heq, di navbeyna me û qewmê me da ĥukum bike û Tu yî baştirîn hukmder”***[117]

وَلاَ تَدْنُ مِنَ الْقَوْمِ دُنُوَّ مَنْ يُرِيدُ أَنْ يُنْشِبَ الْحَرْبَ، وَلاَ تَبَاعَدْ منهم تَبَاعُدَ مَنْ يَهَابُ الْبَأْسَ، حَتَّى يَأْتِيَكَ أَمْرِي، وَلاَ يَحْمِلَنَّكُمْ شَنَآنُهُمْ عَلَى قِتَالِهِمْ، قَبْلَ دُعَائِهِمْ وَالاِعْذَارِ إِلَيْهِمْ.

[13]

إلى أميرين من أُمراء جيشه

وَقَدْ أَمَّرْتُ عَلَيْكُمَا وَعَلى مَنْ فِي حَيِّزِكُمَا مَالِكَ بْنَ الْحَارِثِ الأَشْتر، فَاسْمَعَا لَهُ وَأَطِيعاً، واجْعَلاَهُ دِرْعاً وَمِجَنّاً، فَإِنّهُ مِمَّنْ لاَ يُخَافُ وَهْنُهُ، وَلاَ سَقْطَتُهُ، وَلاَ بُطْؤُهُ عَمَّا الأسْرَاعُ إِلَيْهِ أَحْزَمُ، وَلاَ إِسْرَاعُهُ إِلَى مَا الْبُطءُ عَنْهُ أَمْثَلُ.

[14]

لعسكره قبل لقاء العدوبصفّين

لاَ تُقَاتِلُوهُمْ حَتَّى يَبْدَأُوكُمْ، فَإِنَّكُمْ بِحَمْدِ الله عَلَى حُجَّة، وَتَرْكُكُمْ إِيَّاهُمْ حَتَّى يَبْدَأُوكُمْ حُجَّةٌ أُخْرَى لَكُمْ عَلَيْهِمْ، فَإِذَا كَانَتِ الْهَزِيمَةُ بِإِذْنِ الله فَلاَ تَقْتُلُوا مُدْبِراً، وَلاَ تُصِيبُوا مُعْوِراً، وَلاَ

تُجْهِزُوا عَلَى جَرِيح،لاَ تَهيجُوا النِّسَاءَ بِأَذىً، وَإِنْ شَتَمْنَ أَعْرَاضَكُمْ، وَسَبَبْنَ أُمَرَاءَكُمْ، فَإِنَّهُنَّ ضَعِيفَاتُ الْقُوَى وَالأَنْفُسِ وَالْعُقُول، إِنْ كُنَّا لَنُؤْمَرُ بِالْكَفِّ عَنْهُنَّ وَإِنَّهُنَّ لَمُشْرِكَاتٌ، وَإِنْ كَانَ الرَّجُلُ لَيَتَنَاوَلُ الْمَرْأَةَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ بِالْفِهْرِ أَوِ الْهِرَاوَةِ فَيُعَيَّرُ بِهَا وَعَقِبُهُ مِنْ بَعْدِهِ.

۞ NIVÎSOKA 16 ۞

Di wextê şer da, wiha digota eshabên xwe:

Bila li ser hewe dijwar û giran neyê ew revîna piştî wê hêriş hebê û ew helatina ku di pişt ra hicûm hebê. Heqê şûrên xwe eda bikin û teniştên dijmin bêxin ser axa helaketê. Illeh kûlbû bin ji wê çendê ra ku rimên hewe kelaşan bikelêşin û derbên hewe dijwar û kujinde bin; denga li singa da zêndan bikin, çiko ev bê dengî, sistî yê ji zelamê şervan dûr dikê. Sond bi wî yê tûv (lib a dan -dindik) şeqitandî û candar afirandîn, ew musliman nebûne belkî mecbûr bûn teslîm bibin û ewan kufra xwe veşartîye, vêca dema arîkar ji wê kufra xwe ra peyda kirin, ew eşkere kirin.

[15]

كان يقول إذا لقى العدوّ محارباً:

اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَفْضَتِ الْقُلُوبُ، وَمُدَّتِ الأَعْنَاقُ، وَشَخَصَتِ الأَبْصَارُ، وَنُقِلَتِ الأَقْدَامُ، وَأُنْضِيَتِ الأَبْدَانُ. اللَّهُمَّ قَدْ صَرَّحَ مَكْنُونُ الشَّنَآنِ، وَجَاشَتْ مَرَاجِلُ الأَضْغَانِ. اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُوا إِلَيكَ غَيْبَةَ نَبِيِّنَا، وَكَثْرَةَ عَدُوِّنَا، وَتَشَتُّتَ أَهْوَائِنَا. (رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ)

۞ NIVÎSOKA 17 ۞

Li cewaba nama Mu'awîye da (li Siffînê, sala 37-ê h.)

Derheq wî qasî da ku tu Şamê dixwazî, muheqeq bizane, ewa min dûhî ji te vegirtî, îro ez ewê nadim te.

Lê ev gotina te ku tu dibêjî: Şer, 'Ereb xwarin û xilas kirin û ji nîv nefesekî pêve di wan da nehiştîye, bizane ku ewê di rêka heqîyê da çû bê ji xwe bi alîyê bihiştê ve çûye û ewê bûbê

[16]

كان يقول عليه السلام لاصحابه

pêxwarina batil jî ew çûye di agir da.

Lê eva he ku te gotî: Em li şer û zelamên şervan da beraber û wek hev in, (ev neweye) çiko qasê ez li ser yeqîna xwe qayîm tu ewqas li ser şik û dudilî ya xwe neqayîm î û qasê xelkê Şamê ji dinya xwe ra (herîs û kûlbû), xelkê Iraqê ji wan pitir dilder û kûlbû ne ji axreta xwe ra.

Lê ev gotina te ku: “Em zarokê ‘Ebdumenaf în”; vêca em jî ji wî ne, lê belê “Umeyye” wek “Haşim” nabê û “Herb” nabê wek “‘Ebdulmutellib” û “Ebû Sufyan” jî newek “Ebû Talib e” û ne jî muhacir wek wan e ewên hatîn aza kirin[118] û ne jî ewê binemalek eşkere heyî wek wî ye ewê bi hineka ve hatî danîn. Ewê li ser heqîyê beraber nîne digel wî yê li ser batil, mu’min li ku û dexelkar û bê bext li ku? Û çi pîs ewlad e ewê li pey wa bûrîyî yên xwe ku ketîn di agirê cehnemê da.

Zêdeyê ji vê jî vêca seratî ya pêğemberîyê di nav me da bûye ku me bi hêza wê, yê qayîm zelîl kir û yê şikestî ser êxist û bilind kir.

Û dema Xwedê, kom û kom ‘Ereb êxistin di nav dînê xwe da û ev ummeta he çi bi dil û çi jî ne bi dil jê re teslîm bû, hûn ji wan kesan bûn ku hewe Islam qebûl kir ji ber vîyana dinyayê û an jî ji tirsan, ew jî hingê bû ku ehlê jêbirkê li

عند الحرب

لاَ تَشْتَدَّنَّ عَلَيْكُمْ فَرَّةٌ بَعْدَهَا كَرَّةٌ، وَلاَ جَوْلَةٌ بَعْدَهَا حَمْلَةٌ، وَأَعْطُوا السُّيُوفَ حُقُوقَهَا، وَوَطِّنُوا لِلْجُنُوبِ مَصَارِعَهَا، وَاذْمُرُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى الطَّعْنِ الدَّعْسِيِّ، وَالضَّرْبِ الطِّلَحْفِيِّ، وَأَمِيتُوا الأَصْوَاتَ، فَإِنَّهُ أَطْرَدُ لِلْفَشَلِ، [فـ] وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ، وَبَرَأَ النَّسَمَةَ، مَا أَسْلَمُوا وَلَكِنِ اسْتَسْلَمُوا، وَأَسَرُّوا الْكُفْرَ، فَلَمَّا وَجَدُوا أَعْوَاناً عَلَيْهِ أَظْهَرُوهُ.

[17]

إلى معاوية، جواباً عن كتاب منه

وَأَمَّا طَلَبُكَ إِلَيَّ الشَّامَ، فَإِنِّي لَمْ أَكُنْ لِأُعْطِيَكَ الْيَوْمَ مَا مَنَعْتُكَ أَمْسِ.

وَأَمَّا قَوْلُكَ: إِنَّ الْحَرْبَ قَدْ أَكَلَتِ الْعَرَبَ إِلاَّ حُشَاشَاتِ أَنْفُسٍ بَقِيَتْ، فَمَنْ أَكَلَهُ الْحَقُّ فَإِلَى الْجَنَّةِ،مَنْ أَكَلَهُ الْبَاطِلُ فَإِلَى النَّارِ.

وَأَمَّا اسْتِوَاؤُنَا فِي الْحَرْبِ والرِّجَالِ، فَلَسْتَ بِأَمْضَى عَلَى

jêbirkanê da pêşî sitand bûn û xilas bûbûn û muhacirên pêşîn behra xwe ji başîyan bi dest ve anî bûn.

Vêca tu behra şeytan di xweda çêneke û rêka wî di nav rihê xwe da veneke.

الشَّكِّ مِنِّي عَلَى الْيَقِينِ، وَلَيْسَ أَهْلُ الشَّامِ بِأَحْرَصَ عَلَى الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ عَلَى الْآخِرَةِ.

وَأَمَّا قَوْلُكَ: إِنَّا بَنُو عَبْدِ مَنَافٍ، فَكَذَلِكَ نَحْنُ، وَلَكِنْ لَيْسَ أُمَيَّةُ كَهَاشِمَ، وَلاَ حَرْبٌ كَعَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَلاَ أَبُوسُفْيَانَ كَأَبِي طَالِبٍ، وَلاَ الْمُهَاجِرُ كَالطَّلِيقِ، وَلاَ الصَّرِيحُ كَاللَّصِيقِ، وَلاَ الْمُحِقُّ كَالْمُبْطِلِ، وَلاَ الْمُؤْمِنُ كَالْمُدْغِلِ، وَلَبِئْسَ الْخَلَفُ خَلَفٌ يَتْبَعُ سَلَفاً هَوَى فِي نَارِ جَهَنَّمَ.

وَفِي أَيْدِينَا بَعْدُ فَضْلُ النُّبُوَّةِ الَّتِي أَذْلَلْنَا بِهَا الْعَزِيزَ، وَنَعَشْنَا بِهَا الذَّلِيلَ.

وَلَمَّا أَدْخَلَ اللهُ الْعَرَبَ فِي دِينِهِ أَفْوَاجاً، وَأَسْلَمَتْ لَهُ هَذِهِ الْأُمَّةُ طَوْعاً وَكَرْهاً، كُنْتُمْ مِمَّنْ دَخَلَ فِي الدِّينِ: إِمَّا رَغْبَةً وَإِمَّا رَهْبَةً، عَلَى حِينَ فَازَ أَهْلُ السَّبْقِ بِسَبْقِهِمْ، وَذَهَبَ الْمُهَاجِرُونَ الْأَوَّلُونَ بِفَضْلِهِمْ.

۞ NIVÎSOKA 18 ۞

Ji ‘Ebdullahê korê ‘Ebbas, kar bi destê xwe yê Besrayê ra rêkirîye:

Bizane ku Besre cihê hatin xar a iblîs û çandingeha fitna ye, vêca tu bi qencî û başî digel xelkê wê rûbirû bibe û girê ya tirsê ji dilê wan veke.

Xeberê nexweş exlaqî û dijwarî ya te ji qebîla “Benî Temîm” ra gehiştîye min, halhale rastî ev e ku çiqas stêrek ji wan biçê xarê stêrek ji wan derdikevê, li cahilîyet û Islamê da li rik û kînê da kes wek wan nebûye, ev jî heye ku ewa mirovanî û nêzîkî ya taybet digel me hene ku pê hay jê mana wê em xêrdar dibîn û pê birrîn û hay jê nemana wê jî gonehkar.

Vêca Xwedê rehmê li te bikê ey Ebû ‘Ebbas [119] hay ji axiftin û kiryarên xwe yên baş û xirab bimîne û nerm be. Evê jî bizane ku ez û tu herdû di wê da şirîk în, we bike ku min gumana qenc bi te hebê û bîr û hizra min derheq te da sist

û ze'êf nebê. Êdî di nav xweşî yê da bî.

NIVÎSOKA 19

Ji kar bi destek yê xwe ra nivîsîye ('Omerê korê Ebî Selme yê Erhebî li Îranê):

... Cûtyarên bajarê te ji ber nexweş exlaqî û dilreqî û kêm kirin (bê qîmet kirin) û zulma te, şikayeta te kirine, min nêrî ku ew bikêr nêzîkîyê nayên çiko muşrik in û çênabê bên dûr kirin û zulm li wan bê kirin çiko soz û qirar bi wan ra hatîye dayîn, nixwe tu bi nermî ku piçek dijwarî jî digel hebê digel wan mi'emletê bike, û bi şiklekî di navbeyna dilreqî û merhemetê (dilnermîyê) digel wan biborîne, carnan ewa nêzîk bike û carna jî dûr bigire inşallah.

NIVÎSOKA 20

Ev name ji Zîyad bin Ebîhê[120] ra rêkirîye.

Evê he ji ber 'Ebdullahê korê 'Ebbas ve fermanderê Besrayê bû û Ibn 'Ebbas bi xwe jî ji alîyê Imam 'Elî ve (s) ji fermanderî ya bajarên dûrberê Ehwazê û Fars û Kirmanê û cihên dî ra hat bû danîn.

Û ez sond dixwum bi Xuda; sondek rast û durist, eger xeber ji min ra bê ku te kêm an zehf li xenîmeta muslimana

فَلاَ تَجْعَلَنَّ لِلشَّيْطَانِ فِيكَ نَصِيباً، وَلاَ عَلَى نَفْسِكَ سَبِيلاً.

وَالسَّلاَمُ.

[18]

إلى عبد الله بن العباس وهو عامله على البصرة

وَاعْلَمْ أَنَّ الْبَصْرَةَ مَهْبِطُ إِبْلِيسَ، وَمَغْرِسُ الْفِتَنِ، فَحَادِثْ أَهْلَهَا بِالأِحْسَانِ إِلَيْهِمْ، وَاحْلُلْ عُقْدَةَ الْخَوْفِ عَنْ قُلُوبِهِمْ.

وَقَدْ بَلَغَنِي تَنَمُّرُكَ لِبَنِي تَمِيمٍ، وَغِلْظَتُكَ عَلَيْهِمْ، وَإِنَّ بَنِي تَمِيمٍ لَمْ يَغِبْ لَهُمْ نَجْمٌ إِلاَّ طَلَعَ لَهُمْ آخَرُ، وَإِنَّهُمْ لَمْ يُسْبَقُوا بِوَغْمٍ فِي جَاهِلِيَّةٍ وَلاَ إِسْلاَمٍ، وَإِنَّ لَهُمْ بِنَا رَحِماً مَاسَّةً، وَقَرَابَةً خَاصَّةً، نَحْنُ مَأْجُورُونَ عَلَى صِلَتِهَا، وَمَأْزُورُونَ عَلَى قَطِيعَتِهَا.

فَارْبَعْ أَبَا الْعَبَّاسِ، رَحِمَكَ اللهُ، فِيمَا جَرَى عَلَى يَدِكَ وَلِسَانِكَ مِنْ خَيْرٍ وَشَرٍّ! فَإِنَّا شَرِيكَانِ فِي ذلِكَ،كُنْ عِنْدَ صَالِحِ ظَنِّي بِكَ، وَلاَ يَفِيلَنَّ رَأْيِي فِيكَ، وَالسَّلاَمُ.

[19]

إلى بعض عماله

da xîyanet kirîye, ezê wereng li ser te bişidînim ku tu (bê behr û) kêm mal û bargiran (feqîrê nekarê mesrefa eyalê xwe bidê) û lawaz û zelîl bibî.

۞ NIVÎSOKA 21 ۞

Dîsa ji Zîyad ra şandîye: Vêca desta ji israf û zêdegavîyan bikêşe û durist be, û îro bikeve di bîra sibehî da, ji mal û heyîyê qasê ji te ra lazim bihêle û ewa zêde, pêş xwe da ji wê rojê ra ku tu dê muhtac bibî rêke, gelo tu berhêvî yî ku Xwedê xêra mirovên mutewazi' (û nefs sivik) bidê te, halhale tu li bal wî ji kibrdara yî! Di halekî da ku tu di nav ni'met û xweşîyan da nûqî bûyî û tu ewa ni'meta ji mirovên ze'êf û jinebîyan (jinbî) paş ve didî dîsa tu berhêvîyê wê yî ku Xwedê xêra ehlê sedeqe danê bidê te?

Mirov tinê ji ber wê ya pêşda rêkirî xêrdar dibê û wê ser wê tiştê da biçê ewa pêşîyê da rêkirî. WESSELAM.

۞ NIVÎSOKA 22 ۞

Ji 'Ebdullah ibn 'Ebbas ra rêkirîye. *Ibn 'Ebbas digota: Piştî axiftina Resûlê Xwedê (s) qasê min ji vê axiftinê feyde birî min ji çi axiftinên dî ew qas feyde nebirîye*. ... Carna mirov ji ber bi dest

أَمَّا بَعْـدُ، فَـإِنَّ دَهَـاقِينَ أَهْـلِ بَلَدِكَ شَكَوْا مِنْكَ غِلْظَـةً وَقَسْـوَةً، وَاحْتِقَـاراً وَجَفْـوَةً، وَنَظَـرْتُ فَلَـمْ أَرَهُمْ أَهْلاً لأَنْ يُدْنَوْا لِشِرْكِهِمْ، وَلاَ أَنْ يُقْصَوْا وَيُجْفَوْا لِعَهْدِهِمْ،

فَالْبَسْ لَهُمْ جِلْبَابـاً مِـنَ اللِّـينِ تَشُوبُهُ بِطَرَف مِـنَ الشِّـدَّةِ، وَدَاوِلْ لَهُمْ بَيْنَ الْقَسْوَةِ وَالرَّأْفَـةِ، وَامْـزُجْ لَهُمْ بَيْنَ التَّقْرِيبِ وَالأَدْنَاءِ، وَالإِبْعَادِ وَالإِقْصَاءِ، إِنْ شَاءَاللهُ.

[20]

إلى زياد بن أبيه

وهو خليفة عامله عبـدالله بـن العباس علـى البصـرة، وعبـد الله عامل أميرالمؤمنين عليه السـلام يومئذ عليها وعلى كور الاهواز وفـارس وكرمان:

وَإِنِّي أُقْسِمُ بِاللهِ قَسَماً صَـادِقاً، لَئِنْ بَلَغَنِي أَنَّكَ خُنْـتَ مِـنْ فَـيْءِ الْمُسْلِمِينَ شَيْئاً صَـغِيراً أَوْ كَبِيـراً، لأَشُدَّنَّ عَلَيْكَ شَدَّةً تَـدَعُكَ قَلِيـلَ الْوَفْرِ، ثَقِيلَ الظَّهْرِ، ضَـئِيلَ الأَمْـرِ، وَالسَّلاَمُ.

ve anîna ewê ya ji dest nediçû (qedera wî) keyfxweş dibê û ji dest çûna wê ya bi dest ve hatina wê nemumkin jî ewî nerhet dikê. Vêca bila keyfxweşî ya te di wê tiştê da bê ewa ku te ji axreta xwe ra bi dest ve anî bê, û nerhetî ya te bila ji ber wê bê ewa ji axreta te ji dest çûyî. Ji ber wê ya te ji dinyayê bi dest ve anîyî zehf keyfxweş nebe û ji ber ya ji dinyayê ji dest te çûyî mereqdar nebe û neke nalenal, bila xema te ji wê ya paş mirinê ra bê.

NIVÎSOKA 23

Pişti ibn Mulcemê le'netî derb lê dayî, pêşîya wefata xwe da ev şîret kirine:

Ez wesîyetê li hewe dikim ku hûn qe çi şirîka ji Xwedê ra çênekin û sunneta Muhemmed selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin ji nav nebin û evan herdû sitûna illeh ragirin û eva herdû çirayan berdayî bihêlin, êdî lome li hewe nayên kirin.

Dûhî ez hevalê hewe bûm û îro ez ji hewe ra 'ibret im û sibehî ezê ji hewe cida bibim. Eger ez bimînim, ji xwe ez im xweyê xwîna xwe û eger ez bimrim ji xwe mirin zivirîngeha min e û eger ez 'efu bikim ew ji bona min nêzîkî ya li bal Xwedê ye û ji hewe ra jî başî û qencî ye ***"ma gelo hûn naxwazin Xwedê hewe 'efû bikê"***[121]

[21]

إليه أيضاً

فَدَعِ الأِسْرَافَ مُقْتَصِداً، وَاذْكُرْ فِي الْيَوْمِ غَداً، وَأَمْسِكْ مِنَ الْمَالِ بِقَدْرِ ضَرُورَتِكَ، وَقَدِّمِ الْفَضْلَ لِيَوْمِ حَاجَتِكَ.

أَتَرْجُوا أَنْ يُعْطِيَكَ اللهُ أَجْرَ الْمُتَوَاضِعِينَ وَأَنْتَ عِنْدَهُ مِنَ الْمُتَكَبِّرِينَ! وَتَطْمَعُ ـ وَأَنْتَ مُتَمَرِّغٌ فِي النَّعِيمِ، تَمْنَعُهُ الضَّعِيفَ والأَرْمَلَةَ ـ أَنْ يُوجِبَ لَكَ ثَوَابَ الْمُتَصَدِّقِينَ؟

وَإِنَّمَا الْمَرْءُ مَجْزِيٌّ بَمَا [أ] سَلَفَ، وَقَادِمٌ عَلَى مَا قَدَّمَ، وَالسَّلاَمُ.

[22]

إلى عبدالله بن العباس

وكان ابن عباس يقول: ما انتفعت بكلام بعد كلام رسول الله كانتفاعي بهذا الكلام:

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ الْمَرْءَ قَدْ يَسُرُّهُ دَرَكُ مَا لَمْ يَكُنْ لِيَفُوتَهُ، وَيَسُوؤُهُ فَوْتُ مَا لَمْ يَكُنْ لِيُدْرِكَهُ، فَلْيَكُنْ سُرُورُكَ بِمَا نِلْتَ مِنْ آخِرَتِكَ، وَلْيَكُنْ أَسَفُكَ عَلَى مَا فَاتَكَ مِنْهَا،

Wellahî, eger ez bimrim, tiştek ku li min nexweş bê, ser min da nehatîye an kesek ku min dîtina wî nexwest bê ji min ra eşkere nebûye, ez wek wî yê têhnî me ku li pey avê dikevê û avê peyda dikê ***"û ewa li bal Xwedê, ji qencan ra baştir e"***[122]

***Seyidê Rezî**: Hinek ji vê xeberdanê li axiftinên derbaz bûyî da borîn, lê belê li vê neqlê da zêdahîyek hebû û bû sebeb ku em carek dî bînin.*

وَمَا نِلْتَ مِنْ دُنْيَاكَ فَلاَ تُكْثِرْ بِهِ فَرَحاً، وَمَا فَاتَكَ مِنْهَا فَلاَ تَأْسَ عَلَيْهِ جَزَعاً، وَلْيَكُنْ هَمُّكَ فِيمَا بَعْدَ الْمَوْتِ.

۞ NIVÎSOKA 24 ۞

Piştî zivirîna ji Siffînê bi nivîsîn wesîyet kirîye ku paş wî çi li malê wî bikin:

Eva he ew destûr e ku 'ebdê Xwedê 'Elî yê korê Ebû Talib, mîrê bawerdaran, derheq mal û heyî ya xwe da ji bona xwatirê Xwedê û razî bûna Wî da ye, da ku ewî bibê bihiştê û êmnahîyê bidîyê.

... Hesenê korê 'Elî bila evê wesîyetê bi cî bênê. Bila ew bi qencî û qeyde ji malê min mesref bikê û bi qencî û qeyde danê bikê. Eger tiştek hat serê Hesen û, Huseyn sax bê, piştî wî, wê ew pêk anîna vê wesîyetê li xwe bigirê û ewê li cîyê wê da ragirê.

Behra dû korên Fatimayê ji vî malî, qas behra ewladên dî yên 'Elî ye. Û eger min zarokên Fatimayê ji vî karî ra

[23]

قاله قُبَيْلَ موته لمّا ضربه ابن ملجم على سبيل الوصية

وَصِيَّتِي لَكُمْ: أَنْ لاَ تُشْرِكُوا بِالله شَيْئاً، وَمُحَمَّدٌ(صلى الله عليه وآله) فَلاَ تُضَيِّعُوا سُنَّتَهُ، أَقِيمُوا هذَيْنِ الْعَمُودَينِ، وَخَلاَ كُمْ ذَمٌّ.

أَنَا بالأَمْسِ صَاحِبُكُمْ، وَالْيَوْمَ عِبْرَةٌ لَكُمْ، وَغَداً مُفَارِقُكُمْ، إِنْ أَبْقَ فَأَنَا وَلِيُّ دَمِي، وَإِنْ أَفْنَ فَالْفَنَاءُ مِيعَادِي، وَإِنْ أَعْفُ فَالْعَفْوُ لِي قُرْبَةٌ، وَهُوَ لَكُمْ حَسَنَةٌ، فَاعْفُوا (أَلاَ تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَكُمْ)

وَالله مَا فَجَأَنِي مِنَ الْمَوْتِ وَارِدٌ كَرِهْتُهُ، وَلاَ طَالِعٌ أَنْكَرْتُهُ، وَمَا كُنْتُ إِلاَّ كَقَارِبٍ وَرَدَ، وَطَالِبٍ وَجَدَ، (وَمَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ لِلأَبْرَارِ)

veqetandin ji ber razî bûna Xwedê û nêzîk bûna bal Pêğember ve ye selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin û ragirtina hurmeta wî û bihadana mirovatî û xizmanî ya digel wî ye. Digel wî kesê ev kar bi hêvîya wî ve mayî, ez şert dikim ku eslê mal, bi wî şiklê heyî bihêlê û ji fêkî yê wî mesref bikê wek çawa destûra wî hatî dayîn û rêk hatî nîşan dan, şertê dî jî ev e ku qe çi darên taze çandî yên xurmên wa gonda nefrûşê heta ku ew ‘erd tejî darên xurmayê bibê ku hatine çandin.

Ew carîyên min yên ez diçûma bal wan, eger zarok hebin an pê giran bin, bila li ser zarokê wan bên hiştin û ew yên wan e, vêca eger zarokê wê bimrê û ew sax bê, êdî ew aza ye û benda ‘ebdînîyê ji ser wê rabûye û ji aza bûyîya ye. [123]

۞ NIVÎSOKA 25 ۞

Ji wesîyetên wî (s) ji wan kesan ra dinivîsîya ku rêdikira ji girtina zekat û sedeqan ra.

***Seyidê Rezî**: Emê hinek ristên vê nivîsokê bînin, da hemî bizanin ku ewî selamên Xwedê lê bin sitûna heqîyê radigirta û nîşanên ‘edaletê li karên biçok, mezin, hûr û gir da eşkere dikira.*

Pê teqwa Xwedê, bikeve rê, ew

وقد مضى بعض هـذا الكـلام فيما تقدّم من الخطب، إلاّ أنّ فيـه هاهنا زيادة أوجبت تكريره.

[24]

ومن وصية له عليه السلام بما يُعمل في أمواله، كتبها بعد منصرفه من صفين

هذَا مَا أَمَرَ بِهِ عَبْدُ الله عَلِيُّ بْـنُ أَبِي طَالِب أَمِيرُالْمُؤْمِنِينَ فِي مَالِـهِ، ابْتِغَاءَ وَجْهِ الله، لِيُولِجَنِي بِهِ الْجَنَّـةَ، وَيُعْطِيَنِي الأَمَنَةَ.

منها: فَإِنَّهُ يَقُومُ بِذلِكَ الْحَسـنُ بْنُ عَلِيّ، يأْكُـلُ مِنْـهُ بِـالْمَعْرُوفِ، وَيُنْفِقُ مِنْـهُ فِـي المَعْـرُوفِ، فَـإِنْ حَدَثَ بِحَسَن حَدَثٌ وَحُسَيْنٌ حَيٌّ، قَامَ بِالأَمْرِ بَعْدَهُ، وَأَصْدَرَهُ مَصْدَرَهُ.

وَإِنَّ لابْنَيْ فَاطِمَةَ مِـنْ صَـدَقَةِ عَلِيّ مِثْلَ الَّذِي لِبَنِي عَلِـيّ، وَإِنِّـي إِنَّمَا جَعَلْتُ الْقِيَامَ بِذلِكَ إِلَى ابْنَـيْ فَاطِمَةَ ابْتِغَاءَ وَجْهِ الله، وَقُرْبَةً إِلَـى رَسُولِ الله صلى الله عليه وآله وَتَكْرِيمـاً لِحُرْمَتِهِ، وَتَشْرِيفاً لِوُصْلَتِهِ.

وَيَشْتَرِطُ عَلَى الَّذِي يَجْعَلُهُ إِلَيْهِ أَنْ يَتْـرُكَ الْمَـالَ عَلَـى أُصُـولِهِ، وَيُنْفِقَ مِنْ ثَمَـرِهِ حَيْـثُ أُمِـرَ بِـهِ وَهُدِيَ لَهُ،أَلاَّ يَبِيعَ مِنْ أَوْلاَدِ نَخِيـلَ

Xweda yê tek û şirîk jê re neyî. Û qe çi muslimana netirsîne û heta ew bi xwe nexwazê serda neçe û zêdeyê ji heqê Xwedê jê nestîne.

Dema tu çûyî bal qebîleyekî here ser ava wan û neçe mala wan da; bi awayek sekinyî û weqar here heta tu biçî nav wan, vêca selam bikî û ji selamê kêm nehêlî. Paşê tu dê bêjî:

Ey bendeyên Xwedê! Welî yê Xwedê û xelîfê Wî ez şandime bal hewe da ku ez heqê Xwedê yê li nav malê hewe da heyî bigrim, vêca gelo Xwedê heqek li nav malê hewe da heye ku hûn bidin welî yê Xwedê? Eger kesekî got: Belê, bêy wê çendê ku tu ewî bitirsînî an tehdîd bikî (û xortîyê lê bikî) an li ser bişidînî an barê wî giran bikî (û bêxî zehmetê) digel wî here û ew zêr û zîvê ew bidê te, jê bigire. Vêca eger ewî pez an deve hebin bêy izna wî neçe navda, çiko behra pitir ya wî bi xwe ye. Eger tu çûyî nav kerîyê pez û devên wî jî, wek mirovê xort û bivê lê bişidênê neçe, her wiha qe heywana birev neêxe û netirsîne û li ser girtina wan xweyê wan neêşîne. Ew mal, hema çi bê bike dû qism û heqê bijartinê bide xweyê mal ku behrekî ji xwe ra rakê û ew kîjanê rakê xwe têkel neke. Pîştî wê qasê mayî dîsa bike dû behr û dîsa heqê bijartina yêkî ji wan dû behran bidîyê û ji ber wê

هذِهِ الْقُـرَى وَدِيَّـةً حَتَّـى تُشْـكِلَ أَرْضُهَا غِرَاساً.

وَمَنْ كَانَ مِـنْ إِمَـائِي اللاَّتِـي أَطُوفُ عَلَـيْهِنَّ لَهَـا وَلَـدٌ، أَوْهِـيَ حَامِلٌ، فَتُمْسَكُ عَلَى وَلَدِهَا وَهِـيَ مِنْ حَظِّهِ، فَإِنْ مَاتَ وَلَـدُهَا وَهِـيَ حَيَّةٌ فَهِيَ عَتِيقَةٌ، قَـدْ أَفْـرَجَ عَنْهَـا الرِّقُّ، وَحَرَّرَهَا الْعِتْقُ.

قوله في هـذه الوصـية: "وألا يبيـع مـن نخلها وَدِيَّةً"، الوَدِيَّةُ: الفَسِيلَةُ، وجمعهـا وَدِيٌّ. وَقوله: "حتى تشكل أرضها غراسـاً" هـو مـن أفصح الكلام، والمـراد بـه: أن الارض يكثـر فيها غراس النخل حتّى يراها الناظر على غيـر تلك الصفة التي عرفها بها فيشكل عليه أمرها ويحسبها غيرها.

[25]

كان يكتبها لمن يستعمله على الصدقات

و إنما ذكرنا منها جملاً هاهنا لـيُعلَمَ بها أنه عليه السلام كان يقيم عماد الحق، ويشرع أمثلة العدل، فـي صـغير الامـور وكبيرها، ودقيقها وجليلها.

انْطَلِقْ عَلَى تَقْوَى الله وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَلاَ تُرَوِّعَنَّ مُسْـلِماً، وَلاَ تَجْتَازَنَّ عَلَيْهِ كَارِهـاً، وَلاَ تَأْخُـذَنَّ مِنْهُ أَكْثَرَ مِنْ حَقِّ الله فِي مَالِهِ.

فَإِذَا قَدِمْتَ عَلَى الْحَيِّ فَـانْزِلْ بِمَائِهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُخَالِطَ أَبْيَـاتَهُمْ،

ya ji xwe ra bijartî lûman lê neke, hema her bi vî awayî bike heta ew qismetê ku heqê Xwedê di wê da heye, bimînê, vêca ji wê, heqê Xwedê bigire.

Eger guman kir ew behra ji xwe re bijartî nebaş bijartîye û daxwaz kir ku ewê lêkvekirinê qebûl nekê, tu xwesta wî jê qebûl bike û dîsa ewî malî tevhev bike û paşê dîsa ji ewil ve karê pişk kirinê (teqsîm kirin û lêkve kirinê) despê bike heta ku tu heqê Xwedê yê li nav malê wî da heyî bigirî.

Elbet, heywana pîr û ‘emirmend û pî û pişt şikestî û nexweş û lawaz û me’yûb negire. Ji rêkirina wê ra jî, ewê bispêre kesekî ku tu bi dîndarî ya wî bawer bî, da ku ewê bighênê welî yê emrê muslimana û ew jî ewê di nav wan da teqsîm bikê (lêkvekê). Ji xwey kirinê ra jî ewê nespêre kesî, xêncî mirovek xêrxwaz û dilovan û emîn ku baş xwe lê bikê xwey; kesek ku neheqîyê li wan heywana nekê û ewa lez neajû û newestênê. Di pey da jî heçî ya berhev bûyî, zûka rêke bal me, da em jî di wî cihî da deynîn ku Xwedê emr dayî.

Vêca dema emîndarê te ew heywan girtin, jê bixwaze ku li rêkê da, daykê ji gûlka wê ya şîrxwer cida nekê û ewqas ewê nedûşê ku zerer bighê gûlka wê û pê suwarîya li wan ewa nedê zehmetê û

ثُمَّ امْضِ إِلَيْهِمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ، حَتَّى تَقُومَ بَيْنَهُمْ فَتُسَلِّمَ عَلَيْهِمْ، وَلاَ تُخْدِجْ بِالتَّحِيَّةِ لَهُمْ، ثُمَّ تَقُولَ:

عِبَادَ اللهِ، أَرْسَلَنِي إِلَيْكُمْ وَلِيُّ اللهِ وَخَلِيفَتُهُ، لِاخُذَ مِنْكُمْ حَقَّ اللهِ فِي أَمْوَالِكُمْ، فَهَلْ لِلَّهِ فِي أَمْوَالِكُمْ مِنْ حَقّ فَتُؤَدُّوهُ إِلَى وَلِيِّهِ؟ فَإِنْ قَالَ قَائِلٌ: لاَ، فَلاَ تُرَاجِعْهُ، وَإِنْ أَنْعَمَ لَكَ مُنْعِمٌ فَانْطَلِقْ مَعَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُخِيفَهُ أَوْ تُوعِدَهُ أَوْ تَعْسِفَهُ أَوْ تُرْهِقَهُ، فَخُذْ مَا أَعْطَاكَ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ، فَإِنْ كَانَتْ لَهُ مَاشِيَةٌ أَوْ إِبِلٌ فَلاَ تَدْخُلْهَا إِلاَّ بِإِذْنِهِ، فَإِنَّ أَكْثَرَهَا لَهُ، فَإِذَا أَتَيْتَهَا فَلاَ تَدْخُلْهَا دُخُولَ مُتَسَلِّطٍ عَلَيْهِ وَلاَ عَنِيفٍ بِهِ، وَلاَ تُنَفِّرَنَّ بَهِيمَةً وَلاَ تُفْزِعَنَّهَا،وَلاَ تَسُوءَنَّ صَاحِبَهَا فِيهَا، وَاصْدَعِ الْمَالَ صَدْعَيْنِ، ثُمَّ خَيِّرْهُ، فَإِذَا اخْتَارَ فَلاَ تَعْرِضَنَّ لِمَا اخْتَارَهُ، ثُمَّ اصْدَعِ الْبَاقِيَ صَدْعَيْنِ، ثُمَّ خَيِّرْهُ، فَإِذَا اخْتَارَ فَلاَ تَعْرِضَنَّ لِمَا اخْتَارَ، فَلاَ تَزَالُ بِذلِكَ حَتَّى يَبْقَى مَا فِيهِ وَفَاءٌ لِحَقِّ اللهِ فِي مَالِهِ، فَاقْبِضْ حَقَّ اللهِ مِنْهُ.

فَإِنِ اسْتَقَالَكَ فَأَقِلْهُ، ثُمَّ

‘edaletê pêk bênê derheq wê deva, lê suwar dibê an didûşê û devên dîtir da, bila we bikê ku deva westayî bikevê rihetîyê û bêhna xwe vedê û biborênê digel wê deva pîyê wê kol bûyî û nikarê rêve biçê; bila ewa bibê ser avan û ewa av bidê û bila di wan rêka ra bibê ku çêrîngeh li dûra wê hebin, ne di rêkên hişk û bê gîya da; bila car car muhleta bêhn vedanê bidê wan û bihêlê bixwun û vexwun. Heta ku bi izna Xwedê ewa bighênê me, di halekî da ku ew qelew û qewî bin, ne westayî û lawaz bin, em jî ewa gûrekî kitêba Xwedê û sunneta Pêğemberê Wî teqsîm bikin û lêkve kin.

Ev yêk dibê sebebê mezin bûna xêra te û te ji rêka xilasîyê ra nêzîktir dikê, **Inşallah**.

اخْلِطْهُمَا، ثُمَّ اصْنَعْ مِثْلَ الَّذِي صَنَعْتَ أَوَّلاً حَتَّى تَأْخُذَ حَقَّ اللهِ فِي مَالِهِ.

وَلاَ تَأْخُذَنَّ عَوْداً، وَلاَ هَرِمَةً، وَلاَ مَكْسُورَةً، وَلاَ مَهْلُوسَةً، وَلاَ ذَاتَ عَوَارٍ. وَلاَ تَأْمَنَنَّ عَلَيْهَا إِلاَّ مَنْ تَثِقُ بِدِينِهِ، رَافِقاً بِمَالِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى يُوصِلَهُ إِلَى وَلِيِّهِمْ فَيَقْسِمَهُ بَيْنَهُمْ. وَلاَ تُوَكِّلْ بِهَا إِلاَّ نَاصِحاً شَفِيقاً، وَأَمِيناً حَفِيظاً، غَيْرَ مُعَنِّفٍ وَلاَ مُجْحِفٍ، وَلاَ مُلْغِبٍ وَلاَ مُتْعِبٍ. ثُمَّ احْدُرْ إِلَيْنَا مَا اجْتَمَعَ عِنْدَكَ، نُصَيِّرْهُ حَيْثُ أَمَرَ اللهُ بِهِ.

فَإِذَا أَخَذَهَا أَمِينُكَ فَأَوْعِزْ إِلَيْهِ: أَلاَّ يَحُولَ بَيْنَ نَاقَةٍ وَبَيْنَ فَصِيلِهَا، وَلاَ يَمْصُرَ لَبَنَهَا فَيَضُرَّ ذَلِكَ بِوَلَدِهَا، وَلاَ يَجْهَدَنَّهَا رُكُوباً، وَلْيَعْدِلْ بَيْنَ صَوَاحِبَاتِهَا فِي ذَلِكَ وَبَيْنَهَا، وَلْيُرَفِّهْ عَلَى اللاَّغِبِ، وَلْيَسْتَأْنِ بِالنَّقِبِ وَالظَّالِعِ، وَلْيُوِرِدْهَا مَا تَمُرُّ بِهِ مِنَ الْغُدُرِ،

۞ NIVÎSOKA 26 ۞

Eva he ji kar bi destek yê xwe ra nivîsîye, dema ew ji girtina zekatê ra rêkirî:

Ez emrê wî dikim bi teqwatî ya Xwedê, çi li karên veşartî da û çi jî li wextê ‘emelê wî yê xef da ku nixumandîye li ber çavan û xêncî Xwedê çi şahid û wekîl li ser nîn in; ez emrê wî dikim ku newebê ew li eşkereyê da gohdarê Xwedê bê û bi xef, bervajîyê wê. Çiko kesê xef û eşkereyê

wî û kiryar û gotinên wî yêk bin, ewî emanetê Xwedê eda kirîye û ‘ibadetê wî xalisane bi cî anîye.

Ez emrê wî dikim ku xelkê neêşênê û boxtana li wan nekê (derewker nehesibêne) û ji ber vê yêkê ku seratî ya hukumdarîyê heye berê xwe ji wan nezivirênê, çiko ew birayên dînî yên wî ne û arîkar in ji girtin û pêk anîna huqûqan ra.

Te li vê sedeqê da behrek sabit û heqek kifş heye û, belengaz û nedar û jar û feqîr jî şirîkê te ne. Ez heqê te bi temamî didim te, tu jî bi temamî heqê wan bide wan. Eger tu we nekî roja qîyametê wê de’wekarên li ser te ji hemîyan pitir bin û çi pîs hal e, halê kesê ku de’wekarên wî li beraberê ‘edaleta ilahî da, feqîr û jar û xwazûk û dûrî kirî û deyndar û rêwingî yên di rê da mayî bin.

Kesê biha û qîmet nedê emanet û ji çêrîngeha xîyanetê biçêrê û rih û dînê xwe ji xîyanetê pak nekir bê, ewî li dinyayê da xwe êxistîye nav hetk birin û zelîlîyê da û ew li axretê da hêj zelîltir û bê abirûtir e jî.

Bi rastî, mezintirîn xîyanet, xîyanet kirina li ummetê ye û hetk çûna mezin ew e ku digel serok û pêşkaran dexelkarî bê kirin û ew bên xapandin.

وَلاَ يَعْدِلْ بِهَا عَـنْ نَبْـتِ الأَرْضِ إِلَى جَوَادِّ الطُّرُقِ، وَلْيُرَوِّحْهَا فِـي السَّاعَاتِ، وَلْـيُمْهِلْهَا عِنْدَ النِّطَافِ وَالأَعْشَابِ، حَتَّى تَأْتِيَنَا بِـإِذْنِ اللهِ بُدَّناً مُنْقِيَـات، غَيْـرَ مُتْعَبَـات وَلاَ مَجْهُودَات، لِنَقْسِمَهَا عَلَى كِتَـابِ اللهِ وَسُنَّةِ نَبِيِّهِ(عليه السـلام) فَـإِنَّ ذلِـكَ أَعْظَـمُ لِاَجْـرِكَ، وَأَقْـرَبُ لِرُشْدِكَ، إِنْ شَاءَ اللهُ.

[26]

ومن عهد له عليه السلام إلى بعض عمّاله، وقد بعثه على الصدقة

آمَـرَهُ بِتَقْـوَى اللهِ فِـي سَـرَائِرِ أُمُورِهِ وَخَفِيَّاتِ أَعْمَالِـهِ، حَيْـثُ لاَ شَهِيدَ غَيْرُهُ، وَلاَ وَكِيلَ دُونَهُ. وَآمَرَهُ أَلاَّ يَعْمَلَ بَشَيْءٍ مِنْ طَاعَةِ اللهِ فِيمـا ظَهَرَ فَيُخَالِفَ إِلَى غَيْرِهِ فِيَما أَسَـرَّ، وَمَنْ لَـمْ يَخْتَلِـفْ سِـرُّهُ عَلاَنِيَتُـهُ، وَفِعْلُهُ وَمَقَالَتُهُ، فَقَـدْ أَدّى الأَمَانَـةَ، وَأَخْلَصَ الْعِبَادَةَ.

وَآمَـــرَهُ أَلاَّ يَجْـــبَهَهُمْ، وَلاَ يَعْضَهَهُمْ، وَلاَ يَرْغَبَ عَنْهُمْ تَفَضُّـلاً

Êdî di nav xweşî û selametîyê da bî.

بِالأَمَارَةِ عَلَيْهِمْ، فَإِنَّهُمُ الأُخْوَانُ فِي الدِّينِ، وَالأَعْوَانُ عَلَى اسْتِخْرَاجِ الْحُقُوقِ.

۞ NIVÎSOKA 27 ۞

Dema Muhammedê korê Ebûbekr kirî fermanderê Misrê, eva he jê re nivîsîye:

وَإِنَّ لَكَ فِي هذِهِ الصَّدَقَةِ نَصِيباً مَفْرُوضاً، وَحَقّاً مَعْلُوماً، وَشُرَكَاءَ أَهْلَ مَسْكَنَة، وَضَعَفَاءَ ذَوِي فَاقَة،إِنَّا مُوَفُّوكَ حَقَّكَ، فَوَفِّهِمْ حُقُوقَهُمْ، وَإِلاَّ تَفْعَلْ فَإِنَّكَ مِنْ أَكْثَرِ النَّاسِ خُصُوماً يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَبُؤْساً لِمَنْ خَصْمُهُ عِنْدَ اللهِ الْفُقَرَاءُ وَالْمَسَاكِينُ وَالسَّائِلُونَ وَ الْمَدْفُوعُونَ وَالْغَارِمُ وَابْنُ السَّبِيلِ!

Çengê (perê) xwe ji xelkê ra deyne, digel wan xweş exlaq û rûvekirî be, li nêrîn û berê xwe danê da bila hemî ji te ra wek hev bin, da yên mezin timahîyê li te da nekin ku tu ji wan ra zulmê bikî û ze'êf jî ji 'edaleta te derheq xwe da bê hêvî nebin. Rastî ev e ku wê Xwedê derheq 'emelên biçûk û mezin û eşkere û xef yên hewe koma bendeyên xwe bipirsê, vêca eger 'ezab bidê, ew ji ber zulm kirina hewe ye û eger 'efû jî bikê ew xudan kerem e…

وَمَنِ اسْتَهَانَ بِالأَمَانَةِ، وَرَتَعَ فِي الْخِيَانَةِ، وَلَمْ يُنَزِّهْ نَفْسَهُ وَدِينَهُ عَنْهَا، فَقَدْ أَحَلَّ بِنَفْسِهِ فِي الدُّنْيَا الْخِزْيَ، وَهُوَ فِي الأخِرَةِ أَذَلُّ وَأَخْزَى.

Evê jî bizanin, ey bendeyên Xwedê, bi rastî ehlê teqwatîyê hem di vê dinya zû derbaz dibê da li ser feydê ne û hem jî li alema hêj bê ya axretê da, ew li karê dinyayê da digel xelkê dinyayê şirîk bûne û xelkê dinyayê nebûne şirîkê wan li karê axretê da. Li dinyayê da bi baştirîn şiklê jîyanê, jîyan kirin û ji baştirîn xwarinên dinyayê xwarin, ji dinyayê istifade kirin wek çawa ewên di nav ni'metan da nûqî bûyîn istifade kirîn, û ji wê girtin wek wê ya zûrgû yên mutekebbir ji wê hilanîyîn, paşê jî ewa ji wê bar kir (çûn alema dî) digel zad û qûtekî ku ewa bighênê mexsedê û

وَإِنَّ أَعْظَمَ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الأُمَّةِ، وَأَفْظَعَ الْغِشِّ غِشُّ الأَئِمَّةِ، وَالسَّلاَم.

[27]

ومن عهد له إلى محمد بن أبي بكر حين قلّده مصر

ticaretek pir sûd kirin, ewa lezzeta zuhdê li dinyayê da tam kirin û gihan yeqînê ku li axretê da li bal Xwedê ne, eger di'a bikin Xuda di'a wan paşve nazivirênê û behra wan ji xweşî û rihetîyê bê kêmasî ye.

Ey bendeyên Xwedê, ji mirinê û nêzîkî ya wê bitirsin û hay ji xwe hebin, û xwe jê re pêk bînin û hazir bikin, çiko mirin, karek mezin û qewmînek girîng gel xwe tênê, heçî ya mirin tênê, an hemî xêr e û xirabî digel wê tinehin û an jî hemî xirabî ye ku nîşanek ji xêrê digel wê tinehin.

Kî ji bihiştê ra nêzîktir e ji wî kesê ji bihiştê ra dixebitê? Û kî ji cehnemê ra nêzîktir e ji wî kesê ji cehnemê ra dişixulê? Hûn ber mirinê ve hatine avêtin (mirin li pey hewe ye) eger hûn bisekinin, wê hewe bigirê û eger hûn bazdin jî (birevin û bihelên) wê dîsa bighê hewe, ew ji sîbera hewe nêzîktirê hewe ye. Mirin bi ceynika hewe ve hatîye girêdan û dinya paş hewe ve tê pêçan, vêca bitirsin ji wî agirê ku binê wê kûr e û germî ya wê pir dijwar e û 'ezabê wê hema her nû dibê; ew maleke ku di wê da qe piçek dilovanî nîne û kes gohê xwe nadê gazî ya kesî û xilasî ya ji mereqan li wê derê tinehin.

Eger hewe karî hûn di navbeyna pir tirsana ji Xwedê da û gumana qenc bi wî kom bûnekî çêkîn, ewê bikin, çiko gereke gumana qenc ya bende ji Xwedayê xwe

فَاخْفِضْ لَهُمْ جَنَاحَكَ، وَأَلِنْ لَهُمْ جَانِبَكَ، وَابْسُطْ لَهُمْ وَجْهَكَ، وَآسِ بَيْنَهُمْ فِي اللَّحْظَةِ وَالنَّظْرَةِ، حَتَّى لاَ يَطْمَعَ الْعُظَمَاءُ فِي حَيْفِكَ لَهُمْ، وَلاَ يَيْأَسَ الضُّعَفَاءُ مِنْ عَدْلِكَ عَلَيْهِمْ. وَإِنَّ اللهَ تَعَالَى يُسَائِلُكُمْ مَعْشَرَ عِبَادِهِ عَنِ الصَّغِيرَةِ مِنْ أَعْمَالِكُمْ وَالْكَبِيرَةِ، وَالظَّاهِرَةِ وَالْمَسْتُورَةِ، فَإِنْ يُعَذِّبْ فَأَنْتُمْ أَظْلَمُ، وَإِنْ يَعْفُ فَهُوَ أَكْرَمُ.

وَاعْلَمُوا عِبَادَ اللهِ، أَنَّ الْمُتَّقِينَ ذَهَبُوا بِعَاجِلِ الدُّنْيَا وَآجِلِ الأخِرَةِ، فَشَارَكُوا أَهْلَ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ، وَلَمْ يُشَارِكُهم أَهْلُ الدُّنْيَا فِي آخِرَتِهِمْ; سَكَنُوا الدُّنْيَا بِأَفْضَلِ مَا سُكِنَتْ، وَأَكَلُوهَا بِأَفْضَلِ مَا أُكِلَتْ، فَحَظُوا مِنَ الدُّنْيَا بِمَا حَظِيَ بِهِ الْمُتْرَفُونَ وَأَخَذُوا مِنْهَا مَا أَخَذَهُ الْجَبَابِرَةُ الْمُتَكَبِّرُونَ، ثُمَّ انْقَلَبُوا عَنْهَا بِالزَّادِ الْمُبَلِّغِ، وَالْمَتْجَرِ الرَّابِحِ، أَصَابُوا لَذَّةَ زُهْدِ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ، وَتَيَقَّنُوا أَنَّهُمْ جِيرَانُ اللهِ غَداً فِي آخِرَتِهِمْ، لاَ تُرَدُّ لَهُمْ دَعْوَةٌ، وَلاَ يَنْقُصُ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنْ لَذَّة.

qas tirsa wî bê ji Xudayê wî. Di nav Xelkê da wa kesa derheq Xwedê da gumana wan ya qenc pitir e ewên tirsa wan ji wî pitir.

Bizane, Muhemmedê korê Ebûbekr, min tu kirî walî li ser mezintirîn ‘eskerê xwe; yanî xelkê Misrê, vêca tu mecbûrî ku muxalifet bikî digel nefsa xwe û berevanîyê ji dînê xwe bikî, heta eger yêk bêhn tinê ji ‘emrê te di vê dinyayê da ma bê; tu pê razî kirina çi yêk ji mexlûqê Xwedê, Xwedayê xwe nerazî neke, çiko razî bûna Xwedê cihê her tiştî digirê, lê tiştek cîyê razî bûna Xwedê nagirê.

Nimêjê di wextê jê re hatî deynan da bike ji ber ku tu vale mayî, nimêjê pêş wextê wê neêxe û ji ber mijûl bûna bi karên dî ve jî nimêjê paş neêxe, evê jî bizane ku hemî karên te bi nimêjê ve girêdayî ne (eger qebûl bibê ‘emelên dî jî qebûl dibin).

... Muheqeq neberaber û himber e Imamê hidayet dikê û yê li rê winda dikê; û dostê pêğember û dijminê pêğember.

Resûlê Xwedê jî selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin kerem kirîye: “Ez ji mu’min û muşrikê ummeta xwe natirsim, çiko Xwedê mirovê mu’min pê îmana wî radigirê û yê muşrik jî ji ber şirka wî ji nav dibê. Lê belê ez pir ditirsim ji wî yê di dil da minafiq û bi ziman zana; ku ewa

فَاحْـذَرُوا عِبَـادَ الله الْمَـوْتَ وَقُرْبَهُ، وَأَعِدُّوا لَهُ عُدَّتَهُ، فَإِنَّهُ يَأْتِي بِأَمْرٍ عَظِيم، وَخَطْب جَلِيل، بِخَيْر لاَ يَكُونُ مَعَـهُ شَـرٌّ أَبَـداً، أَوْ شَـرٍّ لاَ يَكُونُ مَعَهُ خَيْرٌ أَبداً.

فَمَنْ أَقْـرَبُ إِلَـى الْجَنَّـةِ مِـنْ عَامِلِهَا! وَمَنْ أَقْرَبُ إِلى النَّـارِ مِـنْ عَامِلِهَا! وَأَنْتُمْ طُـرَدَاءُ الْمَـوْتِ، إِنْ أَقَمْتُمْ لَهُ أَخَذَكُمْ، وَإِنْ فَرَرْتُمْ مِنْـهُ أَدْرَككُمْ، وَهُوَ أَلْزَمُ لَكُمْ مِنْ ظِلِّكُمْ، الْمَوْتُ مَعْقُودٌ بِنَوَاصِيكُمْ، وَالـدُّنْيَا تُطْوَى مِنْ خَلْفِكُمْ. فَاحْـذَرُوا نَـاراً قَعْرُهَـا بَعِيـدٌ، وَحَرُّهَـا شَـدِيدٌ، وَعَـذَابُهَا جَدِيـدٌ، دَارٌ لَـيْسَ فِيهـا رَحْمَةٌ، وَلاَ تُسْمَعُ فِيهَا دَعْـوَةٌ، وَلاَ تُفَرَّجُ فِيهَا كُرْبَةٌ.

وَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ يَشْتَدَّ خَوْفُكُمْ مِـنَ الله، وَأَنْ يَحْسُـنَ ظَـنُّكُمْ بِـهِ، فَاجْمَعُوا بَيْنَهُمَا، فَـإِنَّ الْعَبْـدَ إِنَّمَـا يَكُونُ حُسْنُ ظَنِّهِ بِرَبِّهِ عَلَـى عَلَـى قَدْرِ خَوْفِهِ مِنْ رَبِّـهِ، وَإِنَّ أَحْسَـنَ النَّاسِ ظَنّاً بِالله أَشَدُّهُمْ خَوْفاً لله.

وَاعْلَمْ يَا مُحَمَّدُ بْنَ أَبِـي بَكْـر أَنِّي قَدْ وَلَّيْتُكَ أَعْظَمَ أَجْنَادِي فِـي

hûn jê hez dikin, ewê dibêjê û ya hûn jê hez nakin (jê dikirhînin) jî (pêk tênê) û dikê".

۞ NIVÎSOKA 28 ۞

Cewaba Mu'awîye ye û yêk ji baştirîn namên wî ye, selamên Xwedê lê bin.

... Nivîsoka te gehişt min, te di wê da nivîsî bû ku: Xwedê, Muhemmed (s) ji bona dînê xwe bijart û pê wa sehabên ku hêz û qudret dayî wan, arîkarî ya wî kir; vêca 'eceb! Zeman tiştek ji me veşartî hişt bû û te eşkere kir! Tu dixwazî ji bona me behsa wê ni'metê bikî ku Xwedê daye me û Pêğemberê xwe ji nav me bi xwe rêkirîye? Li vê meselê da tu wek wî kesî yî ku xurma dibê "**Hecer**"ê; [124] an wek wî kesê seydayê xwe yê ew hînê tîr avêtinê kirî, ji nîşan girtin û jêbirkanê ra gazî bikê.

Te guman kirîye ku seratirîn kes li Islamê da filan kes û filan kes in, vêca bi vê yêkê te tiştek gotîye ku eger tam rast bê, qe ji te ra nabê mal û tu jê der î û, eger nedurist bê jî, qe kêmasîyê di te da çênakê. Çi karê te bi yê seratir û binratir ketîye? Û te ji xwe li rêve ber û li pey çûa ye? Aza bûyî û zarokên aza bûyan [125] li kû, û ji hev cida kirina muhacirên pêşîn li ku! Kengê dûr gihaye wan ku tertîb û rêzekî bidin derece û meqam û merteba wan? Heyhat, deng ji wê tîrê hat ewa ne ji cinsê tîrên dî [126] û bîr û hizra xwe derheq

نَفْسِي أَهْلَ مِصْرَ، فَأَنْتَ مَحْقُوقٌ أَنْ تُخَالِفَ عَلَى نَفْسِكَ، وَأَنْ تُنَافِحَ عَنْ دِينِكَ، وَلَوْ لَمْ يَكُنْ لَكَ إِلاَّ سَاعَةٌ مِنَ الدَّهْرِ، وَلاَ تُسْخِطِ اللهَ بِرِضَى أَحَدٍ مِنْخَلْقِهِ، فَإِنَّ فِي اللهِ خَلَفاً مِنْ غَيْرِهِ، وَلَيْسَ مِنَ اللهِ خَلَفٌ فِي غَيْرِهِ.

صَلِّ الصَّلاَةَ لِوَقْتِهَا الْمُوَقَّتِ لَهَا، وَلاَ تُعَجِّلْ وَقْتَهَا لِفَرَاغٍ، وَلاَ تُؤَخِّرْهَا عَنْ وَقْتِهَا لاشْتِغَالٍ، وَاعْلَمْ أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ مِنْ عَمَلِكَ تَبَعٌ لِصَلاَتِكَ.

ومن هذا العهد: فَإِنَّهُ لاَ سَوَاءَ، إِمَامُ الْهُدَى وَإِمَامُ الرَّدَى، وَوَلِيُّ النَّبِيِّ وَعَدُوُّ النَّبِيِّ، وَلَقَدْ قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله: "إِنِّي لاَ أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مُؤْمِناً وَلاَ مُشْرِكاً، أَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَمْنَعُهُ اللهُ بِإِيمَانِهِ، وَأَمَّا الْمُشْرِكُ فَيَقْمَعُهُ اللهُ بِشِرْكِهِ،لكِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ كُلَّ مَنَافِقِ الْجَنَانِ، عَالِمِ اللِّسَانِ، يَقُولُ مَا تَعْرِفُونَ، وَيَفْعَلُ مَا تُنْكِرُونَ".

[28]

إلى معاوية جواباً وهو من

wê tiştê da beyan kir û got, ewa bi zerera wî (kesekî ĥukum da ku ew bi xwe meĥkûm).

Ey insan! Ma tu li hedê xwe nasekinî? Çire tu qam û qeyda xwe nizanî û bi kêmasî ya xwe nahesî? Tu çima li rutba xwe ya paşketî da ku ji te ra hatîye danîn, ranawestî! Ji te ra çi, ku (pêşîyê da) kî bin dest bûye û kî serketîye! Halhale tu bi xwe zehf ji rê derketî û te pir ji duristîyê berê xwe zivirandîye.

Ez naxwazim ji tera bêjim û te jê agah bikim, belkî min divê ez ji wê ni'meta Xwedê li me kirî biaxivim; ma tu nabînî ku komek ji muhacir û ensaran di rêka Xwedê da şehîd bûn û her yêkî seratîyek hebû, lê dema şehadet bû nesîbê şehîdê me (Hemzeyê korê 'Ebdulmutellib) jê re hat gotin "Seyyidu-ş Şuheda - mezin û serwerê şehîdan" û Pêğemberê Xwedê selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin li ser wî nimêj kir û mexsûsê wî bû ku heftê tekbîr anîn?

An tu nabînî ku destê hinek ji wan qencan di rêka Xwedê da dihatan qet kirin, lê dema destê yêk ji me wek destê yêk ji wan hat jê kirin, navê: **Teyar fîlcenne** - firnde yê bihiştî û **Zulcenaheyn** - xweyê dû peran danîn ser. Eger Xwedê nehy nekir bûya ji wê çendê ku kesek pesnê xwe bidê (medhê xwe bikê) wê kesekî ji te ra behsa wan

محاسن الكتب.

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ أَتَانِي كِتَابُكَ تَذْكُرُ [فِيهِ] اصْطِفَاءَ اللهِ تعالى مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله **لِدِينِهِ، وَتَأْيِيدَهُ إِيَّاهُ بِمَنْ أَيَّدَهُ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَلَقَدْ خَبَّأَ لَنَا الدَّهْرُ مِنْكَ عَجَباً، إِذْ طَفِقْتَ تُخْبِرُنَا بِبَلاَءِ اللهِ عِنْدَنَا، وَنَعْمَتِهِ عَلَيْنَا فِي نَبِيِّنَا، فَكُنْتَ فِي ذلكِ كَنَاقِلِ التَّمْرِ إِلَى هَجَرَ، أَوْ دَاعِي مُسَدِّدِهِ إِلَى النِّضَالِ.**

وَزَعَمْتَ أَنَّ أَفْضَلَ النَّاسِ فِي الأِسْلاَمِ فُلاَنٌ وَفُلاَنٌ، فَذَكَرْتَ أَمْراً إِنْ تَمَّ اعْتَزَلَكَ كُلُّهُ، وَإِنْ نَقَصَ لَمْ يَلْحَقْكَ ثَلْمُهُ، وَمَا أَنْتَ وَالْفَاضِلَ وَالْمَفْضُولَ، وَالسَّائِسَ وَالْمَسُوسَ! وَمَا لِلطُّلَقَاءِ وَأَبْنَاءِ الطُّلَقَاءِ، وَالتَّمْيِيزَ بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ الأَوَّلِينَ، وَتَرْتِيبَ دَرَجَاتِهِمْ، وَتَعْرِيفَ طَبَقَاتِهِمْ! هَيْهَاتَ لَقَدْ حَنَّ قِدْحٌ لَيْسَ مِنْهَا، وَطَفِقَ يَحْكُمُ فِيهَا مَنْ عَلَيْهِ الْحُكْمُ لَهَا!

أَلاَ تَرْبَعُ أَيُّهَا الأِنْسَانُ عَلَى ظَلْعِكَ، وَتَعْرِفُ قُصُورَ ذَرْعِكَ،

qencî û seratîyan bikira ku dilê mu'minan digel wan nasyarin û gohê gohlêderan jî xwe ji bihîstina wan paşve nedida. Vêca dev berde ji vê nêçîrê ku tîra te xwehr çû; [127] em perwerdeyê Xuda ne û xelkên dî li ber destê me terbîyet û perwerde bûne.

Eger em tevlî (binemala) hewe bûn û me wek wa kesên beraber û wek hev ji hewe jin anîn û jin dan hewe, di 'izzet û şerefa me ya ji kevin da heyî kêmasîyek çênebû, halhale hûn ne di merteba me da bûn û digel me ne beraber bûn; çawa çêdibê ku hûn beraber bin digel me, halhale Pêğember ji me ye û inkar ker (Ebû Cehl) ji hewe ye û şêrê Xwedê (Hemze) ji me ye û şêrê sond û bend girêdanê (Ebû Sufyan an 'Utbeyê korê Rebî'e) ji hewe ye û dû seyid û serwerên ciwanên ehlê bihiştê (Hesen û Huseyn) ji me ne û zarokên cehnemê (zarokên ibn Mu'eyt) ji hewe ne û baştirîn jina alemê ji me ye û "Hemmalatel heteb" [128] ji hewe ye û gelek seratî yên dîtir jî ji me ra hene ku li dij û zîyana hewe da ne.

Vêca herkesî islametî ya me gohlê bûye û merteba me jî li 'esrê cahilîyetê da nayê inkar kirin, kitêba Xwedê jî ew ji me re berhev kirîye, ya ji me tinê ra heyî (nêzîkî ya Pêğember) ew jî ev gotina Xudê ye ku kerem dikê: ***"Bi hukmê kitêba Xwedê mirovên hev ji bona hev***

وَتَتَأَخَّرُ حَيْثُ أَخَّرَكَ الْقَدَرُ! فَمَا عَلَيْكَ غَلَبَةُ الْمَغْلُوبِ، وَلاَ لَكَ ظَفَرُ الظَّافِرِ! وَإِنَّكَ لَذَهَّابٌ فِي التِّيهِ، رَوَّاغٌ عَنِ الْقَصْدِ.

أَلاَ تَرَى ـ غَيْرَ مُخْبِرٍ لَكَ، لكِنْ بِنِعْمَةِ اللهِ أُحَدِّثُ ـ أَنَّ قَوْماً اسْتُشْهِدُوا فِي سَبِيلِ اللهِ مِنَ الْمُهاجِرِينَ،لِكُلٍّ فَضْلٌ، حَتَّى إِذَا اسْتُشْهِدَ شَهِيدُنَا قِيلَ: سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ، وَخَصَّهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله بِسَبْعِينَ تَكْبِيرَةً عِنْدَ صَلاَتِهِ عَلَيْهِ!

أَوَلاَ تَرَى أَنَّ قَوْماً قُطِّعَتْ أَيْدِيهِمْ فِي سَبِيلِ اللهِ ـ وَلِكُلّ فَضْلٌ ـ حَتَّى إِذَا فُعِلَ بِوَاحِدِنَا كَمَا فُعِلَ بِوَاحِدِهِمْ، قِيلَ: الطَّيَّارُ فِي الْجَنَّةِ وَذُوالْجَنَاحَيْنِ! وَلَوْ لاَ مَا نَهَى اللهُ عَنْهُ مِنْ تَزْكِيَةِ الْمَرْءِ نَفْسَهُ، لَذَكَرَ ذَاكِرٌ فَضَائِلَ جَمَّةً، تَعْرِفُهَا قُلُوبُ الْمُؤْمِنِينَ، وَلاَ تَمُجُّهَا آذَانُ السَّامِعِينَ. فَدَعْ عَنْكَ

musteheqtir in û nêzîktirê yêk in” [129] û ew gotina Wî: ***“Nêzîktirîn kes ji Ibrahîm ra hema peyrewên wî ne û ev Pêğember e û ew in yên îman anîyîn, û Xwedê welî û xweyê mu’mina ye”****(Alê ‘Imran/68)* Vêca carekî em musteheqtir în (ji cîgirî ya Pêğember (s) ra) ji ber mirovanî ya wî û carekî jî ji ber gohdar bûna ji wî ra û pey ketina ji wî.

Dema li roja Seqîfê da muhaciran ji ensara ra delîl anîn ku em ji nêzîkên Pêğemberê Xuda ne (s) ser hemîyan ketin. Vêca eger nêzîk bûn û eqrebatî ya digel Pêğember (s) delîla serketinê ye, nixwe ev heqê me ye, ne yê hewe û eger xêncî vê bê nixwe ensar li ser de’wa xwe berdewam in.

Te guman kirîye ku min bi hemî xelîfan hesed birîye û ez li dijê hemîyan da rabûme, eger wereng bê ku tu dibêjî, vêca cinayetek li ser te pêk nehatîye ku ‘ozr ji te bê xwestin. *(vêca ev helbest xwend ku)* Û ew kêmasîyeke ku şerma wê bi te ve nagirhê.”

Û te gotîye ku ez wek wê deva dar li pûz rakirî, rakêşame, heta ez bey’et bikim. Sond bi Xwedê, te xwest tu xirabî ya min bêjî, lê te pesin dan; te xwest tu hetka min bibî lê te hetka xwe

مَنْ مَالَتْ به الرَّمِيَّةُ، فَإِنَّـا صَـنَائِعُ رَبِّنَا، وَالنَّاسُ بَعْدُ صَنَائِعُ لَنَا.

لَمْ يَمْنَعْنَـا قَـدِيمُ عِزِّنَـا وَلاَ عَادِيُّ طَوْلِنَـا عَلَـى قَوْمِـكَ أَنْ خَلَطْنَـاكُمْ بَأَنْفُسِـنَا، فَنَكَحْنَـا وَأَنْكَحْنا، فِعْلَ الأَكْفَـاءِ، وَلَسْـتُمْ هُنَاكَ! وَأَنَّى يَكُونُ ذلِكَ كَـذَلِكَ وَمِنَّا النَّبِيُّ وَمِنْكُمُ الْمُكَذِّبُ، وَمِنَّا أَسَدُ الله وَمِنْكُمْ أَسَدُ الأَحْـلاَفِ، وَمِنَّا سَيِّدَا شَـبَابِ أَهْـلِ الْجَنَّـةِ وَمِنْكُمْ صِبْيَةُ النَّـارِ، وَمِنَّـا خَيْـرُ نِسَاءِ الْعَـالَمِينِ وَمِـنْكُمْ حَمَّالَـةُ الْحَطَـبِ، فِـي كَثِيـرٍ مِمَّـا لَنَـا وَعَلَيْكُمْ!

فَإِسْـلاَمُنَا مَـا قَـدْ سُـمِعَ، وَجَاهِلِيَّتُنَا لاَ تُدْفَعُ، وَكِتَـابُ الله يَجْمَعُ لَنَا مَا شَذَّ عَنَّا، وَهُوَ قَوْلُـهُ سُبْحَانَهُ: (وَأُولُو الأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ الله)،

وَقَوْلُهُ تَعَالَى: (إِنَّ أَوْلَـى النَّـاسِ بِـإِبْرَاهِيمَ لَلَّـذِينَ اتَّبَعُـوهُ وَهَـذَا

bir. Heta ku musliman di dînê xwe da neketbê şikê û di yeqîna xwe da dudilî jê re çênebûbê, mezlûm bûn, jê re ne kêmasî ye; berê vê delîla min anîyî, ne li te ye, lê belê ewa lazim û hatî bîra min, min ber te ve jî avêt.

Paşê jî te behsa mesela min û ‘Osman kirîye, vêca çiko tu mirovê wî yî, heq e ku derheq vê da cewaba te bê dayîn. Vêca hema tu bêje kanê kîjanî ji me (herdûka) pitir dijminî ya wî kir û berê wî da kuştingeha wî? Gelo ewê xwestî arîkarî ya wî bikê, vêca wî bi xwe jê xwestî rûnê û xwe têkel nekê? An ewê wî (‘Osman) arîkarî jê xwestî lê belê ewî arîkarî dereng êxistî û sebebê ji nav birina wî hazir kirî, heta ew ser nivîsa wî serda hatî? Ne, ez bi Xwedê kim, ***“muheqeq Xwedê ewa kesan ji hewe nas dikê û pê dizanê ewên ku xelkê (ji şer) paşda didin û dibêjin biraderên xwe: Bi alîyê me ve werin, û xêncî kêmeka, nayên şer”.*** [130]

Niha ji ber wê çendê ku min ji ber bid’eyên wî tab û lome lê dikiran, ez ‘ozrê xwe naxwazim, eger eva he ku min ew rê rast kir û rêk nîşê da, gonehê min bê, vêca çêdibê ku lome li mirovek bê goneh bê kirin û çêdibê ku şîretker carnan gumanên xirab derheq wî da bên birin.

النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللهُ وَلِيُّ الْمُؤمِنِينَ)، فَنَحْنُ مَرَّةً أَوْلَى بِالْقَرَابَةِ، وَتَارَةً أَوْلَى بِالطَّاعَةِ.

وَلَمَّا احْتَجَّ الْمُهَاجِرُونَ عَلَى الأَنْصَارِ يَوْمَ السَّقِيفَةِ بِرَسُولِ الله صلى الله عليه وآله فَلَجُوا عَلَيْهِمْ، فَإِنْ يَكُنِ الْفَلَجُ بِهِ فَالْحَقُّ لَنَا دُونَكُمْ، وَإِنْ يَكُنْ بِغَيْرِهِ فَالأَنْصَارُ عَلَى دَعْوَاهُمْ.

وَزَعَمْتَ أَنِّي لِكُلِّ الْخُلَفَاءِ حَسَدْتُ، وَعَلَى كُلِّهِمْ بَغَيْتُ، فَإِنْ يَكُنْ ذلِكَ كَذلِكَ فَلَيْسَ الْجِنَايَةُ عَلَيْكَ، فَيَكُونَ الْعُذْرُ إِلَيْكَ.

وَتِلْكَ شَكَاةٌ ظَاهِرٌ عَنْكَ عَارُهَا

وَقُلْتَ: إِنِّي كُنْتُ أُقَادُ كَمَا يُقَادُ الْجَمَلُ الْمَخْشُوشُ حَتَّى أُبَايِعَ، وَلَعَمْرُ الله لَقَدْ أَرَدْتَ أَنْ تَذُمَّ فَمَدَحْتَ، وَأَنْ تَفْضَحَ فَافْتَضَحْتَ! وَمَا عَلَى الْمُسْلِمِ مِنْ غَضَاضَةٍ فِي أَنْ يَكُونَ مَظْلُوماً مَا لَمْ يَكُنْ شَاكّاً فِي دِينِهِ، وَلاَ مُرْتَاباً بِيَقِينِهِ! وَهذِهِ

Min nexwestîye ***"xêncî durist kirinê qas karîna xwe, tewfîqa (li hev anîna ji bona) min bi Xwedê ye, min tewekula xwe daye ser wî û berê min li wî tinê ye"***.[131]

Te gotîye ku ji min û yaranên min ra cewaba te hema şûr e û ne tiştek dî, vêca hema rastî pê vê gotinê te kenê min anî piştî girîyandinê, te kengê dîtîye ku zarokên 'Ebdulmutellib li beraberê dijmin da paşda biçin û bi şûr bên tirsandin?!

Piçekî sebir bike heta "**Hemel**" [132] dakevê meydana şer. Ji nêzîk ve ewê tu dixwazî wê bikevê pey te û li te bigerê, ewê tu dûr hesab dikî wê nêzîkê te bibê; ezê digel leşkerek giran ji muhacir û ensara û ewên bi qencî pey wan ketîn, bi lez û bez ser te da bêm; leşkerek bûş û ser hevda kurisîyî ku tûza ku ji ber pîyê wan radibê wê 'esmana reş û tarî bikê û hemîyan cilkên mirinê berkirine û mehbûbtirîn rûbirû bûn ji bona wan rûbirû bûna digel Rebbê wa ye. Digel wan e, zurîyetek ji ehlê "Bedrê" û şûrên Benî Haşim. Û tu pê dizanî kanê şûrê wan çi anî serê birayê te û xalê te û kalkê te[133] û binemala te ***"û ew 'ezab ji zaliman ra dûr nîne".*** [134]

حُجَّتِي إِلَى غَيْرِكَ قَصْدُهَا، وَلكِنِّـي أَطْلَقْتُ لَكَ مِنْهَا بِقَدْرِ مَا سَنَحَ مِـنْ ذِكْرِهَا.

ثُمَّ ذَكَرْتَ مَا كَانَ مِنْ أَمْـرِي وَأَمْرِ عُثْمانَ، فَلَـكَ أَ نْ تُجَـابَ عَنْ هذِهِ لِرَحِمِكَ منْهُ، فَأَيُّنَا كَانَ أَعْدَى لَهُ، أَهْدَى إِلَى مَقَاتِلِـهِ! أَمْ مَنْ بَذَلَ لَـهُ نُصْـرَتَهُ فَاسْـتَقْعَدَهُ وَاسْـتَكَفَّهُ، أَمْ مَـنِ اسْتَنْصَـرَهُ فَتَرَاخى عَنْهُ بَثَّ الْـمَنُونَ إِلَيْـهِ، حَتَّى أَتَى قَدَرُهُ عَلَيْهِ، كَـلاَّ وَاللهِ لَقَد عَلِـمَ اللهُ الْمُعَـوِّقِينَ مِـنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلاَ يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلاَّ قَلِيلاً.

وَمَا كُنْتُ لِاَعْتَذِرَ مِـنْ أَنِّـي كُنْتُ أَنْقِمُ عَلَيْهِ أَحْدَاثاً، فَإِنْ كَانَ الذَّنْبُ إِلَيْهِ إِرْشَـادِي وَهِـدَايَتِي لَهُ، فَرُبَّ مَلُوم لاَ ذَنْبَ لَهُ.

وَقَدْ يَسْتَفِيدُ الظِّنَّةَ الْمُتَنَصِّحُ.

وَمَا أَرَدْتُ (إِلاَّ الْأَصْـلاَحَ مَـا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلاَّ بِاللهِ عَلَيْهِ

تَوَكَّلْتُ)

۞ NIVÎSOKA 29 ۞

Ji xelkê Besrayê ra nivîsîye:

Bê şik hûn bi xwe zanin kanê hewe çawa werîsê hevgirtina xwe veşerizand û hûn ketin nav dijminîyê ra û ji hev cida bûn; vêca min gonehkarên hewe ‘efû kirin û şûr ji ser pişt dayî yê hewe rakir û ewên berew min hatîn, min ew qebûl kirin.

Vêca eger kiryarên mirin înerên hewe û bîr û hizrên hewe yên sefêkî û dûrê ji duristî yê, hewe ji soz şikandinê ra hay bidê û hûn bikevin li beraberê min da, bizanin ez hazirê şerm û min hespê xwe hazir kirîye û palan li devan kirîye.

Eger hûn min mecbûr bikin ku ez hêrişê bînim ser hewe, ezê des şerek wereng bikim ku şerê cemelê li beraberê wê da kêm û çine bê hesab kirin, digel vê hemî yê jî ez qîmet û bihayê gohdar bûna hewe zanim û ezê heqê xêrxwazên hewe eda bikim û ez bê gonehan ji ber gonehkaranve

وَذَكَرْتَ أَنَّـهُ لَـيْسَ لِـي وَلاَ لِأَصْـحَابِي عِنْـدَكَ إِلاَّ السَّـيْفُ، فَلَقَدْ أَضْـحَكْتَ بَعْـدَ اسْـتِعْبَار! مَتَى أَلْفَيتْ بَنُو عَبْدِ الْمُطَّلِبِ عَنِ الأَعْـدَاءِ نَـاكِلِينَ، وبِالسُّـيُوفِ مُخَوَّفِينَ؟!

فَـلَبِّثْ قَلِيلاً يَلْحَـقِ الْهَيْجَـا حَمَلْ فَسَـيَطْلُبُكَ مَـنْ تَطْلُـبُ، وَيَقْرُبُ مِنْكَ مَـا تَسْـتَبْعِدُ، وَأَنَـا مُرْقِلٌ نَحْوَكَ فِـي جَحْفَـل مِـنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ وَالتَّـابِعِينَ [لَهُمْ] بِإِحْسَان، شَدِيد زِحَـامُهُمْ، سَـاطِع قَتَـامُهُمْ، مُتَسَـرْبِلِينَ سَرَابِيلَ الْمَـوْتِ، أَحَـبُّ اللِّقَـاء إِلَيْهِمْ لِقَاءُ رَبِّهِمْ، قَـدْ صَـحِبَتْهُمْ ذُرِّيَّةٌ بَدْرِيَّةٌ، وَسُيُوفٌ هَاشِـمِيَّةٌ، قَدْ عَرَفْتَ مَوَاقِـعَ نِصَـالِهَا فِـي أَخِيكَ وَخَالِكَ وَجَدِّكَ وَأَهْلِـكَ، (وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيد)

nagirim û ez wefadarên bi soz û qiraran şûna bê soz û qiraran da ceza nadim.

۞ NIVÎSOKA 30 ۞

Ji Mu'awîye ra şandîye:

Vêca derheq wê ya te heyî da teqwatî ya Xwedê bike û binêre ewî heqê li stûê te da heyî û, li nas kirina wan tiştan bizivire ku ji ber nezanîna wan te çi 'ozr nîne.

Çiko ji gohdanê ra nîşanên eşkere û rêkên ronahî û şeqamên (ce'de-rêk) rast û nexwehr û xilasekek li ser dilê hemîyan heye; ew rêka mirovên hişyar û 'eqilmend gava xwe li ser davêjin û yên bê xêr û pîs jê dixalêfin. Kesê ji wê derkevê ew ji heqîyê derketîye û li çûla rê nedîyar da şaş û heyrî dimînê û Xwedê ni'meta li ser wî digoherênê û xezebê ser da dibarênê. Vêca hay ji xwe hebe, hay ji xwe hebe, çiko bê şik û şubhe Xwedê rêka te ji bona te eşkere kirîye, li cîyê xwe da bisekine ku te êdî kar gihandîye xilasekê, ew xilaseka ku zîyan û kufr e. Vêca eva he rastî ye ku nefsa te tu êxistyî di nav pîsatî yê ra û tu li rê winda kirî û tu birîyî ber telef bûnê û rêk li te

إلى أهل البصرة

وَقَدْ كَانَ مِن انْتِشَارِ حَبْلِكُمْ وَشِقَاقِكُمْ مَا لَوْ تَغْبَوْا عَنْهُ، فَعَفَوْتُ عَنْ مُجْرِمِكُمْ، وَرَفَعْتُ السَّيْفَ عَنْ مُدْبِرِكُمْ، وَقَبِلْتُ مِنْ مُقْبِلِكُمْ.

فَإِنْ خَطَتْ بِكُمُ الأُمُورُ الْمُرْدِيَةُ، وَسَفَهُ الآرَاءِ الْجَائِرَةِ، إِلَيَّ مُنَابَذَتِي وَخِلاَفِي، فَهَا أَنَاذَا قَدْ قَرَّبْتُ جِيَادِي، وَرَحَلْتُ رِكَابِي.

وَلَئِنْ أَلْجَأْتُمُونِي إِلَى الْمَسِيرِ إِلَيْكُمْ، لأُوقِعَنَّ بِكُمْ وَقْعَةً لاَ يَكُونُ يَوْمُ الْجَمَلِ إِلَيْهَا إِلاَّ كَلَعْقَةِ لاَعِق، مَعَ أَنِّي عَارِفٌ لِذِي الطَّاعَةِ مِنْكُمْ فَضْلَهُ، وَلِذِي النَّصِيحَةِ حَقَّهُ، غَيْرُ مُتَجَاوِز مُتَّهَماً إِلَى بَرِيّ، وَلاَ ناكِثاً إِلَى وَفِيّ.

teng kirine û bi zehmet êxistine.

إلى معاوية

فَاتَّقِ اللهَ فِيما لَدَيْكَ، وَانْظُرْ فِي حَقِّهِ عَلَيْكَ، وَارْجِعْ إِلَى مَعْرِفَةِ مَا لاَ تُعْذَرُ بِجَهَالَتِهِ،

فَإِنَّ لِلطَّاعَةِ أَعْلاَماً وَاضِحَةً، وَسُبُلاً نَيِّرَةً، وَمَحَجَّةً نَهْجَةً، وَغَايَةً مُطَّلَبَةً، يَرِدُهَا الأَكْيَاسُ، وَيُخَالِفُهَا الأَنْكَاسُ، مَنْ نَكَبَ عَنْهَا جَارَ عَنِ الْحَقِّ، وَخَبَطَ فِي التِّيهِ، وَغَيَّرَ اللهُ نِعْمَتَهُ، وَأَحَلَّ بِهِ نِقْمَتَهُ. فَنَفْسَكَ نَفْسَكَ! فَقَدْ بَيَّنَ اللهُ لَكَ سَبِيلَكَ، وَحَيْثُ تَنَاهَتْ بِكَ أُمُورُكَ، فَقَدْ أَجْرَيْتَ إِلَى غَايَةِ خُسْرٍ، وَمَحَلَّةِ كُفْرٍ، وَإِنَّ نَفْسَكَ قَدْ أَوْحَلَتْكَ شَرّاً، وَأَقْحَمَتْكَ غَيّاً، وَأَوْرَدَتْكَ الْمَهَالِكَ، وَأَوْعَرَتْ عَلَيْكَ الْمَسَالِكَ.

۞ NIVÎSOKA 31 ۞

Dema ji Siffînê dizivirîya, li **Hazireynê** nivîsîye, ji bona Hesen bin ‘Elî *selamên Xwedê li wa bin (38-ê h.).* [135]

Ji babek, li ber çûnê (fanî), i’tiraf kirî bi dijwarî ya zeman, ewê ‘emrê wî pişt dayî û teslîmê dinyayê (ku barkirina ji dinyayê jê re muheqeq bûyî) û cî girtî di cîyê mirî yan da ku sibe wê ji wê bar bikê; bo weledê xwe ku berhêvî yê wê tiştê ye ewa neyê dest û di wê rêkê da ye (di wê dinyayê da ye) ewa rêwingî yê wê ji nav çûyî û li ber bela û li girûa derbaz bûna zeman da û li ber tîrên musîbeta, (ew dinya ku ehlê wê) bendeyê dinyayê û tacirê xapandinê (dinya hîlan) û deyndarê mirinê û esîrê ji nav çûnê û hevsozê xeman û hevjînê mereqan û vedayî yê li ber afetan û ketî yê li ber şehwetan û xelîfe û paş ve mayî yê mirî ya ye.

… Ji ber vê çendê ku min dît dinyayê pişt da min û zeman ji min ra hêç û har bû û axretê berê xwe da min, ez pê hesîyam ku şûna xêncî xwe de ez fikra xwe bikim û ewê ya di pey xwe ra (axretê) muhim bigrim. Eva he ku ez şûna yên dî da ketim xema xwe bi xwe, evê xemê, ez ji xwestên nefsanî paş ve dam û heqîqet a karê min ji min ra

eşkere kir û ez ji xebatê ra rakirim, xebatek bêy leystok û ez ji rastî û duristîyekî ra hay dam, ku di wê da qe çi nîşan ji derewê nebû.

Her wiha min dît tu qetekî ji min, ne, belkî jî tu hemî yê min î, bi awayek wereng ku ew tişta ser te da bê, ser min da hatîye û heçweku ew mirina ser te da bê ser min da hat bê, vêca min karê te ‘eynî wek karê xwe bi xwe zanî, ji ber wê min ev nivîsok ji te ra nivîsî da ji te ra bibê piştîvan, çi ez ji te ra sax bimînim û çi ez bimrim.s

Vêca li her hal û karî da ez şîreta teqwatî ya Xwedê li te dikim, ey korê min; her wiha rêk ketina digel ferman û emrê Wî û ava kirina dilê xwe pê zikrê Wî û xwe pê girtina werîsê Wî. Kîjan sebeb û wesîle ji wê wesîla di navbeyna te û Xuda da heyî pitir cihê pê bawerîyê ye, eger tu xwe pê bigirî?

Dilê xwe bi we’zê sax bike û pê zuhdê ewê bimrîne û pê yeqînê bi hêz û quwet bêxe û bi ĥikmetê ronahî bike û pê bîra mirinê bişkîne û mecbûr bike ku bi fena bûna xwe iqrar bikê, çavê wê li bela û nexweşîyên dinyayê veke û ewê bitirsîne ji hêriş û hucûma zeman û xirabî ya goherîna şev û rojan. Xeberên derbaz bûyan ber ve bavêje û ew musîbetên hatîn serê yên pêşîya te da, bîne bîrê û here li warê wan bigere û

ومن وصيّته عليه السلام

للحسن بن علي عليه السلام كتبها إليه بـ "حاضرين" عند انصرافه من صفّين

مِنَ الْوَالِدِ الْفَانِ، الْمُقِرِّ لِلزَّمَانِ، الْمُدْبِرِ الْعُمُرِ، الْمُسْتَسْلِمِ لِلدَّهْرِ، الذَّامِّ لِلدُّنْيَا، السَّاكِنِ مَسَاكِنَ الْمَوْتَى، الظَّاعِنِ عَنْهَا غَداً، إِلَى الْمَوْلُودِ الْمُؤَمِّلِ مَا لاَ يُدْرِكُ، السَّالِكِ سَبِيلَ مَنْ قَدْ هَلَكَ، غَرَضِ الأَسْقَامِ،رَهِينَةِ الأَيَّامِ، وَرَمِيَّةِ الْمَصَائِبِ، وَعَبْدِ الدُّنْيَا، وَتَاجِرِ الْغُرُورِ، وَغَرِيمِ الْمَنَايَا، وَأَسِيرِ الْمَوْتِ، وَحَلِيفِ الْهُمُومِ،قَرِينِ الأَحْزَانِ، وَنُصْبِ الآفَاتِ، وَصَرِيعِ الشَّهَوَاتِ، وَخَلِيفَةِ الأَمْوَاتِ.

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ فِيمَا تَبَيَّنْتُ مِنْ إِدْبَارِ الدُّنْيَا عَنِّي، وَجُمُوحِ الدَّهْرِ عَلَيَّ، وَإِقْبَالِ الآخِرَةِ إِلَيَّ، مَا يَزَعُنِي عَنْ ذِكْرِ مَنْ سِوَايَ، وَالاهْتِمَامِ بِمَا وَرَائِي، غَيْرَ أَنِّي حَيْثُ تَفَرَّدَ بِي دُونَ هُمُومِ النَّاسِ هَمُّ نَفْسِي، فَصَدَفَنِيرَأْيِي، وَصَرَفَنِي عَنْ هَوَايَ، وَصَرَّحَ لِي مَحْضُ أَمْرِي، فَأَفْضَى بِي إِلَى جِدّ لاَ يَكُونُ فِيهِ لَعِبٌ، وَصِدْق لاَ يَشُوبُهُ كَذِبٌ.

eser û şûnewarên wan bibîne, vêca binêre kar û kirinên wan û bibîne ku goherînên wan çawa bûne; kûda çûne û li kûderê da nîne. Vêca hingê tu dê bibînî ku ew ji dost û ehbaban cida bûne û ketine di warê xerîbîyê da, tu jî ji nêzîk ve wê wek yêk ji wan lê bêyî.

Vêca nixwe cihê xwe serast bike û axreta xwe nefrûşe bi dinya xwe û dev berde ji wê axiftina tu jê nizanî û ewê xeberdana tu jê nemesûl (neberpirsyar).

Di wê rêkê da neçe ewa tu ji xeletî ya wê bitirsî, çiko xwe vedana ji wê şaşî ya dibê sebebê li rê winda bûnê baştir e ji ketina di nav sehw û nerihetîyê da. Emrê bi qencîyê bike da tu bibî ji qencan û ji kirêt û munkerê nehy bike bi dest û zimanê xwe û pir bixebite da tu xwe dûr bigirî ji wa kesên karên kirêt û nebaş dikin.

Di rêka Xwedê da wek çawa heqê wê cihadê bike û bila di rêka Xwedê da lûma lûmekeran te'sîrê li te nekê û li kûderê hebê ji bona Xwedê xwe bide zehmetê û xwe di dîn da zana û têgehiştî bike û nefsa xwe hînê sebra li ser nexweşîyan bike û çi xweş exlaq e sebirdarî ya li ser heqîyê! Li hemî karûbarê xwe da, hana xwe ji Xweda yê xwe ra bibe, çiko eger tu bi alîyê Wî ve biçî te xwe avêtîye di penahgehekî qayîm da û te xwe avêtîye parêzerekî serketî.

Li xwestinê da xwe ji Xuda re xalis

وَوَجَدْتُكَ بَعْضِي، بَلْ وَجَدْتُكَ كُلِّي، حَتَّى كَأَنَّ شَيْئاً لَوْ أَصَابَكَ أَصَابَنِي، وَكَأَنَّ الْمَوْتَ لَوْ أَتَاكَ أَتَانِي، فَعَنَانِي مِنْ أَمْرِكَ مَا يَعْنِينِي مِنْ أَمْرِ نَفْسِي، فَكَتَبْتُ إِلَيْكَ كِتَابِي هَذا، مُسْتَظْهِراً بِهِ إِنْ أَنا بَقِيتُ لَكَ أَوْ فَنِيتُ.

فَإِنِّي أُوصِيكَ بِتَقْوَى الله أَيْ بُنَيَّ وَلُزُومِ أَمْرِهِ، وَعِمَارَةِ قَلْبِكَ بِذِكْرِهِ، وَالاْعْتِصَامِ بِحَبْلِهِ، وَأَيُّ سَبَب أَوْثَقُ مِنْ سَبَب بَيْنَكَ وَبَيْنَ الله عَزّوَجَلَّ إِنْ أَنْتَ أَخَذْتَ بِهِ!

أَحْيِ قَلْبَكَ بِالْمَوْعِظَةِ، وَأَمِتْهُ بِالزَّهَادَةِ، وَقَوِّهِ بِالْيَقِينِ، وَنَوِّرْهُ بِالْحِكْمَةِ، وَذَلِّلْهُ بِذِكْرِ الْمَوْتِ، وَقَرِّرْهُ بِالْفَنَاء، وَبَصِّرْهُ فَجَائِعَ الدُّنْيَا، وَحَذِّرْهُ صَوْلَةَ الدَّهْرِ وَفُحْشَ تَقَلُّبِ اللَّيَالِي وَالأَيَّامِ، وَاعْرِضْ عَلَيْهِ أَخْبَارَ الْمَاضِينَ، وَذَكِّرْهُ بِمَا أَصَابَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ مِنَ الأَوَّلِينَ، وَسِرْ فِي دِيَارِهِمْ وَآثَارِهِمْ، فَانْظُرْ مَا فَعَلُواعَمَّا انْتَقَلُوا، وَأَيْنَ حَلُّوا وَنَزَلُوا! فَإِنَّكَ تَجِدُهُمْ انْتَقَلُوا عَنِ الأَحِبَّةِ، وَحَلُّوا دَارَالْغُرْبَةِ، وَكَأَنَّكَ

bike û ji Wî tinê bixwaze, çiko dan û mehrûm kirin, herdû di destê Wî da ne, û pir zêde xêr û başîyê ji xwe ra daxwaz bike; evê wesîyet û şîretê ji xwe ra baş bigire û hema birihetî ber ra derbaz nebe, çiko bi rastî, baştirîn gotin ew e ya feydê bidê, evê jî bizane ku qe çi xêr di wê zanînê da nîne ku menfî'etê nedê û ew 'ilmê ku feydeyekî nedê nelayiqê hîn bûn û 'elimînê ye.

Ey korê min, rastî ev e, dema min dît ku eve 'emrek ji min derbaz bû û sistî û bê taqetî ya min berew zêdahî ye, min des avêtê ku ez vê şîretnamê ji te ra binivîsim û di wê da behsa hinek tişta bikim, pêşîya ku mirin li min lez bikevê û ez nekarim ewa li dilê xwe da ji bona te bêjim û an kêmasî bikevê bîr û hizra min wek çawa ketî bedena min, an jî pêşîya şîretên min da hinek hewayê nefsê û fitnên dinyayî bi ser te da bên û tu wek wî hespê birevketî lê bêy ku kûvî bibê. Tinê dilê ciwana ye wek 'erd û zevîya vale ku tu çi lê bireşînî ewê qebûl dikê (û ew têda şîn dibê) vêca ji ber vê yêkê, min des terbîyet kirina te kir hêca dilê te req nebûyî û mejîyê te mijûl nebûyî. Da tu bi pey ketinek temam des bavêjî kar û 'emel û behra xwe ji wê ya ehlê tecribê ew dixwestan û ceribandine, dest ve bênî û êdî tu muhtac nebî ku ji ewil ve ewê

عَنْ قَلِيلٍ قَدْ صِرْتَ كَأَحَدِهِمْ.

فَأَصْلِحْ مَثْوَاكَ، وَلاَ تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَاكَ، وَدَعِ الْقَوْلَ فِيمَا لاَ تَعْرِفُ، وَالْخِطَابَ فِيمَا لَمْ تُكَلَّفْ، وَأَمْسِكْ عَنْ طَرِيقٍ إِذَا خِفْتَ ضَلاَلَتَهُ، فَإِنَّ الْكَفَّ عِنْدَ حَيْرَةِ الضَّلاَلِ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الأَهْوَالِ، وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ تَكُنْ مِنْ أَهْلِهِ، وَأَنْكِرِ الْمُنكَرَ بِيَدِكَ وَلِسَانِكَ، وَبَايِنْ مَنْ فَعَلَهُ بِجُهْدِكَ.

وَجَاهِدْ فِي اللهِ حَقَّ جِهَادِهِ، وَلاَ تَأْخُذْكَ فِي اللهِ لَوْمَةُ لاَئِمٍ، وَخُضِ الْغَمَرَاتِ إِلَى الحَقِّ حَيْثُ كَانَ، وَتَفَقَّهْ فِي الدِّينِ، وَعَوِّدْ نَفْسَكَ الصَّبْرَ عَلَى الْمَكْرُوهِ، وَنِعْمَ الْخُلُقُ التَّصَبُّرُ، وَأَلْجِىءْ نَفْسَكَ فِي الأُمُورِ كُلِّهَا إِلَى إِلهِكَ، فَإِنَّكَ تُلجِئُهَا إِلَى كَهْفٍ حَرِيزٍ، وَمَانِعٍ عَزِيزٍ،

وَأَخْلِصْ فِي الْمَسْأَلَةِ لِرَبِّكَ، فَإِنَّ بِيَدِهِ الْعَطَاءَ وَالْحِرْمَانَ، وَأَكْثِرِ الاسْتِخَارَةَ، وَتَفَهَّمْ وَصِيَّتِي، وَلاَ

biceribênî. Di vê rêkê da ewqas ji edebê dighê te ku me ew bi zehmet bi dest ve anîye. Her wiha ew heqîqetên ku ji me ra tarî bûn wê ji te ra ronahî bibin.

Korê min! Rastî ev e ku eger çi min qasî yên pêşîya xwe da ‘emr nekirîye, lê belê min li karên wan nêrî û ez li ser bûrîya wan da fikirîm û di nav şûnewarên wan da gerîyam, heçweku tu dibêjî ez wek yêk ji wan bi xwe lê hatime, belkî jî ji ber wê ya ji wan gehiştî min wisa lê hatîye ku tu dibêjî qey ez ji ewil heta axir digel wan jîyame û ez pê heshame kanê ew karê safî û bê şêlûtî kîjane û ewa şêlû û tarî kîjan e, kîjan kar û ‘emel bi feyde ye û kîjan zerer û zîyan têda heye, vêca min ji her tiştekî bijartî ya wê ji te ra bijart û sipehî ya wê ji te ra veqetand û ya nekifş û neme’lûm, min ji te, da paş. Her wiha wek çawa babek dilovan berê xwe didê karê zarokê xwe, min li karûbarê te nêrî û min ji te ra edeb danî serhev da tu bi’elmî û bi cî bînî, tu hêca li rojên despêka ciwanîyê dayî, hêca nefsa te pak e û ji qirêjê dûr e. Di vê rêkê da min qirar da ku ez pê ‘elimandina kitêba Xwedayê ‘ezîz û celîl û te’wîl û me’na wê des bavêjm hîn kirina te û te bi’elmînim şerî’eta Islamê û ehkamên wê û helal û heraman û xêncî wê ez derbazê tiştek dî nebim,

تَذْهَبَنَّ [عَنْكَ]صَفْحاً، فَـإِنَّ خَيْـرَ الْقَوْلِ مَا نَفَعَ. وَاعْلَمْ أَنَّهُ لاَ خَيْـرَ فِي عِلْم لاَ يَنْفَعُ، وَلاَ يُنْتَفَعُ بِعِلْـم لاَ يَحِقُّ تَعَلُّمُهُ.

أَيْ بُنَيَّ، إِنِّي لَمَّا رَأَيْتُنـي قَـدْ بَلَغْتُ سِنّاً، وَرَأَيْتُنِي أَزْدَادُ وَهْنـاً، بَادَرْتُ بِوَصِيَّتِي إِلَيْـكَ، وَأَوْرَدْتُ خِصَالاً مِنْهَا قَبْـلَ أَنْ يَعْجَـلَ بِـي أَجَلِي دُونَ أَنْ أُفْضِيَ إِلَيْـكَ بِمَـا فِي نَفْسِي، أَوْ أَنْ أَنْقُصَ فِي رَأْيِي كَمَـا نُقِصْـتُ فِـي جِسْـمِي، أَوْ يَسْـبِقَنِي إِلَيْـكَ بَعْـضُ غَلَبَـاتِ الْهَـوَى وَفِـتَنِ الـدُّنْيَا، فَتَكُـونَ كَالصَّـعْبِ النَّفُـورِ، وَإِنَّمَـا قَلْـبُ الْحَدَثِ كَالأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أُلْقِـيَ فِيهَا مِـنْ شَـيء قَبِلَتْـهُ، فَبَادَرْتُـكَ بِـالأَدَبِ قَبْـلَ أَنْ يَقْسُـوَ قَلْبُـكَ، وَيَشْتَغِلَ لُبُّكَ، لِتَسْتَقْبِلَ بِجِدِّ رَأْيِكَ مِـنَ الأَمْـرِ مَـا قَـدْ كَفَـاكَ أَهْـلُ التَّجَارِبِ بُغْيَتَهُ وَتَجْرِبَتَهُ، فَتَكُونَ قَدْ كُفِيتَ مَؤُونَةَ الطَّلَبِ، وَعُوفِيتَ مِنْ عِلاَجِ التَّجْرِبَةِ، فَأَتَاكَ مِنْ ذلِكَ مَـا قَدْ كُنَّا نَأْتِيهِ، وَاسْتَبَانَ لَكَ مَا رُبَّمَـا

vêca paşê ez tirsîyam ku newebê ewa bûyî sebebê ixtilafa bîr û bawerê di nav xelkê da û kar li ber wan êxistî di şubhê da, şubhê ji te ra jî çêkê, ji ber vê yêkê her çend min nedixwesta ez te bi vî alîyî ve bikişênim, lê min nêrî eger ez te di wê da qayîm bikim baştir e ji wê çendê ku ez te teslîmê cereyanekî bikim ku di wê da tu ji telef bûnê êmin nabî û, ez hêvîdar bûm ku Xwedê evê şîretnamê bikê wesîla serketina te û te rênimûn bikê ji rêka te ya rast û durist ra. Vêca ji ber wê min ev wesîyeta he ji te ra nivîsî.

Korê min, bizane, baştirîn tişta ku tu ji vê şîretnamê digirî teqwatî ya Xwedê ye û pêk anîna wê ya Xwedê li ser te ferz kirî û pey ketina wê ya kalkên te yên pêşda derbaz bûyîn û qencên binemala te pêk anyîn û kirîn, çiko ewa, ileh li karên xwe dinêrîyan çawa ku lazim e tu jî li karên xwe binêrî; di karê xwe da fikir dikiran wek çawa ku gereke tu jî fikir bikî, heta gihan wê derê ku heçî tişta qenc û baş, pêk anîn û ji wî tişta ne berpirsyarîya wan, xwe paş ve dan. Lê eger tu nexwazî wê qebûl bikî neheta tu bi xwe hîn bibî wek çawa ew hîn bûyîn û ‘elimyîn, vêca hingê tu bixebite ku heçî ya tu dixwazî, bi fêhm kirin û zanîn bê, ne ku bi ketina di nav şubhan û zêdegavî ya li rikeberanî yê da.

أَظْلَمَ عَلَيْنَا مِنْهُ.

أَيْ بُنَيَّ، إِنِّي وَإِنْ لَمْ أَكُنْ عُمِّرْتُ عُمُرَ مَنْ كَانَ قَبْلِي، فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ، وَفَكَّرْتُ فِي أَخْبَارِهِمْ، وَسِرْتُ فِي آثَارِهِمْ، حَتَّى عُدْتُ كَأَحَدِهِمْ، بَلْ كَأَنِّي بِمَا انْتَهَى إِلَيَّ مِنْ أُمُورِهِمْ قَدْ عُمِّرْتُ مَعَ أَوَّلِهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ، فَعَرَفْتُ صَفْوَ ذلِكَ مِنْ كَدَرِهِ، وَنَفْعَهُ مِنْ ضَرَرِهِ، فَاسْتَخْلَصْتُ لَكَ مِنْ كُلِّ أَمْر نَخِيلَتَهُ، تَوَخَّيْتُ لَكَ جَمِيلَهُ، وَصَرَفْتُ عَنْكَ مَجْهُولَهُ، وَرَأَيْتُ حَيْثُ عَنَانِي مِنْ أَمْرِكَ مَا يَعْنِي الْوَالِدَ الشَّفِيقَ، وَأَجْمَعْتُ عَلَيْهِ مِنْ أَدَبِكَ أَنْ يَكُونَ ذلِكَ وَأَنْتَ مُقْبِلُ الْعُمُرِ مُقْتَبَلُ الدَّهْرِ، ذُونِيَّة سَلِيمَة، وَنَفْس صَافِيَة، وَأَنْ أَبْتَدِئَكَ بِتَعْلِيمِ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَتَأْوِيلِهِ، وَشَرَائِعِ الْإِسْلَامِ وَأَحْكَامِهِ، وَحَلَالِهِ وَحَرَامِهِ، لَا أُجَاوِزُ ذلِكَ بِكَ إِلَى غَيْرِهِ. ثُمَّ أَشْفَقْتُ أَنْ يَلْتَبِسَ عَلَيْكَ

Û pêşîya wî qasî da jî ku tu li vê rêçkê binêrî û gava xwe bavêjî, arîkarîyê ji Xweda yê xwe bixwaze û ji tewfîqa xwe ra berê xwe bide wî û xwe biparêze ji heçî tişta şubhê ji te ra çêkê û an bibê sebebê li rê winda bûna te.

Dema te yeqîn kir ku dilê te saf û "xaşi" bûye û fikra te ji bilav bûnê xilas bûye û hemî komê ser hev bûye û hemî xema te bûye yêk xem tinê, vêca hingê binêre vê ya min ji te ra gotî û şerh dayî, eger tu negihayî wê ya tu dixwazî û rihetî ya bîr û hizrê ji te ra çênebû, bizane tu wek wî yî ewê pêşîya pîyê xwe nabînê û li tarîtîyê da gava xwe davêjê. Kesê xeletîyan bikê û (heq û batil) tevhev bikê, ew ne li pey dîn e û ya baştir ew e ku ji çûnê bisekinê û xwe ragirê.

Vêca ey **korê min**, wesîyeta min baş bigire û xwe tê bigihîne û bizane ku bi rastî hema ewê mirin di destê wî da û ya wî, saxî û jîyan jî hema ya wî ye û di destê wî da ye; ewê dafirînê hema ew e yê dimrînê û ewê ji nav dibê hema ew e yê dîsa dizivirênê û ewê nexweşîyê didê hema ew e yê selametî û şifayê didê. Rastî ev e ku dinya xêncî li ser wî halê Xuda xwestî nehatîye deynan; ji ni'met û imtihan û cezayê roja qîyametê bigire heta bi wa tiştên Xwedê hez kirî û tu pê

مَا اخْتَلَفَ النَّاسُ فِيهِ مِنْ أَهْوَائِهِمْ وَآرَائِهِمْ مِثْلَ الَّذِي الْتَبَسَ عَلَيْهِمْ، فَكَانَ إِحْكَامُ ذلِكَ عَلَى مَا كَرِهْتُ مِنْ تَنْبِيهِكَ لَهُ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ إِسْلاَمِكَ إِلَى أَمْرٍ لاَ آمَنُ عَلَيْكَ بِهِ الْهَلَكَةَ، وَرَجَوْتُ أَنْ يُوَفِّقَكَ اللهُ فِيهِ لِرُشْدِكَ، وَأَنْ يَهْدِيَكَ لِقَصْدِكَ، فَعَهِدْتُ إِلَيْكَ وَصِيَّتِي هذِهِ.

وَاعْلَمْ يَا بُنَيَّ، أَنَّ أَحَبَّ مَا أَنْتَ آخِذٌ بِهِ إِلَيَّ مِنْ وَصِيَّتِي تَقْوَى اللهِ، وَالاْقْتِصَارُ عَلَى مَا فَرَضَهُ اللهُ عَلَيْكَ، وَالأَخْذُ بِمَا مَضَى عَلَيْهِ الأَوَّلُونَ مِنْ آبَائِكَ، وَالصَّالِحُونَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِكَ، فَإِنَّهُمْ لَمْ يَدَعُوا أَنْ نَظَرُوا لاِنْفُسِهِمْ كَمَا أَنْتَ نَاظِرٌ، وَفَكَّرُوا كَمَا أَنْتَ مُفَكِّرٌ، ثُمَّ رَدَّهُمْ آخِرُ ذلِكَ إِلَى الأَخْذِ بِمَا عَرَفُوا، وَالاْمْسَاكِ عَمَّا لَمْ يُكَلَّفُوا، فَإِنْ أَبَتْ نَفْسُكَ أَنْ تَقْبَلَ ذلِكَ دُونَ أَنْ تَعْلَمَ كَمَا عَلِمُوا فَلْيَكُنْ طَلَبُكَ ذلِكَ بِتَفَهُّمٍ وَتَعَلُّمٍ، لاَ بِتَوَرُّطِ الشُّبُهَاتِ، وَعُلَقِ الْخُصُومَاتِ.

وَابْدَأْ قَبْلَ نَظَرِكَ فِي ذلِكَ

nizanî, vêca eger tiştek ji wan li te giran hat, ewê ji nezanî ya xwe hesab bike, çiko ji ewil ve tu nezan çêbûyî û paşê tu hatîyî zana kirin û çiqas pir in û zehf in ew tiştên tu nizanî û fikra te têda şaş maye û besîreta te nagihêtê, lê piştî hingê tu dibînî û nas dikî. Nixwe xwe bi kesekî bigire ku tu çêkirî û rizqê te dayî û tu serast kirî. Her wiha bila tu ji Wî ra ‘ibadet bikî û meyla te bi alîyê Wî ve bê û tirsa te ji Wî bê.

Û bizane ey **korê min**, kesî ji Xwedê xeber nedaye qas Pêğemberê me selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin, jê xeber dayî. Vêca bi serokatî ya wî razî bibe û ji xilasî ya xwe ra ewî bike serpêş û rêber, vêca rastî ev e ku li şîretkirina te da qusûr û kêmasî ji min çênebûye û qasê ez li fikr û xema te da, tu çiqa bixebitî jî tu nikarî ewqas bikevî xem a xwe.

Korê min, evê jî bizane ku eger Rebbê te şirîkek hebûya, wê hinartî yên Wî bihatan bal te û te wê eser û şûnewarên ‘erd û hukmeta Wî bidîtan û te wê kiryar û nîşanên Wî nas bikiran, lê belê ew wek çawa ewî bi xwe behsa xwe kirî, Xudayeke tek, di hukumdarî ya Wî da kes nîne dijatî ya Wî bikê û ber Wî lê rabê; her bûye û wê her hebê; ewil e, pêşîya her tiştî da hebûye bêy ku despêk jê re hebê û yê axir e, piştî her tiştî ra

بِالاسْتِعَانَةِ بِإِلهِكَ، وَالرَّغْبَةِ إِلَيْهِ فِي تَوْفِيقِكَ، وَتَرْكِ كُلِّ شَائِبَة أَوْلَجَتْكَ فِي شُبْهَة، أَوْ أَسْلَمَتْكَ إِلَى ضَلاَلَة.

فَإِذا أَيْقَنْتَ أَنْ قَدْ صَفَا قَلْبُكَ فَخَشَعَ، وَتَمَّ رَأْيُكَ وَاجْتَمَعَ، وَكَانَ هَمُّكَ فِي ذلِكَ هَمّاً وَاحِداً، فَانْظُرْ فِيما فَسَّرْتُ لَكَ، وَإِنْ أَنْتَ لَمْ يَجْتَمِعْ لَكَ مَا تُحِبُّ مِنْ نَفْسِكَ، وَفَرَاغِ نَظَرِكَ وَفِكْرِكَ، فَاعْلَمْ أَنَّكَ إِنَّمَا تَخْبِطُ الْعَشْوَاءَ، وَتَتَوَرَّطُ الظَّلْمَاءَ، وَلَيْسَ طَالِبُ الدِّينِ مَنْ خَبَطَ وَلاَ مَنْ خَلَّطَ، وَالأَمْسَاكُ عَنْ ذلِكَ أَمْثَلُ.

فَتَفَهَّمْ يَا بُنَيَّ وَصِيَّتِي، وَاعْلَمْ أَنَّ مَالِكَ الْمَوْتِ هُوَمَالِكُ الحَيَاةِ، وَأَنَّ الْخَالِقَ هُوَ الْمُمِيتُ، وَأَنَّ الْمُفْنِيَ هُوَ الْمُعِيدُ، وَأَنَّ الْمُبْتَلِيَ هُوَ الْمُعَافِي، وَأَنَّ الدُّنْيَا لَمْ تَكُنْ لِتَسْتَقِرَّ إِلاَّ عَلَى مَا جَعَلَهَا اللهُ عَلَيْهِ مِنَ النَّعْمَاء، وَالاَبْتِلاَء، وَالْجَزَاء فِي الْمَعَادِ، أَوْ مَاشَاءَ مِمَّا لاَ تعْلَمُ، فَإِنْ أَشْكَلَ عَلَيْكَ شَيْءٌ مِنْ ذلِكَ فَاحْمِلْهُ عَلَى جَهَالَتِكَ بِهِ، فَإِنَّكَ

heye, bêy ku xilasek jê re hebê, mezintir e ji wê çendê ku xudatî ya Wî pê dil an çavan bê dîtin û dûra wê bê girtin.

Vêca dema te ev zanî, derheq ta’et û gohdana Xwedayê xwe û tirsa ji ceza dana Wî û sehwa ji ber xezeba Wî, ewê bike ya layiqê kesek wek te; bê qîmet û kêm karîn û pir nekar û gelek muhtacê Rebbê xwe. Çiko bi rastî Ewî xêncî ji qencî yê emrê te nekirîye û xêncî ji pîsatî û kirêtê jî nehya te nekirîye û tu paş ve nedayî.

Ey korê min! Eve min ji te ra behsa dinyayê û halê wê û ji navçûna wê û gohaztina wê kir û min tu agah kirî ji axretê û ewa di wê da ji ehlê wê ra hatî hazir kirin û, min ji her duka ra jî nimûne û misal ji te ra anîn da tu ji wan ‘ibretê bigirî û wê gorekê derbaz bikî.

Mesela wa kesên dinya bi tecribê nas kirîn, mesela wê koma rêwingî ya ye ku li cihek xela lê hatî û bê av û gîya da bin, vêca ji wêderê qesta cihê têr şînkatî û kesk û pir av bikin û zehmeta rê û cida bûna ji dostan û nerihetî ya seferê û nexweşî ya xwarinê qebûl bikin heta bighên wî cihê berfireh ku cihê sekna waye. Vêca ew nexweşî ya rêkê ji xwe ra rihet hesab dikin û xercê kirîn, ji xwe ra zerer nizanin û ji bona wan tiştek ji

أَوَّلُ مَا خُلِقْتَ جَاهِلاً ثُـمَّ عَلِمْـتَ، وَمَا أَكْثَـرَ مَـا تَجْهَـلُ مِـنَ الأَمْـرِ، وَيَتَحَيَّرُ فِيـهِ رَأْيُـكَ، وَيَضِـلُّ فِيـهِ بَصَـرُكَ ثُـمَّ تُبْصِـرُهُ بَعْـدَ ذٰلِـكَ! فَاعْتَصِمْ بِالَّـذِي خَلَقَـكَ وَرَزَقَـكَ وَسَوَّاكَ، وَلْيَكُنْ لَهُ تَعَبُّـدُكَ، وَإِلَيْـهِ رَغْبَتُكَ، وَمِنْهُ شَفَقَتُكَ.

وَاعْلَمْ يَـا بُنَـيَّ أَنَّ أَحَـداً لَـمْ يُنْبِىءْ عَنِ اللهِ سُبْحَانَهُ كَمَا أَنْبَأَ عَنْهُ نَبِيُّنَا(صلى الله عليه وآله)فَارْضَ بِهِ رَائِداً، وَإِلَى النَّجَاةِ قَائِداً، فَإِنِّي لَـمْ آلُكَ نَصِيحَةً، وَإِنَّكَ لَنْ تَبْلُـغَ فِـي النَّظَرِ لِنَفْسِكَ وَإِنِ اجْتَهَـدْتَ مَبْلَـغَ نَظَرِي لَكَ.

وَاعْلَمْ يَا بُنَيَّ، أَنَّـهُ لَـوْ كَـانَ لِرَبِّـكَ شَـرِيكٌ لأَتَتْـكَ رُسُـلُهُ، وَلَرَأَيْـتَ آثَـارَ مُلْكِـهِ وَسُـلْطَانِهِ، وَلَعَرَفْتَ أَفْعَالَهُ وصِـفَاتِهِ، وَلٰكِنَّـهُ إِلٰهٌ وَاحِدٌ كَمَا وَصَـفَ نَفْسَـهُ، لاَ يُضَادُّهُ فِي مُلْكِهِ أَحَدٌ، وَلاَ يَـزُولُ أَبَداً وَلَمْ يَزَلْ، أَوَّلٌ قَبْـلَ الأَشْـيَاءِ بِلاَ أَوَّلِيَّة، وَآخِرٌ بَعْدَ الأَشْيَاءِ بِـلاَ نِهَايَة، عَظُمَ عَنْ أَنْ تَثْبُتَ رُبُوبِيَّتُـهُ

wê xweştir nîne ku ewa nêzîkê cihê wan bikê û bighênê wî cihê ku gereke biçûan wêderê.

Mesela kesê bi dinyayê hatî xapandin jî wek mesela wa kesa ye ku li cihek têr şînkatî û xweş û tejî ni’met bin, vêca ji wêderê biçin cihek hişk û bê av, ji bona wan jî tiştek ji wê derketinê û çûna wî cihê ku çûyînê nexweştir û bi zehmettir nîne.

Korê min! Nefsa xwe bike mîzan û kêşek di navbeyna xwe û xêncî xwe da.Vêca ewê ya tu ji xwe ra hejê dikî ji xêncî xwe ra jî hejê bike û ji wî ra nexwaze ewê tişta tu ji bona xwe hez jê nakî. Û zulmê neke wek çawa tu hez nakî zulm li te bê kirin û qencîyê bike wek çawa tu hez dikî qencî digel te bê kirin; ewê ya tu ji xelkê ra pîs dizanî, ji xwe ra jî pîs û kirêt bizane; ewê ya xelk derheq te da dikin û tu pê razî dibî, heq ew e tu jî ewê digel xelkê bikî; ewê ya tu nezanî ewê nebêje, her çend tişta tu bizanî kêm bê; tişta tu hez nekî ji te ra bê gotin tu jî ewê nebêje.

Evê jî bizane ku ji xwe razî bûn dijê duristîyê ye û afeta ‘eqla ye; pir bixebite lê nebe xeznedarê xêncî xwe û, dema rêka serast ji te ra hat nîşandan, li beraberê Xwedayê xwe da, pitir xwe bişkîne.

بِإحَاطَةِ قَلْب أَوْ بَصَر.

فَإِذَا عَرَفْتَ ذلِكَ فَافْعَلْ كَمَا يَنْبَغِي لِمِثْلِكَ أَنْ يَفْعَلَهُ فِي صِغَرِ خَطَرِهِ، وَقِلَّةِ مَقْدِرَتِهِ، وَكَثْرَةِ عَجْزِهِ،عَظِيمِ حَاجَتِهِ إِلَى رَبِّهِ، فِي طَلَبِ طَاعَتِهِ، وَالرَّهْبَةِ مِنْ عُقُوبَتِهِ، وَالشَّفَقَةِ مِنْ سُخْطِهِ، فَإِنَّهُ لَمْ يَأْمُرْكَ إِلاَّ بِحَسَن، وَلَمْ يَنْهَكَ إِلاَّ عَنْ قَبِيح.

يَا بُنَيَّ، إِنِّي قَدْ أَنْبَأْتُكَ عَنِ الدُّنْيَا وَحَالِهَا، وَزَوَالِهَا وَانْتِقَالِهَا، وَأَنْبَأْتُكَ عَنِ الْأخِرَةِ وَمَااُعِدَّ لِاَهْلِهَا فِيهَا،وَضَرَبْتُ لَكَ فِيهِمَا الأَمْثَالَ، لِتَعْتَبِرَ بِهَا، وَتَحْذُوعَلَيْهَا.

إِنَّمَا مَثَلُ مَنْ خَبَرَ الدُّنْيَا كَمَثَلِ قَوْم سَفْر، نَبَا بِهِمْ مَنْزِلٌ جَدِيبٌ، فَأَمُّوا مَنْزِلاً خَصِيباً وَجَنَاباً مَرِيعاً، فَاحْتَمَلُوا وَعْثَاءَ الطَّرِيقِ، وَفِرَاقَ الصَّدِيقِ، وَخُشُونَةَ السَّفَرِ، وَجُشُوبَةَ الْمَطْعَمِ، لِيَأْتُوا سَعَةَ دَارِهِمْ، وَمَنْزِلَ قَرَارِهِمْ، فَلَيْسَ يَجِدُونَ لِشَيْء مِنْ ذلِكَ أَلَماً، وَلاَ يَرَوْنَ نَفَقَةً مَغْرَماً، وَلاَ شَيْءَ أَحَبُّ إِلَيْهِمْ مِمَّا قَرَّبَهُمْ

Evê jî bizane ku; pêşîya te da rêkek pir dirêj û bi zehmet û dijwar heye, di vê rêkê da tu muhtacê peyketinek baş û qûtek têraker û pişta sivik î (ji goneha) vêca tu zêdeyê ji karîna xwe li xwe bar neke ku giranî ya wê te bêşênê, dema te jarek belengaz peyda kir da qûtê te heta roja qîyametê bibê û di wê rojê da ku roja ihtîyacî ya te ye, hemî yê li te bizivirênê, evî kesî ji xwe ra xenîmet û furset bizane û barê xwe li wî bike, niha di vî halî da ku ew li ber destê te ye pir arîkarî ya wî bike, çêdibê ku rojekî tu li pey wî bigerî û ewî peyda nekî. Her wiha ji xwe ra forsetek baş bizane ku kesek li wextê hebûn û dewlemendî ya te da deynekî ji te bixwazê, da ku li roja dijwarîyê da li te bizivirênê û deynê xwe eda bikê.

Û bizane li beraberê te da astengek pir dijwar heye, kesê ku barê wî siviktir bê, li derbaz bûna wê da halê wî xweştir ji wî kesê barê giran li ser milê wî; ewê hêdîka diçê wê halê wî nexweştir bê ji wî yê bi lez diçê. Sekingeha piştî wê astengê an bihişt e û an cehnem, vêca nixwe pêşîya tu biçî wêderê rênasekî (‘emelê qenc) ji xwe ra rêke û pêşîya gehiştina wêderê cihekî ji xwe ra çêke, çiko piştî mirinê êdî wesîleyek bo razî kirinê nîne û çi rêk jî tinehin bo zivirîna li dinyayê.

Evê jî bizane ku ewê xeznên ‘erd û ‘esmana di destê Wî da furset û izna

مِنْ مَنْزِلِهِمْ، وَأَدْنَاهُمْ مِنْ مَحَلِّهِمْ.

وَمَثَلُ مَنِ اغْتَرَّ بِهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ كَانُوا بِمَنْزِلِ خَصِيبٍ، فَنَبَا بِهِمْ إِلَى مَنْزِلٍ جَدِيبٍ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَهَ إِلَيْهِمْ وَلاَ أَفْظَعَ عِنْدَهُمْ مِنْ مُفَارَقَةِ مَا كَانُوا فِيهِ، إِلَى مَا يَهْجُمُونَ عَلَيْهِ، وَيَصِيرُونَ إِلَيْهِ.

يَا بُنَيَّ، اجْعَلْ نَفْسَكَ مِيزَاناً فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ غَيْرِكَ، فَأَحْبِبْ لِغَيْرِكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ، وَاكْرَهْ لَهُ مَا تَكْرَهُ لَهَا، وَلاَ تَظْلِمْ كَمَا لاَ تُحِبُّ أَنْ تُظْلَمَ، وَأَحْسِنْ كَمَا تُحِبُّ أَنْ يُحْسَنَ إِلَيْكَ، وَاسْتَقْبِحْ مِنْ نَفْسِكَ مَا تَسْتَقْبِحُ مِنْ غَيْرِكَ، وَارْضَ مِنَ النَّاسِ بِمَا تَرْضَاهُ لَهُمْ مِنْ نَفْسِكَ، وَلاَ تَقُلْ مَا لاَ تَعْلَمُ وَإِنْ قَلَّ مَا تعْلَمُ، وَلاَ تَقُلْ مَا لاَ تُحِبُّ أَنْ يُقَالَ لَكَ.

وَاعْلَمْ، أَنَّ الأعْجَابَ ضِدُّ الصَّوَابِ، وَآفَةُ الأَلْبَابِ. فَاسْعَ فِي كَدْحِكَ، وَلاَ تَكُنْ خَازِناً لِغَيْرِكَ، وَإِذَا أَنْتَ هُدِيتَ لِقَصْدِكَ فَكُنْ أَخْشَعَ مَا تَكُونُ لِرَبِّكَ.

di’a kirinê daye te û qebûl kirina di’ayê te jî li Xwe girtîye û destûr daye te ku tu jê bixwazî da bidê te û daxwaza rehmetê jê bikî da rehmê li te bikê, Ewî tiştek di navbeyna Xwe û te da nedanîye da te ji wî binixumênê û tu nespartîyî kesekî ku mehdera te li bal wî bikê û eger te xirabî û gonehek kirîye rêka tewbê li ber te negirtîye û ji ceza dana te ra bi lez neketîye û ji ber li xwe zivirîna te kêmasî ji te ra çênekirîye û li wî wextî da ku tu musteheqê hetk birinê bî, hetka te nebir û li qebûl kirina tewbê da zehmetî ji te ra çênekir û ji ber gonehê ji te çêbûyî tu neêxistî di tengasîyê da û tu ji rehmeta xwe bê hêvî nekirî. Belkî ber zivirandina te ji goneh qencî hesab kir û gonehek yê te gonehek tinê hesab kir û qencîyek ya te ji ber deha ve anî hesabê û dergehê tewbê û ‘ozr xwestinê ji te ra vekir; vêca dema tu gazî Wî bikî, gazî ya te gohlê dibê û dema tu hêdîka digel biaxivî Ew bi wê dizanê, nixwe ihtîyacî ya xwe bibe bal Wî.

Û xefa dil li bal Wî veke û xema xwe ji Wî ra pûr pûr bike û çara xem û mereqên xwe ji Wî bixwaze û li karûbarên xwe da arîkarîyê ji Wî bigire û ji xeznên rehmeta Wî ewê bixwaze ya xêncî Wî kes nekarê ewê bidê; tiştên wek ‘emr dirêjîyê û selametî ya bedenê

وَاعْلَمْ، أَنَّ أَمَامَكَ طَرِيقاً ذَا مَسَافَة بَعِيدَة، وَمَشَقَّة شَدِيدَة، وَأَنَّهُ لاَ غِنَى بِكَ فِيهِ عَنْ حُسْنِ الاِرْتِيَادِ، وَقَدْرِ بَلاَغِكَ مِنَ الزَّادِ، مَعَ خِفَّةِ الظَّهْرِ، فَلاَ تَحْمِلَنَّ عَلَى ظَهْرِكَ فَوْقَ طَاقَتِكَ، فَيَكُونَ ثِقْلُ ذلِكَ وَبَالاً عَلَيْكَ، وَإِذَا وَجَدْتَ مِنْ أَهْلِ الْفَاقَةِ مَنْ يَحْمِلُ لَكَ زَادَكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَيُوَافِيكَ بِهِ غداً حَيْثُ تَحْتَاجُ إِلَيْهِ، فَاغْتَنِمْهُ وَحَمِّلْهُ إِيَّاهُ، وَأَكْثِرْ مِنْ تَزْوِيدِهِ وَأَنْتَ قَادِرٌ عَلَيْهِ، فَلَعَلَّكَ تَطْلُبُهُ فَلاَ تَجِدُهُ، وَاغْتَنِمْ مَنِ اسْتَقْرَضَكَ في حَالِ غِنَاكَ، لِيَجْعَلَ قَضَاءَهُ لَكَ في يَوْمِ عُسْرَتِكَ.

وَاعْلَمْ، أَنَّ أَمَامَكَ عَقَبَةً كَؤوداً، الْمُخِفُّ فِيهَا أَحْسَنُ حَالاً مِنَ الْمُثْقِلِ، وَالْمُبْطِىءُ عَلَيْهَا أَقْبَحُ حَالاً مِنَ الْمُسْرِعِ، وَأَنَّ مَهْبِطَهَا بِكَ لاَمَحَالَةَ عَلَى جَنَّة أَوْ عَلَى نَار، فَارْتَدْ لِنَفْسِكَ قَبْلَ نُزُولِكَ، وَوَطِّىءِ الْمَنْزِلَ قَبْلَ حُلُولِكَ، فَلَيْسَ بَعْدَ الْمَوْتِ مُسْتَعْتَبٌ، وَلاَ إِلَى الدُّنْيَا مُنْصَرَفٌ.

وَاعْلَمْ، أَنَّ الَّذِي بِيَدِهِ خَزَائِنُ السَّمواتِ وَالأَرْضِ قَدْ أَذِنَ لَكَ فِي

û berfirehî ya rizq û qût.

Ji xeyrî wê jî, kilîdên xeznên Xwe danîye di destê te da, çiko izn daye te ku tu jê bixwazî; vêca tu kengê bixwazî tu dikarî pê di'a kirinê dergehên ni'met û qencî yên Wî vekî û barana rehmeta Wî di carekî da bibarînî, vêca eger dereng cewaba te da bêhêvî nebe, çiko dana Wî girêdayî ye bi qasê niyetê ve. We heye çêbê ku cewabê paş bêxê da ku xêra yê dixwazê mezintir bikê û ser dankirina yê hêvîdar ve zêde bikê. Belkê wiha jî çêbûye ku te tiştek xwest bê û ji te ra nehat bê dayîn, lê belê baştirê ji wê li vê dinyayê da an li dinya dî da (ji nêzîk ve an derengtir) ji bona te bê dayîn, an jî paşketina wê ji te ji ber tiştekî bê ku ji te ra xêrtir û baştir bê. Car jî heye ku tu tiştekî bixwazî û eger ji te ra pêk bê, bibê sebebê ji dest çûna dînê te, vêca ileh ewê ji Xuda bixwaze ku sipehîtî ya wê ji te ra bimînê û zehmet û bargiranî ya wê ji te dûr bibê; ne mal ji te ra dimînê û ne jî tu jê re dimînî.

Korê min bizane ku tu ji axretê ra çêbûyî ne ji dinyayê ra û tu ji fenayê ra çêbûyî ne ji manê ra û ji mirinê ra û ne ji sax mayînê ra; rastî ev e ku tu di warekî da yî ku ji kesî ra namînê û nasehilê; warê jê hilanînê, ku rêkeke bi alîyê axretê ve, tu nêçîra mirinê yî, ew

الدُّعَاء، وَتَكفَّلَ لَكَ بِالْإِجَابَةِ،أَمَرَكَ أَنْ تَسْأَلَهُ لِيُعْطِيَكَ، وَتَسْتَرْحِمَهُ لِيَرْحَمَكَ، وَلَمْ يَجْعَلْ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ مَنْ يَحْجُبُكَ عَنْهُ، وَلَمْ يُلْجِئْكَ إِلَى مَنْ يَشْفَعُ لَكَ إِلَيْهِ، وَلَمْ يَمْنَعْكَ إِنْ أَسَأْتَ مِنَ التَّوْبَةِ، وَلَمْ يُعَاجِلْكَ بَالنِّقْمَةِ، [وَلَمْ يُعَيِّرْكَ بِالْأَنَابَةِ]، وَلَمْ يَفْضَحْكَ حَيْثُ الْفَضِيحَةُ [بِكَ أَوْلَى]، وَلَمْ يُشَدِّدْ عَلَيْكَ فِي قَبُولِ الْأَنَابَةِ، وَلَمْ يُنَاقِشْكَ بِالْجَرِيمَةِ، وَلَمْ يُؤْيِسْكَ مِنَ الرَّحْمَةِ، بَلْ جَعَلَ نُزُوعَكَ عَنِ الذَّنْبِ حَسَنَةً، وَحَسَبَ سَيِّئَتَكَ وَاحِدَةً، وَحَسَبَ حَسَنَتَكَ عَشْراً، وَفَتحَ لَكَ بَابَ الْمَتَابِ، فَإِذَا نَادَيْتَهُ سَمِعَ نِدَاكَ، وَإِذَا نَاجَيْتَهُ عَلِمَ نَجْوَاكَ فَأَفْضَيْتَ إِلَيْهِ بِحَاجَتِكَ.

وَأَبْثَثْتَهُ ذاتَ نَفْسِكَ، وَشَكَوْتَ إِلَيْهِ هُمُومَكَ، وَاسْتَكْشَفْتَهُ كُرُوبَكَ، وَاسْتَعَنْتَهُ عَلَى أُمُورِكَ، وَسَأَلْتَهُ مِنْ خَزَائِنِ رَحْمَتِهِ مَا لاَ يَقْدِرُ عَلَى إِعْطَائِهِ غَيْرُهُ، مِنْ زِيَادَةِ الأَعْمَارِ، وَصِحَّةِ الأَبْدَانِ، وَسَعَةِ الأَرْزَاقِ.

mirina ku yê jê direvê ji ber xilas nabê û ewê ew bikevê pey wî, ji desta dernakevê û bivê nevê wê ewî bikê di lepê xwe da.

Vêca ji wê çendê bitirse ku tu li halek xirab û pîs da bî û ew te bigirê; tu tewbê paşda bidî û bêjî xwe, ku tê tewbe bikî, lê belê ew mirin cidahîyê bêxê navbeyna te û tewbê da, vêca hingê ye ku te xwe telef kirîye û li helakê birîye.

Korê min! Pir mirinê bîne bîra xwe û ewa tu bi alîyê wê ve diçî û ya piştî mirinê tu dê têda cî bigirî, da ku dema mirin ser te da hat, te xwe jê re hazir kiribê û piştka xwe şidand bê, ne ku ji nişkê ve ser te da bê (û te hay ji xwe neyî) vêca te bişikênê û bindest bikê. Newebê ku tu bêyî xapandin pê dildana ehlê dinyayê ji dinyayê ra û kûlbûtî ya wan ji wê ra, çiko Xwedê derheq wê da agahî daye te û ewê bi xwe jî wesfê xwe ji te ra daye û perde ji ser xirabî yên xwe hilanîye, vêca dinyaxwaz, ‘eynî ew seyên reyînker in û ew dirindên hirhirkerin ku di serê hev da dixorin û yê qewî ewê ze’êf û şikestî dixwê û yê mezin serdestîyê li yê biçûk dikê; ew dewar in ku hinek girêdayî û hinek serberedayî ne, ewa ‘eqlê xwe ji dest daye û bi rêkek ne me’lûm ve diçin, li dûla pir afet da hatine berdan û li ‘erdê xîzî da ketine rê ku tê ra çûn bi

ثُمَّ جَعَلَ فِي يَدَيْكَ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِهِ بِمَا أَذِنَ لَكَ فِيهِ مِنْ مَسْأَلَتِهِ، فَمَتَى شِئْتَ اسْتَفْتَحْتَ بِالدُّعَاءِ أَبْوَابَ نِعَمِهِ، وَاسْتَمْطَرْتَ شَآبِيبَ رَحْمَتِهِ، فَلاَ يُقَنِّطَنَّكَ إِبْطَاءُ إِجَابَتِهِ، فَإِنَّ الْعَطِيَّةَ عَلَى قَدْرِ النِّيَّةِ، وَرُبَّمَا أُخِّرَتْ عَنْكَ الأِجَابَةُ، لِيَكُونَ ذلِكَ أَعْظَمَ لِأَجْرِ السَّائِلِ، وَأَجْزَلَ لِعَطَاءِ الأمِلِ، وَرُبَّمَا سَأَلْتَ الشَّيْءَ فَلاَ تُؤْتَاهُ، وَأُوتِيتَ خَيْراً مِنْهُ عَاجِلاً أَوْ آجِلاً، أَوْ صُرِفَ عَنْكَ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ، فَلَرُبَّ أَمْرٍ قَدْ طَلَبْتَهُ فِيهِ هَلاَكُ دِينِكَ لَوْ أُوتِيتَهُ، فَلْتَكُنْ مَسَأَلَتُكَ فِيمَا يَبْقَى لَكَ جَمَالُهُ، وَيُنْفَى عَنْكَ وَبَالُهُ، فَالْمَالُ لاَ يَبْقَى لَكَ وَلاَ تَبْقَى لَهُ.

وَاعْلَمْ أَنَّكَ إِنَّمَا خُلِقْتَ لِلاْخِرَةِ لاَ لِلدُّنْيَا، وَلِلْفَنَاءِ لاَ لِلْبَقَاءِ، وَلِلْمَوْتِ لاَ لِلْحَيَاةِ، وَأَنَّكَ فِي مَنْزِلِ قُلْعَةٍ، وَدَارِ بُلْغَةٍ، وَطَرِيقٍ إِلَى الأخِرَةِ، وَأَنَّكَ طَرِيدُ الْمَوْتِ

zehmet e, ne şivanek hene ku ewa berhev bikê û ne jî kesek ku ewa bibê cihekî û bighênê çêrîngehekî; dinyayê ew bi alîyê kûrerêka ve dajû çavê wan ji ronahî ya çiraya hidayetê mehrûm kirine, vêca di çûla wê da şaş û heyirî mane û di nav ni'meta da jî nûqî bûne, ewa dinya ji xwe ra kirîye reb (xuda) vêca dinya bi wan dileyzê ew jî bi wê dileyzin û xêncî wê ji bîr kirine.

Hêdîka! Wê perda tarîtîyê ji ser rabê, heçweku "kecawe" gehiştin, ewên bi lez dikevin, wê bighên (karwan).

Bizane ey korê min! Kesê merkeba wî şev û roj bin, ew tê birin, her çend sekinîyî bê û ew bi rêkê ve diçê her çend rawestayî û di rihetîyê da bê.

Û bi yeqîn evê bizane ku tu naghêyî hêvî ya xwe û tu ji mirinê xilas nabî, tu di wê rêkê da diçî ewa yên pêşîya te têda çûyîn, vêca xwesta xwe niviz bike û sipehî bi dest xwe ve bîne, çiko çêdibê carna ji destçûna mal û heyîyê di peyketinê da bê, vêca newereng e ku heçî pey ket rizq û qûtê wî bê dayîn û heçî pey neket mehrûm û bê par (bê behr-bê pişk) bimînê. Pê xwe vedana ji hemî pîsatî û rizîletîyan hêjanê ji xwe ra çêke, herçend nefsa te, te bi alîyê ewa pîsatîyan ve bajû (gohê xwe nedîyê), çiko rastî ev e ku şûna wê ya tu ji dest didî

الَّذِي لاَ يَنْجُو مِنْهُ هَارِبُهُ، وَلاَ بُـدَّ أَنَّهُ مُدْرِكُهُ،

فَكُـنْ مِنْـهُ عَلَـى حَـذَرٍ أَنْ يُدْرِكَكَ وَأَنْتَ عَلَى حَالِ سَيِّئَةٍ، قَدْ كُنْتَ تُحَدِّثُ نَفْسَكَ مِنْهَا بِالتَّوْبَـةِ، فَيَحُولَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ ذلِكَ، فَإِذَا أَنْتَ قَدْ أَهْلَكتَ نَفْسَكَ.

[ذكر الموت]: يَا بُنَـيَّ، أَكْثِـرْ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ، وَذِكْرِ مَا تَهْجُـمُ عَلَيْهِ، وَتُفْضِي بَعْدَ الْمَـوْتِ إِلَيْـهِ، حَتَّى يَأْتِيَـكَ وَقَـدْ أَخَـذْتَ مِنْـهُ حِذْرَكَ، وَشَدَدْتَ لَـهُ أَزْرَكَ، وَلاَ يَأْتِيَكَ بَغْتَـةً فَيَبْهَـرَكَ. وَإِيَّـاكَ أَنْ تَغْتَرَّ بِمَا تَرَى مِـنْ إِخْـلاَدِ أَهْـلِ الدُّنْيَا إِلَيْهَا، وَتَكَالُبِهِمْ عَلَيْهَا، فَقَـدْ نَبَّأَكَ اللهُ عَنْهَا، وَنَعَتْ لَكَ نَفْسَـهَا، وَتَكَشَّفَتْ لَكَ عَنْ مَسَاوِيهَا، فَإِنَّمَا أَهْلُهَـا كِـلاَبٌ عَاوِيَـةٌ، وَسِـبَاعٌ ضَارِيَةٌ، يَهِرُّ بَعْضُهَا بَعْضاً، يَأْكُـلُ عَزِيزُهَـا ذَلِيلَهَـا، وَيَقْهَـرُ كَبِيرُهَـا صَـغِيرَهَا، نَعَـمٌ مُعَقَّلَـةٌ، وَأُخْـرَى مُهْمَلَةٌ، قَدْ أَضَلَّتْ عُقُولَهَا،رَكِبَـتْ مَجْهُولَهَـا، سُـرُوحُ عَاهَـةٍ بِـوَادٍ

nayê dagirtin.

Nebe bende ji kesî ra, çiko heqîqet ev e ku Xwedê tu azad afirandîyî.

Ew başî ya ku xêncî pê pîsatîyê dest ve nayê, çi xêr têda heye? Ew rihetî ya ku xêncî bi zehmetê nayê dest, çi rihetî ye?

Newebê ku merkebên timayî û kûlbûtîyê te bi alîyê telefbûnê ve bibin, eger tu bikarî xweyê ni'metekî di navbeyna xwe û Xwedayê xwe da nedênî, we bike, çiko tu dê behra xwe peyda bikî û qismetê xwe bi dest ve bênî.

Ew qasê kêm ku ji alîyê Xwedayê Subhan ve bighê te mezintir û hêjayîtir e ji wê ya pir û zehf ku ji bendeyên wî bighê. Herçend li heqîqet da, hemî tişt yên Xwedê ne û ji wî dighên.

Şîretên bilave: Dagirtina şûna ewê ya ji ber sikût û bê dengî ya te ji dest çûyî rihettir e ji wê ya te ji ber peyivîn û axiftinê ji dest dayî.

Parastina tişta di amanê da bi wê çendê ve girêdayî ye ku derê amanê baş bê girêdan. Parastina wê ya di destê te da li bal min şîrîntir e ji wê çendê ku tu bikevî pey ewê ya di destê yên dî da.

Tehlî ya bêhêvî bûnê baştir e ji wê çendê ku destê xwestinê bi alîyê xelkê ve bê dirêj kirin. Hebûna sen'etekî digel

وَعْث، لَيْسَ لَهَا رَاع يُقِيمُهَا، وَلاَ مُسِيمٌ يُسِيمُهَا، سَلَكَتْ بِهِمُ الدُّنْيَا طَرِيقَ الْعَمَى، وَأَخَذَتْ بِأَبْصَارِهِمْ عَنْ مَنَارِ الْهُدَى، فَتَاهُوا فِي حَيْرَتِهَا، وَغَرِقُوا فِي نِعْمَتِهَا، وَاتَّخَذُوهَا رَبّاً، فَلَعِبَتْ بِهِمْ وَلَعِبُوا بِهَا، وَنَسُوا مَا وَرَاءَهَا.

رُوَيْداً يُسْفِرُ الظَّلاَمُ، كَأَنْ قَدْ وَرَدَتِ الأَظْعَانُ، يُوشِكُ مَنْ أَسْرَعَ أَنْ يَلْحَقَ!

وَاعْلَمْ، أَنَّ مَنْ كَانَتْ مَطِيَّتُهُ اللَّيْلَ والنَّهَارَ، فَإِنَّهُ يُسَارُ بِهِ وَإِنْ كَانَ وَاقِفاً، وَيَقْطَعُ الْمَسَافَةَ وَإِنْ كَانَ مُقِيماً وَادِعاً.

وَاعْلَمْ يَقِيناً، أَنَّكَ لَنْ تَبْلُغَ أَمَلَكَ، وَلَنْ تَعْدُوَ أَجَلَكَ، وَأَنَّكَ فِي سَبِيلِ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ، فَخَفِّضْ فِي الطَّلَبِ، وَأَجْمِلْ فِي الْمُكْتَسَبِ، فَإِنَّهُ رُبَّ طَلَب قَدْ جَرَّ إِلَى حَرَب، فَلَيْسَ كُلُّ طَالِب بِمَرْزُوق، وَلاَ كُلُّ مُجْمِل بِمَحْرُوم، وَأَكْرِمْ نَفْسَكَ عَنْ كُلِّ دَنِيَّة وَإِنْ سَاقَتْكَ إِلَى الرَّغَائِبِ، فَإِنَّكَ لَنْ تَعْتَاضَ بِمَا تَبْذُلُ مِنْ نَفْسِكَ عِوَضاً.

xwe parastinê, baştir e ji wê dewlemendî ya hevrê digel gonehan. Her kes bi xwe, xefên xwe baştir diparêzê (xwey dikê).

Hene kesên ji wê tiştê ra xebatê dikin ku zerera wan têda heye.

Kesê pir peyv (pir xeberdan) axiftinên beredayî (bêhûde) jê çêdibin û kesê fikir bikê bîna dibê.

Tevlî qencan bibe da tu ji wan bêyî hesab kirin; xwe ji xiraban dûr bigire da tu ji wan cida bibî. Çi pîs tişt e xwarina heram; û zulm kirina mirovê ze'êf pîstirîn zulm e. Dema nermî û borandin bi icbar û zûrî bê hingê zûrî dibê nermî û borandin.

Carna çêdibê ku derman bibê derd û derd bibê derman. Çêdibê ku carna ewê hêvîya şîret kirinê jê neyî şîretek qenc bikê û ewê şîretek jê bê xwestin jî xîyanetê bikê.

Newebê tu pal bidî hêvî û arizûyan, çiko bi rastî ew, sermaya ehmeqa ye.

'Eql parastina tecriba ye û baştirîn tecrba te ew e ku ji te ra şîretkar bê.

Ji forsetan istifade bike hêca ji dest neçûyî û nebûyî kol û mereq. Newereng e ku heçî yê pey tiştekî bikevê bighêtê û heçî ya çûyî û nehazir, paş ve bizivirê. Ji dest dana qût û pûç kirina axretê ji xirabîyê ye.

وَلاَ تَكُـنْ عَبْـدَ غَيْـرِكَ وَقَـدْ جَعَلَكَ اللهُ حُرّاً.

وَمَا خَيْرُ خَيْرٍ لاَ يُنَالُ إِلاَّ بِشَـرٍّ، ويُسْر لاَ يُنَالُ إِلاَّ بِعُسْرٍ؟!

وَإِيَّاكَ أَنْ تُوجِفَ بِـكَ مَطَايَـا الطَّمَعِ، فَتُورِدَكَ مَنَاهِلَ الْهَلَكَةِ، وَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَلاَّ يَكُونَ بَيْنَـكَ بَـيْنَ اللهِ ذُونِعْمَـةٌ فَافْعَـلْ، فإِنَّـكَ مُـدْرِكٌ قِسْمَكَ، وَآخِذٌ سَهْمَكَ.

وَإِنَّ الْيَسِـيرَ مِـنَ اللهِ سُـبْحَانَهُ أَكْرَمُ أَعْظَمُ مِنَ الْكَثِيرِ مِـنْ خَلْقِـهِ وَإِنْ كَانَ كُلٌّ مِنْهُ.

[وصايا شتّى]: وَتَلاَفِيكَ مَا فَرَطَ مِنْ صَمْتِكَ أَيْسَرُ مِنْ إِدْرَاكِكَ مَا فَاتَ مِنْ مَنْطِقِكَ.

وَحِفْظُ مَا فِي الْوِعَـاءِ بِشَـدِّ الْوِكَاءِ، وَحِفْظُ مَـا فِـي يَـدَيْكَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ طَلَبِ مَا فِي يَدَيْ غَيْرِكَ.

وَمَـرَارَةُ الْيَـأْسِ خَيْـرٌ مِـنَ الطَّلَبِ إِلَى النَّاسِ، وَالْحِرْفَةُ مَـعَ

Ji her karekî ra dûmahîkek heye û ewa ji te ra hatîyî deynan, wê bê.

Tacir xwe têxê xeterê (heta feydê dibê) û çêdibê ku ya kêm ji ya pir, zehftir li xwe zêde bikê.

Xêr ne di arîkarê zelîl da heye ne jî li dostê bin tuhmetê da. Çiqa ku zeman teslîmê te bê behra xwe bi rihetî jê hilîne û ji ber hêvîdarî ya dest ve anîna zêde xwe neêxe xeterê û newebê ku tu hay jê nemînî heta merkeba licacet û rikeberanî ya te hêç û har bibê.

Dost û heval: Li beraberê biraderê xwe da wiha be ku eger ewî peywend û girêdan birrî, tu girêdanê çêke û eger ewî berê xwe ji te zivirand tu qencîyê bike û nêzîkîyê çêke û eger bexîletî kir, tu danê digel bike û eger xwe dûr kir, tu xwe bi alîyê wî ve bide û eger xwe dijwar kir tu jê re nerm bibe û eger xirabîyek jê çêbû ‘ozrê wî qebûl bike, jê re wereng be heçweku tu kûlê wî bî û ewî qencî li te kiribê. Lê newebê ku tu vê yêkê li cîyê wê da nedanî an tu evê yêkê digel kesekî bikî ku ne ehlê wê bê.

Dijminê dostê xwe ji xwe re neke dost, da bibê sebebê dijminî ya te digel dostê te.

Li wextê şîret kirinê da çi sipehî û çi bêmerês, jê re xêrxwaz be û kerba xwe daqurtîne, çiko bi rastî min xilasekek şîrîntir ji qurtandina wê nedîtîye û her

الْعِفَّةِ خَيْرٌ مِنَ الْغِنَى مَعَ الْفُجُورِ، وَالْمَرْءُ أَحْفَظُ لِسِرِّهِ.

وَرُبَّ سَاعٍ فِيما يَضُرُّهُ!

مَنْ أَكْثَرَ أَهْجَرَ، وَمَنْ تَفَكَّرَ أَبْصَرَ.

قَارِنْ أَهْلَ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ، وَبَايِنْ أَهْلَ الشَّرِّ تَبِنْ عَنْهُمْ. بِئْسَ الطَّعَامُ الْحَرَامُ! وَظُلْمُ الضَّعِيفِ أَفْحَشُ الظُّلْمِ، إِذَا كَانَ الرِّفْقُ خُرْقاً كَانَ الْخُرْقُ رِفْقاً.

رُبَّمَا كَانَ الدَّوَاءُ دَاءً، وَالدَّاءُ دَوَاءً، وَرُبَّمَا نَصَحَ غَيْرُ النَّاصِحِ، وَغَشَّ الْمُسْتَنْصَحُ.

وَإِيَّاكَ وَالاتِّكَالَ عَلَى الْمُنَى، فَإِنَّهَا بَضَائِعُ النَّوْكَى.

وَالْعَقْلُ حِفْظُ التَّجَارِبِ، وَخَيْرُ مَا جَرَّبْتَ مَا وَعَظَكَ.

بَادِرِ الْفُرْصَةَ قَبْلَ أَنْ تَكُونَ غُصَّةً، لَيْسَ كُلُّ طَالِبٍ يُصِيبُ، وَلاَ كُلُّ غَائِبٍ يَؤُوبُ، وَمِنَ الْفَسَادِ إِضَاعَةُ الزَّادِ، وَمَفْسَدَةُ الْمَعَادِ.

wiha ez bi dûmahîka çi karan neheshame ku wek wê xweş û bi lezzet bê.

Nerm be digel wî yê xwe li ser te stûr dikê, çiko weheye hingê ew jî digel te nerm bibê; qencî yê digel dijminê xwe bike, çiko bi rastî ew şîrîntirînê dû serketina ye (tûl girtin û lê borîn).

Eger te xwest tu ji dustê xwe cida bibî hinekî cîyê li hev hatinê bihêle, da eger rojekî xwest bizivirê, cîyê zivirînê hebê.

Eger kesekî derheq te da gumanek baş hebê tu jî pê karên qenc û baş gumana wî bigihîne heqîqetê. Ji ber pişt rastî ya di navbeyna te û birayê te da heyî heqê wî ji nav nebe, çiko bi rastî ewê tu heqê wî zayi' bikî (ji nav bibî) êdî ew ji te ra ne dost û birader e.

Bila binemala te (û mirovên te) ne bextreştirîn kes bin ji te ra û meyla wan kesan neke ewên xwe ji te didin paş û bila dost û birayê te ji têkdana dostînîyê ra ne qewîtir bê ji te li hevgirtin û peywenda dostînîyê da û bila ew ji xirabî kirinê ra ji te qewîtir û bi hêztir nebê li qencî kirinê da.

Bila zulma ewê zulm li te kirî li ber te zehf mezin nebê, çiko bi rastî ew bi zerera xwe û li menfî'eta te da dişixulê (ketîye xebatê) û heqê mirovê tu keyfxweş kirî, ne ew e ku tu (xirabîyê digel bikî û) nexweşîyê jê re çêkî.

Korê min, evê jî bizane ku: Rizq, dû

وَلِكُلِّ أَمْرٍ عَاقِبَةٌ، سَوْفَ يَأْتِيكَ مَا قُدِّرَ لَكَ.

التَّاجِرُ مُخَاطِرٌ، وَرُبَّ يَسِير أَنْمَى مِنْ كَثِير!

لاَ خَيْرَ فِي مُعِين مَهِين، وَلاَ فِي صَدِيق ظَنِين، سَاهِلِ الدَّهْرَ مَا ذَلَّ لَكَ قَعُودُهُ، وَلاَ تُخَاطِرْ بِشَيء رَجَاءَ أَكْثَرَ مِنْهُ، وَإِيَّاكَ أَنْ تَجْمَحَ بِكَ مَطِيَّةُ اللَّجَاجِ.

احْمِلْ نَفْسَكَ مِنْ أَخِيكَ عِنْدَ صَرْمِهِ عَلَى الصِّلَةِ، وَعِنْدَ صُدُودِهِ عَلَى اللُّطْفِ وَالْمُقَارَبَةِ، وَعِنْدَ جُمُودِهِ عَلَى الْبَذْلِ، وَعِنْدَ تَبَاعُدِهِ عَلَى الدُّنُوِّ، وَعِنْدَ شِدَّتِهِ عَلَى اللِّينِ، وَعِنْدَ جُرْمِهِ عَلَى الْعُذْرِ، حَتَّى كَأَنَّكَ لَهُ عَبْدٌ، وَكَأَنَّهُ ذُونِعْمَة عَلَيْكَ. وَإِيَّاكَ أَنْ تَضَعَ ذلِكَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ، أَوْ أَنْ تَفْعَلَهُ بِغَيْرِ أَهْلِهِ.

لاَ تَتَّخِذَنَّ عَدُوَّ صَدِيقِكَ صَدِيقاً فَتُعَادِيَ صَدِيقَكَ.

وَامْحَضْ أَخَاكَ النَّصِيحَةَ، حَسَنَةً كَانَتْ أَمْ قَبِيحَةً، وَتَجَرَّعِ

rizq in, rizqek heye ku tu li pey wê yî û rizqek jî heye ku ew li pey te ye, vêca eger tu bi alîyê wê ve neçî jî wê ew bi alîyê te ve bê. Çi kirêt e xwe şikandina li wextê ihtîyacîyê da û zulm kirina li wextê dewlemendîyê da;

Ji dinya te, hema ew qas e behra te ku tu ji ava kirina mala xwe ya axretê ra mesref bikî. Û eger tu bê tabîyê bikî (zarî bikî) li ser wê ya ji dest te çûyî, nixwe ji ber hemî wê ya nehatî destê te, bê tab be û bike zarî.

Ewê ya qewimîyî ji xwe re bike delîl bo wê ya neqewimîyî, çiko bi rastî karûbar ser heve ne û wek yêk in.

Ne ji wan kesan be ewên heta zehf lome li wan neyê kirin û pir neyên êşandin feydê ji we'z û şîretan nabin. Çiko rastî ev e ku mirovê aqil bi edebdanê şîret dibin û dewar xêncî bi lêdanê şîret nabin. Pê biryara li ser sebrê û yeqîna qenc, hemî kol û xemên ser te da tên, ji xwe bibe.

Kesê dest ji 'edaletê kêşa, ew ji heqîyê xwehr bûye.

Hevaletî wek mirovanîyê ye.

Dost ew e piş te ve jî durist bê.

Hewa û hewes şirîkê êş û derdan e.

Çêdibê ku xerîbek ji mirovê mirov pitir mirovê mirov bê û çêdibê mirovê

الْغَيْظَ، فَإِنِّي لَمْ أَرَ جُرْعَةً أَحْلَى مِنْهَا عَاقِبَةً، وَلاَ أَلَذَّ مَغَبَّةً.

وَلْنْ لِمَنْ غَالَظَكَ، فَإِنَّهُ يُوشِكُ أَنْ يَلِينَ لَكَ، وَخُذْ عَلَى عَدُوِّكَ بِالْفَضْلِ فَإِنَّهُ أَحْلَى الظَّفَرَيْنِ،

وَإِنْ أَرَدْتَ قَطِيعَةَ أَخِيكَ فَاسْتَبْقِ لَهُ مِنْ نَفْسِكَ بَقِيَّةً يَرْجِعُ إِلَيْهَا إِنْ بَدَا لَهُ ذلِكَ يَوْماً مَا.

وَمَنْ ظَنَّ بِكَ خَيْراً فَصَدِّقْ ظَنَّهُ، وَلاَ تُضِيعَنَّ حَقَّ أَخِيكَ اتِّكَالاً عَلَى مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ، فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكَ بِأَخ مَنْ أَضَعْتَ حَقَّه.

وَلاَ يَكُنْ أَهْلُكَ أَشْقَى الْخَلْقِ بِكَ وَلاَ تَرْغَبَنَّ فِيمَنْ زَهِدَ فِيكَ، وَلاَ يَكُونَنَّ أَخُوكَ أَقْوَى عَلَى قَطِيعَتِكَ مِنْكَ عَلَى صِلَتِهِ، وَلاَ تَكُونَنَّ عَلَى الْإِسَاءَةِ أَقْوَى مِنْكَ عَلَى الْإِحْسَانِ.

وَلاَ يَكْبُرَنَّ عَلَيْكَ ظُلْمُ مَنْ ظَلَمَكَ، فَإِنَّهُ يَسْعَى فِي مَضَرَّتِهِ وَنَفْعِكَ، وَلَيْسَ جَزَاءُ مَنْ سَرَّكَ

mirov ji xerîban xerîbtir bê ji mirov ra.

أَنْ تَسُوءَهُ.

Xerîb ew e yê dost û ehbab tune bê.

Kesê ji heqîyê derbaz bikê wê bikevê tengasîyê. Kesê li qeydê bisekinê wê ew jê re bisehilê. Pê bawertirîn wesîla xwe pê girtinê wesîla di navbeyna te û Xwedayê Subhan da ye.

وَاعْلَمْ يَا بُنَيَّ، أَنَّ الرِّزْقَ رِزْقَانِ: رِزْقٌ تَطْلُبُهُ، وَرِزْقٌ يَطْلُبُكَ، فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَأْتِهِ أَتَاكَ، مَا أَقْبَحَ الْخُضُوعَ عِنْدَ الْحَاجَةِ، وَالْجَفَاءَ عِنْدَ الْغِنَى!

Kesê ji xwel te neyî (pakîyê bi te nekê) ew dijminê te ye.

Dema timahî telef bûn e, çêdibê ku bêhêvî bûn gehiştin bê (bo mexsedê).

إِنَّمَا لَكَ مِنْ دُنْيَاكَ، مَا أَصْلَحْتَ بِهِ مَثْوَاكَ، وَإِنْ جَزِعْتَ عَلَى مَا تَفَلَّتَ مِنْ يَدَيْكَ، فَاجْزَعْ عَلَى كُلِّ مَا لَمْ يَصِلْ إِلَيْكَ.

Ne hemî veşartî û ‘eyb eşkere dibin û tên dîtin, ne jî hemî furset dest ve tên.

اسْتَدِلَّ عَلَى مَا لَمْ يَكُنْ بِمَا قَدْ كَانَ، فَإِنَّ الأُمُورَ أَشْبَاهٌ.

Çêdibê ku carna bîna di rêkê da xelet bibê û yê kûr bighê mexseda xwe.

Xirabîyê paşda bide, çiko te kengê bivê tu dikarî ewê bikî.

وَلاَ تَكُونَنَّ مِمَّنْ لاَ تَنْفَعُهُ الْعِظَةُ إِلاَّ إِذَا بَالَغْتَ فِي إِيلاَمِهِ، فَإِنَّ الْعَاقِلَ يَتَّعِظُ بِالأَدَبِ، وَالْبَهَائِمَ لاَ تَتَّعِظُ إِلاَّ بِالضَّرْبِ.

Birrîn û cidabûna ji mirovê nezan beraber e digel têkelî ya mirovê ‘eqilmend.

Kesê ji zeman êmin bibê wê zeman xîyanetê lê bikê û kesê qedr û qîmet bidîyê wê ewî zelîl bikê.

اطْرَحْ عَنْكَ وَارِدَاتِ الْهُمُومِ بِعَزَائِمِ الصَّبْرِ وَحُسْنِ الْيَقِينِ، مَنْ تَرَكَ الْقَصْدَ جَارَ. وَالصَّاحِبُ مُنَاسِبٌ.

Ne weye heçî tîrê bavêjê li hedefê bidê.

Pê goherîna paşa, zeman tê goherîn.

Pêşîya rêkê, pirsyara heval û pêşîya malê pirsyara cîran bike.

Newebê ku tu axiftinên pêkenok bêjî,

herçend tu ewê ji kesek dî neqil bikî.

Newebê tu digel jinan meşweret bikî (di wa tiştan da ku girêdan bi wan ve nîne û ne îşê wa ye) çiko kêmasî di re'ya wan da heye û biryardana wan sist e, pê hicab û nixomandinê nêrînên wan paşda bide, çiko baş nixomandin ji wan ra baştir e. Derketina wan (bo bazarê) ji vê çendê (xirabtir û) dijwartir nîne ku tu kesekî necihê bawerîyê ser wan da bînî. Eger tu bikarî karekî bikî ku xêncî te nasyarîyê digel kesek dî peyda nekin, evê yêkê bike. Zêdeyê ji karîna wê (karên ê ne yê) lê bar neke, çiko rastî ev e ku: Jin, rîhan e, ne qehreman (û pe'liwan).

Qedr û qîmet bidîyê lê qas qeyda wê û ewê berhêvîyê jê re çêneke ku mehdera xêncî xwe li bal te bikê (bila behsa jinên dî, li bal te nekê). Û newebê ku tu ne li cîyê wê da xîretê ji xwe nîşan bidî, çiko ev kar dibê sebeb ku jina duristkar bikevê neduristîyê û jina bi 'iffet şubhe bikevê ser. Ji her yêk ji xizmetkarên xwe ra karekî kifş û me'lûm bike ku xwe bi wê ve mijûl bikê û her yêk karê te neavêjê ser yê dî û bi hêvîya wê ve nehêlê.

Biha û qîmet bidin 'eşîra xwe, çiko bi rastî ew çeng û perê te yê firînê ne û kûk û eslê te ne, ku tu li wan dizivirî û ew destê te ne, ku pê wan tu hêrişê dibî.

Ez te di dîn û dinya te da dispêrim Xwedê û ez baştirîn sernivîsê ji bona te ji

وَالصَّدِيقُ مَنْ صَدَقَ غَيْبُهُ.

وَالْهَوَى شَرِيكُ الْعَمَى.

رُبَّ بَعِيد أَقْرَبُ مِنْ قَرِيب، وَقَرِيب أَبْعَدُ مِنْ بَعِيد.

وَالْغَرِيبُ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَبِيبٌ.

مَنْ تَعَدَّى الْحَقَّ ضَاقَ مَذْهَبُهُ، وَمَنِ اقْتَصَرَ عَلَى قَدْرِهِ كَانَ أَبْقَى لَهُ، وَأَوْثَقُ سَبَب أَخَذْتَ بِهِ سَبَبٌ بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللهِ سُبْحَانَهُ. وَمَنْ لَمْ يُبَالِكَ فَهُوَ عَدُوُّكَ.

قَدْ يَكُونُ الْيَأْسُ إِدْرَاكاً، إِذَا كَانَ الطَّمَعُ هَلاَكاً.

لَيْسَ كُلُّ عَوْرَة تَظْهَرُ، وَلاَ كُلُّ فُرْصَة تُصَابُ.

وَرُبَّمَا أَخْطَأَ الْبَصِيرُ قَصْدَهُ، أَصَابَ الأَعْمَى رُشْدَهُ. أَخِّرِ الشَّرَّ، فَإِنَّكَ إِذَا شِئْتَ تَعَجَّلْتَهُ.

وَقَطِيعَةُ الْجَاهِلِ تَعْدِلُ صِلَةَ الْعَاقِلِ.

مَنْ أَمِنَ الزَّمَانَ خَانَهُ، وَمَنْ أَعْظَمَهُ أَهَانَهُ.

لَيْسَ كُلُّ مَنْ رَمَى أَصَابَ، إِذَا تَغَيَّرَ السُّلْطَانُ تَغَيَّرَ الزَّمَانُ.

سَلْ عَنِ الرَّفِيقِ قَبْلَ الطَّرِيقِ، وَعَنِ الْجَارِ قَبْلَ الدَّارِ.

wî dixwazim; hem niha û hem li zemanê hêjbê da û hem li dinyayê û hem li axretê. Wesselam- di nav xêr û xweşîyê da bî.

NIVÎSOKA 32

Ji Mu'awîye re nivîsîye:

Te zehf komên mirova telef kirin û pê ji rêderî ya xwe te ew xapandin û avêtin nav pêlên behra xwe da, tarîtî û zulmetê ser wan da girt û şubhan ew di nav xwe da girtin û ji rêka xwe ya rast dûr ketin û berew paş ve li ser pehnî ya xwe zivirîn û pişt dan, heseb û babkên xwe ji bona xwe kirin palgeh û cihê xwe pê girtinê, xêncî kêmeka ji ehlê besîretê ku tu nas kirîn û ji te cida bûyîn û dest ji arîkarî ya te kişandîn û berew Xuda çûyîn. Çiko te ew ji karek zehmet ra hay didan û berê wan ji rêka rast diziviranda.

Vêca ey Mu'awîye! Derheq xwe da ji Xwedê bitirise û hefsarê xwe ji destê şeytan bikêşe û derîne, çiko bi rastî dinya wê ji te bê birrîn û axret nêzîkê te bûye. **Wesselam**.

NIVÎSOKA 33

Qusemê korê 'Ebbas, kar bi destê wî bûye li Mekkehê, ev name ji wî ra nivîsîye.

... Çavdêrê min li rojavayê (Şamê) ji

إِيَّاكَ أَنْ تَذْكُرَ مِنَ الْكَلاَمِ مَا يَكُونُ مُضْحِكاً، وَإِنْ حَكَيْتَ ذلِكَ عَنْ غَيْرِكَ.

وَإِيَّاكَ وَمُشَاوَرَةَ النِّسَاءِ، فَإِنَّ رَأْيَهُنَّ إِلَى أَفْنٍ، وَعَزْمَهُنَّ إِلَى وَهْنٍ. وَاكْفُفْ عَلَيْهِنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ بِحِجَابِكَ إِيَّاهُنَّ، فَإِنَّ شِدَّةَ الْحِجَابِ أَبْقَى عَلَيْهِنَّ، وَلَيْسَ خُرُوجُهُنَّ بِأَشَدَّ مَنْ إِدْخَالِكَ مَنْ لاَيُوثَقُ بِهِ عَلَيْهِنَّ، وَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَلاَّ يَعْرِفْنَ غَيْرَكَ فَافْعَلْ. وَلاَ تُمَلِّكِ الْمَرْأَةَ مِنْ أَمْرِهَا مَا جَاوَزَ نَفْسَهَا، فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رَيْحَانَةٌ، وَلَيْسَتْ بِقَهْرَمَانَة.

وَلاَ تَعْدُ بِكَرَامَتِهَا نَفْسَهَا، وَلاَ تُطْمِعْهَا أَنْ تَشْفَعَ لِغَيْرِهَا.

وَإِيَّاكَ وَالتَّغَايُرَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِ غَيْرَة، فَإِنَّ ذلِكَ يَدْعُوالصَّحِيحَةَ إِلَى السَّقَمِ، وَالْبَرِيئَةَ إِلَى الرِّيَبِ. وَاجْعَلْ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْ خَدَمِكَ عَمَلاً تَأْخُذُهُ بِهِ، فَإِنَّهُ أَحْرَى أَلاَّ يَتَوَاكَلُوا فِي خِدْمَتِكَ.

وَأَكْرِمْ عَشِيرَتَكَ، فَإِنَّهُمْ جَنَاحُكَ الَّذِي بِهِ تَطِيرُ، وَأَصْلُكَ الَّذِي إِلَيْهِ تَصِيرُ، وَيَدُكَ الَّتِي بِهَا

min ra nivîsîye û xeber daye min ku hinek ji ehlê Şamê ji hecê ra hatine şandin ku kûrdil û gohgiran û çavkûr in; ew kes in ku heq û batil tevhev dikin û li bê emrî ya Xwedê da gohdarê mexlûqan e û pê dîn, dinyayê ji xwe ra didoşin û pê axreta qenca û ji Xuda tirsan dinyayê dikirin, halhale xêncî qenc karan, xêrê bi dest xwe naêxin û xêncî xirabkaran cezayê xirab ji wan ra nayê dayîn. Vêca tu wek mirovên hay ji xwe mayî û xweyê biryarê û şîretkerê ‘eqilmend û ewê li pey mezinê xwe û gohdarê Imam û serokê xwe, karûbaran bi dest xwe bigire û ewa ragire û newebê tu karekî bikî ku tu mecbûr bibî ji ber wê ‘ozrê xwe vexwazî. Bila li wextê rast ketina ni’metan da ser xwe çûn û li wextê tirs û belan da sistî ji te çênebê. Wesselam (di nav xweşîyê da bî).

NIVÎSOKA 34

Imam ‘Elî (s) Malikê Eşter şûna Muhemedê korê Ebûbekir da kir walî yê mmisrê, lê hêca Malik negihiştî Misrê di rêkê da wefat kir. Vêca ev kar lê giran hat bû, xeber giha Imam (s) ewî jî ev name jê re şand:

... Xeber gehişt min ji ber ku min “Eşter” bi alîyê hukumdarî ya te ve rêkirî, tu dilgîr bûyî. Min ev yêk nekir ji ber ku tu li kar û xebatê da sistîyê dikî, an ku tu pitir bixebitî û xwe bişidînî.

تَصُولُ.

أَسْتَوْدِعُ اللهَ دِينَكَ وَدُنْيَاكَ، وَأَسْأَلُهُ خَيْرَ الْقَضَاءِ لَكَ فِي الْعَاجِلَةِ وَالْآجِلَةِ، وَالدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، إِنْ شَاءَاللهُ.

[32]

إلى معاوية

وَأَرْدَيْتَ جِيلاً مِنَ النَّاسِ كَثِيراً، خَدَعْتَهُمْ بِغَيِّكَ، وَأَلْقَيْتَهُمْ فِي مَوْجِ بَحْرِكَ، تَغْشَاهُمُ الظُّلُمَاتُ،تَتَلاَطَمُ بِهِمُ الشُّبُهَاتُ، فَجَاروا عَنْ وِجْهَتِهِمْ، وَنَكَصُوا عَلَى أَعْقَابِهِمْ، وَتَوَلَّوْا عَلَى أَدْبَارِهِمْ، وَعَوَّلُوا عَلَى أَحْسَابِهِمْ، إِلاَّ مَنْ فَاءَ مِنْ أَهْلِ الْبَصَائِرِ، فَإِنَّهُمْ فَارَقُوكَ بَعْدَ مَعْرِفَتِكَ، وَهَرَبُوا إِلَى اللهِ سُبحانَهُ مِنْ مُوَازَرَتِكَ، إِذْ حَمَلْتَهُمْ عَلَى الصَّعْبِ، وَعَدَلْتَ بِهِمْ عَنِ الْقَصْدِ.

فَاتَّقِ اللهَ يَا مُعَاوِيَةُ فِي نَفْسِكَ، وَجَاذِبِ الشَّيْطَانَ قِيَادَكَ، فَإِنَّ الدُّنْيَا مُنْقَطِعَةٌ عَنْكَ، وَالْآخِرَةَ قَرِيبَةٌ مِنْكَ، وَالسَّلاَمُ.

[33]

Eger min herêma hukumdarî ya te ji te girt, sebeb ev bû ku min dixwesta ez karekî bihêlm hêvîya te ve ku pêk anîna wê ji te ra rihet tir bê û tu bi hukumdarî ya wê keyfxweştir bî.

Ew kesê min hukumdarî ya Misrê bi hêvîya wî ve hiştî kesek bû xêr xwazê me û ji dijminê me pir nerihet û li beraberê wan da dijwar bû. Xwedê rehma xwe lê bikê, ewî rojên ‘emrê xwe gihandin xilasekê di halekî da ku em jê razî bûn ew rûbirû bû digel mirinê; Xwedê razî bûna xwe ser da bibarênê û xêra wî zêde bikê û çend beraber bidîyê.

Vêca tu bikeve beraberê dijminê xwe da û bi hişyarî û besîret dewamê bide rêka xwe û xwe hazir bike û pêk bîne bo şerê kesê ku digel te bikevê şer û (xelkê) gazî bike bo rêka Xwedayê xwe û pir arîkarîyê ji Xuda bixwaze, ku ew bes e ji pêk anîna wê tiştê ra ewa ji te ra muhim û berketî û da arîkarî ya te bikê li wan tiştên ji te ra tên pêş. Inşallah.

إلى قُثَمَ بن العبّاس، وهو عامله على مكّة

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ عَيْنِي بِالْمَغْرِبِ كَتَبَ إِلَيَّ يُعْلِمُنِي أَنَّهُ وُجِّهَ إِلَى المَوْسِمِ أُنَاسٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ، الْعُمْيِ الْقُلُوبِ، الصُّمِّ الأَسْمَاعِ، الْكُمْهِ الأَبْصَارِ، الَّذِينَ يَلْتَمِسُونَ الْحَقَّ بِالبَاطِلِ، وَيُطِيعُونَ الْمَخْلُوقَ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ، وَيَحْتَلِبُونَ الدُّنْيَا دَرَّهَا بِالدِّينِ، وَيَشْتَرُونَ عَاجِلَهَا بِآجِلِ الأَبْرَارِ الْمُتَّقِينَ، وَلَنْ يَفُوزَ بِالْخَيْرِ إِلاَّ عَامِلُهُ، وَلاَ يُجْزَى جَزَاءَ الشَّرِّ إِلاَّ فَاعِلُهُ. فَأَقِمْ عَلَى مَا فِي يَدَيْكَ قِيَامَ الْحَازِمِ الصَّلِيبِ، وَالنَّاصِحِ اللَّبِيبِ، التَّابِعِ لِسُلْطَانِهِ، الْمُطِيعِ لإِمَامِهِ.

وَإِيَّاكَ وَمَا يُعْتَذَرُ مِنْهُ، وَلاَ تَكُنْ عِنْدَ النَّعْمَاءِ بَطِراً، وَلاَ عِنْدَ الْبَأْسَاءِ فَشِلاً، وَالسَّلاَمُ.

۞ NIVÎSOKA 35 ۞

Piştî kujrana Muhemmedê korê Ebû Bekir li Misrê, ji ‘Ebdullahê korê ‘Ebbas ra nivîsîye.

...Eve Misr hat vegirtin û Muhemmedê korê Ebûbekir (rehîmellah) hat şehîd kirin.

Em xêra wî ji Xwedê daxwaz dikîn,

[34]

إلى محمد بن أبي بكر. لما بلغه توجّده من عزله بالاشتر عن مصر، ثم توفي الاشتر في توجهه إلى هناك قبل وصوله إليها

ew korek xêrxwaz û kar bi destek xebatker û şûrek birra û sitûnek qayîm bû.

Min, pêşîya wê qewmînê da xelk hay dan û rakirin û min destûr da wan ku li hawara wî biçin û min xef û eşkere gazî wan kir, hinek ne bi hez kirin hatin û hineka bihanên derewîn anîn û hinek jî di malên xwe da rûniştin û em tinê hiştin.

Daxwaza min ji Xwedayê Te'ala ew e ku zûka, min ji wan xilas bikê; wellahî, eger ne ew bûya ku min xwe ji mirinê ra hazir kirîye û li wextê rûbirû bûna digel dijmin da ez berhêvîyê şehîd bûnê me, min qet hez nedikira heta bi rojekî jî ez di nav wan da bimînim û an çi caran berê xwe bidim wan.

NIVÎSOKA 36

Li cewaba nama birayê xwe 'Uqeyl da nivîsîye, derheq ewî leşkerî da ku rêkirî şerê yêk ji dijminan (yanî Bisr bin Ebî Ertat. Sala 39-ê h.)

Min leşkerek giran ji muslimanan, ser wî da rêkir, dema ew gohlê bû, xwe berhevê ser hev kir û revî. Ji kiryara xwe pûşman bû û paşve zivirî, leşkerê min li rêkê da gihayê ku nêzîk bû roj biçê xwarê, vêca gelek bi lez şerek di navbeyna wan da çêbû, ku ji bêhnekî zêdetir dewam nekir, heta ku bêhn

وَقَدْ بَلَغَنِي مَوْجِدَتُكَ مِنْ تَسْرِيحِ الأَشْتَرِ إِلَى عَمَلِكَ، وَإِنِّي لَمْ أَفْعَلْ ذلِكَ اسْتِبْطَاءً لَكَ فِي الجَهْدِ، وَلاَ ازدِياداً لَكَ فِي الْجِدِّ، وَلَوْ نَزَعْتُ مَا تَحْتَ يَدِكَ مِنْ سُلْطَانِكَ، لَوَلَّيْتُكَ مَا هُوَ أَيْسَرُ عَلَيْكَ مَؤُونَةً، وَأَعْجَبُ إِلَيْكَ وِلاَيَةً.

إِنَّ الرَّجُلَ الَّذِي كُنْتُ وَلَّيْتُهُ أَمْرَ مِصْرَ كَانَ رَجُلاً لَنَا نَاصِحاً، وَعَلَى عَدُوِّنَا شَدِيداً نَاقِماً، فَرَحِمَهُ اللهُ! فَلَقَدِ اسْتَكْمَلَ أَيَّامَهُ، وَلاَقَى حِمَامَهُ، وَنَحْنُ عَنْهُ رَاضُونَ، أَوْلاَهُ اللهُ رِضْوَانَهُ، وَضَاعَفَ الثَّوَابَ لَهُ.

فَأَصْحِرْ لِعَدُوِّكَ، وَامْضِ عَلَى بَصِيرَتِكَ، وَشَمِّرْ لِحَرْبِ مَنْ حَارَبَكَ، وَادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ، وَأَكْثِرِ الاسْتِعَانَةَ بِاللهِ يَكْفِكَ مَا أَهَمَّكَ، وَيُعِنْكَ عَلَى مَا يُنْزِلُ بِكَ، إِنْ شَاءَ اللهُ.

[35]

bizdayî û nefes di gerîyê ra mayî û nîvcan me'elesef xwe xilas kir vêca çi bi zehmet jê xilas bû.

Dev ji Qureyşîyan berde, ew ku di nav li rê windabûnê da dajûn û di nav cidayî û nifaqê da cewelan didin û di nav dûla şaşîyê da serî rakêşin, çiko bi rastî wek çawa ew pêşîyê da ji şerê digel Pêğember ra selat û selamên ser wî û alê wî bin kom bûyîn ji bona şerê min jî kom bûne. Vêca Ewê cezaderê gonehan cezayê Qureyşîyan bidê wan; hema rastî ewa heqê mirovanî ya min birrîn û hukmeta korê dayka min (Pêğember) ji min sitandin.

Lê, ew pirsyara te ku te pirsî bû, bîr û hizra min derheq şer da çî ye? Vêca bê şik û şubhe bîr û hizra min ew e ku şer digel vî qewmê soz şikên bibê heta ez lqayê Xwedayê xwe bibim. Pir bûna xelkê li dûr û berê min ser hêz û 'izzeta min ve zêde nakê û bilav bûna wan ji dûra min, min naêxê dehşetê; tu we guman neke ku korê babê te, herçend xelk desta jê bikêşin (û tinê bihêlin li beraberê dijmin da) xwe biçemênê û bişikênê an ji ber nekarînê biçê bin barê zulmê da, an hefsarê xwe bikê di destê kesek dî da û an suwarîyê bidê kesekî. Belkî ew wereng e wek çawa ewî (şa'irê) ji "Benî Selîm" gotî:

Eger tu ji min bipirsî, tu çewanî? Ezê bêjim: Ez li beraberê zehmetî û nexweşî

إلى عبدالله بن العباس، بعد مقتل محمّد بن أبي بكر بمصر

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ مِصْرَ قَدِ افْتُتِحَتْ، وَمُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ رَحِمَهُ اللهُ قَدِ اسْتُشْهِدَ. فَعِنْدَ اللهِ نَحْتَسِبُهُ، وَلَداً نَاصِحاً، وَعَامِلاً كَادِحاً، وَسَيْفاً قَاطِعاً، وَرُكْناً دَافِعاً.

وَقَدْ كُنْتُ حَثَثْتُ النَّاسَ عَلَى لَحَاقِهِ، وَأَمَرْتُهُمْ بِغِيَاثِهِ قَبْلَ الْوَقْعَةِ، وَدَعَوْتُهُمْ سِرّاً وَجَهْراً، وَعَوْداً وَبَدْءاً، فَمِنْهُمُ الْآتِي كَارِهاً، وَمِنْهُمُ الْمُعْتَلُّ كَاذِباً، وَمِنْهُمُ الْقَاعِدُ خَاذِلاً.

أَسْأَلُ اللهَ تَعَالَى أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ فَرَجاً عَاجِلاً، فَوَاللهِ لَوْ لاَ طَمَعِي عِنْدَ لِقَائِي عَدُوِّي فِي الشَّهَادَةِ، وَتَوْطِينِي نَفْسِي عَلَى الْمَنِيَّةِ، لاَحْبَبْتُ أَلاَّ أَبْقَى مَعَ هؤُلاَءِ يَوْماً وَاحِداً، وَلاَ أَلْتَقِيَ بِهِمْ أَبَداً.

[36]

في ذكر جيش أنفذه إلى بعض الاعداء، وهو جواب كتاب كتبه إليه أخوه عقيل بن أبي طالب

yên zeman da sebûr û xwe ragir im. Ji min ra giran e ku ez xemdar bêm dîtin, heta ku dijmin loman li min bikê û dost, bikevê kol û xeman.

فَسَرَّحْتُ إِلَيْهِ جَيْشاً كَثِيفاً مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَلَمَّا بَلَغَهُ ذٰلِكَ شَمَّرَ هَارِباً، وَنَكَصَ نَادِماً، فَلَحِقُوهُ بِبَعْضِ الطَّرِيقِ، وَقَدْ طَفَّلَتِ الشَّمْسُ لِلاْيَابِ، فَاقْتَتَلُوا شَيْئاً كَلاَ وَلاَ، فَمَا كَانَ إِلاَّ كَمَوْقِفِ سَاعَةَ حَتَّى نَجَا جَرِيضاً بَعْدَمَا أُخِذَ مِنْهُ بِالْمُخَنَّقِ، وَلَمْ يَبْقَ مِنْهُ غَيْرُ الرَّمَقِ، فَلأْياً بِلأْيٍ مَا نَجَا. فَدَعْ عَنْكَ قُرَيْشاً وَتَرْكَاضَهُمْ فِي الضَّلاَلِ، وَتَجْوَالَهُمْ فِي الشِّقَاقِ وَجِمَاحَهُمْ فِي التِّيهِ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَجْمَعُوا عَلَى حَرْبِي كَإِجْمَاعِهِمْ عَلَى حَرْبِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله قَبْلِي، فَجَزَتْ قُرَيْشاً عَنِّي الْجَوَازِي! فَقَدْ قَطَعُوا رَحِمِي وَسَلَبُونِي سُلْطَانَ ابْنِ أُمِّي.

وَأَمَّا مَا سَأَلْتَ عَنْهُ مِنْ رَأْيِي فِي الْقِتَالِ، فَإِنَّ رَأْيِي قِتَالُ الْمُحِلِّينَ حَتَّى أَلْقَى اللهَ، لاَ يَزِيدُنِي كَثْرَةُ النَّاسِ حَوْلِي عِزَّةً، وَلاَ تَفَرُّقُهُمْ عَنِّي وَحْشَةً، وَلاَ تَحْسَبَنَّ ابْنَ أَبِيكَ ـ وَلَوْ أَسْلَمَهُ النَّاسُ ـ مُتَضَرِّعاً مُتَخَشِّعاً، وَلاَ مُقِرّاً لِلضَّيْمِ وَاهِناً، وَلاَ سَلِسَ الزِّمَامِ

۞ NIVÎSOKA 37 ۞

Ji Mu'awîye ra nivîsîye:

Subhanellah! Çiqas pey ketina te ya hewayê nefsê û ew tiştên tu ji ber xwe çêdikî (û bid'e) pir û dijwar in, çiqa tu di nav şaşî û heyrîtîyê ra mayî! Tu çiqas heqîqetan ji nav dibî û soz û qiraran pêş xwe ve davêjî; ew heqîqet û sozên ku Xwedê wê bixwazê û delîl û huccetin li ser bendan ('evdan).

Vêca ew pir xeberdan û rikeberanî ya te derheq 'Osman û qatilên wî da, heqîqet ev e ku te bi xwe hingê des avêt arîkarî ya 'Osman ku arîkarî bi feyda te bû û te ew tinê hişt dema arîkarî li feyda wî da bû. **Wesselam**.

۞ NIVÎSOKA 38 ۞

Ji xelkê Misrê ra nivîsîye dema Malikê Eşter kirî walî yê wan.

Ji 'evdê Xwedê, 'Elî, mîrê bawerdara, ji bona wî qewmê ku dema di 'erdê Xwedê da goneh dihata kirin û heqê Wî ji nav dihata birin, ji Xwedê ra xezeb girtî dibûn; vêca zulm û sitemê çadira xwe ji qenc û xirab û cîgir û koçeran ra

vedaye ku ne çi qencî di bin wê da rihet dimînin ne jî ji çi kirêt û munkeran nehy tê kirin.

Piştî vê jî, eve min bendeyek ji bendeyên Xwedê bi alîyê hewe ve rêkir ku di rojên tirsê da xew nakevê çavê wî û li bêhnên sehw û xewfê da ji dijmin natirsê û xwe paşve nadê, ew ji xirabkaran ra dijwartir e ji şewitandina agir; ew, hema Malikê korê Haris e ji qebîla "Mezhic" vêca gohê xwe bidinê û di wan karan da ku rêk ketî bin digel heqîyê jê re gohdar bin û fermanê jê bibin, çiko bi rastî ew şûreke ji şûrên Xwedê ku ne şûr û rimên wî kuh in û ne jî derbên wî bê eser in.

Vêca eger ferman da ku: Hûn biçin, herin û eger ji hewe xwest hûn bisekinin, rawestin, çiko ev rastîyeke ku ew bê destûr û fermana min ne karekî dikê û ne ji karekî paşve dimînê û ne paşve diçê û ne pêşve diçê. Pê rêkirina wî bal hewe ve, min hûn ser xwe ra girtin (min lazimîya hewe, ser lazimî ya xwe ra girt û ew ji bal xwe şand ji hewe re) çiko ew xêrxwazê hewe ye û ji (hefsar kirin û) liğab kirina dijminê hewe ra pir jêhatî û dijwar e.

لِلْقَائِدِ، وَلاَ وَطِىءَ الظَّهْرِ لِلرَّاكِبِ الْمُقْتَعِدَ، وَلَكِنَّهُ كَمَا قَالَ أَخُو بَنِي سُلَيم:

فَإِنْ تَسْأَلِينِي كَيْفَ أَنْتَ فَإِنَّنِي
صَبُورٌ عَلَى رَيْبِ الزَّمَانِ صَلِيبُ
يَعِزُّ عَلَيَّ أَنْ تُرَى بِي كَآبَةٌ
فَيَشْمَتَ عَادٍ أَوْ يُسَاءَ حَبِيبُ

[37]

إلى معاوية:

فَسُبْحَانَ اللهِ! مَا أَشَدَّ لُزُومَكَ لِلأَهْوَاءِ الْمُبْتَدَعَةِ، وَالْحَيْرَةِ الْمُتَّبَعَةِ، مَعَ تَضْيِيعِ الْحَقَائِقِ وَاطِّرَاحِ الْوَثَائِقِ، الَّتِي هِيَ للهِ طِلْبَةٌ، وَعَلَى عِبَادِهِ حُجَّةٌ.

فَأَمَّا إِكْثَارُكَ الْحِجَاجَ فِي عُثْمانَ وَقَتَلَتِهِ، فَإِنَّكَ إِنَّمَا نَصَرْتَ عُثْمانَ حَيْثُ كَانَ النَّصْرُ لَكَ، وَخَذَلْتَهُ حَيْثُ كَانَ النَّصْرُ لَهُ، وَالسَّلاَمُ.

[38]

إلى أهل مصر لما ولّى عليهم الاشتر رحمه الله

۞ NIVÎSOKA 39 ۞

Ji 'Emrê 'As ra nivîsîye:

Rastî ev e ku te dînê xwe êxistîye

pey kesekî ku ji rêderîya wî eşkere û perda wî dirhaye (û hetka wî çûye), li civata xwe da xebera dibêjê mirovên berketî û, mirovê nerm û helîm, sefêk didê nîşan dan; vêca tu jî ketîyî pey dewsa wî û te dana wî xwest, wek çawa kûçik (se) bidê pey şêr û berê wî li pencî (lepê) wî bê û berhêvî yê wê çendê bê ku ew ji ber mayî yê nêçîra xwe, bavêjê ber wî.

Vêca te dinya û axreta xwe, herdû ji dest dan. Eger te bi heqîyê bigirta tu dê bighayî xwesta xwe.

Eger Xwedê karînê bidê û hûn bikevin destê min, ezê cezayê kiryarên hewe bidim hewe û eger hûn, min nekar bikin û hûn bimînin (destê min negîjê hewe), ji xwe ewa li berahî ya hewe heyî (hesab û ‘ezabê Xwedê yê qîyametê) ji hewe re xirabtir e. Û êdî xilas.

مِنْ عَبْدِ الله عَلِيّ أَمِيرِالْمُؤْمِنِينَ، إِلَى الْقَومِ الَّذِينَ غَضِبُوا لله حِينَ عُصِيَ فِي أَرْضِهِ، وَذُهِبَ بِحَقِّهِ، فَضَرَبَ الْجَوْرُ سُرَادِقَهُ عَلَى الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ، وَالْمُقِيمِ وَالظَّاعِنِ، فَلاَ مَعْرُوفٌ يُسْتَرَاحُ إِلَيْهِ وَلاَ مُنْكَرٌ يُتَنَاهَى عَنْهُ.

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكُمْ عَبْداً مِنْ عِبَادِالله عَزَّوَجَلَّ، لاَيَنَامُ أَيَّامَ الخَوْفِ، وَلاَ يَنْكُلُ عَنِ الأَعْدَاءِ سَاعَاتِ الرَّوْعِ، أَشَدَّ عَلَى الْفُجَّارِ مِنْ حَرِيقِ النَّارِ، وَهُوَ مَالِكُ بْنُ الْحَارِثِ أَخُو مَذْحِجٍ، فَاسْمَعُوا لَهُ أَطِيعُوا أَمْرَهُ فِيمَا طَابَقَ الْحَقَّ، فَإِنَّهُ سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ الله، لاَ كَلِيلُ الظُّبَةِ، وَلاَ نَابِي الضَّرِيبَةِ.

فَإِنْ أَمَرَكُمْ أَنْ تَنْفِرُوا فانْفِرُوا، وَإِنْ أَمَرَكُمْ أَنْ تُقِيمُوا فَأَقِيمُوا، فَإِنَّهُ لاَ يُقْدِمُ وَلاَ يُحْجِمُ، وَلاَ يُؤَخِّرُ وَلاَ يُقَدِّمُ إِلاَّ عَنْ أَمْرِي، وَقَدْ آثَرْتُكُمْ بِهِ عَلَى نَفْسِي لِنَصِيحَتِهِ لَكُمْ، وَشِدَّةِ شَكِيمَتِهِ

NIVÎSOKA 40

Ji bona kar bi destek yê xwe nivîsîye (sala 40 ê h.)

Xeberk ji te gehiştîye min, eger te we kiribê, te Xwedayê xwe anîye xezebê û te bê emrîya Imamê xwe kirîye û te emanetê xwe (hukumdarî ya xwe) rizîl kirîye.

Xeber gihaye min ku te ‘erd rût kirîye û ya li ber pîyê xwe te ji xwe ra vegirtîye û ewa li bin destê te da, te xarîye, vêca hesaba xwe ji min ra rêke û

evê jî bizane ku hesaba Xwedê mezintir e ji hesaba mirovan. Êdî xilas.

عَلَى عَدُوِّكُمْ.

۞ NIVÎSOKA 41 ۞

[39]

Ji kar bi destek yê xwe ra nivîsîye[136] :

إلى عمروبن العاص

… Min tu di emanetê xwe da kirbû şirîk û sirrdarê xwe hesab kirbû; li dilê min da çi kes ji mirovên binemala min di xemxarî û arîkarî û emanetdarî yê da wek te nebûn.

فَإِنَّكَ جَعَلْتَ دِينَكَ تَبْعاً لِدُنْيَا امْرِىء ظَاهِرِ غَيُّهُ، مَهْتُوكٍ سِتْرُهُ، يَشِينُ الْكَرِيمَ بِمَجْلِسِهِ، وَيُسَفِّهُ الْحَلِيمَ بِخِلْطَتِهِ، فَاتَّبَعْتَ أَثَرَهُ، وَطَلَبْتَ فَضْلَهُ، اتِّبَاعَ الْكَلْبِ لِلضِّرْغَامِ، يَلُوذُ إِلَى مَخَالِبِهِ، وَيَنْتَظِرُ مَا يُلْقَى إِلَيْهِ مِنْ فَضْلِ فَرِيسَتِهِ.

Vêca dema te dît zeman ji pismamê te ra har bûye û dijmin digel wî ketîye şer û emanetê xelkê hatîye rizîl kirin û ummet xirab bûye û bê berevan maye, tu jî li kormamê xwe qulibîyî û digel wayên berê xwe jê zivirandîn, te jî berê xwe jê zivirand. Vêca digel wayên jê vebûyîn tu jî jê vebûyî û wek wayên ew tinê hiştên te jî ew tinê hişt û digel wa yên xayîn, te jî xîyanet lê kir; te ne hevrîtî kir digel kormamê xwe, ne jî te emanetê wî eda kir.

فَأَذْهَبْتَ دُنْيَاكَ وَآخِرَتَكَ! وَلَوْ بِالْحَقِّ أَخَذْتَ أَدْرَكْتَ مَا طَلَبْتَ.

Heçweku li xebat û cihada te da, mexseda te ne Xwedê bû û heçweku delîl û borhan ji alîyê Xwedayê te ve dest te da neyî! Mirov dibêjê qey mexseda te ev tinê bûye ku tu ummetê li dinya wan da bixapînî û bi awayekî ku ewa hay jê neyî tu xenîmet û malê

فَإِنْ يُمَكِّنِ اللهُ مِنْكَ وَمِنِ ابْنِ أَبِي سُفْيَانَ أَجْزِكُمَا بِمَا قَدَّمْتُما، وَإِنْ تُعْجِزَاوَتَبْقَيَا فَمَا أَمَامَكُمَا شَرٌّ لَكُمَا، وَالسَّلاَمُ.

[40]

إلى بعض عماله

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ بَلَغَنِي عَنْكَ أَمْرٌ،

wan dest xwe ve bênî; vêca dema ji te ra li hev hat û te forseta xîyanet kirina li ummetê dît, te hêrişek lez bir û tu ji cih rabûyî û wek wî gorîyê (didan tîj) ku bizina ji hevketî û birîndar û xûnî bûyî radikişênê, te ew malê ji jinebî û yetîma ra berhev bûyî, revand û bi dilek rihet te ew mal rakir û bir Hicazê, bê wê çendê ku tu ji ber vê yêkê xwe gonehkar jî hesab bikî; ey xêncî te bê bab (ey mal xirab)! Ew jî bi awayek wereng heçweku tu mîrata xwe ji bab û deyka xwe bilez û bez bibî ji ehlê mala xwe ra! Subhanellah! Ma, te bawerî bi roja qîyametê nîne û ma tu natirsî ji hesab dana roja hesabê.

Ey ewê tu li bal min ji ‘eqilmenda dihatay êjmartin û hesab kirin! Çawa vexwarin û xwarin li te xweş tê, halhale tu zanî ku bi rastî tu ya heram dixwî û ya heram vedixwî? Tê kenîjan bigirî û jinan bînî, ew jî ji malê wan yetîm û belengaz û mu’min û mucahidan, ku Xwedê ev mal ji wan ra danîye û memleketên Islamî pê wan paraztîye.

Ji Xuda bitirse û malê vî xelkî li wan bizivirîne. Vêca hema rastî, eger tu vê nekî û Xwedê, te, dest min bêxê (destê min bigîje te) ezê wê digel te bikim ku ez li bal Xwedê ‘ozrdar bim; û bê şubhe

إِنْ كُنْتَ فَعَلْتَهُ فَقَدْ أَسْخَطْتَ رَبَّكَ، وَعَصَيْتَ إِمَامَكَ، وَأَخْزَيْتَ أَمَانَتَكَ.

بَلَغَنِي أَنَّكَ جَرَّدْتَ الأَرْضَ فَأَخَذْتَ مَا تَحْتَ قَدَمَيْكَ، وَأَكَلْتَ مَا تَحْتَ يَدَيْكَ، فَارْفَعْ إِلَيَّ حِسَابَكَ، وَاعْلَمْ أَنَّ حِسَابَ اللهِ أَعْظَمُ مِنْ حِسَابِ النَّاسِ، وَالسَّلاَمُ.

[**41**]

إلى بعض عماله وهو عبدالله بن العباس

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي كُنْتُ أَشْرَكْتُكَ فِي أَمَانَتِي، وَجَعَلْتُكَ شِعَارِي وَبِطَانَتِي، وَلَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِي رَجُلٌ أَوْثَقَ مِنْكَ فِي نَفْسِي، لِمُوَاسَاتِي وَمُوَازَرَتِي وَأَدَاءِ الأَمَانَةِ إِلَيَّ.

فَلَمَّا رَأَيْتَ الزَّمَانَ عَلَى ابْنِ عَمِّكَ قَدْ كَلِبَ، وَالْعَدُوَّ قَدْ حَرِبَ، وَأَمَانَةَ النَّاسِ قَدْ خَزِيَتْ، وَهَذِهِ الأُمَّةَ قَدْ فَتَنَتْ وَشَغَرَتْ، قَلَبْتَ لابْنِ عَمِّكَ ظَهْرَ الْمِجَنِّ، فَفَارَقْتَهُ مَعَ الْمُفَارِقِينَ، وَخَذَلْتَهُ مَعَ الْخَاذِلِينَ، وَخُنْتَهُ مَعَ الْخَائِنِينَ، فَلاَ ابْنَ عَمِّكَ آسَيْتَ، وَلاَ الأَمَانَةَ

ezê pê vî şûrê xwe li te bidim, ew şûrê min pê wê li kî dayî, muheqeq ketîye di agirê cehnemê da.

Wellahî, eger Hesen û Huseyn ew karê te kirî, bikiran, wê ewa qet nermî û mudara ji min nedîtan û nikarîyan goherînê bêxin fikra min, ne heta min ew heq ji wan bistanda û ew neheqî ya ji ber zulma wan çêbûyî ji nav bibira.

Ez sond dixum bi wî Xwedayê rebbê alemê, eger ewa te bi heramî birî bi awayek helal jî bi dest minve bihata, min hez nedikir û li min xweş nedihata ku ez ewê ji bona yên paş xwe ra bikim mîrat û bihêlm. Hêdîka bimeşîne, heçweku eve tu gihayî xilasekê û hatîyî bin ax kirin û kiryarên te raberê te kirine û niha tu li cîyekî dayî ku zalim gazî dikin "ya hesretah" û ewê 'emrê xwe telef kirî xwezîya zivirîna li dinyayê dixwazê û ***"êdî hingê cihê revînê tinehin"***.

NIVÎSOKA 42

Ji 'Omerê korê Ebû seleme yê Mexzûmî ra nivîsîye, ew kar bi destê wî bû li Behreynê, vêca ew ji kar avêtîye û Numanê korê 'Eclanê Zureqî şûna wî da danîye.

... Eve min Numanê korê 'Eclan kir

أَدَّيْتَ.

وَكَأَنَّكَ لَمْ تَكُنِ اللهَ تُرِيدُ بِجِهَادِكَ، وَكَأَنَّكَ لَمْ تَكُنْ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكَ، وَكَأَنَّكَ إِنَّمَا كُنْتَ تَكِيدُ هذِهِ الأُمَّةَ عَنْ دُنْيَاهُمْ، وَتَنْوِي غِرَّتَهُمْ عَنْ فَيْئِهِمْ! فَلَمَّا أَمْكَنَتْكَ الشِّدَّةُ فِي خِيَانَةِ الأُمَّةِ، أَسْرَعْتَ الْكَرَّةَ، وَعَاجَلْتَ الْوَثْبَةَ، وَاخْتَطَفْتَ مَا قَدَرْتَ عَلَيْهِ مِنْ أَمْوَالِهِمُ الْمَصُونَةِ لِأَرَامِلِهِمْ وَأَيْتَامِهِمْ، اخْتِطَافَ الذِّئْبِ الأَزَلِّ دَامِيَةَ الْمِعْزَى الْكَسِيرَةَ، فَحَمَلْتَهُ إِلَى الْحِجَازِ رَحِيبَ الصَّدْرِ بِحَمْلِهِ، غَيْرَ مُتَأَثِّمٍ مِنْ أَخْذِهِ، كَأَنَّكَ ـ لاَ أَبَا لِغَيْرِكَ ـ حَدَرْتَ إِلَى أَهْلِكَ تُرَاثَكَ مِنْ أَبِيكَ وَأُمِّكَ، فَسُبْحَانَ اللهِ! أَمَا تُؤْمِنُ بِالْمَعَادِ؟ أَوَ مَا تَخَافُ نِقَاشَ الْحِسَابِ!

أَيُّهَا الْمَعْدُودُ ـ كَانَ ـ عِنْدَنَا مِنْ ذَوِي الأَلْبَابِ، كَيْفَ تُسِيغُ شَرَاباً وَطَعَاماً، وَأَنْتَ تَعْلَمُ أَنَّكَ تَأْكُلُ حَرَاماً، وَتَشْرَبُ حَرَاماً، وَتَبْتَاعُ الإِمَاءَ وَ تَنْكِحُ النِّسَاءَ مِنْ مَالِ الْيَتَامَى

walî yê Behreynê; û min tu ji wêderê vegirtî, bê wê çendê ku lûmeyek li te bê kirin û nebaşîyek li ser te bê gotin. Te wezîfa xwe li hukumdarî yê da baş pêk anîye û te emanet eda kirîye, vêca ne gumana xirab derheq te da heye û ne lome li ser te heye û ne tuhmet li ser te heye û ne jî tu gonehkarî, bizivire were, çiko niyeta min ew e ez bi alîyê zalimên Şamêve hereket bikim û ez dixwazim tu digel min hazir bî, çiko bi hez kirina Xwedê tu ji wan kesayî ku li cihada digel dijmina da û li ragirtina sitûna dîn da ez jê arîkarî digirim.

۞ NIVÎSOKA 43 ۞

Ji walî yê xwe yê "Erdeşîr Xurre", Mesqeleyê korê Hubeyre yê Şeybanî ra nivîsîye:

Xeberek ji te gehiştîye min, eger te we kiribê, te Xwedayê xwe anîye xezebê û ne gohdarî ya Imamê xwe kirîye; te xenîmeta muslimana ku bi hêza rrim û hespên wan berhev bûyî û xûna wan li ser wê hatî rijandin, li komek ji qewmê xwe, ku tu ji xwe re bijartine (teqsîm kirine). Sond bi Wî yê tûv kelaştî û candar afirandîn, eger ev gotin rast bê, te qîmetê xwe li nik min kêm kirîye û te mîzan û terazû ya pê bawerî ya min bi xwe sivik kirîye. Vêca tu

وَالْمَسَاكِينِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُجَاهِدِينَ، الَّذِينَ أَفَاءَ اللهُ عَلَيْهِمْ هذِهِ الأَمْوَالَ، وَأَحْرَزَ بِهِمْ هذِهِ الْبِلاَدَ؟!

فَاتَّقِ اللهَ، وَارْدُدْ إِلَى هؤُلاَءِ الْقَوْمِ أَمْوَالَهُمْ، فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ ثُمَّ أَمْكَنَنِي اللهُ مِنْكَ لأُعْذِرَنَّ إِلَى اللهِ فِيكَ، وَلأَضْرِبَنَّكَ بِسَيْفِي الَّذِي مَا ضَرَبْتُ بِهِ أَحَداً إِلاَّ دَخَلَ النَّارَ!

وَ وَاللهِ لَوْ أَنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ فَعَلاَ مِثْلَ الَّذِي فَعَلْتَ، مَا كَانَتْ لَهُمَا عِنْدِي هَوَادَةٌ، وَلاَ ظَفِرَا مِنِّي بِإِرَادَةٍ، حَتَّى آخُذَ الْحَقَّ مِنْهُمَا، وَأُزِيحَ الْبَاطِلَ عَنْ مَظْلَمَتِهِمَا.

وَأُقْسِمُ بِاللهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ مَا يَسُرُّنِي أَنَّ مَا أَخَذْتَهُ مِنْ أَمْوَالِهِمْ حَلاَلٌ لِي، أَتْرُكُهُ مِيرَاثاً لِمَنْ بَعْدِي، فَضَحَّ رُوَيْداً، فَكَأَنَّكَ قَدْ بَلَغْتَ الْمَدَى، وَدُفِنْتَ تَحْتَ الثَّرَى، وَعُرِضَتْ عَلَيْكَ أَعْمَالُكَ بِالْمَحَلِّ الَّذِي يُنَادِي الظَّالِمُ فِيهِ بِالْحَسْرَةِ، وَيَتَمَنَّى الْمُضَيِّعُ الرَّجْعَةَ، (وَلاَتَ حِينَ مَنَاص! وَالسَّلاَمُ.

heqê Xwedayê xwe sivik û rihet negire û pê ji nav birina dînê xwe dinya xwe ava neke; da tu bibî ji wa kesan ku ji nezer kiryar û ‘emel ve xusirîyî.

Agah be, rastî ev e ku heqê ewa muslimanên li bal te û ewên li bal me di vê xenîmetê da berabere. Ji girtina heqê xwe re tên bal min û dema girtin, dizivirin.

۞ NIVÎSOKA 44 ۞

Ji Zîyad bin Ebîh [137] ra nivîsîye. Dema xeber gihayîyê ku Mu’awîye nîyete ewî bixapênê û di nesebê da girêdanê di navbeyna xwe û wî da çêkê.

Ez pê hesîyame ku Mu’awîye nameyek ji te ra şandîye û dixwazê eqlê dilê te bişimitênê û sistî yê bêxê biryara te, vêca hay jê hebe. Çiko bi rastî ew şeytane, ku ji rûbirûve û ji piştve û ji rast û çep bi alîyê mirov ve tê da li wextê bê xeberî û hay ji xwe nemana wî da forsetê peyda bikê û ewî bin dest bikê û hişê wî birevênê.

Belê, li wextê ‘Omer bin Xettab da qiseyek ne rêk û pêk û ji hewayê nefsê ji devê Ebû Sufyan pekîya, [138] ew ji weswesên şeytan bî; pê wê, ne nesebek sabit dibê û ne jî kesek dibê musteheqê mîratê. Kesê xwe bi vê gotinê bigirê wek wî devê ye ku ne ji koma devên wêderê bê û biçê nav wan, da ku ava

[42]

إلى عمر بن أبي سلمة المخزومي وكان عامله على البحرين، فعزله، واستعمل النعمان بن عجلان الزّرقي مكانه:

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي قَدْ وَلَّيْتُ النُّعْمَانَ بْنَ عَجْلاَنَ الزُّرَقِيَّ عَلَى الْبَحْرَيْنِ، وَنَزَعْتُ يَدَكَ، بِلاَ ذَمٍّ لَكَ، وَلاَ تَثْرِيب عَلَيْكَ، فَلَقَدْ أَحْسَنْتَ الْوِلاَيَةَ، و أَدَّيْتَ الأَمَانَةَ، فَأَقْبِلْ غَيْرَ ظَنِين، وَلاَ مَلُوم، وَلاَ مُتَّهَم، وَلاَ مَأْثُوم، فَقَدْ أَرَدْتُ الْمَسِيرَ إِلَى ظَلَمَةِ أَهْلِ الشَّامِ، وَأَحْبَبْتُ أَنْ تَشْهَدَ مَعِي، فَإِنَّكَ مِمَّنْ أَسْتَظْهِرُ بِهِ عَلَى جِهَادِ الْعَدُوِّ، وَإِقَامَةِ عَمُودِ الدِّينِ، إِنْ شَاءَ اللهُ.

[43]

إلى مصقلة بن هُبَيرة الشيباني وهو عامله على أردشير خُرّة:

بَلَغَنِي عَنْكَ أَمْرٌ إِنْ كُنْتَ فَعَلْتَهُ فَقَدْ أَسْخَطْتَ إِلهَكَ، وَأَغْضَبْتَ إِمَامَكَ: أَنَّكَ تَقْسِمُ فَيْءَ الْمُسْلِمِينَ

wan vexwê ew jî ewî ji koma xwe dûr bikin û an wek wê meşikê ye ku bi kurtanê devêve girê didin ku diqeliqê û li cîyê xwe nasekinê.

Vêca dema Zîyad ev name xwend got: Sond bi Xwedayê Ke'bê ku ewî şehdeyî li ser vê yêkê da. Evahe her di melheza wî da diborîya, heta paşî ra Mu'awîye got ew birayê min e.

Seyidê Rezî *dibêjê "wağil" keseke ku hêrişê dibê nav koma avvexweran, da digel wan avê vexwê û ew jî ewî ji xwe dûr dikin. "e-nût-ul muzebzeb" jî ew pîyanûk an kasik an tiştek wek wê ye ku bi kurtanê devêve girê didin û dema deve bilez dikevê û rêve diçê ew hema her diqeliqê û li cîyê xwe da nasekinê.*

۞ NIVÎSOKA 45 ۞

Ji walî yê xwe yê Besrayê 'Osmanê korê Hûneyfê Ensarî ra nivîsîye. Dema gohlê bû ku yêk ji xelkê Besrayê ew ji xwarinê ra gazî kirî û ew jî çûyî mala wî.

Ema be'd: Ey korê Hûneyf, xeber gehiştîye min ku kesek ji dewlemendên Besrê tu ji zîyafetekî ra gazî kirîyî û tu jî bilez çûyî; ewî sifreyek reng reng ji te ra pehn kirîye û kaskên xarinê danîne ber te.

الَّذِي حَازَتْهُ رِمَاحُهُمْ وَخُيُولُهُمْ، وَأُرِيقَتْ عَلَيْهِ دِمَاؤُهُمْ، فِيمَنِ اعْتَامَكَ مِنْ أَعْرَابِ قَوْمِكَ، فَوَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ، وَبَرَأَ النَّسَمَةَ، لَئِنْ كَانَ ذلِكَ حَقّاً لَتَجِدَنَّ بِكَ عَلَيَّ هَوَاناً، وَلَتَخِفَّنَّ عِنْدِي مِيزَاناً، فَلاَ تَسْتَهِنْ بِحَقِّ رَبِّكَ، وَلاَ تُصْلِحْ دُنْيَاكَ بِمَحْقِ دِينِكَ، فَتَكُونَ مِنَ الأَخْسَرِينَ أَعْمَالاً.

أَلاَ وَإِنَّ حَقَّ مَنْ قِبَلَكَ وَقِبَلَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ فِي قِسْمَةِ هذَا الْفَيْءِ سَوَاءٌ، يَرِدُونَ عِنْدِي عَلَيْهِ،يَصْدُرُونَ عَنْهُ، والسَّلامُ.

[44]

إلى زياد بن أبيه

وقد بلغه أن معاوية كتب إليه يريد خديعته باستلحاقه

وَقَدْ عَرَفْتُ أَنَّ مُعَاوِيَةَ كَتَبَ إِلَيْكَ يَسْتَزِلُّ لُبَّكَ، وَيَسْتَفِلُّ غَرْبَكَ، فاحْذَرْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ الشَّيْطَانُ يَأْتِي الْمَرْءَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ، وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ، لِيَقْتَحِمَ

Êkcar min bawer nedikira ku tu gazî ya wa kesa qebûl bikî ku belengazên wan bên paşvedan û dewlemendên wan bên gazî kirin.

Vêca binêre xarina xwe ya tu dixwî, ewa tu (derheq helalî û heramî ya wê da) li şik û şubhê da bû ji devê xwe bavêje û ewa te yeqîn heyî ku ji rêkek durist ve hatîye dest, ji wê bi xwe.

Heyhê! Her kesekî pêşkarek heye ku dikevê pey û ji nûra zanîna wî ronahîyê digrê; heyhê bi rastî ev e Imam û pêşkarê hewe razî bûye û beskirîye di dinya xwe da pê dû cilkên peritîyî û ji xarinê jî pê dû tûtik (û dû qet) nan. Elbet, hûn nikarin evê yêkê bikin, lê belê pê teqwatî û xebat û pak dawî (û iffet) û duristkarî ya xwe arîkarîya min bikin.

Vêca wellahî, min ji dinya hewe axa zêrîn nedaye hev û berhev nekirîye û ji heyî ya wê min qe çi mal xezne nekirîye û şûna evî kirasê kevin û pertîyî min kirasek dî ji xwe ra hazir nekirîye û min ji ‘erdê wê bûstek ji xwe re negirt û, min ji wê xêncî xarinek kêm û ne çi, nexwest û nevîya. Bi rastî ew (dinya) li ber çavê min bê qîmettir û bê bihatir e ji libek mazûya tehl.

Belê, ji hemî wê ya li bin ‘esmana da, “Fedek”ek dest me da hebû ku

غَفْلَتَهُ، وَيَسْتَلِبَ غِرَّتَهُ.

وَقَدْ كَانَ مِنْ أَبِي سُفْيَانَ فِي زَمَنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَلْتَةٌ مِنْ حَدِيثِ النَّفْسِ، وَنَزْغَةٌ مِنْ نَزَغَاتِ الشَّيْطَانِ، لاَ يَثْبُتُ بِهَا نَسَبٌ، وَلاَ يُسْتَحَقُّ بِهَا إِرْثٌ، وَالْمُتَعَلِّقُ بِهَا كَالْوَاغِلِ الْمُدَفَّعِ، وَالنَّوْطِ الْمُذَبْذَبِ.

فلمّا قرأ زياد الكتاب قال: شهد بها وربّ الكعبة، ولم يزل في نفسه حتى ادّعاه معاويةُ.

قوله(عليه السلام): "كَالْوَاغِلِ الْمُدَفَّعِ" الواغلُ: هوالذي يهجم على الشّرْب ليشرب معهم وَليس منهم، فلا يزال مُدفّعاً محاجزاً. و"النّوْط المُذَبْذَب": هو ما يناط برحل الراكب من قعب أو قدح أو ما أشبه ذلك، فهو أبداً يتقلقل إذا حث ظهره واستعجل سيره.

[45]

إلى عثمان بن حنيف الانصاري

hineka dilê xwe birinê û bexîletî têda kirin û hinek dî jî, jê derbaz bûn û Xwedê baş hakim e. Ezê çi ji Fedek û xeyrê Fedekê bikim? Halhale sibehî gur zivirîngeha mirov e, wê şûnewarê wî di tarîtî ya wê da pûç bibin û wê behsa wî ji nav behsan rabê; çalikek ku çiqas fireh bikin an gor kûl ser firehîya wê ve zêde bikê, wê kevir û herî bedena mirov ser hevda bişidînin û wê ew axa zehfî zeraqên wê bigirin. Îro ez nefsa xwe pê teqwatî yê dişikînim (xwey dikim) da sibehî, di wê roja dehşeta mezin da êmin bê û li ser wî kendalê cihê şimitînê, xwe ragirê û neşimitê.

Eger ez bixwazim, ez dikarim bighêm hingivî yê safî û kaklê genim û cilên hevrîşim, lê belê pir dûre ku hewayê nefsê ser min bikevê û hirs a min, min bikişênê alîyê bijartina xarinê ve, halhale li hcazê, an li yemenê jar û belengazek hebê ku ne berhêvî ye nanekî dest xwe ve bênê û êkcar bi tama têrîyê nehshaye. An ez şev pê zikê tejî ji xarinê serê xwe deynim ser balgeh û li dûruberê min zikên birsî û cgerên têhnî hebin. Gelo ez wereng bim ku şair dibêjê:

Ev derd ji te ra bese ku şev tu pê zikê têr razêy û li dûruberê te jî ew mirovên birsî (birçî) hebin ku li hesreta çermê karkekî da ne.

وهو عامله على البصرة، وقد بلغه أنه دعي إلى وليمة قوم من أهلها، فمضى إليهم

أَمَّا بَعْدُ، يَابْنَ حُنَيْف، فَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّ رَجُلاً مِنْ فِتْيَةِ أَهْلِ الْبَصْرَةِ دَعَاكَ إلى مَأْدُبَة، فَأَسْرَعْتَ إِلَيْهَا، تُسْتَطَابُ لَكَ الأَلْوَانُ، وَتُنْقَلُ إِلَيْكَ الْجِفَانُ، وَمَا ظَنَنْتُ أَنَّكَ تُجِيبُ إِلى طَعَامِ قَوْم، عَائِلُهُمْ مَجْفُوٌّ، وَغَنِيُّهُمْ مَدْعُوٌّ.

فَانْظُرْ إِلَى مَا تَقْضَمُهُ مِنْ هذَا الْمَقْضَمِ، فَمَا اشْتَبَهَ عَلَيْكَ عِلْمُهُ فَالْفِظْهُ، وَمَا أَيْقَنْتَ بِطِيبِ وُجُوهِهِ فَنَلْ مِنْهُ.

أَلاَ وَإِنَّ لِكُلِّ مَأْمُوم إِمَاماً، يَقْتَدِي بِهِ، وَيَسْتَضِيءُ بِنُورِ عِلْمِهِ.

أَلاَ وَإِنَّ إِمَامَكُمْ قَدِ اكْتَفَى مِنْ دُنْيَاهُ بِطِمْرَيْهِ، وَمِنْ طُعْمِهِ بِقُرْصَيْهِ.

أَلاَ وَإِنَّكُمْ لاَ تَقْدِرُونَ عَلَى ذلِكَ، وَلكِنْ أَعِينُوني بِوَرَع وَاجْتِهَاد، وَعِفَّة وَسَدَاد .

فَوَاللهِ مَا كَنَزْتُ مِنْ دُنْيَاكُمْ تِبْراً، وَلاَ ادَّخَرْتُ مِنْ غَنَائِمِهَا وَفْراً،

Gelo ez ji xwe ra bi evî qasî razî bim ku bêjin: Ev mîrê bawerdara ye û ez di zehmetî yên zeman da ne şirîkê xelkê bim? Û li wextê zehmetî yan da ne pêşkarê wan bim? Ez ne ji wî qasî ra hatime afirandin da ez bi xarina tiştên xweş ve mijûl bibim, wek wa dewarên girêdayî (an di gûvan da) ku hemî xema wa ka û gîyayê wa ye, an wek wa heywanên hatîn beredayî kirin ku xema wan çêrîn û xarin û tejî kirina zikê wa ye û ji ser nivîsa ku ji wan ra heye bê xeberin, ez nehatime afirandin ku beredayî bimînim an bêhûde bim, an serê werîsê ji rê derîyê bikêşim, an bikevim ser rêka nedurist û li heyrî bûn û şaşî yê da bimînim.

Heçweku ez dibînim yêk ji hewe dibêjê: Eger xarina korê Ebûtalib ev e, gereke sistî ewî ji kar bêxê li beraberê şerê digel himberên xwe da û li xebata li beraberê mêrbaşan da".

Heyhê! Ew dara li çûlê şîn dibê û mezin dibê qewî tir û dijwartir e ji wa dar û binkên kesk û nazik ku li ber avê şîn dibin; ewa tûşalek naziktir heye. Ew darên dêm û li çûlê şîn dibin, agirê wan xweştire û derengtir ditemrê. Ez û Pêğemberê Xwedê selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin nisbet bi hev wek wê ronahî ya di nav ronahî yê da ne û wek wî destî ne ku pê dêrsekê bi heve hatine danîn (nixwe ez

وَلاَ أَعْدَدْتُ لِبَالِي ثَوْبِي طِمْراً. وَ لاَ حُزْتُ مِنْ أَرْضِهَا شِبْراً وَ لاَ أَخَذْتُ مِنْهُ إِلاَّ كَقُوتِ أَتَانٍ دِبرَةٍ وَ لَهِيَ فِي عَيْنِي أَوْهَى وَ أَوْهَنُ مِنْ عَفْصَةٍ مَقِرَةٍ

بَلَى! كَانَتْ فِي أَيْدِينَا فَدَكٌ مِنْ كلِّ مَا أَظَلَّتْهُ السَّماءُ، فَشَحَّتْ عَلَيْهَا نُفُوسُ قَوْمٍ، وَسَخَتْ عَنْهَا نُفُوسُ آخَرِينَ، وَنِعْمَ الْحَكَمُ اللهُ. وَمَا أَصْنَعُ بِفَدَكٍ وَغَيْرِ فَدَكٍ، وَالنَّفْسُ مَظَانُّهَا فِي غَدٍ جَدَثٌ، تَنْقَطِعُ فِي ظُلْمَتِهِ آثَارُهَا، وَتَغِيبُ أَخْبَارُهَا، وَحُفْرَةٌ لَوْ زِيدَ فِي فُسْحَتِهَا، وَأَوْسَعَتْ يَدَا حَافِرِهَا، لأَضْغَطَهَا الْحَجَرُ وَالْمَدَرُ، وَسَدَّ فُرَجَهَا التُّرَابُ الْمُتَرَاكِمُ، وَإِنَّمَا هِيَ نَفْسِي أَرُوضُهَا بِالتَّقْوَى لِتَأْتِيَ آمِنَةً يَوْمَ الْخَوْفِ الأَكْبَرِ، وَتَثْبُتَ عَلَى جَوَانِبِ الْمَزْلَقِ.

وَلَوْ شِئْتُ لاَهْتَدَيْتُ الطَّرِيقَ، إِلَى مُصَفَّى هذَا الْعَسَلِ، وَلُبَابِ هذَا الْقَمْحِ، وَنَسَائِجِ هذَا الْقَزِّ، وَلكِنْ هَيْهَاتَ أَنْ يَغْلِبَنِي هَوَايَ، وَيَقُودَنِي جَشَعِي إِلَى تَخَيُّرِ الأَطْعِمَةِ ـ وَلَعَلَّ

desta ji rêçka Pêğember (s) nakêşim).

Sond bi Xwedê, eger ‘Ereb hemî pişta hev bigrin û bên şerê min, ez berê xwe jê nazivirînim û eger furset hebê ez bi xwe ezê ji şerê wan ra bilez bikevim. Ji nêzîkve ezê bixebitim ku ‘erdê ji vî şexsê bervajî û fikir xwehr pak bikim wek çawa kuçhûrik û ax ji nav lbên genimê dirûtî tên deranîn û avêtin.

... Di xilasekê da hatîye: Ji min dûr bikeve ey dinya; eve hefsarê te li ser stûê te ye (te bi kû ve bivê here)

Min bi xwe, xwe ji çengalên te (lepê te) xilas kir û ez ji dav û benkên te feltîm û min xwe ji kendal (û şimitîngehên) te dûr girt. Kanê li kûne ew pêşda derbaz bûyên ku te pê leystik û dil berî yên xwe ew xapandîn? Kanên ew ummetên te pê xemla xwe hîle li wan kirî û ji rê deranyîn? Belê, ea ewin ku esîrê qebra bûne û ketine di nav goran da.

Wellahî, eger tu şexsek bîyay ku bihatay dîtin û di qalbekî da bîyay ku ber desta biketay, minê hedê Xwedê li te bida û li ser te carî bikira, ji ber ku te pir bende pê arizûyan xapandine û te pir ummet di kendalan da avêtine û te pir padişah telef kirine û bela ser wan da anîne ku êdî nekarîne pêşda biçin û ne jî paşda bên.

Heyhat! Kesê pîyê xwe di şimitîngeha te da danî, ew şimitî û ket û ewê

بِالْحِجَازِ أَوِ بِالْـيَمَامَةِ مَنْ لاَطَمَعَ لَهُ فِي الْقُرْصِ، وَلاَ عَهْدَ لَهُ بِالشِّـبَعِ ـ أَوْ أَبِيـتَ مِبْطَانـاً وَحَـوْلِي بُطُـونٌ غَرْثَىوَأَكْبَادٌ حَرَّى، أَوْ أَكُونَ كَمَـا قَالَ الْقَائِلُ:

وَحَسْبُكَ دَاءً أَنْ تَبِيتَ بِبِطْنَة
وَحَوْلَكَ أَكْبَادٌ تَحِنُّ إِلَى الْقِدِّ

أَأَقْنَعُ مِنْ نَفْسِـي بِـأَنْ يُقَـالَ: أَمِيرُالْمُـؤْمِنِينَ، وَلاَ أُشَـارِكُهُمْ فِـي مَكَارِهِ الدَّهْرِ، أَوْ أَكُونَ أُسْوَةً لَهُمْ فِي جُشُوبَةِ الْعَيْشِ! فَمَـا خُلِقْـتُ لِيَشْغَلَنِي أَكْلُ الطَّيِّبَـاتِ، كَالْبَهِيمَـةِ الْمَرْبُوطَةِ هَمُّهَا عَلَفُهَا، أَوِ الْمُرْسَـلَةِ شُـغُلُهَا تَقَمُّمُهَـا، تَكْتَـرِشُ مِـنْ أَعْلاَفِهَا، وَتَلْهُو عَمَّا يُـرَادُ بِهَـا، أَوْ أُتْرَكَ سُـدىً، أَوْ أُهْمَـلَ عَابِثـاً، أَوْ أَجُرَّ حَبْـلَ الضَّـلاَلَةِ، أَوْ أَعْتَسِـفَ طَرِيقَ الْمَتَاهَةِ!

وَكَأَنِّي بِقَائِلِكُمْ يَقُولُ: إِذَا كَـانَ هذَا قُوتُ ابْنِ أَبِي طَالِب، فَقَدْ قَعَدَ بِـهِ الضَّـعْفُ عَـنْ قِتَـالِ الأَقْـرَانِ وَمُنَازَلَةِ الشُّجْعَانِ.

gemî li ser ger ava te ajût, ew nûqî bû û kesê xwe ji dav û tûra te veda ew serket û ewê ji ber te bi selamet mayî xema tengasî yê nakê û dinya jê re wek rojekî ye ku berew xilas bûne.

Xwe ji min dûr bike (ey dinya), vêca ez bi Xwedê sond dixum ku ez xwe ji te ra naçemînim da tu min zelîl bikî û ez ser pêşî yê nadim te da vêca tu çawa bixwazî pêşkarî yê bikî.

Ez bi sondek birra û bi vebir bi Xwedê sond dixum ku -elbet xwest û vîyana Xwedê jê der- ez nefsa xwe wisa terbuye bikim ku dema qetek nan peyda bikê keyfxweş bibê û şûna pêxarina da bi xwê razî bibê û qani' bê; û ezê pêşî yê li çavê xwe berdim ku wek kanî ya avê rûndika birêjê heta ava wê çik bibê û rûndik jî xilas bibin.

Gelo wek çawa pez diçêrê û zikê xwe tejî dikê û mexel tê û hêştir xarina xwe dixwê û bêhna Xwe vedidê, 'Elî jî zad û rizqê xwe bixwê, vêca bêhna Xwe vedê û xwe rihet bikê? Eger pişti va salên dirêj ew jî wek wa pez û hêştiran bê ku tên beredayî kirin û diçêrin, çavê wî ronahî!

Xwezka wî kesî, ewê ferz û wacibên Xwedayê xwe pêk anîyî û li ser belaya xwe sebir kirî û şev, xew ji çavê xwe revandî heta xewê xortî lê kirî, xwe ser 'erdê ra dirêj kirî û destê xwe ji xwe ra

أَلاَ وَإِنَّ الشَّجَرَةَ الْبَرِّيَّةَ أَصْلَبُ عُوداً، وَالرَّوَائِعَ الْخَضِرَةَ أَرَقُّ جُلُوداً، وَالنَّابِتَاتِ العِذْيَةَ أَقْوَى وَقُوداً، وَأَبْطَأُ خُمُوداً، وَأَنَا مِنْ رَسُولِ اللهِ (صلى الله عليه وآله) كَالصِّنْوِ مِنَ الصِّنْوِ، وَالذِّرَاعِ مِنَ الْعَضُدِ.

وَاللهِ لَوْ تَظَاهَرَتِ الْعَرَبُ عَلَى قِتَالِي لَمَا وَلَّيْتُ عَنْهَا، وَلَوْ أَمْكَنَتِ الْفُرَصُ مِنْ رِقَابِهَا لَسَارَعْتُ إِلَيْهَا، سَأَجْهَدُ فِي أَنْ أُطَهِّرَ الأَرضَ مِنْ هذَا الشَّخْصِ الْمَعْكُوسِ، وَالْجِسْمِ الْمَرْكُوسِ، حَتَّى تَخْرُجَ الْمَدَرَةُ مِنْ بَيْنِ حَبِّ الْحَصِيدِ.

إِلَيْكَ عَنِّي يَا دُنْيَا، فَحَبْلُكِ عَلَى غَارِبِكِ، قَدِ انْسَلَلْتُ مِنْ مَخَالِبِكِ، وَأَفْلَتُّ مِنْ حَبَائِلِكِ، وَاجْتَنَبْتُ الذَّهَابَ فِي مَدَاحِضِكِ.

أَيْنَ الْقُرُونُ الَّذِينَ غَرَرْتِهِمْ بِمَدَاعِبِكِ؟! أَيْنَ الأُمَمُ الَّذِينَ فَتَنْتِهِمْ بِزَخَارِفِكِ؟! هَا هُمْ رَهَائِنُ الْقُبُورِ، وَمَضَامِينُ اللُّحُودِ.

وَاللهِ لَوْ كُنْتِ شَخْصاً مَرْئِيّاً،

kirî balgî, ew jî di nav wan kesan da ewên ji tirsa qîyametê şev hişyar mayîn û li tenişta wan kesan da ewên ji tirsa qîyametê şev hişyar mayîn û tenişta wan ji cihnvêna dûr mayîn û lêvên wan ji ber zikrê Xwedayê wan li hev ketîn û pist pist kirîn û ji ber îstîxfara zehfî gonehên wan ji wan hatîn birin û helhayîn. "***Ew hizba Xwedê ne; heyhê! Bi rastî yên serketî hizba Xwedê ne***" [139]

Vêca ey korê Hûneyf! Ji Xwedê bitirse û pê çend tûtik nanê xwe bes bike û razî be, da tu ji agir xilas bibî.

۞ NIVÎSOKA 46 ۞

Ji "kar bi dest"ek yê xwe ra nivîsî ye (gotine Malikê Eşter bûye. 38 h.)

... Tu ji wan kesanî ku ji ragirtina dîn ra ez piştîvanî yê ji wan digirim û pê wan ez serkêşî ya gonehkaran têk didim û hed û sînorên tirs têda heyîn ez pê wan qayîm dikim. Vêca çi karê tu dixwazî bikî di wê da arîkarîyê ji Xwedê bixwaze û dijwarîyê tevlî hinek ji nermîyê bike û digel wî yê bûrandin digel wî baştir, biborîne wextê xêncî dijwarîyê te çare nemînê dijwarîyê bike û xwe ji xelkê ra bişkîne û rû vekirî û exlaq nerm be ji wan ra. Di berdan (berê xwe dan) û nêrîn û

وَقَالَباً حِسِّيّاً، لاَقَمْتُ عَلَيْكِ حُدُودَ اللهِ فِـي عِبَـادِ غَـرَرْتِهِمْ بِالأَمَـانِي، وَأُمَم أَلْقَيْتِهِمْ فِي الْمَهَاوِي، وَمُلُوك أَسْلَمْتِهِمْ إِلَى التَّلَـفِ، وَأَوْرَدْتِهِـمْ مَوَارِدَ الْبَلاَءِ، إِذْ لاَ وِرْدَ وَلاَ صَدَرَ!

هَيْهَاتَ! مَنْ وَطِىءَ دَحْضَكِ زَلِـقَ، وَمَنْ رَكِبَ لُجَجَـكِ غَـرِقَ، وَمَـنِ ازْوَرَّ عَنْ حَبَائِلِكِ وُفِّـقَ، وَالسَّـالِمُ مِنْكِ لاَيُبَالِي إِنْ ضَاقَ بِـهِ مُنَاخُـهُ، وَالدُّنْيَا عِنْدَهُ كَيَوْم حَانَ انْسِلاَخُهُ.

اعْزُبِي عَنِّي! فَوَاللهِ لاَ أَذِلُّ لَـكِ فَتَسْـتَذِلِّينِي، وَلاَ أَسْـلَسُ لَـكِ فَتَقُودِينِي.

وَايْـمُ اللهِ يَمِينـاً أَسْـتَثْنِي فِيهَـا بِمَشِـيئَةِ اللهِ عَزَّوَجَـلّ ـ لأَرُوضَـنَّ نَفْسِي رِيَاضَـةً تَهِـشُّ مَعَهـا إِلَـى الْقُرْصِ إِذَا قَدَرتْ عَلَيْـهِ مَطْعُومـاً، وَتَقْنَعُ بِـالْمِلْحِ مَأْدُومـاً; وَلأَدَعَـنَّ مُقْلَتِي كَعَـيْنِ مَـاء نَضَـبَ مَعِينُهَـا مُسْتَفْرِغَةً دُمُوعَهَا.

أَتَمْتَلِىءُ السَّـائِمَةُ مِـنْ رِعْيِهَـا فَتَبْرُكَ؟ وَتَشْبَعُ الرَّبِيضَةُ مِنْ عُشْبِهَا

işare û selam danê da ji hemîyan ra wek hev be, da ku mezin li zulm kirinê da ji te hêvîdar nebin û yên ze'êf jî ji 'edaleta te bê hêvî nebin. Êdî xweşîya te.

۞ WESÎYET 47 ۞

Dema ibn Mulcemê ji Xwedê dûr derb lê dayî, şîret li Hesen û Huseyn (s) kirîye:

Ez şîreta teqwatî ya Xwedê li hewe herdûka dikim, evê jî ku hûn dinyaxwaz nebin herçend dinya bi destê hewe ve bê û hewe bixwazê; heçî kar û tiştek ya dinyayê ku ji destê hewe biçê, xema wê nekin; bi heqî xeber bidin û biaxivin û ji xêrê ra kar bikin û dijminê zaliman û arîkarê mezlûma bin.

Ez wesîyet dikim li hewe herdûka û hemî zarûk û ehlê mala xwe û heçî kesê nivîsoka min bighêtê, ku teqwatî ya Xwedê bi cî bînin û karên xwe rêk û pêk bikin û li hev hatinê di nav xwe da çêkin.

Çiko bi rastî min ji kalkê hewe resûlê Xwedê selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin gohlê bû ku kerem kir: li hev hatin û li hev anîn ji salek nimêj û rojîyê seratir e.

Derheq yetîman da, Xwedê ji bîr nekin, Xwedê! Newebê ku hûn carna ewa têr bikin û carnan birsî bimînin; bila ew li bal hewe zay nebin û telef nebin.

Derheq cîranê xwe da, Xwedê ji bîr nekin, Xwedê! Çiko bi rastî wesîyeta

فَتَرْبِضَ؟ وَيَأْكُلُ عَلِيٌّ مِنْ زَادِهِ فَيَهْجَعَ؟ قَرَّتْ إِذاً عَيْنُهُ إِذَا اقْتَدَى بَعْدَ السِّنِينَ الْمُتَطَاوِلَةِ بِالْبَهِيمَةِ الْهَامِلَةِ، وَالسَّائِمَةِ الْمَرْعِيَّةِ!

طُوبَى لِنَفْسٍ أَدَّتْ إِلَى رَبِّهَا فَرْضَهَا، وَعَرَكَتْ بِجَنْبِهَا بُؤْسَهَا، وَهَجَرَتْ فِي اللَّيْلِ غُمْضَهَا، حَتَّى إِذَا غَلَبَ الْكَرَى عَلَيْهَا افْتَرَشَتْ أَرْضَهَا، وَتَوَسَّدَتْ كَفَّهَا، فِي مَعْشَرٍ أَسْهَرَ عُيُونَهُمْ خَوْفُ مَعَادِهِمْ، تَجَافَتْ عَنْ مَضَاجِعِهِمْ جُنُوبُهُمْ، وَهَمْهَمَتْ بِذِكْرِ رَبِّهِمْ شِفَاهُهُمْ، وَتَقَشَّعَتْ بِطُولِ اسْتِغْفَارِهِمْ ذُنُوبُهُمْ [(أُولئِكَ حِزْبُ اللهِ، أَلاَ إِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ)

فَاتَّقِ اللهَ يَابْنَ حُنَيْفٍ، وَلْتَكْفُفْ أَقْرَاصُكَ، لِيَكُونَ مِنَ النَّارِ خَلاَصُكَ].

[46]

إلى بعض عمّاله

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّكَ مِمَّنْ أَسْتَظْهِرُ بِهِ عَلَى إِقَامَةِ الدِّينِ، وَأَقْمَعُ بِهِ نَخْوَةَ الأَثِيمِ، وَأَسُدُّ بِهِ لَهَاةَ الثَّغْرِ

Pêğemberê hewe derheq wan da heye; ewî (s) ileh derheq wan da şîret dikiran, heta me guman kir ku wê ji wan ra mîratê deynê (ewa bikê mîratber).

Derheq Qur'anê da Xwedê ji bîr nekin, Xwedê! Bila yên dî li 'emel kirina wê da, pêşîyê ji hewe nestînin.

Derheq nimêjê da Xwedê ji bîr nekin, Çiko ew sitûna dînê hewe ye.

Derheq mala Xudayê xwe da, Xwedê ji bîr nekin, Xwedê! Heta hûn hene ewê vale nehêlin, bi rastî eger hûn terka wê bikin muhlet ji hewe re nayê dayîn (wê kerameta hewe ji dest biçê).

Ji cihada bi mal û can û ziman, di rêka Xwedê da, Xwedê ji bîr nekin. Bila hevgirtin di nav hewe da hebê û hûn digel hev danê bikin û newebê hûn pişt bidin hev û ji hev vebin.

Emrê bi me'rûf û nehya ji munker terk nedin ku pîsekên hewe bibin hukumdar li ser hewe, ku paşê jî vêca hûn di'a bikin û di'a hewe qebûl nebê.

Paşê vêca wiha got: Ey zarokên 'Ebdulmutellib, newebê paş min hûn gazî bikin û bêjin: "mîrê bawerdaran hat kuştin" û hûn xûna muslimana birêjin. Heyhê, bizanin! Muheqeq ji ber min ve, xêncî qatilê min neyê kuştin.

Bisekinin û bimînin hêvîyê, eger ez ji ber vê derba wî bêm kuştin, hûn jî yêk derbê li wî bidin; qet û endamên

الْـمَخُوفِ.

فَاسْتَعِنْ بِاللهِ عَلَـى مَـا أَهَمَّـكَ، وَاخْلِطِ الشِّدَّةَ بِضِـغْث مِـنَ اللِّـينِ، وَارْفُقْ مَا كَانَ الرِّفْقُ أَرْفَقَ، وَاعْتَـزِمْ بِالشِّـدَّةِ حِـينَ لاَ تُغْنِـي عَنْـكَ إِلاَّ الشِّدَّةُ،

وَاخْفِـضْ لِلرَّعِيَّـةِ جَنَاحَـكَ، وَابْسِـطْ لَهُـمْ وَجْهَـكَ وَأَلِـنْ لَهُـمْ جَانِبَكَ، وَآسِ بَيْـنَهُمْ فِـي اللَّحْظَـةِ وَالنَّظْرَةِ، وَالإِشَارَةِ وَالتَّحِيَّةِ، حَتَّـى لاَ يَطْمَعَ الْعُظَمَاءُ فِي حَيْفِكَ، وَلاَ يَيْأَسَ الضُّعَفَاءُ مِنْ عَدْلِكَ، وَالسَّلاَمُ.

[**47**]

ومن وصية له للحسن والحسين(ع) لما ضربه ابن ملجم لعنه الله

أُوصِـيكُمَا بِتَقْـوَى اللهِ، وَأَنْ لاَ تَبْغِيَا الدُّنْيَا وَإِنْ بَغَتْكُمَا، وَلاَ تَأْسَـفَا عَلَى شَيْءٍ مِنْهَا زُوِيَ عَنْكُمَا، وَقُولاَ بِـالْحَقِّ، وَاعْمَـلاَ لِلأَجْـرِ، وَكُونَـا لِلظَّالِمِ خَصْماً، وَلِلْمَظْلُومِ عَوْناً.

أُوصِـيكُمَا، وَجَمِيـعَ وَلَـدِي وَأَهْلِي وَمَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي، بِتَقْـوَى اللهِ، وَنَظْمِ أَمْرِكُمْ، وَصَلاَحِ ذَاتِ

bedena wî nebirin, çiko min ji Pêğember selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin seh kir digota: Newebê hûn qet û endaman bibirin û jê vekin, heta eger seyê har bê.

بَيْنكُمْ، فَـإِنِّي سَـمِعْتُ جَـدَّكُمَا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "صَلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ أَفْضَـلُ مِـنْ عَامَّةِ الصَّلاَةِ الصِّيَامِ".

NIVÎSOKA 48

Ji Mu'awîye ra: Rastî, zulm û derew, dîn û dinya mirov pûç dikin û kêmasî yên wî li bal 'eyb çêkeran eşkere dikin, te baş zanîye ku tu nagîjî wê ya ji dest çûyî, hineka qesta karek nedurist kirin û hukmê Xwedê te'wîl kirin û Xwedê ew bi derew êxistin,

Vêca bitirse ji wê rojê ku ewê dûmahîka karê wî qenc û cihê pesn danê, keyfxweşe û heçî hefsarê xwe dayî destê şeytan û ji xilasî ya xwe ra berberekanî ya wî nekirî pûşman e.

Te em bi alîyê hukmê Qur'anêve gazî kirin, halhale tu ne ehlê wê yî. Me jî cewaba te neda, lê belê em ketin pey hukmê Qur'anê. Êdî temam.

اللهَ اللهَ فِي الأَيْتَامِ، فَلاَ تُغِبُّـوا أَفْـــوَاهَهُمْ، وَلاَ يَضِـــيعُوا بِحَضْرَتِكُمْ.

وَاللهَ اللهَ فِي جِيرَانِكُمْ، فَإِنَّهُمْ وَصِيَّةُ نَبِيِّكُمْ، مَا زَالَ يُوصِي بِهِمْ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُمْ.

وَاللهَ اللهَ فِـــي الْقُـــرْآنِ، لاَ يَسْبِقُكُمْ بِالْعَمَلِ بِهِ غَيْرُكُمْ.

وَاللهَ اللهَ فِـي الصَّـلاَةِ، فَإِنَّهَـا عَمُودُ دِينِكُمْ.

وَاللهَ اللهَ فِـي بَيْـتِ رَبِّكُـمْ، لاَ تُخْلُوهُ مَا بَقِيتُمْ، فَإِنَّهُ إِنْ تُرِكَ لَـمْ تُنَاظَرُوا.

وَاللهَ اللهَ فِي الْجِهَـادِ بِـأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَأَلْسِنَتِكُمْ فِي سَـبِيلِ اللهِ. وَعَلَـــيْكُمْ بِالتَّوَاصُـــلِ وَالتَّبَـــاذُلِ، وَإِيَّاكُمْ وَالتَّدَابُرَ وَالتَّقَاطُعَ.

لاَ تَتْرُكُـوا الأَمْـرَ بِـالْمَعْرُوفِ

NIVÎSOKA 49

Ji Mu'awîye re nivîsîye: ... Dinya wereng mirova bi xwe ve mijûl dikê ku ji tiştên dî bê xeber dimînê. Dinyaxwaz ji dinyayê feydeyekî nabînê, xêncî ku ser hirs û kulbûtî ya wîve zêde dibê û ewa ji wê bi dest wîve hatî, ewî bê ihtîyac nakê ji wê ya dest wîve nehatî. Di pey ra vêca cida dibê ji wê ya kom

kirî û xirab dikê ewa ji xwe ra qayîm kirî. Eger tu ji wê ya derbaz bûyî ‘ibretê bigirî, tê bikarî ewa mayî ji xwe ra biparêzî û xwey bikî. Êdî temam.

NIVÎSOKA 50

Ji serok ‘eskeran ra: Ji ebdê Xwedê ‘Elî yê korê Ebûtalb, mîrê bawerdarin, ji bo parêzerên sînoran. ...

Heq e ku eger malek ket destê walî da, an ni’metek jê re hat dayîn, digel xelkê wek xwe bimînê û goherîn nekevê halê wî, lazime ku ew ni’meta Xwedê dayîyê bibê sebeb ku pitir nêzîkê bendeyên Xwedê bibê û digel biraderên xwe dilovantir bibê.

Heyhê! Heqê hewe li ser min heyî ev e ku xêncî xef ên şer, ez ji hewe neveşêrim û xêncî pêk anîna hukmê Xwedê, ez bêy meşwereta digel hewe nekim û ez heqê hewe ji cîyê wê paşve nedim û heta ez ewê cî nekim ez nerûnêm û nesekinim, yêk jî ev ku di heq da hûn li bal min beraber bin.

Vêca eger min we kir hingê ni’meta Xwedê li ser hewe hatîye deynan û lazime ku hûn jî gohdarê min bin û eger min gazî hewe kir, hûn xwe paşda nedin û di karê durist û ava kirinê da hûn qsûrîyê nekin û hûn di rêka heqîyê da xwe bidin zehmetê.

وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ فَيُـوَلَّى عَلَـيْكُمْ أَشْرَارُكُمْ، ثُمَّ تَدْعُونَ فَلاَ يُسْتَجَابُ لَكُمْ.

ثمّ قال: يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، لاَ أُلْفِيَنَّكُمْ تَخُوضُونَ دِمَاءَ الْمُسْـلِمِينَ خَوْضاً، تَقُولُونَ: قُتِلَ أَمِيرُالْمُؤْمِنِينَ. أَلاَ لاَ تَقْتُلُنَّ بِي إِلاَّ قَاتِلِي.

انْظُرُوا إِذَا أَنَا مِتُّ مِنْ ضَـرْبَتِهِ هذِهِ، فَاضْرِبُوهُ ضَـرْبَةً بِضَـرْبَة، وَلاَ يُمَثَّلُ بِالرَّجُلِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ الله صلى الله عليه وآله يَقُـولُ: "إِيَّـاكُمْ وَالْمُثْلَةَ وَلَوْ بَالْكَلْبِ الْعَقُورِ".

[48]

إلى معاوية

وَإِنَّ الْبَغْيَ وَالزُّورَ يُوتِغَانِ الْمَرْء فِي دِينِهِ وَدُنْيَاهُ، وَيُبْدِيَانِ خَلَلَهُ عِنْدَ مَنْ يَعِيبُهُ، وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّكَ غَيْرُ مُدْرِك مَا قُضِيَ فَوَاتُهُ، وَقَدْ رَامَ أَقْوَامٌ أَمْراً بِغَيْرِ الْحَقِّ، فَتَأَوَّلوا عَلَى الله فَأَكْذَبَهُمْ.

فَاحْذَرْ يَوْماً يُغْتَبطُ فِيهِ مَنْ أَحْمَدَ عَاقِبَةَ عَمَلِهِ، وَيَنْدَمُ مَنْ أَمْكَنَ الشَّيْطَانَ مِنْ قِيَادِهِ فَلَمْ يُجَاذِبْهُ.

وَقَدْ دَعَوْتَنَا إِلَى حُكْمِ الْقُرْآنِ وَلَسْتَ مِنْ أَهْلِهِ، وَلَسْنَا إِيَّاكَ أَجَبْنَا،

Vêca eger li vê yêkê da hûn digel min neserast bin û xwe ranegirin, kes ji hewe li bal min kêmtir û bê qîmet tir nîne ji wî kesê ku xwehr bibê.

Di peyda jî ezê cezayek mezin bidimê û ji ber wê yêkê çi rêka xilasî û lê bûrînê li bal min nîne. Vêca evê ji mezinên xwe bigrin û di wê tiştê da ewa Xwedê pê wê karê hewe li hev tênê, gohdarê wan bin. Êdî di nav xweşîyê da bin.

NIVÎSOKA 51

Ji kar bi dest ên xwe ra, ewên beytulmal kom dikiran.

Ji ‘evdê Xwedê, ‘Elî, mîrê bawerdaran, ji bona “kar bi dest”ên xeracê...

Kesê ji wê ya bi wî alîyîve diçê (qîyamet) netirsê ewa ku ewê biparêzê (karê qenc) pêşîya xwe da narêkê, bizanin ewa ji pêk anîna wê ra teklîf li hewe hatî kirin, kême, lê, xêra wê zehfe. Eger li ser wê ya Xwedê nehya hewe jê kirî, wek zulm û zêdegavîyê, cezadanek ku mirov jê bitirsin tinebîya jî, di Xwe vedana ji wan da ewqas xêr heye ku ji terka wan ra çi bihane nemînin.

Vêca nixwe bi insaf, digel xelkê rabin rûnên û li pêk anîna ihtîyacî yên wan da sebirdar bin, çiko bi rastî hûn xeznedarên xelkê û wekîlên ummetê û hinartî yên imama ne.

Kesî ji ber pêk anîna ihtîyacî ya wî

وَلَكِنَّا أَجَبْنَا الْقُرْآنَ إلى حُكْمِهِ، وَالسَّلاَمُ.

[49]

ومن كتاب له عليه السلام إليه

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ الدُّنْيَا مَشْغَلَةٌ عَنْ غَيْرِهَا، وَلَمْ يُصِبْ صَاحِبُهَا مِنْهَا شَيْئاً إِلاَّ فَتَحَتْ لَهُ حِرْصاً عَلَيْهَا، وَلَهَجاً بِهَا، وَلَنْ يَسْتَغْنِيَ صَاحِبُهَا بِمَا نَالَ فِيهَا عَمَّا لَمْ يَبْلُغْهُ مِنْهَا، وَمِنْ وَرَاء ذلِكَ فِرَاقُ مَا جَمَعَ، وَنَقْضُ مَا أَبْرَمَ لَوِ اعْتَبَرْتَ بِمَا مَضَى حَفِظْتَ مَا بَقِيَ، وَالسَّلاَمُ.

[50]

إلى أمرائه على الجيوش

مِنْ عَبْدِالله عَلِيٍّ أَمِيرِالْمُؤْمِنِينَ إِلَى أَصْحَابِ الْمَسَالِحِ: أَمَّا بَعْدُ.

فَإِنَّ حَقّاً عَلَى الْوَالِي أَلاَّ يُغَيِّرَهُ عَلَى رَعِيَّتِهِ فَضْلٌ نَالَهُ، وَلاَ طَوْلٌ خُصَّ بِهِ وَأَنْ يَزِيدَهُ مَا قَسَمَ اللهُ لَهُ مِنْ نِعَمِهِ دُنُوّاً مِنْ عِبَادِهِ، وَعَطْفاً عَلَى إِخْوَانِهِ.

أَلاَ وَإِنَّ لَكُمْ عِنْدِي أَلاَّ أَحْتَجِزَ دُونَكُمْ سِرّاً إِلاَّ فِي حَرْبٍ، وَلاَ

neynin xezebê û ewî ji xwesta wî paşda nedin, ji girtina xeracê ra cilkên havînî û zivistanî yên xelkê û dewarên ku pê wan kar dikin û bendên wan, nefirûşin.

Û ji ber hinek pare (diraf) ve pê şiva, li kesî nedin û dest neavêjin malê kesî ji xelkê, çi nimêjker bê (muslman bê) û çi jî "Ehlê zmmetê" bê. Xêncî wî hespî an çekî ku hûn li bal wan peyda dikîn ku pê wan zêdegavîyan bikin di heqê muslimanan da, çiko neheqî ye ku musliman eva tişta di destê dijminê Islamê da bihêlê da bibê sebebê bi hêz ketina wan li dijê Islamê da.

Xwe ji şîret kirin û xêrxwazî ya xelkê û qencî kirina digel leşker û arîkarî ya xelkê paşda nedin û li qewî kirina dînê Xuda da sistîyê nekin; ewa li ser hewe wacib bûyî ji bona Xwedê bi cî bînin. Çiko Xwedayê subhan ji me û hewe xwestî ye ku çiqa ji me bê em şukrê wî bikîn û qas quwet û karîna xwe em ji (dînê) Wî ra arîkarîyê bikîn; û hemî qudret û karîn, ji Xwedayê bilind û mezine.

۞ NIVÎSOKA 52 ۞

Derheq wextên nimêjê da ji mezinên welata ra nivîsîye:

... Nimêja nîvrû digel xelkê bikin heta ku sîbera rojê qas mexel hatina bizinê lê bê.

أَطْوِيَ دُونَكُمْ أَمْراً إِلاَّ فِي حُكْـم، وَلاَ أُؤَخِّرَ لَكُمْ حَقّـاً عَـنْ مَحَلِّـهِ، وَلاَ أَقِـفَ بِـهِ دُونَ مَقْطَعِـهِ، وَأَنْ تُكُونُوا عِندِي فِي الْحَقِّ سَوَاءً،

فَإِذَا فَعَلْتُ ذٰلِـكَ وَجَبَـتْ لله عَلَـيْكُمُ النِّعْمَـةُ، وَلِـي عَلَـيْكُمُ الطَّاعَةُ، وَأَلاَّ تَنْكُصُوا عَنْ دَعْـوَة، وَلاَ تُفَرِّطُـوا فِـي صَـلاَح، وَأَنْ تَخُوضوا الْغَمَرَاتِ إِلَى الْحَقِّ.

فَإِنْ أَنْتُمْ لَـمْ تَسْـتَقِيمُوا لِـي عَلَى ذٰلِكَ لَمْ يَكُـنْ أَحَـدٌ أَهْـوَنَ عَلَيَّ مِمَّنْ اعْوَجَّ مِنْكُمْ.

ثُمَّ أُعْظِـمُ لَـهُ الْعُقُوبَـةَ، وَلاَ يَجِدُ عِنْدِي فِيها رُخْصَةً، فَخُـذُوا هذَا مِنْ أُمَرَائِكُمْ، وَأَعْطُـوهُمْ مِـنْ أَنْفُسِكُمْ مَا يُصْلِحُ اللهُ بِهِ أَمْرَكُمْ.

[51]

إلى عماله على الخراج

مِنْ عَبْدِ الله عَلِيّ أَمِيرِالْمُـؤْمِنِينَ إِلَى أَصْحَابِ الْخَرَاجِ: أَمَّا بَعْدُ.

فَإِنَّ مَنْ لَمْ يَحْذَرْ مَا هُوَ صَائِرٌ إِلَيْهِ لَمْ يُقَدِّمْ لِنَفْسِهِ مَـا يُحْرِزُهَـا.

Û ya ‘esrê (êvarê) digel wan hingê bikin hêca roj ronahî û geş ku pêşîya çûn xara wê da mirov bikarê qas dû fersexan bi rê biçê.

Nimêja mexrebê jî hingê bikin ku yê birojî fitara xwe vekê û hecî (ji ‘erefê derdikevin û) bi alîyê minayêve bikevin rê.

Û nimêja ‘eşayê jî digel wan hingê bikin ku şefeq xef bibê û sê yêkek ji şevê derbaz bibê.

Nimêja sibehî jî digel wan hingê bikin ku mirov rûyê hevalê xwe nas bikê.

Digel wan wereng nimêj bikin ku munasibê halê ze’îftirînê wan bê û nebin ji fitneçêkeran.

NIVÎSOKA 53

Ji Malikê Eşter ra nivîsîye dema ew kirî walî yê Misrê û dûr û berê wê; hingê ku karûbarê walî yê wê, Muhemmedê korê Ebûbekir têkel û tevhev bûyî. Ev nivîsok ji dirêjtirîn nivîsok û fermanên wî ne û gelek gotinên xweş û spehî têda berhev bûne.

Bismillahî-r Rehman-îr Rehîm. Ev fermaneke ji bende yê Xuda ‘Elî; mîrê bawerdaran, ji bona Malikê korê Harisê Eşter, dema ew kirî walî yê Misrê ev ferman dayîyê, da ku xeraca wê kom bikê û digel dijminê wê bikevê şer û karûbarê xelkê wê serheve bênê û durist

وَاعْلَمُوا أَنَّ مَا كُلِّفْتُمْ يَسِيرٌ، وَأَنَّ ثَوَابَهُ كَثِيرٌ، وَلَوْ لَمْ يَكُنْ فِيمَا نَهَى اللهُ عَنْهُ مِنَ الْبَغْيِ وَالْعُدْوَانِ عِقَابٌ يُخَافُ لَكَانَ فِي ثَوَابِ اجْتِنَابِهِ مَا لاَ عُذْرَ فِي تَرْكِ طَلَبِهِ.

فَأَنْصِفُوا النَّاسَ مِنْ أَنْفُسِكُمْ، وَ اصْبِرُوا لِحَوَائِجِهِمْ، فَإِنَّكُمْ خُزَّانُ الرَّعِيَّةِ وَوُكَلاَءُ الأُمَّةِ وَسُفَرَاءُ الأَئِمَّةِ.

وَلا تَحْسِمُوا أَحَداً عَنْ حَاجَتِهِ ولاتَحْبِسُوهُ عَنْ طَلِبَتِه وَلاَ تَبِيعُنَّ لِلنَّاسِ فِي الْخَرَاجِ كِسْوَةَ شِتَاء وَلاَ صَيْف ولاَ دَابَّةً يَعْتَمِلُونَ عَلَيْهَا ولا عَبداً.

وَلاَ تَضْرِبُنَّ أَحَداً سَوْطاً لِمَكَانِ دِرْهَم، وَلاَ تَمَسُّنَّ مَالَ أَحَد مِنَ النَّاسِ، مُصَلٍّ وَلاَ مُعَاهَد، إِلاَّ أَنْ تَجِدُوا فرَساً أَوْ سِلاَحاً يُعْدى بِهِ عَلَى أَهْلِ الأِسْلاَمِ، فَإِنَّهُ لاَ يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَدَعَ ذلِكَ فِي أَيْدِي أَعْدَاء الأِسْلاَمِ، فَيَكُونَ شَوْكَةً عَلَيْهِ.

وَلاَ تَدَّخِرُوا أَنْفُسَكُمْ نَصِيحَةً، وَلاَ الْجُنْدَ حُسْنَ سِيرَة، وَلاَ الرَّعِيَّةَ مَعُونَةً، وَلاَ دِينَ اللهِ قُوَّةً، وَأَبْلُوا

bikê û gond û bajarên wê ava bikê.

Emrê wî dikê bi teqwatîya ilahî û evê ku gohdan û ta'etê wî ser hemî tiştî ra bigirê û bikevê pey wê ya di kitêba Wî (Qur'anê) da destûr pê hatî dayîn, ji ferz û sunnetên ku xêncî bi 'emel kirina bi wan kes nagihê bextewerîyê û bextreşî çênabê xêncî bi inkar kirin û ji nav birina wan.

Û (emrê wî dikê ku) arîkarî ya Xwedê bikê bi dil û dest û zimanê xwe, çiko bi rastî Xweda yê Celîl arîkarî ya wî yê arîkarî ya wî bikê û bi hêz êxistina wî yê ewî bi hêz bêxê, li xwe girtîye.

Her wiha emrê wî dikê (fermanê didîyê) ku li bal şehwetan nefsa xwe bşikênê û di wextê hêç bûnê da pêşîya wê bigirê, çiko bi rastî nefs ileh emrê bi xirabîyê dikê, xêncî ku Xuda rehm bikê.

Dipey ra jî, evê bizanbe, ey Malik, rastî ev e ku min tu bi alîyê welatekî ve rêkirî ku pêşîya te da dewlet û hukmetên bi 'edalet û zalimane, dîtine, xelk jî bi wî çavî berê xwe didin karê te, ku tu berê xwe didî karên walî yên pêşîya xwe da; derheq te da wê ewê bêjin, ewa tu derheq wan da dibêjî. Qenc kar jî bi wê çendê tên nas kirin (mirov ji nas kirina wan ra rênimûn dibê) ewa Xwedê derheq wan da tênê ser zimanê bendeyên xwe.

فِي سَبِيلِ اللهِ مَا اسْتَوْجَبَ عَلَيْكُمْ، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ قَدِ اصْطَنَعَ عِنْدَنَا وَعِنْدَكُمْ أَنْ نَشْكُرَهُ بِجُهْدِنَا، وَأَنْ نَنْصُرَهُ بِمَا بَلَغَتْ قُوَّتُنَا، وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ.

[52]

إلى أمراء البلاد في معنى الصلاة

أَمَّا بَعْدُ، فَصَلُّوا بَالنَّاسِ الظُّهْرَ حَتَّى تَفِيءَ الشَّمْسُ مِنْ مَرْبِضِ الْعَنْزِ.

وَصَلُّوا بِهِمُ الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ بَيْضَاءُ حَيَّةٌ فِي عُضْوٍ مِنَ النَّهَارِ حِينَ يُسَارُ فِيهَا فَرْسَخَانِ.

وَصَلُّوا بِهِمُ الْمَغْرِبَ حِينَ يُفْطِرُ الصَّائِمُ، وَيَدْفَعُ الْحَاجُّ.

وَصَلُّوا بِهِمُ الْعِشَاءَ حِينَ يَتَوَارَى الشَّفَقُ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ.

وَصَلُّوا بِهِمُ الْغَدَاةَ والرَّجُلُ يَعْرِفُ وَجْهَ صَاحِبِهِ.

وَصَلُّوا بِهِمْ صَلاَةَ أَضْعَفِهِمْ، وَلاَ تَكُونُوا فَتَّانِينَ.

[53]

ومن عهد له عليه السلام كتبه

nixwe bila şîrîntirîn berhev kirin (û zexîre kirin) li bal te berhev kirina karê qenc bê, vêca hewayê nefsa xwe bi dest xwe bigire û ji nefsa xwe re di wê ya jê re nehelal ra bexîl be (xwesta wê nedîyê) çiko bi rastî bexîletî ya digel nefsê di wê da ewa jê hez dikê û jê dikirhênê, rêka insafê ye.

Dilovanîya ji xelkê ra û hez kirina ji wan û lutf kirina digel wan bêxe dilê xwe,j wan ra newek wî heywanê dirinde be ku tu xarina wan ji xwe ra xenîmet û furset bizanî, çiko ew dû destene: An di dîn da birayê tene, an jî di afirandinê da wek tene (insan in), wê xeletî ji wan çêbin û nexweşî ser wan da bên û bi qest an bi nezanîn wê şimitîn jî ji wan peyda bibin, vêca tu ji ‘efû kirin û lêbûrîna xwe bide wan, wek çawa ku tu hez dikî û dixwazî Xwedê jî ji ‘efû kirin û lêbûrîna xwe bidê te. Çiko tu ser wan ra yî û serokê te jî ser te ra ye û Xuda jî ser wî ra ye ewê tu kirî serok; rêk xistina karûbarê wan ji te xwestîye û tu pê wan imtihan kirîyî.

Xwe li ber şerê digel Xwedê venede, çiko bi rastî te li beraberê xezeba wî da çi karîn (destê berevanîyê) nîne û tu ji ‘efû kirin û rehmeta wî bê ihtîyac nînî. Û ji ber ‘efû kirinekî, qet pûşman nebe ji ber ceza danekî jî qet şahî nebe, qet bi alîyê wê xezebêve bilez nekeve ewa ku te çara xilasî ya ji wê heyî, qet nebêje: Ez ser

للاشتر النَّخَعي رحمه الله **لمّا ولاه على مصر وأعمالها حين اضطرب أمر محمّد بن أبي بكر** رحمه الله. **وهو أطول عهد كتبه وأجمعه للمحاسن:**

بسمِ اللهِ الرَّحمنِ الرَّحيم

هذَا مَا أَمَرَ بِهِ عَبْـدُ اللهِ عَلِـيٌّ أَميرُ الْمُؤْمِنينَ، مَالِكَ بْنَ الْحَارِثِ الأَشْتَرَ فِي عَهْدِهِ إِلَيْهِ، حِـينَ وَلاَّهُ مِصْـرَ: جِبْـوةَ خَرَاجِهَـا، وَجِهَـادَ عَـدُوِّهَا، وَاسْتِصْـلاَحَ أَهْلِهَـا، وَعِمَارَةَ بِلاَدِهَا.

أَمَرَهُ بِتَقْوَى اللهِ، وَإِيثَارِ طَاعَتِهِ، وَاتِّبَاعِ مَا أَمَرَ بِهِ فِـي كِتَابِـهِ: مِـنْ فَرَائِضِهِ وَسُـنَنِهِ، الَّتِـي لاَ يَسْـعَدُ أَحَدٌ إِلاَّ بِاتِّبَاعِهَـا، وَلاَ يَشْـقَى إِلاَّ مَعَ جُحُودِهَا وَإِضَاعَتِهَا.

وَأَنْ يَنْصُرَ اللهَ سُـبْحَانَهُ بِيَـدِهِ وَقَلْبِهِ وَلِسَانِهِ، فَإِنَّهُ، جَـلَّ اسْـمُهُ، قَدْ تَكَفَّلَ بِنَصْرِ مَنْ نَصَرَهُ، وَإِعْزَازِ مَنْ أَعَزَّهُ.

وَأَمَرَهُ أَنْ يَكْسِـرَ نَفْسَـهُ عِنْـدَ الشَّـهَوَاتِ، وَيَزَعَهَـا عِنْـدَ الْجَمَحَـاتِ، فَـإِنَّ الـنَّفْسَ أَمَّـارَةٌ بِالسُّوءِ، إِلاَّ مَا رَحِمَ اللهُ.

hewe ra hatime danîn, vêca ezê destûrê bidim û gereke gohdarî ya min bê kirin, çiko bi rastî ew xirabîyê di dil da çêdikê û sistîyê têxê di dîn da û ji goherandina ra (ji nav birina ni'meta ra) nêzîkatîyê çêdikê.

Dema ew qudret û mezinahî ya tu têda di te da tekebûr û ji xwe razî bûn çêkir, hingê berê xwe bide wê ĥukum û qudreta Xuda ya ser te ra û ewê karîna wî derheq xwe da ku te bi xwe ew karîn û quwet nîne, vêca ev nêrîn wê serkêşî ya te rawestênê û te ji lezî û dijwarî ya te paşda bidê û ew 'eqlê ji serê te derketî wê li te bizivirênê.

Newebê tu di mezinahî ya Xwedê da xwe digel wî beraber bikî û di ceberûta wî da xwe wek wî lê bikî, çiko bi rastî Xuda, hemî zûrguwan zelîl dikê û hemî mutekebbiran kêm û bê qîmet dikê.

Derheq Xuda û xelkê û nêzîkên xwe û ew kesên tu hej wan dikî bi insaf be (heqê wan eda bike) çiko bi rastî eger tu we nekî te zulm kirîye û heçî kesê zulmê li bendeyên Xwedê bikê, xêncî bendeyên wî Xwedê jî dijminê wî ye û kesê Xwedê dijminîyê digel wî bikê wê delîla wî pûç bikê û ileh wê di şerê wî da bê heta desta (ji zulmê) bikêşê an jî tewbe bikê.

Tiştek wek zulmê, goherînê naêxê ni'meta Xwedê û xezeb û 'ezabê wî

ثُمَّ اعْلَمْ يَا مَالِكُ، أَنِّي قَدْ وَجَّهْتُكَ إِلَى بِلاَد قَدْ جَرَتْ عَلَيْهَا دُوَلٌ قَبْلَكَ، مِنْ عَدْل وَجَوْر، وَأَنَّ النَّاسَ يَنْظُرُونَ مِنْ أُمُورِكَ فِي مِثْلِ مَا كُنْتَ تَنْظُرُ فِيهِ مِنْ أُمُورِ الْوُلاَةِ قَبْلَكَ، وَيَقُولُونَ فِيكَ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِيهِمْ، إِنَّمَا يُسْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحِينَ بِمَا يُجْرِي اللهُ لَهُمْ عَلَى أَلْسُنِ عِبَادِهِ.

فَلْيَكُنْ أَحَبَّ الذَّخَائِرِ إِلَيْكَ ذَخِيرَةُ الْعَمَلِ الصَّالِحِ، فَامْلِكْ هَوَاكَ، وَشُحَّ بِنَفْسِكَ عَمَّا لاَ يَحِلُّ لَكَ، فَإِنَّ الشُّحَّ بِالنَّفْسِ الإِنْصَافُ مِنْهَا فِيمَا أَحْبَبْتَ وَكَرِهْتَ.

وَأَشْعِرْ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيَّةِ، وَالْمَحَبَّةَ لَهُمْ، وَاللُّطْفَ بِهِمْ، وَلاَ تَكُونَنَّ عَلَيْهِمْ سَبُعاً ضَارِياً تَغْتَنِمُ أَكْلَهُمْ، فَإِنَّهُمْ صِنْفَانِ: إِمَّا أَخٌ لَكَ فِي الدِّينِ، وَإِمَّا نَظِيرٌ لَكَ فِي الْخَلْقِ، يَفْرُطُ مِنْهُمُ الزَّلَلُ، وَتَعْرِضُ لَهُمُ الْعِلَلُ،يُؤْتَى عَلَى أَيْدِيهِمْ فِي الْعَمْدِ وَالْخَطَاَ، فَأَعْطِهِمْ مِنْ عَفْوِكَ وَصَفْحِكَ مِثْلِ الَّذِي تُحِبُّ أَنْ

bilez naêxê, çiko bi rastî Xuda gohlêderê di'a û gazî ya mezlûma ye û ew e di kemîna zaliman da.

Bila rêka navincî di heqîyê da û rêk ketî tir digel 'edaletê û ewa pitir xelk pê razî, mehbûbtirîn kar bin li bal te, çiko bi rastî nerazî bûna gştî ya xelkê, razî bûna mirovên xas û taybet bê eser dikê û diperçiqênê û nerazî bûna mirovên taybet jî pê razî bûna gştê, tê 'efû kirin.

Di wextê rihetîyê da jî bargiranî ya çi yêk ji xelkê ji hukumdar ra neqasî bargiranî ya mirovên xas û taybete, çiko tebeqa xasan (taybet) di gîr û giriftan da kêmtir arîkarîya hukumdar dikin û ji insafê nexweşin û xwest û hêvyên pitir hene. Eger tiştek ji wan ra bê dayîn şukirdarî ya wan kêmtir e û eger bên paşda dan, derengtir 'ozr qebûl dikin û di beraberê pêşhatên nexweşên zeman da, bê sebirtirin, di heqîqet da sitûna dîn û camh û komela muslimana û hîza her û her hazira di beraberê dijmin da, hema ew xelkê gştî yê ummetê ne, vêça bila nêrîna te li wan pitir û meyla te bi alîyê wanve zehftir bê.

Sirrvanî: Gereke dûrtirîn xelk ji te ra û dijmintirîn kes li bal te, kesek bê ku ji hemîyan pitir kêmasî û 'eyban ji xelkê ra çêdikê, çiko xelkê 'eyb û kêmasî hene û hukumdar ji her kesî musteheqtir e ku ewa kêmasîyan bistirînê uveşêrê;

يُعْطِيَكَ اللهُ مِـنْ عَفْـوِهِ وَصَـفْحِهِ، فَإِنَّكَ فَوْقَهُمْ، وَ وَالِي الأَمْرِ عَلَيْـكَ فَوْقَكَ، وَاللهُ فَوْقَ مَنْ وَلاَّكَ! وَقَـدِ اسْتَكْفَاكَ أَمْرَهُمْ، وَابْتَلاَكَ بِهِمْ.

وَلاَ تَنْصِبَنَّ نَفْسَكَ لِحَرْبِ اللهِ، فَإِنَّهُ لاَيَدَيْ لَكَ بِنِقْمَتِهِ، وَلاَ غِنَـى بِـكَ عَـنْ عَفْـوِهِ وَرَحْمَتِـهِ. وَلاَ تَنْدَمَنَّ عَلَـى عَفْـوٍ، وَلاَ تَـبْجَحَنَّ بِعُقُوبَةٍ، وَلاَ تُسْـرِعَنَّ إِلَـى بَـادِرَةٍ وَجَدْتَ مِنْهَا مَنْدُوحَةً، وَلاَ تَقُولَنَّ: إِنِّي مُؤَمَّرٌ آمُرُ فَأُطَاعُ، فَـإِنَّ ذلِـكَ إِدْغَالٌ فِي الْقَلْبِ، وَمَنْهَكَةٌ لِلدِّينِ، وَتَقَرُّبٌ مِنَ الْغِيَرِ.

وَإِذَا أَحْدَثَ لَكَ مَا أَنْـتَ فِيـهِ مِنْ سُلْطَانِكَ أُبَّهَةً أَوْ مَخِيلَةً، فَانْظُرْ إِلَى عِظَمِ مُلْكِ اللهِ فَوْقَكَ، وَقُدْرَتِهِ مِنْكَ عَلَى مَا لاَ تَقْـدِرُ عَلَيْـهِ مِـنْ نَفْسِكَ، فَإِنَّ ذلِكَ يُطَامِنُ إِلَيْكَ مِنْ طِمَاحِـكَ، وَيَكُـفُّ عَنْـكَ مِـنْ غَرْبِكَ،يَفِيءُ إِلَيْكَ بِمَا عَزَبَ عَنْـكَ مِنْ عَقْلِكَ!

إِيَّاكَ وَمُسَامَاةَ اللهِ فِي عَظَمَتِهِ، وَالتَّشَبُّهَ بِهِ فِي جَبَرُوتِـهِ، فَـإِنَّ اللهَ يُـذِلُّ كُـلَّ جَبَّـارٍ، وَيُهِـينُ كُـلَّ

Vêca ‘eyb û kêmasî yên xelkê ku ji te xefin eşkere neke, çiko berpirsyarî ya te ew e ku tu ewa ji te ra eşkere paqij bikî û Xwedê ku derheq wê ya ji te xef da Ĥukum dikê; heta tu bikarî ‘eyb û kêmasî yên xelkê xef bike, da Xwedê jî ‘eyb û kêmasî yên te ku tu dixwazî ji xelkê xef bimînin, veşêrê.

Hemî girê yên kîn û rikan ji xelkê veke û ji dil derîne û kabikên hemî dijminîyan ji xwe bibire û xwe ji wê ya ji te veşartîn bê xeber bike û xwe li bê xeberîyê deyne û gotina xebergêran tesdîq neke, çiko bi rastî xebergêr xayîne, herçend xwe wek xêrxwazan bidê nîşan dan.

Meşwereta durist: Qet mirovê bexîl neke di nav meşwereta xwe ra, ku te ji dan û qencî kirinê bidê paş û ji feqîretîyê bitirsênê, her wiha mirovê tirsûnek ku te ji karan sist bikê û ne jî mirovê kulbû û herîs, ku kulbûtî û timahîyê bi awayek zalimane ji te ra bixemilênê, rastî jî ev e ku bexîletî û tirsûnekî û kulbûtî ew xesletên muxtelifn ku gumana xirab ji Xwedê ewa berhevê ser hev dikê.

Bi rastî pîstirîn wezîrê te ew e yê ji pîsekên pêşîya te ra wezîretî kirî û di gonehê wan da şirîkatî kirî, vêca newebê ku ew bibê sirrvanê (sirrdarê) te, çiko bi rastî ew arîkarên gonehkaran û birayên

مُخْتَال.

أَنْصِفِ اللهَ وَأَنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ، وَمِنْ خَاصَّةِ أَهْلِكَ، وَمَنْ لَكَ فِيهِ هَوىً مِنْ رَعِيَّتِكَ، فَإِنَّكَ إِلاَّ تَفْعَلْ تَظْلِمْ، وَمَنْ ظَلَمَ عِبَادَ اللهِ كَانَ اللهُ خَصْمَهُ دُونَ عِبَادِهِ، وَمَنْ خَاصَمَهُ اللهُ أَدْحَضَ حُجَّتَهُ، وَكَانَ للهِ حَرْباً حَتَّى يَنْزِعَ وَيَتُوبَ.

وَلَيْسَ شَيْءٌ أَدْعَى إِلَى تَغْيِيرِ نِعْمَةِ اللهِ وَتَعْجِيلِ نِقْمَتِهِ مِنْ إِقَامَةِ عَلَى ظُلْمٍ، فَإِنَّ اللهَ سَمِيعٌ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِينَ، وَهُوَ لِلظَّالِمِينَ بِالْمِرْصَادِ.

وَلْيَكُنْ أَحَبَّ الأُمُورِ إِلَيْكَ أَوْسَطُهَا فِي الْحَقِّ، وَأَعَمُّهَا فِي الْعَدْلِ، وَأَجْمَعُهَا لِرِضَى الرَّعِيَّةِ، فَإِنَّ سُخْطَ الْعَامَّةِ يُجْحِفُ بِرِضَى الْخَاصَّةِ، وَإِنَّ سُخْطَ الْخَاصَّةِ يُغْتَفَرُ مَعَ رِضَى الْعَامَّةِ.

وَلَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الرَّعِيَّةِ، أَثْقَلَ عَلَى الْوَالِي مَؤُونَةً فِي الرَّخَاءِ، وَأَقَلَّ مَعُونَةً لَهُ فِي الْبَلاَءِ، وَأَكْرَهَ لِلاْنْصَافِ، وَأَسْأَلَ بِالاْلْحَافِ، وَأَقَلَّ شُكْراً عِنْدَ الاْعْطَاءِ، وَأَبْطَأَ

zaliman bûne, evahe di halekî da ye ku tu dikarî ji wan ra baştirîn cîgiran peyda bikî, ji wan kesên ku di bîr û hizir û kar zanîyê da wek wan, lê belê pîsatî û xirabî û barê gonehan wek wan li ser pişta wan neyî, ji wa kesên li ser zulma zaliman û gonehê gonehkaran digel wan arîkarî nekirîn; zehmetê van ji te ra siviktir e û arîkarî ya wan ji te ra baştir e û dilovanî û meyla wan ji te ra pitir e û girhana wan bi xêncî te ve kêmtir e. Vêca ewa ji xwe ra bike mirovên taybet ji tinêtî ya xwe û civatên xwe ra.

Piştî vê jî, bila seratirînê wan li bal te ew bin yên ji her kesî pitir rasterast heqîyê ji te ra bêjin (çiqa heqî tehl bê jî) û di wan karan da ku Xwedê ji dostên xwe ra naxwazê kêmtir arîkarîya te bikin, herçend ev kar û axiftin li te nexweş bên.

Û xwe bide gel ehlê teqwatî û rastî û duristîyê, paşê jî ewa wereng terbîye û hîn bike ku zêde pesnê te nedin û ji ber karê pûçê ku te nekirî, te şahî nekin, çiko bi rastî pesn ê zêdeyê ji qeydê dibê sebebê ji xwe razî bûnê û mirov nêzîkê tekebûr û ser xwe çûnê dikê.

Wek yêk nebûna qenc û xiraban: Newebê ku qenckar û xirab, li bal te di yêk mertebê da bin, çiko bi rastî evahe dibê sebeb ku ehlê qencî yê xwe ji

عُذْراً عِنْدَ الْمَنْعِ، وَأَضْعَفَ صَبْراً عِنْدَ مُلِمَّاتِ الدَّهْرِ مِنْ أَهْلِ الْخَاصَّةِ، وَإِنَّمَا عَمُودُ الدِّينِ، وَجِمَاعُ الْمُسْلِمِينَ، وَالْعُدَّةُ لِلأَعْدَاءِ، الْعَامَّةُ مِنَ الأُمَّةِ، فَلْيَكُنْ صِغْوُكَ لَهُمْ، وَمَيْلُكَ مَعَهُمْ.

وَلْيَكُنْ أَبْعَدَ رَعِيَّتِكَ مِنْكَ وَأَشْنَأَهُمْ عِنْدَكَ، أَطْلَبُهُمْ لِمَعَائِبِ النَّاسِ، فَإِنَّ فِي النَّاسِ عُيُوباً، الْوَالِي أَحَقُّ مَنْ سَتَرَهَا، فَلاَ تَكْشِفَنَّ عَمَّا غَابَ عَنْكَ مِنْهَا، فَإِنَّمَا عَلَيْكَ تَطْهِيرُ مَا ظَهَرَ لَكَ، وَاللهُ يَحْكُمُ عَلَى مَا غَابَ عَنْكَ، فَاسْتُرِ الْعَوْرَةَ مَا اسْتَطَعْتَ يَسْتُرِ اللهُ مِنْكَ مَا تُحِبُّ سَتْرَهُ مِنْ رَعِيَّتِكَ.

أَطْلِقْ عَنِ النَّاسِ عُقْدَةَ كُلِّ حِقْد، وَاقْطَعْ عَنْكَ سَبَبَ كُلِّ وِتْر، وَتَغَابَ عَنْ كلِّ مَا لاَ يَضِحُ لَكَ، وَلاَ تَعْجَلَنَّ إِلَى تَصْدِيقِ سَاع، فَإِنَّ السَّاعِيَ غَاشٌ، وَإِنْ تَشَبَّهَ بِالنَّاصِحِينَ.

وَلاَ تُدْخِلَنَّ فِي مَشُورَتِكَ

qencîyê vedin (û ji wî ra bê meyl û bê rexbet bibin) û ehlê xirabî yê di xirabî ya xwe da teşîwîq bibin. Digel her keskî ewê bike ya ewî xwe pêve girê dayî.

Û bizane, baştirîn tişta ku dibê sebebê gumana baş ya ser pêş li ser xelkê, qencî kirina ser pêşe derheq xelkê da û sivik kirina barê giran û zehmetê ye ji ser wan û bi nexweşî mecbûr nekirina wa ye ji kirina karekî ra ku li bal wan neyî. Û divê (lazim e) tu vê derheqê da wereng bû ku gumana baş ya derheq xelkê da ji te ra berhev bibê, çiko bi rastî gumana qenc, wê zehmeta dûr û dirêj ji te bibirê. Ji gumana te ya qenc ra ew kes musteheqtir e ku te derheq wî da pitir qencî kiribê uj gumana xirab ra jî ew kes musteheqtir e ku te digel wî xirabî kiribê.

Sunnet û şûnewara ku mezinên vê ummetê pê ‘emel kirîn û xelk li ser wê sunnetê hatî hev û halê wî xweş bûyî, neşikêne û sunnetekî nû peyda nîne ku zererê bighênê sunnetên qenc yên pêş da, da vêca ku xêr, ji wî ra bê ewê ew sunnet deynayî û gonehê wê ji te ra bê ji ber ku te ew şikandî ye û ji nav birîye.

Pir digel ’aliman got û bêjê bike û digel hekîm û şehrezayan bipeyive û bikeve xeberdanê, ji ber ku karûbarê

بَخِيلاً يَعْدِلُ بِكَ عَنِ الْفَضْلِ، وَيَعِدُكَ الْفَقْرَ، وَلاَ جَبَاناً يُضعِّفُكَ عَنِ الأُمُورِ، وَلاَ حَرِيصاً يُزَيِّنُ لَكَ الشَّرَهَ بِالْجَوْرِ، فَإِنَّ الْبُخْلَ وَالْجُبْنَ وَالْحِرْصَ غَرَائِزُ شَتَّى يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ بِاللهِ.

شَرُّ وُزَرَائِكَ مَنْ كَانَ لِلأَشْرَارِ قَبْلَكَ وَزِيراً، وَمَنْ شَرِكَهُمْ فِي الآثَامِ، فَلاَ يَكُونَنَّ لَكَ بِطَانَةً، فَإِنَّهُمْ أَعْوَانُ الأَثَمَةِ، وَإِخْوَانُ الظَّلَمَةِ، وَأَنْتَ وَاجِدٌ مِنْهُمْ خَيْرَ الْخَلَفِ مِمَّنْ لَهُ مِثْلُ آرَائِهِمْ وَنَفَاذِهِمْ، وَلَيْسَ عَلَيْهِ مِثْلُ آصَارِهِمْ وَأَوْزَارِهِمْ وَ آثَامِهِمْ، مِمَّنْ لَمْ يُعَاوِنْ ظَالِماً عَلَى ظُلْمِهِ، وَلاَ آثِماً عَلَى إِثْمِهِ، أُولئِكَ أَخَفُّ عَلَيْكَ مَؤُونَةً، وَأَحْسَنُ لَكَ مَعُونَةً، وَأَحْنَى عَلَيْكَ عَطْفاً، وَأَقَلُّ لِغَيْرِكَ إِلْفاً، فَاتَّخِذْ أُولئِكَ خَاصَّةً لِخَلَوَاتِكَ وَحَفَلاَتِكَ،

ثُمَّ لْيَكُنْ آثَرُهُمْ عِنْدَكَ أَقْوَلَهُمْ بِمُرِّ الْحَقِّ لَكَ، وأَقَلَّهُمْ مُسَاعَدَةً فِيمَا يَكُونُ مِنْكَ مِمَّا كَرِهَ اللهُ

welatê te ava bibin û, qayîm bibin ew tiştên xelk pêş te da bi wan radiwestan xwe pê radgirtan.

Komelên muxtelif: Evê jî bizane xelk destedeste ne ku bê desteyekî duristî û başî di nav desta dî da çênabê û ew ji hevdû bê ihtîyac nabin; vêca hinek ji wan leşkerê Xuda ne û hinek nivîserên gştî û taybetin û hinek qazî yên ‘edalet ragirin û desteyek kar bi destên insaf û bûrandinê ne û hinek ehlê cizye û xeracê ne ji ehlê zmmê û muslimanan û hinek tacir û ehlê sen’eta ne û hinek jî ew desta binî ne ji xwey ihtîyac û feqîran, Xuda ji bona her yêk ji wan, sehm û behrek veqetandî ye û mîzana wê di kitêba xwe da an di sunneta Pêğemberê xwe da –selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin- beyan kirîye û danîye û fermanek daye ku li bal me paraztî ye.

Vêca leşker, bi izn û fermana Xuda, kelhên parastina xelkê û xemla walîyan û quweta dîn û rêkên êmnahîyê ne, karûbarê xelkê xêncî bi wan nayê ragirtin û serast nabê, karê leşker jî xêncî bi xeraca Xwedê ji wan ra deynayî serast nabê, da ku di cihada digel dijminê wî da bi hêz bibin û ji ser hevda anîna karûbarê xwe da pişta xwe bi wê girê bidin û ihtîyacên xwe ji halê rakin.

Piştî vê jî ev dû deste, ragirtin ji wan

لِأَوْلِيَائِهِ، وَاقِعاً ذٰلِكَ مِنْ هَوَاكَ حَيْثُ وَقَعَ.

وَالْصَقْ بِأَهْلِ الْوَرَعِ وَالصِّدْقِ، ثُمَّ رُضْهُمْ عَلَى أَلاَّ يُطْرُوكَ وَلاَ يُبَجِّحُوكَ بِبَاطِلٍ لَمْ تَفْعَلْهُ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الْاِطْرَاءِ تُحْدِثُ الزَّهْوَ، وَتُدْنِي مِنَ الْعِزَّةِ.

وَلاَ يَكُونَنَّ الْمُحْسِنُ وَ الْمُسِيءُ عِنْدَكَ بِمَنْزِلَةٍ سَوَاءٍ، فَإِنَّ فِي ذٰلِكَ تَزْهِيداً لِأَهْلِ الْاِحْسَانِ فِي الْاِحْسَانِ،تَدْرِيباً لِأَهْلِ الْاِسَاءَةِ عَلَى الْاِسَاءَةِ، وَأَلْزِمْ كُلاًّ مِنْهُمْ مَا أَلْزَمَ نَفْسَهُ.

وَاعْلَمْ أَنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ بِأَدْعَى إِلَى حُسْنِ ظَنِّ وَالٍ بِرَعِيَّتِهِ مِنْ إِحْسَانِهِ إِلَيْهِمْ، وَتَخْفِيفِهِ الْمَؤُونَاتِ عَلَيْهِمْ، وَتَرْكِ اسْتِكْرَاهِهِ إِيَّاهُمْ عَلَى مَا لَيْسَ لَهُ قِبَلَهُمْ، فَلْيَكُنْ مِنْكَ فِي ذٰلِكَ أَمْرٌ يَجْتَمِعُ لَكَ بِهِ حُسْنُ الظَّنِّ بِرَعِيَّتِكَ، فَإِنَّ حُسْنَ الظَّنِّ يَقْطَعُ عَنْكَ نَصَباً طَوِيلاً، وَإِنَّ أَحَقَّ مَنْ حَسُنَ ظَنُّكَ بِهِ لَمَنْ حَسُنَ بَلاَؤُكَ عِنْدَهُ، وَإِنَّ أَحَقَّ مَنْ سَاءَ

ra nîne xêncî pê desta sisîyan ku qazî û kar bi dest û nivîser in, evênhe soz û qiraran girê didin û menfî'etên hukmetê berhevê ser hev dikin û di hemî karan da çi giştî (umûmî) û çi xusûsî û taybet, pişt bi wan tê girêdan, ji wan hemîyan ra jî xweragirî nîne xêncî bi tacir û xweyê sen'etan, ku li dûra hev kom dibin da feyde û sûdekî bi dest bêxin, sûk û bazaran rê têxin û pê karên ku yên dî nikarin bikin, karûbarê xelkê serast dikin.

Paşê jî desta bin ra, ji ehlê ihtîyacî û nedarîyê, ewên ku heqe xweytî li wan bê kirin û arîkarî ya wan bê kirin. Li bal Xwedê ji her yêk ji van koman ra berfirehî yek heye û her yêk ji wan jî li ser walî, heq heye, qasê ku karûbarê wî li hev bênê û halê wî xweş bikê.

Û walî nikarê ewê ya Xwedê li ser danîyî pêk bênê xêncî bi xebat û arîkarî xwestina ji Xwedê û mecbûr kirina xwe ji bona icra kirin û pêk anîna heqîyê û sebirdarî ya li ser kar û 'emelan, çi sivik bin jê re û çi jî giran bin.

Pêşkarên leşker: Vêca ji nav leşkerên xwe, ewê di nezera te da pitir ji Xwedê ra bê û ji Pêğemberê wî û Imamê te ra xêrxwaztir bê deyne ser kar; ewên ku pak dawtirîn û sebirdartirînê leşker in; ewên ku xezeb girtina wan dereng çêdibê û

ظَنُّكَ بِهِ لَمَنْ سَاءَ بَلاَؤُكَ عِنْدَهُ.

وَلاَ تَنْقُضْ سُنَّةً صَالِحَةً عَمِلَ بِهَا صُدُورُ هذِهِ الأُمَّةِ، وَاجْتَمَعَتْ بِهَا الأُلْفَةُ، وَصَلَحَتْ عَلَيْهَا الرَّعِيَّةُ،لاَ تُحْدِثَنَّ سُنَّةً تَضُرُّ بِشَيءٍ مِنْ مَاضِي تِلْكَ السُّنَنِ، فَيَكُونَ الأَجْرُ بِمَنْ سَنَّهَا، وَالْوِزْرُ عَلَيْكَ بِمَا نَقَضْتَ مِنْهَا.

وَأَكْثِرْ مُدَارَسَةَ الْعُلَمَاءِ، وَمُنَاقَثَةَ الْحُكَمَاءِ، فِي تَثْبِيتِ مَا صَلَحَ عَلَيْهِ أَمْرُ بِلاَدِكَ، وَإِقَامَةِ مَا اسْتَقَامَ بِهِ النَّاسُ قَبْلَكَ.

وَاعْلَمْ أَنَّ الرَّعِيَّةَ طَبَقَاتٌ لاَ يَصْلُحُ بَعْضُهَا إلاَّ بِبَعْض، وَلاَ غِنَى بِبَعْضِهَا عَنْ بَعْض: فَمِنْهَا جُنُودُ اللهِ،مِنْهَا كُتَّابُ الْعَامَّةِ وَالْخَاصَّةِ، وَمِنْهَا قُضَاةُ الْعَدْلِ، وَمِنهَا عُمَّالُ الإِنْصَافِ وَالرِّفْقِ، وَمِنْهَا أَهْلُ الْجِزْيَةِ وَالْخَرَاجِ مِنْ أَهْلِ الذِّمَّةِ وَمُسْلِمَةِ النَّاسِ، وَمِنْهَا التُّجَّارُ وَأَهْلُ الصِّنَاعَاتِ، وَمِنهَا الطَّبَقَةُ السُّفْلَى مِنْ ذَوِي الْحَاجَةِ وَالْمَسْكَنَةِ، وَكُلٌّ قَدْ سَمَّى اللهُ سَهْمَهُ، وَوَضَعَ عَلَى حَدِّهِ وَفَرِيضَتِهِ فِي كِتَابِهِ أَوْ سُنَّةِ

dema ‘ozr ji wan tê xwestin, rihet dibin; ku digel ze’êfan dilovan û li ser yên qewî dijwar in (dûrketî ne) ji wan kesên ku dijwarî ewa ji cî hilnakin û ze’êfî û bê hêzî ewa nadê rûniştandin.

Piştî vê jî, xwe bide digel ehlê camêrî û xweşmêrîyê û ehlê binemalên qenc ku navdarê bi qencîyê ne, her wiha digel mêrbaş û cesûr û sexî û camêran girêdanê çêke, çiko ev koma ehlê kerem û hêjana û çiqên qencî û başîyê ne.

Piştî wê jî wereng li karûbarê wan bipirse wek çawa dê û bab li karê zarokê xwe dipirsin û pey dikevin; eger te karek kirbê ku bûbê sebebê hêz û xortî ya wan, gereke li bal te tiştek mezin neyê hesabê, her wiha ewê dilovanî û qencî ya te derheq wan da kirî her çend kêm bê, qet kêm hesab neke, çiko ew qencî ya te dibê sebeb ku xêrxwazî ya xwe ji te nedin paş û derheq te da guman a qenc peyda bikin.

Negerek pê bihana vê çendê ku tu mijûlê karek mezin bûyî, tu ji karê biçûkê wan xafil û bê xeber bimînî, çiko bi rastî qencî ya te ya biçûk cihek jê re heye ku feydê jê dibin û ji karê te yê girîng û mezin ra jî cihek heye ku ji wê bê ihtîyac nabin.

Û bila bijartîtirîn serokê leşker ê te li bal te, ew bê ku di dana digel ferdên leşkerê te da qusûrîyê nekê û arîkarîya wan bikê û ji malê xwe wereng ewa

نَبِيِّهِ صلى الله عليه وآله عَهْداً مِنْهُ عِنْدَنَا مَحْفُوظاً.

فَالْجُنُودُ، بِإِذْنِ اللهِ، حُصُونُ الرَّعِيَّةِ، وَزَيْنُ الْوُلاَةِ، وعِزُّ الدِّينِ، وَسُبُلُ الأَمْنِ، وَلَيْسَ تَقُومُ الرَّعِيَّةُ إِلاَّ بِهِمْ. ثُمَّ لاَ قِوَامَ لِلْجُنُودِ إِلاَّ بِمَا يُخْرِجُ اللهُ لَهُمْ مِنَ الْخَرَاجِ الَّذِي يَقْوَوْنَ بِهِ فِي جِهَادِ عَدُوِهِمْ، وَيَعْتَمِدُونَ عَلَيْهِ فِيمَا أَصْلَحَهُمْ، وَيَكُونُ مِنْ وَرَاءِ حَاجَتِهِمْ.

ثُمَّ لاَ قِوَامَ لِهذَيْنِ الصِّنْفَيْنِ إِلاَّ بِالصِّنْفِ الثَّالِثِ مِنَ الْقُضَاةِ وَالْعُمَّالِ وَالْكُتَّابِ، لِمَا يُحْكِمُونَ مِنَ الْمَعَاقِدِ، وَيَجْمَعُونَ مِنْ الْمَنَافِعِ، وَيُؤْتَمَنُونَ عَلَيْهِ مِنْ خَوَاصِّ الأُمُورِ وَعَوَامِّهَا. وَلاَ قِوَامَ لَهُمْ جَمِيعاً إِلاَّ بِالتُّجَّارِ وَذَوِي الصِّنَاعَاتِ، فِيمَا يَجْتَمِعُونَ عَلَيْهِ مِنْ مَرَافِقِهِمْ، وَيُقِيمُونَهُ مِنْ أَسْوَاقِهِمْ، وَيَكْفُونَهُمْ مِنَ التَّرَفُّقِ بِأَيْدِيهِمْ مِمَّا لاَ يَبْلُغُهُ رِفْقُ غَيْرِهِمْ.

ثُمَّ الطَّبَقَةُ السُّفْلَى مِنْ أَهْلِ الْحَاجَةِ وَالْمَسْكَنَةِ الَّذِينَ يَحِقُّ رِفْدُهُمْ وَمَعُونَتُهُمْ. وَفِي اللهِ لِكُلّ

behremend bikê ku têra mesrefa wa û eyalên wa ku di cî da hiştine bikê, da yêk dil û yêk re'y berê xwe bidin cihada digel dijmin çiko dilovanî ya te digel wan, dilê wan bi alîyê te ve radikişênê, rastî jî ev e ku baştirîn şahî ya walîyan ragirtina 'edaletê di welat da û eşkere bûna hezikrina xelkê ye ji wan û ev dostî û hez kirin peyda nabê xêncî pê xweşî û selametî ya dilê wan. Xêrxwazî ya wan jî bi cî nîne neheta li dûra walîyan berhev bibin û barê dewleta wî li ser pişta xwe giran nezanin û dirêj bûna zemanê serokatî ya wî ji wan ra nexweş nebê; vêca berahî ya hêvî yên wan veke û ileh pesnê wan bi qencî bide û ew zehmetî yên dîtîn bîne ser ziman, çiko bîr anîna karên wan yên qenc mêrbaşan radikê û ewên ji kar paşda mayîn teşwîq dikê, inşallah.

Di peyda jî ileh li nezera xwe da bigire kanê herkes li çi karekî da zehmetî li ser xwe ragirtî ye, da ku ew zehmetî ya kesekî ragirtî tu li ser hesaba kesek dî nedanêy û kêmtirê ji zehmet û nexweşî ya ku ragirtî kirîya wî nedîyê, bila mezinahî û şerefa kesekî te mecbûr nekê ku tu zehmeta wî ya kêm mezin hesab bikî û bila bindestî û kêm bûna kesekî jî, te mecbûrê wê çendê nekê ku tu zehmeta mezina wî biçûk hesab bikî.

سَعَةٌ، وَلِكُلٍّ عَلَى الْوَالِي حَقٌّ بِقَدْرِ مَا يُصْلِحُهُ.

وَلَيْسَ يَخْرُجُ الْوَالِي مِنْ حَقِيقَةِ مَا أَلْزَمَهُ اللهُ مِنْ ذلِكَ إِلاَّ بِالأهْتِمامِ وَالاسْتِعَانَةِ بِالله، وَتَوْطِينِ نَفْسِهِ عَلَى لُزُومِ الْحَقِّ، وَالصَّبْرِ عَلَيْهِ فِيمَا خَفَّ عَلَيْهِ أَوْ ثَقُلَ.

فَوَلِّ مِنْ جُنُودِكَ أَنْصَحَهُمْ فِي نَفْسِكَ لله وَلِرَسُولِهِ وَلإِمَامِكَ [وَأَنْقَاهُمْ]جَيْباً، وَأَفْضَلَهُمْ حِلْماً مِمَّنْ يُبْطِيءُ عَنِ الْغَضَبِ، وَيَسْتَرِيحُ إِلَى الْعُذْرِ، وَيَرْأَفُ بِالضُّعَفَاءِ، وَيَنْبُو عَلَى الأَقْوِيَاءِ، وَمِمَّنْ لاَ يُثِيرُهُ الْعُنْفُ، وَلاَ يَقْعُدُ بِهِ الضَّعْفُ.

ثُمَّ الْصَقْ بِذَوِي الْمُرُوءَاتِ وَ الأَحْسَابِ وَأَهْلِ الْبُيُوتَاتِ الصَّالِحَةِ وَالسَّوَابِقِ الْحَسَنَةِ ثُمَّ أَهْلِ النَّجْدَةِ وَ الشَّجَاعَةِ وَالسَّخَاءِ وَالسَّمَاحَةِ فَإِنَّهُمْ جِمَاعٌ مِنَ الْكَرَمِ وَشُعَبٌ مِنَ الْعُرْفِ.

ثُمَّ تَفَقَّدْ مِنْ أُمُورِهِمْ مَا يَتَفَقَّدُهُ الْوَالِدَانِ مِنْ وَلَدِهِمَا، وَلاَ يَتَفَاقَمَنَّ فِي نَفْسِكَ شَيْءٌ قَوَّيْتَهُمْ بِهِ، وَلاَ تَحْقِرَنَّ لُطْفاً تَعَاهَدْتَهُمْ بِهِ

Dema karek ji te ra dijwar bû û şubhe têda çêbû, di wî karî da berê xwe bide Xuda û Pêğemberê wî, çiko bi rastî Xwedê Te'ala gotîye wê koma ku serastî ya wan xwestî:

"Ey gelî kesên hewe bawerî anîyî, gohdarî ya Xwedê bikin û gohdarî ya Pêğemberê wî bikin û ya serokê xwe jî ku ji hewe bi xwe ye, vêca eger hewe di tiştekî da ixtilaf kir, ewê bi alîyê Xwedê û Pêğemberve bidin".[140] Vêca zivirandina li Xwedê ew e bi ayetên muhkemê kitêba wî, bê girtin û zivirandina li Pêğember (s) jî girtina bi sunneta wî ye ewa tifaq li ser hatî kirin û ixtilaf têda neyî.

Hukumder û qazî: Paşê jî ji Ĥukum kirina di navbeyna xelkê da, ewê di nezera te da baştir, bibjê re, ji wa kesên ku karûbar tengasîyê jê re çênakin û ji pêk anîna karê Ĥukum danê ra bikêrbê, kesekî ku rikeberanî ya muxalifan digel hev, ewê xezeb girtî û nexweş exlaq nekê, di xeletî ya xwe da xwe neşdênê û zivirîna li heqîyê ji bona wî ne bi zehmet bê dema ji wî ra eşkere bî; timahî ji dil deranî bê û ji tê gehiştina xeberdana ra pê lêkolînek kêm û bê vejenîn bes nekê, lazime di wextê şubhê da ji her kesî pitir hay ji xwe hebê û ji her kes pitir xwe bi delîlê bigirê û ji ber hat û çûna xweyê de'wayê ji her kesî kêmtir biiwestihê û di deranîna heqîqetê da ji her kesî sebirdartir bê û dema Ĥukum eşkere bî, bi

وَإِنْ قَلَّ، فَإِنَّهُ دَاعِيَةٌ لَهُمْ إِلَى بَذْلِ النَّصِيحَةِ لَكَ، وَحُسْنِ الظَّنِّ بِكَ.

وَلاَ تَدَعْ تَفَقُّدَ لَطِيفِ أُمُورِهِمُ اتِّكَالاً عَلَى جَسِيمِهَا، فَإِنَّ لِلْيَسِيرِ مِنْ لُطْفِكَ مَوْضِعاً يَنْتَفِعُونَ بِهِ، وَلِلْجَسِيمِ مَوْقِعاً لاَ يَسْتَغْنُونَ عَنْهُ.

وَلْيَكُنْ آثَرُ رُؤُوسِ جُنْدِكَ عِنْدَكَ مَنْ وَاسَاهُمْ فِي مَعُونَتِهِ، وَأَفْضَلَ عَلَيْهِمْ مِنْ جِدَتِهِ بِمَا يَسَعُهُمْ يَسَعُ مَنْ وَرَاءَهُمْ مِنْ خُلُوفِ أَهْلِيهِمْ، حَتَّى يَكُونَ هَمُّهُمْ هَمّاً وَاحِداً فِي جِهَادِ الْعَدُوِّ، فَإِنَّ عَطْفَكَ عَلَيْهِمْ يَعْطِفُ قُلُوبَهُمْ عَلَيْكَ. [وَإِنَّ أَفْضَلَ قُرَّةِ عَيْنِ الْوُلاَةِ اسْتِقَامَةُ الْعَدْلِ فِي الْبِلاَدِ، وَظُهُورُ مَوَدَّةِ الرَّعِيَّةِ، وَإِنَّهُ لاَ تَظْهَرُ مَوَدَّتُهُمْ إِلاَّ بِسَلاَمَةِ صُدُورِهِمْ،] وَلاَ تَصِحُّ نَصِيحَتُهُمْ إِلاّ بِحِيطَتِهِمْ عَلَى وُلاَةِ أُمُورِهِمْ، وَقِلَّةِ اسْتِثْقَالِ دُوَلِهِمْ، وَتَرْكِ اسْتِبْطَاءِ انْقِطَاعِ مُدَّتِهِمْ. فَافْسَحْ فِي آمَالِهِمْ، وَوَاصِلْ فِي حُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِمْ، وَتَعْدِيدِ مَا أَبْلَى ذَوُوالْبَلاَءِ مِنْهُمْ، فَإِنَّ كَثْرَةَ

biryar ewî hukmê bidê. Ji wan kesên pesnê zêde ewî nexapênê û medeh kirina zehfê, meyla wî bi alîyê medehkerve nedê; elbet ev kes pir kêmin.

Piştî hingê, tu ĥukum dana qazî yê xwe baş baş bibîne û di dan kirina digel wî da dest vekirî be, da ku gîr û girifta wî nemînê û muhtacê xelkê nebê. Û ewî li bal xwe welê bi qedr bike ku nêzîkên te derheq wî da nekevin timahîyê û ew li bal te ji zerer gihandina xelkê, di emanê da bê.

Vêca baş baş di vê meselê da bifikire, çiko ev dîn esîre di destê xirabkaran da; ew gûrekî hewa û hewesa xwe di wê da ‘emel dikê û ew kirîye wesîla destve anîna dinyayê.

Kar bi destên dewletî: Piştî hingê jî, binêre karûbarê “kar bi dest”ên xwe, vêca ewa deyne ser kar ji ceribandinê ra û ji ber hez kirin û lagirîyê (bi zûrî û bê meşweret) mezinahî û ser pêşîyê nede wan, çiko ev herdû (hez kirin û lagirî) komkerê zulm û xîyanetê ne.

Kar bi destên xwe ji nav mirovên xudan tecrube û ehlê şerm û heyayê û binemalên qenc û navdar û pêşkar di Islamê da bibjê re, çiko bi rastî exlaqê wan hêjayî tir e û avru ya wan paraztî tir e û timakarî ya wan kêmtir e û xilasek û dûmahîka karûbara baştir dibînin û tê

الذِّكْرِ لِحُسْنِ أَفْعَالِهِمْ تَهُزُّ الشُّجَاعَ، وَتُحَرِّضُ النَّاكِلَ، إِنْ شَاءَ اللهُ.

ثُمَّ اعْرِفْ لِكُلِّ امْرِىء مِنْهُمْ مَا أَبْلَى، وَلاَ تَضُمَّنَّ بَلاَءَ امْرِىء إِلَى غَيْرِهِ، وَلاَ تُقَصِّرَنَّ بِهِ دُونَ غَايَةِ بَلاَئِهِ، وَلاَ يَدْعُوَنَّكَ شَرَفُ امْرِىء إِلَى أَنْ تُعْظِمَ مِنْ بَلاَئِهِ مَا كَانَ صَغِيراً، وَلاَضَعَةُ امْرِىء إِلَى أَنْ تَسْتَصْغِرَ مِنْ بَلاَئِهِ مَاكَانَ عَظِيماً.

وَارْدُدْ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ مَا يُضْلِعُكَ مِنَ الْخُطُوبِ، وَيَشْتَبِهُ عَلَيْكَ مِنَ الأُمُورِ، فَقَدْ قَالَ اللهُ سبحانه لِقَوْمٍ أَحَبَّ إِرْشَادَهُمْ:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُولِ)، فَالرَّدُّ إِلَى اللهِ: الأَخْذُ بِمُحْكَمِ كِتَابِهِ، وَالرَّدُّ إِلَى الرَّسُولِ: الأَخْذُ بِسُنَّتِهِ الْجَامِعَةِ غَيْرِ الْمُفَرِّقَةِ.

ثُمَّ اخْتَرْ لِلْحُكْمِ بَيْنَ النَّاسِ أَفْضَلَ رَعِيَّتِكَ فِي نَفْسِكَ، مِمَّنْ لاَ

dighên.

Pê re jî di rizqê wan da berfirehîyê ji wan ra çêke, çiko bi rastî zêdahî ya di rizq da ji wan ra dibê hêz û quwet ku xwe durist bikin û ewa ji xarin û birina malê bin destê wan da, bê ihtîyac dikê her wiha li ser wan delîl e (belge ye li dijê wan da) eger muxalifeta fermana te bikin û an kêmasîyê bêxin di emanetê te da.

Paşê jî hay ji karûbarê wan hebe û ji nav mirovên durist û ehlê wefadarîyê, çavdêran li ser wan deyne, çiko hay jê mana te ya xef, wê ewa hay bidê ji emanetdarî û xweş bûrandinê ra digel xelkê; Hûr hûr hay ji arîkar û berdestkên xwe jî hebe, eger yêk ji wan des avêt xîyanetê û xeberên ku ji çavdêrên te gehiştîn, ew xîyanet rast deranîn, ji wan axiftin û xeberan, bi navê şahid behrê wergire û bê muhlet cezayê bedenî bidîyê, ew serwet û heyî ya ku bi rêka meqam û rutba xwe ve bi destve anîyî, jê bigire û wê derheqê da jê pirsyar bike û ewî zelîl bike û dax û nîşana xîyanetê deyne ser û rstka hetk çûnê û tuhmê bike stowê wî da.

Hay ji karûbarê xeracê bimîne, bi awayekî ku munasibê halê ehlê wê bê, çiko serast kirina wê û ya wan, serast kirina yên dî jî ye, xêncî bi wan serastî nakevê yên dî jî, çiko rastî ev e ku jîyana

تَضِيقُ بِهِ الأُمُورُ، وَلاَ تُمَحِّكُهُ الْخُصُومُ، وَلاَ يَتمادَى فِي الزَّلَّةِ، وَلاَ يَحْصَرُ مِنَ الْفَيْءِ إِلَى الْحَقِّ إِذَا عَرَفَهُ، وَلاَ تُشْرِفُ نَفْسُهُ عَلَى طَمَعٍ، وَلاَ يَكْتَفِي بِأَدْنَى فَهْمٍ دُونَ أَقصَاهُ، أَوْقَفَهُمْ فِي الشُّبُهَاتِ، وَآخَذَهُمْ بِالْحُجَجِ، وَأَقَلَّهُمْ تَبَرُّماً بِمُرَاجَعَةِ الْخَصْمِ، وَأَصْبَرَهُمْ عَلَى تَكَشُّفِ الأُمُورِ، وَأَصْرَمَهُمْ عِنْدَ اتِّضَاحِ الْحُكْمِ، مِمَّنْ لاَ يَزْدَهِيهِ إِطْرَاءٌ، وَلاَ يَسْتَمِيلُهُ إِغْرَاءٌ، أُولئِكَ قَلِيلٌ.

ثُمَّ أَكْثِرْ تَعَاهُدَ قَضَائِهِ، وافْسَحْ لَهُ فِي الْبَذْلِ مَا يُزِيلُ عِلَّتَهُ، وَتَقِلُّ مَعَهُ حَاجَتُهُ إِلَى النَّاسِ، وَأَعْطِهِ مِنَ الْمَنْزِلَةِ لَدَيْكَ مَا لاَ يَطْمَعُ فِيهِ غَيْرُهُ مِنْ خَاصَّتِكَ، لِيَأْمَنَ بِذلِكَ اغْتِيَالَ الرِّجَالِ لَهُ عِنْدَكَ.

فَانْظُرْ فِي ذلِكَ نَظَراً بَلِيغاً، فَإِنَّ هذَا الدِّينَ قَدْ كَانَ أَسِيراً فِي أَيْدِي الأَشْرَارِ، يُعْمَلُ فِيهِ بِالْهَوَى، وَتُطْلَبُ بِهِ الدُّنْيَا.

xelkê hemîyê li ser xerac û ehlê wê ye.

Û pitir ji destve anîna xeracê bila tu li fikra ava kirina ‘erdê da bî, çiko rastî ev e ku xêncî bi ava kirina ‘erdê xerac nayê dest û kesê xeracê bixwazê û ‘erdê ava nekê ewî bajar û xelk telef kirine û ji nav birine û karûbarê wî serast nabê ji kêmekî pêve.

Vêca eger ji ber giranî (ya xeracê) an afetekî (ku di ser dexl û dan da hatî) an birîna avê an nebarîna baranê an xirab bûna ‘erdê û pûç bûna tûv di nav avê da û an bê avîyê şikayeta xwe anîn bal te, ji mesref û zehmeta wan kêm bike; ew qasê ku tu berhêvîyî karûbarê wan ser hevda bênê û munasibê halê wan bê. Û bila kêm kirina ji xeracê li te giran neyê; çiko ew xezne û zexîreyeke ku wê pê ava kirina welatê te û xemilandina hukmeta te li te bizivirînin.

Digel vê jî hingê te pesn dana wan bi qencî bi alîyê xwe ve kêşaye û bûye sebebê şahî ya dilê te ku te ‘edalet di nav wan da berfireh kirîye; hingê pê zêde kirina xweşîyê di nav wan da te quweta wan ya pir ji xwere kirîye pişţek û pê wê ‘edaleta xwe di nav wan da ku bawerîya wan bi te anîye û pê xweş bûrandina te digel wan, te ji xwe ra di nav wan da palgehek qayîm çêkirîye. Çêdibê hinek

ثُمَّ انْظُرْ فِـي أُمُـورِ عُمَّالِـكَ، فَاسْـتَعْمِلْهُمُ اخْتِبَـاراً، وَلاَ تُـوَلِّهِمْ مُحَابَاةً وَأَثَرَةً، فَإِنَّهُمَا جِمَـاعٌ مِـنْ شُعَبِ الْجَوْرِ وَالْخِيَانَةِ.

وَتَـوَخَّ مِـنْهُمْ أَهْـلَ التَّجْرِبَـةِ وَالْحَيَـاءِ، مِـنْ أَهْـلِ الْبُيُوتَـاتِ الصَّالِحَةِ، وَالْقَـدَمِ فِـي الْإِسْـلاَمِ الْمُتَقَدِّمَةِ، فَـإِنَّهُمْ أَكْـرَمُ أَخْلاَقـاً، وَأَصَـحُّ أَعْرَاضـاً، وَأَقَـلُّ فِـي الْمَطَـامِعِ إِشْـرَافاً، وَأَبْلَـغُ فِـي عَوَاقِبِ الْأُمُورِ نَظَراً.

ثُمَّ أَسْبِغْ عَلَيْهِمُ الْأَرْزَاقَ، فَـإِنَّ ذلِكَ قُوَّةٌ لَهُـمْ عَلَـى اسْتِصْـلاَحِ أَنْفُسِهِمْ، وَغِنىً لَهُمْ عَنْ تَنَاوُلِ مَـا تَحْتَ أَيْدِيهِمْ، وَحُجَّةٌ عَلَـيْهِمْ إِنْ خَالَفُوا أَمْرَكَ أَوْ ثَلَمُوا أَمَانَتَكَ.

ثُـمَّ تَفَقَّـدْ أَعْمَـالَهُمْ، وَابْعَـثِ الْعُيُونَ مِنْ أَهْلِ الصِّـدْقِ وَالْوَفَـاءِ عَلَيْهِمْ، فَـإِنَّ تَعَاهُـدَكَ فِـي السِّـرِّ لِأُمُورِهِمْ حَدْوَةٌ لَهُمْ عَلَى اسْتِعْمَالِ الْأَمَانَةِ، وَالرِّفْقِ بِالرَّعِيَّـةِ. وَتَحَفَّـظْ مِنَ الْأَعْوَانِ، فَإِنْ أَحَدٌ مِنْهُمْ بَسَـطَ

kar bên pêş ku eger tu ji nav birina muşkilê bi hêvîya wanve bihêlî, wê bi dilek xweş ewê pêk bînin, çiko eger welat ava bibê tu çi teklîfê li xelkê wê bikî wê pêk bînin, ev kavli û wêran bûna welate ku dibê sebebê dest tengî ya xelkê. Û xelk hingê muhtac dibin ku daxwaza bilinda hukumdara bibê kom kirina mal (da eger bê avêtin pê wî malê kom kirî idar e bikê) û derheq manê da gumana wan xirab bê û kêm behrê ji ‘ibretan bigrin.

Nivîser: Pêre jî berê xwe bide hal û wez’ê nivîserên xwe, vêca baştirê wan bike berpirsê karûbarên xwe; nivîsokên xweyên di wa da teybîr û xefên hukmeta te hatîn, ji nav koma nivîseran bide wî kesî ku ji exlaqê xwe ve ji yên dî durist tir û layiqtir bê, ji wa kesên ku mezin kirin ewî serxwe çûyî nekê ku vêca bi curet bikevê û di civata mezin û “kar bi dest”ên te da muxalifetê digel te bikê û da xeflet û bê xeberî ya wî nebê sebeb ku nivîsokên me’murên te negihênê te an di nivîsîna cewaba te ya durist da ji wan ra xwe giran bikê, an di wê ya ji te ra digrê û an di wê ya ji alîyê te ve didê, sistîyê bikê, an qirarekî ku bi nefa te hatîye girêdan sist bikê û nekar bê ewê qirara bi zerera te hatî girêdan fesex bikê, nivîser lazim e ku agah bê ji mertebe û meqamê xwe di karûbaran da,

يَدَهُ إِلَى خِيَانَة اجْتَمَعَتْ بِهَا عَلَيْهِ عِنْدَكَ أَخْبَارُ عُيُونِكَ، اكْتَفَيْتَ بِذلِكَ شَاهِداً، فَبَسَطْتَ عَلَيْهِ الْعُقُوبَةَ فِي بَدَنِهِ، وَأَخَذْتَهُ بِمَا أَصَابَ مِنْ عَمَلِهِ، ثُمَّ نَصَبْتَهُ بِمَقَامِ الْمَذَلَّةِ، وَ وَسَمْتَهُ بِالْخِيَانَةِ، وَقَلَّدْتَهُ عَارَ التُّهَمَةِ.

وَتَفَقَّدْ أَمْرَ الْخَرَاجِ بِمَا يُصْلِحُ أَهْلَهُ، فَإِنَّ فِي صلاَحِهِ وَصلاَحِهِمْ صَلاَحاً لِمَنْ سِوَاهُمْ، وَلاَ صَلاَحَ لِمَنْ سِوَاهُمْ إِلاَّ بِهِمْ، لاَنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ عِيَالٌ عَلَى الْخَرَاجِ وَأَهْلِهِ.

وَلْيَكُنْ نَظَرُكَ فِي عِمَارَةِ الأَرْضِ أَبْلَغَ مِنْ نَظَرِكَ فِي اسْتِجْلاَبِ الْخَرَاجِ، لاِنَّ ذلِكَ لاَ يُدْرَكُ إِلاَّ بَالْعِمَارَةِ، وَمَنْ طَلَبَ الْخَرَاجَ بِغَيْرِ عِمَارَة أَخْرَبَ الْبِلاَدَ، وَأَهْلَكَ الْعِبَادَ، وَلَمْ يَسْتَقِمْ أَمْرُهُ إِلاَّ قَلِيلاً.

فَإِنْ شَكَوْا ثِقَلاً أَوْ عِلَّةً، أَوِ انْقِطَاعَ شِرْب أَوْ بَالَّة، أَوْ إِحَالَةَ أَرْض اغْتَمَرَهَا غَرَقٌ، أَوْ أَجْحَفَ بِهَا عَطَشٌ، خَفَّفْتَ عَنْهُمْ بِما تَرْجُو أَنْ يصْلُحَ بِهِ أَمْرُهُمْ، وَلاَ يَثْقُلَنَّ عَلَيْكَ شَيْءٌ خَفَّفْتَ بِهِ الْمَؤُونَةَ

çiko kesê qeyde û qama xwe nezanê, ew derheq qam û qeyda yên dî da nezantir e.

Newebê tu di bijartina wan da bawerîya xwe bi zîrekatî û pê bawerî û xweş gumanî ya xwe bênî, çiko mirov, pê xwe spehî nîşan danê û xweş xizmetî yê xwe bi zîrek hukumdara didin nasandin, halhale di piş ra qe tiştek ji xêrxwazî û emanetdarîyê nîne. Lê belê tu nivîser ên xwe pê wa karên ku ji hukumdarên pêş te ra kirîn bicerbîne, û ji nav wan yên baştir ku di nav xelkê da şûnewarên qenc danîne û xwe emanetdar dane naskirin, bibijêre, çiko evahe nîşane ku tu ji Xwedê ra yî û xêrxwazê wî kesî yî ewê te karê wî li xwe girtî.

Li ser herkarekî ji karên xwe yêkî ji wan deyne, ewê ku karên mezin ewî ji kar naêxê û karê zehfî ewî perîşan nakê, eger di karê nivîser (arîkar) ên te da kêmasyek peyda bibê û tu jê bê xeber bî, tu jê berpirsyarî.

Tacir û xwey sen'et: Pêre jî, derheq tacir û sen'etkeran da şîreta min ji xwe re bigire, derheq wan da şîreta başîyê li kar bi destên xwe bike; çi ewên li cihekî sekinyî ne û çi ewên pê sermaya xwe hirve wêve diçin (û bi destê xwe) û bi hêza bedena xwe tiştekî bi destve tînin, çiko ew hevîr û maya menfî'eta ne û sebebên berfirehî û rihetîyê ne, ew menfî'etan ji

عَنْهُمْ، فَإِنَّهُ ذُخْرٌ يَعُودُونَ بِهِ عَلَيْكَ فِي عِمَارَةِ بِلادِكَ، وَتَزْيِينِ وِلاَيَتِكَ،

مَعَ اسْتِجْلاَبِكَ حُسْنَ ثَنَـائِهِمْ، وَتَبَجُّحِكَ بِاسْتِفَاضَةِ الْعَدْلِ فِيهِمْ، مُعْتَمِداً فَضْلَ قُوَّتِهِمْ، بِمَا ذَخَـرْتَ عِنْدَهُمْ مِنْ إِجْمَامِكَ لَهُمْ، وَالثِّقَـةَ مِنْهُمْ بِمَـا عَـوَّدْتَهُمْ مِـنْ عَـدْلِكَ عَلَيْهِمْ فِـي رِفْقِـكَ بِهِـمْ، فَرُبَّمَـا حَدَثَ مِنَ الأُمُورِ مَـا إِذَا عَوَّلْـتَ فِيهِ عَلَيْهِمْ مِنْ بَعْدُ احْتَمَلُوهُ طَيِّبَـةً أَنْفُسُهُمْ بِهِ، فَإِنَّ الْعُمْرَانَ مُحْتَمِـلٌ مَا حَمَّلْتَهُ، وَإِنَّمَـا يُـؤْتَى خَـرَابُ الأَرْضِ مِنْ إِعْـوَازِ أَهْلِهَـا، إِنَّمَـا يُعْوِزُ أَهْلُهَا لِاِشْرَافِ أَنْفُسِ الْوُلاَةِ عَلَى الْجَمْعِ، وَسُوءِ ظَنِّهِمْ بِالْبَقَاءِ، وَقِلَّةِ انْتِفَاعِهِمْ بِالْعِبَرِ.

ثُمَّ انْظُرْ فِي حَالِ كُتَّابِكَ، فَوَلِّ عَلَى أُمُورِكَ خَيْرَهُمْ، وَاخْصُـصْ رَسَائِلَكَ الَّتِي تُدْخِلُ فِيهَا مَكَائِدَكَ وَأَسْرَارَكَ بِأَجْمَعِهِمْ لِوُجُودِ صَالِحِ الأَخْلاَقِ مِمَّنْ لاَ تُبْطِرُهُ الْكَرَامَـةُ،

cihên dûr û dûrketî bi destve tînin; ji bej û behran û deşt û çîyan û wan cihên ku xelk li wêderê berhev nabin û newêrin wada ve biçin. Evênhe xweş mirov in ku ne tirs di fitne çêkirina wan da heye û ne jî ji şer û hêçî ya wan wehşet tê birin. Hay ji karê wan hebe, çi li bal te bin çi jî li dûruberê welatê te da.

Digel vê jî tişta ji xwe re vedqetînin û gûrekî vîyana xwe qîmet datînin û evahe dergehê zerer gihandina xelkê ye û kêmasî ye ji hukumdara re, vêca tu pêşîyê li ihtikarê bigire, çiko Pêğemberê Xwedê selat û selam ser wî û alê wî bin pêşî lê girtîye.

Bila kirîn firûtin rihet çêbê, li ser terazûyên ‘edaletê, bi awayekî ku di bihayê wê da ne zerer li firûşende bibê ne jî neheqî li bikir bê kirin, vêca piştî ku te nehî kir ji ihtkarê eger dîsa hineka ew kar kir, ewî bide cezadan û cezayê wî bidîyê, lê ne bi zêde gavî.

Reben û jar: Piştî wê jî Xwedê bînin bîra xwe, Xwedê; derheq bindesta da, ji wayên bê çare; ewên nedar û muhtac û jar û belengaz, çiko di nav vê deste û tebeqê da nedarên wereng hene ku destê xwe li ber vî û yê dî vedikin û hinek jî her çend muhtac in lê şerm dikin xwestinê bikin, Xuda ji wan ra heqek danîye û ji te xwestî ye ku tu hay jê bimînî, tu jî hay jê bimîne; û ji beytulmala di destê te da

فَيَجْتَرِىءَ بِهَا عَلَيْكَ فِـي خِـلاَفَ لَكَ بِحَضْرَةِ مَـلاَ، وَلاَ تُقَصِّـرُ بِـهِ الْغَفْلَةُ عَنْ إِيرَادِ مُكَاتَبَاتِ عُمَّالِكَ عَلَيْكَ، وَإِصْدَارِ جَوَابَاتِهَـا عَلَـى الصَّوابِ عَنْكَ، وَفِيَما يَأْخُذُ لَـكَ وَيُعْطِي مِنْكَ، وَلاَ يُضعِفُ عَقْـداً اعْتَقَدَهُ لَكَ، وَلاَ يَعْجِزُ عَنْ إِطْلاَقِ مَا عُقِدَ عَلَيْكَ، وَلاَ يَجْهَـلُ مَبْلَـغَ قَـدْرِ نَفسِـهِ فِـي الأُمُـورِ، فَـإِنَّ الْجَاهِلَ بِقَدْرِ نَفْسِهِ يَكُـونُ بِقَـدْرِ غَيْرِهِ أَجْهَلَ.

ثُمَّ لاَ يَكُنِ اخْتِيَارُكَ إِيَّاهُمْ عَلَى فِرَاسَتِكَ وَاسْتِنَامَتِكَ وَحُسْنِ الظَّـنِّ مِنْـكَ، فَـإِنَّ الرِّجَـالَ يَتَعَرَّفُـونَ لِفِرَاسَاتِ الْوُلاَةِ بِتَصَنُّعِهِمْ وَحُسْـنِ خِـدْمَتِهِمْ، لَـيْسَ وَرَاءَ ذلِـكَ مِـنَ النَّصِيحَةِ وَالأَمَانَـةِ شَـيْءٌ، وَلكِـنِ اخْتَبِرْهُمْ بِمَا وَلُوا لِلصَّالِحِينَ قَبْلَكَ، فَاعْمِدْ لاِحْسَنِهِمْ كَانَ فِـي الْعَامَّـةِ أَثَراً، وَأَعْرَفِهِمْ بِالأَمَانَةِ وَجْهاً، فَـإِنَّ ذلِكَ دَلِيلٌ عَلَى نَصِيحَتِكَ لله وَلِمَنْ وَلِيتَ أَمْرَهُ.

وَاجْعَلْ لِـرَأْسِ كُـلِّ أَمْـرٍ مِـنْ

heyî, behrekî ji wan ra veqetîne, her wiha qismekî ji dexlê ‘erdê xalisê Islamê di her bajarekî da bide wan, çiko wek wî heqê ji nêzîktirînê wan ra heyî ji dûrtirînê wan ra jî heye û ji te hatîye xwestin ku tu heqê hemîyan (ji yên dûr û nêzîk) baş pêk bênî. Bila ser xwe çûn û xurûr te ji wan bê xeber nekê, çiko bihana mijûl bûna bi karên mezinve û dest kişandina ji karê biçûk û hûr, qet ji te nayê qebûl kirin.

Vêca berê xwe ji pêk anîna ihtîyacî yên wan nezivirîne û bi tekebbor rûyê xwe li wan neke girê û xwe li wan kesan bike xweyî ewên destê wan nagîjê te û li ber çavan hûr tên dîtin û xelk ewa kêm hesab dikin, vêca hinek yên bawerîya te bi wan bê ji pêk anîna karûbarê wan ra veqetîne û bike berpirsyar, ji wa yên ji Xwedê tirs û ehlê tewazuê, da wez û halê wan ji te ra bêjin. Vêca derheq wan da wereng kar bike ku ‘ozrê te bê qebûl kirin di wê rojê da ku tu lqayê Xwedayê xwe bibî, çiko bi rastî di nav xelkê da ev kom, pitir muhtacn ku insaf digel wan bê kirin, vêca bila te derheq eda kirina heqê her yêk ji van da li bal Xwedê ‘ozr û delîlek hebê.

Sûza xwe pêk bîne derheq yetîman û pîrên ji kar ketî da ku bê çarene û destê xwestinê li ber kesî venadin (xwe berpirsyar bizane) evahe li ser walîyan girane û heq hemî giranin, carna çêdibê ku Xuda eva karên dijwar ji hineka ra ku aqibet a qenc

أُمُورِكَ رَأْساً مِنْهُمْ، لاَ يَقْهَرُهُ كَبِيرُهَا، وَلاَ يَتَشَتَّتُ عَلَيْهِ كَثِيرُهَا، وَمَهْمَا كَانَ فِي كُتَّابِكَ مِنْ عَيْبٍ فَتَغَابَيْتَ عَنْهُ أُلْزِمْتَهُ.

ثُمَّ اسْتَوْصِ بِالتُّجَّارِ وَذَوِي الصِّنَاعَاتِ وَأَوْصِ بِهِمْ خَيْراً: الْمُقِيمِ مِنْهُمْ، وَالْمُضْطَرِبِ بِمَالِهِ، وَالْمُتَرَفِّقِ بِبَدَنِهِ، فَإِنَّهُمْ مَوَادُّ الْمَنَافِعِ، وَأَسْبَابُ الْمَرَافِقِ، وَجُلاَّبُهَا مِنَ الْمَبَاعِدِ وَالْمَطَارِحِ فِي بَرِّكَ وَبَحْرِكَ، وَسَهْلِكَ وَجَبَلِكَ، وَحَيْثُ لاَ يَلْتَئِمُ النَّاسُ لِمَوَاضِعِهَا، وَلاَ يَجْتَرِئُونَ عَلَيْهَا، فَإِنَّهُمْ سِلْمٌ لاَ تُخَافُ بَائِقَتُهُ، وَصُلْحٌ لاَ تُخْشَى غَائِلَتُهُ، وَتَفَقَّدْ أُمُورَهُمْ بِحَضْرَتِكَ وَفِي حَوَاشِي بِلاَدِكَ.

وَاعْلَمْ مَعَ ذلِكَ أَنَّ فِي كَثِيرٍ مِنْهُمْ ضِيقاً فَاحِشاً وَشُحّاً قَبِيحاً وَاحْتِكَاراً لِلْمَنَافِعِ وَتَحَكُّماً فِي الْبِيَاعَاتِ وَذلِكَ بَابُ مَضَرَّةٍ لِلْعَامَّةِ وَعَيْبٌ عَلَى الْوُلاَةِ فَامْنَعْ مِنَ الاْحْتِكَارِ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ (ص) مَنَعَ مِنْهُ.

وَلْيَكُنِ الْبَيْعُ بَيْعاً سَمْحاً:

û baş dixwazin, hêsan dikê, vêca ew xwe sebirdar dikin û piştirastin derheq soza rasta Xuda derheq xwe da.

Hinek ji wextê xwe veqetîne ji wan kesan ra ku muhtacê tene, digel wan di civata gişтî da rûnê û tu bi xwe muşkilatên wan hel bike û pê rabe, di wê civatê da ji wî Xudayî ra ku tu xulqandî yî xwe bişkîne û leşker û arîkarên xwe ku te diparêzn, ji wan dûr bike da heçî kesê bixwazê biaxivê bê wê çendê ku zimanê wî bê girtin û bê tirs gotina xwe bêjê û bidê der, çiko gelek caran min ji Pêğemberê Xwedê seh kir digota: ***"Ew ummeta ku di wê da heqê jar a bê zehmet ji yên qewî neyê standin, ebed ew nagihê pakî û xilasîyê"***, her wiha nezanî û nekarîna wan di xeberdanê da ragire û bêhn tengî û tekebûra xwe ji wan dûr bigire da Xuda dergehên rehmeta xwe li ber te vekê û xêra gohdan û ta'etê xwe ji te ra binivîsê. Ewê tişta tu didî bi dilxweşî bide û eger tu nedî jî bila nedan, digel dilovanî û 'ozr xwestinê bê.

Exlaqê pêşkaran: Ev jî heye ku, hinek ji karên te hene ku lazime tu bi xwe pê rabî û bikî: Yêk ji wan cewab dana "kar bi dest"ane dema berdestkên te nekar bin cewab bidin. Ya dî pêk

بِمَوَازِينِ عَدْلٍ، وَأَسْعَارٍ لاَ تُجْحِفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَالْمُبْتَاعِ، فَمَنْ قَارَفَ حُكْرَةً بَعْدَ نَهْيِكَ إِيَّاهُ فَنَكِّلْ وَعَاقِبْ فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ.

ثُمَّ اللهَ اللهَ فِي الطَّبَقَةِ السُّفْلَى مِنَ الَّذِينَ لاَ حِيلَةَ لَهُمْ وَالْمَسَاكِينِ وَالْمُحْتَاجِينَ وَأَهْلِ الْبُؤْسَى وَالزَّمْنَى، فَإِنَّ فِي هذِهِ الطَّبَقَةِ قَانِعاً وَمُعْتَرّاً، وَاحْفَظْ للهِ مَا اسْتَحْفَظَكَ مِنْ حَقِّهِ فِيهِمْ، وَاجْعَلْ لَهُمْ قِسْماً مِنْ بَيْتِ مَالِكَ، وَقِسماً مِنْ غَلاَّتِ صَوَافِي الاِسْلاَمِ فِي كُلِّ بَلَدٍ، فَإِنَّ لِلأَقْصَى مِنْهُمْ مِثْلَ الَّذِي لِلأَدْنَى، وَكُلٌّ قَدِ اسْتُرْعِيتَ حَقَّهُ، فَلاَ يَشْغَلَنَّكَ عَنْهُمْ بَطَرٌ، فَإِنَّكَ لاَ تُعْذَرُ بِتَضْيِيعِ التَّافِهِ لاِحْكَامِكَ الْكَثِيرَ الْمُهِمَّ.

فَلاَ تُشْخِصْ هَمَّكَ عَنْهُمْ، وَلاَ تُصَعِّرْ خَدَّكَ لَهُمْ، وَتَفَقَّدْ أُمُورَ مَنْ لاَ يَصِلُ إِلَيْكَ مِنْهُمْ مِمَّنْ تَقْتَحِمُهُ الْعُيُونُ، وَتَحْقِرُهُ الرِّجَالُ، فَفَرِّغْ لاُِولئِكَ ثِقَتَكَ مِنْ أَهْلِ الْخَشْيَةِ

anîna ihtîyacî yên xelkê ye, di wê rojê da ku tên bal te û arîkarên te ji wan bêhn teng dibin.

Karê her roj, di wê rojê da pêk bîne çiko her rojekî karê mexsûsê bi xwe ve heye. Û baştirîn wexta û pirtirîn bêhnên ‘emrê xwe ji wî karî ra veqetîne ku di navbeyna te û Xwedê daye, herçend ku wextê te hemî ji Xwedê ra ye, eger niyet durist û serast bê û xelk di emniyet û selametîyê da bê.

Gereke di pêk anîna ferzan da ku mexsûsê Xuda ye, tu niyeta xwe xalis bikî û di wextê wan bi xwe da pêk bênî. Vêca nixwe di hinek wextên şev û roja xwe da bedena xwe bêxe di ta’etê Xwedê da û kar û ‘emelên ku dibin sebebê nêzîkî ya te ji Xuda ra pêk bîne û bixebite ku kar û ‘emelê te bê ‘eyb û kêmasî pêk bê, herçend bibê sebebê ji hevketina cism û bedena te.

Dema tu rabîyî ku ji xelkê ra “pêş nimêjîyê” bikî we neke xelk nerihet bibin (birev bikevin) û nimêjê jî zayi neke û ji nav nebe, çiko hinek ji nimêjkeran nexweşin û hinek muhtac, dema resûlê Xwedê (s) ez şandîm Yemenê, min pirsî: Ez çawa pêşnimêjîya xelkê bikim? Kerem kir: Qas karîna nekartirînê wan. Ji mu’mina ra jî dilovan be.

Piştî vê jî, newebê ku tu pir xwe ji

وَالتَّوَاضُعِ، فَلْيَرْفَعْ إِلَيْكَ أُمُورَهُمْ، ثُمَّ اعْمَلْ فِيهِمْ بِالأَعْذَارِ إِلَى اللهِ تَعَالَى يَوْمَ تَلْقَاهُ، فَإِنَّ هؤُلاَءِ مِنْ بَيْنِ الرَّعِيَّةِ أَحْوَجُ إِلَى الأنْصَافِ مِنْ غَيْرِهِمْ، وَكُلٌّ فَأَعْذِرْ إِلَى اللهِ تَعَالَى فِي تَأْدِيَةِ حَقِّهِ إِلَيهِ.

وَتَعَهَّدْ أَهْلَ الْيُتْمِ وَذَوِي الرِّقَّةِ فِي السِّنِّ مِمَّنْ لاَ حِيلَةَ لَهُ، وَلاَ يَنْصِبُ لِلْمَسْأَلَةِ نَفْسَهُ، وَذلِكَ عَلَى الْوُلاَةِ ثَقِيلٌ، وَالْحَقُّ كُلُّهُ ثَقِيلٌ، وَقَدْ يُخَفِّفُهُ اللهُ عَلَى أَقْوَامٍ طَلَبُوا الْعَاقِبَةَ فَصَبَرُوا أَنْفُسَهُمْ، وَوَثِقُوا بِصِدْقِ مَوْعُودِ اللهِ لَهُمْ.

وَاجْعَلْ لِذَوِي الْحَاجَاتِ مِنْكَ قِسْماً تُفَرِّغُ لَهُمْ فِيهِ شَخْصَكَ، وَتَجْلِسُ لَهُمْ مَجْلِساً عَامّاً، فَتَتَوَاضَعُ فِيهِ لله الَّذِي خَلَقَكَ، وَتُقعِدُ عَنْهُمْ جُنْدَكَ وَأَعْوَانَكَ مِنْ أَحْرَاسِكَ وَشُرَطِكَ، حَتَّى يُكَلِّمَكَ مُتَكَلِّمُهُمْ غَيْرَ مُتَعْتِعٍ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ (ص) يَقُولُ فِي غَيْرِ مَوْطِنٍ: "لَنْ تُقَدَّسَ أُمَّةٌ لاَ يُؤْخَذُ

xelkê veşêrî û xef bikî, çiko xwe xef kirina hukumdaran ji xelkê, ji ber bêhn tengîyê ye û dibê sebebê kêm xeberî ya ji karûbaran, eger hukumdar xwe ji xelkê veşêrê dibê sebeb ku xelk ji xeberên pişt perdê da bê xeber bimînin, ji ber vê yêkê jî karên mezin û giring wê di nezera wan da biçûk û bê iheemyet bibê û karên biçûk jî wê mezin bên dîtin, wê spehî kirêt û kirêt sehî bê dîtin û wê heq û batil tevhev bibê. Çiko walî (hukumdar) insan e û nikarê ji karê xelkê yê neberçav agah bibê û pê bihesê, ew nîşan jî li ser heqîyê nînin ku pê wê eşkalên rastîyê ji derewê bên nas kirin. Hindîke tûyî, tu yêk ji van dû kesayî: An tu ew kesî yê di pêk anîna heqî yê da dest vekirî û sexî, vêca hingê çire tê xwe xef bikî û xwe paşda bidî ji pêk anîna wî heqê wacibê li ser te heyî û ewî karê hêjayî yê ku lazime tu bikî. An jî tu kesekî ku tu qe çi hêvî û ihtîyacekî naynî cî, di vî halî da jî êdî xelk tiştekî ji te naxwazin û ji arîkarî ya te bê hêvî ne; evahe jî di halekî daye ku ihtîyacî ya xelkê ji te ra zehmet û nerihetî yekî çênakê, çiko ewa ji te dixwazin, an şikayeteke ji ber zulmekî û an jî daxwaza ‘edaletê ye di me’emletekî da.

لِلضَّعِيفِ فِيهَا حَقُّهُ مِنَ الْقَوِيِّ غَيْرَ مُتَعْتِعٍ". ثُمَّ احْتَمِلِ الْخُرْقَ مِنْهُمْ وَالْعِيَّ، وَنَحِّ عَنْكَ الضِّيقَ وَالأَنَفَ، يَبْسُطِ اللهُ عَلَيْكَ بَذلِكَ أَكْنَافَ رَحْمَتِهِ، وَيُوجِبْ لَكَ ثَوَابَ طَاعَتِهِ، وَأَعْطِ مَا أَعْطَيْتَ هَنِيئاً، وَامْنَعْ فِي إِجْمَال وَإِعْذَار!

ثُمَّ أُمُورٌ مِنْ أُمُورِكَ لاَ بُدَّ لَكَ مِنْ مُبَاشَرَتِهَا: مِنْهَا إِجَابَةُ عُمَّالِكَ بِمَا يَعْيَا عَنْهُ كُتَّابُكَ، وَمِنْهَا إِصْدَارُ حَاجَاتِ النَّاسِ عِنْدَ وُرُودِهَا عَلَيْكَ مِمَّا تَحْرَجُ بِهِ صُدُورُ أَعْوَانِكَ.

وَأَمْضِ لِكُلِّ يَوْمٍ عَمَلَهُ فَإِنَّ لِكُلِّ يَوْمٍ مَا فِيهِ، وَاجْعَلْ لِنَفْسِكَ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللهِ تعالى أَفْضَلَ تِلْكَ الْمَوَاقِيتِ وَأَجْزَلَ تِلْكَ الأَقْسَامِ وَإِنْ كَانَتْ كُلُّهَا للهِ إِذَا صَلَحَتْ فِيهَا النِّيَّةُ وَسَلِمَتْ مِنْهَا الرَّعِيَّةُ.

وَلْيَكُنْ فِي خَاصَّةِ مَا تُخْلِصُ للهِ بِهِ دِينَكَ: إِقَامَةُ فَرَائِضِهِ الَّتِي هِيَ لَهُ خَاصَّةً، فَأَعْطِ اللهَ مِن

بَدَنكَ فِي لَيْلِكَ وَنَهَارِكَ، وَوَفِّ مَا تَقَرَّبْتَ بِهِ إِلَى اللهِ مِنْ ذلِكَ كَامِلاً غَيْرَ مَثْلُومٍ وَلاَ مَنْقُوصٍ، بَالِغاً مِنْ بَدَنِكَ مَا بَلَغَ.

وَإِذَا قُمْتَ فِي صلاَتِكَ لِلنَّاسِ، فَلاَ تَكُونَنَّ مُنَفِّراً وَلاَ مُضَيِّعاً، فَإِنَّ فِي النَّاسِ مَنْ بِهِ الْعِلَّةُ وَلَهُ الْحَاجَةُ. وَقَدْ سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ (ص) حِينَ وَجَّهَنِي إِلَى الْيَمنِ كَيْفَ أُصَلِّي بِهِمْ؟ فَقَالَ: "صَلِّ بِهِمْ كَصَلاَةِ أَضْعَفِهِمْ، وَكُنْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيماً".

وَأَمَّا بَعْدَ هذا، فَلاَ تُطَوِّلَنَّ احْتِجَابَكَ عَنْ رَعِيَّتِكَ، فَإِنَّ احْتِجَابَ الْوُلاَةِ عَنِ الرَّعِيَّةِ شُعْبَةٌ مِنَ الضِّيقِ، وَقِلَّةُ عِلْمٍ بِالأُمُورِ، وَالاْحْتِجَابُ مِنْهُمْ يَقْطَعُ عَنْهُمْ عِلْمَ مَا احْتَجَبُوا دُونَهُ فَيَصْغُرُ عِنْدَهُمُ الْكَبِيرُ، وَيَعْظُمُ الصَّغِيرُ، وَيَقْبُحُ الْحَسَنُ، وَيَحْسُنُ الْقَبِيحُ، وَيُشَابُ الْحَقُّ بِالْبَاطِلِ، وَإِنَّمَا الْوَالِي بَشَرٌ لاَ يَعْرِفُ مَا تَوَارَى عَنْهُ النَّاسُ بِهِ مِنَ الأُمُورِ، وَلَيْسَتْ عَلَى الْحَقِّ سِمَاتٌ تُعْرَفُ بِهَا

Exlaqê pêşkaran digel mirovên wî: Piştî vê jî (lazim e tu bizanî), walî mirovên xwe yên xas û srrvan hene ku xwe ser xelkê ra zanin û dest dirêjîyê dikin û di dan û sitandinê (di me'emletê da) kêm insaf in, vêca tu kûk û rre yê wê, pê qet kirina sebebên ewî hal û wezî hilke û bibire, qet tu 'erdekî nede çi yêk ji dûruberî û mirovên xwe, newebê ku ji ber nêzîkî ya digel te heyîn qirarekî deynin ku xweyên 'erdên dûra wan di behrek ya avê da ku hene an karekî ku lazime bi şirîkatî bikin, zererê bighênin û bixwazin barê zehmetê xwe li wan bar bikin, vêca lezzet û xweşî bibê nesîbê wan û şerm û ara wê di dinya û axretê da bibê behra te.

Pêk anîna heqîyê lazim bizane derheq her kesî da, çi mirovên te bin û çi xerîb û, di vî karî da sebirdar be ku Xwedê wê kirîya sebirdarî ya te bidê te, herçend di pêk anîna 'edaletê da mirov û nêzîkên te zererê bibînin. Vêca berê te li aqbet û xilasekê bê, her çend ragirtina wê ji te ra giran bê, çiko ew aqbetek hêjayî ye.

Eger xelkê gumana xwehrî û zulmê ji te birin, tu 'ozrê xwe eşkere bike li meydanê û pê vî karî ji gumana wan ya xirab kêm bike, çiko eger tu wiha bikî te nefsa xwe terbuye kirîye û digel xelkê bûrandye û ew 'ozr anîna te dibê

sebeb ku tu bighêî mexseda xwe û ew jî bighên heqîyê û li ser bên ragirtin.

Rûbirû bûna digel dijmin: Eger dijminê te ji bona li hev hatin û aştîyê gazî te kir, tu aştîyê bi alîyekî da dehf nede (berê xwe jê nezivirîne) çiko razî bûna Xuda di wê daye. Rastî ev e ku rihetî ya leşkerê te di sulh û aştîyê da heye û te ji xeman xilas dikê û êmnahî ya memleketê te di wê da ye, lê belê piştî qirara sulh û aştîyê hay ji dijmin hebe û baş baş xwe biparêze, çiko bi rastî carna xwe nêzîk dikê da ku te bêxê nav bê xeberî yê ra, vêca tu (hay ji xwe bimîne û) dûr binêre û di wê meselê da gumana qenc deyne alîyekî.

Eger te di navbeyna xwe û dijminê xwe da qirara dustînîyê girêda û te eman dayê, bi soz û qirara xwe ‘emel bike û ew emana te dayî, baş hay jê bimîne; di beraberê qirara te girê dayî û emana te dayî da xwe bike mertal û sper, çiko bi rastî di nav ferzên Xwedê da çi tişt wek pêk anîna soz û qirara nîne ku xelk digel xwestên reng reng û hizir û fikrên muxtelif li mezin ragirtina wê da yêk dil bin û ewqas li bal wan muhm bê, muslimana deyne alîyekî, heta bi muşrk jî pêk anîna soz û qiraran di nav xwe da lazim dizanin, çiko aqbeta nexweşa xedr û hed şikandinê dîtine, vêca nixwe qet di soza xwe da

ضُرُوبُ الصِّدْقِ مِنَ الْكَذِبِ، وَإِنَّمَا أَنْتَ أَحَدُ رَجُلَيْنِ: إِمَّا امْرُؤٌ سَخَتْ نَفْسُكَ بِالْبَذْلِ فِي الْحَقِّ، فَفِيمَ احْتِجَابُكَ مِنْ وَاجِبِ حَقٍّ تُعْطِيهِ، أَوْ فِعْل كَرِيم تُسْدِيهِ، أَوْ مُبْتَلَىً بِالْمَنعِ، فَمَا أَسْرَعَ كَفَّ النَّاسِ عَنْ مَسْأَلَتِكَ إِذَا أَيِسُوا مِنْ بَذْلِكَ! مَعَ أَنَّ أَكْثَرَ حَاجَاتِ النَّاسِ إِلَيْكَ [مِما] ما لاَ مَؤُونَةَ فِيهِ عَلَيْكَ، مِنْ شَكَاةِ مَظْلِمَة، أَوْ طَلَبِ إِنْصاف فِي مُعَامَلَة.

ثُمَّ إِنَّ لِلْوَالِي خَاصَّةً وبِطَانَةً، فِيهِمُ اسْتِئْثَارٌ وَتَطَاوُلٌ، وَقِلَّةُ إِنْصَاف [فِي مُعَامَلَة،]فَاحْسِمْ مَادَّةَ أُولئِكَ بِقَطْعِ أَسْبَابِ تِلْكَ الأَحْوَالِ، وَلاَ تُقْطِعَنَّ لاِحَد مِنْ حَاشِيتِكَ وَحَامَّتِكَ قَطِيعَةً، وَلاَ يَطْمَعَنَّ مِنْكَ فِي اعْتِقَادِ عُقْدَة، تَضُرُّ بِمَنْ يَلِيهَا مِنَ النَّاسِ، فِي شِرْب أَوْ عَمَل مُشْتَرَك، يَحْمِلُونَ مَؤُونَتَهُ عَلَى غَيْرِهِمْ، فَيَكُونَ مَهْنَأُ ذلِكَ لَهُمْ دُونَكَ، وَعَيْبُهُ عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ.

xîyanet neke û hed û qirarê neşkîne û dijminê xwe pê sozdanê nexapîne, çiko tinê nezanên bextreş di beraberê Xwedê Te'ala da wêrekîyê ji xwe nîşan didin.

Xuda bi rehmeta xwe, soz û qirarên ku bi navê wî tên girêdan di nav 'ebdên xwe da kir êmnahî û ew bi qedr kir da li ber hêza wê xwe ragirin û xwe bavêjin berbextê wê, vê gûrekê nabê ku xirabî û xîyanet û xapandin di sozan da hebê; qirarekî girê nede ku tewîl jê re hebê (me'neyek dî jê biçê), piştî girêdana qirarê û qayîm kirina sozê, ji bona têkdana wê xeberdanên xwehr ji xwe re neke palgeh. Newebê zehmetî ya pêk anîna qirarê ku lazime tu di wê da hay ji soz a xwe digel Xwedê bimînî, te ji pêk neanîna wê ra hay bidê bêy wê yêkê ku te di wê da heqek hebê, çiko xwe ragirî ya te di karê dijwar da ku tu berhêvîyê berfirehî û xilaseka wê ya başî, pir ji te ra baştir e ji wê xirabîyê ku tu ji aqbeta wê ditirsî, her wiha baştir e ji wê çendê ku tu ji alîyê Xudave berpirsyar bibî û rêka cewab danê û 'efû xwestinê di dinya û axretê da li ber te bê girtin.

Xwîn: Xwe biparêze ji xwîn rijandina ne helal, çiko qe tiştek pitir ji rijandina xwîna bi neheqî, nabê sebebê nêzîkî ya cezadan û giringî ya pey ketina Xudayî û ji nav birina ni'metê û kurt kirina 'emran.

وَأَلْزِمِ الْحَقَّ مَنْ لَزِمَهُ مِنَ الْقَرِيبِ وَالْبَعِيدِ، وَكُنْ فِي ذلِكَ صَابِراً مُحْتَسِباً، وَاقِعاً ذلِكَ مِنْ قَرَابَتِكَ خَاصَّتِكَ حَيْثُ وَقَعَ، وَابْتَغِ عَاقِبَتَهُ بِمَا يَثْقُلُ عَلَيْكَ مِنْهُ، فَإِنَّ مَغَبَّةَ ذلِكَ مَحْمُودَةٌ.

وَإِنْ ظَنَّتِ الرَّعِيَّةُ بِكَ حَيْفاً، فَأَصْحِرْ لَهُمْ بِعُذْرِكَ، وَاعْدِلْ عَنكَ ظُنُونَهُمْ بِإِصْحَارِكَ، فَإِنَّ فِي ذلِكَ [رِيَاضَةً مِنْكَ لِنَفْسِكَ، وَرِفْقاً برَعِيَّتِكَ، وَ]إِعْذَاراً تَبْلُغُ فِيهِ حَاجَتَكَ مِنْ تَقْوِيمِهِمْ عَلَى الْحَقِّ.

وَلاَ تَدْفَعَنَّ صُلْحاً دَعَاكَ إِلَيْهِ عَدُوُّكَ لله فِيهِ رِضًى، فَإِنَّ فِي الصُّلْحِ دَعَةً لِجُنُودِكَ، وَرَاحَةً مِنْ هُمُومِكَ، وَأَمْناً لِبِلاَدِكَ، وَلَكِنِ الْحَذَرَ كُلَّ الْحَذَرِ مِنْ عَدُوِّكَ بَعْدَ صُلْحِهِ، فَإِنَّ الْعَدُوَّ رُبَّمَا قَارَبَ لِيَتَغَفَّلَ، فَخُذْ بِالْحَزْمِ، وَاتَّهِمْ فِي ذلِكَ حُسْنَ الظَّنِّ.

وَإِنْ عَقَدْتَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ عَدُوّ لَكَ عُقْدَةً، أَوْ أَلْبَسْتَهُ مِنْكَ ذِمَّةً،

Dema Xwedayê subhan di roja hesabê da di navbeyna xelkê da ĥukum dikê, ewilîn hukmê wî derheq wa xwîna da ye ku xelkê ji hev rijandine, vêca newebê ku tu hukmeta xwe pê rijandina xwîna heram qewî bikî, çiko rijandina wê xûnê ne tinê hukmetê nekar û sist dikê, belkî ewê ji nav dibê û digohêzê, eger tu bi qest kuştinekî bikî, hingê te ne li beraberê Xwedê da me'zeret heye û ne jî li beraberê min da, çiko kuştina bi qest ji berveya bedenê (qisas) jê re heye. Û eger bi xeletîve tu ketî nav kuştinê ra û şivka te an şûrê te an destê te di cezadanê da ji hed derbaz kir, an pê kulm lê danê an ji wê seratir û zêdetir, ne bi vîyan te kuştinek kir, negerek ser xwe çûna qudret a te pêşîgir bê ji wê çendê ku xwînbihaya meqtûl ji xweyên wî ra bê dayîn.

Terka ji xwe razî bûnê: Xwe paşda bide ji xwe razî bûnê û wê ya dibê sebebê ji xwe razî bûnê û hez kirina ji pesin dan û ziman hilûtîya xelkê, çiko bi rastî ev yêk, ji pê bawertirîn forsetên şeytan e, da ku qencî ya qenckaran di avê da berdê (pûç bikê).

Xwe vedana ji minet kirnê: Newebê ku tu pê qencî ya xwe minetê li xelkê bikî, an ewa te ji wan ra kirî tu mezin hesab bikî, an soz û we'deyekî bidî û bervajîyê wî bikî, çiko bi rastî minet

فَحُطْ عَهْدَكَ بِالْوَفَاءِ، وَارْعَ ذِمَّتَكَ بِالأَمَانَةِ، وَاجْعَلْ نَفْسَكَ جُنَّةً دُونَ مَا أَعْطَيْتَ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ فَرَائِضِ اللهِ عزوجلّ شَيْءٌ النَّاسُ أَشَدُّ عَلَيْهِ اجْتِماعاً، مَعَ تَفْرِيقِ أَهْوَائِهِمْ، وَتَشْتِيتِ آرَائِهِمْ، مِنَ تَعْظِيمِ الْوَفَاءِ بِالْعُهُودِ، وَقَدْ لَزِمَ ذلِكَ الْمُشْرِكُونَ فِيمَا بَيْنَهُمْ دُونَ الْمُسْلِمِينَ لِمَا اسْتَوْبَلُوا مِنْ عَوَاقِبِ الْغَدْرِ، فَلاَ تَغْدِرَنَّ بِذِمَّتِكَ، وَلاَ تَخِيسَنَّ بِعَهْدِكَ، وَلاَ تَخْتِلَنَّ عَدُوَّكَ، فَإِنَّهُ لاَ يَجْتَرِىءُ عَلَى اللهِ إِلاَّ جَاهِلٌ شَقِيٌّ.

وَقَدْ جَعَلَ اللهُ عَهْدَهُ وَذِمَّتَهُ أَمْناً أَفْضَاهُ بَيْنَ الْعِبَادِ بِرَحْمَتِهِ، وَحَرِيماً يَسْكُنُونَ إِلَى مَنَعَتِهِ ، يَسْتَفِيضُونَ إِلَى جِوَارِهِ، فَلاَ إِدْغَالَ، وَلاَ مُدَالَسَةَ، وَلاَ خِدَاعَ فِيهِ، وَلاَ تَعْقِدْ عَقْداً تَجُوزُ فِيهِ الْعِلَلُ، وَلاَ تُعَوِّلَنَّ عَلَى لَحْنِ القَوْلِ بَعْدَ التَّأْكِيدِ وَالتَّوْثِقَةِ، وَلاَ يَدْعُوَنَّكَ ضِيقُ أَمْرٍ لَزِمَكَ فِيهِ عَهْدُ اللهِ، إِلَى طَلَبِ انْفِسَاخِهِ بِغَيْرِ

kirin qencîyê pûç dikê û mezin û giring hesab kirina karan, nûr û ronahî ya heqîyê ditemrênê. Û soz şikandin dibê sebebê xezeba Xwedê û xelkê, Xwedê kerem kirîye: ***"Hûn bêjin ya pê 'emel nekin, sebebê xezeba Xwedê ya Mezin e".*** [141]

Lez neketin: Xwe paşda bide ji lez ketina di karan da hêca wextê wê nehatî, her wiha sistî ya di karekî da ku wextê wî hatîye; û Xwe vede ji rikeberanî û pey ketina wî karê nekifş û ne me'lûm û di wê da sistîyê neke piştî ronahî û eşkere bûnê, vêca her tiştekî di cihê wê da deyne û her karekî bêxe wextê wî da.

Xwe biparêze ji vê çendê ku tu ewê ya hemî têda şirîk ji xwe ra veqetînî, an tu xwe bê xeber û bê zanîn bikî di wê da ewa ku xeberdarî ya te bi wê lazim û li ber çavan, çiko wê ew ji te bê standin û ji kesek dî ra bê dayîn; û ji nêzda wê ji bona te perde ji ser karûbaran bê hilanîn û heqê mezlûm ji te bê standin. Hay ji xezeb û serxwe çûna xwe û dijwarî ya tîjî ya xwe û quweta destê xwe û tîjî ya zimanê xwe hebe derheq van hemîyan da hay ji xwe bimîne û xwe biparêze pê dûrî ya ji pûçî û petrewe gotinê (xeberên xirab) û paş êxistina bikar birina quwetê heta ku xezeba te bisekinê vêca ixtîyara te bikevê di destê te da; û tu wê nikarî, neheta

الْحَقِّ، فَإِنَّ صَبْرَكَ عَلَى ضِيقِ تَرْجُو انْفِرَاجَهُ وَفَضْلَ عَاقِبَتِهِ، خَيْرٌ مِنْ غَدْرٍ تَخَافُ تَبِعَتَهُ، وَأَنْ تُحِيطَ بِكَ مِنَ اللهِ فِيهِ طَلِبَةٌ، لاَتَسْتَقِيلُ فِيهَا دُنْيَاكَ وَلاَ آخِرَتَكَ.

إِيَّاكَ وَالدِّمَاءَ وَسَفْكَهَا بِغَيْرِ حِلِّهَا، فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ أَدْعَى لِنِقْمَةٍ، وَلاَ أَعْظَمَ لِتَبِعَةٍ، وَلاَ أَحْرَى بِزَوَالِ نِعْمَةٍ، وَانْقِطَاعِ مُدَّةٍ، مِنْ سَفْكِ الدِّمَاءِ بِغَيْرِ حَقِّهَا.

وَاللهُ سُبْحَانَهُ مُبْتَدِئٌ بِالْحُكْمِ بَيْنَ الْعِبَادِ، فِيمَا تَسَافَكُوا مِنَ الدِّمَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَلاَ تُقَوِّيَنَّ سُلْطَانَكَ بِسَفْكِ دَمٍ حَرَامٍ، فَإِنَّ ذلِكَ مِمَّا يُضْعِفُهُ وَيُوهِنُهُ، بَلْ يُزِيلُهُ وَيَنْقُلُهُ، وَلاَ عُذْرَ لَكَ عِنْدَ اللهِ وَلاَ عِنْدِي فِي قَتْلِ الْعَمَدِ، لِاَنَّ فِيهِ قَوَدَ الْبَدَنِ، وَإِنِ ابْتُلِيتَ بِخَطَإٍ وَأَفْرَطَ عَلَيْكَ سَوْطُكَ [أَوْ سَيْفُكَ] أَوْ يَدُكَ بِعُقُوبَةٍ، فَإِنَّ فِي الْوَكْزَةِ فَمَا فَوْقَهَا مَقْتَلَةً، فَلاَ تَطْمَحَنَّ بِكَ نَخْوَةُ سُلْطَانِكَ عَنْ أَنْ تُؤَدِّيَ إِلَى

xema te bibê bîr anîna zivirîna bal Xwedayê te (qîyamet).

Tişta li ser te lazim ew e tu bûrîyî ya yên pêşîya xwe da bînî bîr: Ji hukmetên bi ‘edalet an sunnetekî qenc û berketî, an eserekî ji Pêğemberê me an ferîzeyekî di kitêba Xwedê da ku ew ragirtine, vêca tu bikevî pey wê ya me kirî û bixebitî da heçî tişta min di vê ’ehd namê da ji te ra gotî û delîla xwe li ser anîyî û qayîm kirî, tu peyrewîyê jê bikî, da ku dema nefsa te bi alîyê hewa û hewesêve bilez ket, te bihaneyek tinebê.

Ez ji Xweda, digel wê rehmeta berfireh û qudreta mezin di kirina hemî karan da, daxwaz dikim ku: Min û te muwefeq bikê ku em razî bûna wî bi destve bênîn û karekî bikîn ku li bal wî û xelqê wî me’zûr bîn û xweş nav bîn di nav bendên wî da û eserên spehî di welat da deynîn û ni’met li ser me temam bibê û hêjana li pey hêjanê bi destve bê, her wiha ez dixwazim ku dûmahîka karê min û te deynê ser bextewerî û şehadetê, emê bi alîyê wîve bizivirîn. Û selam li ser Pêğemberê Xwedê bin, selamek pir û zehf.

Wesselam.

أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ حَقَّهُمْ.

وَإِيَّاكَ وَالإِعْجَابَ بِنَفْسِكَ، وَالثِّقَةَ بِمَا يُعْجِبُكَ مِنْهَا، وَحُبَّ الإِطْرَاءِ، فَإِنَّ ذلِكَ مِنْ أَوْثَقِ فُرَصِ الشَّيْطَانِ فِي نَفْسِهِ، لِيَمْحَقَ مَا يَكُونُ مِنْ إِحْسَانِ الْمُحْسِنِينَ.

وَإِيَّاكَ وَالْمَنَّ عَلَى رَعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ، أَوِ التَّزَيُّدَ فِيمَا كَانَ مِنْ فِعْلِكَ، أَوْ أَنْ تَعِدَهُمْ فَتُتْبِعَ مَوْعِدَكَ بِخُلْفِكَ، فَإِنَّ الْمَنَّ يُبْطِلُ الإِحْسَانَ، وَالتَّزَيُّدَ يَذْهَبُ بِنُورِ الْحَقِّ، وَالْخُلْفَ يُوجِبُ الْمَقْتَ عِنْدَاللهِ وَالنَّاسِ، قَالَ اللهُ سبحانه: (كَبُرَ مَقْتاً عِنْدَ اللهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لاَ تَفْعَلُونَ)

[و] إِيَّاكَ وَالْعَجَلَةَ بِالأُمُورِ قَبْلَ أَوَانِهَا، أَوِ التَّسَاقُطَ فِيهَا عِنْدَ إِمْكَانِهَا، أَوِ اللَّجَاجَةَ فِيهَا إِذَا تَنَكَّرَتْ، أَوِ الْوَهْنَ عَنْهَا إِذَا اسْتَوْضَحَتْ، فَضَعْ كُلَّ أَمْرٍ مَوْضِعَهُ، وَأَوْقِعْ كُلَّ عَمَلٍ مَوْقِعَهُ.

وَإِيَّاكَ وَالاسْتِئْثَارَ بِمَا النَّاسُ

NIVÎSOKA 54

Digel Imranê korê Hesînê Xuzaî ji Telhe û Zubeyr ra şandîye, Ebû Ce'ferê Iskafî ev nivîsok di kitêba "Meqamat" da di behsa mîrê bawerdaran da anîye.

Piştî vî, hûn baş zanin, herçend hûn vedşêrin, min qesta xelkê nekir, heta ku ewa qesta min kir û min bey'et ji wan negirt, heta ewa bey'et digel min kirin, hûn herdû ji wa bîn ku hewe ez xwestm û bey'et digel min kir, bey'eta xelkê digel min ne ji ber hêza min ya bi neheqî û ne ji ber malê dinyayê bî, vêca eger hewe bi razî bûna xwe digel min bey'et kirîye, li xwe bizivirin û zûka tewbe bikin û eger hewe bi zûrî û ne li ser hez kirina xwe jî bey'et kirîye, hingê jî ji ber wê çendê ku hewe fermanberî ya xwe eşkere kirîye û ne gohdarî ya xwe veşartîye hewe bi xwe bi xwe li dijê xwe da rêk li ber min vekirîye. Ez bi canê xwe kim, hûn ji teqîye û kitmanê ra nemusteheqtir bûn ji muhacirên dî, qebûl nekirina bey'eta min pêşîya wê çendê da ku hûn bey'et bikin ji hewe re rihettir bû ji bey'et kirinê û derketina ji wê.

Hewe guman kirîye ku min 'Osman kuştîye, vêca eve di navbeyna me da hinek ji xelkê medînê hene ku ne digel

فِيهِ أُسْوَةٌ، وَالتَّغَابِيَ عَمَّا تُعْنَى بِهِ مِمَّا قَدْ وَضَحَ لِلْعُيُونِ، فَإِنَّهُ مَأْخُوذٌ مِنْكَ لِغَيْرِكَ، وَعَمَّا قَلِيل تَنْكَشِفُ عَنْكَ أَغْطِيَةُ الأُمُورِ، وَيُنْتَصَفُ مِنْكَ لِلْمَظْلُومِ، امْلِكْ حَمِيَّةَ أَنْفِكَ، وَسَوْرَةَ حَدِّكَ، وَسَطْوَةَ يَدِكَ، وَغَرْبَ لِسَانِكَ، وَاحْتَرِسْ مِنْ كُلِّ ذلِكَ بِكَفِّ الْبَادِرَةِ، وَتَأْخِيرِ السَّطْوَةِ، حَتَّى يَسْكُنَ غَضَبُكَ فَتَمْلِكَ الأَخْتِيَارَ، وَلَنْ تَحْكُمْ ذلِكَ مِنْ نَفْسِكَ حَتَّى تُكْثِرَ هُمُومَكَ بِذِكْرِ الْمَعَادِ إِلَى رَبِّكَ.

وَالْوَاجِبُ عَلَيْكَ أَنْ تَتَذَكَّرَ مَا مَضَى لِمَنْ تَقَدَّمَكَ: مِنْ حُكُومَةٍ عَادِلَةٍ، أَوْ سُنَّةٍ فَاضِلَةٍ، أَوْ أَثَرٍ عَنْ نَبِيِّنَا (ص) أَوْ فَرِيضَةٍ فِي كِتَابِ اللهِ، فَتَقْتَدِيَ بِمَا شَاهَدْتَ مِمَّا عَمِلْنَا بِهِ فِيهَا، وَتَجْتَهِدَ لِنَفْسِكَ فِي اتِّبَاعِ مَا عَهِدْتُ إِلَيْكَ فِي عهْدِي هذَا، وَاسْتَوْثَقْتُ بِهِ مِنَ الْحُجَّةِ لِنَفْسِي عَلَيْكَ، لِكَيْلاَ تَكُونَ لَكَ عِلَّةٌ عِنْدَ تَسَرُّعِ نَفْسِكَ إِلَى هَوَاهَا.

وَأَنَا أَسْأَلُ اللهَ بِسَعَةِ رَحْمَتِهِ، وَعَظِيمِ قُدْرَتِهِ عَلَى إِعْطَاءِ كُلِّ

minin û ne digel hewe, bila ew Ĥukum bidin, lê paşê bila her kes ewê ya dikevê ser wî, ragirê. Vêca ey herdû pîremêr! Ji bîr û hizra xwe bizivirin, ku eger hûn niha vê yêkê bikin, mezintirîn tişta ji hewe re heyî, are, evê bikin pêşîya ku ar û nar (şerm û agir herdû) ji hewe re bên hev.

Wesselam.

رَغْبَة، أَنْ يُوَفِّقَني وَإِيَّاكَ لِمَا فيهِ رِضَاهُ مِنَ الأِقَامَةِ عَلَى الْعُذْرِ الْوَاضِحِ إِلَيْهِ وَإِلَى خَلْقِهِ، مَعَ حُسْنِ الثَّنَاء فِي الْعِبَادِ، وَجَمِيلِ الأَثَرِ فِي الْبَلاَدِ، وَتَمَامِ النِّعْمَةِ، وَتَضْعِيفِ الْكَرَامَةِ، وَأَنْ يَخْتِمَ لِي وَلَكَ بالسَّعَادَةِ وَالشَّهَادَةِ، إِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ، وَالسَّلاَمُ عَلَى رَسُولِ اللهِ كثيراً.

۞ NIVÎSOKA 55 ۞

Ji Mu'awîye re nivîsîye:

... Rastî ev e ku Xwedayê subhan dinya ji wê ya paş wê (axret) ra tê çêkirîye, û di wê da ehlê wê imtihan dikê da kifş bikê kî qenc kartir e.

Em ne ji dinyayê ra hatine çêkirin, ne jî emrê me hatîye kirin ji bona karê dinyayê, em anîne dinyayê da me biceribênin, Xwedê ez pê te imtihan kirime û tu jî pê min û yêk ji me kirîye delîl li ser yê dî, vêca tu ketî pey dinyayê û te des avêt te'wîla Qur'anê û te ez muthem kirim bi cnayetekî ku dest û zimanê min têkel wê nebûne. Te û xelkê Şamê ew boxtan çêkirin, zanayê hewe nezanê hewe hilêxist û rawestayên hewe jî runştî yên hewe hilêxistin, vêca derheq xwe da ji Xuda bitirse û hefsarê xwe ji destê şeytan bikêşe û berê xwe bide

[54]

إلى طلحة والزبير، مع عمران بن الحصين الخزاعي وقد ذكره أبو جعفر الاسكافي في كتاب المقامات

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ عَلِمْتُما، وَإِنْ كَتَمْتُما، أَنِّي لَمْ أُرِدِ النَّاسَ حَتَّى أَرَادُونِي، وَلَمْ أُبَايِعْهُمْ حَتَّى بَايَعُونِي، وَإِنَّكُمَا مِمَّنْ أَرَادَنِي وَبَايَعَنِي، وَإِنَّ العَامَّةَ لَمْ تُبَايِعْنِي لِسُلْطَان غَاصِب، وَلاَ لِعَرَض حَاضِر، فَإِنْ كُنْتُما بَايَعْتُمَانِي طَائِعَيْنِ، فارْجِعَا وَتُوبَا إِلَى اللهِ مِنْ قَرِيب، وَإِنْ كُنْتُما بَايَعْتُمَانِي

axretê, çiko rêka axretê ya me û te ye.

Û bitirse ji wê çendê ku qewmînek ser te da bê ku reh û rîşa te hilkê û nesla te bibirê.Vêca ez ji te ra sond dixum, sondek dûrê ji derewê, ku eger teqdîr, min û te bighênê hev, ezê berdewam li beraberê te da rawestim ***"heta ku Xwedê di navbeyna me da ĥukum bidê û Ew baştirîn ĥukumder e".*** [142]

۞ NIVÎSOKA 56 ۞

Dema Şureyhê korê Hanî li ser pêşî ya leşker da rêkirî Şamê, ev wesîyet lê kir:

Di hemî sibeh û êvara da (her wextî) hay ji navbeyna xwe û Xwedê hebe û ji ber dinya xapandinker di halê tirsê da be û qe di çi halan da jê êmin nebe. Û bizane eger tu ji tirsa nexweşîyekî xwe ji gelek ji wan tiştên tu jê hez dikî paşda nedî, wê hewa û hewes te bi alîyê zererên zehfîve bibin. Vêca ileh pêşî gir û nehî kerê nefsa xwe be û dema xezebê tu girtî nefsa xwe bindest bike û biherişîne.

۞ NIVÎSOKA 57 ۞

Dema ji Medînê derketî û bi alîyê Besrayê ve çûyî ji xelkê Kûfayê ra nivîsîye:

... Ez ji vêderê cîyê jîyana qebîla xwe derketime, an sitemkar û an sitem

كَارِهَيْنِ، فَقَدْ جَعَلْتُما لِي عَلَيْكُمَا السَّبِيلَ بِإِظْهَارِكُمَا الطَّاعَةَ، وَإِسْرَارِكُمَا الْمَعْصِيَةَ، وَلَعَمْرِي مَا كُنْتُما بِأَحَقِّ الْمُهَاجِرِينَ بِالتَّقِيَّةِ وَالْكِتْمانِ، وَإِنَّ دَفْعَكُمَا هذَا الأَمْرَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَدْخُلاَ فِيهِ، كَانَ أَوْسَعَ عَلَيْكُمَا مِنْ خُرُوجِكُمَا مِنْهُ، بَعْدَ إِقْرَارِكُمَا بِهِ.

وَقَدْ زَعَمْتُما أَنِّي قَتَلْتُ عُثْمانَ، فَبَيْنِي وَبَيْنَكُمَا مَنْ تَخَلَّفَ عَنِّي وَعَنْكُمَا مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ، ثُمَّ يُلْزَمُ كُلُّ امْرِىء بَقَدْرِ مَا احْتَمَلَ. فَارْجِعَا أَيُّهَا الشَّيْخَانِ عَنْ رَأْيِكُمَا، فَإِنَّ الأَمْرَ أَعْظَمَ أَمْرِكُمَا الْعَارُ، مِنْ قَبْلِ أَنْ يَجْتَمِعَ الْعَارُ وَالنَّارُ، السَّلاَمُ.

[55]

ومن كتاب له(عليه السلام)

إلى معاوية

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ [قَدْ] جَعَلَ الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا، وَابْتَلَى فِيهَا أَهْلَهَا، لِيَعْلَمَ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً.

lê bûyî; û an zêdegav an yê derheq wî da zêdegavî hatî kirin.

Bi rastî ez Xwedê tînim bîra wî kesî ewê ev nivîsoka min bighêtê (bigîjîyê) da bi alîyê minve bê, vêca eger ez qenckar bîm, arîkarî ya min bikê û eger ez xirabkar bûm, min bal duristîyêve bibê.

۞ NIVÎSOKA 58 ۞

Ji xelkê welata ra nivîsîye û behsa qewmîna di navbeyna xwe û ehlê Siffînê dikê:

Despêka mesela me ev bû ku em digel şamî yan rûbirû bûn, di eşkere û zahir da Xwedayê me yêk bû û Pêğemberê me yêk bû û gazî kirina me ji Islamê ra jî yêk bû, ne me ji wan xwest ku li ser îmana xwe bi Xwedê û şehdeyî dana li ser (Pêğemberî ya) Pêğember ve zêde bikin û ne jî ewa ev ji me xwest; hemî tişt yêk bûn, xêncî xwîna ‘Osman ku me ixtilaf têdahebû, lê em ji wê meselê berî bûn. Vêca me got: Werin pê temirandina agirê heyf hilanînê û rihet kirina xelkê em çarekî ji vî karî ra bibînin, çiko eger geş bibê wê çare jê re neyê dîtin; da ku karûbar bi heve bên danîn û li hev kom bûn çêbê vêca em qewî bibin ji bona deynana heqî yan di cîyê wan da. Vêca ewa got: Emê wê pê şer û zurîyê derman û çareser bikin, ji ber vê yêkê ewa qebûl

وَلَسْنَا لِلدُّنْيَا خُلِقْنَا، وَلاَ بِالسَّعْيِ فِيهَا أُمِرْنَا، وَإِنَّمَا وُضِعْنَا فِيها لِنُبْتَلَى بِهَا، وَقَدِ ابْتَلاَنِي [اللهُ] بِكَ وَابْتَلاَكَ بِي: فَجَعَلَ أَحَدَنَا حُجَّةً عَلَى الْأخَرِ، فَعَدَوْتَ عَلَى طَلَبِ الدُّنْيَا بِتَأْوِيلِ الْقُرْآنِ، فَطَلَبْتَنِي بِمَا لَمْ تَجْنِ يَدِي وَلاَ لِسَانِي، وَعَصَيْتَهُ أَنْتَ وَأَهْلُ الشَّامِ بِي، وَأَلَّبَ عَالِمُكُمْ جَاهِلَكُمْ، وَقَائِمُكُمْ قَاعِدَكُمْ. فَاتَّقِ اللهَ فِي نَفْسِكَ، وَنَازِعِ الشَّيْطَانَ قِيَادَكَ، وَاصْرِفْ إِلَى الْأخِرَةِ وَجْهَكَ، فَهِيَ طَرِيقُنَا وَطَرِيقُكَ.

وَاحْذَرْ أَنْ يُصِيبَكَ اللهُ مِنْهُ بِعَاجِلِ قَارِعَة تَمَسُّ الْأَصْلَ، وَتَقْطَعُ الدَّابِرَ، فَإِنِّي أُولِي لَكَ بِاللهِ أَلِيَّةً غَيْرَ فَاجِرَة، لَئِنْ جَمَعَتْنِي وَإِيَّاكَ جَوَامِعُ الْأَقْدَارِ لاَ أَزَالُ بِبَاحَتِكَ (حَتَّى يَحْكُمَ اللهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ)

[56]

وصىّ به شريح بن هانىء لما جعله على مقدمته إلى الشام

اتَّقِ اللهَ فِي كُلِّ صَبَاح وَمَسَاء، وَخَفْ عَلَى نَفْسِكَ الدُّنْيَا الْغَرُورَ، وَلاَ تَأْمَنْهَا عَلَى حَال، وَاعْلَمْ أَنَّكَ

nekir, heta şer despê bû û li meydanê da cîbecî bû û pêta wê geş û gorîya wê bilind bo. Vêca dema ewê, em û ew bi didana dan ber gezan û kulafê xwe di me û wan da kir xarê, hingê ewa me ew bi alîyê wêve gazî dikiran qebûl kirin û me jî ewa wan em bi wî alîyîve gazî dikiran qebûl kir û em bilez ketin ji qebûl kirina xwest û vîyana wan ra, heta huccet û delîl li ser wan eşkere bû rêka ‘ozr xwestinê hat girtin. Heçî kesê ji wan evê gotinê iqrar dikê, Xwedê ewî ji telef bûnê xilas bikê û heçî kesê rikeberanî yê bikê û li rê winda bûna xwe da bimînê, ji soz şikênekî pêve ne tiştek dî ye; Xwedê perde danîye ser dilê wî û qewmînên nexweş li dûra serê wî dizivirin.

NIVÎSOKA 59

Ji Eswedê korê Qutbe, hukumdarê Helwanê ra nivîsîye:

... Eger hukumdar (walî) ileh li pey hewa û hewesa xwe bê, evahe pitirê caran ewî ji ‘edaletê paşda didê, nixwe lazime karûbarê xelkê ji nezer heq huqûqanve li bal te wek yêk bê ragirtin, çiko bi rastî qet zulm û sitem cîyê ‘edaletê nagirê, vêca xwe ji wê bide paş ewa tu ji tiştên wek wê dikirhênî û birha xwe bide kirina wa karên Xuda li ser te ferz kirî, di halekî da ku tu xêrê ji wî dixwazî û ji ceza û ezabê wî ditirsî.

Û bizane ku dinya cîyê bela û

إِنْ لَمْ تَرْدَعْ نَفْسَكَ عَنْ كَثِيرٍ مِمَّا تُحِبُّ، مَخَافَةَ مَكْرُوهِهِ، سَمَتْ بِكَ الأَهْوَاءُ إِلَى كَثِيرٍ مِنَ الضَّرَرِ. فَكُنْ لِنَفْسِكَ مَانِعاً رَادِعاً، وَلِنَزْوَتِكَ عِنْدَ الْحَفِيظَةِ وَاقِماً قَامِعاً.

[57]

إلى أهل الكوفة

عند مسيره من المدينة إلى البصرة

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي خَرَجْتُ مِنْ حَيِّي هذَا: إِمَّا ظَالِماً، وَإِمَّا مَظْلُوماً، وَإِمَّا بَاغِياً، وَإِمَّا مَبْغِيّاً عَلَيْهِ.

وَأنا أُذَكِّرُ اللهَ مَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي هذَا لَمَّا نَفَرَ إِلَيَّ، فَإِنْ كُنْتُ مُحْسِناً أَعَانَنِي، وَإِنْ كُنْتُ مُسْيئاً اسْتَعْتَبَنِي.

[58]

إلى أهل الامصار. يقتصّ فيه ما جرى بينه وبين أهل صفين.

وَكَانَ بَدْءُ أَمْرِنَا أَنَّا الْتَقَيْنَا وَالْقَوْمُ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ، وَالظَّاهِرُ

imtihanê ye, kes di wê da bêhnekî rihetî yê nabînê, xêncî ku rihetî ya wî dibê sebebê hesret û pûşmanî ya wî di roja qîyametê da. Û evê jî bizane ku: Qet çi tişt te ji heqî yê bê ihtîyac nakê, yêk ji wan heqên ku li ser te heyîn, parastina nefsa te bi xwe ye (ji xwehrî yan) û yêk jî ew e ku qas karîna xwe tu ji xelkê ra bixebitî, çiko qasê ji wan digîjê te pir zehftir e ji wê ya ji te dighê wan.

Wesselam

۞ NIVÎSOKA 60 ۞

Ji wan "kar bi dest"an ra nivîsîye ku leşker di 'erdê wan ra derbaz dibûyan:

Ji 'ebdê Xwedê, 'Elî, mîrê bawerdaran, bo "kar bi dest"ên girtina xeracê û fermanderên bajaran, ku leşker di 'erdê wan ra derbaz dibin. ... Min leşkerek şandî ye ku eger Xwedê bixwazê wê li bal hewe ra derbaz bibin, ewa Xuda wacib kirî min ji wan ra gotîye; ku ezyet û azarê ji kesî ra çênekin û xirabî ya xwe negihînin kesî.

Ez ji ber wê soz û bey'eta hewe, ji hewe ra dibêjim ku: Ez berîme û dûrim ji wê zerera ku leşker digihînin xelkê, xêncî ku yêk ji wan birsî (birçî) mabê û ji têr kirina xwe ra çare û rêyek ji xeyrî wê tinebê. Vêca kesê ku zulmê bikê li beraberê zulma wî da ewî ceza bikin, lê di wî halî da jî nehêlin sefêkên hewe

أَنَّ رَبَّنَا وَاحِدٌ، وَنَبِيَّنَا وَاحِدٌ، وَدَعْوَتَنَا فِي الْإِسْلَامِ وَاحِدَةٌ، لَا نَسْتَزِيدُهُمْ فِي الْإِيمَانِ بِاللهِ وَالتَّصْدِيقِ بِرَسُولِهِ صلى الله عليه وآله وَلَا يَسْتَزِيدُونَنَا، الْأَمْرُ وَاحِدٌ، إِلَّا مَا اخْتَلَفْنَا فِيهِ مِنْ دَمِ عُثْمَانَ، وَنَحْنُ مِنْهُ بَرَاءٌ! فَقُلْنَا: تَعَالَوْا نُدَاوِ مَا لَا يُدْرَكُ الْيَوْمَ بِإِطْفَاءِ النَّائِرَةِ، وَتَسْكِينِ الْعَامَّةِ، حَتَّى يَشْتَدَّ الْأَمْرُ وَيَسْتَجْمِعَ، فَنَقْوَى عَلَى وَضْعِ الْحَقِّ مَوَاضِعَهُ. فَقَالُوا: بَلْ نُدَاوِيهِ بِالْمُكَابَرَةِ! فَأَبَوْا حَتَّى جَنَحَتِ الْحَرْبُ وَرَكَدَتْ، وَوَقَدَتْ نِيرَانُهَا وَحَمِشَتْ. فَلَمَّا ضَرَّسَتْنَا وَإِيَّاهُمْ، وَوَضَعَتْ مَخَالِبَهَا فِينَا وَفِيهِمْ، أَجَابُوا عِنْدَ ذَلِكَ إِلَى الَّذِي دَعَوْنَاهُمْ إِلَيْهِ، فَأَجَبْنَاهُمْ إِلَى مَا دَعَوْا، وَسَارَعْنَاهُمْ إِلَى مَا طَلَبُوا، حَتَّى اسْتَبَانَتْ عَلَيْهِمُ الْحُجَّةُ، وَانْقَطَعَتْ مِنْهُمُ الْمَعْذِرَةُ. فَمَنْ تَمَّ عَلَى ذَلِكَ مِنْهُمْ فَهُوَ الَّذِي أَنْقَذَهُ اللهُ مِنَ الْهَلَكَةِ، وَمَنْ لَجَّ وَتَمَادَى فَهُوَ الرَّاكِسُ الَّذِي رَانَ اللهُ عَلَى قَلْبِهِ ،

têkel bibin û zererê bighênin wayên me ew jê deranyîn. Ez bi xwe di nav leşker da me (ez paş wanve têm), şikayetên xwe bigihînin min.

Û ewa zehmetîên ku ji hewe ra çêdikin û hûn xêncî bi Xwedê û bi rêka minve nikarin ji xwe bidin paş (ji min ra bêjin) vêca bi hez kirin û arîkarîya Xwedê, ezê goherînê bêxmê û durist bikim. İnşallah.

NIVÎSOKA 61

Ji Kumeylê korê Zîyadê Nexe'î ra nivîsîye, ew karbidestê wî bûye li ser "**Hît**"ê. [143] Lome lê kirine ji ber ku leşkerê dijmin ji talan kirina muslimana ra di 'erdê wî ra derbaz bûne û ewî pêşî lê negirtîye.

... Kesê karê bi hêvîya wîve mayî ji nav bibê û des bavêjê karekî ku bi hêvîya hinek dî veye, ew nekarmêre û bîr û hizra wî kar xirabker. [144] Hêriş birina te li ser "**Qirqîs**"ê [145] û dest kêşan û beredayî hiştina 'erd û sînorê me parastina wê bi hêvîya te ve hiştî -ku kesê berevanîyê jê bikê û leşker ji wê bidê paş, lê tinehin-evahe teybîr û fikrek ne bicî û perîşan e, hema rastî tu bûyî pirrek ji wan dijminên xwe yên talanker ra ku hêrişê dibin ser dust û hevalên te; Tu ne mirovek bi hêz û kêrhatî yî, ne heybeta te kesî ditirsênê, ne tu dikarî kelşekî bigirî û ne şewketa dijmin bikişênî, ne nîyaza xelkê welat

وَصَارَتْ دَائِرَةُ السَّوْءِ عَلَى رَأْسِهِ.

[59]

إلى الاسود بن قُطْبَةَ صاحب جند حُلوان

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ الْوَالِيَ إِذَا اخْتَلَفَ هَوَاهُ مَنَعَهُ ذلِكَ كَثِيراً مِنَ الْعَدْلِ، فَلْيَكُنْ أَمْرُ النَّاسِ عِنْدَكَ فِي الْحَقِّ سَوَاءً، فَإِنَّهُ لَيْسَ فِي الْجَوْرِ عِوَضٌ مِنَ الْعَدْلِ، فَاجْتَنِبْ مَا تُنْكِرُ أَمْثَالَهُ، وَابْتَذِلْ نَفْسَكَ فِيمَا افْتَرَضَ اللهُ عَلَيْكَ، رَاجِياً ثَوَابَهُ، وَمُتَخَوِّفاً عِقَابَهُ.

وَاعْلَمْ أَنَّ الدُّنْيَا دَارُ بَلِيَّةٍ لَمْ يَفْرُغْ صَاحِبُهَا قَطُّ فِيهَا سَاعَةً إِلاَّ كَانَتْ فَرْغَتُهُ عَلَيْهِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ،أَنَّهُ لَنْ يُغْنِيَكَ عَنِ الْحَقِّ شَيْءٌ أَبَداً، وَمِنَ الْحَقِّ عَلَيْكَ حِفْظُ نَفْسِكَ، وَالاِحْتِسَابُ عَلَى الرَّعِيَّةِ بِجُهْدِكَ، فَإِنَّ الَّذِي يَصِلُ إِلَيْكَ مِنْ ذلِكَ أَفْضَلُ مِنَ الَّذِي يَصِلُ بِكَ، وَالسَّلاَمُ.

[60]

إلى العمال الذين يطأ عمَلَهُمْ الجيشُ

مِنْ عَبْدِ اللهِ عَلِيٍّ أَمِيرِالْمُؤْمِنِينَ

rakî ne jî karekî ji ber mezinê xwe ve bikî ku êdî nelazim bê ew des bavêjîyê.

NIVÎSOKA 62

Ji xelkê Misrê ra, dema Malikê Eşter kirî walîyê wêderê digel wî rêkirîye:

... Rastî ev e ku Xwedayê Subhan Muhemmed -selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin- rêkirîye da nezîr û tirsîner bê ji alemê ra û şahid bê li ser Pêğemberan.

Vêca dema ew selat û selamên Xuda li ser bin çû û ji dinyayê bar kir, paş wîve muslimanan ketin qerqeşê (ixtilaf kirin). Sond bi Xwedê, qet min fikir nedikira û di mejîyê min ra derbaz nedibîya ku pişti wî selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin wê ‘Ereb evê tiştê (serpêşî ya ummetê) ji bal ehlê beyta wî biqelqînin (ji wan bigrin) û piştê wê jî şûna min da ewê pêşkarê kesek dî bikin. Vêca tiştekî ez nehejandim û nerihet nekirim xêncî berhevbûna xelkê li dûruberê filankesê ku digel wî bey’et kirin. Min xwe ragirt, heta ku min hinek ji xelkê dîtin ku ji Islamê zivirîne û dixwazin dînê Muhemmed selat û selam ser wî û alê wî bin pûç bikin û ji nav bibin, vêca ez tirsiham eger ez arîkarîya Islamê û ehlê wê nekim, ez di wê da (di dîn da) kelş û şeqtînekî an wêran bûnê bibînim, ku hingê musîbet û derdê wê ji min ra mezintir bê ji destçûna (hukmet û) welayeta li ser hewe, ew hukmeta ku ji kêm rojeka

إِلَى مَنْ مَرَّ بِهِ الْجَيْشُ مِـنْ جُبَـاةِ الْخَرَاجِ وَعُمَّالِ الْبِلاَدِ.

أَمَّا بَعْدُ، فَـإِنِّي قَـدْ سَـيَّرْتُ جُنُوداً هِيَ مَارَّةٌ بِكُمْ إِنْ شَـاءَ اللهُ، وَقَدْ أَوْصَيْتُهُمْ بِمَا يَجِبُ لله عَلَيْهِمْ مِنْ كَفِّ الأَذَى، وَصَرْفِ الشَّذَى،

وَأَنَا أَبْرَأُ إِلَيْكُمْ وَإِلَـى ذِمَّـتِكُمْ مِنْ مَعَرَّةِ الْجَيْشِ، إِلاَّ مِنْ جَوْعَـةِ الْمُضْطَرِّ، لاَ يَجِدُ عَنْهَا مَذْهَباً إِلَى شِبَعِهِ. فَنَكِّلُوا مَـنْ تَنَـاوَلَ مِـنْهُمْ [شَيْئاً] ظُلْماً عَنْ ظُلْمِهِـمْ، وَكُفُّـوا أَيْدِيَ سُفَهَائِكُمْ عَـنْ مُضَـادَّتِهِمْ، وَالتَّعَـرُّضِ لَهُـمْ فِيمَـا اسْـتَثْنَيْنَاهُ مِنْهُمْ، وَأَنَا بَـيْنَ أَظْهُـرِ الْجَـيْشِ، فَارْفَعُوا إِلَيَّ مَظَالِمَكُمْ، وَمَا عَرَاكُمْ مِمَّـا يَغْلِـبُكُمْ مِـنْ أَمْـرِهِمْ، وَلاَ تُطِيقُونَ دَفْعَهُ إِلاَّ بِالله وَبِي، أُغَيِّرْهُ بِمَعُونَةِ الله، إِنْ شَاءَ اللهُ.

[61]

إلى كميل بن زياد النخعي. هو عامله على هيت، يُنكر عليه تركه دفع من

pêve nîne û wek serabê (leylanê) ye ku ji nav diçê, an wek wî ‘ewrî ye ku hêj negihayî hev bilav dibê, vêca di wextê wan qewmîna da ez ji cî rabûm, heta batil ji halê rabî û ji nav çû û dîn cî girt û qayîm bû.

Ji vê nivîsokê ye: Sond bi Xwedê, eger ez bikevim beraberê wa da û ez tinê bim û ewa rûyê ‘erdê tejî kiribê, qet ne xema mine û ez qet natirsm, ez baş zanim û agah im ji wê li rê winda bûna ew têda û ji wê hidayet û rê rastî ya ez li ser û ji wê yeqîna ku ji alîyê Xwedayê minve ji min ra hatî dayîn.

Bi rastî ez muştaqê liqaya Xudame û berhêvî yê xêr û sewaba wî ya başim. Lê belê xema min ji ber vê ye ku sefêk û xirabkarên ummetê karûbarê wan li xwe bigrin vêca malê Xwedê dest bi dest li nav xwe da bigerênin û bendên Xwedê bikin kûle û xizmetkar ji xwe ra û digel qencan bikevin şer û fasiqan ji xwe ra bikin arîkar û digel wan hev hizb bibin. Di nav wan da ew kes heye [146] ewê di nav hewe da heram (‘ereq) vexwarî û hedidê Islamê lê ketî, her wiha ew kes heye ewê heta piçek mal jê re nehatî dayîn, musliman nebûyî, vêca eger ne ev yêk bûya, min hûn ranakiran û lome li hewe nakira û li hev kom nakiran, belkî, hema hingê ku hewe qebûl nekirî û hûn sist bûyîn, minê hûn terk bidan. Ma gelo hûn nabînin ji (‘erdê) dûruberê hewe hatîye

يجتاز به من جيش العدو طالباً الغارة

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ تَضْيِيعَ الْمَرْءِ مَا وُلِّيَ، وَتَكَلُّفَهُ مَا كُفِيَ، لَعَجْزٌ حَاضِرٌ، وَرَأْيٌ مُتَبَّرٌ، وَإِنَّ تَعَاطِيَكَ الْغَارَةَ عَلَى أَهْلِ قِرْقِيسِيَا، وَتَعْطِيلَكَ مَسَالِحَكَ الَّتي وَلَّيْنَاكَ ـ لَيْسَ بِهَا مَنْ يَمْنَعُهَا، وَلاَ يَرُدُّ الْجَيْشَ عَنْهَا ـ لَرَأْيٌ شَعَاعٌ.

فَقَدْ صِرْتَ جِسْراً لِمَنْ أَرَادَ الْغَارَةَ مِنْ أَعْدَائِكَ عَلَى أَوْلِيَائِكَ غَيْرَ شَدِيدِ الْمَنْكِبِ، وَلاَ مَهِيبِ الْجَانِبِ، وَلاَ سَادٍّ ثُغْرَةً، وَلاَ كَاسِرٍ لِعَدُوٍّ شَوْكَةً، وَلاَ مُغْنٍ عَنْ أَهْلِ مِصْرِهِ، وَلاَ مُجْزٍ عَنْ أَمِيرِهِ.

[62]

إلى أهل مصرمع مالك الاشتر لما ولاّه إمارَتَها

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّداً (ص) نَذِيراً لِلْعَالَمِينَ، وَمُهَيْمِناً عَلَى الْمُرْسَلِينَ.

فلمَّا مَضى (ص) تَنَازَعَ الْمُسْلِمُونَ الأَمْرَ مِنْ بَعْدِهِ، فَوَاللهِ مَا كَانَ يُلْقَى فِي رُوعِي، وَلاَ يَخْطُرُ بِبَالِي،

kêm kirin û hûn nanêrin bajarên xwe ku tên vegirtin û welatên xwe ku ji dest diçin û memleketê xwe ku li ser wê şere? Dê, hey rehme lê bûya, rabin herin şerê dijminê xwe; xwe bi 'erdêve giran nekin da vêca hewe zulm kiribê û hûn bikevin zelîlî yê û nesîb û behra hewe bibê ya kêmtir. Bi rastî mêrê şer, xew nakevê çavê wî û kesê razê razan ji dijminê wî ra nîne.

Wesselam.

NIVÎSOKA 63

Ji kar bi destê xweyê Kûfayê, Ebû Mûsayê Eş'erî ra nivîsîye, dema gohlê bûyî ew, xelkê paşda didê ji wê çendê ku ji şerê Cemelê ra biçin bighên wî (s) .

Ji 'ebdê Xwedê, mîrê bawerdaran, 'Elî, ji bona 'Ebdullahê korê Qeys ... Rastî ev e ku gotinek ji te gehiştîye min, hem bi feyda teye û hem jî bi zerera te ye. Dema hinartî yê min digel peyama min hat bal te, di cê da xwe li hev bide û piştka xwe girêde û ji kuna xwe (mala xwe) derkeve û gazî hevalên xwe bike, vêca eger te dît lazime tu goh bidî min, were bal min, û eger tu sist bûyî û tirsayî, dûr bikeve.

Sond bi Xwedê, tu li kîderê bî, tu dê bêyî anîn, tu nayêy terk dan heta rêka çarê ji te ra nemînê û şîr û nîvşikê te tevhev bibê. Wê te mecbûr bikin ku tu

أَنَّ الْعَرَبَ تُزْعِجُ هذَا الأَمْـرَ مِـنْ بَعْدِهِ(ص) عَنْ أَهْلِ بَيْتِـهِ، وَلاَ أَنَّهُـمْ مُنَحُّوهُ عَنِّي مِنْ بَعْدِهِ!

فَمَا رَاعَنِـي إِلاَّ انْثِيَـالُ النَّـاسِ عَلَى فُلاَن يُبَايِعُونَهُ، فَأَمْسَكْتُ يَدِي حَتَّى رَأَيْـتُ رَاجِعَـةَ النَّـاسِ قَـدْ رَجَعَتْ عَنِ الإِسْلاَمِ، يَدْعُونَ إِلَـى مَحْقِ دِينِ مُحَمَّـد صلى الله عليه وآله فَخَشِيتُ إِنْ لَمْ أَنْصُرِ الإِسْلاَمَ أَهْلَهُ أَنْ أَرَى فِيهِ ثَلْماً أَوْ هَـدْماً، تَكُـونُ الْمُصِيبَةُ بِهِ عَلَيَّ أَعْظَمَ مِـنْ فَـوْتِ وِلاَيَتِكُمُ الَّتِي إِنَّمَا هِيَ مَتَـاعُ أَيَّـام قَلاَئِلَ، يَزُولُ مِنْهَا مَـا كَـانَ، كَمَـا يَـزُولُ السَّـرَابُ، أَوْ كَمَـا يَتَقَشَّـعُ السَّـحَابُ، فَنَهَضْـتُ فِـي تِلْـكَ الأَحْدَاثِ حَتَّى زَاحَ الْبَاطِلُ وَزَهَقَ، وَاطْمَأَنَّ الدِّينُ وَتَنَهْنَهَ.

ومن هذا الكتاب: إِنِّي وَاللهِ لَوْ لَقِيتُهُمْ وَاحِداً وَهُمْ طِـلاَعُ الأَرْضِ كُلِّهَا مَا بَالَيْـتُ وَلاَ اسْتَوْحَشْـتُ، وَإِنِّي مِنْ ضَلاَلِهِمُ الَّذِي هُمْ فِيهِ و َالْهُدَى الَّذِي أَنَا عَلَيْهِ لَعَلى بَصِيرَة مِنْ نَفْسِي وَيَقِين مِنْ رَبِّي.

bi lez û bez ji cî rabî û ji berahî ya xwe wereng bitirsî wek çawa tu ji pişt xwe ve ditirsî. Evahe ne tiştek sivik û hêsane ku tu guman dikî, belkî belayek mezine û pir mezine, suwar bûna li deva wê û bindest kirina zehmetî yên wê û rast kirina çîyayên wê lazim e.

Vêca ‘eqlê xwe bi dest xwe bigire û benkê karûbarê xwe bigire dest û behr û nesîbê xwe bigire.

Vêca eger li te nexweş bê, ne bi xweşî û ne bi selametî, xwe bide paş, ku rêka te ne ya xilasî yê ye. Muheqeq di halekî da ku tu razayî yî wê hinek dî evî karî pêk bînin. (tu dê wisa bêy ji bîr kirin ku) heta kes nepirsê: Filankes li kû ye? Wellahî ev rêk heqe û digel mirovê heqe jî, êdî nexema min e kanê Xwedê nenas çi dikin. **Wesselam.**

۞ NIVÎSOKA 64 ۞

Ji Mu’awîye ra nivîsîye, di cewaba nama wî da:

... Wek çawa te gotî em û hûn digel hev û hevgirtî bûn, vêca zeman cidayî êxist nav me, çiko bi rastî, me îman anî û hewe kufr kir û îro jî em rawestane û hûn fitnê dikin, çi yêk ji muslimanên hewe jî xêncî bi nexweşî û zûrî musliman nebîn, ew jî piştî hingê ku hemî

وَإِنِّي إِلَـى لِقَـاء الله لَمُشْـتَاقٌ، وَلِحُسْنِ ثَوَابِهِ لَمُنْتَظِرٌ رَاجٍ، وَلَكِنَّنِي آسَى أَنْ يَلِـيَ [أَمْـرَ]هـذِهِ الأُمَّـةِ سُفَهَاؤُهَا وَفُجَّارُهَا، فَيَتَّخِـذُوا مَـالَ الله دُوَلاً، وَعِبَادَهُ خَوَلاً، وَالصَّالِحِينَ حَرْباً، وَالْفَاسِقِينَ حِزْباً، فَإِنَّ مِـنْهُمُ الَّذِي قَـدْ شَـرِبَ فِـيكُمُ الْحَـرَامَ، وَجُلِدَ حَدّاً فِي الأِسْلاَمِ، وَإِنَّ مِنْهُمْ مَنْ لَمْ يُسْلِمْ حَتَّى رُضِخَتْ لَهُ عَلَى الأِسْلاَمِ الرَّضَائِخُ، فَلَوْلاَ ذلِـكَ مَـا أَكْثَـرْتُ تَـأْلِيبَكُمْ وَتَـأْنِيبَكُمْ، وَجَمْعَكُمْ وَتَحْرِيضَكُمْ، وَلَتَـرَكْتُكُمْ إِذْ أَبَيْـتُمْ وَوَنَيْـتُمْ. أَلاَ تَـرَوْنَ إِلَـى أَطْـرَافِكُمْ قَـدِ انْتَقَصَـتْ وَإِلَـى أَمْصَـارِكُمْ قَـدِ افْتُتِحَـتْ، وَإِلَـى مَمَالِكِكُمْ تُـزْوَى، وَإِلَـى بِلاَدِكُـمْ تُغْزَى! انْفِرُوا ـ رَحِمَكُمُ اللهُ ـ إِلَـى قِتَـالِ عَـدُوِّكُمْ، وَلاَ تَثَّـاقَلُوا إِلَـى الأَرْضِ فَتُقِرُّوا بِالْخَسْفِ، وَتَبُـوؤُوا بِالذُّلِّ، وَيَكُونَ نَصِـيبُكُمُ الأَخَـسَّ، وَإِنَّ أَخَا الْحَرْبِ الأَرِقُ، وَمَنْ نَـامَ لَمْ يُنَمْ عَنْهُ، وَالسَّلاَمُ.

[63]

إلى أبي موسى الاشعري

وهو عامله على الكوفة، وقد بلغه

pêşkarên ‘Ereba xwe dabîn digel resûlê Xwedê -selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin-.

Û te gotîye ku: Min telhe û Zubeyr kuştine û min ayşe şepirze kirîye û ez li Besra û kufayê sekinîme! Evahe tişteke ku ne bi te ve girêdayî ye, vêca ji te ra çi!? ‘Ozrê wê jî ji te nayê xwestin.

Te gotîye ku: Tu dê digel muhacir û ensaran bê dîtina min (ji berberekanî ya min ra bêyî şer) halhale ji wê rojêve ku birayê te (Yezîd korê Ebûsufyan) hat esîr kirin (piştî fetha Mekkehê) hicret xilas bûye, vêca eger tu bi lezî, hinekî xwe rihet bike û bisekine, çiko bi rastî eger ez ji dîtina te ra bûm ew bi cî tir e, ji ber ku Xwedê ez rakirime da ez te ceza bikim, eger tu bi alîyê minve bêî, ji xwe wek wê ye ku şa’irê Benî Esed dibêjê:

“Ew diçin pêşwazî û berahî ya baya havînî ku tûz û kuçhûrik û seleber li wan tên weranîn û giriftar dibin”.

Eve hêca ew şûrê ku min li yêk cîyê da li kal û xal û birayê te weranîyî (veweşandî) digel mine, wellahî, wek ça-wa min zanî yî, tu xweyê dilek nixu-mandî yî û kêm ‘eqlî, heq e derheq te da bê gotin ku tu di pêlekanekî da jêlli çûyî û ji wêderê tu tiştên nexweş dibînî û heçî ya tu dibînî bi zerera te ye ne bi feyda te, çiko tu li pey windabûyekî yî

عنه تثبيطُه الناسَ عن الخروج إليه لمّا ندبهم لحرب أصحاب الجمل

مِنْ عَبْدِ اللهِ عَلِيّ أَمِيرِالْمُؤْمِنِينَ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْس. أَمَّـا بَعْـدُ، فَقَدْ بَلَغَنِي عَنْكَ قَـوْلٌ هُـوَ لَـكَ وَعَلَيْكَ، فإذَا قَدِمَ عَلَيْكَ رَسُـولي فارْفَعْ ذَيْلَـكَ، واشْـدُدْ مِئْـزَرَكَ، واخْرُجْ مِنْ جُحْرِكَ، وَانْدُبْ مَـنْ مَعَكَ، فَـإِنْ حَقَّقْـتَ فَانْفُـذْ، وَإِنْ تَفَشَّلْتَ فَابْعُدْ!

وَايْمُ اللهِ لَتُؤْتَيَنَّ حَيْـثُ أَنْـتَ، وَلاَ تُتْـرَكُ حَتَّـى يُخْلَـطَ زُبْـدُكَ بِخَاثِرِكَ، وَذَائِبُكَ بِجَامِدِكَ، وَحَتَّى تُعْجَلَ عَنْ قِعْدَتِكَ، وَتَحْـذَرَ مِـنْ أَمَامِكَ كَحَذَرِكَ مِنْ خَلْفِكَ، وَمَـا هِيَ بِالْهُوَيْنَى الَّتِي تَرْجُو، وَلكِنَّهَـا الدَّاهِيَةُ الْكُبْرَى، يُرْكَـبُ جَمَلُهَـا، وَيُذَلُّ صَعْبُهَا، وَيُسَهَّلُ جَبَلُهَا.

فَاعْقِلْ عَقْلَكَ، وَامْلِكْ أَمْـرَكَ، وَخُذْ نَصِيبَكَ وَحَظَّكَ،

فَإِنْ كَرِهْتَ فَتَـنَحَّ إِلَـى غَيْـرِ رَحْب وَلاَ فِـي نَجَـاة، فَبِـالْحَرِيِّ

ku ne ya te ye û tu dewarekî diçêrînî ku ya kesek dî ye; tu meqamekî dixwazî ku tu nelayiqê wê yî û ne jî ji serçavka wê yî; çiqa axiftina te ji kiryara te dûr e, tu çiqa wek mam û xalên xwe yî, ku bextreşî û vîyanên wan yên pûç ew mecbûr kirin, risalet û Pêğemberî ya Muhemmed selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin inkar kirin û wek çawa tu zanî, li helakê çûn û telef bûn; ewa nekarî qewmînên mezin paşda bidin an ji hurmeta xwe berevanî yê bikin, çiko ew ketbîn ber wan şûran ku meydana şer ji wan vale nebî û di şer da sistî ji wan nedihata dîtin.

Te derheq kuştina ‘Osman da pir gotîye, vêca ewil tu jî wek çawa xelkê bey’et kirî bey’et bike, paşê ji Ĥukum kirinê ra xelkê bîne bal min, da ez derheq te û wan da hukmê kitêba Xwedayê Te’ala bidim. Lê ewa tu dixwazî, wek xapandina wî zarûkî ye ku dixwazin ji şîr vekin. **Selam li ser ehlê selamê.**

۞ NIVÎSOKA 65 ۞

Ji Mu’awîye ra şandîye:

... Wext gihaye ku tu çavê dilê xwe vekî û ji wê ya ku eşkere ye feydê bibî. Bi rastî tu di wê rêkê da diçî ku bûrîyî yên te têda çûyîn, çiko tu gotinên pûçek

لَتُكْفَيَنَّ وَأَنْتَ نَائِم، حَتَّى لاَ يُقَالَ: أَيْنَ فُلاَنٌ؟ وَاللهِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مَعَ مُحِقّ، وَمَا أُبَالِي مَا صَنَعَ الْمُلْحِدُونَ، وَالسَّلاَمُ.

[64]

كتبه إلى معاوية جواباً عن كتاب منه

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّا كُنَّا نَحْنُ وَأَنْتُمْ عَلَى مَا ذَكَرْتَ مِنَ الأُلْفَةِ وَالْجَمَاعَةِ، فَفَرَّقَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَمْسِ أَنَّا آمَنَّا وَكَفَرْتُمْ، وَالْيَوْمَ أَنَّا اسْتَقَمْنَا وَفُتِنْتُمْ، وَمَا أَسْلَمَ مُسْلِمُكُمْ إِلاَّ كَرْهاً، وَبَعْدَ أَنْ كَانَ أَنْفُ الأِسْلاَمِ كُلُّهُ لِرَسُولِ اللهِ(صلى الله عليه وآله)حرباً.

وَذَكَرْتَ أَنِّي قَتَلْتُ طَلْحَةَ وَالزُّبَيْرَ، وَشَرَّدْتُ بِعَائِشَةَ، وَنَزَلْتُ بَيْنَ الْمِصْرَيْنِ! وَذلِكَ أَمْرٌ غِبْتَ عَنْهُ، فَلاَ عَلَيْكَ، وَلاَ الْعُذْرُ فِيهِ إِلَيْكَ.

وَذَكَرْتَ أَنَّكَ زَائِرِي فِي الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ، وَقَدِ انْقَطَعَتِ الْهِجْرَةُ يَوْمَ أُسِرَ أَخُوكَ، فَإِنْ كَانَ فِيكَ عَجَلٌ فَاسْتَرْفِهْ،

dibêjî û vrumra bilav dikî û ewa ji serê te mezintir tu nisbet didî bal xwe ve û ewa ji hinek dî ra hatî dirûtin tu ji xwe ra direvînî, da ku tu ji heqî yê birevî û ewê bey'eta ku ji te ra ji gûşt û xwîna te lazimtir e inkar bikî û ewa ku hêca tejî goh û dilê teye tu nedîtî bigirî. Ma vêca piştî heqîyê xêncî li rê winda bûna eşkere tiştek heye? Û piştî ronahî kirina eşkere xêncî tevhev kirinê tiştek dî heye?

Vêca Xwe vede ji şubhe û tevhev kirinê, çiko bi rastî ev e zemanek dirêj e ku fitnê perdên xwe hilawîstine û tarîtî ya wê çav kûr kirine.

Nameyek ji te gehişte min ku gotinên wê reng reng lê ji aştî (sulh û li hev hatin) yê ra sist binîyatin; hinek çêrvêrûkin ku te bi zanîn û aqilane (û şehrezayî) cî bi cî ne kirine. Di wê derheqê da tu wek kesekî yî ku ser xîza nerm ra rêve diçê û an di çûlek tarî da, bê wê çendê ku rêkê nas bikê, gava xwe davêjê. Tu dixwazî xwe bigihînî cîyekî ku tu nagihêîyî û bi rêkekîve biçî ewa nîşanên wê nepeyda, ku uqabên bilind fir nagihên bilindî ya wê çiko di bilindî yê da himbere digel stêra **'Eyyûq**.

Haşayê ji Xwedê ku tu piştî min bibî serpêş û serava muslimana an ez ewê

فَإِنِّي إِنْ أَزُرْكَ فَـذلِكَ جَـدِيرٌ أَنْ يَكُونَ اللهُ إِنَّمَا بَعَثَنِي لِلنِّقْمَةِ مِنْكَ! وَإِنْ تَزُرْنِي فَكَمَا قَالَ أَخُـو بَنِـي أَسَد:

مُسْـتَقْبِلِينَ رِيَـاحَ الصَّـيْفِ تَضْرِبُهُمْ

بِحَاصِبٍ بَيْنَ أَغْوَارٍ وَجُلْمُودِ

وَعِنْـدِيَ السَّـيْفُ الَّـذِي أَعْضَضْتُهُ بِجَدِّكَ وَخَالِكَ وَأَخِيكَ فِي مَقَامٍ وَاحِـدٍ، وَإِنَّـكَ وَاللهِ مَـا عَلِمْتُ الأَغْلَفُ الْقَلْبِ، الْمُقَـارِبُ الْعَقْلِ، وَالأَوْلَى أَنْ يُقَالَ لَكَ: إِنَّكَ رَقِيتَ سُلَّماً أَطْلَعَكَ مَطْلَـعَ سُـوءٍ عَلَيْكَ لاَ لَكَ، لأَنَّكَ نَشَدْتَ غَيْـرَ ضَالَّتِكَ، وَرَعَيْتَ غَيْرَ سَائِـمَتِكَ، وَطَلَبْتَ أَمْراً لَسْتَ مِـنْ أَهْلِـهِ وَلاَ فِي مَعْدِنِهِ، فَمَا أَبْعَدَ قَوْلَـكَ مِـنْ فِعْلِكَ!! وَقَرِيبٌ مَـا أَشْـبَهْتَ مِـنْ أَعْمَام وَأَخْوَال! حَمَلَتْهُمُ الشَّقَاوَةُ، وَتَمَنِّـي الْبَاطِـلِ، عَلَـى الْجُحُـودِ بِمُحَمَّـد(صـلى الله عليـه وآلـه) فَصُرِعُوا مَصَارِعَهُمْ حَيْثُ عَلِمْتَ، لَمْ يَدْفَعُوا عَظِيمـاً، وَلَـمْ يَمْنَعُـوا حَرِيماً، بِوَقْعِ سُيُوف مَا خَلاَ مِنْهَـا

digel te bikim ku tu bikarî digel yêk ji wan soz û qirarekî girê bidî! Vêca hema ji niha pêve ji xwe ra li pey çareyekî be, çiko bi rastî eger tu kêmasî yê bikî û vêca bendeyên Xwedê rabin û bi alîyê tev e bikevin rê, wê dergehên çarê li ber te bên girtin û ewa îro ji te tê qebûl kirin, hingê ji te nayê qebûl kirin.

Wesselam.

NIVÎSOKA 66

Ji ‘Ebdullahê korê ‘Ebbas ra nivîsîye û riwayetek dî ji vê nivîsokê anîye (nama 22).

... Bi rastî carnan mirov pê destve anîna tiştekî ku ji dest wî dernakevê (nesîbê wî ye) keyfxweş dibê û carna jî ji ber tiştekî ku nagêjtê, xema dikê. Vêca negerek baştirîn tişta di vê dinyayê da tu digîjî yê, gehiştina lezzetekî an derman kirina kînekî bê, belkî bila temirandina pûç û batilekî an sax kirina heqekî bê.

Gereke şahî ya te ji ber wan tiştan bê ku te pêş da (ji axretê re) rêkirî û mereqa te ji ber wê bê ku te paş xwe ve hiştî (dinyayê) û bila xema te ji wan tiştên paş mirinê ra bê.

الْوَغَى، وَلَمْ تُمَاشِهَا الْهُوَيْنَى.

وَقَدْ أَكْثَرْتَ فِي قَتَلَةِ عُثْمَانَ، فَادْخُلْ فِيمَا دَخَلَ فِيهِ النَّاسُ، ثُمَّ حَاكِمِ الْقَوْمَ إِلَيَّ، أَحْمِلْكَ وَإِيَّاهُمْ عَلَى كِتَابِ اللهِ.

وَأَمَّا تِلْكَ الَّتِي تُرِيدُ فَإِنَّهَا خُدْعَةُ الصَّبِيِّ عَنِ اللَّبَنِ فِي أَوَّلِ الْفِصَالِ. وَالسَّلاَمُ لِأَهْلِهِ.

[65]

إليه أيضاً

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ آنَ لَكَ أَنْ تَنْتَفِعَ بِاللَّمْحِ الْبَاصِرِ مِنْ عِيَانِ الأُمُورِ، فَقَدْ سَلَكْتَ مَدَارِجَ أَسْلاَفِكَ بِادِّعَائِكَ الأَبَاطِيلَ، وَإِقْحَامِكَ غُرُورَ الْمَيْنِ وَالأَكَاذِيبِ، وَبِانْتِحَالِكَ مَا قَدْ عَلاَ عَنْكَ، وَابْتِزَازِكَ لِمَا قَدِ اخْتُزِنَ دُونَكَ، فِراراً مِنَ الْحَقِّ، وَجُحُوداً لِمَا هُوَ أَلْزَمُ لَكَ مِنْ لَحْمِكَ وَدَمِكَ، مِمَّا قَدْ وَعَاهُ سَمْعُكَ، وَمُلِيءَ بِهِ صَدْرُكَ، فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلاَّ الضَّلاَلُ، وَبَعْدَ الْبَيَانِ إِلاَّ اللَّبْسُ؟

فَاحْذَرِ الشُّبْهَةَ وَاشْتِمالَهَا عَلَى لَبْسَتِهَا، فَإِنَّ الْفِتْنَةَ طَالَمَا أَغْدَفَتْ

۞ NIVÎSOKA 67 ۞

Ji Qesm korê ‘Ebbas kar bi destê xwe yê Mekkê ra nivîsîye:

... Ji bona xelkê, hecê ragire (arîkarî û rênimûnî ya wan bike ji bona pêk anîna merasma hecê) û rojên Xwedê bîne bîra wan û sibeh û êvaran digel wan bikeve civatê, vêca cewaba pirsyarkeran bide û yê nezan hîn bike û digel yê ’alim bikeve got û bêjê. Bila di navbeyna te û xelkê da xêncî zimanê te çi sefîr û hinartî û xêncî rûyê te çi perde û perdedar tinebin. Qe çi muhtacên xwe ji dîtina xwe paşda nede, çiko bi rastî eger dema ewil tê ber dergehê te, paşda bê dan, piştî hingê eger ihtîyacî ya wî pêk jî bê, êdî pesnê te nayê dayîn.

Û berê xwe bide wî malê Xwedê yê li bal te berhev bûyî, vêca ewê bigihîne xudan zarûkan û ewa birsî yên li bal te û muhtac û feqîran û heçî qasê zêde ma, rêke bal me, da em ewê di nav yên bal xwe da bilav bikîn.

Destûrê bide ehlê Mekkehê ku ji cîgirtîyan kirîyê negirin, çiko Xweda kerem dikê: ***“Di wê da akif û badî beraberin”***[147]. Vêca “akif” ew e yê di wê da cê bi cî bûyî û “badî” jî ew e yê

جَلاَبِيبَهَا، وَأَغْشَتِ الأَبْصَارَ ظُلْمَتُهَا.

وَقَدْ أَتَانِي كِتَابٌ مِنْكَ ذُو أَفانِينَ مِنَ الْقَوْلِ ضَعُفَتْ قُوَاهَا عَنِ السَّلْمِ، وَأَسَاطِيرَ لَمْ يَحُكْهَا مِنْكَ عِلْمٌ وَلاَ حِلْمٌ، أَصْبَحْتَ مِنْهَا كَالْخَائِضِ فِي الدَّهَاسِ، وَالخَابِطِ فِي الدِّيمَاسِ، وَتَرَقَّيْتَ إِلَى مَرْقَبَةٍ بَعِيدَةِ الْمَرَامِ، نَازِحَةِ الأَعْلاَمِ، تَقْصُرُ دونَهَا الأَنُوقُ، وَيُحَاذَى بِهَا الْعَيُّوقُ.

وَحَاشَ لله أَنْ تَلِيَ لِلْمُسْلِمِينَ بَعْدِي صَدْراً أَوْ وِرْداً، أَوْ أُجْرِيَ لَكَ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ عَقْداً أَوْ عَهْداً!! فَمِنَ الآنَ فَتَدَارَكْ نَفْسَكَ، وَانْظُرْ لَهَا، فَإِنَّكَ إِنْ فَرَّطْتَ حَتَّى يَنْهَدَ إِلَيْكَ عِبَادُ الله أُرْتِجَتْ عَلَيْكَ الأُمُورُ،مُنِعْتَ أَمْراً هُوَ مِنْكَ الْيَوْمَ مَقْبُولٌ.

[66]

إلى عبدالله بن العباس رحمه الله
وقد مضى هذا الكتاب فيما تقدّم

ne ji xelkê Mekkehê û hatî hecê. Xwedê ji me û hewe ra ewa ew jê hez dikê, li hev bênê. **Wesselam.**

۞ NIVÎSOKA 68 ۞

Pêşîya xilafet a xwe ji Selmanê Farsî ra (r.h) nivîsîye:

Ema be'd, vêca bi rastî mesela vê dinyayê, mesela mar e, dest pêve anîna wê nerm e, lê jehrî ya wê kujende ye, vêca pişt bide wê ya tu ji wê di'ecibînî û keyf a te pê tê, ji ber ku ew zemanek kêm digel te ye, xem a wê ji xwe deyne (bavêje) ji ber ku te yeqîn heye tu dê jê cida bibî û goherîn dikevê halê wê. Çiqa ku bêhn firheî ya te bi wê pitir bû, pitir xwe jê vede; çiko bi rastî kesê ehlê dinyayê çiqa şahî yek ser da bê, dinya ewî ji wê keyfê digrê û bi alîyê belayekî ve dibê; çiqa ku bêhn firehî ya wî bi wê bibê sebebê rihetîyê, ewî ji wî halî dertênê û tavêjê nav bizdanê. **Wesselam**.

۞ NIVÎSOKA 69 ۞

Ji Harisê Hemdanî ra nivîsîye: Xwe bi benkê Qur'anê bigire û şîretê ji wê bixwaze, helal ê wê helal û heram ê wê heram bizane, ewê heqî ya ku pêşda heyî tesdîq bike (durist bizane) û qasê bûrîyî yê ji dinyayê ji bona qasê mayî ji xwe ra

بخلاف هذه الرواية

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ العَبْدَ لَيَفْرَحُ بِالشَّيْءِ الَّذِي لَمْ يَكُنْ لِيَفُوتَهُ، وَيَحْزَنُ عَلَى الشَّيْءِ الَّذِي لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ، فَلاَ يَكُنْ أَفْضَلَ مَا نِلْتَ فِي نَفْسِكَ مِنْ دُنْيَاكَ بُلُوغُ لَذَّةٍ أَوْشِفَاءُ غَيْظٍ، وَلكِنْ إِطْفَاءُ بَاطِلٍ أَوْ إِحْيَاءُ حَقٍّ.

وَلْيَكُنْ سُرُورُكَ بِمَا قَدَّمْتَ، وَأَسَفُكَ عَلَى مَا خَلَّفْتَ، وَهَمُّكَ فِيمَا بَعْدَ الْمَوْتِ.

[67]

ومن كتاب كتبه(عليه السلام) إلى قُثَم بن العباس(رحمه الله) وهو عامله على مكة

أَمَّا بَعْدُ، فَأَقِمْ لِلنَّاسِ الْحَجَّ، وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ الله، وَاجْلِسْ لَهُمُ الْعَصْرَيْنِ، فَأَفْتِ الْمُسْتَفْتِيَ، وَعَلِّمِ الْجَاهِلَ، وَذَاكِرِ الْعَالِمَ، وَلاَ يَكُنْ لَكَ إِلَى النَّاسِ سَفِيرٌ إِلاَّ لِسَانُكَ، وَلاَ حَاجِبٌ إِلاَّ وَجْهُكَ، وَلاَ تَحْجُبَنَّ ذَا حَاجَةٍ عَنْ لِقَائِكَ بِهَا،

bike cihê ‘ibretê, çiko bi rastî rengê hev didin (qasê mayî jî wek bûrîyî ya xweye) û dûmahîka wê, wê bighê ew elîka wê û hemî pêkve bê dewame û wê ji dest biçê.

Û navê Xwedê mezin ragire û xêncî li ser heqî yê neyine ser ziman; Pir mirinê û cihana paş mirinê bîne bîra xwe û xwezî ya mirinê nexwaze, xêncî bi şertê bawerî pê bê kirin. Xwe vede ji wî karê ku xweyê wê ji xwe ra pê razî, lê ji muslimanên dî ra pê nerazî, her wiha xwe paşda bide ji wî karê ku xef tê kirin, lê belê eşkere kirina wê bibê sebebê şermezarîyê û xwe vede ji wî karê ku dema ji xweyê wê pirsyar bê kirin, ew inkar bikê an ‘ozrê xwe ji ber wê bixwazê.

Û şerm û avru ya xwe neke kêlka tîrên gotinên xelkê û heçî tişta te seh kir û gohlê bî, ji xelkê ra nebêje, çiko evahe bese ku te derewker hesab bikin û heçî ya te gohlê bû inkar neke, çiko evahe bese ji wê çendê ra ku te nezan hesab bikin.

Kerba xwe daxwe û di wextê karînê da lê bibore û ‘efû ke û di wextê xezebê da nerm bibe û dema dewlet des te ket (tu qewî bûyî) ji nebaşî yên xelkê derbaz bibe da ku aqbet û dûmahîka baş ji te ra hebê.

Heçî ni’meta Xwedê li te kirî ji xwe

فَإِنَّهَا إِنْ ذِيدَتْ عَنْ أَبْوَابِكَ فِي أَوَّلِ وِرْدِهَا لَمْ تُحْمَدْ فِيمَا بَعْدُ عَلَى قَضَائِهَا.

وَانْظُرْ إِلَى مَا اجْتَمَعَ عِنْدَكَ مِنْ مَالِ اللهِ فَاصْرِفْهُ إِلَى مَنْ قِبَلَكَ مِنْ ذَوِي الْعِيَالِ وَالْمَجَاعَةِ، مُصِيباً بِهِ مَوَاضِعَ المَفَاقِرِ وَالْخَلاَّتِ، وَمَا فَضَلَ عَنْ ذلِكَ فَاحْمِلْهُ إِلَيْنَا لِنَقْسِمَهُ فِيمَنْ قِبَلَنَا.

وَمُرْ أَهْلَ مَكَّةَ أَلاَّ يَأْخُذُوا مِنْ سَاكِنٍ أَجْراً، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ: (سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ) فَالْعَاكِفُ: الْمُقِيمُ بِهِ، وَالْبَادِي: الَّذِي يَحُجُّ إِلَيْهِ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِ. وَفَّقَنَا اللهُ وَإِيَّاكُمْ لِمحَابِّهِ.وَالسَّلاَمُ.

[68]

ومن كتاب له(عليه السلام) إلى سلمان الفارسي(رحمه الله) قبل أيام خلافته

أَمَّا بَعْدُ، فإِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ الْحَيَّةِ: لَيِّنٌ مَسُّهَا، قَاتِلٌ سُمُّهَا، فَأَعْرِضْ عَمَّا يُعْجِبُكَ فِيهَا، لِقِلَّةِ مَا يَصْحَبُكَ مِنْهَا، وَضَعْ عَنْكَ هُمُومَهَا، لِمَا أَيْقَنْتَ بِهِ مِنْ فِرَاقِهَا،

ra li hev bîne û bihêle û ewê ni’meta Xwedê li te kirî zayi neke û ji nav nebe û bila eser û şûna wê ni’meta Xwedê dayî li ser te hebê û xuya bikê.

Bizane bi rastî seratirînê mu’minan ew e yê ji hemîyan pitir ji can û ehl û malê xwe pêşkar bikê û bidê, çiko rastî ev e ku ew xêr û qencî ya tu pêşkêş dikî û didê, zexîre kirina wê ji te ra dimînê û ewa tu paşda didê jî, xêr û xweşî ya wê ji xêncî te ra ye.

Xwe vede ji hevaletî ya kesê bîr û hizra wî sist û kiryarên wî kirêt û nebaş, çiko bi rastî heval bi heval tê nas kirin.

Di bajarên mezin da ku cîyê berhev bûna muslimana ye, cî gir bibe û xwe dûr bigire ji wan cîên cihê bê xeberî û zulmê û ew cî yên ku arîkarê gohdan û ta’etê Xwedê di wê da kêmin. Fikra xwe tinê bide ser wan tiştan ku ji te ra lazim û bikêr te bên û newebê ku tu li swîk a da rûnêî, çiko ew cîyê hazir bûna şeytan û cîyê çêbûna fitnaye.

Pir berê xwe bide yên tu ser wan ra hatî yî girtin (xwe li wan bike xwey) çiko evahe ji dergehên şukirdarî yê ye, di roja înîyê da bi sefer neçe, heta tu di nimêja înîyê da hazir bibî, xêncî ku sefer ji Xudê

وَكُنْ آنَسَ مَا تَكُونُ بِهَا، أَحْذَرَ مَا تَكُونَ مِنْهَا، فَإِنَّ صَاحِبَهَا كُلَّمَا اطْمأَنَّ فِيهَا إِلَى سُرُور أَشْخَصَتْهُ عَنْهُ إِلَى مَحْذُور، [أَ] وْ إِلَى إِينَاس أَزالَهُ عَنْهُ إِيحَاشٌ!

[69]

إلى الحارث الهَمْدَاني

وَتَمَسَّكْ بِحَبْلِ الْقُرآنِ، وَانْتَصِحْهُ، وَأَحِلَّ حَلاَلَهُ، وَحَرِّمْ حَرَامَهُ، وَصَدِّقْ بِمَا سَلَفَ مِنَ الْحَقِّ، وَاعْتَبِرْ بِمَا مَضَى مِنَ الدُّنْيَا [لِـ] مَا بَقِي مِنْهَا، فَإِنَّ بَعْضَهَا يُشْبِهُ بَعْضاً، وَآخِرَهَا لاَحِقٌ بِأَوَّلِهَا! وَكُلُّهَا حَائِلٌ مُفَارِقٌ.

وَعَظِّمِ اسْمَ اللهِ أَنْ تَذْكُرَهُ إِلاَّ عَلَى حَقّ. وَأَكْثِرْ ذِكْرَ الْمَوْتِ وَمَا بَعْدَ الْمَوتِ، وَلاَ تَتَمَنَّ الْمَوْتَ إِلاَّ بِشَرْط وَثِيق. وَاحْذَرْ كُلَّ عَمَل يَرْضَاهُ صَاحِبُهُ لِنَفْسِهِ، وَيُكْرَهُ لِعَامَّةِ الْمُسْلِمِينَ، وَاحْذَرْ كُلَّ عَمَلٍ يُعْمَلُ بِهِ فِي السِّرِّ، وَيُسْتَحَى مِنْهُ فِي الْعَلاَنِيَةِ، واحْذَرْ كُلَّ عَمَل

ra bê, an karek bê ku tu mecbûr bî bikî.

Di hemî kara da gohdarê Xuda be, çiko gohdana Xwedê ser hemî tiştên dî ra ye. Nefsa xwe di ibadet da bixapîne û digel wê biborîne û zûrê lê neke û di wextê valehî û rihetî yê da ewê îbêxe kar, xêncî di wê da ku li ser te hatîye nivîsandin ji ferzan, çiko bi rastî pêdvê û lazime ew di wextê wê da pêk bê û cê bcê bibê.

Û newebê ku mirin ser te da bê di halekî da ku tu hevaletî ya fasiqan bikî, çiko bi rastî xirabî ileh bi xirabîyêve tê deynan; Xuda, mezin ragire û hej dostên wî bike û xwe ji xezebê bide paş çiko bi rastî ew leşkerek mezin ji leşkerên iblîs e.

Wesselam

إِذَا سُئِلَ عَنْـهُ صَـاحِبُهُ أَنْكَـرَهُ أَوِ اعتَذَرَ مِنْهُ.

وَلاَ تَجْعَـلْ عِرْضَـكَ غَرَضـاً لِنِبَالِ الْقَوْلِ، وَلاَ تُحَـدِّثِ النَّـاسَ بِكُلِّ مَا سَمِعْتَ بِهِ، فَكَفَى بِـذلِكَ كَذِباً، وَلاَ تَرُدَّ عَلَى النَّاسِ كُلَّ مَا حَدَّثُوكَ بِهِ، فَكَفَى بِذلِكَ جَهْلاً.

وَاكْظِمِ الْغَيْظَ، وَاحْلُـمْ عِنْـدَ الْغَضَبِ، وَتَجاوَزْ عِنْدَ المَقْـدِرَةِ، وَاصْفَحْ مَعَ الدَّوْلَـةِ، تَكُـنْ لَـكَ الْعَاقِبَةُ.

وَاسْتَصْلِحْ كُلَّ نِعْمَـةٍ أَنْعَمَهَـا اللهُ عَلَيْكَ، وَلاَ تُضَيِّعَنَّ نِعْمَةً مِـنْ نِعَمِ اللهِ عِنْدَكَ، وَلْيُرَ عَلَيْكَ أَثَرُ مَا أَنْعَمَ اللهُ بِهِ عَلَيْكَ.

وَاعْلَـمْ أَنَّ أَفْضَـلَ الْمُـؤْمِنِينَ أَفْضَلُهُمْ تَقْدِمَةً مِنْ نَفْسِـهِ وَأَهْلِـهِ وَمَالِهِ، فَإِنَّكَ مَا تُقَدِّمْ مِنْ خَيْرٍ يَبْقَ لَكَ ذُخْـرُهُ، وَمَـا تُـؤَخِّرْهُ يَكُـنْ لِغَيْرِكَ خَيْرُهُ.

وَاحْذَرْ صَحَابَةَ مَنْ يَفِيلُ رَأْيُهُ، وَيُنْكَرُ عَمَلُهُ، فَإِنَّ الصَّاحِبَ مَعْتَبَرٌ

۞ NIVÎSOKA 70 ۞

Ji Sehlê korê Hûneyfê Ensarî ra nivîsîye, ew kar bi destê wî bûye li Medînayê, derheq wê çendê da ye ku hinek ji xelkê Medînayê bi alîyê Mu'awîye da çûne.

... Xeber gihaye min ku hinek kesên li bal te yêk paş yêkî bi alîyê Mu'awîye ve diçin, vêca tu ji ber kêm bûna wan ji êjmarê û ji dest dana arîkarî ya wan

xeman neke (ji ber ji dest çûn û arîkarî ne kirina wan, xema neke), ew li rê winda bûna wan ji wan ra bese û tu jî ji zehmeta wan xilas bûyî, ew ji hidayet û heqî yê revîne û lez ketine bi alîyê kûrîtî û cehaletê ve; ku ew dinyayî ne, ku berê xwe dane dinyayê û bi alîyê wê ve ketine lezê, di halekî da ku bê şik ewa ‘edalet nas kirin û dîtin û gohlê bûn û pê hesîyan û zanîn ku mirov li bal me di heqî yê da beraberin, vêca ew ji bona pir xwazîyê revîn, Xwedê ewa ji rehmeta xwe dûr bikê.

Wellahî, ew ne ji ber zulmê revîne û negihane ‘edaletê, di vî karî da em ji Xwedê dixwazin ku zehmetî ya ji me ra rihet bikê û zivrî û meşaklan ji me ra sehl û durist bikê, inşallah.**Wesselam.**

۞ NIVÎSOKA 71 ۞

Ji Munzirê korê Carûdê ‘Ebdî ra nivîsîye, ewî di hinek wa tişên li bin hukumdarî ya xwe da xîyanet kir bû:

Ema be’d, vêca bi rastî, duristî ya babê te ez derheq te da xapandim û min guman kir ku tudê li pey rêka wî ya durist bî û bi rêka wî ve biçî, lê, vêca gûrekî xeberê ji min ra hatî tu desta ji peyketina hewayê nefsa xwe nakêşî û ji axreta xwe ra zexîreyekî nahêlî. Tu pê

بِصَاحِبِهِ.

وَاسْكُنِ الأَمْصَارَ الْعِظَامَ فَإِنَّهَا جِمَاعُ الْمُسْلِمِينَ، وَاحْذَرْ مَنَازِلَ الْغَفْلَةِ وَالْجَفَاءِ وَقِلَّةَ الأَعْوَانِ عَلَى طَاعَةِ الله، وَاقْصُرْ رَأْيَكَ عَلَى مَا يَعْنِيكَ، وَإِيَّاكَ وَمَقَاعِدَ الأَسْوَاقِ، فَإِنَّهَا مَحَاضِرُ الشَّيْطَانِ وَمَعَارِيضُ الْفِتَنِ.

وَأَكْثِرْ أَنْ تَنْظُرَ إِلَى مَنْ فُضِّلْتَ عَلَيْهِ، فإِنَّ ذلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الشُّكْرِ. وَلاَ تُسَافِرْ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ حَتّى تَشْهَدَ الصَّلاَةَ إِلاَّ فَاصِلاً فِي سَبِيلِ الله، أَوْ فِي أَمْرٍ تُعْذَرُ بِهِ.

وَأَطِعِ الله فِي جُمَلِ أُمُورِكَ، فَإِنَّ طَاعَةَ الله فَاضِلَةٌ عَلَى مَا سِوَاهَا. وَخَادِعْ نَفْسَكَ فِي الْعِبَادَةِ، وَارْفُقْ بِهَا وَلاَ تَقْهَرْهَا، وَخُذْ عَفْوَهَا وَنَشَاطَهَا، إِلاَّ مَا كَانَ مَكْتُوباً عَلَيْكَ مِنَ الْفَرِيضَةِ، فَإِنَّهُ لاَ بُدَّ مِنْ قَضَائِهَا وتَعَاهُدِهَا عِنْدَ مَحَلِّهَا.

وَإِيَّاكَ أَنْ يَنْزِلَ بِكَ الْمَوْتُ وَأَنْتَ آبِقٌ مِنْ رَبِّكَ فِي طَلَبِ

xirab kirina axreta xwe dinya xwe ava dikî û bi bihayê birîn û cidahî ya ji dînê xwe, tu xwe bi ‘eşîra xwe ve girê didî. Hema bi rastî egir ewa derheq te da gihayî min durist bê, deva malbata te û benê pêlava (sûl) te jî ji te baştir in, mirovên wek te qe nikarin çi hed û sînoran ragirin û nelayiqê wê çendê ne ku ser rutbe û meqamê wan ve zêde bibê, an ewa di emanetekî da bikin şirîk û an ji ber xîyaneta wan di emanê da bin. Vêca wextê ev nivîsoka min gehişt te, di cî da bi alîyê minve were. Inşallah.

Seyidê Rezî dibêjê: Ev Munzirê korê Carûd, ew kes e yê mîrê bawerdaran (s) derheq wî da gotî: “ji ber tekebbur û ji xwe razî bûnê li milê rast û çepê xwe dinêrê û di nav cilkên xwe da xwe mezin dikê û pif dikê sûla (pêlava) xwe da tûzê jê bibê”.

NIVÎSOKA 72

Ji ‘Ebdullahê korê ‘Ebbas ra nivîsîye:

... Bi rastî tu pêşî yê ji ecelê xwe nastînî û ew rizqê ne yê te bê ji te ra nayê dayîn û evê jî bizane ku wext û zeman dû roje, rojek ji te ra ye û ya dî li ser teye (bi zîyan û zerera te ye), evê jî bizane ku: Dinya maleke ku dest bi dest digerê, vêca ewqasê ji wê ku para (behra) te bê, wê bighê te, herçend ku tu ze’êf û lawaz

الدُّنْيَا، وَإِيَّاكَ وَمُصَاحَبَةَ الْفُسَّاقِ، فَإِنَّ الشَّرَّ بِالشَّرِّ مُلْحَقٌ. وَوَقِّرِ اللهَ، وَأَحْبِبْ أَحِبَّاءَهُ، وَاحْذَرِ الْغَضَبَ، فَإِنَّهُ جُنْدٌ عَظِيمٌ مِنْ جُنُودِ إِبْلِيسَ، وَالسَّلاَمُ.

[70]

إلى سهل بن حُنَيف الانصاري وهو عامله على المدينه، في معنى قوم من أهلها لحقوا بمعاوية

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّ رِجَالاً مِمَّنْ قِبَلَكَ يَتَسَلَّلُونَ إِلَى مُعَاوِيَةَ، فَلاَ تَأْسَفْ عَلَى مَا يَفُوتُكَ مِنْ عَدَدِهِمْ، وَيَذْهَبُ عَنْكَ مِنْ مَدَدِهِمْ، فَكَفَى لَهُمْ غَيّاً، وَلَكَ مِنْهُمْ شَافِياً، فِرَارُهُمْ مِنَ الْهُدَى والْحَقِّ، وَإِيضَاعُهُمْ إِلَى الْعَمَى وَالْجَهْلِ، وَإِنَّمَا هُمْ أَهْلُ دُنْيَا مُقْبِلُونَ عَلَيْهَا، وَمُهْطِعُونَ إِلَيْهَا، قَدْ عَرَفُوا الْعَدْلَ وَرَأَوْهُ، وَسَمِعُوهُ وَوَعَوْهُ، وَعَلِمُوا أَنَّ النَّاسَ عِنْدَنَا فِي الْحَقِّ أُسْوَةٌ، فَهَرَبُوا إِلَى الأَثَرَةِ، فَبُعْداً لَهُمْ وَسُحْقاً!!

إِنَّهُمْ ـ وَاللهِ ـ لَمْ يَنْفِرُوا مِنْ جَوْرٍ، وَلَمْ يَلْحَقُوا بِعَدْلٍ، وَإِنَّا

bû; û ewa ji wê bi zerera te bê jî, tu bi karîn û quweta xwe nikarî ewê ji xwe bidî paş.

۞ NIVÎSOKA 73 ۞

Ji Mu'awîye ra nivîsîye:

... Ji ber ku illeh ez cewaba namên te didim û gohê xwe didim xeberdana te, ez guman dikim ku teybîra min sist bûye û di feraset û hişyarîyê da ez xelet bûme. Dema tu nameyekî ji min ra dinivîsî û tiştekî dixwazî, tu wek wî kesîyî ku di xewa giran da û xewnên derew dibînê, an jî wek wî yê şaş bûyî ku heyrî rawestaye û ketîye zehmetê û nizanê ewa ser wî da bê, bi feyde û sûda wî ye an bi zerera wî. Elbet tu ne ew î, lê ew tiştek wek te ye.

Û ez bi Xwedê sond dixum, eger ne ji ber hinek şûnewaran bîya, wê ew derb, ji min bigihan te (li te bihatan weşandin) ku hestî bişkandan û gûşt bihelandan.

Û bizane ku şeytan tu rûniştandîyî û nahêlê tu li karûbarên xwe yên qenc biziviri û goh bidî şîretê. **Selam li ser ehlê selamê**.

۞ NIVÎSOKA 74 ۞

Qirarnameyek ji wî (s) ku di navbeyna qebîlên "Rebî'e" û "Yemen" ê da hatîye

لَنَطْمَعُ فِي هذَا الأَمْـرِ أَنْ يُـذَلِّلَ اللهُ لَنَا صَعْبَهُ،يُسَهِّلَ لَنَا حَزْنَهُ، إِنْ شَـاءَ اللهُ، وَالسَّلاَمُ عَلَيْكَ.

[71]

إلى المنذر بن الجارود العَبْدي
وقد خان في بعض ما ولاّه من أعماله

أَمَّا بَعْدُ، فَـإِنَّ صَـلاَحَ أَبِيـكَ غَرَّنِي مِنْكَ، وَظَنَنْـتُ أَنَّـكَ تَتَّبِـعُ هَدْيَهُ، وَتَسْلُكُ سَبِيلَهُ، فَـإِذَا أَنْـتَ فِيمَا رُقِّيَ إِلَيَّ عَنْكَ لاَتَدَعُ لِهَوَاكَ انْقِيَاداً، وَلاَ تُبْقِي لِاخِرَتِكَ عَتَـاداً، تَعْمُرُ دُنْيَـاكَ بِخَـرَابِ آخِرَتِـكَ، وَتَصِلُ عَشِيرَتَكَ بِقَطِيعَةِ دِينِكَ.

وَلَئِنْ كَـانَ مَـا بَلَغَنِـي عَنْـكَ حَقّاً، لَجَمَلُ أَهْلِكَ وَشِسْعُ نَعْلِـكَ خَيْرٌ مِنْكَ، وَمَـنْ كَـانَ بِصِـفَتِكَ فَلَيْسَ بِأَهْل أَنْ يُسَدَّ بِـهِ ثَغْـرٌ، أَوْ يُنْفَذَ بِهِ أَمْرٌ، أَوْ يُعْلَى لَهُ قَـدْرٌ، أَوْ يُشْرَكَ فِي أَمَانَة، أَوْ يُـؤْمَنَ عَلَـى خِيَانَة.

فَأَقْبِلْ إِلَيَّ حِينَ يَصِـلُ إِلَيْـكَ كِتَابِي هذَا إِنْ شَاءَ اللهُ.

وَالمنذر هذا هو الـذي قـال فيه أميرالمؤمنين عليـه السـلام:

nivîsîn, ji ser xetê Hişamê korê Kelbê hatîye nivîsîn.

Ev, ew tişte ku bajarî û çûlî yên Yemenê û bajarî û çûlî yên xelkê "Rebî'ê" tifaq li ser kirine ku: Xwe bi kitêba Xwedê bigirin û bi alîyê wê ve gazî bikin û bi wê destûrê bidin û goh bidin wî yê bi alîyê wê ve gazî dikê û bi wê ferman didê û ewê bi bihayekî nefirûşin û şûna wê da bi tiştek dî razî nebin, her wiha ew yêk dest bin li dijê wî da ewê muxalifeta wê bikê û ewê terk bidê û li ser vê çendê arîkarê hev bin û "yêk gazî" bin û soz û qirara xwe ji ber lome kirin an xezeb û kerbê hinekan û an ji ber zelîl kirin û kirêt gotina hinekan ji hevdû ra, neşikênin. Û hazir û nehazir û sefêk û 'alim û helîm û cahilê wan hemî li ser vê soz û qirarê ne. Di peyda jî ew pê vê qirarnamê di beraberê Xuda da mesûl û berpirsyarin ***"Û muheqeq wê ji soz û peymana Xuda pirsyar bê kirin"*** *û di bin da nivîsî:* **'Elî yê korê Ebû Talib.**

۞ NIVÎSOKA 75 ۞

Di ewilî da ku bey'et digel wî (s) hat kirin ji Mu'awîye ra nivîsîye.

Ji 'ebdê Xwedê 'Elî, mîrê bawerdaran, bo Mu'awîye yê korê Ebû

إنه لنظّارٌ في عِطْفَيْهِ، مُختالٌ فـي بُرْدَيْه، تَفّالٌ في شِرَاكَيْهِ.

[72]

إلى عبدالله بن العباس

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّكَ لَسْـتَ بِسَـابِق أَجَلَكَ، وَلاَ مَرْزُوق مَا لَيْسَ لَـكَ. وَاعْلَمْ بِأَنَّ الدَّهْرَ يَوْمَانِ: يَوْمٌ لَـكَ وَيَوْمٌ عَلَيْكَ، وَأَنَّ الدُّنْيَا دَارُ دُوَل، فَمَا كَانَ مِنْهَـا لَـكَ أَتَـاكَ عَلَـى ضَعْفِكَ، وَمَا كَانَ مِنْهَا عَلَيْكَ لَـمْ تَدْفَعْهُ بِقُوَّتِكَ.

[73]

إلى معاوية

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي عَلَى التَّرَدُّدِ فِي جَوَابِكَ، وَالاسْتِمَاعِ إِلَى كِتَابِـكَ، لَمُوَهِّنٌ رَأْيِي، وَمُخَطِّىءٌ فِرَاسَتِي.

وَإِنَّـكَ إِذْ تُحَـاوِلُنِي الأُمُـورَ وَتُرَاجِعُنِي السُّـطُورَ، كَالْمُسْـتَثْقِلِ النَّائِمِ تَكْذِبُهُ أَحْلاَمُـهُ، وَالْمُتَحَيِّـرِ الْقَائِمِ يَبْهَظُهُ مَقَامُهُ، لاَ يَدْرِي أَلَـهُ مَا يَأْتِي أَمْ عَلَيْهِ، وَلَسْتَ بِهِ، غَيْـرَ

sufyan... Vêca bi rastî tu ji ‘ozrê min di nav hewe da û ber zivirandina min ji hewe xeberdarî, heta ku ew qewimîna ku bûyî qewimî û çare nebû ku wê biqewimîya û pêşî lê nedihat girtin; vê derheqê da axiftin dirêj e

Û peyv pir in. Ya bûrîyî bûrî û ya bûyî bû, vêca ji wa yên li bal xwe bey’etê bigire û digel komekî ji hevalên xwe, bi alîyê min da were. **Wesselam.**

أَنَّهُ بِكَ شَبِيهٌ.

وَأُقْسِمُ بِاللهِ لَوْ لاَ بَعْضُ الأَسْتِبْقَاءِ لَوَصَلَتْ إِلَيْكَ مِنِّي قَوَارِعُ، تَقْرَعُ الْعَظْمَ، وَتَهْلِسُ اللَّحْمَ! وَاعْلَمْ أَنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ ثَبَّطَكَ عَنْ أَنْ تُرَاجِعَ أَحْسَنَ أُمُورِكَ، وَتَأْذَنَ لِمَقَالِ نَصِيحَتِكَ، وَالسَّلاَمُ [لِاَهْلِهِ].

۞ NIVÎSOKA 76 ۞

Dema Ibn ‘Ebbas şûna xwe da di Besrayê da danîyî jê re nivîsîye:

Rûxweş be digel xelkê di civata xwe da û dema tu ji wan ra ĥukum didî. Xwe ji xezebê dûr bigire, çiko bi rastî ew bê mejîtîyeke ji şeytan. Û bizane, heçî tişta te nêzîkê Xwedê bikê, ew te ji agir dûr têxê û ewa te ji Xwedê dûr bêxê, ew te nêzîkê agir dikê.

[74]

وَمن حلْف كتبه (عليه السلام) بين اليمن وربيعة

نُقل من خط هشام بن الكلبي

هذَا مَا اجْتَمَعَ عَلَيْهِ أَهْلُ الْيَمَنِ حَاضِرُهَا وَبَادِيهَا، وَرَبِيعَةُ حَاضِرُهَا وَبَادِيهَا: أَنَّهُمْ عَلَى كِتَابِ اللهِ يَدْعُونَ إِلَيْهِ، وَيَأْمُرُونَ بِهِ، وَيُجِيبُونَ مَنْ دَعَا إِلَيْهِ وَأَمَرَ بِهِ، لاَ يَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَناً، وَلاَ يَرْضَوْنَ بِهِ بَدَلاً، وَأَنَّهُمْ يَدٌ وَاحِدَةٌ عَلَى مَنْ خَالَفَ ذَلِكَ وَتَرَكَهُ، أَنْصَارٌ بَعْضُهُمْ لِبَعْض، دَعْوَتُهُمْ وَاحِدَةٌ، لاَيَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ لِمَعْتَبَةِ عَاتِب، وَلاَ لِغَضَبِ غَاضِب، وَلاَ لِاسْتِذْلاَلِ قَوْم قَوْماً،

۞ NIVÎSOKA 77 ۞

Wesîyeta wî li ‘Ebdullahê korê ‘Ebbas dema ew rêkirî ji bona got û bêja digel Xewarican:

Pê Qur’anê digel wan rikeberanîyê, neke çiko bi rastî Qur’an ragirê gelek

me’na ye û pir berûke; tu dê bêjî û wê ew bêjin. Lê belê pê sunnetê di beraberê wan da delîlan bêne. Rastî ev e ku ewa rêka xilasîyê ji wê nîne.

۞ NIVÎSOKA 78 ۞

Di cewaba karê “hekemeyn”a da ji Ebû Mûsayê Eş’erî ra nivîsîye. Se’îdê korê Yehyayê Emewî di kitêba Mexazî” da anîye:

Rastî ev e ku pir ji xelkê ji para xwe ya zehf bê behr man, vêca meyla xwe dan dinyayê û bi hewayê nefsê xeber dan.

Û ez ji vî karî ketime ‘ecêba, li wê derê komek “ji xwe razî” berhev bûn, di wî halî da min dixwesta ez birînekî derman bikim ku tirsa min ji wê bû xûn hişk bibê (çare ji sax bûnê ra nemînê).

Û evê bizane ku kesek ji min herîstir nîne, ji wê çendê ra ku ummeta Muhemmed selat û selamên Xwedê li ser wî û alê wî bin li dûra hev kom bibê û bi ser hevda bê, ez di vî karî da xêra qenc û zivirîna li cîyê qenc dixwazim. Ji nêzîkve ezê ewa min soza wê dayî, pêk bînim, herçend ku te ew layiqîya di wextê cida bûnê da heyî ji dest daye. Çiko bi rastî bextreş ew e yê ji tecrube û ‘eqlê xwe feydê nebê. Ez nikarim axiftina pûç û nedurist ragirim, an ewî

وَلاَ لِمَسَبَّة قَوْم قَوْماً! عَلَى ذلِكَ شَاهِدُهُمْ وَغَائِبُهُمْ، وَسَفِيهُهُمْ وَعَالِمُهُمْ، وَحَلِيمُهُمْ وَجَاهِلُهُمْ. ثُمَّ إِنَّ عَلَيْهِمْ بِذلِكَ عَهْدَ الله وَمِيثَاقَهُ، إِنَّ عَهْدَ الله كَانَ مسْؤولاً. و كتب: علي بن أبي طالب.

[75]

إلى معاوية في أول ما بويع له بالخلافه

مِنْ عَبْدِ الله عَلِيّ أَمِيرِالْمُؤْمِنِينَ إِلَى مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ: أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ عَلِمْتَ إِعْذَارِي فِيكُمْ، وَإِعْرَاضِي عَنْكُمْ، حَتَّى كَانَ مَا لاَ بُدَّ مِنْهُ وَلاَ دَفْعَ لَهُ، وَالْحَدِيثُ طَوِيلٌ،

وَالْكَلاَمُ كَثِرٌ، وَقَدْ أَدْبَرَ مَا أَدْبَرَ، وَأَقْبَلَ مَا أَقْبَلَ، فَبَايِعْ مَنْ قِبَلَكَ، وَأَقْبِلْ إِلَيَّ فِي وَفْد مِنْ أَصْحَابِكَ، وَالسَّلاَمُ.

[76]

لعبد الله بن العباس عند استخلافه إياه

karê Xwedê durist kirî telef bikim, nixwe vêca berde ewa tu digel wê nenas, çiko pîsekên xelkê pê pîs gotina bi alîyê te da tên. **Wesselam**.

۞ NIVÎSOKA 79 ۞

Dema giha xelîfetîyê ji "ser 'eskeran" ra nivîsî:

Ema be'd, Ewên pêş hewe da, ji nav çûn ji ber ku: xelk ji heqê wan dûr kirin vêca ewa heqê xwe kirîn (pê rişwet û ... bi destve anîn) û xelk bi alîyê rêka neheqîve birin û xelk jî ketin pey wan.

PIŞKA SISÊ

Peyvên Bi Ĥikmet Yên

Mîrê Bawerdaran

Selamên Xwedê lê bin

على البصرة

سَعِ النَّاسَ بِوَجْهِكَ وَمَجْلِسِكَ وَحُكْمِكَ، وإِيَّاكَ وَالْغَضَبَ فَإِنَّـهُ طَيْـــرَةٌ مِـــنَ الشَّـــيْطَانِ.

وَاعْلَمْ أَنَّ مَا قَرَّبَـكَ مِـنَ الله يُبَاعِدُكَ مِنْ النَّارِ، وَمَا بَاعَدَكَ مِنَ الله يُقَرِّبُكَ مِنَ النَّارِ.

[77]

ومن وصيته(عليه السلام) لَهُ لما بعثه للاحتجاج على الخوارج

لاَ تُخَاصِـمْهُمْ بِـالْقُرْآنِ، فَـإِنَّ الْقُرْآنَ حَمَّـالٌ ذُو وُجُـوه، تَقُـولُ وَيَقُولُونَ، وَلكِنْ حاجِّهُمْ بالسُّـنَّةِ، فَإِنَّهُمْ لَنْ يَجِدُوا عَنْهَا مَحِيصاً.

[78]

إلى أبي موسى الاشعري جواباً في أمر الحكمين ذكره سعيد بن يحيى الاموي في كتاب المغازي

فَإِنَّ النَّاسَ قَدْ تَغَيَّرَ كَثِيرٌ مِنْهُمْ عَنْ كَثِير مِنْ حَظِّهِمْ، فَمَـالُوا مَـعَ الدُّنْيَا، وَنَطَقُوا بِالْهَوى،

وَإِنِّي نَزَلْتُ مِـنْ هـذَا الأَمْـزِ

مَنْزِلاً مُعْجِباً، اجْتَمَعَ بِهِ أَقْوَامٌ أَعْجَبَتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ، فَإِنِّي أُدَاوِي مِنْهُمْ قَرْحاً أَخَافُ أَنْ يَكُونَ عَلَقاً.

وَلَيْسَ رَجُلٌ ـ فَاعْلَمْ ـ أَحْرَصَ عَلَى جَمَاعَةِ أُمَّةِ مُحَمَّد ـ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ [وَآلِهِ]وَسَلَّمَ ـ وَأُلْفَتِهَا مِنِّي، أَبْتَغِي بِذلِكَ حُسْنَ الثَّوَابِ، وَكَرَمَ الْمَآبِ، وَسَأَفِي بِالَّذِي وَأَيْتُ عَلَى نَفْسِي، وَإِنْ تَغَيَّرْتَ عَنْ صَالِحِ مَا فَارَقْتَنِي عَلَيْهِ، فَإِنَّ الشَّقِيَّ مَنْ حُرِمَ نَفْعَ مَا أُوتِيَ مِنَ الْعَقْلِ وَالتَّجْرِبَةِ، وَإِنِّي لأَعْبُدُ أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ بِبَاطِل،أَنْ أُفْسِدَ أَمْراً قَدْ أَصْلَحَهُ اللهُ، فَدَعْ مَا لاَ تَعْرِفُ، فَإِنَّ شِرَارَ النَّاسِ طَائِرُونَ إِلَيْكَ بِأَقَاوِيلِ السُّوءِ، وَالسَّلاَمُ.

Pişka bijareyan ji axiftinên bi Hikmet yên Mîrê Bawerdaran (s).

Di nav vê bijareyê da ye:

Cewaba wan pirsyarên

Ji Wî hatîn kirin

Her wiha axiftinên Wî yên kurt, derheq wan meselên ku di nezera Wî da hebûne.

Hikmet: 1 – 480

[79]

ومن كتاب كتبه (عليه السلام) لما استُخْلِف إلى أمراء الاجناد

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ مَنَعُوا النَّاسَ الْحَقَّ فَاشْتَرَوْهُ، وَأَخَذُوهُمْ بِالْبَاطِلِ فَاقْتَدَوْهُ.

3

بَابُ المُخْتَارِ
مِنْ حِكَمِ أَمِيرالمؤمنين
عليه السلام
وَمَوَاعِظِهِ
وَيَدْخُلُ في ذِلِكَ
المخْتَارُ
مِنْ أَجْوِبَةِ مَسَائِلِهِ
وَ
الْكَلاَمِ القصير
الخارج
في سائِرِ اَغْراضِهِ

1. *Imam 'Elî selamên Xwedê lê bin kerem kirîye:* Di wextê fitnan da, wek gûlka dû salî ya devê be ku ne pişte (bi kêr) heye da siwarîyê bidê û ne jî gohan heye ku bê dotin.

2. *Û kerem kir:* Kesê timahî ji xwe ra kir exlaq, ewî xwe kêm kirîye û yê perîşanî (şerpezeyî) ya xwe eşkere kir ew bi zelîlîyê razî bûye û kesê zimanê xwe kir hukumdarê xwe, ewî xwe bê qîmet kirîye.

3. *Û kerem kir:* Bexîletî şerm û 'ar e û tirsonekî kêmasî ye û feqîretî zimanê mirovê zîrek ji delîl anînê ra ji kar têxê û nedar di welatê xwe de jî xerîb e.

4. *Û kerem kir:* Nekarîn afet e û sebir mêrbaşî ye û zuhd serwet e û teqwatî (mertal û) siper e û razî bûn xweş heval e.

5. *Û kerem kir:* ‘Ilm û zanîn mîrasek giranbiha ye û “adab” xeml a her taze ye û fikir ‘eynika saf e.

6. *Û kerem kir:* Singê mirovê aqil sindûqa xefa wî ye. Xweş rûyî dav a hez kirin û dostîyê ye. Xwe ragirtina li ber nexweşîyan (ezyetê) gora kêmasîya ye.

Neqil bûye ku wiha jî kerem kirîye: Pirsyar kirin (*an:* aştî xwazî) serpûşa kêmasîya ye. Û nerazî ji xwe razîya zehf dibin.

7. *Û kerem kir:* Sedeqe dermanek kartêker e (şifader e). Kar ê ‘evdan di vê cihanê da li ber çavê wa ye di wê cihanê da.

8. *Û kerem kir:* Ji vî mirovî bimînin ‘ecêbmayî: Pê piçek bez dibînê û pê piçek gûşt daxivê û pê qetek hestî gohlê dibê û di kelşekî ra nefesê dikêşê.

9. *Û kerem kir:* Dema dinyayê berê xwe da kesekî, sipehîtahî (qencî) yên xêncî wî, datênê bal wî û dema pişt a xwe bidîyê, spehîtahî yên wî bi xwe jî jê digirê.

10. *Got:* Wereng têkelîyê (mi'emletê) digel xelkê bikin da eger hûn mirin, ser hewe bigirîn; eger hûn sax man meyla xwe bidin hewe (hej hewe bikin).

11. *Û kerem kir:* Dema tu ser dijminê xwe ketî (te karîyê) tu 'efû kirina wî bike şukrê serketina li ser wî.

12. *Û kerem kir:* Nekartirînê mirovan, ew e ku nekar bê dost û biraderan peyda bikê, ji wî jî nekartir, ew e yê dostê peyda kirî ji dest bidê.

13. *Û kerem kir:* Dema despêk a ni'meta ser hewe da hat (gehişt hewe) vêca pê kêm şukrîyê dumahîk a wê ji xwe nerevînin (û nebirin).

14. *Û kerem kir:* Kesê yên nêzîkê wî, ewî ji dest bidin, yên dûrê wî, wê ewî bi destve bînin (*an:* bikarnê).

15. *Û kerem kir:* lome li hemî hîle lê hatî ya nayê kirin.

16. *Û kerem kir:* Karûbar şikestî yê teqdîrê ne, heta ku carna teybîr dibê sebebê ji destçûnê.

1. قَال(عليه السلام): كُنْ فِي الْفِتْنَةِ كَابْنِ اللَّبُونِ، لاَ ظَهْرٌ فَيُرْكَبَ، وَلاَ ضَرْعٌ فَيُحْلَبَ.

2. وقَالَ(عليه السلام): أَزْرَى بِنَفْسِهِ مَنِ اسْتَشْعَرَ الطَّمَعَ، وَرَضِيَ بِالذُّلِّ مَنْ كَشَفَ ضُرَّهُ، وَهَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ مَنْ أَمَّرَ عَلَيْهَا لِسَانَهُ.

3. الْبُخْلُ عَارٌ، وَالْجُبْنُ مَنْقَصَةٌ، وَالفَقْرُ يُخْرِسُ الْفَطِنَ عَنْ حُجَّتِهِ، وَالْمُقِلُّ غَرِيبٌ فِي بَلْدَتِهِ.

4. الْعَجْزُ آفَةٌ، وَالصَّبْرُ شَجَاعَةٌ، وَالزُّهْدُ ثَرْوَةٌ، وَالْوَرَعُ جُنَّةٌ، وَنِعْمَ الْقَرِينُ الرِّضَى.

5. الْعِلْمُ وِرَاثَةٌ كَرِيمَةٌ، وَالأَدَبُ حُلَلٌ مُجَدَّدَةٌ، وَالْفِكْرُ مِرْآةٌ صَافِيَةٌ.

6. صَدْرُ الْعَاقِلِ صُنْدُوقُ سِرِّهِ، وَالْبَشَاشَةُ حِبَالَةُ الْمَوَدَّةِ، وَالاحْتِمالُ قَبْرُ الْعُيُوبِ.

وروي عنه عليه السلام أنّه قال في العبارة عن هذا المعنى أيضاً: الْمسأَلَةُ خَبْءُ الْعُيُوبِ، وَمَنْ رَضِيَ عَنْ نَفْسِهِ كَثُرَ السَّاخِطُ عَلَيْهِ.

17. *Derheq vê gotina Pêğember da: "Mûyê spî bigihûrin û xwe wek cihûyan lê nekin" jê pirsîn, ewî got:* Pêğember (s.a) di wextekî da ev got ku ehlê dîn kêm bûn; Lê, niha ku dîn berfireh bûye û cî girtîye, her kes keyfa xwe ye.

18. *Derheq wa kesan da ku digel wî neçûn şer, kerem kir:* Ewa heqî tinê hiştin û arîkarî ya batil jî nekirin.

19. *Û got:* Kesê bikevê pey hêvî û arizûyan, ewî mirina xwe ser xwe da anîye.

20. *Û kerem kir:* Ji şimitînên camêran, derbaz bibin, çiko çi yêk ji wan naşimitê, illa ku Xwedê wê destê wî bigirê rakê.

21. *Û kerem kir:* Tirs û bê hêvî bûn; şerm û mehrûm bûn digel hevin. Furset jî wek derbaz bûna 'ewran dibûrin, vêca hûn forsetên qenc bernedin.

22. *Û kerem kir:* Ji me ra heqek heye, vêca eger dan me (emê bigrin) û eger ne, emê li ser pişta devê suwar bibin, herçend rê çûn bi şev bê û dirêj bibê.

Seyidê Rezî *dibêjê: Ev peyv ji axiftinên letîf û*

7. الصَّدَقَةُ دَوَاءٌ مُنْجِحٌ، وَأَعْمَالُ الْعِبَادِ فِي عَاجِلِهِمْ، نُصْبُ أَعْيُنِهِمْ فِي آجِلِهِمْ.

8. وقال(عليه السلام): اعْجَبُوا لِهذَا الْإِنْسَانِ يَنْظُرُ بِشَحْمٍ، وَيَتَكَلَّمُ بِلَحْمٍ، وَيَسْمَعُ بِعَظْمٍ، وَيَتَنَفَّسُ مِنْ خَرْمٍ!!

9. وقال(عليه السلام): إِذَا أَقْبَلَتِ الدُّنْيَا عَلَى أَحَدٍ أَعَارَتْهُ مَحَاسِنَ غَيْرِهِ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ عَنْهُ سَلَبَتْهُ مَحَاسِنَ نَفْسِهِ.

10. وقال عليه السلام: خَالِطُوا النَّاسَ مُخَالَطَةً إِنْ مِتُّمْ مَعَهَا بَكَوْا عَلَيْكُمْ، وَإِنْ عِشْتُمْ حَنُّوا إِلَيْكُمْ.

11. وقال(عليه السلام): إِذَا قَدَرْتَ عَلَى عَدُوِّكَ فَاجْعَلِ الْعَفْوَ عَنْهُ شُكْراً لِلْقُدْرَةِ عَلَيْهِ.

12. وقال عليه السلام: أَعْجَزُ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ اكْتِسَابِ الْإِخْوَانِ، وَأَعْجَزُ مِنْهُ مَنْ ضَيَّعَ مَنْ ظَفِرَ بِهِ مِنْهُمْ.

fesîhe, yanî eger heqê me nedan, emê di nav zelîlbûyî yan da bin, çiko kûle û esîr û yên wek wan li piş ajûkê deva tên rûnîştandin.

23. *Û kerem kir:* Kesê kar û ‘emelê wî ewî giran û sist bikê, neseba wî ewî bilez naêxê.

24. *Û kerem kir:* Çûna li hawara zulm lê bûyî yan û şahî kirina xemdaran (keyfxweş kirina wan) ji kefara gonehên mezin e (gonehên mezin didê ‘efû kirin).

25. *Û kerem kir:* Ey benî adem, dema te dît Xwedayê te yê Subhan li pey hev ni’metan ser te da rêdikê, halhale tu ne gohdarî ya wî dikî, hay ji xwe hebe.

26. *Û kerem kir:* Heçî kesê tiştek di dil da xef kirî, muheqeq wê di peyv û xeberdana wî da ku ji zimanê wî dipekê an di sefha rûyê wî ra bi xweyeê.

27. *Û kerem kir:* Digel nexweşî ya xwe biborîne, çiqa ku ew digel te biborênê.

28. *Û kerem kir:* Seratirîn zahid î veşartina wê ye.

29. *Û kerem kir:* Eger tu paşda diçî û mirin pêşda tê, vêca çi zûka hûnê bighên hev.

30. *Û kerem kir:* Bitirse, hay ji xwe

13. وقال(عليه السلام): إِذَا وَصَلَتْ إِلَيْكُمْ أَطْرَافُ النِّعَمِ فَلاَ تُنْفِرُوا أَقْصَاهَا بِقِلَّةِ الشُّكْرِ.

14. وقال(عليه السلام): مَنْ ضَيَّعَهُ الأَقْرَبُ أُتِيحَ لَهُ الأَبْعَدُ.

15. وقال(عليه السلام): مَا كُلُّ مَفْتُون يُعَاتَبُ.

16. وقال(عليه السلام): تَذِلُّ الأُمُورُ لِلْمَقَادِيرِ، حَتَّى يَكُونَ الْحَتْفُ في التَّدْبِيرِ.

17. وسئل عن قول النَّبيّ صلَّى اللهُ عَلَيْهِ [وَآله] وَسلَّم: «غَيِّرُوا الشَّيْبَ، وَلاَ تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ». فَقَالَ: إِنَّمَا قَالَ صلى الله عليه وآله ذلِكَ وَالدِّينُ قُلٌّ، فَأَمَّا الأْنَ وَقَدِ اتَّسَعَ نِطَاقُهُ وَضَرَبَ بِجِرَانِهِ، فَامْرُؤٌ وَمَا اخْتَارَ.

18. وقال(عليه السلام): في الذين اعتزلوا القتال معه: خَذَلُوا الْحَقَّ، وَلَمْ يَنْصُرُوا الْبَاطِلَ.

19. وقال(عليه السلام): مَنْ جَرَى فِي عِنَانِ أَمَلِهِ عَثَرَ بِأَجَلِهِ.

hebe, çiko wulahî, ewî ewqas xef kirîye, heta tu dibêjî qey lê bûrî ye (û ‘efû kirîye).

31. *Derheq îmanê da pirsyar jê hat kirin, vêca ewî selamên Xwedê lê bin kerem kir:* Îman li ser çar binîyata ye, li ser sebr û yeqîn û ‘edalet û cihadê.

Û sebir li ser çar çiqa ye: Şewq û tirs û zuhd û hêvî manê, vêca kesê muştaqê bihiştê bê wê xwe ji şehwetan dûr bigirê û kesê ji agir bitirsihê wê xwe ji tişt û karên heram vedê û kesê di dinyayê da zahid bê wê ragirtina musîbetan jê re sivik bibê û kesê hêvîya mirinê bê wê ji qencî kirin û xêran ra bilez bikevê.

Yeqîn jî li ser çar çiqa ye: Li ser bînahî ya zîrekane û gehiştina duristî ya Ĥikmetê û şîret girtina ji tiştên bi ‘ibret û hay jê mana rêçka yên pêşî yê da.

Vêca kesê zîrekane binêrê wê Ĥikmet jê re derkevê meydanê, kesê Ĥikmet jê re eşkere bûyî ew hîn bûye ku çawa ji ‘ibretan behrê bigirê û kesê ‘ibretê nas bikê heçweku digel wayên pêşda jîyanê dikê werenge.

‘Edalet jî li ser çar çiqaye: Fêhma ku

20. وقال : أَقِيلُوا ذَوِي الْمُرُوءَاتِ عَثَرَاتِهِمْ، فَمَا يَعْثُرُ مِنْهُمْ عَاثِرٌ إِلاَّ وَيَدُهُ بِيَدِ اللهِ يَرْفَعُهُ.

21. وقال: قُرِنَتِ الْهَيْبَةُ بِالْخَيْبَةِ، وَالْحَيَاءُ بِالْحِرْمَانِ، وَالْفُرْصَةُ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ، فَانْتَهِزُوا فُرَصَ الْخَيْرِ.

22. وقال(عليه السلام): لَنَا حَقٌّ، فَإِنْ أُعْطِينَاهُ، وَإِلاَّ رَكِبْنَا أَعْجَازَ الإِبِلِ، وَإِنْ طَالَ السُّرَى.

و هذا القول من لطيف الكلام وفصيحه، ومعناه: أنّا إن لم نعط حقّنا كنا أذلاّء، وذلك أن الرديف يركب عجُزَ البعير، كالعبد والاسير ومن يجري مجراهما.

23. وقال عليه السلام: مَنْ أَبْطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ حَسَبُهُ.

24. وقال: مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ، وَالتَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ.

25. وقال: يَابْنَ آدَمَ، إِذَا رَأَيْتَ رَبَّكَ سُبْحَانَهُ يُتَابِعُ عَلَيْكَ نِعَمَهُ وَأَنْتَ تَعْصِيهِ فَاحْذَرْهُ.

bi kwîratî ya tişta dihêsê û ‘ilmê ku heqîqeta dibînê û ĥukum danek qenc û hilm û nermyek cî girtî, vêca kesê fêhm bikê wê bighê kwîratî ya zanînê û kesê bighê kwîratî ya zanînê wê ji ser kanî ya hukmdanê têr vexwê û kesê nermî yê bikê wê kêmasî yan neêxê karan û di nav xelkê da wê bi qedr û qîmet bjî.

Cihad jî li ser çar çiqaye: Li ser emrê bi qencî yê (me’rûf) û nehya ji munker (kirêtê) û duristkarî di wextê şer da (ji bona dîn) û dijminî ya digel fasiqan. Vêca kesê emrê bi qencî yê bikê, ewî bawerdar piştgerm kirine û kesê nehya ji munker bikê ewî pûzê kafran (minafqan) biaxê ve anîye û kesê di şer da durist kar bê ewî wacibê li ser xwe pêk anîye û kesê dijminî yê digel fasiqan bikê û ji Xwedê ra kerbê wî bên, Xwedê jî ji bona wî tê xezebê û roja qîyametê ewî razî dikê.

Kufr jî li ser çar çiqaye: Lêkolîna bê hûde (pey ketina xîyalan) û şer û qerebalix û xwehrî (ji heqî yê) û dijminî (û rikeberanî).

Vêca kesê bêhûde bikevê lêkolînê bi alîyê heqî yê ve nazivirê û kesê bi nezanî rabê şer û qerebalixê bikê, wê kûratî ya wî ji heqî yê dewam bikê û kesê dil xwehr bibê wê qencî li bal wî pîs bên dîtin û pîsatî li bal wî qenc bê hesab kirin

26. وقال(عليه السلام): مَا أَضْمَرَ أَحَدٌ شَيْئاً إِلاَّ ظَهَرَ فِي فَلَتَاتِ لِسَانِهِ، وَصَفَحَاتِ وَجْهِهِ.

27. وقال(عليه السلام): امْشِ بِدَائِكَ مَا مَشَى بِكَ.

28. وقال: أَفْضَلُ الزُّهْدِ إِخْفَاءُ الزُّهْدِ.

29. وقال: إِذَا كُنْتَ فِي إِدْبَار، وَالْمَوْتُ فِي إِقْبَال، فَمَا أَسْرَعَ الْمُلْتَقَى!

30. وقال عليه السلام: في كلام له: الْحَذَرَ الْحَذَرَ! فَوَاللهِ لَقَدْ سَتَرَ، حتَّى كَأَنَّهُ قَدْ غَفَرَ.

31. وسُئِلَ عليه السلام عَنِ الأيمَانِ، فَقَالَ: الأيمَانُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمَ: عَلَى الصَّبْرِ، والْيَقِينِ، وَالْعَدْلِ، وَالْجِهَادِ:

فَالصَّبْرُ مِنْهَا عَلَى أَرْبَعِ شُعَب: عَلَى الشَّوْقِ، وَالشَّفَقِ، وَالزُّهْدِ، وَالتَّرَقُّبِ: فَمَنِ اشْتَاقَ إِلَى الْجَنَّةِ سَلاَ عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَمَنْ أَشْفَقَ مِنَ النَّارِ اجْتَنَبَ الْمُحَرَّمَاتِ، وَمَنْ

û wê wek serxweşî ya li rê windayan serxweş bibê. Û kesê dijminî yê bikê wê rêka wî nexweş û nerast û pir bzdan bibê û wê karê wî jê re bi zehmet bikevê û wê rêka derketin û xilasî yê jê re teng bibê.

Şik jî li ser ça çiqaye: Li ser “cedel û rikeberanî” û “tirs û bzdhan” û “terdîd û dudilî” û “bê irade û teslîm bûn”ê. Vêca kesê cedel û rikeberanî yê ji xwe ra bikê ‘edet, şeva wî lê nabê sibeh û kesê ji dahatê bitirsihê wê paşpaşkî biçê (pêşketin jê re nîne) û kesê terdîd û dudilî jê re çêbê wê li bin smê şeytana da bê perçiqandin û kesê teslîmê ji nav çûna dinya û axretê bibê wê di herdûwan da telef bibê.

32. *Û kerem kir:* Qenckar ji karê qenc baştir e û pîskar ji karê xwe yê pîs xirabtir e.

33. *Û kerem kir:* Be, lê ne ji tebzîrkeran be û hesabiker be (qeyde zan be) lê, ne dijwar be (kara bi zehmet neêxe).

34. *Û kerem kir:*Terka arzû û vîyana hêjatirîn dewlemendî ye.

35. *Û kerem kir:* Kesê lezê li karekî bikê ku li xelkê nexweş bê, wê derheq wî da ewa pê nezanin, bêjin.

36. *Û kerem kir:* Kesê xwezî û

زَهِدَ فِي الدُّنْيَا اسْتَهَانَ بِالْمُصِيبَاتِ، وَمَنِ ارْتَقَبَ الْمَوْتَ سَارَعَ فِي الْخَيْرَاتِ.

وَالْيَقِينُ مِنْهَا عَلَى أَرْبَعِ شُعَب: عَلَى تَبْصِرَةِ الْفِطْنَةِ، وَتَأَوُّلِ الْحِكْمَةِ، وَمَوْعِظَةِ الْعِبْرَةِ، وَسُنَّةِ الأَوَّلِينَ:

فَمَنْ تَبَصَّرَ فِي الْفِطْنَةِ تَبَيَّنَتْ لَهُ الْحِكْمَةُ، وَمَنْ تَبَيَّنَتْ لَهُ الْحِكْمَةُ عَرَفَ الْعِبْرَةَ، وَمَنْ عَرَفَ الْعِبْرَةَ فَكَأَنَّمَا كَانَ فِي الأَوَّلِينَ.

وَالْعَدْلُ مِنْهَا عَلَى أَرْبَعِ شُعَب: عَلَى غائِصِ الْفَهْمِ، وَغَوْرِ الْعِلْمِ، وَزُهْرَةِ الْحُكْمِ، وَرَسَاخَةِ الْحِلْمِ: فَمَنْ فَهِمَ عَلِمَ غَوْرَ الْعِلْمِ، وَمَنْ عَلِمَ غَوْرَ الْعِلْمِ صَدَرَ عَنْ شَرَائِعِ الْحُكْمِ، وَمَنْ حَلُمَ لَمْ يُفَرِّطْ فِي أَمْرِهِ وَعَاشَ فِي النَّاسِ حَمِيداً.

وَالْجِهَادُ مِنْهَا عَلَى أَرْبَعِ شُعَب: عَلَى الأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنكَرِ، وَالصِّدْقِ فِي الْمَوَاطِنِ، وَشَنَآنِ الْفَاسِقِينَ: فَمَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ شَدَّ ظُهُورَ

vîyanên wî dirêj bın wê pîs kiryarbê.

37. *Dema diçûwa Şamê, dihqanên bajarê "Enbarê" hatin pêşwazî ya wî û ji merkebên xwe peyar bûn û li berahî ya wî da bezîn (û helatin). Vêca kerem kir:* "Ev çi kare hûn dikin?" *Ewa got: Ev 'edetek ya me ye ku em ji mezinên xwe ra we dikîn. Vêca ewî (s) wiha got:* Wellahî, mezinên hewe ji vê yêkê feydê nabin, û rastî ev e ku hûn di dinyayê da xwe têxin zehmetê û di axretê da jî hûnê bikevin zehmetê. Çi pir zerere ew zehmeta ku di pey ra 'ezab bê û çi pir feydeye, ew rihetî ya ku êmnahî ya ji 'ezabê Xwedê digel wê bê.

38. *Û ji korê xwe Hesen ra (s) got:* Korê min! Ji bona xwe çar tişta û çar tişta ji min bigire, eger ku tu bi wan 'emel bikî tiştek zererê ji te ra çênakê:

Bi rastî seratirîn dewlemendî 'eql e û mezintirîn feqîretî jî ehmeqî ye û bi sehwtirînê tirsan jî ji xwe razî bûne û hêjatirîn heseb û neseb jî xweş exlaqî ye.

Korê min! Newebê ku tu hevaletî ya

الْمُؤمِنِينَ، وَمَنْ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَرْغَمَ أُنُوفَ الْمُنَافِقِينَ،مَنْ صَدَقَ فِي الْمَوَاطِنِ قَضَى مَا عَلَيْهِ، وَمَنْ شَنِىءَ الْفَاسِقِينَ وَغَضِبَ لله غَضِبَ اللهُ لَهُ وَأَرْضَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

وَالْكُفْرُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمَ: عَلَى التَّعَمُّقِ وَالتَّنَازُعِ، وَالزَّيْغِ، وَالشِّقَاقِ: فَمَنْ تَعَمَّقَ لَمْ يُنبْ إِلَى الْحَقِّ، وَمَنْ كَثُرَ نِزَاعُهُ بِالْجَهْلِ دَامَ عَمَاهُ عَنِ الْحَقِّ، وَمَنْ زَاغَ سَاءَتْ عِنْدَهُ الْحَسَنَةُ وَحَسُنَتْ عِنْدَهُ السَّيِّئَةُ وَسَكِرَ سُكْرَ الضَّلَالَةِ، وَمَنْ شَاقَّ وَعُرَتْ عَلَيْهِ طُرُقُهُ وَأَعْضَلَ عَلَيْهِ أَمْرُهُ وَضَاقَ مَخْرَجُهُ.

وَالشَّكُّ عَلَى أَرْبَعِ شُعَب: عَلَى الْتَّمارِي وَالهَوْلِ، وَالتَّرَدُّدِ والاْسْتِسْلاَمِ: فَمَنْ جَعَلَ الْمِرَاءَ دَيْدَناً لَمْ يُصْبِحْ لَيْلُهُ، وَمَنْ هَالَهُ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ نَكَصَ عَلَى عَقِبَيْهِ، وَمَن تَرَدَّدَ فِي الرَّيْبِ وَطِئَتْهُ سَنَابِكُ الشَّيَاطِينِ، وَمَنِ اسْتَسْلَمَ لِهَلَكَةِ الدُّنْيَا وَالاْخِرَةِ هَلَكَ فِيهِمَا.

ehmeqan bikî, çiko bi rastî ew wê bixwazê feydê bighênê te, lê ji te ra zererê çêdikê;

32. وقال: فَاعِلُ الْخَيْـرِ خَيْـرٌ مِنْهُ، وَفَاعِلُ الشَّرِّ شَرٌّ مِنْهُ.

Newebê tu digel bexîlan dostînîyê bikî, çiko ew tişta tu pir muhtacê wê, wê ji te bidê paş;

33. وقال(عليه السلام): كُـنْ سَـمَحاً وَلاَ تَكُـنْ مُبَـذِّراً، وَكُـنْ مُقَدِّراً وَلاَ تَكُنْ مُقَتِّراً.

Newebê tu bibî dostê pîsekê gonehkar, çiko ew wê te bi tiştek kêm bifirûşê;

34. أَشْرَفُ الْغِنَى تَرْكُ الْمُنى.

Newebê tu hevaletî ya yê derewker bikî, çiko bi rastî, ew wek leylanê (serabê) ye, ya dûr ji te ra nêzîk û ya nêzîk ji te ra dûr dikê.

35. وقال(عليه السلام): مَـنْ أَسْرَعَ إِلَى النَّاسِ بِمَـا يَكْرَهُـونَ، قَالُوا فِيهِ [بِـ] ما لاَ يَعْلَمُونَ.

39. *Û kerem kir:* Pê sunnetan eger zererê bigihênin ferzan, nêzîkî (ya Xwedê) çênabê.

36. وقال(عليه السلام): مَـنْ أَطَالَ الأَمَلَ أَسَاءَ الْعَمَلَ.

37. وقال(عليه السلام) وقـد لقيه عند مسيره إلى الشام دهاقين الانبار، فترجّلوا له واشتدّوا بـين يديه: مَا هذَا الَّذِي صَنَعْتُمُوهُ؟

فقالوا: خُلُـقٌ مِنَّـا نُعَظِّـمُ بِـهِ أُمَرَاءَنَا. فقال(عليه السـلام): وَاللهِ مَا يَنْتَفِعُ بِهـذَا أُمَـرَاؤُكُمْ! وَإِنَّكُـمْ لَتَشْقُّونَ بِـهِ عَلَـى أَنْفُسِـكُمْ فِـي دُنْيَـاكُمْ، وَتَشْـقَوْنَ بِـهِ فِـي

40. *Û kerem kir:* Zimanê mirovê aqil pişt qelbê wî da ye û qelbê (dilê) mirovê ehmeq pişt zimanê wî da ye. [148]

41. *Bi awayek dî jî 'eynî ev me'na hatîye riwayet kirin:*

Dilê ehmeq di devê wî da ye zimanê'eqlmend jî di dilê wî da ye.

آخِـرَتِكُمْ، وَمَـا أَخْسَـرَ الْمَشَـقَّةَ وَرَاءَهَا الْعِقَـابُ، وَأَرْبَـحَ الدَّعَـةَ مَعَهَا الأَمَانُ مِنَ النَّارِ!

42. *Gote yêk ji sehabên xwe ku nexweş bîbî:* Xuda nexweşî ya te ku tu jê gazindeyî kirîye sebebê weşandina gonehên te, çiko xêr di nexweşî yê da nîne, lê belê gonehan dweşênê wek çawa bergê dara tên weşandin. Xêr û sewab hasilê peyivîna bi ziman û kiryara bi dest û pîya ne, heqîqet ev e ku Xwedayê subhan pê niyeta rast û durist û pê navdeyê qenc û pak ji bendeyên xwe yên ew bixwazê dibê bihiştê. [149]

38. وقال(عليه السلام): لابنه الحسن(عليه السلام): يَا بُنَيَّ، احْفَظْ عَنِّي أَرْبَعاً وَأَرْبَعاً، لاَ يَضُرُّكَ مَا عَمِلْتَ مَعَهُنَّ:

إِنَّ أَغْنَى الْغِنَى الْعَقْلُ، وَأَكْبَرَ الْفَقْرِ الْحُمْقُ، وَأَوحَشَ الْوَحْشَةِ الْعُجْبُ، وَأَكْرَمَ الْحَسَبِ حُسْنُ الْخُلُقِ.

يَا بُنَيَّ، إِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الأَحْمَقِ، فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيَضُرَّكَ.

وَإِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الْبَخِيلِ، فَإِنَّهُ يَقْعُدُ عَنْكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ.

وَإِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الْفَاجِرِ، فَإِنَّهُ يَبِيعُكَ بِالتَّافِهِ.

وَإِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الْكَذَّابِ، فَإِنَّهُ كَالسَّرَابِ: يُقَرِّبُ عَلَيْكَ الْبَعِيدَ، وَيُبَعِّدُ عَلَيْكَ الْقَرِيبَ.

43. *Derheq Xebabê korê Eret da (ji sehabên Pêğember (s) ku di ğezwa "Bedr" û ... da şirîkatî kirîye, her wiha di Siffîn û Nehrewanê da jî digel Imam 'Elî bûye) kerem kir:* Xwedê rehma xwe li Xebabê korê Eret bikê, hema bi rastî ew bi vîyan musilman bû û bixwesta xwe hicret kir û bi têra xwe qena'et kir û ji Xwedê razî bû û di jîyana xwe da mucahid bî.

44. *Û kerem kir:* Xwezka wî kesê qîyametê bênê bîr û ji hesabê ra kar û 'emel bikê û bi têra xwe qani' bê û ji Xwedê razî bê.

45. *Û kerem kir:* Eger ez pê vî şûrê xwe li ser pûzê mu'min bidim da kerbê wî ji min bê, kerbê wî ji min nayê. Û eger ez dinyayê pêkve birêjm gerîya minafiq da, da ku ji min hez bikê, hej min nakê, evahe ji ber wê ye ku hukmê Xwedê li ser zimanê Pêğemberê "ummî" (s.a) herikîye ku kerem kir: "ey 'Elî! Kerbê Mu'min, ji te nayê minafiq jî hej te nakê.

46. Karê xirabê ku te nerihet bikê (jê pûşman bibî) li bal Xwedê baştir e ji wî karê ku ji xwe razî bûnê di te da çêkê.

47. *Û kerem kir:* Qîmetê mirov qas himmeta wî ye û duristî ya wî qas camêrî ya wî û mêrbaşî ya wî qas şerm a wî û pak dawî û şeref qasî xîreta wî ye.

48. *Û kerem kir:* Serketin bi kûr fikirînê ve tê û kûr fikirîn bi cewelana fikrêve û fikir jî bi şûreh kirina xefa ve.

49. *Û kerem kir:* Xwe vedin ji hêrişa mirovê hêjayî di wextê birçîtî yê (ihtîyacê) da û ji hêrişa pîsekan di wextê têrîyê da.

39. وقال: لاَ قُرْبَـةَ بِالنَّوَافِـلِ إِذَا أَضَرَّتْ بِالْفَرَائِضِ.

40. وقال: لِسَانُ الْعَاقِـلِ وَرَاءَ قَلْبِهِ، وَقَلْبُ الأَحْمَقِ وَرَاءَ لِسَانِهِ.

و هذا مـن المعـاني العجيبـة الشـريفة، والمراد به أنّ العاقل لا يطلق لسـانه إلاّ بعـد مشاورة الرَّوِيّـةِ ومـؤامرة الفكـرة، والاحمـق تسبق خذفاتُ لسانه وفلتاتُ كلامـه مراجعـةَ فكره ومماخضة رأيه، فكأن لسان العاقل تابع لقلبه، وكأن قلب الاحمق تابع للسانه.

41. وقد روي عنه هذا المعنـى بلفظ آخر، وهو قوله: قَلْبُ الأَحْمَقِ فِي فِيهِ، وَلِسَانُ الْعَاقِلِ فِي قَلْبِهِ.

42. وقال(عليه السـلام) لـبعض أَصحابه في علّة اعتلّها: جَعَـلَ اللهُ مَـا كَانَ مِنْ شَكْوَاكَ حطّاً لِسَيِّئَاتِك، فَـإِنَّ الْمَرَضَ لاَ أَجْـرَ فِيـهِ، وَلكِنَّـهُ يَحُـطُّ السَّيِّئَاتِ، وَيَحُتُّهَا حَتَّ الأَوْرَاق، وَإِنَّمَا الأَجْرُ فِي الْقَـوْلِ بِاللِّسَـانِ، وَالْعَمَـلِ بِالأَيْـدِي وَالأَقْـدَامِ، وَإِنَّ اللهَ سُـبْحَانَهُ يُدْخِلُ بِصِدْقِ النِّيَّةِ وَالسَّرِيرَةِ الصَّالِحَةِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عَبَادِهِ الْجَنَّةَ.

و أقول: صدق عليه السلام، «إنّ المرض لا أجر فيه»، لانه من قبيل مـا يُسـتحَقّ عليـه العوض، لان العوض يستحق على ما كان في مقابلـة فعـل الله تعـالى بالعبـد، مـن الالام والامراض، وما يجـري مجـرى ذلـك،الاجر والثواب يستحقان على ما كان في مقابلة فعل العبد، فبينهما فرق قد بينه، كما يقتضيه علمـه الثاقب رأيه الصائب.

50. *Û kerem kir:* Dilê xelkê kûvî ye, vêca kesê ewê bi hez kirin bi alîyê xwe ve bikêşê wê bi alîyê wî ve bê.

51. *Û kerem kir:* Çiqa bext yar bê (berê dinyayê li te bê) ‘eyb û kêmasî ya te veşartî ye.

52. *Û kerem kir:* Karatirînê mirovan ji cezadanê ra, mustehеqtirînê wa ye ji ‘efû kirinê ra.

53. *kerem kir:* merdîtî hingê ye ku dan pêşîya xwestinê bê, lê, piştî wê ji şermê an jî ji ber dûr kirina xirabî gotinê ye.

54. *Û kerem kir:* Çi dewlemendî wek ‘eql nabê û çi feqîrî wek nezanî yê nabê û çi mîras wek edebê nabê û çi piştgirî wek meşweretê nabê.

55. *Û kerem kir:* Sebir dû sebre: Sebra li ser wê ya li te nexweş bê (wek bela) û sebra li ser terka wê ya tu jê hez dikî.

56*. Kerem kir:* Bê ihtîyacî di xerîbî yê da welate û nedarî di welat da xerîbetî ye.

43. وقال(عليه السلام) فـي ذكر خباب بن الارتّ: يَرْحَمُ اللهُ خباب بن الارتّ، فَلَقَـدْ أَسْـلَمَ رَاغِبـاً، وَهَـاجَرَ طَائِعـاً، [وَقَنـعَ بِالْكَفَـافِ، وَرَضِـيَ عَـنِ اللهِ،] وَعَاشَ مُجَاهِداً.

44. : طُـوبَى لِمَـنْ ذَكَـرَ الْمَعَادَ، وَعَمِلَ لِلْحِسَابِ، وَقَنـعَ بِالْكَفَافِ، وَرَضِيَ عَنِ اللهِ.

45. وقال(عليه السلام): لَـوْ ضَرَبْتُ خَيْشُومَ الْمُـؤْمِنِ بِسَـيْفِي هذَا عَلَى أَنْ يُبْغِضَنِي مَاأَبْغَضَـنِي، وَلَوْ صَبَبْتُ الدُّنْيَا بِجَمَّاتِهَـا عَلَـى الْمُنَافِقِ عَلَى أَنْ يُحِبَّنِي مَا أَحَبَّنِي: وَذلِكَ أَنَّهُ قُضِيَ فَانْقَضَـى عَلَـى لِسَانِ النَّبِيِّ الأُمِّـيِّ عليه السلام أَنَّـهُ قَالَ: يَا عَلِيُّ، لاَ يُبْغِضُكَ مُـؤْمِنٌ، وَلاَ يُحِبُّكَ مُنَافِقٌ».

46. وقال : سَيِّئَةٌ تَسُوءُكَ خَيْرٌ عِنْدَاللهِ مِنْ حَسَنَة تُعْجِبُكَ.

57. *Û kerem kir:* Qena'et maleke ku xilas nabê.

47. وقال(عليه السلام): قَدْرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ، وَصِدْقُهُ عَلَى قَدْرِ مُرُوءَتِهِ، وَشَجَاعَتُهُ عَلَى قَدْرِ أَنَفَتِهِ،عِفَّتُهُ عَلَى قَدْرِ غَيْرَتِهِ.

58. *Û kerem kir:* Mal û serwet esl û kûka şehwet û vîyana ye.

48. وقال(عليه السلام): الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ، وَالْحَزْمُ بِإِجَالَةِ الرَّأْيِ، وَالرَّأْيُ بِتَحْصِينِ الأَسْرَارِ.

59. *Kerem kir:* Kesê "hay jê manê" ji te re çêkê wek wî ye ku mizgînî yê bidê te.

49. وقال(عليه السلام): احْذَرُوا صَوْلَةَ الْكَرِيمِ إِذَا جَاعَ، واللَّئِيمِ إِذَا شَبِعَ.

60. *Û kerem kir:* Ziman dirindeye eger pêşî lê bê berdan wê gez bikê.

50. وقال(عليه السلام): قُلُوبُ الرِّجَالِ وَحْشِيَّةٌ، فَمَنْ تَأَلَّفَهَا أَقْبَلَتْ عَلَيْهِ.

61. *Û kerem kir:* Jin dû pişkeke ku pêvedana wê şîrîne.

62. *Û kerem kir:* Dema hêjanek ji te ra hat dan, tu hêjanek qenctir bidîyê, dema destê qencî yê bi alîyê te ve dirêj bû tu zêdetirê ji wê bidîyê, digel wê jî seratî ya kesekî ye ku despê kirî (cara ewil ewî ev kar kirî).

51. وقال(عليه السلام): عَيْبُكَ مَسْتُورٌ مَا أَسْعَدَكَ جَدُّكَ.

63. *Û kerem kir:* Navcî (mehderkar) çeng û perê daxwazkere.

52. وقال: أَوْلَى النَّاسِ بِالْعَفْوِ أَقْدَرُهُمْ عَلَى الْعُقُوبَةِ.

64.*:* Ehlê dinyayê wek wa suwara ne ku tên birin û ew di xew da ne.

53. وقال(عليه السلام): السَّخَاءُ مَا كَانَ ابْتِدَاءً، فَأَمَّا مَا كَانَ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَحَيَاءٌ وَتَذَمُّمٌ.

65. *Û kerem kir:* Ji dest dana dostan

(hevalan) xerîbetî ye.

66. *Kerem kir:* Ji dest çûna ihtîyacî yê siviktir e ji xwestina wê ji ne ehlan.

67. *Û kerem kir:* Ji dana kêm, şerm neke çiko (nedan û) mehrûm kirin, kêmtir e ji wê.

68. *Û kerem kir:* pakî xemla feqîretî yê û şukir xemla dewlemendî yê ye.

69. *Kerem kir:* Eger ewa tu dixwazî çênebî, vêca bila ne xema te bê ku tu kî yî (bi halê xwe razî be. *An:* bila tiştek te ji hedefê paşda nedê).

70. *Kerem kir:* Tu nezana nabînî xêncî di halê zêde gavî an kêmasî yê da.

71. *Û kerem kir:* Dema ‘eql kamil bibê axiftin kêm dibê.

72. *Kerem kir:* Zeman, bede a, kevin, arizûyan nû, mirinê nêzîk û berhêvîyê dûr dikê. Kesê ewê destve bênê dikevê zehmetê û yê ji dest didê nerihet dibê.

73. *Û kerem kir:* Kesê xwe ji pêşkarî

54. وقال(عليه السلام): لاَ غِنَى كَالْعَقْلِ، وَلاَ فَقْرَ كَالْجَهْلِ، وَلاَ مِيرَاثَ كَالأَدَبِ، وَلاَ ظَهِيرَ كَالْمُشَاوَرَةِ.

55. وقال: الصَّبْرُ صَبْرَانِ: صَبْرٌ عَلَى مَا تَكْرَهُ، وَصَبْرٌ عَمَّا تُحِبُّ.

56. وقال: الْغِنَى فِي الْغُرْبَةِ وَطَنٌ، وَالْفَقْرُ فِي الْوَطَنِ غُرْبَةٌ.

57. وقال عليه السلام: الْقَنَاعَةُ مَالٌ لاَ يَنْفَدُ.

58. وقال عليه السلام: الْمَالُ مَادَّةُ الشَّهَوَاتِ.

59. وقال(عليه السلام): مَنْ حَذَّرَكَ كَمَنْ بَشَّرَكَ.

60. وقال(عليه السلام): اللِّسَانُ سَبُعٌ، إِنْ خُلِّيَ عَنْهُ عَقَرَ.

61. وقال(عليه السلام): الْمَرْأَةُ عَقْرَبٌ حُلْوَةُ اللَّسْبَةِ.

ya xelkê ra vedê, bila pêşîya hîn kirinê (terbiye kirina xelkê) des hîn kirina xwe bikê; bila edebdana wî bi sîret a wî pêşîya edebdana bi ziman bê. Kesê ku edebderê xwe bi xwe ye, ji mezin kirinê ra musteheqtir e ji hînker, û edebderê xelkê.

62. وقال: إِذَا حُيِّيْتَ بِتَحِيَّةٍ فَحَيِّ بِأَحْسَنَ مِنْهَا، وإِذَا أُسْدِيَتْ إِلَيْكَ يَدٌ فَكَافِئْهَا بِمَا يُرْبِي عَلَيْهَا، وَالْفَضْلُ مَعَ ذلِكَ لِلْبَادِيءِ.

74.*:* Nefesên mirov gav avêtinên wîne bi alîyê ecelê (mirina) wî ve.

63. وقال (عليه السلام): الشَّفِيعُ جَنَاحُ الطَّالِبِ.

64. وقال (عليه السلام): أَهْلُ الدُّنْيَا كَرَكْبٍ يُسَارُ بِهِمْ وَهُمْ نِيَامٌ.

75. *Û kerem kir:* Heçî ya bê êjmartin, paşî ra wê xilas bibê, û heçî ya mirov berhêvî yê hatina wê, paşî ra wê bê.

65. وقال: فَقْدُ الأَحِبَّةِ غُرْبَةٌ.

66. وقال: فَوْتُ الْحَاجَةِ أَهْوَنُ مِنْ طَلَبِهَا إِلَى غَيْرِ أَهْلِهَا.

76. *Kerem kir:* Dema karûbara rengê hev dan, dûmahîka wan bi ewilê wan tê qîyas kirin.

67. وقال: لاَ تَسْتَحِ مِنْ إِعْطَاءِ الْقَلِيلِ، فَإِنَّ الْحِرْمَانَ أَقَلُّ مِنْهُ.

77. *Neqil bûye, dema Zirar'ê korê Hemzeyê Zubabî çû bal Mu'awîye, Mu'awîye pirsa mîrê bawerdaran, jê kir.*

68. وقال: الْعَفَافُ زِينَةُ الْفَقْرِ، [والشُّكْرُ زِينَةُ الغِنَى].

Ewî got: Ez şehdeyîyê didim ku min ew li cîyê 'ibadet da dît, şevê 'erd nixumand bû û ew di mihraba xwe da rawesta bû, riha xwe bi dest xwe girtibû

69. وقال (عليه السلام): إِذَا لَمْ يَكُنْ مَا تُرِيدُ فَلاَ تُبَالْ كَيْفَ كُنْتَ.

û wek wî yê mar pêvedayî tebata wî tinebû û wek mirovê dil kol digirîya û digota:

Ey dinya, ey dinya, ji min dûr bikeve, gelo tu xwe ber min ve davêjî? An tu muştaqê min bûyî? Bila wextê xapandina te nêzîk nebê, xêncî min bixapîne, min qet ihtîyac bi te nîne, min tu sê telaqe kirî, êdî zivirîn di wê da nîne, jîyana te kurt û merteba te kêm û xwesta te bê çine ye. Ah, ji ber kêmî ya qût û dirêjî ya rêkê û dûrî ya seferê û mezinahî ya mexsedê.

78. *Kesekî jê pirsî: Gelo çûna me ya Şamê, bi qeza û qedera ilahî ye? Cewabek dirêj dayê ku bijareya wê ev e:*

Wey ji te ra, heçweku tu guman dikî ev qederek lazim û hetmî ye? Eger wereng bûya wê sewab û ceza pûç bibîya û wê soza xweşî û nexweşî danê (bihişt û cehnem) bê eser bîbî ya.

Xuda emrê bendên xwe kirîye û bijartin bi hêvîya wave hêlaye û nehî kirîye da bitirsin û ew mukellef kirine bi rihetî yê û ya zehmet li wan bar nekirîye,

70. وقال: لاَتَرَى الْجَاهِلَ إِلاَّ مُفْرِطاً أَوْ مُفَرِّطاً.

71. وقال(عليه السلام): إِذَا تَمَّ الْعَقْلُ نَقَصَ الْكَلاَمُ.

72. وقال: الدَّهرُ يُخْلِقُ الأَبْدَانَ، وَيُجَدِّدُ الأَمَالَ، وَيُقَرِّبُ الْمَنِيَّةَ، ويُبَاعِدُ الأُمْنِيَّةَ، مَنْ ظَفِرَ بِهِ نَصِبَ، ومَنْ فَاتَهُ تَعِبَ.

73. وقال(عليه السلام): مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَاماً فَعَلَيْهِ أَنْ يَبْدَأَ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ، وَلْيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِيرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ، وَمُعَلِّمُ نَفْسِهِ وَمُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالإِجْلاَلِ مِنْ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَمُؤَدِّبِهِمْ.

74. وقال(عليه السلام): نَفْسُ الْمَرْءِ خُطَاهُ إِلَى أَجَلِهِ.

75. وقال(عليه السلام): كُلُّ مَعْدُود مُنْقَض، وَكُلُّ مُتَوَقَّع آت.

li beraberê karê kêm da kirîya pir (gelek) daye, ne ji ber bindestî ya wî, bê emrîya wî tê kirin û ne bi zûrî ferman jê tê birin; ne ji leyztûk ra Pêğember rêkirine û ji bona ‘evda bêhûde kitêb rê nekirîye; ‘erd û ‘esman û ewên di navbeyna wan da bê çine çênekirîye “*evahe gumana wa ye ewên kafir bûyîn, vêca “weyl” ji ber agir ji wan kesan ra bê ewên kafir bûyîn*” [150]

79. Hikmet li kûderê bê, bigire, carna Ĥikmet di singê minafiq da ye û sekin jê re tineye heta derkevê û li bal xweyên xwe bisekinê, di singê mu’mina da cî bigirê.

80. *Kerem kir:* Hikmet winda bûyê mu’mine, wê bigire herçend li bal ehlê nifaqê bê.

81. *Û kerem kir:* Bihayê her kesî ew karê wî ye ku baş pêk tênê. (*an:* Ew karê wî yê qence ku ewî spehî didê nîşan dan).

***Seyidê rezî**: Evahe peyveke ku qîmet jê re nayê deynan û çi Ĥikmet digel wê nayên raber kirin û çi kelam nabin wek wê.*

82. *Û kerem kir:* Ez wesyeta pênc tişta

76. وقال (عليه السلام): إِنَّ الأُمُورَ إذا اشْتَبَهَتْ اعْتُبِرَ آخِرُهَا بِأَوَّلِهَا.

77. ومن خبر ضرار بن ضَمُرَةَ الضُّبابِيِّ عند دخوله على معاوية ومسألته له عن أمير المؤمنين (عليه السلام).

قال: فأشهَدُ لقَدْ رَأَيْتُهُ في بعض مواقِفِهِ وقَد أرخى الليلُ سُدُولَهُ، وهو قائمٌ في محرابِهِ قابِضٌ على لِحْيَتِهِ يَتَمَلْمَلُ تَمَلْمُلَ السَّليمِ ويبكي بُكاءَ الحَزينِ، ويقولُ:

يَا دُنْيَا يَا دُنْيَا، إلَيْكِ عَنِّي، أَبِي تَعَرَّضْتِ؟ أَمْ إلَيَّ تَشَوَّقْتِ؟ لاَ حَانَ حِينُكِ! هيْهَات! غُرِّي غَيْرِي، لاَ حاجَةَ لِي فِيكِ، قَدْ طَلَّقْتُكِ ثَلاَثاً لاَ رَجْعَةَ فِيهَا! فَعَيْشُكِ قَصِيرٌ، وَخَطَرُكِ يَسِيرٌ، وَأَمَلُكِ حَقِيرٌ. آهِ مِنْ قِلَّةِ الزَّادِ، وَطُولِ الطَّرِيقِ، وَبُعْدِ السَّفَرِ، وَعَظِيمِ الْمَوْرِدِ!

li hewe dikim ku eger hûn ji destve anîna wan ra li deva suwar bibin û bilez bajûn, dihêjtê: Kes ji hewe bila xêncî ji Xwedayê xwe ji kesî hêvîdar nebê û bila xêncî ji gonehê xwe qet netirsihê û eger tiştekî jê bipirsin, ku nezanê ji gotina "ez nizanim" şermende nebê û ji hîn bûna tiştekî ku nizanê şerm nekê.

Û bi sebir bin, çiko bi rastî sebir nisbet bi îmanê wek serî ye nisbet bi bedenê, ew bedena ku serî digel wê nebê, çi xêr têda nîne, her wihaye ew îmana ku sebir digel wê tinebê.

83. *Kesekî pir pesnê wî dan û ewî (s) zanîya ku dil û zimanê wî ne yêk e, kerem kir:* Ez kêmtir im ji wê ya tu dibêjî û seratir im ji wê ya di dilê te da.

84. *Û kerem kir:* Xilasbûyî yên ji ber şûran mayîna wan bidewam tir û zarûkê wan pirtir in.

85. Kesê gotina "ez nizanim" terk bidê ew gihaye cihê kuştina xwe.

78.): *للسائل لما سأله: أكان مسيرنا إلى الشام بقضاء من الله وقدر؟ بعد كلام طويل هذا مختاره:*

وَيْحَكَ! لَعَلَّكَ ظَنَنْتَ قَضَاءً لاَزِماً، وَقَدَراً حَاتِماً! وَلَوْ كَانَ ذٰلِكَ كَذٰلِكَ لَبَطَلَ الثَّوَابُ والْعِقَابُ، وَسَقَطَ الْوَعْدُ وَالْوَعِيدُ.

إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ أَمَرَ عِبَادَهُ تَخْيِيراً، وَنَهَاهُمْ تَحْذِيراً، وَكَلَّفَ يَسِيراً، وَلَمْ يُكَلِّفْ عَسِيراً، وَأَعْطَى عَلَى الْقَلِيلِ كَثِيراً، وَلَمْ يُعْصَ مَغْلُوباً، وَلَمْ يُطَعْ مُكْرِهاً، وَلَمْ يُرْسِلِ الأَنْبِيَاءَ لَعِباً، وَلَمْ يُنْزِلِ الكُتُبَ لِلْعِبَادِ عَبَثاً، وَلاَ خَلَقَ السَّماوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلاً، (ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ)

79. وقال: خُذِ الْحِكْمَةَ أَنَّى كَانَتْ، فَإِنَّ الْحِكْمَةَ تَكُونُ فِي صَدْرِ الْمُنَافِقِ فَتَتَلَجْلَجُ فِي صَدْرِهِ حَتَّى تَخْرُجَ فَتَسْكُنَ إِلَى صَوَاحِبِهَا فِي صَدْرِ الْمُؤْمِنِ.

86. *Û kerem kir:* Teybîr dana yê pîr li bal min xweştir e ji (sebir û) xwe ragirî ya yê cewan *(Di riwayetekî da jî:* Ji hazir bûna cewan li beraberê dijmin da, *hatîye gotin).*

87. Ez di ‘ecêba da me ji ber wî kesê ji rehma Xwedê bê hêvî dibê, halhale istixfar (xwestina lê borînê) digel wî ye.

88. *Ebû Ce’fer Muhemmed bin ‘Elîel Baqir ji wî* (selamên Xwedê li wan bin) *gêraye ku kerem kir:*

Ser ‘erdê dû eman ji ‘ezabê Xwedê hebûne (ji bona xelkê), vêca yêk ji wan rabûye, nixwe xwe bi ya dî bigrin ku ji hewe ra maye:

Hindîke ew emane ku rabûye, ew Pêğember e (s.a)

Hindîke emana mayî ye, ew “istxfar e”, Xwedayê Te’ala kerem kirîye: ***“Û newereng e di halekî da ku tu di nav wan da yî, Xwedê ewa bidê ‘ezabê, û Xwedê ewa ‘ezab nadê di halekî da ku ew “istxfar” dikin”*** [151]

89. Kesê navbeyna xwe û Xwedê durist bikê, wê Xwedê navbeyna wî û

80. وقال: فـي مثـل ذلـك: الْحِكْمَـةُ ضَـالَّةُ الْمُـؤْمِنِ، فَخُـذِ الْحِكْمَةَ وَلَوْ مِنْ أَهْلِ النِّفَاقِ.

81. وقال(عليه السلام): قِيمَةُ كُلِّ امْرِىء مَا يُحْسِنُهُ.

وهذه الكلمة التي لاتُصابُ لهـا قيمةٌ، ولا توزن بُها حكمةٌ، ولا تُقرنُ إليها كلمةٌ.

82. وقـال(عليـه السـلام): أُوصِيكُمْ بِخَمْس لَوْ ضَرَبْتُمْ إِلَيْهَـا آبَاطَ الإِبِلِ لَكَانَتْ لِذلِكَ أَهْلاً: لاَ يَرْجُوَنَّ أَحَدٌ مِـنْكُمْ إِلاَّ رَبَّـهُ، وَلاَ يَخَـافَنَّ إِلاَّ ذَنْبَـهُ، وَلاَ يَسْـتَحْيِيَنَّ أَحَدٌ إِذَا سُـئِلَ عَمَّـا لاَ يَعْلَـمُ أَنْ يَقُولَ: لاَ أَعْلَمُ، وَلاَ يَسْتَحْيِيَنَّ أَحَدٌ إِذَا لَمْ يَعْلَمِ الشَّيْءَ أَنْ يَتَعَلَّمَهُ.

وَبالصَّبْرِ، فَـإِنَّ الصَّـبْرَ مِـنَ الإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ، وَلاَ خَيْرَ فِي جَسَد لاَ رأْسَ مَعَهُ، وَلاَ في إِيمَان لاَ صَبْرَ مَعَهُ.

xelkê durist bikê û kesê karûbarê axreta xwe durist bikê, Xwedê wê karê wî yê dinyayê jê re li hev bênê. Û kesê di navdeyê wî da şîretkarek jê re hebê, wê parêzerek ji alîyê Xudave jê re bê danîn.

90. Feqîhê kamil ew e yê: Ne xelkê ji rehmet û merhemeta Xwedê bê hêvî bikê ne jî ewa ji ber ceza dana Xwedê bêxê di êmnahî yê da.

91. Rastî ev e ku dil jî melûl dibin û diwestihên wek çawa beden dwestin, vêca ji bona jê birina melûlîyê berê gotinên nazik û bi ĥikmet bidinê.

92. *Û kerem kir:* Bê qîmet tirîn zanîn ew e ku li ser ziman bisekinê (û negîjê dereca ‘emel) û bilindtirînê wê ew e ku di endam û qetên bedenê ra bi xweyê (dîyar bikê).

93. *Û kerem kir:* Bila kesek ji hewe nebêjê: “Ilahî, ez bi Te xwe ji imtihan bûnê diparêzim”, çiko bi rastî kes nîne ku bi awayekî imtihan kirin jê re neyê, lê belê kesê hana xwe ji Xwedê ra dibê, bila jê bixwazê ku ewî ji imtihanên li rê windaker biparêzê. Çiko rastî ev e ku

83. وقال لرجل أفرط في الثناء عليه، وكان له مُتَّهماً:
أَنَا دُونَ مَا تَقُولُ، وَفَوْقَ مَا فِي نَفْسِكَ.

84. وقال(عليه السلام): بَقِيَّةُ السَّيْفِ أَبْقَى عَدَداً، وَأَكْثَرُ وَلَداً.

85. وقال: مَنْ تَرَكَ قَوْلَ: لاَ أَدْري، أُصِيبَتْ مَقَاتِلُهُ.

86. وقال(عليه السلام): رَأْيُ الشَّيْخِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ جَلَدِ الْغُلاَمِ.
وَروي: مِنْ مَشْهَدِ الْغُلاَمِ.

87. وقال: عَجِبْتُ لِمَنْ يَقْنَطُ وَمَعَهُ الاسْتِغْفَارُ.

88. وحكى عنه أبو جعفر محمد بن علي الباقر عليهما السلام أَنّه قال: كَانَ فِي الأَرْضِ أَمَانَانِ مِنْ عَذَابِ الله سُبْحَانَهُ، وَقَدْ رُفِعَ أَحَدُهُمَا، فَدُونَكُمُ الآخَرَ فَتَمَسَّكُوا بِهِ:

Xwedayê subhan kerem dikê: ***"Bizanin, ji vê pêve nîne ku mal û ewladên hewe, wesîla imtihanê ne"*** [152] û me'na wê ew e ku Xwedê ewa pê mal û ewladan imtihan dikê da ku ewê ji rizqê xwe aciz û yê bi behra xwe razî, derkevin meydanê, herçend ku Xwedayê subhan ji wan bi xwe agahtir û zanatir e (vê derheqê da) lê, ev ji ber wê ye da ku kiryarên mirov pê wan musteheqê sewab û qabê dibê eşkere bibin. Çiko rastî ev e ku hinek ji wan, hej koran dikin û ji keça dikirhênin û hinek jî hej zêde kirina mal dikin û ji kêmasî ya wê nexweş in.

Seyidê rezî: *Ev tefsîrek 'ecêb e ku ji wî hatîye seh kirin.*

94. *Derheq xêr û başî yê da pirsyar jê hat kirin, ku çiye? Kerem kir:* Xêr, ne ew e ku mal û zarûkên te zehf bibin, lê, xêr ew e ku zanîna te pir bibê û nermî ya te giring bibê û tu pê 'ibadetê Xwedayê xwe li bal xelkê fexra xwe bikî, vêca eger te qencî kir tu hemdê Xwedê bikî û eger neqencî ji te çêbî daxwaza lê bûrînê bikî.

Xêncî ji dû kesa re, xêr di dinyayê da nîne: Kesê gonehekî dikê û tewbe dikê û kesê ji xêr kirinê ra bilez dikevê.

أَمَّا الأَمَـانُ الَّـذِي رُفِـعَ فَهُـوَ رَسُولُ اللهُ(ص).

وَأَمَّا الأَمَانُ الْبَاقِي فَالاْسْتِغْفَارْ، قَالَ اللهُ عزّوجلّ: (وَمَـا كَـانَ اللهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَـانَ اللهُ مُعَذِّبَهُمْ وهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ)

وهـذا مـن محاسـن الاسـتخراج ولطائف الاستنباط.

89. وقال: مَنْ أَصْلَحَ مَا بَيْنَـهُ وَبَيْنَ اللهِ أَصْلَحَ اللهُ مَا بَيْنَـهُ وَبَـيْنَ النَّاسِ، وَمَنْ أَصْلَحَ أَمْـرَ آخِرَتِـهِ أَصْلَحَ اللهُ لَهُ أَمْرَ دُنْيَاهُ، وَمَنْ كَـانَ لَهُ مِنْ نَفْسِهِ وَاعِظٌ كَانَ عَلَيْهِ مِـنَ اللهِ حَافِظٌ.

90. : الْفَقِيهُ كُلُّ الْفَقِيهِ مَنْ لَمْ يُقَنِّطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَـةِ اللهِ، وَلَـمْ يُؤْيِسْـهُمْ مِـنْ رَوْحِ اللهِ، وَلَـمْ يُؤْمِنْهُمْ مِنْ مَكْرِاللهِ.

91. وقال: إِنَّ هـذِهِ الْقُلُـوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الأَبْدَانُ، فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمَةِ.

92. وقال(عليه السلام): أَوْضَعُ الْعِلْمِ مَا وُقِفَ عَلَى اللِّسَانِ، وَأَرْفَعُهُ مَا ظَهَرَ فِي الْجَوَارِحِ وَالأَرْكَانِ.

95. *Û kerem kir:* Kar û ‘emelê ku digel teqwatîyê bê ne kême, wê çawa kêm bê ew ‘emelê hatî qebûl kirin.

96. Nêzîktirîn kes ji Pêğemberan ra ew in yên zanatir bin bi wê ya anîyîn.

93. وقال(عليه السلام): لاَ يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بكَ مِنَ الْفِتْنَةِ، لاِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ إِلاَّ وَهُوَ مُشْتَمِلٌ عَلَى فِتْنَة، وَلكِنْ مَنِ اسْتَعَاذَ فَلْيَسْتَعِذْ مِنْ مُضِلاَّتِ الْفِتَنِ، فَإِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ: (وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلاَدُكُمْ فِتْنَةٌ)، وَمَعْنَى ذلِكَ أَنَّهُ سُبْحَانَهُ يَخْتَبِرُهُمْ بِالأَمْوَالِ وَالأَوْلاَدِ لِيَتَبَيَّنَ السَّاخِط لِرِزْقِهِ وَالرَّاضِي بِقِسْمِهِ، وإِنْ كَانَ سُبْحَانَهُ أَعْلَمَ بِهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، وَلكِن لِتَظْهَرَ الأَفْعَالُ الَّتي بِهَا يُسْتَحَقُّ الثَّوَابُ وَالْعِقَابُ، لاَنَّ بَعْضَهُمْ يُحِبُّ الذُّكُورَ وَيَكْرَهُ الأُنَاثَ، وَبَعْضَهُمْ يُحِبُّ تَثْمِيرَ الْمَالِ وَيَكْرَهُ انْثِلاَمَ الحَالِ.

وهذا من غريب ما سمع منه(عليه السلام) في التفسير.

97. *Ewî* selamên Xwedê lê bin *gohlê bû ku yêk ji “Herurî”yan mêjên şevê dikê û Qur’anê dixwînê. Vêca kerem kir:* Xewa digel yeqînê baştir e ji nimêja hevrê digel şikê.

98. *Û kerem kir:* Dema hewe gotinek gohlê bî, ewê fêhm bikin û di wê da hizir bikin, ne ku hema hûn seh bikin û neqil bikin. Çiko neqil kerên ‘ilmê pir in, lê ewên di wê da fikir dikin kêm in.

99. *Gohlê bû ku kesek dibêjê* ***“inna***

Di pey ra ayet xwend ku: ***Nêzîktirîn kes ji ibirahîm ra ewin yên peyrewî jê kirîn û ev Pêğembere û ewin yên îman aynîn...*** [153]

Paşê kerem kir: Bi rastî dostê Muhemmed (s.a) ew e yê gohdarê Xwedê bê herçend neseba wî dûr bê û dijminê Muhemmed jî (s) ew e yê ne gohdarî ya Xwedê bikê herçend neseba wî nêzîk bê.

lillah we inna ileyhî raciun" *vêca kerem kir:*

Evahe ku em dibêjin ***"inna lillah - em ji Xwedê ne"*** ev iqrar kirine bi padişahî ya Xuda li ser xwe û evahe ku em dibêjin: ***"we inna ileyhî raciun - muheqeq emê bi alîyê wîve bizivirin"*** ev jî iqrare bi wê çendê ku emê bimirin û ji nav biçin.

100. *Di rûyê wî da pesnê wî dan, vêca kerem kir:*

Ilahî! Tu min ji min bi xwe pitir nas dikî, ez jî xwe ji wan pitir nas dikim. Ilahî, tu me baştir bike ji wê ya ew guman dikin û tiştên ew pê nizanin, li me bibore.

101.*:* Pêk anîna ihtîyacîyan xêncî bi sê tişta serast nabê: Biçûk zanîna wê, da, bê mezin kirin (li bal Xwedê) û veşartina wê da ku eşkere bibê (di wextê xêrdanê da li bal Xwedê) û lez ketina li pêk anîna wê da xweşî jê bê birin.

102. *Û kerem kir:* Wê zemanek ser xelkê da bê ku: Xêncî digel xebergêr, nêzîkî çênabê û ji facirî (gonehkar) pêve bi çavek baş lê nayê nêrîn. Di wî zemanî da mirovê xwey insaf, wê bi nekar bûnê bê nav kirin, hingê wê

94. وسئل عن الخير ما هو؟ فقال: لَيْسَ الْخَيْرُ أَنْ يَكْثُرَ مَالُكَ وَوَلَدُكَ، وَلكِنَّ الْخَيْرَ أَنْ يَكْثُرَ عِلْمُكَ، وَأَنْ يَعْظُمَ حِلْمُكَ، وَأَنْ تُبَاهِيَ النَّاسَ بِعِبَادَةِ رَبِّكَ، فَإِنْ أَحْسَنْتَ حَمِدْتَ اللهَ، وَإِنْ أَسَأْتَ اسْتَغْفَرْتَ اللهَ.

وَلاَ خَيْرَ فِي الدُّنْيَا إِلاَّ لِرَجُلَيْنِ: رَجُل أَذْنَبَ ذُنُوباً فَهُوَ يَتَدَارَكُهَا بِالتَّوْبَةِ، وَرَجُل يُسَارِعُ فِي الْخَيْرَاتِ.

95. وقال : لاَ يَقِلُّ عَمَلٌ مَعَ التَّقْوَى، وَكَيْفَ يَقِلُّ مَا يُتَقَبَّلُ؟

96. وقال(عليه السلام): إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِالأَنْبِيَاءِ أَعْلَمُهُمْ بِمَا جَاؤُوا بِهِ، ثُمَّ تَلاَ : (إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا ...)

ثُمَّ قَالَ: إِنَّ وَلِيَّ مُحَمَّد مَنْ أَطَاعَ اللهَ وإِنْ بَعُدَتْ لُحْمَتُهُ، وَإِنَّ عَدُوَّ مُحَمَّد مَنْ عَصَى اللهَ وَإِنْ قَرُبَتْ قَرَابَتُهُ!

sedeqê xeramet hesab bikin û slê rehmê bikin minet û ‘ibadet bikin wesîla xwe seragirtina li ser xelkê.

Vêca di wî wextî da wê padişahî pê meşwereta jina û hukumdarî ya zarûka û teybîra nemêran bê dest.

103. *Libasek perityî û ji hevketî di ber da dîtin, wê derheqê da digel xeber dan vêca ewî kerem kir:* Ev libas dil xaş dikê û nefsê dişkênê û mu’min jî ewê ji xwe re dikin sermeşq.

Rastî ev e ku dinya û axret dû dijminên ji hev ferq û dû rêkên muxtelifn, vêca kesê hej dinyayê bikê û bikevê pey wê, wê ji axretê aciz bibê (kerbê wî jê bên) û dijminî yê digel wê bikê, ew herdû heçweku şerq û xerb bin û ewê di navbeyna herdûka da ye, dema nêzîkê yêkî bibê ji ya dî dûr rkevê; ew herdû, hewî yê hev in.

104. *Nûfê Bikalî dibêjê: Şevekî, min mîrê bawerdara (s) dît ku ji nav cihkê xwe rabî û berê xwe da stêran û got min:*

Nûf! Tu razayî an hişyar?

Min got: Ez hişyarim, vêca wiha got:

Ey nûf! Xwezka ewa zahid ên di dinyayê da ku meyla wan li ser axretê

97. وقال(عليه السلام) وقد سمع رجلاً من الحرورية يتهجّد ويقرأ، فقال: نَوْمٌ عَلَى يَقِين خَيْرٌ مِنْ صَلاَة فِي شَكّ.

98. وقال(عليه السلام): اعْقِلُوا الْخَبَرَ إِذَا سَمِعْتُمُوهُ عَقْلَ رِعَايَة لاَ عَقْلَ رِوَايَة، فَإِنَّ رُوَاةَ الْعِلْمِ كَثِيرٌ، وَرُعَاتَهُ قَلِيلٌ.

99. وقد سمع رجلاً يقول: (إِنَّا لله وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ)

فقال(ع): إِنَّ قَوْلَنا: (إِنَّا لله) إِقْرَارٌ عَلَى أَنْفُسِنَا بِالْمُلْكِ، وقولَنا: (وإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) إِقْرَارٌ عَلَى أَنْفُسِنَا بِالْهُلْكِ.

100. وقال عليه السلام وقد مدحه قوم في وجهه:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَعْلَمُ بِي مِنْ نَفْسِي، وَأَنَا أَعْلَمُ بِنَفْسِي مِنْهُمْ، اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا خَيْراً مِمَّا يَظُنُّونَ، وَاغْفِرْ لَنَا مَا لاَ يَعْلَمُونَ.

ye; ew, ewin ku ‘erd ji xwe ra kirne rayêx û axa wê kirne cihk û ava wê gulav; Qur’an ji xwe re kirne cilkê binve û dua ji xwe ra kirne cilkê serve, paşê jî wek “mesye” xwe ji dinyayê qetandine.

Ey Nûf! Rastî ev e ku dawûd selamên Xwedê lê bin, di se’etek wek vê da, şev rabî û got: Evahe se’eteke ku çi ‘ebdê di vê se’etê da di’a bikê muheqeq wê bê qebûl kirin û cewaba wî bê dayîn, xêncî ku mal gîr bê (ji bûna zaliman) an ew casus bê ku xefên xelkê ji serokê xwe ra bênê, an arîkarê hakim (ê zalim) bê an xweyê tenbûr ê bê an xweyê dihûl ê.

105. *Û kerem kir:* Rastî ev e ku Xwedê hinek tişt li ser hewe ferz kirne, vêca hûn ewa zayi’ nekin û ji dest nedin û hinek hed û sînor ji hewe re danîne vêca zêde gavî ya têde nekin û nehya we ji hinek tişta kirîye, vêca hurmeta wa neşikênîn û ji bona hewe ji hinek tişta neaxftîye, ne ku ji bîr kiribê, vêca di wan da xwe neêxn zehmetê (û ewa li xwe bar nekin).

106. *Û kerem kir:* Xelk tiştekî ji karûbarê xwe yê dînî ji bona ava kirina dinya xwe terk nadin, ila ku Xwedê wê

101. وقال (عليه السلام): لاَ يَسْتَقِيمُ قَضَاءُ الْحَوَائِجِ إِلاَّ بِثَلاَث: بِاسْتِصْغَارِهَا لِتَعْظُمَ، وَ بِاسْتِكْتَامِهَا لِتَظْهَرَ، و بِتَعْجِيلِهَا لِتَهْنَأَ.

102. وقال(عليه السلام): يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لاَ يُقَرَّبُ فِيهِ إِلاَّ الْمَاحِلُ، وَلاَ يُظَرَّفُ فِيهِ إِلاَّ الْفَاجِرُ، وَلاَ يُضَعَّفُ فِيهِ إِلاَّ الْمُنْصِفُ، يَعُدُّونَ الصَّدَقَةَ فِيهِ غُرْماً، وَصِلَةَ الرَّحِمِ مَنّاً، وَالْعِبَادَةَ اسْتِطَالَةً عَلَى النَّاس! فَعِنْدَ ذلِكَ يَكُونُ السُّلْطَانُ بِمَشُورَةِ الاِمَاءِ، وَإِمَارَةِ الصِّبْيَانِ، وَتَدْبِيرِ الْخِصْيَانِ!

103. ورُؤِيَ عليه إزار خَلَقٌ مرقوع، فقيل له في ذلك. فقال عليه السلام: يَخْشَعُ لَهُ الْقَلْبُ، وَتَذِلُّ بِهِ النَّفْسُ، وَيَقْتَدِي بِهِ الْمُؤْمِنُونَ.

إِنَّ الدُّنْيَا وَالاْخِرَةَ عَدُوَّانِ مُتَفَاوِتَانِ، وَسَبِيلاَنِ مُخْتَلِفَانِ، فَمَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَتَوَلاَّهَا أَبْغَضَ الاْخِرَةَ وَعَادَاهَا، وَهُمَا بِمَنْزِلَةِ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، وَمَاش بَيْنَهُمَا، كُلَّمَا

ji wan ra ewê bênê pêş ku zerera wê ji feyda wê pitir bê.

107. *Û kerem kir:* Çêdibê 'alimek ku nezanîya wî ewî bikûjê, di halekî da ku lmê wî digel wî bê û feydê nedîyê.

108. Bi reyê dilê mirov ve qetek gûşt hilawîstî ye ku ji 'ecêbtirîn tişta ye; ew qelbê mirove ku di wê da maya Ĥikmetê heye û maya dij û muxalifê wê jî têda ye. Dema hêvîdarî berê xwe bidîyê, timahî ewê zelîl dikê, eger timahî berê xwe bidîyê hirs ewî ji nav dibê, eger bê hêvî bûn ser da bê, xem, ewî dikujê û eger xezeb desthelatîyê li ser bikê kîna wî dijwartir dibê û eger razî bûn bibê sebebê bextewerî ya wê, xwe parastinê ji bîr dikê, û, eger tirs ser da bê, Xwe vedan ewî bi xwe ve mijûl dikê, eger rihetî bibê para (behra) wî û xeflet ewî direvînê û, eger malek bi destve bê, dewlemendî ewî ser xwe çûyî dikê û, eger musîbetek biser da bê, bêtabî hetka wî dibê û, eger feqîr bibê dikevê nav bela ra û, eger birsîtî ser da bê, ji sistî dimênê bi 'erdêve û, eger pir têr bê (pir bixwê) zikê tejî ewî dêşênê û rêka nefes kêşanê li ber wî dibirê, vêca her kêmasî yek jê re zerere û her zêdegavyek jî dibê sebebê fesad û xirabî ya wê.

قَرُبَ مِنْ وَاحِدٍ بَعُدَ مِنَ الْأخَرِ، وَهُمَا بَعْدُ ضَرَّتَانِ!

104. وعن نوف البِكاليّ، قال: رأيت أميرالمؤمنين عليه السلام ذات ليلة، وقد خرج من فراشه، فنظر في النجوم فقال:

يا نوف، أراقد أنت أم رامق؟

فقلت: بل رامق يا أميرالمؤمنين.

قال: يَا نَوْفُ، طُوبَى لِلزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا، الرَّاغِبِينَ فِي الْأخِرَةِ، أُولئِكَ قَوْمٌ اتَّخَذُوا الأَرْضَ بِسَاطاً، وَتُرَابَهَا فِرَاشاً، وَمَاءَهَا طِيباً، وَالْقُرْآنَ شِعَاراً، وَالدُّعَاءَ دِثَاراً، ثُمَّ قَرَضوا الدُّنْيَا قَرْضاً عَلَى مِنْهَاجِ الْمَسِيحِ.

يَا نَوْفُ، إِنَّ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ قَامَ فِى مِثْلِ هذِهِ السَّاعَةِ مِنَ اللَّيْلِ فَقَالَ: إِنَّهَا سَاعَةٌ لاَ يَدْعُو فِيهَا عَبْدٌ إِلاَّ اسْتُجِيبَ لَهُ، إِلاَّ أَنْ يَكُونَ عَشَّاراً أَوْ عَرِيفاً أَوْ شُرْطِيّاً أَوْ صَاحِبَ عَرْطَبَةٍ (وهي الطنبور) أَوْ صَاحِبَ كَوْبَةٍ.

(وهي الطبل، وقد قيل أيضاً: إنّ العَرْطَبَةَ: الطبلُ، والكوبةَ: الطنبور).

109. Em wek wê ya li navrastî da, heddê wesetin, heçî negihayîyê dighêtê û heçî pêşda çûyî, lê dizivirê.

105. وقال(عليه السلام): إِنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْكُمُ فَرَائِضَ فَلاَ تُضَيِّعُوهَا، وَحَدَّ لَكُمْ حُدُوداً فَلاَ تَعْتَدُوهَا، وَنَهَاكُمْ عَنْ أَشْيَاءَ فَلاَ تَنْتَهِكُوهَا، وَسَكَتَ لَكُمْ عَنْ أَشْيَاءَ وَلَمْ يَدَعْهَا نِسْيَاناً فَلاَ تَتَكَلَّفُوهَا.

110. Emrê Xwedê ranagirê, xêncî wî kesê mqamûka ji xwe çênekê û xwe wek pûçeka lê nekê û ne li pey parrî yan bê.

106. وقال(عليه السلام): لاَ يَتْرُكُ النَّاسُ شَيْئاً مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ لاِسْتِصْلاَحِ دُنْيَاهُمْ إِلاَّ فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِمْ مَا هُوَ أَضَرُّ مِنْهُ.

111. *Dema mehbûbtirîn kesê wî, yanî "sehlê korê hûneyfê ensarî" piştî ku digel wî ji Siffînê zivirî, li Kûfayê wefat kirî, kerem kir:* "Eger çîya jî hej min bikê wê hûr bibê û ser hevda birijihê".

107. وقال(عليه السلام): رُبَّ عَالِمٍ قَدْ قَتَلَهُ جَهْلُهُ، وَعِلْمُهُ مَعَهُ لاَ يَنْفَعُهُ.

Me'na vê axiftinê ev e ku dijwarî û musîbet, bilez ser wî da tên û evahe tişteke ku ji mirovên xudan teqwa û qenc û hêjayên bijartî ra heye. Ev gotin wek vê gotina wî ye (s) :

112. Kesê hej me ehlê beytê bikê, lazime libasê nedarî yê ji xwe ra hazir bikê.

108. وقال عليه السلام: لَقَدْ عُلِّقَ بِنِيَاطِ هذَا الإِنْسَانِ بَضْعَةٌ هِيَ أَعْجَبُ مَا فِيهِ: وَذلِكَ الْقَلْبُ، وَلَهُ مَوَادّ مِنَ الْحِكْمَةِ وَأَضْدَادٌ مِنْ خِلاَفِهَا، فَإِنْ سَنَحَ لَهُ الرَّجَاءُ أَذَلَّهُ الطَّمَعُ، وَإِنْ هَاجَ بِهِ الطَّمَعُ أَهْلَكَهُ الْحِرْصُ،إِنْ مَلَكَهُ الْيَأْسُ قَتَلَهُ الأَسَفُ، وإِنْ عَرَضَ لَهُ الْغَضَبُ اشْتَدَّ بِهِ الْغَيْظُ، وَإِنْ أَسْعَدَهُ

113. *Û kerem kir:* Çi mal û serwet bi feydetir ji 'eql, nîne; çi tinê bûn, bi bzdantir (bitirstir) ji ucb û ji xwe razî bûnê nîne; çi 'eql wek teybîrê nînin û çi kerem û hêjan, wek teqwayê nînin û, çi heval wek xweş exlaqî yê nînin û, çi mîras wek edebê nînin û, çi serpêş wek li hev hatinê nînin û, çi ticaret wek 'emelê salih tinehin û, çi feyde û sûd wek xêr û sewabê nînin û, çi Xwe vedan wek

sekinîna li bal şubhê tinehin û, çi zahid î wek Xwe vedanê ji heramî yê tinehin û, çi zanîn wek fikir kirinê nînin û, çi ‘ibadet, wek bi cî anîna ferzan tinehin û, çi îman û bawerî wek şerm (heya) û sebirê nînin û, çi heseb (mezinahî ya binemalkî) wek tewazû (xwe şikandinê) nînin û, çi şeref wek ‘ilm û zanînê nînin û, çi qayîm bûn wek hilm û nermî yê tinehin û, çi piştîvan, xwe ragirtir ji meşweretê nînin.

114.*:* Dema duristkarî di nav zeman û ehlê wê da serket, paşê vêca kesek derheq kesek dî da ku xirabî û gonehek ji wî eşkere nbûyê gumana xirab peyda bikê, ewî zulm kirîye. Û dema fesad û xirabî di nav zeman û ehlê wê da serket, vêca kesekî derheq kesek dî da gumana qenc hebê, ewî xwe xapandye.

115. *Gotinê: Em te di çi halî da dibînîn, ey mîrê bawerdaran? Kerem kir:* Wê di çi halî da bê, ewê mayîna wî, ewî bi alîyê fenayêve dibê û di halê saxî û siheta xwe da nexweş dibê û wê di îmingeha wî da mirin bêtê!

116. Çiqa hene kesên pê qencî ya digel wî hatî kirin, kêm kêm nêzîkê ‘ezabê Xwedê bibin û ji ber sitirandina wî tê xapandin û ji vê yêkê ku bi qencî jê

الرِّضَى نَسِيَ التَّحَفُّظَ، إِنْ غَالَهُ الْخَوْفُ شَغَلَهُ الْحَذَرُ، وَإِن اتَّسَعَ لَهُ الأَمْنُ اسْتَلَبَتْهُ الْغِرَّةُ، وَإِن أَصَابَتهُ مُصِيبَةٌ فَضَحَهُ الْجَزَعُ، وَإِنْ أَفَادَ مَالاً أَطْغَاهُ الغِنَى، وَإِنْ عَضَّتْهُ الْفَاقَةُ شَغَلَهُ الْبَلاَءُ، وَإِنْ جَهَدَهُ الْجُوعُ قَعَدَ بِهِ الضَّعْفُ، وإِنْ أَفْرَطَ بِهِ الشِّبَعُ كَظَّتْهُ الْبِطْنَةُ، فَكُلُّ تَقْصِير بِهِ مُضِرٌّ، وَكُلُّ إِفْرَاط لَهُ مُفْسِدٌ.

109. **وقال (عليه السلام):**

نَحْنُ النُّمْرُقَةُ الْوُسْطَى، بِهَا يَلْحَقُ التَّالِي، وَإِلَيْهَا يَرْجِعُ الْغَالِي.

110. **وقال: لاَ يُقِيمُ أَمْرَ الله سُبْحَانَهُ إِلاَّ مَنْ لاَ يُصَانِعُ، وَلاَ يُضَارِعُ، وَلاَ يَتَّبِعُ الْمَطَامِعَ.**

111. **وقال** (عليه السلام) **وقد توفي سهل بن حُنَيْف الانصاري بالكوفة بعد مرجعه معه من صفين، وكان من أحبّ الناس إليه:**

لَوْ أَحَبَّنِي جَبَلٌ لَتَهَافَتَ.

معنى ذلك: أنّ المحنة تغلظ عليه، فتسرع المصائب إليه، ولا يفعل ذلك إلاّ بالاتقياء الابرار والمصطفين الاخيار، وهذا مثل قوله (عليه السلام):

tê axiftin hîle lê tê kirin û Xwedê, kes bi tiştekî wek muhlet danê imtihan nekirîye.

117. *Û kerem kir:* Derheq min da dû kes li helakê çûne: Yêk ewê ji ber hez kirina min zêdegavîya dikê û yê dî ewê kerba wî pir dijwar.

118. *Û kerem kir:* Ji dest dana forsetê kol û mereqe.

119. *Û kerem kir:* Mesela dinyayê wek mesela wî marî ye ku dest pêve anîna wî nerm û rihete, lê jehrî ya kujinde di zikê wî da ye, mirovê xaphayî û nezan meyla xwe didîyê û mirovê bi hiş û ‘eqilmend xwe jê dûr digrê.

120. Derheq Qureyşîyan da pirsyar jê kirin, ewî kerem kir: hindîke benî mexzûmin, ew rîhana qureyşîyane, em hez dikin digel zelamê wan baxivin û digel jinên wa bzewcn.

Benî ‘ebdualşms jî bîr û hizra wan dûrketî û bexîl tirin.

Lê em, dankertirîn ji wê ya di destê me da û di wextê mirinê da jî ji can danê ra em sexî tirîn; ew pirtir û mekartir û xirabkar tirin û em fesîhtir û xêrxwaztir

112. مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيَسْتَعِدَّ لِلْفَقْرِ جِلْبَاباً.

وقد تُؤُوّل ذلك على معنى آخر...

113. وقال(عليه السلام): لاَ مَالَ أَعْوَدُ مِنَ الْعَقْلِ، وَلاَ وَحْدَةَ أَوْحَشُ مِنَ الْعُجْبِ، وَلاَ عَقْلَ كَالتَّدْبِيرِ، وَلاَ كَرَمَ كَالتَّقْوَى، وَلاَ قَرِينَ كَحُسْنِ الْخُلْقِ، وَ لاَ مِيرَاثَ كَالأَدَبِ، وَلاَ قَائِدَ كَالتَّوْفِيقِ، وَلاَ تِجَارَةَ كَالْعَمَلِ الصَّالِحِ، وَلاَ رِبْحَ كَالثَّوَابِ، وَلاَ وَرَعَ كالْوُقُوفِ عِنْدَ الشُّبْهَةِ، وَلاَ زُهْدَ كَالزُّهْدِ فِي الْحَرَامِ، ولاَ عِلْمَ كَالتَّفَكُّرِ، وَلاَ عِبَادَةَ كَأَدَاءِ الْفَرائِضِ، وَلاَ إِيمَانَ كَالْحَيَاءِ وَالصَّبْرِ، وَلاَ حَسَبَ كَالتَّوَاضُعِ وَلاَ شَرَفَ كَالْعِلْمِ، وَلاَ مُظَاهَرَةَ أَوْثَقُ مِن مُشَاوَرَة.

114. وقال: إِذَا اسْتَوْلَى الصَّلاَحُ عَلَى الزَّمَانِ وَأَهْلِهِ ثُمَّ أَسَاءَ رَجُلٌ الظَّنَّ بِرَجُل لَمْ تَظْهَرْ مِنْهُ خزْيَةٌ فَقَدْ ظَلَمَ! وَإِذَا اسْتَوْلَى الْفَسَادُ عَلَى الزَّمَانِ وأَهْلِهِ فَأَحْسَنَ رَجُلٌ الظَّنَّ بِرَجُل فَقَدْ غَرَّرَ!

û spehî tirîn.

121. Çiqa ferq e di nav wa dû kara da: Karê ku lezzet û xweşî ya wê diçê û nexweşî yên di pey ra dimênin û kar û ‘emelê ku zehmetî (û nexweşî) ya wê ji nav diçê û xêr û ecra wê dimênê.

122. *Ket pey çenazeyekî, vêca dengê kenê kesekî gohlê bî, gotê:* Tu dibêjî qey mirin di dinyayê da ji xêncî me ra hatîye nivîsîn û heçweku heq li ser xeyrî me ferz bûye, heçweku eva mirî yan ku em dibînin, ew rêwingîne ku ji nêzda wê li me bizivirin! Em wan dikin di gora wan da û malê wan dixwîn, heçweku paş wan emê, her û her bimînîn! Di pey ra jî, heçweku me jin û mêrên we’zder û şîretker ji bîr kirne û em xwe dispêrîn hemî bela û afetan!

123. *Û kerem kir:* Xwezka wî kesî ewê di dilê xwe da şikestî û destvehatî ya wî pak û temîz û niyeta wî durist û exlaqê wî qenc, ewê ku ji malê xwe yê zêde, didê û pêşîyê li axiftina zêdeya zimanê xwe digrê û xirabî ya xwe ji xelkê vedigrê û sûnnet jê re berfireh (ku pê ‘emel bikê) û nisbeta wî bal bidê ve neyê dan.

Seyidê Rezî dibêjê: Hineka ev gotin û gotina pêşîya wê da nisbet dane bal Pêğemberve (s.a).

115. وقيل له(عليه السلام): كيف نجدك يا أميرالمؤمنين؟

فقال: كَيْفَ يَكُونُ مَنْ يَفْنَى بِبَقَائِهِ، وَيَسْقَمُ بِصِحَّتِهِ، وَيُؤْتَى مِنْ مَأْمَنِهِ!

116. وقال(عليه السلام): كَمْ مِنْ مُسْتَدْرَجٍ بِالْأَحْسَانِ إِلَيْهِ، وَمَغْرُورٍ بِالسَّتْرِ عَلَيْهِ، وَمَفْتُونٍ بِحُسْنِ الْقَوْلِ فِيهِ! وَمَا ابْتَلَى اللهُ أَحَداً بِمِثْلِ الْإِمْلَاءِ لَهُ.

117. وقال(عليه السلام): هَلَكَ فِيَّ رَجُلَانِ: مُحِبٌّ غَالٍ وَمُبْغِضٌ قَالٍ.

118. وقال(عليه السلام): إِضَاعَةُ الْفُرْصَةِ غُصَّةٌ.

119. وقال(عليه السلام): مَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ الْحَيَّةِ: لَيِّنٌ مَسُّهَا، وَالسُّمُّ النَّاقِعُ فِي جَوْفِهَا، يَهْوِي إِلَيْهَا الْغِرُّ الْجَاهِلُ، وَيَحْذَرُهَا ذُو اللُّبِّ الْعَاقِلُ!

124. Û kerem kir: Xîreta jinê kufr û xîreta zelam îman e.

(Eger jin xîreta wê qebûl nekê ku mêrê wê jinek dî bînê û netîce bibê muxalifeta digel hukmê Xwedê vê derheqê da, û ya mêr jî bi vî awayî ku xîreta wî qebûl nekê kesek dî bê cem jina wî, vê gûrekê ya ewil diçê kufrê û ya dî jî dibê ji îmanê).

125. *Û kerem kir:* Ezê wereng behsa Islamê bikim ku kesekî pêş min da bi wî awayî behs jê nekiribê: Islam teslîm e û teslîm yeqîn e û yeqîn tesdîq e û tesdîq iqrar e û iqrar bi cî anîn e û bi cî anîn ‘emel û kiryar bi xwe ye.

126. Ez ‘ecêbgirtîme ji ber yê bexîl, ku ewê feqîretî yê dixwazê ewa ku jê direvê, û ewê dewlemendî ya ku li pey wê ye ji dest didê, vêca di dinyayê da bi feqîretî dijî û di axretê da jî hesaba dewlemenda digel wî tê kirin.

Û ez di nav ‘ecêba da me ji ber wî yê mutekebbir ku dhû nutfe bû wê sibehî jî bibê kelaşek genî.

Û ez ‘ecêbgirtî me ji ber wî yê mirinê ji bîr dikê, halhale ew mirî ya dibînê;

120. وقال(عليه السلام) وقد سئل عن قريش: أَمَّا بَنُو مَخْزُوم فَرَيْحَانَةُ قُرَيْش، تُحِبُّ حَدِيثَ رِجَالِهِمْ، وَالنِّكَاحَ فِي نِسَائِهِمْ.

وَأَمَّا بَنُو عَبْدِ شَمس فَأَبْعَدُهَا رَأْياً، وَأَمْنَعُهَا لِمَا وَرَاءَ ظُهُورِهَا.

وَأَمَّا نَحْنُ فَأَبْذَلُ لِمَا فِي أَيْدِينَا، وَأَسْمَحُ عِنْدَ الْمَوْتِ بِنُفُوسِنَا. وَهُمْ أَكْثَرُ وَأَمْكَرُ وَأَنْكَرُ، وَنَحْنُ أَفْصَحُ وَأَنْصَحُ وَأَصْبَحُ.

121. وقال(عليه السلام): شَتَّانَ بَيْنَ عَمَلَيْنِ: عَمَل تَذْهَبُ لَذَّتُهُ وَتَبْقَى تَبِعَتُهُ، وَعَمَل تَذْهَبُ مَؤُونَتُهُ وَيَبْقَى أَجْرُهُ.

122. وتبع جنازة فسمع رجلاً يَضحك، فقال: كَأَنَّ الْمَوْتَ فِيهَا عَلَى غَيْرِنَا كُتِبَ، وَكَأَنَّ الْحَقَّ فِيهَا عَلَى غَيْرِنَا وَجَبَ، وَكَأَنَّ الَّذِي نَرَى مِنَ الأَمْوَاتِ سَفْرٌ عَمَّا قَلِيل إِلَيْنَا رَاجِعُونَ! نُبَوِّئُهُمْ أَجْدَاثَهُمْ، نَأْكُلُ تُرَاثَهُمْ، كَأَنَّا مُخَلَّدُونَ، قَدْ نَسِينَا كُلَّ وَاعِظ وَوَاعِظَة، وَرُمِينَا بِكُلِّ جَائِحَة!!

Û ez ‘ecêbmayî me ji ber wî yê roja axretê inkar dikê, halhale ew çêbûna ewil (dinyayê) dibînê;

Û ez di nav ‘ecêba da me ji ber wî yê mala fena bûnê (dinya) ava dikê û mala manê (qîyamet) terk didê.

123. وقال (عليه السلام): طُوبَى لِمَنْ ذَلَّ فِي نَفْسِهِ، وَطَابَ كَسْبُهُ، وَصَلَحَتْ سَرِيرَتُهُ، وَحَسُنَتْ خَلِيقَتُهُ، أَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ، وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ لِسَانِهِ، وَعَزَلَ عَنِ النَّاسِ شَرَّهُ، وَوَسِعَتْهُ السُّنَّةُ، وَلَمْ يُنْسَبْ إِلَى الْبِدْعَةِ.

ومن الناس من ينسب هذا الكلام إلى رسول الله صلى الله عليه وآله.

127. *Û kerem kir:* Kesê kêmasîyê di kara da bikê wê xemdar bibê; û Xwedê ihtîyacî nîne bi kesekî ku di mal û canê wî da behr (par) tinebê.

124. وقال (عليه السلام): غَيْرَةُ الْمَرْأَةِ كُفْرٌ، وَغَيْرَةُ الرَّجُلِ إِيمَانٌ.[1]

128. *Û kerem kir:* Di ewilê sermayê da xwe jê biparêzin û di axrîka wê da jî bi alîyê wêve herin, çiko bi rastî serma ewê digel bedena dikê ku digel dara dikê; di despêkê da dilerzênê û dûmahîkê jî belga pêve tênê.

125. وقال (عليه السلام): لأَنْسُبَنَّ الإِسْلاَمَ نِسْبَةً لَمْ يَنْسُبْهَا أَحَدٌ قَبْلِي:

الإِسْلاَمُ هُوَ التَّسْلِيمُ، وَالتَّسْلِيمُ هُوَ الْيَقِينُ، وَالْيَقِينُ هُوَ التَّصْدِيقُ، وَالتَّصْدِيقُ هُوَ الإِقْرَارُ، وَالإِقْرَارُ هُوَ الأَدَاءُ، وَالأَدَاءُ هُوَ الْعَمَلُ.

129. Mezinahî ya xaliq dibê sebeb ku mexlûq di çavê te da biçûk bibin.

130. *Ji Siffînê zivirî, di ber goristana ji derveyê kûfê ra derbaz bû û wiha got:*

Ey rûnişti yên welatê cîyê bizdhanê û taxên (mehele) vale û gorên tarî; ey ewên di nav axê da, ey xerîbnû, ey bê kesînû, ey bizdhayînu, hûn li çûnê da pêş me ketine emê jî li pey hewe bên û

---

1. غَيْرَة المرأة كُفْرٌ أي: تؤدي إلى الكفر، فانها تحرم على الرجل ما أحلّ الله له من زواج متعددات، أما غيرة الرجل فتحريم لما حرّمه الله، وهو الزنى.

bigîjin hewe.

Hindîke malên hewe ne, hinek dî têda rûniştine, hindîke jinên hewe ne, hinek dî digel wan zewcîne, û serweta hewe, hatîye parve kirin (teqsîm kirin) evahe xeberên mene, vêca li bal hewe çi xeber?

*Paşê berê xwe da hugir û hevalan Û kerem kir:*Eger eva bikarîya biaxivin, wê bigotan:

"Baştirîn zad û qût teqwatî ye".

131. *Gohlê bû ku kesek xirabî ya dinyayê dibêjê, vêca kerem kir:* Ey ewê tu xirabî ya dinyayê dibêjî û bi hîlên wê hatyî xapandin bi derew û pûçî yên wê xirhayî! Ma tu hem bi dinyayê têy xapandin hem jî xirabî ya wê dibêjî?

Gelo tu wê gonehkar zanî an ew te gonehkar zanê? Kengê ewê 'eql ji serê te firandî ye, an kengê tu xapandî yî?

Gelo pê gora babkên te têda rizyîn tu xapandî yî, an pê cîyê rihet bûna daykên te, li bin axa sar da? Te çiqas pê destê xwe xizmet ji nexweşan ra kir? Çiqas tu hay ji wan mayî? Û te daxwaza şifayê ji wan ra kir û ji bona wan derman ji tebîban xwest, di wa rojan da ne dermanê te ew bê ihtîyac kirin ne jî girîyê te feyde da wan; ne tirs û dil pêvemana te kêr wan

126. وقال(عليه السلام):

عَجِبْتُ لِلْبَخِيلِ يَسْتَعْجِلُ الْفَقْرَ الَّذِي مِنْهُ هَرَبَ، وَيَفُوتُهُ الْغِنَى الَّذِي إِيَّاهُ طَلَبَ، فَيَعِيشُ فِي الدُّنْيَا عَيْشَ الْفُقَرَاءِ، وَيُحَاسَبُ فِي الأخِرَةِ حِسَابَ الأَغْنِيَاءِ.

وَعَجِبْتُ لِلْمُتَكَبِّرِ الَّذِي كَانَ بِالامْسِ نُطْفَةً، وَيَكُونُ غَداً جِيفَةً.

وَعَجِبْتُ لِمَنْ شَكَّ فِي اللهِ، وَهُوَ يَرَى خَلْقَ اللهِ.

وَعَجِبْتُ لِمَنْ نَسِيَ الْمَوْتَ، وهُوَ يَرَى الْمَوْتَى.

وَعَجِبْتُ لِمَن أَنْكَرَ النَّشْأَةَ الأُخْرَى، وَهُوَ يَرَى النَّشْأَةَ الأُولَى.

وَعَجِبْتُ لِعَامِرِ دَارَ الْفَنَاءِ، وَتَارِكِ دَارَ الْبَقَاءِ.

127. : مَنْ قَصَّرَ فِي الْعَمَلِ ابْتُلِيَ بِالْهَمِّ، وَلاَ حَاجَةَ لله فِيمَنْ لَيْسَ لله فِي نَفْسِهِ وَمَالِهِ نَصِيبٌ.

128. وقال(عليه السلام):

تَوَقَّوا الْبَرْدَ فِي أَوَّلِهِ، وَتَلَقَّوْهُ فِي آخِرِهِ، فَإِنَّهُ يَفْعَلُ فِي الأَبْدَانِ كَفِعْلِهِ فِي الأَشْجَارِ، أَوَّلُهُ يُحْرِقُ وَآخِرُهُ يُورِقُ.

hat, ne tu gehiştî mexseda xwe ne jî te bi qûdreta xwe karî nexweşî yê ji wan bibî. Dinyayê ji bona te, ji wan nimûneyek çêkir ku mirina wî jî wek mirina te ye.

Dinya cîyê duristîyê ye ji wan kesan ra ku digel wê durist bin û cîyê selametîyê ye ji wan kesa ra ku bi heqîqeta wê bihesin; ji bona wa kesên qûtê xwe jê hilînin cihê bê ihtîyacî yê ye û cihê şîretê ye ji wî kesî ra ku pê wê şîret bibê. Ew secdegeha dostên Xuda û cîyê nimêj kirina melaîketa û cîyê hatinxara wehy û cîyê ticareta ewilîyayên Xuda ye.

Ewa li wêderê rehmeta Xuda bi destve anîye û feyda wan di wê da bûye bihişt. Vêca ew kî ye xirabî ya dinyayê dibêjê, halhale dinyayê bi xwe ji cidahî û firaqê ra gazî kirîye û hişêdarî daye ji wê çendê ra ku ew û ehlê wê dê (wê) ji nav biçin.

Vêca dinyayê pê hinek nimûnên belayê nîşa wan kir ku çêdibê ew bela ser wan da jî bê û pê şahî bûn û surûra xwe berê wan da surûr û şahî nî yê; carna di wextê êvarê da bi selamete û di wextê sibehî da musîbet lê ketîye û carna teşwîq dikê û carna sehw û bizdanê, carna ditirsînê û carna hay jê manê jê re çêdikê!

Vêca (ji ber vê) hinek di roja pûşmanî yê da xirabî ya wê dibêjin û hinek jî di roja rabûnê da (qîyamet) pesnê wê didin; ewên dinyayê bîr anîn ji wan ra çêkir û ewa

129. وقال: عِظَمُ الخالِقِ عِنْدَكَ يُصَغِّرُ الْمَخْلُوقَ فِي عَيْنِكَ.

130. وقال عليه السلام وقد رجع من صفين، فأشرف على القبور بظاهر الكوفة:

يَا أَهْلَ الدِّيَارِ الْمُوحِشَةِ، وَالْمَحَالِّ الْمُقْفِرَةِ، وَالْقُبُورِ الْمُظْلِمَةِ. يَا أَهْلَ التُّرْبَةِ، يَا أَهْلَ الْغُرْبَةِ، يَا أَهْلَ الْوَحْدَةِ، يَا أَهْلَ الْوَحْشَةِ، أَنْتُمْ لَنَا فَرَطٌ سَابِقٌ، وَنَحْنُ لَكُمْ تَبَعٌ لاَحِقٌ.

أَمَّا الدُّورُ فَقَدْ سُكِنَتْ، وَأَمَّا الأَزْوَاجُ فَقَدْ نُكِحَتْ، وَأَمَّا الأَمْوَالُ فَقَدْ قُسِمَتْ. هذَا خَبَرُ مَا عِنْدَنَا، فَمَا خَبَرُ مَا عِنْدَكُمْ؟

ثم التفت إلى أصحابه فقال:

أَمَا لَوْ أُذِنَ لَهُمْ فِي الْكَلاَمِ لأَخْبَرُوكُمْ أَنَّ (خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى)

131. وقال(عليه السلام) وقد سمع رجلاً يذم الدنيا: أَيُّهَا الذَّامُّ للدُّنْيَا، الْمُغْتَرُّ بِغُرُورِهَا، [الْمَخْدُوعُ بِأَبَاطِيلِهَا! أَتَغْتَرُّ بِالدُّنْيَا]ثُمَّ تَذُمُّهَا؟

anî bîra xwe û ji wan ra axift û ewa durist zanî û we'z û şîret li wan kir û ewa ew we'z û şîret ji xwe ra girt.

132. Xwedê melaîketek heye ku her roj gazî dikê: Ji bona mirinê biweldin (ji dayka bibin) û ji bûna ji nav çûnê kom bikin û ji bona xirab bûnê ava bikin.

133. *Û kerem kir:* Dinya cihê derbaz bûnê ye ne cihê lê sekinînê, xelkê wê jî bi dû awaya ne: Yêk ewî nefsa xwe di wê da firût û telef kir û yêk jî ewê xwe kirî û aza kir.

134. *Û kerem kir:* Dost, nabê dost, heta di sê ciha da hay ji birayê xwe bimînê: Di wextê belayek ser da bê û di wextê nehazirî ya wî da û piştî mirina wî.

135. *Û kerem kir:* Kesê çar tişt jê re bên dan, ji çar tişta mehrûm û bê par nabê: Kesê di'a kirin jê re li hev bê ji cewab danê bê par nabê û kesê bibê xweyê tewbê ji qebûl bûnê bê behr nabê û kesê şukir kirin bibê behra wî ji zêdahî yê bê par û mehrûm nabê.

Seyidê Rezî *dibêjê, tesdîqa vê gotinê kitêba Xuda ye. Xuda derheq dayê da kerem dikê:* ***"Ji min bixwazin ezê cewaba hewe bidim"****. Û derheq istixfarê da gotîye:* ***"Û***

أَ أَنْتَ الْمُتَجَرِّمُ عَلَيْهَا، أَمْ هِيَ الْمُتَجَرِّمَةُ عَلَيْكَ؟ مَتَى اسْتَهْوَتْكَ، أَمْ مَتَى غَرَّتْكَ؟

أَبِمَصَارِعِ آبَائِكَ مِنَ الْبِلَى، أَمْ بِمَضَاجِعِ أُمَّهَاتِكَ تَحْتَ الثَّرَى؟ كَمْ عَلَّلْتَ بِكَفَّيْكَ، وَكَمْ مَرَّضْتَ بِيَدَيْكَ! تَبْغِي لَهُمُ الشِّفَاءَ، وَتَسْتَوْصِفُ لَهُمُ الأَطِبَّاءَ، لَمْ يَنْفَعْ أَحَدَهُمْ إِشْفَاقُكَ، وَلَمْ تُسْعَفْ فِيهِ بِطِلْبَتِكَ، وَلَمْ تَدْفَعْ عَنْهُ بِقُوَّتِكَ! قَدْ مَثَّلَتْ لَكَ بِهِ الدُّنْيَا نَفْسَكَ، وَبِمَصْرَعِهِ مَصْرَعَكَ.

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ صِدْقٍ لِمَنْ صَدَقَهَا، وَدَارُ عَافِيَةٍ لِمَنْ فَهِمَ عَنْهَا، وَدَارُ غِنىً لِمَنْ تَزَوَّدَ مِنْهَا، وَدَارُ مَوْعِظَةٍ لِمَنِ اتَّعَظَ بِهَا، مَسْجِدُ أَحِبَّاءِ اللهِ، وَمُصَلَّى مَلاَئِكَةِ اللهِ، وَمَهْبِطُ وَحْيِ اللهِ، وَمَتْجَرُ أَوْلِيَاءِ اللهِ.

اكْتَسَبُوا فِيهَاالرَّحْمَةَ، وَرَبِحُوا فِيهَا الْجَنَّةَ. فَمَنْ ذَا يَذُمُّهَا وَقَدْ آذَنَتْ بِبَيْنِهَا، وَنَادَتْ بِفِرَاقِهَا، وَنَعَتْ نَفْسَهَا وَأَهْلَهَا.

kesê xrabuyekî bikê an zulmê li nefsa xwe bikê, paşê daxwaza lê bûrînê ji Xwedê bixwazê, wê Xwedê lê bûr û xudan rehmet bibînê". *Û derheq şukrê da kerem kirîye:* ***"Muheqeq, eger hûn şukir bikîn ezê li hewe zêde bikim"***. *Derheq tewbê da jî wiha gotîye:* ***"Qebûl kirina tewbê li ser Xwedê ye ji wan kesa ra ku bi nezanî xirabî yê dikin, paşê ji nêz da tewbe dikin. Vêca Xwedê tewba wa qebûl dikê û Xuda zana û hekîm e"***.

فَمَثَّلَتْ لَهُمْ بِبَلاَئِهَا الْبَلاَءَ، شَوَّقَتْهُمْ بِسُرُورِهَا إِلَى السُّرُورِ؟! رَاحَتْ بِعَافِيَة، وَابْتَكَرَتْ بِفَجِيعَة، ترغِيباً وَتَرْهِيباً، وَتَخْوِيفاً وَتَحْذِيراً.

136.*:* Nimêj wesîla nêzîk bûna hemî xwey teqwaya ye (ji Xuda ra) û hec cihada hemî kesên nekar û ze'êfe, her tiştekî jî zekatek heye û zekata bedenê rojî ye. Cihada jinê jî mêrdarî ya qenc.

فَذَمَّهَا رِجَالٌ غَدَاةَ النَّدَامَةِ، وَحَمِدَهَا آخَرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ذَكَّرَتْهُمُ الدُّنْيَا فَذَكَرُوا، وَحَدَّثَتْهُمْ فَصَدَّقُوا، وَوَعَظَتْهُمْ فَاتَّعَظُوا.

132. وقال: إِنَّ لله مَلَكاً يُنَادِي فِي كُلِّ يَوْم: لِدُوا لِلْمَوْتِ، وَاجْمَعُوا لِلْفَنَاءِ، وَابْنُوا لِلْخَرَابِ.

137. *Û kerem kir:* Pê sedeqê rizqê xwe bînin xwarê.

138. *Û kerem kir:* Kesê yeqîn hebê bi şûn dagirtinê, wê danek qenc bikê.

133. وقال: الدُّنْيَا دَارُ مَمَرٍّ إِلَى دَارِ مَقَرٍّ، وَالنَّاسُ فِيهَا رَجُلاَنِ: رَجُلٌ بَاعَ نَفْسَهُ فَأَوْبَقَهَا، وَرَجُلٌ ابْتَاعَ نَفْسَهُ فَأَعْتَقَهَا.

139. *Û kerem kir:* Arîkarî, qasî lazimîyê tê xarê.

140*.:* Kesê hay ji mesrefa navincî (qutîtî) bimînê feqîr û muhtac nabê.

134. وقال(عليه السلام): لاَ يَكُونُ الصَّدِيقُ صَدِيقاً حَتَّى يَحْفَظَ أَخَاهُ فِي ثَلاَث: فِي نَكْبَتِهِ، وَغَيْبَتِهِ، وَوَفَاتِهِ.

141. *Û kerem kir:* Kêm bûna kiflet yêk

ji dû rihetî ya ye.

142. *Û kerem kir:* Dostînî ya digel xelkê nîvê ‘eqle.

143. *Û kerem kir:* Xem xarin nîvê pîratî yê ye.

144. *Û kerem kir:* Sebir bi pêka bela û musîbetê nazil dibê. Kesê di wextê belayê da destê xwe li ser ranê xwe bidê ‘emelê wî pûç dibê.

145. *Kerem kir:* Çiqa hene rojî girên ku ji ber rojî ya xwe xêncî birsîtî û têhnîtî yê tiştekî bi destve naynin; Çiqa hene ewên şev radibin ‘ibadet, lê ji berve xêncî bê xewî û zehmetê tiştek dî bi dest xwe ve nayinin. Çi qenc û başe xewa mirovê zîrek (hişyar) û ftar kirina wan.

146. *Û kerem kir:* Pê sedeqe danê xweytîyê li îmana xwe bikin (biparêzin); û pê zekatê malê xwe şûreh bikin û pêlên bela, pê dayê paşda bidin.

147. *Xeberdana wî ye (s) digel Kumeylê korê Zîyadê Nexe’î. Kumeylê korê Zîyad, dibêjê: Mîrê bawerdara ‘Elî yê korê Ebû Talib (s) destê min girt û ez*

135. وقال(عليه السلام): مَنْ أُعْطِيَ أَرْبعاً لَمْ يُحْرَمْ أَرْبَعـاً: مَـنْ أُعْطِيَ الدُّعَاءَ لَمْ يُحْـرَمِ الْإِجَابَـةَ، وَمَـنْ أُعْطِـيَ التَّوْبَـةَ لَـمْ يُحْـرَمِ الْقَبُولَ، وَمَنْ أُعْطِيَ الْاسْتِغْفَارَ لَـمْ يُحْرَمِ الْمَغْفِرَةَ، وَمَنْ أُعْطِيَ الشُّكْرَ لَمْ يُحْرَمِ الزِّيَادَةَ.

وتصديقُ ذَلكَ في كتَابِ الله، قَالَ اللهُ عزوجـل فـي الـدّعَاء: (ادْعُـونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ)، وقال فـي الاسـتغفار: (وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءاً أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُـمّ يَسْتَغْفِرِ اللهَ يَجِدِ اللهَ غَفُـوراً رَحِيمـاً)، وقـال فـي الشـكر: (لَـئِنْ شَـكَرْتُمْ لأَزِيدَنّكُمْ)، وقال فـي التوبـة: (إنّمـا التّوْبَةُ عَلَـى اللهِ لِلَّـذِينَ يَعْمَلُـونَ السّـوءَ بِجَهَالَة ثُم يَتُوبُـونَ مِـنْ قَرِيـب فأُولَئِـكَ يَتُوبُ اللهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللهُ عَلِيماً حَكِيماً)

136. وقـال: الصَّـلاَةُ قُرْبَـانُ كُـلِّ تَقِـيّ، وَالْحَـجُّ جِهَـادُ كُـلِّ ضَعِيف، وَلِكُلِّ شَيْء زَكَاةٌ، وَزَكَاةُ الْبَـدَنِ الصِّـيَامُ، وَجِهَـادُ الْمَـرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعُّلِ.

137. وقال: اسْتَنْزِلُوا الـرِّزْقَ بِالصَّدَقَةِ.

(ji bajar deranîm û) bi alîyê goristanê ve (li Kûfayê) *birim, vêca dema giha çûlê, ah û nefesek kûr kişand Û kerem kir:*

Ey Kumeylê korê Zîyad! Ev dilên he, wek aman û firaxa ne, baştirînê wan, ragirtirînê wane, vêca ewa ez ji te ra dibêjim, ji xwe ra bigire:

Mirov sê deste ne: ’Alimê rebbanî û ewê di halê hîn bûnê da ku bi rêka xilasbûnêve diçê û ew ehmeq nezanê serserî ku li pey her gazîyekî diçin û ba, bi kîj alîyê ve bê li ber diçin, ewên ku bi nûra ’ilmê ronahî nabin û xwe bi dîwarek qayîm negirtine.

Ey Kumeyl! ‘Ilm baştir e ji mal, ‘ilm û zanîn nubedarê te ye, lê tû yî nûbedarê mal û serwetê. Û pê danê ji mal kêm dibê, lê, ‘ilm pê danê serve zêde dibê. Û ewê bi mal çêbûyî (şexsiyet û kesatî ya wî bi malê wî bê) pê ji nav çûna mal, ji nav diçê.

Ey Kumeylê korê Zîyad! Nasîna ‘ilmê ew dîn û rêçike ku bi wê ceza û kirê tê dayîn, bi wê ye ku mirov di jîyana xwe da dikarê ta’et û gohdana Xwedê bi dest xwe ve bênê û piştî mirinê jî navê qenc paş xwe ve bihêlê. Û ‘ilm hakim e û mal mehkûm.

138. وقال(عليه السلام):مَنْ أَيْقَنَ بِالْخَلَفِ جَادَ بِالْعَطِيَّةِ.

139. وقال(عليه السلام): تَنْزِلُ الْمَعُونَةُ عَلَى قَدْرِ الْمَؤُونَةِ.

140. وقال(عليه السلام): مَا عَالَ امرؤٌ اقْتَصَدَ.

141. وقال(عليه السلام): قِلَّةُ الْعِيَالِ أَحَدُ الْيَسَارَيْنِ.

142. وقال: اَلتَّوَدُّدُ نِصْفُ الْعَقْلِ.

143. وقال: اَلْهَمُّ نِصْفُ الْهَرَمِ.

144. وقال: يَنْزِلُ الصَّبْرُ عَلَى قَدْرِ الْمُصِيبَةِ، وَمَنْ ضَرَبَ يَدَهُ عَلَى فَخِذِهِ عِنْدَ مُصِيبَتِهِ حَبِطَ عَمَلَه.

145. وقال(عليه السلام): كَمْ مِنْ صَائِم لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلاَّ الظَّمَأُ، وَكَمْ مِنْ قَائِم لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلاَّ الْعَنَاءُ، حَبَّذَا نَوْمُ الأَكْيَاسِ وَإِفْطَارُهُمْ!

Ey Kumeyl! Ewên mal û serwetê datînin ser hev û xezne dikin, ew di halê saxîya xwe da ji dest çûne, lê, 'alim di cî yê xwe da ne çiqa ku alem û zeman di cî da bê (hebê) bedena wan ne xuya ye lê şiklê wan (eserên wan) di dilan da ye.

Ha iha li vêderê (û destê xwe danî ser singê xwe) bê şik zanînek kom bûyî heye, lê xwezka min kesek bidîta ku ewê ragirê! Belê, ez rast yêkî ketim ku xweş fêhm bû (zûka tê digehişta) lê bawerî pê nahata kirin (ne emîn bû), ewî dîn ji xwe ra kirbî wesîla dinyayê û pê ni'metên Xwedê, xwe mezin dikira li ser 'ebdê Xuda û dixwesta pê delîlên xwe, xwe ser welî yên Xwedê bêxê an ewê ez rast wî ketîm, kesek bûye ku li pey ragirên heqî yê bûye lê belê besîret û dîtina bi dil jê re tinebûye, digel ewilîn şubhê, şik di dilê wî da peyda bûye.

Heyhê! Ne ev e û ne ew (yêk jî bi kêr nayê). An keseke ku pir li pey lezzeta ye û di vîyan û şehweta da hefsar ji dest derketîye û muştaqê kom kirina mal û berhev kirinê ye. Çi yêk ji wan qe tiştekî ji dîn naparêzin û hay jê namînin, ji her tiştekî pitir rengê dewarên çêrê didin!

Bi vî awayî ye ku 'ilm û zanîn pê mirina xudanên wê dimrê.

146. وقال: سُوسُوا إِيمَانَكُمْ بِالصَّدَقَةِ، وَحَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ، وَادْفَعُوا أَمْوَاجَ الْبَلاَءِ بِالدُّعَاءِ.

147. ومن كلام له (عليه السلام) لكُمَيْل بن زياد النخعي: قال كُمَيْل بن زياد: أخذ بيدي أميرالمؤمنين علي بن أبي طالب (عليه السلام)، فأخرجني إلى الجبّان، فلمّا أصحر تنفّس الصّعَدَاء، ثمّ قال:

يَا كُمَيْلَ بْنَ زِيَاد، إِنَّ هذِهِ الْقُلُوبَ أَوْعِيَةٌ، فَخَيْرُهَا أَوْعَاهَا، فَاحْفَظْ عَنِّي مَا أَقُولُ لَكَ:

النَّاسُ ثَلاَثَةٌ: فَعَالِمٌ رَبَّانِيٌّ، وَمُتَعَلِّمٌ عَلَى سَبِيلِ نَجَاة، وَهَمَجٌ رَعَاعٌ، أَتْبَاعُ كُلِّ نَاعِق، يَمِيلُونَ مَعَ كُلِّ رِيح، لَمْ يَسْتَضِيئُوا بِنُورِ الْعِلْمِ، وَلَمْ يَلْجَؤُوا إِلَى رُكْن وَثِيق.

يَا كُمَيْلُ، الْعِلْمُ خَيْرٌ مِنَ الْمَالِ: الْعِلْمُ يَحْرُسُكَ وَأَنْتَ تَحْرُسُ المَالَ، وَالْمَالُ تَنْقُصُهُ النَّفَقَةُ، وَالْعِلْمُ يَزْكُو عَلَى الاِنْفَاقِ،

وَصَنِيعُ الْمَالِ يَزُولُ بِزَوَالِهِ.

يَا كُمَيْلَ بْنَ زِيَادٍ، مَعْرِفَةُ الْعِلْمِ دِينٌ يُدَانُ بِهِ، بِهِ يَكْسِبُ الْإِنْسَانُ الطَّاعَةَ فِي حَيَاتِهِ، وَجَمِيلَ الْأُحْدُوثَةِ بَعْدَ وَفَاتِهِ، وَالْعِلْمُ حَاكِمٌ، وَالْمَالُ مَحْكُومٌ عَلَيْهِ.

يَا كُمَيْلَ بْنَ زِيَادٍ، هَلَكَ خُزَّانُ الْأَمْوَالِ وَهُمْ أَحْيَاءٌ، وَالْعُلَمَاءُ بَاقُونَ مَا بَقِيَ الدَّهْرُ: أَعْيَانُهُمْ مَفْقُودَةٌ،أَمْثَالُهُمْ فِي الْقُلُوبِ مَوْجُودَةٌ.

هَا إِنَّ هَا هُنَا لَعِلْماً جَمّاً (وَأَشَارَ إِلى صَدره) لَوْ أَصَبْتُ لَهُ حَمَلَةً! بَلَى أَصَبْتُ لَقِناً غَيْرَ مَأْمُونٍ عَلَيْهِ، مُسْتَعْمِلاً آلَةَ الدِّينِ لِلدُّنْيَا، وَمُسْتَظْهِراً بِنِعَمِ اللهِ عَلَى عِبَادِهِ، وَبِحُجَجِهِ عَلَى أَوْلِيَائِهِ، أَوْ مُنْقَاداً لِحَمَلَةِ الْحَقِّ، لاَ بَصِيرَةَ لَهُ فِي أَحْنَائِهِ، يَنْقَدِحُ الشَّكُّ فِي قَلْبِهِ لِأَوَّلِ عَارِضٍ مِنْ شُبْهَةٍ.

Ilahî! Belê, ‘erd qet vale namînê ji hucceta qayîm (delîla xwe ragir) ya Xwedê, çi eşkere û meşhûr bê û an bitirs û ji ber çavan veşartî û xef, da ku huccet û delîlên eşkere yên Xuda ji nav neçê.

Gelo ev çend kesin û li kîderê ne?

Sond bi Xwedê, êjmara wan pir kême, lê qedr û merteba wan li bal Xwedê pir mezine, Xuda pê wan delîl û borhanên xwe yên eşkere diparêzê da ewê bi emanet bispêrin wayên wek xwe û di dilê wa kesên wek xwe da ewê biçênin. Heqîqeta ‘ilm û zanînê bi dîtina dil, ser wan da hatîye û ewa rihê yeqînê peyda kirîye, ew tişta mirovên têr milk û mal bi zehmet zanyîn, ji bona xwe rihet kirne û bêhn fireh bûne bi wê ya cahil û nezan jê ditirsin. Bi bedena xwe hevalin digel dinyayê, lê, rih û canê wan bi wî cihê bilind û balave girêdayî ye.

Ew xelîfên Xwedê ne li ser ‘erdê wî û bi alîyê dînê Wî ve gazîker in.

Ah, ah ez çiqa muştaq im ji dîtina wan ra.

Ey Kumeyl, dema te xwest bizivire.

148. *Û kerem kir:* Mirov veşartî û xefe di bin zimanê xwe da (heta neaxivê, hûner û kêmasî ya wî xuya nakê).

149. *Û kerem kir:* Kesê qedr ê xwe (an qeyda xwe) nezanê wê ji nav biçê.

150. *Kesekî jê xwest ku we'zê lê bikê, ewî (s) kerem kir:*

Ne ji wa kesa be ewê bê 'emel û bê kiryar axretê dixwazê û ji ber hêvî yên dûr û dirêj tewbê paş têxê, derheq dinyayê da wek zahid an daxivê lê bi 'emel û kiryar wek dinya xwazan, eger ji wê, jê re bê dan têr nabê û egir jê bê paşda dan qani' nabê; û li ser wê ni'meta jê re hatî dan ji şukir kirinê nekare, lê zêdahî ya wê dixwazê.

Nehy dikê (ji xirabî yê) lê ew bi xwe ji kirina wê venabê, emrê bi wê dikê ya ew bi xwe pêk naynê, hej qenca dikê lê kiryar û 'emelê wan, nakê û kerbê wî ji gonehkaran tê, lê ew bi xwe yêk ji wa ye; ji ber gonehên xwe yên zehfî ji mirinê nexweşe (jê dikirhênê) lê dewam didê wa karên bûyîn sebebê kirhandina wî ji mirinê.

Dema nexweş bibê ji kiryarên xwe pûşman dibê û dema selametî ya xwe bi destve tênê xwe di êmnahî yê da hesab dikê û dikevê nav bêhûdetî yê ra, di wextê selametî yê da ji xwe razî û ser xwe çûyî ye û di wextê gîr û girifta da bê hêvî; eger belayek ser da bê bi zarî

أَلاَ لاَ ذَا وَلاَ ذَاكَ! أَوْ مَنْهُوماً بِاللَّذَّةِ، سَلِسَ الْقِيَادِ لِلشَّهْوَةِ، أَوْ مُغْرَماً بِالْجَمْعِ وَالاِدِّخَارِ، لَيْسَا مِنْ رُعَاةِ الدِّينِ فِي شَيْءٍ، أَقْرَبُ شَيْءٍ شَبَهاً بِهِمَا الأَنْعَامُ السَّائِمَةُ!

كَذلِكَ يَمُوتُ الْعِلْمُ بِمَوْتِ حَامِلِيهِ.

اللَّهُمَّ بَلَى! لاَ تَخْلُو الأَرْضُ مِنْ قَائِمٍ لله بِحُجَّةٍ، إِمَّا ظَاهِراً مَشْهُوراً، أَوْ خَائِفاً مَغْمُوراً، لِئَلاَّ تَبْطُلَ حُجَجُ الله وَبَيِّنَاتُهُ.

وَكَمْ ذَا وَأَيْنَ أُولئِكَ؟

أُولئِكَ ـ وَاللَّهِ ـ الأَقَلُّونَ عَدَداً، وَالأَعْظَمُونَ قَدْراً، يَحْفَظُ اللهُ بِهِمْ حُجَجَهُ وَبَيِّنَاتِهِ، حَتَّى يُودِعُوهَا نُظَرَاءَهُمْ، وَيَزْرَعُوهَا فِي قُلُوبِ أَشْبَاهِهِمْ، هَجَمَ بِهِمُ الْعِلْمُ عَلَى حَقِيقَةِ الْبَصِيرَةِ، وَبَاشَرُوا رُوحَ الْيَقِينِ، وَاسْتَلاَنُوا مَا اسْتَوْعَرَهُ الْمُتْرَفُونَ، وَأَنِسُوا بِمَا اسْتَوْحَشَ مِنْهُ الْجَاهِلُونَ، وَصَحِبُوا الدُّنْيَا بِأَبْدَانٍ أَرْوَاحُهَا مُعَلَّقَةٌ بِالْمَحَلِّ الأَعْلَى.

di’a dikê û eger rihetî û berfirehî yek jê re çêbê wek ser xwe çûyan berê xwe dizivirênê; di gûmana da, nefsa wî serî jê distênê, lê, li wî cihê ku yeqîn heyî da nefsa wî ewî bindest nakê, eger yên dî gonehekî biçûktir ji gonehê wî bikin, ji ber wanve ditirsihê û ji xwe ra kirihek zêdetirê ji ‘emelê xwe dixwazê.

Eger bê ihtîyac û dewlemend bibê, ser xwe diçê û mexrûr dibê û, eger feqîr bibê bê hêvî dibê û sist dibê (ji kar dikevê) dema kar û ‘emel dikê, kêmasî yê têda çêdikê û dema dixwazê pir xwe dişidênê; Eger xwest û şehwetek bikevê berahî ya wî gonehê pêş têxê û tewbê paş têxê;

Eger nexweşî û belayek jê re bê pêş ji rêka şerî’etê derdikevê û ji wê dûr dibê; behsa ‘ibretê dikê lê ew bi xwe ‘ibretê nagirê, pir we’za didê lê ew bi xwe we’zdar nabê, vêca ew di xeberdanê da pir peyve û di ‘emel da kêm kar.

Di wê ya ji nav diçê ra (dinyayê) dikevê jêbirkanê, û ewê ya dimînê jî sehl û rihet digrê. Xenîmet li bal wî xeramete û xerametê xenîmet hesab dikê,; ji mirinê dbzdhê û pêşîya ji destçûna forsetê da destbikar nabê (ji bona karê qenc); gonehê xelkê mezin dibînê, lê, ew bi xwe gonehê mezintirê ji gonehê wan dikê û ewê kêm û biçûk dizanê; ta’et û ‘ibadetê xwe pir hesab dikê her çend ku kêm bê û ta’et û

أُولئِكَ خُلَفَاءُ اللهِ فِي أَرْضِهِ، وَالدُّعَاةُ إِلَى دِينِهِ.
آهِ آهِ شَوْقاً إِلَى رُؤْيَتِهِمْ!
انْصَرِفْ إِذَا شِئْتَ.

148. **وقال**(عليه السلام): **الْمَرْءُ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ.**

149. **وقال**(عليه السلام): **هَلَكَ امْرُؤٌ لَمْ يَعْرِفْ قَدْرَهُ.**

150. وقال لرجل سأله أن يعظه:

لاَ تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الآخِرَةَ بِغَيْرِ الْعَمَلِ، وَيُرَجِّي التَّوْبَةَ بِطُولِ الأَمَلِ، يَقُولُ فِي الدُّنْيَا بِقَوْلِ الزَّاهِدِينَ، وَيَعْمَلُ فِيهَا بِعَمَلِ الرَّاغِبِينَ، إِنْ أُعْطِيَ مِنْهَا لَمْ يَشْبَعْ، وَإِنْ مُنِعَ مِنْهَا لَمْ يَقْنَعْ، يَعْجِزُ عَنْ شُكْرِ مَا أُوتِيَ، وَيَبْتَغِي الزِّيَادَةَ فِيمَا بَقِيَ،

يَنْهَى وَلاَ يَنْتَهِي، وَيَأْمُرُ بِمَا لاَ يَأْتِي، يُحِبُّ الصَّالِحِينَ وَلاَ يَعْمَلُ عَمَلَهُمْ، وَيُبْغِضُ الْمُذْنِبِينَ وَهُوَ أَحَدُهُمْ، يَكْرَهُ الْمَوْتَ لِكَثْرَةِ

‘ibadetê xelkê bê çine hesab dikê herçend ku zehf bê, vêca ‘eyb û kêmasî ya ji xelkê ra çêdikê û pesnê xwe didê (devnermî ya ji xwe re dikê);

Derbaz kirina bêhûde gel dewlemenda li wî xweştir e ji zikir kirina digel feqîran; di zerera xelkê da ji xwe ra ĥukum didê, lê bi feyda yên dî li ser xwe ĥukum nakê; ji gihana kemalê ra xêncî xwe rê rast dikê, lê ew bi xwe ji rê derdikevê,

Vêca xelk gohê xwe didinê, lê ew bi xwe ne gohdare û heqê xwe bi temamî digrê, lê heqê yên dî bi temamî nadê wan, di karê nexudayî da ji mexlûqê Xwedê ditirsihê (dibizdihê) lê derheq mexlûqê Xwedê da ji Xwedê natirsihê.

***Seyidê Rezî** dibêjê: Eger xêncî vê axiftinê di vê kitêbê da tinebîya, dîsa jî ji bona şîret û we’z û bînayî ya bîneran û ‘ibret girtina ‘ibret giran bes bû.*

151. *Û kerem kir:* Herkesî aqibet û xilasekek heye, şîrîn an tehl.

152. *Û kerem kir:* Heçî tişta hatin û ber danek jê re heyî, ber zivirandin û pişt dan, jê re heye, û ewa pişt da heçweku neyî wereng e.

153. *Û kerem kir:* Mirovê sebirdar

ذُنُوبِهِ، وَيُقِيمُ عَلَى مَا يَكْرَهُ الْمَوْتَ لَهُ.

إِنْ سَقِمَ ظَلَّ نَادِماً، وَإِنْ صَحَّ أَمِنَ لاَهِياً، يُعْجَبُ بِنَفْسِهِ إِذَا عُوفِيَ، وَيَقْنَطُ إِذَا ابْتُلِيَ، إِنْ أَصَابَهُ بَلاَءٌ دَعَا مُضْطَرّاً، وإِنْ نَالَهُ رَخَاءُ أَعْرَضَ مُغْتَرّاً، تَغْلِبُهُ نَفْسُهُ عَلَى مَا يَظُنُّ، وَلاَ يَغْلِبُهَا عَلَى مَا يَسْتَيْقِنُ، يَخَافُ عَلَى غَيْرِهِ بِأَدْنَى مِنْ ذَنْبِهِ، وَيَرْجُو لِنَفْسِهِ بِأَكْثَرَ مِنْ عَمَلِهِ.

إِنْ اسْتَغْنَى بَطِرَ وَفُتِنَ، وَإِنِ افْتَقَرَ قَنِطَ وَوَهَنَ، يُقَصِّرُ إِذَا عَمِلَ، وَيُبَالِغُ إِذَا سَأَلَ، إِنْ عَرَضَتْ لَهُ شَهْوَةٌ أَسْلَفَ الْمَعْصِيَةَ وَسَوَّفَ التَّوْبَةَ،

وَإِنْ عَرَتْهُ مِحْنَةٌ انْفَرَجَ عَنْ شَرَائِطِ الْمِلَّةِ، يَصِفُ الْعِبْرَةَ وَلاَ يَعْتَبِرُ، وَيُبَالِغُ فِي الْمَوْعِظَةِ وَلاَ يَتَّعِظُ، فَهُوَ بِالْقَوْلِ مُدِلٌّ، وَمِنَ الْعَمَلِ مُقِلٌّ.

serketinê ji dest nadê, herçend zeman dirêj bibê.

154. *Û kerem kir:* Kesê bi kiryara hinekan razî bibê di wî karî da ji wan hesab dibê. Û heçî yê bikevê di nav batilê ra dû goneh jê re hene, yêk gonehê kirina wî karî û yêk jî gonehê pê razî bûnê.

155. *Û kerem kir:* Soz û qiraran pêk bînin digel mirovê camêr û wefadar di soz û qirarên xwe da.

156. *Û kerem kir:* Gohdarê kesekî bin ku nezanî ya wî nebê sebebê ‘ozr xwestina hewe.

157. *Û kerem kir:* Eger hûn bîna bin eve ji hewe ra hatîye nîşan dan, eger hûn hidayet bibin eve rê nîşa hewe kirine û eger hûn bibhên, bi hewe hatîye bihîstandin.

158. *Û kerem kir:* Lome kirina te li birayê te, bila pê qencî kirina te bê digel wî û pê başî û dan kirinê digel wî, xirabî ya wî lê bizivirîne.

159. *Û kerem kir:* Kesê biçê cihên tuhmê, bila loman li kesekî nekê ku derheq wî da gumana xirab peyda kirî.

يُنَافِسُ فِيما يَفْنَى، وَيُسَامِحُ فِيما يَبْقَى، يَرَى الْغُنْمَ مغْرَماً، وَالْغُرْمَ مَغْنَماً، يخشَى الْمَوْتَ وَلاَ يُبَادِرُ الْفوْتَ، يَسْتَعْظِمُ مِنْ مَعْصِيَةِ غَيْرِهِ مَا يَسْتَقِلُّ أَكْثَرَ مِنْهُ مِنْ نَفْسِهِ، وَيَسْتَكْثِرُ مِنْ طَاعَتِهِ مَا يَحْقِرُهُ مِنْ طَاعَةِ غَيْرِهِ، فَهُوَ عَلَى النَّاسِ طَاعِنٌ، وَلِنَفْسِهِ مُدَاهِنٌ.

اللَّهْوُ مَعَ الأَغْنِيَاءِ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الذِّكْرِ مَعَ الْفُقَرَاءِ، يَحْكُمُ عَلَى غَيْرِهِ لِنَفْسِهِ وَلاَ يَحْكُمُ عَلَيْهَا لِغَيْرِهِ، يُرْشِدُ غَيْرَهُ يُغْوِي نَفْسَهُ.

فَهُوَ يُطَاعُ وَيَعْصِي، وَ يَسْتَوْفِي وَلا يُوفِي، وَيَخْشَى الْخَلْقَ فِي غَيْرِ رَبِّهِ، وَلاَ يَخْشَى رَبَّهُ فِي خَلْقِهِ.

ولو لم يكن في هذا الكتاب إلاّ هذا الكلام لكفى به موعظةً ناجعةً، وحكمةً بالغةً، وبصيرةً لمبصر و، عبرةً لناظر مفكّر.

160. *Û kerem kir:* Kesê tiştek bi dest wîve bê xwe ser yên dî ra digrê (her tiştî ji xwe ra dixwazê).

161. *Û kerem kir:* Kesê istibdadê bikê (reîya xwe tinê bibînê û bikar bênê) wê li helakê biçê û kesê meşweretê digel yên dî bikê, bûye şirîk di ‘eqlê wan da.

162. *Û kerem kir:* Kesê xefa xwe veşêrî, heqê bijartinê di destê wî da ye.

163. *Û kerem kir:* Feqîretî mirina mezintir e.

164. *Û kerem kir:* Kesê heqê kesekî bidîyê ku ew heqê wî nadîyê, ewî xwe kirîye bendê wî.

165. *Û kerem kir:* Di bê emrîya xaliq da gohdarî ya mexlûq nayê kirin.

166. *Û kerem kir:* Ji ber paş ketina heqê kesekî, kêmasî jê re nîne; kêmasî ji wî kesî ra ye ewê tişta ne ya wî bigirê.

167. *Û kerem kir:* Ji xwe razî bûn berahî ya zêdahî (û pêşketinê) digrê.

168. *Û kerem kir:* Axret nêzîke û

151. وقال(عليه السلام): لِكُلِّ امْرِىء عَاقِبَةٌ حُلْوَةٌ أَوْ مُرَّةٌ.

152. وقال: لِكُلِّ مُقْبِل إِدْبَارٌ، وَمَا أَدْبَرَ كَأَنْ لَمْ يَكُنْ.

153. وقال(عليه السلام): لاَ يَعْدَمُ الصَّبُورُ الظَّفَرَ وَإِنْ طَالَ بِهِ الزَّمَانُ.

154. وقال: الرَّاضِي بِفِعْلِ قَوْم كَالدَّاخِلِ فِيهِ مَعَهُمْ، وَعَلَى كُلِّ دَاخِل فِي بَاطِل إِثْمَانِ: إِثْمُ الْعَمَلِ بِهِ، وَإِثْمُ الرِّضَى بِهِ.

155. وقال عليه السلام: اعْتَصِمُوا بِالذِّمَمِ فِي أَوْتَادِهَا.

156. وقال: عَلَيْكُمْ بِطَاعَةِ مَنْ لاَ تُعْذَرُونَ بِجَهَالَتِهِ.

157. وقال(عليه السلام): قَدْ بُصِّرْتُمْ إِنْ أَبْصَرْتُمْ، وَقَدْ هُدِيتُمْ إِنِ اهْتَدَيْتُمْ، وأُسْمِعْتُمْ إِنِ اسْتَمَعْتُمْ.

sekina di dinyayê da kêm.

169. *Û kerem kir:* Bê şik sibeh (spêde) ji xweyê dû çavan ra ronahî ye.

170. *Û kerem kir:* Terka goneh rihet tir e ji (tewbê û) xwestina arîkarîyê.

171. *Û kerem kir:* Çiqa çêbuye ku yêk xarinê, pêşî li xarinan girtîye.

172. *Û kerem kir:* Mirov, dijmin ji bona wê ye ku nizanin.

173. *Kerem kir:* Kesê pêşwazîyê bikê ji bîr û Hizran, wê cihên xelet, nas bikê.

174. *Û kerem kir:* Kesê ku serê rrma xezebê tîj bikê ji bona Xuda, wê jê bê ku neheqên dijwar bikujê (ji nav bibê).

175. *Û kerem kir:* Dema tu ji tiştekî tirsihayî, xwe bavêje navê, çiko dijwarî ya xwe parêzî ya ji wê, mezintir e ji wê ya tu jê ditirsî.

176. *Kerem kir:* Dil firehî (singê vekirî) wesîla serokatî yê ye.

177. *Û kerem kir:* Pê qencî ya digel

158. وقال(عليه السلام): عَاتِبْ أَخَاكَ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ، وَارْدُدْ شَرَّهُ بِالْإِنْعَامِ عَلَيْهِ.

159. وقال(عليه السلام): مَنْ وَضَعَ نَفْسَهُ مَوَاضِعَ التُّهَمَةِ فَلاَ يَلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنَّ.

160. وقال(عليه السلام): مَنْ مَلَكَ استأْثَرَ،

161.وقال(عليه السلام): مَنِ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ، وَمَنْ شَاوَرَ الرِّجَالَ شَارَكَهَا فِي عُقُولِهَا،

162. وقال(عليه السلام): مَنْ كَتَمَ سِرَّهُ كَانَتِ الْخِيرَةُ بِيَدِهِ.

163. وقال(عليه السلام): الْفَقْرُ الْمَوْتُ الأَكْبَرُ.

164. وقال: مَنْ قَضَى حَقَّ مَنْ لاَ يَقْضِي حَقَّهُ فَقَدْ عَبَدَهُ.

165. وقال: لاَ طَاعَةَ لِمخْلُوق فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ.

qencan, mirovê pîs (ji pîsatî ya wan) paşda bide (ji pîsatî ya wan).

178. *Û kerem kir:* Pê hilkirina (deranîna) kîn û xirabî yê ji dilê xwe, kîn û xirabî yê ji dilê xelkê hilke û derîne.

179. *Û kerem kir:* Lecacet (rikeberanî) bîr û hizrê ji nav dibê (sist dikê).

180. *Û kerem kir:* Timahî kûletî ya her û here.

181. *Û kerem kir:* Pûşmanî fêkî yê tefrîtê (kêmasî ya di karan da) ye û selametî jî fêkî yê kûr fikirînê ye.

182. *Û kerem kir:* Wek çawa kir bûna (bê dengî) ji axiftina bi ĥikmet bê xêre, axiftina bi nezanîn jî wek wê bê xêr e.

183. *Û kerem kir:* Çi gazî û de'wet muxalifê hev nayên, xêncî ku yêk ji wan li rê winda bûne.

184. *Û kerem kir:* Ji hingêve ku min, heqî dîtî, ez têda neketime şikê.

185. *Û kerem kir:* Min qet derew nekirîye û derew nebihîstîye (ji Pêğember (s) û ez li rêkê winda nebûme û kes pê min li rê winda nebûye.

186. *Û kerem kir:* Ew zalimê ewil dest avêtî zulm kirinê, sibe rojê (qîyamet) wê

166. وقال(عليه السلام): لاَ يُعَابُ الْمَرْءُ بِتَأْخِيرِ حَقِّهِ، إِنَّمَا يُعَابُ مَنْ أَخَذَ مَا لَيْسَ لَهُ.

167. وقال(عليه السلام): الْإِعْجَابُ يَمْنَعُ مِنَ الْازْدِيَادَ.

168. وقال(عليه السلام): الأَمْرُ قَرِيبٌ وَالاصْطِحَابُ قَلِيلٌ.

169. وقال(عليه السلام): قَدْ أَضَاءَ الصُّبْحُ لِذِي عَيْنَيْنِ.

170. وقال: تَرْكُ الذَّنْبِ أَهْوَنُ مِنْ طَلَبِ المَعونَة.

171. وقال(عليه السلام): كَمْ مِنْ أَكْلَة مَنَعَتْ أَكَلاَت!

172. وقال(عليه السلام): النَّاسُ أَعْدَاءُ مَا جَهِلُوا.

173. وقال: مَنِ اسْتَقْبَلَ وُجُوهَ الأَرَاءِ عَرَفَ مَوَاقِعَ الْخَطَاَ.

174. وقال(عليه السلام): مَن أَحَدَّ سِنَانَ الْغَضَبِ لله قَوِيَ عَلَى قَتْلِ أَشِدَّاءِ الْبَاطِلِ.

(ji pûşmanî) destê xwe gez bikê.

187. *Û kerem kir:* Kûç kirin nêzîke.

188. *Û kerem kir:* Kesê raste rast li beraberê heqî yê da bisekinê wê ji nav biçê.

189. *Û kerem kir:* Kesê ku sebir ewî xilas nekê wê bêtabî ewî li helakê bibê.

190. *kerem kir:* Wey, ‘ecêba! Ma gelo xilafet bi hevaletî û mirovatî yê ye?

Seyidê Rezî *dibêjê: Şi‘rek jî bi vê me’nayê jê hatîye gêran:*

“Eger te bi şûrayê karûbarê wan bi dest xwe girtîye, Ev çawa çêdibê, di halekî da ku ehlê meşweretê ne hazir bûne? Û eger te bi rêka mirovanî yê ve di beraberê muxalifên xwe da delîl anîye, xêncî te ji nezer nêzîkî û mirovatî yê ve nêzîktirê Pêğember bûye”.

191. *Û kerem kir:* Mirov di vê dinyayê da wek kêlkê ye ku mirin lê tê werandin (weşandin), wek mal û serwetekî ye ku bela ji destve anîna wê ra pêşîyê ji hev distînin, digel her qurtek ava wê (digel her lezzetekî) asê bûnek (êşek) û di her parîyek ya wê da jî di gerîyê ra manek heye. Çi ‘ebdek nîne ku ni’metekî bi dest bêxê, xêncî pê ji dest dana

175. وقال(عليه السلام): إِذَا هِبْتَ أَمْراً فَقَعْ فِيهِ، فَإِنَّ شِدَّةَ تَوَقِّيهِ أَعْظَمُ مِمَّا تَخَافُ مِنْهُ.

176. وقال: آلَةُ الرِّيَاسَةِ سَعَةُ الصَّدْرِ.

177. وقال(عليه السلام): ازْجُرِ الْمُسِيءَ بِثوَابِ الْمُحْسِنِ.

178. وقال: احْصُدِ الشَّرَّ مِنْ صَدْرِ غَيْرِكَ بِقَلْعِهِ مِنْ صَدْرِكَ.

179. وقال(عليه السلام): اللَّجَاجَةُ تَسُلُّ الرَّأْيَ.

180. : الطَّمَعُ رِقٌّ مُؤَبَّدٌ.

181. : ثَمَرَةُ التَّفْرِيطِ النَّدَامَةُ، وَثَمَرَةُ الْحَزْمِ السَّلاَمَةُ.

182. وقال(عليه السلام): لاَ خَيْرَ فِي الصَّمْتِ عَنِ الْحُكْمِ، كَمَا أَنَّهُ لاَ خَيْرَ فِي الْقَوْلِ بِالْجَهْلِ.

183. : مَا اخْتَلَفَتْ دَعْوَتَانِ إِلاَّ كَانَتْ إِحْدَاهُمَا ضَلاَلَةً.

ni’metekî û naçê pêşwazî ya çi rojekî ji rojên ‘emr ê xwe xêncî ku rojekî ji temen derbaz bikê. Nixwe em arîkarê mirinê ne û nefsa me ji navçûnê ra raber bûye; vêca çawa emê berhêvî yê manê bîn, halhale şev û roj tiştekî bilind nakin xêncî ku bilez ewê wîran dikin û ewa kom bûyî ji hev bilav dikin.

192. *Û kerem kir:* Ey benî adem! Ewa zêdetirê ji qûtê xwe ku te bi destve anîyî, tu ji wê ra xeznedarê xêncî xweyî.

193. *Û kerem kir:* Dilan daxwaz û ber dan û pişt dan hene, vêca dema xwestin û berê xwe dan, hingê ewa bêxin kar, çiko dema dil bê mecbûr kirin kûr dibê.

194. *Û kerem kir:* Dema ez têm xezebê, kengê ezê xezeba xwe daxum? Gelo hingê ku ez nekarim heyfê hilînim (tûla xwe bigrim) vêca ji min ra bê gotin: Dê bila (an: xwezî) te sebir bikira? An hingê ku ez dikarim heyfê hilînim, vêca ji min ra bê gotin: Dê bila (an: xwezka) te ‘efû bikira?

184. وقال(عليه السلام): مَا شَكَكْتُ فِي الْحَقِّ مُذْ أُرِيتُهُ.

185. وقال(عليه السلام): مَا كَذَبْتُ وَلاَ كُذِّبْتُ، وَلاَ ضَلَلْتُ وَلاَ ضُلَّ بِي.

186. وقال(عليه السلام): لِلظَّالِمِ الْبَادِي غَداً بِكَفِّهِ عَضَّةٌ.

187. وقال: الرَّحِيلُ وَشِيكٌ.

188. وقال(عليه السلام): مَنْ أَبْدى صَفْحَتَهُ لِلْحَقِّ هَلَكَ.

189. وقال(عليه السلام): مَنْ لَمْ يُنْجِهِ الصَّبْرُ أَهْلَكَهُ الْجَزَعُ.

190. وقال: وَاعَجَبَاهُ! أَتَكُونُ الْخِلاَفَةُ بِالصَّحَابَةِ وَلاَتَكُونُ بِالصَّحَابَةِ وَالْقَرَابَةِ؟

و روي له شعر في هذا المعنى وهو:

فَإِنْ كُنْتَ بِالشُّورَى مَلَكْتَ أُمُورَهُمْ
فَكَيْفَ بِهذَا وَالْمُشِيرُونَ غُيَّبُ؟
وَإِنْ كُنْتَ بِالْقُرْبَى حَجَجْتَ خَصِيمَهُمْ
فَغَيْرُكَ أَوْلَى بِالنَّبِيِّ وَأَقْرَبُ

191. وقال(عليه السلام):

195. *Dema ber serguwekî ra derbaz bû, kerem kir:* Ev ew in yên bexîlan xwe ji infaq û dana wan paşda dida.

Di riwayetek dî da jî hatîye ku kerem kir: Evahe ew e ya ku dihû hewe ji ber hev direvanda.

196. *Û kerem kir:* Ew malê te yê ji te ra bûyê we'z û şîret, ew ji dest te neçûye.

197. Ev dilên he diwestihên û melûl dibin wek westan û melûlî ya bedena, vêca pê xeberên xweş û bi Ĥikmet xwe nêzîk bikin.

198. *Dema gohlê bû ku xewaric dibêjin* ***"la hukme illa lillah -hukmet xêncî Xwedê ji kesê dî ra nîne"*** *kerem kir:* Gotinek heq e lê mexsed batil e.

199. Derheq pîsek û beredayî yan da, kerem kir: Evênhe dema kom bibin ser dikevin û dema bilave bin nayên nas kirin. Û hatîye gotin ku kerem kir: Ew, ewin dema kom dibin zererê digihînin û dema bilav dibin feydê digihînin.

Vêca gotinê: Me fêhm kir ku kom bûna wan zererê çêdikê, lê vêca di bilav bûna

إِنَّمَا الْمَرْءُ فِي الدُّنْيَا غَرَضٌ تَنْتَضِلُ فِيهِ الْمَنَايَا، وَنَهْبٌ تُبَادِرُهُ الْمَصَائِبُ، وَمَعَ كُلِّ جُرْعَة شَرَقٌ، وَفِي كُلِّ أَكْلَة غَصَصٌ، وَلاَ يَنَالُ الْعَبْدُ نِعْمَةً إِلاَّ بِفِرَاقِ أُخْرَى، وَلاَ يَسْتَقْبِلُ يَوْماً مِنْ عُمُرِهِ إِلاَّ بِفِرَاقِ آخَرَ مِنْ أَجَلِهِ. فَنَحْنُ أَعْوَانُ الْمَنُونِ، وَأَنْفُسُنَا نَصْبُ الْحُتُوفِ، فَمِنْ أَيْنَ نَرْجُوا الْبَقَاءَ وَهذَا اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ لَمْ يَرْفَعَا مِنْ شَيْء شَرَفاً إِلاَّ أَسْرَعَا الْكَرَّةَ فِي هَدْمِ مَا بَنَيَا، وَتَفْرِيقِ مَا جَمَعا؟!

192. وقال: يَابْنَ آدَمَ مَا كَسَبْتَ فَوْقَ قُوتِكَ، فَأَنْتَ فِيهِ خَازِنٌ لِغَيْرِكَ.

193. وقال: إِنَّ لِلْقُلُوب شَهْوَةً وَإِقْبَالاً وَإِدْبَاراً، فَأْتُوهَا مِنْ قِبَلِ شَهوَتِها و اِقبالِها فَإِن القَلبَ اِذا أُكرِهَ عَمِيَ .

194. وكان(عليه السلام)

wan da çawa feyde heye? Kerem kir:

Ehlê kesb û kar li karê xwe dizivirin û xelk feydê ji wan dibin, mesela: Benna (husta) li karê ava kirinê dizivirê û ewê karê wî rstin diçê ser karê xwe û yê nan dipêjê jî des karê xwe dikê.

200. *Cinayetkarek anîn cem wî ku komek pîsek jî digel wî bûn, Imam kerem kir:* Nemerheba ji hewe re, ey ewên ku rûyê wan nayê dîtin xêncî li bal (pîsatî û xirabîyê û) şermezarîyê.

201. *Û kerem kir:* Digel her mirovekî dû melek hene ku ewî diparêzn, vêca dema qedera wî tê ew ji navbeyna wî û qedera wî xwe didin alî (teslîmê wê dikin), rastî ev e ku ew ‘emrê ji her kesî ra hatî deynan, ewî wek sperekî diparêzin.

202. *Telhe û Zubeyr gotinê, emê digel te bey’et bikîn bi vî şertî ku di vê karî da em şirîkê te bin, kerem kir:* Ne, lê belê hûn şirîk bin di hêz û arîkarîyê da û di wextê nekarîn û zehmetî yan da dû yarên min bin.

203.*:* Gelî mirovno! Ji wî Xudayî

يقــول: مَتَــى أَشْــفِي غَيْظِــي إِذَا غَضِبْتُ؟ أَحِينَ أَعْجِزُ عَنِ الاْنْتِقَامِ فَيُقَالُ لِي: لَوْ صَــبَرْتَ؟ أَمْ حِــينَ أَقْدِرُ عَلَيْهِ فَيُقَالُ لي: لَوْ عَفَوْتَ.

195. وقال عليه السلام وقد مــرّ بقذر على مزبلة: هذا مَا بَخِلَ بِــهِ الْبَاخِلُونَ. و روي في خبــر آخــر أنه قال: هذَا مَا كُنْــتُمْ تَتَنَافَسُــونَ فِيهِ بِالأَمْسِ!

196. وقال(عليه السلام): لَمْ يَذْهَبْ مِنْ مَالِكَ مَا وَعَظَكَ.

197. وقال: إِنَّ هذِهِ الْقُلُــوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الأَبْدَانُ، فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمَةِ.

198. وقال(عليه السلام) لما سمع قول الخوارج ـ لا حكم إِلاَّ للهِ: كَلِمَةُ حَقّ يُرَادُ بِهَا بَاطِلٌ.

199. وقال في صفة الْغوغاء:

bitirsin ewê, eger hûn bêjin, gohlê dibê û eger hûn di dilda bihêlin, pê zanê. Xwe ji wê mirinê ra hazir bikin ku eger hûn jê birevin wê bighê hewe û eger hûn bisekinin wê hewe bigirê û eger hûn ji bîr bikin, ew hewe ji bîr nakê.

204. *Û kerem kir:* Kesê ku di beraberê qencî ya te da sipasî ya te nakê, bila te ji başîyê sar nekê, çiko kesek sipasî ya te dikê ku tiştek ji wê başî ya te negihayîyê; û tu dê pitirê ji qasî yên ne sipasker ji nav birîn, ji sipasa sipaskeran behrê bibî ***"û Xuda ji qenc karan hez dikê".***

205. *Kerem kir:* Her amanek (firax-zerf) pê rijandina tiştekî di wê da ji firehî ya wê kêm dibê, xêncî amana 'ilm û zanînê, ku tu çiqa bêxî yê ew berfireh dibê.

206. *Û kerem kir:* Ewilîn feyda ku mirovê helîm û nerm ji nermî û hilma xwe dibê, ew e ku xelk li dijê nezana da arîkarî ya wî dikin.

207. *Û kerem kir:* Eger tu ne nerm û helîm bî, xwe wek helîma lê bike, çiko kêm çêdibê ku hinek xwe wek hineka lê bikin û wek wan lê neyên.

هُمُ الَّـذِينَ إِذَا اجْتَمَعُـوا غَلَبُـوا، وَإِذَا تَفَرَّقُوا لَمْ يُعْرَفُوا. *وقيل: بـل قـال: هُـمُ الَّـذِينَ إِذَا اجْتَمَعُـوا ضَرُّوا، وَإِذَا تَفَرَّقُوا نَفَعُوا.*

فقيـل: قـد علمنـا مضـرة اجتماعهم، فما منفعة افتراقهم؟

فقال: يَرْجِعُ أَصْحَابُ الْمِهَـنِ إِلَى مِهَنِهِمْ، فَيَنْتَفِـعُ النَّـاسُ بِهِـمْ، كَرُجُوعِ الْبَنَّاءِ إِلَى بِنَائِهِ، وَالنَّسَّاجِ إِلَى مَنْسَجِهِ، وَالْخَبَّازِ إِلَى مَخْبَزِهِ.

200. وقال عليه السلام وقد أُتي بجان ومعـه غوغـاءُ:**1** لاَ مَرْحَبـاً بِوُجُوه لاَ تُرى إِلاَّ عِنْدَ كُلِّ سَوْأَة.

201. وقال: إِنَّ مَعَ كُلِّ إِنْسَان مَلَكَيْنِ يَحْفَظَانِهِ، فَإِذَا جَاءَ الْقَـدَرُ خَلَّيَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ، وَإِنَّ الأَجَلَ جُنَّـةٌ حَصِينَةٌ.

---

1. الغَوْغَاء ـ بغينين معجمتين: أوباش الناس يجتمعون على غير ترتيب.

202. وقال عليه السلام وقد قـال

208. *Û kerem kir:* Kesê hesabê digel nefsa xwe bibînê wê feydê bibê û kesê ji wê xafil bibê wê bixusrê, kesê bitirsihê wê bikevê êmnahî yê û kesê ‘ibret bigirê bîna dibê û kesê bîna bibê fêhma dibê û kesê fêhm bikê zana dibê.

209. *Û kerem kir:* Muheqeq dinya wê piştî hîçî ya xwe ji me ra dilovan bibê wek çawa ew deva nexweş exlaq ji zarûka xwe ra dilovan dibê. (û di pey ra ev ayet xwend) “**u em dixwazin ku minetê deynin ser wayên di ‘erdê da hatîn jar kirin û em wan bikin pêşkar û wa bikin mîratber”**. [154]

210. *Û kerem kir:* Ji Xuda bitirsin wek tirsihana wî yê dawa xwe li xwe pêçayî û xwe ji hemî tiştî dûr kirî û xebityî xebatek zîrekane û di wê muhleta heyî da jî nesekinyî û bitirs ketî rê û berê xwe dayî wê mexseda xwe ya bi alîyê wêve diçê û ewî cihê ku cîyê lê zivirîna wî ye.

211. *Û kerem kir:* Sexawet û merdemêrî nûbedarê avrûya ye û hilm û nermî, devgirê devê sefêka ye û ‘efû kirin zekata serketinê ye, dûr bûn û ji bîr kirina wî kesê digel te bê wefayî kirî, kirîya teye, meşweret kirin, hidayet bi xwe ye, kesê bîr û hizra xwe ji xwe ra bes bizanê, ewî xwe êxistîye thelûkê.

له طلحة والزبير: نبايعك على أنّا شركاؤُكَ في هذا الأَمر.

فقال: لاَ، وَلكِنَّكُمَا شَرِيكَانِ فِي الْقُوَّةَ وَالاْسْتَعَانَةِ، وَعَوْنَانِ عَلَى الْعَجْزِ وَالأَوَدِ.

203. : أَيُّهَا النَّاسُ، اتّقُوا اللهَ الَّذِي إِنْ قُلْتُمْ سمِعَ، وَإِنْ أَضْمَرْتُمْ عَلِمَ، وَبَادِرُوا الْمَوْتَ الَّذِي إِنْ هَرَبْتُمْ أَدْرَكَكُمْ، وَإِنْ أَقَمْتُمْ أَخَذَكُمْ، وَإِنْ نَسِيتُمُوهُ ذَكَرَكُمْ.

204. وقال(عليه السلام): لاَ يُزَهِّدَنَّكَ فِي الْمَعْرُوفِ مَنْ لاَ يَشْكُرُهُ لَكَ، فَقَدْ يَشْكُرُكَ عَلَيْهِ مَنْ لاَ يَسْتَمْتِعُ بِشَيْءٍ مِنْهُ، وَقَدْ تُدْرِكُ مِنْ شُكْرِ الشَّاكِرِ أَكْثَرَ مِمَّا أَضَاعَ الْكَافِرُ، (وَاللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ)

205. وقال(عليه السلام): كُلُّ وِعَاء يَضِيقُ بِمَا جُعِلَ فِيهِ إِلاَّ وِعَاءَ الْعِلْمِ، فَإِنَّهُ يَتَّسِعُ.

Sebir dûrkerê zehmetî yên zemane, bê tabî ji arîkarên zemane. Û hêjatirîn dewlemendî terka vêan û arizûya ne. Çiqas hene ew ‘eqlên esîr ku hewa û hewes li ser wan emîrin. Xwey kirina tecrbê ji tewfîq (û li hev hatin)ê ye û dostî ya digel mirovan, awayek yê mirovanî û eqrebatî yê ye. Û li beraberê mirovê melûl da xwe li êmnahîyê da nezan e.

212. *Û kerem kir:* Ji xwe razî bûn, yêk ji hesed berên ‘eqlê mirov e.

213. *Û kerem kir:* Çavê xwe biser qirşk û êşa da bigire da tu ileh razî bî.

214.*:* Kesê darê wî nerm (mutewazi’) bê, çiqên wî (arîkarên wî) pir dibin.

215. *Û kerem kir:* Ixtilaf (mucadile) bîr û hizrê wîran dikê.

216. *Û kerem kir:* Kesê bighê mexsedê, ser xwe diçê.

217.: Di goherîna wez û hala da ye ku cewhera zelama tê nas kirin.

218. *Û kerem kir:* Hesed birina dost nîşanê nexweşî (kêmasî) ya hez krin û dostînîyê ye.

206. وقال(عليه السلام): أَوَّلُ عِوَضِ الْحَلِيمِ مِنْ حِلْمِهِ أَنَّ النَّاسَ أَنْصَارُهُ عَلَى الْجَاهِلِ.

207. وقال: إِنْ لَمْ تَكُنْ حَلِيماً فَتَحَلَّمْ، فَإِنَّهُ قَلَّ مَنْ تَشَبَّهَ بَقَوْمٍ إِلاَّ أَوْشَكَ أَنْ يَكُونَ مِنْهُمْ.

208. مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ رَبِحَ، وَمَنْ غَفَلَ عَنْهَا خَسِرَ، وَمَنْ خَافَ أَمِنَ، وَمَنِ اعْتَبَرَ أَبْصَرَ،مَنْ أَبْصَرَ فَهِمَ، وَمَنْ فَهِمَ عَلِمَ.

209. وقال: لَتَعْطِفَنَّ الدُّنْيَا عَلَيْنَا بَعْدَ شِمَاسِهَا عَطْفَ الضَّرُوسِ عَلَى وَلَدِهَا. و تلا عقيب ذلك: (وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ)

210. وقال(عليه السلام): اتَّقُوا اللهَ تَقِيَّةَ مَنْ شَمَّرَ تَجْرِيداً، وَجَدَّ تَشْمِيراً، وَكَمَّشَ فِي مَهَلٍ، وَبَادَرَ عَنْ وَجَلٍ،نَظَرَ فِي كَرَّةِ الْمَوْئِلِ، وَعَاقِبَةِ الْمَصْدَرِ، وَمَغَبَّةِ الْمَرْجِعِ.

219. *Û kerem kir:* Qurbangeha ‘eqlan pitir li wan cihaye ku berhêvî bûn (hirs) leylan bidê.

220. *Û kerem kir:* Ĥukum kirina li dijî mirovê cihê bawerî yê da, pê gûmanê, ne ji ‘edaletê ye.

221. *Û kerem kir:* Dijminî ya digel ‘ebdan, pîs qût û zade ji roja qîyametê ra.

222. *Û kerem kir:* Ji hêjatirîn karê mirovê berketî, xwe bê xeber kirine (xeflet kirine) ji wê tiştê ku pê dizanê.

223. *Û kerem kir:* Kesê şerm cilkê wî bikê di ber da, xelk ‘eyb û kêmasî ya wî nabînin.

224. *Û kerem kir:* Pê bê dengî ya zehfî heybet çêdibê û insaf dibê sebebê zêde bûna hogiran û pê qencî kirinê qîmetê mirov diçê jûrê û pê tewazûê (xwe şikandinê) ni’met temam dibê û pê ragirtina bar û zehmetî yan serwerî û

211. وقال(عليه السلام): الْجُودُ حَارِسُ الأَعْرَاضِ، وَالْحِلْمُ فِدَامُ السَّفِيهِ، وَالْعَفْوُ زَكَاةُ الظَّفَرِ، وَالسُّلُوُّ عِوَضُكَ مِمَّنْ غَدَرَ، وَالاسْتِشَارَةُ عَيْنُ الْهِدَايَةِ وَقَد خَاطَرَ مَنِ اسْتَغْنَى بِرَأْيِهِ، وَالصَّبْرُ يُنَاضِلُ الْحِدْثَانَ، والْجَزَعُ مِنْ أَعْوَانِ الزَّمَانِ، وَأَشْرَفُ الْغِنَى تَرْكُ الْمُنَى، وَكَمْ مِنْ عَقْل أَسِير تَحْتَ هَوَى أَمِير! وَمِنَ التَّوْفِيقِ حِفْظُ التَّجْرِبَةِ، وَالْمَوَدَّةُ قَرَابَةٌ مُسْتَفَادَةٌ، وَلاَ تَأْمَنَنَّ مَلُولاً.

212. وقال: عُجْبُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ أَحَدُ حُسَّادِ عَقْلِهِ.

213. وقال: أَغْضِ عَلَى الْقَذَى وَالأَلَمِ تَرْضَ أَبَداً.

214. وقال(عليه السلام): مَنْ لاَنَ عُودُهُ كَثُفَتْ أَغْصَانُهُ.

215.: الْخِلاَفُ يَهْدِمُ الرَّأْيَ.

216. وقال عليه السلام: مَنْ نَالَ اسْتَطَالَ.

mezinahî çêdibê û pê sîret û rêçka bi ‘edalet dijmin bindest dibê û pê nermî ya li beraberê sefêka da arîkar li dijê wî da ji mirov ra zehf dibin.

225. *Û kerem kir:* ‘eceb ji hesed beran, ku bê xeber in ji selametî ya bedena (çiko hesed mirov nexweş dikê).

226. *Û kerem kir:* Mirovê çavê wî li destê xelkê di benda zelîlî yê daye.

227. *Derheq îmanê da pirsyar jê kirin, ewî kerem kir:*

Îman nas kirne bi dil û iqrar kirne bi ziman û ‘emel kirn e bi erkana.

228. *Û kerem kir:* Kesê welê lê bê ku li ser dinyayê xemdar bibê, muheqeq gihaye wê derê ku ji qeza û qedera Xwedê xezeb girtî bê û kesê ji ber belaya ku bi ser da hatîye zimanê şikayetê vekê, ew şikayeta rebbê xwe dikê. Kesê bê cem dewlemendekî û ji ber dewlemendî ya wî xwe jê re bşikênê, ji sê behra dû behrên dînê wî ji dest çûye. Kesê Qur’anê bixûnê, vêca bimrê û biçê cehnemê, ew ji wan kesaye ku tevzê (yarîyê) xwe bi ayetên Xuda kirî, kesê dilê wî bi hez kirina dinyayêve bê, sê

217. وقال(ع): فِي تَقَلُّبِ الأَحْوَالِ عِلْمُ جَوَاهِرِ الرِّجَالِ.

218. وقال(عليه السلام): حَسَدُ الصَّدِيقِ مِنْ سُقْمِ الْمَوَدَّةِ.

219. وقال(عليه السلام): أَكْثَرُ مَصَارِعِ الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْمَطَامِعِ.

220. وقال(عليه السلام): لَيْسَ مِنَ الْعَدْلِ الْقَضَاءُ عَلَى الثِّقَةِ بِالظَّنِّ.

221. وقال(عليه السلام): بِئْسَ الزَّادُ إِلَى الْمَعَادِ الْعُدْوَانُ عَلَى الْعِبَادِ.

222. وقال (عليه السلام): مِنْ أَشْرَفِ أَفْعَالِ الْكَرِيمِ غَفْلَتُهُ عَمَّا يَعْلَمُ.

223. وقال(عليه السلام): مَنْ كَسَاهُ الْحَيَاءُ ثَوْبَهُ لَمْ يَرَ النَّاسُ عَيْبَهُ.

tişt dimînin dilê wîve û jê venabin: Xem û kulek ku qet jê naçê û hirs û kulbotîyek ku terka wî nadê û berhêvî û arizûyek ku nagihêtê.

229. *Û kerem kir:* Padişahîya bi qena'etê û ni'meta xweş exlaqîyê ji mirovra bes e.

Derheq vê ayetê da pirsyar jê kirin: ***"Vêca emê jîyanek xweş û baş bidinê"*** [155] kerem kir: Ew qena'ete.

230. *Û kerem kir:* Digel mirovê rizq, berê xwe dayî wî (rizqê wan berfireh) bibin şirîk, çiko bi rastî ew ji dewlemend yê ra bi kêrtir û ji behremendî yê ra layiqtir e.

231. *Di me'na ayeta:"**Bi rastî Xwedê ji pêk anîna 'edalet û qencîyê ra ferman didê"*** [156] *kerem kirîye:* **'Edalet**, eda kirina heqê xelkê û "**ihsan**" dana bi zêdahî ye.

232. *Û kerem kir:* Kesê pê destê kurt danê bikê wê pê destê dirêj dan digel wî bê kirin.

Seyidê Rezî *dibêjê: Me'na vê gotinê ev e ku: Eger mirov mal, di rêka Xwedê da bidê,*

224. وقال (عليه السلام): بِكَثْرَةِ الصَّمْتِ تَكُونُ الْهَيْبَةُ، وَبِالنَّصَفَةِ يَكْثُرُ الْمُوَاصِلُونَ، وَبِالأفْضَالِ تَعْظُمُ الأَقْدَارُ، وَبِالتَّوَاضُعِ تَتِمُّ النِّعْمَةُ، وَبِاحْتِمَالِ الْمُؤَنِ يَجِبُ السُّؤْدَدُ، وَبِالسِّيرَةِ الْعَادِلَةِ يُقْهَرُ الْمُنَاوِىءُ، بِالْحِلْمِ عَنِ السَّفِيهِ تَكْثُرُ الأَنْصَارُ عَلَيْهِ.

225. وقال (عليه السلام): الْعَجَبُ لِغَفْلَةِ الْحُسَّادِ عَنْ سَلاَمَةِ الأَجْسَادِ!

226. : الطَّامِعُ فِي وِثَاقِ الذُّلِّ.

227. وقال (عليه السلام) وقد سئل عن الإيمان: الأيمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ، وَإِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ، وعَمَلٌ بِالأَرْكَانِ.

228. وقال (عليه السلام): مَنْ أَصْبَحَ عَلَى الدُّنْيَا حَزِيناً فَقَدْ أَصْبَحَ لِقَضَاءِ اللهِ سَاخِطاً، وَمَنْ أَصْبَحَ يَشْكُو مُصِيبَةً نَزَلَتْ بِهِ فَقَدْ

أَصْبَحَ يَشْكُو رَبَّهُ، وَمَنْ أَتى غَنِيّاً فَتَوَاضَعَ لِغِنَاهُ ذَهَبَ ثُلُثَا دِينِهِ، وَمَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَمَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ فَهُوَ مِمَّنْ كَانَ يَتَّخِذُ آيَاتِ اللهِ هُزُواً، وَمَنْ لَهِجَ قَلْبُهُ بِحُبِّ الدُّنْيَا الْتَاطَ قَلْبُهُ مِنْهَا بِثَلاَث: هَمٍّ لاَ يُغِبُّهُ، وَحِرْص لاَ يَتْرُكُه، وَأَمَل لاَ يُدْرِكُهُ.

*her çend kêm bê, Xwedayê Te'ala wê xêra wî mezin bikê û bi zehfî bidîyê. Û mexsed ji "**du desta**" dû ni'met e, vêca ewî (s) ferq êxistîye di nav ni'meta bende û ni'meta Xuda da, pê "destê kurt" ji ni'meta bende xeber daye û pê "destê dirêj" ji ni'meta Xuda, çiko ni'meta Xuda her û her çend beraberê ni'meta bende ye, ni'meta wî esl û kûka hemî ni'meta ye û hemî ni'met û qencî li wî dizivirin û ji wî tên.*

233. *Got korê xwe Hesen* selamên Xwedê li ser wan bin: Ji şer ra gazî kesekî neke, lê eger tu ji wê ra hatî gazî kirin, cewab bide, çiko ewê ji şer ra gazî bikê ew zalim e û zalim binketî ye.

229. وقال: كَفَى بِالْقَنَاعَةِ مُلْكاً، وَبِحُسْنِ الْخُلُقِ نَعِيماً.

234. Xesletên bijartî yê jina, pîstirîn xesletên zelama ne: Tekebbûr û tirsonekî û bexîletî; vêca eger jin mutekebbir bê, xwe teslîm nakê (xwe desve ber nadê) û eger bexîl bê, wê malê xwe û mêrê xwe biparêzê û dema tirsûnek bê, wê ji wê nebaşî ya jê re bê pêş bitirsê (û xwe jê vedê).

230. وقال (عليه السلام): شَارِكُوا الَّذِي قَدْ أَقْبَلَ عَلَيْهِ الرِّزْقُ، فَإِنَّهُ أَخْلَقُ لِلْغِنَى، وَأَجْدَرُ بِإِقْبَالِ الْحَظِّ عَلَيْهِ.

235. *Gotinê: Wesfê aqilan ji me ra bêje, kerem kir:* Ew e yê tişta deynê di cî yê wan da. *Vêca gotinê: Wesfê nezan û cahilan bide, kerem kir:* Min behs kir.

231. وقال (عليه السلام) في قول الله تعالى (إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ): الْعَدْلُ الإِنْصَافُ، وَالإِحْسَانُ التَّفَضُّلُ.

***Seyidê Rezî** dibêjê: Yanî cahil ew e ku tişta di*

cîyê wan da nadeynê. Vêca heçweku terka sifetê aqil, sifetê wî ye, ji ber ku ew bervajîyê aqil e.

236. *Û kerem kir:* Wellahî, ev dinya hewe li ber çavê min bê qîmettir e ji hestî yê biraz, di destê mirovê girû da.

237. *Û kerem kir:* Rastî ev e ku hinek ji ber xwestekî ku hene (çûna bihiştê) ‘ibadetê Xwedê dikin, vêca evahe ‘ibadetê ticara ye; û hinek ji ber tirsê (ji cehnemê) ‘ibadet dikin ji Xwedê ra û ev ‘ibadetê kûla ye, hinek jî ji ber şukirdarîyê ‘ibadetê Xwedê dikin, vêca ev e ‘ibadetê mirovê aza.

238. *Û kerem kir:* Jin, pêkve xirabî ye û xirabtirîn tişta di wê da, ew e ku bê wê naqedê (bêy wê jîyan çênabê).

239. *Û kerem kir:* Kesê gohdarê sistî û tenbelîyê bê, ewî heq huqûq ji nav birine û kesê gohdarî ya xebergêra bikê ewî dost ji xwe re nehêlane.

240. *Û kerem kir:* Kevirê xesbî di avahî da, girûa wîranî ya wê ye.

Seyidê Rezî *dibêjê: Ev gotin ji Pêğember jî (s) hatîye neqil kirin; eger ev dû gotinên wek hev bin jî, ne ‘ecêb e, çiko ew wek avekî ne, ku ji yêk bîrê derketbin û hatbin rijandin*

232. وقال: مَنْ يُعْطِ بِالْيَدِ الْقَصِيرَةِ يُعْطَ بِالْيَدِ الطَّوِيلَةِ.

و معنى ذلك: أنّ ما ينفقه المرء من ماله في سبيل الخير والبر وإن كان يسيراً فإن الله تعالى يجعل الجزاء عليه عظيماً كثيراً، واليدان هاهنا عبارتان عن النعمتين، ففرّق عليه السلام بين نعمة العبد ونعمة الرب، فجعل تلك قصيرة وهذه طويلة، لان نعم الله سبحانه أبداً تُضعف على نعم المخلوقين أضعافاً كثيرة، إذ كانت نعمه تعالى أصل النعم كلها، فكل نعمة إليها تَرجِعُ ومنها تنزع.

233. وقال لابنه الحسن عليهما السلام: لاَ تَدعُوَنَّ إِلَى مُبَارَزَة، وَإِنْ دُعِيتَ إِلَيْهَا فَأَجِبْ، فَإِنَّ الدَّاعِيَ بَاغٍ، وَالبَاغِيَ مَصْرُوعٌ.

234. وقال: خِيَارُ خِصَالِ النِّسَاءِ شِرَارُ خِصَالِ الرِّجَالِ: الزَّهْوُ وَالْجُبْنُ وَالْبُخْلُ، فَإِذَا كَانَتِ الْمَرْأَةُ مَزْهُوَّةً لَمْ تُمَكِّنْ مِنْ نَفْسِهَا، وَإِذَا كَانَتْ بَخِيلَةً حَفِظَتْ مَا لَهَا وَمَالَ بَعْلِهَا، وَإِذَا كَانَتْ جَبَانَةً فَرِقَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يَعْرِضُ لَهَا.

di yêk satilê da.

241. *Û kerem kir:* Roja (heyf hilanîna) mezlûm li ser zalim dijwartir e ji roja zalim li ser mezlûm.

242. *Û kerem kir:* Ji Xwedê bitirse her çend kêm bê, perdeyekî di navbeyna xwe û Xuda da deyne her çend nazik û zirav bê.

243. *Û kerem kir:* Dema cewab pir û têkil yêk bibê, ya durist xef dibê.

244. *Û kerem kir:* Xuda di her ni'metekî da heqek heye, vêca kesê ewê eda bikê, ser ni'meta wî ve zêde dikê û kesê kêmasîyê têda bikê, ni'metê têxê ber tehlûka ji nav çûnê.

245. *Û kerem kir:* Dema karîn ji tiştekî ra zêde dibê, meyl û vîyan kêm dibê.

246. *Û kerem kir:* Ji revketina ni'metê bitirsin, çiko neweye ku hemî birev ketî bên zivirandin.

247. *Û kerem kir:* Kerem û camêrî ji mirovanîyê (eqrebatîyê) dilovantir e.

248. *Û kerem kir:* Kesê gumana qenc derheq te da hebê, gumana wî rast derîne.

235. قيل له: صف لنا العاقل.

فقال عليه السلام: هُوَ الَّذِي يَضَعُ الشَّيْءَ مَوَاضِعَهُ. قيل: فصف لنا الجاهل. قال: قَدْ فَعَلْتُ.

يعني: أنّ الجاهل هو الذي لا يضع الشيء مواضعه، فكأن ترك صفته صفة له، إذ كان بخلاف وصف العاقل.

236. وقال(عليه السلام): وَاللهِ لَدُنْيَاكُمْ هذِهِ أَهْوَنُ فِي عَيْنِي مِنْ عِرَاقِ خِنْزِيرٍ فِي يَدِ مَجْذُومٍ.

237. وقال(عليه السلام): إِنَّ قَوْماً عَبَدُوا اللهَ رَغْبَةً فَتِلْكَ عِبَادَةُ التُّجَّارِ، وَإِنَّ قَوْماً عَبَدُوا اللهَ رَهْبَةً فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ، وَإِنَّ قَوْماً عَبَدُوا اللهَ شُكْراً فَتِلْكَ عِبَادَةُ الأَحْرَارِ.

238. وقال(عليه السلام): الْمَرْأَةُ شَرٌّ كُلُّهَا، وَشَرُّ مَا فِيهَا أَنَّهُ لاَ بُدَّ مِنْهَا!

239. وقال(عليه السلام): مَنْ أَطَاعَ التَّوَانِيَ ضَيَّعَ الْحُقُوقَ، وَمَنْ أَطَاعَ الْوَاشِيَ ضَيَّعَ الصَّدِيقَ.

249. *Û kerem kir:* Baştirîn kar ew e ku tu xwe mecbûrê kirina wê bikî.

250. *Û kerem kir:* Min bi wesîla têk çûna qiraran û vebûna girêyan û şikestina irade û vîyana Xwedê nas kir.

251. *Û kerem kir:* Tehlî ya dinyayê şîrînî ya axretê ye û şîrînî ya dinyayê tehlî ya axretê ye.

252. *Û kerem kir:* Xwedê îman ferz kir ji bona pak bûna ji şirkê û;

Nimêj ji dûr ketina ji tekebborê û;

Zekat ji bona destve hatina rizq û;

Rojî ji bona imtihana ixlasa ‘ebdan û;

Hec ji bona nêzîk bûnê di dîn da û;

Cihad ji ‘izzeta Islamê ra û;

Emrê bi qencîyê ji durist kirina xelkê ra û nehya ji munker ji bona pêşî girtina sefêkan (ji karê xirab) û;

Pêk anîna heqê mirovatîyê (silê rehmê) ji bona zêdahî ya di êjmarê da û;

Qisas ji bona pêşî girtina ji xûn rijandinê û;

Pêk anîna hudûdan ji bona mezin nîşan dana pîsatî ya karên heram û;

240. وقال: الْحَجَرُ الْغَصِيبُ فِي الدَّارِ رَهْنٌ عَلَى خَرَابِهَا.

و يروى هذا الكلام للنبي صلى الله عليه، ولا عجب أن يشتبه الكلامان، فإنّ مستقاهما من قليب، ومفرغهما من ذَنوب.

241. وقال(عليه السلام): يَوْمُ الْمَظْلُومِ عَلَى الظَّالِمِ أَشدُّ مِنْ يَوْمِ الظَّالِمِ عَلَى الْمَظْلُومِ.

242. وقال: اتَّقِ اللهَ بَعْضَ التُّقَى وَإِنْ قَلَّ، وَاجْعَلْ بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللهِ سِتْراً وَإِنْ رَقَّ.

243. وقال(عليه السلام): إِذَا ازْدَحَمَ الْجَوَابُ خَفِيَ الصَّوَابُ.

244. وقال: إِنَّ للهِ فِي كُلِّ نِعْمَةٍ حَقّاً، فَمَنْ أَدَّاهُ زَادَهُ مِنْهَا، وَمَنْ قَصَّرَ مِنْهُ خَاطَرَ بِزَوَالِ نِعْمَتِهِ.

245. وقال(عليه السلام): إِذَا كَثُرَتِ الْمَقْدِرَةُ قَلَّتِ الشَّهْوَةُ.

246. وقال(عليه السلام): احْذَرُوا نِفَارَ النِّعَمِ، فَمَا كُلُّ شَارِدٍ بِمَرْدُودٍ.

‘Ereq venexwarin ji xwey kirina ‘eqil ra;

Dûr ketina ji dizîyê ji bona hay jê mana ’iffetê û;

Terka zinayê da ku neseb bê parastin;

Terka “liwat”ê da zurriyet zêde bikê û;

Şahidî dan ji bona girtina heqên hatîn inkar kirin û;

Derew nekirin ji bona qîmet dana rastîyê û;

Selam, ji bona peyda kirina êmnahîyê ji tiştên dibin sebebê tirsê û; Emanet ji rêk xistina karê ummetê ra û; Gohdan ji mezin girtina imametê ra.

253. *Û kerem kir:* Dema hûn bixwazin mirovê zalim bidin sondê, bila wiha bêjin: ***“Ew ji hewil û quweta Xwedê berî ne”*** çiko eger bi derew bi vî awayî sond bixun wê cezayê wa bê lez êxistin. Lê eger bi awayê: ***“Bi wî Xwedayê xêncî Wî çi ilah neyîn”*** sond bixwê, cezadan bilez nakevê, çiko bi vî awayî ewî iqrar kirîye bi wehdanîyeta Xwedê.

254. *Û kerem kir:* Ey benî adem! Tu bi xwe wesî yê xwe be\ di mal û serweta xwe da, îro wereng di rêka Xwedê da bikar bibe ku tu dixwazî paş te bi wî awayî bikar bê birin.

247. وقال(عليه السلام): الْكَرَمُ أَعْطَفُ مِنَ الرَّحِمِ.

248. وقال(عليه السلام): مَنْ ظَنَّ بِكَ خَيْراً فَصَدِّقْ ظَنَّهُ.

249. وقال: أَفْضَلُ الأَعْمَالِ مَا أَكْرَهْتَ نَفْسَكَ عَلَيْهِ.

250. وقال: عَرَفْتُ اللهَ سُبْحَانَهُ بِفَسْخِ الْعَزَائِمِ، وَحَلِّ الْعُقُودِ.

251. وقال(عليه السلام): مَرَارَةُ الدُّنْيَا حَلاَوَةُ الآخِرَةِ، وَحَلاَوَةُ الدُّنْيَا مَرَارَةُ الآخِرَةِ.

252. وقال عليه السلام: فَرَضَ اللهُ الإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشِّرْكِ،

وَالصَّلاَةَ تَنْزِيهاً عَنِ الْكِبْرِ،

وَالزَّكَاةَ تَسْبِيباً لِلرِّزْقِ،

وَالصِّيَامَ ابْتِلاَءً لإِخْلاَصِ الْخَلْقِ،

وَالْحَجَّ تَقْرِبَةً لِلدِّينِ،

وَالْجِهَادَ عِزّاً لِلاْسْلاَمِ،

وَالأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ مَصْلَحَةً لِلْعَوَامِّ

وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ رَدْعاً لِلسُّفَهَاءِ

255. *Û kerem kir:* Dijwarî awayek yê dînatîyê ye, çiko xweyê wê pûşman dibê, vêca eger pûşman nebê dînatî ya wî cî gir bûye.

256. *Û kerem kir:* Selametî ya bedenê ji kêm hesedîyê ye.

257. *Ji Kumeylê korê Zîyadê Nexe'î ra gotîye:* Ey Kumeyl! Fermanê bide kes û karên xwe ku bi roj ve li pey desve anîna qencî û hêjana bin û bi şev jî bixebitin ji bona pêk anîna ihtîyacî ya wa kesên di xew da. Sond bi wî kesê ku hemî denga gohlê dibê, heçî kesê dilekî şahî bikê Xwedê lutfekî dixulqênê dema nexweşî ser wî da bê, wek avekî ser wî da tê heta ewê nexweşî yê bibê û dûr bêxê, heçweku deva xerîb ji çêrîngehê tê dûr kirin.

258. Dema hûn feqîr bûn, pê dana sedeqê ticaretê digel Xwedê bikin.

259. Wefadarî digel bê wefayan, bê wefayî ye digel Xuda û bê wefayî ya digel bê wefayan, li bal Xwedê

وَصِلَةَ الأَرْحَامِ مَنْماةً لِلْعَدَدِ،

وَالْقِصَاصَ حَقْناً لِلدِّمَاءِ،

وَإِقَامَةَ الْحُدُودِ إِعْظَاماً لِلْمَحَارِمِ،

وَتَرْكَ شُرْبِ الْخَمْرِ تَحْصِيناً لِلْعَقْلِ

وَمُجَانَبَةَ السَّرِقَةِ إِيجاباً لِلْعِفَّةِ،

وَتَرْكَ الزِّنَى تَحْصِيناً لِلنَّسَبِ،

وَتَرْكَ اللِّوَاطِ تَكْثِيراً لِلنَّسْلِ،

وَالشَّهَادَاتِ اسْتِظْهَاراً عَلَى الْمُجَاحَدَاتِ

وَتَرْكَ الْكَذِبِ تَشْرِيفاً لِلصِّدْقِ،

وَالسَّلاَمَ أَمَاناً مِنَ الْـمَخَاوِفِ،

وَالأَمَانَةَ نِظَاماً لِلأُمَّةِ، وَالطَّاعَةَ تَعْظِيماً لِلإِمَامَةِ.

253. وكان(عليه السلام) يقول: أَحْلِفُوا الظَّالِمَ. إِذَا أَرَدْتُمْ يَمِينَهُ. بِأَنَّهُ بَرِيءٌ مِنْ حَوْلِ اللهِ وَقُوَّتِهِ، فَإِنَّهُ إِذَا حَلَفَ بِهَا كَاذِباً عُوجِلَ الْعُقُوبَةَ، وَإِذَا حَلَفَ بِاللهِ الَّذِي لاَ إِلهَ إِلاَّ هُوَ لَمْ يُعَاجَلْ، لأَنَّهُ قَدْ وَحَّدَهُ سُبْحَانَهُ.

wefadarî hesab e.

260. *Û kerem kir:* Çiqa hene ewên Xwedê qencî yê digel wan dikê û ew qencî dibê sebebê imtihana wan (kêm kêm berew ‘ezab diçin) û ji ber sitirandinê ser xwe diçin û ji ber xweş navî ya wan di nav xelkê da tên xapandin.

Xwedê kes, qasî ku pê muhlet danê imtihan dikê, bi tiştek dî imtihan nekirîye.

Seyidê Rezî: Ev gotin pêşda derbaz bû (Hikmeta 116), lê, li vêderê zêdahyek qenc û bfeyde têda heye.

254. وقال(عليه السلام):
يَابْنَ آدَمَ، كُنْ وَصِيَّ نَفْسِكَ، وَاعْمَلْ فِي مَالِكَ مَا تُؤْثِرُ أَنْ يُعْمَلَ فِيهِ مِنْ بَعْدِكَ.

255. وقال(عليه السلام):
الْحِدَّةُ ضَرْبٌ مِنَ الْجُنُونِ، لِاَنَّ صَاحِبَهَا يَنْدَمُ، فَإِنْ لَمْ يَنْدَمْ فَجُنُونُهُ مُسْتَحْكِمٌ.

256. وقال(عليه السلام):
صِحَّةُ الْجَسَدِ مِنْ قِلَّةِ الْحَسَدِ.

257. وقال(عليه السلام) لِكُمَيْل بن زياد النخعي: يَا كُمَيْلُ، مُرْ أَهْلَكَ أَنْ يَرُوحُوا في كَسْبِ الْمَكَارِمِ، وَيُدْلِجُوا فِي حَاجَةِ مَنْ هُوَ نائِمٌ، فَوَالَّذِي وَسِعَ سَمْعُهُ الأَصْوَاتَ مَا مِنْ أَحَد أَوْدَعَ قَلْباً سُرُوراً إلاَّ وَخَلَقَ اللهُ لَهُ مِنْ ذلِكَ السُّرُور لُطْفاً، فَإِذَا نَزَلَتْ بِهِ نَائِبَةٌ جَرَى إِلَيْهَا كَالْمَاء فِي انْحِدَارِهِ حَتَّى يَطْرُدَهَا عَنْهُ كَمَا تُطْرَدُ غَرِيبَةُ الأبِلِ.

VEBIR

Emê di vê vebirê da bijareyekî ji axiftinên Wî (s) bênîn ku ‘ecêb û

xerîb in û muhtacê me'ne kirinê ne.

1- *Di axiftinek ya Wî da (s) wiha hatîye:* Dema ew zeman bê, wê "Ye'sûb"ê dîn digel peyrewên xwe bikevê rê û xelk li dora wî kom bibin, wek "feze`"a peyzê ku digîjin hev.

Seyidê Rezî: *"Ye'sûb" bi me'na mezin û hukumdarê xelkê ye di wê rojê da. "Feze`" jî ew qetên 'ewrane ku baran têda neyî.*

2- *Û di axiftinek ya wî da hatîye ku:* Ev xetîb "şehşehe".

Mexsed ji "şehşeh" keseke ku di xeberdan û dirêj kirina wê da pir jêhatî bê, her kesê di xeberdan û rê çûnê da jêhatî bê, jê re dibêjin: "şehşeh". Di xêncî van dû cîyan da ev kelîme bi me'na bexîl û dest girtî ye.

3- *Di axiftinek dî da kerem kirîye:* "Ji dijminîyê ra hinek "quhem" hene".

*Mexsed ji "quhem"ê cî yên ji navçûn û helaketê ne, çiko dijmin gelek caran heval û hugirên xwe di wan helaketgehan da li helakê dibê, gotina: "**quhmetul e'rab**" ji vêderê ye, ew jî ew salên xelayê ne ku bi ser wan da tê û malê wan ji nav dibê, me'neyek dî ya*

258. وقال(عليه السلام): إِذَا أَمْلَقْتُمْ فَتَاجِرُوا اللهَ بِالصَّدَقَةِ.

259. وقال(عليه السلام): الْوَفَاءُ لِاَهْلِ الْغَدْرِ غَدْرٌ عِنْدَ اللهِ، وَالْغَدْرُ بَأَهْلِ الْغَدْرِ وَفَاءٌ عِنْدَ اللهِ.

260. وقال(عليه السلام): كَمْ مِنْ مُسْتَدْرَجٍ بِالاْحْسَانِ إِلَيْهِ، وَمَغْرُور بِالسَّتْرِ عَلَيْهِ، وَمَفْتُون بِحُسْنِ الْقَوْلِ فِيهِ.

مَا ابْتَلَى اللهُ سُبْحَانَهُ أَحَداً بِمِثْلِ الاْمْلاَءِ لَهُ.

و قد مَضى هذا الكلام فيما تقدم، إلاّ أن فيه هاهنا زيادة مفيدة.

wê ew e ku çûl zowa bibin û evahe çûlîyan mecbûr bikê ku biçin bajaran.

4- *Gotinek dî ya wî (s) :* "Dema jin bigîjin "ness ul hiqaq"ê mirovên babê musteheqtir in".

*"**Nes**" axrîka tişta ye û gehiştina dûmahîka her tiştekî wek "**nes**" di çûnê da, ew bi me'na axrîn lezîya dewara ye di rêve çûnê da. Û tu dibêjî: "**nesest el recul enil emr**" evahe hingê tê gotin ku kesek bixwazê derheq tiştekî da heta dumahîkê pirsyara xwe pêşda bibê û çi tişta di dil da heyî birêjê. "**nes el hiqaq**" mexsed ji wê gehiştina hedê balix bûnê ye, çiko ew, axirîka wextê zarûkatîyê ye û zemanek e ku mirovê biçûk ji biçûkatîyê xilas dibê û dighê sînorê mezinahî yê, evahe jî ji fesîhtirîn kinayet a ye di vî babî da. Kerem dikê: Dema jin bighê vî 'emrî mirovên babê ji mirovên dayikê ji wê ra nêzîktirin, çiko ew mehremên wêne, wek bira û mama, her wiha eger bixwazin ewê bidin mêr. Her wiha "**hiqaq**" bi me'na xwe heq kirina daykê ye di muxalifeta daykê da digel mirovên babî yên wê jinê (keçikê). Wek vê ku her yêk bêjê yê dî: "ez derheq wê da musteheqtirim" û di vê me'nayê da ye ku dibêjin "**haqeqte***

فصل

نذكر فيه شيئاً من اختيار غريب كلامه المحتاج إلى التفسير:

1. في حديثه(عليه السلام):
فَإِذَا كَانَ ذلِكَ ضَرَبَ يَعْسُوبُ الدِّينِ بِذَنَبِهِ، فَيَجْتَمِعُونَ إِلَيْهِ كَمَا يَجْتَمِعُ قَزَعُ الْخَرِيفِ.

يعسوب الدين: السيد العظيم المالك لامور الناس يومئذ، والقزع: قطع الغيم التي لا ماء فيها.

2. وفي حديثه(عليه السلام):
هذَا الْخَطِيبُ الشَّحْشَحُ.

يريد: الماهر بالخطبة الماضي فيها، وكل ماض في كلام أو سير فهو شحشح، والشحشح في غير هذاالموضع: البخيل الممسك.

3. وفي حديثه(عليه السلام):
إنَّ لِلْخُصُومَةِ قُحَماً.

يريد بالقحم المهالك، لانها تُقِحمُ أصحابَها في المهالك

***hiqaqa**” wek “**cadelte cidala**”. Û hatîye gotin ku: “**ness ul hiqaq**” yanî ‘eql bighê kemalê, ku hema gehana hedê balix bûnê ye. Çiko mexseda wî (s) ji vê peyvê, hema gehiştina wê ye bo ‘emrekî ku huqûq û ehkam li ser wê ferz û wacib dibin. Û ewên ku: “**ness ul heqaiq**” riwayet kirîn jî mexseda wan ew e ku “heqay**i**q” cema “heqîqet”ê ye.*

*Evahe ew me’neye ku ebu ubeyd el qas**i**m korê selam gotî. Lê, ewa ez dibêjim ev e ku “**ness ul hiqaq**” li vêderê bi me’na wê yêkê ye ku jin bighê ‘emrek wisa ku şwî kirina wê cayiz bê û bikarê heq huqûqê xwe bi dest bigirê. Evahe jî teşbîheke bi deva “**hiqaq**”, cema “**huqqe**” ye û ew hingê ye ku sê salê wê temam bibê û bikevê di çar salî yê da, ku mirov dikarê lê suwar bibê û lez bajû. **Heqayiq** jî cema **hiqq** e û herdû riwayet li yêk me’nayê dizivirin û evahe bi vê me’nayê pitir ser halê ‘Ereba ve ye.*

5- *Di axiftinek dî da hatîye ku kerem kir:* “îman bi şiklê “**lumze**” kî di dil da eşkere dibê, çiqa ku îman zêde bibê ev “lumze” jî zêde dikê”.

Lumze, wek nukte, nuqteyek spî ye, bi

والمتالف في الاكثر، ومن ذلك قُحْمَةُ الاعراب،هو أن تصيبهم السَّنةُ فتتعرّق أموالهم، فذلك تقحّمها فيهم. و قيل فيه وجهٌ آخر: وهو أنها تُقْحِمُهُمْ بلادَ الريف، أي تحوجهم إلى دخول الحضر عند مُحول البَدْوِ.

4. وفي حديثه(عليه السلام): إذَا بَلَغَ النِّسَاءُ نَصَّ الْحِقَاقِ فَالْعَصَبَةُ أَوْلَى. والنص: منتهى الاشياء ومبلغ أقصاها كالنص في السير، لانه أقصى ما تقدر عليه الدابة، وتقول: نصصت الرجل عن الامر، إذا استقصيت مسألته عنه لتستخرج ما عنده فيه، فنص الحقائق يريد به الادراك، لانه منتهى الصغر،. والوقت الذي يخرج منه الصغير إلى حد الكبير، وهو من أفصح الكنايات عن هذا الامر وأغربها. يقول: فاذا بلغ النساء ذلك فالعَصَبَةُ أولى بالمرأة من أمها، إذا كانوا مَحْرَماً، مثل الاخوة والاعمام، بتزويجها إن أَرادوا ذلك. والحِقاق: مُحاقّةُ الام للعصبةِ في المرأة، وهو الجدال

vê me'nayê ye "feres elmez" yanî: Hespê li ser pûzê wî piçek spîtahî hebê.

6- *Û di gotinek dî ya wî da (s) hatîye ku:* "dema kesekî deynê "zenun -eht û beht" hebê, gereke dema ewê bi destve bênê, zekata wê bidê".

*Vê gûrekê "**zenun**" ew deyne ku xweyê wê nizanê gelo wê bikarê ji deyndar bistênê û bigirê, an ne, vêca ew guman dikê ku bikarê bi destve bênê, carna hêvîdare ku bigrê û carna jî ji girtinê bê hêvî dibê, evahe ji fesîhtirîn xeberdana ye, her wiha hemî kar û tiştên tu li pey bî lê tu nezanî wê bides te ve bê an ne, jê re "zenun" tê gotin. Gotina **e'şa** jî bi vê me'nayê ye. Ew wiha di şi'ra xwe da dibêjê:*

*"Li ber hev nayên ragirtin ew bîra kevn a li çûlê (**cud**) ku ne me'lûme av têda heye an ne (**zenun**) û ji wî cihê ku baran lê bibarê dûre, digel çemê foratê ku tejî ave û gemî ya û melevanê şehreza li ber xwe dibê".*

*Li vêderê "**cud**" dibêjin ewê bîra kevina di çûlê da heyî û "**zenun**" ew e ya ku tu nezanî av têda heye an ne.*

7- *Ewî (s) leşkerek rê êxist ji bona şerekî û ji wan ra wiha got:* "Çiqa hûn

والخصومة، وقول كلّ واحد منهما للاخر: أنا أحق منك بهذا، ويقال منه: حاققته حقاقاً، مثل جادلته جدالاً.و قد قيل: إن نصّ الحقاق بلوغ العقل، وهو الادراك، لانه(عليه السلام) إنما أراد منتهى الامر الذي تجب فيه الحقوق والاحكام، ومَن رواه: «نص الحقائق» فإنما أراد جَمْعَ حَقيقة.هذا معنى ما ذكره أبو عُبيد القاسم بن سلام.

والذي عندي: أن المراد بنص الحِقاق ها هنا بلوغ المرأة إلى الحد الذي يجوز فيه تزويجها وتصرّفها في حقوقها، تشبيهاً بالِحقاق من الابل، وهي جمع حِقّة وحِقّ، وهو الذي استكمل ثلاث سنين ودخل في الرابعة، وعند ذلك يبلغ إلى الحد الذي يُتمكّن فيه من ركوب ظهره، وَنَصِّهِ في السير، والحقائقُ أيضاً: جمع حِقّة.فالروايتان جميعاً ترجعان إلى معنىً واحد، وهذا أشبه بطريقة العرب من المعنى المذكور أولاً.

bikarin xwe ji jina dûr bigrin”.

Yanî di wextê şer da ji bîr anîna jina û dil dana wan dûr bikevin û neçin nivêna (lihêfa) wan, çiko ev kar milê hemîyyetê sist dikê û girê ya biryaran ji hev vedikê û ji peyketina dijmin paşda didê û berê şervana ji çûna meydana şer dizivirênê. Û heçî tişta ku mirov ji karekî bidê paş dibêjin: “ezebe enh”. Û “azib” û “ezûb” ew e yê xwe ji xarin û vexwarinê dabê paş.

8- *Ji gotinên wî ne (s):* “Wek “yasir” ê “falic” e, ku berhêvîyê ewilîn serketinê ye ji ber tîrên xwe yên qumarê ve”.

*“**yasrûn**” ewin yên tîrên qumarê davêjin ser deva (hêştira) mirî, “**falic**” bi me’na serketî ye, tê gotin “**felece eleyhim û felecehum**” yanî ser wan ket. Raciz dibêjê: **Lema reeytu falicen qed feleca** - yanî: Dema min dît ku ewê serketî, serket.*

9- *Ji gotinên wî ye (s) :* “dema şer (an: Tirs) sûr dibîya, me xwe bi Resûlê Xwedê (s.a) diparazta, vêca kes ji me ji dijmin ra ji wî nêzîktir nebî”.

Yanî dema tirsa ji dijmin pir dibîya û şer, didan tîj dikiran, muslimana, hana xwe ji Pêğember ra (s) dibira ku ew şer

5. وفي حديثه(عليه السلام):

إنَّ الأيمَانَ يَبْدُو لُمْظَةً فِي الْقَلْبِ، كُلَّمَا ازْدَاد الأيمَانُ ازْدَادَتِ الُّلمْظَةُ.

الُّلمْظَةُ مثل النكتة أو نحوها من البياض، ومنه قيل فرس ألمظ: إذا كان بجحفلته شيء من البياض.

6. وفي حديثه(عليه السلام):

إنَّ الرَّجُلَ إذَا كَانَ لَهُ الدَّيْنُ الظَّنُونُ يَجِبُ عَلَيْهِ أَنْ يُزَكِّيَهُ لِمَا مَضَى إذَا قَبَضَهُ.

فالظَّنُونُ: الذي لايَعْلَمُ صاحِبُهُ أيقبضُه من الذي هو عليه أم لا، فكأنّه الذي يُظَنُّ به، فمرة يرجوه مرة لا يرجوه.

و هو من أفصح الكلام، وكذلك كلّ أمر تطلبه ولا تدري على أي شيء أنت منه فهو ظَنون، وعلى ذلك قول الاعشى: مَا يُجْعَلُ الْجُدُّ الظَّنُونُ الَّذِي * جُنِّبَ صَوْبَ اللَّجِبِ الْمَاطِرِمِثْلَ الْفُرَاتِيِّ إذَا مَا طَمَا * يَقْذِفُ بِالْبُوصِيِّ وَالْمَاهِرِ والجُدّ: البئر،

bikê. Vêca Xwedê ji ber xatirê wî arîkarî rêdikira û ew ji tirsê xilas dibûna û ji ber wî êmnahî ji wan ra çêdibû.

*Peyva wî ku gotî: "**iza ihmerre-l be's**" kinayeye ji dijwar bûna şer ra, di vî babî da hinek gotinên dî jî hene, baştirînê wan ev e ku: Germî ya şer wek agir hesab kirîye ku hem germe û hem sûr, ewa evê me'nayê bi cî dikê, ev e ku resûlê Xwedê (s) roja hûneynê, di şerê digel "**hewazin**" a da dema veweşandina şûrên zelaman dît, kerem kir: ew şarhana tenûrê ye, vcêa resûlê Xwedê germa ya şerê mirovan şebihandiye gorîya agir û germaya wê.*

Ev vebir xilas bû û dîsa emê bizivirin ser rêçka xwe ya pêşda.

261. *Wextê xeber gihayê ku yaranên Mu'awîye hêriş anîne ser enbarê, peyarî ket rê heta giha "**Nuxeylê**", vêca li wêderê xelkê xwe gihandinê û gotinê: Ey mîrê bawerdaran! Ji ber te ve, em ji bona şerê gel wan besin. Vêca*

والظنون: التي لا يُدرى هل فيها ماء أم لا.

7. وفي حديثه(عليه السلام): أَنه شيّع جيشاً يغْزِيهِ فقال: اعْذِبُوا عَنِ النِّسَاءِ مَا اسْتَطَعْتُمْ. و معناه: اصدِفوا عن ذكر النساء وشُغُلِ القلب بهن، وامتنعُوا من المقاربة لهنّ، لان ذلك يَفُتُّ في عضُد الحميّة، ويقدح في معاقد العزيمة، ويكسِر عن العَدْوِ، وَيلفِتُ عن الابعاد في الغزو، وكلُّ من امتنع من شيء فقد أعْذَبَ عنه، والعاذبُ والعَذُوب: الممتنع من الاكل والشرب.

8. وفي حديثه(عليه السلام): كَالْيَاسِرِ الْفَالِجِ يَنْتَظِرُ أَوَّلَ فَوْزة مِنْ قِدَاحِهِ.

الياسرون: هم الذين يتضاربون بالقِداح على الجَزُور، والفالجُ: القاهرُ الغالبُ، يقال: قد فلج عليهم وفَلَجَهُم، وقال الراجز: لمّا رأيتُ فالجاً قد فَلَجَا

9. وفي حديثه(عليه السلام): كُنَّا إِذَا احْمَرَّ الْبَأْسُ اتَّقَيْنَا بِرَسُولِ اللهِ(صلى الله عليه وآله)، فَلَمْ يَكُنْ

ewî kerem kir:

Hûn (bikêr xwe bi xwe nayên û) têra xwe bi xwe nakin, vêca çawa di beraberê yên dî da hûnê berevanî yê ji min bikin? Eger pêşîya niha da xelkê ji ber zulma hakimên xwe şikayet dikiran, îro ez ji ber zulma xelkê xwe şikayetmendim, heçweku ew pêşkarin û ez li pey wan, an ez fermanberim û ew fermande û hakim!

Vêca dema ewî (s) di nav xeberdanek dirêj da - ku bijareyek ji wê me di nav pişka xutban da anî- ev gotin got, dû kes ji heval û hogirên wî hatin pêş û yêkî ji wa got: Ey mîrê bawerdaran! Ez ixtîyardarê xwe û birê xwe tinê me, vêca emir bike da em pêk bînin. Vêca ewî (s) kerem kir: Hûn dû kes li ku; û ewa ez dixwazim li ku?

262. *Harisê korê "hewt" hat cem û got: Gelo tu guman dikî, ez eshabê Cemelê, ji rê der, zanim? Ewî (s) di cewabê da kerem kir:* Ey Haris! Rastî ev e ku te bin xwe ra nêrîye lê te ser xwe ra nenêrîye vêca tu şaş bûyî, bi rastî te heq nas nekirîye da tu yê li ser heqî yê nas bikî û te batil nas nekirîye

أَحَدٌ مِنَّا أَقْرَبَ إِلَى الْعَدُوِّ مِنْهُ. ومعنى ذلك: أنه إذا عَظُم الخوفُ من العدو واشتد عِضَاضُ الحربِ، فَزِعَ المسلمون إلى قتال رسول الله(صلى الله عليه وآله) بنفسه، فيُنزِلُ الله تعالى النصر عليهم، ويأمنون ما كانوا يخافونه بمكانه.

و قوله (عليه السلام): «إذَا احمّر البأس» كناية عن اشتداد الامر، وقد قيل في ذلك أقوال أحسَنُها: أنه شبّه حَمْيَ الحرب بالنار التي تجمع الحرارة والحمرة بفعلِها ولونها، وممّا يقوي ذلك قول الرسول(صلى الله عليه وآله)، وقد رأى مُجْتَلَدَ الناس يوم حُنين وهي حرب هوازنَ: «الان حَمِيَ الوَطِيسُ» فالوطيسُ: مستوقَدُ النار، فشبه رسول الله(صلى الله عليه وآله) ما استحرّ من جلاد القوم باحتدامِ النار وشدةِ التهابها.

انقضى هذا الفصل، ورجعنا إلى سنن الغرض الاول في هذا الباب.

da tu ewî yê bi batil girtî nas bikî.

Haris got: Ezê jî digel Se'îdê korê Malik û 'Ebdullahê korê 'Omer xwe paşda bidim. Vêca Ewî (s) kerem kir:

Rastî ev e ku Se'îd û 'Ebdullahê 'Omer, ne arîkarîya heqîyê kirine û ne jî dest ji batil kêşane.

263. *Û kerem kir:* Hevalê sultan wek suwarê şêr e, xwezîya xelkê ew e ku di cîyê wî da bin, lê ew bi xwe baştir zanê ku li kîderê rûniştîye (û çiqa karê wî tehlûke ye).

264. *Kerem kir:* Digel paşda mayî yên xelkê (yetîmên wan) qencîyê bikin, da xweytî li paşda mayî yên hewe bê kirin.

265. *Û kerem kir:* Rastî ev e ku dema axiftina şehrezayan durist bê, derman e û eger nedurist bê derd û êş e.

266. *Kesekî jê xwest ku behsa îmanê jê re bikê û ewê pê bidê nas kirin. Vêca ewî (s) kerem kir:* Sibehî were cem min da ez ji te ra bêjim û xelk jî gohlê bibin da ku eger te ji bîr kir hinek dî bigrin çiko xeberdan wek nêçîra birev ketî ye,

261. وقال(عليه السلام) لما بلغه إغارةُ أصحاب معاويةَ على الانبار، فخرج بنفسه ماشياً حتى أتى النُّخَيْلَةَ، فأدركه الناسُ وقالوا: يا أميرالمؤمنين نحن نكفيكَهُمْ. فقال (عليه السلام):

وَاللهِ مَا تَكْفُونَنِي أَنْفُسَكُمْ، فَكَيْفَ تَكْفُونَنِي غَيْرَكُمْ؟ إِنْ كَانَتِ الرَّعَايَا قَبْلِي لَتَشْكُوا حَيْفَ رُعَاتِهَا، وَإِنَّنِي الْيَوْمَ لأَشْكُو حَيْفَ رَعِيَّتِي، كَأَنَّنِيَ الْمَقُودُ وَهُمُ الْقَادَةُ، أَوِ الْمَوْزُوعُ وَهُمُ الْوَزَعَةُ!

فلما قال(عليه السلام) هذا القول، في كلام طويل قد ذكرنا مختارَه في جملةِ الخُطَب، تقدّم إليه رجلان من أصحابه فقال أحدهما: إنّي لا أملك إلاّ نفسي وأخي، فَمُرْنا بأمرك يا أميرالمؤمنين نُنْفِذ له.فقال(عليه السلام): وأَيْنَ تَقَعَانِ مِمَّا أُرِيدُ؟

262. وقيل: إنّ الحارث بن حَوْط أتاه عليه السلام فقال: أتُراني

yêk lê didê (digrê) û yê dî ji dest didê.

Seyidê Rezî: *Me cewaba Imam dayî, pêşîyê da anî (hikmeta 31) li wê derê ku hat gotin: "îman li ser çar stwîn û esasa ye".*

267. *Û kerem kir:* Ey benî adem! Xema wê roja xwe ya hêj nehatî nedanê ser xema xwe ya îro, çiko bi rastî eger ew roj ji 'emrê te bê wê Xwedê di wê rojê da jî rizqê te bidê.

268. *Kerem kir:* Qas qeydê hej dostê xwe bike, çiko çêdibê ku rojekî ew bibê dijminê te, dijminî ya te jî digel dijminê te bila gûrekî qeydê bê, çiko weheye rojekî bibê dostê te.

269. *Û kerem kir:* Karkerên dinyayê bi dû awaya ne: Hinek di dinyayê da ji dinyayê ra kar dikin ku dinyayê ew bi xwe ve mijûl kirine û ji axretê paşda dane, ew ji ditirsihê ku paşve mayî yên wî feqîr bibin û ji xwe pişt raste, vêca 'emrê xwe di xêra yên dî xêncî xwe da dibûrênê; yêk jî ew karkere ku di dinyayê da ji bona piştî wê (axretê) kar dikê, vêca behra wî ji dinya bêy zehmet tê destê wî, vêca ew herdû behra (par a

أظنّ أصحابَ الجمل كانوا على ضلالة؟

فقال عليه السلام: يَا حَارِث، إِنَّكَ نَظَرْتَ تَحْتَكَ وَلَمْ تَنْظُرْ فَوْقَكَ فَحِرْتَ! إِنَّكَ لَمْ تَعْرِفِ الْحَقَّ فَتَعْرِفَ مَنْ أَبَاهُ، وَلَمْ تَعْرِفِ الْبَاطِلَ فَتَعْرِفَ مَنْ أَتَاهُ.

فقال الحارث: فإنّي أعتزل مع سعيد بن مالك وعبد الله بن عمر.

فقال عليه السلام: إِنَّ سَعِيداً وَعَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ لَمْ يَنْصُرَا الْحَقَّ، وَلَمْ يَخْذُلاَ الْبَاطِلَ.

263. وقال(عليه السلام): صَاحِبُ السُّلْطَانِ كَرَاكِبِ الأَسَدِ: يُغْبَطُ بِمَوْقِعِهِ، وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَوْضِعِهِ.

264. وقال(عليه السلام): أَحْسِنُوا فِي عَقِبِ غَيْرِكُمْ تُحْفَظُوا فِي عَقِبِكُمْ.

265. وقال(عليه السلام): إِنَّ كَلاَمَ الْحُكَمَاءِ إِذَا كَانَ صَوَاباً كَانَ دَوَاءً، وَإِذَا كَانَ خَطَأً كَانَ دَاءً.

dinya û axretê) pêkve bi dest ve tênê û herdû mala digel hev dikê ya xwe. Vêca li bal Xwedê bi qedr û qîmet dikevê, welê çêdibê ku ew çi bixwazê, Xwedê didîyê.

270. *Riwayet bûye ku di zemanê xilafeta ‘Omerê xettab da li cem wî behsa xeml û zîneta Ke’bê û zehfî ya wê hat kirin, vêca hineka gotin: Eger te ew bigirta û li leşkerê muslimana mesref bikira wê xêra wê mezintir bîya, ke’be, wê çi li xeml û zîneta bikê? Vêca ‘Omer dilê xwe birê û ji mîrê bawerdaran pirsyar kir, û ewî (s) wiha got:*

Rastî ev e ku ev Qur’an ji Pêğember ra (s.a) hat xarê, di halekî da ku çar awayên mal hebûn: Mal û heyî ya muslimana, vêca wek çawa di behsa mîratê da hatî, ew di nav mîratberan da teqsîm kir. Û “fey۽ -malê giştî yê muslimana” ew jî li ser musteheqên wê, lêkve kir; Û xums, ew jî Xwedê di cîyê wê da deyna; Û sedeqat, ew jî Xwedê li cîyê wê da deyna.

xeml û zîneta Ke’bê jî wê rojê hebû, lê Xwedê ew wek çawa heyî hişt, ne ku ji bîr kir ewê jî pişk bikê û ne ku li ber wî veşartî bû û nizanî ya wê çi lê bikê.

266. وسأله (عليه السلام) رجل أن يعرّفه ما الايمان.فقال: إِذَا كَانَ غَدٌ فَأْتِنِي حَتَّى أُخْبِرَكَ عَلَى أَسْمَاعِ النَّاسِ، فَإِنْ نَسِيتَ مَقَالَتِي حَفِظَهَا عَلَيْكَ غَيْرُكَ، فَإِنَّ الْكَلاَمَ كَالشَّارِدَةِ، يَنْقُفُهَا هذَا وَيُخْطِئُهَا هذَا.

و قد ذكرنا ما أجابه به(عليه السلام) فيما تقدم من هذا الباب، وهو قوله: الايمان على أربع شعب.

267. وقال: يَابْنَ آدَمَ، لاَ تَحْمِلْ هَمَّ يَوْمِكَ الَّذِي لَمْ يَأْتِكَ عَلَى يَوْمِكَ الَّذِي قَدْ أَتَاكَ، فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ مِنْ عُمُرِكَ يَأْتِ اللهُ فِيهِ بِرِزْقِكَ.

268. وقال(عليه السلام): أَحْبِبْ حَبِيبَكَ هَوْناً مَا عَسَى أَنْ يَكُونَ بَغِيضَكَ يَوْماً مَا، وَأَبْغِضْ بَغِيضَكَ هَوْناً مَا عَسَى أَنْ يَكُونَ حَبِيبَكَ يَوْماً مَا.

269. وقال(عليه السلام): النَّاسُ فِي الدُّنْيَا عَامِلاَنِ: عَامِلٌ عَمِلَ فِي الدُّنْيَا لِلدُّنْيَا، قَدْ شَغَلَتْهُ دُنْيَاهُ عَنْ آخِرَتِهِ، يَخْشَى عَلَى مَنْ

Tu jî ewê di cîyê wê da bihêle wek çawa Xuda û Pêğemberê wî ew di cîyê wê da hiştîn. Vêca ‘Omer got: eger ne tu bîyay, wê hetka me biçwa. Û xemla Ke’bê li ser cîyê wê hişt.

271. *Riwayet bûye ku dû kesên ji beytulmalê dizî kirîn, anîn balê, yêk kûlê beytulmalê û yê dî jî kulê xelkê bî. Vêca wiha got:* Hindîke ev e, ew ji beytulmalê ye û hed jê re nîne, hinek malê Xwedê hinek malê dî yê Xwedê xarîye. Lê ewê dî hedê dijwar jê re heye. Vêca destê wî birî.

272. *kerem kir:* Eger pîyê min ji ber va şimitîngeha qayîm bibê, (ji fitna xilas bibim) ezê goherînê di hinek tişta da çêkim.

273. : bi yeqîn bizanin, Xwedayê Te’ala ji bendeyê xwe ra xêncî ji wê ya di Qur’ana hekîm da gotî, qirar nedaye, her çend ku ew di çareser kirinê da jêhatî û di pey ketinê da dijwar û di hîle kirinê da kêrhatî bê, her wiha çi tişt nakevê di navbeyna ‘ebd û wê tiştê da ku di Qur’ana hekîm da jê re qirar pê hatî dayîn, her çend ku ew bende belengaz bê û ne zîrek bê ji çareser

يَخْلُفُهُ الْفَقْرَ، وَيأْمَنُهُ عَلَى نَفْسِهِ، فَيُفْنِي عُمُرَهُ فِي مَنْفَعَةِ غَيْرِهِ.وَعَامِلٌ عَمِلَ فِي الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا، فَجَاءَهُ الَّذِي لَهُ مِنَ الدُّنْيَا بِغَيْرِ عَمَل، فَأَحْرَزَ الْحَظَّيْنِ مَعاً، وَمَلَكَ الدَّارَيْنِ جَمِيعاً، فَأَصْبَحَ وَجِيهاً عِنْدَالله، لاَ يَسْأَلُ اللهَ حَاجَةً فَيَمْنَعَهُ.

270. وروي أنه ذكر عند عمر بن الخطاب في أيامه حَلْي الكعبةِ وكثرتُهُ، فقال قوم: لو أخذته فجهزتَ به جيوش المسلمين كان أعظم للاجر، وما تصنع الكعبةُ بالْحَلْي؟ فهمّ عمر بذلك، وسأل عنه أميرالمؤمنين (عليه السلام). فقال:

إِنَّ القُرْآنَ أُنْزِلَ عَلَى النَّبِيِّ(صلى الله عليه وآله) وَالأَمْوَالُ أَرْبَعَةٌ: أَمْوَالُ الْمُسْلِمِينَ فَقَسَّمَهَا بَيْنَ الْوَرَثَةِ فِي الْفَرَائِضِ، وَالْفَيْءُ فَقَسَّمَهُ عَلَى مُسْتَحِقِّيهِ، وَالْخُمُسُ فَوَضَعَهُ اللهُ حَيْثُ وَضَعَهُ، وَالصَّدَقَاتُ فَجَعَلَهَا اللهُ

kirina karûbara ra.

Kesê zana bê bi vê yêkê û bi wê ‘emel bikê, ji her kesî pitir di rihetî yê da ye û feyde birîye, lê kesê di wê da şik hebê, ji her kesî zêdetir wê zererê bibînê, hene ewên xweyê ni’metan ku hîla ni’metê lê tê kirin û kêm kêm berew ‘ezab biçê; û hene ewên bela ser wan da tên da bên imtihan kirin û ni’met ji wan ra bê dan.

Vêca nixwe ey ewê têgehiştî, li ser şukir kirina xwe ve zêde bike û ji lezî ya xwe kêm bike û li bal axrîn rizqê xwe bisekine.

274. *Û kerem kir:* Zanîna xwe ji xwe ra nekin nezanîn û yeqîna xwe nekin şik, dema hewe zanî, des ‘emel bikin û dema hewe yeqîn kir pêşda herin.

275. *Û kerem kir:* Çav birsîtî (teme’) mirov dibê ser avê û têhnî ji wêderê dibê, ew li xwegire (zamine) lê bê wefa ye.

Carna yê avê vedixwê, hêca têrav nebûyî, qurta avê di gerîyê ra dimînê.

Çiqa ew tişta mirov dixwazê bi des xwe ve bênê, bi qîmettir bê, ewqas musîbeta (xema) ji dest dana wê jî mezine.

Hêvî (arzû) çavên mirovê bîna kûr dikê.

حَيْثُ جَعَلَهَا.

وَكَانَ حَلْيُ الْكَعْبَةِ فِيهَا يَوْمَئِذ، فَتَرَكَهُ اللهُ عَلَى حَالِهِ، وَلَمْ يَتْرُكْهُ نِسْيَاناً، وَلَمْ يَخْفَ عَلَيْهِ مَكَاناً، فَأَقَرَّهُ حَيْثُ أَقَرَّهُ اللهُ وَرَسُولُهُ. فقال له عمر: لولاك لافتضحنا. وترك الحَلْي بحاله.

271. وروي أنه (عليه السلام) رُفع إليه رجلان سرقا من مال الله، أحدهما عبد من مال الله، والاخر من عُرُوضِ الناس. فقال عليه السلام: أَمَّا هذَا فَهُوَ مِنْ مَالِ اللهِ وَلاَ حَدَّ عَلَيْهِ، مَالُ اللهِ أَكَلَ بَعْضُهُ بَعْضاً، وَأَمَّا الْآخَرُ فَعَلَيْهِ الْحَدُّ، فقطع يده.

272. وقال (عليه السلام): لَوْ قَدِ اسْتَوَتْ قَدَمَايَ مِنْ هذِهِ الْمَدَاحِضِ لَغَيَّرْتُ أَشْيَاءَ.

273. وقال (عليه السلام): اعْلَمُوا عِلْماً يَقِيناً أَنَّ اللهَ لَمْ يَجْعَلْ لِلْعَبْدِ ـ وَإِنْ عَظُمَتْ حِيلَتُهُ،

Û feyde ji wî kesî ra tê ewê ne li pey wê.

276. *Û kerem kir:* Ilahî! Ji wê çendê ku eşkereyê min di çavê xelkê da qenc bê dîtin, lê, navdeyê min ku ez xef dikim kirêt (bê merîs) bê, ez hana xwe ji te ra tînim, her wiha ez hana xwe ji te ra tînim ji ber wê yêkê ku ez ewê ya tu ji min zanatirî bi wê, bi şiklê rîyayî qedr girtina xelkê ji xwera biparêzm, vêca ez di beraberê xelkê da xwe qenc nîşan bidim, lê ‘emelên xwe yên xirab bînim bal te, da ez nêzîkê bendan bibim û ji razî bûna te dûr bikevim.

277. *Û kerem kir:* Ne, sond bi wî yê ku em di nav şeva tarî da hiştîn, ew şeva ku spêdeya wê ji rojek ronahî xeber didê ku wiha wiha, nebûye. (mexsed ji anîna vê gotinê beyana şiklê ‘ecêb ya sond xarina Imame)

278. *Û kerem kir:* Kêma ku tu dewamê bidîyê başţirh jwê ya zehf ku tu jê bwestî.

279. *Û kerem kir:* Dema sunnet zererê bigihînin ferzan, ewa terk bide.

280. : Kesê dûr û dirêjîya seferê (axret) bênê bîra xwe, wê xwe jê re hazir bikê.

وَاشْتَدَّتْ طِلْبَتُهُ، وَقَوِيَتْ مَكِيْدَتُـهُ ـ أَكْثَرَ مِمَّا سُمِّيَ لَهُ فِـي الـذِّكْرِ الْحَكِيمِ، وَلَمْ يَحُلْ بَيْنَ الْعَبْدِ فِـي ضَعْفِهِ وَقِلَّةِ حِيلَتِهِ وَبَيْنَ أَنْ يَبْلُـغَ مَا سُمِّيَ لَهُ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ،

وَالْعَـارِفُ لِهـذَا الْعَامِـلُ بِـهِ أَعْظَمُ النَّاسِ رَاحَـةً فِـي مَنْفَعَـة، وَالتَّارِكُ لَـهُ الشَّـاكُّ فِيـهِ أَعْظَـمُ النَّاسِ شُـغْلاً فِـي مَضَـرَّة. وَرُبَّ مُنْعَم عَلَيْـهِ مُسْـتَدْرَجٌ بِـالنُّعْمَى، وَرُبَّ مُبْتَلىً مَصْنُوعٌ لَهُ بِالْبَلْوَى !

فَزِدْ أَيُّهَا الْمُسْتَمِعُ فِي شُكْرِكَ، وَقَصِّرْ مِنْ عَجَلَتِكَ، وَقِـفْ عِنْـدَ مُنتَهَى رِزْقِكَ.

274. وقال(عليه السـلام): لاَ تَجْعَلُوا عِلْمَكُمْ جَهْـلاً، وَيَقِيـنَكُمْ شَكّاً، إِذَا عَلِمْـتُمْ فَـاعْمَلُوا، وَإِذَا تَيَقَّنْتُمْ فَأَقْدِمُوا.

275. وقال(عليه السلام): إِنَّ الطَّمَعَ مُورِدٌ غَيْرُ مُصْدِر، وَضَامِنٌ غَيْرُ وَفِيّ.

وَرُبَّمَا شَرِقَ شَارِبُ الْمَاءِ قَبْلَ رِيِّهِ.

كُلَّمَا عَظُمَ قَدْرُ الشَّيْءِ الْمُتَنَافَسِ فِيهِ عَظُمَتِ الرَّزِيَّةُ لِفَقْدِهِ.

وَالأَمَانِيُّ تُعْمِي أَعْيُنَ الْبَصَائِرِ، وَالْحَظُّ يَأْتِي مَنْ لاَ يَأْتِيهِ.

281. *Û kerem kir:* fikir kirin, ne wek dîtina bi çavaye, çiko çêdibê ku çav (xelet bibê û) derewa li xweyê xwe bikê, lê ‘eql wî kesê şîretê jê bixwazê, naxapênê.

282. *Û kerem kir:* Di navbeyna hewe û we’zê da perdeyek ya xefletê heye.

283. Nezanê hewe (bê agahî) ser karave zêde dikê û zanayê hewe kara paş têxê.

284. *Û kerem kir:* ‘ilm û zanînê ‘ozrê bihane keran birîye (nehêlaye).

285. *Û kerem kir:* Heçî muhleta wî xilas bûyî (ecelê wî hatî) muhletê dixwazê û heçî muhlet jê re hatî, pê paş êxistinê sistî yê dikê.

286. *Û kerem kir:* Xelkê ji tiştekî ra negotîye “xwezka wê” ila ku zeman, ji wê ra rojek xirab xef kirîye.

287. *Derheq qederê da pirsyar jê hat kirin, ewî (s) kerem kir:* Rêkek tarî ye, vêca bi wê rêkêve neçin; behrek kûr e, vêca nekevin têda; ji esrarên ilahî ye, vêca (ji kelaştina wê ra) xwe neêxin zehmetê.

276. وقال(عليه السلام):

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ تَحْسُنَ فِي لاَمِعَةِ الْعُيُونِ عَلاَنِيَتِي، وَتَقْبُحَ فِيمَا أُبْطِنُ لَكَ سَرِيرَتِي، مُحَافِظاً عَلَى رِيَاءِ النَّاسِ مِنْ نَفْسِي بِجَمِيعِ مَا أَنْتَ مُطَّلِعٌ عَلَيْهِ مِنِّي، فَأُبْدِيَ لِلنَّاسِ حُسْنَ ظَاهِرِي، وَأُفْضِيَ إِلَيْكَ بِسُوءِ عَمَلِي، تَقَرُّباً إِلَى عِبَادِكَ، وَتَبَاعُداً مِنْ مَرْضَاتِكَ.

277. وقال(عليه السلام): لاَ وَالَّذِي أَمْسَيْنَا مِنْهُ فِي غُبْرِ لَيْلَةٍ دَهْمَاءَ، تَكْشِرُعَنْ يَوْمٍ أَغَرَّ، مَا كَانَ كَذَاكَذا.

278. وقال: قَلِيلٌ تَدُومُ عَلَيْهِ أَرْجَى مِنْ كَثِيرٍ مَمْلُول.

288. *:* Dema Xwedê kesekî rizîl bikê, ‘ilm û zanînê jê vedigrê.

289. *Û kerem kir:* Di zemanê bûrîyî da min birayek Xudayî hebû, evahe ku dinya pêş çavê wî biçûk bî, ew li ber çavê min mezin kirbî. Ew ji bin hukumdarî ya zikê xwe derketbî, vêca tişta peyda nekira, dilê wî naçûwayê û ewa peyda bikira (destve banîya) pir zêde bikar nedibira. Ew di zêdetirê zemanê xwe da bê deng bû dema biaxifta jî ser ehlê axiftinê ra bî û têhnatî ya pirsyarkeran ji nav dibira,

Zeêf û lawaz bû û xelkê ew nekar hesab dikira, lê dema wextê kar û xebatê bihata, (d jêhatinê da wek) şîrê bîşî ya û marê çûla bî,

Heta neçûa cem qazî delîl û huccet nedanîya û lome li kesî nedikira - li wêderê ku wehebû ‘ozrek hebûya- heta goh li ‘ozrê wî negirta;

Heta sax nebîya şikayeta êşê nedikira;

Ewa bikira digota ya nekira nedigota;

Eger di axiftinê de pêşî jê bihata standin jî li bê dengîyê da pêşî jê nahata standin, pitir hez dikira gohlê bibê, heta biaxiftinê;

279. وقال: إِذَا أَضَرَّتِ النَّوَافِلُ بِالْفَرَائِضِ فَارْفُضُوهَا.

280. وقال(عليه السلام): مَنْ تَذَكَّرَ بُعْدَ السَّفَرِ اسْتَعَدَّ.

281. وقال(عليه السلام): لَيْسَتِ الرَّوِيَّةُ كَالْمُعَايَنَةِ مَعَ الأَبْصَارِ، فَقَدْ تَكْذِبُ الْعُيُونُ أَهْلَهَا، وَلاَ يَغُشُّ الْعَقْلُ مَنِ اسْتَنْصَحَهُ.

282. وقال: بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الْمَوْعِظَةِ حِجَابٌ مِنَ الْغِرَّةِ.

283. وقال: جَاهِلُكُمْ مُزْدَادٌ، وَعَالِمُكُمْ مُسَوِّفٌ.

284. وقال(عليه السلام): قَطَعَ الْعِلْمُ عُذْرَ الْمُتَعَلِّلِينَ.

285. وقال: كُلُّ مُعَاجَلٍ يَسْأَلُ الأَنْظَارَ، وَكُلُّ مُؤَجَّلٍ يَتَعَلَّلُ بِالتَّسْوِيفِ.

286. وقال: مَا قَالَ النَّاسُ لِشَيْءٍ: طُوبَى لَهُ، إِلاَّ وَقَدْ خَبَأَ لَهُ الدَّهْرُ يَوْمَ سَوْءٍ.

Dema dû kar jê re bihatan pêş, dinêrî ya kîjan ji hewayê nefsê ra nêzîktir e, da xilafê wê bikira, vêca hûn jî eva exlaqa ji xwe ra bigrin û ji wa cida nebin û di wê da bikevên jêbirkanê, lê vêca eger hûn nekar bin eva hemî ya pêk bînin, evê bizanin ku girtina bi kêmê, baştir e ji terka zehfê (‘emel kirina bi kêmekî ji van exlaqan, baştir e ji wê çendê ku terka hemîyan bê kirin).

290. *Û kerem kir:* Eger Xuda ji ber ne gohdarî ya xwe we’da ‘ezab nedabîya jî lazim bû ku mirov ji ber şukira li ser ni’metan goneh nekir bîya.

291. *D te’zî ya eş’esê korê qeys da ku korê wî mir bû wiha gotê:* Ey eş’es! Eger tu li ser korê xwe mereqdar û xemdar bibî, evahe heqe ji ber ku ew nêzîkê teye û eger tu sebirdar bî, Xuda ji ber her musîbetekîve kirê û xêrek heye.

Eş’es! Eger tu sebir bikî, qedera te pêk hatîye, di halekî da ku xêr ji te ra heye, lê eger bê tabî ji te çêbê, dîsa qedera te hatîye lê di halekî da ku tu gonehkar dibî.

287. وسئل عن القدر، فقال: طَرِيــقٌ مُظْلِــمٌ فَــلاَ تَسْــلُكُوهُ، وَبَحْرٌعَمِيقٌ فَلاَ تَلِجُوهُ، وَسِــرُّ اللهِ فَلاَ تَتَكَلَّفُوهُ.

288. وقال(عليه السلام): إِذَا أَرْذَلَ اللهُ عَبْداً حَظَرَ عَلَيْهِ الْعِلْمَ.

289. وقال عليه السلام): كَانَ لِي فِيمــا مَضَــى أَخٌ فِــي اللهِ، وَكَــانَ يُعْظِمُهُ فِي عَيْنِي صِغَرُ الــدُّنْيَا فِــي عَيْنِهِ،

وَكَانَ خَارِجاً مِنْ سُلْطَانِ بَطْنِهِ فَلاَ يَشْتَهِي مَا لاَ يَجِــدُ وَلاَ يُكْثِــرُ إِذَا وَجَــدَ، وَكَــانَ أَكْثَــرَ دَهْــرِهِ صَامِتاً فَإِنْ قَالَ بَذَّ الْقَائِلِينَ وَنَقَــعَ غَلِيلَ السَّائِلِينَ،

وَكَانَ ضَعِيفاً مُسْتَضْعَفاً! فَــإِنْ جَــاءَ الْجِدُّ فَهُوَ لَيْثُ غَابٍ وَصِلُّ وَادٍ.

لاَ يُدْلِي بِحُجَّــةٍ حَتَّــى يَــأْتِيَ قَاضِياً، وَكَانَ لاَ يَلُومُ أَحَداً عَلَــى مَا يَجِدُ الْعُــذْرَ فِــي مِثْلِــهِ حَتَّــى يَسْمَعَ اعْتِذَارَهُ.

وَكَانَ لاَ يَشْكُو وَجَعاً إِلاَّ عِنْدَ بُرْئِهِ،

Ey Eş’es! Korê te ji te re keyf û şahî bû, di halekî da ku ji te re imtihan bû, û tu xemdar kirî û ji te ra xêr û rehmet e.

292. *Di wextê defna resûlê Xuda (s) got:* Sebir qence, xêncî li ser (mirina) te, hema rastî bê tabî xirabe xêncî li ser te (û cidahî ya ji te) hema bi rastî xem û musîbeta ji ber mirina te mezine û yên dî; pêşîya wê û piştî wê, hemî li ber wê da biçûk in.

293. *Û kerem kir:* Hevaletîya mirovê ehmeq neke, çiko wê ew karên xwe ji te ra bixemilênê û bixwazê tu jî wek wî bî.

294. *Derheq mesafa navbeyna rojhelat û rojavayê da, jê pirsîn, kerem kir:* Qasî pêveçûna rojekî ya rojê ye.

295. *Û kerem kir:* Dostên te sê, dijminên te jî sê ne: Dost: Dostê te û dostê dostê te û dijminê dijmin ê tene; dijminên te jî: Dijminê te û dijminê dostê te û dostê dijminê te ne.

296. *Ji kesekî ra ku dixebitîya zererê bighênê dijminê xwe, lê zerer li xwe dida, got:* Tu wek wî yî ku rimê di (singê) xwe ra dikê da suwarê l piş xwe

وَكَانَ يقُولُ مَا يَفْعَلُ وَلاَ يَقُولُ مَا لاَ يَفْعَلُ،

وَكَانَ إِذَا غُلِبَ عَلَى الْكَلاَمِ لَمْ يُغْلَبْ عَلَى السُّكُوتِ، وَكَانَ عَلَى مَا يَسْمَعُ أَحْرَصَ مِنْهُ عَلَى أَنْ يَتَكَلَّمَ.

وَكَان إِذَا بَدَهَهُ أَمْرَانِ نَظَرَ أَيُّهُمَا أَقْرَبُ إِلَى الْهَوَى فَخَالَفَهُ.فَعَلَيْكُمْ بِهذِهِ الْخَلاَئِقِ فَالْزَمُوهَا وَتَنَافَسُوا فِيهَا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيعُوهَا فَاعْلَمُوا أَنَّ أَخْذَ الْقَلِيلِ خَيْرٌ مِنْ تَرْكِ الْكَثِيرِ.

290. وقال(عليه السلام): لَوْ لَمْ يَتَوَعَّدِ اللهُ عَلَى مَعْصِيَةَ لَكَانَ يَجِبُ أَنْ لاَ يُعْصَى شُكْراً لِنعَمِهِ.

291. وقال(عليه السلام) وقد عزّى الاشعثَ بن قيس عن ابن له:

يَا أَشْعَثُ، إِنْ تَحْزَنْ عَلَى ابْنِكَ فَقَدِ اسْتَحَقَّتْ ذلِكَ مِنْكَ الرَّحِمُ، وَإِنْ تَصْبِرْ فَفِي اللهِ مِنْ كُلِّ مُصِيبَةَ خَلَفٌ.

يَا أَشْعَثُ، إِنْ صَبَرْتَ جَرَى

bikujê.

297. *Û kerem kir:* ‘ibretder çi zehfn û ‘ibretgir çi kêmin!

298. *Û kerem kir:* Kesê dijminî yê pir bikê ew gonehkar bûye û kesê kêmasî yê di wê da bikê zulm kirîye û kesê ileh digel xelkê dijminî û rikeberanî yê bikê, ew nikarê teqwatî ya Xwedê bi cî bênê.

299. *Û kerem kir:* Ne xema mine, ew gonehê ku paş wê ez muhleta kirina dû rek’et nimêjê peyda bikim û selametî yê ji Xwedê bixwazim (tewbe bikim).

300. *Pirsyar ji wî (s) kirin ku digel piranî ya xelkê, wê çawa Xwedê hesabê digel wan bibînê? Kerem kir:* Wek çawa digel zehfîya wan rizqê wan didê.*Gotin Çawa wê hesabê bibînê û ew nabînin? Kerem kir:* Wek çawa rizqê wan didê û ew nabînin.

301. *Û kerem kir:* Hinartî yê te tercûman û ji berve yê ‘eqlê teye û nivîsoka te jî ji her tiştî pitir te nîşan didê û ji te daxivê (behsa te dikê).

عَلَيْكَ الْقَدَرُ وَأَنْتَ مَـأْجُورٌ، وَإِنْ جَزِعْتَ جَرَى عَلَيْكَ الْقَدَرُ وَأَنْتَ مَأْزُورٌ.

يَا أَشْعَثُ، ابْنُكَ سَـرَّكَ وَهُـوَ بَلاَءٌ وَفِتْنَةٌ، وَحَزَنَكَ وَهُـوَ ثَـوَابٌ وَرَحْمَةٌ.

292. وقال (عليه السلام) على قبر رسول الله صـلى الله عليـه وآلـه سـاعة دُفِنَ: إِنَّ الصَّبْرَ لَجَمِيلٌ إِلاَّ عَنْـكَ، وَإِنَّ الْجَزَعَ لَقَبِيحٌ إِلاَّ عَلَيْكَ، وَإِنَّ الْمُصَابَ بِكَ لَجَلِيلٌ، وَإِنَّهُ قَبْلَـكَ وَبَعْدَكَ لَجَلَلٌ.

293. وقال (عليه السـلام): لاَ تَصْحَبِ الْمَائِقَ فَإِنَّـهُ يُـزَيِّنُ لَـكَ فِعْلَهُ، وَيَوَدُّ أَنْ تَكُونَ مِثْلَهُ.

294. وقال عليه السلام وقد سـئل عن مسافة ما بين المشرق والمغرب: مَسِيرَةُ يَوْمٍ لِلشَّمْسِ.

295.: أَصْـدِقَاؤُكَ ثَلاَثَـةٌ، وَأَعْـدَاؤُكَ ثَلاَثَـةٌ: فَأَصْـدِقَاؤُكَ: صَـدِيقُكَ، وَصَـدِيقُ صَـدِيقِكَ، وَعَدُوُّ عَدُوِّكَ. وَأَعْدَاؤُكَ: عَدُوُّكَ، وَعَدُوُّ صَدِيقِكَ، وَصَدِيقُ عَدُوِّكَ.

302. *Û kerem kir:* Ew lê qewmî yê bela dijwar biser da hatî, ji bona di'a kirinê, ne muhtactir e ji wî yê ne êmin ji belayê.

303. *Û kerem kir:* Mirov korên dinyayê ne û ji ber hez kirina daykê, lome li kesî nayê kirin.

304. *Û kerem kir:* Mirovê muhtac, hinartîyê Xwedê ye, vêca kesê jê vegrê ewî ji Xwedê vegirtîye û kesê bidîyê, ewî daye Xuda.

305. *Û kerem kir:* Mirovê bi xîret, qet zinayê nakê.

306. *Û kerem kir:* Ecel ('emrê ji mirov ra hatî teqdîr kirin), ji nûbedarî yê ra bese.

307. *Û kerem kir:* Xewa mirovê zarûk mirî tê, lê xewa yê mal ji dest çûyî nayê.

Seyidê rezî: *Me'na wê ev e yanî: Mirov li ser kuştina ewladê xwe sebir dikê, lê ji dest çûna mal ra sebir nakê.*

308. *Û kerem kir:* Hez kirina baban dibê sebebê nêzîkî ya navbeyna ewladan. Û ihtîyaca eqrebatîyê ji dostînîyê ra pitir e ji ya dostînîyê ji eqrebatîyê ra.

296. وقال عليه السلام لرجل رآه يسعى على عدوّ له بما فيه إضرار بنفسه: إِنَّمَا أَنْتَ كَالطَّاعِنِ نَفْسَهُ لِيَقْتُلَ رِدْفَهُ.

297. وقال(عليه السلام): مَا أَكْثَرَ الْعِبَرَ وأَقَلَّ الاِعْتِبَارَ!

298. وقال(عليه السلام): مَن بَالَغَ فِي الْخُصُومَةِ أَثِمَ، وَمَنْ قَصَّرَ فِيهَا ظُلِمَ، وَلاَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَّقِيَ اللهَ مَنْ خَاصَمَ.

299. وقال(عليه السلام): مَا أَهَمَّنِي ذَنْبٌ أُمْهِلْتُ بَعْدَهُ حَتَّى أُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ [وَأَسْأَلَ اللهَ الْعَافِيَةَ].

300. وسئل(عليه السلام): كيف يحاسب الله الخلق على كَثْرتهم؟ فقال: كَمَا يَرْزُقُهُمْ عَلَى كَثْرَتِهِمْ. فَقيل: كيف يُحاسِبُهُم ولا يَرَوْنَهُ؟ قال(عليه السلام):

كَمَا يَرْزُقُهُمْ وَلاَ يَرَوْنَهُ.

309. *Û kerem kir:* Xwe ji gumana mu'min a biparêzin, çiko bi rastî Xwedê heqî li ser zimanê wan deynaye.

301. وقال (عليه السلام): رَسُولُكَ تَرْجُمَانُ عَقْلِكَ، وَكِتَابُكَ أَبْلَغُ مَا يَنْطِقُ عَنْكَ!

310. *Û kerem kir:* Îmana bende durist nabê neheta bi wê ya di destê Xwedê da pitir ji wê ya di destê xwe da pişt rast bê.

302. وقال: مَا الْمُبْتَلَى الَّذِي قَدِ اشْتَدَّ بِهِ الْبَلاَءُ، بِأَحْوَجَ إِلَى الدُّعَاءِ مِنَ الْمُعَافَى الَّذِي لاَ يَأْمَنُ الْبَلاَءَ!

311. *Dema hat Besrayê Enesê korê Malik rêkir bal Telhe û Zubeyr, da tiştekî ji wê ya derheq wan da ji Pêğember (s.a) gohlê bûyî bênê bîra wan, ewî ev kar paş gohê xwe ve avêt û pêk neanî û hat bal wî (s) û gotê:* ***Min ew kar ji bîr kir****, vêca ewî (s) wiha got:*

Eger tu derewan bikî, Xwedê ewê spîtahî ya berqberqu ser te da bênê ku şaşik ewê xef nekê.

303. وقال عليه السلام: النَّاسُ أَبْنَاءُ الدُّنْيَا، وَلاَ يُلاَمُ الرَّجُلُ عَلَى حُبِّ أُمِّهِ.

304. وقال: إِنَّ الْمِسْكِينَ رَسُولُ اللهِ، فَمَنْ مَنَعَهُ فَقَدْ مَنَعَ اللهَ، وَمَنْ أَعْطَاهُ فَقَدْ أَعْطَى اللهَ.

305. وقال عليه السلام:: مَا زَنَى غَيُورٌ قَطُّ.

306. : كَفَى بِالاَجَلِ حَارِساً!

Seyidê Rezî *dibêjê: Mexsed giru bûn bû, vêca Enes, ket vê nexweşî yê û piştî hingê ew bê serwîk, nehat dîtin.*

307. وقال: يَنَامُ الرَّجُلُ عَلَى الثُّكْلِ، وَلاَ يَنَامُ عَلَى الْحَرَبِ.

312. *Û kerem kir:* Rastî ev e ku dilan ber dan hene û pişt dan hene, vêca dema ber dan sûnneta (nafilan) li wan bar bikin û dema pişt dan, hingê bi ferzan bes bikin.

ومعنى ذلك: أنه يصبر على قتل

الاولاد، ولا يصبر على سلب الاموال.

308. وقال(عليه السلام): مَوَدَّةُ الْأَبَاءِ قَرَابَةٌ بَيْنَ الْأَبْنَاءِ، وَالْقَرَابَةُ إِلَى الْمَوَدَّةِ أَحْوَجُ مِنَ الْمَوَدَّةِ إِلَى الْقَرَابَةِ.

313. *Û kerem kir:* Di Qur'anê da heye xeber û behsên pêşîya hewe da û yên paş hewe ve, her wiha Ĥukum û destûrên di navbeyna hewe da jî.

309. وقال(عليه السلام): اتَّقُوا ظُنُونَ الْمُؤْمِنِينَ، فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى جَعَلَ الْحَقَّ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ.

314. *Û kerem kir:* Kevir (ber -kuç) ji kîve hatibê, wêve bizivirînin, çiko bi rastî xirabî bi xirabîyê tê paşvedan.

310. وقال: لاَ يَصْدُقُ إِيمَانُ عَبْدٍ، حَتّى يَكُونَ بِمَا فِي يَدِ اللهِ سُبْحَانَهُ أَوْثَقَ مِنهُ بِمَا فِي يَدِهِ.

315. *Got katibê xwe, 'Ebdullahê korê Ebû Rafi':* Lîqeyê (pîne an pembowê hibrê) bêxe di nav dewatê da û serê qelema xwe dirêj bike û navbeyna rêzka veke û herfa nêzîkê hev bike, çiko ev ser spehîtahî ya xetve zêde dikê.

311. وقال عليه السلام لانس بن مالك، وقد كان بعثه إلى طلحةَ والزبيرِ لما جاءا إلى البصرة يذكر هما شيئاً سمعه من رسول الله صلى الله عليه وآله في معناهما، فلوى عن ذلك، فرجع إليه، فقال: إِنِّي أُنسيتُ ذلك الامرَ. فَقال عليه السلام:

إِنْ كُنْتَ كَاذِباً فَضَرَبَكَ اللهُ بِهَا بَيْضَاءَ لاَمِعَةً لاَ تُوَارِيهَا الْعِمَامَةُ.

يعني البرص، فأصاب أَنساً هذا الداء

316. : Ez pêşkarê mu'min a me û mal (serwet) pêşkarê xirabkaran.

Seyidê Rezî *dibêjê: Yanî: Bawerdar dikevin pey min û xirabkar, dikevin pey mal û serwetê, wek çawa mêşa hingiv dikevê pey "ye'sûb -pêşkar" ku reîsê wa ye.*

317. *Hinek ji cihûyan gotinê: Hêca hewe Pêğemberê xwe, defn nekirî, hûn derheq wî da ketin ixtilafê. Di cewaba wa da kerem kir:* Me, derheq tişta ji wî hatî

da (xelafet) ixtilaf kir, lê belê, hêca pîyê hewe ji ber ava behrê zowa nebûyî hewe got Pêğemberê xwe: ***"wek çawa ewa Xuda heyîn, ji me ra jî Xudayekî (putekî) deyne"*** vêca ***"ewî got: Bi rastî hûn qewmek nezanin"*** (E'raf/138).

318. *Gotinê pê çi tu ser himberên xwe ketî? Kerem kir:* Çiqas ez rast zelamekî ketim, ewî li dijê xwe da, arîkarîya min kir. ***Seyidê Rezî*** *dibêjê: Işare kirîye bal wê tirs û heybeta ku ji wî diketa dilê yên beraberê wî da.*

319. *Got korê xwe, Muhemmedê Henefîye:* Korê min! Ez ji feqîr bûna te ditirsim, vêca tu ji ber wê hana xwe ji Xwedê ra bibe, çiko bi rastî, feqîretî, kêmasî yê di dîn da çêdikê û 'eql şaş dikê û dibê sebebê dijminî yê.

320. *Kesekî pirsyara muşkileyekî jê kir, ewî (s) gotê:* Ji bona têgehiştinê bipirse ne ji zehmet çêkirinê ra, çiko bi rastî nezanê ku hîn dibê, wek 'alim a ye û zanayê bê insaf wek mirovê cahilê zehmet çêker e.

321. *'Ebdullahê korê 'Ebbas di meseleyekî da ku bîr û hizra wî digel ya Imam (s) ferq dikira digel wî meşweret kir, vêca ewî (s) wiha gotê:*

فيما بعدُ في وجهه، فكان لا يُرى إلاّ مُبَرقعاً.

312. وقال: إِنَّ لِلْقُلُوبِ إِقْبَالاً وَإِدْبَاراً، فَإِذَا أَقْبَلَتْ فَاحْمِلُوهَا عَلَى النَّوَافِلِ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ فَاقْتَصِرُوا بِهَا عَلَى الْفَرَائِضِ.

313. وقال(عليه السلام): وَفِي الْقرْآنِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ، وَخَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ، وَحُكْمُ مَا بَيْنَكُمْ.

314. وقال(عليه السلام): رُدُّوا الْحَجَرَ مِنْ حَيْثُ جَاءَ، فَإِنَّ الشَّرَّ لاَ يَدْفَعُهُ إِلاَّ الشَّرُّ.

315. وقال عليه السلام لكاتبه عبيدالله بن أبي رافع: أَلِقْ دَوَاتَكَ، وَأَطِلْ جِلْفَةَ قَلَمِكَ، وَفَرِّجْ بَيْنَ السُّطُورِ، وقَرْمِطْ بَيْنَ الْحُرُوفِ، فَإِنَّ ذلِكَ أَجْدَرُ بِصَباحَةِ الْخَطِّ.

316. وقال(عليه السلام): أَنا يَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِينَ، وَالْمَالُ يَعْسُوبُ الْفُجَّارِ.

ومعنى ذلك أن المؤمنين

Te heq heye hizra xwe ji min ra bêjî û ez bibînim, vêca eger min muxalifeta te kir, tu goh bide min.

يتبعونني، والفجار يتبعون المال، كما تتبع النحل يعسوبها، وهو رئيسها.

322. *Riwayet boye, dema ji Siffînê zivirî û çûyî Kufayê, ber "Şebamîyan" ra derbaz bû, girîyê jina li ser kuştî yên Siffînê gohlê bî, di wî halî da "Herbê korê Şerhebîlê Şebamî" ku ji mezinên qewmê xwe bû hat balê, vêca ewî* selamên Xwedê lê bin *gotê:* Gûrekî wê ya ez gohlê dibim, jinên hewe ser hewe ketine? Çire hûn ewa ji girî û zarîyê nehy nakin? *Ew (s) suwar bû û Herb peyarî digel wî ket rê û çû, vêca ewî (s) gotê:* Bizivire, çiko yêk peyar wek te digel yê wek min (suwar) sebebê fitne û ser xwe çûna serok û zelîl bûna mu'mina ye.

317. وقال له بعض اليهود: ما دَفَنْتُم نَبِيَّكُم حتّى اختلفتم فيه!

فقال عليه السلام لـه: إِنَّمَا اخْتَلَفْنَا عَنْهُ لاَ فِيهِ، وَلَكِنَّكُمْ مَا جَفَّتْ أَرْجُلُكُمْ مِنَ الْبَحْرِ حَتَّى قُلْتُمْ لِنَبِيِّكُمْ: (اجْعَلْ لَنَا إلهاً كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ)

318. وقيل لـه: بأيّ شيء غلبتَ الاَقران؟ فقال: مَا لَقِيتُ رَجُلاً إلاَّ أَعَانَنِي عَلَى نَفْسِهِ.

يومىء بذلك إلى تمكّن هيبته في القلوب

323. *Di şerê Nehrewanê da, ber kuştî yên xewarican ra derbaz bû û got:* Ey bext reşa, bi rastî ewê hûn xapandîn, zerer gihand hewe. *Vêca gotinê: Kî ew ji rê deranîn û xapandin, ey mîrê bawerdaran?* Kerem kir: Şeytanê ji rê windaker û nefsên destûrderên bi neqencîyê, ew pê hêvî û arizûyan ji rê deranîn û pê gonehan rê ji wan ra fireh kirin û soza serketinê da wan, vêca ew

319. وقال (عليه السلام) لابنه محمد بن الحنفية: يَا بُنَيَّ، إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ الْفَقْرَ، فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنْه، فَإِنَّ الْفَقْرَ مَنْقَصَةٌ لِلدِّينِ، مَدْهَشَةٌ لِلْعَقْلِ، دَاعِيَةٌ لِلْمَقْت!

320. وقال: لِسائل سأله عن معضل: سَل تَفَقُّهاً وَلاَ تَسْأَلْ تَعَنُّتاً، فَإِنَّ الْجَاهِلَ الْمُتَعَلِّمَ شَبِيهٌ

avêtin di agir da.

324. *Û kerem kir:* Di xefgehan da xwe ji bê emrî yên Xuda biparêzin, çiko bi rastî ewê şahid (Xuda) ew bi xwe ĥukum didê.

325. *Dema xeberê kuştina Muhemmedê korê Ebubekir jê re hat, kerem kir:* Bi rastî, xem û mereqa me li ser kuştina wî qasî keyf û şahî ya wa ye li ser wê, lê ev heye ku ewa dujminek ji dest da û me, dostek.

326. *Û kerem kir:* Muddetê ‘emrê ku Xwedê ‘ozrê benî adem qebûl dikê şêst sal e.

327. *Û kerem kir:* Ewê goneh ser wî ketî, ew ne serketî ye, kesê bi arîkarîya xirabîyê ser bikevê, ew binketî ye.

328. *Û kerem kir:* Xweda yê Subhan, qûtê feqîran di malê dewlemenda da ferz kirîye, vêca çi feqîr, birçî (birsî) nebîne, illa ku dewlemendek ji heqê wî istifade kirîye, evahe di halekî da ye ku Xwedayê Te’ala dê pirsa wê ji wan bikê.

329. Kerem kir: Bê ihtîyacî ya ji ‘ozr anînê baştir e ji ‘ozr xwestina bi rastî.

330. *Û kerem kir:* Kêmtirîn heqê

بِالْعَـالِمِ، وَإِنَّ الْعَـالِمَ الْمُتَعَسِّـفَ شَبِيهٌ بِالْجَاهِلِ الْمُتَعَنِّتِ.

321. وقال عليه السلام لعبدالله بن العباس، وقد أشار عليه في شـيء لم يوافق رأيه:

لَكَ أَنْ تُشِيرَ عَلَيَّ وأَرَى، فَإِنْ عَصَيْتُكَ فَأَطِعْنِي.

322. وروي أنه عليه السلام لما ورد الكوفة قادماً من صفين مرّ بالشّباميين، فسمع بكاء النساء على قتلى صفين، وخرج إليه حرب بن شُرَحْبِيل الشّبامي، وكان من وجوه قومه. فقال عليه السلام: أَتَغْلِبُكُمْ نِسَاؤُكُمْ عَلَى مَا أَسْمَعُ؟ أَلاَ تَنْهَوْنَهُنَّ عَنْ هذَا الرَّنِينِ؟ و أقبل يمشي معه، وهوعليه السلام راكب.

فقال عليه السلام له: ارْجِعْ، فَإِنَّ مَشْيَ مِثْلِكَ مَعَ مِثْلِي فِتْنَةٌ لِلْوَالِي، وَمَذَلَّةٌ لِلْمُؤْمِنِ.

323. وقال عليه السلام وقد مرّ بقتلى الخوارج يوم النَّهْرَوَان: بُؤْساً لَكُمْ، لَقَدْ ضَرَّكُمْ مَنْ غَرَّكُمْ.

Xwedê li ser hewe ew e ku hûn ji bê emrî ya Wî ra ni’metên Wî ji xwe ra nekin arîkar.

فقيل له: مَن غرّهم يا أميرالمؤمنين؟ فقال: الشَّيْطَانُ الْمُضِلُّ، وَالأَنْفُسُ الأَمَّارَةُ بِالسُّوءِ، غَرَّتْهُمْ بِالأَمَانِيِّ، وَفَسَحَتْ لَهُمْ فِي المَعَاصِي، وَعَدَتْهُمُ الأَظْهَارَ، فَاقْتَحَمَتْ بِهِمُ النَّارَ.

331. *Û kerem kir:* Xweda yê Subhan ta’etê xwe kir feyde îner ji bona zîrekan, di wî wextî da ku nekaran (ji ber vîyanên nefsanî) kêmasî êxistinê.

324. وقال: اتَّقُوا مَعَاصِيَ اللهِ فِي الْخَلَوَاتِ، فَإِنَّ الشَّاهِدَ هُوَ الْحَاكِمُ.

332. *Û kerem kir:* Sultan, berevanê (şerî’eta) Xwedê ye li ser ‘erdê Wî.

325. وقال عليه السلام لمّا بلغه قتل محمد بن أبي بكر: إِنَّ حُزْنَنَا عَلَيْهِ عَلَى قَدْرِ سُرُورِهِمْ بِهِ، إِلاَّ أَنَّهُمْ نَقَصُوا بَغِيضاً، وَنَقَصْنَا حَبِيباً.

333. *Di behsa bawerdaran da:* Şahî ya mu’min di rûyê wî da ye û mereqa wî di dilê wî da, dilê wî ji her tiştî firehtir e û nefsa wî ji her tiştî şikestîtir, ji bilind bûnê dikirhênê û ji meşhûr bûnê nexweş e, xema wî dirêj (û zehf) û himmeta wî bilind e, bê dengî ya wî pir e, wextê wî tejî ye (vale nîne) pir şukirdar û sebirdar e, illeh di nav fikrê da ye û ji ihtîyacî ya xwe ra dest girtî ye, xweş exlaq û nefs sivik e, nefsa wî ji ber (kevir -kuç) reqtir e û ew bi xwe ji bendan (‘evdan) şikestîtir e.

326. وقال: الْعُمْرُ الَّذِي أَعْذَرَ اللهُ فِيهِ إِلَى ابْنِ آدَمَ سِتُّونَ سَنَةً.

334. *Û kerem kir:* Eger bende, ecel û serhata wê bidîta, wê kerbê wî ji arizû û xapandina wê bihata.

327. وقال: مَا ظَفِرَ مَنْ ظَفِرَ الأِثْمُ بِهِ، وَالْغَالِبُ بِالشَّرِّ مَغْلُوبٌ.

328. وقال(عليه السلام): إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ، فَمَا جَاعَ

فَقِيرٌ إِلاَّ بِمَا مَنَـعَ بِـهِ غَنِـي، وَاللهُ تَعَالَى سَائِلُهُمْ عَنْ ذٰلِكَ.

335. *Kerem kir:* Her kesî di malê xwe da dû şirîk hene: Mîratber û qewimîn.

329. وقال: الاْسْـتِغْنَاءُ عَـنِ الْعُذْرِ أَعَزُّ مِنَ الصِّدْقِ بِهِ.

336. *Û kerem kir:* Kesê tiştek jê bê xwestin, azad e heta soz bidê (pişti soz da lazim e pêk bênê).

330. وقـال (عليـه السـلام): أَقَلُّ مَا يَلْـزَمُكُمْ لله أَلاَّ تَسْـتَعِينُوا بِنِعَمِهِ عَلَى مَعَاصِيهِ.

337. *Kerem kir:* Gazîkerê bê ‘emel wek tîr avêjê bê kevan e.

331. وقال (عليه السلام): إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ جَعَلَ الطَّاعَـةَ غَنِيمَـةَ الأَكْيَاسِ عِنْدَ تَفْرِيطِ الْعَجَزَةِ!

338. *kerem kir:* ‘İlm, dû ‘ilm in: Fitrî û gohî û, ew zanîna bi goh hatî seh kirin eger ne ser fitreta wî ve bê, feydê nadê.

332. وقال: السُّـلْطَانُ وَزَعَـةُ اللهِ فِي أَرْضِهِ.

339. *Û kerem kir:* Hizra durist bi dewleta ve (qudretê) girêdayî ye, pê hatina wê berê xwe didê û tê û pê çûna wê diçê.

333. وقال في صفة المؤمن: الْمُـؤْمِنُ بِشْـرُهُ فِـي وَجْهِـهِ، وَحُزْنُهُ فِـي قَلْبِـهِ، أَوْسَـعُ شَـيْءٍ صَدْراً، وَأَذَلُّ شَيْءٍ نَفْسـاً، يَكْـرَهُ الرِّفْعَةَ، وَيَشْـنَأُ السُّـمْعَةَ، طَوِيـلٌ غَمُّـهُ، بَعِيـدٌ هَمُّـهُ، كَثِيـرٌ صَـمْتُهُ، مَشْـغُولٌ وَقْتُـهُ، شَـكُورٌ صَـبُورٌ، مَغْمُورٌ بِفِكْرَتِهِ، ضَنِينٌ بِخَلَّتِهِ، سَهْلُ

340. *Kerem kir:* ‘İffet (pakî) xemla feqîrîyê ye û şukir xemla dewlemendî yê.

341. *Kerem kir:* Roja ‘edaletê (qîyamet) li ser zaliman, dijwartir e ji roja zulm kirinê li ser mezlûman.

342. *Kerem kir:* Dewlemendî ya mezintir, bêhêvî bûna ji wê ya di destê xelkê da ye.

343. *Û kerem kir:* Gotin paraztî ne û batin (û dil) li ber ceribandinê ne û "her kes di girûa (rehîne) kar û 'emelê xwe da ye". Û mirov di nav 'eyb û kêmasî yan da ye, xêncî ewê Xuda ew parast; pirsyarkerê wan qesta ezyet û azarê heye û cewabder xwe têxê zehmetê di cewab danê da. Ewê xweş fikir, hez kirin û heznekirina xelkê, ewî ji fikra wî vedikê, ewê qayîmtir (di dînê xwe da), nêrînek kurt ewî birîndar dikê û dêşênê û yêk kelîme bi tinê goherînê têxîyê (ewî digoherênê).

344. *Û kerem kir:* Gelî xelkîno! Ji Xwedê bitirsin, çiqa hêvîdar hebûne ku negihane hêvî û arizû ya xwe û çiqa ew kes hebûne ku avahî ava kirin lê, têda nesekinîne û çiqa hene ewên kom dikin wê ya ku terka wê bikin; belkî jî ew bi neheqî kom kiribê û pêşî li heqekî girtibê; bi rêka heram ve bi dest ve anî bê û gonehkar bûbê û ketbê bin barê gonehan da û, bi esef û puşmanî ya xwe ve biçê bal Xweda yê xwe, ku xusirî bê di dinya û axretê da û, evahe ye ew zerer û zîyana eşker e.

345. *Û kerem kir:* Nekarîna pêk anîna gonehan awayek yê bê gonehîyê ye.

الْخَلِيقَةِ، لَيِّنُ الْعَرِيكَةِ! نَفْسُهُ أَصْلَبُ مِنَ الصَّلْدِ، وَهُوَ أَذَلُّ مِنَ الْعَبْدِ.

334. وقال (عليه السلام): لَوْرَأَى الْعَبْدُ الأَجَلَ وَمَسِيرَهُ لأَبْغَضَ الأَمَلَ وَغُرُورَهُ.

335. وقال: لِكلِ امْرِىء فِي مَالِهِ شَرِيكَانِ: الْوَارِثُ، وَالْحَوَادِثُ.

336. وقال (عليه السلام): الْمَسْؤُولُ حُرٌّ حَتَّى يَعِدَ.

337. وقال (عليه السلام): الدَّاعِي بِلاَ عَمَل كَالرَّامِي بِلاَ وَتَر.

338. وقال: الْعِلْمُ عِلْمَانِ: مَطْبُوعٌ وَمَسْمُوعٌ، وَلاَ يَنْفَعُ الْمَسْمُوعُ إِذَا لَمْ يَكُنِ الْمَطْبُوعُ.

339. وقال (عليه السلام): صَوَابُ الرَّأْيِ بِالدُّوَلِ: يُقْبِلُ بِإِقْبَالِهَا، وَيَذْهَبُ بِذَهَابِهَا.

340. وقال عليه السلام: الْعَفَافُ زِينَةُ الْفَقْرِ، وَالشُّكْرُ زِينَةُ الْغِنَى.

341. وقال (عليه السلام):

346. *Û kerem kir:* Avarûyê te wek cemedê ye (narijê) ku pê xwestinê, dilop dilop dirijê, vêca binêre kanê tu li bal kî ewa dilopa dirijînî.

يَوْمُ الْعَدْلِ عَلَى الظَّالِمِ أَشَدُّ مِنْ يَومِ الْجَوْرِ عَلَى الْمَظْلُومِ!

347. *Û kerem kir:* Pesnê zêdetirê ji heqîyê temelluq û ziman hilûtî ye û kêm hiştina ji heq jî an nekarîn e û an hesed.

342. وقال (عليه السلام): الْغِنَى الأَكْبَرُ الْيَأْسُ عَمَّا فِي أَيْدِى النَّاسِ.

348. : *Û kerem kir:* Dijwartirîn goneh, ew e ya ku xweyê wê ewê biçûk û kêm hesab bikê.

343. وقال (عليه السلام): الأَقَاوِيلُ مَحْفُوظَةٌ، وَالْسَّرَائِرُ مَبْلُوَّةٌ، وَ(كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ)، وَالنَّاسُ مَنْقوصُونَ مَدْخُولُونَ إِلاَّ مَنْ عَصَمَ الله، سَائِلُهُمْ مُتَعَنِّتٌ، وَمُجِيبُهُمْ مُتَكَلِّفٌ، يَكَادُ أَفْضَلُهُمْ رَأْياً يَرُدُّهُ عَنْ فَضْلِ رَأْيِهِ الرِّضَى وَالسُّخْطُ، وَيَكَادُ أَصْلَبُهُمْ عُوداً تَنْكَؤُهُ اللَّحْظَةُ، وَتَسْتَحِيلُهُ الْكَلِمَةُ الْوَاحِدَةُ.

349. *Û kerem kir:* Kesê berê xwe bidê kêmasî yên xwe, wê bi kêmasî yên xelkê ve mijûl nebê. Kesê bi rizqê Xwedê razî bê, ewa lê difewitê, ewî mereqdar nakê. Kesê şûrê zulmê bikêşê wê pê wê bê kuştin. Kesê bê hazirî xwe li karûbara bidê wê bişkê. Kesê xwe bavêjê nav gerav a wê bixeniqê. Kesê biçê cîyên xirab wê tuhme bê ser. Kesê pir axiftin bê wê pir xeletî jê çêbin û kesê xeletî yên wî zehf bibin wê şerm a wî kêm bibê û kesê şerm û heya wî kêm bê wê kêm xwe ji gonehan vedê û kesê kêm xwe ji gonehan vedê wê dilê wî bimrê û kesê dilê wî bimrê wê bikevê di

344. مَعَاشِرَ النَّاسِ، اتَّقُوا اللهَ، فَكَمْ مِنْ مُؤَمِّلٍ مَا لاَ يَبْلُغُهُ، وَبَانٍ مَا لاَ يَسْكُنُهُ، وَجَامِعٍ مَا سَوْفَ يَتْرُكُهُ، وَلَعَلَّهُ مِنْ بَاطِلٍ جَمَعَهُ، وَمِنْ حَقٍّ مَنَعَهُ، أَصَابَهُ حَرَاماً، وَاحْتَمَلَ بِهِ آثَاماً، فَبَاءَ بِوِزْرِهِ، وَقَدِمَ عَلَى رَبِّهِ، آسِفاً

agir da. Kesê berê xwe bidê kêmasî yên xelkê, vêca lê nexweş bê, pêre jî ji bona xwe bi wê razî bê, ew hema ehmeq bi xwe ye. Qena'et ew mal e ku xilas nabê. Kesê zehf (pir) mirinê bênê bîra xwe, wê ji dinyayê, bi kêmê razî bibê û kesê bizanê xeberdana wî ji kar û 'emelê wî tê hesabê, wê kêm biaxivê, xêncî wê axiftina jê re lazim û bikêr wî bê.

لاَهِفاً، قَدْ (خَسِرَ الـدُّنْيَا وَالأخِـرَةَ ذلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ)

345. وقال(عليه السلام): مِنَ الْعِصْمَةِ تَعَذُّرُ الْمَعَاصِي.

346. وقال(عليه السلام): مَاءُ وَجْهِكَ جَامِـدٌ يُقْطِـرُهُ السُّـؤَالُ، فَانْظُرْ عِنْدَ مَنْ تُقْطِرُهُ.

350. *Û kerem kir:* Mirovên zalim, sê nîşan hene: Pê negohdanê zulmê li yê serxwe radikê û pê bindest kirinê zulmê li yê bin xwe ra dikê û arîkarê koma zalima ye û piştvanîyê ji wan dikê.

347. وقال: الثَّنَاءُ بِأَكْثَرَ مِـنَ الاسْتِحْقَاقِ مَلَقٌ، وَالتَّقْصِـيرُ عَـنِ الاسْتِحْقَاقِ عِيٌّ أَوْ حَسَدٌ.

351. *Û kerem kir:* Dema zehmet û dijwarî bighê nihayetê, berfirehî çêdibê û dema xeleka (helqe) bela teng bibê rihetî çêdibê.

348. وقـال(عليـه السـلام): أَشَـدُّ الـذُّنُوبِ مَـا اسْـتَهَانَ بِـهِ صَاحِبُهُ.

352. *Ji hogirek yê xwe ra got:* Zêdetirê wextê xwe bi jin û zarokên xwe ve neborîne, çiko eger jin û zarokên te, ehlê Xwedê bin, ji xwe Xwedê dostên xwe pûç nakê û ji nav nabê û eger dijminên Xwedê jî bin, vêca tê çi bikî ji xem xwarina ji dijminên Xwedê û xwe mijûl kirina bi wan ve?!

349. وقال(عليه السلام): مَنْ نَظَرَ فِي عَيْبِ نَفْسِهِ اشْـتَغَلَ عَـنْ عَيْبِ غَيْرِهِ، وَمَنْ رَضِيَ بِـرِزْقِ اللهِ لَمْ يَحْزَنْ عَلَى مَا فَاتَهُ، وَمَنْ سَـلَّ سَيْفَ الْبَغْيِ قُتِلَ بِهِ، وَمَـنْ كَابَـدَ الأُمُورَ عَطِبَ، وَمَنِ اقْتَحَمَ اللُّجَجَ غَرِقَ، وَمَنْ دَخَلَ مَدَاخِلَ السُّـوءِ

353. *Û kerem kir:* Mezintirîn ‘eyb ew e ku ew kêmasî ya di te da heyî, tu ji xelkê ra bikî kêmasî.

354. *Di hizûra Imam ‘Elî (s) da kesekî ji ber ji dayik bûna korekî bi vî awayî pîrozbahî da kesekî: Ji dayik bûna qehremanê te yê suwarkar ji te ra pîroz û mubarek bê; vêca Ewî selamên Xwedê lê bin gotê:*

Newebêje, wiha bêje: Şûkrê Wî yê ew dayî bike, û ev dana he ji te ra mubarek bê, hêvî ew e mezin bibê û tu ji qencî ya wî xweşîyê bibînî.

355. *Kesek ji “kar bi dest”ên wî avahîyek mezin ava kir, ewî (s) gotê:* Zêr û zîv serê xwe deranîne û ev xanîyê henê behsê ji dewlemendîya te dikê.

356. *Gotinê: Eger derîyê kesekî ser da bê girtin û ew li wêderê bimînê, wê rizqê wî ji kîderê jê re bê? Kerem kir:*

Ji wêderê ve ku ecelê wî têtê.

357. *Di te’zîya cima’etekî da ku yêk ji wan miribû, kerem kir:* Evî karî ji hewe despê nekirîye û bi hewe xilas jî nabê, ev

اتُّهِمَ، وَمَنْ كَثُرَ كَلاَمُهُ كَثُرَ خَطَؤُهُ، وَمَنْ كَثُرَ خَطَؤُهُ قَلَّ حَيَاؤُهُ، وَمَنْ قَلَّ حَيَاؤُهُ قَلَّ وَرَعُهُ، وَمَنْ قَلَّ وَرَعُهُ مَاتَ قَلْبُهُ، وَمَنْ مَاتَ قَلْبُهُ دَخَلَ النَّارَ، وَمَنْ نَظَرَ فِي عُيُوبِ النَّاسِ فَأَنْكَرَهَا ثُمَّ رَضِيَهَا لِنَفْسِهِ فذَاكَ الأَحْمَقُ بِعَيْنِهِ. وَالْقَنَاعَةُ مَالٌ لاَ يَنْفَدُ، وَمَنْ أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ رَضِيَ مِنَ الدُّنْيَا بِالْيَسِيرِ، مَنْ عَلِمَ أَنَّ كَلاَمَهُ مِنْ عَمَلِهِ قَلَّ كَلاَمُهُ إِلاَّ فِيمَا يَعْنِيهِ.

350. وقال: لِلظَّالِمِ مِنَ الرِّجَالِ ثَلاَثُ عَلاَمَات: يَظْلِمُ مَنْ فَوْقَهُ بِالْمَعْصِيَةِ، مَنْ دُونَهُ بِالْغَلَبَةِ، يُظَاهِرُ الْقَوْمَ الظَّلَمَة.

351. وقال: عِنْدَ تَنَاهِي الشِّدَّةِ تَكُونُ الْفَرْجَةُ، وَعِنْدَ تَضَايُقِ حَلَقِ الْبَلاَءِ يَكُونُ الرَّخَاءُ.

352. وقال(عليه السلام) لبعض أصحابه: لاَ تَجْعَلَنَّ أَكْثَرَ شُغُلِكَ بِأَهْلِكَ وَوَلَدِكَ: فَإِنْ يَكُنْ

hevalê hewe ku sax bû bi sefer diçûa, vêca we hesab bikin ku di seferê da ye. Eger li hewe zivirî ji xwe baş e, eger li hewe nezivirî jî hûnê biçin cem wî.

أَهْلَكَ وَوَلَدُكَ أَوْلِيَاءَ اللهِ، فَإِنَّ اللهَ لاَ يُضِيعُ أَوْلِيَاءَهُ، وَإِنْ يَكُونُوا أَعْدَاءَ اللهِ، فَمَا هَمُّكَ وَشُغْلُكَ بِأَعْدَاءِ اللهِ؟!

358. *Û kerem kir:* Xelkîno! Lazim e di wextê ni'metê da Xwedê hewe bi tirs bibînê wek çawa di wextê nexweşî û bela da hewe bizdayî dibînê. Kesê ku Xwedê di mal û heyî ya wî da berfirehî dayîyê û evê berfirehîyê wesîla imtihana xwe nezanê, ewî xwe ji qewmînek bi tirs di emanê da hesab kirîye û kesê bikevê di nedarî û feqîretîyê da û ewê imtihana xwe hesab nekê, ew xêra ku hêvî jê hebû telef kirîye û ji nav birîye.

353. وقال عليه السلام: أَكْبَرُ الْعَيْبِ أَنْ تَعِيبَ مَا فِيكَ مِثْلُهُ.

354. وهنَّأَ **بحضرته** عليه السلام **رجل رجلاً بغلام ولد له فقال له:** لِيَهْنِئْكَ الْفَارِسُ.

فقال عليه السلام : لاَ تَقُلْ ذٰلِكَ، وَلٰكِنْ قُلْ: شَكَرْتَ الْوَاهِبَ وَبُورِكَ لَكَ فِي الْمَوْهُوبِ وَبَلَغَ أَشُدَّهُ وَرُزِقْتَ بِرَّهُ.

355. وبنى رجل من عمّاله بناءً فخماً، فقال(عليه السلام):

أَطْلَعَتِ الْوَرِقُ رُؤُوسَهَا! إِنَّ الْبِنَاءَ لَيَصِفُ عَنْكَ الْغِنَى.

356. قيل له: لو سُدَّ على رجل بَابُ بيته، وتُرِكَ فيه، من

359. *Û kerem kir:* Ey esîrên vîyanên nefsanî, hinkî ve bisekinin, çiko bi rastî kesê meyla xwe dayî dinyayê, xêncî dengê didanên qewimîna ewî nabizdînê (û hişyar nakê). Mirovno! Hûn bi xwe, xwe edeb bidin û nefsa xwe ji wan 'edetên pîs ku meyla xwe dayînê paşda bizivirînin.

360. *Û kerem kir:* Ew axiftina ji devê kesekî derdikevê, çiqa tu bikarî ser başîyê ve bibî û me'ne bikî, gumana

xirab neke.

أين كان يأتيه رزقُه؟ فقال:

مِنْ حَيْثُ كَانَ يَأْتِيهِ أَجَلُهُ.

361. *Kerem kir:* Dema tu muhtacîyek ya xwe ji Xwedê Te'ala bixwazî, pê selewata li ser Pêğember (s.a) despê bike û di pey ra ihtîyacî ya xwe bixwaze, çiko kerema Xwedê ji wê çendê zehftir e ku dû ihtîyacî jê bên xwestin vêca yêkî ji wan pêk bênê û ya dî pêk neynê û paşda bidê.

357. وعَزّى قوماً عن ميّت فقال: إنَّ هذَا الأَمْرَ لَيْسَ بِكُمْ بَدَأً، وَلاَ إِلَيْكُمُ انْتَهَى، وَقَدْ كَانَ صَاحِبُكُمْ هذَا يُسَافِرُ، فَعُدُّوهُ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ، فَإِنْ قَدِمَ عَلَيْكُمْ وَإِلاَّ قَدِمْتُمْ عَلَيْهِ.

362. *Û kerem kir:* Kesê ber şerm û avrû ya xwe bikevê bila desta ji rikeberanî yê bikêşê.

358. وقال (عليه السلام): أَيُّهَا النَّاسُ، لِيَرَكُمُ اللهُ مِنَ النِّعْمَةِ وَجِلِينَ، كَمَا يَرَاكُمْ مِنَ النِّقْمَةِ فَرِقِينَ! إِنَّهُ مَنْ وُسِّعَ عَلَيْهِ فِي ذَاتِ يَدِهِ فَلَمْ يَرَ ذلِكَ اسْتِدْرَاجاً فَقَدْ أَمِنَ مَخُوفاً، وَمَنْ ضُيِّقَ عَلَيْهِ فِي ذَاتِ يَدِهِ فَلَمْ يَرَ ذلِكَ اخْتِبَاراً فَقَدْ ضَيَّعَ مَأْمُولاً.

363. *Û kerem kir:* Lez ketina di karekî da ku hêca wextê wê nehatî û sistî û xwe giran kirin piştî hatina forsetê (lê hatinê) ji ehmeqî û nezanîyê ye.

364. *:* Ji tişta nebûyî nepirse, çiko ewa qewimîyî ji mijûl bûna te ra bes e.

365. *Û kerem kir:* Fikr (bîr û hizr) ayneyek temîze û we'z girtina ji tiştên we'z girtinê tirsînerekî xêrxwaz e. Û ji edebdana te ra ev bes e ku tu xwe dûr bigirî ji wa tiştan ku tu ji xêncî xwe ra kirêt û nebaş zanî.

359. وقال (عليه السلام): يَا أَسْرَى الرَّغْبَةِ أَقْصِرُوا فَإِنَّ الْمُعَرِّجَ عَلَى الدُّنْيَا لاَ يَرُوعُهُ مِنْهَا إِلاَّ صَرِيفُ أَنْيَابِ الْحِدْثَانِ. أَيُّهَا

النَّاسُ، تَوَلَّوا مِنْ أَنْفُسِكُمْ تَأْدِيبَهَا، وَاعْدِلُوا بِهَا عَنْ ضَرَاوَةِ عَادَاتِهَا.

366. *Û kerem kir:* ‘İlm gel ‘emel dimînê, vêca kesê zanî divê ‘emel bikê; zanîn gazî ‘emel dikê, eger cewab da, dimînê eger ne bar dikê.

360. وقال: لاَ تَظُنَّنَّ بِكَلِمَةٍ خَرَجَتْ مِنْ أَحَدٍ سَوءاً، وَأَنْتَ تَجِدُ لَهَا فِي الْخَيْرِ مُحْتَمَلاً.

367. : Xelkîno! Tiştên vê dinyayê wek gîyayek nexweşî çêker e, vêca xwe ji wê çêrîngehê dûr bikin ku barkirina ji wê xweştir e ji sekinîna di wê da û razî bûna bi qûtê wê yê kêm, baştir e ji malê wê. Ewê malek zehfî berhev kirî, mehkumê bi feqîretî yê ye û kesê xwe ji wê bê ihtîyac kirî gihaye rihetîyê.

361. وقال: إِذَا كَانَتْ لَكَ إِلَى اللهِ سُبْحَانَهُ حَاجَةٌ فَابْدَأْ بِمَسْأَلَةِ الصَّلاَةِ عَلَى النَّبِيِّ(صلى الله عليه وآله)، ثُمَّ سَلْ حَاجَتَكَ، فَإِنَّ اللهَ أَكْرَمُ مِنْ أَنْ يُسْأَلَ حَاجَتَيْنِ، فَيَقْضِيَ إِحْدَاهُمَا وَيَمْنَعَ الأُخْرَى.

kesê bi xemla wê hatî xapandin kûrîtî li pey çavên wî ye, kesê dostî ya wê ji xwe ra bikê nişan ewî dilê xwe tejî kol û xem kirîye û di kûratî ya dilê wî da dimînê, xemek ewî bi xwe ve mijûl dikê û xemek ewî mereqdar dikê, wê her we bê heta rêka nefesa wî bê girtin û bavêjin nav goristanekî, di halekî da ku reyê stuwê wî hatî birîn. Ji nav birina wî ji Xwedê ra avêtina wî jî ji hevala ra hêsan e.

362. وقال(عليه السلام): مَنْ ضَنَّ بِعِرْضِهِ فَلْيَدَعِ الْمِرَاءَ.

363. وقال(عليه السلام): مِنَ الْخُرْقِ الْمُعَاجَلَةُ قَبْلَ الأَمْكَانِ، وَالأَنَاةُ بَعْدَ الْفُرْصَةِ.

364. وقال: لاَتَسْأَلْ عَمَّا لاَ يَكُونُ، فَفِي الَّذِي قَدْ كَانَ لَكَ شُغُلٌ.

Mu’min bi çavê ‘ibretê berê xwe didê dinyayê û bi qût ê xwe, hema çi bê, razî ye û, bi xezeb axiftina dinyayê

seh dikê. Eger bê gotin filankes dewlemend bû, dibêjê: Ew bê xêr bû.

Eger ji ber fikr a manê keyfxweş bibê, ji ber hizra nemanê dikevê xem û kulan. Evahe halê dinya wa ye û hêca roja bê hêvî bûnê ser wan da nehatîye.

368. *Û kerem kir:* Bi rastî Xwedayê Subhan xêr li ser gohdana xwe û ‘ezab û ceza li ser bê emrîya xwe danîye, da ‘ebdên xwe ji ‘ezab paşda bidê û bi alîyê bihişta xwe ve bibê.

369. *Û kerem kir:* Wê zemanek ser xelkê da bê ku ji Qur’anê xêncî xetê wê û ji Islamê xêncî navê wê di nav wan da namînê, di wê rojê da ji nezer avahîya ve mizgeftên wan avane, lê ji nezer hidayetê ve wêran; Ehlê wê û avakerên wê pîstirîn xelkê ser rûyê ‘erdê ne, fitne (û xirabî) ji wa tê der û xeletî (goneh) li wan disekinê, kesê xwe ji fitna bidê alî, wê ewî li wê bizivirînin û ewê xwe jê bidê paş, bi alîyê wê ve dajûn. Xweda yê Subhan, kerem dikê: Ez bi xwe sond dixum, ezê fitneyekî ser wan da bidim ku ewên nerm û helîm di wê da şaş û heyrî bimînin. Û Xwedê we kirîye. Em

365. وقال (عليه السلام):
الْفِكْرُ مِرْآةٌ صَافِيَةٌ، وَالاْعْتِبَارُ مُنْذِرٌ نَاصِحٌ، وَكَفَى أَدَباً لِنَفْسِكَ تَجَنُّبُكَ مَا كَرِهْتَهُ لِغَيْرِكَ.

366. وقال: الْعِلْمُ مَقْرُونٌ بِالْعَمَلِ فَمَنْ عَلِمَ عَمِلَ، وَالْعِلْمُ يَهْتِفُ بِالْعَمَلِ فَإِنْ أَجَابَهُ وَإِلاَّ ارْتَحَلَ.

367. وقال: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، مَتَاعُ الدُّنْيَا حُطَامٌ مُوبِىءٌ فَتَجَنَّبُوا مَرْعَاهُ! قُلْعَتُهَا أَحْظَى مِنْ طُمَأْنِينَتِهَا، وَبُلْغَتُهَا أَزْكَى مِنَ ثَرْوَتِهَا، حُكِمَ عَلَى مُكْثِر مِنْهَا بِالْفَاقَةِ، وَأُعِينَ مَنْ غَنِيَ عَنْهَا بِالرَّاحَة.

مَنْ رَاقَهُ زِبْرِجُهَا أَعْقَبَتْ نَاظِرَيْهِ كَمَهاً، وَمَنِ اسْتَشْعَرَ الشَّغَفَ بِهَا مَلأَتْ ضَمِيرَهُ أَشْجاناً، لَهُنَّ رَقْصٌ عَلَى سُوَيْدَاء قَلْبِهِ: هَمٌّ يَشْغَلُهُ، وَغَمٌّ يَحْزُنُهُ، كَذلِكَ حَتَّى يُؤْخَذَ بِكَظَمِهِ فَيُلْقَى بِالْفَضاءِ، مُنْقَطِعاً

ji Xwedê dixwazin ku li şimitîn û bê xeberîya me biborê.

370. *Riwayet bûye ku kêm cara çêbûye, ew biçê ser minberê û pêşîya xutbê da wiha nebêjê:*

Mirovno! Ji Xwedê bitirsin, kes bêhûde çênebûye da mijûlê pûçîyê bibê; û ew nehiştine bi hêvîya wî ve da ku karê bêhûde û bê çine bikê.

Newebê ku dinya di çavê kesekî da bi xemil bê, û bi çavê xirab berê xwe bidê axretê û ewê kirêt bibînê û dinyayê di şûna axretê da deynê.

Ew ser xweçûyî yê di dinyayê da seratirîn serketin bi dest ve anîyî, qet nagihê merteba wî kesê behrek kêm ji axretê dest ve anîyî.

371. *Û kerem kir:* Çi hêjan û şeref seratir ji Islamê nînin û çi hêz û quwet ser teqwatîyê ra tinehin û çi penahgehek qenctir ji (were'ê) xwe vedana ji gonehan nîne û çi şifa'etkar (mehderker) serketîtir ji tewbê nînin û çi xezne bê ihtîyackertir ji qena'etê tine û çi mal qas razî bûna bi rizq û qût, pitir feqîretîyê ji nav nabê.

Kesê qasê têra wî dikê ku jê re hatîye dayîn, bikê têra xwe, ew gihaye rihetîyê û ketîye ber sîbera êmnahîyê.

أَبْهَـرَاهُ، هَيِّنـاً عَلـى اللهِ فَنـاؤُهُ، وَعَلَى الأَخْوَانِ إِلْقَاؤُهُ.

وَإِنَّمَا يَنْظُرُ الْمُؤْمِنُ إِلَى الدُّنْيَا بَعَيْنِ الاعْتِبَارِ، وَيَقْتَاتُ مِنْهَا بِبَطْنِ الاضْـطِرَارِ، وَيَسْـمَعُ فِيهَـا بِـأُذُنِ الْمَقْتِ وَالاَبْغَاضِ، إِنْ قِيلَ أَثْـرى قِيلَ أَكْدَى!

وَإِنْ فُرِحَ لَهُ بِالْبَقَاءِ حُـزِنَ لَـهُ بِالْفَنَاءِ! هذَا وَلَمْ يَأْتِهِمْ يَـوْمٌ فِيـهِ يُبْلِسُونَ.

368. وقـال: إِنَّ اللهَ سُـبْحَانَهُ وَضَـعَ الثَّـوَابَ عَلَـى طَاعَتِـهِ وَ الْعِقَابَ عَلَى مَعْصِيَتِهِ ذِيَادَةً لِعِبَادِهِ عَنْ نِقْمَتِهِ وَحِيَاشَةً لَهُمْ إِلَى جَنَّتِهِ.

369. وقال (عليـه السـلام):

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَـانٌ لاَ يَبْقـى فِيهِمْ مِنَ الْقُرآنِ إِلاَّ رَسْمُهُ، وَمِـنَ الاسْـلاَمِ إِلاَّ اسْـمُهُ، مَسَـاجِدُهُمْ يَوْمَئِذ عَامِرَةٌ مِنَ الْبُنَى، خَرَابٌ مِنَ الْهُدَى، سُكَّانُهَا وَعُمَّارُهَا شَرُّ أَهْلِ الأَرْضِ، مِـنْهُمْ تَخْـرُجُ الْفِتْنَـةُ،

وَإِلَيْهِمْ تَأْوِي الْخَطِيئَةُ، يَرُدُّونَ مَنْ شَذَّ عَنْهَا فِيهَا، وَيَسُوقُونَ مَنْ تَأَخَّرَ عَنْهَا إِلَيْهَا، يَقُولُ اللهُ تعالى: فَبِي حَلَفْتُ لأَبْعَثَنَّ عَلَى أُولئِكَ فِتْنَةً أَتْرُكُ الْحَلِيمَ فِيهَا حَيْرَانَ، وَقَدْ فَعَلَ، وَنَحْنُ نَسْتَقِيلُ اللهَ عَثْرَةَ الْغَفْلَةِ.

Xwestên nefsanî, kilîda zehmetî û merkeba westana ye.

Hirs û tekebbûr û hesed mirov têxin nav gonehan ra.

Xirabkarî komkerê pîstirîn ‘eyba ye.

370. وروي أنه قلما اعتدل به المنبر إلاّ قال أَمام خطبته:

أَيُّهَا النَّاسُ، اتَّقُوا اللهَ، فَمَا خُلِقَ امْرءٌ عَبَثاً فَيَلْهُو، وَلاَ تُرِكَ سُدىً فَيَلْغُوَا!

وَمَا دُنْيَاهُ الَّتي تَحَسَّنَتْ لَهُ بِخَلَف مِنَ الأخِرَةِ الَّتي قَبَّحَهَا سُوءُ النَّظَرِ عِنْدَهُ،

وَمَا الْمَغْرُورُ الَّذِي ظَفِرَ مِنَ الدُّنْيَا بِأَعْلَى هِمَّتِهِ كَالأخَرِ الَّذِي ظَفِرَ مِنَ الأخِرَةِ بِأَدْنَى سُهْمَتِهِ.

371. وقال: لاَ شَرَفَ أَعْلَى مِنَ الإسْلاَمِ، وَلاَ عِزَّ أَعَزُّ مِنَ التَّقْوَى، وَلاَ مَعْقِلَ أَحْصَنَ مِنَ الْوَرَعِ،لاَ شَفِيعَ أَنْجَحُ مِنَ التَّوْبَةِ،

Ey Cabir! Xwe ragirî ya dîn û dinyayê bi çar kesa ye: ’Alimê ku ‘ilm û zanîna xwe bikar dibê û nezanê ku ji hîn bûna zanînê narevê (paşda nadê) û dankerê ku bexîletîyê li danê da nakê û feqîrê ku axreta xwe nefirûşê bi dinya xwe, vêca eger ‘alim ‘ilmê xwe zayi‘ bikê wê nezan xwe ji hîn kirinê paşda bidê û eger dewlemend di qencî kirinê da bexîletîyê bikê wê feqîr axreta xwe bifrûşê bi dinya xwe.

Ey Cabir! Kesê ni’metên Xwedê pir li ser hebin, wê ihtîyacî ya xelkê pir bikevê bal wî, vêca kesê di wê ya Xwedê dayîyê da, wek çawa li ser wî wacib ‘emel bikê û pê rabê, Xwedê wê ni’meta wî bihêlê û kesê di wê da tişta li ser lazim pêk neynê, wê ewê ni’metê

raberê ji nav çûn ê bikê.

373. *Muhemmedê korê Cerîrê Teberî di tarîxa xwe da ji 'Ebdurrehmanê korê Eb-u Leylî yê feqîh, riwayet kirîye* - ev 'Ebdurehman ew e yê digel Eş'es çûyî şerê Hecac- *ku dema ewî xelk ji cihada digel Heccac ra radikiran û hiltêxistan, got: Min ji 'Elî, ku Xwedê dereca wî di nav qencan da bilind bikê û xêra şehîd û siddîqan bidîyê, gohlê bû, di roja ku em ketin beraberê Şamî yan da, kerem dikira:*

Ey gelî bawerdaran, kesê bibînê ku zulmek tê kirin an xelk tên gazî kirin bo karê nebaş û kirêt (munker) vêca ew bi dil jê nehez bê û inkar bikê, muheqeq ew bi selamet maye û ji wê xirabîyê dûr ketîye. Û kesê bi zimanê xwe ewê inkar bikê, xêrdar dibê û ji wî yê bi dil tinê inkar kirî, baştir û seratir e û ew kesê inkar kirina xwe pê şûr rabighênê da ku gotina Xwedê seratir bê û gotina zaliman bin bikevê (binketî bê), vêca ew e yê ketî ser rêka rast û durist û li ser wê rawestayî û nûra yeqînê di dilê wî da ronahî dayî.

374. *Di axiftinek dî da bi vê me'nayî, wiha hatîye:* Vêca hinek ji xelkê bi dest û ziman û dilê xwe inkara munker (kirêt û

وَلاَ كَنْزَ أَغْنَى مِنَ الْقَنَاعَةِ، وَلاَ مَالَ أَذْهَبُ لِلْفَاقَةِ مَنَ الرِّضَى بِالْقُوتِ،

وَمَنِ اقْتَصَرَ عَلَى بُلْغَةِ الْكَفَافِ فَقَدِ انْتَظَمَ الرَّاحَةَ، وَتَبَوَّأَ خَفْضَ الدَّعَةِ.

وَالرَّغْبَةُ مِفْتَاحُ النَّصَبِ، وَمَطِيَّةُ التَّعَبِ.

وَالْحِرْصُ وَالْكِبْرُ وَالْحَسَدُ دَوَاعٍ إِلَى التَّقَحُّمِ فِي الذُّنُوبِ.

وَالشَّرُّ جَامِعُ مَسَاوِىءِ الْعُيُوبِ.

372. قال لجابر بن عبدالله الانصاري:

يَا جَابِرُ، قِوَامُ الدِّينِ وَ الدُّنْيَا بِأَرْبَعَةٍ: عَالِمٍ مُسْتَعْمِلٍ عِلْمَهُ، وَجَاهِلٍ لاَ يَسْتَنْكِفُ أَنْ يَتَعَلَّمَ، وَجَوَاد لاَ يَبْخَلُ بِمَعْرُوفِهِ، وَفَقِيرٍ لاَ يَبِيعُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاهُ; فَإِذَا ضَيَّعَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ اسْتَنْكَفَ الْجَاهِلُ أَنْ يَتَعَلَّمَ، وَإِذَا بَخِلَ الْغَنِيُّ بِمَعْرُوفِهِ بَاعَ الْفَقِيرُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاهُ.

يَا جَابِرُ، مَنْ كَثُرَتْ نِعَمُ اللهِ

nebaşîyê) dikin, ewî wiha xesletên qenc di xwe da kamil û temam kirine; Hinek ji wan jî bi ziman û dilê xwe inkara munker dikin û bi dest nakin, vêca ewa xwe bi dû xesletên başîyê girtine û xesletek jî ji nav birine; Hinek jî bi dilê xwe inkara munkerê dikin û jê nexweş in, lê bi dest û zimanê xwe evê nakin, vêca ew jî ewin yên ji sê xesletên qenc dû xesletên hêjayîtir ji dest dayîn û xwe bi yêkî girtîn; Hinek ji wan jî ne bi ziman û ne bi dil û ne bi destê xwe, inkara munker nakin û terka vî karî kirine, vêca ew mirî yê di nav saxa da ye.

‘Emel û kiryarên qenc, digel cihada di rêka Xwedê da, hemî pêkve, di beraberê emrê bi me’rûf û nehya ji munker da wek pif kirina li behra pir pêl e. Bi rastî emrê bi me’rûf û nehya ji munker, ne ecel (mirinê) nêzîk dikê ne jî piçekî kêmasîyê têxê rizq. Seratirê ji wê hemîyê jî gotina kelîmeyek ‘adilane ye li bal serokê zalim.

375. *Ebu Cuheyfe dibêjê, min seh kir mîrê bawerdaran (s) digota:*

Ewilîn cihada ku hûnê di wê da

عَلَيْهِ كَثُرَتْ حَوَائِجُ النَّاسِ إِلَيْهِ، فَمَنْ قَامَ لله فِيهَا بِمَا يَجِبُ عَرَّضَهَا لِلدَّوَامِ وَالْبَقَاءِ، وَمَنْ لَمْ يَقُمْ لله فِيهَا بِمَا يَجِبُ عَرَّضَهَا لِلزَّوَالِ وَالْفَنَاءِ.

373. وروى ابن جرير الطبري في تاريخه عن عبدالرحمن بن أبي ليلى الفقيه. وكان ممن خرج لقتال الحجاج مع ابن الاشعث. أنه قال فيما كان يحضُّ به الناسَ على الجهاد: إني سمعتُ علياً عليه السلام يقول يوم لقينا أهل الشام:

أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ، إِنَّهُ مَنْ رَأَى عُدْوَاناً يُعْمَلُ بِهِ وَمُنْكَراً يُدْعَى إِلَيْهِ، فَأَنْكَرَهُ بِقَلْبِهِ فَقَدْ سَلِمَ وَبَرِيءَ، وَمَنْ أَنْكَرَهُ بِلِسَانِهِ فَقَدْ أُجِرَ وَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ صَاحِبِهِ، وَمَنْ أَنْكَرَهُ بِالسَّيْفِ لِتَكُونَ كَلِمَةُ الله هِيَ الْعُلْيَا وَكَلِمَةُ الظَّالِمِينَ السُّفْلَى، فَذلِكَ الَّذِي أَصَابَ

bişkên, cihada bi desta ye, paşê bi ziman, paşê jî cihada bi dil, vêca kesê bi dilê xwe qencîyekî nas nekê û ranebê nav çavê kirêt û munkerekî, wê dilê wî bervajî û serûbinû bibê.

سَبيلَ الْهُدَى، وَقَامَ عَلَى الطَّريق، وَنَوَّرَ فِي قَلْبِهِ الْيَقِينُ.

376. Kerem kir: Bi rastî, heq giran e, lê xweşe û batil sivike, lê nexweşî îner e.

374. وقد قال(عليه السلام) في كلام غير هذا يجري هذا المجرى: فَمِنْهُمُ الْمُنْكِرُ للْمُنْكَرِ بيَدِهِ وَلِسَانِهِ وَقَلْبِهِ فَذَلِكَ الْمُسْتَكْمِلُ لِخِصَالِ الْخَيْرِ، وَمِنْهُمُ الْمُنْكِرُ بِلِسَانِهِ وَقَلْبِهِ وَالتَّارِكُ بِيَدِهِ فَذلِكَ مُتَمَسِّكٌ بِخَصْلَتَيْنِ مِنْ خِصَالِ الْخَيْرِ وَمُضَيِّعٌ خَصْلَةً، وَمِنْهُمُ الْمُنْكِرُ بِقَلْبِهِ وَالتَّارِكُ بيَدِهِ وَلِسَانِهِ فَذلِكَ الَّذِي ضَيَّعَ أَشْرَفَ الْخَصْلَتَيْنِ مِنَ الثَّلاَثِ وَتَمَسَّكَ بوَاحِدَة، وَمِنْهُمْ تَارِكٌ لإِنْكَارِ الْمُنكَرِ بِلِسَانِهِ وَقَلْبِهِ وَيَدِهِ فَذلِكَ مَيِّتُ الأَحْيَاءِ.

377. *Û kerem kir:* Ji bona baştirînê vê ummetê ji ‘ezabê Xwedê êmin nebe, çiko ev gotina Xwedê ye kerem dikê: ***“Vêca xêncî qewmê zerer û zîyan dîtî xwe ji ber cezadana ilahî, di êmnahî yê da nabînin”***. Ji bona xirabtirînê vê ummetê jî ji rehmeta Xwedê bê hêvî nebe, çiko Xwedê dibêjê: ***“Xêncî qewmê kafir ji rehmeta Xwedê bê hêvî nabê”.***

وَمَا أَعْمَالُ الْبرِّ كُلُّهَا وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ الله، عِنْدَ الأَمْرِ بالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنكَرِ، إِلاَّ كَنَفْثَة فِي بَحْر لُجِّيّ، وَإِنَّ الأَمْرَ بالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنكَرِ لاَ يُقَرِّبَانِ مِنْ أَجَل، وَلاَ يَنْقصَانِ مِنْ

378. *Û kerem kir:* Bexîletî komkerê hemî ‘eyb û kêmasî yên xirab e, ew hefsareke ku pê wê mirov bi alîyê hemî pîsatîya ve tê kişandin.

379. *Û kerem kir:* Ey benî adem! Rizq, dû rizqin; rizqek ew e ya tu li pey wê yî û rizqek ew e ya ew li pey te, vêca eger tu bi alîyê wêve neçî, wê ew bi alîyê te

da bê. Vêca wekî weye xema sala xwe, li xema rojê bar neke, heçî ya di wê rojê da heyî, besê te ye, vêca eger ew sal ji ‘emrê te bê, wê Xwedê di her roja ku nû dibê da ewê ya ku qismetê te ye, bidê te. Û eger ew sal ne ‘emrê te bê, vêca tu dê çire (bo çi) xema tiştekî bixwî ku ne ya te ye? Û ewa rizqê te bê, kes di wê da pêşîyê ji te nastênê û kes nikarê di wê da ser te bikevê û ewa ji te ra hatî deynan û teqdîr kirin, kes nikarê ji te bidê paş.

Seyidê Rezî *dibêjê: Ev gotin pêş da di vî babî da (Hikmet 267) bûrî bû, lê belê li vêderê ronahîtir û berfirehtir hatîye gotin, ji ber vê çendê me dubare kir, wek çawa ku me di ewilê da qirar bi vê da bû.*

380. : Hene kesên di despêka rojekî da hebin, lê di axirîka wê da tinebin û di ewilê şevê da xelk bêjin, xwezî jîyana me jî wek ya wî bûya, lê di axirê şevê da ehlê şînê li ser bigirîn.

381. *Û kerem kir:* Axiftin di bend û ixtîyara te da ye, heta ku te neaxiftibê, vêca dema te axift, tu dibî esîrê wê û di benda wê dayî, vêca zimanê xwe xweyke wek

رِزْق، وَأَفضَلُ مِنْ ذلِكَ كُلِّهِ كَلِمَةُ عَدْل عِنْدَ إمَام جَائِر.

375. وعن أبي جُحَيْفَةَ قال: سمعت أميرالمؤمنين(عليه السلام) يقول: أَوَّلُ مَا تُغْلَبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْجِهَادِ الْجِهَادُ بِأَيْدِيكُمْ، ثُمَّ بِأَلْسِنَتِكُمْ، ثُمَّ بِقُلُوبِكُمْ; فَمَنْ لَمْ يَعْرِفْ بِقَلْبِهِ مَعْرُوفاً، وَلَمْ يُنْكِرْ مُنْكَراً، قُلِبَ فَجُعِلَ أَعْلاَهُ أَسْفَلَهُ، وَأَسَفَلُهُ أَعْلاَهُ.

376. وقال(عليه السلام): إِنَّ الْحَقَّ ثَقِيلٌ مَرِيءٌ، وَإِنَّ الْبَاطِلَ خَفِيفٌ وَبِيءٌ.

377. وقال(عليه السلام): لاَ تَأْمَنَنَّ عَلَى خَيْرِ هذِهِ الأُمَّةِ عَذَابَ اللهِ، لِقَوْلِهِ تَعَالى: فَلاَ يَأْمَنُ مَكْرَ اللهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ. وَلاَ تَيْأَسَنَّ لِشَرِّ هذِهِ الأُمَّةِ مِنْ رَوْحِ اللهِ، لِقَوْلِهِ سبحانه وتَعَالَى: إِنَّهُ لاَ يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ.

378. وقال(عليه السلام):

çawa tu zêr û zîvê xwe xwey dikî û hay jê dimînî. Çiko carna çêdibê ku xeberdan ni'metekî bibê û bela û musîbetekî bênê.

الْبُخْلُ جَامِعٌ لِمَسَاوِىءِ الْعُيُوبِ، وَهُوَ زِمَامٌ يُقَادُ بِهِ إِلَى كُلِّ سُوءٍ.

382. *Û kerem kir:* Ya tu nezanî, nebêje, hemîyên tu zanî jî nebêje, çiko bi rastî Xwedê ji hemî endamên te ra hinek tişt ferz kirine ku di roja qîyametê da wê ewa bikê delîl li ser te.

379. وقال (عليه السلام): الرِّزْقُ رِزْقَانِ: رِزْقٌ تَطْلُبُهُ، وَرِزْقٌ يَطْلُبُكَ، فَإِنْ لَمْ تَأْتِهِ أَتَاكَ، فَلاَ تَحْمِلْ هَمَّ سَنَتِكَ عَلَى هَمِّ يَوْمِكَ! كَفَاكَ كُلُّ يَوْمٍ مَا فِيهِ، فَإِنْ تَكُنِ السَّنَةُ مِنْ عُمُرِكَ فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى سَيُؤْتِيكَ فِي كُلِّ غَدٍ جَدِيدٍ مَاقَسَمَ لَكَ، وَإِنْ لَمْ تَكُنِ السَّنَةُ مِنْ عُمُرِكَ فَمَا تَصْنَعُ بِالْهَمِّ لِمَا لَيْسَ لَكَ، وَلَنْ يَسْبِقَكَ إِلَى رِزْقِكَ طَالِبٌ، وَلَنْ يَغْلِبَكَ عَلَيْهِ غَالِبٌ، وَلَنْ يُبْطِىءَ عَنْكَ مَا قَدْ قُدِّرَ لَكَ.

383. *Û kerem kir:* Bitirse û hay ji xwe hebe ji wê çendê ku Xwedê te li bal bê emrîya xwe bibînê û li bal ta'et û gohdana xwe hazir nebînê, da vêca tu bibî ji zerer dîtîya (xusiriyîya), dema tu qewî bî hêza xwe di ta'et û gohdana Xwedê da bikar bibe û eger tu bê hêz bûyî bila bê hêzî ya te li bê emrîya Xwedê da bê.

وقد مضى هذا الكلام فيما تقدم من هذا الباب، إلاّ أنه ها هنا أوضح وأشرح، فلذلك كررناه على القاعدة المقررة في أول هذا الكتاب.

384. Kerem kir: Meyla dinyayê, digel wê ya tu jê dibînî, nezanîn e. Û qusûr û kêmasî ya di karê qenc da, eger te bawerî bi xêra wê heye, ketina di nav zererê da ye. Û piştgirêdana bi herkesî (ku mirov bawerî ya xwe pê bênê) pêşîya tecrube kirina wî da, nekarîne (di pêşda birina kara da).

380. وقال (عليه السلام): رُبَّ مُسْتَقْبِلٍ يَوْماً لَيْسَ بِمُسْتَدْبِرِهِ،

385. *Û kerem kir:* Ji nîşanê bê qîmetî

ya dinyayê li bal Xwedê ew e ku goneh di wê tinê da tên kirin û bi terka wê tinê, ewa li bal Xwedê (bihişt) tê dest.

وَمَغْبُـوط فِـي أَوَّلِ لَيْلِـهِ قَامَـتْ بَوَاكِيهِ فِي آخِرِهِ.

386. *Û kerem kir:* Kesê li pey tiştekî bê, wê ewê an hinek ji wê destve bênê.

381. وقـال(عليـه السـلام): الْكَلاَمُ فِي وَثَاقِكَ مَا لَمْ تَتَكَلَّمْ بِهِ، فَإِذَا تَكَلَّمْتَ بِهِ صِرْتَ فِي وَثَاقِهِ، فَاخْزُنْ لِسَانَكَ كَمَا تَخْزُنُ ذَهَبَـكَ وَوَرِقَكَ، فَرُبَّ كَلِمَة سَلَبَتْ نِعْمَةً [وَجَلَبَتْ نِقْمَةً].

387. *Û kerem kir:* Ew xweşî ya piştî wê agir (cehnem) heyî ew nexweşî ye û ew nexweşî ya ku piştî wê bihişt heyî ew xweşî ye. Her ni'meta kêmtirê ji bihiştê kêm û biçûke û her belayek li beraberê cehnemê da selametî ye.

382. وقـال: لاَ تَقُـلْ مَـا لاَ تَعْلَمُ، [بَلْ لاَ تَقُلْ كُلَّ مَـا تَعْلَـمُ،]فَإِنَّ اللهَ سبحانه قد فَرَضَ عَلَـى جَوَارِحِكَ كُلِّهَا فَرَائِضَ يَحْتَجُّ بِهَا عَلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

388. *Û kerem kir:* Heyhê! Bi rastî yêk ji bela û musîbeta, feqîrî û nedarî ye û dijwartirê ji feqîrî yê nexweşî ya bedenê ye û dijwartirê ji nexweşî ya bedenê nexweşîya dil e; heyhê! Teqwatî ya dila ji selametî ya bedenê ye.

383. وقـال(عليـه السـلام): احْذَرْ أَنْ يَرَاكَ اللهُ عِنْدَ مَعْصِـيَتِهِ، وَيَفْقِدَكَ عِنْدَ طَاعَتِهِ، فَتَكُونَ مِـنَ الْخَاسِرِينَ، وَإِذَا قَوِيتَ فَاقْوَ عَلَى طَاعَةِ اللهِ، وَإِذَا ضَعُفْتَ فاضْـعُفْ عَنْ مَعْصِيَةِ اللهِ.

389. *Û kerem kir:* Kesê kiryarê wî ewî paşda bidê, neseb (binemala wî) nabê sebeb ku pêş bikevê.

Di riwayetek dî da wiha hatîye: Kesê heseb û şerefa xwe ji dest bidê, şeref û mezinahî ya babkên wî feydê nadîyê.

384. وقال(عليه السـلام): الرُّكُونُ إِلَى الـدُّنْيَا مَـعَ مَـا تُعَـايِنُ مِنْهَـا

390. *Û kerem kir:* Mirovê bawerdar sê bêhnên wî hene, vêca bêhnekî digel Xwedayê xwe daxivê (munacat dikê) û bêhnekî jîyana xwe ser û ber dikê û bêhnekî xwe vale dikê ji bona lezzet û xweşî yên helal û ciwan (sipehî û baş).

Mirovê aqil xêncî sê tişta negerek pey tiştek dî bikevê: Serast kirin û ava kirina jîyanê, an gav avêtin di rêka qîyametê da an jî ji lezzeta ne heram behrê wergirê.

391. *Û kerem kir:* Di dinyayê da zuhdê bigire ber xwe, da Xwedê çavê te li ‘eyb û kêmasî yên wê vekê, vêca xafil nebe çiko ji te ne xafilin.

392. *Û kerem kir:* Biaxivin da hûn bên nas kirin, çiko mirov di bin zimanê xwe da veşartî ye.

393. *Û kerem kir:* Ewa ji dinyayê bi alîyê te da hat, bigire û ewa pişt da, pişt bidî. Vêca eger te we nekir, qene sipehî û baş pey bikeve.

394. : Carna çêdibê ku xeberdanek ji hêrişekî (hucûmekî) bi te’sîrtir bê.

395. *Û kerem kir:* Heçî ya qena’et pê

جَهْلٌ، وَالتَّقْصِيرُ فِي حُسْنِ الْعَمَلِ إِذَا وَثِقْتَ بِالثَّوَابِ عَلَيْهِ غَبْنٌ، وَالطُّمَأْنِينَةُ إِلَى كُلِّ أَحَد قَبْلَ الاْخْتِبَار عَجْزٌ.

385. وقال: مِنْ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى اللهِ أَنَّهُ لاَ يُعْصَى إِلاَّ فِيهَا، وَلاَ يُنَالُ مَا عِنْدَهُ إِلاَّ بِتَرْكِهَا.

386. وقال(عليه السلام): مَنْ طَلَبَ شَيْئاً نَالَهُ أَوْ بَعْضَهُ.

387. وقال(عليه السلام): مَا خَيْرٌ بِخَيْر بَعْدَهُ النَّارُ، وَمَا شَرٌّ بِشَرٍّ بَعْدَهُ الْجَنَّةُ، وَكُلُّ نَعِيم دوُنَ الْجَنَّةِ مَحْقُورٌ،كُلُّ بَلاَء دُونَ النَّارِ عَافِيَةٌ.

388. وقال: أَلاَ وإِنَّ مِنَ الْبَلاَءِ الْفَاقَةَ، وَأَشَدُّ مِنَ الْفَاقَةِ مَرَضُ الْبَدَنِ، وَأشدُّ مِنْ مَرَضِ الْبَدَنِ مَرَضُ الْقَلْبِ. أَلاَ وإِنَّ مِنْ صِحَّةِ الْبَدَنِ تَقْوَى الْقَلْبِ.

bê kirin (têra mirov bikê) ew bes e.

396. *Û kerem kir:* Mirin, bila, lê zelîlî, ne; Razî bûna bi kêmî bila, lê xwazûkî, ne; Û kesê rûniştî eger jê re neyê dan, rawestayî jî tiştekî nadinê. Wext û zeman, dû roje: Rojek ji te ra û yêk li dijê te da ye, vêca eger ji te ra bê, ser xwe neçe û eger li dijê te da bê sebir bike.

397. *Û kerem kir:* Misk, çi ‘etrek qenc e, hilgirtina wê sivik û bêhna wê xweş e.

398. *Û kerem kir:* Fexra xwe deyne, tekebbûra xwe ji xwe birêje (bibe) û gora xwe bîne bîr.

399. *Û kerem kir:* Zarok heqek li ser bab heye bab jî heqek li ser zarok heye. Heqê bab li ser zarok ew e ku xêncî di bê emrîya Xwedayê Subhan da di hemî tiştên dî da gohê xwe bidîyê. Heqê zarok li ser bab ew e: Navê qenc lê bikê û edebek qenc bidîyê û ewî hînî Qur’anê bikê (bi’elimênê Qur’anê).

389. وقال(عليه السلام): مَنْ أَبْطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ.

وفي رواية أُخْرى: مَنْ فَاتَهُ حَسَبُ نَفْسِهِ لَمْ يَنْفَعْهُ حَسَبُ آبَائِهِ.

390. وقال(عليه السلام): لِلْمُؤْمِنِ ثَلاَثُ سَاعَات: فَسَاعَةٌ يُنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ، وَسَاعَةٌ يَرُمُّ مَعَاشَهُ، وَسَاعَةٌ يُخَلِّي بَيْنَ نَفْسِهِ وَبَيْنَ لَذَّتِهَا فِيمَا يَحِلُّ وَيَجْمُلُ.وَلَيْسَ لِلْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ شَاخِصاً إلاَّ فِي ثَلاَث: مَرَمَّة لِمَعَاش، أَوْ خُطْوَة فِي مَعَاد، أَوْ لَذَّة فِي غَيْرِ مُحَرَّم.

391. وقال(عليه السلام): ازْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُبَصِّرْكَ اللهُ عَوْرَاتِهَا، وَلاَ تَغْفُلْ فَلَسْتَ بِمَغْفُول عَنْكَ!

392. : تَكَلَّمُوا تُعْرَفُوا، فَإِنَّ الْمَرْءَ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ.

400. *Û kerem kir:* Nezer raste û hebûna hêza nedîyar (veşartî û netebî'î) raste û sihr raste û qenc gotina ji dahatê (fala xweş) rast e, lê fala xirab ne raste û ji hev girtin ne rast e. Û bêhna xweş şifader e û hingiv şifadere û suwarî şifader e û nêrîna li şînkatîyê şifader e û ji nexweşî yan diparêzin.

401. *Û kerem kir:* Nêzîkî û rêk ketina digel exlaqê xelkê êmnahî ye ji xirabî gihandina wan.

402. *Kesekî gotinek got, di halekî da ku ew gotin ne di hedê yêk wek wî da bû, wiha gotê:* Hêca pirtik bi te ve nehatî tu firiyî û hêj tu gûlik tu 'ûrîyî.

Seyidê Rezî *dibêjê: "Şekîr" li vêderê ew pirtik in ku ji cara ewil ve bi firindan ve tên, ku hêca qayîm û bi hêz nebûyîn. Û "Siqib" gûlka devê ye, çiko deve heta mezin nebê na'ûrê.*

403. *Û kerem kir:* Kesê pey karên muxtelif bikevê wê çareser kirina karan ewî tinê bihêlê.

404. *Pirsyara me'na: "La hewle we*

393. وقال(عليه السلام): خُذْ مِنَ الدُّنْيَا مَا أَتَاكَ، وَتَوَلَّ عَمَّا تَوَلَّى عَنْكَ، فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَفْعَلْ فَأَجْمِلْ فِي الطَّلَبِ.

394. وقال(عليه السلام): رُبَّ قَوْلٍ أَنْفَذُ مِنْ صَوْلٍ.

395. وقال(عليه السلام): كُلُّ مُقْتَصَرٍ عَلَيْهِ كَافٍ.

396. وقال(عليه السلام): الْمَنِيَّةُ وَلاَ الدَّنِيَّةُ! وَالتَّقَلُّلُ وَلاَ التَّوَسُّلُ، وَمَنْ لَمْ يُعْطَ قَاعِداً لَمْ يُعْطَ قَائِماً، وَالدَّهْرُ يَوْمَانِ: يَوْمٌ لَكَ، وَيَوْمٌ عَلَيْكَ; فَإِذَا كَانَ لَكَ فَلاَ تَبْطَرْ، وَإِذَا كَانَ عَلَيْكَ فَاصْبِرْ!.

397. وقال(عليه السلام): نِعْمَ الطِّيبُ الْمِسْكُ، خَفِيفٌ مَحْمِلُهُ، عَطِرٌ رِيحُهُ.

398. وقال(عليه السلام): ضَعْ فَخْرَكَ، وَاحْطُطْ كِبْرَكَ، وَاذْكُرْ قَبْرَكَ.

la quwwete illa billah"ê jê kirin, kerem kir: Em di ber Xuda ra ne xweyê çi tiştî ne û em nabin xweyê tiştekî jî, neheta ew me bikê xweyê wê. Vêca nixwe dema em kirin xweyê wê tişta ew bi xwe pitir xweyê wê, di wî halî da em berpirsyar kirne û kengê ew ji me girt, hingê teklîf û berpirsyarî ya xwe ji ser me rakirîye.

405. *Pê hesîya ku 'Emmarê Yasir digel Muğîre yê korê Şu'be ketîye xeberdanê û cewaba wî didê, kerem kir:* Dev jê berde, 'Emmar, çiko bi rastî ewî tiştek ji dîn negirtîye, xêncî qasê ku ewî nêzîkê dinyayê bikê, ewî bi qest şubhe ji xwe ra çêkirîye da ewê bikê 'ozrê şimitînên (xeletî) xwe.

406. *Û kerem kir:* Çiqa sipehî ye xwe şikandina dewlemendan, ji feqîran ra, ji bona destve anîna ewê ya (xêra) li bal Xwedê. Û ji wê jî sipehîtir bê minetî ya feqîra ye li beraberê dewlemenda da ji ber tewekula li ser Xwedê heyîn.

407. *Kerem kir:* Xuda 'eqil neda kesekî xêncî ku rojekî pê wê ewî xilas bikê.

408. *Û kerem kir:* Kesê xwe li pêsîra

399. وقال(عليه السلام): إِنَّ لِلْوَلَـدِ عَلَـى الْوَالِـدِ حَقّـاً، وَإِنَّ لِلْوَالِدِ عَلَـى الْوَلَـدِ حَقّـاً: فَحَـقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَلَدِ أَنْ يُطِيعَـهُ فِـي كُـلِّ شَـيْءٍ إِلاَّ فِـي مَعْصِـيَةِ الله سُبْحَانَهُ، وَحَقُّ الْوَلَدِ عَلَى الْوَالِـدِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْـمَهُ وَيُحَسِّـنَ أَدَبَـهُ وَيُعَلِّمَهُ الْقُرْآنَ.

400. وقـال(عليـه السـلام): الْعَيْنُ حَقٌّ، وَالرُّقَى حَقٌّ، وَالسِّحْرُ حَقٌّ، وَالْفَأْلُ حَقٌّ، وَالطِيَرَةُ لَيْسَتْ بِحَـقّ، وَالْعَـدْوَى لَيْسَـتْ بِحَـقّ، والطِّيبُ نُشْـرَةٌ، وَالْعَسَـلُ نُشْـرَةٌ، وَالرُّكُـوبُ نُشْـرَةٌ، وَالنَّظَـرُ إِلَـى الْخُضْرَةِ نُشْرَةٌ.

401. : مُقَارَبَـةُ النَّـاسِ فِـي أَخْلاَقِهِمْ أَمْنٌ مِنْ غَوَائِلِهِمْ.

402. وقال لبعض مخاطبيـه، وقد تكلم بكلمة يُسْتَصْـغَرُ مثلُـه عن قول مثلها: لَقَدْ طِرْتَ شَكِيراً، و هَدَرْتَ سَقْباً.

heqî yê bidê wê heqî ewî li ‘erdê bidê.

409. : Dil, kitêba çav e. (Ewa çav dibînê di dil da dimînê, heçweku bê nivîsandin)

410. *Û kerem kir:* Xwe parêzî reîsê exlaq e.

411. *Û kerem kir:* Digel wî yê tu hînê xeberdanê kirî, tîj xeber nede û ewê xeberdana te serast kirî, li bal wî xwe xeberzan nede nîşan dan.

412. *Û kerem kir:* Ev qas edebdan ji te ra bese ku tu xwe vedî ji wê tişta tu ji xêncî xwe ra kirêt û nebaş zanî.

413. *Û kerem kir:* Eger wek azamêra sebir hat kirin, ji xwe temam, egerne wê wek nezan û bê tecriban ewê ji bîr bikê.

414. *Di riwayetek dî da hatîye ku di serxweşî ya korê Eş’esê korê Qeys da gotê:* An wek mirovên hêja sebir bike an wek dewaran bi xwe bide ji bîr kirin.

415. *Derheq dinyayê da:* Dixapênê û zererê didê û dibûrê. Rastî ev e ku Xwedê Te’ala ne bi xêr û sewaba wê razî bûye ji bona dostên xwe ne jî ji

والشكير هاهنا: أول ما ينبت من ريش الطائر قبل أن يقوى ويستحصف، والسقب: الصغير من الابل ولا يهدر إلا بعد أن يستفحل.

403. وقال(عليه السلام): مَنْ أَوْمَأَ إِلَى مُتَفَاوِت خَذَلَتْهُ الْحِيَلُ.

404. *وقال(عليه السلام)وَقَدْ سُئِلَ عن معنى قولهم: لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ:*

إِنَّا لاَ نَمْلِكُ مَعَ اللهِ شَيْئاً، وَلاَ نَمْلِكُ إِلاَّ مَا مَلَّكَنَا، فَمَتَى مَلَّكَنَا مَا هُوَ أَمْلَكُ بِهِ مِنَّا كَلَّفَنَا، وَمَتَى أَخَذَهُ مِنَّا وَضَعَ تَكْلِيفَهُ عَنَّا.

405. وقال(عليه السلام) لعمار بن ياسر رحمه الله، وقد سمعه يراجع المغيرة بن شعبة كلاماً: دَعْهُ يَا عَمَّارُ، فَإِنَّهُ لَمْ يَأْخُذْ مِنَ الدِّينِ إِلاَّ مَا قَارَبَتْهُ الدُّنْيَا، وَعَلَى عَمد لَبَّسَ عَلَى نَفْسِهِ، لِيَجْعَلَ الشُّبُهَاتِ عَاذِراً لِسَقَطَاتِهِ.

406. وقال: مَا أَحْسَنَ

bona dijminên xwe bi ‘ezabê wê razî bûye. Ehlê dinyayê wek wî karwanî ye ku taze barê xwe danîyî, lê rêberê wan ji rê ketinê ra gazî dikê vêca dikevin rê.

416. *Ji korê xwe Hesen ra (s) gotîye:* Tiştekî ji dinyayê paş xwe ve nehêle çiko tu ewê ji yêk ji dû kesan ra dihêlî:

An ew e yê ewê di rêka Xwedê da bikar bibê, vêca pê wê ew bextewer bibê û tu bextreş, an jî keseke ku ewê di rêka bê emrîya Xwedê da bikar bibê, vêca ji ber wê ya te jê re berhev kirî bibê ji bext reşan, hing tu di gonehê wê da jê re bûyî arîkar. Çi yêk ji va herdûka nelayiqin ji wê çendê ra ku tu ewa ser xwe ra ragirî.

Seyidê Rezî: *Bi awayek dî jî riwayet bûye ku:*

…Rastî ev e ku ev qasê ji dinyayê di destê te da heyî, pêş te da hinek dî xweyê wê bûn û paş te jî wê bighê hinek dî, ya heyî, tinê ev e ku tu ji dû kesa ra kom dikî: Yêk ew e ku ewa te kom kirî di ta’etê Xwedê da bikar dibê, vêca pê wê ya bûyî sebebê bextreşî ya te ew bextewer bûye; An jî keseke ku ewê di rêka bê emrîya Xwedê da mesref

تَوَاضُعَ الأَغْنِيَاءِ لِلْفُقَرَاءِ طَلَباً لِمَا عِنْدَ اللهِ! وأَحْسَنُ مِنْهُ تِيهُ الْفُقَرَاءِ عَلَى الأَغْنِيَاءِ اتِّكَالاً عَلَى اللهِ.

407. وقال: مَا اسْتَوْدَعَ اللهُ امْرَأً عَقْلاً إِلاَّ اسْتَنْقَذَهُ بِهِ يَوْماً مَا!

408. وقال(عليه السلام): مَنْ صَارَعَ الْحَقَّ صَرَعَهُ.

409. وقال: الْقَلْبُ مُصْحَفُ الْبَصَرِ.

410. وقال عليه السلام: التُّقَى رَئِيسُ الأَخْلاَقِ.

411. وقال: لاَ تَجْعَلَنَّ ذَرَبَ لِسَانِكَ عَلَى مَنْ أَنْطَقَكَ، وَبَلاَغَةَ قَوْلِكَ عَلَى مَنْ سَدَّدَكَ.

412. وقال(عليه السلام): كَفَاكَ أَدَباً لِنَفْسِكَ اجْتِنَابُ مَا تَكْرَهُهُ مِنْ غَيْرِكَ.

413. وقال: مَنْ صَبَرَ صَبْرَ الأَحْرَارِ، وَإِلاَّ سَلاَ سُلُوَّ الأَغْمَارِ.

dikê vêca ji ber wê ya te ji wî ra kom kirî tu bextreş dibî.

Di vî halî da çi yêk ji va herdûka ne layiqê wê ne ku tu ewa ser xwe ra bigirî, an tu barê wan li pişta xwe bikî. Nixwe ji wa yên bûrîyî ra rehmeta Xwedê bixwaze û ji yên mayî ra jî rizqê Xwedê.

417. *Ji kesekî ku li bal wî (s) got: "**Estexfir-ullah**" kerem kir:* Hey, dayka te di şîna te da bigirî, gelo tu zanî "**istixfar**" çi ye? Istixfar, merteba wa yên bilind mertebe ye, ew kelîmeyeke lê şeş me'ne û merhelên wê hene:

Ya ewil pûşmanî ya ji ber zemanê bûryî.

Ya duwê biryar dan li ser vê çendê ku êdî qet lê nezivirê.

Ya sisê ev e ku tu heqê xelkê eda bikî, da tu dûrê ji her gonehekî digel Xwedayê xwe rûbirû bibî.

Ya çarê, ew e ku heçî ferza di stuwê te da û te nekirî, bi cî bînî.

Ya pêncê, ew e ku ew gûştê ji goneha di te da çêbûyî, tu pê xem û kulan bihelînî, heta çermê te bimînê bi hestî yên te ve û di navbeyna çerm û hestî yan da gûştek nû û taze çêbê.

414. وفي خبر آخر أنّه(عليه السلام) قال للاشعث بن قيس معزياً: إِنْ صَبَرْتَ صَبْرَ الأَكَارِمِ، وَإِلاَّ سَلَوْتَ سُلُوَّ الْبَهَائِمِ.

415. وقال(عليه السلام) في صفة الدنيا: تَغُرُّ وَتَضُرُّ وَتَمُرُّ، إِنَّ اللهَ تَعَالَى لَمْ يَرْضَهَا ثَوَاباً لِاَوْلِيَائِهِ، وَلاَ عِقَاباً لِاَعْدَائِهِ.

وَإِنَّ أَهْلَ الدُّنْيَا كَرَكْب بَيْنَا هُمْ حَلُّوا إِذْ صَاحَ بِهِمْ سَائِقُهُمْ فَارْتَحَلُوا.

416. وقال لابنه الحسن عليهما السلام: يا بُنَيَّ لاَ تُخَلِّفَنَّ وَرَاءَكَ شَيْئاً مِنَ الدُّنْيَا، فَإِنَّكَ تُخَلِّفُهُ لاِحَدِ رَجُلَيْنِ: إِمَّا رَجُل عَمِلَ فِيهِ بِطَاعَةِ اللهِ فَسَعِدَ بِمَا شَقِيتَ بِهِ، وَإِمَّا رَجُل عَمِلَ فِيهِ بِمَعْصِيَةِ اللهِ [فَشَقِيَ بِمَا جَمَعْتَ لَهُ] فَكُنْتَ عَوْناً لَهُ عَلى مَعْصِيَتِهِ، وَلَيْسَ أَحَدُ هذَيْنِ حَقِيقاً أَنْ تُؤْثِرَهُ عَلَىُ نَفْسِكَ.

Ya şeşê ew e tu bedena xwe di ta'et da bêxî zehmetê, wek çawa te şîrînî ya goneha pê dayî tam kirin.

vêca hingê tu dê bêjî: "**Estexfir-ullah**".

418. *Kerem kir:* Hilm û nermî, 'eşîre.

419. *Û kerem kir:* Çi belengaz e benî adem, ecelê wî veşartî nexweşî yên wî xef û kiryarên wî parastî ne, pêşûyek ewî diêşênê û qurtek ava di gerîyê da mayî ewî dikojê û xuhdan ewî genî dikê.

420. *Riwayet bûye ku di nav heval û hogirên xwe da rûnişt bû, vêca jinek delal wêderê ra derbaz bû, vêca ewa çavê xwe danê, ewî (s) wiha got:*

Çavê va zelamên tirtire şaqiz bûye, nêrîna bi vî awayî sebebê kelîna şehwetê ye. Dema çavê yêk ji hewe li jinekî ket ku xweşa wî jê hat, bila biçê gel jina xwe, çiko rastî ev e ku jina wî jî jineke wek wê.

Vêca yêk ji xewarican got: "Xwedê evî kafirî bikojê, çi têgehiştî ye. Xelk rabî da ewî mêrkê bikojin, ewî (s) kerem kir: Bisekinin, sebir kin, cewaba dijûna dijûne, an jî, lê borîna ji xirabîyê ye.

و يروى هذا الكلام على وجه آخر، و هو:

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ الَّذِي فِي يَدِكَ مِنَ الدُّنْيَا قَدْ كَانَ لَهُ أَهْلٌ قَبْلَكَ، وَهُوَ صَائِرٌ إِلَى أَهْلٍ بَعْدَكَ، وَإِنَّمَا أَنْتَ جَامِعٌ لِأَحَدِ رَجُلَيْنِ: رَجُلٍ عَمِلَ فِيمَا جَمَعْتَهُ بِطَاعَةِ اللهِ فَسَعِدَ بِمَا شَقِيتَ بِهِ، أَوْ رَجُلٍ عَمِلَ فِيهِ بِمَعْصِيَةِ اللهِ فَشَقِيَ بِمَا جَمَعْتَ لَهُ.

وَلَيْسَ أَحَدُ هَذَيْنِ أَهْلاً أَنْ تُؤْثِرَهُ عَلَى نَفْسِكَ تَحْمِلَ لَهُ عَلَى ظَهْرِكَ، فَارْجُ لِمَنْ مَضَى رَحْمَةَ اللهِ وَ لِمَنْ بَقِيَ رِزْقَ اللهِ.

417. وقال عليه السلام **لقائل قال بحضرته: أَسْتَغْفِرُ اللهَ.**

ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ، أَتَدْرِي مَا الْاِسْتِغْفَارُ؟ إِنَّ الْاِسْتِغْفَارَ دَرَجَةُ الْعِلِّيِّينَ، وَهُوَ اسْمٌ وَاقِعٌ عَلَى سِتَّةِ مَعَانٍ:

أَوَّلُهَا: النَّدَمُ عَلَى مَا مَضَى.

وَالثَّانِي: الْعَزْمُ عَلَى تَرْكِ الْعَوْدِ إِلَيْهِ أَبَداً.

وَالثَّالِثُ: أَنْ تُؤَدِّيَ إِلَى

421. *Û kerem kir:* Ewqas ‘eql ji te ra bes e ku rêka ji nav çûnê ji ya serketin ê kifş bikê.

الْـمَخْلُوقِينَ حُقُوقَهُمْ حَتَّـى تَلْقَـى اللهَ عزّوجلّ أَمْلَـسَ لَـيْسَ عَلَيْـكَ تَبِعَةٌ.

422. *Û kerem kir:* Qencî yê bikin û qe tiştekî ji wê kêm nezanin, çiko biçûka wê mezin û kêmê wê zehfe. Newebê ku kesek ji hewe bêjê: Filankes ji kirina karê baş ra ji min layiqtir e, sond bi Xwedê çêdibê ku welê lê bê. Rastî ev e ku başî û nebaşî yê her yêkî mirovên xwe hene, vêca kengê hûn yêk ji wan terk bidin, wê ehlê wan ji ber hewe ve ewa bikin.

وَالرَّابِعُ: أَنْ تَعْمِدَ إِلَى كُلِّ فَرِيضَـةٍ عَلَيْكَ ضَيَّعْتَهَا فَتُؤَدِّيَ حَقَّهَا.

وَالْخَامِسُ: أَنْ تَعْمِـدَ إِلَـى اللَّحْـمِ الَّذِي نَبَتَ عَلَـى السُّـحْتِ فَتُذِيبَـهُ بِـالأَحْزَانِ، حَتَّـى يَلْصِـقَ الْجِلْـدُ بِالْعَظْمِ، وَيَنْشَأَ بَيْنَهُمَا لَحْمٌ جَدِيدٌ.

وَالسَّادِسُ: أَنْ تُذِيقَ الْجِسْـمَ أَلَـمَ الطَّاعَـةِ كَمَـا أَذَقْتَـهُ حَـلاَوَةَ الْمَعْصِيَةِ.

فَعِنْدَ ذلِكَ تَقُولُ: أَسْتَغْفِرُاللهَ.

423. *Û kerem kir:* Kesê navdeyê xwe durist bikê Xwedê eşkere yê wî jê re durist dikê, kesê ji dînê xwe re bixebitê Xwedê ji pêk anîna karûbarê dinya wî ra bese û kesê navbeyna xwe û Xwedê xweş bikê, wê Xwedê jî navbera wî û xelkê xweş bikê.

418. قال: الْحِلْمُ عَشِيرَةٌ.

419. وقال: مِسْكِينٌ ابْنُ آدَمَ: مَكْتُومُ الأَجَـلِ، مَكْنُـونُ الْعِلَـلِ، مَحْفُـوظُ الْعَمَـلِ، تَؤْلِمُـهُ الْبَقَّـةُ، وَتَقْتُلُهُ الشَّرْقَةُ، وَتُنْتِنُهُ الْعَرْقَةُ.

424.: Hilm (nermî), perdeyek xefker (ê xirabî yan) û ‘eql şûrek birra ye, vêca kêmasîyên xwe bi nermîyê binixumêne û hewayê nefsa xwe bi ‘eql, bikoje.

420. وروي أنـه عليه السلام كان جالساً في أصحابه، فمـرّت بهم امرأة جميلة، فرمقهـا القـوم بأبصارهم. فقال عليه السلام:

إِنَّ أَبْصَـارَ هَـذِهِ الْفُحُـولِ

425. *Û kerem kir:* Xuda hinek ‘ebd

hene ku ni’met dane wan da feydê bigihînin xelkê, heta danê dikin ni’met destê wa da ye, vêca dema vegirin, ni’meta ji wan digrê û digohêzê bal xêncî wan ve.

طَوَامِحُ، وَإِنَّ ذٰلِكَ سَبَبُ هَبَابِهَا، فَإِذَا نَظَرَ أَحَدُكُمْ إِلَى امْرَأَة تُعْجِبُهُ فَلْيُلَامِسْ أَهْلَهُ، فَإِنَّمَا هِيَ امْرَأَةٌ كَامْرَأَة.

426. : Negerek mirov pişta xwe bi dû tişta girê bidê: Selametî û dewlemendî, çiko tu dibînî yê salim ji nişkê da nexweş bû û yê dewlemend feqîr û nedar bû.

فقال رجل من الخوارج: قاتله الله كافراً ما أفقهه.فوثب القوم ليقتلوه. فقال عليه السلام: رُوَيْداً، إِنَّمَا هُوَ سَبٌّ بِسَبٍّ، أَوْ عَفْوٌ عَنْ ذَنْب!

427. *Û kerem kir:* Kesê şikayeta halê xwe ji mu’minekî ra bibê (ihtîyacî ya xwe bêjê wî) heçweku şikayeta xwe birî bal Xwedê û ewê ihtîyacî ya xwe bir bal kafirekî heçweku şikayeta Xwedê kirî.

421. وقال عليه السلام: كَفَاكَ مِنْ عَقْلِكَ مَا أَوْضَحَ لَكَ سَبِيلَ غَيِّكَ مِنْ رُشْدِكَ.

428. *Di ‘eydekî ji ‘eydan da kerem kir:* Evahe tinê ji wî kesî ra ‘eyd û cejne ku Xwedê rojî ya wî qebûl kiribê û bi nimêja wî razî bûbê. Her roja ku di wê da bê emrîya Xwedê neyê kirin, ew roj ‘eyd e.

422. وقال: افْعَلُوا الْخَيْرَ وَلاَ تَحْقِرُوا مِنْهُ شَيْئاً، فَإِنَّ صَغِيرَهُ كَبِيرٌ وَقَلِيلَهُ كَثِيرٌ، وَلا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ: إِنَّ أَحَداً أَوْلَى بِفِعْلِ الْخَيْرِ مِنِّي فَيَكُونَ وَاللهِ كَذٰلِكَ، إِنَّ لِلْخَيْرِ وَالشَّرِّ أَهْلاً، فَمَهْمَا تَرَكْتُمُوهُ مِنْهُمَا كَفَاكُمُوهُ أَهْلُهُ.

429. *Kerem kir:* Mezintirîn xem, di roja qîyametê da xema wî kesî ye ku malek, ne di gohdana Xwedayê Subhan da bi destve anîbê vêca kesekî

423. وقال(عليه السلام): مَنْ أَصْلَحَ سَرِيرَتَهُ أَصْلَحَ اللهُ عَلاَنِيَتَهُ، وَمَنْ عَمِلَ لِدِينِهِ

mîrat jê birbê û di rêka Xwedê da dabê, vêca ew bi wê çûbê bihiştê û yê ewil çûbê nav agir.

كَفَاهُ اللهُ أَمْرَ دُنْيَاهُ، وَمَنْ أَحْسَنَ فِيمَا بَيْنَهُ وبَيْنَ اللهِ كَفَاهُ اللهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ.

430. *Kerem kir:* zîyankartirînê mirova di kirîn firûtinê da û bêhêvîtirînê wan di xebatê da keseke ku bedena xwe di rêka bi destve anîna mal, rizandibê û ji hev êxistibê, di wî halî da jî muqedderata ji bona gihana xwesta wî arîkarî ya wî nekiribê vêca bi hesret ji dinyayê biçê û digel barê (gonehên) xwe biçê axretê.

424. وقال: الْحِلْمُ غِطَاءٌ سَاتِرٌ، وَالْعَقْلُ حُسَامٌ قَاطِعٌ، فَاسْتُرْ خَلَلَ خُلُقِكَ بِحِلْمِكَ، وَقَاتِلْ هَوَاكَ بِعَقْلِكَ.

431. *Û kerem kir:* Rizq, dû rizq in: Yêk mirov li peye, yêk jî ew li pey mirove. Vêca kesê bikevê pey dinyayê, mirin dikevê pey wî heta ewî ji wê, derênê; û kesê bikevê pey axretê wê dinya bikevê pey wî û rizqê wî bi temamî bighênitê.

425. وقال(عليه السلام): إِنَّ لِلَّهِ عِبَاداً يَخْتَصُّهُمْ بِالنِّعَمِ لِمَنَافِعِ الْعِبَادِ، فَيُقِرُّهَا فِي أَيْدِيهِمْ مَا بَذَلُوهَا، فَإِذَا مَنَعُوهَا نَزَعَهَا مِنْهُمْ، ثُمَّ حَوَّلَهَا إِلَى غَيْرِهِمْ.

432. *Û kerem kir:* Dost û welî yên Xuda ew kesin yên dema xelk berê xwe didin eşkereyê dinyayê, ew berê xwe didin navdeyê wê û dema xelk bi dinyayê ve mijûl, ew mijûlê paş mirina xwe ne (axretê), vêca ew tişta ji dinyayê ku ditirsîyan bibê sebebê ji nav birina wan, mirandin û ewa zanîyan ku wê ewa terk bidê, terk dan û, ya xelk zehf zanin,

426. وقال(عليه السلام): لاَ يَنْبَغِي لِلْعَبْدِ أَنْ يَثِقَ بِخَصْلَتَيْنِ: الْعَافِيَةِ، وَالْغِنَى: بَيْنَا تَرَاهُ مُعَافىً إِذْ سَقِمَ، وَغَنِيّاً إِذِ افْتَقَرَ.

427. وقال(عليه السلام): مَنْ شَكَا الْحَاجَةَ إِلَى مُؤْمِن فَكَأَنَّمَا شَكَاهَا إِلَى اللهِ، وَمَنْ شَكَاهَا إِلَى كَافِرٍ فَكَأَنَّمَا شَكَااللهَ.

ew ewê kêm dihêsibînin û gehiştina wê, ji dest dan hesab dikin, ew digel wê ya li xelkê xweş tê dijminin û aştin digel wê ya xelk dijminê wê.

Qur'an, bi rêka wan ve tê zanîn û zanîna wan bi xwe jî ji Qur'anê ye, kitêb bi wan hatîye ragirtin ew bi xwe jî bi kitêbê rawestane; seratirê ji hêvî ya xwe, hêvîyekî nabînin û tirsekî ser wê ya ew jê ditirsin ra nizanin (razî bûn û xezeba Xwedê).

433.:Xilaseka lezzeta û mana gonehan bînin bîra xwe.

434. Bicerbîne da tu lê bêy xezebê.

Seyidê Rezî *dibêjê: Hineka ev gotin ji Pêğember (s.a) riwayet kirîye. Lê tişta ku dibê sebebê qewî bûna vê çendê ku ev gotina mîrê bawerdara ye (s), ew gotine ku "Se'leb" ji "ibn e'rabî" gêrayî, ku Me'mûn got: Eger 'Elî negotibûya: "Uxbur teqlih -biceribîne da kerbê te jê bê", minê bigota "Iqlih texbur - kerbê xwe jê bîne, da tu biceribînî".*

435. *Û kerem kir:* Çênabê ku Xwedê dergehê şukrê li ber bendeyekî vekê lê, derîyê zêdekirinê li ber bigirê û, nabê ku derîyê di'a li ber wî vekê, lê derîyê

428. وقال(عليه السلام) في بعض الاَعيَاد: إِنَّمَا هُوَ عِيدٌ لِمَنْ قَبلَ اللهُ صِيَامَهُ وَشَكَرَ قِيَامَهُ، وَكُلُّ يَوْم لاَ يُعْصَى اللهُ فِيهِ فَهُوَ يَوْمَ عِيد.

429. وقال(عليه السلام): إِنَّ أَعْظَمَ الْحَسَرَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَسْرَةُ رَجُل كَسَبَ مَالاً فِي غَيْرِ طَاعَةِ الله، فَوَرَّثَهُ رَجُلاً فَأَنْفَقَهُ فِي طَاعَةِ الله سُبْحَانَهُ، فَدَخَلَ بِهِ الْجَنَّةَ، وَدَخَلَ الأَوَّلُ بِهِ النَّارَ.

430. وقال(عليه السلام): إِنَّ أَخْسَرَ النَّاسِ صَفْقَةً، وَأَخْيَبَهُمْ سَعْياً، رَجُلٌ أَخْلَقَ بَدَنَهُ فِي طَلَبِ آمَالِهِ، وَلَمْ تُسَاعِدْهُ الْمَقَادِيرُ عَلَى إِرَادَتِهِ، فَخَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا بِحَسْرَتِهِ، وَقَدِمَ عَلَى الاْخِرَةِ بِتَبِعَتِهِ.

431. وقال: الرِّزْقُ رِزْقَانِ: طَالِبٌ، وَمَطْلُوبٌ، فَمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا طَلَبَهُ الْمَوْتُ حَتَّى يُخْرِجَهُ

qebûl kirinê li ber bigirê, her wiha çênabê derîyê tewbê li ber vekê û derîyê ‘efû kirin û lê borînê li ber bigirê.

عَنْهَا،مَنْ طَلَبَ الْآخِرَةَ طَلَبَتْهُ الدُّنْيَا حَتَّى يَسْتَوْفِيَ رِزْقَهُ مِنْهَا.

436. *Û kerem kir:* Layiqtirîn mirov ji kerem û qencî kirinê ra ew e yê ehlê keremê bi wî tên nas kirin.

432. وقال(عليه السلام): إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللهِ هُمُ الَّذِينَ نَظَرُوا إِلَى بَاطِنِ الدُّنْيَا إِذَا نَظَرَ النَّاسُ إِلَى ظَاهِرِهَا، وَاشْتَغَلُوا بِآجِلِهَا إِذَا آشْتَغَلَ النَّاسُ بِعَاجِلِهَا، فَأَمَاتُوا مِنْهَا مَا خَشُوا أَنْ يُمِيتَهُمْ، وَتَرَكُوا مِنْهَا مَا عَلِمُوا أَنَّهُ سَيَتْرُكُهُمْ، وَرَأَوُا اسْتِكْثَارَ غَيْرِهِمْ مِنْهَا اسْتِقْلالاً، وَدَرَكَهُمْ لَهَا فَوْتاً، أَعْدَاءُ مَا سَالَمَ النَّاسُ، وَسِلْمُ مَا عَادَى النَّاسُ!

بِهِمْ عُلِمَ الْكِتَابُ وَبِهِ عَلِمُوا، وَبِهِمْ قَامَ الْكِتَابُ وَبِهِ قَامُوا، لاَ يَرَوْنَ مَرْجُوّاً فَوْقَ مَا يَرْجُونَ، وَلاَ مَخُوفاً فَوْقَ مَا يَخَافُونَ.

437. *Jê pirsîn: Ji nav “‘**edalet**” û “**merdemêrîyê** - cûd” kêjan seratir e? Kerem kir:* ‘Edalet, her tiştekî di cîyê wê da datînê, lê merdemêrî ewê ji cîyê wê dertênê (berê wê dizivirênê); ‘edalet, ragir û qanûnek giştî û berfireh e, lê merdemêrî tiştek xas û taybet e, vê gûrekê ‘edalet ji nav herdûka hêjatir û seratir e.

438. *Û kerem kir:* Xelk dijminê wê ne ewa nizanin.

433. وقال عليه السلام: اذْكُرُوا انْقِطَاعَ اللَّذَّاتِ، وَبَقَاءَ التَّبِعَاتِ.

439. *Û kerem kir:* Zuhd pêk ve ew e ku di nav dû kelîmên Qur’anê da cî girtî, Xweda yê Subhan kerem kirîye: ***“Da ku hûn ji ber wê ya ji dest hewe çûyî xem a nekin û ji ber wê ya bi dest hewe ve tê şahî nebin”.*** Kesê xema ya borîyî nekê û ji ber ya dahatê şahî nebê,

434. وقال: اخْبُرْ تَقْلِهِ.

herdû alîyê zahidîyê pêk ve girtî ye.

440. *Û kerem kir:* Çiqa qirar û biryarên muhim yên rojve hebûne ku xewê, ew ji nav birine.

441. *Û kerem kir:* Hukumdarî, meydana jêbirkana zelama ye.

442. *Û kerem kir:* Ji bona te çi bajarek ji bajarê dî baştir nîne, baştirîn bajar ew e te di xwe da ragirê.

443. *Dema xeberê ji dinya çûna Malikê Eşter (r.h) gihayê, kerem kir:* Malik, lê çi Malik! Wellahî, eger çîya bûya wê çîyayek bê emsal bûya û eger kevir û teht bûya wê kevirek hişk û req bûya, ku simdara (dewara) nikarîya ser bikevin û pêve biçin û çi firinde nedigihan bilindahî ya wî.

Seyidê rezî: *"find" ew çîyayê tek û tinê ye.*

444. *Û kerem kir:* Ew kêma bi dewam bê, baştir e ji wê ya zehf ku mirov jê biwestê.

445. *Û kerem kir:* Eger di kesekî da xesletek baş hebê, hingê hêvîya xuşkên (xuhik) wê bin (başîyên dî jî wê têda hebin).

ومن الناس من يروي هـذا لرسـول الله(صلى الله عليه وآله)، ومما يُقوّي أنه من كلام أميرالمؤمنين(عليه السلام)مـا حكـاه ثعلب قال: حدّثنا ابن الاعرابي قـال: قـال المأمون: لو لا أنّ عليا عليه السـلام قـال: «اخبُر تَقْلِه» لقلت أنا: اقْلِهِ تَخْبُرْ

435. وقال: مَا كَانَ اللهُ لِيَفْتَحَ عَلَى عَبْد بَابَ الشُّكْرِ وَيُغْلِقَ عَنْـهُ بَابَ الزِّيَادَةِ، وَلاَ لِيَفْتَحَ عَلَى عَبْـد بَابَ الدُّعَاءِ وَ يُغْلِـقَ عَنْـهُ بَـابَ الْأجَابَةِ، وَلاَ لِيَفْتَحَ عَلَى عَبْد بَابَ التَّوْبَةِ وَيُغْلِقَ عَنْهُ بَابَ الْمَغْفِرَةِ.

436. وقـال(عليـه السـلام): أوْلَى النَّاسِ بِالْكَرَمِ مَنْ عُرِفَتْ بِهِ الْكِرَامُ.

437. وسئل(عليـه السـلام) أَيّما أَفضل: العـدل، أَو الجـود؟ فقـال: الْعَـدْلُ يَضَـعُ الأُمُـورَ مَوَاضِعَهَا، والْجُودُ يُخْرِجُهَـا عَـنْ جِهَتِهَـا، وَالْعَـدْلُ سَـائِسٌ عَـامٌّ، وَالْجُودُ عَارِضٌ خَـاصٌّ، فَالْعَـدْلُ أَشْرَفُهُمَا وَأَفْضَلُهُمَا.

446. *Di axiftinekî da ku di navbeyna wî (s) û Ğalibê korê Se'se'e, babê "Ferezdeq" da çêbû, ewî* selamên Xwedê lê bin *gotê:* Ew devên te yên zehfî, çi lê hatin? *Got: Eda kirina heq hiqûqa ji hev bilav kirin, ey mîrê bawerdaran. Vêca ewî kerem kir:* Baştirîn rêka bilav kirina wan, hema ev bû.

447. *Û kerem kir:* Kesê hukman nezanê û ticaretê bikê wê bikevê di nav ribayê ra.

448. *Û kerem kir:* Kesê belayên biçûk mezin bikê wê Xwedê belayên mezin ser da bênê.

449. *Û kerem kir:* Kesê qîmet ji xwe ra bizanê wê (şehwet û) vîyanên wî li balê bê qîmet bibin.

450. *Û kerem kir:* Kesê pêkenoka ji xwe çêkê piçekî ji 'eqlê xwe ji dest didê.

451. *Û kerem kir:* Xwe vedana te ji wî kesê meyla wî bi alîyê te ve (hej te dikê) kêm bûna behrê ye (ji wî) û meyla ji

438. وقال(عليه السلام): النَّاسُ أَعْدَاءُ مَا جَهِلُوا.

439. وقال(عليه السلام): الزُّهْدُ كُلُّهُ بَيْنَ كَلِمَتَينِ مِنَ الْقُرْآنِ: قَالَ اللهُ عزّوجلّ: (لِكَيْلاَ تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلاَ تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ)، فَمَنْ لَمْ يَأْسَ عَلَى الْمَاضِي، وَلَمْ يَفْرَحْ بِالأتِي، فَقَدْ أَخَذَ الزُّهْدَ بِطَرَفَيْهِ.

440. وقال(عليه السلام): الْوِلاَيَاتُ مَضَامِيرُ الرِّجَالِ.

441. وقال(عليه السلام): مَا أَنْقَضَ النَّوْمَ لِعَزَائِمِ الْيَوْمِ.

442. وقال: لَيْسَ بَلَدٌ بِأَحَقَّ بِكَ مِنْ بَلَد، خَيْرُ الْبِلاَدِ مَا حَمَلَكَ.

443. وقال(عليه السلام): وقد جاءه نعي الأشتر رحمه الله: مَالكٌ وَمَا مَالِكٌ! وَاللهِ لَوْ كَانَ جَبَلاً لَكَانَ فِنْداً، [وَلَوْ كَانَ حَجَراً

kesekî ra ku xwe didê paş, zelîl kirina nefsê ye.

لَكَانَ صَلْداً،] لاَ يَرْتَقِيهِ الْحَافِرُ، وَلاَ يُوفِي عَلَيْهِ الطَّائِرُ.

452. *Û kerem kir:* Dewlemendî û feqîrî roja qîyametê eşkere dibê.

الفند: المنفرد من الجبال.

444. وقال: قَلِيلٌ مَدُومٌ عَلَيْهِ خَيْرٌ مِنْ كَثِير مَمْلُول مِنْهُ.

453. *Û kerem kir:* Heta ku korê Zubeyr, ‘Ebdullahê şûm (ne pîroz), mezin nebûyî, Zubeyr yêk ji me, ehlê beytê bû.

445. وقال: إذَا كَانَ فِي رَجُل خَلَّةٌ رَائِعَةٌ فَانْتَظِرْ أَخَوَاتِهَا.

454. *Û kerem kir:* Benî adem û fexr kirin! Despêka wî nutfe û dûmahîka wî leşê genî ye; digel vê jî ne dikarê rizqê xwe bidê û ne dikarê mirina xwe dûr bêxê.

446. وقال(عليه السلام) لغالب بن صعصعة أبي الفرزدق، في كلام دار بينهما: مَا فَعَلَتْ إِبِلُكَ الْكثِيرَةُ؟

قال: ذَعْذَعَتْها الحُقُوقُ يا أميرالمؤمنين فَقال عليه السلام: ذَاكَ أَحْمَدُ سُبُلِهَا.

455. *Derheq şa’irtirînê şa’iran jê pirsîn, kerem kir:* Şa’ir neketine jêbirka hesp bezandinê, da kifş bibê kî nîşanê radikê û dibê, eger bivênevê ez navekî bêjim, ew padişahê li rê winda ye.

Seyyid Rezi: *Mexsed Imre’ul Qeys e (şa’irê zemanê cahilî û xweyê yêk ji “mu’elleqatê seb’e).*

447. وقال(عليه السلام): مَنِ اتَّجَرَ بِغَيْرِ فِقْه ارْتَطَمَ فِي الرِّبَا.

448. وقال(عليه السلام):مَنْ عَظَّمَ صِغَارَ الْمَصَائِبِ ابْتَلاَهُ اللهُ بِكِبَارِهَا.

456. *Û kerem kir:* Gelo azamêrek nîne ku evê xwarina li deva da mayî (dinyayê) bidê ehlê wê? Ji hewe re bihayek xêncî

bihiştê nîne, vêca xwe nefirûşin xêncî bi wê.

457. *Û kerem kir:* Dû birçî hene ku qet têr nabin: Yê li pey zanînê û yê li pey dinyayê.

458. *Û kerem kir:* Nîşana îman ew e ku tu rastî û duristî ya ewê ya zerera te têda heyî, ser wê derewê ra bigirî ku menfî'eta te di wê da, her wiha gotina te ji kiryara te zêdetir nebê û dema tu derheq xêncî xwe da biaxivî tu hay ji navbeyna xwe û Xwedê bimînî (vê derheqê da ji Xwedê bitirsî).

459. *Û kerem kir:* Teqdîr teybîrê bin têxê, bi awayek wereng ku carna afet di teybîrê bi xwe da ye.

Seyidê Rezî: *Ev me'ne di gotinek ya borîyî da (Hikmeta 16) derbaz bû.*

460. *Û kerem kir:* Nermî (hilm) û rihetî ('aciz nebûn. Asabûn. Te'emmul. Teennî), dû cêwikin ku ji himmeta bilind diwelidin.

461. *Û kerem kir:* Ğeybet, axirîn xebata mirovê nekar e.

462. *Û kerem kir:* Çiqa hene ku ji ber axiftina sipehî ya xelkê derheq wan da xapihane.

449. وقال(عليه السلام): مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهْوَتُهُ.

450. وقال(عليه السلام): مَا مَزَحَ امْرُؤٌ مَزْحَةً إِلاَّ مَجَّ مِنْ عَقْلِهِ مَجَّةً.

451. وقال(عليه السلام): زُهْدُكَ فِي رَاغِبٍ فِيكَ نُقْصَانُ حَظّ، وَرَغْبَتُكَ فِي زَاهِدٍ فِيكَ ذُلُّ نَفْس.

452. وقال عليه السلام: الغِنَى والْفَقْرُ بَعْدَ الْعَرْضِ عَلَى اللهِ.

453. وقال(عليه السلام): مَا زَالَ الزُّبَيْرُ رَجُلاً مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ حَتَّى نَشَأَ ابْنُهُ الْمَشْؤُومُ عَبْدُ اللهِ.

454. وقال(عليه السلام): مَا لابْنِ آدَمَ وَالْفَخْرِ: أَوَّلُهُ نُطْفَةٌ، وَآخِرُهُ جِيفَةٌ، و لَا يَرْزُقُ نَفْسَهُ، وَلاَ يَدفَعُ حَتْفَهُ.

455. وسئل(عليه السلام):

463. *Û kerem kir:* Dinya ji xêncî xwe ra çêbûye ne ji xwe bi xwe ra.

464. *Û kerem kir:* Muhletek ji Benî Umeyye ra heye ku di wê da bajûn, her çend wê bikevin ixtilafê di pey ra jî wê keftar, ewa bixapênê û ser wan bikevê.

Seyidê Rezî: *"Mirwed" li ser wezna "mif'el" ji mesderê "irwad"ê ye, bi me'na muhlet dan. Û ev ji fesîhtirîn û xerîbtirîn axiftinên wî ye, tu dibêjî qey heçweku ew muhleta ji wan ra hatî dan, wek meydana jêbirkanê ye ku di wê da ji bona gihana armancê hespa tajûn, ku dema digêjin axir, hev girtin û nezma wan difelişê.*

465. *Di pesnê "ensaran" da gotîye:* Sond bi Xwedê, digel wî qasî ku bê ihtîyac bûn pê destên xwe yên vekirî û zimanên xwe yên bikêr, xweytî li Islamê kirin wek çawa ku xweytî li zarokê ji şîr vekirî tê kirin.

466. *Kerem kir:* Çav, benkê paşîyê ye.

Seyidê Rezî *dibêjê: Ev teşbîhek 'ecêb e. Ewî (s) paşî (esseh) wek meşkê hesab kirîye û çav wek benkê ku derê wê ra girê didin, vêca dema ew benik sist bibê û vebê ewa di wê da nayê xwey kirin û wê birijihê. Gûrekî gotina meşhûrtir, ev gotin ya Resûlê Xuda ye (s) lê hineka jî ji mîrê bawerdaran (s) gêrane,*

من أشعر الشعراء؟

فقال: إِنَّ الْقَوْمَ لَمْ يَجْرُوا فِـي حَلبة تُعْرَفُ الْغَايَةُ عِنْدَ قَصَـبَتِهَا، فَإِنْ كَانَ وَلاَ بُدَّ فَالْمَلِكُ الضِّلِّيلُ.

يريد امرأ القيس.

456. وقال(عليه السلام): أَلاَ حُرٌّ يَدَعُ هذِهِ اللُّمَاظَةَ لاِهْلِهَا؟ إِنَّهُ لَيْسَ لاَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلاَّ الْجَنَّةَ، فَلاَ تَبِيعُوهَا إِلاَّبِهَا.

457. وقـــال: مَنْهُومَـــانِ لاَ يَشْعَبَانِ: طَالِبُ عِلْم، وَطَالِبُ دُنْيَا.

458. وقـال(عليـه السـلام): عَلامةُ الأيمَانِ أَنْ تُـؤثِرَ الصِّـدْقَ حَيْثُ يَضُرُّكَ عَلَى الْكَذِبِ حَيْـثُ يَنْفَعُكَ،أَنْ يَكُـونَ فِـي حَـدِيثِكَ فَضْلٌ عَنْ عِلْمِكَ، وَأَنْ تَتَّقِـيَ اللهَ فِي حَدِيثِ غَيْرِكَ.

459. وقـال(عليـه السـلام): يَغْلِبُ الْمِقْدَارُ عَلَى التَّقْدِيرِ، حَتَّى تَكُونَ الأَفَةُ فِي التَّدْبِيرِ.

*evahe Muberrid di kitêba "**elmuqtezib**" di babê "ellefz bil horuf" da anîye. Me jî di kitêba xwe da bi navê "mucazat elasar ennebeviye" li ser vê teşbîhê axiftîye.*

وقد مضى هذا المعنى فيما تقدم برواية تخالف بعض هذه الالفاظ.

460. وقال: الْحِلْمُ وَالأَنَاةُ تَوْأَمَانِ يُنْتِجُهُمَا عُلُوُّ الْهِمَّةِ.

461. وقال(عليه السلام): الْغِيبَةُ جُهْدُ الْعَاجِزِ.

462. وقال(عليه السلام): رُبَّ مَفْتُون بِحُسْنِ الْقَوْلِ فِيهِ.

463. وقال: الدُّنْيَا خُلِقَتْ لِغَيْرِهَا، ولَمْ تُخْلَقْ لِنَفْسِهَا.

464. : إِنَّ لِبَنِي أُمَيَّةَ مِرْوَداً يَجْرُونَ فِيهِ، وَلَوْ قَدِ اخْتَلَفُوا فِيمَا بَيْنَهُمْ ثُمَّ كَادَتْهُمُ الضِّبَاعُ لَغَلَبَتْهُمْ.

وَالْمِرْوَدُ هاهنا مفعَل من الارْوَاد، وهو الامهال والانظار، وهذا من أفصح الكلام وأغربه، فكأنه عليه السلام شبّه المهلة التي هم فيها بالمضمار الذى يجرون فيه إلى الغاية، فاذا بلغوا مُنقَطَعا انتقضَ نظامُهم بعدها.

465. وقال(عليه السلام) في مدح الانَصار: هُمْ وَاللهِ رَبَّوا الأِسْلاَمَ كَمَا يُرَبَّى الْفَلُوُّ مَعَ

467. *Di nav axiftinek ya xwe ra got:* Serpêşekî serpêşî ji wan ra kir, vêca karûbar rast kirin û ewî xwe ragirt, heta dîn li ser 'erdê cî girt.

468. *Û kerem kir:* Zemanek gezker (dijwar) wê ser xelkê da bê ku ewên dewlemend heyîya xwe bi didana bigrin (danê nakin) halhale emrê wan ne bi wê hatîye kirin. Xweda yê Subhan kerem dikê: ***"Û ji bîr nekin başî û qencî kirina di nav xwe da".*** Di wê zemanî da pîsek bilind dibin û mirovên bijartî tên şikandin û wê mirovên mecbûr bûyî malê xwe (bi qîmetek kêm) bifrûşin di halhale Resûlê Xwedê (s.a) nehy kirîye ji mi'emleta digel wa kesa di halê mecbûrîyeta wa da.

469. *Û kerem kir:* Dû kes derheq min da wê ji nav biçin: hezkerê zêdegav û boxtankerê derewker.

Seyidê Rezî: *Ev jî wek wê gotina wî ye (s) ku dibêjê: Derheq min da dû kes li helakê çûne: ewê ji ber hez kirinê zêdegavîya dikê û ewê ji kerba dijwar derewan li ser min çêdikê. (Hikmeta 117)*

470. *Derheq "**tewhîd**" û "**edalet**" ê da pirsyar jê hat kirin, kerem kir:* Tewhîd ew e ku tu Xuda di wehm û xîyalan da cî nekî û 'edalet ew e tu tuhmê neynî ser.

471. *Û kerem kir:* Wek çawa di kirr bûna (bê dengî ya) ji xeberdana durist û serast da xêr nîne, wereng xêr di axiftina ne bi zanîn da jî nîne.

472. *Di di'a xwestina baranê da wiha gotîye:* Ilahî, bi rêka 'ewrên sekinyî ve baranê ji me ra rêke, ne 'ewrên hêç û serkêş.

Seyidê Rezî dibêjê: *Ev ji xeberdanên fesîh û 'ecêb e, çiko 'ewrên pir deng ku hevrê ye digel re'd û berq û saqe û tûfanê, şibihandîye bi wê deva hêç ve ku barê xwe tavêjê û suwarên xwe li 'erdê didê. Lê 'ewrên valeyê ji va tişta şibihandîye bi deva sekinîyî, ku bi rehetî şîrê wan tê dûtin û suwarî tê girtin.*

473. *Gotinê: Eger te rengê mûyê xwe yê spî bigoheranda (wê çêtir bûya) ey mîrê bawerdaran. Vêca kerem kir:* Reng

غَنَائِهِمْ بَأَيْدِيهِمُ السِّبَاطِ وَأَلْسِنَتِهِمُ السِّلاَطِ.

466. وقال: الْعَيْنُ وِكَاءُ السَّهِ.

و هذه من الاستعارات العجيبة، كأنه شبّه السّهَ بالوعاء، والعين بالوكاء، فإذا أُطلق الوكاءُ لم ينضبطِ الوعاءُ و هذا القول في الاشهر الاظهر من كلام النبي(عليه السلام)، وقد رواه قوم لاميرالمؤمنين(عليه السلام)، ذكر ذلك المبرّد في كتاب المقتضب في باب اللفظ بالحروف. و قد تكلمنا على هذه الاستعارة في كتابنا الموسوم: بمجازات الاثار النبوية.

467. وقال(عليه السلام) في كلام له: وَوَلِيَهُمْ وَالٍ فأَقَامَ واسْتَقَامَ، حَتَّى ضَرَبَ الدِّينُ بِجِرَانِهِ.

468. وقال(عليه السلام): يَأتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ عَضُوضٌ، يَعَضُّ الْمُوسِرُ فِيهِ عَلَى مَا فِي يَدَيْهِ وَلَمْ يُؤْمَرْ بِذلِكَ، قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ: (وَلاَ تَنْسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ) ، تَنْهَدُ فِيهِ الأَشْرَارُ، وَتُسْتَذَلُّ الأَخْيَارُ، ويُبَايِعُ

lêdan xeml e, lê belê em musîbet dîtî ne.

('ezadarîn ji ber wefata Pêğember s) .

474. *kerem kir:* Xêra mucahidê şehîd bûyî di rêka Xwedê da, ne mezintir e ji ya wî yê karîn hebê (ji kirîna gonehan ra) vêca xwe jê vedidê (hay ji 'iffetê dimînê) nêzîke ku mirovê pakdaw ('efîf) bibê melaîketek ji melaîketên Xwedê.

475. *Û kerem kir:* Qena'et mal û serweteke ku xilasî jê re nîne.

Seyidê Rezî: *Hineka evahe ji Pêğember (s) gêraye û neqil kirîye.*

476. *Got, Zîyad bin Ebîh, dema ew şûna 'Ebdullahê 'Ebbas da danîyî ser Farsê (Îranê) û karûbarên wê. Ev xeberdanek dirêj ku ew (s) nehya wî dikê ji girtina malîyeta (xeracê) ku hêj wextê girtinê nehatî û wiha dibêjîyê -:*

'Edaletê pêk bîne û xwe ji şidandina bi neheqî û zulmê vede, çiko şidandina bi neheqî dibê sebebê kûç kirin û aware bûna xelkê û zulm ji şûr ra (şerê bi çek) gazî dikê.

477. *Û kerem kir:* Dijwartirîn goneh ew e yê xweyê wê ewê sivik (û biçûk) hesab bikê.

الْمُضْطَرُّونَ، وَقَدْ نَهَى رَسُولُ اللهِ(صلى الله عليه وآله وسلم) عَنْ بَيعِ الْمُضْطَرِّينَ.

469. وقال: يَهْلِكُ فِيَّ رَجُلاَنِ: مُحِبٌّ مُفْرِطٌ، وَبَاهِتٌ مُفْتَرٍ.

وهذا مثل قوله عليه السلام:

هَلَكَ فِي رَجُلاَنِ: مُحِبٌّ غَالٍ، وَمُبْغِضٌ قَالٍ.

470. وسئل عليه السلام عن التوحيد والعدل فقال: التَّوْحِيدُ أنْ لا تَتَوَهَّمَهُ، وَالْعَدْلُ أَلاَّ تَتَّهِمَهُ.

471. وقال(عليه السلام): لاَ خَيْرَ فِي الصَّمْتِ عَنِ الْحُكْمِ، كَمَا أَنَّهُ لاَ خَيْرَ فِي الْقَوْلِ بِالْجَهْلِ.

472. وقال(عليه السلام) في دعاء استسقى به: اللَّهُمَّ اسْقِنَا ذُلُلَ السَّحَابِ دُونَ صِعَابِهَا.

وهذا من الكلام العجيب الفصاحة، وذلك أنه(عليه

478. *Û kerem kir:* Xuda, mirovê nezan ji hîn bûnê (‘elimînê) ra berpirs nekir û li wa negirt, neheta ehlê zanînê berpirs kirin ji hîn kirinê (‘elimandinê) ra.

479. *Û kerem kir:* Xirabtirîn heval, ew e ku zehmetî ber da bê kêşan.

Seyidê Rezî dibêjê: *Tekelluf, lazimê wê zehmet û meşeqqete, vê gûrekê ew xirabîyeke ku ji wî biraderî dighê mirov ku mirov xwe di ber wî da êxistî zehmetê, vêca nixwe ew xirabtirîn biradere.*

480. *Û kerem kir:* Dema mu’min bira yê xwe bênê xezebê (*an:* ewî şermezar bikê) evahe cida bûna ji wî ye.

Seyidê Rezî *dibêjê: “Îhişmeh” û “eĥşimeh” hingê tê gotin ku ewî bênê xezebê (kerbê wî vekê) û hineka gotine yanî ew şermende kir. “ahtşm” bi me’na xwestin û vîyana evî haletî ye û, evahe pêşekî ya cidayî û veqethanê ye.*

***

Niha wextê wê gehişt ku em bijare ya xeberdanên Mîrê Bawerdaran (s)

السلام) شبّه السحاب ذوات الرُّعود والبوارق والرياح والصواعق بالابل الصّعاب التي تَقْمُصُ برحالها وتقِصُّ بركبانها، وشبّه السحاب خاليةً من تلك الروائع بالابل الذُّلُلِ التي تُحْتَلَبُ طَيِّعَةً وتُقْتَعَدُ مُسْمِحَةً.

473. وقيل له (عليه السلام): لو غيَّرتَ شيبك يا أميرالمؤمنين. فقال عليه السلام: الْخِضَابُ زِينَةٌ، وَنَحْنُ قَوْمٌ فِي مُصِيبَةٍ!

يريد برسول الله (ص).

474. وقال(عليه السلام): مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللهِ بِأَعْظَمَ أَجْراً مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ، لَكَادَ الْعَفِيفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكاً مِنَ الْمَلاَئِكَةِ.

475. وقال(عليه السلام): الْقَنَاعَةُ مَالٌ لاَيَنْفَدُ.

وقد رَوى بعضُهم هذا الكلام عن النبي (ص).

476. *وقال عليه السلام لزياد*

dûmahî bênîn. Em sipasî ya Xwedayê Subhan dikîn ku minnet li me kir û tewfîq da heta ku me kelamê Wî (s) yê bilave komê ser hev kir û baretên ku dûrê ji hev bûn, me nêzîkê yêkdu kirin. Û wek çawa me di despêkê da gotî, me hinek perên sipî di axirîka her babekî da danî, da weku eger me gotinek ji destçûyî peyda kir em lê zêde bikîn û ewa lazim em bêxîn têda, belkî gotinek ji me veşartî mabê û paşê eşkere bibê û axiftinek dûr ketbê û paşê bi dest me bikevê. Çi tewfîq û li hev hatin xêncî bi Xwedê ji me ra nîne, me tewekula xwe daye ser Wî û Ew besê me ye û xweş wekîl e.

Ev kar di meh a Recebê sala 400 hicretê da pêk hat.

Selewatên Xuda li ser serwerê me Muhemmed, xatemê Pêğemberan û hidayetker ji bona baştirîn rêkan û li ser ehlê beyta Wî ya pak û eshabên Wî bin, ku sitêrên yeqînê ne.

Xilaseka Nehc-ul Belağê

Karê tercume û nêrîna paşîn xilas bî

Êvara 22\2\2006

بن أبيه. وقد استخلفَهُ لعبد الله بن العباس على فارس وأعمالها، في كلام طويل كان بينهما، نهاه فيه عن تقدم الخَراج:

اسْتَعْمِلِ الْعَدْلَ، وَاحْذَرِ الْعَسْفَ والْحَيْفَ،فَإِنَّ الْعَسْفَ يَعُودُ بِالْجَلاَءِ، وَالْحَيْفَ يَدْعُو إِلَى السَّيْفِ.

477. وقال(عليه السلام): أَشَدُّ الذُّنُوبِ مَا اسْتَخَفَّ بِهِ صَاحِبُهُ.

478. وقال: مَا أَخَذَ اللهُ عَلَى أَهْلِ الْجَهْلِ أَنْ يَتَعَلَّمُوا حَتَّى أَخَذَ عَلَى أَهْلِ الْعِلْمِ أَنْ يُعَلِّمُوا.

479. وقال(عليه السلام): شَرُّ الأَخْوَانِ مَنْ تُكُلِّفَ لَهُ.

لان التكليف مستلزمٌ للمشقة، وهو شرٌ لازمٌ عن الاخ المتَكلّفِ له، فهو شرُّ الاخوان.

480. وقال عليه السلام: إِذَا

احْتَشَمَ الْمُؤْمِنُ أَخَاهُ فَقَدْ فَارَقَهُ.

يقال: حشمه وأحشمه: إذا أغضبه، وقيل: أخجله، واحتشمه: طلب ذلك له، وهو مَظِنّة مفارقته.

***

وهذا حين انتهاء الغاية بنا إلى قطع المختار من كلام أميرالمؤمنين صلوات الله عليه، حامدين لله سبحانه على ما منّ به من توفيقنا لضمّ ما انتشر من أطرافه وتقريب ما بعد من أقطاره، ومقرّرين العزم ـ كما شرطنا أولاً ـ على تفضيل أوراق من البياض في آخر كلّ باب من الابواب، لتكون لاقتناص الشارد واسْتلحاق الوارد، وما عساه أن يظهر لنا بعد الغموض ويقع إلينا بعد الشذوذ، وما توفيقنا إلاّ بالله

عليه توكّلنا وهـو حسـبنا ونعـم
الوكيل.

تم والحمد لله
هج البلاغه
من كلام اميرالموءمنين
عليه السلام
****

Fehresta Babeta

A
1. Axirzeman
2. Axret
3. Adem
4. Arizû - Xwest û vîyan

Afirandin â Xilqet

B
5. Bexîletî
6. Bihişt û cehnem
7. Borandin
8. Beytulmal
9. Baştirîn û mezintirîn

C
10. Ceng û cihad
11. Cehl û nezanî

D
12. Dijûn
13. Dijmin
14. Du'a
15. Dinya
16. Dostî
17. Durist bûn

E
18. Ehlê Beyt
19. Ewlad
20. Exlaqên berketî
21. Eshab -Yaran
22. Exlaqên ne hêjayî
23. ‘Edalet
24. ‘Emel û kiryar

F

25. Fitne
26. Fesad
27. Feqîrî

G

28. Goneh

H

29. Hedîs
30. Huqûq
31. Hukûmet
32. Hêvî - Umîd
33. Hicret
34. Hidayet
35. Hişyarî
36. Helaket
37. Hişkî
38. Hev girtin
39. Hedîye
40. Hêminî- Rihetî
41. Hêjan
42. Hîn kirin
43. Hilketin - Furset

I

44. Ihsan –Qencî û başî
45. Islam
46. Insan
47. Imtihan – Ibtla'
48. Istixfar
49. 'Ibadet
50. 'Ibret
51. 'Ilm û 'alim

Î

52. Îman

J

53. Ji hemî rengan

K

54. Kol û mereq
55. Kes û kom û cî û war

L

56. Li rê winda bûn

M

57. Malbat û binemal
58. Mirin
59. Mes'ûlîyet
60. Meşweret
61. Melaîket
62. Minafiq

N

63. Navincî
64. Nebaşî
65. Nexweşî
66. Ni'met

P

67. Paşketin
68. Pêğember nasî

Q

69. Qur'an
70. Qurbanî

R

71. Rêberî

S

72. Serketin
73. Ser xwe çûn
74. Sebr
75. Sedeqe

Ş

76. Şehwet
77. Şîret
78. Şeytan

T

79. Terz û awa
80. Tirkên xwîn rêj
Tevhev â Ji hemî rengan
81. Teqwa
82. Tekebbur
83. Temîz kirina nefsê

W

84. Wesîyet

X

85. Xuda nasî
86. Xilqet
87. Xelk û mirov
88. Xewaric
89. Xîyanet
90. Xweş bînî
91. Xirab bînî
92. Xêr û başî
93. Xeflet
94. Xezeb

Y

95. Yeqîn
96. Yehûd

Z

97. Zikr
98. Ziman
99. Zuhd
100. Zulm – Sitem

Fehresta babetên Nehc-ul belaxê

A

1. Axirzeman

Xilas bûyî yên axirzeman, axirîka xutba 103
Derketina Hezretê Mehdî (s), x. 150
Dewama imametîyê heta hatina Imam Mehdî, x. 150
Wesfê Hezretê Mehdî (s), x. 182
Taybetî yên hukûmeta Imam Mehdî (s), x. 138

2. Axret

Meyla axretê, x. 203
Hazirî bo sefera axretê, x. 204 û Ĥikmeta 208
Halê ehlê teqwayê li axretê da, x. 190
Dinya û axret, x. 114 (we kullu şey'in mine-d dunya)
Seratî ya ni'metên axretê, Ĥikmeta 104
Dinya ji bona axretê çêbûye, Ĥikmeta 463
Tenbî ya meyldana bal axretê ve, x. 22
Lazimîya meyla axretê, name 31
Lazimîya xebata axretê, name 31
Qîyamet û rabûna dubare, x. 186
Nêzîkî ya sefera axretê, Ĥikmeta 184
Qîyamet û pêk hatina 'edaletê, x. 223
Behsa qîyametê û wesfê wê, x. 83 û 102 û 109
Bîr anîna axretê, x. 183 û 195

3. Adem

Afirandina Adem (s) , x. 1
Secda li beraberê wî da, x. 1
Adem (s) di bihiştê da, x. 1
Qiseta Adem (s) û rêkirina Pêğemberan, x. 91

4. Arizû - Xwest û vîyan

Arizûya dûr û dirêj, Ĥikmeta 36

Dûrî ya ji arizûyên dirêj û pey ketina nefsê, x. 42
Zerera perwerde kirina arizûyan, ĥikmeta 19 û 275
Kurt kirina vîyan û arizûyan, ĥikmeta 359

B

5. Bexîletî

Bexîl çiqa ‘ecêb e! ĥikmeta 126
Bexîletî şerm û ‘eyb e, ĥikmeta 3
Lome kirin li bexîlan, x. 117

6. Bihişt û cehnem

Wesfê bihiştê, axirîka xutba 85 û axirîka xutba 165
Bihayê canê mirov, ĥikmeta 456
Cehnem û agirê wê, x. 109 û x. 120
‘Ezabê cehnemê, x. 183 û x. 190

7. Borandin - Mudara

Civîyan digel xelkê, ĥikmeta 50
Fêkî yê exlaqê nerm, ĥikmeta 214
Borandina digel camêran, ĥikmeta 20
Borandin digel xwe bi xwe, ĥikmeta 193
Borandin digel xelkê, ĥikmeta 476
Desthata cirrekêşê, ĥikmeta 215

8. Beytulmal

Hay jê mana mesrefê ji beytulmalê, nama 232
Xîyanet nekirina di beytulmalê da, nama 20
Dijwar girtin ji mesrefa beytulmalê ra, nama 43
Istifada xirab ji beytulmalê, nama 41
Hukmek derheq beytulmalê da, ĥikmeta 271

9. Baştirîn û mezintirîn

Baştirîn rêka mesrefê, ĥikmeta 446
Seratirîn şarê ‘Ereb, ĥikmeta 455
Baştirîn bajar, ĥikmeta 442
Baştirîn kar, ĥikmeta 249
Mezintirîn bê ihtîyacî, ĥikmeta 342
Mezintirîn hesret, ĥikmeta 429

C

10. Ceng û cihad

Tu şer despê neke! Ĥikmeta 233 û nama 14
Birra bûn di wextê şer da, nama 28 û 36, x. 24 û x. 43
Mayî yên piştî şer, Ĥikmeta 84
Têkelî nekirina jina di wextê şer da, (pişka Ĥikmetên bi Ĥikmet, (vebir) "z".
Hay jê mana esl û esasên insanî di şer da, nama 14
Di'a Imam 'Elî di şer da, nama 15 û x. 171
Qîmetê cihada ji Xuda ra, x. 27
Teşwîq ji cihadê ra, x. 241
Teşekkur ji mucahidan, nama 1

11. Cehl û nezanî

Adabên cahilî, Ĥikmeta 37 û 354
'Esrê cahilî û hatina Resûlê Xwedê (s), axirîka x. 2 û x. 26 û 95 û 89 û 191
Xeletîya yê nezan û yê zana, Ĥikmeta 283
Dijminî digel tişta nenas, Ĥikmeta 438
Nezanî sebebê rizîlîyê ye, Ĥikmeta 288
Pîveka zanîn û nezanîyê, x. 103 (alalm min rif qdre û ...)
Ticareta bê zanîn, Ĥikmeta 447

D

12. Dijûn

Eger jina dijûn jî kirin hûn dijûna nekin, nama 14
Seba Imam! x. 57
Dijûn cewaba dijûnê, Ĥikmeta 420
Nehy kirin ji dijûn dana dijmin, x. 206

13. Dijmin

Esera xiraba dijminîyê an, terzê xeletê dijminîyê, Ĥikmeta 296 û 298
I'tidal di dostî û dijminîyê da, Ĥikmeta 268
Qismên dijmina, Ĥikmeta 295
Şîret kirina dijmin, nama 48 û 55
Rûbirû bûna bi insanî digel dijmin, x. 206

Xwe vedana ji dijminî û hesûdîyê, x. 192
Hay ji xwe man li beraberê dijmin da, x. 122
Terzê berberekanî ya dijminê musliman, nama 77
Şukrana serketina li ser dijmin, Ĥikmeta 11
Nas kirina dijminên Imam, x. 135
Dijminî ya şeytan, x. 83

14. Du'a

Bila selewat li despêka di'a kirinê da bê, Ĥikmeta 361
Du'a kirin û qebûl bûn, Ĥikmeta 135 û 435
Du'a ji bona durist kirina zahir û batin, Ĥikmeta 276
Du'a kirina Imam ji Pêğember ra (s), axirîka x. 72 û x. 106
Du'a ji bona barîna baranê, x. 115 û 143 û Ĥikmeta 472
Du'a ya seferê, x. 46
Şertên qebûlî ya du'ayê, nama 31 (ثm cil fî îdîk mfatîh xzaine)
Xwestina arîkarîyê ji Xwedê, x. 182
Dema pesnê Imam dan ew ket munacatê, Ĥikmeta 100
Her û her ihtîyac bi dayê heye, Ĥikmeta 302
Parane (du'a) ya Imam 'Elî, x. 78 û axirîka x. 91 û x. 215 û x. 227
Du'ayek di meydana şer da, qismetê naman, jimare 15
Du'ayek di wextê şer da, x. 171

15. Dinya

Esera berdan û pişt dana dinyayê, Ĥikmeta 9
Ewê xwe bi dinyayê firûtî, Ĥikmeta 133
Halê dinya perestan (dinya xwazan) Ĥikmeta 405
Hilsengandina dinya û axretê, x. 114 (û kli şîء min aldinya)
Talibê dinyayê têr nabê, Ĥikmeta 457
'Ecêbe ji avakerê dinyayê, Ĥikmeta 126
Dinya li ber çavê Imam 'Elî, axirîka nama 45
Hawar kirina rojane ya melaîket, Ĥikmeta 132
Bihayê canê mirov bihişt e, kêmtirê ji wê nefirûşe, Ĥikmeta 456
Bê meylî ya dinyayê, x. 103
Xwe vedana ji dinyayê, x. 111 û 113
Xwe vedana ji dinya xwazîyê, x. 99 û axirîka x. 191
Paldan li ser dinyayê, Ĥikmeta 384

Tehlî û şîrînî ya dinyayê, Ĥikmeta 251
Tewsîfa dinyayê, Ĥikmeta 415
Mi'emileta digel dinyayê, x. 183
Heqîqeta dinyayê, x. 111
Çêbûna dinyayê ji bona axretê, Ĥikmeta 463
Çêroka dinyayê, Ĥikmeta 119
Dinya di çavê Imam 'Elî da, Ĥikmeta 236
Dinya nasî, x. 28 û 83 û x. 82 û 223 û x. 226 û 52 û 173
Rêka istifade kirina ji dinyayê, û x. 209
Terzê rûbirû bûna digel dinyayê, axirîka x. 32 û x. 45 û 63 û 99 û x. 111 û x. 113 û x. 132 (axirîka wê) û 133 û x. 178 û nama 68 û Ĥikmeta 103 û 393
Pê zahid bûnê besîret çêdibê, Ĥikmeta 391
'Ibret girtina ji dinyayê, axirîka x. 129
Evîndarî ya dinyayê û eserên wê, x. 109
Revîna ji dinyayê, Ĥikmeta 77
Zarokên dinyayê, Ĥikmeta 303
Zeman çi tênê serê mirov, Ĥikmeta 72
Karwanî yên xew ve çûyî, Ĥikmeta 64
Gavên bi alîyê mirinê ve diçin, Ĥikmeta 74
Got û bêja digel mirîyan, Ĥikmeta 130
Meta' û desthata dinyayê, Ĥikmeta 367
Binecî nebûna dinyayê, Ĥikmeta 115 û 380 û x. 145
Nîşana bê qîmetî ya dinyayê, Ĥikmeta 385
Lome kirin li lomekerê dinyayê, Ĥikmeta 131
Wesfê dinyayê, x. 114
Halê mirov di dinayê da, Ĥikmeta 191

16. Dostî

Ji dest dana dosta, Ĥikmeta 65
Muhimîya peyda kirina dostên qenc, Ĥikmeta 12
Pîstirîn dost, Ĥikmeta 479
Hesed birina bi dost, Ĥikmeta 218
Heqê dostan, nama 31
Dostî û mirovanî, Ĥikmeta 308
Dost û dijmin, Ĥikmeta 295
Dostê heqîqî, Ĥikmeta 134
Dostî û dijminî ya digel Imam 'Elî (s) , Ĥikmeta 45

‘Eql û dostînî, ĥikmeta 142
Sebebê cida bûna dostan, ĥikmeta 480
Pîveka nêzîk bûna bal Pêğember ve (s) , ĥikmeta 96
Hay ji qeydê mana dostî û dijminîyê, ĥikmeta 268.

17. Durist bûn
Lazimîya durist dîtinê, nama 66
Durist bînî li beraberê dijmin da, x. 43
Durist bînî ji bona şer, x. 168

E

18. Ehlê Beyt
Ehlê Beyt mîzan e, ĥikmeta 109
Pey ketina Ehlê Beytê, x. 97 (axirîka wê) û x. 105 û x. 108 û x. 154
Hay jê mana Ehlê Beytê, x. 207
Heqê Ehlê Beytê, ĥikmeta 22
Fesaheta Ehlê Beytê, x. 233
Seratî yên Ehlê Beytê, axirîka x. 109 û 120 û 152 û 239 û nama 17
‘Itreta Pêğember (s) , x. 87
Taybetî yên Ehlê Beytê, x. 2 û x. 4 û x. 144 û x. 161

19. Ewlad
Serxweşî dana ji dest dana zarok, ĥikmeta 291
Heqê bab û zarok, ĥikmeta 399
Lazimîya terbîyeta zaroka, nama 31
Şiklê terbîyeta ewlada, nama 31
Şîret kirina ewlada, ĥikmeta 38
Ji mirina zaroka girantir, ĥikmeta 307
Ewladê nepîroz, ĥikmeta 453

20. Exlaqên berketî
Xweyê exlaqên hêjayî, ĥikmeta289 û x. 87, nama 31, ĥikmeta150
Şîret bûn, x. 85
Şîret kirin, x. 94 û nama 31
Exlaqê komkî, nama 27
Hêjanên exlaqî, axirîka nama 31
Emrê bi me’rûf û nehya ji munker, x. 156

Istixfar, Ĥikmeta87
Gohdana welî yê Xwedê, Ĥikmeta 156
Qeyde di xwestinê da, nama 31
Sebr, Ĥikmeta 55 û 189 û 4 û 153 û 144 û 413
Xwe nas kirin, Ĥikmeta 149
Dewam dan û xwe ragirtina li ser kar û ‘emelan, Ĥikmeta 278
Bê meylî ya dinyayê, x. 103
Teşwîqa kirina karên qenc, x. 188
Pêş gavî di karê qenc da, Ĥikmeta 62
Xebat ji gehana hedefê ra, Ĥikmeta 69
Exlaqê nerm û helîm, Ĥikmeta 214
Hebûna nîyeta Xudayî di cirrekêşan da, x. 130
Edeb, Ĥikmeta 54 û 5
Meşweret, Ĥikmeta 54
Xezeba ji Xuda ra, Ĥikmeta 174
Xweş derbaz kirin digel xelkê, x. 159
Rûgeşî digel xelkê, Ĥikmeta 6
Gazî kirin ji karê xêr û qenc ra, Ĥikmeta 422
Sexawet û merdemêrî, Ĥikmeta 138 û 53
Hilsengandina karê şubhedar, Ĥikmet 137 û 7
Teqwatî, x. 157
Durist bînî, nama 66
‘Ibret girtin, x. 111 û axirîka x. 83
Girtina Ĥikmetê ji her kûderê bê, Ĥikmeta 79
Daxwarina xezebê, Ĥikmeta 194
Zikrê Xwedê û hîn bûna Qur’anê, x. 110
Xweş exlaqî, Ĥikmeta 229
Qena’et, Ĥikmeta 229
Qena’et, Ĥikmeta 229
Lê borîn di wextê karînê da, Ĥikmeta 52
Kontorola ziman, x. 176 û Ĥikmeta 60
Borandina digel camêran, Ĥikmeta 20
Çend nuktên exlaqî, Ĥikmeta 211
Xef hiştina xefan, Ĥikmeta 162
Qencî digel xelkê, Ĥikmeta 264
Wefadarî û pêk anîna soz û qiraran, Ĥikmeta 155

21. Exlaqên ne hêjayî

Ji dest dana dosta, Ĥikmeta 65
Ji dest dana forseta, Ĥikmeta 118
Hemî qismên zulmê, x. 176 û x. 224
Bexîletî, Ĥikmeta 197 û 378
Hay jê nemana qeydê, Ĥikmeta 70
Arizûyên dûr û dirêj û hewa perêsî, x. 42
Xwe mezin kirin, Ĥikmeta 355
Reftara xirab digel xelkê, nama 19
Zêdegavî di huqûqa da, Ĥikmeta 166
Meyla bal xêncî Xwedê ve, x. 79
Xîyaneta di beytulmalê da, nama 20
Dinya perêsî, x. 99
Dinya xwazî, x. 191
Xeybet kirin, x. 140
Gohdana xeybetê, x. 141
Xeflet, x. 221
Hîle kirin û dexelî, x. 41
Adabên cahilî, Ĥikmeta 354
Rûniştina digel pîsekan, Ĥikmeta 66
Tenbelî û xeber gerandin, Ĥikmeta 239
Exlaq tîjî, Ĥikmeta 255
Hesûdî, Ĥikmeta 256
Hukm kirina bi gumanê, Ĥikmeta 220
Ji xwe razî bûn, Ĥikmeta 167 û 46
Timahî û pir gûyî, Ĥikmeta 35
Rikeberanî, Ĥikmeta 179 û 215
Xurûr û serxweçûn, x. 223
Minet kirin, nama 53

22. Eshab – Hogir û heval

Sehabên Pêğember (s) , axirîka x. 97 û x. 122 (axirîka xutbê) û 210 (axirîka wê)
Pesnê ensaran, Ĥikmeta 463
Şehîdên ji binemala Haşim, nama 28
Şîret li hevala, x. 116 û x. 120
Pesnê yarên qenc û şehîdan, x. 116 û x. 118 û x. 121
Şikayeta ji hevalan, x. 192

23. ‘Edalet
Seratî ya ‘edaletê li ser keremê, ĥikmeta 437
nasandina ‘edl û ihsanê, ĥikmeta 231
Heqê feqîr di malê dewlemenda da, ĥikmeta 328
Hay jê mana ‘edaletê di qisas kirinê da, nama 47
Roja dijwarî ya ‘edaletê ji zalim ra, ĥikmeta 341
Ragirtina qeydê, nama 21

24. ‘Emel û kiryar
Lez ketin ji kirina karê qenc ra, x. 188 û x. 64 û 176 (el ‘emel el ‘emel) x. 230 û 237

F

25. Fitne
Sebebê çêbûna fitna, x. 50
Terzê xwe vedana ji fitnê, x. 5 û ĥikmeta 1
Muqabila digel fitnê, axirîka x. 151
Xeberê çêbûna fitna, x. 93
Çêbûna fitnê û şehîd bûna Imam ‘Elî, axirîka x. 156
Di fitna lazim e pey rêber bikevin, axirîka x. 187
Fitne kirina Qureyşîyan, x. 33

26. Fesad
Dîmenê fasidan, x. 2 (axirîka wê)
Zulm û kuştara Benî Umeyîye, x. 98 û 108

27. Feqîrî
Feqîrî, ziman girê didê, ĥikmeta 3
Tirsa ji feqîrîyê, ĥikmeta 31
Heqê feqîr di malê dewlemenda da, ĥikmeta 328
Rêka xilasî ya ji feqîrîyê, ĥikmeta 258
Xemla feqîrîyê, ĥikmeta 340
Feqîrî û dewlemendî, ĥikmeta 56
Du’a di wextê feqîrîyê da, x. 225

G

28. Goneh

Veşartina gonehan, ĥikmeta 30
Terka goneh ji ber şukira ni'metan, ĥikmeta 290
Terka goneh û gohdar bûn, ĥikmeta 383
Terka goneh û tewbe, ĥikmeta 170
Keyf hatina bi goneh, ĥikmeta 154
Muqayisa goneh û ta'et, ĥikmeta 121
Bi zehmet tirîn goneh, ĥikmeta 348 û 477
Tirsa ji goneh, ĥikmeta 82
Des neketina goneh, ĥikmeta 82
Kefara gonehên mezin, ĥikmeta 24
Gonehên esera başîyê ji nav dibin, axirîka x. 153
Gonehê zemanê tinêtîyê, ĥikmeta 324
Goneh û teqwa, x. 16 (ala û an alxtaya xîl şms)
Parîyê heram, ĥikmeta 171

H

29. Hedîs û hedîs nasî

Qismên hedîsa ku di nav xelkê da heyîn, x. 210
Çar deste ji rawî yên hedîsê, x. 210
Fêhma hedîsê û 'emelê bi wê, ĥikmeta 98

30. Heq û huqûq

Meyla heqîyê, nama 53 (û lîk ahb alamur alîk)
Zêdegavî nekirin di huqûqa da, ĥikmeta 166
Cibrana xusareta xelkê, nama 60
Heqê bab û zaroka, ĥikmeta 399
Heq dû alî ye, x. 216
Heqê hakim û yê xelkê, x. 216
Heqê feqîr di malê dewlemenda da, ĥikmeta 328
Heqê serok û yê xelkê, ĥikmeta 321 û axirîka x. 34
Heqê dosta (hevala), nama 31
Hay jê mana heqê heywan û dewara, axirîka nama 25
Kêmtirîn heqê Xwedê, ĥikmeta 330

31. Hukûmet

Behsa berfireha hukûmet û hukûmetdarîyê di nama 53 da hatîye, ku mirov dikarê ronahî bûna serdêrîyê jêrî di vê namê da bibînê,

Imam ‘Elî (s) ev name ji Malikê Eşter ra nivîsîye. Binyatê pêwendên komî, naskirina komên xelkê. Leşker. Qazî. Karbidestên dewletê. Malîyat der. Berdestkên serokan. Tacir û xweyê sen’etan. Mehrûm û mustez’ef. Exlaqê taybetê rêberan. Exlaqê rêber digel mirovên xwe. Çewanîya rûbirû bûna digel dijmin. Dûrî ya ji xwe xwazîyê. Dûrî ya ji xwîn rijandina bi neheqî û ...

Lazimî ya hebûna hukûmetê, x. 40
Wesîla serokatîyê, Ĥikmeta 176
Xeber ji hukûmeta korên Merwan, x. 73
Destûr bo “kar bi dest”ên iqtisadî, nama 25 û 26 û 51
Exlaqê walî, nama 76
Exlaqê “kar bi dest”ên hukûmetê, nama 46 û 69
Cubrana xusareta xelkê, nama 60
Heqê hakim û yê xelkê, x. 216
Hukûmeta dînî û pêk hatina heq û huqûqan, Ĥikmeta 467
Xweş borandina digel xelkê û ragirtina ezyeta wan, x. 159
Terzê dil kirînê di ‘ezl û nesba da, nama 42
Hukm hukmê Xwedê ye, Ĥikmeta 198
Şertê neqebûl di hukûmetê da, Ĥikmeta 202
Jîyana sade ya “kar bi dest”an, nama 45
Hay jê mana emwalê umûmî, nama 40 û 41
Hukûmeta dînî ji bona ava kirin û êmnahîyê ye, x. 131
Hukûmet û hakim, Ĥikmeta 160 û 332 û 441
Lome kirin li walî yê nekêr hatî, nama 61

32. Hêvî - Umîd

Istixfar û hêvîdarî, Ĥikmeta 87
Hêvîdarîya arîkarîyê, Ĥikmeta 14
Umîd û hêvîya ji Xwedê, x. 160 (îdî bzme ane îrcu ellah) û Ĥikmeta 82
Bê hêvî bûna ji rehma Xwedê, Ĥikmeta 377

33. Hicret

Hicret û muhacirê rastî, x. 189

Hicreta Imam ‘Elî piştî Pêğember (s), x. 236

34. Hidayet
Xebat ji bo hidayeta dijmin, x. 36
Awayê hidayeta xelkê, x. 170

35. Hişyarî
Feyda hişyar kirinê, Ĥikmeta 59

36. Helaket
Sekina li beraberê heqîyê da, Ĥikmeta 188
Allah-u Ekber, x. 88
Helak bûyî, Ĥikmeta 469

37. Hişkî
Awayek yê dînatîyê, Ĥikmeta 255

38. Hev girtin
Qîmetê hevgirtinê, x. 192
Eserên i’timad û hevgirtinê, x. 216

39. Hedîye – Xelat
Lazimîya hedîya munasib li beraberê hedîyê da, Ĥikmeta 62

40. Hêminî- Rihetî
Rihetî ya dil, Ĥikmeta 273

41. Hêjan
Hêjatî ya teqwatîyê, X. 198
Hêja bûna teybîra pîr, Ĥikmeta 86
Hêjatî ya cihada di rêka Xwedê da, x. 27
Hêjatî ya ‘ibret girtinê, Ĥikmeta 196
Hêjana ‘iffetê, Ĥikmeta 474
Hêjatî ya karê mirovê bi teqwa, Ĥikmeta 95

Hêjanên seratir, Ĥikmeta 110 û 113 û 371 û 222 û 475
Pîveka hêjana mirova, Ĥikmeta 47 û 81
Êxistin a hêjana, Ĥikmeta 102
Sekinîn a di rêka heqîyê da, x. 201

42. Hîn kirin - 'Elimîn û 'elimandin
Hîn bûn ji ehlê 'ilmê, x. 105
Hirsa hîn bûnê, x. 193
Hîn kirina Ĥikmetê, Ĥikmeta 79
Girîngî ya xwe nas kirinê, Ĥikmeta 149
Binêre, 'ilm û 'alim

43. Hilketin - Furset
Istifade ji furset a ciwanîyê, x. 83 û 86
Istifade kirina ji fursetan, x. 83, nama 31, Ĥikmeta 118 û 285
Xeter a ji dest dana fursetan, Ĥikmeta 285 û 363
Xenîmet zanîna fursetan, x. 94 û 230 û 237 û Ĥikmeta 21
Furseta çûyî nazivirê, Ĥikmeta 246

I

44. Ihsan – Qencî û başî
Dana kêm,
Xêra zehfî ji ber dana kêm ve,
Teşwîqa ihsan kirinê,
Lez ketin ji ihsanê ra,
'Edl û ihsan û qencî kirin, Ĥikmeta 231 û 425 û x. 142
Awa û şiklê qencî kirinê, Ĥikmeta 101
Kerem û xwe êxistina dilê xelkê, Ĥikmeta 247
Merteba mehrûman, Ĥikmeta 304
Lome kirin pê qencîyê, Ĥikmeta 158
Qencî ya digel paşvemayên xwe, Peyva 264
Qencî ya digel neehlan, x. 142

45. Islam
Nasandina Islamê, Ĥikmeta 125
Destve hatên Islamê, x. 106
Seratî û zêdahî yên Islamê, x. 198

Taybetî yên iselametîyê, x. 152 (axirîka wê)

46. Insan
Afirandina insan, x. 163 (axirîka wê) û x. 83 , ĥikmeta 8
Mirovê kamil, x. 87
‘Eceb ji vî mexlûqî!, ĥikmeta 8
Ze’êf bûna insan, ĥikmeta 419
Wez’ û halê mirovan, ĥikmeta 191, x. 83 û 88 û nama 31
Pîveka qedr û qîmetê mirova, ĥikmeta 47 û 81
Mirov û teqdîra ilahî, nama 72
Mutabiqeta rih û bedena mirova, x. 154 (dûmahîka wê)

47. Imtihan – Ibtla’
Şiklên imtihana, ĥikmeta 116
Bela dijwartir û ni’met mezintir, ĥikmeta 388
Fêkî yê ceribandina mirovan, ĥikmeta 434
Hikmeta imtihana, x. 143 û x. 192 (û
Çewanî ya imtihana mustekbiran, x. 192
Hişyarî, ĥikmeta 260

48. Istixfar
Istixfar û berhêvî bûn, ĥikmeta 87
Istixfar û êmnahî, ĥikmeta 88
Çar cûtên pêkve, ĥikmeta 135
Me’na istixfarê, ĥikmeta 417

49. ‘Ibadet
Şiklên perestina Xwedê, ĥikmeta 237
Nimêj û rojî û desthatên wan, x. 199
Rojî û nimêja bê fêkî, ĥikmeta 145
‘Ibadetê digel şikê, ĥikmeta 97
Hikmeta ‘ibadet, x. 192
Nimêj û hec û zekat û cihad, ĥikmeta 136
Nimêj wesîla ‘efû kirinê, ĥikmeta 299
Wextên nimêjê, nama 52
Cihad, x. 27
Hec û hecî, nama 67

Hikmeta hecê, x. 1 (axirîka wê)
Felsefa hecê û merteba mala Xwedê, x. 192

50. ‘Ibret

Qîmetê ‘ibret girtinê, ĥikmeta 196
Fikr û ‘ibret û edebdana nefsê, ĥikmeta 365
‘Ibret girtin ji tarîxê, x. 83 û 111 û 157 û 161 û 182 û 221
‘Ibret girtina ji dinyayê, x. 129 û 226
‘Ibret ji serhatî ya iblîs, x. 192
‘Ibret ji mirina heval û hogiran, ĥikmeta 122
Kêmî ya ‘ibret girtinê, ĥikmeta 297

51. ‘Ilm û ‘alim

‘Ilm û zanîn, ĥikmeta 80 û 98 û 205 û 457
Muhimîya xwenasîyê, ĥikmeta 149
Behremend bûn ji fikrên mu’teber, ĥikmeta 173
Du awayên ‘ilmê, ĥikmeta 338
Şerm nekirin di hîn kirinê da, ĥikmeta 82
‘Ilmê bê ‘emel, axirîka x. 110
Zanîna hukman, ĥikmeta 284
Hîn kirina ĥikmetê, ĥikmeta 79
Seratirîn û binratirîn merteba zanînê, ĥikmeta 92
Feqîhê kamil, ĥikmeta 90
Pîveka ‘ilm û cehlê, x. 103
Digel hev bûna ‘ilm û ‘emel, ĥikmeta 274 û 366
Cîgehê ’alimê rebbanî, x. 214
Xeleta zana û nezan, ĥikmeta 283
Zanayê nezan, ĥikmeta 107
Wezîfa ’alim û cahil, ĥikmeta 478

Î

52. Îman – Bawerî

Nasandina îmanê, ĥikmeta 227
Qismên îmanê, x. 189
Xîmên îmanê, x. 189
Parastina îmanê, ĥikmeta 146
Nîşanên îmanê, ĥikmeta 458 û 310
Nuqta sipî ya îmanê di dil da ji pişka ĥikmeta (vebir) “h”.
Desthatên îmanê, x. 156

Wesfê mu'minan, nama 69 û Ĥikmeta 333
Teqsîma wextê rojane yê mu'minan, Ĥikmeta 390
Heqî li ser zimanê mu'mina ye, Ĥikmeta 309

J

53. Ji hemî rengan

Esera xeberdana zêde, Ĥikmeta 2
Timahî, Ĥikmeta 2 û 275
Bexîletî û tirs û feqîrî, Ĥikmeta 3
Razî bûn baştirîn heval e, Ĥikmeta 4
'Ilm û edeb û fikir, Ĥikmeta 5
Sirrdarî û rûgeşî û aştî, Ĥikmeta 6
Wesîla dil kirînê, Ĥikmeta 6
'Emelê dinyayê tê dîtin, Ĥikmeta 7
Teqdîr û muqedderat, Ĥikmeta 16 û 78 û 273 û 287 û 459
Digel hev in, Ĥikmeta 21
'Emel sebebê pêşketinê ye, Ĥikmeta 23 û 389
Kefara gonehên mezin, Ĥikmeta 24
Qeyde, Ĥikmeta 33 û 140
Ji xwe razî bûn, Ĥikmeta 46
Têrî û birsîtî, Ĥikmeta 49
Dewlemendî û feqîrî û edeb û meşweret, Ĥikmeta 54
Feqîrî û dewlemendî, Ĥikmeta 56
Qena'et, Ĥikmeta 57
Mehderkar, Ĥikmeta 63
Xemla feqîrîyê, Ĥikmeta 68
Xebat ji gehana hedefê ra, Ĥikmeta 69
Ifrat û tefrît, Ĥikmeta 70, û zerera wê, Ĥikmeta 108
Gotina "ez nizanim", Ĥikmeta 82
Li hev hatina karûbaran, Ĥikmeta 89
Tefsîra kelîma "istirca", Ĥikmeta 99
Xem û mereq, Ĥikmeta 118 û 267
Şika di Xwedê da 'ecêb e, Ĥikmeta 126
Despêk û xilaseka sermayê, Ĥikmeta 128
Şukr sebebê zêde bûna ni'metan, Ĥikmeta 135
Kêmîya nanxwera, Ĥikmeta 141
Nîvê pîrîyê, Ĥikmeta 143
Tehl û şîrîn ya karan, Ĥikmeta 151

Hazir bûna li cihê tuhmetê, Ĥikmeta 159
Dijminî digel mechûlata, Ĥikmeta 172
Sebebê pûşmanîyê, Ĥikmeta 181
Zehmetê jîyana dinyayê, Ĥikmeta 191
Xeznedarê xelkê, Ĥikmeta 192
Xelk nasî, Ĥikmeta 217
Qurbangeha ‘eqlan, Ĥikmeta 219
Hêjayî tirîn hêjan, Ĥikmeta 222
Heya, Ĥikmeta 223
Fêkîyê karan, Ĥikmeta 224
Hesedberî, Ĥikmeta 225
Timakar û zelîlî, Ĥikmeta 226
Şirîkatî ya mirovê rizq fireh, Ĥikmeta 230
Aqil û cahil, Ĥikmeta 235
Mal xirabî, Ĥikmeta 240
Cewab dana zêde, Ĥikmeta 243
Karîna zehfî û xwesta kêm, Ĥikmeta 245
Gumana qenc rast derbîne, Ĥikmeta 248
“Şehadeteyn”, Ĥikmeta 251
Hikmeta hukman, Ĥikmeta 252
Bê wefayî digel soz şikêna, Ĥikmeta 259
Siwarê şêr, Ĥikmeta 263
Axiftina mirovê şehreza, Ĥikmeta 265
Qeyda dostî û dijminîyê, Ĥikmeta 268
Wextê kirina sunnetan, Ĥikmeta 279
‘Eql û paldana ser wê, Ĥikmeta 281
Pêşî girê te’sîra we’zê, Ĥikmeta 282
Furset, Ĥikmeta 285
Nexweşî di pey xweşîyê ra ye, Ĥikmeta 286
Navbira şerq û xerbê, Ĥikmeta 294
Nîşana ‘eql û şexsiyetê ye, Ĥikmeta 301
Xîret qebûl nakê, Ĥikmeta 305
Nubedarî ya ecel, Ĥikmeta 306
Xirabtir ji mirina ewlada, Ĥikmeta 307
Neşat û melalet, Ĥikmeta 312
Dûr kirina xirabîyê bi xirabîyê, Ĥikmeta 314
Loma yehûdîyan û cewaba Imam, Ĥikmeta 317
Pirsyar ji fêhm kirinê ra ye, Ĥikmeta 320

Temenê me'zeretê, Ĥikmeta 326
Bê ihtîyacî ji 'ozr xwestinê, Ĥikmeta 329
Azadî û sînorê wê, Ĥikmeta 336
Teblîxa bê eser, Ĥikmeta 337
Fikir û qudreta durist, Ĥikmeta 339
Xemla dewlemendî û feqîrîyê, Ĥikmeta 340
Bê gonehî ya zûrî, Ĥikmeta 345
Qeyde li pesn danê da, Ĥikmeta 347
Fezail û rezail, Ĥikmeta 349
Berfirehî û rihetî, Ĥikmeta 351
I'tidal digel ehl û eyal, Ĥikmeta 352
Rizq dana Xwedê, Ĥikmeta 356
Xweş gumanî, 360
Bê 'eqlî û nîşanên wê, Ĥikmeta 363
Pirsyar ji çi? Ĥikmeta 364
Zemanek wê bê ku, Ĥikmeta 369 û 468
Meratibê nehya ji munker, Ĥikmeta 373 û 374
Terk dana emrê bi me'rûf û nehya ji munker, Ĥikmeta 375
Heq û batil, Ĥikmeta 376
'Ezab û necat, Ĥikmeta 377
Du cûrên rizq, Ĥikmeta 379 û 431
Pey ketin, Ĥikmeta 386
Qasê kafî, Ĥikmeta 395
Exlaqên qenc, Ĥikmeta 396
Durist û xelet, Ĥikmeta 400
Desthata tevhev kirina karûbaran, Ĥikmeta 403
La hewle we la quwwete illa billah, Ĥikmeta 404
'Eql û qîmetê wê, Ĥikmeta 407
Berberekanî digel heqîyê, Ĥikmeta 408
Dil û çav, Ĥikmeta 409
Adab, Ĥikmeta 411
Edeba xwe durist kirinê, Ĥikmeta 412
'Eql û desthata wê, Ĥikmeta 421
Islah û durist kirin, Ĥikmeta 423
Hacet xwestin, Ĥikmeta 427
'Eyda rastî, Ĥikmeta 428
Xusran, Ĥikmeta 430
Razan û qirar, Ĥikmeta 440

Dewam dana karan, Ĥikmeta 444
Gul nîşana biharê ye, Ĥikmeta 445
‘Eqilmendî û leyztok, Ĥikmeta 450
Muştaqî û bê meylî, Ĥikmeta 451
Dewlemendî kengê kifş dibê, Ĥikmeta 452
Fexra derewîn, Ĥikmeta 454
Xebata mirovê bê xêr, Ĥikmeta 461
Xew û bê ixtîyarî, Ĥikmeta 466
Di ‘eza Pêğember (s) da, Ĥikmeta 473
Zemanê xirab, x. 32
Eda kirina emanet, x. 199
Halê muslimana piştî Pêğember (s), axirîka x. 150
Xwe vedan ji bid’an, x. 145 û 176
Tenbî ya xwe ragirîyê di rêka heqî yê da, x. 201
Te’sîra cihê jîyanê li ser reftara mirov, x. 14
Sebebê ferqa mirovan digel hev, x. 234
Erkanê dîn û fêlîyê wê, x. 110
Bar sivikî rêka xilasîyê, x. 21
Neduristî ya rehbaniyetê (terka dinyayê), x. 209
Şubhe nasî, x. 38
Xeybet û xirab gûyî, x. 140 û 141
Hukmderê ne ehl, x. 17
Bê xêr, x. 34
Esera niyetê, x. 1255555
Peyama mirîyan, x. 221
‘Ibret girtina ji derbaz bûyîyan, x. 111 û axirîka x. 83 û x. 157 û 182
Sebebê ji nav çûna milletan, nama 79
Sulhname di navbeyna rRebî’e û Yemenîyan da, nama 74
Reva dinya xwazan, nama 70
‘Edalet di qisas kirinê da, axirîka nama 47
Ne ifrat û ne tefrîta zahidan, nama 27
Tenbî ya qeydê, nama 21

K

54. Kol û mereq
Ji dest dana fursetê, Ĥikmeta 118
Xema bê feyde, Ĥikmeta 267

55. Kes û kom û cî û war

Adem (s) , x. 1
Ibrahîm (s) , nama 28
ibn Tîhan, x. 182
ibn ‘Ebbas, nama 18 û x. 238
ibn Mulcem, nama 23
Ebû Sufyan, nama 17 û 44
Ebû Talib, nama 17
Ebû Mûsa Eş’erî, nama 63 û ...
Eş’es korê Qeys, x. 19
Imre-ul Qeys, ĥikmeta 455
Uhud, x. 156
Enbar, ĥikmeta 37
Ensar, ĥikmeta 465
Ehlê Beyt, x. 1 û 120 û 147

Besre, x. 13 û 14 û ...
Benî Ceyh, x. 105 û 219
Benî Temîm, nama 18
Benî Selîm, nama 36
Benî Merwan, x. 73
Borc bin Musehher, x. 184
Benî Fatime, nama 24
Benî Haşim, nama 28 û 9 û ĥikmeta 120
Benî Esed, nama 64
Benî Umeyye, x. 77 û 93 û 98, nama 28 û 64 û ...
Benî Israîl, x. 166 û 192

Cabir, x. 3 û ĥikmeta 372
Cibraîl, x. 182 û 192
Cemel, x. 10 û 148 û 217 û 218 û 219 û 272, nama 54 û ...
Hemze Seyyid-uş Şuheda, nama 9
Hesen û Huseyn (s) , x. 207
Hera, x. 192
Herb, nama 17 û 44
Heccac, x. 116

Hisan bin Hisanê Bekrî, x. 27
Hekemiyet, x. 127 û ...
Himyer, nama 3
Xebab bin Eret, ĥikmeta 43
Xewaric, x. 59 û 60 û ...

Zehra (s) , x. 202 û nama 28
Zubeyr,
Zîyad bin Ebîh, nama 44
Suleyman (s) , x. 182
Selman, x. 228

Şam, x. 25 û 101 û 212 û 238 û ...
Şura, x. 3 û 139 û 172 û 173, nama 6
Seffîn, x. 55 û 58 û 71, nama 57 û ...

‘Elî (s)
Seratî û taybetî yên Imam ‘Elî (s) , x. 4 û 33 û 37 û 74 û axirîka 87 û 139 û axirîka 175 û axirîka 192 û 197
Zanîn û agahî ya Imam ‘Elî (s) , x. 6 û 10 û 93 û 128 û 175 û axirîka 189
Sebr û xwe ragirî ya wî li beraberê dijwarî yan da, x. 26 û 27 û 135 û nama 28
Fitne û xirabî di zemanê wî da, x. 156
Cesaret û dijmin nasî ya wî, nama 36, axirîka nama 62
‘Edaleta wî, x. 126
Sebebê bê dengî ya wî di zemanekî da, x. 5 û 37 û nama 62
Islah xwazî ya wî, ĥikmeta 272
‘Ezadarî ya wî ji Pêğember (s) û Fatima yê ra (s) , ĥikmeta 292, x. 197 û 202
Heybeta wî, ĥikmeta 318
Yeqîna wî, ĥikmeta 184
Bey’eta digel wî, x. 3 û 54 û 136 û 137
Ifrat û tefrît derheq wî da, x. 127
Lome û gazindên wî, x. 12
Du’ayên wî, x. 79, axirîka x. 91 û ĥikmeta 100

Wesîyet û we'zên Imam 'Elî (s) , ĥikmeta 370 û nama 24 û 47 û x. 149
Meşwereta digel wî, ĥikmeta 270
Tuhmeta kuştina xelîfê sisê li ser wî, x. 30 û 75 û nama 6
Dinya di nezera wî da, axirîka nama 45 û ĥikmeta 236 û x. 63
Imam nimûna jîyana sade, nama 45
Bilave, derheq Imam 'Elî da (s) , ĥikmeta 18 û 45 û 111 û 185 û 261 û 262 û 271 û 277 û 311 û 316 û 321, û x. 62 û 70

'Ebdul Melek bin Merwan, x. 138 û 144
'Ebdul Mutellib, nama 17
'Ebdullah bin Zem'e, x. 232
Ayişe (x) x. 156
'Ebdullah bin Qeys, x. 238
'Osman (x) nama 6, x. 30, 130, 240, nama 64 û ...
'Iraq, x. 102
'Ekkaz, x. 47
'Omer korê Seleme, nama 19 û 42
'Emrê 'As, nama 39 û ...
Îsa (s) , x. 160

Fatime (s) , x. 202
Fedek, nama 45

Qabîl, x. 192
Qasitîn, x. 192
Qebîla Rebî'e, nama 74
Qureyş, x. 67 û 190

Ke'be, nama 47, x. 192, ĥikmeta 270
Kumeyl, nama 61
Kufe, x. 47 û ...

Mariqîn, x. 192
Malikê Eşter, x. 228, name 34 û 38 û 53 û ...
Muhemmed bin Ebûbekir, x. 68, name 35, ĥikmeta 325

Medîne, nama 70
Mûsa (s) , x. 160 û 192
Mezhec (qebîle), nama 38
Merwan, x. 73 û ...
Meryem (s) , x. 160
Mesîh, x. 160
Misr, nama 27
Mesqele, x. 44
Mu'awîye, li gelek ciha, çi name çi xutbe
Muxîre bin Şehbe, x. 135, Ĥikmeta 405

Nakisîn, x. 172 û ...
Harûn (s) , x. 192
Haşim bin 'Utbe, x. 68
Yehûd, x. 73, Ĥikmeta 317

L

56. Li rê winda bûn
Ixtilaf nîşana li rê winda bûnê, Ĥikmeta 183
Nasandina li rê winda bûyan, x. 144 û x. 151 û x. 153

M

57. Malbat û binemal
Irtibat û peywenda mirovanîyê, x. 23

58. Mirin
Pêşwazî ji mirinê, Ĥikmeta 203
Tesellî dana mirina zarok, Ĥikmeta 291
Dîdara mirinê, Ĥikmeta 29
'Ibret ji mirina hevalan, Ĥikmeta 122
Mirina mezintir, Ĥikmeta 163
Nêzîkî ya mirinê, Ĥikmeta 168
Wehşeta qebrê, x. 157 (axirîka wê)
Sekerata mirinê, x. 109 (fxîr musuf ma nzli bhm)
Di wextê mirinê da, x. 221 (fqaili îqul)
Bîr anîna mirinê, x. 21 û 132 û 149 û 167 û 188 û 230 û Ĥ.334 û 398 û nama 27 û 31

59. Mes'ûlîyet
Nas kirina berpirsyarîyê, x. 119
Berpirsyarî yên komî, x. 3 (ama û alɜî flq alhbɜ)
Berpirsyarî ya walî, nama 59
Mesûlîyeta rêber û leşker, nama 50
Mesûlîyeta walî û exlaqê ictima'î, nama 46
Berpirsyarî li beraberê ni'metan da, Ĥikmeta 244

60. Meşweret
Muhimîya meşweretê, Ĥikmeta 161
Meşwereta durist, nama 53 (û la tdxln fî mşurtk)
Baştirîn piştvanî, Ĥikmeta 54

61. Melaîket
Qism û komên melaîketa, x. 1 û x. 91
Pakî ya melaîketan, x. 91
Nûbedarî ya melaîketan, Ĥikmeta 201
Sifetên melaîketan, x. 91 û 109
Taybetî yên melaîketa, x. 91
Mehdûd bûna nasîna melaîketan, x. 112

62. Minafiq
Dîmenê minafiqa, x. 194
Eşkere bûna batin di axiftinê de, Ĥikmeta 26

N

63. Navincî – Qeyde
Ragirtina qeydê di mal da, Ĥikmeta 352
Ji dest dana qeydê derheq Imam 'Elî da, x. 127 (û syelk fî sinfan)
Zerera ranegirtina qeydê, Ĥikmeta 108
Ji qeydê derketin, Ĥikmeta 70
Xudan teqwa di xwe vedanê da hay ji qeydê heye, nama 27

64. Nebaşî

Ji dest dana dosta, ĥikmeta 65
Ji dest dana fursetê, ĥikmeta 118
Ji dest dana qeydê, ĥikmeta 70
Zêdegavê di heqê xelkê da, ĥikmeta 166
Gohlê bûna xeybetê, x. 141
Xedr û hîle, x. 41
Rûniştina digel pîsekan, ĥikmeta 293
Xwesta ji ne ehla, ĥikmeta 66
Sistî û xeber gerandin, ĥikmeta 181 û 239
Hesedberî, ĥikmeta 181
Çûna cihê tuhmê, ĥikmeta 159
Timahî, ĥikmeta 180 û 275
Xeberdana bê ‘eqlane, ĥikmeta 41
Xeberan û axiftina li cî da, ĥikmeta 182
Gotina muşkila, ĥikmeta 2
Kêmasî çêkirin di ‘emelan da, ĥikmeta 127
Dijûn kirin ji dijmina ra, x. 206
Lome kirina ne li cî da, ĥikmeta 15
Minet kirin, nama 53

65. Nexweşî

Tehemmul û ragirtina nexweşîyê, ĥikmeta 27
Feyda nexweşîyê, ĥikmeta 42

66. Ni’met

Seratî ya ni’metên axretê, x. 52
Bela dijwartir û ni’meta mezintir, ĥikmeta 388
Arîkarî qas ihtîyacê, ĥikmeta 139
Ser xwe neçûn ji ber ni’metan, x. 50
Te’sîra nesipasîyê ji dûrî ya ni’meta ra, ĥikmeta 13
Tirs ji reva ni’metê, ĥikmeta 246
Terka goneh, şukra ni’metê, ĥikmeta 290
Munasib bûna ni’metê , x. 23
Ni’meta selametî û bê nîyazîyê, ĥikmeta 426
Ji nav çûna ni’metan, ĥikmeta 152
Sebebê zêdebûna ni’metan, ĥikmeta 435
Ni’meta hatina Pêğember (s) , x. 95

Mesûlîyet li beraberê ni'metê da, Ĥikmeta 244
Ni'metên li pey hev di halê me'sîyetê da, Ĥikmeta 25
Hinek ji ni'metan, x. 83

P

67. Paşketin û sebebên wê

Sebebên paş ketina komelê, x. 233 û x. 13 û nama 78 û axirîka x. 133 û axirîka x. 106 û x. 129 û x. 32 û x. 150
Wê zemanek ser hewe da bê ku, x. 147

68. Pêğember nasî

Felsefa rêkirina Pêğemberan (s) , x. 1 û 144
Hinartina Pêğember (s) , x. 1 û x. 147 û x. 106
Zemanê cahilîyetê û ni'meta rêkirina Pêğember (s) , x. 2 û 26 û x. 198
Bereketa Pêğember (s) û be'seta wî, x. 104
Behsa Pêğemberan û sîret û zuhda wan, x. 160 û x. 108 û x. 94 û x. 116

Q

69. Qur'an

Qedr û qîmetê Qur'anê, x. 158
Cami'îyeta Qur'anê, Ĥikmeta 313
Gazî kirin bi alîyê Qur'anê ve, x. 133
'Elimîna Qur'anê, x. 110
Taybetî û seratî yên Qur'anê, x. 2 û 133 û 156 û 167 û 176 û 183 û 198

70. Qurbanî

Xutba 53

R

71. Rêberî

Vê derheqê da hûn dikarin hinek serdêran ji babetê hukûmetê (32) bixwînin û behrê jê wergirin. Şert û taybetî yên rêber, x. 131 û 154 û x. 173

Mesûlîyet û berpirsyarî ya rêber, x. 19 û nama 50

Gohdan û pey ketina rêber, x. 156 û x. 169 û axirîka x. 187

Xwe vedana ji serpêşên mutekebbir, x. 192

Huqûqê muteqabilê rêber û xelkê, axirîka x. 34

Exlaqê rêber û peywenda durist digel xelkê, nama 53 û axirîka xutba 216

Behsa başîya yêk ji serpêşan, x. 228

S

72. Serketin

Serketina zahirî û şikesta heqîqî, Ĥikmeta 327

Rêka serketinê, Ĥikmeta 48

Şukrana serketinê, Ĥikmeta 11

Sebebên serketinê, x. 25 û axirîka x. 166 û x. 192 (û ahırwa ma nzl)

Sebebê serketina muslimana, x. 146

Serketina zahirî, Ĥikmeta 327

73. Ser xwe çûn (xurûr)

Ser xwe neçûn, nama 50 û 53 û x. 223

74. Sebr û nermî

Enwa'ê sebran, Ĥikmeta 55

Nermî, Ĥikmeta 418

'Eql û nermî, Ĥikmeta 424

Mezin nekirina musîbetê biçok, Ĥikmeta 448

Ragirtina zehmetîyan, Ĥikmeta 213

Rêka nermî û ragirtinê, Ĥikmeta 207

Sebr ji îmanê ye (pênc şîret), Ĥikmeta 82

Sebr, an ji bîr kirin, Ĥikmeta 414

Sebr, Ĥikmeta 153 û 189

Sebra li ser musîbetê, Ĥikmeta 144 û 413

Sebr mêrbaşî ye, Ĥikmeta 4

Desthata himmet bilindîyê, Ĥikmeta 460

Arîkarîya mirovê nerm û helîm, Ĥikmeta 206

75. Sedeqe
Dermanê şifader, Ĥikmeta 7 û 137

Ş

76. Şehwet
Serdestî kirin li ser şehweta, Ĥikmeta 449
Re û rîşên şehweta, Ĥikmeta 58
Nêrîna bi şehwet, Ĥikmeta 420

77. Şîret
Şîreta li dijmin, nama 48 û 55
Şîreta li hevala, x. 116 û 120 û 182
Şîretên hêjayî û her bimînê, x. 86 û axirîka x. 90 û 105 û 133 û axirîka 144 û 147 û 214 û nama 23 û 47 (ji Imam Hesen û Huseyn ra, axirîn wesîyet)
Şîreta li Imam Hesen, Ĥikmeta 416
Şîreta teqwatîyê, x. 114 û 183
Şîret li ewlada, Ĥikmeta 38
Şîreta qencî karîyê, x. 230
Şîretên cûrwacûr, nama 31 û Ĥikmeta 150
Lazimî ya şîret bûnê, x. 85
Şîreta xelkê, x. 49

78. Şeytan
Nas kirina peyrewên şeytan, x. 7
'Ibret girtin ji serhatî ya şeytan, x. 192
Dijminî ya şeytan, x. 192 û 83
Xapandina şeytan, x. 121 (axirîka wê)

T

79. Terz û awa
Terzê edeb dana nefsê, Ĥikmeta 365 û 412
Awayê êmnahîya ji kînê, Ĥikmeta 401
Terzê nerm bûnê, Ĥikmeta 207
Awayê parastina abûrê, Ĥikmeta 362
Terzê parastina mal û dûr kirina belan, Ĥikmeta 146
Terzê xilas bûna ji nedarîyê, Ĥikmeta 258
Terzê xilas bûna ji melûlîyê, Ĥikmeta 197

Keyfxweş kirina dilan û fêkî yê wê, Ĥikmeta 257
Rêka deranîna xirabîyê ji dilan, Ĥikmeta 187
Terzê ji nav birina karê bitirs, Ĥikmeta 175
Awayê rûbirû bûna digel heq xwaran, Ĥikmeta 164
Terzê kom kirina xelkê, nama 4 û 57
Awayê got û bêja digel muslimanê muxalif, nama 77 û axiftina 170
Awayê qencî kirinê, Ĥikmeta 101
Awayê rûbirû bûna digel yê ziman hilû, Ĥikmeta 83
Awayê tenbîh kirina xilafker, Ĥikmeta 177
Terzê têkelîya digel xelkê, Ĥikmeta 10
Terzê rûbirû bûna digel fitnê, Ĥikmeta 1
Terzê xelet yê dijminîyê, Ĥikmeta 296
Awayê tirsa ji Xwedê, Ĥikmeta 210

80. Tirkên bê rehm

Behsa Tirka, x. 128

81. Teqwa

Qîmetê teqwatîyê, x. 197 û Ĥikmeta 410
Hay ji teqwatîyê hebin, Ĥikmeta 203 û 242 û 344, x. 157
Teqwatî kilîda duristîyê, axirîka xutba 132 û x. 230
Kesê ku nikarê bi teqwa bê, Ĥikmeta 298
Desthatên teqwayê, x. 191
Tenbî ya teqwatîyê, x. 83 û 114 û 161 û 182 û 183 û 188 û 190 û Ĥikmeta 370
Teqwatî gereke çawa bê, x. 83 (fatqwa lle tqîः min sm fxş) û Ĥikmeta 210
Teqwatî mertalê li ber bela ye, Ĥikmeta 4
Sifetên xweyê teqwayê, x. 76 û x. 193
Merkeba hêç û ya rehwan, x. 16
Avahî yê teqwayê ji nav naçê, x. 16

82. Tekebbur

‘Eceb ji mutekebbiran, Ĥikmeta 126
Xwe vedana ji serokên mutekebbir, x. 192
Şiklê imtihan kirina mustekbiran, x. 192
Mutekebbirên li beraberê Xwedê da mel’ûn in, x. 192

83. Temîz kirina nefsê
Durist kirina xwe pêşîya durist kirina xelkê, Ĥikmeta 73
Li hev hatina karûbaran, Ĥikmeta 423
Rêka durist kirinê, Ĥikmeta 412
Lazimî ya xwe durist kirinê, axirîka x. 176 û nama 53 û nama 31

W

84. Wesîyet
Wesîyet di malê xwe da, nama 24
Wesîyet a Imam (s) piştî derba ibn Mulcem 19-ê Remezanê, nama 47
Wesîyeta Imam, rojekî pêş şehadeta xwe da 20-ê Remezana sala 40 H. x. 149

X

85. Xuda nasî
Nas kirina Xwedê û hemdê Wî, x. 1 û 49 û 65 û 83 û 85 û 90 û 91 û 94 û 96 û 152 û 160 û 163 û 178 û 179 û 182 û 183 û 185 û 186 û 213
Nas kirina Xwedê, çawa Qur'an û sunnetê gotî, x. 91
Tewhîd û 'edl, Ĥikmeta 470
Cihan ne ji bo ihtîyacî ya xwe çêkirîye, x. 186
Ji nav birina cihanê ne ji ber westhana ji teybîrê ye, x. 186
Xwedê her hebûye û wê her hebê, x. 186
Rêkên Xwedê nasîyê, x. 182 û 185 Ĥikmeta 250
'Ilmê Xuda, x. 86 û axirîka 91 û 198 û axirîka 199
Me'rîfeta Xwedê, x. 108 û 195
Bîr û hizir nikarin bighên kunha zatê Xwedê, x. 1
Terzê hesaba Xwedê, Ĥikmeta 300
Qudreta Xwedê, x. 109

86. Xilqet
Derheq afirandinê da di axiftina 91 da ev behs hene: Wesfê Xuda di afirandinê da. Komên melaîketa. Sifetên bilindên melaîketan. Taybetî yên melaîketa. Sipehîtahî yên 'erdê. Çewanî ya afirandina 'erdê. Afirandina 'esmana. Afirandina wesîlên jîyanê.
Afirandina cihanê, x. 1 û 143

Hemî mexlûq fermanberê Xwedê ne, x. 133
Xulqandina Adem, x. 1
Xulqandina insan, x. 83 (am hɔa alɔî anşae...) û Ĥikmeta 8
Afirandina firindan û candarên biçûk û tawûsê, x. 165
Xulqandina tiştan, x. 211
Xulqandina kulyê, x. 185
Afirandina xuffaşê (çilêçilê, şevşevok), x. 155
Behsa afirandinê û xulqandina insan, x. 163 (axirîka wê)

87. Xelk û mirov

Mirov nasî, Ĥikmeta 343
Terzê têkelî ya digel xelkê, nama 18 û Ĥikmeta 10
Ji sebebên ji nav çûna xelkê, axrê x. 133
Razî kirina xelkê, nama 53
Qismên xelkê, Ĥikmeta 147 û x. 32
Mirovên beredayî, Ĥikmeta 200
Mu'min, nama 69 û Ĥikmeta 333
Pîstirîn mirov, x. 17
Welî yên Xwedê, Ĥikmeta 432
Pîsek mirov, Ĥikmeta 199
Helak bûyî, Ĥikmeta 117 û 469
Bextewer, Ĥikmeta 44
Minafiq, x. 194
Ehlê fesadê, x. 2 (axirîka wê)
Peyrewên şeytan, x. 7
Zir 'alim, x. 87
Xafilan, x. 153
'Alimê kamil, Ĥikmeta 90
Du karkerên di dinyayê da, Ĥikmeta 269
Qenc û neqenc, Ĥikmeta 32
Pêğemberên Xuda, x. 94
Zahid , x. 230 (axirîka wê)
Rê rewên rêka Xwedê, x. 220 û 222

88. Xewaric

Axiftin û Ĥikmetaên jêrî di bara xewarican da ye: x. 36 û 40 û 58 û 59 û 60 û 61 û 125 û 127 û 181 û Ĥikmeta 323

89. Xîyanet
Vê derheqê da: x. 23 û 25 û 35 û 41 û 67 û 177 û 218 û name: 3 û 20 û 26 û 41 û 53 û 71.

90. Xweş bînî
Hikmeta 114 û 248

91. Xirab bînî
Hikmeta 114 û 159 û 360

92. Xêr û başî
Xêr û başî ya rastî, Ĥikmeta 94
Xêr û xirabî ya rastî, Ĥikmeta 387
Gazî bo karê xêr û baş, Ĥikmeta 422

93. Xeflet
Hişyar kirin, x. 20 û 113 û 175 û 196 û 221
Dermanê xefletê, x. 153
Bê xeberî ya ji xwe, Ĥikmeta 208
Taybetî yên xafilan, x. 153
Hişyar kirina xafilan ji imtihana dînî, Ĥikmeta 260

94. Xezeb
Xezeb ji Xwedê ra, Ĥikmeta 174
Daxwarina xezebê, Ĥikmeta 194

Y

95. Yeqîn
Hêjan û qîmetê yeqînê, x. 157 (I'lemû 'ibadellah), Ĥikmeta 97
Yeqîn sitûna îmanê ye, Ĥikmeta 31

96. Yehûd

Daxwaza nedurista yehûdîyan, Ĥikmeta 317
Doz şikênî ya yehûdîyan bûye mesel (Keff-ul yehûdiyye)

Z

97. Zikr

Hişyarî û bîr anîna heq, x. 20
Fezîleta bîr anîna Xwedê (zikr), x. 110
Zikr û wesfê zakiran, x. 222

98. Ziman

Te'sîra xeberdanê, Ĥikmeta 394
Tenasuba xeberdanê digel bêjer, Ĥikmeta 402
Parastina ziman, Ĥikmeta 381
Ziman nîşanderê kesayetîyê (şexsiyet), Ĥikmeta 148
Axiftina bê 'eqla, Ĥikmeta 41
Axiftina 'eqilmenda, Ĥikmeta 4
Sikût û xeberdana ne li cî da, Ĥikmeta 182 û 471
Mirov bi axiftinê tê nas kirin, Ĥikmeta 392
Kontorola ziman, x. 176 û Ĥikmeta 382
Pir gûyî, Ĥikmeta 2
Nîşana kemala 'eqilmend, Ĥikmeta 71

99. Zuhd

Seretirîn zuhd, Ĥikmeta 28
Bê meylî ya bi alîyê dinyayê ve, x. 103
Zuhd çî ye? x. 81 û 82
Zuhda temam, Ĥikmeta 439
Girîngîya zuhdê, Ĥikmeta 4 û 391 û x. 176
Wesfê zahidan, axirîka x. 230 û Ĥikmeta 104
Zuhda Pêğember (s) , x. 109 (axirîka wê)
Xweyê zuhdê û gehana derecên me'newî, x. 52
Zahidî, belan sivik dikê, Ĥikmeta 31

100. Zulm – Sitem

Despêkerê zulmê, Ĥikmeta 186
Eşkalên zulmê, x. 176
Xwe vedan ji zulmê, x. 192 û x. 224
Pêvehata zulmê, Ĥikmeta 241
Hukmê li ser esasê gumanê, Ĥikmeta 220

Zulma li bendên Xwedê, ĥikmeta 221
Roja ‘edaletê li ser zalim, ĥikmeta 341
Sond dana zalim, ĥikmeta 253
Nîşanên zalim, ĥikmeta 350

Pişka Ewil - Xutbe

1. *Uyun ul Mevaiz we'l Hikem*, el Wasitî; *Bihar'ul Envar* c. 77, s. 300 ve 423, el Meclisi; *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri (*Bab-u Sema we'l-Kevakib*); *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe*, el Kutb'ur-Ravendi; *Tuhef'ul Ukul,* el Harrani, *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 140, Kuleynî; *el İhticac*, Tabersi, c. 1, s. 150; *Metalibu's Suul*, Muhammed Talha Şafiî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, el Kadı Kudai, s. 153; *Tefsir-i Fahr-i Razi* c. 2, s. 164; *el Hikmet we'l Mevaiz*, Ali bin Muhammed bin Şakiri el Wasitî; *el İrşad* s. 105-106, Şeyx Mufîd; *et Tevhid*, s. 24, Şeyx Saduk; *Uyun ul Ahbar*, Şeyx Saduk; *Emali*, c. 1, s. 22, Şeyx Tusi
2. *Metalib us Suul*, Muhammed bin Talha Şafiî, *Gurer'ul Hikem*, el Amedî; *el Musterşid* s. 73, Taberi; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 326, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 112, İbn-i Abdurabbih
3. *El Cemel*, s. 62, Şeyx Müfid; *Fihrist-i Necaşi*, s. 92; *Fihrist-i İbn-i Nedim*, s. 224; *el İnsaf fi'l İmamet*, İbn-i Kubbe-i Razi; *Meani'l Ehbar*, Şeyx Saduk, s. 343; *İlel'uş Şerayi*, Şeyx Saduk, ; *İkd ul Ferid*, c. 4, İbn-i Abdurabbih (M. H. 328); *el Muğni*, Kadı Abdulcebbar (M. H. 415); *Nesru'd Durer*; *Nezhet'ul Edib*, Vezir Ebu Said el Abi (M. H. 422); *Şafiî*, s. 203, Şerif Murtaza; *Emali*, Ebu'l-Feth Hilal bin Muhammed bin Cafer el Heffar; *Emali*, Şeyx Taife et-Şeyh Tusi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 133, Sibt bin Cewzî, (M. H. 654); *Tuhef'ul Ukul*, Harrani, s. 313; *Şerh-u Hutbet'ut Şıkşıkiyye*, Seyyid Murtaza Alem'ul Hüda, (M. H. 436); *İfsah*, s. 17, Şeyx Mufîd; *el İhticac*, s. 281, Tabersi; *el Mehasin*, el Barki; *el Musteksa*, c. 1, s. 393, Zemexşeri; *Mecme'ul Emsal*, c. 1, s. 197, Meydaniyye (H. 518)
4. *El İrşad*, s. 147, Şeyx Mufîd; *el Müsterşid*, s. 95, Taberi
5. *Tezkiret ul Xewas*, 6. Bab, Sibt bin Cewzî; *el İhticac*, c. 1, s. 127, Tabersi; *el Mehasin we'l Mesavi*, c. 2, s. 139, Beyhakî
6. *Et Tarih*, c. 6, s. 3107, Taberi, H. 36. Yıl olaylarında; *Garib'ul Hadis*, Ebu'l-Kasım bin Selam; *es Sihah*, Cevheri; *el Emani*, c. 1, s. 52, Şeyx Tusi; *el Garibin*, Ebi Ubeyde Herevi; *el Kamil*, c. 3, s. 476, Taberi; *Simar'ul Kulub*, s. 403, Ebu Mansur Sa'libi; *el Müsterşid*, s.

74, Taberi

7. *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri, c. 1, s. 109; *en Nihaye fi Garib'il Hadis*, c. 2, s. 50, İbn-i Esîr
8. *El Cemel*, Şeyx Mufîd, s. 175; *el Cemel*, Vakidi
9. *El Cemel*, Vakidi; *el Cemel*, Şeyx Mufîd, s. 177; İbn-i a'sem *Futuh* adlı kitabında ve hakeza Hatip Harezmi de nakletmiştir.
10. *El İrşad*, s. 118, Mufîd
11. *Nezhet'ul Ebsar*, Metamiri; *Rebi ul Ebrar*, el Katl ve'ş Şehadet babı, c. 4, Zemexşeri
12. *El Mehasin*, c. 1, s. 262 (*Kitab-u Mesabih'iz-Zulem*) Barki
13. *El Ahbar'ut Tival*, s. 153, Dinveri; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 377, el Mes'udî; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 217, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 328, İbn-i Abdurabbih; *Bihar*, Meclisi; *Tezkiret ul Xewas*, Sibt bin Cewzî; *el İrşad*, s. 123, Şeyx Mufîd; *el Cemel*, Vakidi, s. 203; *el Cemel*, s. 201, Mufîd; *el İhticac*, s. 250, Tabersi
14. *El Cemel*, s. 217, Mufîd; *el Cemel*, Vakidi; *el Ahbar'ut Tival*, s. 151, Dinveri; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 217, İbn-i Kuteybe; *Muruc'uz Zeheb*, s. 368, Mes'udî; *el İkdu'- Ferid*, c. 2, s. 169; *Tezkiret ul Xewas*, Sibt bin Cewzî
15. *Kitab'ul Evail*, Ebu Hilal Askeri; *Deaim'ul İslam* c. 1, s. 396, Kadı Numan; *İsbat ul Wesiyye*, s. 120, Mes'udî;
16. *Kitab'ul Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 65, Ebu Osman Cahiz; *en Nihaye*, c. 1, s. 123, İbn-i Esîr; *el İrşad*, s. 139, Şeyx Mufîd; *Uyun ul Ahbar*, c 2, s. 236 ve c. 1, s. 60, *İbn-i Kuteybe*; *İkd ul Ferit*, c. 2, s. 163, İbn-i Abdurabbih; *et Tarih*, c. 2, s. 187, Ya'kubi; *Ravzet'ul Kafi ve Usul'ul Kafi*, c. 1, s. 369, Kuleynî; *el Hikmet ul xalide*, s. 111, İbn-i Miskeveyh; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 290, Ebu Talib Mekki; *Kitab'ul Gaybet*, s. 107, Numani; *İsbat ul Wesiyye*, s. 124, Mes'udî; *el Musterşid*, s. 175; *el Cemel*, s. 46, Şeyx Mufîd; *el Cemel*, Medainî; *Kitab'ul Huteb-i Ali (a. S)*, Medainî
17. *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 55, Kuleynî; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 290, Ebu Talib Mekki; *el Cem Beyne'l-Garibeyn*, Herevi; *en Nihaye*, Habt maddesi, İbn-i Esîr; *Usul'ul Mezheb*, s. 135, Kadı Numan; *el Emali*, c. 1, s. 240, Şeyx Tusi; *el İhticac*, c. 1, s. 390, Tabersi; *el İrşad*, s. 109, Mufîd; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 61, İbn-i Kuteybe; *Deaim'ul*

İslam, c. 1, s. 118; *el Musterşid*, s. 75, Taberi; *Garib'ul Hadis*, İbn-i Kuteybe

18. *Metalib us Suul*, c. 1, s. 141, Talha eş-Şafiî; *el İhticac*, s. 139, Tabersi (M. H. 558); *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 93, Kadı Numan; *Besair'ud Derecat*, Seffar; bu hutbeyi İmam Sadık'ın (a. S) ashabından olan İbn-i Ezine de nakletmiştir, *Mustedrek'ul Vesail*, c. 3, s. 174'e bakınız; *el Besair ve'z-Zehair*, c. 1, s. 7, Ebu Hayyan Tevhidi
19. *El Ağani*, c. 8, s. 159, Ebu'l-Ferec İsfahani.
20. *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 405, Kuleynî
21. *El Hasais*, s. 87, Seyyid Razi; *et Tarih*, c. 5, s. 157, Taberi
22. *El İmame we's Siyase*, c. 1, s. 154, İbn-i Kuteybe; *el Garat*, Hilal Sakafi; *el Musterşid*, s. 95, Taberi; *Keşf'ul Muhacce*, s. 174, Seyyid İbn-i Tavus; *el Emali*, c. 1, s. 172, Şeyx Tusi; *el Menakıb*, s. 117, Harezmi; *en Nihaye*, c. 1, s. 171 ve c. 2, s. 167, İbn-i Esîr; *el İrşad*, Mufîd, s. 120; *el Vafi*, *s. 27*, Kitab'ul Cihad, el-Feyz; *el Cemel*, s. 128, Mufîd; *el Kafi*, c. 5, s. 53, Kuleynî
23. *El Kafi*, c. 2, s. 294, Kuleynî; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 366, İbn-i Abdurabbih; *Kitab-u Sıffîn*, s. 10, Nasr bin Mezahim; İbn-i Vazih de "Tarih" kitabında bu hutbeyi nakletmiştir, c. 2, s. 149; *Rebi ul Ebrar*, el Kesb we'l Mal Babı, Zemexşeri; *Kenz'ul Ummal* , c. 8, s. 225, Muttaki Hindi; *Tarih'ul Dimeşk*, İbn-i Asakir; *Garib'ul Hadis*, c. 2, s. 183, Ebu Ubeyd bin Selam; *en Nihaye*, c. 3, s. 468, İbn-i Esîr; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Herevi; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 189; *el Kafi*, c. 2, s. 123, sıla-i rahim babı; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 97, İbn-i Kuteybe; *et Tarih*, c. 2, s. 182, Yakubi
24. *En Nihaye*, İbn-i Esîr, c. 3, s. 244
25. *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 149, Mes'udî; *İkd'ul Ferid*, c. 3, s. 337, İbn-i Abdurabbih; *Tarih-i Dimeşk*, İbn-i Asakir, c. 1, s. 305 ve c. 10, s. 225; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 383, Belazurî; *el İrşad*, s. 131, Mufîd; *el İhticac*, s. 257, Tabersi; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 34, Meydan
26. *El İmame we's Siyase*, c. 1, s. 154, İbn-i Kuteybe; *el Garat*, Hilal Sakafi; *el Musterşid*, s. 95, Taberi; *Keşf'ul Muhacce*, s. 173, Seyyid bin Tavus; Kuleynî de *er-Resail*'de İbn-i Tavus'tan naklen rivayet etmiştir; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, Ahmet Zeki Safvet; *İkd'ul Ferit*,

c. 2, s. 135, İbn-i Abdurabbih

27. *El Beyan we't Tebyin*, c. 1, s. 170 ve c. 2, s. 66, Cahiz; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 236, İbn-i Kuteybe; *Ehbar'ut Tival*, s. 211, Dinveri; *el Garat*, Hilal es Sakafi; *el Kamil*, c. 1, s. 13, Muberred; *Ağani*, c. 15, s. 45, Ebu'l-Ferec İsfahani; *Mekatil'ut Talibiyyin*, s. 27; *Mean'il-Ahbar*, s. 309, Şeyx Saduk; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 442, Belazurî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 403, Mes'udî; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 163, İbn-i Abdurabbih; *el Kafi*, c. 5, s. 4, Kuleynî; *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 455, Kadı Numan; *el İhticac*, s. 251, Tabersi; *et Tehzîb*, c. 6, s. 123, Şeyx Tusi

28. *El İrşad*, s. 138, el-Şeyh Mufîd; *el Beyan we't Tebyin*, c. 1, s. 171 ve c. 2 s. 66 el Cahiz; *İcaz'ul Kur'an*, s. 222, el Bakelani; *Tuhef'ul Ukul*, Harrani; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 365, İbn-i Abdurabbih; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 235, İbn-i Kuteybe; *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 413 ve c. 2, s. 424, Mes'udî; *el Vafi*, s. 196, Feyzi; *el İrşad*, s. 111, el-Şeyh Mufîd; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 45, İbn-i Kuteybe; *el İtkan*, Siyuti; *el Hikmet ul xalide*, s. 144, İbn-i Meskuye; *Men La Yahzuruh'ul Fakih*, c. 1, s. 325, Şeyx Saduk

29. *El Beyan we't Tebyin*, c. 1, s. 170 ve c. 2, s. 68, Cahiz; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 150, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 71 ve c. 2, s. 164, İbn-i Abdurabbih; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 380, Belazurî; *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 391, Kadı Numan; *Tarih-u Dimeşk*, c. 1, s. 306, İbn-i Asakir; *Emali*, c. 1, s. 112, Şeyx Tusi; *el İhtisas*, s. 151, Şeyx Mufîd; *el Musterşid*, s. 162, Taberi; *el İhticac*, s. 254, Tabersi, *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 308, el Meydani; *el Musteksa*, s. 358, Zemexşeri

30. *Ensab'ul Eşraf*, c. 5, s. 101, Belazurî; *el Musterşid*, s. 80, Taberi el Emami; *Ağani*, c. 15, s. 66, İsfahani; *er-Resail*, Kuleynî; *Kitab'ul Muhecce*, İbn-i Tavus

31. [1] *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 115, Cahiz; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 115 ve 195, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 314, İbn-i Abdurabbih; *el Muveffekiyat*, Zubeyr bin Bekkar; *Vefiyat'ul a'yan*, İbn-i Hallakan; *el Cemel*, s. 153, Şeyx Mufîd; *Kitab'ul Fahir*, s. 301, İbn-i Asım

32. [1] *Metalib us Suul*, c. 1, s. 90, Talha eş-Şafiî; *el Beyan we't Tebyin*, c. 1, s. 175 ve 71, Cahiz; *Mizan'ul İtidal*, c. 2, s. 276, Allame Zehebi,

Uyun ul Ahbar, c. 2, s. 237, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 173, İbn-i Abdurabbih; *İcaz'ul Kur'an*, s. 195, el Bakelani

33. [1] *el İrşad*, s. 154, Şeyx Mufîd; *el Hasais*, s. 70

34. [1] *Tarih'ut Taberi*, c. 6, s. 51 ve 3386; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 150, İbn-i Kuteybe; *Ensab'ul Eşraf*, s. 380, Belazurî; *el Mecalis*, s. 79, Şeyx Mufîd; *et Tezkire*, s. 106, İbn-i Cewzî; *el İhtisas*, s. 153, Şeyx Mufîd

35. [1] *Ensab'ul Eşraf*, s. 365, Belazurî; *Tarih'ut Taberi*, c. 6, s. 43 ve 3368; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 119, İbn-i Kuteybe; *Kitab-u Sıffîn*, Nasr bin Mezahim, *Tezkiret ul Xewas*, s. 103, Sibt bin Cewzî; *el Eğani*, c. 9, s. 5, Ebu'l-Ferec İsfahani; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 412, Mes'udî; *el Kamil*, c. 2, s. 171, İbn-i Esîr; *el Bidaye ve'n Nihaye*, c. 7, s. 286, İbn-i Kesîr; *Mecme'ul Emsal*, c. 2 s. 238, Meydani (H. 518)

36. [1] *el Muveffekiyat*, s. 350, Zübeyr bin Bekkar; *et Tarih*, c. 6, s. 47, 78 ve 3277, Taberi; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 147, İbn-i Kuteybe; *Tezkiret ul Xewas*, s. 100, Sibt bin Cewzî; *En Nihaye*, c. 1 , s. 97, İbn-i Esîr; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 402, Mes'udî; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 371, Belazurî; *el Ahbar'ut Tiva*, s. 192, Dinveri

37. [1] *Emali*, s. 134, Şeyx Saduk; *el Mehasin we'l Mesavi*, c. 1, s. 85, Beyhakî; *İcaz'ul Kur'an*, s. 189, Bakelani; *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 207, İbn-i Abdurabbih; *Emali*, s. 214, Şeyx Saduk

38. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 98, Amedî; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 170, Talha Şafiî; *Resail-u Cahiz*, s. 125, Ebu Osman el- Cahiz

39. [1] *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi, (M. H. 283); *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 404, Belazurî; *Tarih'ut Taberi*, c. 6, s. 3411

40. [1] *Kitab'ul İmam*, İmam Muhammed bin İdris Şafiî, (M. H. 204); *et Tarih*, c. 6, s. 41, Taberi; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 530, Ebu Talib Mekki; *et Tarih*, c. 2, s. 136, İbn-i Vazih; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 352 ve 114, Belazurî; *el Kamil*, c. 2, s. 153, Muberred; *Tarih'ul Yakubi*, c. 1, s. 167; *Kitab-u Sıffîn*, s. 264, Nasr b. Mezahim; *İkd ul Ferid*, s. 211, c. 1, İbn-i Abdurabbih; *et Tezkire*, s. 99, İbn-i Cewzî

41. [1] *Metalib us Suul*, c. 1, s. 170, Talha Şafiî; *Resail-u Cahiz*, s. 125, Ebu Osman el Cahiz

42. [1] *Kitab-u Sıffîn*, Nasr b. Mezahim, s. 3-4; *el Mecalis*, s. 50, Şeyx Mufîd; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 56, Ebu Naim; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s.

436, Mes'udî; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 353, İbn-i Kuteybe; *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 107, Kuleynî; *el Bihar*, c. 17, Meclisi; *et Tarih*, c. 2, s. 184, Yakubi; *el İrşad*, s. 111, Şeyx Mufîd; *el Hikmet ul xalide*, s. 144, İbn-i Meskuye; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 124, İbn-i Abdurabbih, ; *Ravzat'ul Kafi*, s. 58, Kuleynî; *Menakib*, s. 262, Harezmi; *Emali*, c. 1, s. 236, Şeyx Tusi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 122, İbn-i Cewzî

43. [1] *Menakıb*, s. 108, Hatip Harezmi; *Kitab-u Sıffîn*, s. 201, Nasr b. Mezahim; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 94, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 108, İbn-i Abdurabbih; *Men la Yehzuruh'ul Fekih*, c. 1, s. 461, Şeyx Saduk; *Misbah'ul Muteheccid*, s. 429, Şeyx Tusi; *Zehair'ul Ukba*, s. 112, Taberi

44. [1] *Tarih-u Taberi*, c. 6, s. 65, 77 ve 344; *el Garat*, Hilal'us Sekafi; *Ensab'ul Eşraf*, s. 114, Belazurî; *Tarih-u Dimeşk*, c. 55, İbn-i Asakir; *Muruc'uz Zeheb*, Mes'udî, c. 3, s. 419; *el Ağani*, c. 9, s. 100, Ebu'l-Ferec İsfahani; *el Garat*, c. 2, s. 770

45. [1] *Men La Yahzuruh'ul Fakih*, c. 1, s. 327, Şeyx Saduk; *Misbah'ul Muteheccid*, s. 458, Şeyh'ut Taife Tusi; *el İrşad*, Şeyx Mufîd; *el Beyan we't Tebyin*, c. 1, s. 171, Cahiz; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 235, İbn-i Kuteybe; *Tuhef'ul Ukul*, Harrani; *İcaz'ul Kur'an*, s. 222, Bakelani

46. [1] *el-Futuh*, c. 2, s. 461, a'sem el Kufi; *Kitab-u Sıffîn*, s. 132, Nasr b. Mezahim, s. 132; *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 347, Kadı Numan; jı pêğember: *Tehzîb'ul Lügat*, c. 3, s. 153, Ezheri; *Riyaz'us Salihin*, s. 197, 975. Hadis, Niveri

47. [1] *Kitab'ul Buldan*, s. 163, İbn-i Fakih; *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri

48. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 132-132, İbn-i Mezahim; Abduzzehra el Hüseynî ise, *Mesadir-u Nehc'ul-Belaxe ve Esanidihi*, c. 2, s. 16'da bunu siyer ashabından bir grubun da naklettiğini zikretmiştir.

49. [1] *Kitab'ur-Ravza Mine'l-Bihar*, c. 67, s. 304, Meclisi; *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, Ali bin Muhammed bin Wasitî, (M. H. 457)

50. [1] *Mehasin*, c. 1, s. 208, el Barki; *Usul-u Kafi* (bidatler, reyler ve kıyaslar babı), Kuleynî ve *Ravzat'ul Kafi*, s. 58; *Kitab'ut Tarih*, c. 2, s. 136, İbn-i Vazih; *el Besair ve'z-Zehair*, s. 32, Tevhidi; *Mişkat'ul Envar,* s. 223 Tabersi, *Tarih*, c. 2, s. 197, Ya'kubi

51. [1] *Kitab-u Sıffîn*, Nasr b. Mezahim ve *Şerh-u Nehc*, İbn-i Ebi'l Hadid,

c. 1, s. 329

52. [1] *Men La Yahzuruh'ul Fakih*, c. 1, s. 461, Şeyx Saduk; *Misbah*, s. 461, Şeyx Tusi; *Kitab'ul Hilye*, c. 1, s. 77, Ebu Naim; *Emali*, s. 87, Şeyx Mufîd; Mecalis, s. 95, Şeyx Mufîd; *Men La Yahzuruh'ul Fakih*, c. 1, s. 328, Şeyx Saduk

53. [1] *Men La Yahzuruh'ul Fakih*, c. 1, s. 461, Şeyx Saduk; *Misbah'ul Muteheccid*, s. 429, Şeyx Tusi; *el Menakıb*, s. 108, Hatip Harezmi; *Kitab-u Sıffîn*, s. 201, Nasr b. Mezahim; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 94, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 108, İbn-i Abdurabbih

54. [1] *İkd ul Ferid*, c. 4, İbn-i Abdurabbih; *en Nihaye*, c. 2, s. 128, İbn-i Esîr; *Kitab'ul Cemel*, Mehnef; *Bihar'ul Envar*, Meclisi; *el İrşad*, s. 437, Şeyx Mufîd; *İhticac*, s. 236, Tabersi; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 135, İbn-i Abdurabbih; *el Musterşid*, s. 80, Şeyx Mufîd

55. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 209, Nasr bin Mezahim, *Tarih*, c. 4, s. 13, Taberi

56. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 520, Nasr bin Mezahim *Rebi ul Ebrar*, c. 2 (Bab-u Katl we'ş-Şehade) Zemexşeri; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakefi; *Kitab'ul Cemel*, Vakidi; *el İrşad*, s. 127, Şeyx Müfid; *Kitab-u Selim bin Kays*, s. 77; *Tezkire*, s. 115, İbn-i Cewzî

57. [1] *Kitab'ul Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *Usul-u Kafi*, Kuleynî; *Tefsir-i Ayyaşi*, Nahl Suresi 106. Ayetin tefsiri; *Kurb'ul İsnad*, Himyeri; *Ensab'ul Eşraf,* c. 2, s. 119, Belazurî; *Mustedrek*, c. 2, s. 385, Hakim; *Emali*, s. 214, Şeyx Tusi; *el İrşad*, s. 151, Şeyx Mufîd; *el Melahim we'l-Fiten*, s. 75, İbn-i Tavus; *Kitab'ul Fiten*, Naim bin Hammad; *Kitab'ur-Rical*, s. 103, el Keşi

58. [1] *Tarih*, s. 48 ve 3378, Taberi; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 124, İbn-i Kuteybe; *Tezkiret ul Xewas*, s. 100, Sibt bin Cewzî; *el Musterşid*, s. 162, Taberi; *en Nihaye*, kelim a Abir, İbn-i Esîr; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 369, Belazurî; *el Kamil*, c. 2, s. 141

59. [1] *el Mehasin*, c. 1, s. 358, Beyhakî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 416, Mes'udî; *el Kamil*, c. 2, s. 140, Muberred; *Kitab'ul Havaric*, Medainî; *el İrşad*, s. 150

60. [1] *el Mehasin*, c. 1, s. 358, Beyhakî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 416, Mes'udî; *el Kamil*, c. 2, s. 140, Muberred; *Kitab'ul Havaric*, Medainî; *el İrşad*, s. 150

61. [1] *el Mehasin*, s. 385, Beyhakî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 416,

Mes'udî; *el Kamil*, c. 2, s. 120, Ebu'l-Abbas Muberred; *İlel'uş-Şerai,* s. 201, Şeyx Saduk; *et Tehzîb*, c. 2, s. 48, Şeyx Tusi

62. [1] *el Bidaye ve'n Nihaye*, c. 8, s. 12, İbn-i Kesîr; *Kitab'ul Kadr*, Ebu Davud; *Gurer'ul Hikem,* s. 89, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, (Bab'ul Katl we'ş-Şehade) Zemexşeri; *Kitab-u Sıffîn*, s. 128, Nasr bin Mezahim

63. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî (Elif)

64. [1] *el Gurer we'd Durer*, Amedî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 145, Sibt bin Cewzî

65. [1] *et Tevhid*, s. 26-29, Saduk; *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, Ali bin Muhammed bin Şakir Leysi Wasitî; *Gurer'ul Hikem*, s. 238, Amedî

66. [1] *Kitab-u Sıffîn*, Nasr b. Mezahim, İbn-i Ebi'l Hadid, *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe*, c. 1, s. 479-483'e bakınız. *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 110, İbn-i Kuteybe; *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 21-24 Cahiz; *el Mehasin we'l Mesavi*, s. 45, Beyhakî; *Beşaret'ul Mustafa*, s. 172, İbn-i Kasım Taberi; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 124, Kadı Kudai; *Tarih-i Dimeşk*, elyazması, c. 12, s. 182-188; *Muruc'uz Zeheb*, s. 2, s. 380, Mes'udî; *en Nihaye*, İbn-i Esîr (M. H. 606)

67. [1] *Nehayet'ul Ereb*, c. 8, s. 168, Nuweyrî; *Gurer'ul Hikem*, s. 326, Amedî; *et Taaccub*, s. 13, Keracekî; *Kitab'us Sakîfe*, Cevahirî; *Tarih'ut Taberi*, c. 6, s. 263; *el İstiab*, Avf b. Esase İbn-i Abdulbirr'in biyografisinde; *Muruc'uz Zeheb*, Mesudî; *el Besair*, *et Tevhid*i (M. H. 404)

68. [1] *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *Tarih*, c. 6, s. 63 ve 3413, Taberi; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 404, Belazurî

69. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 438 ve 458; *et Tarih*, c. 2, s. 184 İbn-i Vazih, *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *et Tarih*, c. 6, s. 3444-3445, Taberi; (H. 39. Yıl olayları); *el İrşad*, s. 128 Şeyx Mufîd

70. [1] *et Tebakat*, c. 3, s. 36, İbn-i Sad; *Mekatil'ut Talibiyyin*, s. 116, Ebu'l-Ferec İsfahani; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 298, İbn-i Abdurabbih; *Zeyl'ul Emali*, s. 190, Ebu Ali el Kali; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 160, İbn-i Kuteybe; *el Muğtallin*, Muhammed bin Habib Bağdadi; *el İstiab*, c. 3, s. 61, İbn-i Abdulbir; *el İrşad*, s. 9, Şeyx Mufîd; *el Gurer we'd Durer*, c. 4, s. 78, Murtaza; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 495, Belazurî; *Tezkire*, s. 174, İbn-i Cewzî; *Zehair'ul Ukba*, s. 113, Taberi

71. [1] *el İhtisas*, s. 155, İbn-i De'b-i; *el İrşad*, s. 161, Şeyx Mufîd; *el İhticac*, s. 1, s. 254, Tabersi; *el Kafi*, c. 2, s. 236, Kuleynî; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 301, İbn-i Kuteybe; *el Mecalis*, s. 105, Şeyx Mufîd; *Tezkiret ul Xewas*, s. 137, Sibt bin Cewzî; *el İhtisas*, s. 155, Şeyx Mufîd; *Mecme'ul Emsal*, c. 1, s. 234, Meydani

72. [1] *Garib'ul Hadis*, İbn-i Kuteybe; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *Bihar'ul Envar*, c. 17, s. 16, el Kumbani baskısı; *Zeyl'ul Emali*, s 173, Ebu Ali el Kali; *Tehzîb'ul Lügat*, Ezheri; *en Nihaye*, İbn-i Esîr; *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 119, Kadı Kudai; *Tezkiret ul Xewas*, s. 136, Sibt bin Cewzî; *Sahifet'ul Aleviyye*, s. 3, Semahici

73. [1] *et Tabakat*, c. 1, (Jiyana Mervan) İbn-i Sad; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 361, Belazurî; *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri; *Tezkiret ul Xewas*, s. 78, Sibt bin Cewzî, *en Nihaye* c. 1, s. 67, İbn-i Esîr; *Hayet'ul Heyevan*, Dimyeri

74. [1] *et Tarih*, Taberi, (Salên 23 H.) *Tehzîb'ul Lügat*, c. 1, s. 341, Ezheri; *el Cem Beyne'l-Garibeyn*, el Herevi; *Tinbih'ul Havatir*, Şeyx Verram; *en Nihaye*, İbn-i Esîr, (Sala 23 H.)

75. [1] *en Nihaye*, İbn-i Esîr,; *Mecme'ul Bahreyn*, et Tureyhî

76. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 151, Harrani; *Kenz'ul Fewaid*, s. 162, Keracekî; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 59, Muhammed bin Talha Şafiî; *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, İbn-i Şakir; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 231; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 42, el Hasri; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 145, Sibt bin Cewzî; *Ravzat'ul Kafi*, s. 172, Kuleynî

77. [1] *el Ağani*, c. 11, s. 29, ve c. 2, s. 29, Ebu'l-Ferec İsfahani; *Tehzîb'ul Lügat*, c. 15, s. 27, el Ezheri; *Garib'ul Hadis*, Kasım bin Selam; *el Mu'telif we'l Muhtelif*, İbn-i Dureyd; *el Cem Beyne'el Garibeyn*, Muhammed bin Ebi Medyeni İsfahani; *en Nihaye*, c. 1 s. 180, İbn-i Esîr; *Cemheret'ul Emsal*, c. 1, s. 165, Ebu Hilal Askeri

78. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz; *el Menakıb*, s. 272, Harezmi

79. [1] *Kitab-u Sıffîn*, İbrahim bin Hasan bin Dizil'il Muhaddis; *Uyun u exbar'ir-Rıza*, Şeyx Saduk; *el Emali*, s. 249, Şeyx Saduk; *Uyun ul Cevahir*, Şeyx Saduk, s. 57; *Ferec'ul Mehmum fi Tarih-i Ulema'in Nücum*, s. 57-59, Seyyid bin Tavus; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 3608, Belazurî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 158, İbn-i Cewzî; *el İhticac*, s. 357,

Tabersi

80. [1] *Tezkiret ul Xewas*, Sibt bin Cewzî; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 282, Ebu Talib Mekki (M. H. 382); *Furu-u Kafi*, c. 5, Kuleynî; *el Musterşid*, s. 81, Taberi el İmami

81. [1] *Meani'l-Ahbar*, s. 251, Şeyx Saduk; *el xisal*, c. 1, s. 11, Şeyx Saduk; *el Mehasin*, s. 234, el Barki; *Gurer'ul Hikem*, s. 119; *Ravzat'ul Vaizin*, s. 434, el-Fettal; *Mişkat'ul Envar* s. 106, Tabersi; *Tuhef'ul Ukul*, s. 101, 138 ve 154, İbn-i Şu'be el Harrani

82. [1] *el Kamil*, c. 1, s. 88, el Muberred; *el Emali*, c. 2, s. 117, el Kali; *el Muctena*, s. 31, İbn-i Dureyd; *Tuhef'ul Ukul*, s. 138, el Herrani; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 172, İbn-i Abdurabbih; *el Emali*, c. 1, s. 153, Murtaza; *Tezkiret ul Xewas*, s. 136, Sibt bin Cewzî; *Mişkat'ul Envar*, s. 243, Tabersi; *Gurer'ul Hikem*, s. 86, Amedî; *Kenz'ul Fewaid*, s. 160, Keracekî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 433, Mes'udî; *el İhtisas*, s. 188, Şeyx Mufîd; *el Menakıb*, s. 262, Harezmi; *el Kamil*, c. 1, s. 152, el Muberred

83. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 146, İbn-i Şu'be; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 59, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, İbn-i Şakir Leysi Wasitî; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 77, Ebu Naim; *en Nihaye*, İbn-i Esîr, c. 1, s. 132 ve c. 2, s. 287; *Tezkiret ul Xewas*, s. 121, İbn-i Cewzî; *el Hikmet ul xalide*, s. 112, İbn-i Meskuye; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 132, İbn-i Abdurabbih; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 29, Meydani; *Musteksa*, c. 1, s. 240, Zemexşeri

84. [1] *Uyun ul Ahbar*, c. 3, s. 10 ve c. 3, s. 164, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 287; *el İmta we'l Muanese*, c. 3, s. 183, Ebu Hayyan Tevhidi; *el Mehasin we'l Mesavi*, s. 54, Beyhakî; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 145 ve 151, Belazurî; *Emali*, c. 1, s. 131, Şeyx Tusi; *en Nihaye*, c. 1, s. 117 ve c. 3, s. 59 ve 110 ve c. 4, s. 59 ve 89, İbn-i Esîr; Hakeza Muhammed bin İmran el Merzbani (M. H. 384), İbn-i Ukde (M. H. 333) ve Zübeyr b. Bekkar (M. H. 255) da bu hutbeyi nakletmişlerdir.

85. [1] *Hilyet'ul Evliya* c. 1 s. 77, Ebu Naim; *Uyun-u Hikem we'l Mevaiz*, İbn-i Şakir Leysi Wasitî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 131, Sibt b. Cewzî; *Metalib us Suul* c. 1 s. 140, Muhammed Talha Şafiî

86. [1] *Ahbar'ut Tival*, s. 145, Ebi Hanife Dinveri; *Tuhef'ul Ukul*, s. 100-

101 İbn-i Şube Harrani; *el Mehasin* s. 233-234, el Barki; *el Mecalis*, s. 120, Şeyx Mufîd; *Mişkat'ul Envar*, s. 156, Tabersi; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Kitab-u Sıffîn*, s. 10, Nasr b. Mezahim; *el-Fakih*, c. 1 s. 132, Şeyx Saduk

87. [1] *Rebi ul Ebrar*, el İzz ve'ş-Şeref babı, Zemexşeri; *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe*, İbn-i Ebi'l Hadid c. 2 s. 132

88. [1] *er-Ravza*, s. 62, Kuleynî; *el İrşad*, s. 173, Şeyx Mufîd; *en Nihaye*, c. 1 s. 46, İbn-i Esîr

89. [1] *Usul-u Kafi* c. 1 s. 15-60, Kuleynî, *et Teraz* c. 1 s. 342 Seyyid Alevi Yemani

90. [1] *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, el Wasitî; *Gurer'ul Hikem*, s. 185, Amedî; *en Nihaye*, c. 2, s. 345, İbn-i Esîr

91. [1] *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 406, İbn-i Abdurabbih; *et Tevhid*, s. 34, Şeyx Saduk; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, Zemexşeri; *en Nihaye*, İbn-i Esîr; *Ferec'ul Mehmum*, s. 56, Seyyid bin Tavus

92. [1] *Tarih-i Taberi*, (35.H.) C. 6, s. 3066; *en Nihaye*, İbn-i Esîr, (Sala 35. H.) *El Cemel*, s. 48, Şeyx Mufîd; *et Tezkire*, s. 57, İbn-i Cewzî

93. [1] *et Tarih*, c. 2, s. 182, İbn-i Vazih; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 68, Ebu Naim; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *en Nihaye*, İbn-i Esîr, c. 1, s. 377 (madda Hizb) ve c. 3, s. 200, (Azım maddesi); *el Mustedrek*, c. 2, s. 466, el Hakim; *Cami-u Beyan'il-İlim ve Fazlihi*, c. 1, s. 114, İbn-i Abdurabbih; *el İsabe*, c. 2, s. 509, İbn-i Hacer; *er-Riyaz'un Nazre*, s. 198, Taberi; *Tarih'ul Hulefa*, s. 124, Siyuti; *el-Futuhat'ul Mekkiyye*, c. 2, s. 337, Ahmed Zeynî Dehlan; *Yenabi'ul Mevedde*, s. 224, Kunduzi; *Kitab-u Selim bin Kays Hilali*, s. 75; *Tarih*, c. 2, s. 119, Yakubi; *el-Fiten*, Ebu Salih Selili; *el-Fiten*, Naim bin Hammad el Huzai; *el Melahim we'l-Fiten*, s. 86 ve 16 İbn-i Tavus; *el Muhtasar*, s. 88, Hasan bin Süleyman Hilli; *Kitab-u Huteb-i Emiri'l Müminin*, Celludî

94. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 134, Kuleynî; *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 74; İbn-i Abdurabbih; *et Tevhid*, s. 28, Şeyx Saduk

95. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 18, s. 219, Meclisi

96. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 16, s. 380, Meclisi

97. [1] *Kitab-u Selim bin Kays el Hilali*, s. 110; *el Kafi*, c. 2, s. 236, Kuleynî; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 301, İbn-i Kuteybe; *Hilyet'ul Evliya*,

c. 1, s. 76, Ebu Naim; *el İrşad*, s. 161, Şeyx Mufîd; *el Mecalis*, s. 105, Şeyx Mufîd; *Tezkiret ul Xewas*, s. 137, Sibt bin Cewzî; *Tarih-u Dimeşk*, İbn-i Asakir; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 301, İbn-i Kuteybe; *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 68, Cahiz; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 142, Belazurî; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 26, İbn-i Kuteybe; *el Musterşid*, s. 73, Taberi Emami; *Mişkat'ul Envar*, s. 57, Tabersi; *el İhticac*, s. 254, Tabersi

98. [1] *el İmamet we's Siyase*, c. 1, s. 151, İbn-i Kuteybe; *Tezkiret ul Xewas*, s. 100, Sibt bin Cewzî; *el İrşad*, s. 157, Şeyx Mufîd; *Bihar'ul Envar*, Fiten babı, Meclisi

99. [1] *Mean'il-Ahbar*, s. 184, Şeyx Saduk; *el-Fakih*, c. 1, s. 270, ve c. 4, s. 273, Şeyx Saduk; *Emali*, c. 2, s. 50, Şeyx Tusi; *Mişkat'ul Envar*, s. 107, Tabersi

100. [1] *Şerh'un Nehc*, c. 2, s. 192, İbn-i Ebi'l Hadid

101. [1] *Tarih*, c. 6, s. 48, Taberi; *en Nihaye*, İbn-i Esîr; *Emali*, Şeyx Saduk; *Gurer'ul Hikem*, s. 329, Amedî; *Ma'den'ul Cevahir*, s. 226, Keracekî; *el Mehasin*, s. 41, Beyhakî; *el Heyevan*, c. 2, s. 90, Ebu Osman Cahiz

102. [1] *el İmamet we's Siyase*, c. 1, s. 153, İbn-i Kuteybe; *Tuhef'ul Ukul*, s. 131, İbn-i Şu'be Harrani; *Furu-u Kafi*, c. 4, s. 31, Kuleynî; *el Mecalis*, s. 95, Şeyx Mufîd; *Emali*, c. 1, s. 197, Şeyx Tusi

103. [1] *er-Ravza*, Kuleynî, s. 139; *Tuhef'ul Ukul*, s. 143, Harrani; *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 225, Kuleynî; *Uyun ul Ahbar*, s. 2, s. 352, İbn-i Kuteybe; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 219, Zemexşeri; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 202, İbn-i Talha Şafiî; *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 48, Kadı Kudai; *Kitab'ul Fiten*, Naim bin Hammad Huzai (M. H. 228); *el Melahim*, s. 27, Seyyid bin Tavus; *en Nihaye*, c. 5, s. 131, İbn-i Esîr; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 76, İsfahani; *et Tezkire*, s. 138, İbn-i Cewzî

104. [1] *el İrşad*, s. 154, Şeyx Mufîd; *el Hasais*, s. 70; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 429, Meydani

105. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 665, Meclisi; *el İrşad*, s. 160, Şeyx Mufîd; *Tefsir-u Ali bin İbrahim*, c. 1 s. 384; *el Musterşid*, s. 73, Taberi Emami

106. [1] *İhya'ul Ulum*, Gazali; *Tuhef'ul Ukul*, s. 126, Harrani; *Usul-u*

Kafi, c. 2, s. 49, Kuleynî; *Zeyl'ul Emali*, s. 171, Ebu Ali el Kali; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 382 ve 407, Ebu Talib Mekki; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 74-75, Ebu Naim; *el xisal*, c. 1, s. 108, Şeyx Saduk; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 121, Kadı Kudai; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 639, Meclisi; *Kitab-u Selim bin Kays*, s. 37; *el Mecalis*, s. 162, Şeyx Mufîd; *et Tezkire*, s. 127, İbn-i Cewzî; *Emali*, c. 1, s. 35, Şeyx Tusi; *Kitab-u Selim bin Kays*, s. 88

107. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 14 ve 3301, Taberi; *Furu-u Kafi*, c. 5, s. 40 (Cihad Kitabı) Kuleynî; *Kitab-u Sıffîn*, s. 256, Nasr bin Mezahim, *Bihar'ul Envar*, *Kitab'ul Fiten*, s. 404 Meclisi

108. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 20 Amedî; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, (Babê Tebeddül'ül-Ahval) Zemexşeri

109. [1] *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 76, İbn-i Abdurabbih; *Rebi ul Ebrar*, (Melek) Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, (Sıfetên Peygamber) Amedî

110. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 104, İbn-i Şu'be Harrani; *el-Fakih*, c. 1, s. 131, Şeyx Saduk; *İlel'uş-Şerayi*, s. 114, Şeyx Saduk; *el Mehasin*, s. 233, Barki; *Emali*, c. 1, s. 220 Şeyx Tusi; *Bihar'ul Envar*, c. 17, s. 146, Meclisi; *et Temsil we'l Muhazere*, s. 422, Sealebi, (H. 429)

111. [1] *el Munik*, Muhammed bin Umran el Merzbani, (M. 384); *Tuhef'ul Ukul*, s. 127, İbn-i Şu'be Harrani; *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 51, Kadı Kudai; *Metalib us Suul*, s. 144, İbn-i Talha Şafiî; *en Nihaye*, c. 1, s. 18, 25, 308, İbn-i Esîr; *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 112, Cahiz; *Uyun ul Ahbar*, s. 2, s. 250, İbn-i Kuteybe; *Bihar'ul Envar*, c. 17, s. 167, 163, Meclisi; *Senaateyn*, s. 277, Ebu Hilal Askeri; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 160, İbn-i Abdurabbih

112. [1] *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, İbn-i Şakir Leysi Wasitî; *Bihar'ul Envar*, c. 77, s. 430, Meclisi;

113. [1] *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, s. 76, 189, Amedî

114. [1] *et Teraz*, c. 2, s. 335, Seyyid Yemani; *Tuhef'ul Ukul*, s. 156, İbn-i Şu'be Herrani, *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri; *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 33, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Emali*, c. 2, s. 107, Şeyx Tusi

115. [1] *el-Fakih*, c. 1, s. 335, Şeyx Saduk; *Misbah'ul Muteheccid*, Şeyx Tusi; *Rebi ul Ebrar*, (sihab ve meter) Zemexşeri; *Usul-u Kafi*, c. 5, s. 53; *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 338 İbn-i Abdurabbih; *Kitab'ul Cemel*,

Vakidi; *el İrşad*, s. 139, 159, Şeyx Mufîd; *Tecarib'ul Umem*, İbn-i Meskuye, *Te'sis'uş-Şia* adlı kitaba bakınız, s. 415; *Emali*, c. 1, s. 220, Şeyx Tusi

116. [1] *İkd ul Ferid*, c. 6, s. 249, İbn-i Abdurabbih; *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 112, Mes'udî (M. H. 333); *Tehzîb'ul Lügat*, c. 7, s. 101, Ezheri; *el Buldan*, s. 181, İbn-i Fakih; *el Cem Beyn'el- Garibeyn*, Ahmed bin Muhammed Herevi; *en Nihaye*, c. 2, s. 41 ve c. 5, s. 170, İbn-i Esîr; *Kenz'ul Ummal*, c. 6, s. 87, Muttaki Hindi; *el İrşad*, c. 1, s. 33, Deylemi; *el-Fakih*, c. 1, s. 275, Şeyx Saduk

117. [1] *İkd ul Ferid*, c. 6, s. 249, İbn-i Abdurabbih; *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 112, Mes'udî (M. H. 333); *Tehzîb'ul Lügat*, c. 7, s. 101, Ezheri; *el Buldan*, s. 181, İbn-i Fakih; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Ahmed bin Muhammed Herevi; *en Nihaye*, c. 2, s. 41 ve c. 5, s. 170, İbn-i Esîr; *Kenz'ul Ummal*, c. 6, s. 87, Muttaki Hindi; *el İrşad*, c. 1, s. 33, Deylemi; *el-Fakih*, c. 1, s. 275, Şeyx Saduk

118. [1] *et Tarih*, c. 4, s. 85, Taberi; *el İmame we's Siyase*, s. 121, İbn-i Kuteybe; *Kitab'ul Cemel*, Vakidi; hakeza bu hutbeyi Medainî ve Vakidi de kendi kitaplarında nakletmişlerdir; *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe* c. 2, s. 259, İbn-i Ebi'l Hadid

119. [1] *en Nihaye*, c. 1, s. 215, İbn-i Esîr

120. [1] *Kitab-u Selim bin Kays*, s. 142; *Gurer'ul Hikem*, s. 81-82, Amedî

121. [1] *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 165, İbn-i Abdurabbih; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 100, İbn-i Talha Şafiî; *el İrşad*, s. 139, Şeyx Mufîd; *el İhtisas*, s. 153, Şeyx Mufîd (Abbasi Halifesi Hadi'nin çağdaşı İbn-i De'b'in kitabından nakletmiştir.); *el İhticac*, c. 1, s. 273, Tabersi; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 130, Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *el Mustaksa*, c. 2, s. 260, Zemexşeri;

122. [1] *el İhticac*, c. 1, s. 274, Tabersi; *el Maarif*, c. 2, s. 136, İbn-i Kuteybe

123. [1] *Rebi ul Ebrar* (Tebeddul'ul Ahval), Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, s. 322, Amedî; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 282, İbn-i Abdurabbih; *el Kafi*, Kitab'ul Cihad, s. 342, Kuleynî; *el Vafi*, Kitab'ul Cihad, s. 27, el-Feyz; *el Cemel*, s. 174, Şeyx Mufîd; *el İrşad*, s. 119, Şeyx Mufîd

124. [1] *Kitab-u Sıffîn*, Nasr bin Mezahim, s. 235; *et Tarih*, c. 6, s. 9 ve

3290, Taberi; *el Kafi*, c. 5, s. 39, Kuleynî; *el-Futuh*, c. 3, s. 73, Ahmed bin a'sem Kufi; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 110, İbn-i Kuteybe; *Kitab-u Selim bin Kays*, s. 140; *el İrşad*, s. 126, Şeyx Mufîd; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 398, Mes'udî

125. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 37 ve 3352, Taberi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 100, Sibt bin Cewzî; *el İrşad* s. 157, Şeyx Mufîd; *el İhticac*, c. 1, s. 275, Tabersi

126. [1] *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 153, İbn-i Kuteybe; *Tuhef'ul Ukul*, s. 131, İbn-i Şu'be Harrani; Furu'ul Kafi, c. 4, s. 31, Kuleynî; *el Mecalis*, s. 95, Şeyx Mufîd; *el Emali*, c. 1, s. 121 ve 197, Şeyx Tusi; *Bihar'ul Envar*, Kitab'ul Garat, Meclisi

127. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 47 ve 3378, Taberi; *en Nihaye*, (madda Cebr), İbn-i Esîr; el Heyevan, c. 2, s. 90, Ebu Osman Cahiz; *el Mehasin*, s. 41, Beyhakî; *el Emali*, Şeyx Saduk; *Gurer'ul Hikem*, s. 329, Amedî; *Maden'ul Cevahir*, s. 226, Keracekî; *Muruc'uz Zeheb* c. 2, s. 413, Mes'udî; et Temsil we'l Muhazere, s. 27, Sealebi; *en Nihaye*, (Yed) İbn-i Esîr, (H. 606)

128. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 48, Taberi; *en Nihaye*, (madda Cebr) İbn-i Esîr; el Heyevan, c. 2, s. 90, Ebu Osman Cahiz; *el Mehasin we'l Mesavi*, s. 41, Beyhakî; *el Emali*, Şeyx Saduk; *Gurer'ul Hikem*, s. 329, Amedî; *Maden'ul Cevahir*, s. 226, Keracekî; *Sahih-i Müslim*, c. 8, s. 184, *Kitab'ul Fiten*, Naim bin Hammad; *el Melahim*, s. 70, İbn-i Tavus; *Kitab'ul Fiten*, İbn-i Bezzaz; *Sahih-i Buhari*, c. 4, s. 34

129. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 320, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, (Tebeddül'ül Ahval) Zemexşeri

130. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 206, Kuleynî; *Kitab'us Sakîfe*, Cevheri; *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe* c. 2, s. 375, İbn-i Ebi'l Hadid; *et Tarih*, c. 2, s. 120, Ya'kubi; *et Tezkire*, s. 156, İbn-i Cewzî

131. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 120, Sibt bin Cewzî; *Deaim'ul İslam*, s. 531, Kadı Numan; *en Nihaye*, c. 3, s. 154, ve c. 5, s. 270, İbn-i Esîr; *el Menakıb*, İbn-i Cewzî; *Bihar'ul Envar*, c. 17, s. 111, Meclisi

132. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *en Nihaye*, c. 2, s. 210 ve c. 5, s. 239

133. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 88, Amedî; *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe*, c. 2, s. 386, İbn-i Ebi'l Hadid

134. [1] *en Nihaye*, c. 4, s. 250, İbn-i Esîr; *Kitab'ul Emval*, s. 252, Ebu

Ubeyd; *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe*-i İbn-i Meysem, c. 3, s. 162

135. [1] *el-Futuh*, c. 2, s. 165, Ahmed bin a'sem Kufi

136. [1] *el İrşad*, s. 142, Şeyx Mufîd; *en Nihaye*, c. 3, s. 467, İbn-i Esîr

137. [1] *el İstiab*, c. 2, s. 211, İbn-i Abdulbirr; *Usd'ul Gabe*, c. 2, s. 61, İbn-i Esîr; *Kitab-u Cemel*, s. 142, Şeyx Mufîd (nakl ji waqidî); *en Nihaye*, c. 3, s. 318, İbn-i Esîr; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 154, İbn-i Kuteybe; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *el Musterşid*, s. 95, Taberi; *Keşf'ul Muhacce*, s. 173, Seyyid İbn-i Tavus, *Cemheret-u Resail'il-Arab*, Ahmed Zeki Safvet; *et Tarih*, c. 6, s. 3143, Taberi; *el İrşad*, s. 118, Şeyx Mufîd; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 135, İbn-i Abdurabbih

138. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 361, Meclisi; *Gurer'ul Hikem*, s. 296, Amedî

139. [1] *et Tarih*, c. 5, s. 39, Taberi; *Tehzîb'ul Lügat*, c. 1, s. 341, Ezheri; *Tinbih'ul Havatir*, Şeyx Verram; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, el Herevi; *en Nihaye* (Hicri 23.), İbn-i Esîr

140. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 135, 359, Amedî

141. [1] *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 139; *Ayn'ul Edeb we's Siyaset*, s. 215, İbni Huzeyl; *el xisal*, c. 1, s. 110, Şeyx Saduk; *İkd ul Ferid*, c. 6, s. 268, Esmei; *en Nihaye* (Sab'), İbn-i Esîr, (H. 606)

142. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 235, Nasr bin Mezahim; *et Tarih*, c. 6, s. 9, Taberi; *el Kafi*, c. 5, s. 39, Kuleynî; *el-Futuh*, c. 3, s. 73, a'sem Kufi; *el Garat*, İbrahim Sakafi; *Tuhef'ul Ukul*, s. 126, Harrani; *el Emali*, c. 1, s. 198, Şeyx Tusi; *el Mecalis*, s. 104, Şeyx Mufîd

143. [1] *a'lam'un Nübüvvet*, Deylemi; *Müstedrek'ül-Vesail*, c. 1, s. 439, Nuri; *en Nihaye*, c. 1, s. 137, İbn-i Esîr

144. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî

145. [1] *Tuhef'ul Ukul*, İbn-i Şu'be Harrani; *el İrşad*, s. 139, Şeyx Mufîd; *Emali*, c. 1, s. 220, Şeyx Tusi; *Emali*, c. 2, s. 53, Ebu Ali Kali; *el Beyan we't Tebyin*, c. 4, s. 74, Cahiz

146. [1] *Ahbar'ut Tival*, s. 134, Dinveri; *el-Futuh*, c. 2, s. 37, a'sem'ul Kufi; *et Tarih*, c. 4, s. 237, Taberi; *el İrşad*, s. 120, Şeyx Mufîd

147. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 386, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 163, Herrani

148. [1] *Kitab'ul Cemel*, Ebu Mahnef; *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe*'ya

bakınız, c. 1, s. 78; *el İrşad*, s. 142, Müfid

149. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 299; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 436, Mes'udî; *İsbat ul Wesiyye*, s. 103, Mes'udî; *et Tarih*, c. 12, s. 211, (el yazması) İbn-i Asakir; *Bihar'ul Envar*, Hz. Ali'nin (a. S) şahadeti babı, Meclisi

150. [1] *el Musterşid*, s. 73, Taberi Emami

151. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 663, Meclisi; *et Teraz*, c. 1, s. 334, Seyyid el-Yemani

152. [1] *Usul-u Kafi* c. 1, s. 139, Kuleynî; *Gurer'ul Hikem*, s. 232, Amedî; *et Tevhid*, s. 41, Şeyx Saduk

153. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 108, İbn-i Şu'be Herrani; *el Kafi*, c. 5, s. 82, Kuleynî; *el Mecmua*, s. 77, Şeyx Verram

154. [1] *Gurer'ul Hikem*, (harf a kaf) s. 331-324, Amedî; *et Teraz*, c. 1, s. 217, Seyyid Yemani

155. [1] *et Teraz*, c. 1, s. 334, Yemani

156. [1] *İhticac*, c. 1, s. 326, Tabersi; *Kenz'ul Ummal*, c. 8, s. 215, Muttaki Hindi; *Muntahab-u Kenz'il-Ummal*, c. 6, s. 315; *Telhis'uş-Şafi*, c. 1, s. 326, Şeyx Tusi; *Muhtasar-u Besair'ud Derecat*, s. 195, Hilli; *Bihar'ul Envar*, (Fiten ve Mihen babı) Meclisi; *el Mecalis*, s. 162, Şeyx Mufîd; *Tuhef'ul Ukul*, s. 109, Herrani; *Kitab-u Selim bin Kays*, s. 38

157. [1] *en Nihaye*, c. 2, s. 510, İbn-i Esîr; *Gurer'ul Hikem*, s. 97, Amedî; *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 60, Kuleynî; *Bihar'ul Envar*, c. 77, s. 433, Meclisi

158. [1] *en Nihaye*, (Özr ve Nahm) c. 1, s. 46, ve c. 3, s. 198, ve c. 5, s. 347, İbn-i Esîr; *er-Ravza*, s. 63, Kuleynî; *el İrşad*, s. 173, Şeyx Mufîd; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 668, Meclisi

159. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 606, Meclisi

160. [1] *Rebi ul Ebrar*, (Ye's we Kanaat) Zemexşeri; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 3, Meydani (H. 518)

161. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 18, s. 222, Meclisi

162. [1] *Emali*, s. 368, Şeyx Saduk; *İlel'uş-Şerai*, 119. Bab, Şeyx Saduk; *el Musterşid*, s. 64, Taberi İmami; *el İrşad*, s. 173, Şeyx Mufîd; *Bihar'ul Envar*, *Kitab'ul Fiten* we'l M*ihen*, Meclisi; *Fusul'ul*

Muhtare, s. 46, Şeyx Mufîd

163. [1] *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 72, Ebu Naim İsfahani; *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, Wasitî; *Rebi ul Ebrar*, (Melek) Zemexşeri; *Bihar'ul Envar*, s. 77, s. 306; *et Tevhid*, s. 61, Şeyx Saduk

164. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. 5, s. 60, Belazurî; *et Tarih* c. 5, s. 96 ve c. 6, s. 2938, Taberi; *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 308, ve c. 2, s. 273, İbn-i Abdurabbih; *Kitab'ul Cemel*, s. 100, Müfid

165. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 1, Zemexşeri; *en Nihaye*, c. 1, s. 27, İbn-i Esîr ve c. 2, s. 140 ve c. 3, s. 238; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 12, Meydani

166. [1] *Kitab-u Selim bin Kays*, s. 89, *Ravzat'ul Kafi*, s. 62, Kuleynî; *el İrşad*, s. 373 Müfid; *en Nihaye*, c. 1, s. 46, İbn-i Esîr

167. [1] *et Tarih* c. 5, s. 157 ve c. 6, s. 3078, Taberi; Hesais, s. 87, Razi

168. [1] *et Tarih*, c. 5, s. 158, ve c. 6, s. 3078 ve 3079, Taberi; *el Mustaksa*, c. 1, s. 3, Zemexşeri

169. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 163, 3091 ve 3093, Taberi

170. [1] *Kitab'ul Cemel*, Vakidi; *et Tarih*, c. 5, s. 192 ve c. 6, s. 3159, Taberi; *Rebi ul Ebrar*, (el Ecwibet'ul Muskite we Reşekat'ul Kelam)

171. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 232, Nasr bin Mezahim; *ed Dua ve'z-Zikr*, Hüseyin bin Said Ehvazi; *Mehc'ud Deavat*, Seyyid bin Tavus; *et Tarih*, c. 6, s. 3288, Taberi

172. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 48, Taberi; *en Nihaye*, ("ba") İbn-i Esîr; *el Mehasin*, s. 41, Beyhakî; *Emali*, Şeyx Saduk, *Gurer'ul Hikem*, s. 329, Amedî; *Maden'ul Cevahir*, s. 226, Keracekî; *el Musterşid*, s. 80, Taberi Emami; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 13, İbn-i Kuteybe

173. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 130, İbn-i Şu'be Herrani; *Nakz'ul Osmaniyye*, Ebu Cafer İskafi (M. H. 240)

174. [1] *Emali*, c. 1, s. 172, Şeyx Tusi; *el Menakıb*, s. 117, Harezmi; *en Nihaye*, c. 1, s. 171, ve c. 2, s. 167, İbn-i Esîr; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *el Musterşid*, s. 95, Taberi; *Keşf'ul Muhacce*, s. 173, Seyyid bin Tavus; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 154, İbn-i Kuteybe

175. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 191, Amedî; *Bihar'ul Envar*, s. 8, s. 661, Meclisi

176. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 1, s. 219, Zemexşeri; *Usul-u Kafi* c. 2, s. 443,

Kuleynî; *el Mehasin*, s. 6 Barki; *Emali*, s. 153, Şeyx Saduk; *Tefsir-i Ayyaşi*, s. 2, s. 262; *Tuhef'ul Ukul*, s. 71, İbn-i Şu'be Herrani

177. [1] *et Tarih*, c. 5, s. 48 (Hicri 37.) Taberi

178. [1] *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, İbn-i Şakir Leyli; *Bihar'ul Envar*, c. 77, s. 307, Meclisi; *el xisal*, c. 2, s. 163, Şeyx Saduk; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 162, Zemexşeri; *en Nihaye*, c. 3, s. 282, İbn-i Esîr; *el Cemel* s. 46, Şeyx Mufîd; *el Beyan we't Tebyin*, Cahiz

179. [1] *Usul-u Kafi* c. 1, s. 138; *et Tevhid* s. 96, 32, 324, Şeyx Saduk; *Emali*, s. 205, Şeyx Saduk; *el İrşad*, s. 131, Şeyx Mufîd; *el İhtisas*, s. 236, Şeyx Mufîd; *Tezkiret ul Xewas*, s. 157, Sibt bin Cewzî; *el Bed' we't Tarih*, c. 1, s. 74, Mukaddesi

180. [1] *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *et Tarih*, c. 6, s. 60 ve 3290, Taberi; *en Nihaye*, c. 1, s. 188, İbn-i Esîr

181. [1] *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *et Tarih* c. 6, s. 65 ve 3421, Taberi

182. [1] *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, İbn-i Şakir Leyli; *en Nihaye*, c. 2, s. 145 ve 198; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 643, Meclisi; *Emali*, s. 362, Şeyx Saduk

183. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 53, Zemexşeri; *en Nihaye*, c. 5, s. 299, İbn-i Esîr; *Tefsir'ul Burhan*, c. 1, s. 9 Seyyid Behrani

184. [1] *Kitab-u Senaateyn*, s. 258, Ebu Hilal Askeri,

185. [1] *el İhticac*, c. 1, s. 305, Tabersi; *Rebi ul Ebrar*, (Devvab, bi'r we'l bahr) Zemexşeri; *Emali*, s. 192, Ebu Talib Yahya bin Hüseyin bin Herun el Hüseynî (M. 424)

186. [1] *el İhticac*, c. 1, s. 299 Tabersi; *el Kafi*, c. 1, s. 138, Kuleynî; *et Tevhid*, s. 96, 320 ve 324, Şeyx Saduk; *Emali*, s. 205, Şeyx Saduk; *el İrşad*, s. 131, Şeyx Mufîd; *el İhtisas*, s. 236, Şeyx Mufîd; *Tezkiret ul Xewas*, s. 157, Sibt bin Cewzî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 43, Herrani; *Emali*, c. 1, s. 148, Şerif Murtaza

187. [1] *Kitab-u Sıffîn*, Ebu'l-Hasan Medainî; *Rebi ul Ebrar*, (mal ve kesb babı) Zemexşeri; *Bihar'ul Envar*, *Kitab'ul Fiten*, Meclisi

188. [1] *el i'caz we'l İcaz*, s. 31, Ebu Mansur Sealebi; *Bihar'ul Envar*, c. 77, s. 433, Meclisi

189. [1] *el i'caz we'l-İcaz*, s. 32, Sealebi; *Besair'ud Derecat*, s. 31, Ebu Cafer Muhammed bin Hasan Saffar (M. H. 290); *Kitab-u Huteb-i*

Emir'il Müminin Ali (a. S) Mes'ade bin Sadaka; *Uyun ul Ahbar*, s. 264, Şeyx Saduk; *el xisal*, c. 2, s. 164, Şeyx Saduk; *Gurer'ul Hikem*, s. 80, Amedî; el Hakim, *Mustedrek*, c. 2, s. 466'de; İbn-i Abdulbirr, *Cami-u Beyan'il-İlim ve Fazlihi*, c. 1, s. 114'de; İbn-i Hacer, İsabe, c. 2, s. 509'da; el Muhib'ut Taberi, *er-Riyaz'un Nazre*, s. 198'de; Siyuti, *Tarih'ul Hulefa*, s. 124'de; Seyyid Ahmed Zeynî Dehlan, *Futuhat'ul Mekkiyye*, c. 2, s. 337'de; el Kunduzi, *Yenabi'ul Mevedde*, s. 224'de

190. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 50 ve 108, Amedî;, Şerh-u İbn-i Ebi'l Hadid, c. 1, s. 8'e bkz.

191. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 87, Amedî

192. [1] *Kitab'ul Yakin*, s. 196, Seyyid bin Tavus; *Furu-u Kafi*, c. 4, s. 168, Kuleynî; *Men La Yahzuruh'ul Fakih*, c. 1, s. 152, Şeyx Saduk; *Rebi ul Ebrar*, s. 113, c. 1, Zemexşeri; *a'lam'un Nübüvvet*, s. 97, Maverdi; *ez-Zeria*, c. 7, s. 204, Ağa Bozorg Tahrani; *Bihar'ul Envar*, c. 5, Meclisi

193. [1] *Kitab-u Selim bin Kays*, s. 211, Hilali; *Emali* s. 340, Şeyx Saduk; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 352, İbn-i Kuteybe; *Tuhef'ul Ukul*, s. 159, İbn-i Şu'be Herrani; *Tezkiret ul Xewas*, s. 148, Sibt bin Cewzî; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 151, İbn-i Talha Şafiî; *Kenz'ul Fewaid*, s. 31, Keracekî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 420, Mes'udî; *et Tebakat'ul Kubra*, c. 6, s. 118, İbn-i Sa'd; *el Vafi*, c. 3; *Usul-u Kafi*, s. 226, Kuleynî; *Emali*, Şeyx Saduk; *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 314, İbn-i Abdurabbih; *Emali*, c. 2, s. 185, Şeyx Tusi

194. [1] *et Teraz* c. 2, s. 308, Seyyid Yemani; *Gurer'ul Hikem*, s. 54, 269, Amedî

195. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 7, s. 314, Meclisi

196. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 87, Amedî

197. [1] *Bihar'ul Envar*, *Kitab'ul Fiten*, s. 342, Meclisi; *Gurer'ul Hikem*, s. 243, Amedî

198. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 126, Herrani, *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 49, Kuleynî; *Zeyl'ul Emali*, s. 171, Ebu Ali Kali; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 382, Ebu Talib Mekki; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 74-75, Ebu Naim; *el xisal*, c. 1, s. 108, Şeyx Saduk

199. [1] *el Kafi*, c. 5, s. 36 (Kitab'ul Cihad) Kuleynî; *Bihar'ul Envar*,

Kitab'ul Fiten, Meclisi

200. [1] *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 336, Kuleynî

201. [1] *el Mehasin*, s. 208, Barki; *el Gaybe*, s. 9, Numan; *Bihar'ul Envar*, c. 2, s. 266; *Tefsir-u Burhan*, c. 4, s. 260; *el Musterşid*, s. 76, Taberi; *el İrşad*, s. 300, Şeyx Mufîd

202. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 458, Kuleynî; *Delail'ul İmamet* s. 47, Taberi imami; *Mecalis*, s. 165, Şeyx Mufîd; *Emali*, c. 1, s. 108, Şeyx Tusi; *Keşf'ul Gumme*, c. 2, s. 147, İrbeli; *Tezkiret ul Xewas*, s. 318, Sibt bin Cewzî

203. [1] *Emali*, s. 132, Şeyx Saduk; *Uyun ul Ahbar'ir Rıza*, c. 1, s. 298, Şeyx Saduk; *el İrşad*, s. 139, Şeyx Mufîd; *Mişkat'ul Envar*, s. 243, Tabersi; *Mecmuet-u Verram*, s. 66; *Bihar'ul Envar*, c. 17, s. 100 Meclisi; *el Kamil* c. 2, s. 317 Muberred

204. [1] *Emali*, Şeyx Saduk; *el Mecalis*, s. 116, Şeyx Mufîd; *el İrşad*, s. 110, Şeyx Mufîd; *Mişkat'ul Envar*, s. 275, Tabersi; *Bihar'ul Envar*, s. 227, Meclisi

205. [1] *Nakz'ul Osmaniyye*, Ebu Cafer İskafi ve Ebu Hadid'in *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe* (c. 2, s. 173) kitabına bakınız; *Bihar'ul Envar*, *Kitab'ul Fiten we'l Mihen*, s. 371, Meclisi

206. [1] *el Ahbar'ut Tival* s. 155, Ebi Hanife Deynevi; *Kitab-u Sıffîn*, s. 103, Nasr bin Mezahim; *Tezkiret ul Xewas*, s. 154, Sibt bin Cewzî

207. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 34, Taberi

208. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 484, Nar bin Mezahim; *el İmamet ve's Siyaset*, c. 1, s. 118, İbn-i Kuteybe; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 400, Mes'udî

209. [1] *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 531, Ebu Talib Mekki; *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 329, İbn-i Abdurabbih; *el Kafi*, c. 1, s. 410, Kuleynî; *Rebi ul Ebrar*, c. 4, (Lezzat ve Lehv babı) Zemexşeri; *el İhtisas*, s. 152, Şeyx Mufîd; *Telbis-u İblis*, s. 194, Sibt bin Cewzî; *Tezkire*, s. 110, İbn-i Cewzî

210. [1] *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 62, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 136, Herrani; *el xisal*, c. 1, s. 333, Şeyx Saduk; *el İmta'* we'l M*uanese*, c. 3, s. 197, Tevhidi; *el Gaybe*, s. 26, Numan; *el Musterşid*, s. 30, Taberi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 142, Sibt bin Cewzî; *el İhticac*, c. 1, s. 293, Tabersi; *el İstinsar*, s. 10, Keracekî; *el Erbain*, s. 98, Şeyx Behai; *el*

Kafi, c. 1, s. 50, Kuleynî; *Kitab-u Selim bin Kays* s. 38, *el xisal* c. 1, s. 233, Şeyx Saduk

211. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 1, (Sema we'l-Kewakib) Zemexşeri; *en Nihaye*, c. 1, s. 27, İbn-i Esîr

212. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 1, (Sema we'l-Kewakib) Zemexşeri; *en Nihaye*, c. 1, s. 27, İbn-i Esîr

213. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 4, s. 319, Meclisi

214. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe*, c. 3, s. 23, İbn-i Ebi'l Hadid

215. [1] *el İhtibar*, Seyyid ibni Baki; *Bihar'ul Envar*, c. 94 s. 226

216. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 352, Kuleynî

217. [1] *Resail*, Kuleynî; *Keşf'ul Muhacce*, s. 173, Seyyid İbn-i Tavus; *el Garat*, İbni-i Hilal Sakafi; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 154, İbn-i Kuteybe; *el Musterşid*, s. 95, Taberi; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, Ahmed bin Zeki Safvet; *el Cemel* s. 76, Şeyx Mufîd; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 227, İbn-i Abdurabbih

218. [1] *er-Resail*, Kuleynî; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi, *el Musterşid*, s. 95, *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 154, İbn-i Kuteybe; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, Ahmed bin Zeki Safvet

219. [1] *el Ağani*, c. 21, s. 246, Ebu'l-Ferec İsfahani; *el Kamil*, c. 1, s. 126, Muberred; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 279, İbn-i Abdurabbih; *el Mehasin we'l Mesavi* c. 2, s. 53, Beyhakî; *en Nihaye*, c. 1, s. 192, İbn-i Esîr; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 261, Belazurî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 371, Mes'udî

220. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 233, Amedî

221. [1] *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, İbn-i Şakir Leysi Wasitî; *en Nihaye*, c. 2, s. 398, İbn-i Esîr; *Hilyet'ul Evliya*, c. 2, s. 132, Ebu Naim

222. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 81, Amedî

223. [1] *Gurer'ul Hikem* s. 232, Amedî; *et Teraz*, c. 2, s. 272, Seyyid Yemani

224. [1] *Emali*, s. 369, Şeyx Saduk; *Tezkiret ul Xewas*, s. 155, Sibt bin Cewzî; *Rebi ul Ebrar*, (hayır ve salah babı) Zemexşeri; *el Menakıb*, c. 2, s. 109, İbn-i Şehraşub; *el Erbain*, s. 116 Meclisi

225. [1] *ed Deavat*, Ravendi; *Bihar'ul Envar*, c. 75, s. 297 Meclisi; *et Teraz*,

c. 1 s. 119, Seyyid Yemani; *Mekarim'ul Ahlak*, s. 111, Tabersi; ve c. 17, s. 112; *Sahifet-u Seccadiye*, İmam Ali bin Hüseyin (a. S)

226. [1] *Kenz'ul Ummal*, c. 3, s. 511, Muttaki Hindi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 122, Sibt bin Cewzî; *el Menakıb*, s. 267, Hatip Harezmi; *Hilyet'ul Evliya*, Ebu Naim; *el Menakıb*, s. 267, Harezmi

227. [1] *Sahifet'ul Aleviyyet'il-Ula*, Semahici; *el Misbah*, s. 249, Şeyx Tusi

228. [1] *ed Deavat*, Kutbuddin Ravendi; *et Tarih*, s. 48, Taberi; *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe*, c. 2, s. 92, Ebu Hadid İbn-i Meysem, c. 4, s. 97

229. [1] *İrşad*, s. 142, Şeyx Mufîd; *Kitab-u Cemel*, s. 128, Vakidi; Garat, İbn-i Hilal Sakafi, *Keşf'ul Muhacce*, s. 173, Seyyid ibn-i Tavus; *el Musterşid*, s. 95, Taberi; *Resail*, Kuleynî; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 154, İbn-i Kuteybe; *et Tarih*, c. 5, s. 28, Taberi; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 165, İbn-i Abdurabbih

230. [1] Nihaye c. 2, s. 61, ve c. 3, s. 174, ve c. 1, s. 355 ve c. 2, s. 103, ibn-i Esîr; *Gurer'ul Hikem*, s. 112 ve 148 ve 213 Amedî

231. [1] *Kitab'ul Cemel*, Vakidi; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 227, İbn-i Abdurabbih; *İrşad*, s. 115, Şeyx Mufîd; *Kitab-u Cemel*, s. 127, Şeyx Mufîd; *İhticac*, s. 235, Tabersi

232. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 69

233. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 396, Kuleynî; *Gurer'ul Hikem*, s. 82, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, Zemexşeri; *Muhazerat-u Ragib*, c. 1, s. 89; *el Gurer we'l-Urer*, s. 108, el Vetvat

234. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 110, Zemexşeri; *et Teraz*, Seyyid Yemani

235. [1] *Emali*, s. 60, Şeyx Mufîd; Nihaye, c. 3, s. 143, İbn-i Esîr; *Emali*, Muhammed bin Habib (M. H. 245,); *Emali*, Ebu İshak İbrahim bin Sırri bin Sehl'un Nehvi (M. H. 311.) *Müsned-i İmam Ahmed bin Hanbel*, 228. Hadis; *Siret'un Nebeviyye*, c. 4, s. 213, İbn-i Hişam; *Ensab'ul Eşraf*, c. 1, s. 571, Belazurî; *Mecalis*, s. 60, Şeyx Mufîd

236. [1] *en Nihaye*, c. 5, Vet' maddesi, İbn-i Esîr

237. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 54, Amedî; *el Vafi*, c. 3, s. 62, el-Feyz

238. [1] *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 154, İbn-i Kuteybe; *Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *el Musterşid*, s. 95, Taberi; *Keşf'ul Muhacce*, s. 173, Seyyid İbn-i Tavus, *Resail*, Kuleynî; *Cemheret-u Resail'il-Arab*,

Ahmed Zeki Safvet; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 35, Mes'udî

239. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 386, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 163, İbn-i Şu'be Harrani

240. [1] *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 309, İbn-i Abdurabbih; *el Kamil*, c. 1, s. 11, Muberred; *el İmamet ve's Siyase*t, c. 1, s. 34, İbn-i Kuteybe

241. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 308, Amedî

PIŞKA DUWÊ - Name

1. [1] *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 67, İbn-i Kuteybe; *el Cemel*, s. 131, Şeyx Mufîd; *Rebi ul Ebrar*, c. 4, Zemexşeri; *Emali*, c. 2, s. 359, Şeyx Tusi; *Kitab-u Cemel*, s. 116, Şeyx Mufîd; *el İmame we's Siyase*, s. 66, Dinveri
2. [1] *en Nusre*, s. 215, Şeyx Mufîd, *el Cemel*, Vakidi; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 264, Belazurî; *el İrşad*, s. 123, Şeyx Mufîd; *el Cemel* s. 197, Şeyx Mufîd; *et Tarih* c. 3, s. 545, Taberi; *el Beyan we't Tebyin*, Cahiz; *Kitab-u Sıffîn* Nasr bin Mezahim
3. [1] *Emali*, s. 187, Şeyx Saduk; *Tezkiret ul Xewas*, s. 185; Sibt bin Cewzî; *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 135, Kadı Kudai; *Erbain* s. 77, Şeyx Bahai; *Bihar'ul Envar*, c. 17, s. 77, Meclisi
4. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 66 ve 129, Sibt bin Cewzî
5. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 20, Nasr bin Mezahim; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 283 ve c. 3, s. 104, İbn-i Abdurabbih; *el İmame we's Siyase*, c. 2, s. 91, İbn-i Kuteybe; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 151, İbn-i Kuteybe
6. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 29, Nasr bin Mezahim; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 93, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 284, ve c. 4, s. 322, İbn-i Abdurabbih; *et Tarih* c. 5, s. 235, Taberi; *Tarih-i Dimeşk*, İbn-i Asakir; *Bihar'ul Envar*, *Kitab'ul Fiten* we'l Mi*hen*, Meclisi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 82, İbn-i Cewzî
7. [1] *el-Futuh* c. 2, s. 431, a'sem'ul Kufi; *el Kamil* c. 1, s. 193, Muberred; *Kitab-u Sıffîn*, s. 64, Nasr bin Mezahim; *İkd ul Ferid* c. 2, s. 284, İbn-i Abdurabbih; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 267, İbn-i Kuteybe; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, c. 1, Ahmed Zeki Safvet; *el İmame we's Siyase*t, c. 1, s. 87, İbn-i Kuteybe; *et Tezkire*, s. 84, İbn-i Cewzî
8. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 55, Nasr bin Mezahim; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 232, İbn-i Ebdurrabbeh; *el İmame we's Siyase* c. 1, s. 95, İbn-i Kuteybe;

Bihar'ul Envar, c. 8, s. 470 Meclisi

9. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 85, Nasr bin Mezahim; *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 335, İbn-i Abdurabbih; *Ensab'ul Eşraf*, s. 282, Belazurî; *el-Uyun we'l Mehasin*, c. 2, s. 76, Şeyx Mufîd; *el Menakıb*, s. 176, Hatip Harezmi; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 547, Meclisi; *el Ehbar'ut Tival*, s. 145, Dinveri
10. [1] *Kitab-u Sıffîn*, Nasr bin Mezahim; *Tarih-i Dimeşk*, İbn-i Asakir; *Ensab'ul Eşraf*, s. 279, Belazurî; *İkd ul Ferid*, s. 2, s. 33, İbn-i Abdurabbih
11. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 123, Nasr bin Mezahim; *Tuhef'ul Ukul*, s. 191, İbn-i Şu'be Herrani; el A*hbar'ut Tival*, s. 166, Dinveri; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 477 ve c. 21, s. 98, Meclisi
12. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 198, Nasr bin Mezahim
13. [1] *et Tarih*, c. 5, s. 238 ve c. 6, s. 3361, Taberi; *Kitab-u Sıffîn*, s. 135, Nasr bin Mezahim; *et Tarih*, c . 2, s. 170, Yakubi; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 478, Meclisi
14. [1] *et Tarih*, c. 6, (37. Yıl olayları) 3225, Taberi; *Kitab-u Sıffîn*, s. 203, Nasr bin Mezahim; *Furu-u Kafi*, c. 5, s. 38, Kuleynî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 731, Mes'udî; *el-Futuh*, c. 3, s. 44, a'sem Kufi; *el Vafi*, c. 9, s. 18, Feyz; *el Cemel*, s. 169, Şeyx Mufîd; *et Tarih*, c. 3, s. 518, Yakubi; *Uyun u exbar*, c. 1, s. 123, İbn-i Kuteybe; *el İrşad*, s. 121 ve s. 127, Şeyx Mufîd
15. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 231, Nasr bin Mezahim; *Kitab-u Sıffîn*, Celludî; *Kitab-u Nusre*, s. 182, Şeyx Mufîd; *el Cemel*, s. 165, Vakidi; *Bihar'ul Envar*, c. 21, s. 101, Meclisi; *Kitab-u Cemel*, s. 166, Şeyx Mufîd; *ez-Zikra*, Şehid-u Evvel
16. [1] *Furu-u Kafi*, c. 5, s. 41, Kuleynî; *Kitab-u Sıffîn*, s. 215, Nasr bin Mezahim; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 626, Meclisi; *Furu-u Kafi*, *Kitab'ul Cihad*, Kuleynî; *el İrşad*, s. 121, Şeyx Mufîd

17. [1] *Kitab-u Sıffîn*, s. 471, Nasr bin Mezahim; *el Mehasin we'l Mesavi*, s. 53, Beyhakî; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 118, İbn-i Kuteybe; *Kitab-u Selim bin Kays*, s. 174; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 520, Meclisi; *el Ahbar'ut Tival*, s. 174, Dinveri; *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 22, Mes'udî; *Kenz'ul Fewaid*, s. 201, Keracekî; *el-Futuh*, c. 3, s. 259, İbn-i a'sem Kufi; *Bihar'ul Envar*, *Kitab'ul Fiten* we'l M*ihen*, Meclisi
18. [1] *Senaateyn*, s. 277, Ebu Hilal Askeri; *İcaz'ul Kur'an* c. 1, s. 103, Bakelani; *et Teraz*, c. 1, s. 219 ve 412, Seyyid Yemani; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 158, Belazurî; *Bihar'ul Envar*, c. 9, s. 636, Meclisi; *Kitab-u Sıffîn*, s. 57 Nasr bin Mezahim
19. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 162, Belazurî; *et Tarih*, c. 2, s. 19, İbn-i Vazih; *Tarih-u Yakubi*, c. 2, s. 179; *Bihar'ul Envar*, Kitab'ul fiten, Meclisi
20. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. C. 2, s. 162, Belazurî; *et Tarih*, c. 2, s. 193, İbn-i Vazih; *el Mehasin we'l Mesavi*, c. 2, s. 201; *Tarih-i Yakubi*, c. 2, s. 180; *et Tarih*, c. 4, s. 163, Taberi; *el-Fihrist*, s. 131, İbn-i en Nedim; *el Cemel*, s. 210, Şeyx Mufîd; *Kitab'us Sıffîn*, s. 192, Nasr b. Mezahim
21. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 169, Belazurî; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, c. 1, s. 582, Ahmed Zeki Safvet
22. [1] *Kitab'us Sıffîn*, s 107, Nasr b. Mezahim; *Ravzat'ul Kafi*, s. 240, Kuleynî; *el Mecalis*, s. 187, Sealebi; *Emali*, c. 2, s. 96, Ebu Ali Kali; *et Tarih*, c. 2, s. 148, İbn-i Vazih; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 142, İbn-i Abdurabbih; *Kuvvet'ul Kalb*, c. 1, s. 158, Ebu Talib-i Mekki; *Ensab'ul Eşraf*, s. 117, Belazurî; *el Muhazerat*, c. 2, s. 173, Rağib el İsfahani; *Destur-u Mealim'i- Hikem*, s. 96; Kadı Kudai; *Tezkiret ul Xewas*, s. 160; Sibt b. Cewzî; *Ayn'ul Edeb we's Siyaset*, s. 210, İbn-i Huzeyl; *et Teraz*, c. 2, s. 370, Seyyid Yemani; *i'caz'ul Kur'an*, s. 195, Bakelani; *Kamil*, c. 2, s. 304, Muberred; *el Vafi*, c. 3, s. 54, el-Feyz; *el Hikmet ul*

xalide, s. 179, İbn-i Meskuye; *Tuhef'ul Ukul*, s. 200, İbn-i Şu'be el Harrani; *et Tarih*, c. 2, s. 181, Yakubi; *Menakıb*, s. 27, Harezmi

23. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 299, Kuleynî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 436, Mesudî; *İsbat ul Wesiyye*, s. 103, Mesudî; *et Tarih*, c. 12, s. 211, İbn-i Esakir, el yazması; *el Vafi*, c. 1, s. 80, el-Feyz; *Xeraic*, s. 18, Ravendi; *Tarih-i Hulefa*, s. 184, Siyuti

24. [1] *Furu-u Kafi*, c. 7, s. 49, Kuleynî; *et Tehzîb*, c. 2, s. 375, Şeyh'ut Taife et Tusi; *Bihar'ul Envar*, c. 9, s. 662, Meclisi, *Cemheret-u Resail'ul Arab*, c. 1, s. 606

25. [1] *Furu-u Kafi*, c. 3, s. 536; *el Garat*, İbn-i Hilal-i Sakafi; *Müstedrek'ul Vesail*, c. 1, s. 516, Muhaddis Nuri; *Bihar'ul Envar*, Bab'uz Zekat, Meclisi; *el Meknea* s. 524, Şeyx Mufîd; *et Tehzîb*, c. 1, s. 386, Şeyx Tusi; *Rebi ul Ebrar*, 52. Bab, Zemexşeri; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 641, Meclisi; *el Vesaya*, s. 154, Ebu Hatem Secistani

26. [1] *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 252, Kadı Numan; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 159, Belazurî; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 642 ve c. 20, s. 22, Meclisi; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, c. 1, s. 456, Ahmed Zeki Safvet

27. [1] *Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *Tuhef'ul Ukul*, c. 176, Harrani; Mecalis, s. 137, Şeyx Mufîd; *el Emali*, c. 1, s. 24, Şeyx Tusi; *Beşaret'ul Mustafa*, s. 52, Taberi; *Mecmua-i Şeyx Verram*, c. 12 ve 489; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, c. 1, s. 487; *et Tarih*, c. 6, s. 3246, Taberi; *el Emali*, s. 152, Şeyx Mufîd; *Beşaret'ul Mustafa*, s. 52, İmaduddin Taberi

28. [1] *el-Futuh*, c. 2, s. 961, a'sem-i Kufi; *Subh'ul e'şa*, c. 1, s. 229, el Kalkaşendi; *Nihayet'ul Ereb*, c. 7, s. 233; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 279, Belazurî; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, s. 456; *el İhticac*, s. 95; Tabersi; *et Tezkire*, s. 37, İbn-i Cewzî; İkd ul Ferid, c. 17, s. 326, İbn-i Abdurabbih; *Kitab'us Sıffîn*, s. 88, Nasr b. Mezahim; *el Mustaksa*, c. 2, s. 99; Zemexşeri; *Mecme'ul Emsal*, c. 1, s. 305,

Meydani (H. 518); *Bihar'ul Envar*, c. 78, s. 13, Meclisi

29. [1] *el Garat*, Hilal Sakafi; *Cemheret-u Resail'il-Arab,* c. 1, s. 579
30. [1] *Cemheret-u Resail'il-Arab*, c. 1, s. 422; et Taraz, c. 2, s. 123, Seyyid el-Yemani; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 540, Meclisi
31. [1] *Resail*, Kuleynî; *ez-Zevacir we'l Mevaiz*, Hasan b. Abdullah b. Said Askeri (Saduk'un üstatlarındandır.); *İkd ul Ferid* (Babaların oğullara nasihatleri babında), c. 3, s. 155 ve 156, İbn-i Abdurabbih; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 3, s. 362 ve c. 4, s. 275, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 52, İbn-i Şu'bet'ul Harrani; *Kitab'ul Vesaya*, Seyyid b. Tavus; *Kitab'ul Muhecce*, Seyyid b. Tavus; *el Kafi*, c. 5, s. 338, Kuleynî; *Bihar'ul Envar*, c. 17, s. 56, Meclisi; *el Vafi*, c. 1, s. 48, el-Feyz; *Şerh-u Gurer'il-Fewaid*, s. 240, el Heydeci; *Mecme'ul Misal*, c. 1, s. 172, Meydani
32. [1] *el-Futuh*, Ebu'l-Hasan Medainî (M. 224), *Şerh-u İbn-i Ebi'l Hadid*, c. 2, s. 281
33. [1] *Şerh-u Nehc'ul-Belaxe*, c. 4, s. 12; İbn-i Meysem, c. 5, s. 72; *Mecme'ul Emsal*, c. 1, s. 44
34. [1] *el-Futuh*, Medainî; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *et Tarih*, (38. Yıl olaylarında), c. 6, s. 3394, Taberi; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 400, Belazurî
35. [1] *et Tarih* (38. Yıl olaylarında), c. 6, s. 3214, Taberi; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *Kamil*, c. 3, s. 178, İbn-i Esîr
36. [1] *el Garat*, Hilal Sakafi, *el Ağani*, c. 15, s. 44, Ebu'l-Ferec İsfahani; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 44, İbn-i Kuteybe
37. [1] *Şerh-i Mu'tezili*, c. 4, s. 57; *Şerh-i Behrani*, c. 5, s. 81; Seyyid Abduzzehra, (*Mesadir-u Nehc'il-Belağa* c. 3, s. 334),; *el İhticac*, s. 97, Tabersi
38. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 394, 3394, Taberi; *el İhtisas*, s. 80, Şeyx Mufîd; *el Emali*, s. 45, Mufîd; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *Kitab'us Sıffîn*, s.

122, İbn-i Mezahim; *et Tarih-i Yakubi*, c. 2, s. 170; *el Beyan we't Tebyin*, c. 3, s. 257, Cahiz

39. [1] *Kitab'us Sıffîn*, Nasr b. Mezahim; *el İhticac*, c. 1, s. 267, Tabersi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 84, Sibt b. Cewzî; *el Beyan we't Tebyin*, c. 3, s. 259, Cahiz; *Siret*, c. 1, s. 357, İbn-i Hişam
40. [1] *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 355 ve c. 2, s. 297, İbn-i Abdurabbih
41. [1] *Uyun u exbar*, c. 1, s. 57, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 242, İbn-i Abdurabbih; *Rical Keşi*, s. 58; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 174, Belazurî; *Kenz'ul Ummal*, c. 6, s. 410, Muttaki Hindi; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 101, Meydani; *Tezkiret ul Xewas*, c. 167, İbn-i b. Cewzî; *Simar'ul Kulub*, s. 627, Ebu Mansur Sealibi; *Mustaksa*, c. 2, s. 145, Zemexşeri; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 101, Meydani (H. 518)
42. [1] *et Tarih*, c. 2, s. 190, İbn-i Vazih; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 159, Belazurî; *Tarih-i Yakubi*, c. 2, s. 179; *Usd'ul Gabe*, c. 5, s. 26; *et Takrib*, s. 383, İbn-i Hacer
43. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 160, Belazurî; *et Tarih*, c. 2, s. 190, İbn-i Vazih; *et Tarih*, c. 2, s. 177, Yakubi
44. [1] *el-Futuh*, Medainî; *el Kamil*, c. 3, s. 220, İbn-i Esîr; *Usd'ul Gabe*, c. 2, s. 217, İbn-i Esîr; *İstiab*, c. 1, s. 550, İbn-i Abdulbirr; *Kitab'us Sıffîn*, s. 192, İbn-i Mezahim; *Tarih-i Yakubi* c. 2, s. 194
45. [1] *el Haraih we'l-Ceraih*, Kutb-u Ravendi; *Menakıb*, c. 2, s. 101, İbn-i Şehraşub; *Rebi ul Ebrar*, s. 216, Zemexşeri; *Ravzat'ul Vaizin*, s. 127, İbn-i Fettal-i Nişaburi; *el İstiab*, c. 2, s. 21, Abdulbirr; *el Emali* (90. Meclis), Şeyx Saduk
46. [1] *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 368, Belazurî; *et Tarih*, c. 6, s. 392 (38. H.), Taberi; *el Kamil*, c. 3, s. 177, İbn-i Esîr; *el Mecalis*, s. 48, Şeyx Mufîd
47. [1] *Mekatil'ut Talibiyyin*, s. 38, Ebu'l-Ferec İsfahani; *el Muammerun we'l-Vesaya*, s. 149, Ebu Hatem Secistani; *et Tarih*, c. 6, s. 85 ve 3461,

Taberi; *el Emali*, s. 112, Zeccaci; *el Kafi*, c. 7, s. 51, Kuleynî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 425, Mesudî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 197; İbn-i Şu'bet'ul Harrani; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 4, s. 141, Şeyx Saduk; *Menakıb*, s. 278, Harezmi; *Keşf'ul Gumme*, c. 2, s. 58, el Erbeli; *Zehair'ul Ukba*, s. 116, Taberi; *Ravzat'ul Vaizin*, s. 136, el-Fettal Nişaburi; *el Maarif*, c. 2, s. 178, İbn-i Kuteybe; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 162, ed Dinveri; *Kitab-u Selim b. Kays*, s. 13; *el Emali*, c. 1, s. 6, Şeyx Tusi; *el Emali*, c. 2, s. 170, el Kali; *Sevaik'ul Muhrika*, s. 80, İbn-i Hacer; *el Emali*, s. 129, Şeyx Mufîd; *Bihar'ul Envar*, c. 9, s. 663, Meclisi; *Tarih-i Hulefa*, s. 184, Siyuti; *el-Xeraic*, s. 18, Ravendi; *Kamil*, c. 2, s. 152, Muberred; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, Seduk; *el Muammerun we'l-Vesaya*, s. 150, Ebu Hatem Secistani; *el Ağani*, Ebu'l-Ferec İsfahani

48. [1] *Kitab'us Sıffîn*, İbrahim b. Dizel; *Kitab'us Sıffîn*, s. 493, Nasr b. Mezahim; *el-Futuh*, c. 3, s. 322; a'sem Kufi
49. [1] *el-Futuh*, c. 3, s. 323, a'sem Kufi; *Ahbar'ut Tival*, s. 154, Dinveri; *Kitab'us Sıffîn*, s. 110, Nasr b. Mezahim
50. [1] *Kitab'us Sıffîn*, s. 107, Nasr b. Mezahim, *el Emali*, c. 1, s. 221, Şeyx Tusi
51. [1] *Kitab'us Sıffîn*, s. 108 ve 132, Nasr b. Mezahim
52. [1] el i'caz we'l İcaz, s. 33, Ebu Mansur Sealibi; *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 629, Meclisi
53. [1] *Tuhef'ul Ukul*, c. 126, İbn-i Şu'be Harrani; *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 350, Kadı Numan; Nihayet'ul Ereb, c. 6, s. 19, Nuweyrî
54. [1] *Makamat fi Menakıb-i Emir'il Müminin Ali (a. S)*, Ebu Cafer İskafi (M. 240); *el İmame we's Siyase*t, c. 1, s. 70, İbn-i Kuteybe; *et Tarih*, s. 173, İbn-i Asem-i Kufi; *Tuhef'ul Ukul*, s. 94, İbn-i Şu'be; *Ravzat'ul Kafi*, c. 1, s. 19, Kuleynî
55. [1] *et Teraz*, c. 2, s. 393, Seyyid el-Yemani; *Gurer'ul Hikem*, s. 119, Amedî

56. [1] *Kitab'us Sıffîn*, s. 121, Nasr b. Mezahim; *Tuhef'ul Ukul*, s. 44, Herrani
57. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 173 ve 3173 (36. H.), Taberi
58. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 545, Meclisi
59. [1] *et Teraz*, c. 1, s. 170, Seyyid el-Yemani; *Kitab'us Sıffîn*, s. 57, Nasr b. Mezahim
60. [1] *Kitab'us Sıffîn*, s. 125, Nasr b. Mezahim
61. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 473, Belazurî
62. [1] *el İmame ve's Siyase*, c. 1, s. 154, İbn-i Kuteybe; *el Garat*, Hilal-i Sakafi; *el Musterşid*, s. 95, Teberi; *Keşf'ul Muhecce*, s. 173, Seyyid b. Tavus; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, Ahmed Zeki Safvet
63. [1] *el İstiab*, İbn-i Abdurabbih; *el Emali*, s. 43, Şeyx Tusi
64. [1] *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 70, İbn-i Kuteybe; *el İhticac*, c. 1, s. 263, Tabersi; *Kitab'us Sıffîn*, s. 18, İbn-i Mezahim; *Mecme'ul Misal*, c. 1, s. 60; Meydani
65. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 507, Meclisi; *Şerh-i Nehc'ul-Belaxe*, İbn-i Ebi'l Hadid, c. 4, s. 222; *Mecme'ul Misal*, c. 1, s. 265, Meydani
66. [1] *Tarih-i Dimeşk*, İbn-i Asakir; *Sifet'us Safvet*, c. 1, s. 347; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 116, Belazurî; *Mecalis*, c. 4, s. 155, Sealebi; *el Kafi*, c. 2, s. 48, Kuleynî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 89; İbn-i Cewzî
67. [1] *Fıkh'ul Kur'an*, Kutb-u Ravendi; *Müstedrek'ül-Vesail*, c. 2, s. 144
68. [1] *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 136, Kuleynî; *İrşad*, s. 124, Şeyx Mufîd; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 37, Kadı Kudai; *Tenbih'ul Havatir*, c. 1, s. 133, Şeyx Verram; *Tuhef'ul Ukul*, s. 396, Herrani; *Mişkat'ul Envar*, s. 239, Tabersi; *el Hikmet ul xalide*, s. 111, İbn-i Meskuye
69. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 76, Amedî; *Şerh-i İbn-i Meysem*, c. 5, s. 221
70. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 157, Belazurî; *et Tarih*, c. 2, s. 192; İbn-i Vazih; *Beşaret'ul Mustafa*, s. 235; *el Emali*, s. 307, Şeyx Saduk; *et Tarih*, c. 2, s. 178, Yakubi

71. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 13, Belazurî; *et Tarih*, c. 2, s. 192 ve 193, İbn-i Vazih; *Tarih-i Yakubi*, c. 2, s. 179
72. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 207, Herrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 21, Kuleynî; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 427, Meydani
73. [1] *Teraz*, c. 2, s. 294
74. [1] *Kitab-u Huteb-i Ali* (kerremallahu vechehu): Hişam b. Kelbi (M. H. 205 an 206)
75. [1] *Kitab'ul Cemel*, Vakidi; *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 82, ed Dinveri
76. [1] *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 85, İbn-i Kuteybe; *el Cemel*, s. 208, Şeyx Mufîd; *Taraf*, c. 2, s. 293, Seyyid el-Yemani; *el Cemel*, Vakidi
77. [1] *en Nihaye*, c. 1, s. 444, İbn-i Esîr; *Rebi ul Ebrar*, c. 2 Zemexşeri
78. [1] *Kitab'ul Meğazi*, Ebu Osman Said (M. 249); *Keşf'uz-Zunun* c. 3, s. 1747; Tarih-i Bağdat, c. 9, s. 9, Hatip Bağdadi
79. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 8, s. 583, Meclisi

PIŞKA SISÊ

1. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 246, Amedî; *İmta' we'l Muanese*, c. 2, s. 31, Ebu Hayyan Tevhidi, (M. H. 380); *Aded'ul Kaviyye*, Raziyuddin Ali b. Yusuf b. Mutahhar; *Beyan ve Tebyin*, c. 2, s. 97, Cahiz; *Bihar'ul Envar*, c. 17, s. 66, Meclisi
2. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 21, Harrani, *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 53, Hasri
3. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 21, Harrani, *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 53, Hasri
4. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 301, İbn-i Şu'be, *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 53, Hasri
5. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 201, İbn-i Şu'be el Harrani, *Mecalis* s. 199, Şeyx Mufîd; *Emali* c. 1, s. 114, Şeyx Tusi; *Zehr'ul Adab*, c 1, s. 43, Hasri
6. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 201, İbn-i Şube el Harrani, Zehr'ul Adab, c. 1, s. 43, Hasri
7. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 201, İbn-i Şube el Harrani, *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 43, Hasri
8. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 70
9. [1] *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 434, Mesudî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 25, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 142, Amedî; *Adam*, s. 3, Cafer b. Şemş'ul Hilafe
10. [1] *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 4, s. 277, Şeyx Saduk; *Tezkiret ul Xewas*, s. 142, Sibt b. Cewzî; *el Emali*, s. 209, Şeyx Tusi; *Mecmua-i Verram*, s. 379
11. [1] *el Muhazerat*, c. 1, s. 111, Ragıb el İsfahani; *Lubab'il-Adab*, s. 335, Usame b. Munkiz; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 44, el Hasri; *Revz'ul Ahbar*, s. 36, Muhammed b. Kasım; *Adab*, s. 33; Cafer b. *Şems'ul Hilafe*; *Nihayet'ul Ereb*, c. 3, s. 25, Nuweyrî; *el Miet'ul Kelime*, Cahiz; *Menakıb*, s. 272, Harezmi
12. [1] *Zeyl'ul Emali*, s. 110, Ebu Ali el Kali; *el Hukm'ul Mensure*, İbn-i Ebi'l Hadid; *el Muşi*, c. 1, s. 19, Veşa

13. [1] *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 33, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 141, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 403; *el Miet'ul Kelime*: Cahiz
14. [1] *Nihayet'ul Ereb*, c. 3, s. 6, Nuweyrî; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 453, Meydani; *Tuhef'ul Ukul*, s. 201, İbn-i Şube Herrani; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 43, Hasri; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 453, Meydani
15. [1] *Kitab'ul Cemel*, Şeyx Mufîd; *Kitab'ul Cemel*, Ebu Mahnef (M. H. 175); *Gurer'ul Edille*, Ebu'l-Hasan Mutezili; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 20, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 307, Amedî; Cemel, Şeyx Mufîd (r. A.); *el Cemel*, Ebi Mahnef, (M. H. 175); *Destur-u Meaim'il Hikem*, s. 20, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 307, Amedî; *Gurer'ul Edille*, Ebu'l-Huseyn-i Mu'tezili
16. [1] *el Mi'et'ul Muhtare min Hikemihi (a. S)*, el Cahiz; *Tuhef'ul Ukul*, s. 223, İbn-i Şu'be Herrani; *İrşad*, s. 173, Şeyx Mufîd
17. [1] *İcaz'ul Kur'an* s. 4, Bakelani (M. H. 372); *Bedi'*, s. 20, Abdullah Mu'tez,; *Mesadir-u Nehc'ul-Belaxe*, c. 4, s. 19; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 236, Zemexşeri; *Simar'ul Kulub*, s. 165, Sealibi, *Senaateyn*, s. 277, Ebu Hilal Askeri
18. [1] *el Emali* s. 83, Şeyx Tusi; *Zehair'ul Ukba*, s. 110, Muhibuddin Taberi
19. [1] *el Miete*, Ebu Osman Cahiz; *et Teraz*, c. 1, s. 168, Seyyid el-Yemani; *Ravzat'ul Vaizin*, s. 490, el-Fettal Nişaburi
20. [1] *Uyun u exbar*, İbn-i Kuteybe; *Furu-u Kafi*, c. 4, s. 28, Kuleynî; *Gurer'ul Hikem*, s. 70, Amedî; *Adab*, s. 1, Cafer b. Şems'ul Hilafe
21. [1] *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 414 ve c. 1, s. 44 ve 98; İbn-i Kuteybe; *Uyun u exbar*, c. 2, s. 123, İbn-i Kuteybe; *el Ağani*, c. 12, s. 6, Ebul Ferec-i İsfahani; *el Emali*, c. 2, s. 91, Ebu Ali Kali; *Cami'ul İlim*, s. 77, İbn-i Abdulbirr; *Tuhef'ul Ukul*, s. 138, İbn-i Şu'be; *el Emali*, c. 2, s. 238, Şeyx Tusi
22. [1] *et Tarih*, c. 5, s. 39, Taberi; *Tehzîb'ul Lügat*, c. 1, s. 341, Ezheri; *el*

Cem Beyn'el Garibeyn el Herevi; (M. H. 401); *Tenbih'ul Havatir*, Şeyx Verram; *Nihaye* (H. 23. Yıl olayları) İbn-i Esîr; *Garib'ul Hadis*, İbn-i Kuteybe

23. [1] *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 290, İbn-i Abdurabbih; *Tefsir-i Razi*, c. 4, s. 87; *Gurer'ul Hikem*, s. 272, Amedî
24. [1] *Besair ve'z-Zehair*, s. 111, Ebu Hayyan Tevhidi; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 25, Kadı Kudai; *Tezkiret ul Xewas*, s. 132, Sibt b. Cewzî; Tezkire, s. 132, İbn-i Cewzî; *el Besair ve'z-Zehair*, s. 11, Ebu Hayyan Tevhidi
25. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 139, Amedî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 132, Sibt b. Cewzî
26. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 23, Kadı Kudai
27. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 62, Amedî
28. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 136, Sibt b. Cewzî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, Kadı Kudai; *Ravzat'ul Kafi*, Kuleynî
29. [1] *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 21, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 142, Amedî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 132, Sibt b. Cewzî; *Ravzat'ul Vaizin* ; el-Fettal Nişaburi
30. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz, *i'caz'ul Kur'an*, s. 4, Bakelani
31. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 162, İbn-i Şu'be Harrani, *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 49, Kuleynî; *Zeyl'ul Emali*, s. 171, Ebu Ali Kali; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 382 ve 407, Ebu Talib Mekki; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 74, 75, Ebu Naim; *el xisal*, c. 1, s. 108, Şeyx Saduk; *Menakıb*, s. 268, Hatip Harezmi; *Destur-u Mealim'il Hikem*, Kadı Kudai; *Mecalis*, s. 162, Şeyx Mufîd; *Kitab-u Selim b. Kays*, s. 35; *Mişkat'ul Envar*, s. 11, Tabersi; *Mehasin*, Barki
32. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 1, (Bab-u Hayr ve Salah), Zemexşeri; *el Emali*,

c. 2, s. 53, Ebu Ali Kali; *Tuhef'ul Ukul*, Herrani; *İrşad*, s. 139, Şeyx Mufîd; *el Emali*, c. 1, s. 220, Şeyx Tusi; *Mecme'ul Emsal*, c. 1, s. 58, Meydani

33. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 334, Amedî; *Ravzat'ul Vaizin* , s. 384, el-Fettal Nişaburi; *Revz'ul Ahyar*, s. 38, Muhammed b. Kasım b. Yakub; *Nihayet'ul Ereb*, c. 3, s. 204, Nuweyrî; *el Müstedref*, c. 1, s. 163, el Ebşihi
34. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 97, İbn-i Şu'be Herrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 23, Kuleynî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 21; Kadı Kudai
35. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 289, Amedî; *el Gurer we'l-Urer*, s. 69, Elvetvat
36. [1] *Kitab'uz-Zühd*, Hüseyin b. Said Ahvazi; *Müstedrek'ül-Vesail*, c. 1, s. 13, Muhaddis Nuri; *Furu-u Kafi*, c. 1, s. 71, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 211, İbn-i Şu'be Harrani; *el xisal*, c. 1, s. 11, Şeyx Saduk; *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 455, Meydani; *Tezkiret ul Xewas*, s. 132, Sibt b. Cewzî; *Tenbih'ul Havatir*, s. 78, Şeyx Verram; *el İrşad*, s. 142, Şeyx Mufîd
37. [1] *Kitab'us Sıffîn*, s. 144, Nasr b. Mezahim
38. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *Destur-u Mealim'il Hikem*, Kadı Kudai; *el-Lubab*, s. 11, Usame b. Munkiz; *Tarih-i İbn-i Esakir*; *Tarih-i Hulefa*, s. 154, Siyuti; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 140, Zemexşeri; *Uyun u exbar*, c. 3, s. 79, Dinveri
39. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 345, Amedî
40. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *Rebi ul Ebrar*, s. 1, s. 219, Zemexşeri; *Usul-u Kafi* c. 2, s. 443, Kuleynî; *el Mehasin*, s. 6 Barki; *Emali*, s. 153, Şeyx Saduk; *Tefsir-i Ayyaşi*, s. 2, s. 262; *Tuhef'ul Ukul*, s. 71, İbn-i Şu'be Harrani
41. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *Rebi ul Ebrar*, s. 1, s. 219, Zemexşeri; *Usul-u Kafi* c. 2, s. 443, Kuleynî; *el Mehasin*, s. 6 Barki; *Emali*, s. 153, Şeyx Saduk; *Tefsir-i Ayyaşi*, s. 2, s. 262; *Tuhef'ul Ukul*, s. 71,

İbn-i Şu'be Herrani

42. [1] *Kitab'us Sıffîn*, s. 528, Nasr b. Mezahim; *et Tarih*, c. 6, s. 3347, Taberi; *Tefsir-i Ayyaşi*, c. 2, s. 103; *el Emali*, c. 2, s. 250, Şeyx Tusi
43. [1] *Usd'ul Gabe*, c. 2, s. 100, İbn-i Esîr; *Kitab'us Sıffîn*, s. 531, Nasr b. Mezahim; *et Tarih*, c. 6, s. 34, Taberi; *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 94, Cahiz; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 238, İbn-i Abdurabbih; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 147, Ebu Naim; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 42, Hasri; *el İsabe*, , Askalani
44. [1] *Usd'ul Gabe*, c. 2, s. 100, İbn-i Esîr; *Kitab'us Sıffîn*, s. 531, Nars b. Mezahim; *et Tarih*, c. 6, s. 34, Taberi; *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 94, Cahiz; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 238, İbn-i Abdurabbih; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 147, Ebu Naim; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 42, Hasri; *el İsabe*, (Hebbab), Askalani
45. [1] *Beşaret'ul Mustafa*, s. 130, Taberi; *el Emali*, c. 1, s. 209, Şeyx Tusi; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 138, Zemexşeri; *Ravzat'ul Kafi*, s. 268, Kuleynî; *Mişkat'ul Envar*, s. 74
46. [1] *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 147, İbn-i Abdurabbih; *el Hukm'ul Mensure*, İbn-i Ebi'l Hadid; *Uddet'ud Dai*, İbn-i Fehd; *Müstedrek'ül-Vesail*, c. 1, s. 16, Muhaddis Nuri; *Tezkiret ul Xewas*, s. 132, Sibt b. Cewzî
47. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 450, Meydani; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 164, İbn-i Talha Şafiî; *Gurer*, s. 235, Amedî; *Sirac'ul Muluk*, s. 377, Tertuşi
48. [1] *Nihayet'ul Ereb*, c. 6, s. 62
49. [1] *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 100, Cahiz, *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 332, İbn-i Abdurabbih, *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Hükm'ul Mensure*, İbn-i Ebi'l Hadid
50. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 130, Zemexşeri; *Sirac'ul Muluk*, s. 382, Tertuşi
51. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 150, Zemexşeri

52. [1] *Nihayet'ul Ereb*, c. 3, s. 258, Nuweyrî
53. [1] *et Tarih*, İbn-i Esakir; *Tarih-i Hulefa*, s. 182, Siyuti; *Edeb'ud Dünya we'd Din*; s. 165, Maverdi; *Ravz'ul Ahyar*, s. 38, Muhammed b. Kasım
54. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 201 ve 89 ve 94, İbn-i Şu'be Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 17, Kuleynî; *el Emali*, s. 193, Şeyx Saduk; *Destur-u Mealim'il Hikem*, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Besair ve'z-Zehair*, s. 25, Ebu Hayyan, Tevhidi; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 252, İbn-i Abdurabbih
55. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 51, Amedî; *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 90, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 216, İbn-i Şu'be Harrani
56. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 33, Amedî
57. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 64, İbn-i Şu'be Herrani; *Nihayet'ul Ereb*, c. 8, s. 186, Nuweyrî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 27, 28, Kadı Kudai; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Revz'ul Ahyar*, s. 13, İbn-i Kasım
58. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 164, İbn-i Talha Şafiî; *Gurer'ul Hikem*, Amedî
59. [1] *Sirac'ul Muluk*, s. 383, Tertuşi; *Gurer'ul Hikem*, s. 269, Amedî
60. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 27, Amedî, *İhtisas*, s. 229 ve 331, Şeyx Mufîd; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 2, s. 381, Şeyx Saduk
61. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 27, Amedî, *İhtisas*, s. 229 ve 331, Şeyx Mufîd; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 2, s. 381, Şeyx Saduk
62. [1] *Nihayet'ul Ereb*, s. 25, Nuweyrî; *Revz'ul Ahyar*, s. 38, İbn-i Kasım
63. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz
64. [1] *Zehr'ul Adab*, c. 2, s. 771, Hasri
65. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 83, Meydani; *el Mustaksa*, c. 2, s. 181, Zemexşeri

66. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 359, İbn-i Şu'be Harrani; *Gurer'ul Hikem*, s. 228, Amedî; *el Müstetref*, c. 1, s. 114, Ebşihi; *et Temsil we'l Muhazere*, s. 466, Sealebi (H. 429); *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 90, Meydani
67. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 334, Amedî; *Ravzat'ul Vaizin* , s. 384, el-Fettal Nişaburi ; *Revz'ul Ahyar*, s. 38, Muhammed b. Kasım b. Yakub; *Nihayet'ul Ereb*, c. 3, s. 204, Nuweyrî; *el Müstedref*, c. 1, s. 163, el Ebşihi; *el Mustaksa*, c. 2, s. 355, Zemexşeri
68. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 90, Amedî; *el İrşad*, Şeyx Mufîd
69. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 140, Amedî
70. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 140, Amedî; *Nihaye*, c. 3, s. 435, İbn-i Esîr; *Gurer ve Urer*, s. 84, el Vetvat
71. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 164, Şafiî; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 216, (Sükut ve Haya), Zemexşeri; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani
72. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 42, Amedî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 133, Sibt b. Cewzî
73. [1] *el Müstedref*, c. 1, s. 20, Ebşihi
74. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 322, Amedî; *ez-Zeria İle'l Mekarim'il-Şeria*, s. 11, Rağib; *Tenbih'ul Hatir*, s. 423, Maliki; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 139, İbn-i Talha Şafiî; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani
75. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 237, Amedî
76. [1] *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 104, İbn-i Kuteybe; *Kitab'us Sıffîn*, s. 476, Nasr b. Mezahim
77. [1] *el Emali*, s. 371, Şeyx Saduk; *el Emali*, c. 2, s. 143, Kali; *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 433, Mesudî; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 84, Ebu Naim; *Kenz'ul Fewaid*, s. 270, Keracekî; *el İstiab*, c. 3, s. 42, İbn-i Abdurabbih; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 40, Hasri; *Savaik'ul Muhrika*, s. 139, İbn-i Hacer; *Zehair'ul Ukba*, s. 100, Taberi; *el Emali*, c. 2, s. 143, Ebu Ali Kali; *Mişkat'ul Envar*, s. 242, Tabersi;

Tezkiret ul Xewas, s. 118, Sibt b. Cewzî; *Keşf'ul Gumme*, c. 1, s. 76, Erbili; *Tenbih'ul Hatir*, s. 70, Maliki; *el Müstedref*, c. 1, s. 137, Ebşihi; *Mehasin ve Mesavi*, Beyhakî; *el Kenna we'l Elkab*, c. 2, s. 102, Muhaddis Kumi

78. [1] *Tevhid*, s. 274, Şeyx Saduk; *Kenz'ul Fewaid*, s. 169, Keracekî; *Uyun u exbar'ir-Rıza*, c. 1, s. 138, Şeyx Saduk; *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 195, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 468, Amedî; *İhticac*, c. 1, s. 310, Tabersi; *Uyun ve Mehasin*, s. 40; *Gurer'ul Edille*, İbn-i Tayyib Mu'tezili; *Fusul'ul Muhtare*, c. 1, s. 40, Seyyid Murtaza; *İrşad*, s. 106, Şeyx Mufîd; *el Emali*, c. 1, s. 150, Murtaza

79. [1] *Beyan ve Tebyin*, c. 2, s. 24, Ebu Osman Cahiz; *Mehasin*, c. 1, s. 230, Barki; *Gurer ve Urer*, s. 57, el Vetvat; *Uyun u exbar*, c. 2, s. 123; İbn-i Kuteybe; *el Emali*, c. 2, s. 91, Kali; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 254, İbn-i Abdurabbih; *Kafi*; c. 1, s. 246, Kuleynî; *Sevaik'ul Muhrika*, s. 77, İbn-i Hacer; *Cemheret-u Resail'il Arab*, c. 1, s. 608; *Garib'ul Hadis*, İbn-i Kuteybe; *Muruc'uz Zeheb*, c. 4, s. 74, Mesudî; *Mecme'ul Misal*, c. 1, s. 214, Meydani; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 128, Kadı Kudai, (H. 454); *Garib'ul Hadis*, c. 2, s. 148, İbn-i Selam (H. 224)

80. [1] *Beyan ve Tebyin*, c. 2, s. 24, Ebu Osman Cahiz; Mehasin, c. 1, s. 230, Barki; *Gurer ve Urer*, s. 57, el Vetvat; *Uyun u exbar*, c. 2, s. 123; İbn-i Kuteybe; *el Emali*, c. 2, s. 91, Kali; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 254, İbn-i Abdurabbih; Kafi; c. 1, s. 246, Kuleynî; *Sevaik'ul Muhrika*, s. 77, İbn-i Hacer; *Cemheret-u Resail'il-Arab*, c. 1, s. 608; *Garib'ul Hadis*, İbn-i Kuteybe; *Muruc'uz Zeheb*, c. 4, s. 74, Mesudî; *Mecme'ul Misal*, c. 1, s. 214, Meydani

81. [1] *Beyan ve Tebyin*, c. 1, s. 36 ve s. 179, Ebu Osman Cahiz; *Cami'ul Beyan-il İlim ve Fezlihi*, s. 99 ve 100, Ebu Ömer; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 249, Abdurabbih; *Uyun u exbar*, c. 2, s. 10; İbn-i

Kuteybe; *et Tarih*, c. 2, s. 195, İbn-i Vazih; *Tuhef'ul Ukul*, s. 201; İbn-i Şu'be Harrani; *Kitab'ul Fazil*, s. 2; Müberred; *İrşad*, s. 141, Şeyx Mufîd; *İhtisas*, s. 2, Şeyx Mufîd; *Divan'il Meani*, c. 1, s. 146, Ebu Hilal Askeri; *Kitab'us Senaateyn*, s. 232, Ebu Hilal Askeri; *Mehasin ve Mesavi*, c. 2, s. 121, Beyhakî; *el Emali*, Şeyx Saduk; *el xisal*, c. 2, s. 186, Şeyx Saduk; *Uyun u exbar'ir-Rıza*, c. 2, s. 120, Şeyx Saduk; *Fakih*, c. 4, s. 278, Şeyx Saduk; *Tezkiret ul Xewas*, s. 154, Sibt b. Cewzî; *et Tarih*, c. 2, s. 206, Yakubi; *el Kafi*, c. 1, s. 51, Kuleynî; *Lehevamil ve'ş-Şevamil*, s. 200; Ebu Hayyan Tevhidi; *Elfaz-i Kitabiyye*, İbn-i Hamedani; *e'lam*, s. 10, Ebu'l-Hasan Amiri

82. [1] *Sahifet-u İmam Rıza (a. S)*, s. 20; *et Tarih*, c. 2, s. 195, Yakubi; *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 80, Kadı Numan; *el xisal*, c. 1, s. 149, Şeyx Saduk; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 147 ve c. 4, s. 80; Abdurabbih; *Mehasin* c. 1, s. 229, Barki; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 119, İbn-i Kuteybe; *el Beyan we't Tebyin*, c. 1, s. 178, Cahiz; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 75, Ebu Naim; İrşad, s. 173, Şeyx Mufîd; *Menakıb*, s. 260, Harezmi; *Ravzat'ul Vaizin*, s. 422, el-Fettal Nişaburi; *Lebab'ul Adab*, s. 363, Usame b. Munkiz; *Tezkiret-u Xewas*, s. 140, Sibt b. Cewzî; *Adab ud Dünya we'd Din*, s. 58, Maverdi; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 158, İbn-i Talha Şafiî; *Tarih-i Dimeşk*, İbn-i Asakir; *Maden'ul Cevahir* (5. Bab), Keracekî; *el Müstedref*, c. 2, s. 70, Ebşihi; *Tarih-i Hulefa*, s. 181, Siyuti; *Uyun u exbar'ir-Rıza*, c. 2, s. 44, Şeyx Saduk; *el xisal*, c. 1, s. 282, Şeyx Saduk

83. [1] *el Beyan we't Tebyin*, c. 1, s. 179 ve c. 2, s. 220, Ebu Osman Cahiz; *Uyun u exbar*, c. 1, s. 274, İbn-i Kuteybe; *Ensab'ul Eşraf*, s. 188, Belazurî; *Muhazerat*, c. 1, s. 175, Rağıb; *Mecme'ul Emsal*, c. 1, s. 52, Meydani; *el Emali*, c. 1, s. 274, Murtaza; *Gurer ve Urer* s. 28, Vetvat; *Tarih-i Hulefa*, s. 152, Siyuti; *Muhazerat*, c. 1, s. 381, Rağıb; *el Mustaksa*, c. 1, s. 377, Zemexşeri

84. [1] *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 102 ve c. 4 s. 206, İbn-i Abdurabbih; el B*eyan ve Tebyin*, c. 2, s. 35, Cahiz; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 130, İbn-i Kuteybe; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 50, Hasri

85. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 289, Amedî, *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 183, Ebu Osman Cahiz, *Kuvvet-u Kulub*, c. 1, s. 277, Ebu Talib Mekki

86. [1] *İkd ul Ferid* c. 1, s. 62, c. 2, s. 240 ve c. 4, s. 206, İbn-i Abdurabbih; c. 1, s. 175, Cahiz; *Resail'ul Cahiz*, s. 273, Cahiz; *Cemheret'ul Emsal*, c. 1, s. 502, Ebu Hilal Askeri; *Muhazerat'ul Udeba*, Rağıb İsfahani; *Mecme'ul Emsal*, c. 1, s. 292, Meydani, *Gurer'ul Hikem*, s. 187, Amedî; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 49; *el Mustaksa*, c. 2, s. 91, Zemexşeri

87. [1] el Kamil, c. 1, s. 177, Ebu'l-Abbas Müberred; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 181 ve c. 2, s. 223, İbn-i Abdurabbih; *Uyun u exbar*, c. 2, s. 372, İbn-i Kuteybe; *Emali*, c. 1, s. 60, Şeyx Tusi; *Tezkire*, s. 135, Sibt b. Cewzî

88. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 4, s. 539, Meydani; *Ravzat'ul Vaizin*, c. 2, s. 478, el-Fettal Nişaburi ; *Tezkiret ul Xewas*, s. 133, Sibt b. Cewzî; *Tefsir-i Razi*, c. 15, s. 158

89. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 133, Sibt b. Cewzî; *el xisal*, c. 1, s. 22, Şeyx Saduk; *el Emali*, s. 62, Şeyx Saduk; *Ravzat'ul Kafi*, s. 307, Kuleynî, *Mehasin*, c. 1, s. 29, Barki; *Fakih*, c. 4, s. 283, Şeyx Saduk

90. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 36, Kuleynî; *Mean'il-Ahbar*, s. 226, Şeyx Saduk; *Kuvvet-i Kulub* c. , 1 s. 450, Ebu Talib Mekki; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 77, Ebu Naim; *Ayn'ul Edeb we's Siyaset*, s. 20, İbn-i Huzeyl; *Usul-u İman*, s. 24, Muhammed b. Abdulvahhab; *Tuhef'ul Ukul* s. 204, İbn-i Şu'be; *Hikmet ul xalide*, s. 112, İbn-i Meskuye; *Mişkat'ul Envar*, s. 126, Tabersi; *Tarih-i Hulefa*, s. 186, Siyuti; *Tezkiret ul Evliya*, Sibt b. Cewzî

91. [1] *İkd ul Ferid*, c. 6, s. 279, İbn-i Abdurabbih; *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 48,

Kuleynî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 23, Kadı Kudai; *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri; *Nihayet'ul Ereb*, c. 8, s. 181, Nuweyrî; *Ravzat'ul Vaizin* , s. 414, el-Fettal Nişaburi; *Gurer'ul Hikem*, s. 113, Amedî; *Hikmet ul xalide*, s. 112, İbn-i Meskuye

92. [1] *Rebi ul Ebrar*, (İlim ve Hikmet), Zemexşeri, *Ravz'ul Ahyar*, s. 15, Muhammed b. Kasım; *Gurer'ul Hikem*, s. 91, Amedî

93. [1] *Tenbih'ul Hatir*, s. 375, Maliki; *el Emali*, c. 2, s. 193, Şeyx Tusi

94. [1] *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 75, ve c. 10, s. 388; *el Mehasin*, c. 1, s. 224, Barki; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, Bab-u Hayır ve Salah, Zemexşeri; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 140, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 258, Amedî; *Ravzat'ul Vaizin*, el-Fettal Nişaburi; *et Tezkire*, s. 131, Sibt b. Cewzî

95. [1] *Tenbih'ul Hatir*, s. 23, Maliki; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 75; *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 75, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, İbn-i Şu'be Harrani; *el Mecalis*, s. 151, Şeyx Mufîd; *el Emali*, c. 1, s. 60, Şeyx Tusi; *et Tezkire*, s. 131, Sibt b. Cewzî; *Menakıb*, s. 265, Harezmi

96. [1] *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri; *Tenbih'ul Hatir*, s. 17, Maliki, *Gurer'ul Hikem*, s. 90, Amedî; *Mecme'ul Beyan*, c. 2, s. 457, Tabersi; *Bihar'ul Envar*, c. 48, s. 84, Meclisi

97. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 455, Meydani; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 164, İbn-i Talha Şafiî; *Tenbih'ul Hatir*, s. 24, Maliki; *Gurer'ul Hikem*, s. 332; *Tezkiret ul Xewas*, s. 105, Sibt b. Cewzî

98. [1] *Muhazerat'ul Udeba*, c. 1, s. 14, Rağıb İsfahani; *Usul-u Kafi* c. 2, s. 84; Kafi, c. 5, s. 35, (Cihad), Kuleynî; *Gurer'ul Hikem*, s. 111, Amedî; *Ravz'ul Ahyar*, s. 10, İbn-i Kasım; *el Vafi*, c. 14, s. 24, Feyz; *Mirat'ul Ukul*, c. 2, s. 33, Meclisi; *Tuhef'ul Ukul*, s. 328, İbn-i Şu'be

99. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 209, İbn-i Şu'be Harrani; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 304, İbn-i Abdurabbih; *Kamil*, c. 2, s. 251, İbn-i Esîr; *Muhazerat'ul Udeba*, c. 2, s. 226, Rağıb İsfahani; *Sırac'ul Muluk*, s. 182, Tertuşi;

Gurer'ul Hikem, s. 121, Amedî; *Nihayet'ul Ereb*, c. 5, s. 167; Nuweyrî

100. [1] *Ensab'ul Eşraf*, s. 188, Belazurî; *Gurer ve Urer*, s. 25, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 57, Amedî; *el Emali*, c. 2, s. 53, Ebu Ali Kali; *el xisal*, c. 2, s. 156, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 100, İbn-i Şu'be Herrani; *Beyan ve Tebyin*, c. 4, s. 74, Cahiz; *el Emali*, c. 1, s. 220, Şeyx Tusi; *İrşad*, s. 112, Şeyx Mufîd

101. [1] *et Tarih*, c. 2, s. 152; İbn-i Vazih; *Kuvvet-i Kulub*, c. 2, s. 222 Ebu Talib Mekki; *Gurer'ul Hikem*, s. 57, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri

102. [1] *Kamil*, c. 1, s. 177, Müberred; *et Tarih*, c. 2, s. 151, İbn-i Vazih, *Ravzat'ul Kafi*, s. 57, Kuleynî; *Muhazerat'ul Udeba*, c. 1, s. 89, Rağıb; *Gurer'ul Hikem*, s. 363, Amedî; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 150, İbn-i Talha Şafiî; *el Adab*, s. 10, İbn-i Şems Hilafe; *et Tarih*, c. 2, s. 185, Yakubi

103. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 212, İbn-i Şu'be Harrani; *Tabakat*, c. 3, s. 28, İbn-i Sa'd; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 83, Ebu Naim; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 95, İbn-i Talha Şafiî; *Sirac'ul Muluk*, s. 244, Tertuşi; *Ravz'ul Ahyar*, s. 72 ve 180, İbn-i Kasım; *et Tezkire*, s. 113, Sibt b. Cewzî; *Zehair'ul Ukba*, s. 102, Taberi; *el Emali*, c. 1, s. 153, Seyyid Murtaza

104. [1] *el xisal*, c. 1, s. 159, Şeyx Saduk; *Ekmel'ud Din*, Şeyx Saduk; *Muruc'uz Zeheb*, c. 4, s. 193, Mesudî; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 79 ve c. 6, s. 53, Ebu Naim; *el Mecalis*, s. 71, Şeyx Mufîd; t, c. 7, s. 162, Hatib Bağdadi; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 35, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 209, Amedî; *Kenz'ul Fewaid*, s. 30, Keracekî; *Tarih-i Dimeşk*, c. 6, İbn-i Esakir; *Uyun u exbar*, c. 6, s. 353; *el Cerh we't Tedil*, c. 8, s. 505, Hafız Razi

105. [1] *Emali*, c. 2, s. 124, İbn-i Şeyh; *Fakih*, c. 4, s. 53, Şeyx Saduk; *el*

Mecalis, s. 94, Şeyx Mufîd; *Gurer'ul Hikem*, s. 111, Amedî

106. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 351, İbn-i Şu'be Harrani

107. [1] *Kitab-u Cemel*, Ebu Muhnef; *İrşad*, s. 144, Şeyx Mufîd; *Gurer'ul Hikem*, s. 183, Amedî

108. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 31, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 95, İbn-i Şu'be Harrani; *Kitab'ul Fazıl*, s. 2, Muberred; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 433, Mesudî; *İrşad*, s. 171, Şeyx Mufîd; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 129, Kadı Kudai; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 496, Hasri; *Gurer'ul Hikem*, s. 225, Amedî; *Tarih-i Dimeşk*, İbn-i Asakir; *İlel İ Şerayi* (94. Bab), Şeyx Saduk

109. [1] *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 370, İbn-i Abdurabbih; *Uyun u exbar*, c. 1, s. 326, İbn-i Kuteybe; *İştikak*, s. 462, İbn-i Dureyd; *et Tarih*, c. 2, s. 152, İbn-i Vazih; *Cemheret'ul Emsal*, c. 1, s. 419, Ebu Hilal Askeri; *Tuhef'ul Ukul*, s. 216, İbn-i Şu'be Harrani; *el Mecalis*, s. 3, Şeyx Mufîd; *et Tarih*, c. 2, s. 186, Yakubi; *Kitab-u Fahir*, s. 216, İbn-i Asım; *Uyun u exbar* c. 3, s. 336, İbn-i Kuteybe; *Kuvvet-u Kulub* c. 1, s. 357, Ebu Talib Mekki

110. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 351, Amedî

111. [1] *Rebi ul Ebrar*, (Bab'ul Eha we'l Muhabbet), s. 60, Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, s. 261, Amedî; *ed Derecat'ur-Refie*, s. 390

112. [1] *Emali*, c. 1, s. 17, Murtaza; *Garib'ul Hadis*, İbn-i Kuteybe; *el Cem Beyn'el Garibeyn*; Heruy; *en Nihaye*, c. 1, s. 283, İbn-i Esîr; *İhtisas*, s. 311, Şeyx Mufîd; *Mean'il-Ahbar*, s. 182, Şeyx Saduk; *Garib'ul Hadis*, İbn-i Selam

113. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 201 ve 89 ve 94, İbn-i Şu'be Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 17, Kuleynî; *el Emali*, s. 193, Şeyx Saduk; *Destur-u Mealim'il Hikem*, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Besair ve'z-Zehair*, s. 25, Ebu Hayyan, Tevhidi; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 252, İbn-i Abdurabbih

114. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 143, Amedî; *Rebi ul Ebrar* (Bab-uz zan, we'l-Feraset ve'ş-Şek we't Tuhmet), Zemexşeri

115. [1] *Emali*, c. 2, s. 254, Şeyx Tusi; *ed De'evat*, Ravendi; *Ravzat'ul Bihar*, c. 78, s. 90; *Misbah'uş-Şeria*, İmam Sadık'a mensup

116. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 203, İbn-i Şu'be Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 112, Kuleynî; *et Tarih*, c. 2, s. 182, Yakubi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 133, Sibt b. Cewzî; *Emali*, c. 2, s. 58, Şeyx Tusi

117. [1] *el Hayvan*, c. 2, s. 90, Ebu Osman Cahiz; *el Mehasin we'l Mesavi*, s. 41, Beyhakî; *Emali*, Şeyx Saduk; *Gurer'ul Hikem*, s. 329, Amedî; *Maden'ul Cevahir*, s. 226

118. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 24, Amedî

119. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 90, Amedî; *el İrşad*, Şeyx Mufîd

120. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 300, Zemexşeri; *Müheccet'ül-Beyza*, c. 4, s. 324, Feyz Kaşani, *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 315, İbn-i Abdurabbih, *el Muvaffakiyyat*, s. 343, Zübeyr b. Bekkar; *Uyun u exbar*, c. 10, s. 25

121. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 300; Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, s. 199, Amedî; *Emali*, c. 1, s. 153, Seyyid Murtaza

122. [1] *Tefsir-i Ali b. İbrahim*; *Ravzat'ul Vaizin*, s. 490, el-Fettal Nişaburi; *et Tarih*, c. 2, s. 89, İbn-i Vazih; *Ravzat'ul Kafi*, s. 168, Kuleynî

123. [1] Tefsir-i Ali b. İbrahim; *Ravzat'ul Vaizin*, s. 490, el-Fettal Nişaburi; *et Tarih*, c. 2, s. 89, İbn-i Vazih; *Ravzat'ul Kafi*, s. 168, Kuleynî

124. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 223, Amedî

125. [1] *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 45, Kuleynî; *Emali*, s. 211, Şeyx Saduk; *Mehasin*, c. 1, s. 222, Barki; *Tefsir-i Ali b. İbrahim*, s. 90; *Bihar'ul Envar*, c. 68, s. 309, Meclisi; *Emali*, c. 2, s. 137, Şeyx Tusi; *Mean'il-Ahbar*, Şeyx Saduk

126. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz; *Rebi ul Ebrar*,

Zemexşeri; *Gurer ve Urer*, s. 195, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 219, Amedî; *Ravz'ul Ahyar*, s. 224, Muhammed b. Kasım

127. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 295

128. [1] *Nihayet'ul Ereb*, c. 1, s. 176, Nuweyrî; *Ravz'ul Ahyar*, s. 80, İbn-i Kasım; Ayrıca Zer b. Habiş'il Esedi (M. H. 83)

129. [1] *Ensab'ul Eşraf*, s. 188, Belazurî; *Gurer ve Urer*, s. 25, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 57, Amedî; *el Emali*, c. 2, s. 53, Ebu Ali Kali; *el xisal*, c. 2, s. 156, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 100, İbn-i Şu'be Herrani; el B*eyan ve Tebyin*, c. 4, s. 74, Cahiz; *el Emali*, c. 1, s. 220, Şeyx Tusi; İrşad, s. 112, Şeyx Mufîd

130. [1] *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 1, s. 114, Şeyx Saduk; *Emali*, s. 66, Şeyx Saduk; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 237, İbn-i Abdurabbih; *et Tarih*, sc. 6, s. 334, Taberi; *Kitab-u Sıffîn*, s. 351, Nasr bin Mezahim; *el Beyan we't Tebyin*, c. 2 s. 219, Cahiz; *Tuhef'ul Ukul*, s. 188, İbn-i Şu'be; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s 49, Hasri; *Tezkiret ul Xewas*, s. 137, İbn-i Cewzî; *Emali*, c. 2, s. 208, Şeyx Tusi;

131. [1] *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 329, İbn-i Kuteybe; *el Beyan we't Tebyin*, c. 1, s. 219, Cahiz; *el Mehasin* we'l *ezdad*, s. 132, Cahiz; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 413, Mes'udî; *el Mehasin we'l Mesavi*, s. 358, Beyhakî; *et Tarih*, c. 2, s. 150, Yakubi; *el İrşad*, s. 137, Şeyx Mufîd; *Tezkiret ul Xewas*, s. 162, Sibt bin Cewzî; *Emali*, s. 2, s. 26, Şeyx Tusi; *Mehaziret'ul Udeba*, c. 2, s. 127, Rağib el İsfahani; *Edeb'ud Dünya we'd Din*, s. 111, Maverdi; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, Zemexşeri; *Tarih-u Dimeşk*, c. 12, İbn-i Asakir; *Tuhef'ul Ukul*, s. 187, İbn-i Şu'be; *Emali*, c. 1, s. 154, Murtaza; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 49, Hasri

132. [1] *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 132, Kuleynî; *el İhtisas*, s. 232;

133. [1] *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri; *Nihayet'ul Ereb*, c. 7, s. 66, Maliki; *Tinbih'ul Havatir*, s 66, Şeyx Verram; *el Mehazirat*, c. 2, s. 383,

Rağib

134. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 319, İbn-i Şu'be Harrani; Rebiul Ebrar, c. 1, s. 56, (el yazması) Zemexşeri; *Gurer ve Urer*, s. 295, Vetvat; *Ravz'ul Ahyar*, s. 86, İbn-i Kasım

135. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 133, Sibt bin Cewzî; *el xisal*, c. 1, s. 92, Şeyx Saduk

136. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 221, İbn-i Şu'be Harrani, *el xisal*, c. 2, s. 162, Şeyx Saduk; *Furu-u Kafi*, c. 5, s. 9, Kuleynî

137. [1] Vesail, c. 6, s. 257, Hurr'ul Amili

138. [1] *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 43, Hasri; *Tuhef'ul Ukul*, s. 111 ve 221 İbn-i Şu'be; *Emali*, 68. Bab; *el xisal*, c. 2, s 412, Şeyx Saduk; *Uyun u exbar'ir Rıza*, c. 2, s. 54, Şeyx Saduk; *Tezkire*, s. 133, İbn-i Cewzî; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s 50

139. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 152, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, s. 373, Zemexşeri

140. [1] *Ensab'ul Eşraf*, s. 188, Belazurî; *Gurer ve Urer*, s. 25, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 57, Amedî; *el Emali*, c. 2, s. 53, Ebu Ali Kali; *el xisal*, c. 2, s. 156, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 100, İbn-i Şu'be Herrani; *el Beyan ve Tebyin*, c. 4, s. 74, Cahiz; *el Emali*, c. 1, s. 220, Şeyx Tusi; *İrşad*, s. 112, Şeyx Mufîd

141. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 111, İbn-i Şube; *Emali*, 68. Bab, Şeyx Saduk; *Uyun u exbar'ur Rıza*, c. 2, s. 54, Şeyx Saduk; *el xisal*, c. 2, s. 412; el B*eyan ve Tebyin*, c. 1, s. 35, Ebu Osman Cahiz; *Tuhef'ul Ukul*, s. 214, İbn-i Şube Harrani; *Edeb'ul Kitab*, s. 74

142. [1] *Ensab'ul Eşraf*, s. 188, Belazurî; *Gurer ve Urer*, s. 25, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 57, Amedî; *el Emali*, c. 2, s. 53, Ebu Ali Kali; *el xisal*, c. 2, s. 156, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 100, İbn-i Şu'be Herrani; *el Beyan ve Tebyin*, c. 4, s. 74, Cahiz; *el Emali*, c. 1, s. 220, Şeyx Tusi; *İrşad*, s. 112, Şeyx Mufîd

143. [1] *el xisal* c. 2, s. 156, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 100, İbn-i Şube Harrani

144. [1] *el xisal*, c. 2, s. 412, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 221, İbn-i Şube; *Kısar'ul Hikem*, s. 139; *Gurer'ul Hikem*, s. 152, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, s. 373, Zemexşeri

145. [1] *Tarih-u İsfahan*, c. 1, s. 225, Ebu Naim; *Kuvvet'ul Kulub*, Ebu Talib Mekki

146. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 100 ve 111 ve 112, İbn-i Şube Harrani, *el xisal*, c. 2, s. 162

147. [1] *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 265, İbn-i Abdurabbih; *et Tarih*, c. 2, s. 400, İbn-i Vazih; *Tuhef'ul Ukul*, s. 169, İbn-i Şube Herrani; *el xisal*, c. 1, s. 272, Ebu Talib Mekki; *Tarih-i Bağdat*, c. 2, s. 389, Hatip Bağdadi; *Tefsir-i Razi*, c. 2, s. 192; Razi; *el Muhtasar*, s. 29, İbn-i Abdulbirr; *Menakıb*, s. 390, Harezmi; *Tehzîb'ul Lügat*, s. 70, el Ezheri; *Emali*, s. 13, Şeyx Tusi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 141, Sibt b. Cewzî; *et Tarih*, Yakubi; *el Beyan ve Tebyin*, c. 2, s. 52, Cahiz; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 79, Ebu Naim İsfahani; *el Cami'us Sağir*, Taberi'nin *el Kebir*'inden naklen, Siyuti; *Mecalis*, s. 146, Şeyx Mufîd; *İrşad*, s. 117, Şeyx Mufîd; *el Erbain*, s. 151, Bahai; *Divan'ul Meani*, c. 1, s. 146, Ebu Hilal Askeri; *i'lam'ul Muki'in*, c. 2, s. 176, İbn-i Cewzîye; *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 339, Kuleynî; *en Nihaye* (Hemc) İbn-i Esîr

148. [1] *Emali*, c. 2, s. 108, Şeyx Tusi; *el xisal*, c. 1, s. 46, Şeyx Saduk; *et Teraz*i, c. 1, s. 167, Seyyid Yemani; *Emali*, 68. Bab, Şeyx Saduk; *Uyun u exbar'ir Rıza*, c. 2, s. 54, Şeyx Saduk; *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz

149. [1] *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 4, s. 278, Şeyx Saduk; *Emali*, c. 2, s. 108, Şeyx Tusi; *el xisal*, c. 1, s. 46, Şeyx Saduk; *et Teraz*, c. 1, s. 167, Seyyid Yemani; *Emali*, 68. Bab, Şeyx Saduk; *Uyun u exbar'ir Rıza*, c. 2, s. 54, Şeyx Saduk; *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz

150. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 157, İbn-i Şube Harrani; *el Beyan we't Tebyin*, c. 1, s. 87, Ebu Osman Cahiz; *Senaateyn*, s. 233, Askeri; *el-Fazıl*, s. 95, Müberred; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 185, İbn-i Abdurabbih; *Cemheret'ul Emsal*, c. 1, s. 272, Ebu Hilal Askeri; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 39, Hasri; *Destur-u Mealim'id Din*, Kadı Kudai; *Tezkiret ul Xewas*, s. 143, Sibt b. Cewzî; *Kenz'ul Ummal*, c. 8, s. 200, Muttaki Hindi; *Ayn'ul Edeb we's Siyase*, s. 200, İbn-i Huzeyl; *el Mecalis*, s. 195, Şeyx Mufîd; *el İhtisas*, s. 156, Şeyx Mufîd; *Emali*, c. 1, s. 110, Şeyx Tusi

151. [1] *Gurer'ul Hikem*, Lam harfi, Amedî

152. [1] *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 13, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 251, Amedî

153. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 189, Zemexşeri; *et Teraz*, c. 2, s. 129, Seyyid Yemani

154. [1] *Gurer'ul Hikem* s. 54, Amedî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 216, Harrani; *el xisal*, c. 1, s. 51, Şeyx Saduk

155. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 46, Amedî

156. [1] *Deaim'ul İslam*, s. 353, c. 2, Kadı Numan; *Gurer'ul Hikem*, s. 212, Amedî; *el İrşad*, s. 110, Şeyx Mufîd; *el İhticac*, s. 391, Tabersi

157. [1] *Uyun u exbar*, İbn-i Kuteybe; *Furu-u Kafi*, c. 4, s. 28, Kuleynî; *Gurer'ul Hikem*, s. 70, Amedî; *Adab*, s. 1, Cafer b. Şems'ul Hilafe

158. [1] *Esrar'ul Hukema*, s. 86, Yakub Musta'semi; *Rebi ul Ebrar*, Ceza ve Mükâfat babı, s. 77, Zemexşeri; *el Gurer we'l-Urer*, s. 283, Vetvat; *Ravz'ul Ahyar*, s. 41, Muhammed b. Kasım

159. [1] *Emali*, s. 182, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 220, İbn-i Şube Harrani; *el İhtisas*, s. 226, Şeyx Mufîd; *Ravzat'ul Kafi*, s. 252, Kuleynî

160. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 264, Amedî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 7, Harrani; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 32, Meydani

161. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 266 ve 284, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, Akıl ve Zeka babı, Zemexşeri

162. [1] *Mişkat'ul Envar*, s. 291, Tabersi; *Emali*, s. 182, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 220, İbn-i Şube Harrani; *el İhtisas*, s. 226, Şeyx Mufîd; *Ravzat'ul Kafi*, s. 252, Kuleynî

163. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 214. İbn-i Şube Herrani; *el xisal*, c. 1, s. 162, Şeyx Saduk; *Tefsir-i Ayyaşi*; *Bihar'ul Envar*, c. 72, s. 25; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 362, Zemexşeri

164. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 196, Amedî

165. [1] *Uyun u exbar'ir-Rıza*, c. 2, s. 43, Şeyx Saduk; *Sahifet'ur-Rıza*, s. 34; *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 195, Mesudî; *Nihaye*, , İbn-i Esîr

166. [1] *Emali*, c. 2, s. 174, Şeyx Tusi; *Keşf'ul Muhecce*, Seyyid b. Tavus; *Resail*, Kuleynî; *Sahib-i Burhan* da Hasan b. Ali'den (a. S) nakletmiştir.

167. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 21, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, s. 245, Zemexşeri

168. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 13 ve 14, Amedî;

169. [1] *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 23; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 99, Meydani; *Cemheret'ul Emsal*, c. 2, s. 152, İbn-i Hilal Askeri

170. [1] *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 451, Kuleynî

171. [1] *Metalib us Suul*, c. 1, s. 161, İbn-i Talha Şafiî; *Gurer'ul Hikem*, s. 236, Amedî; *el Buhela*, s. 188, Cahiz; *el Mekamat*, Heriri (M. H. 516); *Mecme'ul Emsal*, Meydani; *Fahir*, s. 147, İbn-i Asım, (M. H. 291)

172. [1] *Emali*, c. 2, s. 108, Şeyx Tusi; *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *el İhtisas*, s. 245, Şeyx Mufîd; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Rebi ul Ebrar*, (Naks ve Cehl babı) Zemexşeri; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 43, Hasri; *Hass'ul Has*, s. 27, Sealebi

173. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 90, İbn-i Şube Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 19, Kuleynî; *el-Fakih*, c. 4, s. 278, Şeyx Saduk; *Destur-u Mealim'ul*

Hikem, s. 208, Kaddı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 289, Amedî

174. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 53, Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, s. 286, Amedî; *et Teraz*, c. 1, s. 168 ve c. 2, s. 129, Seyyid Yemani

175. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 142, Amedî; *et Teraz*, c. 1, s. 168, Seyyid Yemani

176. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 27, Amedî; *et Teraz*, c. 1, s. 168, Seyyid Yemani

177. [1] *Rebi ul Ebrar*, ceza ve mükafat babı, s. 78, Zemexşeri; *Ravz'ul Ahyar*, s. 41, Muhammed b. Kasım

178. [1] *Sırac'ul Muluk*, s. 384, Tertuşi; *Gurer'ul Hikem*, s. 61, Amedî; *Mecmua-i Verram*, s. 34, Şeyx Verram

179. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Kenz'ul Fewaid*, Keracekî

180. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 20, Amedî; *Rebi ul Ebrar* s. 221, Zemexşeri

181. [1] *Mehazırat'ul Udeba*, c. 2, s. 313, Rağıb İsfahani; *Gurer'ul Hikem*, s. 158, Amedî; *et Teraz*, c. 1, s. 168, Seyyid Yemani

182. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 94, İbn-i Şube Harrani; *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri

183. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 310, Amedî

184. [1] *el İrşad*, s. 120, Şeyx Mufîd; *İrşad*, s. 147, Şeyx Mufîd; *el Müsterşid*, s. 95, Taberi

185. [1] *Kitab'ul Cemel*, Ebu Mahnef; *Şerh-i İbn-i Ebi'l Hadid*, c. 1, s. 89; *Kitab'us Sıffîn*, s. 315, Nasr b. Mezahim; *el Kamil*, c. 2, s. 120 ve 140, Müberred; *et Tarih*, c. 6, s. 3384, Taberi; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 443, Mesudî; *el Kamil*, c. 3, s. 174, İbn-i Esîr; *el Bidaye ve'n Nihaye*, c. 7, s. 264, İbn-i Kesîr; *Tarih-i Bağdat*, c. 7, s. 237, Hatib Bağdadi; *Menakıb*, s. 185, Harezmi; *Emali*, 63. Bab, Şeyx Saduk; *Tezkire*, s. 104, İbn-i Cewzî; *Zehair'ul Ukba*, s. 110, Taberi; *Emali* c. 1, s. 267, Şeyx Tusi; *el Mehasin*, c. 2, s. 92, Beyhakî

186. [1] *Tefsir-u Ali b. İbrahim*, s. 612

187. [1] *Tefsir-u Ali b. İbrahim*, s. 612

188. [1] *Kitab'ul Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 65, Ebu Osman Cahiz; *en Nihaye*, c. 1, s. 123, İbn-i Esîr; *el İrşad*, s. 139, Şeyx Mufîd; *Uyun ul Ahbar*, c. 2, s. 236 ve c. 1, s. 60, İbn-i Kuteybe; *el İkdu'l-Ferid*, c. 2, s. 163, İbn-i Abdurabbih; *et Tarih*, c. 2, s. 187, Yakubi ; *Ravzat'ul Kafi* ve *Usul-ul Kafi*, c. 1, s. 369, Kuleynî; el H*ikmet ul xalide*, s. 111, İbn-i Miskeveyh; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 290, Ebu Talib Mekki; *Kitab'ul Gaybet*, s. 107, Numani; *İsbat ul Wesiyye*, s. 124, Mes'udî; *el Musterşid*, s. 175; *el Cemel*, s. 46, Şeyx Mufîd; *el Cemel*, Medainî; *Kitab'ul Huteb-i Ali (a. S)*, Medainî

189. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 274, Amedî

190. [1] *Hasais'ul Eimme*, s. 85, Şerif Razi; *Gurer'ul Hikem*, s. 326, Amedî, *Taaccub*, s. 13, Keracekî; *es Sakîfe* Cevheri; *et Tarih*, c. 6, s. 263, Taberi; Ebu Ahmed Abdulaziz Yahya Celludî (M. H. 332) ve Muhammed b. İmran b. Musa Merzebani, (M. H. 384)

191. [1] *Ensab'ul Eşraf*, s. 188, Belazurî; *Gurer ve Urer*, s. 25, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 57, Amedî; *el Emali*, c. 2, s. 53, Ebu Ali Kali; *el xisal*, c. 2, s. 156, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 100, İbn-i Şu'be Herrani; el B*eyan ve Tebyin*, c. 4, s. 74, Cahiz; *el Emali*, c. 1, s. 220, Şeyx Tusi; *İrşad*, s. 112, Şeyx Mufîd

192. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz, *Ensab'ul Eşraf*, s. 115, Belazurî; *el-Ferec-u Ba'd'eş-Şiddet*, c. 1, s. 137, Tenuhi; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 264; *el xisal*, c. 1, s. 9, Şeyx Saduk; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 362, Zemexşeri; *el Kamil*, c. 1, s. 92, Müberred; *Uyun ul Ahbar*, c. 6, s. 371, İbn-i Kuteybe; *el İrşad*, s. 111, Şeyx Mufîd

193. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *Kamil*, c. 2, s. 2, Müberred; *Gurer'ul Hikem*, s. 113, Amedî

194. [1] *Sirac'ul Muluk*, s. 159, Tertuşi; *Gurer'ul Hikem*, s. 318, Amedî

195. [1] *Ensab'ul Eşraf*, s. 134, Belazurî; *el Menakıb*, c. 2, s. 102; İbn-i

Şehraşub; *Ravz'ul Ahyar*, s. 134, İbn-i Kasım

196. [1] *el Kamil*, c. 1, s. 121, Müberred; *Ensab'ul Eşraf*, s. 134, Belazurî; *Sirac'ul Muluk*, s. 384, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 256, Amedî; *el İrşad*, s. 141, Şeyx Mufîd

197. [1] *Ensab'ul Eşraf*, s. 188, Belazurî; *Gurer ve Urer*, s. 25, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 57, Amedî; *el Emali*, c. 2, s. 53, Ebu Ali Kali; *el xisal*, c. 2, s. 156, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 100, İbn-i Şu'be Herrani; *el Beyan ve Tebyin*, c. 4, s. 74, Cahiz; *el Emali*, c. 1, s. 220, Şeyx Tusi; *İrşad*, s. 112, Şeyx Mufîd

198. [1] *Zehair'ul Ukba*, s. 110, Taberi; *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 458, Kadı Numan; *Kitab'ul İmam*, İmam Muhammed bin İdris Şafiî, (M. H. 204); *Tarih*, c. 6, s. 41, Taberi; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 530, Ebu Talib Mekki; *Tarih*, c. 2, s. 136, İbn-i Vazih; *Ensab'ul Eşraf*, c. 2, s. 352 ve 114, Belazurî; *el Kamil*, c. 2, s. 153, Muberred; *Tarih'ul Yakubi*, c. 1, s. 167; *Kitab-u Sıffîn*, s. 264, Nasr b. Mezahim; *İkd ul Ferid*, s. 211, c. 1, İbn-i Abdurabbih; *et Tezkire*, s. 99, İbn-i Cewzî

199. [1] *Risalet'un Nefyi't-Teşbih*, Ebu Osman Cahiz; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 414 ve 145, Zemexşeri; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 294, İbn-i Abdurabbih; *Ensab'ul Eşraf*, s. 115, Belazurî

200. [1] *Ensab'ul Eşraf*, Belazurî; *et Tarih*, c. 2, s. 15, Yakubi; *Gurer'ul Hikem*, s. 354, Amedî; *el Muhazerat*, c. 1, s. 356; Rağıb

201. [1] *et Tabakat*, c. 3, s. 43, İbn-i Sa'd; *el İmame we's Siyase*, c. 2, s. 162; *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 59, Kuleynî; *Kitab'us Sıffîn*, s. 250, Nasr b. Mezahim; *et Tevhid*, s. 376, Şeyx Saduk

202. [1] *Osmaniyye*, Ebu Cafer İskafi, (H. 240); *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 51, İbn-i Kuteybe; *et Tarih*, c. 2, s. 169, İbn-i Vazih; *et Tarih*, c. 2, s. 155, Yakubi;

203. [1] *Mişkat'ul Envar*, s. 274, Tabersi; *el Kamil*, c. 1, s. 223, Müberred

204. [1] *Fazıl*, s. 94, Müberred; *el Mehasin* we'l M*esabi*, s. 124, Beyhakî; *Emali*, s. 134, Şeyx Saduk; Divan'ul Meani, c. 1, s. 154; Ebu Hilal Askeri; *Libab'ul Adab*, s. 335, Usame b. Munkiz; *Gurer'ul Hikem*, s. 340, Amedî; *Nihayet'ul Ereb*, c. 3, s. 248; Nuweyrî; *Edeb'ud Dünya we'd Din*, s. 176, Maverdi

205. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 239 Amedî

206. [1] *Uyun u exbar*, c. 1, s. 285, İbn-i Kuteybe, *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 279-281; *Kenz'ul Fewaid*, s. 147, Keracekî; *Rebi ul Ebrar*, s. 120, Zemexşeri; *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 25, Kadı Kudai; *Nihayet'ul Ereb*, c. 4, s. 48, Nuweyrî; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 159; İbn-i Talha Şafiî; *Gurer'ul Hikem*, s. 46, Amedî; *el Müstedref*, c. 1 s. 156, Ebşehi

207. [1] *i'lam'ud Din fi Sifat'ul Müminin*, Deylemi; *Bihar'ul Envar*, c. 78, s. 93; *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 112, Kuleynî; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 277

208. [1] *Gurer'ul Hikem* s. 265-266, Amedî; *Kenz'ul Fewaid*, s. 255 Keracekî

209. [1] *Mecme'ul Beyan*, c. 7, s. 237, Tabersi; *Tefsir-i Kebir*, İbn-i Hicam; *Hasais-u Emir'el Müminin*, s. 39, Şerif Razi; *Tefsir'ul Burhan*, c. 3, s. 218, Behrani; *Rebi ul Ebrar*, s. 74, Zemexşeri

210. [1] *Uyun ul Hikem we'l Mevaiz*, Wasitî; *Bihar*, c. 77, s. 423; *Tuhef'ul Ukul*, s. 211, İbn-i Şu'be Harrani

211. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 98, Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 16, Kuleynî; *Edeb'ud Dünya we'd Din*: s. 162 ve 273 ve 275; *Sirac'ul Müluk*, s. 185, Tertuşi; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 15, Kadı Kudai; *Nihayet'ul Ereb*, c. 6, s. 85, Nuweyrî; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 162, İbn-i Talha Şafiî; *en Nihaye fi Garib'il Hadis*, c. 3, s. 421, İbn-i Esîr; *Adab'us Sultaniye*, s. 15

212. [1] *Tuhef'ul Ukul*, 214, İbn-i Şu'be Harrani; *Rebi ul Ebrar*, s. 295, Zemexşeri; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 160, İbn-i Talha Şafiî; *Ravz'ul*

Ahyar, s. 200, İbn-i Kasım

213. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 62, Amedî

214. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz

215. [1] *Sirac'ul Muluk*, s. 384, Tertuşi

216. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 98, İbn-i Şu'be Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 20, Kuleynî

217. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 97, Herrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 20, Kuleynî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 29, Kadı Kudai; *Sirac'ul Muluk*, s. 484, Tertuşi; *Kenz'ul Fewaid*, s. 34, Keracekî

218. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 58, Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, s. 170, Amedî

219. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz; *Muhazerat*, c. 2, s. 251, Rağib İsfahani

220. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 227, Zemexşeri

221. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 91, İbn-i Şu'be Harrani; *İrşad*, s. 142, Şeyx Mufîd; *Gurer'ul Hikem*, s. 150, Amedî; *Kenz'ul Fewaid*, Keracekî; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 4, s. 278, Şeyx Saduk; *Emali*, s. 400, Şeyx Saduk

222. [1] *ed De'vat*, Ravendi; *Bihar'ul Envar*, c. 75, s. 49

223. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 98, Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 20, Kuleynî; *Rebi ul Ebrar*, Sukut ve Kıllet'ul İstirsal babı, Zemexşeri; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 4, s. 278, Şeyx Saduk

224. [1] *Uyun u exbar*, c. 1, s. 248, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 279; *Rebi ul Ebrar*, s. 103 ve c. 1, s. 222, Zemexşeri; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 159, İbn-i Talha Şafiî

225. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 145 ve 147, Amedî; *Sirac'ul Muluk*, s. 108, Tertuşi

226. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 219, Amedî

227. [1] *Emali*, s. 160, Şeyx Saduk; *Uyun*, c. 1, s. 227, Şeyx Saduk; *el xisal*, c. 1, s. 84, Şeyx Saduk; *Tarih-i Bağdat*, c. 1, s. 224; *Emali*, c.

1, s. 379 ve c. 2, s. 63, Şeyx Tusi

228. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 144, Sibt b. Cewzî; *Kenz'ul Fewaid*, s. 160, Keracekî

229. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 242, Amedî; *Tefsir-i Ali b. İbrahim* c. 2, s. 390; *Tefsir-i Kebir*; c. 20, s. 112, Fahr'ur-Razi; *el Keşaf*, c. 2, s. 366, Zemexşeri; Burhan, c. 2, s. 383, Behrani; *Emali*, Şeyx Tusi

230. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 200, Amedî, *Rebi ul Ebrar*, s. 150; Zemexşeri

231. [1] *Uyun u exbar*, c. 3, s. 19, İbn-i Kuteybe, *Mean'il-Ahbar*, s. 257, Şeyx Saduk; *Tefsir-i Ayyaşi*, s. 1, s. 267

232. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 271, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, c. 2, s. 17, Zemexşeri; *Mücazat'in Nebeviyye*, s. 59, Şerif Razi

233. [1] *Uyun u exbar* c. 1, s. 128, İbn-i Kuteybe; *Kamil*, c. 1, s. 121, Müberred; *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 102, İbn-i Abdurabbih; *Muhazerat*, c. 2, s. 57, Rağıb; *Bab'ul Adab*, s. 222, Usame b. Munkiz; *et Tehzîb*, c. 6, s. 169, Şeyx Tusi

234. [1] *Kuvvet'ul Kulub*, c. 2, s. 522, Ebu Talib Mekki; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 339, Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, s. 172, Amedî; *Ravzat'ul Vaizin*, s. 372, el-Fettal Nişaburi

235. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 48, Amedî

236. [1] *Emali*, s. 370, Şeyx Saduk; *Gurer'ul Hikem*, s. 116, Amedî

237. [1] *Kafi*, c. 2, s. 68, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, Harrani; *et Tezkire*, s. 134, İbn-i Cewzî; *Muhazerat'ul Udeba*, c. 1, s. 14, Rağıb İsfahani; *Usul-u Kafi* c. 2, s. 84; Kafi, c. 5, s. 35, (Cihad), Kuleynî; *Gurer'ul Hikem*, s. 111, Amedî; *Ravz'ul Ahyar*, s. 10, İbn-i Kasım; *el Vafi*, c. 14, s. 24, Feyz; *Mirat'ul Ukul*, c. 2, s. 33, Meclisi; *Tuhef'ul Ukul*, s. 328, İbn-i Şu'be

238. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 47

239. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 42 ve 308, Amedî; *Sirac'ul Muluk*, s. 384,

Tertuşi; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 43, Hasri

240. [1] *Keşf'ul Gumme*, c. 3, Erbili, (ehwalê İmam); *Gurer ve Urer*, s. 40, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 221, Amedî

241. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 63, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, (Hayır ve Salah), Zemexşeri

242. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 139, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, (Ecvibet'ul Muskite) Zemexşeri; *Sirac'ul Muluk*, s. 372, Tertuşi

243. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 206, İbn-i Şu'be Harrani, *Gurer'ul Hikem*, s. 108, Amedî

244. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 139, Amedî

245. [1] *Riyaz'ul Ahyar*, s. 146, İbn-i Kasım; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 403, Zemexşeri; *et Tezkire*, s. 135, İbn-i Cewzî; *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *Menakıb*, s. 273, Harezmi

246. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 71, s. 357, Meclisi

247. [1] *Rebi ul Ebrar* (zan, feraset, we şek), Zemexşeri

248. [1] *Tezkiret ul Xewa*s, s. 135, Sibt b. Cewzî; *Gurer'ul Hikem*, s. 90, Amedî

249. [1] *el xisal*, s. 6, Şeyx Saduk; *et Tevhid*, s. 209, Şeyx Saduk; *Menakıb*, s. 273, Harezmi

250. [1] *Ravzat'ul Vaizin*, s. 441, el-Fettal Nişaburi ; *Gurer'ul Hikem*, s. 168, Amedî

251. [1] *Nihayet'ul Ereb*, c. 8, s. 182, en Nuweyrî; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 176, İbn-i Talha Şafiî; *Gurer'ul Hikem*, s. 230 ve 77 Amedî; *Keşf'ul Gumme*, c. 2, s. 108; *İlel'uş-Şerayi,* Şerayi ve Usul'ul İslam babı, Şeyx Saduk; *Delail'ul İmame*, s. 32, Taberi İmami; *İhticac*, s. 133, Tabersi

252. [1] *Usul-u Kafi*, c. 6, s. 445, Kuleynî; *Mekatil'it-Talibin*, s. 477, Ebu'l-Ferec İsfahani; *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 351, Mesudî; *Tarih-i Bağdat*, c. 14, s. 111; Hatip Bağdadi; *İrşad*, s. 304, Şeyx Mufîd; *el*

Heraic we'l-Cereayih s. 124

253. [1] *Emali*, s. 169, Şeyx Saduk; *Tehzîb*, c. 1, s. 399, Şeyx Tusi; *Tenbih'ul Havatir*, s. 532, Şeyx Verram; *Gurer'ul Hikem*, s. 246, Amedî

254. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 52, Amedî; *el Hukm'ul Mensure*, s. 563

255. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz; *İkd ul Ferid*, İbn-i Abdurabbih; *Destur-u Mealim'il Hikem*, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Metalib us Suul*, İbn-i Talha Şafiî

256. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 314, Amedî; *el Müstedref*, c. 1, s. 114, Ebşihi; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 206, Zemexşeri

257. [1] *Menakıb*, s. 272, Harezmi; *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz

258. [1] *Hurer'ul Hasais'il-Vazihe*, s. 39; Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 27, Amedî; *Revz'ul Ahyar*, s. 139, İbn-i Kasım

259. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 203, İbn-i Şu'be Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 112, Kuleynî; *et Tarih*, c. 2, s. 182, Yakubi

260. [1] *Garib'ul Hadis*, c. 1, s. 175, Ebu Abid b. Selam; *Tehzîb'ul Lügat*, c. 1, s. 185, Ezheri; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Herevi; Nihaye, c. 2, s. 170, İbn-i Esîr; *Melahim we'l-Fiten*, s. 64, İbn-i Tavus; *Kitab'ul Fiten*, İbn-i Bezzaz, H. 391 yılında yazmıştır

261. [1] *et Tarih*, c. 5, s. 195, Teberi; *Garib'ul Hadis*, s. 176, Ebu Ubeyd; *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 21, Cahiz; *en Nihaye*, İbn-i Esîr

262. [1] *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Herevi; *en Nihaye*, c. 4, s. 19, İbn-i Esîr

263. [1] *Garib'ul Hadis*, s. 181, Ebu Ubeyd b. Selam; *Tehzîb'ul Lügat*, c. 4, s. 378, Ezheri; *en Nihaye*, c. 1, s. 414, İbn-i Esîr; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Herevi

264. [1] *Garib'ul Hadis*, Ebu Ubeyd b. Selam; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Herevi; *en Nihaye*, c. 4, s. 271, İbn-i Esîr; *el-Lem'*, s. 130, Ebu

Nasr Sarrac; *Kuvvet-ul-Kulub*, c. 2, s. 275, Ebu Talib Mekki

265. [1] *Garib'ul Hadis*, Ebu Ubeyd b. Selam

266. [1] *Garib'ul Hadis*, c. 2, s. 183, Ebu Ubeyd b. Selam; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Herevi; *en Nihaye*, c. 3, s. 190, İbn-i Esîr

267. [1] *el Kafi*, c. 2, s. 294, Kuleynî; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 366, İbn-i Abdurabbih; *Kitab-u Sıffîn*, s. 10, Nasr bin Mezahim; İbn-i Vazih de *Tarih* kitabında bu hutbeyi nakletmiştir. C. 2, s. 149; *Rebi ul Ebrar*, el Kesb we'l Mal babı, Zemexşeri; *Kenz'ul Ummal* , c. 8, s. 225, Muttaki Hindi; *Tarih'ul Dimeşk*, İbn-i Asakir; *Garib'ul Hadis*, c. 2, s. 183, Ebu Ubeyd bin Selam; *en Nihaye*, c. 3, s. 468, İbn-i Esîr; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Herevi; *Uyun ul Ahbar*, c. 1, s. 189; *el Kafi*, c. 2, s. 123, sıla-i rahim babı; *el İmame we's Siyase*t, c. 1, s. 97, İbn-i Kuteybe; *et Tarih*, c. 2, s. 182, Yakubi

268. [1] *Garib'ul Hadis*, c. 2, s. 185, Ebu Ubeyd b. Selam; *en Nihaye*, c. 1, s. 89 ve 139, İbn-i Esîr; *et Tarih*, c. 2, s. 135, Taberi

269. [1]- Nuhayle nezıke kufaye.

270. [1] *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *el Beyan ve Tebyin*, c. 1, s. 170, Cahiz; *el Kamil*, c. 1, s. 14, Müberred

271. [1] *Emali*, s. 83, Şeyx Tusi; *el Beyan we't Tebyin*, c. 2, s. 112; *et Tarih*, c. 2, s. 152, Yakubi; *Ensab'ul Eşraf*, s. 238 ve 274, Belazurî

272. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Sirac'ul Muluk*, s. 222, Tertuşi

273. [1] *ed Deavat*, Ravendi; *Bihar'ul Envar*, c. 75, s. 13; *Tarih-i Dimeşk*, İbn-i Esakir

274. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî

275. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 162, İbn-i Şu'be Harrani; *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 49, Kuleynî; *Zeyl'ul Emali*, s. 171, Ebu Ali Kali; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 382, Ebu Talib Mekki; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 74 ve 75, Ebu Naim; *el xisal*, c. 1, s. 108, Şeyx Saduk; *Menakıb*, s. 268, Harezmi; *Destur-u Mealim'il Hikem*, Kadı Kudai

276. [1] *Uyun u exbar*, c. 2, s. 371, İbn-i Kuteybe; *Kamil*, c. 1, s. 92, Müberred; *el-Ferec-u Ba'd'iş-Şiddet*, c. 1, s. 37, Tenuhi

277. [1] *ez-Zerf-u ve'z-Zurefa*, s. 32, Veşa; *Tuhef'ul Ukul*, s. 201, Harrani; *Sıdik ve Sıdake*, s. 70, Tevhidi; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 2, s. 446, Ebu Talib Mekki, *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Herevi; *Cemheret'ul Emsal*, c. 1, s. 183, Ebu Hilal Askeri; *Ensab'ul Eşraf*, c. 5, s. 95, Belazurî; *Cemheret'ul Emsal*, c. 1, s. 132, İbn-i Hilal Askeri; *Mecme'ul Emsal*, c. 1, s. 107, Meydani

278. [1] *a'lam'ud Din*, Deylemi

279. [1] *Sahih-i Buhari*, c. 3, s. 81; *Sünen-i Ebi Davud*, s. 317; *Sünen-i İbn-i Mace*, c. 2, s. 269; *Sünen-i Beyhakî*, c. 5, s. 159; *Futuh-i Buldan*, s. 55, Belazurî; *er-Riyaz'un Nezre*, c. 2, s. 20, Muhibuddin Taberi; *Rebi ul Ebrar*, 75. Bab, Zemexşeri; *Feth'ul Bari*, c. 3, s. 358; *Kenz'ul Ummal*, c. 7, s. 145, Muttaki Hindi

280. [1] *Furu-u Kafi*, c. 7, s. 264, Kuleynî; *Deaim'ul İslam*, c. 2, s. 471

281. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî

282. [1] *el Kafi*, c. 5, s. 81, (Bab'ul Cihad), Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 154, Harrani; *Emali*, c. 1, s. 165, Şeyx Tusi; *Mecalis*, s. 120, Şeyx Mufîd

283. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 337, Amedî; *et Tarih*, c. 12, s. 192, İbn-i Asakir

284. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 164, İbn-i Talha Şafiî; *Mecme'ul Misal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Nihayet'ul Ereb*, c. 3, s. 336, Nuweyrî

285. [1] *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 222, İbn-i Abdurabbih

286. [1] +++

287. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 234 ve 235, Amedî; *Ravz'ul Ahyar*, s. 202, İbn-i Kasım

288. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 167, İbn-i Şu'be Harrani; *Gurer'ul Hikem*, s.

345, Amedî

289. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 167, İbn-i Şu'be Harrani; *Gurer'ul Hikem*, Amedî

290. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 257 (Lam) Amedî

291. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 167, İbn-i Şu'be Harrani, *Gurer'ul Hikem*, s. 238, Amedî

292. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 167, İbn-i Şu'be Harrani, *Gurer'ul Hikem*, s. 238, Amedî

293. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî

294. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 167; *Tuhef'ul Ukul*, s. 167, İbn-i Şu'be Herrani, *Gurer'ul Hikem*, s. 238, Amedî

295. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 156, Sibt b. Cewzî; *Gurer'ul Hikem*, s. 310, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 175, Zemexşeri; *Gurer ve Urer*, s. 54, Vetvat; *el Müstedref*, c. 2, s. 66, Ebşehi

296. [1] Tevhid, s. 374, Şeyx Saduk; *Fıkh-i Rıza (a. S)*; *Bihar'ul Envar*, c. 5, s. 123, Meclisi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 159, Sibt b. Cewzî; Tarih-i Hulefa, s. 182, Siyuti

297. [1] *Gurer'ul Hikem*, Amedî

298. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 493, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 243, İbn-i Şu'be Harrani; *Uyun u exbar*, c. 2, s. 243, İbn-i Kuteybe; *Tarih-i Bağdad*, c. 12, s. 315, Hatib Bağdadi; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, Bab-ul Hayr ve Salah, Zemexşeri; *Edeb'ul Kebir*, s. 145, İbn-i Mukaffi; *Mir'at'ul Ukul*, c. 2, s. 213, Meclisi; *Mişkat'ul Envar*, s. 216, Tabersi; *Edeb*, s. 145, İbn-i Mukaffi

299. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 135, Sibt b. Cewzî; *Gurer'ul Hikem*, s. 262, Amedî

300. [1] *Kafi*, c. 3, s. 261, Kuleynî; *el Beyan ve Tebyin*, c. 3, s. 175, Cahiz; *Tuhef'ul Ukul*, s. 209, İbn-i Şu'be Harrani; *et Tarih*, c. 2, s. 185, Yakubi; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 33, İbn-i Abdurabbih; Bedi',

Usame b. Munkiz; *Uyun u exbar*, c. 7, s. 61, İbn-i Kuteybe, *Uyun u exbar*, c. 3, s. 61, Dinveri; *Tuhef'ul Ukul*, s. 209, İbn-i Şu'be Harrani; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 304, İbn-i Abdurabbih; *Kamil*, c. 2, s. 251, İbn-i Esîr; *Muhazerat'ul Udeba*, c. 2, s. 226, Rağıb İsfahani; *Sırac'ul Muluk*, s. 182, Tertuşi; *Gurer'ul Hikem*, s. 121, Amedî; *Nihayet'ul Ereb*, c. 5, s. 167; Nuweyrî

301. [1] *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 198, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, Amedî; *en Nihaye*, c. 5, s. 196, Nuweyrî

302. [1] *Uyun u exbar*, c. 3, s. 79; *Tuhef'ul Ukul*, s. 205, Harrani

303. [1] *Uyun u exbar*, c. 2, s. 208, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 268; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *Bihar'ul Envar*, c. 57, s. 93, Meclisi; *el Beyan ve Tebyin*, c. 3, s. 170, Cahiz; *Emali*, c. 1, s. 274, Seyyid Murtaza; *et Tarih*, c. 2, s. 151, İbn-i Vazih; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, (Ecvibet'ul Muskite) Zemehşeri

304. [1] *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 306, İbn-i Abdurabbih

305. [1] *et Tarih*, c. 5, s. 2849, Taberi

306. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 144, Sibt b. Cewzî; *Gurer'ul Hikem*, s. 309, Amedî; *Emali*, c. 1, s. 153; Murtaza

307. [1] *İrşad*, s. 174, Şeyx Mufîd; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 453, Meydani; *Gurer'ul Hikem*, s. 301, Amedî; *Nihayet'ul Ereb*, c. 3, s. 6, Nuweyrî; *el Hikmet ul xalide*, s. 145, İbn-i Meskuye, *İhtisas*, s. 239, Şeyx Mufîd

308. [1] *Sirac'ul Muluk*, s. 372, Tertuşi; *Gurer'ul Hikem*, s. 313, Amedî

309. [1] *Emali*, c. 1, s. 149, Murtaza; *İkd ul Ferid*, c. 4, s. 206

310. [1] *Resail*, Kuleynî; *Keşf'ul Mühecce*, s. 160 Seyyid b. Tavus; *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 16, Kadı Kudai; *Sirac'ul Muluk*, s. 384, Tertuşi; *Kenz'ul Fewaid*, Keracekî; *Bihar'ul Envar*, c. 1, s. 160, Meclisi; *Mecme'ul Emsal*, s. 2, s. 454, Meydani; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 16, İbn-i Talha Şafiî; *Gurer'ul Hikem*, s. 187, Amedî

311. [1] *Emali*, s. 159, Şeyx Saduk; *Gurer'ul Hikem*, s. 313, Amedî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 34, Kadı Kudai

312. [1] *Temsil we'l Muhazere*, s. 25, Sealebi; *Muhazerat'ul Udeba*, c. 2, s. 169, Rağıb; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 176, İbn-i Abdurabbih

313. [1] *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 243 Numan Mısri; *Gurer'ul Hikem*, s. 107, Amedî

314. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 290, Meydani; *Gurer'ul Hikem*, s. 307, Amedî; *Müstedrek*, c. 2, s. 124, Hakim; *Mean'il-Ahbar*, s. 103, Şeyx Saduk

315. [1] *Tevhid*, s. 264, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 224, İbn-i Şu'be Harrani; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 75, İsfahani; *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 58, Kuleynî; *Tarih-ul-Hulefa*, s. 178, Siyuti

316. [1] *el Kamil*, c. 1, s. 49, Müberred; *Gurer'ul Hikem*, s. 361, Amedî; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani

317. [1] *Metalib us Suul*, c. 1, s. 162

318. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 68; Amedî; *Rebi ul Ebrar*, s. 222, Zemexşeri; *Ravz'ul Ahyar*, İbn-i Kasım

319. [1] *Tezkire*, s. 118, İbn-i Cewzî; *Muruc'uz Zeheb*, c. 4, s. 434, Mesudî

320. [1] *Müsterşed*, s. 163, Taberi İmami; *Mearif*, s. 251, İbn-i Kuteybe; *el xisal*, c. 1, s. 207, Şeyx Saduk; *İrşad*, s. 165, Şeyx Mufîd; *Hilyet'ul Evliya*, c. 5, s. 26, Ebu Naim

321. [1] *İkd ul Ferid*, c. 6, s. 279, İbn-i Abdurabbih; *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 48, Kuleynî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 23, Kadı Kudai; *Rebi ul Ebrar*, (pêşekî), Zemexşeri; *Nihayet'ul Ereb*, c. 8, s. 181, Nuweyrî; *Ravzat'ul Vaizin* , s. 414, el-Fettal Nişaburi; *Gurer'ul Hikem*, s. 113, Amedî; *Hikmet ul xalide*, s. 112, İbn-i Meskuye

322. [1] *Muruc'uz Zeheb*, c. 3, s. 104, Mesudî; Tefsir-i Kebir, s. 2, s. 4,

Fahr-u Razi; *İcaz'ul Kur'an*, s. 51, Bakelani; *Uyun u exbar*, c. 5, s. 132, İbn-i Kuteybe; *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 170, İbn-i Abdurabbih; *Devlet'ul Kur'an*, s. 64, Taha Abdulbaki

323. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 2, s. 17; *Gurer'ul Hikem*, s. 186, Amedî; *Nihayet'ul Ereb*, c. 6, s. 65, Nuweyrî; *Mecme'ul Emsal*, c. 1, s. 306, Meydani

324. [1] *Vuzera we'l-Kitab*, s. 14, Cehşiyari; *Muhazerat'ul Udeba*, c. 1, s. 48, Rağıb İsfahani; *Cemel*, s. 138, Şeyx Mufîd

325. [1] *Hilyet'ul Evliya*, Ebu Naim; *er-Riyaz'un Nezre*, c. 2, s. 177, Muhib Taberi; *İstiab*, c. 4, s. 169, İbn-i Abdulbirr; *İsabe*, c. 4, s. 171, İbn-i Hacer; *Usd'ul Gabe*, c. 5, s. 287, İbn-i Esîr; *Mecma-u Ravendi*, c. 9, s. 102; *Kenz'ul Ummal*, c. 6, s. 394, Muttaki Hindi; *en Nihaye*, c. 5, s. 298, İbn-i Esîr; *Cemel*, s. 138, Şeyx Mufîd; *İhtisas*, s. 151, Şeyx Mufîd; *Mean'il-Ahbar*, s. 348, Şeyx Saduk

326. [1] *Emali*, c. 1, s. 274, Murtaza; *el Keşaf*, c. 2, s. 150, Zemexşeri; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, (Ecvibet'ul Muskite), Zemexşeri; *Tezkiret ul Xewas*, s. 162, Sibt b. Cewzî; *Nihayet'ul Ereb*, c. 8, s. 168, Nuweyrî; *Ravz'ul Ahyar*, s. 103, İbn-i Kasım

327. [1] *Besair ve Zehair*, s. 111, Ebu Hayyan Tevhidi

328. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 362, Zemexşeri; *Gurer'ul Hesais'il-Vazihe*, s. 211, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 102, Amedî

329. [1] *el xisal*, c. 1, s. 198, Şeyx Saduk; *İlel'uş-Şerayi*, s. 390, Şeyx Saduk; *Burhan*, c. 4, s. 350, Behrani; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454

330. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 3089, Taberi; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 365, Mesudî

331. [1] *Kitab'us Sıffîn*, s. 531, Nasr b. Mezahim; *et Tarih*, c. 6, s. 3348, Taberi

332. [1] *Tezkire*, s. 105, İbn-i Sevci; *Esrar'ul Hukema*, s. 86, Yakub Musta'semi; *Rebi ul Ebrar*, Ceza ve Mükâfat babı, s. 77,

Zemexşeri; *el Gurer we'l-Urer*, s. 283, Vetvat; *Ravz'ul Ahyar*, s. 41, Muhammed b. Kasım

333. [1] *Rebi ul Ebrar* (Hayr ve Salah babı), Zemexşeri

334. [1] *et Tarih*, c. 6, s. 3410, Taberi; *el Garat*, İbn-i Hilal Sakafi; *Muvaffakiyat*, s. 347, Zübeyr b. Bekkar; *Muruc'uz Zeheb*, c. 2, s. 420, Mesudî

335. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 35, Amedî

336. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 42 ve 308, Amedî; *Sirac'ul Muluk*, s. 384, Tertuşi; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 43, Hasri

337. [1] *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 245, Kazi Numan; *Gurer'ul Hikem*, s. 108, Amedî; *Tarih-i Bağdat*, c. 5, s. 308, Hatib Bağdadi; *Ravz'ul Ahyar*, s. 68, İbn-i Kasım

338. [1] *Deaim'ul İslam*, c. 1, s. 245, Kazi Numan; *Gurer'ul Hikem*, s. 108, Amedî; *Tarih-i Bağdat*, c. 5, s. 308, Hatib Bağdadi; *Ravz'ul Ahyar*, s. 68, İbn-i Kasım

339. [1] *Ravz'ul Ahyar*, s. 146, İbn-i Kasım

340. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 20 ve 106, Amedî; *Ravz'ul Ahyar*, s. 42, İbn-i Kasım

341. [1] *Kitab'us Sıffîn*, s. 126, Nasr b. Mezahim; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, Herevi; *en Nihaye*, (Hayr ve Salah) İbn-i Esîr; *er-Resail*, s. 106, Cahiz; *et Tehzîb'ul Elfaz*, c. 3, s. 99, Ezheri, *Gurer'ul Hikem*, s. 113, Amedî

342. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 220, Kuleynî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 138, Sibt b. Cewzî; *Rebi ul Ebrar*, Hayır ve Salah babı, Zemexşeri; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani

343. [1] *Emali*, c. 1, s. 76, Şeyx Tusi

344. [1] *Ayn'ul Adab ve's Siyase*, s. 11, İbn-i Huzeyl

345. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Ebu Osman Cahiz; *Hikmet ul xalide*, s. 112, İbn-i Meskuye

346. [1] *el xisal*, c. 2, s. 164, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 158, Harrani; *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 195, Ebu Naim; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 25, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 42, Amedî

347. [1] *Keşf'ul Gumme*, s. 3, s. 139, Erbili; *Kuvvet'ul Kulub*, c. 2, s. 424, Ebu Talib Mekki; *Gurer ve Urer*, s. 55, Vetvat

348. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 292, Amedî; *Mecme'ul Misal*, c. 2, s. 454, Meydani

349. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 75, İbn-i Şu'be Harrani; *Keşf'ul Gumme*, c. 3, Erbili; *Kenz'ul Fewaid*, s. 138, Keracekî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 16, Kadı Kudai; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 56; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *İrşad*, s. 141, Şeyx Mufîd

350. [1] *Keşf'ul Gumme*, c. 3, Erbili, (İmam Cevad); *Gurer ve Urer*, s. 40, Vetvat; *Gurer'ul Hikem*, s. 221, Amedî

351. [1] *Hilyet'ul Evliya*, c. 8, s. 305, Ebu Naim

352. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 57

353. [1] *Tezkiret ul Xewas*, s. 135, Sibt b. Cewzî

354. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 101 ve 224, Amedî

355. [1] *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 209, Zemexşeri

356. [1] *Muhazerat'ul Udeba*, c. 1, s. 175, Rağib İsfahani

357. [1] *Rebi ul Ebrar*, (el Hataya ve'z-Zunub), Zemexşeri; *Ravz'ul Ahyar*, s. 39, İbn-i Kasım

358. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 19, Kuleynî; *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 221, İbn-i Abdurabbih; *Tuhef'ul Ukul*, s. 64, İbn-i Şu'be Harrani; *Nihayet'ul Ereb*, c. 8, s. 186, Nuweyrî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 27, 28, Kadı Kudai; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Revz'ul Ahyar*, s. 13, İbn-i Kasım

359. [1] *Maden'ul Cevahir*, s. 233, Keracekî

360. [1] *el-Ferec Ba'de'ş-Şiddet*, c. 1, s. 43 Tenuhi; *Gurer'ul Hikem*, s. 416, Amedî

361. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 311, Zemexşeri; *Gurer'ul Hikem*, s. 340, Amedî

362. [1] *Gurer'ul Hikem* s. 68, Amedî

363. [1] *Kamil*, c. 2, s. 217, Müberred; *Tuhef'ul Ukul*, s. 166, İbn-i Şu'be; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 39, İbn-i Abdurabbih

364. [1] *Kamil*, c. 2, s. 217, Müberred; *Tuhef'ul Ukul*, s. 166, İbn-i Şu'be; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 39, İbn-i Abdurabbih

365. [1] *Rebi ul Ebrar*, (Ye's we'l-Kanaat babı), Zemexşeri

366. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 77, Amedî

367. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 146, İbn-i Şu'be Harrani

368. [1] *en Nihaye*, c. 3, s. 35, İbn-i Esîr; *Gurer'ul Hikem*, s. 359 ve 154, Amedî

369. [1] *Usul-u Kafi*, c. 2, s. 362, Kuleynî; *Emali*, s. 182, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 220, İbn-i Şube Herrani; *el İhtisas*, s. 226, Şeyx Mufîd; *Ravzat'ul Kafi*, s. 252, Kuleynî; *Mehasin*, s. 22, Barki

370. [1] Cami'ul Ahbar, s. 72; *Sevab'ul a'mal*, s. 140, Şeyx Saduk; *el xisal*, c. 2, s. 172, Şeyx Saduk; *Emali*, c. 1, s. 175, Şeyx Tusi; *Beşaret'ul Mustafa*, s. 292, Taberi; *Gurer'ul Hikem*, s. 43, Amedî

371. [1] Cami'ul Ahbar, s. 72; *Sevab'ul a'mal*, s. 140, Şeyx Saduk; *el xisal*, c. 2, s. 172, Şeyx Saduk; *Emali*, c. 1, s. 175, Şeyx Tusi; *Beşaret'ul Mustafa*, s. 292, Taberi; *Gurer'ul Hikem*, s. 43, Amedî

372. [1] *Mecme'ul Misal*, c. 2, s. 454, Meydani

373. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 250, Amedî

374. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 143, Harrani; *Emali*, c. 1, s. 114, Şeyx Tusi; *Kenz'ul Fewaid*, s. 128, Keracekî; *Gurer'ul Hikem*, s. 243, Amedî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 15, Kadı Kudai

375. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 40, Kuleynî; *el Bidaye ve'n Nihaye*, c. 12, s. 150, İbn-i Kesîr; *Gurer'ul Hikem*, s. 49, Amedî

376. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 155, İbn-i Şu'be; *Bihar'ul Envar*, c. 73, s. 131,

Meclisi

377. [1] *Nihayet'ul Ereb*, c. 8, s. 182, en Nuweyrî; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 176, İbn-i Talha Şafiî; *Gurer'ul Hikem*, s. 230 ve 77 Amedî; *Keşf'ul Gumme*, c. 2, s. 108; *İlel'uş-Şerayi*, Şerayi ve Usul'ul İslam babı, Şeyx Saduk; *Delail'ul İmame*, s. 32, Taberi İmami; *İhticac*, s. 133, Tabersi

378. [1] *Mizan'ul i'tidal*, c. 4, s. 417, ez Zehi; *Risalet'ul Usul-i İman*, s. 25, Muhammed b. Abdulvehab; *Sevab'ul a'mal*, Şeyx Saduk; *Ravzat'ul Kafi*, s. 308, Kuleynî

379. [1] *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 48, Kadı Kudai; *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri; *İcaz'ul Kur'an*, s. 193, Bakelani

380. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 18, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 67, Herrani; *Emali*, s. 193, Şeyx Saduk

381. [1] *Tefsir-u Mensub li'l İmam'il-Askeri*; *Bihar'ul Envar*, c. 1, s. 178; *el xisal*, c. 1, s. 90, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 159, Harrani; *Menakıb*, s. 266, Harezmi; *Ravzat'ul Vaizin*, c. 1, s. 6, el-Fettal Nişaburi ; *Mişkat'ul Envar*, s. 125, Tabersi; *Tezkiret ul Xewas*, s. 168, Sibt b. Cewzî; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Hukm'ul Halide*, s. 110, İbn-i Meskuye; *Emali*, 55. Meclis; *Tevhid*, s. 321, Şeyx Saduk

382. [1] *et Tarih*, (H. 82) Taberi

383. [1] *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 381, Ebu Talib Mekki; *Tarih-u İsfahan*, c. 1, s. 225, Ebu Naim; *Kuvvet'ul Kulub*, Ebu Talib Mekki

384. [1] *Tefsir-i Ali b. İbrahim*; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 152, Kadı Kudai; *Emali*, s. 295, Ebu Talib Yahya b. Hüseyn Hasani (H. 424); *İhya'ul Ulum*, s. 2, s. 311, Gazali; *Gurer'ul Hikem*, s. 11, Amedî

385. [1] *Ensab'ul Eşraf*, c. 5, s. 44, Belazurî; *el-Futuh*, c. 2, s. 189, İbn-i a'sem-i Kufi

386. [1] *İkd ul Ferid*, c. 2, s. 139, İbn-i Abdurabbih; *Bab'ul Adab*, s. 393,

Usame b. Menkez

387. [1] *Sirac'ul Muluk*, s. 384, Tertuşi, *Tuhef'ul Ukul*, s. 66, İbn-i Şu'be Harrani

388. [1] *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 31 ve 158, Ebu Talib Mekki; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 157, İbn-i Abdurabbih; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 4, s. 276, Şeyx Saduk; *Kenz'ul Fewaid*, s. 209, Keracekî; *Gurer'ul Hikem*, s. 150, Amedî

389. [1] *Fakih*, c. 4, s. 276, Şeyx Saduk; *Tezkiret ul Xewas*, s. 135, Sibt b. Cewzî; *Gurer'ul Hikem*, s. 71, Amedî

390. [1] *el İhtisas*, s. 299, Şeyx Mufîd, *Fakih*, c. 4, s. 277, Şeyx Saduk

391. [1] *el İhtisas*, s. 331, Şeyx Mufîd; *Fakih*, c. 2, s. 381, Şeyx Saduk; *Gurer'ul Hikem*, s. 27, Amedî, *İhtisas*, s. 229 ve 331, Şeyx Mufîd; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 2, s. 381, Şeyx Saduk

392. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 77, Amedî

393. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Tuhef'ul Ukul*, s. 66, Herrani; *Sirac'ul Muluk*, s. 384, Tertuşi

394. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 304, Amedî; *el Beyan we't Tebyin*, Ebu Osman Cahid, (bak.) *Şerh-i İbn-i Ebi'l Hadid*, c. 4, s. 417

395. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 28, Kadı Kudai

396. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 71, İbn-i Şu'be Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 21, Kuleynî; *Fakih*, c. 4, s. 279, Şeyx Saduk; *Tevhid*, s. 56, Şeyx Saduk

397. [1] *Emali*, c. 1, s. 145, Şeyx Tusi; *Mehasin*, s. 345, Barki

398. [1] *et Tarih*, c. 5, s. 39, Taberi; *Tehzîb'ul Lügat*, c. 1, s. 341, Ezheri; *el Cem Beyn'el Garibeyn*, el Herevi; (M. H. 401); *Tenbih'ul Havatir*, Şeyx Verram; *Nihaye* (H. 23.) İbn-i Esîr; *Garib'ul Hadis*, İbn-i Kuteybe

399. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 21, Kuleynî; *Emali*, c. 1, s. 145, Şeyx Tusi;

Mehasin, s. 345, Barki; *Tuhef'ul Ukul*, s. 203, İbn-i Şu'be; *Emali*, c. 1, s. 146, Şeyx Tusi

400. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 90, İbn-i Şube Herrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 19, Kuleynî; *el-Fakih*, c. 4, s. 278, Şeyx Saduk; *Destur-u Mealim'ul Hikem*, s. 208, Kaddı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 289, Amedî

401. [1] *Emali*, c. 2, s. 108, Şeyx Tusi; *el xisal*, c. 1, s. 46, Şeyx Saduk; *et Teraz*i, c. 1, s. 167, Seyyid Yemani; *Emali*, 68. Bab, Şeyx Saduk; *Uyun u exbar'ir Rıza*, c. 2, s. 54, Şeyx Saduk; *el Miet'ul Muhtare* , Cahiz

402. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 117, Amedî

403. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 1, (harfa Ra) Meydani; *Gurer'ul Hikem*, s. 133, Amedî; *Fahir*, s. 265, İbn-i Asım; *Mustaska*, c. 2, s. 98, Zemexşeri

404. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454

405. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 207, Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 21, Kuleynî; *Besair ve Zehair*, s. 155, Tevhidi; *İrşad*, s. 141, Şeyx Mufîd; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 303, Meydani

406. [1] Şerh-i İbn-i Ebi'l Hadid, c. 4, s. 421

407. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 156, Herrani; Mecmua-i Verram, s. 77, Şeyx Verac.

408. [1] Muhazerat'il Udeba, c. 1, s. 157, Rağıb İsfahani; *Teysir'ul Metalib fi Emali-i Ebi Talib*, s. 307

409. [1] *Hilyet'ul Evliya*, c. 4, s. 7, ve c. 7, s. 88; *Müstedrek'ül-Hakim*, c. 5, s. 252; *Muhazirat'il Edya'*, c. 1, s. 153, Rağib; *Tefsir-i Kebir*, c. 6, s. 306

410. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 171, Amedî

411. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 184, Amedî

412. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 143, Herrani

413. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 345, Herrani

414. [1] *el İmame we's Siyase*, c. 1, s. 45, İbn-i Kuteybe; *Tarih-i Dimeşk*, s. 57, İbn-i Asakir; *Mecalis*, s. 116, Şeyx Mufîd

415. [1] *Kuvvet-i Kulub*, c. 2, s. 101, Ebu Talib Mekki; *Tarih-i Bağdat*, c. 12, s. 386, Hatib-i Bağdadi; *Menakıb*, s. 269, Harezmi; *Muruc'uz Zeheb*, c. 4, s. 263, Mesudî; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454

416. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 232, Amedî

417. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *İrşad*, s. 141, Şeyx Mufîd; *Rebi ul Ebrar*, c. 1, s. 19; *Destur-u Mealim'il Hikem*, Kadı Kudai

418. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani

419. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani

420. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 253, Amedî

421. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 22, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 70, Harrani

422. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 209, İbn-i Şu'be Harrani; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 304, İbn-i Abdurabbih; *Kamil*, c. 2, s. 251, İbn-i Esîr; *Muhazerat'ul Udeba*, c. 2, s. 226, Rağıb İsfahani; *Sirac'ul Muluk*, s. 182, Tertuşi; *Gurer'ul Hikem*, s. 121, Amedî; *Nihayet'ul Ereb*, c. 5, s. 167, Nuweyrî

423. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 209, İbn-i Şu'be Harrani; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 304, İbn-i Abdurabbih; *Kamil*, c. 2, s. 251, İbn-i Esîr; *Muhazerat'ul Udeba*, c. 2, s. 226, Rağıb İsfahani; *Sirac'ul Muluk*, s. 182, Tertuşi; *Gurer'ul Hikem*, s. 121, Amedî; *Nihayet'ul Ereb*, c. 5, s. 167, Nuweyrî

424. [1] *Muhazerat'il-Udeba*, c. 2, s. 390, Rağib İsfahani; *Edeb'ud Dünya we'd Din*, s. 264, Maverdi; *Gurer'ul Hikem*, s. 32, Amedî; *Metalib us Suul*, c 1, s. 100, Ebu Talha Şafiî; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Mişkat'ul Envar*, s. 242, Tabersi

425. [1] *el xisal*, c. 1, s. 59, Şeyx Saduk; *Tarih-i Dimeşk*, (Emir'ül Müminin'in biyografisinde), İbn-i Asakir; *Gurer'ul Hikem*, s. 257,

Amedî; *Ravzat'ul Kafi*, s. 59, Kuleynî

426. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 138, İbn-i Şu'be Harrani; *İrşad*, c. 1, s. 47, Şeyx Mufîd; *Felah'ul Mesail*, Seyyid b. Tavus (bak. *Müstedrek'ül-Vesail* c. 2, s. 348); Tefsir-i Kebir, c. 3, s. 47

427. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 71, s. 428, Meclisi

428. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *Gurer'ul Hikem*, s. 236, Amedî; *Riyaz'ul Ahyar*, s. 133

429. [1] *el xisal*, c. 2, s. 171, Şeyx Saduk; *Tuhef'ul Ukul*, s. 89 Harrani

430. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 177, Amedî

431. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 253, Amedî

432. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 255, Kuleynî; *Tezkiret ul Xewas*, s. 133, Sibt b. Cewzî; *el xisal*, c. 1, s. 22, Şeyx Saduk; *el Emali*, s. 62, Şeyx Saduk; *Ravzat'ul Kafi*, s. 307, Kuleynî, *Mehasin*, c. 1, s. 29, Barki; *Fakih*, c. 4, s. 283, Şeyx Saduk

433. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 20, Kuleynî

434. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 76, Amedî

435. [1] *Bihar'ul Envar*, c. 72, s. 68, Meclisi

436. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 212, Amedî

437. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 212, Amedî

438. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 212, Amedî

439. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 82, Amedî

440. [1] *Kuvvet'ul Kulub*, c. 1, s. 31 ve 158, Ebu Talib Mekki; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 157, İbn-i Abdurabbih; *Men La Yehzuruh'ul Fakih*, c. 4, s. 276, Şeyx Saduk; *Kenz'ul Fewaid*, s. 209, Keracekî; *Gurer'ul Hikem*, s. 150, Amedî

441. [1] *Hilyet'ul Evliya*, c. 1, s. 10, Ebu Naim; *Mecalis*, Mufîd (bak. *Ravzat'ul Bihar*, s. 419) ; *Bihar'ul Envar*, c. 17, Meclisi

442. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 48, Amedî

443. [1] *Marifet'ul Hadis*, s. 162, Hakim Nişaburi (ji Resulullah); *Gurer'ul*

Hasais'ul Vazihe, s. 320, Vetvat

444. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 230, Amedî

445. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 230, Amedî

446. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 230, Amedî

447. [1] *el Miet'ul Muhtare*, Cahiz; *el İhtisas*, s. 245, Şeyx Mufîd; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Rebi ul Ebrar*, (Naks ve Cehl) Zemexşeri; *Zehr'ul Adab*, c. 1, s. 43, Hasri; *Hass'ul Has*, s. 27, Sealebi

448. [1] *Rebi ul Ebrar* (Hayır we Salah), c. 1, s. 436, Zemexşeri; *Mecme'ul Beyan*, c. 9, s. 241, Tabersi; *Burhan*, c. 4, s. 296, Behrani

449. [1] *Ravzat'ul Kafi*, s. 386, Kuleynî; *Tuhef'ul Ukul*, s. 163, İbn-i Şu'be Harrani

450. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 453, Meydani

451. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 453, Meydani

452. [1] *el Vullat we'l-Kuddat*, s. 350, Ebu Amr Muhammed b. Yusuf el Kindi; *er-Rical*, Keşşî s. 62; *el İhtisas*, s. 81, Şeyx Mufîd; Mecalis, s. 50, Şeyx Mufîd; *en Nihaye*, c. 3, s. 457, İbn-i Esîr; *Gurer'ul Hikem*, s. 262, Amedî; *Rebi ul Ebrar*, (Bab'ul Arzi we'l-Cibal) Zemexşeri

453. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 234 ve 235, Amedî; *Ravz'ul Ahyar*, s. 202, İbn-i Kasım

454. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani

455. [1] *en Nihaye*, c. 2, s. 162, İbn-i Esîr

456. [1] *Furu-u Kafi*, c. 5, s. 154, Kuleynî; Fakih, c. 3, s. 120, Şeyx Saduk; *Deaim'ul İslam*, c. 2, s. 14, Kazi Ebu Hanife

457. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 453, Meydani; *Metalib us Suul*, c. 1, s. 163, İbn-i Talha Şafiî

458. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 453, Meydani; *Destur-u Mealim'il*

Hikem, s. 28, Kadı Kudai; *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 173, İbn-i Abdurabbih

459. [1] *Uyun u exbar*, c. 1, s. 319, İbn-i Kuteybe; *Gurer'ul Hikem*, s. 232, Amedî

460. [1] *Uyun u exbar*, s. 135, Amedî

461. [1]*Uyun u exbar*, s. 135, Amedî

462. [1] *İkd ul Ferid*, c. 3, s. 96, İbn-i Abdurrabbe; *İstiab*, c. 2, s. 292, İbn-i Abdulbirr; *Usd'ul Gabe*, c. 3, s. 162, İbn-i Esîr, *et Tarih*, c. 5, s. 204, Taberi; *Cemel*, s. 192, Şeyx Mufîd; *Tezkire*, s. 71, İbn-i Cewzî

463. [1] *İlel-uş-Şerayi*, Şeyx Saduk; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani

464. [1] *el-Umde*, c. 1, s. 41, İbn-i Reşik

465. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 453, Meydani, *Gurer'ul Hikem*, s. 59, Amedî

466. [1] *el xisal*, c. 1, s. 26, Şeyx Saduk; *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 64, Kuleynî; *İkd ul Ferid*, c. 1, s. 264, İbn-i Abdurabbih, Resulullah'tan (s. A. V) nakletmiştir.

467. [1] *el Adab*, s. 4, İbn-i Şems'ul Hilafe

468. [1] *Kitab'ul Cemel*, Şeyx Mufîd; *Kitab'ul Cemel*, Ebi Mahnef (M. H. 175); *Gurer'ul Edille*, Ebu'l-Hasan Mutezili; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 20, Kadı Kudai; *Gurer'ul Hikem*, s. 307, Amedî; *Cemel*, Şeyx Mufîd (r. A.); *el Cemel*, Ebi Mahnef, (M. H. 175); *Destur-u Meaim'il Hikem*, s. 20, Kadı Kudai

469. [1] *Sirac'ul Muluk*, s. 154, Tertuşi; *Gurer'ul Hasais'il-Vazihe*, s. 254; *Bedi'*, s. 21, İbn-i Mu'tez; *Senaateyn*, s. 277, Ebu Hilal Askeri

470. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454

471. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 144, Harrani; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Tuhef'ul Ukul*, s. 203, İbn-i Şu'be Harrani; *Ravzat'ul Kafi*, s. 112, Kuleynî; *et Tarih*, c. 2, s. 182, Yakubi

472. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 89, Amedî

473. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 89, Amedî

474. [1] *Rebi ul Ebrar*, s. 364, Zemexşeri

475. [1] *Kitab'ul Muktesib*, s. 34, Müberred; *Mucazat'un Nebeviye*, s. 208, Şerif Razi

476. [1] *el Miet'ul Muhtare min Hikemihi* (a. S), el Cahiz; *Tuhef'ul Ukul*, s. 223, İbn-i Şu'be Harrani; *İrşad*, s. 173, Şeyx Mufîd

477. [1] *Kafi*, c. 5, s. 310, Kuleynî; *Uyun u exbar'ir-Rıza*, c. 2, s. 45, Şeyx Saduk; Ebu'l-Cud diye bilinen Amir'ut Tai, kendi kitabında, s. 22

478. [1] *el Hayvan*, c. 2, s. 90, Ebu Osman Cahiz; *el Mehasin we'l Mesavi*, s. 41, Beyhakî; *Emali*, Şeyx Saduk; *Gurer'ul Hikem*, s. 329, Amedî; *Maden'ul Cevahir*, s. 226; ayrıca Şeyx Mufîd'in üstadı Kadı Ebu Bekir ibn-i Salim Temimi bu hadisi Hz. Ali'den nakledenler hakkında bir kitap yazmıştır.

479. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 14, Amedî; *Mufredat*, s. 49, Rağıb; *et Teraz*, c. 2, s. 251, Seyyid el-Yemani

480. [1] *Tuhef'ul Ukul*, s. 94, İbn-i Şube Harrani; *Rebi ul Ebrar*, Zemexşeri

481. *en Nihaye*, c. 2, s. 166, İbn-i Esîr

482. *Mekarim'ul Ahlak*, s. 83, Tabersi

483. *Mekarim'ul Ahlak*, s. 83, Tabersi

484. *Tuhef'ul Ukul*, s. 64, İbn-i Şu'be Harrani; *Nihayet'ul Ereb*, c. 8, s. 186, Nuweyrî; *Destur-u Mealim'il Hikem*, s. 27, 28, Kadı Kudai; *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Revz'ul Ahyar*, s. 13, İbn-i Kasım

485. [1] *Gurer'ul Hikem*, s. 49, Amedî

486. [1] *Mecme'ul Emsal*, c. 2, s. 454, Meydani; *Tuhef'ul Ukul*, s. 66, Harrani; *Sirac'ul Muluk*, s. 384, Tertuşi

487. [1] *Usul-u Kafi*, c. 1, s. 412, Kuleynî; *Bihar'ul Envar*, c. 88, Meclisi

488. *Uyun u exbar*, c. 4, s. 231, *Kuvvet-i Kulub*, c. 1, s. 181,Ebu Talib Mekki; *Sedik ve Sedake*, s. 44, Tevhidi; *Ravz'ul Ahyar*, s. 91 *Muhazerat'ul Udeba*, c. 2, s. 28, Rağıb

NAVEROK

PEYVA KOMGEHÊ 7

GOTINA WERGÊR.....9

PÊŞGOTINA SEYIDÊ REZÎ...17

PIŞKA 1

AXIFTINA 1 25
AXIFTINA 2 37
AXIFTINA 3 39
AXIFTINA 4 44
AXIFTINA 5 45
AXIFTINA 6 46
AXIFTINA 7 46
AXIFTINA 8 47
AXIFTINA 9 47
AXIFTINA 10.....48
AXIFTINA 11.....48
AXIFTINA 12.....49
AXIFTINA 13.....49
AXIFTINA 14.....50
AXIFTINA 15.....51
AXIFTINA 16.....51
AXIFTINA 17.....53
AXIFTINA 18.....55
AXIFTINA 19.....57
AXIFTINA 20.....58
AXIFTINA 21.....59
AXIFTINA 22.....59
AXIFTINA 23.....60
AXIFTINA 24.....62
AXIFTINA 25.....63
AXIFTINA 26.....65
AXIFTINA 27.....66
AXIFTINA 28.....69

۞ AXIFTINA 29۞ 71
۞ AXIFTINA 30۞ 72
۞ AXIFTINA 31۞ 72
۞ AXIFTINA 32۞ 73
۞ AXIFTINA 33۞ 76
۞ AXIFTINA 34۞ 77
۞ AXIFTINA 35۞ 79
۞ AXIFTINA 36۞ 80
۞ AXIFTINA 37۞ 81
۞ AXIFTINA 38۞ 82
۞ AXIFTINA 39۞ 83
۞ AXIFTINA 40۞ 84
۞ AXIFTINA 41۞ 85
۞ AXIFTINA 42۞ 85
۞ AXIFTINA 43۞ 86
۞ AXIFTINA 44۞ 87
۞ AXIFTINA 45۞ 88
۞ AXIFTINA 46۞ 89
۞ AXIFTINA 47۞ 89
۞ AXIFTINA 48۞ 90
۞ AXIFTINA 49۞ 91
۞ AXIFTINA 50۞ 91
۞ AXIFTINA 51۞ 92
۞ AXIFTINA 52۞ 92
۞ AXIFTINA 53۞ 94
۞ AXIFTINA 54۞ 94
۞ AXIFTINA 55۞ 95
۞ AXIFTINA 56۞ 95
۞ AXIFTINA 57۞ 96
۞ AXIFTINA 58۞ 97
۞ AXIFTINA 59۞ 97
۞ AXIFTINA 60۞ 98
۞ AXIFTINA 61۞ 98
۞ AXIFTINA 62۞ 99
۞ AXIFTINA 63۞ 99
۞ AXIFTINA 64۞ 99
۞ AXIFTINA 65۞ 101
۞ AXIFTINA 66۞ 103

۞ AXIFTINA 67۞ 104
۞ AXIFTINA 68۞ 105
۞ AXIFTINA 69۞ 105
۞ AXIFTINA 70۞ 106
۞ AXIFTINA 71۞ 106
۞ AXIFTINA 72۞ 107
۞ AXIFTINA 73۞ 109
۞ AXIFTINA 74۞ 109
۞ AXIFTINA 75۞ 110
۞ AXIFTINA 76۞ 110
۞ AXIFTINA 77۞ 111
۞ AXIFTINA 78۞ 111
۞ AXIFTINA 79۞ 112
۞ AXIFTINA 80۞ 113
۞ AXIFTINA 81۞ 113
۞ AXIFTINA 82۞ 114
۞ AXIFTINA 83۞ 114
۞ AXIFTINA 84۞ 126
۞ AXIFTINA 85۞ 127
۞ AXIFTINA 86۞ 128
۞ AXIFTINA 87۞ 130
۞ AXIFTINA 88۞ 134
۞ AXIFTINA 89۞ 135
۞ AXIFTINA 90۞ 137
۞ AXIFTINA 91۞ 139
۞ AXIFTINA 92۞ 156
۞ AXIFTINA 93۞ 157
۞ AXIFTINA 94۞ 160
۞ AXIFTINA 95۞ 161
۞ AXIFTINA 96۞ 162
۞ AXIFTINA 97۞ 163
۞ AXIFTINA 98۞ 166
۞ AXIFTINA 99۞ 167
۞ AXIFTINA 100۞ 169
۞ AXIFTINA 101۞ 171
۞ AXIFTINA 102۞ 172
۞ AXIFTINA 103۞ 174
۞ AXIFTINA 104۞ 176

۞ AXIFTINA 105۞ 177
۞ AXIFTINA 106۞ 180
۞ AXIFTINA 107۞ 183
۞ AXIFTINA 108۞ 183
۞ AXIFTINA 109۞ 187
۞ AXIFTINA 110۞ 195
۞ AXIFTINA 111۞ 196
۞ AXIFTINA 112۞ 201
۞ AXIFTINA 113۞ 201
۞ AXIFTINA 114۞ 203
۞ AXIFTINA 115۞ 207
۞ AXIFTINA 116۞ 210
۞ AXIFTINA 117۞ 211
۞ AXIFTINA 118۞ 212
۞ AXIFTINA 119۞ 212
۞AXIFTINA 120 ۞ 214
۞ AXIFTINA 121۞ 215
۞ AXIFTINA 122۞ 217
۞ AXIFTINA 123۞ 219
۞ AXIFTINA 124۞ 220
۞ AXIFTINA 125۞ 222
۞ AXIFTINA 126۞ 224
۞ AXIFTINA 127۞ 225
۞ AXIFTINA 128۞ 228
۞ AXIFTINA 129۞ 230
۞ AXIFTINA 130۞ 232
۞ AXIFTINA 131۞ 233
۞ AXIFTINA 132۞ 234
۞ AXIFTINA 133۞ 236
۞ AXIFTINA 134۞ 238
۞ AXIFTINA 135۞ 239
۞ AXIFTINA 136۞ 239
۞ AXIFTINA 137۞ 240
۞ AXIFTINA 138۞ 241
۞ AXIFTINA 139۞ 243
۞ AXIFTINA 140۞ 243
۞ AXIFTINA 141۞ 244
۞ AXIFTINA 142۞ 245

۞AXIFTINA 143 ۞ 246
۞ AXIFTINA 144۞ 248
۞ AXIFTINA 145۞ 250
۞ AXIFTINA 146۞ 251
۞ AXIFTINA 147۞ 253
۞ AXIFTINA 148۞ 256
۞ AXIFTINA 149۞ 257
۞ AXIFTINA 150۞ 258
۞ AXIFTINA 151۞ 261
۞ AXIFTINA 152۞ 263
۞ AXIFTINA 153۞ 266
۞ AXIFTINA 154۞ 268
۞ AXIFTINA 155۞ 270
۞ AXIFTINA 156۞ 273
۞ AXIFTINA 157۞ 276
۞ AXIFTINA 158۞ 279
۞ AXIFTINA 159۞ 280
۞ AXIFTINA 160۞ 280
۞ AXIFTINA 161۞ 287
۞ AXIFTINA 162۞ 289
۞ AXIFTINA 163۞ 290
۞ AXIFTINA 164۞ 293
۞ AXIFTINA 165۞ 295
۞ AXIFTINA 166۞ 301
۞ AXIFTINA 167۞ 303
۞ AXIFTINA 168۞ 305
۞ AXIFTINA 169۞ 306
۞ AXIFTINA 170۞ 307
۞ AXIFTINA 171۞ 308
۞ AXIFTINA 172۞ 309
۞ AXIFTINA 173۞ 311
۞ AXIFTINA 174۞ 313
۞ AXIFTINA 175۞ 314
۞ AXIFTINA 176۞ 315
۞ AXIFTINA 177۞ 322
۞ AXIFTINA 178۞ 323
۞ AXIFTINA 179۞ 325
۞ AXIFTINA 180۞ 326

۞ AXIFTINA 181۞ 327
۞ AXIFTINA 182۞ 328
۞ AXIFTINA 183۞ 335
۞ AXIFTINA 184۞ 340
۞ AXIFTINA 185۞ 340
۞ AXIFTINA 186۞ 346
۞ AXIFTINA 187۞ 353
۞ AXIFTINA 188۞ 354
۞ AXIFTINA 189۞ 356
۞ AXIFTINA 190۞ 357
۞ AXIFTINA 191۞ 361
۞ AXIFTINA 192۞ 364
۞ AXIFTINA 193۞ 389
۞ AXIFTINA 194۞ 396
۞ AXIFTINA 195۞ 398
۞ AXIFTINA 196۞ 400
۞ AXIFTINA 197۞ 401
۞ AXIFTINA 198۞ 403
۞ AXIFTINA 199۞ 408
۞ AXIFTINA 200۞ 411
۞ AXIFTINA 201۞ 411
۞ AXIFTINA 202۞ 412
۞ AXIFTINA 203۞ 413
۞ AXIFTINA 204۞ 414
۞ AXIFTINA 205۞ 415
۞ AXIFTINA 206۞ 417
۞ AXIFTINA 207۞ 417
۞ AXIFTINA 208۞ 418
۞ AXIFTINA 209۞ 418
۞ AXIFTINA 210۞ 419
۞ AXIFTINA 211۞ 423
۞ AXIFTINA 212۞ 424
۞ AXIFTINA 213۞ 425
۞ AXIFTINA 214۞ 426
۞ AXIFTINA 215۞ 428
۞ AXIFTINA 216۞ 429
۞ AXIFTINA 218۞ 435
۞ AXIFTINA 219۞ 435

۞ AXIFTINA 220۞ 436
۞ AXIFTINA 221۞ 436
۞ AXIFTINA 222۞ 442
۞ AXIFTINA 223۞ 445
۞ AXIFTINA 224۞ 449
۞ AXIFTINA 225۞ 451
۞ AXIFTINA 226۞ 451
۞ AXIFTINA 227۞ 453
۞ AXIFTINA 228۞ 454
۞ AXIFTINA 229۞ 454
۞ AXIFTINA 230۞ 455
۞ AXIFTINA 231۞ 458
۞ AXIFTINA 232۞ 458
۞ AXIFTINA 233۞ 459
۞ AXIFTINA 234۞ 460
۞ AXIFTINA 235۞ 460
۞ AXIFTINA 236۞ 461
۞ AXIFTINA 237۞ 462
۞ AXIFTINA 238۞ 463
۞ AXIFTINA 239۞ 464
۞ AXIFTINA 240۞ 465
۞ AXIFTINA 241۞ 465

۞ PIŞKA 2 ۞

۞ NIVÎSOKA 1 ۞ 469
۞ NIVÎSOKA 2 ۞ 470
۞ NIVÎSOKA 3 ۞.....470
۞ NIVÎSOKA 4 ۞.....472
۞ NIVÎSOKA 5 ۞.....473
۞ NIVÎSOKA 6 ۞.....473
۞ NIVÎSOKA 7 ۞.....474
۞ NIVÎSOKA 8 ۞ 475
۞ NIVÎSOKA 9 ۞ 475
۞ NIVÎSOKA 10۞ 477
۞ NIVÎSOKA 11۞ 479
۞ NIVÎSOKA 12۞ 480
۞ NIVÎSOKA 13۞ 481

۞ NIVÎSOKA 14۞ 481
۞ NIVÎSOKA 15۞ 482
۞ NIVÎSOKA 16۞ 483
۞ NIVÎSOKA 17۞ 483
۞ NIVÎSOKA 18۞ 485
۞ NIVÎSOKA 19۞ 486
۞ NIVÎSOKA 20۞ 486
۞ NIVÎSOKA 21۞ 487
۞ NIVÎSOKA 22۞ 487
۞ NIVÎSOKA 23۞ 488
۞ NIVÎSOKA 24۞ 489
۞ NIVÎSOKA 25۞ 490
۞ NIVÎSOKA 26۞ 493
۞ NIVÎSOKA 27۞ 495
۞ NIVÎSOKA 28۞ 498
۞ NIVÎSOKA 29۞ 504
۞ NIVÎSOKA 30۞ 505
۞ NIVÎSOKA 31۞ 506
۞ NIVÎSOKA 32۞ 528
۞ NIVÎSOKA 33۞ 528
۞ NIVÎSOKA 34۞ 529
۞ NIVÎSOKA 35۞ 530
۞ NIVÎSOKA 36۞ 531
۞ NIVÎSOKA 37۞ 533
۞ NIVÎSOKA 38۞ 533
۞ NIVÎSOKA 39۞ 534
۞ NIVÎSOKA 40۞ 535
۞ NIVÎSOKA 41۞ 536
۞ NIVÎSOKA 42۞ 538
۞ NIVÎSOKA 43۞ 539
۞ NIVÎSOKA 44۞ 540
۞ NIVÎSOKA 45۞ 541
۞ NIVÎSOKA 46۞ 547
۞ WESÎYET 47 ۞ 548
۞ NIVÎSOKA 48۞ 550
۞ NIVÎSOKA 49۞ 550
۞ NIVÎSOKA 50۞ 551
۞ NIVÎSOKA 51۞ 552

۞ NIVÎSOKA 52۞ 553
۞ NIVÎSOKA 53۞ 554
۞ NIVÎSOKA 54۞ 583
۞ NIVÎSOKA 55۞ 584
۞ NIVÎSOKA 56۞ 585
۞ NIVÎSOKA 57۞ 585
۞ NIVÎSOKA 58۞ 586
۞ NIVÎSOKA 59۞ 587
۞ NIVÎSOKA 60۞ 588
۞ NIVÎSOKA 61۞ 589
۞ NIVÎSOKA 62۞ 590
۞ NIVÎSOKA 63۞ 592
۞ NIVÎSOKA 64۞ 593
۞ NIVÎSOKA 65۞ 595
۞ NIVÎSOKA 66۞ 597
۞ NIVÎSOKA 67۞ 598
۞ NIVÎSOKA 68۞ 599
۞ NIVÎSOKA 69۞ 599
۞ NIVÎSOKA 70۞ 602
۞ NIVÎSOKA 71۞ 603
۞ NIVÎSOKA 72۞ 604
۞ NIVÎSOKA 73۞ 605
۞ NIVÎSOKA 74۞ 605
۞ NIVÎSOKA 75۞ 606
۞ NIVÎSOKA 76۞ 607
۞ NIVÎSOKA 77۞ 607
۞ NIVÎSOKA 78۞ 608
۞ NIVÎSOKA 79۞ 609

PIŞKA 3

HIKEM

Ji rûpela 523 heta 634

Ji hikmeta 1 heta 480

DÛMAHÎK

Fehresta Babeta ……..……..739
Jêder…….....…**783**

** *BINPER* **

[1] *Rêçka xweş û baş axiftinê.*
[2] *Neqabet, li wî zemanî da navê teşkîlat û kombestekî bû ku xwe li Seyyida û Talibîya dikira xudan û kar û barêwa rê ve dibiran. Evê kombestê di gelek ciha çiqên xwe hebûn ji bona re'îsê her çiqekî digotan "neqîb" û ewa hemîyan jî vêca mezinek û berpirsyarek hebûn ku digotanê "neqîb-un nuqeba". Ev mezinê he, ji nav zanatirîn û xwey esl û nesebtirîn û layiqtirîn seyyidên Ehlê Beyta Peğember (s.a) dihatan bijartin. Seyidê Rezî li çil û sê salîyê da gihaye vî meqamî. Zanîna pitir li vê derheqê da li kitêba "Ehkamu-s sultaniye" ya Maweridî sefha 94 da bixwînin*
[3] *Ji bona nas kirina zêdetir ya vî seyyid û 'alimê mezin binêrin kitêbên jêrî: El-ğedîr / c.4, s.182; Yetuymet-ud dehr, Se'alibî / c.3, s.116; Tarîxa bexdadî/ c.3, s.246; Kamil a ibn Esîr/ c.9, s.89; El –Muntezem, ibn Cewzî/ c.7, s. 279; û kitêbên dairet-ul me'arifa.*
[4] *Pêşgotina Seyidê Rezî xilas bû û we dîyar e ku di sala 400 h.h nivîsîye.*
[5] *'Ibaret eve ye: "Yeruddunehu worud-el en'am", eva he bêjeyeke bi wê me'na me gotî*
[6] *Alê Imran / 97*
[7] *(Qises / 83)*
[8] *(Mesel e ji bona kar û xebata bêhûde û bê hasil)*
[9] *(Ev axiftin digel xelkê Besrayê hatîye kirin / Deşti)*

[10] *Ev gotin li 'Erebîyê da bûye mesel ji bona mirovê xafil û hay ji dûrûberê xwe tuneyî)*
[11] *(Me'na bin herfî ya gotina Imam eve ye: Zeman wê ewan wek wê xûna ji nişkê ve ji difnê (poz) difiştikê derênê)*
[12] *(Seyidê Rezî dibêjê: Ev axiftinek pir fesihe ku kes nikarê bi vî awayî baxivê)*
[13] *En'am / 38*
[14] *Nisa / 82*
[15] *(Nerhet bûna Imam 'Elî ji ber wê çendê bû ku hemî xirabîyên dihatan kirin, kûka wê dizivirîya bal Eş'es ve)*
[16] *Seyidê Rezî li ser kelîme û me'na şi'rê axiftîye, ji berk u me ew şi'r wek me'ne kirina wî me'ne kir, êdî tercuma axiftina Seyid Rezî me lazim nezanî*

[17] *(Bosrê korê Ertat ji wan hukm bidestê bê rehmê Mu'awîye bûye, carekî hêriş bir ser karwanê hecîyan, ewî hêriş bir ser Yemenê jî û zarokên ibn 'Ebbas ser jê kirin. Tarîxa nivîsîye ku paşî ra dîn bû û mir.*
[18] *Qebîla Benî Feras bi mêranî û mêrbaşîyê meşhûr bûn.*

[19] *Enbar, bajarek bû li ser hedê Şam û 'Iraqê yê hingê- ku 72 km. ji Bexdayê dûr e (Deştî).*
[20] *(Qerez, dareke ku tûşal an pelçimê wê ziwa dikin û pê wê çerm debaxi dikin)*
[21] *(Şûrê Meşrefî new'e şûrek binav û qewî bûye ku li bajarê Meşrefîye li Yemenê dihata çêkirin)*
[22] *(Hekemîyet, dibêjin ewê qewimînê ku 'Emrê 'As ji alîyê Mu'awîye ve û Ebû Mûsayê Eş'erî ji alîyê leşkerê Imam 'Elî ve li hev kom bûn û Ebû Mûsa hat xapandin û bi zerera Imam 'Elî qirar dan. Û Imam 'Elî pêşîyê da dizanîya Ebû Mûsa bi kêr vî karî nayê, lê goh nedanê)*
[23] *(Qesîr mirovek serhatî bû û gote kesekî ku digel meleka Cizîrê nezewicê, lê ewî gohê xwe nedayê û digel zewicî paşî ra bi destê wê hat kuştin, vêca ev gotin bû mesel).*
[24] *Ev şi'ra "Dureyd" e, piştî şerekî ewa xenimet bi dest ve anîn, birayê wî gotê hêca hêrişek nehatî ser me, em ji Mun'ericê biçin, lê belê ewî gohê xwe nedayê û sibeha roja paşî ser wa da girtin û birayê wî jî kuştin.*
[25] *Nehrewan navê cihekî ye li nêzîkî ya Kûfayê li kêleka çola "Herûra" û ji ber vê navê dîtir yê xaricîyan Herûrîye ye, re'îsê wan Herqûs bin Zuheyr e. Xaricî ew in ewên kirîn rika serê xwe heta Ebû Mûsayê Eş'erî ji bona hukm danê rêkirîn, û piştî ku 'Emrê 'As hîle lê kirî û ew xapandî, ji nav ekserê Imam 'Elî derketîn û bûyîn dijminê Imam.*
[26] *Seyidê Rezî dibêjê: "La beqa minkum abir" b isê riwayeta riwayet bûye: "Abir" – yanî ewê çiqên zêde yên dara xurmayê jê dikê û "asir"- yanî kesê riwayt dikê û gotinekî dibêjê, hingê me'na wê ev e; yani: Xwedê kesekî ji hewe nehêlê ku behsa hewe û çêroka hewe neql bikê û bigêrê. Û gûrekî neqla dî jî "abiz" hatîye û me'na wê yanî ewê bibizivê kes ji wan nemînê û bi me'na: Ji beyn çûn jî hatîye*
[27] *Muhemmed / 35*
[28] *Seqîfa Benî Sa'ide, ew cih e ewê paş wefata Peğember (s.a) hinek sehabe li wêderê kom bûbûn da xelîfeyekî ji Pêğember (s.a) ra deynin. Ehlê Beyt li nav wê kom bûnê da nebûn.*
[29] *Sad / 88*
[30] *(Li metnê Nehc-ul belaxê da kelîma "Newaqis – bi me'na zahirî ya kêm û kêmasî" bi kar hatîye. Rehmetîyê "Deşti" li binperê vê axiftinê*

da işare kirîye bal ayeta 3 ya sûretê Mulk ve "ma tera fi xelqi-r Rehman min tefawot" û gotîye li vêderê "tefawot" bi me'na neqs û kêmasî" hatîye- nixwe di luxet da çêdibê ev her du bi yêk me'nayê bên. Li ser vî esasî di tercumê da me "newaqis" bi me'na "ferq û ji hev cida" me'ne kir. Hineka jî wiha me'ne kirîye: Jin, kêm bawerî û kêm behr û kêm eql in. Eger wiha bê, çêdibê mirov bêjê eva he li qîyas kirina digel ihsasat û atîfa jina da bikar hatîye ku li cinsê jina da ev tişt zêdetir e, û wek çewa li cihek dî hatî gotin: Jin rîhan in ne pe'lewan)

[31] *Şû'era / 97-98*

[32] *Enbîya / 26*

[33] *Hinek ji şirovekerên Nehc-ul Belaxê gotine mexsed, 'Ebdul Melikê Merwan e*

[34]*(Betha', ji navbira du çîyayên "Ebû Qubeys" û "Ehmer" ra dihata gotin ku cihê jîyana Qureyş bû)*

[35] *Kehf / 45*

[36] *Enbîya / 104*

[37] *Alê Imran / 102*

[38] *(Ebû Wezehe, kunîya kêzika gûgeranî ye, ku ji xurtê Seqefî ra hatîye gotin. Mexsed jê, Hecacê korê Yûsifê Seqefî ye, nivîsîne ku ewî kêzika gûgeranî li ser sicada xwe dît, çend caran ew avêt, dîsa zivirî, cara paşî ew pê destê xwe girt û ewê bi destê wî ve da û ev pêve dan bû sebebê mirina wî. Ew li sala 41 h. hatîye dinyayê û mirina wî li sala 95-ê hicrî da bûye)*

[39] *Ev kes "Eş'es" bûye, di gelek cîyan da ewî nerazî bûn ji xwe nişan daye*

[40] *Ev meselek 'Erebî ye: stirî bi stirî derneyne, çiko ew ji wê û digel wê ye. Eva he hingê tê gotin ku kesek mirovê dijminê xwe bixwazê ji arîkarîye re.*

[41] *Di şerê Seffînê da, dûmahîkê ji teref her du alîyan ve du kes hatin veqetandin, ku derheq xilas bûna şer, qirar û hukmekî bidin, ji vê meselê ra dibêjin "hekemîyyet" ku ji alîyê leşkerê Imam 'Elî (s) ve "Ebû Mûsayê Eş'erî" û ji alîyê Mu'awîye ve jî 'Emrê 'As hatin kifş kirin.*

[42] *Nisa/ 59*

[43] *(Dirûşm û nîşana xewarican ew bû ku nîveka serê xwe kurt dikiran (ditiraşîyan) û pê wê hevdu nas dikiran. Vê derheqê di gotinên dî jî hene ku yêk ji wan, dirûşma "la hukme illa lillah" e)*

[44] *(Ehnefê korê Qeys ji sehabî yên Peğember (s.a) bû, ku Ewî (s.a) ji wî ra dia kirîye. Ew piştî şerê Besrayê hat û xwe da digel Imam 'Elî)*
[45] *Çêdibê ku mexsed ji peran, berbang û sondeh bin û mexsed ji xortûma fîlan jî avrêjên ser bana bin.*
[46] *Luqman / 34*
[47] *Rebeze cîyeke li kêleka Medînayê û qebra Ebûzer (r.) li wêderê ye, ewê ew deranî bû jî 'Osmanê korê 'Effan e. (Subhî Salih)*

[48] *(Exnesê babê Muğeyre ji muşrikan bû û li roja fetha Mekehê da bi zahr musilman bû birê wî "Ebû-l Hekem" li xezwa "Uhud"ê da bi destê Imam 'Elî hat bû kuştin, ji ber wê illeh kîna Imam 'Elî di dilê wî da bû û rik jê hiltanîya. (Şerha ibn Ebî-l Hedîd / c.8, s. 201)*

[49] *Mexsed Imam Mehdî ye (s)*
[50] *Hineka gotîye mexsed 'Ebdu-l Melikê Merwan e.*
[51] *An: Çi mirovek danker e! Halhale bexîletîyê dikê li dana li rêka Xwedê da. We heye, ev pesin dana pîsekan bê ku dibêjin: Evê he çiqa dest vekirî û danker e! Halhale li bal Xwedê bexîl tê hesabê.*
[52] *Nûh/10-12*
[53] *(Şerê Qadisîyê li sala 16 hicrî da li zemanê şahînîya Yezdgurd da qewimîye. Qadisîye şehrekî biçok bû li 31 km. ya bajarê Kûfayê)*

[54] *Telhe û Zûbeyr*
[55] *Zemanê cahilîyetê.*
[56] *'Enkebût / 1-2*
[57] *'Elqem*
[58] *Cûre dareke ku şîra wê tehl û ne xweş e.*
[59] *Qeses / 24*
[60] *Ev meselek ya 'Erebî ye, bi vê me'nayê ku ewên xwe ragir dighên mexsed û amancê.*
[61] *Mexsed ji vê gotinê ziman leqî ye ku bê fikr kirin kesek biaxivê.*
[62] *Çiko hevjîna Pêğember (s.a) Zeyneba keça Cehş ji qebîla Benî Esed bûye.*
[63] *Fatir / 8*
[64] *'Osman li babkê çarê da ('Ebd-ul Menaf) dighê Pêğember (s.a) û Ebûbekr li babkê şeşê da û 'Omer li babkê heftê da.*
[65] *heştê salan 'emr kirîye.*
[66] *Merwan korê Hekem, musteşarê wî bû.*
[67] *Darîn bajareke li tenişta Behreynê da. Helbet ev kelîme bi me'na gemîvan jî hatîye.*

[68] *Cûre dîkeke ne sipî û ne reş e; ku pîyê wî pir kirêt û bêmeris in.*
[69] *Devemirîşk di nav xîzê da hêk dikê û hêka wî rengê hêka marê mezin didê, vêca xelkê ji hev naqetanda kanê hêka firinde ye an ya mar, vêca dûmahîkê mar jê dihata der.*
[70] *Ey kesên illeh li bin çavdêrîyê da û nisbet bi wan xeflet nayê kirin.*
[71] *Fussilet / 30*
[72] *Nisa / 48*
[73] *Mesela bab û bapîra ye.*
[74] *Mexsed 'Emrê 'As e.*
[75] *'Emaliq, ji ewladên Samê korê Nûh (s) bûn ku li Yemen û Hicaz û … hukumdarî kirine.*
[76] *Xuzeymeyê korê Sabit, ku Pêğember (s) şehdeyî ya wî şûna şehdeyî yad u zelama da qebûl kir.*
[77] *Malik, melaiketê me'mûrê li ser cehnemê ye, dergehvanê cehnemê.*
[78] *Feth / 26*
[79] *Sebe' / 13*
[80] *Duxan / 29*
[81] *Qasi'e bi me'na tehqîrker û zelîlker e, di vê xutbê da iblîs hatîye kêm kirin û zelîl kirin.*

[82] *Hicr / 29-31*
[83] *Hicr/ 39*
[84] *Mu'minûn / 55-56*
[85] *Sebe' / 35*
[86] *Kesra leqeba padişahên Îranê û Qeyser leqeba padişahên Rûma rojhelatê bûye.*
[87] *Çêdibê ku mexsed avên di navbeyna Dicle û Feratê bê ku di bin hukumdarîya Sasanîyan da bûye.*
[88] *Redhe, çalikên (kûrtikên) çîya ne ku av têda kom û berhev dibê, mexsed ji şeytanê redhê jî "Zu-s soda" pêşkêşê xewarica ye ku kelaşê wî ketbû nav çalkekî da.*
[89] *Bîreke di navbeyna Meke û Medînê da ku di şerê Bedrê da kelaşê 'Utbe û Şeybe û Ebû Cehl û hinek dî têda hatin çal kirin.*
[90] *Mexsed Ebû Sufyan e ku hizbên zehfî li hev kom kirin û şerê Xendeqê rêk êxist.*

[91] *Mucadile / 19*
[92] kir *Kinaye ye ji wê çendê ku Pêğember (s.a) li ser destê wî (s) wefat kir û ewî jî ev xem û kolê wefata Pêğember (s.a) ragirt.*
[93] *Muddesir/42-43*

[94] *Nûr / 37*
[95] *Taha/ 132*
[96] *Ehzab / 72*
[97] *Şu'era/ 157*
[98] *Nazi'at / 26*
[99] *Zêdeyî xwazîyê hûn bi xwe ve mijûl kirin, heta hûn çûn zîyareta qebran. (Tekasur / 1-2)*
[100] *Ew kesên ku kirîn firotin ewa ji zikrê Xudê paşve nadê (Nûr / 37)*
[101] *Ey insan! Ew çî ye ku tu li beraberê Xuda yê te yê Kerîm da mexrûr kirî? (Infitar / 6)*
[102] *Stirî ya Se'dan, stirîyek sê çiql e ku hêştir dixwin, dema ew di bedenê ra biçê, bedenê pir diêşênê.*
[103] *Wesîleyek ya pîvanê ku dûrûberê 3 kîloya ye.*
[104] *Nivîsîne ku ew kes Eş'esê korê Qeys bûye ku qirar bû sibeha wê rojê bê mehkeme kirin, vêca ewî amanek helew anî da ku dilê Imam nerm bikê û bi alîyê xwe ve rakêşê.*
[105] *Yûnus/30*
[106] *Merhûmê Şehristanî evê axiftinê derheqê Selmanê Farsî an Malikê Eşter da durist zanê û ihtimal û egerên dî rast nizanê.*
[107] *Zîqar, ciheke nêzîkî ya bajarê Besrayê, li 'Iraqê.*
[108] *'Erec, navê sekingehekî ye di navbeyna Mekkeh û Medînayê da.*
[109] *Ewa 'Emrê 'As bijart û xwesta wan şer nekirina digel 'Iraqîyan bû.*
[110] *Eva Ebû Mûsa Eş'erî bijart û xwesta wa jî teslîm bûna Şamîyan bû.*
[111] *'Ebdullahê korê Qeys, Ebû Mûsayê Eş'erî ye.*
[112] *(**Kesra** leqeba padişahên Îranê ye û **qeyser** leqeba padişahên Rûmê û **tûbey'** leqeba padişahên Yemenê, **hîmer** jî navê qewmekî bûy eli memleketê Sebe' da)*
[113] *(Ğafir/78)*
[114] *(Mexsed şeva despêka hicretê ye ku çil kes ji Qureyşîyan çûn da Peğember (s.a) di nav cîyan da bikujin. Lê belê Pêğember hicret kir û Imam 'Elî di cîyê wî da raza. Ayeta 207 ya sûretê Beqere wê derheqê da hatîye)*
[115] *(Mexsed "Şe'b – gelîyê Ebû Talib" e ku Qureyşîyan dûra Benî Haşim girtin û li wêderê ew muhasire kirin)*
[116] *('Utbeyê korê Rebî'e ji alîyê daykê ve, kalkê Mu'awîye ye û Henzeleyê korê Ebû Sufyan birayê wî bûye û Welîdê korê 'Utbe jî xalê wî bûye ku hemî li xezwa Bedrê da bi destê Imam 'Elî hatine kuştin)*
[117] *(E'raf / 89)*

[118] *Piştî fetha Mekkehê Pêğember (s) hemî kesên digel wî şer kirîn, aza kirin, binemala Ebû Sufyan jî ji wan azabûyan bûne, lewmanê ji wan ra tê gotin tuleqa'-azabûyan ebna-ut tuleqa-zarokên azabûyan*
[119] *(Ebû 'Ebbas, kunya 'Ebdullahê korê 'Ebbas e)*
[120] *(Yanî: Ziyadê korê babê xwe, heta Ebû Sufyan neseba wî bal xwe ve nisbet nedayî, bi vî navî dihata nas kirin, çiko neme'lum bû ku babê wî kîjan e)*
[121] *(Nûr / 22)*
[122] *Alê Imran / 198*
[123] *(Seyidê Rezî, hinek kelîme û pêrist me'ne kirine kum e wek me'na wî di tercuma Kurdî da anî)*
[124] *(Hecer bajarek yê Behreynê ye ku xurme li wêderê zehf û pir in)*
[125] *(Mu'awîye û babê wî Ebû Sufyan ji wa kesane ku Peğember (s.a) piştî fetha Mekkehê ewa aza kirin)*
[126] *(Evahe mesel e di nav 'ereban da û ji kesekî ra bi kar dibin ku bi qewmekî iftixar bikê û xwe bi wan nav bidê halbûkî ew ne ji wan bê)*
[127] *(Mu'awîye behsa risaleta Pêğember (s.a) kirî û dixwesta istifadê jê bikê ku Imam 'Elî dibejitê: Tu pê va xeberdana nikarî bighî mexsedê û ji te ra nabê mal)*
[128] *(Mexsed Umm-u Cemîl jina Ebû Leheb e, ku meta Mu'awîye bûye)*
[129] *(Enfal/ 75)*
[130] *Ehzab / 18*
[131] *Hinek ji ayeta 8 ji sûretê Hûd*
[132] *(Hemel mêrbaşek bûye ji qebîla Qûşeyr ku tek û tinê şer kir û devên xwe ji dijmin sitandin, vêca bûye mesel û ketîye nav 'ereban)*
[133] *Henzele birayê Mu'awîye, Welîdê korê 'Utbe xalê wî û 'Utbeyê korê Rebî'e babê Hindê jî kalkê wî bûy eli xezwa Bedrê da hatine kuştin.*
[134] *(Hûd / 83)*
[135] *(Hazireyn bajareke li nêzîkîya Sefînê. Cîyê gotinê ye ku ev şîretên Imam 'Elî ji her kes ra ne, lê ya berçav, ewê berê xeberdanê lê, Imam Hesen e. Nixwe muxateb her kes e ne Imam Hesen tinê)*
[136] Di *sala 38 an 40-ê h. ji bona 'Ebdullah an 'Ubeydullahê korê 'Ebbas nivîsîye*
[137] *(Yanî: Zîyadê korê babê xwe. Wiha jêra digotan çiko babê wî nekifşe bû, paşê Ebû Sufyan de'wa korînî ya wî kir û piştî wê jêra gotin: Zîyadê korê Ebû Sufyan)*
[138] *(Ebû Sufyan li wê civatê da derheq Zîyad da wiha gotîye: "Ez zanim kî ew danîye zikê dîya wî da" û mexseda wî ew bi xwe ye)*
[139] *Mucadile / 22*
[140] *Nisa' / 59*

[141] *Sef / 3*
[142] *E'raf / 87*
[143] *(Hît, bajareke di sînorê 'Iraq û Şamê da li tenişta rûbarê Firatê)*
[144] *(Kumeyl, pêşî li talankeran negirt lê hêriş bir ser "Qirqîs" ku li bin hukumdarîya Mu'awîye da bû)*
[145] *Qerqîs, bajareke li herêma "beynu-n nehreyn"ê li xilaseka rûbarê "Xabûr" da*
[146] *Mexsed Welîdê korê Uqbe ye ku di zemanê xelîfê sisê da hakimê Besrayê bûye*
[147] *Hec / 25*
[148] *Seyidê Rezî dibêjê: Evahe ji me'nayên ecêb û hêjayî ye, murad ev e ku mirovê aqil zimanê xwe bi kar nayinê, neheta ku digel fikr û hizra xwe meşweret bikê, lê, mirovê ehmeq, xeberdana wî ya bêhûde pêşîyê ditsênê ji fikr û bîr û hizra wî, heçwekû zimanê mirovê aqil li pey dilê wî ye û dilê mirovê ehmeq li pey zimanê wî ye.*

[149] *Seyidê Rezî dibêjê: Gotina wî (s) ku xêr di nexweşîyê da nîne, durist e, çiko nexweşî ji wan tişta ye ku ji ber ve 'ewez heye, ne kirê û ecr. 'Ewez li beraberê wa êş û nexweşîyan ku ji alîyê Xuda ve ser bendan da tê, lê xêr û sewab li beraberê wan emelan da ye ku bende ew kirîye, vêca ferq heye di navbeyan 'uzr û xêrê da ku Imam pê 'ilmê xwe yê muessir û re'ya xwe ya durist, beyan kirîye*
[150] *Sad / 27*
[151] *Enfal / 33; Seyidê Rezî dibêjê: Evahe çi gotinek sipehî û istinbatek letîf e.*
[152] *Enfal / 28*
[153] *Alê 'Imran / 68*
[154] *Qises / 5*
[155] *Nehl / 97*
[156] *Nehl / 90*